

1881-1882

Presented to
The Library
of the
University of Toronto
by

Professor W. Rollo

La Sa
B 2569

GLOSSARIUM SANSCRITUM

IN QUO

OMNES RADICES ET VOCABULA USITATISSIMA EXPLICANTUR ET
CUM VOCABULIS GRAECIS, LATINIS, GERMANICIS, LITHUANICIS,
SLAVICIS, CELTICIS COMPARANTUR

A

FRANCISCO BOPP.

243752.
24. 4. 30

BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA DÜMMLERIANA
(GRUBE ET HARRWITZ)
MDCCCLVII.

EX OFFICINA ACADEMICA.

100-10000

100-10000

100-10000

PRAEFATIO.

Continentur hoc libro omnes linguae sanscritae radices et vocabula usitatissima cum verbis graecis, latinis, germanicis, lithuanicis, slavicis, celticis comparata, et, quantum fieri potuit, librorum sanscritorum locis illustrata. Plurimae tamen radices apud auctores hactenus nondum repertae sunt, nonnullae tantum in dialecto Vêdicâ occurrunt, aliae cognatis linguis confirmantur. Ita obsoleta radix स्तिष्, cui ascendendi notionem attribuunt grammatici, nostro *steigen*, graeco *στείχω*, *ἔστρωον*, russo *stignu* assequor (= स्तिष्मामि), lithuanico *staigio-s* festino, hibernico *staighre* gradus approbatur. Radicem क्यू ire nunc confirmatam videmus vetere linguae persicae dialecto, ubi *s'iyu* (*) item significat ire, unde *asiyawam* ivi, profectus sum, quod saepius occurrit in memorabili Behistuniensi inscriptione, quam nuper edidit et ingeniose interpretatus est Vir clarissimus H. C. Rawlinson in libro *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, Vol. X.*

(*) *s'iyu* inserto *i*, quod semivocali *y*, si alia quam *h* eam praecedit consonans, semper anteponitur, pronomine *tya* excepto, inde e. c. *aniya* alius = अन्य, sed *thahyâmahya* appellamur (cum terminatione Parasmaipadi = Vêd. मसि) a radice *thah*, quam non cum Benfeyo (*Die Persischen Keilinschriften* p. 83. s. v. *that*) ad srt. गद् retulerim, sed potius ad चद् e चकास्, ita ut *h* respondeat sanscrito च्, et *th* sanscrito च् = *tsch*, sicut in *thastana*, quod Benfeyus apte ad sanscritum चेष्टन refert (l. c. p. 83.). Quod ad sibilantem attinet, quae in radice *s'iyu* respondet sanscrito क्, respiciatur zendicum *perêšâmi* et neopersicum *پرسه* *pursem* = srt. पृच्छामि interrogo, nec non antiquae Persicae radix *ras* venire, unde *arasam* veni, quod saepius in inscriptione Beh. occurrit, sanscritoque आर्हम् respondet. Aspiratam autem sibilantem in radice *s'iyu* adhiberi censeo propter sequentem vocalem *i*, quae non raro aspirationem in antecedentem consonantem infert, inde e. c. *am'iya* sum contra *amahya* sumus; ita *d'* (sic cum Holzmannio — *Beiträge zur Erklärung der persischen Keilinschriften* p. 61. — legimus pro Rawlinsonii *i* et Lassenii *k'h*) nonnisi ante *i* vocalem loco fungitur sanscritorum द् et ध्, e. c. in *yad'iya* si, *prid'iya* χαῖρε, salve, quorum prius convenit cum sanscrito यदि, alterum terminatione aequat formas Vêdicas et Zendicas ut अग्नि, *st'uidhi* (gramm. comp. §. 450.). Sanscrito न् respondet *g'* et *g''* (sic cum Holzmannio legimus pro Rawlinsonii *jh*, *j* et Lassenii *z'*, *g'*), quorum prius invenitur ante *a*, alterum ante *i*, itaque e. c. *g'ad'iya* dele, caede = नाहि e हधि, *g'iva* vita = जीव.

Multae quae a grammaticis Indicis inter radices receptae sunt formae non verae sunt radices, sed verborum denominativorum themata, ut e. c. कुमार, कर्त्र, मन्त्र, स्तोत्र; nonnullae syllabam reduplicativam continent, sicut e. c. जञ्, quod ortum est e घञ् ejecto ञ, जागृ e गु, vel potius गृ (gr. ἐγείρω). Omnes enim, quae ex indigenorum grammaticorum sententiâ in ऋ vocalem desinunt radices, re verâ exeunt in अर, quod in debilioribus formis in ऋ corripitur, in fortioribus retinetur, ideo e. c. कृत, कृत्वा, कर्तुम् a कृ, i. e. कर. Etiam litterâ ऋ terminatae radices vere desinunt in अर, quod in fortioribus formis aut conservant, aut in आर producant, in debilioribus autem in इर, ante duas consonantes in ईर, vel vi euphonicâ antecedentis labialis in उर, ऊर immutant; ideo e. c. किरामि, चकार, चकार, कीर्ये, कीर्ण, a कृ, i. e. कर; पिपर्मि, पुरु, पूर्ये, पूर्ण, a पृ, i. e. पर. Verba nonae classis earum, quibus grammatici vocalem ऋ attribuunt, radicum, syllabam अर in temporibus specialibus corripunt in ऋ, e. c. जृणामि a जृ, i. e. जर. Quam hac de re in libro *Vocalismus* inscripto (p. 177 - 193) fusius exposui, zendicâque europaeicisque cognatis linguis comprobare studui sententiam, nunc quoque confirmatam video priscorum Persarum linguâ, quae syllabam *ar* integram retinet in formis, ubi Sanscrita eam in ऋ corripit, vel in इर, ईर, उर, ऊर immutat; ita ut e. c. *barta* latus, sustentus, *karta* factus, *adarśnus* (*) ausus est, *asariyata* occisus est respondeant formis sanscritis भृत, कृत, अशूर्यत, अशीर्यत (v. r. शृ i. e. शर).

Libri, quibus illustrandis hoc glossarium praecipue inservit, sunt hi: 1) *Indralôkâgamanam*. (**). 2) Diluvium cum tribus aliis Mahâ-Bhârati praestantissimis episodiis, Berolini 1829, apud Ferdinandum Dümmler. 3) Nalus Mahâ-Bhârati episodium (ed. 2. Berolini 1832 in librariâ Fr. Nicolai). 4) *Bhagavadgîta*. 5) *Hitôpadêsa*. 6) *Urvasia*, Câlidâsi fabula.

(*) *t* finale post antecedentem vocalem *u* transit in *s*, post alias abjicitur, quam ob rem pro *par'uiyat* (Rawl. I. 7. s. 45. *haçâ par'uiyat* ab antiquo) *par'uiyata* legendum esse censeo, quod suffixo cum sanscritis formis in तस् convenit (v. e. c. अतस्, इतस्, शत्रुतस्). Veri ablativi autem, quanquam formâ cum instrumentali conveniunt, sunt *kabugiyâ* Cambyse (Rawl. I. 40.) et *dar'ugâ* (IV. 37.). Etiam *bâbir'us* Babylone (II. 65.) verus est ablativus, nititurque formâ *bâbirut*, quocum conferantur ablativi zendici ut *tanaôf* (gramm. compar. §. 180.). Genitivi forma *bâbir'awa* convenit cum sanscritis genitivis ut धेन्वास, correpto *â* et abjecto *s*, sicut semper post antecedentem vocalem *a* vel *â*.

(**) Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel nebst anderen Episoden des Mahâ-Bhârata, Berlin 1824, bei W. Logier.

SIGLORUM EXPLICATIO.

- A. est 1) Atmanêpadum. 2) Arg'uni reditus ex Indri coelo. (*)
AM. est Amara-Kôscha.
BH. est Bhagavad-Gita.
BHATT. est Bhatti-Kâvya.
BHAR. est Bhartriharis (ed. Bohlen).
BR. est Brahmani lamentatio. (**)
DEV. est Dêvimâhâtmya (ed. Poley. Berol. apud Ferd. Dümmler).
DR. est Draupadiae raptus (in libro meo «Diluvium».)
GHAT. est Ghatakarpara (ed. Dursch. Berol. apud F. Dümmler).
GITA-G. est Gîta-Govinda ed. Lassen.
gr. est grammatica critica linguae Sanscritae. (***)
gr. comp. est grammatica comparativa («Vergleichende Grammatik etc.») Numeri indicant paragraphos.
H. est Hidimbi caedes. (**)
Hib. est Gaëlicum dialecti Hibernicae.
HIT. est Hitôpadêsa (ed. Bonn.)
IN. est Indralôkâgamanam. (**)
K. est Kâs'inâthus, grammaticus indicus, cujus radicum collectionem edidit Wilkinsius (The radicals of the Sanscrita Language, London 1815). (****)
Lass. est Lassenii Anthologia Sanscritica.
Lith. est Lithuanicum.
M. est Matsyôpâkhyâna, i. e. episodium de diluvio.
MAH. est Mahâ-Bhârata ed. Calc.
MAN. est Manu-Sâstra.
MR. est Mric'akati.
N. est Nalus (Berol. apud Nicolai).
P. est 1) Parasmaipadum. 2) Pâtaliputra (ed. H. Brockhaus. Lipsiae 1835.)

(*) In libro meo «Diluvium» Berolini in libraria Dümmleriana.

(**) In libro meo «Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel». Berol. apud Guilelmum Logier.

(***) Qui minore, germanice scriptâ utuntur grammaticâ, respiciant dicti libri tabulam synopticam (p. 370. sq.), quae utriusque libri regularum ordinem exhibet.

(****) Kâs'inâthi et Vôpadêvi grammaticorum explicationes nonnisi iis apposui radicibus, quarum significatio librorum locis non confirmari potuit. Ubi utriusque grammatici definitiones iisdem verbis sunt expressae, sigla omisi.

r. est 1) radix. 2) regula.

PAN. est Pāninis.

RAGH. est Raghu-Vansa (ed. Stenzler).

RAM. est Rāmāyana ed. Seramp.

R. Schl. est Schlegelii editio Rāmāyanae.

RIGV. est Rigveda-Sanhitae liber primus (sanscrite et latine edidit Fr. Rosen, cujus versionem locis laudatis apposui).

RIGV. V. est Rigvēdāe liber quintus, cujus exempla e Vas'is'thi hymnis sumta affert Westergardius in libro suo *Radices Sanscritae* inscripto. (*)

RIGV. Sp. est Fr. Rosenii Rigva-Specimen.

s. est suffixum.

SA. est episodium de Sāvitra. (**)

SAK. est Sakuntala ed. Chézy.

SU. est Sundus et Upasundus. (***)

Th. est Thema.

UP. est Upakōsa (in libro «Pātaliputra» ed. Brockhaus).

UR. est Urvasia (ed. Lenz, Berol., apud Ferd. Dümmler).

V. est Vōpadēvus grammaticus cujus radicum corpus, *Kavikalpadruma* inscriptum, edidit W. Carey in grammaticā suā.

Westerg. est Westergardii liber *Radices sanscritae* inscriptus.

(*) Dialectum Vēdicam nonnisi in iis respexi radicibus, quarum significationes librorum classicae linguae locis non confirmari poterunt.

(**) In libro meo «Diluvium» Berolini apud F. Dümmler.

(***) In libro meo «Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel». Berol. apud Guilelmum Logier.

अ

1. अ stirps demonstrativa; v. gr. 270.
2. अ (ut mihi videtur, a praec. v. gr. comp. 371.) particula negativa, quae vocabulis praefigitur per compositionem. Ante vocales ei additur न् enphonicum (v. gr. 114, 667 et cf. gr. *ἀ, ἄν*, lat. *in*, goth. et germ. *un*).
- अंश 10. P. (समाधाते क. विभाजने P.) coacervare, dividere. Scribitur etiam अंस्.
- अंश m. (r. अंश् s. अ) 1) pars, portio. 2) humerus. SAK. 22.6. infr. (cf. germ. vet. *ahsala*, lat. *axilla*, v. sq. अंशल). Scribitur etiam अंस.
- अंशल (a praec. s. ल) robustus. Scribitur etiam अंसल.
- अंशु m. (r. अंश् s. उ) radius.
- अंशुक n. pannus, vestis; स्तनांशुक tunica pectoralis. UR. 61.2.
- अंशुमत् (ab अंशु s. मत्) 1) radiis praeditus. BH. 10. 21. 2) m. sol.
- अंस 10. P. v. अंश्.
- अंस m. v. अंश et cf. goth. *amsa* humerus.
- अंसल (a praec. s. ल) fortis, robustus. AM.
- अंद् 1. A. (grammatici scribunt अद् v. gr. 110°.) ire (v. अंद्हि pes et cf. अङ्घ).
- अंहति f. (rad. अंह s. ति, conservato caractere primae classis sicut in वसति q. v.) donum. AM.
- अंहस् n. (r. अंह s. अस्) peccatum. AM. (cf. अघ, आगस् et gr. *ἄγος*).
- अंहि m. (r. अंह s. रि) pes. AM. (cf. अङ्घि).
- अक् 1. P. (कुटिलायाङ् गतौ क. चक्रगते P. cf. अग्) flexuose, tortuose ire (cf. gr. *ἀγκή, ἀγκαι, ἀγκών*, lat. *angulus*).
- अकण्टक (BAH. ex अ priv. et कण्टक hostis) liber ab hostibus.

- अकथन (KARM. ex अ priv. et कथन a r. कथ् s. अन्) non gloriosus, se non jactans. IN. 4. 11.
- अकस्मात् (AVY. ex अ priv. et ablat. interrogativi किम्, secundum analogiam adverbiorum साक्षात् et समन्तात्, v. gr. 675.) sine causa, subito. N. 21. 22. HIT. 18. 2.
- अकाम (BAH. ex अ priv. et काम) invitus. N. 20. 22.
- अकार m. (ex अ sonus a et कार faciens) littera a. BH. 10. 33. (v. gr. 4.).
- अकाल (BAH. ex अ priv. et काल tempus) intempestivus. SU. 1. 31.
- अकूपार m. (cujus ripa ulterior non vilis i. e. non propinqua sed remota est, latus; BAH. ex अ priv. et कूपार quod ipsum est BAH. ex कू, producto ex कु q. v., et पार; cf. दूरपार) mare. AM.
- अकृतबुद्धि (BAH. ex अकृत et बुद्धि) non factum intellectum habens, i. e. intellectu destitutus (cf. composita, quae a ज्ञात incipiunt).
- अकृतबुद्धित्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis. BH. 18. 16.
- अकृतात्मन् (BAH. ex अकृत et आत्मन्) non factam animam habens, animâ privatus, i. e. improbus, insanus. N. 12. 82. BH. 15. 11.
- अक्का f. mater (cf. lat. *Acca*).
- अक्लिष्टकार (KARM. ex अक्लिष्ट inturbatus, non interruptus, indefessus — a r. क्लिष् praef. अ, s. त — et कार actio, nisus) indefessus nisus.
- अक्लिष्टकारिन् (a praec. s. इन्) indefessum nisum habens. IN. 2. 10.
- अक् 1. et 5. P. (सङ्घाते क. व्याप्तिसंहृत्योः P.) coacervare, occupare.
- अक्ष m. (v. ईक्ष् videre) 1) oculus, in fine compositorum

pro अक्षि — v. gr. 681. — e. c. पिङ्गाक्ष q. v. (gr. ³ΟΣΣΟ, ³OKKO per assimilationem ex ³ΟΞΟ, lat. *oculus* abjecto s, goth. *augó* — Th. *augan* — contra legem quâ plerumque tenues in aspiratas sunt conversae, quam ob rem *auhó* exspectaveris, cujus *au* ex vi euphonica litterae *h* explicari posset, ita ut genuinum *a* in *u* sit attenuatum*) — sicut e. c. in lith. *ugni-s* = अग्नि ignis — vocali *u* vero, propter sequens *h*, *a* euphonicum sit praefixum; russ. *òko*; v. अक्षि). 2) talus. N. 7. 5. 3) rota (cf. lat. *axis* = अक्षि q. v.; gr. ³ΑΞΟΝ = अक्षन् q. v.; germ. vet. *ahsa*, nostrum *Achse*; lith. *afzis* ejecto क्, *sz* = ख). 4) currus. 5) secundum Wils. *a kind of seed used for rosaries* (Eloeocarpus). 6) dica, lis.

अक्षरदर्शक *m.* (TATP. e praec. sgnf. 6. et दर्शक qui videt) judex. AM.

अक्षन् Thema defectivum, quo suppletur अक्षि oculus (gr. 165. cf. goth. Th. *AUGAN*, unde nomin. *augó*).

अक्षम (*KARM.* ex अ priv. et क्षम potens, a r. क्षम् s. अ) impotens. SA. 4. 20.

अक्षमात्र *n.* (ex अक्ष oculus et मात्र *n.* mensura, in fine compositorum significans solus, v. quoque suffixum मात्र, gr. 652.) temporis punctum, momentum. अक्षमात्रेण momento, statim. A. 8. 4.

अक्षमाला *f.* (ex अक्ष sgnf. 5. et माला sertum floreum) «a rosarie» DEV. 2. 23.

अक्षय (*BAH.* ex अ priv. et क्षय *m.* exitium) liber ab exitio, sempiternus. N. 2. 18.

अक्षयत्व *n.* (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, *Unvergänglichkeit*. HIT. 1. 8.

अक्षय्य (*KARM.* ex अ priv. et क्षय्य fragilis, a r. क्षि s. य, gr. 629.) quod exstingui non potest, immortalis, perennis.

अक्षर *n.* (*KARM.* ex अ priv. et क्षर periens, a r. क्षर s. अ) 1) quod non perit, immortale, sempiternum (न क्षरती त्व्य अक्षरम्, sic schol. Sridharasvâminus ad BH. 8. 3.). 2) littera, syllaba. 3) एकम् अक्षरम् (unum immortale)

syllaba sanctissima ओम्, quae tribus suis litteris tres deos altissimos exprimit, scilicet litterâ अ, quae cum sequente उ in ओ coalescit, deum Vischnum, उ Sivum et म् Brahman. BH. 10. 25.

अक्षवती *f.* (ab अक्ष *m.* talus, s. वत् in fem.) talarius lusus. N. 26. 10.

अक्षान्ति *f.* (*KARM.* ex अ priv. et क्षान्ति patientia) invidia. AM.

अक्षि *n.* oculus (nom. irr. v. gr. 165. et अक्ष; lith. *ahi-s*).

अक्षौहिणी *f.* exercitus completus, justum peditum, equitum, curruum et elephantorum numerum continens. Secundum Wils. ex अक्ष currus et ऊहिणी collectio; vocalibus अ et ऊ irregulariter coalescentibus in ओ pro ओ).

अखण्ड (non partem continens, *BAH.* ex अ priv. et खण्ड) totus, plenus. SAK. 35. infr.

अखिल (non vacuum habens, *BAH.* ex अ priv. et खिल *n.* inane, vacuum) omnis, universus, totus. अखिलेन *adv.* omnino. N. 6. 8. SU. 3. 8. A. 3. 8.

अग्र 1. *p.* (कुटिलायाङ् गतौ क. वक्रगते ष.) tortuose, flexuose ire; cf. अक्.

अग्र *m.* (*KARM.* ex अ priv. et ग iens, a r. गा s. अ) 1) arbor. 2) mons.

अग्रद *m.* (*BAH.* ex अ priv. et गद morbus) medicamentum. AM.

अग्रम *m.* (*KARM.* ex अ priv. et गम iens, a r. गम् s. अ) arbor. N. 12. 103.

अग्राध (secundum Wils. *BAH.* ex अ priv. et गाध locus, situs cf. nostrum *Boden-los*. Derivari etiam potest a rad.

गाह् submergi, quae primitive गाध sonuisse videtur, v. gr. comp. 23.) valde profundus. N. 6. 13. — (Huc fortasse pertinent gr. *ἀγὰδος* et goth. *gôths* (Th. *gôda*, abjecto *a* initiali) sicut scr. वरोयस् melior, वरिष्ठ optimus cum उरु magnus, latus cohaerent; v. gr. comp. 298.).

अग्नि *m.* 1) ignis. 2) Agnis, deus ignis (lat. *igni-s*, lith. *ugni-s*, slav. *ognj*, goth. *auhn'-s* hypocaustum, fornax

(*) V. librum meum «Vocalismus» p. 227. n. 16.

v. Graff I. p. 176.; huc etiam pertinere videntur gr. αἴ-
γλη, αἴγλαός).

अग्निचित् *m.* (ex अग्नि et चित् colligens a र. चि adjecto
त्, v. gr. 643.) ignis cultor, qui ignem sacrum sustinet.
AM.

अग्निमत (igne praeditus ab अग्नि suff. मत) igni
deditus, ignem colens. N. 12. 50.

अग्निपुरोगम (BAH. ex अग्नि, et पुरोगम antecedens, e
पुरस् in fronte et गम iens) cui Agnis antecedit, Agnem
tanquam antecedentem habens. N. 5. 34.

अग्निशिख *m.n.* (BAH. ex अग्नि et शिखा flamma) cro-
cus. AM.

अग्निहोत्र *n.* (TATP. ex अग्नि et होत्र *n.* q.v.) ignis sacer,
qui perpetuo alitur. Su. 2. 14. SA. 1. 8. N. 12. 96.

अग्र *n.* 1) cuspis, cacumen, vertex. N. 8. 9. Loc. अग्रे ante,
coram, c. gen. N. 23. 21. (cf. gr. ἄκρον). 2) Adj. insi-
gnis, eximius. A. 1. 8.

अग्रज *m.* (e praec. et ज natus) primogenitus, frater natu
maximus.

अग्रतस् (ab अग्र s. तस्) in fronte, ante, coram, cum gen.
Su. 3. 27. H. 4. 24. N. 24. 11.

अघ् 10. *p.* (पापकारणे क. तत्कृतौ ष.) peccare. (non vera
radix, sed verbum denominativum a sq. अघ).

अघ *n.* (र. अङ्घ् ire s. अ) peccatum. V. अनघ et cf. अं-
हस्.

अङ्क 1. 4. 10. *p.* signare, notare. UR. 60. infr.; 83. 10.
अङ्कित signatus, quod etiam ab अङ्क signum suff. इत्
derivari potest.

अङ्क *m.* (र. अङ्क् s. अ) 1) nota, signum. 2) gremium, se-
cundum Wils. «the flank or part above the hip» (fortasse
huc pertinet gr. ὄγκος): IN. 1. 27. 2. 21. N. 23. 25. SA.
5. 65. 3) actus scenicus.

अङ्कर *m.* (र. अङ्क् s. उर) 1) cuspis, spiculum. SAK. 36.
infr. 2) surculus.

अङ्कुश *m.n.* stimulus quo elephantum impellunt. DEV. 7. 9.

1. अङ्ग 1. *p.* (Grammatici scribunt अङ्ग v. gr. 110^e.) ire
(gr. ἐγγύς, ἐγγύςω?).

2. अङ्ग 10. *p.* (लक्षणे क. पदे लक्षणा ष.) notare.

अङ्ग *n.* (र. अङ्ग ire s. अ) 1) membrum. 2) corpus. 3) no-
men sex librorum, quorum tres priores grammaticas
tractant res, quartus sacros ritus, quintus explicationem
obscurarum Vêdorum vocum, sextus mathematicam (v.
Jones, *On the literature of the Hindus. Asiat. Res. t. 1.*)
4) subsidium, auxilium. HIT. 72. 3. v. अनङ्ग.

अङ्गण *n.* v. अङ्गन.

अङ्गद *m.* (ex अङ्ग et द dans) armilla quâ brachia superiora
ornantur. UR. 9. 18.

अङ्गन *n.* (र. अङ्ग ire s. अङ्ग) atrium. AM. Scribitur etiam
अङ्गण. DEV. 5. 50.

अङ्गना *f.* (र. अङ्ग s. अङ्ग in fem.) femina. N. 3 18. 12. 61.

अङ्गराग *m.* (ex अङ्ग *n.* et राग *m.* color) odoratum unguen-
tum, nisi potius, quod vocis origini magis conveniret, fu-
cus, pigmentum. (Wils. explicat: *Perfuming the
body after cleansing; smearing it with unguents of san-
dal etc.* HEM. 3. 299.) IN. 5. 8.

अङ्गार *m.n.* carbo (lith. *angli-s*, russ. *уголь*, v. gr. comp.
255. *g.*; nostrum *Kohle*, germ. vet. *col* et *colo*, angl. *coal*,
abjectâ syllabâ an).

अङ्गारक *n.* nom. pr. DR. 2. 11.

अङ्गीकृ (ex अङ्ग et कृ facere, gr. 653.) consentire, promit-
tere. UP. 49. 73. 77.

अङ्गुरि *f.* (hoc et cognata vocabula अङ्गुरी, अङ्गुल,
अङ्गुलि, अङ्गुली, अङ्गुष्ठ ab अङ्ग corpus, membrum
descendere videntur, attenuato अ in उ, ita ut अङ्गुष्ठ
proprie significet «in corpore stans»; formae अङ्गुलि
etc. et अङ्गुरि nituntur eo, quod रू et लू facile inter
se permutantur) digitus.

अङ्गुरी *f.* id.

अङ्गुरीय *m.n.* (ab अङ्गुरि vel अङ्गुरी s. ईय) annulus.

अङ्गुरीयक (a praec. suff. क) annulus. SAK. 23. 3. (v.
अङ्गुलीयक)

अङ्गुल *m.* pollex, digitus.

अङ्गुलि *f.* (v. अङ्गुरि) digitus.

अङ्गुली *f.* id.

अङ्गुलीयक *n.* (ab अङ्गुलीय - cf. अङ्गुरीय - *s.* क) annulus. AM.

अङ्घ्र 1. *A.* (गत्याक्षेपे *κ.* गतौ निन्दारम्भजवेषु *ν.*) ire, despicere, incipere, properare. Haec radix, quam grammatici scribunt अङ्घ्र (v. gr. 110²), primitiva forma radicis अङ्घ्र q. v. esse videtur.

अङ्घ्रि *m.* (r. अङ्घ्र *s.* रि) pes, arboris radix. HIT. 123. 8. (cf. अङ्घ्रि).

अचल (*KARM.* ex अ priv. et चल se movens, a r. चल *s.* अ). 1) immobilis, immotus. BH. 2. 53. 2) *m.* mons.

अचिर (*KARM.* ex अ priv. et चिर longus) 1) *Adj.* brevis: अचिरेण कालेन brevi tempore. BR. 3. 7. 2) *Adv.* cum acc. instr. et ablat. terminatione: अचिरम्, अचिरेण, अचिरात्, brevi, mox, cito. BR. 1. 22. DR. 5. 20. N. 13. 45. 20. 1.

अचिरप्रभा *f.* (non longum splendorem habens, *BAH.* ex अचिर et प्रभा splendor) fulgur. UR. 78. 15.

अच्छ् clarus, translucidus. AM.

अच्युत (non lapsus, v. च्यु) 1) *Adj.* firmus, trop. excelsus, divinus, augustus. M. 20. 2) *m.* nomen Vischnùs et Krischni. AM.

अङ् 1. *P.* (गतौ *κ.* नेपे गते *ν.*) ire, conjicere (gr. ἀγω, lat. ago).

1. अज *m.* (ut videtur a r. अज *s.* अ) caper (lith. ožy-s, russ. КОЗЕЛЬ v. अजा).

2. अज *m.* (*KARM.* ex अ priv. et ज natus q. v.) 1) non natus. 2) nomen geniorum ordinis. SU. 3. 5.

अजगर *m.* (ex अज *m.* caper et गर, a r. गृ, vorans) magnus serpens, secundum Wils. boa constrictor.

अजन्य *n.* (ex अ priv. et जन्य, a r. जन् *s.* य, gignendus) miraculum, portentum, prodigium.

अजस्रम् *Adv.* cum. acc. term. aeternae, in perpetuum, semper. Ut videtur ex अ priv. et जस्र, quod separatim non invenitur, a r. obsol. जस्र occidere, *s.* अ.

अजा *f.* (fem. ऋ अजा) capra (gr. ἄϊα, lith. oszkà, russ. КОЗА praefixo К sicut in kostj = अस्थि ὀστέον).

अजातव्यञ्जनाकृति (*BAH.* ex अजातव्यञ्जन non natam

barbam habens - *BAH.* ex अजात et व्यञ्जन *n.* barba - et आकृति *f.* forma) imberbis (ad litt. non natam barbam habentis formá praeditus). BR. 1. 28.

अजातशत्रु *m.* (ex अजात non natus et शत्रु hostis) non natos hostes habens, i. e. liber ab hostibus, nomen Yudhischthiri. A. 1. 4.

अजिन *n.* (ut mihi videtur, ab अज caper *s.* इन sicut gr. αἰνός ab ἄϊα) pellis, nebris. BH. 6. 11.

अजिह्व (*KARM.* ex अ priv. et जिह्व) non curvus.

अजिह्वग (*KARM.* e praec. et ग a r. गा *s.* अ) 1) non flexuose iens. 2) *m.* sagitta.

अजीवित *n.* (*KARM.* ex अ priv. et जीवित *n.* vita, a r. जीव *s.* त) mors. BR. 2. 31.

अज्ञातवास (ex अज्ञात a r. ज्ञा, et वास habitatio) 1) *m.* *KARM.* incognita habitatio. IN. 5. 57. 2) *Adj.* *BAH.* incognitam habitationem habens, hinc *Adv.* अज्ञातवासम् incognitâ habitatione. NA. 15. 20. 25. 11.

1. अञ्च 1. *P. A.* (grammatici scribunt etiam अञ्च, gr. 110²)

1) ire, in compositis ut प्राञ्च, quod in casibus fortibus sonat प्राञ्च, v. gr. 196. sq. 2) venerari, colere. —

अश्वित 1) erectus, de pilis, v. apud Wils. रोमाश्वित «having the hair of the body erect, considered as a proof of exquisite pleasure, enraptured, delighted.» 2) pulcher, de

oculis, palpebris et superciliis, ubi primitive item «erectus» significare videtur: N. 12. 45. अश्वितेक्षण pulchros oculos habens; RAGH. 5. 76. अश्विताक्षिपद्मन्

pulchras oculorum palpebras habens (Comment. Calc. अश्वितानि सुन्दराणि अञ्चनोर् नेत्रयोर् पद्माणि यस्य); अश्वितभ्रू *f.* Wils. ed. 2. «a woman having beautiful eye brows».

2. अञ्च 10. *P.* (व्यक्तायाम् वाचि *κ.* व्यक्तौ *ν.*) clare, distincte loqui.

अञ्चल *n.* (r. अञ्च *s.* अल) finis, margo vestis. HIT. 83. 8.

अश्वित v. 1. अञ्च.

अश्वितपत्राक्ष (*BAH.* ex अश्वितपत्र pulchra folia habens, quod hoc in composito lotum florem significare videtur, et अञ्च oculus) loto similes oculos habens. SU. 3. 25.

Confirmari possit conjectura mea lectione ed. Calc. अञ्चितपद्माक्ष i.e. pulchro loto similes oculos habens. Fortasse tamen genuina lectio est अञ्चितपद्माक्ष i.e. pulchris palpebris praeditos oculos habens; cf. supra memoratum अञ्चिताक्षिपद्मन्.

अञ्क् 1. P. (आयामे, grammatici scribunt अक्, gr. 110^e.) longum esse.

अञ् 7. 10. P. (अनञ्मि, अञ्जयामि; अञ्ज 10. a grammaticis scribitur अञ्) 1) ire, v. अञ्जस्. 2) splendere. 3) oblinere, ungere, praesertim cl. 10. MAN. 4. 44.: अञ्जयन्ती स्वके नेत्रे oblinens oculos suos (lat. ungo).

c. वि Caus. 1) manifestare, arguere. MAN. 10. 38. Pass. व्यञ्जयते (gr. 503. 538.). HIT. 103. 20. 2) creare. MAN. 1. 6.

अञ्जन n. collyrium. HIT. 74. 4.

अञ्जलि m. manuum junctio, implicatio (Wils. explicat: The cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms, as if to receive water, etc.).

अञ्जस् n. (r. अञ्ज् s. अस्) celeritas. SA. 6. 44. instr. अञ्जसा Adv. celeriter.

अट् 1. P. A. ire, incedere, ambulare. RAM. ed. Ser. III. 52. 18.: अटन्ति राजमार्गेषु कुञ्जराः incedunt in regniis viis elephantis; III. 70. 63.: मृगयाम् अटते venatum it; N. 2. 13. 10. 1.: अटमान.

c. परि circumgredi. HIT. 42. 13.

अटन n. (r. अट् s. अटन) ambulatio, iter, peregrinatio. HIT. 28. 108.

अटवी f. sylva. HIT. 41. 1.

1. अट्ट 1. A. (अतिक्रमे क. अतिक्रमे, वधे v.) superare, occidere.

2. अट्ट 10. P. (अनादरे क.) despicere, vilipendere.

अट्टहास m. (ex अट्ट multus - a r. अट्ट s. अ - et हास risus) risus vehemens, cachinnus, hinnitus. DEV. 2. 31. 9. 21.

अट्टाल m. palatium.

अट्टालक m. (a praec. s. क) ut videtur i. q. अट्टाल vel अट्टालिका; secundum Wils. «a room on the top of a house». A. 10. 3. ubi अट्टाल pro अट्टाल scribendum.

अट्टालिका f. secundum Wils. «a palace, an upper roomed house».

अट् 1. P. (गति) ire.

1. अट् 1. P. (उद्यमे) operam dare, adniti.

2. अट् 5. P. (व्यापने) occupare.

अट्ट 1. P. (अभियोगे) niti, contendere, petere.

1. अण् 1. P. (शब्दे) sonare.

2. अण् 4. A. (प्राणने) spirare, spiritum trahere. cf. अन्.

अणक (r. अण् s. अक) inferior, pravus, vilis. AM.

अणोयस् (ab अणु s. comp. ईयस्) minor, parvulus, perexiguus. BH. 8. 9.

अणु (f. अणुवी) parvus, exiguus. N. 8. 32. BH. 8. 9.

अण् 1. A. (गति, grammatici scribunt अट्, praet. red. अनाठे gr. 433.) ire.

अण्ड n. 1) ovum. 2) testis, testiculus. HIT. 49. 16.

अण्डज m. (ovo natus, ex अण्ड et ज) avis.

अत् 1. P. (सातत्यगमने) continuo ire, peragraré (v. अतस्).

अतट m. (BAH. ex अ priv. et तट ripa) praecipitium. AM.

अतथोचित (KARM. ex अ priv. et तथोचित, KARM. e तथा sic et उचित dignus, merens, a r. उच्) non sic dignus, non hac re dignus, non hoc merens. H. 1. 33. N. 15. 17.

अतन्द्रित (KARM. ex अ priv. et तन्द्रित, quod separatim non invenitur, lassitudine affectus, lentus, negligens, a तन्द्रा f. s. इत) 1) indefessus. 2) non lentus, non negligens. N. 15. 14. 17. 46. 20. 36. M. 45.

अतप्तपस् (BAH. ex अतप्त - ex अ priv. et तप्त part. pass. a r. तप् q. v. - et तपस् n. q. v.). Non absoluta sacra tormenta habens (nicht gebüfste Buße, nicht vollbrachte fromme Selbstqual habend). IN. 1. 17. 2. 4.

अतस् (a stirpe pronominali अ, gr. 270., s. तस्) 1) inde, hinc, illinc. N. 9. 23. 2) ideo, igitur, itaque. BR. 2. 30.

SA. 5. 11. 3) in comparationibus pro ablativo pronominis इदम् substantive posito usurpatur. H. 1. 29. 35. —

Ante निमित्तम् (causâ, propter) genitivi fungitur vice:

- अतो निमित्तम् *hujus causâ*. Adverbia परम् *ultra*, *ulterius*, et ऊर्द्धम् *sursum*, post अतस् *tempus futurum* indicant: अतःपरम् BH. 2. 12. अत ऊर्द्धम् N. 25. 15. BH. 12. 8. inde in posterum. — *Adv.* परम् post अतस् ad locum quoque refertur: N. 9. 23.
- अतस *m.* (r. अत् s. अस) aër, ventus.
- अतसी *f.* linum, Wils. «*cummon flax*». AM.
- अति *Praep. praef.* (ut mihi videtur a stirpe pronominali अस. ति ut इति ita ab इ) 1) in compositione cum radicibus: super, supra, trans, ultra. 2) in compos. cum nominibus: *id. et* valde (lat. *at* in *atavus*, v. gr. comp. 425.) probabiliter etiam et, quod ad अय्य quoque referri possit; germ. vet. *anti, unti, inti, unde, indi* etc., angl. *and*, nostrum *und*, insertâ nasali; gr. *ἔτι, ἄντι*, lat. *ante*; lith. *ant* super, goth. *and* partim ad अति *avti* partim ad अधि pertinere videtur, respondet ei in prima sgfc. nostrum *ent-* et *ant-* in *antworten, entsprechen* etc.).
- अतिथि *m.* hospes, *Gast*. DR. 3. 8.
- अतिथित्व *n.* (a praec. s. त्व) hospitalis exceptio. DR. 3. 9.
- अतिपात *m.* (r. पत् praef. अति transscendere, violare, s. अ) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. SAK. 6. 11.: अन्याकार्यातिपात *alius negotii derelictio*.
- अतिमात्र (*AVY.* ex अति et मात्र *n.* modus, mensura) ultra modum.
- अतियशस् *Adj.* (BAH. ex अति et यशस् *n.* qui ultra gloriam est, gloriam superat) valde celebrer, valde gloriosus. N. 8. 4.
- अतिशयम् (ex अति et शय a r. शो jacere s. अ) ultra modum, abundanter, effuse. UR. 91. 3. infr.
- अतिशयिन् (ex अति et शयिन् a r. शो jacere s. इन् nisi a substantivo अतिशय *abundantia* s. इन्) immodicus, effusus. UR. 93. 14.
- अतिसर्ज *m.* (r. सृज् *dimittere* praef. अति s. अ) donatio. A. 5. 53. RAGH. 10. 43.; cf. अतिसर्जिन.
- अतिसर्जन *n.* (r. सृज् *dimittere* praef. अति s. अन) donatio. AM.
- अतीव (ex अति et इव *sicut, hic pleon.*) valde. IN. 5. 9. N. 1. 13.
- अतुल (BAH. ex अ priv. et तुला *f.* similitudo) similitudinis expers, incomparabilis. IN. 3. 10. H. 3. 21.
- अन्ना *f.* mater (cf. goth. *atta* Th. *attan* pater et *aithai* Th. *aithain* mater).
- अत्यद्भुत (BAH. ex अति et अद्भुत *n.* q. v., quod ultra miraculum est) valde miraculosus, prodigiosus, stupendus. SU. 1. 23. N. 20. 25.
- अत्यन्तम् (*AVY.* ex अति et अन्त *m. n.* finis) ultra modum. N. 16. 20.
- अत्यय *m.* (r. इ, praef. अति s. अ) discessus, abitio, inde obitus, mors; cum तप calor: तपात्यय *caloris discessus* vel obitus, inde secundum HEM. pluviosum anni tempus. SAK. 49. 5.
- अत्यर्थम् (*AVY.* ex अति et अर्थ *m.* res) ultra modum. SU. 3. 25. N. 11. 20.
- अत्र (a stirpe pronominali अ - gr. 270. - s. त्र) hic, illic. In lingua scenica saepe praefigitur voci भवत् et ejus fem. भवती.
- अत्रि *m.* hostis, inimicus, adversarius.
- अय्य (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अ suff. य *sicut* कथम् a क) 1) at, in initio sententiae. N. 2. 28. 5. 1. 2) et, etiam. IN. 1. 18. 2. 13. BR. 2. 3. 3) tunc, illo tempore. SU. 4. 15. H. 1. 21. 22., confer तदा. 4) deinde, tum, post. N. 1. 25. SU. 1. 18. 5) explet. praecipue ante वा q. v. (lat. *at*).
- अयवा (अय्य + वा) 1) vel, sive, *saepissime*. 2) attamen. SAK. 8. 5. HIT. 23. 1.
- अयो (अय्य + उ) 1) deinde, tum. IN. 3. 2. SU. 1. 12. BH. 4. 35. 2) et, etiam. BR. 1. 34.
- अद् 2. *F.* edere (अद्भि, lith. *edmi*, slav. *jamj* pro *jadmj*, 3. p. pl. *jadjatj*, gr. comp. 460.; gr. *ἔδω*, lat. *edo*, goth. rad. *AT* unde praes. *itu*, praet. *at*, v. gramm. comp. p. 115.).
- अद् *Adj. et Nom. agentis in fine comp.* (r. अद् s. अ) edens. H. 2. 2.

अदक *Adj. et Nom. agentis in fine comp.* (r. अदू s. अक) edéns. H. 2. 30.

अदय (BAH. ex अ priv. et दया) misericordiae expers, vehemens. UR. 85. 2.

अदर्शन *n.* (ex अ priv. et दर्शन) invisibilitas. M. 53. IN. 1. 31.

अदस् *Pron. demonstr. (nom. m. f. असौ, n. अदस् gr. 271.)* hic, ille.

अदृश्यत् (ex अ priv. et दृश्यत् part. pass. praes. a r. दृष् s. अत् gr. 597.) quod non cernitur.

अदृष्टपूर्व (KARM. ex अदृष्ट non visus et पूर्वम् prius, gr. 680.) antea non visus. N. 13. 20.

अद्वैत (BAH. ex अ priv. et द्वैत *n.* fatum) liber a fato. N. 13. 40.

अद्भुत 1) admirabilis. BH. 18. 76. 2) *n.* mirum, miraculum, portentum, prodigium. SU. 1. 11. Fortasse forma corrupta est vocis अतिभूत (quod est ultra id, quod existit), suppresso इ et correpto ऊ.

अद्भुतकर्मन् (BAH. e praec. et कर्मन् *n.*) miro facto ortus, ad. litt. mirum factum habens. IN. 1. 30.

अद्भुतोपम (BAH. ex अद्भुत et उपमा similitudo) miraculi similitudinem habens, mirificus. A. 3. 41.

अद्भर (r. अदू s. मर) vorax. AM.

अद्य *Adv.* hodie, nunc. gr. 685. n. *

अद्रव्य (BAH. ex अ priv. et द्रव्य opes) inutilis, non habilis, non aptus. HIT. 8. 1.

अद्रि *m.* mons.

अद्रिसार *m.* (BAH. e praec. et सार *m.* q. v.) ferrum.

अद्रिसारमय (a praec. s. मय) ferreus.

अद्रोह *m.* (KARM. ex अ priv. et द्रोह odium) vacuitas odii, amor, benevolentia. SA. 5. 34. BH. 16. 3.

अधन (BAH. ex अ priv. et धन *n.*) non divitias habens, pauper.

अधम (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अ s. धम pro superl. suff. तम, gr. comp. p. 393.) 1) inferior, infimus (lat. infimus insertâ nasali, cum f pro धू sicut e. c. in fumus = धूम). 2) vilis, abjectus. DR. 5. 20.

अधर (ex अ s. धर pro तर, v. अधम) inferior (cf. slav. *dalje* infra, *dalû* in profundum, abjecto a et r mutato in l, sic goth. *dala-thrô* ab imo, v. gr. comp. p. 398.; lat. *infra*, *inferior*, v. अधम). 2) labium inferius; अधरौ labia. URV. 64. 9. 68. 2.

अधर्म *m.* (KARM. ex अ priv. et धर्म *m.*) injustum, nefas, peccatum. BR. 2. 34. BH. 18. 32.

अधस् (ut mihi videtur a stirpe pronominali अ s. धस् pro तस्, v. अधम) 1) *Adv.* infra, subter, subtus. IN. 5. 10. 2) *Praep. cum gen. sub.* UP. 10.

अधस्तात् (a praec. s. स्तात् gr. 652.) sub *c. genit.* HIT. 111. 15.

अधि *Praef.* (ut mihi videtur a stirpe pron. अ s. धि, quod cum gr. *ἴ* in *ἴ*, *πῶ* etc. convenit) super, ad (lat. *ad* et verisimiliter *aes* in *aes-timo* mutato *d* in *s* propter sequens *t*, et *i* vocali *ῥ* अधि regressâ in antecedentem syllabam. Huc etiam retulerim *usque* i. e. *us-que* pro *ad-que* secundum analogiam *ῥ* *esca* pro *ed-ca* a rad. *ED*, et *a* mutato in *u* propter sequens *s*, sicut e. c. in *edimus* = अद्मस्. E germanicis linguis huc trahimus goth. et angl. *at*, porro goth. *and* pro nonnullis ejus significationibus, et *und* usque, insertâ nasali, sicut in nostro *und* = अति q. v.).

अधिक (ab अधि s. क) superior, major. BR. 1. 18. 30. N. 11. 16., *sehr grofs.* N. 23. 10.

अधिकम् (*acc. praec.*) supra, plus, amplius; c. acc. N. 21. 27.

अधिकरण *n.* (ab अधिकरण praevalens, praepollens s. य) auctoritas, dignitas, praestantia. HIT. 97. 12.

अधिकार *m.* (a r. क् प्राef. अधि s. अ) munus, officium, dignitas, administratio. HIT. 49. 17. 18. 61. 7.

अधिकारिन् (a praec. s. इन्) munere aliquo fungens, muneris alicui praepositus. HIT. 61. 7.

अधिगम *m.* (r. गम् प्राef. अधि s. अ) aditus, adventus, accessus. UR. 89. 7.

अधिगमन *n.* (r. गम् s. अन्) id. N. 24. 27.

अधिज्य (BAH. ex अधि ad et ज्या nervus *arcus*) nervo instructus. SAK. 30. 6. 38. 11.

अधित्यका *f.* (ut videtur, ex perduto primitivo अधित्य - quod ipsum descendit ab अधि *s.* त्य cui respondet lat. *s. tiu-s* τῆ *propitiu-s* (*) et gr. σσο, per assimilationem ex σιο, τῆ *περισσός* - *s.* क in *fem.*) regio in montis vertice (cf. उपत्यका). HIT. 101. 18.

अधिप *m.* (r. पा *s.* अ) dominus, imperator, moderator. *In fine comp.* N. 5. 29. 24. 42.

अधिपति *m.* (*KARM.* ex अधि et पति dominus) dominus supremus, imperator, rex. N. 12. 33.

अधिराज *m.* (*KARM.* ex अधि et राज rex) id. UR. 68. 13.

अधिवास 1) (a r. वस् habitare *s.* अ) sedes, domicilium. DEV. 4. 10. 2) (a r. वास् odoribus imbuerere, «to perfume, to incense») odor suavis, unguentum suave. IN. 2. 17.

अधिवासित (a praec. *s.* इत nisi a r. वास् *s.* त) odoribus suavibus imbutus. UR. 74. 20.

अधिष्ठान *n.* (r. स्था praef. अधि - gr. 109. - *s.* अन) 1) dominatio, moderatio, regimen. BH. 18. 14. 2) urbs, imperium, regnum. N. 26. 28. BH. 3. 40.

अधीत *v.* इ praef. अधि.

अधीन (*BAH.* ex अधि et इन dominus) qui in potestate alicujus est, subjectus alicui; *v.* पराधीन et स्वाधीन.

अधुना nunc.

अधोमुख (*BAH.* ex अधस् et मुख *n.*) deorsum os habens, demisso ore. N. 9. 15.

अध्यक्ष *m.* (ex अधि et अक्ष oculus) inspector, antistes, praefectus. N. 15. 6. BH. 9. 10.

अध्ययन *n.* (r. इ praef. अधि *s.* अन) lectio, perfunctio, effectio. BH. 11. 48.

अध्यवसाय *m.* (r. सो praef. अधि + अत्र *s.* य) opera, contentio, studium, nisus. HIT. 36. 3.

अध्यापक *m.* (qui facit ut aliquis legat, a r. इ, praef. अधि unde in forma caus. anom. अध्यापय - gr. 521. - *s.* अक) praeceptor, magister. AM.

अध्याय *m.* (r. इ cum *Vridhi s.* अ) lectio, sectio, caput *Vedorum* et aliorum librorum, qui philosophicas res tractant.

अध्युषित *v.* वस् praef. अधि.

अध्वग *m.* (ex अध्वन् via et ग iens) viator. HIT. 85. 8.

अध्वन् *m.* (ut videtur a r. अत् ire anomale mutato त् in ध् *s.* वन्) via. N. 19. 12.

अध्वनीन *m.* (a praec. *s.* ईन) viator. *Fem.* अध्वनीना. AM.

अध्वन्य *m.* (ab अध्वन् *s.* य) viator. AM.

अध्वर *m.* sacrificium. BR. 2. 17.

1. अन् 2. *P.* 4. *A.* (अनिमि - gr. 354. - अन्ये) spirare, unde e. c. अनित्त ventus, प्राण spiritus etc. (goth. *uz-ana* exspiro, germ. vet. *unst* procella - Th. *unsti - un-s-ti* inserto euphonico *s*, *v.* gr. comp. 95.); gr. *ἀνεμος*, lat. *animus*).

2. अन् Praef. *v.* अ.

अन stirps demonstrativa defect. *v.* gr. 270. (lith. *ana-s* vel *an'-s* ille *fem.* *ana*, slav. *on, ona, ono* *v.* gr. comp. 372; gr. *ἄν, ἀνά, ἐν, ἐν-θα, ἐν-θεν, εἰ-ς*; lat. *an, in*; goth. *ana* (nostrum *an*) *in*, fortasse etiam *ana-ks* subito, slav. *na in*, supra. *V.* gr. comp. 372. 373.).

अनघ (*BAH.* ex अन् et अघ *m.*) liber a peccatis. H. 2. 25.

अनङ्ग (*BAH.* ex अन् priv. et अङ्ग *q. v.*) 1) corpore destitutus nomen dei amoris. 2) auxilio, potestate destitutus. HIT. 72. 9.

अनडुह *m.* (*v.* gr. 215.) taurus, bos.

अनन्त (*BAH.* ex अन् priv. et अन्त) 1) *Adj.* finem non habens, immensus, infinitus. 2) *m.* nomen regis serpentum, qui in tartaro habitant. BH. 10. 29.

अनन्तर (*BAH.* ex अन् et अन्तर *n.* intervallum) intervallum non habens, proxime sequens, proximus. SA. 4. 16. — तदनन्तर *ei* proximus. N. 22. 16.

अनन्तरम् (*AVY.* ex elementis praec. *v.* gr. 675.) proxime post, statim. A. 1. 4.

अनन्यमानस (*KARM.* ex अन् priv. et अन्यमानस *aliam* cogitationem habens, *BAH.* ex अन्य *alius* et मानस *n.* mens) non *aliam* cogitationem habens. IN. 5. 4.

अनपकारिन् (*KARM.* ex अन् et अपकारिन् *a r. कृ s. इन्*) non offendens. BR. 1. 27.

(*) *V.* Gramm. comp. p. 400.

अनभिज्ञ (KARM. ex अन् et अभिज्ञ gnarus, a r. ज्ञा s. अ) ignarus, inscius.

अनर्घ्य (ex अन् priv. et अर्घ्य a r. अर्घ् occidere s. य) non occidendus, v. sq.

अनर्घ्यात्त्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, Untödtbarkeit. HIT. 1. 8.

अनर्थ m. (ex अन् priv. et अर्थ q. v.) res adversa, infortunium. HIT. 2. 11. 42. 18.

अनर्थक (a praec. s. क vel अक) infelix. BR. 1. 15.

अनर्ह (KARM. ex अन् et अर्ह) indignus. BR. 2. 16.

अनल m. (ut videtur, a r. अन् s. अल) ignis, Deus ignis.

अनवम (KARM. ex अन् priv. et अवम vilis, abjectus) non vilis. DR. 5. 11.

अनवद्याङ्ग (BAH. ex अनवद्य non humilis, non vilis - ex अन् et अवद्य - et अङ्ग) pulchris membris, pulchro corpore praeditus. N. 1. 12.

अनवस्थित (KARM. ex अन् priv. et अवस्थित a r. स्था praef. अव s. त) inconstans, mobilis, levis. UR. 27. 4. infr.

अनवस्थिति f. (KARM. ex अन् priv. et अवस्थिति a r. स्था praef. अव s. ति) inconstantia, mobilitas, levitas.

अनस् n. (r. अन् s. अस्) currus. AM.

अनसूय (BAH. ex अन् et असूया f. exsecratio, vel KARM. ex अन् et असूय exsecrans) exsecrationis expers, non exsecrans. BH. 18. 71. SA. 2. 19.

अनसूयक (ex अन् neg. et असूयक exsecrans) i. q. praec. N. 12. 46.

अनसूयु (KARM. ex अन् et असूयु exsecrans, q. v.) non exsecrans. BH. 9. 1.

अनहङ्कृत (KARM. ex अन् et अहङ्कृत ex अहम् ego et कृत factus) non sui studiosus. IN. 4. 12.

अनागस् (BAH. ex अन् et आगस् n.) liber a peccatis, offensionibus, vitiis. BR. 2. 14.

अनात्मन् (BAH. ex अन् et आत्मन्) animam aut semet ipsum non habens, animae aut suimet ipsius non compos; secundum schol. qui animam aut semet ipsum non vicit: «अनात्मनो ऽडितात्मनः». BH. 6. 6.

अनात्मवत् (KARM. ex अन् et आत्मवत् ab आत्मन् m.) sui, aut animae non compos. N. 20. 31. SA. 5. 22.

अनाथ (BAH. ex अन् priv. et नाथ dominus) domino orbatus. BR. 2. 10. 15. 3. 2.

अनादर m. (KARM. ex अन् priv. et आदर observantia) contemptio. HIT. 70. 4.

अनालुताङ्ग (BAH. ex अनालुत non lautus, et अङ्ग n.) non lautum corpus, non lauta membra habens. IN. 2. 5.

अनामय (BAH. ex अन् priv. et आमय m. morbus) 1) Adj. sanus, salvus, valens. DR. 4. 10. 2) Subst. n. sanitas, salus, valetudo. BR. 1. 19. N. 2. 15.

अनायुष्य (KARM. ex अन् priv. et आयुष्य senectutem afferens, admittens, ab आयुस् m. s. य) non senectutem ferens, perniciosus, funestus. DR. 7. 4.

अनार्तव Adj. (KARM. ex अन् priv. et आर्तव q. v.) anni temporari non consentaneus, germ. unjahrszeitlich. H. 1. 18.

अनावृत्त (KARM. ex अन् et आवृत्त a r. वृत् s. त) non electus. IN. 5. 42.

अनाहिताग्नि (BAH. ex अनाहित non positus, a r. धा, et अग्नि m. ignis) non positum ignem sacrum habens, non deditus igni. IN. 2. 4.

अनिन्दित (KARM. ex अन् priv. et निन्दित a r. निन्दु s. त) non spretus. IN. 5. 45. N. 22. 2. 26. 15.

अनिमिष (KARM. ex अन् priv. et निमिष nictans, a r. मिष् s. अ) Adj. non nictans, non connivens. IN. 5. 28. SU. 1. 10. Subst. m. 1) deus. 2) piscis. AM.

अनिल m. (r. अन् spirare s. इल) ventus. DR. 6. 6.

अनिशम् (AVY. ex अन् priv. et निशा f. nox) aeterne, semper.

अनीक m. n. exercitus. HIT. 95. 19.

अनीकविदारण (qui exercitum rumpit, BAH. ex praec. et विदारण laceratio) n. pr. DR. 2. 13.

अन् Praep. praef. et separ. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. अन्, mutato अ in उ, cf. interrogativi stirpes क, कि, कु) post, secundum. c. acc. SAK. 6. 11: अन् मा-लिनीतीरम् secundum Maliniae ripam.

- अनुकम्पा *f.* (r. कम्प tremere, commoveri, s. आ) amor, misericordia. BH. 10. 11.
- अनुकम्पिन् (a praec. s. इन्) amore, misericordia praeditus. IN. 4. 12.
- अनुकार *m.* (r. कृ facere praef. अनु s. अ) imitatio, similitudo. DEV. 4. 11.
- अनुकारिन् (r. कृ praef. अनु s. इन्) 1) imitans, similis. UR. 75. 20. SAK. 39. 5. 11. 2. infr.
- अनुकीर्ण *v.* कृ praef. अनु.
- अनुकूल (BAH. ex अनु et कूल *n.* ripa, littus) secundus, prosper, faustus. SA. 5. 30.
- अनुक्रोश *m.* (r. क्रुश् clamare, vocare, s. अ) miseratio, misericordia.
- अनुक्षणम् (AVY. ex अनु et क्षण momentum) quovis momento, perpetuo. HIT. 59. 17. (cf. अनुदिवसम्).
- अनुग (r. गा praef. अनु s. अ) sequens. DR. 9. 14.
- अनुगति *f.* (r. गम् s. ति) actio sequendi. H. 11. 8. (de compositis sicut गतानुगतिक *v.* gr. 665.).
- अनुचर *m.* (r. चर् s. अ) 1) qui sequitur, comes, socius. HIT. 17. 20. 2) servus, subjectus. DR. 8. 59.
- अनुज *m.* (ex अनु et ज natus) qui post natus est, frater minor. BR. 3. 8.
- अनुजीविन् *m.* (r. जीव् vivere s. इन्) servus, subjectus. HIT. 73. 3.
- अनुज्ञा *f.* (r. ज्ञा scire) 1) jussum, praeceptum. 2) venia, permissio. IN. 4. 4. H. 1. 45.
- अनुताप *m.* (r. तप् urere s. अ) dolor, moeror, sollicitudo, poenitentia. SAK. 53. 16.
- अनुत्तम (qui altissimum non habet, qui ipse altissimus est, BAH. ex अनु priv. et उत्तम) optimus, praestantissimus, maximus, gravissimus.
- अनुत्सुक (ex अनु priv. et उत्सुक *q. v.*) modestus, *v. sq.*
- अनुत्सुकता *f.* (a praec. s. ता) modestia. UR. 10. 20.
- अनुदर्शन *n.* (r. दृश् praef. अनु respicere, s. अन) respectus, ratio. BH. 13. 8.
- अनुदिवसम् (AVY. ex अनु et दिवस) quovis die, in diem, diem de die. SAK. 47. 2. infr.
- अनुनय (r. नी ducere s. अ) reverentia, observantia, obsequium. HIT. 68. 2. 123. 5. UR. 33. 9.
- अनुपदम् (AVY. ex अनु et पद pes) e vestigio, statim. SAK. 39. 7.
- अनुपूर्वेण (ex अनु et पूर्व *n.* prius, *in instrum.*) ordine, ex ordine, ita ut a priore aut praestantiore incipiatur et ad sequentes transeat. SA. 4. 11.
- अनुबन्ध *m.* (r. बन्ध् ligare s. अ) 1) vinculum. URV. 29. 4. infr. 2) impedimentum. SA. 6. 28. 3) indicium. SAK. 59. 2. infr. 4) consecutio temporis, posterum tempus. BH. 18. 39.
- अनुबन्धक (a praec. s. क vel अक) conjunctus. URV. 90. 4. infr.
- अनुबन्धिन् (ab अनुबन्ध s. इन्) impedimentum habens.
- अनुभाव *m.* (r. भू praef. अनु videre, s. अ) auctoritas, dignitas. BH. 2. 5.
- अनुमत *n.* (part. pass. a r. मन् cogitare, s. त) assensus, consensus, permissio. N. 17. 22. SA. 5. 80.
- अनुमन्तृ *m.* (r. मन् s. तृ) assentiens, consentiens, permittens. BH. 13. 22.
- अनुमरण *n.* (r. मृ s. अन) actio moriendi una cum aliquo, socium mortis esse, *Mitsterben*. HIT. 87. 4.
- अनुमान *n.* (r. मा metiri s. अन) similitudo, analogia. UR. 67. 13. HIT. 20. 8.
- अनुयात्र *n.* (BAH. ex अनु et यात्रा iter) quod ad iter necessarium, ut currus etc. SA. 1. 34.
- अनुयात्रा *f.* (r. या praef. अनु sequi, s. त्रा) comitatus. DR. 52. 10.
- अनुरक्त *v.* रञ्ज् praef. अनु.
- अनुराग *m.* (r. रञ्ज् s. अ) amor.
- अनुरागवत् (a praec. s. वत्) amans, amore captus, *c. locat.* HIT. 28. 9.
- अनुरूप (BAH. ex अनु et रूप *n.* forma) 1) similis. 2) conveniens, congruus, dignus. BR. 2. 18. N. 24. 24. SA. 2. 10. 3. 12. BH. 17. 3. A. 6. 24.
- अनुरोध *m.* (r. रुध् praef. अनु amare, deditum esse s. अ) officium, obsequium, indulgentia, liberalitas, facilitas.

Wils. «the accomplishing of a desired object for another person, obligingness, service.» HIT. 106. 18.

अनुरोधन (r. रुध् s. अन) i. q. praec. HIT. 62. 1.

अनुलेपन *n.* (r. लिप् oblinere s. अन) 1) unctio. 2) unguentum. BH. 11. 11. SAK. 43. 9.

अनुवर्तन *n.* (r. वृत् praef. अनु sequi s. अन) 1) actio sequendi. 2) obsequium. HIT. 75. 17.

अनुवर्तिन् (r. वृत् praef. अनु sequi s. इन्) sequens. N. 21. 14.

अनुविधायिन् (r. धा s. इन् inserto य् gr. min. 49°); धा praef. वि facere; विधा praef. अनु sequi, obsequi) sequens, obsequens, obediens. UR. 36. 1. HIT. 71. 2.

अनुवृत्ति *f.* (r. वृत् praef. अनु sequi s. ति) obsequium. Wils. «complaisance, obliging or serving another.» DEV. 1. 13. स्नेहानुवृत्ति - ex स्नेह amor vel potius स्नेहन् amicus et अनुवृत्ति - amicitia. HIT. 20. 20. 33. 12.

अनुव्रत (BAH. ex अनु et व्रत *n.* votum) deditus, addictus, *c. acc.* N. 2. 27. 13. 56.

अनुशासन *n.* (r. शास् s. अन) dictum, sententia. N. 13. 39.

अनुशासितृ *m.* (r. शास् s. तृ) gubernator, moderator. BH. 8. 9.

अनुशासिन् (r. शास् s. इन्) gubernator, castigator. UR. 66. 14.

अनुष्ठान *n.* (r. स्था s. अन) actio sequendi, obsequendi. HIT. 4. 13.

अनुसन्धान (r. धा praef. अनु + सम् s. अन) investigatio. HIT. 90. 18.

अनुसरण *n.* (r. सृ s. अन) 1) actio sequendi. HIT. 9. 8. 98. 21. 2) actio quaerendi (cf. इष् ire praef. अनु). HIT. 68. 13.

अनुसार *m.* (r. सृ s. अ) actio sequendi; गत्यनुसार incensus imitatio. UR. 66. 4. infr. Cf. Lassenium ad HIT. 17.

अनुसारिन् (r. सृ s. इन्) sequens, quaerens. HIT. 74. 2. SAK. 28. 7. infr.

अनुहार *m.* (r. हृ s. अ) imitatio. AM.

अनुणा (BAH. ex अनु priv. et ऋणा *n.* debitum) liber a debito, qui debita solvit. BR. 2. 7.

अनृत (KARM. ex अनु priv. et ऋत verus) 1) *Adj.* non verus, falsus. SA. 5. 98. 2) *n.* falsum, mendacium. N. 21. 13.

अनेक (KARM. ex अनु priv. et एक unus) multus, varius, HIT. 4. 8. BH. 11. 24.

अनेकधा (a praec. s. धा) multifariam. BH. 11. 13.

अनेकप *m.* (non semel bibens, KARM. ex अनेक et प) elephantus. AM. Cf. द्विप.

अनेकशस् (ab अनेक s. शस्) 1) multum. N. 23. 10.; v. gr. 652. s. शस्. 2) saepe. IN. 1. 25.

अनेहस् *n.* tempus. AM.

अन्त *m. n.* 1) finis (goth. *andeis*, Th. *andja*, nostrum *Ende*, slav. *konjzj*, praefixo *k* sicut in *kostj os* = अस्थि). 2) mors. N. 3. 4. M. 10.

अन्तःकरण *n.* (KARM. ex अन्तर intus et करण instrumentum quo percipimus aliquid) mens, animus. UR. 77. 6. infr.

अन्तःपुर *n.* (KARM. ex अन्तर q. v. et पुर *n.* urbs) interior pars domus, ubi feminae habitant; gynaeceum. BR. 1. 12. N. 1. 18. 17. 31.

अन्ततस् (ab अन्त s. तस्) a fine, in fine, denique. N. 19. 33.

अन्तर *Praep. praef. interdum separ.* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अन abjecto अ s. तर, sicut प्रातर a प्र et zend. 𑀅𑀲𑀭𑀯𑀭𑀮 ; extra a 𑀅𑀲𑀭 ; ex, v. gr. comp. 293. et Burnouffii «Yaçna» p. XCIX.) 1) inter, intus, in medio. SA. 5. 106. BH. 5. 24. 8. 22. N. 24. 34. *c. gen.* BH. 13. 15. 2) sub, v. अन्तर्भूमि, अन्तर्भूमिगत, अन्तर्हित (lat. *inter*, goth. *undar*, nostrum *unter*, slav. *vn-útrj* (*) intra).

1. अन्तर *n.* (ut equidem puto, a stirpe pron. अन s. comp. तर) 1) interius, interior pars, medium. H. 4. 44. N. 12. 103. 21. 10. 2) intervallum, interjectum spatium. A. 9. 6. BH. 11. 20. 3) differentia, discrimen. BH. 13. 34. 4) occasio, opportunitas. N. 7. 2. 13. 59. 5) causa. DR. 5. 15.

2. अन्तर (v. praec. et cf. goth. *anthur*, Th. *anthara* alius; lith. *antra-s* secundus; lat. *alter*; v. अन्य) alius. N. 13. 33.

(*) De ú pro an v. gr. comp. 255. g.

अन्तरा *Adv.* (a praec. producto अन्, quo haec forma cum instrumentali Zendico convenit, v. gr. comp. et cf. suff. त्रा in adverbiiis sicut मनुष्यत्रा inter homines) in medio. SAK. 40. 1. infr.

अन्तरात्मन् *m.* (*KARM.* ex अन्तर intus et आत्मन् *m.* anima) anima. N. 5. 31. 20. 42. BH. 11. 24.

अन्तराय *m.* (ex अन्तर vel अन्तरा et अय iens, veniens, a r. इ s. अ) impedimentum. UR. 21. 8. infr. 47. 10. infr. SAK. 5. 10.

अन्तरिक्ष *n.* (ex अन्तर et इक्ष a r. ईक्ष् videre, correpto ई, suff. अ) aër.

अन्तरीक्ष *n.* i. q. praecedens.

अन्तरीक्षचर *Adj.* et *Subst.* cum fem. in ई (*KARM.* e praec. et चर iens, a r. चर) per aërem iens, epith. *Râkschasorum.* H. 2. 31.

अन्तरीय *n.* (ab अन्तर s. ईय) vestis inferior. AM. (cf. उत्तरीय).

अन्तर्भूमि *f.* (*KARM.* ex अन्तर sub et भूमि terra) subteraneum spatium. A. 10. 27.

अन्तर्भूमिगत (*TAPP.* ex अन्तर्भूमि sub terra et गत a r. गम् ire s. त, gr. 616.) sub terra profectus. SU. 2. 8.

अन्तर्वस्त्र *n.* (*KARM.* ex अन्तर et वस्त्र vestis) vestis inferior. UP. 50.

अन्तर्वासस्त्र *n.* (*KARM.* ex अन्तर et वासस्त्र vestis) *id.* UP. 50.

अन्तर्हित (a r. धा praef. अन्तर s. त, gr. 608.) qui evanuit. N. 12. 96. 17. 6.

अन्तवत् (ab अन्त s. वत्) finem habens, caducus. BH. 2. 18.

अन्तिक *n.* (fortasse a perdita voce अन्ति = gr. *avτί*, lat. *ante*, vel ab अति inserto न् s. क; secundum Wils. ab अन्त finis s. इक) propinquitas. IN. 2. 20. 5. 31. H. 2. 12. N. 1. 23. 13. 49.

अन्तिकात् (*abl.* praec.) ex adverso, contra. A. 10. 18.

अन्तिम (ab अन्त finis, s. इम) ultimus. HIT. 14. 112.

अन्ध *10. P.* (दृक्क्षये, ut mihi videtur denominativum squ.) lumina oculorum amittere.

अन्ध coecus.

अन्धक *m.* nomen regionis. DR. 5. 16.

अन्धकार *m. n.* (ex अन्ध et कार, a r. कृ s. अ, faciens, factor) obscuritas, tenebrae.

अन्धकारमय (a praec. s. मय) obscurus. UP. 49.

अन्न *n.* (r. अद् edere s. न, gr. 607.) cibus. N. 5. 38.

अन्य (gr. 274.) alius (goth. *alji-s*, Th. *alja*, lat. *aliu-s*, gr. *ἄλλο-s* per assimilationem ex *ἄλλο-s*, ita Prâkr. अण्ण et germ. vet. *alles* aliter ex *aljes*; cf. etiam *ἐνίοι* (= अन्ये), *ἐνίοτε*; slav. *in*, Th. *ino*, v. gr. comp. 374.).

अन्यतम (a praec. s. तम) unus plurium duobus. BR. 1. 33.

अन्यतर (ab अन्य s. तर) alter. SU. 1. 16.

अन्यतस्त्र (ab अन्य s. तस्त्र) 1) aliunde. 2) alio, aliorum. SAK. 15. 1. infr.

अन्यत्र (ab अन्य s. त्र) 1) alibi. 2) praeter, *c. abl.* HIT. 60. 15. BH. 3. 9. RAGH. 14. 32. (ita goth. *alja* praeter).

अन्यथा (ab अन्य s. था) aliter (lat. *aliuta*).

अन्योन्य (ex अन्यस्त्र - *nom. masc.* ab अन्य, quod hac in compositione generis fem. et neut. locum quoque tenet, maximam partem quidem nominativi, nonnunquam vero etiam obliquorum casuum vim habens, ut SU. 3. 21. - et अन्य quod hac in compositione in obliquis singularis casibus solum usurpatur; cf. *einander* et *ἀλλήλων*) mutuo, invicem, vicissim, alter alterius, alter alteri etc., alius alius, alius alii etc. SU. 1. 5. 4. 14. H. 1. 42. 4. 22. 39. N. 1. 17.

अन्वच (r. अश्च ire praef. अन्; in casibus fortibus अन्वच, in debilissimis अन्च, ad analogiam *त्थं* प्रत्यच, प्रत्यच, प्रतीच, gr. 198.) sequens. AM.

अन्वय *m.* (r. इ praef. अन् s. अ) familia, gens, stirps.

अन्ववाय *m.* (r. इ ire, praef. अन् + अवा, s. अ) *id.* SU. 1. 2.

अन्वेष (r. इष् ire, desiderare, praef. अन् s. अ) actio quaerendi. SAK. 15. 10.

अन्वेषण (r. इष् praef. अन् s. अन्, v. gr. 94^a.) i. q. praec. N. 13. 70. SA. 1. 33.

अन्वेषणा (fem. praec.) *id.* UR. 31. 6. infr.

अन्वेषिन् (r. इष् praef. अन् s. इन्) quaerens. HIT. 129.

अन्वेष्ट *m.* (र. इष् स. तृ) qui quaerit.

अप *f.* (nom anom. plur. num. v. gr. 207.) aqua. SU. 2. 14. N. 12. 63. (lat. *aqua* mutatâ labiali in gutturalem; goth. *ahva* flumen; germ. vet. *aha*, et *affa* in fine comp. v. Graff 1. 159.; lith. *uppé* flumen; huc etiam cum Johannsenio - *Latein. Wortbildung* p. 41. - refero lat. *am-nis* pro *ap-nis* - v. *अपस* - commutatâ tenui cum nasali ejusdem organi, sicut in *somnus* pro *sopnus*; huc etiam retulerim gr. *ἀφρός*).

अप *Præp. præf.* ab, de (gr. *ἀπό*, lat. *ab*, goth. *af*, angl. *of*, germ. vet. *af-tar* post cum suff. compar. - v. gr. comp. 294. - goth. *af-tarô* retro, a tergo; cf. etiam lith. *apac'ia* pars inferior, *apac'ioj* infra, *apatinnis* inferior; huc etiam retulerim slav. insep. o de, abjecto p).

अपकर्तृ *m.* (र. कृ. facere, præf. अप स. तृ) qui alqm. offendit, adversarius, inimicus. HIT. 90. 3.

अपकारता *f.* (ab अपकार, a र. कृ. s. अ, qui offensionem, injuriam infert, s. ता) offensio. N. 21. 13.

अपकारिन् *m.* (र. कृ. s. इन्) qui aliquem offendit, adversarius, inimicus. HIT. 27. 17.

अपकृत (part. pass. a र. कृ. præf. अप स. त) 1) offensus. 2) *n.* offensio, laesio, violatio. H. 4. 3.

अपगम *m.* (र. गम्. ire s. अ) abscessio, separatio. HIT. 43. 5.
अपगा *f.* (ex अप aqua, quod separatum non invenitur - v. अप - et ग. iens in fem.) fluvius. AM.

अपचय *m.* (र. चि. colligere s. अ) deminutio, expensum. HIT. 105. 12.

अपटो *f.* aulaeum.

अपटोक्षेप *m.* (è præc. et क्षेप) secundum Wils. «*precipitate entrance on the stage, indicating hurry and agitation, also read अपटोक्षेप*»; v. etiam Lenzium ad URV. 3. 1.

अपत्य *n.* (a Rückertio recte deducitur a præc. अप स. त्य; ita goth. *ni-thjis* Th. *nithja* cognatus, propinquus, a नि deduxerim; v. gr. comp. 400.) proles; अपत्यानि liberi. BR. 1. 27. 2. 26.

अपत्रपा *f.* (र. त्रप्. pudere, præf. अप suff. आ) pudor. AM.

अपदेश *m.* (र. दिष्. monstrare s. अ) species, simulatio, praetextus. UP. 65.

अपभी (BAH. ex अप et भी *f.* timor) liber a timore.

अपमान *n.* (KARM. ex अप et मान *n.* honor) dedecus, infamia, ignominia. BH. 6. 7. 12. 18.

अपर (ut videtur, a præc. अप स. र) alius. H. 2. 32. BR. 1. 31. (goth. *afar* post, germ. vet. *afar* autem, iterum, nostrum *aber*: *aber-mal*, *Aber-Witz*).

अपराङ्मुख (KARM. ex अप priv. et पराङ्मुख aversum os habens. BAH. e पराक्. retrorsum - ab inusitato *Adj.* पराच्. e परा retro et अच्, v. gr. 196. - et मुख *n.* os, vultus) non aversum os habens. N. 2. 18. v. gr. 84.

अपराध (र. राध्. præf. अप offendere s. त, gr. 83.) 1) *Adj.* offendens. SAK. 24. 2. infr. URV. 51. 3. infr. DR. 7. 11. ubi अपराधा: pro अपराधा: legendum. 2) *n.* offensio. N. 24. 12.

अपराध *m.* (र. राध्. s. अ, v. præc.) offensio. DR. 8. 37. — V. अपराध.

अपरेद्युस् (ex अपरे locat. र्थे अपर alius et द्युस्, quod ex दिवस् dies explicaverim, ita ut, ejecto अ, व्. in उ et इ in य्. sint conversa) postero die. N. 13. 35.

अपवर्ग *m.* (र. वृत्. relinquere s. अ) donum. SAV. 5. 51.

अपवाद *m.* (र. वद्. dicere præf. अप स. अ) vituperatio. HIT. 71. 12.

अपवादिन् (र. वद्. s. इन्, v. præc.) interdicens, vetans. SAK. 32. 1.

अपवाहन *n.* (र. वह्. s. अन) actio auferendi, deducendi. HIT. 97. 5.

अपश्चिम (posticum non habens, nihil post se habens. BAH. ex अप priv. et पश्चिम posticus) infinitus, immensus. N. 13. 33.

अपसद् *m.* (र. सद्. ire præf. अप स. अ) homo vilis, abjectus, in fine compos. H. 3. 8. DR. 8. 45.

अपह (र. हन्. abjecto अन्. s. अ, gr. 645.) occidens, delens. SAK. 56. 2.

अपहरण *n.* (र. ह्. s. अपण) actio auferendi, abripiendi. N. 10. 9.

- अपाङ्ग *n.* (r. अङ्ग s. अ) exterior oculi angulus.
- अपाच्च (in casibus fortibus अपाच्च, a r. अच्च ire praef. अप) meridionalis. HEM.
- अपान *m.* (r. अन् spirare s. अ) spiritus qui efflatur. BH. 4.29.5.27.
- अपाप (BAH. ex अप priv. et पाप *n.* peccatum) liber a peccatis. BR. 1.32.
- अपाय *m.* (r. इ ire praef. अप s. अ) 1) abitio. 2) obitus, interitus, exitium. HIT. 43.4. 3) fraus, fallacia. HIT. 129.22. N.4.19.
- अपायिन् (अप + आयिन् a r. इ s. इन्) abiens. BH. 2.14.
1. अपि Praep. praef. quae cum paucis solum conjungitur radicibus et super significare videtur, nam cum धा ponere format अपिधा tegere. अ initiale hujus praep. saepe abjicitur (gr. ἐπί, lith. ap insepar.).
2. अपि Conj. 1) etiam, adeo. 2) etiamsi. 3) igitur, itaque. 4) vero, autem. 5) an, num. 6) cum praecedente interr. किम् quispiam significat.
- अपिहित (r. धा praef. अपि tegere, s. त gr. 608.) tectus, obductus. N. 17.30.
- अपुंस *m.* (nom. irr. v. gr. 238. KARMA. ex अप priv. et पुंस mas, vir) virilitate privatus, eunuchus. IN. 5.50.
- अपुंस्त्व *n.* (a praec. s. त्व) eunuchi status. IN. 5.58.
- अपेक्ष (r. ईक्ष् videre s. अ) respiciens, curans, rationem habens. BH. 12.16.
- अपेक्षा *f.* (r. ईक्ष् videre s. आ) respectus, ratio. SAK. 59. 12: निरपेक्ष nihil curans, negligens.
- अपोहन *n.* (r. ऊह् praef. अप रatiocinari, s. अन्) ratiocinium. BH. 15.15.
- अप्स *n.* aqua in Védorum dialecto (v. अप् et cf. lat. *amnis* pro *apnis*).
- अप्रकाश (BAH. ex अप priv. et प्रकाश *m.* lux) luce privatus, obscurus. H. 1.18.
- अप्रतिम (BAH. ex अप priv. et प्रतिमा *f.* similitudo) similitudinem non habens, incomparabilis. H. 1.37. SU. 3.15.
- अप्रशस्त (KARMA. ex अप priv. et प्रशस्त, a r. शंस् praef. प्र laudare, s. त) non laudatus, infamis. N. 20.41.

- अप्राप्तवयस् (BAH. ex अप्राप्त non contactus - a r. आप् praef. प्र et अप priv. - et वयस् aetas, hic: adulta aetas) non contactam adultam aetatem habens, qui ad adultam aetatem nondum pervenit. BR. 1.28.
- अप्रिय (KARMA. ex अप priv. et प्रिय q. v.) injucundus, ingratus, insuavis.
- अप्रियंवद (e praec. - v. gr. 645. suff. अ - et वद a r. वद् s. अ, loquens, dicens) injucundum dicens. H. 4.15.
- अप्रियभागिन् (ab अप्रियभाग ingrata, injucunda fortuna, s. इन्) ingratam fortunam habens, infelix, infaustus. BR. 1.14.
- अप्सरस् *f.* *Apsarasa*, nympha (deduci solet ab अप् aqua et सरस्, a r. सू ire s. अस्. Sunt enim *Apsarasae*, secundum mythologiam, e mari natae, quum a diis *Asurisque* ad *Amritum* adipiscendum agigaretur.
- अप्सरा *f.* i. q. praec.
- अवद्ध (ex अप priv. et वद्ध ligatus, a r. बन्ध s. त) 1) non ligatus. 2) insanus, stultus. N. 26.16.
- अबल (BAH. ex अप priv. et बल vis) debilis (fort. goth. *ubils* Th. *ubila*, nostrum *übel*, angl. *evil*; nisi haec ad अधर = lat. *inferu-s* pertinent, mutatâ aspiratâ in mediam, secundum generalem consonantium permutandarum legem. Sanscr. ब् autem in germ. item est *b*, unde goth. radix *band* ligare = बन्ध q. v.).
- अबला *f.* (a praec.) femina.
- अब्द *m.* (ex अप् aqua, et द dans, a r. दा s. अ) 1) nubes. 2) annus (*primit.* pluvium anni tempus).
- अब्धि *m.* (aquam tenens, ex अप् aqua et धि tenens a r. धा s. इ) mare. HIT. 105.9.
- अभय (ex अप priv. et भय timor) 1) KARMA. securitas. HIT. 59.3. 2) BAH. intrepidus.
- अभव *m.* (KARMA. ex अप priv. et भव existentia) तò non esse (*Nichtsein*). SAV. 3.10.
- अभाव *m.* (KARMA. ex अप priv. et भाव existentia) i. q. praec. DR. 5.9.
- अभि Praep. praef. et sep. (ut videtur, a stirpe pronom. अस. भि, quod convenit cum casuum terminationibus भ्यम्,

- भिस्, भ्याम्, भ्यस्) ad, versus. (Gr. ἀμφί, inserta nasalī sicut in ἀμφω contra उभौ; lat. ob, amb; germ. vet. umbi, nostrum um; slav. ob; cf. etiam adverb. slav. АБІЕ abje statim. Huc quoque retulerim nostrum bei, goth. bi, abjecto a initiali, sicut in sanscr. praeter अपि etiam पि dicitur; porro praefixum be, goth. bi.)
- अभिकाम *m.* (r. कम् s. अ) amor. N. 24. 13.
- अभिक्रम *m.* (r. क्रम् s. अ) conatus, molitio. BH. 2. 40. (schol. अभिक्रमस्य प्रारम्भस्य.)
- अभिघातिन् *m.* (r. हन् in forma caus. घातय - gr. 524. - s. इन्) inimicus. HIT. 127. 18.
- अभिजन *m.* (KARM. ex अभि et जन homines) familia. N. 12. 95.
- अभिजनवत् (a praec. s. वत्) familiam (nobilem) habens, nobilis, generosus. BH. 16. 15.
- अभिज्ञ (r. ज्ञा scire, s. अ) gnarus.
- अभिज्ञान *n.* (r. ज्ञा scire s. अन्न) nota, signum. PAT. 26. 27.
- अभितस् *Adv.* (ab अभि s. तस्) ad, prope. SA. 3. 11. (cf. lat. apud).
- अभिताप *m.* (r. तप् urere s. अ) moeror.
- अभिधान *n.* (r. धा ponere s. अन्न) nomen. HIT. 26. 13.
- अभिनय *m.* (r. नी ducere s. अ) gesticulatio. UR. 28. 10.
- अभिनव (KARM. ex अभि + नव) novus, recens.
- अभिनिवेश *m.* (r. विश् intrare praef. अभि + नि s. अ) inclinatio, propensio, applicatio. UR. 35. 3. infr. (हृदयाभि....)
- अभिप्राय *m.* (a Rückertio recte deducitur a r. इ ire praef. अभि + प्र s. अ, cf. अभिप्रेत HIT. 54. 17. et अभिप्रेत्य apud Wils. ed. 2.) consilium, propositum. N. 9. 35. 24. 5. SA. 1. 13.
- अभिवत् *m.* (r. भू s. अ) actio praevalendi, superandi. BH. 1. 41.
- अभिभाषिन् (r. भाष् s. इन्) alloquens. SA. 5. 74.
- अभिमर्द *m.* (r. मृद् contere, s. अ) disturbatio, vastatio regionis. DR. 6. 8.
- अभिमान *m.* (aut a r. मन् aut a मान् s. अ) superbia, insolentia, honoris, gloriae cupiditas. BH. 16. 4.

- अभिमुख (BAH. ex अभि et मुख os, vultus) adversum vultum habens. N. 12. 32. 20. 43. DR. 8. 14.
- अभिमुखम् (AVY. ex अभि et मुख os, vultus) coram.
- अभियोक्तृ *m.* (r. युज् jungere s. त्) qui aggreditur, impugnat alqm. HIT. 97. 2.
- अभियोग *m.* (r. युज् jungere s. अ) invasio, impugnatio. AM.
- अभिरति *f.* (r. रम् se delectare s. ति) delectatio. HIT. 31. 17.
- अभिराम (r. रम् s. अ) amoenus, venustus. SAK. 4. 6.
- अभिरुचि *f.* (r. रुच् splendere, placere s. इ) 1) splendor. 2) voluptas, gaudium, delectatio. HIT. 13. 1. infr.
- अभिरूप (BAH. ex अभि et रूप *n.* forma) formosus. N. 12. 30.
- अभिलाष *m.* (r. लष् desiderare s. अ) desiderium, optatum. HIT. 43. 10.
- अभिलाषिन् (r. लष् s. इन्) desiderans. UR. 12. 13.
- अभिलास *m.* (r. लस् desiderare s. अ) i. q. अभिलाष. SAK. 21. 11. 48. 1. infr.
- अभिवदन *n.* (r. वद् q. v. s. अन्न) corporis inclinatio. IN. 5. 19.
- अभिवन्दन *n.* (r. वन्दू s. अन्न) *id.* SA. 2. 3.
- अभिवादक *m.* (r. वद् s. अक) saluator inclinato corpore. N. 21. 26. cum acc. p.
- अभिशाप *m.* (a r. शप् s. अ) execratio. N. 11. 16.
- अभिषेक *m.* (r. सिच् humectare s. अ) actio conspergendi (v. सिच् praef. अभि). HIT. 126. 10.
- अभिघङ्ग *m.* (r. स्वञ्ज्, v. gr. 109.) inclinatio, propensio, affectus. BH. 13. 9.
- अभिसर् *m.* (r. सृ ire s. अ) comes, socius. AM.
- अभिसरण *n.* (r. सृ ire s. अन्न) actio adeundi, visitandi. UR. 40. 7.
- अभिसारिका *f.* (r. सृ ire s. इका) femina quae maritum vel amatorem adit. UR. 40. 8. infr.
- अभिसूचित (r. सूच् s. त्) praeditus, instructus. N. 23. 18.
- अभिलेह *m.* (r. स्निह् amare s. अ) amor, inclinatio, affectio. BH. 2. 57.
- अभीक्षणम् (fortasse AVY. pro अभीक्षणम् - ex अभि et

- ईक्ष्ण *n.* oculus - ejecto अ ante ण) identidem, iterum ac saepius. N.9.34. A.10.54.
- अभीप्सु (ab ईप्सु, Desid. irr. rad. आप् adipisci - v. gr. 540. - praef. अभि s. उ) adipiscendi cupidus. N.5.2.
- अभीषु *m.* (r. इष् ire, desiderare s. उ) habena, frenum.
- अभ्यङ्ग *m.* (r. अङ्गु ungere s. अ) unctio. UP.50.
- अभ्यधिक (ab अधि praef. अभि s. क) superior. N.21.14. BR.1.8. v. अधिक.
- अभ्यन्तर *n.* 1) intervallum, loci et temporis. BH.5.27. HIT.5.17. 2) pars interior, medium. UP.49.
- अभ्यर्चन *n.* (r. अर्चु praef. अभि s. अन्न) cultus, veneratio. N.12.78.
- अभ्यर्थना *f.* (r. अर्थ s. अना, fem. ab अन्न) precatio, rogatio, petitio. SA.4.27.
- अभ्यवहार (r. ह्व afferre praef. अभि + अत्र s. अ) cibus.
- अभ्यवहार्य *n.* (r. ह्व afferre praef. अभि + अत्र s. य) cibus. UR.39.1.
- अभ्यसूयक *m.* (r. denom. असूय q. v. s. अक) exsecrator. BH.16.18.
- अभ्याश *m.* v. seq.
- अभ्यास *m.* (r. अस् cl.1. q. v. s. अ) 1) propinquitas, vicinitas. N.9.10. DR.8.13. 2) exercitatio, usus, experientia. BH.12.12.18.36. 3) educatio, disciplina, institutio. HIT.5.14.7.4. Scribitur etiam अभ्याश. (Cf. अभ्यस्त, अभ्यसन, अभ्यस्य apud Wils. ed.2.)
- अभ्युत्थान *n.* (r. स्था praef. अभि + उत् ejecto स - v. gr. 694. - s. अन्न) actio surgendi. BH.4.7.
- अभ्युदय *m.* (r. इ ire praef. अभि + उत् s. अ) felicitas. UR.94.1. infr.
- अभ्युपपत्ति *f.* (r. पद् ire praef. अभि + उप s. ति) favor, benevolentia. SAK.54.2. infr.
- अभ्र *1. P.* (गत्याम्) ire.
- अभ्र *n.* (ut mihi videtur, ex अभ्रर aquam gerens, ejecto व् et अ (*), cf. अभ्रुद et जलद) nubes (gr. ὄμβρος, lat.
- imber* insertâ nasali, nisi haec pertinent ad अभ्रर coelum vel अभ्रस aqua; cf. etiam umbra).
1. अभ्र *1. P.* (गतिभजनशब्देषु) ire, colere, sonare.
2. अभ्र *10. P.* (रोगे) aegrotum esse.
- अमति *m.* (ut videtur a r. अम् ire s. ति servato classis caractere अ) tempus (lith. *amz'is* longum tempus; ad rad. अम् etiam referri possit lat. *an-nus* - ita ut sit pro *am-nus* - et gr. ἔνος, ἔννος).
- अमर (ex अ priv. et मर moriens, in fine comp., a r. मृ mori s. अ) 1) *Adj.* immortalis. HIT.3.5. 2) *m.* deus. SU.1.22.
- अमरप्रभ (BAH. e praec. et प्रभा *f.* splendor) immortalium splendorem habens. N.13.54.
- अमरत्व *n.* (ab अमर s. त्व) immortalitas. SU.1.22.23.
- अमरा *f.* (ab अमर). Nomen Indri sedis aut urbis.
- अमरावती *f.* (Indri sede praedita, a praec. s. वत् in fem.). Nomen Indri urbis, sedis, palatii. IN.1.42.
- अमरोपम (BAH. ex अमर et उपमा *f.* similitudo) immortalium similitudinem habens. H.2.27.
- अमर्त्य (KARM. ex अ priv. et मर्त्य) immortalis.
- अमर्ष *m.* (KARM. ex अ priv. et मर्ष patientia, tolerantia, a r. मृष s. अ) ardor animi, ira, iracundia. BH.12.15. UP.43.
- अमर्षण (KARM. ex अ priv. et मर्षण patiens, tolerans, a r. मृष cl.10. s. अन्न) iratus, iracundus, vehemens. DR.7.17. N.12.54.
- अमस *m.* (r. अम् ire s. अस) tempus.
- अमा *Praep.* cum. NALOD.1.53.
- अमात्य *m.* (a praec. s. त्य) qui est a consiliis, Wils. «a minister, a counsellor».
- अमानुष (KARM. ex अ priv. et मानुष humanus) quod est supra hominem (übermenschlich). N.23.5.
- अमित्र *m.* (KARM. ex अ priv. et मित्र *n.* amicus) inimicus, hostis. N.12.33.
- अमी hi, illi, v. gr. 271.
- अमुत्र *Adv.* (ab अमु stirpe pronominis अदस् in casibus obl. - gr. 271. - s. त्र) illic i. e. in illo, futuro mundo,

(*) Confirmatam vidi hanc explicationem linguâ zendicâ, ubi *âbêrêta* (acc. *âbêrêtârem*), quod corruptum est ex *abbêrêta*, significat qui aquam affert (gr. comp. 44.).

- opp. vocabulis* इह hic, et लोको ऽस्मिन् in hoc (terrestri) mundo. BR. 2. 5. BH. 6. 40.
- अमृत (*KARM.* ex अ priv. et मृत mortuus) 1) *Adj.* immortalis. BR. 3. 18. BH. 14. 27. 2) *n.* deorum cibus, immortalitatem afferens, ambrosia. IN. 1. 26.
- अमृतस्वादनीय (*KARM.* e praec. et स्वादनीय quod jucunde sapit) Amritae jucundo sapore similis. IN. 1. 26.
- अमिध्य (*KARM.* ex अ priv. et मिध्य purus) impurus, sordidus, contaminatus. BH. 17. 10.
- अमेय (ex अ priv. et मेय mensurabilis, a र. मा स. य, gr. 626.) quod metiri non possumus, immensus.
- अमेयात्मन् (*BAH.* e praec. et आत्मन् *m.*) immensum animum habens. IN. 2. 22.
- अमोघ (*KARM.* ex अ priv. et मोघ vanus) non fallens, haud dubius, certus. UR. 6. 3. 10.
1. अम्ब 1. *P.* (गतौ) ire, se movere.
2. अम्ब 1. *A.* (शब्दे, grammatici scribunt अम्ब, gr. 110^a.) sonare.
- अम्बक *n.* (र. अम्ब se movere s. अक) oculus. A. 3. 50.
- अम्बर *n.* (र. अम्ब s. अर) 1) vestis. SU. 1. 30. 2) coelum. SA. 1. 19. A. 6. 9. (v. अम्भ)
- अम्बा *f.* mater (fortasse nostrum *Amme*, germ. vet. *amma* - Th. *ammón*, *ammún* - per assimil., nisi hoc vocabulum cohaeret cum अप् aqua, unde अम्भय q.v., quum voces hujus notiois plerumque etiam lac significant.
- अम्बु *n.* (र. अम्ब s. उ) aqua. BH. 11. 28.
- अम्बुद *m.* (e praec. et द dans, a र. दा स. अ) nubes.
- अम्बुदाभ (*BAH.* e praec. et आभा *f.* similitudo) nubis similitudinem habens. H. 4. 48.
- अम्भ 1. *A.* (शब्दे क. ध्वनौ v. scribunt अम्भ, gr. 110^a.) sonare.
- अम्भसू *n.* (र. अम्भ s. अस्) aqua. A. 6. 6. BH. 2. 67. (v. अम्भ).
- अम्भोज *n.* (in aqua natus ex praec. et ज) lotus flos. HIT. 107. 13.
- अम्भय (ab अप् aqua s. मय v. gr. 58. et 85.) aquosus. AM.
- अम्र *m.* nomen arboris (Wils. *mango tree*, magnifera indica). N. 12. 4.
- अम्ल acidus. BH. 17. 9.
- अय् 1. *A.* (गतौ) ire (sine dubio ad r. इ pertinet, quae secundum 1. cl. in *ATM.* अये formaret).
- अयञ्चन् *m.* (*KARM.* ex अ priv. et यञ्चन् sacrificans) non sacrificans. IN. 2. 5.
- अयन *n.* (र. इ ire s. अन्) via. BH. 1. 11.
- अयम् hic, v. gr. 270.
- अयशस् *n.* (*KARM.* ex अ priv. et यशस् *n.* gloria) dedecus, infamia, ignominia. H. 3. 18.
- अयशस्कर (e praec. et कर faciens) dedecus, infamiam afferens; *fem.* अयशस्करो. H. 3. 18.
- अयस् *n.* ferrum (lat. *aes*, *aer-is* pro *aes-is*, goth. *ais* Th. *aisa*, germ. vet. *ér aes*, goth. *eisarn* ferrum, nostrum *Eisen*).
- अयस्मय (ab अयस् *s.* मय contra gr. 58. et analogiam त्तेजोमय quâ अयोमय expectaveris; etiam in ed. Calc. *MAH.* p. 644. lin. 2. infr. अयस्मय legitur) ferreus. A. 10. 31.
- अयुत *n.* (ex अ priv. et युत ligatus, a र. यु) decies mille.
- अयुतशस् *Adv.* a praec. s. शस्, v. gr. 652. s. शस्. IN. 2. 8.
- अये *Interj.* SAK. 45. 13.
- अयोध्या *f.* (non impugnanda, ex अ priv. et योध्य impugnandus in *fem.*) nomen urbis (*Oude*).
- अर (र. अर s. अ) 1) *Adj.* celer, citus. 2) rotae radius.
- अराजस् (*BAH.* ex अ priv. et राजस् *n.* pulvis) expers pulveris, purus. N. 24. 42.
- अरण्य *n.* sylvia.
- अरण्यानी *f.* (a praec. s. आनी, v. gr. min. 218.) magna sylvia. HIT. 17. 14.
- अरत्नि *m.* cubitus. DR. 9. 5.
- अरम् (Acc. त् अर) celeriter, cito. AM. (fortasse gr. *ἀρα*, cf. Hartung I. p. 423.).
- अरविन्द *m.* lotus flos. HIT. 59. 1. SAK. 45. 7.
- अराजक (*BAH.* ex अ priv. et राजन् *rex*, s. क, v. gr. 665.) rege orbat. DR. 6. 5.

अराति *m.* inimicus, hostis. HIT. 77. 7.

अराल *curvus.* N. 11. 33.

अरि *m.* inimicus, hostis.

अरिन्दम *m.* (e praec. et दम domitor, a r. दम् s. अ, v. gr. 645. s. अ) hostium domitor.

1. अरिष्ट (*KARM.* ex अ priv. et रिष्ट a r. रिष् s. त) non vulneratus. DR. 7. 20.

2. अरिष्ट *m.* nomen arboris (Wils. Melia azadaracta). N. 12. 3.

अरुण *m.* 1) *Adj.* fuscus, ex rubro subniger, purpureus; Wils. «tawny, dark red». DEV. 3. 7. 2) sol. SAK. 24. 8.

अरुन्धती *f.* (ex अ priv. et रुन्धती a r. रुध् cl. 7. s. अत् in fem.) Vasischthi uxor, una ex Pleiadibus. HIT. 22. 7.

अरुस् *m.n.* ulcus, vulnus. AM.

अरे *Interj.* HIT. 22. 14.

अरोग (*BAH.* ex अ priv. et रोग *m.* morbus) liber a morbo, sanus, salvus. BR. 3. 10.

अर्क 10. *p.* (स्तवने *κ.* तापस्तुत्योः *v.*) urere, celebrare (fortasse Denom. a sq.).

अर्क *m.* (a r. अर्क् s. अ, nisi अर्कयामि ab अर्क) sol.

अर्गल *n.* pessulus. UP. 46. HIT. 33. 13.

अर्गला *f.* *id.*

अर्गली *f.* *id.*

अर्घ 1. *A.* (हिंसायाम् *κ.* मूल्ये *v.*) offendere, laedere, occidere; constare, pretium habere, dignum esse. (Fortasse huc pertinet nostrum *arg*, *ärgern*, germ. vet. *arg*, *ark*, et inserto *a*: *arag*, *arak* avarus, pravus, impius, *subst.* *arg* malum.)

अर्घ *m.* (r. अर्घ s. अ) 1) pretium. 2) donum honorificum, quod diis eximiisque hospitibus offertur, constans ex octo rebus, nempe ex oryza, sacro gramine durva dicto, floribus etc. cum aqua, aut ex aqua sola in parvo vase. SA. 3. 6.

अर्घ्य (r. अर्घ s. य) 1) *Adj.* venerandus. 2) *m.* i. q. praec. sign. 2.

अर्घ्य 1. *P.A.* 10. *P.* honorare, venerari, colere. IN. 3. 1. 4. 3. 5. N. 18. 19.

c. अभि i. q. simpl. BH. 18. 19.

अर्चिष्मत् (a sq. s. मत्) 1) *Adj.* flammans. UR. 37. 7. 2) *m.* ignis. HEM.

अर्चिस् *f.* (r. अर्च s. इस्) splendor, flamma. IN. 1. 35. H. 1. 49. (cf. अर्क्, अर्क).

अर्ज 1. *P.* 10. *P.A.* 1) colligere, coacervare, adipisci, acquirere. N. 26. 4. IN. 3. 7. 2) facere, perficere (प्रयत्ने *κ.* संस्कारे *v.*): स्वर्जितङ् कर्म bene facta actio. RAM. ed. Ser. I. 34. 38.; स्वर्जितन् तपस् a memet ipso effecta castigatio. RAM. ed. Ser. I. 47. 13. (fortasse lat. *urgo* et *arguo*, gr. *ἐργω* nisi hoc est pro *ἔργω* = *वृत्* vel pro *σῆργω* = *सृत्*).

c. उप i. q. simpl. sign. 1. HIT. 33. 21. MAN. 9. 208.

अर्जिन *n.* (r. अर्ज s. अर्ज) *Nom. actionis* τῆς अर्ज् signf. 1. HIT. 34. 1.

अर्जुन *m.* (ut videtur, a r. अर्ज s. उन) 1) nomen arboris (Wils. Terminalia alata glabra). 2) nomen unius Pândavorum.

अर्णव *m.* mare.

अर्थ 10. *P.* (v. अर्थ) petere, postulare (gr. *αἰτέω* dissoluto *r* in vocalem *i*, cf. अर्थ).

c. प्र petere, appetere, desiderare, concupiscere. BR. 2. 11. 12. 13. 16. IN. 5. 33. SU. 1. 26. 3. 11.

c. सम् cogitare, putare, existimare. UR. 18. 9. 18. 5. infr.

अर्थ *m.* (r. अर्थ s. अ, nisi potius अर्थयामि est Denominativum vocis अर्थ) 1) res, materia. BR. 1. 16. 2. 2. 6. N. 8. 4. 12. 90. 15. 3. 18. 15. BH. 2. 6. 8. *transl.* sensus. 2) divitiae, opes. N. 17. 47. BH. 2. 6. 3) commodum, utilitas, fructus. BH. 3. 13. 4) causa, ratio. N. 15. 13. *Acc. instr. dat. et loc.* - अर्थम्, अर्थेन, अर्थीय, अर्थे - *praepositionis vice funguntur, ut latinum causâ, gratiâ, c. gen. aut in compositione cum nomine recto.* N. 23. 10. BR. 1. 27. 29. 2. 3. H. 4. 28. — *In fine compositorum अर्थ cum significatione res nonnunquam redundat.* A. 4. 16. SA. 4. 25. (gr. *αἰτία*).

अर्थकृत् (*rem*, commodum faciens, e praec. et कृत् faciens, q. v.) utilis, commodus, fructuosus. IN. 5. 56.

अर्थिन् (a. r. अर्थ s. इन्) petens, desiderans, egens, pauper. N. 13. 11. 50. BH. 7. 16.

अर्थीय (ab अर्थ s. ईय) causam, originem habens, commotus, pendens ex alq. r., positus in alq. r., obnoxius alicui. BH. 17. 27.

अर्थेप्सु (ex अर्थ et ईप्सु q. v.) divitiarum cupidus.

अर्थेप्सुता f. (a praec. s. ता) status ejus, qui divitiarum cupidus est, divitiarum cupido. BR. 1. 18.

अर्द्ध 1. P. A. vexare. (Haec radix hucusque in part. pass. in त solum inventa est, cum praef. आ conjuncta, formans आर्दित et आर्त abjecto ढ् secundum gr. 615. Littera त formae आर्त secundum gr. 103. duplicari potest, igitur primum त् in आर्त non pro transformatione euphonica litterae ढ् accipiendum est. Ubi आर्दित et आर्त vocem in आ aut आ exeuntem sequuntur, propter vocales coalescentes ab आर्दित et आर्त non distingui possunt; cum autem आर्त in positionibus non ambiguis inveniatur, in ambiguis quoque locis आर्दित et आर्त intelligenda esse censeo.) H. 1. 4. 2. 3. 5. N. 8. 24. 12. 106. 108. IN. 5. 44. (Lat. ardeo, quod fortasse sensum primitivum radices अर्द्ध exhibet).

अर्द्ध, अर्ध 1) Adj. dimidius. 2) n. dimidium, dimidia pars. अर्द्धचन्द्र m. (e praec. et चन्द्र m. luna) 1) semiplena luna. 2) sagitta, cujus acumen semiplenae lunae formam habet. DR. 9. 9.

अर्द्धरात्र m. (ex अर्द्ध et रात्र, in fine comp. pro रात्रि, nox) media nox.

अर्प v. ऋ.

अर्पण n. (ab अर्पय, forma caus. r. ऋ ire - v. gr. 521. - s. अर्न) actio tradendi. HIT. 72. 19. BH. 9. 27.

अर्ष 1. P. (हिंसायाङ् गतौ) laedere, occidere; ire.

अर्बुदि m. n. centum milliones. A. 5. 21.

अर्भ m. (fortasse e गर्भ abjecto ङ्) proles, natus. HEM. v. sq. (Huc referri possint lat. orbis, gr. ὀρβανός.)

अर्भक m. (a praec. s. क) proles, natus, pullus. SAK. 7. 7.

अर्यमन् m. (nom. irr. v. gr. 226.) 1) sol. 2) nom. propr. unus e majoribus, defunctis, manibus. BH. 10. 29.

अर्ष 1. P. (हिंसायाम् क. वधे र.) ferire, laedere, occidere.

अर्षन् (r. अर्ष s. अत् in N. अर्न्, gr. 229.) 1) humilis, vilis. (N. अर्षी, अर्षती, अर्षत्). 2) m. equus.

अर्षीक् Adv. (neut. sequentis अर्षीच्) 1) post, postea. 2) pone, a tergo. 3) prope. SAK. 7. 9. infr.

अर्षीच् (ut videtur ex अर्षन् et अर्ष्च ire, secundum Wils. ex अवर posterior + अर्ष्च; N. m. अर्षीङ्, f. अर्षीची, n. अर्षीक् secundum analogium ऋ प्राच् gr. 197.) propinquus. AM. p. 54. 8: परार्षीची तीरे remota et propinqua, ulterior et ceterior ripa.

अर्ह 1. P. 1) honorare, colere, v. अर्हण. 2) aequare, parrem esse. MAN. 3. 131. 3) dignum esse, c. acc. rei. H. 1. 36. N. 16. 24. 4) convenire, decere, c. nominat. pers. quam decet. DR. 3. 2. 5) posse. BH. 2. 17. HIT. 6. 11. 6) Saepissime temp. praes. hujus rad. ut verbum auxiliare in constructione cum infinitivo adhibetur, ad rogationem exprimentam, ubi Germanorum müssen maxime respondet. IN. 5. 41. 44. H. 4. 3. 6. BR. 2. 21. BH. 2. 26. — Metri causa in अम् usurpatur. H. 1. 36. (Littera ह् hujus radices ex घ् orta esse videtur, cf. अर्ष et gr. ἀρσχω quod fortasse primitivum conservavit sensum, ita ut अर्ह ab origine significaverit primum esse, in principio esse.)

अर्ह (a praec. s. अर्) dignus, c. acc. H. 4. 50. SA. 3. 9. - c. inf. SA. 5. 15.

अर्हण n. (r. अर्ह s. अर्न) adoratio, cultus. AM.

अर्हणा f. (a r. अर्ह s. अर्न in fem.) honoris testificatio, honor. N. 25. 4.

अर्ल् 1. P. A. (वारणव्याप्तिभूषास्त र.) arcere, sufficere, ornare (fortasse lat. or-nare, nisi hoc e भूष् ortum, abjecto भ्)..

अर्लक m. (r. अर्ल् s. अर्क) cinnamus. UR. 38. 15.

अर्लका f. nomen urbis Kuvèri.

अर्लता m. (secundum Wils. pro अर्लत non rubrum habens, i. e. quo nihil rubrius est, cf. अनुत्तम) gummi laccae.

अर्लताक n. (a praec. s. क) id. UR. 60. 16.

अलक्षित (KARM. ex अ priv. et लक्षित a r. लक्ष् s. त) non visus, non inventus, non deprehensus. H. 1. 7.

अलङ्काराण (r. कृ praef. अलम् ornare) ornamentum. IN. 5. 2.

अलङ्कार m. (r. कृ praef. अलम् ornare s. अ) ornamentum. HIT. 42. 1.

अलङ्कृत (r. कृ praef. अलम् ornare s. त) ornatus. N. 2. 11. 25. 1.

अलम् (r. अल् s. अ cum accus. term.) 1) ornamentum, solum in comp. cum r. कृ. 2) satis, par. DEV. 4. 3. 3) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum, vel, quod idem est, gerundio: apage, aufer, absit. DR. 4. 20.

अलस (r. लस् laborare, artem exercere, s. अ praef. अ priv.) piger, ignavus, iners.

अलात n. torris.

अलि m. 1) apis. 2) scorpio.

अलिञ्जर m. hydria fictilis (Wils. an earthen water jar.) M. 10.

अलिन् m. apis.

अलिक n. frons.

अलीक (ut videtur, ex अ priv. et लीक quod simplex non invenitur) 1) Adj. falsus, non verus. 2) n. falsum, falsitas. UR. 30. 8. infr.

अलु f. parva hydria. HIT. 90. 15.

अल्प Adj. (v. gr. 25t et 280.) parum, paulum, exiguus. IN. 5. 13. N. 25. 13. (Huc retulerim lith. *alpstù*, *ap-^{ap}alpstù* animus me liquit *ich falle in Ohnmacht*; praet. *alp-au*, fut. *alp-su*, v. gr. comp. 498.; *alkstù*, praet. *alk-au*, fut. *alk-su* fame uri ejusdem originis esse videtur, permutatâ labiali cum gutturali. Fortasse etiam gr. *ὀλίγος* huc pertinet, mutatâ tenui in mediam et inserto *ι* sicut in *ὀλιχός* contra दीर्घ longus.)

अल्पक (a praec. s. क) tenuis, exiguus, vilis. HIT. 14. 6.

अल्पकार्य Adj. (BAH. ab अल्प et कार्य n. a r. कृ s. य, faciendum) quod parvi momenti est. N. 21. 28.

अल्पदर्शन (parum visus habens, BAH. ex अल्प et

दर्शन n. visus) parum valens visu, parum intelligens, imprudens, stultus. H. 1. 45.

अल्पता f. (ab अल्प s. ता) paucitas, exiguitas. HIT. 82. 7.

अल्पदुःखता f. Subst. abstr. ab अल्पदुःख parum doloris, s. ता. A. 10. 8.

अल्पमूलफलोदक (BAH. ex अल्प et comp. *dvandvico*, constante e मूल n. radix, फल n. fructus et उदक n. aqua) parum radicum, fructuum et aquae habens. H. 1. 16.

अल्पिष्ठ (ab अल्प s. इष्ठ) Superlat. vocis अल्प. AM.

अल्पीयस् (ab अल्प s. ईयस्) Compar. vocis अल्प. AM.

अव् 1. P. servare, tueri. NALOD. 4. 18. (lat. *aveo*).

अव Praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali अ s. व, sicut एव, इव ab ए, इ; v. gr. comp. 380.) de, ab. (In lingua zendica *av* est pronomem demonstrativum cui respondet slav. *ov* Th. *ovo* hic, ille, fem. *ova*, neut. *ovo*. Huc etiam trahimus gr. *av* in composito *av-tós* et posteriorem partem vocum *évtauvá*, *évteú-^{év}Dev*; porro *av*, *av-^{av}di*, *av-^{av}dis*, *av-^{av}tis*, *av-^{av}te*, *av-^{av}tar*, *év* et particulam negativam *é*; lat. *au-t* et *au-tem*, quod posterius suffixo convenit cum कथम् et इत्थम्; nostrum *au-ch*, goth. *au-k*; v. gr. comp. 377. sq.).

अवकर्तन n. (r. कृत् praef. अव s. अन) abscissio. N. 10. 16.

अवकाश m. (r. काश् lucere s. अ) locus, spatium, intervallum. SAK. 56. 2. 20. 13. 23. infr. UR. 41. 8. infr. 66. 15. 74. 4.

अवक्रय m. (r. क्री emere s. अ) pretium. AM.

अवगम m. (r. गम् ire s. अ) intellectio, intelligentia. HIT. 71. 13. BH. 9. 2.

अवगाह m. (r. गाह praef. अव submergi s. अ) 1) actio submergendi. SAK. 17. 2. infr. 2) lavatio.

अवग्रह m. (r. ग्रह prehendere s. अ) contentio. HIT. 61. 14.

अवज्ञा f. (r. ज्ञा scire) contentio. HIT. 92. 3.

अवज्ञान n. (r. ज्ञा s. अन) id. HIT. 103. 4.

अवतंस m. n. (r. तंस ornare s. अ) 1) annulus auricularis. 2) crista.

अवतंसक (a praec. s. क) i. q. praec. UR. 82.4.
 अवतार *m.* (a r. तृ s. अ) descensus. Dicitur praecipue de
 deorum e coelo in terram descensu, ad quampiam ho-
 minis aut animalis formam assumendam.
 अवदात (r. दै purificare s. त) 1) albus, clarus. 2) flavus.
 SA. 5. s.
 अवद्य (fortasse a praep. अव s. द्य pro त्य, quod cum in-
 declinabilibus solum conjungitur; aut ex अव priv. et वद्य
 dicendus) 1) humilis, depressus, demissus. 2) *transl.*
 ignobilis, vilis, abjectus (v. अनवद्य).
 अवधान *n.* (r. धा ponere s. अन) attentio, animus atten-
 tus. UR. 1. 2. infr.
 अवधि *m.* (r. धा ponere s. इ) finis, terminus, modus. UR.
 89. 3. infr.
 अवधीरू 10. p. (sine dubio ex praep. अव et धीरू quod
 cum धी mens cognatum videtur, cf. अवमन्
 despiciere a r. मन्) despiciere, spernere. HIT. 42. 11.
 अवधीरणा *f.* (a praec. s. अन in fem.) contemptio. SAK.
 51, 4. 7.
 अवध्य (*KARM.* ex अव priv. et वध्य a r. वधु q. v. s. य) qui
 occidi nequit. BR. 2. 29.
 अवध्यता *f.* (a praec. s. ता). *Abstractum praecedentis.*
 अवनत v. नम्.
 अवनि *f.* terra. BH. 11. 26.
 अवनी *f.* id. GHAT. 1.
 अवन्ती *f.* (part. praes. fem. r. अव) nomen montis. N.
 9. 21. (cf. lat. *aventinum*).
 अवपात *m.* (r. पत् s. अ) actio decidendi, devolandi. HIT.
 14. 19.
 अवबोध *m.* (r. बुधु praef. अव s. अ) vigilatio. BH. 6. 17.
 अवम (ab अव s. म) humilis, *trop.* vilis, abjectus. DR. 5. 11.
 अवमन्तु (r. मन् cogitare s. तु) contemtor. HIT. 101. 1.
 infr.
 अवमानिन् (r. मन् cogitare s. इन्) despiciens, contem-
 nens.
 अवयव *m.* (r. यु ligare s. अ) membrum. HIT. 96. 4.
 अवर (a praep. अव s. र) 1) inferus, inferior. 2) posticus,

posterus, posterior, postremus, ultimus. (gr. *ὐρῶν* - v.
 Pott I. 123. - *ὕψος, ὕψον, ὄρος* terminus; fortasse *ὄρῶς*
 anus per assimilationem ex *ὄρος*; lat. fortasse *Eurus*,
 sicut scr. अवाच meridionalis ab अव descendit, cf.
 etiam gr. *ὕψος* ventus secundus; de lat. *ora* v. अवार).
 अवरज्ञ *m.* (ex praec. et ज्ञ natus) frater natu minor. AM.
 अवरति *f.* (r. रम् se delectare praef. अव s. ति) cessatio,
 intermissio. AM.
 अवरोध *m.* (r. रुधु impedire, includere s. अ) 1) impedi-
 mentum, perturbatio. SAK. 41. 7. UR. 88. 6. infr. 2) gy-
 naeceum, v. sq.
 अवरोधन *n.* (r. रुधु impedire, includere, s. अन) gynae-
 ceum. AM.
 अवलग्न *m.n.* (r. लज् pudore affici s. न) medium cor-
 pus, «the waist». AM.
 अवलम्बन *n.* (r. लम्बु labi s. अन) actio adhaerendi, sus-
 pendendi, innitendi. HIT. 41. 16.
 अवलम्बिन् (r. लम्बु labi s. इन्) pendens, dependens,
 suspensus. SA. 5. 104. HIT. 9. 5.
 अवलिप्त v. लिप्.
 अवलेप *m.* (r. लिप् oblinere, polluere s. अ) arrogantia,
 insolentia, superbia. UR. 3. s. DEV. 10. 2.
 अवलोक *m.* (r. लोक् videre s. अ) visus, conspectus, ad-
 spectus. UR. 37. 14.
 अवश (voluntatem, arbitrium non habens, *KARM.*
 ex अव priv. et वश voluntas, arbitrium) 1) invitus. BH.
 3. 5. 2) non subactus. HIT. 12. 8.
 अवशेष *m.* (r. शिष् relinquere s. अ) reliquum, reliquia.
 SAK. 30. 14.
 अवश्यक (ex अव priv. et वश्यक arbitrio subjectus) arbi-
 trio non subjectus, necessarius.
 अवश्यकता *f.* (a praec. s. ता) necessitas. HIT. 116. 10.
 अवश्यकरणीय (*KARM.* ex अवश्यम् abjecto म् et करणीय
 faciendus, a rad. कृ s. अनीय) quod necessario facien-
 dum. BR. 3. 16.
 अवश्यभाविन् *Adj.* (ex अवश्यम् abjecto म् et भाविन्
 quod existit, fit) quod necessario fit, accidit. BR. 2. 2.

- अवश्यम् (*AVY.* ex अ priv. et वश्य *n.* quod arbitrio sub-
jici, quod regi potest) necessario, certe. BR.2.2. N.13.29.
- अवश्याय *m.* (r. श्यै ire s. अ) pruina. AM.
- अवसक्त v. सञ्ज.
- अवसर *m.* (r. सु ire s. अ) occasio, opportunitas, tempus
opportunum. UR.10.21. HIT.54.11.14.53.11.
- अवसान *n.* (r. सो finire s. अन) finis, obitus. UR.5.15.
37.4.47.6.infr. SAK.59.7.
- अवसिक्ताङ्ग *Adj.* (*BAH.* ex अवसिक्ता conspersus, a r. सिच्
s. त et अङ्ग *n.* membrum, corpus) conspersa membra,
vel conspersum corpus habens. SU.4.19.
- अवस्कन्द *m.* (r. स्कन्द salire s. अ) incursio, impetus,
impugnatio. HIT.102.9.
- अवस्कर *m.* (r. कृ facere praef. अव cum सू euphonico, s.
अ) excrementum, stercus. AM.
- अवस्त्र (*BAH.* ex अ priv. et वस्त्र *n.* vestis) veste privatus.
- अवस्त्रता *f.* (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis. N.
10.16.
- अवस्था *f.* (a rad. स्था praef. अव) status, conditio. SA.5.
89. *In fine comp. BAH.* SA.4.32. N.17.31.
- अवस्थान *n.* (r. स्था stare, esse s. अन) commoratio, sta-
tio, habitatio. HIT.38.13.
- अवस्थित v. स्था.
- अवहास *m.* (r. हस् ridere s. अ) risus, jocus. BH.11.42.
- अवहित v. धा.
- अवाक् *Adv.* (ab अवाच् q.v. mutato च् in क्, v. gr. 59.)
1) deorsum. 2) meridiem versus.
- अवाक्शिरस् (*BAH.* e praec. et शिरस् *n.* caput) deorsum
caput habens, demisso capite. M.4. DR.8.22.
- अवाङ्मुख (*BAH.* ex अवाक्, v. gr. 58., et मुख *n.* vultus)
deorsum habens vultum, demisso vultu. DR.9.24.
- अवाच् (in casibus fortibus अवाञ्च, v. gr. 196.197; a r.
अञ्च् ire praef. अव) 1) inferus, inferior. 2) meridiona-
lis. (Lat. *aus-ter* ortum esse videtur ex praep. अव - cum
s euphonico sicut supra in अवस्कर - suff. comp. *ter*;
cf. etiam nostrum *Osten*, germ. vet. *ostar*, *ostana*, v. gr.
comp. 296.). AM.
- अवाप्ति *f.* (r. आप् adipisci s. ति) adeptio, impetratio. HIT.
36.15.69.2.
- अवार *n.* ripa citerior fluminis (lat. *ora*).
- अवि *m.* ovis (lith. *awi-s*, slav. *ovjza*, lat. *ovis*, gr. *ovis*; goth.
avistr ovile; huc etiam retulerim lat. *aries*, mutato व् in
r sicut e.c. in germ. vet. *birumés* sumus contra भवा-
मस्, v. gr. comp. 20.).
- अविचारितम् *Adv.* (*AVY.* ex अ priv. et विचारित *n.* deli-
beratio, cogitatio) sine deliberatione, sine haesitatione,
non cunctanter. SA.1.35.
- अवितथम् v. वितथ.
- अविद्वर (*KARM.* ex अ priv. et विद्वर longinquus) non lon-
ginquus. H.2.1.
- अविनय *m.* (*KARM.* ex अ priv. et विनय improbitas, mo-
res pravi, immodestia, turpitudine. HIT.71.10. SAK.16.5.
- अविरत (ex अ priv. et विरत requiescens a r. र्म् praef.
वि s. त) perpetuus, continuus. AM.
- अविरतम् *Adv.* (acc. neut. praec.) sine intermissione, assi-
due, perpetuo. P.17.
- अविषय *m.* (*KARM.* ex अ priv. et विषय q.v.) absentia.
HIT.56.14.
- अविशेषम् (*AVY.* ex अ priv. et विशेष *m.* differentia, dis-
crimen) omnino, prorsus, plane. A.3.32.
- अवैधव्य (*BAH.* ex अ priv. et वैधव्य viduitas a विधवा
s. य) liber a viduitate, liberans a viduitate. SA.4.12.
- अवोचम् v. gr. 420. gr. min. 381.382.
- अव्यक्त (*KARM.* ex अ priv. et व्यक्त q.v.) 1) invisibilis,
quod sensibus percipi nequit. BH.2.25. 2) non perspi-
cuus, obscurus. BR.3.21.
- अव्यग्र (*KARM.* ex अ priv. et व्यग्र q.v.) 1) imperturbatus.
N.26.20. 2) consternatus, conturbatus, confusus, ter-
ritus. DR.9.1. SU.4.1.
- अव्यय (*BAH.* ex अ priv. et व्यय *m.* interitus, exitium;
quod non, sicut Wils. a r. व्यय expendere, erogare
derivari volo, sed a r. इ ire praef. वि s. अ) 1) interi-
tūs, exitiū expers. N.2.15. BH.2.17.4.1.6.13.7.24.25.
9.2.14.5.27. 2) *m.n.* vox indeclinabilis.

अत्रतिक (KARM. ex अ priv. et त्रतिक qui vota facit aut solvit, a त्रत votum s. इक) qui vota non facit aut solvit. IN. 2. 5.

अश्व 5. 4. 9. P. 1) edere, frui. अश्वनातिः HIT. 35. 15.

अश्वनुतेः BH. 3. 4. 5. 21. 2) secundum grammaticos occupare, coacervare. (Fortasse huc pertinet lat. *cibus*, abjectâ vocali initiali, suff. *bu-s*, inserto *i* sicut in sq.

अशितव्यः

c. उप *id.* उपाशनामिः DEV. 5. 61. उपाशनुतेः MAN. 12. 20. 6. 82.

c. प्र *id.* प्राशयः N. 23. 22.

c. सम् *id.* समशनीयात् : MAN. 6. 49. समशनुतेः MAN. 2. 5. 3. 277. 11. 6.

अशन (r. अश्व s. अन्न) qui edit, *in fine comp.*) N. 13. 56. H. 4. 2.

अशनि *m. f.* fulmen. IN. 1. 5. 3. 4.

अशितव्य *n.* (r. अश्व s. तव्य) *cibus*. UR. 15. 9. *infr.*

अशिरस्क (BAH. ex अ priv. et शिरस् *n.* caput, s. क, v. gr. 665.) capite privatus. DR. 8. 30.

अशिश्चो *f.* (fem. ab अशिश्चु liberis carens - ex अ priv. et शिश्चु - adjecto feminini signo ई) liberis carens femina. AM.

अशील *n.* (KARM. ex अ priv. et शील q. v.) improbitas, mores pravi, turpitude. UP. 82.

अशुभ (KARM. ex अ priv. et शुभ q. v.) 1) *Adj.* improbus, scelestus. N. 13. 32. 2) infelix, infaustus. BH. 9. 1. 3) *Subst. n.* malum. BH. 2. 57.

अशून्य (BAH. ex अ priv. et शून्य *n.* vacuum) liber a vacuo, totus, universus.

अशून्यम् *Adv.* (Accus. neut. praec.) omnino, plane, accurate. SAK. 33. 12.

अशेष (BAH. ex अ priv. et शेष *n.* residuum, reliquum) totus, universus. AM.

अशेषतस् (a praec. s. तस्) omnino, plane. N. 16. 38. 6. 24.

अशेषे *Adv.* (Loc. ab अशेष) i. q. praec. N. 4. 31.

अशेषेण *Adv.* (Instr. ab अशेष) i. q. praec. N. 8. 21. BH. 4. 35. 10. 16.

अशोक (BAH. ex अ priv. et शोक *m.* moeror) 1) *Adj.* moeroris expers. 2) *m.* nomen arboris. N. 12. 101.

अशमगर्भ *m.* (ex अश्वन् लapis et गर्भ q. v.) smaragdus.

अश्वन् *m.* (ut videtur, a r. अश्व *sg.* 2. s. मन्) lapis (lith. *akmū* Th. *akmen*, slav. *kamy* Th. *kamen*, v. gr. comp. 139. et p. 364.; fortasse etiam huc referenda est prima syllaba graeci *σμά-ραγδος* et lat. *sma-ragdus*, ita ut *σμα*, *sma* sit pro *asma*, et *ραγδος*, *ragdus* sit lapidis epitheton, quod retulerim ad rad. रञ्ज् colorare, unde रत्त ruber; cf. अशमगर्भ. Quod attinet ad sibilantem in voce graeca et latina, pro gutturali, quae plerumque sanscriti श् locum tenet in utraque lingua: respiciendum est, litteram श् etiam in sanscrita lingua non raro cum स् permutari, et vice versa स् cum श्, e. c. in श्वसुर quod lat. est *sover*, gr. *ἐκσυρός*).

अश्वन्त *m.* (ab अश्वन् s. त) focus, fornax. AM. (fortasse gr. *κάμινος* et lat. *caminus*, - nisi haec sunt a *καίω*, - per metathesin ex *ἄκμινος* sicut slav. *KAMEN* opponitur lithuanico *AKMEN* et scr. अश्वन्).

अश्वन्सार *m. n.* (ex अश्वन् et सार q. v.) ferrum. AM.

अश्व *n.* lacryma (v. अश्व).

अश्वि *f.* acies ensis. AM. (lat. *acies* et *acer*, lith. *afs-mū*).

अश्व *n.* lacryma (ut mihi videtur, e दशु, abjecto दू, a r. दंशु mordere - gr. *δάκνω* - s. र; cf. gr. *δάκρυ*, lat. *lacryma* pro *dacryma*; goth. *tagrs* Th. *tagra* respondet sanscrito अश्व; angl. *tear*, nostrum *Zähre*; lith. *ászara*).

अश्वेयस् *n.* (KARM. ex अ priv. et श्वेयस् *n.* felicitas) infortunium, malum, calamitas. UP. 32.

अश्व *m.* equus (lat. *equus*, gr. *ἵππος* ex *ἵκκος*, per assimilationem ex *ἵκφος*, zend. *weyawa aśpa* - gr. comp. 50. - lith. *ászwa* equa, russ. *kobyła*, abjecto अ, व् mutato in *b* et inserto *o* sicut in *sobàka* canis = श्वन्).

अश्वत्थ *m.* nomen arboris (Wils. *figus religiosa*). N. 12. 3. BH. 15. 1.

अश्वपति *m.* (equorum dominus, *ТАТР.* ex अश्व et पति) nom. pr. SA. 1. 3.

अश्वमेध *m.* (ex अश्व et मेध *m.* sacrificium) equi sacrificium. (*)

अश्वशाला *f.* (TATP. ex अश्व et शाला *f.* domus, porticus) equile. N. 19. 11.

अश्वरोह *m.* (TATP. ex अश्व et आरोह ascends, a r. रूह praef. आ) eques. AM.

अश्विन् *m.* DV. अश्विनौ gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, Sūryo, solis Deo, et nympha Asvinia nati.

अष्टगुणाश्रय (octo virtutum sedem habens, BAH. ex अष्टगुण - अष्टन् + गुण - octo proprietates, virtutes, et आश्रय domus, sedes) octo virtutibus praeditus. IN. 4. 9.

अष्टधा *Adv.* (a sq. s. धा) in octo partes divisum. BH. 7. 4.

अष्टन् *m. f. n.* (gr. 256.) octo (lat. octo, gr. ὀκτώ, goth. ahtau, nostrum acht, lith. afztūni, slav. osmj.

अष्टम (fem. अष्टमी) octavus.

अष्टमी *f.* (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiati. DEV. 12. 3.

अष्टाङ्ग *n.* (DVIGV ex अष्टन् et अङ्ग membra) octo membra. Wils. «eight parts of the body, the hands, breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind.»

अष्टाङ्गपात *m.* (TATP. e praec. et पात actio procumbendi) octo membrorum prolapsio ad salutandum. HIT. 40. 20. 91. 22.

अष्टादश duodevicesimus. gr. 259.

अष्टादशन् *m. f. n.* duodeviginti. gr. 256.

अष्टौवत् *m. n.* (Nom. m. अष्टौवान्, neut. अष्टौवत्, secundum Wils. ab अस्थि os s. वत्, ita ut sit pro अस्थिवत्) genu.

(*) Wils. ad hanc vocem: „The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the domination of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performance of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.

1. अस् 1. P. A. (दीप्त्यादानयोः क. दीप्तिग्रहणगतिषु v.) splendere, capere, ire.

2. अस् 2. P. (ATM. solum in conjunctione cum व्यति, irr. v. gr. 365, 366, 367, 457, 458.) 1) esse, existere. BH. 2. 12. 66. H. 1. 39. SU. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. SU. 1. 21. SA. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14. (Lith. es-mi, es-ti; slav. jes-mj, jes-tj; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. sum, es-t; goth. i-m, ex is-m, is-t; nostrum is-t.)

c. प्राडू (manifesto, palam. gr. 685.) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

3. अस् 4. P. deponere, abjicere. NALOD. 4. 36.

c. अप 1) id. NALOD. 3. 8. 2) relinquere, deserere. HIT. 107. 5. 3) postponere, negligere. HIT. 70. 10.

c. अभि exercere, tractare, versari in alq̄are. SAK. 32. infr.

c. उत् praef. वि (व्युद्स्) i. q. simpl. BH. 18. 51.

c. नि 1) deponere. DR. 1. 5. 7. 8. SA. 5. 9. c. वि + नि ponere, deponere, collocare. N. 24. 45. RAM. ed. Ser. III. 47. 7. 70. 5. c. सम् + नि deponere. SA. 3. 18. BH. 3. 30. 4. 41. 5. 13.

c. निस् ejicere. DEV. 1. 18.

c. वि part. व्यस्त consternatus, confusus, dejectus. A. 10. 64.

असंशयम् *Adv.* (AVY. ex अ priv. et संशय *m.* dubium) sine dubio. BR. 3. 9. 10.

असकृत् (ex अ priv. et सकृत् semel) non semel, saepius. H. 1. 14. 4. 11. BR. 1. 21. A. 8. 15.

असङ्ख्येय (KARM. ex अ priv. et सङ्ख्येय a r. ख्या praef. सम् s. य. v. gr. 626.) innumerabilis. N. 13. 56.

असज्जन *m.* (KARM. ex अ priv. et सज्जन ex सत् bonus et जन homo) homo improbus. HIT. 74. 3.

असती *f.* (ex अ priv. et सती fem. ऀ सत् bonus) femina impudica, non casta. AM.

असत्कृत *n.* (KARM. ex अ priv. et सत्कृत e सत् bonus et कृत *n.* factum) peccatum, delictum. N. 24. 31.

असत्य (KARM. ex अ priv. et सत्य verus) non verus, falsus. N. 19. 8.

असन् v. असृज्.

असम्बद्ध (ex अ priv. et सम्बद्ध ligatus a r. बन्ध् praef. सम् s. त) absurdus, ineptus, stultus *de verbis*. SAK. 21. 2. infr.

असहन (ex अ priv. et सहन tolerans a r. सह् s. अन) non tolerans, zelotypus. UR. 47. 8. V. sq.

असहमान (ex अ priv. et सहमान tolerans, a r. सह् s. मान) *id.* UR. 55. 19. 71. 16.

असाध्य (ex अ priv. et साध्य perficiendus, efficiendus a Caus. radicis साध्) insanabilis. UR. 48. 6. infr.

असि *m.* (ut videtur, a r. अस् cl. 1. s. इ) ensis, gladius (lat. *ensis inserta nasali*).

असित (KARM. ex अ priv. et सित albus) niger. N. 12. 66. 16. 21.

असिपुत्री *f.* (ex असि ensis et पुत्री filia) culter. AM.

असिहेति *m.* (ensem pro telo habens, BAH. ex असि et हेति telum) ensifer. AM.

असृ (r. असृ esse s. उ) 1) *m. pl. num.* (असवस्) halitus, spiritus. DEV. 2. 67. V. गतासृ et व्यसृ. 2) *n.* consideratio, cogitatio, aut cor tanquam ejus sedes. 3) *n.* affectus, affectio.

असृख *n.* (KARM. ex अ priv. et सृख *n.* delectatio, voluptas) dolor, sollicitudo, moeror. N. 13. 52. 15. 14.

असृधारण *n.* (ex असृ halitus, spiritus et धारण gestatio, portatio) vita. AM.

असृर् *m.* nomen daemonum Kâsyapo et Dite natorum, diis inimicorum.

असृहृद् *m.* (KARM. ex अ priv. et सृहृद् *m.* amicus) inimicus. N. 26. 15.

असृय (Denominat. ab असृ q. v. s. य, gr. 585.) conviciari, maledicere, exsecrari, devovere, fremere, *murren*. N. 14. 17. M. 19. BH. 3. 31. UR. 78. 2. infr.

c. अभि exsecrari. SA. 5. 90. BH. 3. 32. N. 12. 117.

असृयन *n.* (ab असृय s. अन) *nomen actionis verbi* असृय.

असृया *f.* (ab असृय s. आ) *id.* AM.

असृयु *Adj.* (ab असृय s. उ) convicians, maledicens, fremens. BH. 9. 1.

असृधरा *f.* (ex असृज् sanguis et धर gerens, ferens in *fem.*) cutis. AM.

असृज् *n.* (non profundens pro non profundendum, a r. सृज् q. v., praef. अ priv. nisi fortasse अ mutilatum est ex अत्र vel आ, ita ut sanguis nominatus sit a fluendo; notetur lith. *srawai* sanguinem emitto, quod ad rad. सु fluere pertinet) sanguis (lat. *sanguis* abjecto a initiali; quod ad nasalem *ठु* *sanguis* attinet, respicias formam असन् quâ in nonnullis casibus Thema असृज् suppleri potest, v. gr. 203.).

असृपाठ *m. n.* (ut mihi videtur, pro असृकपाठ, e praec. et पाठ extensio, expansio) rivus sanguinis.

असृौ hic, haec, ille, illa v. अद्स् et gr. 271.

अस्त *m.* (r. असृ q. v. s. त) 1) nomen occidentalis cujusdam montis, ultra quem solem occidere credunt. 2) solis occasus *et* occasus, finis *in universum*. SA. 4. 17. HIT. 73. 6.

असृ *n.* (r. असृ s. त्र) 1) telum quodcunque, *praesertim* missile. 2) arcus. A. 8. 2. 10. 29. (Huc traherem lith. *afztrûs* acer, nisi hoc syllabâ suâ radicali *afz* melius cum अत्रि acies conveniret, quum lith. *fz* saepissime sibilantibus palatalis et lingualis ordinis - ञ्, ष् - respondeat, rarissime dentali स्. Ceterum *afz-trûs*, quod ad radicem suam attinet, ab *afz-mû* Th. *afz-men* acies, quod supra voci अत्रि apposui, non separari potest. Conferatur etiam slav. *ostr* acutus Th. *ostro* et russ. *oselòk* cos.)

अस्थि *n.* (fortasse a r. स्था stare, ita ut अ praepositio sit mutilata ex आ vel अत्र) os (lat. *os, ossis* per assimil. ex *ostis*, gr. *ὀστέον*, slav. *kostj* Th. *kosti*, anteposito *k.*)

अस्थिकृत् *m.* (e praec. et कृत् faciens) medulla. HEM.

अस्थिभुज् *m.* (ex अस्थि et भुज् edens) canis. HEM.

अस्म v. इद्म् et seq. et gr. 264. 266.

अस्मत् (ex अस्म et *ablativi* signo त्) pronominis primae personae *Ablat. plur.* qui in initio compositorum Thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam Thema proponitur; scribunt tamen अस्मद्. (Cf. gr. *ἄμμες* per assimilat. ex *ἄσμες* et goth. *UNSA* per metathesin

ex *USNA* unde e. c. genit. *unsa-ra*, nostrum *unser*; v. gr. 264. et gr. comp. 166.)

अस्मत्तस् (a praec. s. तस्) interdum ponitur pro *Ablat. pl.*

अस्मत्तु sicut in *Sing.* मत्तस् pro मत्. A. 4. 16.

अस्मदीय (ab अस्मत्तु s. ईय gr. 289.) noster. BH. 11. 26.

अस्मद्विध (meam aut nostram indolem habens, *BAH.*

ex अस्मत्तु et विध *m.* aut विधा *f.* indoles, natura, species) mihi aut nobis aequalis. SA. 4. 7.

अस्यै, अस्यास्, अस्याम् v. gr. 270.

अस्र *n.* 1) (fortasse a r. सृ ire, cf. असृञ्) sanguis. AM.

2) (pro अश्र) lacryma. UR. 58. 12.

असु *n.* lacryma (v. अश्रु).

अस्वप्न *m.* (liber a somno, ex अ priv. et स्वप्न) deus.

AM.

अस्वस्थ (*KARM.* ex अ priv. et स्वस्थ sanus, validus) infirmus, invalidus, aegrotus. SA. 5. 4. N. 2. 5. 6. 7.

अस्वस्थता *f.* (a praec. s. ता) aegritudo. UR. 53. 2. infr.

अद् (radix verbi defectivi quod in praeterito redupl. solum sed saepissime invenitur, et cum praeteriti et cum praesentis significatione. Secunda persona sing. anomale format आत्य; v. gr. 456^b.) dicere. IN. 1. 12. BR. 1. 17. 2. 29. (Huc refero hibern. *ag-all* sermo, *ag-aill* loqui, *eigh-im* clamo; goth. *af-aika* nego, attenuato अ in *i*, quod cum gunae incremento fecit *ai*, sicut *skaida* separo convenit cum क्दि et lat. *scindo* et *maita* abscindo cum मिद् et *findo*, mutatâ labiali in nasalem ejusdem organi. Gothico *aika* respondere videtur germ. vet. *jihu* dico, fateor, puto (v. Graff I. p. 581.), a radice *JAH* - gr. comp. p. 116. - ita ut *j* vocali initiali sit antepositum,*) sicut fortasse in goth. *jains* Th. *jaina*, nostro *jener*, si hoc pertinet ad scr. एन q. v. A *jihu* praefixo *bi* est *bijihu* confiteor unde substantivum *bijihit* confessio, nostrum *Beichte*. Pottius apte confert lat. *nego* i. e. *n'-ego* cum *g* pro ह् et goth. *k*, sicut e. c. in *ego* contra अहम्, goth. *ik*. Fortasse etiam *ajo* a

nostra radice descendit, ejecto *g* et addito caractere quartae classis. Potest tamen *ajo* etiam a ह्या praefixo आ derivari, item ejectâ gutturali. Respiciatur etiam goth. *ah-ja* cogito, quod si cum अह् cognatum est, - ita ut aspirata tenuis loco fungatur quam ex generali consonantium permutandarum lege exspectaveris - primitivam significationem servaverit, quum linguae facile a notione cogitandi ad notionem loquendi transeant, sicut e. c. zendicum *manthra* loquela et nostrum *Mund*, ut loquela instrumentum, a radice मन् cogitare descendunt.)

c. प्र *i. q. simpl.* SU. 4. 23. BH. 6. 2. 13. 8. (Fortasse cum प्राह् dicere cohaeret nostrum *SPRACH*, *spreche*, ita ut *s* euphonicum sit antepositum, cum *s* sequenti *p* et *t* facile se adjungat, quam ob rem Pottius gothicum *stautan*, nostrum *stofsen* ad radicem sanscritam et latinam *tud* apte reduxit.)

c. प्रति respondere. N. 26. 11.

अह् in fine nonnullorum compositorum pro अहन्, e. c. ए-काहम् per unum diem, प्रत्यहम् quotidie. SAK. 30. 3. 4. infr. (Cf. hibern. *aga* «leisure, time, opportunity».)

अहङ्कार *m.* (ex अहम् ego et कार faciens) sui conscientia, sui studium, superbia. BH. 2. 71. 7. 4.

अहङ्कृत (ex अहम् ego et कृत factus) sui studiosus, superbus. BR. 2. 11.

अहन् *m.* (irr. gr. 228., fortasse mutilatum e दहन् a r. दह् urere s. अन् sicut अश्रु e दश्रु) dies. (Si goth. *dags* Th. *daga*, angl. *day*, nostrum *Tag* huc vel ad supra memoratum अह् pertinent, lex consonantium permutandarum, quâ goth. *taks* contra दह् postularetur, dupliciter violata est. Respicias tamen goth. *dauhtar* filia et *daur* Th. *daura* porta, quae, cum उहित् et द्वार comparata, item antiquam Mediam conservarunt.)

अहम् ego (v. अस्मत्तु et gr. 264. et cf. gr. *ἐγών*, *ἐγώ*, lat. *ego*, goth. *ik*, nostrum *ich*, lith. *asz*, slav. *az*, cambro-brit. *ym*, bret. *am*, *em*).

अहर् *n.* dies. BH. 8. 17. 18. 19. SU. 1. 34. Hoc vocabulum,

(*) Cf. gramm. comp. 255. n).

quod in lexicis desideratur, fortasse in *nom.* et *acc. sg.* et in initio compositorum solum usitatum est. Nititur, ut mihi videtur, forma अह्र् eo quod Liquidae facile inter se permutantur, inde अह्र् ex अहन, sicut lat. *aliu-s*, goth. *alji-s* Th. *alja* pro scr. अन्य (cf. gramm. comp. 374.).

अहृपति *m.* (diei dominus, e praec. et पति) sol. AM.
अहृमणि *m.* (diei gemma vel margarita, ex अह्र् et मणि) *id.* HEM.

अहृमुख *n.* (diei os, facies, ex अह्र् et मुख) tempus matutinum, diluculum. AM.

अहृस् *m.* (in *nom.*, *voc.* et debilioribus casibus, nec non in initio nonnullorum compositorum pro अहन, v. gr. 228.) dies.

अहृस्कर *m.* (diem faciens, e praec. et कर) sol. AM.

अहृह *Interj.* HIT. 12. 3.

अहार्य *m.* (non capiendus, non abripiendus, ex अ priv. et हार्य a र. हृ s. य) mons. AM.

अहि *m.* (r. अह् ire s. इ) serpens (lat. *anguis*, gr. ἄνχελος et ὄφης, cum aspiratae saepe inter se permutentur; lith.

ungury-s, russ. *úgorj* anguilla; ita nostrum *Aal* convenit cum scr. व्याल serpens).

अहिंसा *f.* (ex अ priv. et हिंसा offensio, a r. हिंस suff. आ) mansuetudo, clementia, benevolentia. BH. 10. 5. N. 6. 10.

अहिकान्त *m.* (a serpentibus amatus) aër, ventus. HEM.

अहित *m.* (KARM. ex अ priv. et हित bonus) inimicus. BU. 2. 36.

अहिभय *n.* (ex अहि et भय timor) suspicio «*fear of a lurking snake as it were*». AM.

अहिभृज् *m.* (serpentes edens, ex अहि et भृज्) 1) Garuda (v. गरुड). 2) pavo. AM.

अहो *Interj.* admirationis et lamentationis, ah! eheu. N. 3. 17. 13. 31. BR. 1. 35. SA. 2. 11.

अहोरात्र *m.* (DFANDV. ex अहृस् q. v. et रात्र pro रात्रि gr. 681. nox) dies et nox. N. 12. 61. 89. v. gr. 659.

अहोस्वित् (ex अहो et स्वित् q. v.) an (oder) in interrogando. N. 21. 34. ubi nunc an pro fortasse posuerim. (v. उताहोस्वित्).

आ

आ *Praep. praef.* 1) ad, v. gr. 111. 2) in conjunctione cum ablat. substantivi, usque ad, tenus, aut cum inclusione aut cum exclusione rei. BH. 8. 16. SAK. 21. 4. In compositione cum vocibus quae colorem indicant idem valet quod lat. sub et nostrum suffixum lich, e. c. आनील subniger, schwärzlich.

आं *Interj.* nae, profecto, sane; sequente ज्ञातम् cognitum: UR. 2. 2. SAK. 43. 1. infr.

आः vel आ *Interj.* (forma prior ante surdas, posterior ante sonoras litteras).

आकर *m.* (r. कृ facere praef. आ s. अ) 1) fodina. 2) multitudo.

आकर्षण *n.* (r. कृप् trahere s. अन्) actio attrahendi, abstrahendi, protrahendi. HIT. 96. 21.

आकल्प *m.* (r. कृप् q. v. praef. आ s. अ) aegritudo. URV. 93. 16.

आकाङ्क्षा *f.* (r. काङ्च् desiderare praef. आ s. आ) desiderium. HIT. 69. 21.

आकाय *m.* (secundum Wils. a r. चि colligere, mutato च् in क्, s. अ) 1) rokus. 2) habitatio (hibern. *acaidh* habitatio, *achad* campus, v. Piktet p. 14.).

आकार *m.* (a rad. कृ facere, praef. आ s. अ) 1) species, forma, facies. SU. 2. 25. N. 2. 5. 13. 26. 2) animi securitas, animus aequus, bene compositus. UR. 27. 3. infr.

आकारवत् (a praec. सवत्) formosus, pulcher. N. 5. 6.

आकाश *m.* (r. काष् lucere, praef. आ s. अ) aër. N. 14. 10. BH. 13. 32.

आकीर्ण (part. a r. कृ s. न gr. 609.) impletus, plenus. N. 12. 2. 113.

आकुल (r. कुल् praef. आ s. अ) turbatus, perturbatus, confusus. N. 4. 18. 16. 14. BH. 2. 1.

आकृति f. (r. कृ s. ति) species, forma, facies. N. 5. 10. BH. 11. 5. cf. आकार.

आकृष्टि f. (r. कृष् trahere s. ति) attractio. HIT. 25. 7.

आक्रीड m. (r. क्रीड् ludere s. अ) hortus regius publicus. AM.

आखु m. mus Rattus, «a rat, a mouse».

आखुभुज् m. (e praec. et भुज् edens) felis. AM.

आखेट m. (r. खिट् vel खिट् terrere s. अ) venatio. AM.

आख्या f. (r. ख्या appellare) nomen. HIT. 26. 12.

आख्यान n. (r. ख्या s. अन्) sermo, loquela, narratio. N. 6. 9. 22. 21. IN. 4. 9. (ubi आख्यान pro आख्याय legendum).

आख्यायिन् (r. ख्या s. इन् inserto यू euphonico) narrans. SAK. 15. 8.

आगत v. गम् praef. आ.

आगन्तु m. (r. गम् praef. आ adire, advenire, s. तु) 1) advena. HIT. 18. 2. 2) hospes, Gast. AM.

आगन्तुक m. (a praec. s. क) advena. HIT. 70. 10.

आगम (r. गम् s. अ) 1) Adj. adiens, adveniens, appropinquans. BH. 2. 14. 2) m. aditio, adventus, appropinquatio. IN. 1. 1. BR. 1. 15. N. 21. 4. BH. 8. 18.

आगमन n. (r. गम् s. अन्) i. q. praec. sg. 2. SU. 2. 6. N. 3. 21. 17. 46.

आगमनतस् (e praec. s. तस्) adventus causâ. IN. 5. 23. (ubi pro आगमवतो legendum आगमनतो).

आगस् n. (r. अग् tortuose ire, vel अङ्ग ire, vel अङ्ग ire - v. gr. 645. s. अ - s. अ) peccatum (gr. ἄγος, cf. अहस्).

आग्र्य (ab अग्र n. cacumen, s. य, v. gr. 650.) insignis, egregius, eximius. DR. 7. 12.

आघाट (r. घट् s. अ) limes, terminus. HEM.

आघात m. (r. हन् in forma caus. घातय् - v. gr. 524. - s. अ) 1) occisio, caedes. 2) locus occisionis, locus extremi supplicii, Richtplatz. Secundum Wils. «a slaughter

house, a place for killing animals or victims». HIT. 124. 6.

आघातन n. (r. हन् in forma caus. घातय् s. अन्) i. q. praec. आचमनीय n. (r. चम् praef. आ os eluere, s. अनीय) ori eluendo inserviens aqua. IN. 3. 2.

आचार m. (r. चर् s. अ) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. BH. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. SA. 6. 16. (hibern. acarā «convenience, conveniency, use», nisi pertinet ad r. कृ unde आकार; v. Pikt. p. 87.).

आचार्य m. (r. चर् s. य) magister, praeceptor. BH. 1. 2. 34.

आकादन n. (r. कद् tegere s. अन्) 1) actio tegendi, inumbratio. SA. 3. 20. 2) vestis, vestitus. AM.

आकुरित n. (r. कुर् abscondere s. त) cachinnus, hinnitus, v. sq.

आकुरितक n. (a praec. s. क) id. AM.

आज्ञानिय m. equus egregii generis. DR. 7. 10.

आज्ञि f. (ut videtur, a r. अङ्ग ire) 1) campus planus. 2) pugna. A. 10. 74. (scot. àgh pugna, hibern. agh id. Pikt. p. 14.).

आजीव m. (r. जीव् vivere s. अ) victus. AM.

आजीवन n. (r. जीव् vivere s. अन्) id.

आज्ञा f. (r. ज्ञा scire praef. आ) jussus, praeceptum. IN. 2. 12. N. 19. 11. (hibern. agna sapientia, prudentia. Pikt. p. 87.).

आज्ञाकर (e praec. et कर् faciens) 1) Adj. obediens, subiectus. 2) m. servus, famulus.

आज्ञाकरत्व n. (a praec. s. त्व) obedientia, servitus. UR. 50. 16.

आज्य n. butyrum liquidum et purificatum. BH. 9. 16. DR. 6. 20.

आटोप m. superbia. HIT. 58. 15.

आठम्बर m. 1) clangor instrumentorum musicalium. 2) elephantorum rugitus. AM.

आठक m. modus frumentarius: «a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounces Avoirdupois.» HIT. 5. 10.

श्राव्य dives, opulentus. BH. 16. 15.

श्रातङ्क m. (r. तङ्क् in miseria vivere s. अ) 1) aegritudo.
2) timor. DEV. 12. 30.

श्राततायिन् (ex श्रातत extensus - a r. तन् s. त - et श्रायिन्
iens a r. इ s. इन्) Adj. et Subst. m. scelestus, fur, praedo.
BH. 1. 36.

श्रातप m. (r. तप् calefacere, urere, s. अ) calor, ardor so-
lis. UR. 62. 13. 90. 10. SAK. 43. 10.

श्रातपत्र n. (a solis ardore tuens, e praec. et त्र a r.
त्रा s. अ; cf. तनुत्र) umbella; «a large umbrella of silk
or leaves». IN. 2. 17.

श्रातुर aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

श्रातोद्य n. (r. तुद् pulsare, percutere, s. य) instrumentum
musicale. AM.

श्रात्त v. दा praef. श्रा.

श्रात्थ dixisti, v. श्राह्.

श्रात्मगतम् Adv. (ex श्रात्मन् et गत qui ivit, in acc. neut.)
ad semet ipsum loquens. UR. 7. 4.

श्रात्मज m. (TATP. ex श्रात्मन् q. v. et ज natus) filius. IN.
1. 11.

श्रात्मदर्श m. (qui facit ut aliquis semet ipsum vi-
deat, ex श्रात्मन् et दर्श a r. दृश् in form. caus. s. अ)
speculum. HEM. (cf. श्रादर्श).

श्रात्मन् m. (ut videtur a r. श्रात् ire aut productâ, aut, quod
minus mihi arridet, cum praef. श्रा compositâ, suff. मन्; ;
respicias tamen, radicem श्राह् q. v. in 2. pers. praet. redupl.
formare श्रात्थ, permutato ह् cum त्, quam ob rem
श्रात्मन् eâdem permutatione ab eâdem radice deduci
possit) 1) anima, animus, mens. BR. 1. 15. BH. 4. 21. 5.
7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. SU. 3. 2. 2) saepissime pronomi-
num trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo.

श्रात्मानम् me: BR. 1. 32. N. 9. 31. श्रात्मानम् te: BR. 2.
28. N. 12. 57. श्रात्मनस् तui: IN. 5. 32. N. 9. 20. श्रात्म-
नस् sui: IN. 5. 51. N. 10. 16.; cum sensu plur.: A. 9. 3. -

Non semper tamen ad sententiae Subjectum sed nonnun-
quam ad pronomem in obliquo casu positum refertur, e. c.

H. 4. 14.: ज्ञास्यस्य अद्य समागम्य मया श्रात्मानम् ब-

लाधिकम् cognosces nunc congressus mecum me for-
torem. - Etiam Nominativus श्रात्मा reflexive usurpatur,
ita ut idem sit ac persona, a qua actio efficitur; e. c. SA.
7. 14. SAK. 18. 4. infr. किन्निमित्तम् श्रायेण सुकुमरेण
श्रात्मा तपोवनगमनपरिश्रम उपनीत इति cur a ve-
nerando tenero (te) tu ad castimoniae silvae adeundae
lassitudinem adductus? 3) propria persona, das eigne
Selbst. BR. 2. 3. 3. 11. 4) In fine compositorum BAH.
श्रात्मन् saepe suffixum क assumit (v. gr. 665.) et signi-
ficat natura, indoles, conditio, proprietates, aut
suffixa aequat, quibus adjectiva e substantivis descendunt.
Sic BH. 15. 13. रसात्मक, succi naturam habens,
idem est ac succosus et explicatur a schol. per रस-
मय, a रस suff. मय (gr. 652.), vide quoque रगात्मक
BH. 14. 13. हिंसात्मक (secundum schol. मार्कस्वभाव)
18. 27. et परिचर्यात्मक 18. 44. Eodem modo श्रात्मिक,
ab श्रात्मन् suff. इक, in fine comp. usurpatur. BH. 2. 44.
44. (Germ. vet. âtum Th. âtuna inserto u, anglo-sax.
ædhm, nostrum Athem, hibern. adhm cognitio, adhma
gnarus - Piktet p. 109. - fortasse etiam adhmaighim con-
fiteor, adhmaill confessio; fortasse etiam amhne «him-
self». Si autem श्रात्मन् est pro श्राह्णन् et a r. श्राह् q. v.
descendit, convenit cum goth. ahma Th. ahman spiri-
tus.).

श्रात्मप्रभ (BAH. e praec. et प्रभा f. splendor) suimet ipsius,
i. e. per semetipsum, splendorem habens. IN. 1. 37. N.
5. 38.

श्रात्मभू m. (per semet ipsum existens, ex श्रात्मन्
et भू) nomen Brahmae, Vischnûs, Sivi et Anangi.

श्रात्मभरि m. (ex श्रात्म pro श्रात्मन् cum signo accus. et
भरि a भृ sustinere s. इ) homo edax, heluo, abdomini
natus. AM.

श्रात्मवत् (ab श्रात्मन् s. वत्) sui compos. BH. 4. 41.

श्रात्मसात् Adv. (ex श्रात्मन् s. सात् v. gr. 652.) in pro-
prium personam, zum eignen Selbst, zum Ich. HIT. 118.
15.: श्रात्मसात्कृत propria alicujus persona factus, pro-
prium personam alicujus valens; cf. BR. 3. 11.

आत्मीय (ab आत्मन् s. ईय v. gr. 289.) proprius, meus, tuus etc. HIT. 52. 16.

आत्यन्तिक (ab अत्यन्त quod supra finem est, infinitus, s. इक) infinitus. BH. 5. 21.

आत्ययिक (ex अत्यय q.v. s. इक) exitiosus, perniciosus, funestus. HIT. 68. 18.

आदर m. (r. ट् praef. आ honorare, magni facere s. अ) observantia, veneratio. HIT. 50. 7. 69. 3. (Hibern. *adharadh* adoratio, *adharach* qui adorat, nisi haec a lat. *adorare*. Piktet p. 87.).

आदर्श m. (r. ट्श्च videre in form. *caus.* दृश्य s. अ) speculum. BH. 3. 38. (cf. आत्मदर्श).

आदर्शनात् (ex आ usque ad et दर्शन visus in *abl.*) usque ad visum i. e. ita ut oculis cerni possit, ut adspectu sentiri possit. UR. 16. 3.

आदान n. (r. दा praef. आ sumere, accipere) actio sumendi, accipiendi. HIT. 128. 7.

आदि 1) primus, BH. 11. 37. *de ejus usu in fine compositorum BAH.* v. gr. 666. BH. 4. 26. a et b. 2) *Subst. m.* initium, principium. BH. 11. 16. 15. 3. IN. 4. 1. (slav. *jedin* unus, de cuius *j* v. gr. comp. 255. n.).

आदित्स *Adv.* (a praec. s. त्स) ab initio.

आदितेय m. (ex आदिति Aditis, deorum mater, s. एय) deus.

आदित्य m. (ex आदिति s. य, v. praec.) 1) sol. 2) *pl.* आदित्यास् genii, duodecim numero (Wilson ad hanc vocem: «*The Aditya's are 12 in number, they are forms of SURYA or the sun, and appear to represent him as distinct in each month of the year.* AM.»).

आदित्यरूप (BAH. e praec. et रूप n. forma) solis formam habens, soli similis. IN. 1. 30.

आदित्स (a दित्स q.v. praef. आ s. उ) capicndi cupidus, capere volens. HIT. 63. 4.

आदिम (ab आदि s. म) primus. AM.

आदिष्ट v. दिष्.

आद्य (ab आदि s. य) primus; *de ejus usu in fine comp. BAH.* v. gr. 666. N. 3. 5. 39.

आद्यन्तवत् (ab आद्यन्त n. - *DFAND.* ex आदि et अन्त - s. वत्) initium et finem habens. BH. 5. 22.

आधार m. (r. धृ s. अ) 1) fulcrum, futura, *transl.* praesidium, subsidium. DEV. 11. 3. HIT. 41. 7. 2) fossa aquaria, canalis. AM. (अम्भसां यत्र धारणम्).

आधि m. (r. ध्यै meditari abjecto ऐ et य् mutato in इ) sollicitudo. N. 18. 11. (Piktetius confert hibern. *ead* «*zèle, jalousie*»).

आधिपत्य n. (ab अधिपति dominus, imperator) dominium, imperium. BH. 2. 8.

आनक m. tympanum. BH. 1. 13.

आनन n. (r. अन् spirare vel anomale producto अ vel praefixo praep. आ) 1) os. BH. 11. 24. 2) facies, vultus. IN. 5. 37.

आनन्द m. (r. नन्दू gaudere s. अ) gaudium, laetitia, voluptas. HIT. 42. 8. UR. 63. 10. infr.

आनन्दथु m. (r. नन्दू s. अथु) *id.* AM.

आनन्दन n. (r. नन्दू gaudere in form. *caus.* s. अन्) actio exhilarandi, oblectandi. HIT. 43. 8.

आनयन n. (r. नी s. अन्) adductio. N. 24. 29.

आनाय m. (r. नी ducere s. अ) rete. AM.

आनील (ex आ usque ad et नील niger) subniger, nigricans. UR. 84. 1.

आनुपूर्व्य n. (ab अनुपूर्व quod secundum ordinem est - BAH. ex अनु secundum et पूर्व n. prius - s. य, v. gr. 650.) ordo. A. 10. 35. (cf. अनुपूर्वेण).

आनृण्य n. *Subst. abstr.* ab अनृण q.v. s. य. SA. 5. 19.

आनृशंस्य n. (ab अनृशंस non malitiosus - ex अ priv. et नृशंस - s. य, v. gr. 650.) humanitas, benignitas. N. 17. 43.

आप् 5. P. 1) attingere alqm. locum, pervenire, venire.

NALOD. 2. 22. 2) adipisci, nancisci. IN. 4. 13. H. 2. 31. BH. 3. 2. (Lat. *apio, aptus* = आप्, *adipiscor, opto*,

quod sensu convenit cum *DESID.* ईत्स् pro आप्स्; *opus*,

opera, ubi respiciendum, verba motionis in sanscrito

saepissime etiam actionem significare; conferatur etiam

capio, c'-apio, cuius c ad praepositionem pertinere vide-

- tur, porro cum Pottio, qui tamen *capio* rejicit, *coepi* ex *co-ipi* et *cópula*; gr. *ἀπρω* et, nisi fallor, *πρέπω* quod facile ex composito *प्राप्*, correptâ vocali, oriri potuit; etiam *πρυμνός*, *πρέμνον*, mutato *π* in nasalem ejusdem ordinis (cf. *σεμνός* pro *σεβνός*) et formâ et sensu non repugnant nostrae radici, quae cum *सम्* format *समाप्त* finitus; germ. vet. *uoban*, nostrum *üben*, v. supra memoratum *opus*, *opera* et cf. Pott I.255. et Graff I.70.).
- c. अभि *i. q. simpl.*; in forma *caus.* अभोप्स् (v. gr. 540.) desiderare. RAM. I. 47. 3.: स्वर्गङ्गं गन्तुम् अभोप्सति; I.31. 31.: सेनापतिम् अभोप्सन्तः.
- c. अत्र *i. q. simpl.* H. 1. 2. IN. 5. 58. BR. 2. 31. SU. 4. 4. — c. अत्र praef. सम् *id.* RAM. I. 50. 29.: ब्रह्मत्वं समवाप्स्यसि.
- c. प्र *id.* IN. 1. 12. 4. 4. 5. 31. BH. 2. 57. *Form. caus.* A. 4. 23. — c. प्र praef. अनु (अनुप्राप्) venire, pervenire. IN. 5. 17. 34. H. 1. 1. — c. प्र praef. सम् (सम्प्राप्) *id.* IN. 5. 4. H. 2. 24. 4. 27. BR. 1. 23. N. 13. 35. 21. 1. — c. प्र praef. उप + सम् (उपसम्प्राप्) *id.* N. 10. 5.
- c. वि occupare, complecti, implere. BH. 10. 16. 11. 20. A. 10. 53.
- c. सम् *id.* BH. 11. 40. - समाप्त finitus. - *Caus.* perficere, e. c. यज्ञं समापयितुम् RAM. I. 48. 25. — c. सम् praef. परि (परिसमाप्) *id.* BH. 4. 33.
- आपन्न (ex आ usque ad et पन्न) semicoctus, semimaturus. AM. (Hib. *ápuigh* maturus).
- आपगा *f.* (ex आप् aqua quod separatum non invenitur - v. अप् - et ग् iens in *fem.*) fluvius. N. 12. 36.
- आपण *m.* (r. पण् q. v. praef. आ s. अ) forum. SU. 2. 23.
- आपत्ति *f.* (r. पद् ire s. ति) infortunium, calamitas. MED.
- आपद् *f.* (r. पद् ire) *id.* BR. 1. 19. 34. (Hib. *ápadh* mors, *ápthach* mortalis).
- आपद्धर्म *m.* (TATP. ex अपद् et धर्म) infortunii officium; Wils. «*practice or profession other than that proper to caste, but allowable in time of distress.*» BR. 2. 26. v. MAN. 10. 81. sq.
- आपन्न v. पद् praef. आ.

- आपस् *n.* (ut videtur, a r. आप्, unde etiam अप्, quod in casibus fortibus plenam radicis formam servavit) 1) aqua, 2) peccatum.
- आपाण्डु (ex आ usque ad et पाण्डु pallidus) suppallidus.
- आपात *m.* (r. पत् cadere s. अ) actio decidendi, delabandi, irruendi, incursum, impetus. H. 2. 9. *de dentibus*; UP. 6. *de sagittis* (cf. चाणनिपात A. 7. 10.); A. 7. 10. *de equis.* 2) praesens momentum. MED.
- आपातदुःसह (KARM. e praec. et दुःसह q. v.) impetu difficilis sustentu. H. 2. 9.
- आपान *n.* (ex आ et पान potus) locus potatorius. AM.
- आपोड *m.* (r. पीड् s. अ) sertum, quod capitis vertici annectitur. A. 10. 38. N. 12. 103.
- आपीन *n.* (fortasse ab अप्, quod hic lac significaret - cf. क्षीर, पयस् - s. ईन cum *Vridhhi*; nisi a पी bibere praef. आ, vel, secundum Wils. ex praep. आ et पीन pinguis) uber, *cūṣag*. AM.
- आपूपिक *m.* (ex अपूप placenta, libum, s. इक) pistor. AM.
- आपोमय (ex आपस् aqua s. मय) aquosus, aqua praeditus. DEV. 1. 75. *ubi* आपोमयं pro अपोमयं *legendum.*
- आप्त (r. आप् s. त) 1) obtentus, acceptus. 2) aptus, idoneus (lat. *aptus*) v. sq. 3) familiaris, consiliorum participes. DEV. 1. 19.
- आप्तकारिन् (KARM. e praec. et कारिन् faciens, agens, a r. क् s. इन्) apte agens, familiaris. N. 8. 11.
- आप्तदक्षिण (BAH. ex आप्त aptus aut impetratus et दक्षिणा *f.* donum quod Brahmanis in solemnibus sacrificiis impertitur) apto sacrificali dono instructus. N. 5. 46. 26. 37.
- आप्य *Adj.* (ab अप् aqua, s. य) aquosus, aquaticus, humidus.
- आप्यायित (fortasse descendit ab आप्याय् humectare, rigare - ut DENOM. a praec. suff. य, gr. 585. - suff. त; etiam ab obsoleta radice प्यै vel प्याय् crescere, augere, suff. त deduci potest) *primitive* humefactus, rigatus *significare videtur, vel, si a प्यै, प्याय् descendit, qui crevit, adultus, auctus; transl. recreatus, refectus, fortunatus.* HIT. 25. 2. RAM. I. 56. 15. N. 24. 52.

आलव *m.* (r. लु praef. आ lavare, submergere, s. अ) lavatio, «bathing». AM.

आल्लाव *m.* (r. लु s. अ) *id.* AM.

आवाधा *f.* (r. बाध् s. आ) vexatio, molestia, afflictatio. A. 2.17. H. 4.12. *Scribitur quoque आवाधा.*

आभरण *n.* (r. भृ ferre, s. अन्न) ornamentum, ornatus. H. 2.23. SA. 3.19. (Sic gr. *φᾶρος* pallium a ferendo nominatur.)

आभा *f.* (r. भा splendere) 1) splendor. 2) similitudo. H. 4.48. N.13.63.21.9. (Hib. *aoibh* «likeness, similitude»; *aoibe* «neatness, elegance»; *aoibheal* «a spark of fire».)

आभास् (in fine compositorum, gr. 642.; a r. भास्) collustrans. BH. 13.14.

आभील (ut videtur, a भी timor s. ल् vel इल्, vel इल् - gr. 652. - praef. आ) 1) *Adj.* terribilis, formidolosus. 2) *m.* dolor. AM. (Hib. *abhél* «terrible, dreadful».)

आभोग *m.* (r. भुज् edere s. अ) plenitas (secundum AM. = परिपूर्णा). SAK. 7.3.

आम 1) *Adj.* crudus, incoctus, v. sq. (Hib. *amh* «raw, unsodden, crude, unripe». Piktet p.14.). 2) *m.* (a r. अम् aegrotum esse s. अ) aegritudo.

आमकुम्भ *m.* (e praec. et कुम्भ) vas aquarium ex argilla incocta. HIT. 124.4.

आमत्य *n.* (ab आमत *n.* cogitatum - a r. मन् s. त - s. य) cogitatio, sententia, consilium. SA. 7.5.

आमनस्य *n.* (quod a sensu mentis abstrahit, ex आमनस् mentis expers, s. य) tormentum, cruciatus. AM.

आमय *m.* (r. अम् aegrotum esse) morbus (v. अनामय).

आमयाविन् (ex आमया *fem.* praec. s. विन्) aegrotus. AM.

आमर्ष *m.* (ex आमर्ष q. v. s. अ) ira, iracundia. AM.

आमात्य *m.* (ab अमात्य q. v.) qui est a consiliis.

आमिष *m.n.* 1) caro. BR. 2.12. 2) voluptas. DR. 8.38. (cf. मांस, lith. *miesá* caro).

आम्राय *m.* (r. म्ना meditari s. य) nomen *Védorum*. N. 12. 59.

आम्भस (ab अम्भस् aqua, s. अ) aquosus. M. 43. (hic neu-

trum sensu aqua substantive positum est: सर्वम् आम्भसम् एवा "सीत् खञ्ज द्यौश्च universum erat aqua et aër et coelum).

आम्र *m.* nomen arboris, «the mango tree, Magnifera Indica». AM.

आय *m.* (r. या ire s. अ) reditus, quaestus. HIT. 61.3.

आयत् (r. यम् s. त) longus. IN. 2.24. N. 11.27.

आयतन *n.* (r. यत् s. अन्न) 1) habitatio, sedes, domicilium. HIT. 26.10. 2) altare, ara, *etiam* tectum, receptaculum ad peragendum sacrificium. IN. 5.10.

आयति *f.* (r. यम् s. ति) 1) longitudo. 2) potestas. AM. (= प्रभात्). 3) tempus futurum. AM.; HIT. 60.18.

आयत्त (r. यत् s. त) 1) propensus, pronus, propitius. H. 54.5. 2) subjectus, obnoxius. HIT. 69.17.130.4.

आयत्ति *f.* (r. यत् s. ति) 1) inclinatio, propensio, favor. 2) actio se subjiciendi alicui, servitus, obedientia. cf.

आयत्त.

आयस् *Adj.* (ab अयस् ferrum s. अ) ferreus. A. 9.14.

आयाम *m.* (r. यम् s. अ) 1) refrenatio, retentio. BH. 4.29. 2) longitudo cf. आयति.

आयामवत् (a praec. s. वत्) longus.

आयास *m.* (r. यस् anniti, operam dare, s. अ) 1) contentio, labor. BH. 18.24. 2) aerumna, miseria, calamitas. DR. 6.3.

आयुध *m.* (r. युध् pugnare s. अ) telum, arma.

आयुष्मत् (a sq. मत् gr. 101².) longam vitae aetatem promittens, longa aetate gaudens, ad summam senectutem veniens. N. 15.12.16.29. UR. 92.8.

आयुस् *n.* (r. इ ire s. उस्) 1) aetas. 2) vitae tempus. SA. 2.23.25.27.6.19.41. (dor. *αιῆς*; fortasse *etiam* *αιών* huc trahendum est, quanquam alio suffixo formatum, cf. Pott. 1.114.).

आये *Interj.*

आयोधन *n.* (r. युध् s. अन्न) 1) pugna, proelium. 2) locus pugnae. DR. 8.30.

आरक्त v. रज्ज् praef. आ.

आरक्त (ex praep. आ et रक्त ruber) subruber. UR. 60.10.

आरण्यक (ab अरण्य silva s. क) 1) *Adj.* silvester. 2) *m.* silvicola, eremita.

आरति *f.* (r. रम् s. ति) cessatio. AM.

आरब्ध *v.* रम्.

आरम्भ *m.* (r. रम् praef. आ incipere, inserto म्, s. अ) inceptio. BH. 3.4.12.16.

आरव *m.* (r. रु sonare s. अ) sonus, clamor. AM.

आरात् *Adv.* 1) procul. 2) prope. AM.

आराति *m.* hostis, inimicus. AM. (cf. आरति).

आराधन *n.* (r. राध् praef. आ in forma caus. colere, s. अन्न) cultus; veneratio, actio exhilarandi (AM. तोषणे). N. 5. 21. UR. 90. 8. infr.

आराम *m.* (r. रम् gaudere s. अ) 1) gaudium. BH. 3.16.5. 24. 2) hortus. AM. (Gr. ἡρέμα, ἔρημος? v. r. रम् praef. वि et Pott. 1.262.).

आराव *m.* (r. रु sonare, s. अ) clamor, tumultus, strepitus. HIT. 111.20. N. 13. 16.

आरुरुक्षु (r. रुक्ष् in form. desid. रुरुक्ष्, s. उ) ascendendi cupidus. BH. 6.3.

आरोग्य *n.* (ex अरोग q. v. s. य) sanitas. AM.

आरोपय् *v.* रुह्.

आरोह *m.* (r. रुह् praef. आ ascendere, s. अ) 1) vectus equo, elephanto, etc. DR. 8.7.22. 2) medium feminae corpus, «the waist».

आर्जव *n.* (a ऋजु rectus, erectus, s. अ, gr. 650.) *Abstractum vocis ऋजु* rectus: «straightness», transl. sinceritas. HIT. 66.10. BH. 13.7.

आर्त aut आर्त्त (r. अर्द् vexare q. v. praef. आ s. त) vexatus, afflicus, praecipue in fine comp. H. 1.4.2.5. *Extra compositionem*, afflicus, tristis, miser. N. 12.108.13.64. BH. 7.16.

आर्तव (a ऋतु s. अ, v. gr. 650.) anni tempori consentaneus. H. 1.18.

आर्ति aut आर्त्ति *f.* (r. अर्द् q. v. praef. आ s. ति) dolor, moestitia, tristitia, angor. SU. 1.16.3.1. BR. 1.3.

आर्दन *m.* (r. अर्द् vexare praef. आ suff. अन्न) vexator. BH. 1.39.

आर्दित (r. अर्द् vexare praef. आ s. त) vexatus, afflicus. H. 2.3. N. 12.106. Cf. आर्त्त.

आर्द् madidus, uvidus, humidus. H. 4.55. (sequitur ex hoc vocabulo, radicem अर्द् vel आर्द् extitisse, quae irrigare vel simile quid significaverit et accurate cum gr. ἄρδω convenit).

आर्च्य (ut videtur, a r. ऋ vel simpl. vel cum praep. आ comp. s. य, nisi corruptum est ex आर्च्य vel अर्च्य a r. अर्च् q. v.) venerandus, nobilis, generosus. H. 4.30. BH. 2.2. HIT. 117.1.4. (Cf. germ. vet. *êra*, nostrum *Ehre*).

आर्च्यपुत्र *m.* (e praec. et पुत्र filius) in lingua scenica maritus. UR. 31.2. infr.

आलम्भ *m.* (r. लम् inserta nasali, s. अ) occisio, caedes. AM.

आलय *m.* (r. ली s. अ) domicilium, domus, sedes. N. 7.18. DR. 1.13. SA. 6.44. BH. 8.15. A. 5.25.

आलवाल *m.* fossa aquaria circa arboris radicem. UR. 34.2. (cf. आवाल).

आलस्य *n.* (ab अलस piger s. य) pigritia, ignavia, inertia. BH. 14.8.18.39. HIT. 45.13.

आलाप *m.* (r. लप् s. अ) loquela, sermo, colloquium. HIT. 21.4. SAK. 18.6. infr.

आलि *f.* 1) linea, series. 2) feminae amica. AM.

आलिखित (*Part. pass.* a लिख् scribere s. त) pictus. SAK. 3.3. (cf. आलिख्य).

आलिङ्गन *n.* (r. लिङ्ग् s. अन्न) amplexus. HIT. 74.22.

आली *f.* i. q. आलि.

आलु *f.* hydria. AM.

आलिख्य *n.* (r. लिख् s. य) pictura, imago, effigies. UR. 23. 15. (cf. आलिखित).

आलोक *m.* (r. लोक् s. अ) adspectus. SAK. 5.4.

आव Thema pronominis primae pers. in Du. v. gr. 264.

आवपन *n.* (r. वप् s. अन्न) quodvis vas. AM.

आवरण *n.* (r. ऋ tegere s. अन्न) 1) tegumentum. 2) scutum, clypeus. HEM.

आवर्त *m.* 1) vortex. DEV. 1.40. 2) secundum Wils. «A lock of hair that curls backwards, especially on a horse.

N. 19. 14, ubi शुचान दशभिर् आवर्तैः nunc verterim «egregios, cum decem cincinnis». V. sq.

आवर्तिन् *m.* (a praec. s. इन्) «A horse having curls of hair on various parts of his body; it is considered as a lucky mark.

आवलि *f.* (r. वल् s. इ) series. AM.

आवली *f. i. q. praec.* UR. 4. 10.

आवसति *f.* (r. वस् habitare s. ति servato classis characterere अ, cf. वसति) nox. A. 1. 13.

आवसथ *m.* (r. वस् s. थ servato classis caractere अ) habitatio, domus, domicilium.

आवह (r. वह् s. अ) afferens. BR. 2. 5.

आवाधा २. आवाधा.

आवाप *m.* (r. वप् s. अ) 1) fossa aquaria circa arboris radicem. AM. 2) armilla. HEM. v. sq.

आवापक *m.* (a praec. s. क) armilla. AM.

आवाम् *v. i. v. gr.* 264.

आवाल *m.* (r. वल् s. अ) fossa aquaria circa arboris radicem. AM.

आवास *m.* (r. वस् s. अ) habitatio, domus. HEM. (Hib. *aras* id. *arasaim* habito, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20. et cf. goth. *razn* domus.)

आविर् *v.* आविस्.

आविल (deduci solet a r. विल् s. अ) turbidus. N. 13. 7. (Secundum Haughtonium etiam «*sinful, guilty*» quod in memoriam mihi reducit nostrum *übel*, goth. *ubils* Th. *ubila*, angl. *evil*, quae supra (p. 14.) cum अवल et अधर comparavimus. Litterae व् et ब् autem saepissime inter se permutantur et quodvis sanscritum व् in lingua bengalica sonat *b*, ubi vocabulum nostrum *ábilo* effertur.)

आविस् *Adv. insep.* palam, manifesto. *Componitur cum radicibus भू esse et कृ facere ad exprimendum* apparere, in conspectum venire, oriri; manifestare. HIT. 63. 12. UR. 6. 12. आविर्भूते शशिनि. Huç retulerim lat. *or* in *orior* ejectâ syllabâ *vi*, fere sicut *malo* pro *mavolo*. Probabiliter आविस् ex origine est praepositio inseparabilis,

quae significaverit ex, ita ut आविष्क proprie sit *herausmachen* «facere ut aliquis egrediatur ex occulto», et आविर्भू *heraussein, herauswerden*, «foras esse, foras fieri». Res si ita se habet, explicaverim ex hac praepositione lat. et gr. *ex*, ईङ्, ejecto *f* et *v* mutato in gutturallem, sicut e. c. in *vixi* e *vixi*, in *facio* = भावयामि, v. gr. comp. 19. Pottius tamen formas *ex*, ईङ् deducit ab idem valente scr. वहिस्, quae explicatio egregie cadit in linguam graecam, quippe quae in initio vocum semivocalem *v* ubique expulerit. Latina autem lingua eam constanter servavit, quam ob rem etiam Pottius formas ईङ्, *ex* non directe ad वहिस् sed ad suppositum अवहिस् retulit. E goth. lingua ad आविस् traxerim praep. plerumque praefixam *us*, germ. vêt. *ar, ur, ir, er, nostrum er*, - Grimm III. 253. - quas formas ab आविस् ita derivatas esse censeo, ut media syllaba *vi* sit ejecta, *ā* initiale autem in vocalem leviolem sit conversum; lith. *iz* *ex*; hib. *as* *ex*.)

आवृत्ति *f.* (r. वृत् s. ति) reditus, recessus. A. 5. 6.

आवेग *m.* (r. विन् s. अ) sollicitudo, consternatio, perturbatio. UR. 31. 2. infr.

आश *m.* (r. अश् s. अ) cibus, in comp. c. प्रातर १.०. (Hib. *es*, nisi hoc a lat. *esca*, v. Pikt. p. 64.)

आशंसा *f.* (r. शंस् praef. आ sperare, s. आ) spes. UR. 9. 3. infr. (cf. आशिस्).

आशङ्का *f.* (r. शङ्क् s. आ) timor. SAK. 7. 15.

आशय *m.* (r. शो dormire, jacere, s. अ) cubile, sedes, domicilium. BH. 15. 8. HIT. 39. 8. V. महाशय.

आशा *f.* spes. SA. 3. 11. BH. 16. 12. (cf. आशिस्).

आशावत् (a praec. s. वत्) spe praeditus, sperans. HIT. 22. 16.

आशिन् (r. अश् edere, s. इन्) edens. BH. 3. 13.

आशिरःपादम् (AFY. ex आ usque ad et शिरस् + पाद् in comp. DVANDV. v. gr. 660.) inde a capite usque ad pedes, *ad litteram*: usque ad caput et pedes. UP. 51.

आशिस् *f.* 1) spes. BH. 4. 21. 6. 10. 2) fausta precatio, benedictio. SA. 4. 12. (prior significatio a rad. शंस् praef.

आ sperare - cf. आशांसा - altera a शास् fausta precari, benedicere, mutatâ vocali radicali in इ, derivatur.)

आशी *f.* serpentis dens eminens; *v.* आशीविष.

आशीर्वाद *m.* (TRIP. ex आशिस् - *v.* gr. 73. et 192. - et वाद् sermo) fausta precans dictum, benedictio. N. 18. 21. IN. 2. 11.

आशीविष *m.* (BAH. ex आशी et विष venenum) serpens. AM.

आशु *Adv.* celeriter, cito. (Neutrum perditum Adjectivi cu *gr.* ὠκύς respondet; *lat.* acu-pedeus apud Festum. Huc etiam cum Pottio 2. 54. trahimus aquila, ita ut τῶ उ vocis आशु vocalis *i* sit adjecta sicut *e. c.* in tenuis *e* तनु; etiam accipiter, quod male ab accipiendo deducitur; est velociter volans vel potius veloces alas habens (ὠκύπτερος), ita ut acci ortum sit assimilatione ex aqi sicut *e. c.* *gr.* τέσσαρες et प्राँ. चत्तरो = चत्वारस्, *v.* *gr.* comp. 312. E german. vet. huc retulerim Verba áhtian, áhtén, áhtón persequi, quae a Substantivo áh-ta persecutio, proscriptio, quod est nostrum Acht, descendunt. In Sanscrito ipso vox अश्व equus originem trahere videtur ex nostro आशु, ita ut sit correpta ex आश्व vel आशव et equus a velocitate sit nominatus, cui qualitati etiam nomina तुरग, तुरङ्ग et तुरङ्गम debet.

आशुग *m.* (*e* praec. et ग् iens, a र्. गा suff. अ) 1) ventus. 2) sagitta.

आशुत्व *n.* (ab आशु *s.* त्व) celeritas.

आशुशुक्लपि *m.* (celeriter siccans ex आशु et शुक्लपि a र्. शुक्ल adjectâ sibilante, quâ cum Desiderativis convenit, suff. अनि) 1) ignis. AM. 2) aër, ventus.

आश्चर्य (र. चर् प्रae. आ adjecto श् euphonico - *v.* *gr.* min. 111. ann. 2. - *s.* य) 1) *Adj.* mirus, mirabilis. 2) *Subst. n.* miraculum. N. 23. 14. BH. 2. 29. 11. 6.

आश्चर्यमय *Adj.* (*a* praec. *s.* मय) miraculosus, mirabilis. BH. 11. 11.

आश्रम *m.* (र. अम् *s.* अ) eremitarum sedes.

आश्रय *m.* (र. श्रि ire, *s.* अ) 1) aditio, appropinquatio, (praesertim tutelae, defensionis, patrociniî causâ), actio

confugiendi, refugiendi *ad aliquem.* 2) perfugium, refugium, domicilium, domus. 3) vicinitas. 4) fraus, fallacia, dolus. BH. 4. 20. SA. 6. 7. IN. 4. 9.

आश्रयाश *m.* (ex आश्रय domus et आश edeus) ignis. HIT. 76. 16.

आश्र *n.* aether, coelum. (A. 10. 53. pro आश्रिष् cum ed. Calc. legendum est आस्यैष्).

आस् 2. *A.* 1) sedere. BR. 1. 2. N. 1. 18. BH. 2. 54. 3. 6. 2) esse (ita स्या stare item significat esse). N. 16. 30.

HIT. 44. 11. UR. 70. 19.: तूष्णीम् एवा स्ते; 92. 8.: आयुष्मान् आस्ताम् अयम्; *in Pass.* HIT. 57. 17.: तूष्णीम् आस्यताम्. (*Gr.* ἴ(σ)-μαι, ἴ(σ)-ται; e *lat.* lingua cum Pottio huc traxerim *dsa*, unde senior forma *dra*, porro *d-nus* pro *ds-nus* (cf. आसन). Fortasse radix verbi substantivi अस् correpta est ex आस्).

c. अधि 1) insidere *c. acc. loci.* UR. 62. 13.: जम्भूविट्-पम् आध्यास्ते. 2) tenere, inhabitare. SA. 7. 7. MAN. 7. 77. RAM. ed. Ser. I. 57. 2.

c. अनु *i. q. simpl.* N. 7. 3.

c. उत् *v.* उदासोऽन.

c. उप 1) assidere. SA. 6. 25. *In Passivo:* SAK. 45. 14. 2) colere, venerari, ministrare, servire. BH. 9. 15. (*schol.* उपासते सेवन्ते), 12. 2. 6. N. 26. 33. 3) peragere, perficere. RAM. I. 29. 21. ed. Ser.: स्वयंवरम् उपास्महे. 4) perferre, tolerare. DR. 4. 20.

c. उप praef. परि (पर्युपास्) 1) circumsedere, *trop.* colere. N. 1. 11. (पर्युपासच् क्चोम् secundum prim. classem *PAR.* pro पर्युपास्त शचीम्). BH. 9. 22. 12. 1. 3. 2) adesse, interesse, *e. c. pugnae.* A. 8. 20.

c. सम् simul, junctim sedere. SA. 6. 27.

आस *m.* (र. अस् conjicere, *s.* अ) arcus. HEM.

आसक्त *v.* सङ्.

आसङ्ग *m.* (र. सङ्ग *s.* अ) *Subst. abstr.* adhaesio, *trop.* ad dictum, deditum, studiosum esse. BH. 4. 20. (cf. सङ्ग).

आसङ्गन *n.* (र. सङ्ग *s.* अन) adhaesio. SAK. 24. 6. *infr.*

आसन *n.* (र. आस् *s.* अन) 1) sessio. N. 2. 4. 2) mora, commoratio. HIT. 119. 17. 3) sedes, sedile. SA. 3. 6. IN. 2. 20.

आसन v. r. सद् praef. आ.

आसव m. (r. सु vel सू generare s. अ, v. आसृति) vini adusti species, Wils. «*Rum, spirit distilled from sugar or molasses*». UR. 69.4.

आसार m. (r. सू praef. आ s. अ) 1) incursus, incursio, impetus, impugnatio. AM. (= प्रसरण; Colebrookius ver- tit: *surrounding a fee*). 2) imber. UR. 58.1. 59.16.:

धारासार.

आसीन (part. praes. ATM. a r. आस् s. ईन, pro आन, gr. 599.) sedens. BH. 9.9.

आसृति f. (r. सु s. ति) «*distilling, distillation*». HEM. (v. आसव).

आसुर (fem. ई, ab आसुर q. v. suff. अ) asuricus, Asu- rorum naturā praeditus. BH. 7.15.9.12.16.20.

आस्तरण n. (r. स्तु vel स्तू s. अन) 1) actio sternendi, ex- pandendi. IN. 5.3. 2) stratum, lectus. SAK. 56.2.

आस्तिक्य n. (ab आस्तिक qui futurum mundum, futuram vitam credit - ab अस्ति est s. क्क aut इक् - s. य) Subst. abstr. futurum mundum, futuram vitam credere. BH. 18. 42. (schol. आस्तिक्यम् अस्ति परो लोक इति निश्च- यम्).

आस्तीर्ण (r. स्तू s. न, gr. 609.) extensus, spatiosus, amplus. SA. 7.10.

आस्था f. (r. स्था praef. आ) 1) conventus, coetus. AM. 2) nisus, cura. AM. (= यत्न); HIT. 16.6.

आस्थान n. (r. स्था s. अन) conventus, coetus. AM.

आस्थानी f. (Fem. praec.) id. AM.

आस्पद n. (r. पद् praef. आ cum सू euphonico, s. अ) lo- cus. HIT. 31.14. UR. 74.4.

आस्फालन n. (r. स्फल् se movere s. अन) palpitatio, ja- ctio. HIT. 35.3.: पादास्फालन.

आस्य n. 1) os. 2) vultus, facies. A. 10.53. ubi आस्यैष् pro आस्यैष् legendum. (Lat. os).

आस्वाद m. (r. स्वाद् praef. आ gustare, s. अ) sapor. H. 1.20. HIT. 125.7.

आस्वादन n. (r. स्वाद् praef. आ s. अन) id. HIT. 31.18.

आस्वाद्य v. स्वाद् praef. आ.

1. आह Interj.

2. आह dixi, dixit, v. अह.

आहर्तृ m. (r. ह् praef. आ adducere, afferre, conficere sa- crificium, s. तृ) qui facit, conficit sacrificium. N. 12.45. 81.

आहव m. (r. ह् sacrificare s. अ) 1) sacrificium. 2) pugna, proelium. A. 8.2. (fortasse lith. *kowá pugna*).

आहार m. (r. ह् s. अ) 1) Adj. afferens. SA. 4.22. 2) vic- tus, cibus. SA. 1.5. 5.68. N. 12.62. (cf. gr. *χορτος, χορτάζω*).

आहुति f. (r. ह् s. ति) sacrificatio. HEM.

आह्वय (ab अह्वि serpens s. ह्व) anguinus. AM.

आह्वय n. (r. ह्वे vocare s. अ) nomen. AM.

आह्वान (r. ह्वे mutato ह् in आ, v. gr. min. 353.) nomen. AM.

आह्वान n. (r. ह्वे vocare s. अन, v. gr. min. 353.) advoca- tio, invitatio. HIT. 128.5. (N. 7.8. cum ed. Calc. legen- dum est समाह्वानम् pro तम् आह्वानम्.)

इ

1. इ 2. P. et praef. अधि A. v. gr. 346. (praet. redupl. इयाय aut इयय, du. ईयिव, pl. ईयिम, v. gr. 694.; part. redupl. ईयिवच्. N. 10.9.) ire. (Hoc verbum, si- cut omnia alia ejusdem significationis in constructione cum substantivis abstractis saepissime verborum, quae adipisci aut simile quid significant, vice fungitur. Dici-

tur igitur ire ad gaudium, ad tristitiam, ad co- gitationem etc.). BH. 4.9.8.7. N. 16.23. (Gr. *εἶ-μυ, ἴ-μεν*, lat. *eo, i-mus* producto *i*, quam ob rem hoc ver- bum etiam ad ई trahi posset; lith. *ei-mi eo*, slav. *i-diti eo, i-ti ire*; goth. anom. *i-ddja ivi*.)

c. अति 1) transire, transgredi, praeterire. RAM. ed. Ser.

- I. 10. 19.: अतीत्य विविधान् देशान्. BH. 14. 20. 21.
25.: गुणान् एतान् अतीत्य, अतीत. 2) obire, mori.
RAM. III. 50. 25.: अतीत mortuus; cf. अत्यय.
c. अति praef. अभि (अभ्यति) discedere. RAM. III. 54. 27.
c. अति praef. वि (व्यती) praeterire. BH. 4. 5.: व्यती-
तानि जन्मानि; SA. 7. 1.: रात्र्यां व्यतीतायाम्.
c. अति praef. सम् (समती) transgredi, praeterire. BH.
14. 26.: गुणान् समतीत्य. 7. 26.: समतीतानि वर्तमानि-
निच भविष्याणिच भूतानि.
c. अधि A. 1) legere. N. 6. 9. IN. 4. 9. A. 2. 16. 2) perci-
pere, discere. A. 3. 10.: अधीत्य विद्यां त्वयो 'ताम्. —
Caus. अध्यापय (gr. 521.) legere jubere, facere ut ali-
quis legat. RAM. ed. Ser. I. 4. 67.
c. अनु sequi, comitari. RAM. ed. Ser. I. 15. 13. - Part.
pass. अन्वित praeditus. H. 1. 40. N. 9. 22. — c. अनु
praef. सम् : समन्वित praeditus. N. 6. 5. 19. 21.
c. अप abire. MAN. 7. 197.: अपेतभी. — c. अप praef.
वि (व्यपे) id. BH. 11. 49.
c. अभि accedere, venire. SA. 6. 4. MAN. 12. 125.
c. अत्र animo comprehendere, intelligere, scire. N. 9. 33.
(cf. गम् praef. अत्र). — c. अत्र praef. सम् (समवे)
convenire, congrredi. BH. 1. 1.
c. आ adire, accedere, venire. MAN. 22. 125. N. 7. 4. —
c. आ praef. अभि (अभ्ये) id. N. 18. 14. 22. 2. — c. आ
praef. उप (उपे) id. DR. 6. 7. 8. — c. आ praef. प्रति
(प्रत्ये) redire, reverti. N. 18. 1. — c. आ praef. सम्
(समे) convenire, congrredi. N. 8. 22. 24. 53. DR. 5. 14.
c. उत् oriri, de stellis. IN. 2. 27. N. 24. 53. SA. 4. 10. —
c. उत् praef. अभि (अभ्युदि) id. RAM. III. 79. 20. —
c. उत् praef. सम् (समुदि), समुदित praeditus. A. 10.
10.
c. उप adire, aggredi. N. 10. 4. 9. 24. 43. BH. 8. 10. 15. 16.
Part. उपेत praeditus. N. 6. 8. 13. 3. — c. उप praef.
अभि (अभ्युपे) id. DR. 6. 3. — c. उप praef. सम् (स-
मुपे) id. N. 3. 7.
c. परा contingere, adipisci. KIRAT. 1. 39.
c. परि circumire. HID. 2. 9.; ad praestandam reverentiam,

- DR. 7. 8. Part. परीत circumdatus, transl. pro imple-
tus, plane indutus, affectus. BR. 3. 1. N. 15. 18.
— c. परि praef. वि, part. विपरीत oppositus, inver-
sus, perversus, pravus. BH. 18. 32. N. 13. 24. RAM. I. 3.
99.
c. प्र part. प्रेत mortuus. RAM. ed. Ser. III. 60. 31. BH. 17.
4. Gerund. प्रेत्य post mortem (adverbii locum tenet,
aequans अमुत्र q. v. illic, in illo, futuro mundo,
itemque opponitur vocabulo इह hic, in hoc terre-
stri mundo, in hac vita). BR. 3. 5. (Fortasse cum
प्रेत mortuus cohaeret lat. *læ-tum*, abjecto *p* et *r* mutato
in *l*, sicut ex mea sentia *læ-tus* convenit cum प्रीत, in-
serto *G*unae incremento, quò vox sanscrita sonaret
प्रेत). — c. प्र praef. अभि statuere, decernere, placere.
HIT. 54. 17. 129. 13.: यथाभिप्रेतम् ex libidine. (cf.
अभिप्राय).
c. प्रति fidere, confidere, fiduciam collocare. UR. 41. 7.
infr. - प्रतीत celeber. DR. 5. 14. — c. प्रति praef. सम् :
सम्प्रतीत celeber.
c. वि abire, discedere. RAM. ed. Ser. I. 15. 54.: व्येतु ते
मनसो इवरः. *Saepissime Part.* वीत qui abiit in *initio*
comp. *BAH.* usurpatur ad exprimendum *expers*, *e. c.*
BR. 1. 6.: वीतमन्यु, IN. 4. 8.: वीतमत्सर, A. 10. 11.:
वीतशोक.
c. सम् congrredi, convenire. N. 14. 23. 18. 20. DR. 6. 16.
8. 49.
2. इ 10. P. (स्मृत्याम्) meminisse.
3. इ *Stirps demonstrativa unde* इदम्, इति, इतस्, इयत्
etc., v. gr. 270. et gr. comp. 360. sq. (lat. *i-s*, goth. *i-s*,
germ. vet. *i-r*, nostrum *e-r*; hib. *e* is et fem. *i* ea orta
esse videntur ex Nominativis: अयम्, इयम्; de gr. *í*
vel *í*, *iv* et *-í* demonstr. v. gr. comp. 364. 365.; slav. *i*
eum pertinet ad relat. य, gr. comp. 282. 383.).
इक्षु *m.* arundo saccharifera.
इक्ष्वाकु *Nom. propr.* DR. 2. 9.
इष् 1. P. (गतौ) ire (cf. *ईष्* et v. sq.).

इङ् 1. P. (गतौ, grammatici scribunt इङ्, v. gr. 110^a.) ire. (cf. ईङ्गि et hib. *imchim* «I go on, proceed, march».)

इङ्ग 1. P. A. (Grammatici scribunt इङ्ग, gr. 110^a.) se movere, vacillare. M. 29. BH. 6. 19. 14. 23. (hib. *ing* «a stir, move».)

इङ्ग Adj. (r. इङ्ग s. ञ्) se movens. M. 29. (cf. अङ्ग et gr. *ἐπειγω* et v. इङ्ग.)

इङ्गित n. (r. इङ्ग s. त) gestus. N. 2. 5.

इङ्गुद m. nomen plantae. N. 12. 3.

इच्छा f. (r. इच्छ्, gr. 88., s. आ) desiderium. BH. 5. 28. 7. 27. (Hib. *ithche* «a petition, request, favor».)

इच्छु Adj. (r. इच्छ् s. उ) desiderans.

इच्छ् 6. P. (इच्छामि gr. 88.) desiderare, optare. *In temp. specialibus solum usurpatur, ubi radice इष्, quae his temp. caret, locum tenet. v. इष्.* (Germ. vet. *eiscôm* posco, peto, nostrum *heische*; lith. *jeszkau* quaero; fortasse etiam germ. vet. *forscôm* inquiri - nostrum *forsche* - huc pertinet, ita ut sit pro *for-iscôm*; v. Pott. I. 269. et Graff. I. 493; de *sc* pro *च्छ्* v. gr. comp. 14.; e graeca lingua huc trahi possit *αἰσχος*, ita ut cum particula negativa sit conflatum - sicut *dedecus* - et proprie significet non desiderandum, cum *σχ* pro *च्छ्* sicut in *σχίζω* = *किङ्*.)

इङ्ग v. यङ्.

इङ्ग्या f. (r. यङ् q. v. s. या) sacrificium. BH. 9. 25. 11. 53.

इङ्ग 1. P. (गत्याम्) ire (ortum esse videtur ex trita radice अङ्, attenuato अ in इ, quâ in re formae इङ् et अङ् eandem rationem inter se tenent quam goth. Praesentia veluti *lisa* lego eorumque Praeterita sing. quae primitivum a servarunt, sicut *las*, v. gr. comp. 109^a. 1) p. 116.)

इङ्गचर m. (ad voluntatem iens ex इष् desiderans - v. gr. 74. - et चर iens) taurus libertate gaudens. AM.

इडा f. i. q. इला ex quo ortum esse dicitur, quum इ fere sicut इ pronuncietur, इ autem et ल् saepissime inter se permulentur.

इत् ut mihi videtur, neutrum stirpis pronominalis इ, quod

in dialecto Vêd. aliis tertiae personae pronomibus adiungitur; v. Addenda ad gr. cr. 270. et gr. comp. 360. (Lat. id, goth. ita, germ. vet. iz, nostrum es).

इतर (a stirpe pronominali इ s. तर, gr. 277.) alius. BH. 3. 21. (lat. *iterum*, v. gr. comp. 292.; hib. *itir* id.)

इतरेतर (ex इतर + इतर, sensu et constructione cum अन्योन्य q. v. convenit, a quo in formatione eo solum dissidet, quod prius इतर, quanquam nominativum exprimat, vera vocis stirps est, nisi इतरेतर in इतरा + इतर dissolvere mavis, ita ut, quod mihi magis placet, prius compositi membrum *Nominat. fem.* sit, qui aliorum generum quoque vice fungatur) i. q. अन्योन्य q. v. A. 9. 16.

इतस् Adv. (a stirpe pronominali इ s. तस् gr. 652.) 1) hinc, ab hoc loco. N. 2. 13. 12. 121. 18. 18. BH. 14. 1. 2) in comparativis constructionibus saepe ablativi अस्मात् substantive positi locum tenet. H. 1. 5. BH. 5. 7. 3) ante तत्, aut इतस् repetitum, interposito च, accusativi, directionem versus locum experimentis, vel locativi vim habet, et tum prius इतस् significat huc vel hîc, posterius illuc vel illic. N. 10. 4. 11. 13. 19. DR. 8. 25. Etiam semel positum इतस् interdum huc et hîc significat. SAK. 8. 9. 40. 10.

इति Adv. (ut equidem puto, a stirpe pronom. इ s. ति) sic. BH. 18. 78. UR. 16. Saepissime hoc adverbium, aut supplendo aut apposito verbo dicere vel cogitare, usurpatur ad indicandum sermonem vel cogitationem directe introductam, et plerumque introducta verba sequitur, nonnunquam etiam eis interponitur. H. 4. 21. BR. 3. 4. SU. 1. 23. 32. SA. 1. 23. DR. 1. 10. 7. 27. A. 9. 30. 31. RAM. ed. Ser. III. 44. 12. 14.

इतिकर्तव्यता f. (Abstractum vocis इतिकर्तव्य sic faciendum s. ता) rei faciendae status. SA. 3. 7. HIT. 42. 9.

इतिमात्र (BAH. e praec. et मात्र n. mensura, modus) talem mensuram i. e. qualitatem, conditionem habens, talis. BR. 3. 1.

इतिहास m. narratio, historia ex antiquissimo tempore.

SU. 1. 1. (Ut videtur, ex इति sic, expletivo ह et आस fuit, quod hac in compositione substantivi naturam assumsit.).

इत्यम् (ex perduto Neutro इत् = lat. *id* - quod hac in formatione Thematis loco fungitur - v. gr. 263. - s. थम् cui respondet lat. *tem* in *i-tem*, *au-tem*, gr. comp. 425.) sic, ita. SAK. 50. 4. HIT. 75. 6.

इत्यर्थम् Adv. (ex इति sic et अर्थम् propter) ideo, hanc ob causam. BR. 3. 4.

इत्वर (r. इ ire s. वर, inserto त्) 1) iens, peregrinans. 2) vilis, abjectus.

इत्वरी f. (Fem. praeced.) femina impudica. AM.

इदम् Pronom. demonstr. (Nom. m. अयम्, f. इयम्, n. इदम्, v. gr. 270. et cf. lat. *idem*) hic. Hoc pronomen, ubi ad sermonem spectat, semper verbis dicendis anteponitur, quâ in re, quod primus Rückertus ingeniose observavit (*), ab एतत् et एतावत् se distinguit, quippe quae ad res narratas referuntur; e. c. N. 6. 5.: उवाचे 'दं वचनम् dixit hunc sermonem, qui sequentibus versibus continetur; 7. 4.: आहि 'दम् एहि दीव्य नलेन वै dixit hoc: veni, lude cum Nalo; N. 3. 25.: एतदर्थम् अहम् भद्रे प्रेषितः स्मसन्तमैः । एतच्च क्लृत्वा शुभे बुद्धिं कुरुष्व hujus (quod dixi) causâ ego, beata! missus a Deorum optimis; hoc audito, pulchra! consilium fac. Violatur tamen haec lex N. 9. 15. ubi वाक्यम् एतद् spectat ad verba sequentia. — Nonnunquam nominativus hujus pronominis adverbiorum pronominalium loco fungitur, ita ut e. c. UR. 46. 10. dicatur अयम् अस्मि hic sum pro इहा 'स्मि hic sum; SAK. 51. 3.: अयं स hic is pro इह स hic is; H. 1. 34.: से 'यम् ea haec pro से 'ह ea hic; 1. 36.: सो ऽयम् is hic pro स इह is hic; 1. 38.: तौ ... इमौ uterque hic pro तौ ... इह uterque hic. Has locutiones per attractionis vim explicandas esse censeo, quam Subjectum sententiae, vel pronomine separato vel Verbi terminatione indicatum, in alias expressiones pro-

nominales exercet. Ita res se habet in pronomine तत्, cujus casus obliqui non raro per attractionis vim Nominativi item in Nominativum vertuntur, ita ut Adverbiorum aut Conjunctionum loco fungantur; e. c. BR. 2. 13. et H. 3. 4.: सा 'हम् ideo ego = तेना 'हम्; BR. 2. 34.: स ... अहम् ideo ego; BR. 1. 7.: सा चिन्तये ideo cogito; SAK. 40. 4. infr.: स भवान् ideo tu; DR. 5. 12.: सा क्षिप्रम् आतिष्ठ गजम् ideo cito ascende elephantum. — Eodem modo Pronomen एतत् usurpatur, e. c. H. 3. 19.: एष तान् ... हनिष्यामि ideo hos occidam; A. 3. 24.: एष ते ... दर्पं हन्मि ideo tuam superbiam deleo; H. 4. 15. b.: एष त्वाम् ... निहन्मि dum te occido. Ita quoque Relativum attractionis vi est subjectum, non solum Nominativi sed etiam obliquorum casuum, e. c. RAM. ed. Schl. I. 59. 5.: यस् त्वम् quia tu; H. 1. 35.: योहम् quod ego «dafs ich»; 1. 47. 22.: यस्य मे quia mei; H. 3. 19.: यान् इमान् quia hos. (*)

इदानीम् (e stirpe pronom. इ s. दानीम् nisi potius e perduto Adverbio इदा - secundum analogiam vocum तदा, यदा etc. - s. नीम्, v. gr. 652. suff. दानीम्) nunc. HIT. 5. 20.; explet. SA. 2. 14.

इधम् n. (r. इन्ध् urere ejecto न् s. म) lignum. AM. (Hib. adhmā nititur formâ gunatâ, cf. zend. *अध्म* *adhma* et v. Pikt. p. 19.).

इनम् 1) sol. 2) dominus. AM. (Hib. *ion* sol.).

इन्दु 1. p. (परमैश्वर्ये, scribunt इद्, gr. 110².) regere, imperare.

इन्दिरा f. (r. इन्दु s. इर in fem.) nomen deae Lakschmiae. AM.

इन्दीवर n. lotus caerulea (Nymphaea caerulea). IN. 1. 8.

इन्दु m. luna.

इन्दुशेखर m. (lunâ coronatus, BAH. ex इन्दु et शेखर sertum floreum, quod capiti imponitur) nomen Sivi. UP. 20.

(*) Berlin. Jahrb. Jul. 1831. p. 89.

(*) Cf. Rückert l. c. p. 92.

इन्द्र *m.* (r. इन्द्र s. इ) 1) *in fine compositorum princeps, dominus, imperator.* IN. 1.1.5.62. H.3.18. 2) nomen principis deorum inferioris ordinis i.e. omnium praeter Brahmam, Vischnum et Sivum. Deus est aëris et tempestatis, etiam unus est mundi custodum (लोकपालानाम्) et ut talis orientalem plagam regit. N.4.11.

इन्द्रगोप *m.* (ex इन्द्र et गोप q.v.) scarabaeorum species, Wils. «a kind of lady bird». UR.61.3.

इन्द्रहु *m.* (ex इन्द्र et हु arbor) nomen arboris cujusdam (Pentaptera argūna). AM.

इन्द्रप्रस्थ *m.* (ex इन्द्र et प्रस्थ planities in montis vertice) nomen antiquae urbis *Dehli*.

इन्द्रसेन *m.* (BAH. ex इन्द्र et सेना exercitus) nom. pr. DR.8.15.

इन्द्राणी *f.* (ex इन्द्र s. आनी, v. gr. min. 218.) nomen Indri uxoris.

इन्द्रायुध *m.* (ex इन्द्र et आयुध telum, arma) arcus coelestis. AM.

इन्द्रिय *n.* (ut videtur, ex इन्द्र s. इय) sensus (videndi, audiendi etc.). BH.3.40.10.22.

इन्ध 7. A. (दीप्तौ क. युतौ ष.) lucere, flammare, flagrare. MAN.8.115.: यम् इधो न दहत्य् अग्निः quem flagrans ignis non urit. (Gr. αἶθω cum Guna immobili - v. «Vocalismus» p.196. - ἰσῆρός; fortasse αἰσῆρ, Αἴτ-ων, Pottius etiam Ἡφ-αισ-τος confert; lat. *aes-tus, aes-tas*; germ. vet. *eit ignis*.)

c. सम् accendere, *in dialecto Véd.* Ros. Sp. p.20.3.: सम् अग्निम् इन्धते नरः ignem accendunt viri.

इन्धन *n.* (r. इन्ध s. अन्न) lignum. N.13.3.

इभ *m.* elephantus. AM. (Ag. Benary ingeniose huc trahit gr. ἔλ-έφας, praefixo articulo semitico, et lat. *ebur*.)

इभ्य (a praec. s. य) dives. AM.

इम्ब 1. P. (व्याप्तौ क. व्याप्तिप्रोपणयोः ष., scribunt इव्, gr. 110^a.) occupare, exhilarare.

इयत् (in casibus fortibus इयन्त, a stirpe pronom. इ s. अत् e वत् abjecto व्) tantum, tot. UR.76.18.: इयन्तम् कालम्. Huc traxerim lat. *-iens, -ies in totiens,*

toties, quotiens, quoties, et in Adverbiis numeralibus veluti quinquies, v. gr. comp. 324.)

इयम् *f.* haec, ea, v. इदम्.

इयाय (r. इ, v. gr. 432.436.) DR.8.49.: समियाय.

इयीत (r. इ, gr. 346.) A.2.16.: अधीयीत.

इयेष (r. इष्, v. gr. 432.) N.26.17.

इरम्मद *m.* fulguratio, fulgetrum. AM.: = मेघइयोतिस्.

इरा *f.* 1) aqua. 2) potus fervidus. 3) sermo, loquela.

4) terra. AM.: भूवाक्सुराप्सु स्यात् (cf. इला et hib. ire «ground, land, a field»).

इल् 1) 6. P. (गतौ क. शये गतौ क्षेपे ष.) ire; jaculari; jacere, cubare. 2) 10. P. (प्रेरणे क. क्षेपे ष.) mittere; jaculari. (Germ. vet. *illu, illo* - per assimil. ex *ilju* - nostrum *eile*; cambro-brit. *il* progressio, motus; gr. ἔλαω.

Radix sanscr. orta esse videtur ex अर - v. ऋ - mutato

र in ल् et अ attenuato in इ, eadem ratione quā supra

इद् ex अद् explicavimus.)

इला *f.* (r. इल् s. आ) 1) vacca. 2) terra. 3) sermo, loquela. AM. (गोभूवाचः), cf. इडा. 4) *in Vēdis* cibus.

Ros. Sp. p.24.3.

इव (ut mihi videtur, e stirpe pronom. इ + व, sicut अत्र,

एव ex अ, ए + व, v. gr. comp. §.381. p.552.) sicut.

(semper rem cum qua alia comparatur, aut proxime aut aliis vocibus separatum, sequitur; quodsi res quae comparationi inservit, adjectivo instructa est, इव plerumque medium inter substantivum et adjectivum locum tenet, vel hoc vel illud sequens. Ex hac adamata et frequentissima constructione fortasse explicandum est, quod nonnunquam adjectivum, quod sensu ad rem comparatam pertinet, formā et positione ad rem transfertur cum quā illa comparatur, ut N.26.30.: भ्राजमान इवा 'दित्यो वपुषा sicut splendens sol, corpore, pro भ्राजमान आदित्य इव वपुषा corpore splendens (erat) sicut sol, quod poëta dicere videtur velle; cf. quoque IN.1.29. Nonnunquam redundat, aut Adjectivum, praesertim Participium praes. Adverbii naturā afficit, e.c. N.2.22.: नचिराद् इव brevi. H.2.16.: त्वरमाणी व ... जगाम

- festinanter ivit; 2.23.: टिल्लज्जमाने 'व नता pudenter inclinata. 4.1.: प्रहसन् इव ... वचनम् अब्रवीत् ridens sermonem dixit. (Hoc Adverbium pronominale recognoverim in goth. *hwaiva* quomodo, sive sit dissolvendum in *hwa-iva* - quasi क इव - sive in *hwa-i'va*; porro in Adverbiis goth. in *ba* desinentibus, ut *fróda-ba* prudenter, *hardu-ba* dure; et in Adverbiis lith. in *ipo* vel *ip* desinentibus, ut *taipo* vel *taip* sic, quasi त इव, *kaipo* vel *kaip* quomodo? quasi क इव, v. gr. comp. 383. p. 555.)
1. इष् 4. P. ire. (Huc retulerim gr. *ἄισσω* quasi आ-इष्यामि, assimilatione mutato य in ष, v. gr. comp. 501.)
- c. अन्नु 1. P. interdum A. quaerere. N. 11.18.: अन्वेषमाणा; 12.10.: अन्वेषती; 12.30.: अन्वेषसि (v. इष् 6. praef. अन्नु).
- c. प्र Caus. (प्रेषयामि) mittere. IN. 5.32. H. 1.47. N. 3.7. — c. प्र praef. सम् Caus. (सम्प्रेषयामि) id. H. 4.30.
2. इष् 6. P. (in special. temp. substituitur इक्, gr. 337. praef. red. इयेष gr. 432.) desiderare, velle. BR. 2. 3.3.4. N. 9.32. 26.17. — Part. इष्ट desideratus, carus, dilectus. BR. 2.25. N. 12.96. 16.32. BH. 18.64. (Gr. *προ-ἴσσομα*, *προ-ἴη-της*, *προ-ἴε* sicut supra *ἄισσω*; *ἴδ-της*, *ἴ-μερος*, nisi utrumque ad ई q. v. pertinet; v. etiam इक् et Pott. 1. 269.)
- c. अन्नु quaerere. BH. 2.49. MAN. 11.232. DR. 8.38. (cf. इष् ire, praef. अन्नु).
- c. प्रति i. q. simpl. SA. 3. 12.
- इषिका f. v. sq.

- इषिका f. (ut mihi videtur, a r. ईच् videre, s. इक् in fem., producto इ in ई, ita ut sit pro इक्षिका) pupilla, praesertim elephantii. AM. Scribitur etiam इषिका.
- इष् m. f. (r. इष् ire s. उ) sagitta (cf. gr. *ἰ(σ)ός*, quo scr. इष् exspectaveris).
- इष्धि m. (e praec. et धि tenens, a r. धा s. इ, v. gr. 645.) pharetra. A. 3.21. (in du.).
- इष्ट Part. pass. 1) ab इष् desiderare. 2) a यन् deos colere, sacrificare, gr. 613.
- इष्टक m. et इष्टका f. later coctus. HIT. 39. 1.
- इष्टतस् Ado. (ab इष्ट optatum s. तस्) ad voluntatem. IN. 2. 13.
- इष्टि f. 1) (a r. इष् desiderare s. ति) desiderium. 2) (a r. यन् s. ति) sacrificium. AM.
- इष्य m. (r. इष् desiderare s. य) ver. IEM.
- इष्वास m. (ex इष् sagitta et आस q. v.) arcus. BH. 1.4. 17.
- इह (a stirpe pron. इ s. ह, quod primitive sonuit ध, = gr. *ἴα* et zend. *dha*) 1) hic, ibi. BR. 1. 21. DR. 6. 23. N. 5.10.11. BR. 3.5.: इह वा ... उतवा प्रेत्य aut hic (in hoc terrestri mundo) aut post mortem (i. e. in illo mundo). — Locativi अस्मिन् loco fungitur SA. 2.21.: यदि सन्ती 'ह केचन si sunt in eo quaequam vitia; HIT. 104.15.: इह समये hoc tempore. 2) huc. IN. 4. 6. (Zend. *ἰḍha* hic; gr. *ἰḍā* vel *ἰḍai* in *ἰḍα-γενής*, *ἰḍai-γενής*, cf. Hartung «Causus» p. 117. et M. Schmidt «De pron. gr. et lat.» p. 16.; goth. *iñ* si, nam, vero, gr. comp. 420.; fortasse lat. *igi-tur* pro *igi-tus* ex इह + तस्, v. gr. comp. 421.)

ई

1. ई 4. A. (गतौ) ire.
2. ई 2. P. (कान्तिगतिव्याप्तिलेपप्रज्ञानखादनेषु) desiderare; ire; occupare; jaculari; generare; edere. In Rosenii *Védorum specimine* p. 14. invenitur forma ARM. ईमहे quod Rosenius per precamur vertit; non minus

tamen quadrat sensus desideramus; sic l. c. p. 24. not. 2.: तमित् सहित् ईमहे eum in societatem desideramus. (Gr. *ἴδ-της*, *ἴ-μερος*, nisi sunt mutilata ex *ἰδότης*, *ἴσμερος*, v. 2. इष्.)

ईन् 1. A. (Praef. augm. 1. ऐन्, gr. 318. Hanc radicis for-

- mam ortam esse puto ex अक्ष, unde अक्ष et अक्षि ocu-
lus et radix gr. ὄϊον videre, intueri, spectare. BH. 6. 29.
PAT. 10.: ऐक्षत; IN. 5. 39. (Vocibus quas supra cum
अक्ष comparavimus, addendum est goth. *haih-s*, Th.
haiha unoculus, de quo egimus in gr. comp. 308. annot.).
- c. अक्षि *id.* HIT. 129. 22.
- c. अत्र 1) respicere, considerare. RAM. III. 3. 58. 20.: यथा
ना विद्वयते राज्ञा. 2) exspectare. UR. 22. 8. infr. 64. 4.
- c. अत्र 1) videre, intueri, observare. H. 1. 50. 2. 6. A. 4.
38. N. 23. 11. PAT. 25. 2) respicere. BR. 3. 14. N. 12. 16.
SA. 4. 33. — c. अत्र praef. अनु (अन्ववेक्ष) 1) videre.
RAM. III. 70. 59.: विप्रदुतान् सर्वान् यूथपान् अन्ववै-
क्षत. 2) contemplari. MAN. 6. 65.: सूक्ष्मताञ्चा न्ववे-
क्षत. — c. अत्र praef. प्रति (प्रत्यवेक्ष) 1) videre.
2) respicere. RAM. I. 29. 28.: न धर्मम् प्रत्यवेक्षते. —
c. अत्र praef. सम् (समवेक्ष) 1) videre. GHAT. 19.:
मधुनः संमवेक्ष्य कालताम्. 2) visitare. GHAT. 13.:
किम् इतिच मां समवेक्षसे न दोनाम्.
- c. उत्तु videre, conspicerere, intueri. A. 6. 6. SA. 5. 63.
- c. उप 1) *id.* N. 22. 5. 2) ignoscere, indulgere, tolerare.
MAH. Exord. 137.: द्युतादीन् अनयान् ... उपैक्षत.
3) spernere, repudiare, negligere. RAM. III. 66. 24.:
चिरन् ना र्क्षति माम् उपेक्षितुम्.
- c. निस् (निस्) conspicerere, intueri, spectare, contem-
plari. H. 4. 41. BH. 1. 22. SA. 4. 32.: निरीक्षमाणा (sic
cum ed. Calc. legendum pro निरीक्ष्यमाणा).
- c. परि explorare. N. 24. 3.: Caus. MAN. 7. 194.: ताञ्च
सम्यक् परीक्षयेत्.
- c. प्र *i. q. simpl.* IN. 2. 26. DR. 2. 1.: प्रेक्षमाणा (sic cum
ed. Calc. pro प्रेक्ष्यमाणा legendum). — *Part. praes. P.*
invenitur. H. 3. 7.: प्रेक्षत्यास् ते. — c. प्र praef. अनु
(अनुप्रेक्ष) *id.* DR. 5. 23. — c. प्र praef. अभि (अभि-
प्रेक्ष) intueri, adspicere. DR. 8. 39. 9. 18. — c. प्र praef.
आ (आप्रेक्ष) *i. q. simpl.* H. 3. 21. — c. प्र praef. सम्
(सम्प्रेक्ष) *id.* N. 6. 2. 19. 36. BR. 2. 18. BH. 6. 13. — c. प्र
praef. अभि + सम् (अभिसम्प्रेक्ष) *id.* H. 2. 28. DR. 8. 57.
- c. प्रति exspectare. IN. 1. 13. N. 20. 17. M. 39. — c. प्रति

praef. सम् (सम्प्रतीक्ष) *id.* RAM. III. 76. 29.: त्वान्
नगरी सम्प्रतीक्षते.

c. वि videre. N. 26. 21. BH. 11. 22. — c. वि praef. अभि
(अभिवीक्ष) *id.* — c. वि praef. उत्तु (उद्वीक्ष) 1) *id.*
RAM. III. 48. 80. 2) respicere. RAM. III. 45. 33.: उद्वी-
क्षमाणा भर्तारम् — c. वि praef. उप (उपवीक्ष) *i. q.*
simpl. RAM. III. 45. 33. — c. वि praef. प्रति (प्रति-
वीक्ष) *id.* RAM. I. 14. 37.

c. सम् 1) videre, observare. H. 4. 5. 26. N. 16. 9. 23. 5.
2) respicere. BR. 2. 32.

इक्षणा *n.* (r. ईक्ष s. अन) 1) visus, conspectus. HIT. 129.
19. 2) oculus. N. 11. 27. 12. 30. 16. 21.

ईड्वा 1. *P.* (scribunt ईड्वा, gr. 110^a.) ire, transire. *In*
dialecto Véd. haec radix etiam cl. 10^{mae} normam
sequitur, e. c. य ईड्वायन्ति पर्वतान् qui transeunt mon-
tes, v. Ros. Sp. p. 9. not.

ईड् 1. *A.* (गतौ *κ.* कुत्से गतौ *v.*) ire; contemnere, repre-
hendere.

ईडे *v.* यड्.

ईड् 1. *P. A.* (scribunt ईड्, gr. 110^a.) *i. q.* ईड्.

ईड् 2. *P. 10. A.* laudare, celebrare. *In Véd. invenitur*
forma ईल् cl. 2. A. mutato ड् in ल्, nisi vice versâ ईड्
ortum est ex ईल्. Ros. Sp. p. 10. 1.: त्वाम् ... मर्तास
ईलते te homines celebrant.

ईड्य (r. ईड् s. य) laudandus, celebrandus. DR. 5. 3. BH.
11. 44.

इति *f.* (ut videtur, a r. ई s. ति) 1) temporis calamitas.
— 2) habitatio in exteris locis. AM. (डिम्बप्रवासयो:).

ईदृक् *v.* sq.

ईदृष् (N. m. n. ईदृक्, *f.* ईदृशी, e stirpe pron. इ, producto
इ in ई, et दृष् = gr. *λίξ* in *ὀμήλιξ*, v. gr. 287. et gr.
comp. 415.) talis. BH. 11. 49.

ईदृश (e stirpe pron. इ, producto इ in ई, et s. दृश, praer.
दिस vel रिस = gr. *λικο* in *τηλικος* etc., goth. *LEIKA*
in *hwéleik'-s* qualis? nostro *welcher*, *swaleik'-s* talis, no-
stro *solcher*; slav. *liko*, N. m. *lik* e. c. *tolik* talis; lat. *li* in

tālis, quātis; v. gr. comp. 415. sq.) talis. N. 13.72. 19.15.

BH. 6. 12.

ईष् *Desid. irr.* a r. आप् q. v., gr. 540.

c. परि quaerere. DR. 8. 8.

ईष्ठा *f.* (a praec. s. आ) desiderium adipiscendi, perficiendi. SA. 1. 11.

ईष्तु (ab ईष् स. उ) adipiscendi cupidus.

ईषिवस् (*Part. praet. redupl.* a r. इ, s. वस्, gr. 694.) qui ivit. N. 11. 33.

1. ईर् 2. *A.* (गतौ *K.* कम्पगत्योः *r.*) ire; tremere, commoveri, *v. sq.* (Huc traxerim lat. *ira*, ita ut a motu animi sit nominata - cf. ईर्क्ष्य et ईर्ष्य -; scr. ईर् autem ex अर्, quae forma primitiva est radicis ऋ, orta esse videtur.)

2. ईर् 1. et 10. (cl. 10. est *Caus. praec.*) *P.* mittere, emittere, e. c. शब्दम् sonum, वाचम्, गिरम् sermonem. N. 5. 30. 17. 50. MAN. 11. 35. SA. 5. 33.

c. उत् mittere, emittere. A. 9. 12.: वन्नम् अस्त्रम् उदीरय. RAM. II. 56. 15.: दीनाम् वाचम् उदीरयन्.

c. प्र 1) mittere. HIT.: कालप्रेरित. 2) dirigere, flectere, regere. UR. 4. 5.: अश्वान् प्रेरय; SAK. 29. 1.: नयने प्रेरयन्त्या.

c. सम् 1) *i. q. simpl.* SA. 5. 36. 2) commovere, agitare. H. 1. 9.

ईर्क्ष्य 1. *P.* (ईर्षायाम्, equidem syllabam य hujus radicis, quae in temp. gen. nondum inventa est, pro caractere 4^{tae} cl. habuerim, ita ut ईर्क्ष् sit radix, quae varietas est simplicioris formae ईर्ष, unde ईर्षित q. v., porro *Substant.* ईर्षी et *Adject.* ईर्षु. ईर्ष autem ex ईर् adjecto ष् ortum esse videtur, quum sibilantes saepe simplicioribus radicibus adjungantur; cf. e. c. मास्, भास् c. मा, भा, et मोक्ष cum मुच्) invidere.

ईर्म *n.* vulnus. AM.

ईर्षी *f.* (v. ईर्क्ष्य) invidia. *Scribitur etiam* ईर्ष्या. HIT. 15. 5.

ईर्षित (*Part. pass.* a r. ईर्ष - v. ईर्क्ष्य - s. त) cui invidetur. HIT. 28. 19.

ईर्षु (v. ईर्क्ष्य) invidus, invidens. HIT. 13. 3.

ईर्ष्य 1. *P.* (v. ईर्क्ष्य) invidere.

ईर्ष्या *f.* invidia. AM. (v. ईर्षी).

ईर्ल् v. ईर्.

ईर्लित (*Part. pass. praec. s. त*) celebratus. AM.

ईर्म् 2. *A.* dominari, imperare, Wils. «to possess power, property or authority». (Fortasse huc pertinet goth. *aigan* habere cum *Gunâ* et anomala *Mediâ* pro *Aspiratâ*, quam ex scr. ष् et gr. *κ* - v. ईर्श्वर - expectaveris; germ. vet. *eigan*, Adj. *eigan* proprius - nostrum *eigen* - *êh-t*, Th. *êh-ti f.* possessio, facultas, substantia, opes, reditus, praedium.)

ईर्म् *m.* (r. ईर्म् s. अ) 1) dominus. IN. 5. 32. SU. 3. 19. 2) cognomen Sivi. AM.

ईर्म्शान *m.* (*Part. praes.* a r. ईर्म् s. आन) nomen Sivi. DEV. 8. 23.

ईर्म्शानी *f.* (Fem. praec.) nomen Durgae, Sivi uxoris. DEV. 8. 21.

ईर्श्वर *m.* (r. ईर्म् s. वर) 1) dominus. H. 3. 1. N. 2. 6. BH. 4. 6. 2) nomen Sivi. AM. 3) *Adj.* potens, capax, par. cum *Infinit.* DEV. 1. 64. HIT. 75. 14. (Huc retulerim gr. *κῶπιος* abjectâ vocali initiali et correptâ syllabâ व in *υ* sicut e *अन्* fit *अन्* etc. = *κῶν-ός* gr. 225.; terminatio *ic-s*, convenit cum suffixo Derivativi *देश्य*, q. v. Vox *κῶπιος* autem alius originis est, v. अर्. Fortasse germ. vet. *herro* (nostrum *Herr*) per assimil. ex *herjo*, huc pertinet; hib. *aesfhear*, *aesar* deus, v. Pikt. p. 20.)

ईर्श्वरी *f.* (Fem. praecedentis) 1) domina. 2) nomen Durgae, v. ईर्म्शानी.

1. ईर्ष् 1. *P.* (उञ्के) spicas colligere.

2. ईर्ष् 1. *A.* (गतिदर्शनहिंसादानेषु *K.* दानेक्षहिंसे सर्पणे) ire; videre; ferire, occidere; dare.

ईर्षत् paululum praesertim in initio compositorum. DEV. 4. 11.: ईर्षत्सहास; 7. 2.: ईर्षत्सास.

ईर्षदुष्ण (e praec. et उष्ण calidus) tepidus. HEM.

ईह 1. 4. 1) desiderare. 2) adniti, contendere, quaerere, petere. BU. 7.22.16.12. (Huc trahi possit gr. $\epsilon\pi\chi\upsilon\sigma$, ita ut sit pro $\epsilon\chi\upsilon\sigma$, propter adamatam conjunctionem litterarum σ et χ .)

c. सम् 1) desiderare, समोहित *n.* optatum, desiderium. HIT.44.7. 2) assequi, adipisci. HIT.103.2. 3) pera-

gere, perficere. RAM.I.11.33.: यज्ञकर्म समोहन्ताम् भवन्तः.

ईहा *f.* (r. ईह *s.* आ) 1) desiderium. 2) nisus, appetitus, consecratio. HIT.37.6.: वित्तेहा.

ईहामृग *m.* (e praec. et मृग) lupus. AM.

उ

1. उ 1. 4. (शब्दे) sonare.

2. उ Particula enclitica quae in classica lingua tantum cum किम्, न et अथ conjuncta invenitur, नो et अथो idem valent ac simplices formae न, अथ; किमु autem significat 1) quanto magis. HIT.4.11.: एकैकम् अप्य् अनर्थाय किमु यत्र चतुष्टयम्; UR.7.17. 2) utrum in prioris sentiae parte, et an in posteriore. KATHAK. apud Poleium p.16.8.: कथन् नु तद् विज्ञानोयाद् किमु भाति विभाति वा; Amaru-Sataka: न ज्ञाने सम्मुखायाते प्रियाणि वदति प्रिये । सर्वाण्य् अज्ञानि मे यान्ति श्रेत्रताद् किमु नेत्रताम्. In dialecto Védica haec particula saepe conjungitur cum pronomibus, sine certâ, quae demonstrari possit, significatione, solum, ut videtur, ad orationis vim augendam, quâ in re cum particula इत् q.v. convenit. E. c. KATHAK. ed. Pol. p.4.3. infr.: प्र ते ब्रवामि तद् निबोध; 13.5. infr.: तद् ना त्येति कश्चन; sic etiam l.c. 17.11.; 14.4.: स एवा द्य सउ श्वः. MUNDOP. p.94.7.: तद् एतद् अक्षरम् ब्रह्म स प्राणस् तद् वाङ्मनः; KENOP.155.2.: कउ देवो युनक्ति. ISOP.: अन्धन् तमः प्रविशन्ति ये अविद्याम् उपासते । ततो भूय इव ते तमो यउ विद्यायां रताः. In antiquioribus Vêdorum partibus haec particula etiam cum Praepositionibus et Verbis conjuncta invenitur; Ros. Sp. p.6. sl.1.: उद् saepius; अभूद्. (Cf. de hac particula Lassenium ad Iit. p.4. et Frider. Windischm. Sankara p.75-).

उङ् 1. P. (अदे scribunt उह gr. 110^e.) vexare.

उक्ता, उक्तावत् *v.* वच्.

उक्ति *f.* (r. वच् dicere, *s.* ति) sermo, loquela. HIT.3.3.

उङ् 1. P. conspergere, humectare. SA.6.5. शोषितोक्षित sanguine conspersus. (Lith. *ûkana* tempestas pluvia, cf. etiam hib. *uisg*, *uisge* «water, a river», *uisgeach* «aquatic, watery, fluid, moist, pluvial», transpositis litteris क्, ष्, nisi *uisg* pertinet ad r. विष् irrigare, unde उक् ortum esse possit, ejectione *i* et additâ sibilante, ratione habitâ euphoniae legis 99.).

उक्त् *m.* (ut videtur, a r. वह्, correpto व in उ, gr. 455., adjectâ sibilante, *s.* अन्) bos, taurus, in Vêdis etiam equus. Ros. Sp. p.8.5. (Goth. *auhsa*, Th. *auhsan*, germ. vet. *auhso*, Th. *auhson*, *auhsun*, nostrum *Ochs*, lat. *vacca* ut videtur per assimil. e *vacsa* cf. Pott. I.234.).

1. उक् 1. P. (गतौ) ire (cf. उङ्ख).

2. उक् 1. P. (शोषणात्ममर्थयोः) exsiccari; ornare.

उखा *f.* olla. AM.

उग्र 1) durus, asper, horrificus, terrificus. SU.1.7. IN.1.4. BH.11.30.31. 2) *m.* nomen Sivi.

उग्रदर्शि (BAH. e praec. et दर्शि *n.* visus, aspectus, a r. दृश् videre *s.* अन्) horrificus conspectu, horrificam speciem habens. SU.2.24.

उग्रशासन (BAH. ex उग्र et शासन *n.* jussus, a r. शास् *s.* अन्) asperum, severum jussum habens. SU.2.9.

उङ्ख 1. P. (गतौ) ire.

उच् 4. P. (समवाये क. समवायने र.) convenire, con-
gredi.

उचित (a praec. s. त) 1) congruus, conveniens. HIT. 14.
13. 18. 14. 24. 3. 43. 22. 2) dignus, merens. N. 16. 16.
H. 1. 33. a. et b. 3) expertus. N. 23. 22.

उच्च (a praep. उत् s. च) altus. AM. (Hib. *uchdan* «a hil-
lock», cambro-brit. *uched* «élevé». Pikt. p. 21.)

उच्चण्ड (र. चाण्ड irasci praef. उत् s. ञ) celer. AM.

उच्चय v. शिलोच्चय.

उच्चार m. (र. चर ire, praef. उत् s. ञ) excrementum. AM.

उच्चारण n. (र. चर in forma caus. s. ञन) pronuntiatio.
DEV. 10. 9.

उच्चैःश्रवस् m. (BAH. e sq. et श्रवस् auris) Indri equus. AM.

उच्चैस् Adv. (instr. pl. ab उच्च q. v. gr. 683.) clare, clarâ
voce. N. 11. 2.

उच्छिष्ट v. शिष् praef. उत्.

उच्छ्रल (BAH. ex उत् et श्रल vel श्रलला catena, vin-
culum) effrenatus, indomitus. HIT. 97. 11.

उच्छेद m. (र. क्छिद् scindere, praef. उत् s. ञ) extinctio,
eversio, excidium. HIT. 67. 19.: सर्वपशूच्छेद क्रियते.

उच्छोषण m. (र. शुष् siccare, in forma caus. praef. उत् s.
ञन v. *euph.* gr. 61. et 94^e.) exsiccans. BH. 2. 8.

उच्छ्रय m. (र. श्रि ire, praef. उत् s. ञ) altitudo. AM.

उच्छ्राय m. (र. श्रि ire, praef. उत् s. ञ) id. AM.

उच्छ्रित v. श्रि praef. उत्.

उच्छ्रसित v. श्रस.

उच्छ्रास m. (र. श्रस praef. उत् s. ञ) respiratio, halitus.
UR. 68. 10.

उच्छ्र 6. P. (निवासे क. वजने बन्धने समापने अतिक्रमे
र.) habitare; relinquere; ligare; finire; transgredi.

उच्छ्रासन n. (र. श्रस praef. उत् s. ञन) occisio, caedes. AM.

उच्छ्राम्भ (र. श्राम्भ oscitare praef. उत् s. ञ) apertus, expansus,
florens. HEM.

उच्छ्रवल (र. श्रवल praef. उत् s. ञ) Adj. 1) nitidus, splen-
didus. UR. 73. 2. infr. UP. 4. 2) apertus, expansus, flo-
rens. - Subst. m. amor. AM.

उच्छ्र 6. P. relinquere. UR. 44. 5. SAK. 14. 2. infr.

उच्छ्र 1. P. (scribunt उच्छ्र, gr. 110^e.) spicas colligere.
MAN. 3. 100.: शिलान् उच्छ्रन्.

उच्छ्र 1. P. (उपघाते) ferire, percutere.

उच्छ्रडीन n. (र. डी praef. उत् s. न) actio evolandi. AM.

उच्छ्रम्बर n. cuprum. MED. Scribitur etiam उच्छ्रम्बर et
उच्छ्रम्बर.

उत् Praep. praef. sursum (Gr. *ὑψ-τερος*, ut mihi videtur
ex *ὑψ-τερος* = उत्तर; hib. *uas*, quod separatum usur-
patur et *os, ois* tanquam praefixa, e. c. in *os-car* «a leap,
bound» quasi उत्तर, *os-nadh* «a sigh, a groan» quasi
उत्तर, *os-griobhan* «an epigram», *ois-griobhin* (*) «a
superscription»; respicias etiam formam *oin*, cambro-brit.
yn, in *oin-mhid, yn-wyd* stultus, fatuus = उत्तर, v. gr.
58. et Piktet p. 38.; etiam *udh* in *udhbhairt* «an offering,
a sacrifice» - a र. भू? - nonnullisque aliis ab *udh* inci-
pientibus vocabulis huc pertinere videtur; in dialecto
bret. praeter *uch* et *och*, quae ex उत्तर orta esse puto,
inveniuntur formae *ut, ud* et *uz*, quae egregie cum उत्तर
conveniunt; in goth. *út* ex, germ. vet. *úz* nostro *aus*, si
cum उत्तर cohaerent, offendit vocalis producta contra
tritam linguarum degenerantium rationem, quâ fere
semper vocales fortiores in debiliores transeunt, non
vice versâ.).

1. उत्तर vel, aut. SAK. 46. 4.; HIT. 101. 17.; v. उत्तरा, उत्तरा-
हो et उत्तराहोस्वित्. *Interdum redundans aut solum
ad orationis vim augendam positum videtur, e. c. H. 4.*

46.: रैद्रे मुच्छ्रते रक्षांसि प्रबलानि भवन्त्य उत्तर.

2. उत्तर v. र. वे.

उत्तरा (ex उत्तर et रा) aut. BR. 3. 5.

उत्तराहो (ex उत्तर et अहो) aut, an. N. 12. 73. 120.

उत्तराहोस्वित् (e praec. et स्वित्) id. N. 19. 29.

उत्कट (ut videtur, a praep. उत् s. क, cf. उत्तर) desiderans,
desiderio flagrans. PAT. 23.

उत्कट (e praep. उत् s. कट v. gr. 652.) 1) multus. HIT.

(*) Forma *ois* ex vi attractionis explicaverim quam *i* vel
e sequentis syllabae in antecedentem exercere potest.

23. 15. 2) ebrius, furiosus. H. 4. 38. N. 13. 8. 3) *m. elephantus coitus appetens.*
- उत्कण्ठा *f.* (r. कण्ठ s. अ) animi demissio, animus afflictus, tristitia, moeror; desiderium. UR. 13. 1. infr. 62. 4.
- उत्कण्ठित (a praec. s. इत् nisi directe a r. कण्ठ s. त) moerore afflictus, animo demissus. RAM. III. 55. 39.: पश्यामि जनम् उत्कण्ठितम् पुरे; III. 49. 5.: उत्कण्ठिता ते माते 'यम्.
- उत्कम्प *m.* (r. कम्प s. अ) tremor. PAT. 20.
- उत्कार *m.* (ex उत् et कर faciens, a r. कृ s. अ) fasciculus. IN. 5. 6.
- उत्कर्ष *m.* (r. कृष् trahere s. अ) excellentia. HIT. 52. 9. 91. 19. SAK. 32. 7.
- उत्कलिका *f.* (r. कल् s. इका) *i. q.* उत्कण्ठा. AM.: उत्कण्ठोत्कलिके समे.
- उत्कुण्ठा *m.* (r. कुण्ण sonare s. अ) pediculus.
- उत्कुण्ठ v. कुण्ण praef. उत्.
- उत्क्रोश *m.* (r. कुण्ण clamare s. अ) haliaetus. AM.
- उत्क्षेपण *n.* (r. क्षिप् conjicere s. अन्) levatio, allevatio. SAK. 22. 6. infr.
- उन्न (r. उन्दू madidum esse s. त, v. gr. 615.) madidus, humidus. AM.
- उत्तंस *m.* (r. तंसु ornare s. अ) 1) annulus auricularis. 2) crista. AM.
- उत्तम (a praep. उत् s. superl. तम) summus, supremus; optimus, praestantissimus; pulcherrimus. BR. 2. 13. N. 17. 5.
- उत्तमर्ण *m.* (BAH. ex praec. et ऋण debitum) creditor. AM.: उत्तमाधमर्णौ द्वौ प्रयोक्तृग्राहकौ क्रमात्.
- उत्तमाङ्ग *n.* (KARM. ex उत्तम summus et अङ्ग membrum) caput. AM.
- उत्तर (a praep. उत् s. comp. तर) *Adj.* 1) superior. 2) septentrionalis. SU. 3. 26. *Instr.* उत्तरेण *Adv.* septentrionem versus. SU. 3. 23. SA. 5. 108. - *Subst. n.* responsum. N. 17. 30. (gr. ὕστερος v. उत्).
- उत्तरापथ *m.* (ex उत्तरा *f.* septentrio et पथ in fine compos. pro पथिन् via) terra septentrionalis, cf. दक्षिणापथ.
- उत्तरायण *n.* (BAH. ex उत्तर et अयन via, mutato न् in ण v. gr. min. 94^a). annot.) anni dimidium, quo sol borealem polum percurrit. BH. 8. 24.
- उत्तरीय *n.* (ex उत्तर s. ईय) vestis superior. IN. 5. 15. N. 20. 2.
- उत्तरोत्तर *n.* (DVANDV. ex उत्तर responsum + उत्तर) altercatio, ad litteram responsum et responsum, Antwort auf Antwort, Wils. «a reply to an answer». HIT. 21. 3.
- उत्तरोत्तरम् *Adv.* (ex उत्तर *n.* superius + उत्तर) magis magisque. HIT. 20. 20.
- उत्तान (r. तन् s. अ) 1) tenuis, vadosus, non profundus. 2) sursum, in sublime conversus, Med. v. sq.
- उत्तानशय *m.* (e praec. et शय jacens, dormiens) infans. AM.
- उत्ताप *m.* (r. तप् urere s. अ) aestus, calor, ardor. Trop. ardor animi. HIT. 89. 20.
- उत्तुङ्ग (ex उत् et तुङ्ग altus) altus. UR. 73. 4. infr.
- उत्थापय, उत्थाय, उत्थित v. स्था praef. उत्.
- उत्पत्ति *f.* (r. पद् s. ति) origo. DEV. 1. 1. (cf. उत्पादन et v. पद् praef. उत्, unde intelligitur, hoc vocabulum non ex पत् sed ex पद् ortum esse).
- उत्पल *n.* (r. पल् s. अ) 1) flos in universum. 2) lotus flos. 3) lotus caerulea (nymphaea caerulea).
- उत्पाटिन् (r. पट् ire in forma caus. s. इन्) extrahens, evellens. HIT. 49. 8.
- उत्पात *m.* (r. पत् s. अ) 1) actio exsurgendi, exsiliendi. HIT. 36. 18: पातोत्पाता मनुष्यानाम्; A. 4. 40.: प्रथमोत्पाते ह्यानाम्. 2) prodigium, portentum. AM.; DEV. 12. 7.
- उत्पादक (r. पद् in form. caus. s. अक) qui producit, generat. HIT. 84. 2.
- उत्पादन *n.* (r. पद् in forma caus. s. अन्) generatio. HIT. 50. 12.
- उत्फुल्ल (r. फुल्ल s. अ) expansus, apertus, de floribus.
- उत्फुल्लनयन (BAH. e praec. et नयन oculus) late diductos oculos habens. IN. 2. 26. BR. 3. 21.
- उत्फुल्ललोचन (BAH. ex उत्फुल्ल et लोचन *n.* oculus) *i. q.* praec. IN. 5. 40.

उत्स *m.* (ut videtur, a r. उन्दू s. स) fons. AM.

उत्सङ्ग *m.* (r. सञ्ज् s. अ) *i. q.* अङ्ग *i. e.* gremium. SA. 5. 69.

उत्सन्नात्सवयज्ञ (BAH. ex उत्सन्न eversus, extinctus - a rad. सद् q. v. - et उत्सवयज्ञ - उत्सव festum + यज्ञ sacrificium) eversa, disturbata festa et sacrificia habens. SU. 2. 22.

उत्सर्ग *m.* (r. सृज् praef. उत् relinquere, s. अ) 1) relictio. N. 10. 12. 13. 2) datio, donatio, largitio. SA. 1. 68. 3) alvi dejectio. HIT. 85. 9: पुरीषोत्सर्गइ कृत्वा.

उत्सव *m.* (r. सु aut सू s. अ) festum. IN. 5. 23. SU. 2. 1. 22.

उत्सादन *n.* (r. सद् in form. caus. s. अन्न) 1) extinctio, excidium. 2) purificatio unguentis suavis.

उत्साह *m.* (r. सह् s. अ) 1) facultas, potestas, vis. N. 19. 36. 2) contentio, labor. DR. 8. 56.

उत्सुक (ex उत् et सुक quod separatum non invenitur et fortasse a partic. insep. सु descendit) 1) *Adj.* desiderans, desiderio confectus. UR. 8. 3. 45. 9. 65. 7. 9. N. 21. 7. SAK. 51. 3. 2) *Subst. in fine compos.* BAH. e. c. निरुत्सुक liber a desiderio. SAK. 30. 5: ममा 'पि कएव-स्ताम् अनुस्मृत्य मृगयाम् प्रति निरुत्सुकञ् चेतः; A. 10. 14. — समुत्सुक qui est cum desiderio, desiderio confectus. UR. 7. 16.

उत्सूर *m.* (ex उत् et सूर sol) vespera, crepusculum. HEM.

उत्सृष्ट *v.* सृज् praef. उत्.

उत्सिध *m.* (r. सिध् ire s. अ) 1) altitudo. AM. 2) corpus. AM.

उद *n.* (r. उन्दू s. अ) aqua praesertim in initio compositorum, e. c. उदधि (Cf. lat. unda, ar-undo i. e. «ad undam crescens» de Pottii sententia, qui etiam apte syllabam *ūd* vocis pal-us, pal-ūd-is huc refert, ita ut significet τὸ ἡλοῦ aquam; anglo-sax. *yǣhu* unda, slav. *voda* aqua, lith. *wandū*, Th. *wanden*, v. gr. comp. 139. et cf. उदन्या, उदन्वत्; gr. *ὕδωρ, ὑδάτες*; goth. *vato*, Th. *vatan* aqua, germ. vet. *wazar*. E germ., slav. et lith. formis collegerim sanscritum उद et उन्दू correpta esse ex वद et वन्दू, sicut e. c. सुप्त e स्वप्न; v. उन्दू).

उदक *n.* (a praec. s. क nisi directe a r. उन्दू s. अक) aqua. H. 1. 16. BH. 2. 46.

उदक्या *f.* (a praec. s. य in fem.) mulier menstrua. AM.

उदग्र (BAH. ex उत् et अग्र cuspis) 1) altus. AM. 2) vehementis, acer, intentus. UR. 91. 10.

उदचू (in casib. fortibus उदञ्च, Nom. *m.* उदङ्, *f.* उदो-ची, *n.* उदक्; a r. अञ्च ire praef. उत्, v. gr. 196. 198.) septentrionalis. AM.

उदधि *m.* (ex उद aqua, et धि tenens, a r. धा s. इ) mare.

उदन्त *m.* (ex उत् + अन्त) nuntius, notitia, cognitio. AM.

उदन्या *f.* (hoc vocabulum et sq. उदन्वत् descendere videntur a perdito Primitivo उदन् aqua, cui respondet goth. *VATAN* et lith. *WANDEN*) sitis. AM.

उदन्वत् *m.* (a perdito उदन् aqua, v. praec., s. वत्) mare. AM.

उदपान *m. n.* (BAH. ex उद aqua et पान *n.* potus) puteus. BH. 2. 46.

उदय *m.* (r. इ praef. उत् oriri, s. अ) ortus (stellarum) v. sq.

उदयन *n.* (r. इ praef. उत् oriri, s. अन्न) *i. q.* praec. IN. 5. 5.

उदर *m.* (r. ऋ praef. उत् s. अ) venter (lat. *uterus*).

उदर्क *m.* futurum tempus. N. 12. 92. 21. 28. SA. 6. 42. (Ut videtur, ex अर्क sol, praef. उत्, ita ut primitive significet solis ortum sequens tempus.)

उदवसित *n.* (secundum Wils. ex उद aqua et वसित tectus, ita ut significet tectum, munitum ab aqua) domus. AM.

उदार (r. ऋ praef. उत् s. अ) 1) munificus, liberalis. BH. 7. 18. 2) magnus. AM.: दातृमहतेः.

उदाहरण *n.* (r. ह् praef. उत् + आ s. अन्न) dictum, effatum, sententia. UR. 25. 16.

उदाहार *m.* (r. ह् praef. उत् + अ) *id.* AM.: = उपोद्घात *q. v.*

उदित *v.* इ praef. उत्.

उदोची *f.* (Fem. τὸ ὑदचू *q. v.*) septentrionalis plaga. DR. 3. 7.

उदुम्बर 1) *m.* ficus glomerata. N. 12. 4. 2) *n.* cuprum, aes cyprium. AM. (v. उदुम्बर).

उद्गत *v.* गम् praef. उत्.

उद्गम *m.* (r. गम् ire s. अ) 1) actio exurgendi, se in altum

- tollendi. SAK. 7.13.: आद्यधूमोद्गम. २) proventus, ortus, germinatio, *Aufgehen*. UR. 75.17.: पुष्योद्गम; HIT. 90.4.: कीटपक्षोद्गम.
- उद्गाढम् (r. गाह् praef. उत् s. त cum signo *accus.*) valde, ultra modum. AM.
- उद्गार m. (r. गृ deglutire praef. उत् s. अ) actio evomendi, ejiendi ex ore. AM. HIT. 101.16.: कथोद्गार.
- उद्गीथ m. (r. गै s. थ) pars *Sāma-Vēdi*. DEV. 4.9.
- उद्घाटित v. घट् praef. उत्.
- उद्घाटिन् (r. घट् se movere praef. उत् s. इन्) surgens, assurgens, se attollens. SAK. 4.12.: उद्घाटिनी भूमिः.
- उद्देश m. (r. दिष् monstrare, praef. उत् s. अ) 1) monstratio, descriptio. IN. 4.16. 2) regio. H.1.16. N.10.18.
- उद्देशतस् Adv. (a praec. s. तस्) monstratiois causā, specimenis vice. BH. 10.40.
- उद्घरण n. (r. ह् praef. उत् s. अन्) actio extrahendi. HIT. 13.17.
- उद्घर्ष m. (r. ह्ष् gaudere praef. उत् s. अ) festum. AM.
- उद्घव m. (r. धु vel धू s. अ) festum. AM.
- उद्घान n. (ut videtur ex उद्घमान q. v. ejecto म्) focus, furnax. AM.
- उद्घान्त m. elephantus, tempore quo coitum appetit elapso. AM.
- उद्घार m. (r. ह् nisi धृ, praef. उत् s. अ) debitum, aes alienum. AM.
- उद्घृत v. ह् praef. उत्.
- उद्घमान n. (r. ध्मा flare s. अन्) focus, furnax; v. उद्घान.
- उद्घव m. (r. भू esse, existere, praef. उत् s. अ) ortus, origo. N. 13.10. A. 5.24.
- उद्घिञ्ज (ex उद्घिद् germinatio et ज्ञ natus) progerminando natus. MAN. 1.46. V. sq.
- उद्घिद् (r. भिद्) 1) f. actio progerminandi (v. praec. et schol. ad MAN. 1.46.: उद्घेदनम् उद्घिद् भावे द्विप्, ततो ज्ञायन्ते उर्ध्वम् वीजम् भूमिञ्च भित्त्वे 'त्यु-उद्घिञ्जा वृक्षाः). 2) Adj. progerminans. AM.
- उद्घिद् (r. भिद् s. अ) 1) progerminans. AM. 2) m. planta. AM.: तरुगुल्माद्याः.
- उद्घ्रम m. (r. भ्रम् s. अ) motus, agitatio *animi*. AM.: उद्घेग उद्घ्रमे.
- उद्य m. (r. उन्द् s. य) flumen. HEM.
- उद्यत v. यम् praef. उत्.
- उद्यम m. (r. यम् praef. उत् s. अ) contentio, labor, opera. HIT. 7.1.
- उद्यान n. (r. या s. अन्) hortus regius publicus. AM.
- उद्योग m. (r. युञ् praef. उत् s. अ) i. q. उद्यम. HIT. 6.10.11.
- उद्योगिन् (a praec. s. इन्) qui operam dat, nititur, contendit. HIT. 6.13.
- उद्द्र m. (r. उन्द् s. र) lutra (Lith. *údra*, anglo-sax. *oter*, *otor*, angl. *otter*, nostrum *Otter*; gr. *ὐδρος*, *ὐδρα*; respiciatur etiam gr. *ἐνυδρις*, a vivendo in aqua nominata, ratione habitā, vocem उद्द्र in composito समुद्द्र (mare) aquam significare, quam ob rem etiam lith. *audrá* accessus maris, inundatio, huc pertinet.).
- उद्दत्सर m. (ex उत् et वत्सर annus) annus. AM.
- उद्दर्तन n. (r. वृत्, in forma *caus.* s. अन्) purificatio unguentis suavibus, «*cleaning with perfumes*». AM.: उत्वर्त-नेत्सादने द्वे समे.
- उद्दह (r. वह् praef. उत् s. अ, in fine compos. occurit). 1) propagans (genus). SA. 5.44. 2) oriundus, originem trahens, proles. IN. 5.28. A. 3.14.4.31.
- उद्दहन n. (r. वह् praef. उत् s. अन्) actio surgendi, turgescendi. IN. 5.9.
- उद्दाष्य (ex उत् et व्राष्य lacryma) prorumpentes lacrymas habens, v. sq.
- उद्दाष्यत्त्वं n. (a praec. s. त्व) *Abstractum praecedentis*, lacrymatio. UR. 23.16.
- उद्दाह m. (r. वह् praef. उत् s. अ) matrimonium, conjugium. SU. 2.23.
- उद्दिग्न v. विञ् praef. उत्.
- उद्देग m. (r. विञ् praef. उत् s. अ) tremor, timor, moeror. BH. 17.15. A. 10.14.
- उन्द् 7. P. (उन्दि, उन्द्स्, v. gr. 379.) madidum esse (v. उन्न, उद् et cf. praeter voces ibi cum उद् comparatas lat. *údu*; nisi hoc est correptum ex *uvidus* ab

uueo. Etiam *uueo* et *uuidus* cum उन्दू cohaerere videntur, ita ut *uuidus* ortum sit ex *uvidus*, ejecto *d*, sicut *suavis* mutilatum est ex *suavis* = स्वाडु, ὑδῖς. *Madeo*, *madidus* quoque ejusdem originis esse possint, cum *o* facile transeat in *m*, unde e. c. *mare*, *clamo*, ὄρῆμα respondent sanscritis चारि, आचयामि, द्रवामि. (gr. comp. p. 124.); gr. ὕω corruptum esse videtur ex ὕδω.

उन्दुर *m*. (scribitur etiam उन्दूर quod ortum esse videtur a r. उन्दू s. उर) mus rattus. AM.

उन्न (r. उन्दू s. न, gr. 607.617.) madidus.

उन्नत v. नम् praef. उत्.

उन्नति *f*. (r. नम् inclinare praef. उत् s. ति) allevatio. HIT. 36. 13.

उन्नय *m*. (r. नी ducere praef. उत् s. अ) *id*. AM.

उन्नाय *m*. (r. नी praef. उत् s. अ) *id*.

उन्निद्र (ex somnis ex उत् et निद्रा somnus) apertus, expansus de floribus. HEM. (cf. विनिद्र UR. 76.8.).

उन्मद (r. मद् praef. उत् s. अ) mente alienatus, demens; DEV. 4.22. (Hib. oin-mhid, v. उत्).

उन्मदिष्णु (r. मद् praef. उत् s. स्नु, inserto इ) *id*. AM.

उन्मनस् (ex उत् et मनस्) desiderans, desiderio flagrans. AM. (= उत्क).

उन्माद *m*. (r. मद् praef. उत् s. अ) insania, dementia. UR. 57.7. infr.

उन्माय *m*. (r. मय् vel मन्य् praef. उत् s. अ) laqueus. AM.
उन्मार्ग (ex उत् et मार्ग) deveticulum, iter devium, *Abweg*. HIT. 4. 12. 115. 12.

उन्मुख (BAH. ex उत् sursum et मुख *n*. os, vultus) erectum vultum habens. N. 21. 7.

उन्मूलय (Denom. ab उन्मूल eradicatus - उत् + मूल - adjecto caractere 10^{mae} cl., v. gr. 586.587.) eradicare, radicitus evellere. HIT. 59. 4.

उप v. वप.

उप *Praep. praef.* ad (Gr. ὑπὸ, lat. *sub*, adjectâ sibilante vel spiritu asp. sicut in ὑπέρ, *super* = उपरि; goth. *uf* sub, germ. vet. *oba* super, nostrum *ob* - *Obdach*, *obligen* - lith. *po* sub.).

उपकण्ठ (ex उप et कण्ठ gula) 1) *Adj.* propinquus. AM.
2) *n.* propinquitas, vicinia. HIT. 65. 10. SAK. 44. 4. infr.

उपकरण *n*. (r. कृ s. अन्न) instrumentum. HIT. 48. 12.

उपकर्तृ *m*. (r. कृ s. तृ) adjutor, auxiliator. HIT. 61. 15.

उपकार *m*. (r. कृ s. अ) auxilium. HIT. 51. 1. 61. 16.

उपकारक (r. कृ s. अक) adjutor, auxiliator. HIT. 97. 21.

उपकारिका *f*. (r. कृ s. इक in *fem.*) palatium. UR. 81. 4. infr.

उपकारिन् *Adj.* (r. कृ s. इन्) qui juvat, prodest, auxilium fert. HIT. 22. 17. UR. 11. 10. infr.

उपकुल्या *f*. (उप + कुल्या) piper longum. AM.

उपकृत v. r. कृ praef. उप.

उपक्रम *m*. (r. क्रम् s. अ) inceptio, inceptum, initium. AM.

उपक्रोश *m*. (r. क्रुश् s. अ) vituperatio, objurgatio, maledictio. AM.

उपगम *m*. (r. गम् s. अ) aditio, adventus, appropinquatio. SAK. 7. 9.

उपगूहन *n*. (r. गूह s. अन्न) amplexus. AM.

उपग्रह *m*. (r. ग्रह s. अ) captivus. AM.

उपग्राह्य *n*. (r. ग्रह s. य) donum, munus. AM.

उपघात *m*. (r. हन् in formâ *caus.* - gr. 524. - s. अ) actio pulsandi, verberandi, percutiendi. SAK. 29. 7.: गात्रोपघात, v. sq.

उपघातिन् (r. हन् in formâ *caus.* s. इन्) pulsans, verberans, percutiens. SAK. 27. 3. infr.: कर्षोपघातिना वनगमनकोलाहलेन प्रबोधये.

उपचय *m*. (r. चि s. अ) collectio, accumulatio, amplificatio. HIT. 8. 13.: ज्ञानोपचये; 105. 12.: उपचयापचयौ.

उपचार *m*. (r. चर s. अ) 1) actio, factum. N. 23. 8. 2) ministerium, officium, servitium. SA. 3. 21.

उपचित्रा *f*. (उप + चित्र in *fem.*) nomen plantae (*Salvinia cucullata* Rox.) AM.

उपजग्मिक् व. गम् praef. उप.

उपज्ञाप *m*. (r. जप् s. अ) discordia, dissensio, dissidium. AM.: i. q. भेद; HIT. 106. 7.

उपजीविन् (r. जीव् s. इन्) vivens. HIT. 13. 4.

उपताप *m*. (r. तप् s. अ) aegritudo. AM.

उपत्यका *f.* (ut videtur, ab inusitato उपत्य - ab उप स. त्य v. gr. 652. - s. क in fem.) regio prope montis pedem. DR. 5.5.

उपदा *f.* (r. दा) donum, munus. AM.

उपदिश *f.* (KARM. ex उप et दिश *f.* plaga) intermedia plaga, cf. विदिश.

उपदेश *m.* (r. दिश s. अ) consilium.

उपदेशिन् (r. दिश s. इन्) monstrans, docens, monens, consilium dans. HIT. 11.8.

उपद्रव *m.* (r. हु s. अ) calamitas, miseria, aerumna (cf. आपद्, आपत्ति). SAK. 47.2. infr.

उपद्रष्ट *m.* (r. दृश s. तृ) spectator. BH. 13.22.

उपधा *f.* (r. धा) investigatio, exploratio, quaestio, inquisitio. AM.: धर्माद्यैः यत् परीक्षणम्; HIT. 83.21.

उपधान *n.* (r. धा s. अन) pulvinar. AM.

उपधि *m.* (r. धा s. इ) fraus. AM.

उपध्याय (r. ध्यै s. अ) meditans, meditabundus. SA. 6.14.

उपनिषद् *f.* (r. सद् praef. उप + नि) sic nominantur illae Vedorum partes, quae de philosophicis et theologicis rebus disserunt.

उपनिधि *m.* (r. धा praef. उप + नि s. इ) depositum. AM. (= न्यास).

उपनिष्कर *m.* (r. कृ praef. उप + निस् s. अ) via, platea. AM.

उपन्यास *m.* (r. अस् praef. उप + नि s. अ) exordium. AM. (= वाङ्मुखम्).

उपपति *m.* (ex उप et पति maritus) nuptiae adulter. AM.

उपपन्न v. पद् praef. उप.

उपपार्श्व *m.* (KARM. ex उप et पार्श्व) ut videtur, oppositum latus. N. 19.16.

उपपुर *n.* (ex उप et पुर) suburbium. HEM.

उपप्लव *m.* (r. प्लु praef. अ) 1) impedimentum. SAK. 43.4. (cf. उपद्रव). 2) eclipsis.

उपभोग *m.* (r. भुज् s. अ) fructus, perceptio, usus. HIT. 34.3. BH. 16.11.: कामोपभोग; SAK. 2.12. UR. 41.9. infr.

उपमा *f.* (r. मा metiri) similitudo. IN. 1.3. (In fine comp.

BAH. saepissime occurrit, quod autem Wils. de *adject.*

उपम *similis* in comp. solum usitato dicit, ita intelligendum est, ut उपमा, correpto आ finali secundum gr. 664., sicuti quodvis aliud substantivum, in compos. BAH. adjectivi naturam possit induere.)

उपयम *m.* (r. यम् s. अ) matrimonium, conjugium, nuptiae. AM.

उपयाम *m.* (r. यम् s. अ) *id.* AM.

उपयोग *m.* (r. युज् s. अ) 1) utilitas, facultas rei efficiendae. HIT. 57.2.99.12.: स्वामिराड्यरक्षायां यस्यो 'पयोगः'. 2) munus, officium, ministerium. HIT. 50.5.

उपरत v. रम् praef. उप.

उपरति *f.* (r. रम् s. ति) cessatio, finis. DEV. 11.8.

उपरि *Praep.* super, c. gen. N. 1. 2. 13. 31. — In compos. cum nomine praecedente: A. 7.4. (Goth. *ufar*, germ. vet. *obar*, nostrum *über*, gr. *ὑπέρ*, lat. *super*, v. उप; etiam lith. *per* ubi *super* significat, ex उपरि abjecto उ explicaverim.)

उपरिष्ठात् (a praec. s. स्तात्) *id.* (cf. अथस्तात्).

उपरोध *m.* (r. रुध् s. अ) turbatio. SAK. 7.6. infr. UR. 44.1. infr.

उपल 1) lapis. 2) lapis pretiosus, gemma. IN. 1.6. (Lat. *opalus*.)

उपलक्षण (ex उप et लक्षण) indicium, nota, signum. UR. 60.17.73.20.74.5.

उपलब्धि *f.* (r. लभ् s. ति) adeptio, impetratio. UR. 69. 15.90.8.

उपवन *n.* (KARM. ex उप et वन *n.* silva) nemus voluptarium, hortus. N. 5.46.

उपवर्तन *n.* (r. वृत् s. अन) regio. AM.

उपवर्ह *m.* (r. वृह् s. अ) pulvinar. AM.

उपवस्त *n.* (r. वस् s. त) jejunium. AM. v. sq. (Fortasse huc pertinet nostrum *Faste*, abjectâ praepositione et mutato व् in *f.*)

उपवास *m.* (r. वस् s. अ) *id.* SA. 6.12.

उपविष्ट v. विश् praef. उप.

उपवीत *n.* (r. व्ये s. त) filum quod tres priores Indorum

ordines super laevo et sub dextro humero gerunt.
AM.
उपशम *m.* (र. शम् स. ऋ) 1) quies. SAK. 53. 3. infr. 2) placatio, sedatio. HIT. 57. 11.: भयोपशमम् प्रतिज्ञाय. 3) cessatio. HIT. 80. 21.: वृष्टेरु उपशमः
उपशल्य *n.* (उप + शल्य a र. शल् स. य) finis, terminus vici, Colebr. «space near a village», AM.: ग्रामान्त उपशल्यं स्यात्.
उपशान्ति *f.* (र. शम् स. ति) placatio, sedatio. HIT. 75. 5.
उपसंहार *m.* (र. ह् प्राef. उप + सम्) retentio, inhibitio. A. 5. 6.
उपसन्धान *n.* (र. व्ये स. ऋन, v. gr. min. 353.) vestis inferior. AM.
उपसर *m.* (र. सृ स. ऋ) primus vaccae initus. AM.
उपसर्ग *m.* (र. सृञ् स. ऋ) portentum. AM.: ऋन्य ... उत्पात उपसर्गः समन् त्रयम्; DEV. 12. 7.
उपसर्वा *f.* (र. सृ स. य in fem.) vacca tauro submittenda. AM.
उपसुन्द *m.* (ex उप et सुन्द) *n. pr.* Su. 1. 3.
उपसूर्यक *m.* (ex उप et सूर्य स. क) discus solis. AM.
उपस्कार *m.* (र. क् प्राef. उप cum सृ euphonico, s. ऋ) condimentum. AM.
उपस्तम्भ *m.* (र. स्तम्भ् स. ऋ) fulcrum, adminiculum, munimentum. HIT. 29. 19. 104. 6.
उपस्त्री *f.* (ex उप et स्त्री) concubina (cf. उपपति).
उपस्थ *m.* (र. स्था स. ऋ) 1) genitale. 2) in compos. cum antecedente रथ videtur esse i. q. तल i. e. superficies, nisi रथोपस्थ est currus sedile. N. 21. 19. BH. 1. 47. (Cf. पृष्ठ, quod in compositione cum मही teste Haughtonio item superficiem significat, et, nisi fallor, ab A. G. Schlegelio alicubi apte e प्र + स्थ, correpto र in ऋ, explicatur.)
उपस्थान (र. स्था स. ऋन) 1) aditio, appropinquatio. UR. 26. 6. infr. 2) propinquitas. IN. 5. 23.
उपस्थित *v. rad.* स्था.
उपस्पर्श *m.* (र. स्पृष् स. ऋ) actio abluendi, praesertim os aqua eluendi. AM.: = आचमन.

उपहार *m.* (र. ह् स. ऋ) 1) donum, munus. Wils. «a complimentary gift, a present to a superior, etc.» UR. 31. 8. infr. 45. 1. infr. 2) victima. HIT. 99. 8. 17.
उपहारक *m.* (a praec. स. क) *id.* UR. 45. 2. infr.
उपहार *m.* (र. ह्वृ स. ऋ) propinquitas. A. 1. 5.
उपांशु (APY. ex उप et अंशु radius) secreto, clam. AM.
उपाकृत *m.* (र. क् प्राef. उप + आ स. त) victima. AM.: पशुर असौ यो ऽभिमद्य क्रतौ हतः.
उपाङ्ग *m.* (KAM. ex उप et अङ्ग) *pl.* उपाङ्गा: libri sacri sic dicti. N. 12. 17.
उपात्यय *m.* (र. इ प्राef. उप + अति स. ऋ) actio transcendendi, violatio, neglectio, derelictio. AM.: = अतिपात.
उपाध्याय *m.* (र. इ प्राef. उप + अधि स. ऋ) magister, praeceptor. AM.
उपानत *v. sq.*
उपानह *f.* (र. नह् प्राef. उप + आ; Nom. उपानत्, v. gr. 216.) calceus. HIT. 32. 13.
उपान्त (ex उप et अन्त) 1) *Adj.* propinquus. HEM. 2) *n.* propinquitas. HIT. 91. 15.
उपाय *m.* (उप + अय a र. इ स. ऋ) remedium; dolus. N. 4. 19. 19. 4. 24. 29. Su. 2. 21.
उपायतस् *Adv.* (a praec. स. तस्) remedio; dolo. BH. 6. 36.
उपायन *n.* (र. इ स. ऋन) donum, munus. HIT. 57. 12.
उपायांत (र. या ire, praef. उप + आ स. त) 1) *Adj.* qui adiit, advenit. 2) *Subst. n.* adventus. DR. 4. 24.
उपालम्भ *m.* (र. लम्भ् प्राef. उप + आ स. ऋ) vituperatio, reprehensio. HIT. 13. 18.; v. sq.
उपालम्भन *n.* (र. लम्भ् प्राef. उप + आ स. ऋन) *id.* HIT. 87. 21.
उपासन *n.* 1) (a र. आस् sedere s. ऋन) servitium. AM. 2) (a र. आस् jaculari) actio sagittas conjiciendi. AM.
उपास्ति *f.* (र. आस् स. ति) servitium. HEM.
उपाहित *m.* (र. धा स. त) meteoron. AM.: अग्न्युत्पात उपाहितः.
उपेक्षा *n.* (र. ईक्ष् स. ऋन) despicientia; neglectio. HIT. 69. 2.; v. sq.

उपेक्षा *f.* (r. ईक्ष् *s.* आ) *id.* HIT. 50. 13. 62. 2. 102. 13.

उपेत *v.* इ praef. उप.

उपेयिवस् (उप + ईयिवस् part. praet. redupl. a r. इ *v.* gr. 694.; praef. उप) qui adiit. N. 13. 58.

उपोढ *v.* वह् praef. उप.

उपोद्घात *m.* (r. हन् in formâ *caus.* घातय्, *s.* आ) dictum, effatum, sententia. AM.: = उदाहार; PAT. 20.

उब्ज् *6. p.* (आजि) rectum esse.

उम् *6. p.* (पूणे) implere.

उभ (*du. nom.* उभौ) ambo. SA. 5. 44. (slav. *oba* *v.* gr. comp. 273.; lith. *abbù* Nom. du. masc. a Th. *abba*; goth. *bai*, *ba* Nom. pl. masc. et neutr. a Th. *ba*, abjectâ vocali initiali; gr. *ἄμφω*, lat. *ambo*, insertâ nasali; *v.* sq. Ex *a* initiali quâ formae *ἄμφω*, *ambo* et lith. *abbù*, *abéjets* inter se conveniunt, et ex quo etiam slav. *o* vocis *oba* explicari potest - gr. comp. 255. a) - collegerim formam sanscritam primitive sonuisse अम; *a* enim saepissime attenuatur in leviolem vocalem *u*, non facile autem linguae ita se degenerant, ut leviores vocales in graviore convertantur, *v.* «Focalismus» p. 227. sq.).

उभय *n.* utrumque, ambo. N. 17. 41. *In sing. neut. solum usurpari videtur; secundum Wils. vero dualem solum excludit et plur. et sing. masc. admittit, quod vix fieri potest.* (Huc pertinet lith. *abéje-ts* pro *abéje-ta-s*, Subst. masc. suff. *ta* formatum, quod significat ambo, uterque de animantibus, c. genit.; etiam Adverb. *abbejeip* utroque modo, de cuius suffixo *v.* gr. comp. 383. p. 555.; goth. *bajóthls*, N. pl., ambo, *bajóthum* ambobus.).

उभयतस् *Adv.* (a praec. *s.* तस्) ab utroque latere. DR. 8. 16.

उभयथा (ab उभय *s.* था) utroque modo. UR. 44. 1.

उभययुस् *Adv.* (ex उभय et युस् quod mihi correptum videtur ex दिवस् ejecto अ, quamobrem च् transiit in उ et इ in य्) utroque die, i. e. antecedente et sequente. AM.

उभयेयुस् *Adv.* (ejusdem originis, mutato उभय in उभये) *id.* AM.

उम् *Interj.*

उमा *f.* nomen *Durgae*, *Sivi* uxoris.

उमापति (e praec. et पति conjux) nomen *Sivi*. AM.

उमेश *m.* (ex उमा et ईश dominus) *id.* HEM.

उम्भ् *6. p.* (पूणे) implere.

उर् in initio nonnullorum compositorum pro उरस् pectus.

उरग *m.* (a praec. et ग iens) serpens. IN. 5. 25.

उरण *m.* aries. AM. (cf. उरभ्र quod laniger significare videtur, porro ऊर्णा et ऊर्णीयु).

उरभ्र *m.* (ut mihi videtur, ex उर् pro ऊर्णा lana, et भ्र ferens) *id.* AM. *v.* उरण.

उरश्कद *m.* (ex उरस् pectus et कद tegens) thorax, lorica. AM.

उरस् *n.* pectus.

उरसिल (a praec. *s.* इल) lato pectore praeditus, fortis. AM.

उरस्य *m.* (ab उरस् *s.* य) naturâ filius. AM.: स्वजाते त्व औरसौरस्यौ; *v.* औरस.

उरस्वत् (ab उरस् *s.* वत्) *i. q.* उरसिल. AM.

उरु (sem. उरु et subst. उर्वी *q. v.*; ut videtur, a r. वृ *s.* उ, ita ut उरु correptum sit e वरु, unde comp. वरीयस् et superl. वरिष्ठ, *v.* gr. 251.) magnus (gr. *εὐρύς*; hib. *ur* «very», *ur-ard* «very high», *uras* «power, ability».).

उरोज *m.* (ex उरस् et ज) mamma. HEM.

उर्द् *1. p.* (माने *κ.* मितिक्रीडास्वादे *v.*) metiri; ludere; gustare.

उर्व् *1. p.* (हिंसायाम्) ferire, laedere, occidere. (Haec radix ex idem valente अर्व् orta esse videtur, attenuato अ in उ, quâ in re ambae radices eandem rationem inter se habent quam gothica Praeterita sing. et pl. veluti *band*, *bundum*, et sanscr. करोमि ejusque du. et pl. कुर्वस्, कुर्मस्; *v.* gr. comp. 490.).

उर्वशी *f.* (ut videtur, pro उरुवशी, ex उरु et वशी a वश signo *fem.* ई) nomen *Apsarasis* cujusdam. IN. 4. 2.

उर्वी *f.* (ab उरु signo *fem.* ई) terra. AM., cf. मही et पृथिवी.

उत्लूक *m.* ulula (lat. *ulula*, germ. vet. *uwila*, *ûla*, nostrum *Eule*).

उल्का *f.* 1) torris. HIR. 23. 22. 2) meteoron ignitum. A. 1. 2. (Cambro-brit. *ulw* cinis. Piktet p. 21. Pottius I. 128. hanc et sq. vocem उल्मुक deducit a r. इवल् ab-jecto ज्, et व् correpto in उ; res si ita se habet, lat. *Vulcanus* nititur formâ वल्का mutato म् in u ex vi euphonicâ sequentis liquidæ. Possunt tamen उल्का et उल्मुक etiam ab उष् urere, derivari, ita ut उष् conversum sit in उट्ट et उड्ड, igitur उट्टका, उड्डमुक, sicut supra इट्टचर a r. इष्; ex उट्टका, उड्डमुक autem facta sint उल्का, उल्मुक, quum litteræ lingualis ordinis cognatione junctæ sint cum र् et ल्, v. इरा, इला, इडा et ईडः).

उल्मुक *m.* torris. A. 7. 9.; v. उल्का.

उल्लाघ (r. लाघ् posse praef. उत् स. म्) sanus, valens, e morbo recreatus. AM.: निर्गता गदात्.

उल्लाघत् v. लाघ् praef. उत्.

उल्लोच *m.* (r. लोच् praef. उत् स. म्) velum in sublime expansum, tegmen pensile, «*an awning, canopy*». AM.

उल्लोल *m.* (r. लुल् vel लुड्ड mutato ड्ड in ल्, s. म्) unda tumida. AM.

उल्लव *n.* 1) cavum, caverna. 2) uterus. BH. 3. 38. (Lat. *al-ous, vulva*; lith. *urwa* quod Ruhig vertit per «*Höhle der Schwalben etc.*», cf. etiam lith. *ûla* caverna; Piktetius p. 21. confert hib. *uile* angulus. Vocem sanscritam cum Pottio derivaverim a r. वृ tegere, ita ut उल्लव ortum sit ex वर्व, mutato र् in ल् et correptâ syllabâ व in उ.).

उल्लवण manifestus, evidens. A. 3. 33.

उष् v. वष्.

उशी *f.* (r. वष् s. ई) desiderium.

उशीर *m.n.* (ab उशी) radix graminis fragrantis cujusdam (*Andropogon muricatum*). AM.; SAK. 43. 8.

उष् 1. *r.* urere, lucere. (Lat. *uro, us-tus*, Pottius etiam vocem *sitis* huc trahit, separando *s-i-tis* pro *us-i-tis*, sicut supra vocem *c-i-bus* a r. म्श् edere q.v. derivavimus; probabiliter gr. *αῦω, αῦος* ex *αῦσω, αῦσος*; hib. *usga* «incense»; fortasse etiam ad hanc radicem pertinet lith. *usnis* carduus.).

उष् *m.* (r. उष् lucere s. म्) diluculum, v. उषस्.

उषण *n.* (r. उष् s. म्) piper nigrum. AM.

उषर्द्धि *m.* (ex उषर् - quod separatum non invenitur - a r. उष् s. म्श् (*), et बुध sciens a r. बुध् s. म्) ignis. AM.

उषस् *n.* (r. उष् s. म्स्) diluculum (lith. *aufzra* aurora, lat. *auróra* (= उषासा gr. 681.) cum Gunæ vel Vridhis incremento; goth. *uh-tvó* Th. *uh-tvón* diluculum, germ. vet. *uohta* Th. *uohtán* (**)).

उषित v. वस्.

उष्म *m.* (r. उष् s. त्र) camelus, ut videtur, a tolerando calore sic nominatus.

उष्ण (forma irr. a r. उष् s. न, v. gr. 94^a.) 1) calidus, fervidus. H. 2. 11. 2) *m.* fervidum anni tempus. AM. (Huc trahi possit goth. *auhn'-s* fornax, hypocaustum, nisi pertinet ad मग्नि, v. उषस्.)

उष्णाक *m.* (a praec. s. क) fervidum anni tempus (menses Junius et Julius). MED.

उष्णारश्मि *m.* (ex उष्ण et रश्मि radius) sol. AM.

उष्णांशु *m.* (ex उष्ण et अंशु radius) sol. HEM.

उष्णागम *m.* (ex उष्ण et आगम aditio) i. q. उष्णाक. AM.

उष्णालु (ab उष्ण s. आलु, nisi लु, producto antecedente म्) aestu affectus. UR. 34. 2.

उष्णीष *m.* 1) tegumentum capitis «*turban*». 2) diadema. AM.: शिरोवेष्टकिरीटयोः.

उष्णीषगम *m.* (ex उष्ण et उषगम aditio) i. q. उष्णाक. AM.

उष्म *m.* (r. उष् s. म) *id.*

उष्मक *m.* (a praec. s. क) *id.* AM.

उष्मन् *m.* (r. उष् s. मन्) calor. N. 17. 9.

उष्मप *m.* (e praec. - v. euph. r. 67. - et प bibens, a r. पा s. म्) nomen Geniorum ordinis. BH. 12. 22.

उष्य *Gerund.* a r. वस् habitare, q. v. N. 5. 42.

(*) Cf. *us'as*. Quod ad suffixum *ar* attinet, respicias vocem *ahar*, quae sicut *ahas* praesertim in initio compositorum invenitur.

(**) Littera *h* pro sanscr. *s'* nititur eo quod haec sibilans cognata est cum *k*, cui ex consonantium permutandarum lege gothicum *h* respondet, cf. *as'tāu, êxw', ahtau*.

उ Interj.

उं Interj.

ऊः Interj.

ऊठ v. वह्.

ऊत v. वे.

ऊधस् n. uber, οὐδασ. AM. (Gr. οὐδασ, anglo-sax. uder, germ. vet. útar, nostrum Euter, hib. uit, uitche, lat. úber (*).)

ऊधस्य n. (a praec. s. य) lac. HEM.; RAGH. 2.66.

ऊन 1) deminutus, minus, v. gr. 253. SA. 4. 26.: संवत्सरः किञ्चिद्दनः (sic legendum pro किञ्चिद् ऊनः) paulo minus annus. 2) debilis. RAGH. 2.14.: ऊनन् सन्वेष्टु अधिको ववाध.

ऊय् 1. 4. (तन्तुसन्ताने क. सेवने ष.) texere; nere, suere.

ऊरव्य m. (e femoribus natus ex ऊरु femur s. य) vir tertii i.e. agricolarum et mercatorum ordinis, qui secundum mythologiam ex *Brahmae* femoribus ortus est. AM., v. ऊरुज.

ऊरु m. femur. H. 1.9.

ऊरुज (ex praec. et ज नatus) i. q. ऊरव्य. AM.

ऊरुपर्वन m. (ex ऊरु et पर्वन internodium) genu. AM.

ऊरुस्तम्भ m. (ex ऊरु et स्तम्भ postis, pila) debilitatio, paralysis femorum. Wils. «1) paralysis of the lower extremities. 2) rheumatism of the thigh.» SAK. 25.4. infr.

ऊर्ज 10. P. (बलप्राणधरणयोः क. जीवने बले ष.) valere, robustum, validum esse; vivere. ऊर्जित validus, potens. RAM. I. 1. 115.: ऊर्जितशासन; HIT. 131. 19.: रिपुर् ऊर्जितः. (Fortasse lat. urgeo, nisi hoc pertinet ad अर्ज q. v.; hib. orc «a prince, a hero», orcaim «I kill, destroy» v. sq.)

(*) Latina lingua saepe adhibet f pro sanscr. d̄ et gr. θ; in vocum medio autem aspiratae praefert mediam (v. gr. comp. 18.) unde etiam ruber pro rufus respondet graeco ἔρως.

ऊ

ऊर्ज m. (r. ऊर्ज s. अ) 1) vis, robur, potestas. 2) vis genitalis. 3) mensis *Kārtika*, October-November. (Hib. uirge «the private parts of a man».)

ऊर्जस्वत् (a perditio Substantivo ऊर्जस् - v. ऊर्ज - s. वत्) validus, robustus, fortis.

ऊर्जस्वल (ab ऊर्जस् - v. praec. - s. वल) id. AM.

ऊर्जस्विन् (ab ऊर्जस् - v. praec. - s. विन्) i. q. praec. AM.

ऊर्णनाभ m. (ex ऊर्ण pro ऊर्णा et नाभ pro नाभि, v. gr. 681.) aranea.

ऊर्णा f. (ut videtur, e वर्णा a r. वृ tegere, correptā syllabā व in ऊ; secundum Wils. ab ऊर्ण q. v.) lana (Lith. *wilna*, russ. *vòlna*, goth. *vulla* per assimil., germ. vet. *wolla*, lat. *villus*, gr. *ἔργος; ἔργιον, ἔργέα, εἶργος, εἶργιον*; hib. *olann*.)

ऊर्णायु m. (a praec. s. यु) 1) aries. AM. 2) lodix lanea. AM.

ऊर्णा 2. P. A. (आहादने; ut videtur, a r. वृ tegere adjecto caractere 5te classis, et correptā syllabā वर, quae primitiva forma est radicis वृ, in ऊर) tegere, cf. ऊर्णा.

ऊर्ध्व v. ऊर्ध्व.

ऊर्ध्व vel ऊर्ध्व, v. gr. 105. (ut videtur, a r. ऊर्ध्व vel वृध्व crescere, ita ut ortum sit ex अर्ध्व vel वर्ध्व sicut supra ऊर्णा, ऊर्ण ex वर्णा, वर्ण) erectus, altus. (Cf. lat. *arduus*, gr. *ὄρως*, hib. *ard* «a height, top, summit».)

ऊर्ध्वकेश (BAH. e ऊर्ध्व et केश capillus) erectos capillos habens.

ऊर्ध्वबाहु (BAH. ex ऊर्ध्व et बाहु m. brachium) erecta, sursum porrecta brachia habens. SU. 1.10.

ऊर्ध्वम् aut ऊर्ध्वम् Adv. (ab ऊर्ध्व signo *aecus*.) sursum. IN. 1.31. Post अतस्, post, in posterum (v. अतस्).

ऊर्ध्वगुलि (BAH. ex ऊर्ध्व et अङ्गुलि f. digitus) erectos digitos habens. H. 2.6.

ऊर्मि f. (fortasse correptum e वर्मि - v. ऊर्णा, ऊर्ण - ita ut descendat a r. वृ tegere s. मि, sicut भूमि a भू) unda, fluctus. M. 41. (Lith. *wilni-s*, germ. vet. *wella*, ut videtur, per assimil. ex *welna*.)

उष् 1. P. (रुजायाम् K. रोगे P.) aegrotum esse.

उष् m. solum salsum. AM.

उष् (a praec. s. र्) solum salsum habens locus. AM.

उष्वत् (ab उष् s. वत्) id. AM.

उह् 1. P. A. concludere, colligere. HIT. 52. 15.: अनुक्तम्

अप्य उहति पण्डितो जनः; 88. 2.: वर्णाकारप्रति-
ध्वाननेत्रगात्रविकारतः। अप्य उहन्ति मनस् तज्ज्ञाः।

In utroque loco fortasse अपि tanquam praepositio ra-
dici est praefigendum: अप्युहति, अप्युहन्ति. (Hib.
uige «knowledge, skill, ingenuity, understanding», v.

उह; primitiva significatio hujus radices, quae ex वह
orta esse possit, colligere, coacervare, accumu-

lare esse videtur, unde समूह multitudo, अपोह et
व्यपोह auferre, demere; cf. lat. *augeo*, goth. *auka*, id.
hib. *ugtar* «augmentation».)

c. अप auferre, demere. UR. 42. 2.: मनसिज्ञं रुजम् ...
अपोहितुम्. — c. अप praef. वि (व्यपोह) id. UR. 5.
71.: यो मे दर्पन् व्यपोहति; SAK. 43. 7.: स हि विघ्नान्
व्यपोहति.

c. वि in ordinem redigere. MAN. 7. 191.: व्यूहेन व्यूह्य;
BH. 1. 2.: दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकम् व्यूढम्.

उह m. (r. उह् s. ऋ) actio colligendi, concludendi. AM.
(Hib. *uga* «choice, election».)

ऋ

1. ऋ 1 et 3. P. (अरामि, इयमि v. gr. 369.; primitiva hujus
radicis forma est अर, quae syllaba et in hac et in
aliis radicibus, quae apud grammaticos vocalem ऋ con-
tinent, in formis non gunatis corripitur in अर, quae
vocalis nusquam est primitiva, sed semper orta ex र, an-
tecedente vel subsequente quâpiam vocali, ut e. c. ऋ-
षोमि a र. ऋ, abjecto उ, quo facto consonans र vocalis
naturam induit(*) ire, pervenire, transl. adipisci (v. r.
इ). NALOD. 1. 32.: ताङ् गाम् ... अर ad illam regionem
pervenit; 42.: न रिंसाम् अर non gaudium adeptus est.

— Caus. अरप्य (gr. 521.) facere ut aliquis eat, perve-
niat; 1) movere, dirigere, conjicere. BH. 8. 7. 12. 14.:

मय्य अरपितमनोबुद्धि; DR. 5. 19.: शरान् अरपयितुम्
sagittas mittere. 2) uti aliquâ re, impendere, adhibere.

H. 4. 47. (Goth. *airus nuntius* mihi ortum esse vide-
tur ex primitivâ hujus radices formâ अर, attenuato अ
in इ et anteposito a ex generali euphoniae lege q. v. gr.
comp. 82.; hib. *ria* vel *do ria* «he will come, arrive», *ria*
«running, speed», *riach* «he came», *riachtain* «I ar-

rive», *ar* «guiding, conducting»; v. r. इत्. Ad for-
mam caus. अरप्य quae cum सम् composita tradere si-
gnificat, referri possit germ. vet. *arbjan* hereditare, *ki-
erpi* possessio, goth. *arbi* Th. *arbjā* hereditas, quan-
quam ex generali consonantium permutandarum lege
pro sanscr. प् exspectaveris goth. *f*; amant vero Liqui-
dae conjunctionem cum Mediis. Ad inusitatam, ex tritâ
lege formatam formam caus. अरयामि pertinere videtur
lat. *aro*, goth. *arja*, id., germ. vet. *erru* - per assimil. ex
erju - lith. *arù*, slav. *orjú*, ita ut a movendo solo no-
minata sint; cf. Graff I. 402. Etiam gr. AP, *αἰῶ* a mo-
vendo nominatum et cum scr. अर cognatum esse vide-
tur.)

c. सम् caus. tradere. HIT. 7. 14.: तस्य विष्णुशर्मणो ...
पुत्रान् समरपितवान्; 40. 12.: स्वामिना नीय सम-
रपितव्या; 42. 3.: कुलीनां युवतीम् आनीय समरपय.

2. ऋ 5. P. (हिंसायाम्) offendere, ferire, laedere, vexare,
occidere. (Hib. *ar* «slaughter, destruction, plague;
the slain in fight»; fortasse etiam aor «a satire; a
curse».)

ऋक् v. ऋच्.

(*) Fusius de vocalium r et ॠ origine disserui in libro meo
„Vocalismus” p. 157. sq.

ऋकथ (r. ऋच् s. थ, nisi correptum ex idem valente रिक्थ) divitiae, opes. AM.

ऋक् 5. P. (जिघांसायाम् क. वधे ऋ.) occidere, occidendi cupidum esse.

ऋक् m. (fortasse a r. ऋच् s. अ, vel a r. ऋष् ire s. स, mutato ष in क्) ursus (ऋक् ex अर्क्, v. ऋ et cf. gr. ἄρκτος, hib. art, lat. ursus, ejecto क्; lith. lokys per metathesin ex olkys, mutato r in l.

ऋक्वत् m. (a praec. s. वत्) nomen montis cujusdam. N. 9.21.

ऋयजुःसामवेदिन् (a ऋयजुःसामवेद s. इन्) Vêdos Ric' (vulgo Rik) Yag'us et Sâma habens aut noscens. IN. 2.18.

ऋच् 6. P. (संवरणे क. नृत्याम् ऋ.) tegere; laudare, celebrare.

ऋच् f. (nom. ऋक्) nomen unius quatuor Vêdorum. BH. 9.17.

ऋक् 6. P. (ऋच्छामि gr.38.) ire, adire. BH.2.72.: ब्रह्मनिर्वाणाम् ऋच्छति; 5.29.: शान्तिम् ऋच्छति; MAN. 12.55.: चण्डालपुक्कशानाञ्च ... योनिम् ऋच्छति; N. 4.7. ubi in ed. Calc. legitur मृत्युम् ऋच्छति, v. ann. ad h.l.

ऋञ् 1. A. (गतौ क. गतिस्थैर्योर्जानार्जने ऋ.) ire; firmum esse; validum, robustum esse; acquirere. (Primitive idem atque अर्ज, v. ऋ; lat. rego, rectus, goth. raih-ts, nostrum recht, v. sq., gr. ῥέγω, hib. righim «I reach, arrive, stretch».

ऋञ् (sic etiam in fem.; a praec. s. उ) rectus (hib. aroch, v. ऋ).

ऋण् 8. P. (गतौ) ire (ut videtur ex ऋ adjecto caractere cl.5. unde ऋणोमि); cf. goth. rinnan r. RANN, nostrum rinnen.

ऋण् n. (secundum Wils. a r. ऋ s. न) debitum, aes alienum. HIT. 5.12.

ऋत् 1. P. (स्पर्धनैश्चर्यघृणागतिषु) ire; aemulari, certare; imperare; vituperare. (Haec radix orta esse videtur ex ऋ - अर् - adjecto त्. Huc retulerim rad. goth.

LITH ire - leitha, laith, lithum - mutato r in l et litteris transpositis pro ilth ex alth, arth, attenuato a in i, sicut in r. KIN germinare = इन्; hib. rith «course, flight, gallop, race», rithim «I run, range, strull, rush».)

ऋत् (ut videtur, a r. ऋ s. त) verus. N.2.21. BH.10.14. SA.5.98.

ऋति f. (r. ऋ s. ति) 1) itio. 2) via. 3) felicitas. (Hib.raith «prosperity, encrease, profit, benefit, good»; raite «ways, passages, roads»; fortasse lat. rite a th. riti, nostrum Art, v. Graff. I.403.)

ऋतीया f. (r. ऋत् s. ईया) vituperatio, reprehensio. AM.

ऋत् m. (r. ऋ s. तु) 1) anni tempus. BH.10.35. (*) 2) mensis. 3) menstrua (Ita अमस् tempus a r. अम् ire; c. ऋत् cf. hib. raithe «a quarter of a year»; huc etiam traxerim hib. alt - ex primitivâ formâ अर्त् mutato r in l - 1) «time». 2) «a joint, an article»; lat. ar-tus et ri-tus, ita ut utrumque a movendo sit nominatum).

ऋत्मती f. (a praec. s. मत् in fem.) mulier menstruans. AM.

ऋत्पर्ण m. (ex ऋत् et पर्ण) n.pr.

ऋते Praep. praeter. SU.1.22. 3.30. BH.11.32. c. acc. RAM.I.54.9. c. ablat.

ऋत्विज् m. (nom. ऋत्विक् ex ऋत् et इज् a r. यज् sacrificare) sacerdos domûs, familiae. SA.3.2.

ऋद्ध v. ऋध्.

ऋद्धि f. (r. ऋध् s. ति) copia, ubertas, divitiae, felicitas. IN. 5.26.

ऋध् 4. et 5. P. crescere, augeri. Part. pass. ऋद्ध dives, opulentus, felix. N.12.59. (Fortasse ex usitatore वृध् abjecto व्; cum ऋध्, primitive अर्ध्, cf. lat. olesco, ad-ul-tus, cujus l tam ex r quam ex d explicari possit, cum et r et d facile transeant in l. Pottius etiam apte huc trahit vocem rad-ix, sicut nostrum Wurzel, goth. vaurts Th. vaurti - fortasse corruptum ex vaurs-ti v. gr. comp. 102.-

(*) Wils. ad hanc vocem: The Hindu year is divided into six seasons, each consisting of two months. AM.

probabiliter ad वृद्ध pertinent; ita *AURTI* planta, in comp. *aurti-gards*, pro *aur-ti*; lat. *alo*, quod ad sensum attinet, nititur formâ *caus.*, ita gr. *αλδαίνω*, goth. *alja* sagino; hib. *alt* «nursing»; gr. *ἐρῶς*, si, quod equidem puto, ad nostram radicem pertinet, proprie significaret qui crevit, unde erectus, ita lat. *altus* hib. *alt* «a high place, eminence, an edifice», nisi hoc directe venit a lat. *altus*; cf. etiam goth. *alds* Th. *alda* senex - ut mihi videtur ex *ald-da* = ऋद्ध ex अर्द्ध - ratione habitâ, vocem scr. वृद्ध qui crevit plerumque significare se- nex.

c. सम् *i. q. simpl.* MAN. 9. 315.: कः क्षिप्रंस्तान् समृ- ध्नुयात्. — समृद्ध adultus, auctus, magnus, plenus, totus. H. 1. 11.: समृद्धान् वनस्पतीन् अवरुध्य; Bh. 11. 29.: समृद्धवेग; 33.: भुङ्क्त्व राज्ञ्यं संवृद्धम्. — *Transl.* dives, opulentus. N. 10. 2.

ऋक् 6. P. (हिंसायाम् क.) offendere, laedere, ferire, ve- xare, occidere.

ऋम् *m.* deus. AM.

ऋभुक्त् *v.* ऋभुक्तिन्.

ऋभुक्तिन् *v.* ऋभुक्तिन्.

ऋभुक्त्स् *v. sq.*

ऋभुक्तिन् *m.* (Nom. ऋभुक्त्सा a Th. ऋभुक्त्स्, reliqui ca- sus fortes, Vocativo excepto, descendunt a Th. ऋभु- क्त्न्, debilissimi casus a ऋभुक्त्) cognomen Indri. AM.

ऋम्प् 6. P. (हिंसायाम् क.) *i. q.* ऋक्.

ऋष् 6. P. (गतौ) ire. (Ortum esse videtur e ऋ - अर - adjecto ष. Huc retulerim goth. *airz-ju* seduco, germ. vet. *irru*, lat. *erro*.)

ऋषम *m.* 1) taurus. 2) *in fine compositorum* princeps, op- timus, clarissimus, (quia taurum maximopere venerantur Indi). H. 1. 17. (V. ऋ et cf. gr. *ἄρσην*.)

ऋषि *m.* sapiens, sanctus (hib. *ursan* «a sage, a man old in wisdom», *arsa*, *arsach* «old, ancient, aged»).

ऋष्टि *f.* (r. ऋष् s. ति) gladius.

ऋ

ऋ 9. P.: ऋणामि gr. 385. (गतौ) ire. (Haec radix origine eadem est atque ऋ q. v.) (*)

ए

एक (ut equidem puto, ex stirpe pronom. ए et interrog. क, *v. gr. comp.* 308.) unus, singulus, solus (gr. 255.) N. 12. 17. H. 1. 8. 40. 4. 7. DR. 3. 3. a. b.; idem, unus idem- que. N. 3. 7. (Lith. *ni-ekas* nullus, hib. *each* «any», *neach* «any one, one, some one, he», *neach-tar* «nei- ther», *neachdarach* «neutral»; gr. *ἑκά-τερος*, *ἑκα-στος* *v. एकतर*; lat. *aequus*, *c'-ocles* ex *ἑc-ocles*, ita *caecus* = *ca-icus* primitive unoculus; goth. *ha* abjecto ए, in compositis: *haihs* unoculus Th. *haiha*, *ha-ihha*, cujus

pars posterior respondet sanscrito अक्ष abjecto ष, to- tum convenit, quod etiam Grimmus vidit, cum lat. *caecus*; *ha-nfs* Th. *ha-nfa* unimanus, cujus partem po- steriorem per metathesin explicaverim ex पानि; *ha-lts* Th. *ha-lta* claudus, proprie, ut mihi videtur, unum pe- dem habens, cf. rad. *LITH* ire, unde *lithus* membrum,

(*) De adulterinâ vocali *f* *v. librum* meum „*Vocalismus*” p. 181.

nostrum *Glied* (*Ge-lied*); *ha-lbs* Th. *ha-lba* dimidius, proprie unam partem habens, cf. *laiba* reliquum et v. gr. comp. 308. annot.).

एकक (e praec. s. क) solus, solitarius. AM.

एकज (e एक et ज q.v. natus) qui solus natus est, solus progerminavit. H. 1. 39.

एकतम (ab एक s. तम gr. 255.) unus plurium duobus.

एकतर (ab एक s. तर gr. 255.) unus duorum, alter. N. 26. 10. (Gr. *ἐκάτερος*, hib. *n'-eachtar* neuter.)

एकतस् *Adv.* (ab एक s. तस्) singulatim, unice, solum. N. 12. 17. a. b. SA. 6. 26.

एकतान (BAH. ex एक et तान quae subsensus cadunt; materia, *Object*) i. q. एकाग्र. AM.

एकत्र (ex एक s. त्र) in uno, *pro locativo* एकस्मिन्. N. 20. 8.

एकत्व *n.* (ex एक s. त्व) unitas. BH. 9. 15.

एकदा (ab एक s. दा) aliquando. UP. 27.

एकनिश्चय (ex एक et निश्चय consilium, propositum). 1) KARMA. unum et idem consilium. SU. 1. 7. 2) BAH. unum et idem consilium habens. SU. 1. 4.

एकपिङ्ग *m.* (ex एक et पिङ्ग nigricans e gilvo) nomen *Kuōeri*, quippe qui unam maculam e gilvo nigricantem loco alterutrius oculi habeat. AM.

एकराज *m.* (KARMA. ex एक et राज q.v., rex, dominus), qui solus regit. IN. 4. 6.

एकवस्त्रता *f.* (*subst. abstr.* ab एकवस्त्र unicâ veste indutus, s. ता) unica veste indutum esse. N. 10. 16.

एकशीलसमाचार (BAH. ex एक et DVAND. e शील indoles et समाचार mores, vitae ratio) eandem indolem et vitae rationem habens. SU. 1. 6.

एकसर्ग (BAH. ex एक et सर्ग creatio) i. q. एकाग्र. AM.

एकस्थ (ex एक et स्थ qui est) eodem loco versans. SAK. 25. 5. infr.

एकाकिन् *Adj.* (ex एक producto अ s. किन्) solus, solitarius. N. 12. 25. BH. 6. 10.

एकाग्र (BAH. unum cacumen habens, ex एक et अग्र) in unum intentus, in meditatione defixus. BH. 6. 11.

एकाग्र (a praec. s. य) *id.* AM.

एकान्त (BAH. ex एक et अन्त *m. n.* finis) 1) totus. 2) solitarius. N. 16. 33. UP. 42.

एकान्ततस् (a praec. s. तस्) omnino. HIT. 81. 22.

एकान्तभ्रष्टवासस् *Adj.* (ex एकान्तभ्रष्ट - एकान्तम् + भ्रष्ट a r. भ्रस्, omnino lapsus - et वासस् *n.* vestis) cujus vestes omnino lapsae sunt. SU. 1. 15.

एकान्तम् (एकान्त cum signo *accus.*) omnino. BH. 6. 16.

एकायन (BAH. ex एक et अयन via) i. q. एकाग्र. AM.

एकैक (एक + एक) quivis singulus. HIT. 4. 11.: यौवनन् धनसम्पत्तिः प्रभुत्वम् अविवेकता । एकैकम् अप्य अनर्थाय किमु यत्र चतुष्टयम्; A. 7. 6.: तान् अहम् विविधैस् वाणैः ... अभ्यघ्नम् एकैकान् दशभिः शरैः — Interdum alterutra compositi pars ad diversam rem vel personam refertur et diversam casuum rationem exprimit; e. c. DR. 8. 17.: तोमरैस् अभिवर्षन्तौ ... एकैकेन विपाठेन जज्ञे माद्रवतीस्तुतः unum unâ sagittâ occidit.

एकैकशस् *Adv.* (e praec. s. शस्) singulatim. N. 1. 25.

एकोनविंशति undeviginti v. gr. 258.

1. एञ् 1. P. (कम्पे) tremere (cf. इङ्ग, ईञ्, ईञ्ज).

2. एञ् 1. A. (दीप्तौ) lucere, splendere. (Hib. *eag* luna v. Piktet p. 25.)

एह् 1. A. (वाधने) vexare, contristare, perturbare.

एउ surdus. AM.

एउक *m.* aries. AM.

एड्क *m.* (etiam एडुक) murus ex ruderibus constructus. AM.

एण *m.* antilopae species, colore nigro, cruribus brevibus et pulcherrimis oculis. AM.

एणभृत् *m.* (e praec. et भृत् ferens, gerens) luna. HEM. (cf. मृगाङ्क, शशधर, शशिन).

1. एत (*fem.* एता et एती) varius, versicolor. AM.

2. एत v. एतत्.

1. एतत्, एतद् *Pron.* (Th. एत, *Nom. m.* एष, एषो, एषः; *f.* एषा, *n.* एतत्, v. gr. 269. et gr. comp. 369.) is, hic, iste, ille. N. 21. 30. 32. 22. 1. 3.; v. इद्म्. (Hib. *ise* & he,

himself», *isa* et *isi* «she, herself» conveniunt cum एष, एषा; et *eadh* «he, it» cum एत.)

2. एतत् *Adv.* (*acc. neut. praec.*) nunc. N. 21. 27.

एतर्हि (ab एत s. हिं nisi potius a perdito *Adv.* एतर् s. हिं pro धि = gr. *ἔτι* in *ἔτι, πῶς* etc. (v. gr. comp. 381.) nunc, hoc tempore. AM.

एतादृश (v. ईदृश et gr. 287.) talis. DR. 5. 4.

एतावत् (gr. 283.) 1) hic, iste, ille, talis. BR. 1. 8. N. 4. 31. DR. 6. 25. DEV. 1. 74. HIT. 11. 5. 44. 8. 2) *Adv.* tam. HIT. 27. 15.: एतावद् इमम् उत्पतति. *V. annot. ad* N. 4. 31.

एध् 1. *A.* 1) augere, praesertim in constructione cum accus. सुखम्. MAN. 4. 170.: ने 'हा' सौ सुखम् एधते; 5. 45.: न वाचित् सुखम् एधते; HIT. 110. 8.: द्वाव एतौ सुखम् एधेते. 2) augeri, crescere. MAN. 7. 208.: हिरण्य-भूमिसम्प्राप्त्या पार्थिवो न तथै 'धते. (Gr. *οἶδος, οἰ-δαῖω*; fortasse etiam huc pertinet lat. *aes-culus*, ita ut a crescendo, non ab edendo sit nominata, mutato *d* in *s*, sicut in *es-ca* ex *ed-ca*, v. A. Benary p. 239.)

एध *m.* (r. इन्ध् ejecto न्, s. अ) lignum. AM., v. इन्धन et इधम, एधस्.

एधस् *n.* (r. इन्ध् ejecto न्, s. अस्) lignum. BH. 4. 37.; v. *praec.*

एन *Pron.* (solum in nonnullis casibus obliquis invenitur; *f.* एना, *n. acc.* एनत्, v. gr. 269. et gr. comp. 369.) is, hic, iste, ille. N. 22. 2. 4. UR. 71. 17. (Goth. *ain-s* Th. *aina* unus, fortasse etiam *jains* Th. *jaina* ille, si *j* est ante-positum, sicut saepe in linguis slavica, v. gr. comp. 255. n.; lat. vet. *oinos*, unde serius *ūnus*; gr. ἔΝ abjectā vocali finali, v. gr. comp. 308.; huc etiam trahimus *conj.* lat. *enim* = acc. एनम् vel एनाम्, v. gr. comp. 370.)

एनस् *n.* peccatum. MED.

एराड *n.* nomen arboris cujusdam, «Palma Christi or *ricinnus communis*». AM.

एव (e stirpe pronom. ए + व sicut अत्र, इव ex अत्र, इ; videtur esse Instrumentalis analogiam sequens linguae Zendicae - gr. comp. 158. - ita ut correptum sit ex एवा,

a stirpe demonstrativā एव, quae in lingua Zend. plenam conservavit declinationem, sub formā *aēva*, quod unus significat - v. gr. comp. 308. - sicut Praepos. अत्र in Zend. est Demonstrativum cum integrā declinatione. In Sanscrito autem Th. एव, praeter correptam Instrumentalis formam, solum Accusativum retinuit एवम्, quod sic, hoc modo significat.) 1) sic. N. 11. 10. 12. 114. 17. 43. 2) solum, tantummodo. HIT. 11. 4. 30. 15. 35. 15. N. 19. 19. a. b. 22. 16. BR. 2. 30. H. 4. 7. 15. (cf. Zend. *अत्र* *aēva* unus, gr. *οἶος* ex *οἶφος*, nisi ortum est ex *οἶνος* = एन, q. v., *oinos*). 3) jam. SA. 4. 32.: मृतम् एव हि तम् मेने; SAK. 27. 3. infr.: महत्य् एव प्रत्यूषे ... प्रबोधये. 4) adhuc, *noch*. N. 23. 21. 5) quidem, *zwar*. BH. 7. 18.: उदाराः सर्व एवै 'ते ज्ञानो त्व् आत्मै 'व मे मतम्. 6) *post pronomina interdum significat ipse vel valet particulam dem in compositione cum is, e. c.* N. 2. 13.: एतस्मिन् एव काले तु hoc ipso tempore vero, *vel eodem* ...; N. 19. 19.: यान् (अस्थान्) मन्यसे समर्थीस् त्वद् चिप्रन् तान् एव योजय; 4. 28.: माम् एव ... वृणोति; 5. 19. 20. 21.: तम् एव प्रदिशन्तु मे. 7) nempe. N. 4. 26. 18. 20. 23. 14. 17. 8) *saepissime etiam, non raro antecedente च; de चै 'व vero, autem v. च.* (Goth. *aiv* Th. *aiva*, germ. vet. *eo, io, nostrum je, v.* gr. comp. 381.; lat. *aevum* a similitudine dictum esse videtur, sicut scr. समा annus; fortasse etiam goth. *ibus* aequalis, germ. vet. *ebanēr, nostrum ebener* huc pertinet, mutato *v* in *b*, v. p. 21. s. v. अवर.)

एवंरूप (BAH. ex एवम् et रूप *n.* forma, pulchritudo) talem formam, talem pulchritudinem habens. N. 6. 11.

एवंविध v. एवम्विध.

एवङ्गुण (BAH. ex एवम् sic et गुण *virtus*) tales virtutes habens. N. 6. 12.

एवम् (v. एव) sic, ita. BR. 3. 2. SU. 3. 28. N. 6. 13. 11. 34. itaque.

एवम्विध (BAH. ex एवम् et विध *m.* aut विधा *f.* species) talem speciem habens. BH. 11. 53.

एप् 1. 4. (गतौ) ire (proprie idem est atque इष्, cum
G un â, secundum generalem 1^{mae} cl. legem).

एष, एषा v. एतत्.

एषा f. (r. इष् s. आ) desiderium.

एषिन् (a r. इष् s. इन्) desiderans, in fine comp. SU. 2. 19.

ऐ

ऐकमत्य n. (ab एकमति una opinio, s. य) unanimitas,
consensus. HIT. 19. 22.

ऐकान्तिक Adj. (ab एकान्त s. इक) totus, plenus. BH. 14.
27.

ऐक्य n. (ab एक s. य) unitas. DEV. 2. 10.

ऐषोय m. (ab एषा s. एय) fortasse idem atque एषा q. v. DR.
4. 15.

ऐन्द्र Adj. (ab इन्द्र s. अ) quod Indri Dei est, aut ad eum
spectat. A. 4. 32.

ऐन्द्री f. (a praec. signo fem. ई) 1) uxor Indri. 2) nomen
Durgae. DEV. 8. 34.

ऐरावत m. (ex इरावत् s. अ; इरावत् significat aquam
habens, mare, nubes, ab इरा aqua s. वत्) nomen
elephanti Indri et plagae septentrionalis. IN. 1. 40.

ऐल m. (ab इला Buddhi uxore, s. अ) cognomen regis Pu-
ruravasis. UR. 83.

ऐशान (ab ईशान Sivas, plagae inter septentriones et
orientem sitae custos) inter septentriones et orientem
situs, nordöstlich.

ऐशानी f. (Fem. praec.) plaga inter septentriones et orien-
tem sita.

ऐश्वर (ab ईश्वर dominus s. अ) augustus. BH. 9. 5. 11. 3. 8. 9.

ऐश्वर्य n. (ab ईश्वर dominus, s. य, v. gr. 650.) imperium, po-
testas, dominatio, dominium. N. 9. 18. BH. 2. 43. N. 17. 16.

ऐषमस् Adv. (ut videtur, ex एष hic, cum Vrid dhi, et अमस
tempus, abjecto अ initiali et finali) hoc anno. AM.
(Quod ad formationem hujus compositi attinet confera-
tur gr. σήμερον, σήμερον, v. तत् et gr. comp. 345.)

ओ

ओ Interj.

ओक m. (ut videtur, a r. उच् convenire s. अ, v. gr. 645.
suff. अ) domus. AM., v. ओकस्. (Lith. ūki-s Th. ūkja
habitatio in heredio rustico; ūkininkas hospes, Würth;
de gr. οἶκος v. वेश.)

ओकस् m. (v. praec.) id. AM.

ओक् 1. P. (शोषणालमर्थयोः) siccari; ornare.

ओघ m. (ut mihi videtur, a r. उह colligere s. अ, mutato
ह in घ, nisi घ est primitiva hujus radicis consonans;
ita मेघ a मिह vel primit. मिघ) 1) multitudo, copia,
turba. AM.; IN. 4. 17.: गुणौघ; 1. 26.: वार्यौघ quod etiam
ad sq. sgn. referrī potest. 2) flumen, cursus, aquarum

fluctus. MAN. 9. 54. (Cf. gr. ὄχ-λος, ejectâ diphthongi
ओ parte posteriore et posito o pro अ; v. r. उह.)

ओङ्कार m. (ex ओम् q. v. et कार faciens) syllaba mystica
sanctissima OM. BH. 9. 17.

ओण् 1. P. (अपनये क. अपसारने ष.) abducere, auferre.

ओन् 10. P. (बलतेजसोः) validum esse; splendere, v. sq.

ओजस् n. (a praec. s. अस्) 1) vis, robur, potestas. BH.
15. 13. 2) splendor. DR. 7. 2. M. 2. N. 5. 35.; v. ओज-
स्विता. (Cf. gr. ὄγής; hib. oğ «young, juvenile,
fresh»; oig «a champion», oighe «fullness, entireness;
virginity».)

त्रोजस्विन् (a praec. s. विन्) 1) validus, robustus, potens.
2) splendidus.

त्रोजस्विता f. (a praec. s. ता) i. q. त्रोजस्. UR. 44. 4. infr.
त्रोतु m. felis. AM.

त्रोदन n. (r. उन्दू ejecto न्, s. अन्न) oryza cocta. AM.
त्रोम् syllaba mystica sanctissima, quae tribus suis litteris,
अ, उ (quae secundum gr. 36. in त्रो coalescunt) et म्
tres Deos altissimos exprimit, nempe Brahmam per अ,
Vischnum per उ et Sivum per म्.

त्रोलण्ड् 1. et 10. P. (उत्तनेपे; scribitur त्रोलण्ड्) extollere,
in altum tollere (v. लण्ड् unde त्रोलण्ड् praef.
त्रो, quod fortasse correptum ex अत्र).

त्रोष m. (r. उष् s. अ) actio urendi, ardor. AM. (Fortasse
huc vel ad r. उष् cum Gunae incremento pertinet
goth. azgô cinis, anglo-sax. asca, germ. vet. asga, no-
strum Asche, ita ut उ diphthongi त्रो abjectum et अ so-
lum servatum sit; respicias gr. τέφρα, quod item cum
verbo sensu urere cohaeret; v. तप्.)

त्रोपधि et त्रोषधी f. (ex त्रोष et धि vel धी a r. धा) herba
annua, quae post maturitatem evanescit. BH. 15. 13.

त्रोष्ठ m. labium, praesertim superius; du. त्रोष्ठौ labia (slav.
ústa neut. pl., ústna f. labium, v. gr. comp. 255. f.; lat.
ostium.).

त्रौ

त्रौ Interj.

त्रौक्षक n. (ab उक्षन् s. क vel अक) grex bovum. AM.

त्रौत्सुक्य n. (ab उत्सुक s. य) desiderium. SAK. 26. 4. 58. 7.

त्रौदनिक m. (ab त्रौदन s. इक) coquus. AM.

त्रौदरिक m. (ab उदर s. इक) ventri deditus, edax, vorax.
UR. 39. 1.

त्रौदार्य n. (ab उदार q. v. s. य) ingenuitas, liberalitas. IN.
5. 33.

त्रौपम्य n. (ab उपमा similitudo s. य) i. q. primit., praeser-
tim in comp. cum आत्मन् (आत्मौपम्य). BH. 6. 32. HIT.
11. 12. 120. 19.

त्रौरभ्रक n. (ab उरभ्र s. क vel अक) grex ovium. AM.

त्रौरस (ab उरस् s. अ) proprius, naturalis, ad proprium

corpus spectans, ex eo procedens aut natus. SU. 4. 13.
SA. 5. 37. 44. UR. 85. 5. infr. HIT. 38. 19.

त्रौर्द्धेहिका f. (ab उर्द्धेह defunctus - ex उर्द्धम् sursum et
देह corpus - s. इका) funus, exsequiae, funebria. SA. 5. 19.

त्रौर्व m. (ab उर्व nomen sancti cujusdam, s. अ) ignis ma-
rinus, Colebr. «submarine fire, a being, consisting of
flame, but with a mare's head, sprung from the thigh of
Uroa and was received by the ocean». AM.; SAK. 44. 2.

त्रौर्वशेय (ab उर्वशी s. एय) Urvasiâ natus. UR. 92. 6.

त्रौशीनर (ab उशीनर nomen regis, Siviis patris s. अ) Ust-
naro natus. SA. 2. 17.

त्रौषध n. (ab त्रौषधि aut त्रौषधी q. v., s. अ) medicamen-
tum, remedium. N. 9. 29. BH. 9. 16.

क

1. क v. किम्.

2. क 1) m. aër, ventus, v. कपाट et cf. ख. 2) n. caput,
v. कन्धरा.

कंश् v. कंस.

कंश v. कंस.

कंस् 2. 4. (गतिशातनयोः; scribitur कस्, gr. 110^a), etiam
कश्) destruere; ire; v. कस्.

कंस m. 1) vas potorium. AM.; scribitur etiam कंश. 2) n. pr.

कक् 1. *A.* (लौल्ये *K.* इच्छागर्भचापले *V.*) vacillare; desiderare. (*) (Huc trahi possit lat. *vacillo*, ita ut ortum sit e *qVacillo* abjectâ gutturali, sicut *vermis* e *qVermis* = कृमि, et *vivo* e *gVivo* = जीव्, goth. *qew'-s* vivus; gutturales enim et in lat. et in germ. saepe sibi adjunxerunt semivocalem *v*, quo facto, non raro ipsae evanuerunt, sicut e.c. in nostro *wer* = goth. *hwa-s*, scr. et lith. *ka-s*; v. gr. comp. 389.)

ककुद् *f.* vertex montis, v. sq.

ककुद्मत् *m.* (Nom. ककुद्मान्, a praec. s. मत्) mons. (Cum fortiore et primitivâ stirpe ककुद्मन्त् contulerim lat. *cacumen*, producto *u* ad compensandum ejectum *d*; etiam *culmen* huc trahi possit, ita ut sit pro *ca-cul-men* cum adamatâ mutatione litterae *d* in *l* et abjectâ initiali syllabâ, quae pro reduplicatione haberi potest.)

ककुम् *f.* regio, plaga coeli, ut septentrio etc. AM.

ककक् 1. *P.* (हसने) ridere, v. ककख्, कख् et खकख्.

ककख् 1. *P.* (हसने) *id.*, v. कख्.

ककखट durus, firmus, solidus. AM.

कक्त् *m.* 1) gramen aridum, sylvâ aridis arboribus. DR. 5. 15. 2) porta. N. 4. 25.

कक्त्ता *f.* septum, pars domûs. N. 21. 17.

कक् 1. *P.* (हसने) ridere. (Gr. *κακᾶδω*, *κακῆδω*, lat. *cachinno*.)

कग् 1. *P.* (सम्वरणे *K.* क्रियास्तु *V.*) tegere; agere.

कङ्क् 1. *A.* (गतौ *K.* व्रजने *V.*, scribunt कक्, gr. 110^a.) ire, v. कक्. (Hib. *cichet* «walking», *ciocair* «a way, a road»; lith. *kankù* secundum Ruhig «*ich finde Grund im Wasser, das ich nicht schwimmen darf*», *ifz-kankù* per-venio.)

कङ्क *m.* (r. कङ्क् s. ऋ) ardea. H. 4. 9.

कङ्कट *m.* lorica.

कङ्कटक *m.* (a praec. s. क्) *id.* AM.

कङ्कण *n.* 1) brachiale, armilla. AM.; HIT. 11. 5. 2) ut videtur, tintinabulum. DR. 8. 22. v. sq. (Lith. *kankala-s* tintinabulum.)

कङ्कणी *i. q.* किङ्किणी.

कङ्कत *m. n.* (ut videtur, a r. कङ्क् s. त्, servato caractere 1^{mae} cl.) pecten.

कङ्कतिका *f.* (a praec. s. इक in fem.) *id.* AM.

कङ्कती *f.* (a कङ्कत signo fem.) *id.*

कङ्काल *m.* sceletum. SU. 2. 24.

1. **कच्** 1. *A.* (बन्धने *K.* बन्धत्विषोः *V.*) ligare; lucere, splendere; v. कश्च. (Hib. *cacht* «a streight, a narrow place; bonds, fetters».)

2. **कच्** 1. *P.* (रवे *K.*) sonare.

कच *m.* (r. कच् s. ऋ) capillus. AM.

कच्चर (ut videtur, e कत् q. v. et चर a r. चर s. ऋ) sordidus, lutulentus. AM.

कच्चित् *Adv.* (ex inusitato neutro interrog. कत् aut कद् pro किम्, s. चित्, v. euph. r. gr. 61.) an, num.

कच्च *m.* ripa. HIT. 47. 17.

कच्चप *m.* (e praec. et प) testudo. A. 6. 3.

कच्चुर (asq. correpto ऊ s. र) scabiosus, porriginosus. AM.

कच्चू *f.* scabies. AM.

कङ् 1. *P.* (हिककने *V.*) singultire.

कङ्जल *n.* (e कत् q. v. et जल aqua) fuligo e lampadibus. UP. 45.

कञ् 1. *P.* (दीप्तौ *K.* बन्धत्विषोः *V.* scribunt कच्, gr. 110^a.) splendere; ligare.

कञ्चुक *m.* 1) pellis anguina. AM. 2) lorica. AM.

कञ्चुकिन् *m.* (a praec. s. इन्) cubicularius reginae. UR. 36. 13.

1. **कट्** 1. *P.* (गतौ) ire.

c. प्र apparere, oriri; प्रकटित qui apparuit, manifestus, ortus. DEV. 4. 20. UR. 57. 7. infr.

2. **कट्** 1. *P.* (वृत्तौ *K.* वृषि *V.*) tegere; pluere.

3. **कट्** 1. *P.* (कृच्छ्रजीवने) in miseriam vivere.

(*) Adde superbum esse, si pro *garb'a*, quod hinc minime quadrat, legendum est *garva*. Wils. hanc radicem explicat per 1) to be proud. 2) to be unsteady. 3) to be thirsty.

कट *m.* (r. कट् s. अ) 1) coxa, lumbus, clunis. AM. 2) elephanti tempus capitis. AM.

कटक *m.n.* (r. कट् s. अक) castra; vicus; urbs. HIT. 34. 17. 39. 5. 44. 3. 97. 15. 133. 7.

कटाक्ष *m.* (e कट् iens, se movens - a r. कट् s. अ - et अक्ष oculus) adspectus obliquus. IN. 2. 32.

कटि *f.* (r. कट् s. इ) i. q. कट.

कटु (*fem.* कटु et कटुवी) acer, acutus, de sapore. BH. 17. 9.

कठ् 1. *P.* (तङ्कने) in miseriâ vivere, v. कट्.

कठिन (r. कट् s. इन) 1) durus, firmus, solidus. SAK. 11. 1. 59. 14. UR. 24. 4; v. कठोर. 2) *n.* vas fictile. SA. 5. 1. ubi corbem significare videtur. (Lat. catinum, gr. κόφι- vcs.)

कठिनी *f.* (a praec. signo *fem.*) creta. HIT. 4. 20.

कठोर (r. कट् s. ओर) durus. AM., v. कठिन.

1. कट् 1. *P.* (मदे) ebrium esse, mente captum esse.

2. कट् 6. *P.* (मदे अदने क. अदने दर्पे *v.*) ebrium, mente captum esse; superbum esse; edere.

कडङ्गर *m.* palea, acus (eris). AM.

कडार nigricans e gilvo, «tawny». AM.

कडुड् 1. *P.* (कार्कश्ये) durum, rudem, severum esse.

1. कण् 1. *P.* (गतौ) ire.

2. कण् 1. *P.* (शब्दे क. आर्तस्वरे *v.*) sonare; gemere.

3. कण् 10. *P.* (निमीलने) nictari.

कण (r. कण् s. अ) 1) tenuis, exilis, parvus. UR. 19. 7. SAK. 45. 7. 2) *m.* granum. HIT. 9. 14. 113. 7.; v. कणी- यस्, कणिष्ठ. (Gr. κενός.)

कणिश *m.* spica. AM.

कणिष्ठ *Superl.* त्रिं कण, v. कनिष्ठ.

कणीयस् *Compar.* त्रिं कण, v. कनीयस्.

कण्ट् 1. *P.* (गतौ, scribitur कट्, gr. 110^a.) ire; v. कट् etsq.

कण्टक *m.n.* (r. कण्ट् s. अ) 1) spina, ut videtur a crescendo dicta, nisi r. कण्ट् significavit pungere, sicut κεντέω quod probabiliter cum कण्ट् cohaeret. SA. 6. 5.

2) hostis. N. 26. 20. (Cf. gr. κεντέω, κεν-τὸς, κεν-τρον.)

कण्टकित (a praec. s. इत्) spinosus. DR. 1. 14.

काण्ट् 1. et 10. *P.* (scribitur कट्, gr. 110^a.) dolere, lugere, moerere. (Fortasse huc pertinent gr. ΠΑΘ, ΠΕΝΘ, πένονθα, πένθος; lat. patior; mutatâ gutturali in labialem.)

c. उत् *id.* v. उत्कण्ठा, उत्कण्ठित. Caus. GHAT. 5.: उत्कण्ठयन्ति पथिकान् जलदाः स्वन्तः

कण्ठ *m.n.* gula. (Fortasse huc pertinet lat. collum, liquidis *n* et *l* inter se permutatis, et ह् per assimil. converso in *l*; respicias rationem quam gr. ἄλλος et scr. अन्य *q.* v. inter se tenent.

काण्ड् 10. *P.* (भेदे क. भेदे रक्षणे *v.*; scribunt कट्, gr. 110^a.) findere; servare. (Lith. kându mordeo; ita nostrum beifsen, goth. rad. BIT, cohaeret cum scr. rad. भिद्, quae item findere significat; cambro-brit. cat fragmentum, v. Pikt. p. 9.)

काण्डु *f.* (r. काण्ड् s. उ) scabies, v. sq.

काण्डू *f.* (r. काण्ड् s. ऊ) *id.*

काण्ड्यू (*Denom.* a काण्डु vel काण्डू s. यू, v. gr. 585.) scabere, radere, fricare. H. 2. 6.

काण्ड्यन *n.* (a praec. s. अन) actio scabendi, radendi. UR. 88. 13.

काण्ड्यनक *m.* (a praec. s. क) fricator.

कात्, कट् *Neutrum obsoletum Interrogativi, quod in initio compositorum deminutionem vel contempionem exprimit, aequae ac का, किम्, कु, v. gr. comp. 386.*

कतम (a stirpe interr. क s. तम, v. gr. 277.) quis e pluribus quam duo. SAK. 18. 5. infr.

कतर (a stirpe interrog. क s. तर, gr. 277.) uter. BH. 2. 6. (Lith. katrà-s, gr. πότερος e κότερος, cf. jon. κότερον, κότερα; lat. uter, abjectâ gutturali, v. gr. comp. 389. p. 565.; goth. hvathar Th. hvathara, germ. vet. huedar, angl. whether; slav. kotoryĩ qui, v. gr. comp. 297.)

कति (a stirpe interr. क s. ति) quot. HIT. 117. 20. (Lat. quot; ita tot convenit cum तति, v. gr. comp. 414.)

कतिचित् (a praec. s. चित्) aliquot. UR. 84. 2.

कतिपय (a कति s. पय, Nom. पयस्, पया, पयम्) *id.*

SAK. 2. infr.: कतिपयरात्रं सार्थिद्वितीयेन भवता सनाथोक्रियताम् आश्रम इति. (पय ortum esse videtur e कय - ab Interrogativo क् s. य - mutatâ gutturali in labialem, sicut in gr. *πῶς*, quod formâ accurate cum पय convenit.)

कत्थ 1. *A.* laudare, extollere, gloriari, se jactare. H. 4.

13. *b.* N. 20. 12. - Part. कत्थित *n.* gloriatio, jactantia. H. 4. 13.; v. कथ्.

c. त्रि conviciari, contumeliam dicere.

कत्र् 1. *P.* (शैथिल्ये) solvere, relaxare. (Videtur ortum esse e कर्त् - v. कृत् - transpositis litteris, vel e कर्त् q. v. ejecto र्.)

1. कथ् 1. *A.* (श्लाघायाम् *κ.*) i. q. कत्थ्.

2. कथ् 10. *P.* dicere, loqui, memorare, narrare. IN. 4. 16.

5. 22. BR. 1. 11. N. 1. 21. 3. 2. 11. 6. 16. 34. 24. 47.

49. BH. 10. 9. 18. - Part. praes. *ATM.* (gr. 598.) कथयानः N. 22. 17. (Goth. *QVATH* dicere (*qviþa*, *qvath*, *qvêthum*), angl. *quoth*, servatâ initiali tenui contra generalem regulam; gr. *κωτίλος*, *κωτίλλω*; v. कत्थ्.)

कथञ्चन (a कथम् s. चन) ullo modo. BR. 1. 17.

कथञ्चित् (a कथम् s. चित्) 1) ullo modo. A. 10. 17.

2) aliquantulum, paululum, vix. UP. 36. UR. 6. 8. 49. 2. H. 1. 43.

कथम् *Adv.* (a stirpe interrog. क्, gr. 284., s. थम्, gr. 652.) quomodo. N. 11. 24. (Huc trahimus gr. *κατά*, cum praepositiones primitivae omnes a pronomibus descendant. (*))

कथमपि (कथम् + अपि) i. q. कथञ्चित्. UP. 29.; कथञ्च कथमपि *vix*: UR. 28. 18.

कथा *f.* (r. कथ् s. आ) mentio, commemoratio: N. 21. 25.;

colloquium, dialogus: N. 22. 4.; narratio, historia. SA. 6. 7. HIT. 4. 2.

कद् 1. *A.* (वैल्लव्ये *κ.*) commoveri, perturbari, terreri, v. कदन. (Gr. *κῆδος*, *κῆδω*; huc etiam traxerim goth. *hatan* odisse, quod formâ egregie quadrat, et sensu in animi commotione cum rad. nostra convenit; fortasse etiam lat. *odi* huc pertinet, ita ut initialem gutturalem perdidit, sicut *amo* = कम्.)

कदध्वन् *m.* (e कत् q. v. et अध्वन्) mala via. AM.

कदन *n.* (r. कद् s. अन्न) terror, perturbatio, confusio. SU. 3. 1.

कदम्ब *m.* nomen plantae (*Nauclea Cadamba*). N. 12. 4. DR. 2. 1.

कदम्बक *m. n.* (a praec. s. क्) *id.*

कदर्थ *m.* (e कत् et अर्थ) malum, miseria, infortunium, *v. sq.*

कदर्थित (a praec. s. इत्, vel a verbo *denomin.* कदर्थय vexare s. त्) miser, infortunatus, vexatus. BHARTRIHARI ed. Bohl. 2. 75. HIT. 55. 9. UP. 43.: खिदामर्षकदर्थित.

कदर्थ्य (e कत् q. v. et अर्थ्य *dominus*, possessor) avarus, miser. AM.

कदली *f.* nomen plantae. DR. 5. 9.

कदा (a stirpe interr. क् s. दा) quando? (Lith. *kadà*, slav. *kogda*; v. gr. comp. 423.)

कदाचन (a praec. s. चन) unquam, *praesertim in constructione cum negativo न, ad exprimendum nunquam*. N. 18. 9. 21. 13.

कदाचित् (a कदा s. चित्) aliquando, olim, *de tempore praeterito et futuro*. BR. 1. 2. N. 10. 11. 13. 59.

कद् (fem. item कद्) nigricans e gilvo, «*tawny*». AM.

कन् 1. *P.* (दीप्तौ *κ.* प्रीतिगतियुतिषु *v.*) splendere; amare; ire; v. कनक. (Lat. *canus*, *caneo*, *candeo*, *candela*, adjecto *d* sicut in *tendo* = तन्; fortasse gr. *γάνος*, *γανάω*, *γανόω*, mutatâ tenui in mediam; hib. *cann* plena luna.)

कन v. कनिष्ठ, कनीयस्.

कनक *n.* (r. कन् s. अक्र) aurum. N. 5. 3.

(*) V. libros meos „Über einige Demonstrativstämme und ihren Zusammenhang mit verschiedenen Präpositionen und Konjunktionen" p. 9. sq. et „Einfluss der Pronomina auf die Wortbildung" p. 5. sq.

कनकभूषण (BAH. e praec. et भूषण ornamentum) aureum ornamentum habens. IN. 1. 8.

कनन unoculus. HEM.

कनिष्ठ Adj. (superl. ab inusitato positivo कन s. इष्ट) natu minimus. H. 2. 32.

कनिष्ठा f. (Fem. praec.) digitus minimus.

कनी f. (ab obsoleto कन signo fem. ई) puella. HEM.

कनीयस् (a कन s. ईयस्, v. praec.) junior.

कन्या f. pannus, «a rag». BH. 2. 79. 3. 16.

1. कन्दू 1. P. (आह्वानरोदनयोः कः; scribitur कदू gr. 110°.) vocare; clamare, flere. Cf. क्रन्दू.

2. कन्दू 1. A. (वैल्लाव्ये कः; scribitur कदू gr. 110°.) i. q. कदू.

कन्द m.n. (r. कन्दू s. अ) radix bulbosa et esculenta. MR. 152. 13.

कन्दर m. (ut videtur, ex क in acc. et दर findens, a r. दू s. अ) caverna, specus. DR. 5. 7.

कन्दरा, कन्दरी (Fem. praec.) id. AM.

कन्दर्प m. (ut videtur, ex कम्, ab interr. क, et दर्प surperbia) nomen Anangi, Dei amoris. N. 1. 15.

कन्दल m.n. 1) germen, surculus. 2) gemma, calix. RAGH. 13. 29.

कन्दला f. 1) id. 2) sonus lenis.

कन्दलिन (a कन्दल s. इन्) surculis abundans.

कन्दली f. arboris species. Wils. «the banana». UR. 60. 10.

कन्दुक m. pila lusoria. HIT. 36. 18.

कन्धर m. (e क caput et धर ferens) cervix. RAGH. 3. 34.

कन्धरा f. (Fem. praec.) id. AM.

कन्यका f. (a कन्या correpto आ s. क in fem.) i. q. कन्या.

कन्या f. (ut videtur, a r. कन् s. य in fem.) 1) puella. N.

1. 25. 2) filia. BR. 1. 31. (Zend. کاینه kainē v. gr. comp. 137.; hib. cain «chaste, undefiled»; fortasse etiam

huc pertinet caile «a country woman, a quean, a strumpet, a harlot»; mutato n in l sicut e. c. in eile alius =

अन्य q. v.; caileamhuil «girlish, effeminate»).

कपट m.n. fraus. HIT. 21. 13.

कपर्द m. 1) coma implicata, involuta dei Sivi. AM. 2) parva concha pro moneta adhibita, «a Cowriye». HEM.

कपर्दक m. (a praec. s. क) i. q. praec. sgn. 2. HIT. 115. 2.

कपर्दिन् m. (a कपर्द s. इन्) nomen Sivi.

कपाट m.n. (ex क aër, ventus et पाट, a r. पट् ire s. अ) porta. R. Schl. I. 5. 9. RAGH. 3. 34.

कपाटी f. (Fem. praec.) id.

कपाल m.n. cranium (Gr. κεφαλή, lat. caput, goth. haubith, Th. haupida, nostrum Haupt).

कपि m. (r. कम्प s. इ) simia (Gr. κῆπος, κείπος, anglo-sax. apa, Th. apan, abjectâ initiali gutturali sicut in lat.

amo = कम्; angl. ape, germ. vet. affo, v. Graff I. 159.).

कपिल (a कपि s. ल) 1) nigricans e gilvo, «tawny». AM. 2) nomen sapientis cujusdam.

कपिश (a कपि s. श) id. AM.; RAGH. 12. 28.

कपोत m. columba.

कपोल m. gena, mala. AM.; SAK. 52. 2.

कबन्ध m.n. corporis truncus. RAGH. 7. 48.

कम् 1. A. et 10. P. A. कमे, कामयामि, कामये. 1) amare. NALOD. 1. 19.: चकमे सा राजन्यश्रेष्ठन् तम्; H. 2.

18.: कामयामास हृषेणा प्रतिमम् भुवि; H. 4. 5.: कामयत्य् अद्य माम् भीरुः; RAM. I. 29. 16.: अहम् वैः कामये सर्वाः. Part. pass. कान्त amatus, dilectus. H.

4. 35. N. 11. 7. 2) desiderare, velle. N. 6. 11.: नलं यो कामयेच् क्वपितुम्; c. dat. rei MAH. 1. 3347.: सन्तानस्या विनाशाय कामये. (Huc traxerim lat. comis et

amo abjectâ gutturali, nec non cum Ag. Benary ed-rus pro cam-rus, abjectâ radicis consonâ finali, sicut saepissime, e. c. in lumen pro lucmen, luna pro lucna, vé-nor

ut mihi videtur pro ved-nor a वध् vel व्यध् occidere, cf. island. vaidhi venatio, scr. व्याध venator; lingua

Valachica offert vocem chamor amor; hib. caemh «love, desire; fine, handsome, pleasant»; caomhach «a friend,

a companion», caomhaim «I save, spare, protect»; fortasse germ. vet. scim, scimo splendor, praefixo s; v.

कान्त, कान्ति, क्वि.)

कामठ m. testudo. BHAR. 2. 28.

कमण्डलु *m.n.* hydria. AM.; Wils.: «An earthen or wooden waterpot, used by the ascetic or religious student.»

HIT. 60. 16. DEV. 2. 23.

कमल *n.* lotus flos. N. 12. 1.

कमलपत्राक्ष (BAH. e कमलपत्र et अक्ष) loti foliis similes oculos habens. IN. 5. 31.

कमलिनो *f.* (a कमल *s.* इन् in *fem.*) lotorum multitudo; locus abundans lotis.

कम्प 1. *A.* (scribitur कप्, gr. 110².) tremere, commoveri. DEV. 2. 33.: समुद्राश्च चकम्पिरे; IN. 2. 32.: कम्पमानैः पयोधरैः - कम्पित tremens, commotus. SU. 4. 20. - *Caus.* (कम्पयामि) tremefacere. N. 26. 3.: कम्पयन् इव महीम्. (Huc pertinere videntur *κἀμπ-τω* et *πέμπω*, utrumque a movendo dictum; cf. पम्बु; hib. *cabhóg* festinatio; lat. *vibro?* v. कृमि.)

c. अनु misereri, v. अनुकम्पा.

c. अनु praef. सम् *id. c. acc.* RAGH. 9. 14.

c. आ *i. q. simpl.* RAGH. 2. 13.

c. प्र *id.* RAM. I. 52. 14.: प्रकम्पतेच पृथिवी.

c. वि *id.* BH. 2. 31.: न विकम्पितुम् अर्हसि. - *Caus.* RAGH. 11. 19.

कम्प *m.* (r. कम्प् *s.* अ) tremor. UR. 6. 2. 7.; nutatio *capitis*. RAGH. 13. 44.

कम्पन (r. कम्प् in formâ *caus. s.* अन) 1) tremefaciens. DR. 4. 22. 2) *n.* vibratio, *e. c. clavae*. MAH. 1. 2336.

कम्प (r. कम्प् *s.* र) tremens. AM.

कम्बल *m.* lodix lanea, «a blanket». HIT. 81. 15. R. Schl. I. 17. 14.

कम्बु *m.n.* concha.

कम्बुग्रीव (BAH. e praec. et ग्रीव) conchae similem cervicem habens. H. 2. 19.; v. sq.

कम्बुग्रीवा *f.* (KARM. e कम्बु et ग्रीवा) conchae similis cervix, Wils. «a neck marked with three lines like a shell and considered to be indicative of exalted fortune.» AM., v. praec.

कम्प (r. कम्प् *s.* र) libidinosus. AM. (Lat. *ca-rus*, v. कम्.)

कर *m.* (r. कृ *s.* अ) 1) faciens in *fine comp.* BR. 1. 23. N.

13. 20. 2) *m.* manus. IN. 2. 25. 3) elephanti proboscis. N. 13. 12. 4) tributum regium. RAGH. 4. 58. 5) radius lucis. UR. 86. 14. (Lith. *kairē* manus sinistra; gr. *Χείρ* vero ad rad. *हृ* capere pertinere videtur, sicut hib. *lamh* manus cohaeret cum लम्, AAB, mutato *भू* in *mh.*)

करक *m.* (a praec. *s.* क) anachoretarum urna. MAH. 1. 7085.

करट *m.* elephanti gena. SU. 2. 20.

करटक *m.* cornix. MR. 202. 20.

करण (r. कृ *s.* अन) 1) *n.* actio, negotium, officium. R. Schl. I. 13. 51.: रताः स्वाध्यायकरणी वयम्. 2) *n. i. q.* इन्द्रिय *i. e.* sensus (videndi, audiendi etc.). RAGH. 8. 38. 3) (fortasse a r. कृ) *m.* vir mixti ordinis, matre *siddicā* et patre *vaisyico* natus. AM.

करण्ड *m.* (fortasse a कर manus) 1) canistrum, corbis. BHAR. 1. 76. 2) ensis. (Fortasse etiam lat. *corbis* cum कर cohaeret.)

करपाल *m.* (e कर manus et पाल regens, tuens) ensis. AM., v. sq.

करबाल *m.* (ut videtur, e praec. mutata tenui in mediam) *id.* A. 6. 15.

करभ (ut videtur, e कर manus et भ a r. भा *s.* अ) carpus. Wils.: «The metacarpus, the hand from the wrist to the root of the fingers.» AM.: मणिबन्धाद् आकनिष्ठम्; SAK. 51. 8. 57. 9.: करभोरु; RAGH. 6. 33.: करभोपमोहः. (Cf. gr. *κάρπος*.)

कररुह *m.* (e कर manus et रुह crescens) unguis. SAK. 35. 13.

करशाखा *f.* (e कर manus et शाखा ramus) digitus. AM.

कराल 1) magnus, ingens; horrendus, terribilis. RAGH. 12. 98.: वपुर् महोरगस्थे 'व करालफणमण्डम्. 2) exsertos dentes habens. H. 2. 3. *Saepe cum praecedente दंष्ट्रा in KARM. conjungitur.* H. 2. 3. BH. 11. 23. 25. 27.

करिणी *Fem. sequentis.*

करिन् *m.* (a कर proboscis *s.* इन्) elephantus. SAK. 399

करीर *m.n.* germen *bambu* arundinis. AM.

करुण miserabilis, flebilis, queribundus. N. 5. 23. 9. 25.

करुणाम् *Adv.* miserabiliter, miserandum in modum. N. 10.28.

करुणा *f.* (*Fem.* praec.) misericordia, miseratio. BH. 2.63.:

करुणापर.

कोरेणु (fortasse a कर proboscis) elephantus, *m.* masc. *f.* fem. RAGH. 16.16.

कर्कट *m.* cancer. (Cf. gr. *καρκίνος*, lat. *cancer*.)

कर्कटक *m.* (a praec. s. क) *id.*

कर्कटकी *f.* *Fem.* praec. DR. 5.9.

कर्कश durus, asper. SAK. 11.4. RAGH. 3.55.9.68.

कर्कोटक *m.* n.pr. N. 14.4.

कर्ज् 1. *P.* (व्यथने क. पीडे *v.*) vexare.

कर्ण 10. *P.* findere.

c. आ audire (*v.* कर्ण). *Gerundium* आकर्ण्य. HIT. 4.12. RAM. I.9.63.; *v. sq.*

कर्ण *m.* (r. कर्ण s. अ nisi कर्ण est Denomin. a कर्ण et hoc tanquam instrumentum audiendi venit a कृ facere) 1) auris. 2) *n.pr.* Angadês'i rex, dei Sûryi et Kuntiae filius. H. 1.46.

कर्णपूर *m.* (e praec. et पूर implens) inauris. RAGH. 7.24.

कर्णिकार *m.* nomen plantae, Wils. «*The name of a plant, commonly Caniyar, Pterospermum acerifolium or Pentapetes acerifolia; in Dr. Roxburgh's catalogue, the Webera corymbosa. 2) a sort of Cassia (Cassia fistula.). Med.*» Su. 4.10. N. 12.40.

कर्त् 10. *P.* (शैथिल्ये) solvere, relaxare. (V. कृत्, quod correptum est e कर्त्, *v.* ऋ).

कर्त्तन *n.* (r. कृत् s. अन्न) actio findendi. HIT. 69.1.

कर्त्तिका *f.* (a sq. s. इक in *fem.*) culter venatorius. HIT. 43.19.

कर्त्तरी *f.* (ut videtur, e कर्त्तरी q. v., inserto अ) forfex. AM. (Lal. culter, mutato r in l; lith. *peilis id.*)

कर्त् (r. कृ s. तृ) fabricator, effector, creator. N. 18.6. BH. 11.37. (Hib. *cear-doir* «a goldsmith».)

कर्त्तृत्व *n.* (*Subst. abstr.* a praec. s. त्व) fabricatoris, effectoris status, conditio. BH. 5.14. 13.20.

कर्त्र् 10. *P.* (शैथिल्ये) solvere, relaxare. (videtur esse Denomin. a कर्त्र - pro कर्त्र - instrumentum findendi, vel a कर्त् qui findit; *v.* कर्त्तरी, कर्त्तरी.)

कर्त्त्री *f.* (vel कर्त्तरी, a r. कृत् s. तृ in *fem.*) i. q. कर्त्तरी.

कर्द् 1. *P.* (कुत्सिते शब्दे क. कुत्सिते रवे *v.*) crepitare, de intestinis. (Cf. पद्; fortasse huc pertinet gr. *Χροστή.*)

कर्दम *m.* lutum, coenum, limus. RAGH. 4.24.

कर्पट *m.* vestis detrita, pannosa. UP. 5.9.

कर्पर *m.* cranium. AM.

कर्पास *m.n.* erioxylon. (Gr. *κάρπασος*, lat. *carbassus*.)

कर्पासी *f.* (*Fem.* praec.) gossipion. AM.

कर्पूर *m.n.* camphora. AM.

कर्ष 1. *P.* ire. (Cf. खर्ष, गर्ष, घर्ष, चर्ष, चर्.)

कर्षर 1) varius, versicolor. HIT. 29.11. 2) *n.* aurum. AM.

कर्मन् *n.* (r. कृ facere, s. मन्) factum, opus, negotium. H. 4.13. SA. 2.28. DR. 5.2.

कर्मवत्र *m.* (e praec. et वत्र) i. q. ग्रूद्. MAH. 1.6487.

कर्मान्तिक *m.* (e कर्मान्त operis finis - कर्मन् + अन्त - s. इक) opifex. R. Schl. I. 12.7.

कर्मिन् (a कर्मन् s. इन्, *v.* gr. 652.) opera faciens. BH. 6.46.

कर्व 1. *P.* (दर्ये) superbum esse; cf. गर्व.

कर्षक *m.* (r. कृष s. अक) arator, agricola. MAH. 2.212.

कर्षण (r. कृष s. अण) *n.* 1) actio trahendi. 2) actio intendendi *arcum*. RAGH. 7.59. 3) aratio. *m.* vexator. N. 12.24.: अरिकर्षण. 20.1.: शत्रुकर्षण.

कर्हि (*v.* gr. 652. s. हि, gr. comp. 381.) quando. (Goth. *hwar* ubi? angl. *where*, nostrum *war*, *wor* in *war-um*, *wor-aus* etc.; lith. *kur* ubi?)

कर्ह्चित् (a praec. s. चित्) unquam; plurimum in constructione cum न ad exprimendum nunquam. N. 1.21. 17.3.19.7.22.16. Sine न, N. 24.22.

1. कल् 1. *A.* (सङ्ख्याने क. सङ्ख्यरतौ *v.*) numerare; sonare. (Conf. lat. *calculo*, forma redupl.)

2. कल् 10. *P.* (Haec radix plerumque vocalem brevem retinet, interdum eam producit, unde e.c. MAH.

1. 6670. et 6681. काल्यमाना agitata, v. etiam compositionem cum प्र.) 1) agitare, concutere, vibrare. MAH. 2. 8.: मरुता कलिता द्रुमाः; GIT. GOVIND. 1. 14.: कलयसि कर्बालम्. 2) cogitare. BHAR. 1. 71.: धन्यः को ऽपि न विक्रियाङ् कलयति प्राप्ते नवे यौवने. 3) putare, reputare. BHAR. 2. 37.: कलयति धारित्रोन् तृणसमाम्. (Cf. चर, चल, gr. κέλωμαι, κέλλω, lat. cello - excello, praecello - celsus; lith. kielù levo, elevo.)
- c. आ 1) agitare, concutere. MAH. 1. 2853.: मारुताकलितास् तत्र द्रुमाः; BHAR. 1. 50.: केशान् आकलयन्. 2) scire. GITAG. III. 7. 7.: खिन्नम् असूयया हृदयन् तत्रा "कलयामि. (Gr. ὀκέλλω.)
- c. प्र (productâ vocali radicali) id. MAH. 1. 7178.: प्रकालयन् एव स पार्थिवौघान्; 2. 1952.: प्रकालयेद् दिशः सर्वाः प्रतोदेने 'व शारधिः. (Lat. procella.)
- कल (r. कल् s. क्) 1) lenis, mollis, placidus, de voce. RAGH. 8. 58.: कलम् अन्यभृतास्तु भाषितम् (निहितम्); 1. 41.: सारसैः कलनिर्द्दैः. N. 9. 25.; वाष्पकलया वाचा. 2) leniter, placide sonans. RAGH. 16. 12.: कलनूपुराणाम्... अभिसारिकाणाम्. 3) m. sermo lenis, placidus. BR. 3. 21. 4) n. semen virile. MED.
- कलकल m. (कल + कल) sonus lenis, placidus, praesertim cuculorum Indicorum. BHAR. 1. 34.
- कलङ्क m. 1) macula. RAGH. 14. 37. 2) rubigo. RAGH. 13. 15.
- कलत्र n. (ut videtur a कल sg. 3. et त्र servans, cf. तनुत्र) 1) lumbus, femur. 2) uxor. HIT. 31. 16.
- कलधौत n. 1) argentum. 2) aurum. AM.: नूप्यहेमयोः.
- कलन n. macula. BHAR. 3. 72.
- कलभ m. catulus elephanti. UR. 91. 9.
- कलरव m. (BAH. e कल et रव sonus) 1) columba. 2) cuculus Indicus. (Fortasse etiam lat. columba cum कल cohaeret; lith. karwélis columba litteris transpositis explicari possit e kalréwis, vel e kar-léwis mutato l in r et r in l.)
- कलविङ्क m. passer. AM.
- कलश m. n. urna fictilis. HIT. 101. 8. (Gr. κάλιξ, lat. calix.)

कलशा f. id.

कलस m. n. id. SU. 2. 18.

कलसा f. id.

कलह m. rixa, altercatio, pugna. HIT. 8. 17.

कलहंस m. (e कल et हंस) anas mas. AM.

कलहंसो f. Fem. praec. RAGH. 8. 58.

कला f. (r. कल् s. क्) 1) pars, portio. A. 11. 3. 2) pars sexta decima diametri lunaris. HIT. 3. 1. 3) divisio temporis, Wils. «equal to 30 Cāshthas or about 8 seconds». DEV. 11. 8. 4) ars. BH. suppl. 2. (Fortasse lat. par-s, par-tis et por-tio obsoletâ suâ radice cum hac voce cohaerent, cum gutturales et labiales, nec non semivocales r et l saepissime inter se permutentur.)

कलानिधि m. (e praec. e निधि) luna. AM.

कलाप m. 1) ornamentum. 2) pavonis cauda. URV. 62. 9.

88. 14. 3) pharetra. 4) cumulus, multitudo. AM.: भूषणो

वर्हे तूणीरे संहते.

कलापिन् m. (a praec. s. इन्) pavo. RAGH. 6. 9.

कलाभृत् m. (e कला et भृत् ferens) luna. HEM., v. कलानिधि.

कलि m. 1) pugna, bellum; discordia, dissidium. HIT. 90.

4. A. 11. 9. 2) Indorum quarta mundi aetas, in quâ impietas praevalet, et nomen daemonis hujus aetatis. N. 6. 1.

कलिका f. flos non aperta. AM.

कलिङ्ग m. nomen regionis. DR. 2. 7. (*)

कलित (a कला s. इत) praeditus. UR. 48. 18.

कलिल invius, impenetrabilis. BH. 2. 52.

कलुष turbidus. N. 17. 7.

कलेवर n. corpus. SA. 5. 61. (Cf. lat. cadaver.)

कल्प v. कृप्.

कल्प (r. कृप् s. क्) 1) similis, in fine compositorum (v. gr. 652. suff. कल्प). DR. 5. 2. 5. 2) dies et nox Brahmae,

(*) Wils.: The name Calinga is applied in the Purânas to several places, but it especially signifies a district on the Coromandel coast, extending from below Cuttack to the vicinity of Madras.

intervallum 432,000,000 annorum. 3) nomen arboris in Indri coelo.

कल्मष 1) squalidus, sordidus. 2) n. peccatum. BH. 5. 17.

कल्माष varius, versicolor. AM.

कल्य (r. कल् s. य) 1) praeparatus. 2) sanus. 3) n. diluculum, ortus lucis, tempus matutinum v. sq. (V. कल्याण et cf. gr. *καλός* e *καλλός* - *καλλίων*, *καλλιστος*, *καλλί-*, *κάλλος* - per assimilationem e *καλjos* sicut *ἄλλος* ex *ἄλjos*, v. अन्य.)

कल्यम् Adv. (a praec. signo accus. म्) cras. N. 24. 48.

कल्याण (e कल्य s. आण, cf. suff. fem. आनी, आणी in nom. pr. velut इन्द्राणी, gr. min. 218.) 1) Adj. (f. णी) faustus, bonus, justus, eximius. BH. 6. 40. IN. 4. 14. BR. 1. 5. 2. 34. N. 12. 15. 92. 2) n. felicitas. RAGH. 2. 50. 17. 11.

कण् 1. 4. (अव्यक्ते शब्दे, कूजने शब्दे, अशब्दे v.) indistinctum sonum edere; sonare; mutum esse.

कण्णोल m. (ut mihi videtur, e कत् et लोल, v. उण्णोल) unda tumida. AM.; UR. 72. 6. infr.

कव् 1. 4. (वर्णे क. स्तुतौ वर्णे v.) colorare, pingere, depingere, describere; celebrare. V. कवि, cf. कु.

कवच m. n. lorica. A. 9. 5.

कवचिन् (a praec. s. इन्) loricated. A. 5. 25.

कवर (ut videtur, e क caput et वर tegens, a r. वृ s. अ) plexus crinalis, Wils. «a braid, or fillet of hair».

कवरो f. (Fem. praec.) id. AM.

कवल m. buccia. RAGH. 2. 5., v. कव्य. (Hib. *caomhna*, *caomhnadh* «food, nourishment» v. sq.)

कवि m. (r. कव् s. इ) poeta. BH. 8. 9. (Hib. *caomhdha* «poetry, versification».)

कवोष्ण (ex उष्ण praefixo कव quod ex कु q. v. ortum esse videtur) tepidus. RAGH. 1. 67.

कव्य n. (ut videtur a r. कु s. य, sicut हव्य q. v. ab कु) cibus, qui Manibus offertur. SU. 2. 10.

कश् 1. P. 4. (हिंसायाम् क. शब्दे v.) pulsare, laedere, occidere; sonare; v. कशा, कश्य et cf. कष्. (Hib. *casgairim* macto, trucido.)

कशा f. (r. कश् s. आ) flagellum. AM.

कशाय v. कषाय.

कश्चन v. किञ्चन.

कश्चित् v. किञ्चित्.

कश्मल n. (ut videtur, a r. कश् s. मल) debilitas, animi demissio. BH. 2. 2.

कश्य (r. कश् s. य) 1) flagellandus. AM.: कशार्हे. 2) n. latus equi. AM. 3) n. potus fervidus. AM.

कश्यप m. (e कश्य et प bibens a r. पा s. अ) Kas'yapus, Maric'is filius, deorum et Asurorum pater.

कष् 1. et 10. P. i. q. कष्; cf. चष्, कष्, जष्, कष्.

कष m. (r. कष् s. अ) lapis Lydius, «the touch-stone». AM.

कषाय (r. कष् s. आय) 1) adstringens de sapore. R. Schl. II. 12. 93. 2) ruber, fuscus. Lass. 60. 17. 3) m. n. gustus adstrictus. AM. (Scribitur etiam कशाय.)

कष्ट (r. कष् vel कश् s. त) 1) molestus, miser, aerumnosus. N. 13. 16. H. 1. 5. 29. HIT. 25. 18. 2) n. malum, infortunium. HIT. 72. 15. 3) कष्टम् Interj. vae! BHAR. 2. 88. (Hib. *ceas* «sorrow, grief, sadness».)

कस् 1. P. (गतौ) ire. (Hib. *cas*, *cos* pes, *coisighim* eo.)

c. वि विकसित expansus, apertus, de floribus. UR. 53. 7.

कस्तूर n. plumbum album. HEM. (Gr. *κασσίτερος*.)

कस्तूरिका (a sq. s. इक in fem.) moschus. UP. 45.

कस्तूरो f. moschus. AM. (Cf. *καστωρ*, *καστόριον*.)

कस्मात् (Abl. Interrogativi) cur. N. 3. 9.

कस्मिन्, कस्मै v. gr. 273.

कल्ल m. grus. AM.

का in initio compositorum eodem modo usurpatur ac कत्, unde ortum esse videtur abjecto त् et productâ vocali ad compensandum omissum त्.

कांस्य m. n. 1) cuprum album. Wils. «White copper, Queen's metal, any amalgam of zinc and copper». 2) poculum.

3) mensura quaedam. R. Schl. I. 72. 23.

काक m. cornix. AM.

काकपन्न m. (e praec. et पन्न ala) cinnannus ad capitis latera. R. Schl. I. 21. 9.

काकाल *m.* corvus. LASS. 4. 18.

काकिणी *f.* nomen mensurae et ponderis cujusdam.

काकिनी *f.* *id.* HIT. 60. 18.

काकु *f.* mutatio vocis propter moerorem, timorem etc. AM.:

विकारो यः शोकभीत्यादिभिरु ध्वने. UR. 36. 18.

काकुद *m.* palatum.

काकोल corvus. DR. 8. 31.

काग *m.* cornix. LASS. 4. 18.

काङ्क्ष् 1. *A. nonnunquam P. desiderare, optare.* H. 4. 38.

BH. 1. 32. 12. 17. 18. 54. (Hib. *cach-ta* fames,

goth. *huh-rus id., huggrja* esurio, nostrum *Hunger, ich hungere.*)

c. अभि *id.* SA. 3. 14.

c. आ *id.* BR. 3. 6.

काङ्क्ष् *f.* (r. काङ्क्ष् s. आ) desiderium. N. 16. 1. 24. 2.

काङ्क्षिन् (r. काङ्क्ष् s. इन्) desiderans, cupidus. SU. 2. 1.

काच *m.* (r. कच् lucere s. अ) vitrum.

काञ्च 1. *A. (scribitur काच, gr. 110^a.) i. q. कञ्च.*

काञ्चन *n.* (r. काञ्च s. अन्) 1) aurum. 2) *Adj. (f. नी, a subst. काञ्चन s. अ, v. gr. 652.) aureus.* SA. 1. 23. DR. 2. 7.

काञ्ची *f.* (r. कञ्च ligare s. अ in fem.) mulierum cingulum. BHAR. 1. 56.

काठिन्य *n.* (a कठिन s. य) durities. SAK. 47. 12.

काण coecus. HIT. 4. 15.

काण्ड *m. n.* 1) caulis, scapus; truncus. 2) sagitta. HIT. 85.

5. 3) equus. 4) classis, ordo, turba, multitudo. 5) occasio, tempus opportunum. 6) aqua. AM.: दण्डवा-
णार्चवर्गावसरवारिषु.

काण्डवत् *m.* (a काण्ड s. वत्) sagittarius. AM.

काण्डस्पृष्ट *m.* (e praec. et स्पृष्ट tactus) miles. AM.

काण्डीर *m.* (a काण्ड s. ईर) *id.* AM.

कातर (ut videtur, e का et तर transgrediens, a r. तृ s. अ)

1) invalidus, insufficiens. RAGH. 11. 78. C. *infin.* BHAR.

1. 60.: तत्र प्रत्यहम् आधातुम् ब्रह्मा खलु कातरः

2) pavidus, timidus, percussus. HIT. 55. 4. SAK. 58. 8.

UR. 26. 6. infr.; v. sq.

कातरता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum praecedentis.* SAK. 48. 10.

कातर्य *n.* (a कातर s. य) *id.* RAGH. 17. 42.

कात्यायनी *f.* (a कात्यायन - patronym. a कत्यायन no-
men sapientis cujusdam - signo fem. ई) nomen Durgae.
DEV. 8. 28.

कादम्ब *m.* (a कदम्ब s. अ) anas. RAGH. 13. 55.

कानन *n.* silva. H. 1. 42.

कान्त (r. कम् s. त) 1) desideratus, dilectus, amatus. H. 4.
35. N. 11. 7. 2) splendens. DEV. 4. 11., v. sq. (Bret.
koant pulcher.)

कान्तार *m. n.* 1) via mala. 2) silva. R. Schl. I. 30. 17.

कान्ति *f.* (r. कम् s. ति) 1) desiderium. 2) splendor, pul-
chritudo. IN. 5. 7. N. 3. 17.

कापथ *m.* (ex का et पथ, quod in fine comp. pro पथिन्
via) via mala. AM.; cf. कदध्वन्.

कापिश *n.* (a कपिश s. अ) potus fervidus. HEM.

कापुरुष *m.* (KARM. e का et पुरुष vir) vir vilis, abjectus.
HIT. 13. 19.

कापोत *n.* (a कपोत s. अ) grex columbarum. AM.

काम *m.* (r. कम् s. अ) 1) amor, cupido, cupiditas, deside-
rium, voluntas. BH. 2. 62. 18. 34. BR. 1. 16. SU. 4. 15. N.
1. 17. IN. 5. 61. SU. 1. 24. 2) Deus amoris. IN. 5. 49.
3) optatum, res optata. N. 17. 18.

कामग (e praec. et ग iens) qui secundum voluntatem vel
desiderium it, i. e. qui quo vult potest ire. N. 18. 23. IN.
2. 8.

कामगम (e काम et गम iens) i. q. praec. H. 3. 5. SU. 2. 5.

कामतस् *Adv.* (e काम s. तस्) ad voluntatem, secundum
desiderium. H. 2. 31.

कामडू *f.* (nomin. -धुक् v. gr. 81^a.) e काम et डू mul-
gens, a r. डू) quae mulgenti omnia optata praebet
vacca. BH. 3. 10. 10. 28. N. 2. 18.

कामम् *Adv.* (accus. a काम) 1) libenter. H. 2. 34. N. 20.
20. 2) bene, facile, *wohl.* RAGH. 2. 43. 4. 13.

कामरूप (e काम desiderium et रूप forma) I. *TRAP.* optata
forma. II. *BAN.* 1) qui optatam quamcunque formam

potest assumere. BH. 3.39.43.; cf. कामरूपिन् . 2) optatam i. e. pulchram formam habens. SU. 3.17.

कामरूपिन् (a praec. s. इन्) Adj. qui optatam quamcunque formam potest assumere. H. 2.22. SU. 1.20.34.

कामा f. (r. कम् s. आ) voluntas. SA. 5.10.: कामया cum voluntate, libenter.

कामिता f. (a sq. s. ता) 1) desiderium, cupido, libido. HIT. 28.7. 2) amor, benevolentia. RAGH. 9.57.

कामिन् (r. कम् s. इन्) 1) amans, cupiens, volens. BH. 2.70. 2) m. amasius. Lass. 60.14.

कामिनी f. (a praec. s. ई) amatrix, amata. RAGH. 9.69.

कामुक (r. कम् s. उक्) libidinosus. AM.; RAGH. 19.33.

कामोपहतचित्ताङ्ग (BAH. e कामोपहत - काम + उपहत v. rad. हन् - amore afflicto, et चित्ताङ्ग - चित्त + अङ्ग - animus et corpus) amore afflicto animum et corpus habens. H. 2.29.

काम्यक n. (a काम्य desiderandus s. क्) nomen silvae cuiusdam. DR. 1.1.7.6.5.

काम्या f. (r. कम् s. या) desiderium, optatio, votum. A. 9.30. BH. 10.1.

काय 1) m.n. corpus. BH. 5.11. 2) m. domus, v. निकाय.

कायस्थ (e praec. et स्थ) classis hominum hujus nominis et vir hujus classis. Wils. «The Cayeth or writer cast, proceeding from a Cshettriya father and Sùdra mother». HIT. 49.10.

कार m. (r. कृ in forma caus. s. आ) 1) nisus, contentio, labor. BH. 5.12. 2) in fine compositi. faciens, factor. v. अन्धकार, ओङ्कार etc.

कारक (r. कृ s. अक्) faciens, efficiens. N. 13.16. BH. 2.43.

कारण n. (r. कृ in forma caus. s. अन्) 1) actio, factum, opus. N. 23.3. 2) causa, ratio. IN. 5.11. SA. 4.6. N. 16.27.

कारणतस् Ado. (a praec. s. तस्) causâ. HIT. 14.15.

कारण्डव m. anatis species. AM.

कारव m. (e का et र्व sonus) cornix (Lat. *corvus*, fortasse etiam gr. *κόραξ*, mutato *o* in *k* v. gr. comp. 19.; etiam *κορώνη* et *cornix* quodam modo cum कारव cohaerere videntur.)

कारा f. (ut videtur, a r. कृ in forma caus. s. आ) carcer. (Lith. *kaliu* captivus sum, in carcere sum; *kalinỹs* captivus, *kalinẽ* carcer; v. sq.)

कारागार m. (e praec. et आगार domus) id. (Lat. *carcer*, quod etiam e repetita voce कारा explicari potest.)

कारागुप्त m. (e कारा et गुप्त custoditus) captivus. HEM.

कारिन् (r. कृ s. इन्) faciens. H. 3.18.4.16.

कारुणिक (a करुणा s. इक्) misericors. AM.

कारुण्य n. (a करुण miserabilis, s. य) miseratio, misericordia. H. 1.23. BR. 1.4.

कार्तस्वर n. aurum. AM.

कार्तिकेय m. (a कृत्तिका s. एय) Kârtikêyus, deus belli Sivo natus.

कार्त्स्न्य n. (a कृत्स्न totus s. य) integritas, plenitudo. MAH. 3.4031.

कार्पाण्य n. (a कृपाण miser, s. य) miseria. BH. 2.7. HIT. 31.4.

कार्मुक (f. की, a कर्मन् s. उक्) Adj. opus perficiens. Subst. 1) m.n. arundo Bambos. 2) n. arcus. DEV. 9.27.

कार्य (r. कृ s. य) 1) faciendus. H. 4.44. 2) n. negotium, officium. H. 4.27. BR. 2.4.

कार्यवत् (a praec. s. वत्) officiosus. N. 7.12.

कार्ष्य n. (a कृश s. य) macies, trop. exilitas, tenuitas. RAGH. 5.21. (Hib. *caoile* macies.)

काल् 10. P. (कालोपदेशे) tempus computare, Denomin. a sq.

काल Adj. niger. Subst. m. 1) color niger. AM. 2) tempus. 3) mors et nomen Yami, dei mortis. A. 7.5.10.31.

(Goth. *hveila* tempus - nostrum *Weile* - attenuato *á* in *ei* = *i* et adjecto *o*, sicut saepe post gutturales, e. c. in *hvas* quis = कस्, v. gr. comp. 388.; gr. *καίρος*; fortasse etiam *ὥρα*, lat. *hora*; *calendae*, quod, si in *calen-dae* dissolveretur, responderet sanscrito कालन्द *qui tempus dat* - कालम् + द cf. composita sicut अरिन्दम - vel कालन्ध *qui tempus ponit*. Ita pars prior vocis *perendie* convenit cum scr. accus. परम् alium, gr. comp. 375.

Cum काल *mors* convenit *κῆρ* et hib. *ceal* «death and

- every thing terrible»; ad काल niger retulerim *κηλίσ*, v. sq.).
- कालक *m.* (a काल *s.* क) 1) macula, naevus. AM.: पिबु-
2) jecur. HEM. (Cf. gr. *κηλίσ*, v. काल.)
- कालका *f.* nomen Asuriae cujusdam. A. 10. 7.
- कालकाञ्च (e praec. in *accus.* कालका et ञ) natus Asuro-
rum genus. A. 10. 2.
- कालकूट *m.* (e काल et कूट) veneni species. HIT. 84. 16.
- कालधर्म *m.* (e काल et धर्म) mors. AM.; R. Schl. I. 43. 1.
- कालधर्मन् *m.* (e काल et धर्मन्) *id.* MAH. 1. 4877.
- कालयाप *m.* (e काल tempus et याप nom. actionis a र. या
ire in formâ *caus.* यापय्, *s.* ञ) procrastinatio. HIT.
96. 18.
- कालयापन *n.* *id.* HIT. 54. 3.
- कालायस *n.* (e काल et आयस ferrum) ferrum. AM.
- कालिमन् *m.* (a काल *s.* इमन्) nigritudo. HIT. 84. 16.
- काली *f.* (a काल *signo fem.* ई) nomen Durgae. DEV. 9.
27.
- काव्य *n.* (a कवि *poëta s.* य) poëma.
- काष् 1. et 4. *A.* 1) lucere, splendere. RAGH. 10. 87. 2) ap-
parere, videri. M. 43.: नै 'व भूमिर् न च दिशः ...
चकाशिरे (sic legendum pro प्रकाशिरे).
c. निस् expellere, *ausleuchten.* Lass. 9. 14.
c. प्र *i. q. simpl.* RAM. III. 55. 21.: उद्यानानि प्रकाशन्ते
ममा 'न्यथा. - *Caus.* (प्रकाशयामि) collustrare, illu-
strare; manifestare. A. 1. 2. BH. 5. 16. HIT. 30. 20.
- काश्मीर nomen regionis. HIT. 46. 14.
- काष्ठ *n.* lignum. SA. 5. 1. 2. HIT. 49. 11. (Cambro-brit.
coed, bret. coat; e syllaba काष् gr. *ξύ* vocis *ξύ-λον*
litteris transpotis et *á* attenuato in *v* explicari possit.)
- काष्ठा *f.* minuta pars temporis, v. कला. DEV. 11. 8.
- कास् 1. *A.* (दीप्तौ शब्दकुत्सायाम् *κ.* कुशब्दे *र.*) 1) lu-
cere, splendere (v. चकास्, काष् et cf. goth. *haiza*
fax; Benary huc refert *Κάσ-τωρ*). 2) tussire. (Lith. *kós-tu*
tussio, *kós-ě-ti* tussire, slav. *kaš'ljati*, germ. vet.
huosto tussis, v. Pott. I. p. 278.; scot. *casad* *id.*, cambro-
brit. *pás.*)
- कास *m.* (r. कास् *s.* ञ) tussis. AM.
- कासर *m.* bos bubulus. AM.
- कासार *m.* stagnum, lacus. AM.
1. कि 3. *P.* चिकेमि (ज्ञाने) scire. (Fortasse lat. *scio* prae-
fixo *s*; hib. *ci* «see, behold», *ci-thi* «you see», *ci-
tear* «it seems, appears»; v. कित्.)
2. कि stirps interrogativa, v. किम्.
- किंशार *m.* (ut videtur, e किम् et शार, quod simplex non
invenitur, a र. श्रु laedere *s.* उ, v. gr. 671.) aristae spica-
rum. AM.
- किंशुक *m.* (*κΑΡΜ.* ex interrog. किम् et शुक psittacus. gr.
671.) nomen arboris (Butea frondosa). N. 12. 3.
- किङ्कर *m.* (e किम् quid et कर faciens) servus, famulus. SA.
6. 30.
- किङ्किणि *f.* cingulus cum parvis tintinnabulis, vel quodvis
aliud ornamentum tinniens.
- किङ्किणी *f.* *i. q. praec.*
- किङ्किणीकिन् (e praec. *s.* किन्) ornamento tinniente in-
dutus. IN. 5. 12.
- किञ्चन (*Nom.* कञ्चन, काचन, किञ्चन, v. gr. 284.) aliquis,
quispiam, ullus. SA. 2. 21.; praesertim in constructione
cum negativo न, e. c. SU. 4. 3. 24. - *Accus. neut.* किञ्चन
adverbialiter ponitur, praesertim in constructione cum न,
ad exprimendum nullo modo, neutiquam, nequaquam.
BR. 1. 24. (Cum suffixo चन conferatur *hun* linguae
goth., ubi *ni hwas-hun* idem valet ac sanscritum न क-
ञ्चन, v. gr. comp. 398.)
- किञ्चित् (*Nom.* कञ्चित्, काचित्, किञ्चित् v. gr. 284.)
id. BR. 1. 17. SU. 1. 25. HIT. 21. 5. - यः कञ्चित् *id.* HIT.
11. 5.: सुवर्णकिङ्कनं यस्मै कस्मैचिद् दातुम् इच्छामि-
किञ्चित् *Adv.* paululum. SA. 4. 26. DR. 9. 24. (Particula
enclitica चित् quae in dialecto Vêdicâ etiam cum Sub-
stantivis conjungitur - e. c. वयञ्चित् aves a वि - est
neutrum stirpis चि, quod ortum est e कि, unde formis
Vêdicis माकिस्, नाकिस् respondent Zend. *मā-cis*, *नाē-cis*, v. gr. comp. 398.)
- किञ्चित्क *m.* v. sq.

किञ्चुलुक *m.* (fortasse e किम् et चुलुक pro चलुक, a r. चल se movere) vermis. AM. Scribitur etiam किञ्चिलिक.

किञ्चल *m.* (e किम् et जल a r. जल् tegere s. अ) fibra loti, v. sq.

किञ्चलक *m.* (ut videtur, a praecedente, s. क, ita ut किञ्चलक mutilatum sit e किञ्चलक) RAGH. 15.52.: हिम-
ल्लिष्टकिञ्चलकम् पङ्कजम्.

किट् 1. *P.* (गतौ *x.*) ire. (Cf. कट्, ex quo किट् ortum esse censeo attenuato अ in इ, sicut इट् q. v. ex अट्.)

किटि *m.* (r. किट् s. इ) aper. AM.

किट्ट *n.* sordes. AM.: = मल.

किण *m.* cicatrix. RAGH. 18.47.

1. कित् 3. *P.* चिकेत्ति (cf. कि unde कित् ortum esse videtur adjecto त्, v. gr. comp. 109^b.) 1) videre, cernere, percipere, animadvertere. RIGV. apud Rosen. p.81.3.: यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्च चिकेतति «ut nos Mitras, Varunas, et Rudras animadvertat» (चिकेतति pro चिकेत्ति, adjecto caractere 1^{mae} classis, ita ut चिकित् pro radice haberi posset); p.100.7.: तव वज्रश्च चिकिते बाह्वोर हितः «telum conspicitur tuis in manibus positum» (praeter. redupl. hic sicut saepe in dialecto Védicâ praesentis loco fungitur; posset tamen etiam चिकिते pro praes. cognatae radice कि haberi); p.106.3.: तवे 'द इदम् अभितश्च चिकिते वसु «tua haec ubique conspicitur opulentia» (चिकिते pro चिकिते, quod supra); 140.5.: चिकेतद् अस्मै «animum advertat huic» (चिकेतद् pro चिकेद् (चिकेत्) sicut supra चिकेतति pro चिकेत्ति). 2) scire, nosse. RIGV. p.137.4.: य ईञ्च चिकेत गुहा भवन्तम् «qui eum novit in specu versantem»; p.144.4.: चिकित्त्वान् अग्निम् पदे परमे तस्थिवांसम् «cognoscens Agnim loco summo insistentem». (In utroque tamen loco significationem cernere, percipere praetulerim; grammatici vero hanc radicem explicant per ज्ञाने *x.* मतौ *r.*)

2. कित् 1. *P.* (रोगापनयने *x.* संशयेच्छावासारेणेषु *r.*) sanare; dubitare; desiderare; habitare; valere. In

dialecto Védicâ कित् cl.1. item significat cernere, animadvertere. RIGV. p.3.2.

कितव *m.* lusor, aleator. N. 17.37.

किन्तु (किम् + तु) sed, autem, vero. HIT. 10.11.86.4.

किन्नर (KANN. e किम् quid, et नर vir, v. gr. 671.) nomen ordinis Geniorum, qui Kuvèri sunt famuli et coelestes cantores et fidicines.

किन्नु (किम् + नु) 1) an, num. N.10.10.12.98. 2) quanto minus, nedum. BH. 1.35.

1. किम् (Nom. कस्, का, किम्, gr. 273.) quis; - Nota locutionem cum gen. personae et instr. rei, ad exprimendum, quid prodest? e. c. N.12.90.: को नु मे जीवितेना 'र्थस् तम् ऋते पुरषर्षभम्; RAGH. 2.53.: किन् राड्येन तद्विपरीतवृत्ते; nonnunquam part. fut. pass. radice क् additur, e. c. Lass. 12.20.: किम् ब्रजना मम भाषितेन कर्तव्यम्. In hujusmodi locutionibus part. pass. praet. gerundii loco fungitur, e. c. DR. 7.4. H. 4.2. - Antecedente quopiam vocabulo interrogativo aliquis; BH. 2.21.: कथं स ... कइ घातयति हन्ति कम्; cum sequente अपि aliquis, quispiam. HIT. 4.7.; cum antecedente relativo et sequente अपि quisque, quicumque. N. 26.9. (Litth. kas accurate convenit cum nomin. masc. कस्; goth. hva-s quis? = कस्, hvó quae? = का, hva-ta quid? = obsoleto कत्, zendico 𐬑𐬀𐬎𐬎 ka t; lat. quis, quid, a Th. कि quo, quod (= कत्), qui, quorum, quos, a Th. क; de fem. et neut. pl. quae pro quâ = goth. hvó v. gr. comp. 387.394.; ad Th. कि etiam pertinet lat. hi-c, ci-s, ci-tra, l. c. 394.395. et goth. III, unde hi-mma, hi-na, hi-ta, hi-dré, angl. he, hi-s, hi-m, l. c. 397.; gr. ΠΟ, jon. ΚΟ (πό-τερον, κό-τερον, πῶς, κῶς etc.); slav. ky-ĭ, ka-ja, ko-e, gr. comp. 388.; hib. cia, scot. co, cambro-brit. pa quid?)

2. किम् Adv. 1) cur. BR. 3.2. 2) an, num. HIT. 39.4.: अस्मिन् निर्जने वने कदाचित् किम् व्याधा सञ्चरन्ति; v. किन्नु, किम्वा. 3) utrum ob. HIT. 53.18. 4) Cum sequente पुनर् (किम् पुनर्) quanto magis vel quanto minus. BH. 9.33. A. 5.2.

किमर्थम् Adv. (रत्प. e किम्, tanquam interrogativi stirpe

cum vi genitivi, et अर्थम् v. अर्थ) cur, quam ob rem.
H. 4. 28.

किमु v. उ.

किमुत Adv. (किम् + उत) nedum, ne dicam. RAGH. 2.
62.

किम्पचान (e किम् et पचान coquens a r. पच् s. partic.
praes. AM. आन pro मान) miser. AM.

किम्पुरुष m. (e किम् et पुरुष vir) i. q. किन्नर. AM.

किम्बदन्ती f. (e किम् et वदन्ती part. praes. fem. radi-
cis वद् dicere) rumor, fama. HIT. 39. 7.

किम्वा (किम् + वा) an, num. UR. 6. 1. infr.

कियत् (Nom. कियान्, कियती, कियत्, a stirpe interr.
कि s. अत् e वत् abjecto व्, mutato इ stirpis कि in
इय् ex euphon. lege 51., v. इयत्) quantus, quot. HIT.
56. 16. PAT. 4. — कियत् Adv. aliquantulum, paululum.
HIT. 86. 6.

किर m. (r. कृ s. अ) aper.

किरण n. (r. कृ s. अन्) radius luminis. RAGH. 5. 74.

किरात m. Kirátus, homo ferus, silvas vel montes habitans
et venatu vivens.

किरोट m. diadema, tiara. A. 5. 13.

किरोटिन् (a praec. s. इन्) 1) diadematus, tiaratus. A. 1.
3. BH. 11. 17. 2) cognomen Arg'uni. DR. 5. 15.

किर्मोर (ut videtur, a r. कृ) 1) varius, versicolor. AM. 2) m.
malus aurantia. (Cf. gr. κίρρος.)

1. किल् 6. P. (शैत्यक्रीडनयोः क. शौल्ले क्रीडे v.) frigi-
dum esse; ludere; album esse; (v. कोलि et cf.
hib. cal «a joke» ejectâ vocali radicali post Gu na e in-
crementum.)

2. किल् 10. P. (क्षेपे क. नुदौ v.) jaculari; mittere.

किल sane, certe, profecto. IN. 5. 28. BR. 3. 11. N. 12. 19.

किल्चिष 1) Adj. improbus, scelestus. RAM. III. 75. 43.:
कर्म किल्चिषम्. 2) Subst. n. a) peccatum. BH. 3. 13.
6. 45. b) piaculum. R. Schl. I. 62. 7.

किशल m. n. gemma arboris, palmes, surculus, v. किसल.

किशलय m. n. id. v. किसलय.

किशोर m. pullus. R. Schl. II. 20. 20.

किष्क 10. A. (वधे v.) occidere. (Hib. ceasaim «I tor-
ment, crucify, vex».)

किष्कु m. f. cubitus. MAH. 2. 20.

किसल m. n. i. q. किशल.

किसलय m. n. id. UR. 57. 6. infr.

कीकस n. os, ossis. AM.

कीचक m. arundo bambos vento stridens. RAGH. 2. 12. 4.
73.

कीट् 10. P. (बन्धे क. बन्धवर्णयाः v.) ligare; tingere.

कीट m. insectum, vermis. HIT. 8. 7. (Gr. κίς.)

कीटश (gr. 287.) qualis? HIT. 4. 21. (Prâkr. कोरिस, slav.
ko-lik, Th. ko-liko, gr. πη-λίκος, goth. hwê-leiks, Th.
hwê-leika, nostrum we-lcher, lat. quâ-lis, v. ईटश et gr.
comp. 417.)

कीर m. psittacus. AM.

कीर्ण v. कृ, gr. 609.

कीर्त्त v. कृत्.

कीर्त्ति f. (r. कृ s. ति, v. कृत्) gloria. N. 20. 33.

कील् 1. P. (बन्धे) ligare.

कील् m. 1) flamma. AM. 2) palus, sudes, stipes. AM. =
शङ्कु, v. sq.

कीलक m. (a praec. s. क) lignum transversarium. HIT.
49. 11. 13. 15.

कीला f. i. q. कील.

कीलाल n. 1) aqua. 2) sanguis. AM.

कीश m. simia. AM.

1. कु 1. A. 2. P. 9. P. कवे, कौमि, कुनामि (शब्दे) sonare.

2. कु 6. A. कुवे (आन्तिस्वरे) gemere. (Hib. caoi, caoidh
«lamentation, mourning», caoidhim «I lament, mourn,
grieve».)

3. कु stirps interrogativa, unde descendunt Adverbia कुतस्
et कुत्र. In initio compositorum nuda stirps adhibetur ad
exprimendam contemptum vel deminutionem (v. gr.
273.)

कुम् 10. P. (भाषार्थे क. भासने v. scribitur कुम्, gr. 110°.)
loqui; splendere. (cf. कस्, goth. hausja, nst. hore.)

- कुक् 1. 4. (आदाने) capere, sumere.
- कुकार (ex कु et कार manus) manum intortam vel debilem, languidam habens. AM.
- कुकृत्य *n.* (e कु et कृत्य *n.* faciendum, negotium) negotium exiguum, leve. HIT. 76. 14.
- कुक्कुट *m.* gallus. HIT. 106. 17.
- कुक्कुभ *m.* Phasianus gallus. AM.
- कुक्कुर *m.* canis. HIT. 50. 3.
- कुक्षि *m.* venter, uterus. RAGH. 10. 66.; trop. RAGH. 2. 38.: अद्रिकुक्षि; A. 5. 11.: समुद्रकुक्षि. (Lat. *coxa, coxendix*, gr. *κοχώνη*? germ. vet. *bäh*, nostrum *Bauch*, mutata gutturali in labialem.)
- कुङ्कुम *m.* crocus. AM. (Fortasse *κρόκος*, *crocus* per metathesis e *κρόκος*, *corcus*, mutata nasali in *r*, v. gr. comp. 20.)
1. कुच् 1. *p.* (रोधपर्ककौटिल्यलेखनेषु) impedire, includere; conjungere, miscere, tangere; inflexum esse; ire. V. कुञ्च.
2. कुच् 1. *p.* (तारशब्दे) altum, acutum sonum edere.
3. कुच् 1. 6. *p.* (सङ्कोचे) curvare, inflectere. V. कुञ्च.
c. सम् *id.* BHAR. 3. 74.: गात्रं सङ्कुचितम्. — *Caus. id.* MAH. 1. 2843.: केचिद् गजाः ... सङ्कोच्या 'ग्रकारान् भोताः प्रद्वन्ति स्म.
- कुच *m.* (r. कुच् s. अ) mamma; N. 12. 66. cf. चुचुक, चूचुक.
- कुचाग्र *n.* (e praec. et अग्र) papilla. AM.
- कुञ् 1. *p.* (स्तेयकारणे क. स्तेये *v.*) furari.
- कुञ्च 1. *p.* inflexum esse. कुञ्चित *cinnatus*. IN. 5. 6. *ubi* कुञ्चित *pro* कुञ्चित *legendum*. (Hib. *cuachaim* «I fold, plait», *cuach* «a curl», *cuachach* «curled, frizzled»; v. कुच्.)
c. वि corrugari. MAH. 1. 4112.: विकुञ्चितललाटभृत्.
- कुञ्ज 1. *p.* (अव्यक्तो शब्धे क. scribitur कुञ् gr. 110⁹.) sonare.
- कुञ्ज *m.n.* 1) locus repentibus plantis abundans. IN. 1. 25.

- 2) umbraculum, casa frondea. 3) elephanti dens prominens. 4) maxilla inferior.
- कुञ्जर *m.* (a praec. sgnf. 3. suff. र) elephantus. Nom. pr. DR. 2. 11.
- कुञ्जररूपिन् (a कुञ्जररूप elephanti forma s. इन्) elephanti formam habens. SU. 2. 20.
1. कुट् 6. *p.* (कौटिल्ये) inflexum esse, v. कुटिल.
c. प्र torrere, assare. MAH. 1. 2842.: भक्षयन्ति स्म मांसा-
नि प्रकुट्टय विधिवत् तदा; v. sq. et कुट्ट.
2. कुट् 10. 4. (प्रतापने) calefacere, urere. (Cf. 2. कूट्, कुट्ट. Hib. *cuatan* sol. v. Pict. p. 23.)
- कुट *m.n.* hydria. AM.
- कुटि *m.f.* (r. कुट् s. इ) casa. AM. (Cf. angl. *hut*, nostrum *Hütte*.)
- कुटिल (r. कुट् s. इल) curvus, inflexus, flexuosus. DEV. 2. 8.
- कुटुम्ब 10. 4. (धृत्याम्) tenere, ferre, perferre.
- कुटुम्ब *m.* progenies, stirps. RAGH. 7. 68.
- कुटुम्बक (a praec. s. क) 1) *Adj.* propinquus, cognatus.
2) *n.* familia. HIT. 21. 2.
- कुटुम्बिन् (a कुटुम्ब s. इन्) pater familias. UR. 36. 15.
- कुटुम्बिनी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) uxor. RAGH. 8. 85.
1. कुट्ट 1. *p.* (प्रतापने) calefacere, v. 2. कुट्.
2. कुट्ट 10. *p.* (हिदने क. कुत्साहिदोः *v.*) scindere; contemnere.
- कुट्टनी *f.* (ut videtur, a r. कुट्ट s. अन्न in *fem.*) lena, libidinis ministra, *Kupplerin*. HIT. 11. 8.
- कुट्टिम *m.n.* pavementum. RAGH. 11. 9.
- कुट्टमल *m.n.* calyx efflorescens. HIT. 39. 15.
- कुठ *m.* arbor. AM.
- कुठार *m.* (e praec. et अर a r. ऋ s. अ) securis. RAM. I. 4. 20.
- कुठारी *f.* (*Fem.* praec.) *id.*
- कुड् 6. *p.* (बाल्ये क. अदने *v.*) puerilem esse; edere.
1. कुण 6. *p.* (शब्दोपकरणायोः) sonare, adjuvare. (Cf. कण, षण, चण, स्वन, lat. *cano, sono*, lith. *z'wan* à sono.)

2. कुण् 10. P. (आमन्त्रणे क.) salutare, valedicere.
 कुणप m. corpus mortuum. AM.
 कुणि m. i. q. कुकर. AM.
 कुणह् 1. P. (वैकल्ये, scribitur कुह्, gr. 110^a.) conturbatum, mutilatum, dirutum esse.
 कुणह् 1. P. (आलस्ये क. खोठने वैकल्ये आलस्ये ष.; scribitur कुह्, gr. 110^a.) claudum, mutilatum, pigrum esse; v. sq.
 कुणठ (r. कुणह् स. ञ) segnis, tardus, piger. AM.: मन्दः क्रियासु यः.
 1. कुण्ड् 1. P. (वैकल्ये, scribitur कुड्, gr. 110^a.) i. q. कुणह्.
 2. कुण्ड् 1. A. (दाहे, scribitur कुड्, gr. 110^a.) urere, cf. कुह्.
 3. कुण्ड् 10. P. (रक्षणे, scribitur कुड्, gr. 110^a.) servare, tueri.
 कुण्ड 1) n. urceus, urna, hydria. MAH. 1. 4500. 4504. 2) caverna in terrâ facta ad servandum ignem sacrum. 3) puteus. RAGH. 1. 84. 4) adulterino sanguine natus e feminâ, vivente marito. AM.
 कुण्डक m. (a praec. s. क) i. q. कुण्ड m. sgfc. 1. UP. 45.
 कुण्डल n. 1) annulus. N. 14. 3. (v. gr. 653.) 2) annulus de auricula suspensus. 3) vinculum, armilla, collare, monile.
 कुण्डलिन (a praec. s. इन्) Possess. praec.
 कुण्डलीकृत Adj. (e कुण्डल et कृत, v. gr. 653.) annulus factus. N. 14. 3.
 कुण्डिन n. nomen urbis Vidarbhorum. N. 21. 2.
 कुतस् (a कु q. v. s. तस्) 1) unde? H. 2. 24. 4. 27. 2) nedum, multo minus. BH. 4. 31.; sequente एव. IN. 1. 17. BR. 1. 28.
 कुतुक n. i. q. sq. AM.
 कुतूहल n. 1) voluptas. N. 1. 16. 13. 48. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. SAK. 19. 6. infr. UP. 78.
 कुत्र (a कु q. v. s. त्र) ubi?
 कुत्रचित् (e praec. et चित्) alicubi.
 कुत्स् 10. A. 1) spernere, contemnere. RAM. I. 49. 18.: कु-

- त्सिता विचरिष्यथ. 2) conviciari, maledicere. DHRT. 57.: कुत्सयित्वा वचोभिः; Part. praes. P.: कुत्सयन् MAH. 1. 5286. (Lith. kussinu adversor.)
 कुय् 4. P. (पूतीभावे क. पूतित्वे ष.) foetere (cf. पूय).
 कुय m. elephantii tegmentum versicolor. AM.
 कुया f. id.
 कुन्त m. jaculum uncinatum. AM. (= प्राप्त).
 कुन्तल m. capillus. TSCHAUR. 4.
 कुन्ती f. 1) nomen regionis. H. 1. 31. 2) regis Pândas uxor.
 1. कुन्थ् 1. P. (हिंसा सङ्कलेशयोः क. ल्लेशे वधे ष., scribitur कुय्, gr. 110^a.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. lat. *quatio*, *per-cutio* et scr. पुय् quod ex कुय् mutatâ gutturali in labialem ortum esse censeo.)
 2. कुन्थ् 9. P. कुथामि (gr 387.) id.
 कुन्द m. n. jasmini species, jasminum multiflorum vel pubescens. AM.
 कुन्द् 10. P. (अनृतभाषणे क. मिथ्योक्तौ ष.; scribitur कुह्, gr. 110^a.) mentiri.
 1. कुप् 4. P. irasci. HIT. 76. 13.; cum dat. pers. RAGH. 3. 56.: चुकोप तस्मै स भृशम्. कुपित iratus. N. 20. 32. - ATM. cum accus. RAM. I. 39. 7: कुप्यते देवान्. - (Lat. *cupio*, nostrum *hoffe*, angl. *hope*.)
 c. अति valde irasci. RAM. III. 72. 66.
 c. प्र i. q. simpl. HIT. 74. 8. Caus. MAN. 9. 314.: को न नश्येत् प्रकोप्य तान्.
 2. कुप् 10. P. (भाषार्थे क. द्युतौ ष.) loqui; splendere. (Cf. hib. *cubhas* «a word, a promise»; huc etiam trahi possit lat. *cupo* in *nun-cupo*; gotlk. *HUF* lamentare.)
 कुप्य (e कु et पूय pus) vilis, abjectus. AM.
 कुप्य n. quodvis metallum excepto auro et argento, ut cuprum etc. AM.
 कुब्ज gibbosus, gibberosus. AM. (Lith. *kuprà* gibber, *kuβ-tas* gibbosus, gr. *κυβός*, *κύπτω*, lat. *gibbus*, *gibba*, *gibber*; fortasse etiam nostrum *Höcker*, mutatâ labiali in gutturalem.)

कुब्जाक (a praec. s. क) *id.* Lass. 32. 13.

कुमार 10. P. (Denominativum a sq.) ludere.

कुमार *m.* (ut mihi videtur e कु et मार - a र. मृ - quod secundum originem suam virum significare possit, sicut मर्त्यं q.v.) 1) puer qui ad quintum annum nondum pervenit. BR. 2. 7. N. 1. 8. 2) princeps juventutis, regni heres. AM.: = युवराज. 3) cognomen Kârtikêyi. (Gr. κόρος, κοῦρος ejectâ syllabâ mediâ; huc etiam retulerim μεῖραξ, μεῖράκιον abjectâ priore compositi parte.)

कुमारव्रत *n.* (e praec. et व्रत) votum coelibatûs. UR. 77. 5. infr.

कुमारो *f.* (a कुमार signo *fem.* ई) puella, a decimo usque ad duodecimum annum.

कुमाल् 10. P. (ortum est e कुमार mutato र in ल्) i. q. कुमार.

कुमुद् *f.* i. q. sq.

कुमुद *n.* 1) Nymphaea esculenta alba. 2) Nymphaea rubra.

कुमुदिनी *f.* (a praec. s. इन् in *fem.*) cumudis floribus abundans locus.

कुमुदिनीनायक (e praec. et नायक ductor, dux, dominus) luna. HIT. 79. 5.

कुमुदत् *n.* (a कुमुद् s. वत्) 1) lotis abundans. RAGH. 4. 19. 2) *m. n.* i. q. कुमुदिनी. AM.

कुमुदती *f.* (a praec. signo *fem.*) 1) i. q. कुमुदिनी. SAK. 52. 6. infr. 2) nymphaeae species, Wils. «Menyanthes indica or cristata». RAGH. 6. 36.

कुम्ब् 10. P. (कादने क. स्तृत्याम्; scribitur कुब्, gr. 110⁴².) tegere; sternere.

कुम्भ *m.* 1) vas aquarium, urna. N. 23. 11. 2) modi fragmentarii genus. 3) tumor in superiore parte frontis elephantis, Wils. «There are two of these projections, which swell in the rutting season.» DEV. 3. 13. (Cf. κύμβη.)

कुम्भकार *m.* (e praec. et कार factor) figulus.

कुम्भयानि *f.* (BAH. e कुम्भ et यानि) nomen Apsaras in cuiusdam. IN. 2. 30.

कुम्भिन् *m.* (a कुम्भ s. इन्) elephantus. HEM.

कुम्भिल *m.* fur.

कुम्भीर *m.* crocodilus. AM.; Wils. «the crocodile of the Ganges, the longnosed alligator».

कुम्भीरक *m.* (a praec. s. क) fur. UR. 32. 8. infr., cf. कुम्भिल.

1. कुर 6. P. (शब्दे) sonare.

2. कुर व. कृ, gr. 383.

कुरङ्ग *m.* antilope. UR. 77. 9. infr.

कुरर (r. कुर) *m.* haliaeetus. N. 12. 113.

कुररो *f.* *Fem.* praec.

कुरु *m.* Nom. pr., unus e majoribus Dhritarâschtri et Pândûs.

कुरुक्षेत्र *n.* (e कुरु et क्षेत्र) nomen regionis prope urbem Delhi.

कुरुरो *f.* probabile ter i. q. कुरुरो, scilicet haliaeetus femineus. N. 11. 20. A. 10. 63. (in ed. Calc. legitur कुरुरो).

कुरुवक *m.* nomen plantae, Wils. «1) The crimson amaranth. 2) A purple species of barleria. 3) Also a yellow kind.»

कुर्द् 1. A. (क्रौडायाम्) ludere, cf. कूर्द्, गुद्.

कुल् 1. P. (बन्धुसंहृत्योः) colligere; cognatum esse.

c. आ turbare, perturbare. HIT. 39. 20.: स्मराकुलितमति; RAM. III. 71. 10. शोकेना "कुलितेन्द्रिय. Cum त्रि + आ *id.* RAM. I. 45. 7.: क्रोधव्याकुलित.

c. सम् *id.* RAM. III. 49. 2.: सङ्कुलितेन्द्रिय.

कुल *n.* (r. कुल् s. अ) familia, genus. H. 4. 5. BR. 2. 14. (Hib. gaol «a family or kindred».)

कुलगिरि *m.* (e praec. et गिरि) mons principalis, quorum septem enumerantur, v. कुलभूमत्.

कुलटा *f.* femina impudica. AM.; MR. 288. 11.

कुलभूमत् *m.* (e कुल et भूमत्) i. q. कुलगिरि. RAGH. 17. 78.

कुलस्त्री *f.* (TATP. e कुल et स्त्री femina) femina generosa stirpe orta. N. 18. 8.; v. sq.

कुलाङ्गना *f.* *id.* SA. 7. 15.

- कुलाय *m.* (e कुल et अय a r. इ ire s. अ) nidus. AM.
 कुलिश *n.* fulmen. DEV. 8. 34.
 कुलीन (a कुल s. ईन) nobilis, generosus. N. 17. 42.
 कुलीर *m.n.* cancer. HIT. 114. 9.; zodiaci constellatio. R. Schl. I. 19. 8.
 कुल्य (a कुल s. य) *Adj.* 1) familiaris. BUAR. 3. 24. 2) generosâ stirpe ortus. *Subst.n.* (ut videtur, a r. कुल् s. य) os, ovis. AM.
 कुल्या *f.* (r. कुल् s. य in fem.) 1) flumen. RAGH. 7. 46. 2) canalis. SAK. 7. 12. RAGH. 12. 3.
 कुवल *n.* lotus flos. AM.
 कुवल्य *n.* id. AM.
 कुवाद (ex कु et वाद dicens) maledicus, calumnians. AM.
 कुवेर *m.* (KARM. e कु et वेर *m.n.* corpus) Deus divitiarum, sic dictus propter deformitatem suam; fingitur enim cum tribus cruribus et octo dentibus.
 कुवेल *n.* lotus flos. HEM.
 1. कुम् 4. *P.* (शिलाषि) amplecti, v. कुम्. (Fortasse gr. κῦω, κῦ-νέω abjectâ consonante finali.)
 2. कुम् 1. et 10. *P.* युतौ splendere.
 कुश 1) *m.n.* graminis species (Poa cynosuroides) quam Indi venerantur et in multis sacris ritibus adhibent. 2) *n.* aqua. AM.; v. कुशेशय.
 कुशल 1) salvus, felix, prosper. N. 16. 29. BH. 18. 10. 2) habilis, dexter, peritus, gnarus. IN. 2. 28. N. 12. 83. 19. 18. 22. 12. 3) *Subst.n.* salus, fortuna, prosperitas. N. 2. 16. 12. 71. 13. 31. 22. 2.
 कुशलिन् (a praec. s. इन्) salvus, felix. N. 2. 16. 16. 29.
 कुशूल *m.* horreum, granarium. HIT. 5. 10. 66. 13. 18. 19.
 कुशेशय *n.* (e कुशे in aqua et शय qui jacet) lotus flos. RAGH. 6. 18.
 कुष् 9. *P.* (निष्कर्षे) extrahere; cf. कृष्.
 कुष्ठ *n.* (e कु et स्थ) leprae. AM.
 कुम् 4. *P.* i. q. कुम्.
 कुसरित् *f.* (e कु et सरित् fluvius) fluvius tenui aquâ. HIT. 30. 7.

- कुसुम *n.* flos.
 कुसुमाकर *m.* (florum multitudinem habens, e praec. et आकर fodina, multitudo) ver. BH. 10. 35.
 कुसुमित (a कुसुम s. इत) floridus. SA. 4. 26.
 कुसुमेषु *m.* (e कुसुम et इषु sagitta) nomen Anangi.
 कुस्म् 10. *A.* (कुस्मिते *v.*) distorto vultu ridere. (Luce clarior est verbum कुस्मये compositum esse e particula कु et स्मये rideo a r. स्मि; scribendum igitur est कुस्मि, quod secundum 1^{am} cl. format कुस्मये.)
 कुह् 10. *A.* (विस्मारणे *κ.* विस्मापने *v.*) decipere, fallere; *v. sq.*
 कुहक *m.* (r. कुह् s. अक) 1) deceptor. 2) actio decipiendi, destitutio. HIT. 129. 22.
 कुहन *m.* (r. कुह् s. अन्) *n. pr.* DR. 2. 11.
 कुहना *f.* (r. कुह् s. अन् in fem.) simulatio pietatis, sanctitatis. AM.
 कुहर *n.* caverna, specus. HIT. 58. 2.
 1. कू 6. *A.* कुवे (शब्दे *κ.* आतस्वरे *v.*) sonare; gemere. (Cf. कूज्, κῦκῦω.)
 2. कू 9. *P. A.* कुनामि कुने. *id.*
 कूज् 1. *P.* sonare praesertim de avibus. R. Schl. prooem. 1.: कूजन्तम् ... वन्दे वाल्मीकिकोकिलम्; de arundine RAGH. 2. 12.; v. कूजित.
 c. अत्र *id.* RAM. III. 70. 12.: विहगो भृङ्गराजो ऽयम् ... कोकिलेना 'वकूजति'.
 c. उप *id.* N. 12. 113.: चक्रवाकोपकूजित.
 c. निस् *id.* RAM. III. 69. 36.: निष्कूजन्तः शुभा गिरः.
 कूजित *n.* (r. कूज् s. त) sonitus. RAGH. 9. 26.: पट्टपद कोकिलकूजितम्; 4. 62.: शार्ङ्गकूजित.
 1. कूट् 10. *P.* (दाहे मत्त्रे) urere; consulere, deliberare. (Cf. angl. heat, hot; island. vet. hiti calor, heitr calidus, nostrum Hitze, heifs. V. 2. कूट्.)
 2. कूट् 10. *A.* (अप्रसादे *κ.* अप्रसादाप्रदोः *v.*) inclementem, non faventem, non munificum esse.
 कूट *m.* (r. कूट् s. अ) 1) vertex, cacumen. N. 12. 8. 2) acervus, v. कूटशस्. 3) fraus. MAH. 1. 2476.: न कूटमानैरुवपिणः पण्यम् विक्रीणते तदा; v. कूटबन्ध.

कूटक *n.* (r. कूट् s. अक) vomer. AM.

कूटबन्ध *m.* (e कूट fraus et बन्ध) laqueus, Fallstrick. RAGH. 13.39.

कूटशस् *Adv.* (a कूट s. शस्) acervatim. A. 9.5.

कूड् *6. P.* (घसने क. घान्ये भक्ते r.) edere; solidum esse.

कूण् *10. P. A.* (सङ्कोचे) curvare, inflectere.

कूप् *10. P.* (दौर्बल्ये) debilem esse.

कूप *m.* 1) fovea, cavum, specus. 2) puteus. BHAR. 2.41.

(Gr. κύπη, russ. КОΠΑЮ fodio.)

कूर्द् *1. A.* (क्रीडायाम्) ludere, v. कुर्द्. (Huc trahi possit lat. *lúdo*, ita ut ortum sit ex *úldo* pro *úrdo*, abjectá gutturali sicut in *amo* - v. कम् - et litteris transpositis.)

कूर्दन *n.* (a praec. s. अन्न) ludus, jocus. AM.

कूर्म *m.* testudo. N. 12.113. (Fortasse gr. κλέμμυς, χέλυς, χελώνη quodam modo cum कूर्म cohaerent, mutato r in λ.)

कूर्मपृष्ठेन्नत *Adj.* (कर्म. e कूर्मपृष्ठ testudinis tergum et उन्नत, v. नम् praef. उत्, erectus) testudinis tergi instar erectus, altus (convexus). IN. 5.12.

कूल् *1. P.* (आवरणे क. आवृतौ r.) tegere, protegere, v. sq.

कूल *n.* (r. कूल् s. अ) ripa, littus. R. Schl. I. 1. 28.: गङ्गा-कूले. (Hib. *cul* «custody, guard, defence; the back part of any thing»; *col* «an impediment, a prohibition».)

कूवर *m. n.* temo.

1. कृ *8. P. A.* करोमि, कुर्वे (irreg. v. gr. 383.; in dial. Véd. haec radix sequitur 5^{am} cl., e cujus caractere नु signum 8^{ae} cl. उ abjecto न् ortum est) agere, facere, efficere, exercere. BH. 13.31.: न करोति; HIT. 6. 19.: यथा मृत्पिण्डतः कर्ता करोति यद् यद् इच्छति; N. 1. 26.: मानुषीङ् गिरङ् कृत्वा; 8. 18.: कुरु मदचः; 17. 39.: प्रसादङ् कुरु; DEV. 3. 23.: कोपङ् चक्रे; BR. 3. 2.: क्रियताङ् क्षमम्; H. 4. 22.: विक्रमङ् चक्रतुः परम्; BR. 2. 32.: व्यवसायङ् करोमि. — Cum gemin. accus. facere aliquem aliquid. NALOD. 4. 23.: अकृत मुदा यन्तारन् तम्; RAGH. 2. 46.: अन्धकारं शकलानि कुर्वन् tenebras dividens, ad litt. in frustra vertens. Nonnun-

quam nomen rei, in quam aliquid vertitur, suffixo शात् *instruitur*, e. c. RAGH. 8. 20.: अकरोद् ... द्विषदारम्भफलानि भस्मसात्. Notetur praecipue locus in RAGH. (16. 25.) ubi forma in सात् Adjectivi vice fungitur: कुशावतीं श्रोत्रियसात् स कृत्वा Kuś'avatim (urbem) sacerdotum propriam postquam fecerat (Schol. ed. Calc.: श्रोत्रिया वैदिका तेषु अधोनाङ् कृत्वा). — Cum vocibus in adverbium वत् (instar) *exeuntibus* putare, aestimare, e. c. Lass. 34. 16.: राड्यन् तृणवत् कृत्वा. — Cum मनसा *sequente accusativo* mente concipere, aliquid cogitare, recordari aliquid, e. c. MAH. 1. 7051.: मनसा कृत्वा कृष्णाम्. — पदङ् कर्तुम् pedem ponere, Lass. 84. 10.; उत्सङ्गे vel अङ्गे कर्तुम् in gremium tollere. SA. 5. 5.: उत्सङ्गे ऽस्य शिरः कृत्वा निषसाद महीतले; P. 29.: इत्य् अङ्गे पाटलीङ् कृत्वा — उदकङ् कर्तुम् aquam *Manibus* libare. RAM. III. 73. 33.: क्रियताम् उदकम् पितुः — कालङ् कर्तुम् tempus constituere. MAH. 1. 8469.: चक्रे. — Nota constructionem part. fut. pass. cum gen. pers. et instr. rei, antecedente किम् q. v. sive न; e. c. Lass. 32. 7.: नच पुत्रेण मे कार्यं स्वजनैर् न पि बान्धवैः । न पित्रा नै व मात्राच त्वं हि स्वामिन् गतिर् मम. — Caus. pass. BH. 3. 5.: कार्यते ह्य् अचशः कर्म. — Desid. N. 8. 3.: चिकीर्षन्तोच तत्प्रियम्. (Hib. *caraim* «I perform, execute», *ceard* fem. «an art, trade, business, function» = कृति, e कर्ति; *sucriðh* «easy» = सुकृत; *cambo-brit. creu* formare; *island. ger-dh* fem. actio, Th. *gerdhi* = कृति cum gutturali mediâ pro aspiratâ, quam ex generali lege exspectaveris, v. gr. comp. 87.; germ. vet. *karawan* praeparare, nostrum *gar* de cibis. Lat. *creo, caer-e-monia, ars*, quod e *cars* mutilatum et cum scr. कृति pro कर्ति et cum supra memorato hib. *cear-dh*, quod item artem significat, cohaerere censeo; *paro* mutatâ gutturali in labialem; fortasse etiam *pario* et *pareo* (obedio) huc pertinent, ita ut *pareo* cum forma caus. कारयामि conveniat, quum omnia 2^{dae} conjug. verba originem trahant e scr. 10ma classi, vel, quod ad

idem redit, e formâ caus., cujus characterem अय in dialecto prácr. in रू correptum videmus; v. gr. comp. 109°.6. E graecâ linguâ conferatur *ῥαίνω*, et *ῥάσσω* a rad. ΠΡΑΓ, cujus γ e F ortum esse potest, ita ut ay formae ΠΡ-ΑΓ ad characterem 8^{vac} cl. gunatum reducendum sit, qui ante vocales sonat अक्, e. c. अकर-वम्.)

c. अधि praepone *alqm. alicui rei* MAN. 8.11.: राज्ञश्चाधिकृतो विद्वान्. 2) in animo habere, spectare, appetere. SAK. 34.7.: अहन् तु ताम् ... शकुन्तलाम् अधिकृत्य ब्रवीमि; 44.13.: ताम् अधिकृत्य प्रहरति; RAGH. 11.62.: शान्तिम् अधिकृत्य.

c. अनु imitari. MAH. 1.3325.: न तत् प्राज्ञो 'नुकुर्वीत.

c. अप 1) abstrahere, abripere. RAM. I. 51.13.: शब्देनापकृतस् तेन. 2) offendere. अपकृत n. offensio. H. 4.3.

c. अभि *i. q. simpl.* SU. 2.26.: कुरुक्षेत्रे निवेशम् अभिचक्रतुः.

c. अलम् ornare. N. 2.11. - c. अलम् praef. सम् : समलङ्क *id.*

c. आ praef. अप 1) auferre, demere. RAGH. 6.57.: अपाकृतस्वेदलवा. 2) relinquere. RAGH. 7.47.: शिवा भुञ्जच्छेदम् अपाचकार (Schol. Calc. = तत्याज).

c. आ praef. उप tradere, dare. N. 25.16.: तद् उपाकर्तुम् इच्छामि (Schol. Nil. उपाकर्तुम् per दातुम् explicat).

c. आ praef. निरू arcere, repellere, rejicere, repudiare, irritum facere. SU. 2.15.: शापाः ... वरदाननिराकृताः; RAM. I. 39.3.: क्रोधात् सा निराकृता; R. Schl. II. 8.37.: दर्पान् निराकृता पूर्वन् त्वया ... राममाता सपत्नी ते.

c. उप juvare, auxilium ferre, prodesse. HIT. 57.12.: अनुपकुर्वीणो न कस्याप्युपायनङ् गृह्णीयात्; RAGH. 17.58., v. *infra praef.* वि. - उपकृत n. auxilium. BR. 1.9. V. उपकर्तृ etc.

c. नि offendere, vexare. N. 19.5.: मया क्षुद्रेण निकृता; 14.15.: निकृतो दुःखेन.

c. निस् rejicere, repudiare, desplicere (v. निराक्). DEV. 1.31.: निष्कृतः पुत्रैः.

c. प्र 1) facere. N. 3.25.: बुद्धिम् प्रकुरुष्व यथे 'च्छसि; GHAT. 18.: हृदयम् मे प्रकरोषि किं सदाहम्. 2) vitium afferre *virgini*. MAN. 8.370.: या तु कन्याम् प्रकुर्यात् स्त्री.

c. प्र praef. वि vexare. RAGH. 10.75.: रक्षोविप्रकृतौ.

c. प्र praef. सम् facere. MAH. 1. 2387.: तुण्डयुद्धम् ... सम्प्रचक्रतुः.

c. प्रति 1) mutuum officium praestare, gratiam referre. प्रतिकृत n. officium mutuum. M. 8. 2) dare poenas *alcjs rei, ulcisci, se vindicare ab aliquo, c. dat. s. gen. pers.* MAH. 1. 840.: येन ते हिंसितः पिता तस्मै प्रतिकुरुष्व त्वम्; 2018.: यो मे हिंसितवांस तातम् ... तस्य तथा प्रतिकुर्याम्.

c. वि 1) facere. H. 4. 47.: पुरा विकुरुते मायाम्. 2) commovere. RAGH. 13.42.: अमुम् ... ना लम् विकर्तुम् जनितेन्द्रशङ्कम् सुराङ्गनाविभ्रमचेष्टितानि (Schol. Calcutt. विकर्तुम् = खल्यितुम्). 3) nocere, damnum inferre. RAGH. 17.58.: हीनान्य अनुपकर्तृणि प्रवृद्धानि विकुर्वते (मित्राणि) impotentes non prosunt, praepollentes nocent *amici*. (Schol. Calcutt. विकुर्वते = अपकारञ् चेष्टन्ते). 4) deformare. N. 13.26.: विकृताकारा; 14.13.: दृष्ट्वा ... आत्मानम् विकृतम्; A. 6. 19.: वादित्राणि विकृतस्वरूपाणि. 5) destruere. SU. 2.19.: उभौ ... विकुर्वते वधैषिणौ.

c. सम् (संस्कृ gr. 111. praef. सम्) 1) ornare. N. 17.8.: रूपम् असंस्कृतम्. 2) consecrare. RAGH. 15.31.: सखा दशरथस्या 'थ जनकस्यच मन्त्रवित् । सञ्चस्कारो भयप्रीत्या मैथिलेयौ यथाविधि. 3) matrimonio jungere. MAN. 9.173.: या गर्भिणी संस्क्रियते.

c. सम् praef. उप parare *de cibis*. N. 23.20.

2. कृ 5. P. A. laedere, vulnerare, occidere.

कृक m. gula, fauces. HEM.

कृकाण m. perdicis species. AM.

कृकवाकृ m. (e कृक et वाकृ a rad. वक् s. उ) 1) gallus. AM. 2) pavo. (Cum prima hujus comp. parte convenit hib. *cearc* gallina, v. कृकाण).

कृच्छ्र (ut mihi videtur, e कृत् vel कृत abjecto अ et अ e

अम abjectâ syllabâ finali) 1) difficilis, molestus, aerum-nosus. 2) n. difficultas, onus, molestia, miseria. H.1.15. BR. 3. 11. N. 15. 16. 24. 18.

कृञ् 1. A. (भर्जने क.) assare, torrere. (Hib. *sgreigim* «I fry».)

1. कृत् 6. F. कृन्तामि (gr. 335.) findere, dissecare. DR. 8. 27.: चकर्त निशितैर भ्रैर धनुषिच शिरांसिच; RAM. III. 74. 3.: द्रुमः परशुना कृत्तः. (कृत् correptum est e कर्त् - v. «Vocalismus» p. 168. et cf. कर्त् - cui respondet lith. *kertù* caedo, infinit. *kirs-ti*; gr. *κείρω, κάρ-σῆς*, abjecto *t*, quâ in re convenit cum slav. *korjù* scindo; lat. *curtus*, *cul-ter*, v. कर्त्री; hib. *ceartaighim* «I prune, trim, cut», *cuirc* «a knife».)

c. उत् *i. q. simpl.* H. 2. 13.: एषाम् उत्कृत्य मांसानि.

c. नि *id.* DR. 5. 24.: पपात शाखी 'व निकृत्तमूलः.

c. निस् abscondere. DR. 8. 21. ATM.: भुजम् मूले खड्गेन निरकृन्तत.

c. वि *id.* N. 10. 17.: कथम् वासो विकर्तेयम् *secundum 1^{am} classem.*

2. कृत् (r. कृ स. त्, gr. 643.) faciens, *in fine comp.* BH. 3. 5. A. 4. 30.

कृत (*part. pass.* a r. कृ स. त) 1) factus. 2) *Subst. n.* factum, facinus. *Loc.* कृते *et instr.* कृतेन *tanquam prae-positiones significant propter, c. genit. aut in compositione cum nomine recto.* N. 4. 3. 9. 19. SA. 5. 94. - *V.* कृतम्.

कृतकर्मन् (*BAH.* e कृत factus et कर्मन् factum, opus, negotium) factum negotium habens, qui negotium suum egit. H. 4. 31. A. 10. 67.

कृतकाम (*BAH.* e कृत et काम) factam *i. e.* expletam optationem, voluntatem habens. SU. 1. 19.

कृतकृत्य (*BAH.* e कृत et कृत्य *n.* faciendum) *i. q.* कृतकर्मन्. IN. 5. 1. SU. 4. 1. BH. 15. 20.

कृतघ्न (qui factum destruit, e कृत et घ्न occidens, destruens) ingratus, immemor beneficii.

कृतज्ञ (qui factum novit, e कृत et ज्ञ *q. v.* noscens) gratus, beneficii memor.

कृतनाशक (e कृत factum et नाशक destruens, a r. नञ् in form. *caus. s.* अक) ingratus. HIT. 105. 1., v. कृतघ्न-कृतम् (Acc. *τῷ* कृत) *particula prohibitiva, c. instrumentali substantivorum abstractorum.* apage, aufer, absit; e. c. UR. 84. 8.: कृतम् परिहासेन; RAGH. 11. 41.: कृतञ् गिरा.

कृतश्रम (e कृत et श्रम lassitudo) laboriosus, operosus, studiosus. MAH. 1. 352.

कृताञ्जलि (*BAH.* e कृत et अञ्जलि *q. v.*) factam manuum conjunctionem, implicationem habens. BH. 11. 14.

कृतान्त *m.* (*BAH.* e कृत et अन्त finis) 1) sors, fatum. 2) cognomen Yami, dei mortis. HIT. 9. 5. 3) conclusio demonstrata, Wils. «a demonstrated conclusion, proved or established doctrine». BH. 18. 13.

कृतार्थ (factam rem habens, *BAH.* e कृत et अर्थ res) optatum consecutus, laetus, contentus. N. 16. 10. 18. 21.

कृतास्त्र (facta arma habens, *BAH.* e कृत et अस्त्र telum) armorum gnarus. N. 12. 86.

कृति *f.* (r. कृ स. ति) 1) actio, opus, opera. HIT. 97. 7. 2) carmen. RAGH. 15. 33. (Hib. *ceard f.*, island. *gerdh*, Th. *gerdhi f.*, lat. *ars*, v. r. कृ.)

कृतिन् (a कृत factam s. इन्) 1) factam rem, factum negotium habens. RAGH. 3. 51. 2) habilis, dexter. RAGH. 11. 29.

कृत्ति *f.* (r. कृत् स. ति) 1) actio findendi. 2) pellis. 3) cortex arboris भूर्जपत्र dictae. (Cf. hib. *cart* cortex, lat. *cortex*, quod ortum esse videtur e *corti* = कर्ति, adjecto *c*, sicut fem. suff. त्री apud Romanos sonat *tríc*, e. c. *genitric* = जनित्री; fortasse etiam *cutis* hic pertinet, ita ut ortum sit e *curtis* = कर्ति.)

कृत्तिका *f.* (a कृत्ति actio findendi s. कृ in fem.) 1) *pl.* sex nymphae, Kârtikêyi nutrices. RAGH. 14. 22. 2) *tertia* constellatio lunaris, sex stellas complectens.

कृत्तिवासस् *m.* (e कृत्ति pellis et वासस् vestis) cognomen dei Sivi. AM.; MAH. 2. 1642.

कृत्य (r. कृ स. य inserto त्, gr. 626.) 1) faciendus. 2) infensus, hostilis, v. sq. 3) *Subst. n.* negotium, officium.

कृत्यका *f.* (a praec. s. क vel अक in *fem.*) vexatrix. N. 13.29.

कृत्यवत् (a कृत्य s. वत्) officiosus, officii colendi studiosus. DR. 7.6.

कृत्रिम (r. कृ s. त्रिम) artificiosus. RAGH. 13.75. 19.37. (v. कृ et कृति).

कृत्स्न (ut videtur, a r. कृ) totus, omnis, universus. BR. 1.17. N. 24.23. BH. 3.29.

1. कृष् 1. *a.*: कल्पे pro कर्षे (fortasse a कृ i. e. कर्, adjecto ष्, sicut saepe in formis caus. v. gr. 521. et cf. rad. कृष्, quod idem est ac कृष्, quum utrumque transeat in कल्प्) misereri. (Cf. gr. ἔλπω.)

2. कृष् 10. *p.*: कल्पयामि, v. praec. (दौर्बल्ये) debilem esse.

कृपण (r. कृष् s. अन्न v. euph. r. 94^a.) miserandus, miser. BR. 3.12. N. 12.34. BH. 2.49.

कृपा *f.* (r. कृष् s. आ) miseratio, misericordia. BR. 1.5.

कृमि *m.* (fortasse a r. कृष्) insectum, vermis. RAGH. 16. 20.: तिरस्क्रियन्ते कृमितन्तुजालैः ... गवाक्षाः (Schol. Calc. कृमि explicat per ऊर्णानाम्); BHAR. 1.63.: कृमि-कुलशतावृततनुः ... श्या. (कृमि correptum est e कर्मि, v. ऋ. Lith. kirminis, kirmėlė, russ. червь cérovj, mutato *m* in *v*; hib. cruimh, cambo-bret. pryv; goth. vaurms, Th. vaurmi, e hvaurmi, v. gr. comp. 388.; lat. vermi-s e quermi-s; fortasse gr. ἔλμινς e ἔρμινς, cf. lith. kirminis.)

कृमिल (a praec. s. ल) verminosus.

कृष् 4. *p.* attenuare, शोककशिति moerore attenuatus, emaceratus. N. 12.28. 16.33. 20.31. (Fortasse lat. parco, parcus, parum, parvus, paucus, gr. παῦρος, goth. favaī pauci, angl. few, huc pertinent, mutata gutturali in labialem, v. sq.)

कृश (r. कृष् s. अ) macer, tenuis. N. 16.9. (Hib. creas «narrow, straight», caile «narrow ness, small» = काशर्ष्य q. v., mutato *r* in *l*; lat. parcus, parvus; v. r. कृष्.)

कृशानु *m.* ignis. RAGH. 2.49. 7.21.

1. कृष् 1. *p.* 1) trahere, abstrahere, rapere, abripere. DR.

5.25.: सा कृष्यमाणा रथम् आरोह; H. 4.23.: लताष् चकृषतुस् ततः; 4.11.: कृष्यमाणम् मया 'सकृत् ... सिंहेने 'व महाद्विपम्; 7.14.: दुःखेन कर्षिता. 2) evellere. N. 9.11.: फलमूलानि कर्षयन्. - Caus. कर्षयामि vexare. MAN. 7.111.: राजा स्वराष्ट्रं यः कर्षयत्य् अनवेक्षया; N. 16.32.: शोककर्षिता. (Lith. karszi pectino linum, lanam, et mutata gutturali in labialem et *r* in *l*: plėszu 1) rumpo, 2) aro; plėszau ultro citroque traho; russ. червь cé's'ũ pectino, ejecto *r*; latinum verro, ut mihi videtur, e querro abjecto *q*, sicut e. c. vermis e quermis - v. कृमि - et assimilato *s* antecedenti litterae; gr. κόρος scopae, v. Pott. p. 229.; etiam vello, quod cum sg. 2. convenit, huc traxerim; fortasse gr. ἔλπω, ita ut *κ* respondeat sanscritोष्, quod cum क् cognatum est, gr. 99.)

c. अष् abstrahere, abripere, detrahere, tollere, exuere. N. 9.33. 17.11. 33.

c. अष् praef. विः व्यपकर्षामि. id. N. 24.41.

c. अष् abstrahere, abripere, retrahere. N. 10.23.: अष्-कृष्टस् तु कलिना मोहितः प्राद्वन् नलः; 10.26.: स कृष्यमाणः कलिना सौहृदेना 'वकृष्यते.

c. आ attrahere, detrahere, deducere, protrahere. N. 10.26.

c. आ praef. अष्ः अपाकर्षामि abstrahere, amovere. RAGH. 12.17.: तम् अशक्यम् अपाकृष्टम्.

c. उत् sursum trahere, levare, elevare. RAGH. 6.14.: विस्रस्तम् असात् ... प्रालम्बम् उत्कृष्य.

c. नि praef. सम्, v. सन्निकर्ष, सन्निकृष्ट.

c. निस् extrahere, educere. SA. 5.16.

c. परि trahere circum. DR. 5.21.

c. प्र protrahere, extendere. प्रकृष्ट protractus, longus. N. 12.111.: गत्वा प्रकृष्टम् अध्वानम्. - c. प्र praef. वि remove. RAGH. 17.45.: वाह्याः शत्रवो विप्रकृष्टाः.

c. वि 1) abstrahere, abripere. DR. 5.22. H. 4.21. 22.

2) विकृष्टन् धनुः; चापम् intendere arcum. SA. 3.22.: विकृष्य बलवद् धनुः; RAM. I. 62. 4. 38.: विकर्ष चापं सन्धाय वाणेना 'नेन.

c. सम् abstrahere, abripere. SA. 5.64.

2. कृष् 6. P.A. (विलेखने क. विलेखे v.) 1) radere, scabere, delineare, pingere (v. लिख् praef. वि). Huc traxerim निकृष्, cujus Pass. invenitur in MAH. 1. 2616., ubi significare videtur quendam defodiendi, sepeliendi modum, minus profundum quam is qui per निखन् exprimitur, *einscharren*: यः संस्थितो दह्यते वा निखन्यते वा 'पि निकृष्यते वा. 2) arare. R. Schl. I. 66. 14.: मे कृषतः क्षेत्रम्, v. कृषि. (Fortasse goth. *FALH* abscondere, sepelire, *filha, falh, fulhum*, mutata gutturali in lab. et ष in gutturalem, v. gr. 99.)
- कृषि f. (r. कृष् s. इ) aratio, agricultura. BH. 18. 44.
- कृषिन् m. (r. कृष् s. इन्) arator. SU. 2. 24.
- कृष्ण 1) niger, violaceus. 2) m. nom. propr. Krischnus, deus Wischnus humanâ formâ indutus. *Dual.* कृष्णौ Krischnus et Arg'unus. (Russ. *черный c'ernyj* niger ejectâ sibilante.)
- कृष्णावर्त्मन् m. (nigram viam habens, *ВАН.* e praec. et वर्त्मन् via) ignis.
- कृष्णासर्प m. (e कृष्ण et सर्प) serpens niger. HIT. 67. 7.
- कृष्णासार (*ВАН.* e कृष्ण et सार q. v.) 1) niger. N. 24. 16. 2) m. dorcas, antilope niger. AM.
- कृष्णा f. nomen Pândavorum uxoris.
- कृष्णाय (*Denom.* a कृष्ण, gr. 585.) nigrare. HIT. 22. 74.: अङ्गारः शीतः कृष्णायते करम्. (Russ. *черню c'ernjâ* nigro).
1. कृ 6. P. किरामि (gr. 334.) conjicere, spargere, perfundere, obruere, implere. GIT. GOV. 4. 14.: किरति सज्जलकण्डालम्; DR. 8. 6.: शक्तितोमरनाराचैः ... कीर्यमाणः. (Gr. *κεράω, κεράννυμι, κίρνημι*, quorum ultimum formâ cum कृणामि cl. 9. convenit, cf. पृ, quod ex कृ mutata gutturali in labialem ortum esse videtur.)
- c. अनु implere. MAH. 1. 4340.: वणिग्भिश्चा 'न्वकीर्यन्त नगराणि. - अनुकीर्ण impletus. DR. 6. 2. 8. 48. A. 7. 2.
- c. अभि implere. R. Schl. II. 14. 53.: अभ्यकीर्यत शोकेन.
- c. अत्र 1) i. q. simpl. A. 3. 32.: अस्त्रपूगेन ... भूतम् अत्राकिरम्. अत्रकीर्ण impletus, plenus. MAH. 1. 7840. 2) de-

- serere, relinquere. MAH. 1. 3057.: अत्रकीर्यच मां याता परात्मजम् इवा 'सती. 3) Pass. deserere, se dispan-dere, dilatate. R. Schl. I. 38. 14.: समन्ताद् अत्रकीर्यत (omisso augmento) समन्ततस्तु तान् देवोम् अभ्य-षिञ्चत पावकः.
- c. अत्र praef. सम् i. q. simpl. A. 3. 25.: तम् ... शरवर्षेण समवाकिरम्.
- c. आ implere. आकीर्ण impletus, plenus. N. 12. 2. 113. A. 6. 7. (Cf. lat. *aceruus*.)
- c. आ praef. अत्र vacuefacere, ex inanire; MAH. 1. 2851.: ना 'पुष्पः पादपः कश्चित् षट्पदैर् ना 'प्य अत्राकीर्णः.
- c. आ praef. सम् implere. समाकीर्ण. N. 12. 38.
- c. उत् 1) superfundere. UR. 37. 5.: उत्कीर्णा इव वासयष्टिषु निशा निद्रालसा वर्हिणः. 2) perforare? RAGH. 4. 59.: मत्तेभरदनोत्कीर्णः; v. sq.
- c. उत् praef. सम् id. RAGH. 1. 4.: मणौ वज्रसमुत्कीर्णे (Schol. Calc. = हीरेण च्छिद्रिते.
- c. परि 1) circumfundere, undique implere. RAGH. ed. Calc. 8. 35.: भ्रमरैः ... परिकीर्णा (Schol. परितः सर्वतः कीर्णा व्याप्ता). 2) committere, tradere. RAGH. 18. 32.: महीम् महेच्छः परिकीर्य सूनौ.)
- c. प्र se dissipare, se dissipergere. RAM. I. 9. 20.: सर्वतः प्रकिरन्ति स्म ललमाना वराङ्गनाः; - प्रकीर्ण expan-sus, elatus. A. 6. 2.: फेनवत्यः प्रकीर्णाश्च ... ऊर्मयः; 10. 63.: प्रकीर्णकेशो. (Cf. lat. *prôcêrus*, quod etiam ad कृष् trahi potest, unde प्रकृष्ट longus.)
- c. वि spargere, expandere. HIT. 9.: तण्डुलकणान् वि-कीर्य; MAH. 11. 196.: विकिरेत् यवसं गवाम्; A. 9. 18.: विकीर्णैर् इव पर्वतैः - आसान् विकारितुम् suspiria ducere. GIT. GOV. 5. 16.
- c. सम् 1) confundere, miscere. MAH. 1. 3479.: सङ्कीर्णा-चारधर्मः; 2) implere. IN. 1. 28.: अत्सरेगणसङ्कीर्णः; SU. 2. 24.: अस्थिकङ्कालसङ्कीर्ण.
2. कृ 9. P.: कृणामि (= *κίρνημι*, v. कृ cl. 6., हिंसायाम् क. हिंसे v.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. चिरि, चीर्ण, चूर्ण.)

3. कृ 10. 4.: कारये (विज्ञाने *v.*) noscere. (Gr. *κρίνω*, lat. *cerno*, quae formâ cum कृणामि cl.9. cohaerent, *v.* gr. comp. 109^a. 5. 496.).

कृत् 10. *p.* कीर्तयामि (ut mihi videtur, *Denom.* a कीर्ति gloria, quod ipsum a कृ, quocum fortasse lat. *CEL* vocis *celeber* cohaeret, mutato *r* in *l*) 1) dicere, eloqui, enuntiare, memorare. *MAN.* 3. 36.: सर्वं शृणुत तम् विप्राः सम्यक् कीर्तयतो मम; 10. 123.: विप्रसेवै 'व शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्यते. 2) laudare, celebrare. *N.* 20. 36.: येच त्वाम् मनुष्या लोके कीर्तयिष्यन्त्य अतन्द्रिताः; *Bh.* 9. 14.: सततं कीर्तयन्तो माम्.

c. उत्, अनु, परि, प्र, सम् + प्र, सम् *id.* *RAGH.* 10. 33.: महिमानम् ... उत्कीर्त्य तव; *R. Schl.* I. 14. 22.: अत्र शाय ... मानुषान् ना न्वकीर्तयत्; *MAN.* 2. 122.: स्वन् नाम परिकीर्तयेत्; *M.* 56. परिकीर्तित celebratus; *MAN.* 3. 27.: ब्राह्मो धर्मः प्रकीर्तितः; *Bh.* 18. 4.: त्यागो हि ... त्रिविधः सम्प्रकीर्तितः; *N.* 5. 10.: सङ्कीर्त्यमानेषु गज्ञान् नामसु.

1. कृप् 1. *A.*, secundam grammaticos etiam *P.* (ut videtur, a *r.* कृ adjecto प्, sicut saepe in formis caus. - gr. 519. sq. - mutato कृ in क्लृ, vel, in formis gunatis, अर in अलृ; plerumque enim haec radix कल्प sonat, unde Praes. कल्पामि, कल्पे, *v.* कृप्) fieri, praesertim participem fieri *alcjs rei*, vel causam fieri *alcjs rei*, esse *alicui rei*, converti in *alqd*, afferre *alqd*, *c. dat. rei*, plerumque *substantivorum abstractorum*. *Bh.* 2. 15.: सो ऽमृतत्वाय कल्पते is immortalitatis particeps fit; *RAGH.* 18. 32.: अजन्मने ऽकल्पत liberationis a nativitate particeps factus est. - कृप् factus, constitutus. *MAN.* 3. 69.: पञ्च कृप्सा महायज्ञाः. (Huc traxerim nostrum *helfe*, goth. *hilpa*, praet. et radix *halp*, quod accuratissime cum कल्प convenit, mutata initiali tenui in aspiratam, ex generali lege, et servata tenui finali, sicut in *slépa* dormio = स्वप्, *v.* gr. comp. 89.; lith. *gélbmi juvo*, *v.* कृप् cl. 10.)

c. उप *i. q. simpl.* *MAN.* 3. 202.: वार्य अपि अज्ञया दत्तम् अन्नयायो 'पकल्पते (Schol. अन्नयस्यहेतुः सम्पद्यते). - उपकृप् factus, praeparatus, apportatus (*v.* कृप्

cl. 10. praef. उप). *MAN.* 3. 208.: आसनेषु 'पकृप्तेषु ... विप्रांश्च तान् उपवेशयेत् (Schol. उपकृप्तेषु explicat per विन्यस्तेषु *i. e.* collocatis); 8. 333.: यस् त्व एतान्य उपकृप्सानि द्रव्याणि स्तेनयेत् (Schol. उपभोगार्थम् कृतसंस्काराणि).

c. वि haesitare, dubitare. *HIT.* 53. 10.: आदिष्टो न विकल्पेत.

2. कृप् 10. *p.* कल्पयामि. 1) facere, efficere, creare. *RAGH.* 8. 46.: मम भाग्यविप्लवाद् अशनिः कल्पित एष वेधसा; *R. Schl.* I. 35. 1.: पौत्रीम् इष्टिम् अकल्पयत्; *RAGH.* 1. 94.: कल्पयामास वन्याम् एवा 'स्य संविधाम् (Schol. Calc. = सम्पादयामास). 2) dare, impertire. *RAM.* I. 53. 10.: भागान् न कल्पयथ मे सुराः; *MAN.* 11. 231.: कल्पयित्वा 'स्य वृत्तिम्; *MAH.* Ex. 58.: आसनं कल्पयामास.

c. उप praeparare, apportare. *RAM.* I. 11. 58.: यज्ञे यद् उपकल्पितम्; *III.* 65. 17.: शय्या त्वदर्थम् उपकल्पिता; *N.* 23. 11.: तस्य प्रचालनार्थाय कुम्भाश्च तत्रोप कल्पिताः.

c. परि 1) facere, parare. *RAGH.* 4. 6.: परिकल्पितसान्निध्या ... सरस्वती; 11. 23.: आससाद् मुनिर् आत्मनश्च ततः शिष्यवर्गपरिकल्पितार्हणम् ... तपोवनम्; *MAN.* 9. 152.: सर्वम् वा रिक्थज्ञातन् तु दशधा परिकल्प्यच (Schol. दशधा कृत्वा). 2) constituere, definire. *UP.* 35.: तस्या 'पि ... तया निशि सङ्केतकान् द्वितीयस्मिन् प्रहरे पर्यकल्प्यत.

c. प्र 1) facere. दण्डम् प्रकल्पितुम् punire, castigare. *MAN.* 8. 324. 2) dare, impertire. *MAN.* 11. 22.: वृत्तिन् धर्म्याम् प्रकल्पयेत्, *v. simpl. sgf.* 3.

c. सम् cogitare. *BHAR.* 3. 63.: अतीतम् अपि न स्मरन् अपिच भाव्यसङ्कल्पयन्. (Schol. भवितव्यन् न सङ्कल्पयन्.)

केका *f.* pavonum clamor. *RAGH.* 1. 39.

केकिन् *m.* (a praec. *s.* इन्) pavo. *AM.*

केत् 10. *p.* advocare, invitare; consilium dare (*proprie* facere ut aliquis sciat, *Caus. radice* कित् scire).

केत *m.* (*r.* कित् *s.* अ) 1) domus, habitatio. 2) *in dial.*

Vedicâ mens. Ros. L. 14. दिव्यो गन्धर्वो केतपूः के-
तनू नः पुनातु.
केतक *m.* केतकी *f.* (र. कित् *s.* अक) *planta quaedam,*
Pandanus odoratissimus. RAGH. 13. 16.
केतन *n.* (र. कित् *s.* अन) 1) *signum, insigne. MAH. 1.*
8188. 2) vexillum. 3) habitatio. R. Schl. I. 75. 8.
केतु *m.* (र. कित् *s.* उ) *vexillum. N. 12. 38.*
केप् 1. *A.* (गत्याम् *κ.* गत्याञ् चाले *ν.*) *ire, se movere,*
vacillare. (Cf. कम्प, गेप.)
केयूर *n.* *armilla. RAGH. 6. 68.; m. BHAR. 2. 16.*
केल् 1. *P.* (गतौ *κ.* चालगत्योः *ν.*) *ire, se movere, vacil-*
lare; cf. चल.
केलि *m. f.* (र. किल् *s.* इ) *lusus, praesertim amatorius. HIT.*
50. 1. (Hib. cal «a joke», v. किल्.)
केव् 1. *A.* (सेवने *κ.* सेवे *ν.*) *colere, venerari (Cf. सेव,*
quod ex केव् ortum esse potest, quum gutturales fa-
cile in sibilantes transeant.)
केवर्त *m.* (e के, locat. vocis क aqua, et वर्त iens) *pisca-*
tor, v. कैवर्त.
केवल 1) *omnis, universus, totus. BH. 5. 11. A. 9. 7. DR. 4.*
17. 2) unus, solus. RAGH. 2. 63. (Goth. hail sanus?)
केवलम् *Adv.* (a praec. signo *accus. म्*) *solum. HIT. 4. 11.*
केश *m.* (ut equidem puto, e locat. के in capite et श cor-
rupto e शय, quod etiam in aliis hujusmodi compositis
invenitur, e. c. जलेशय piscis; केश est igitur quod in
capite jacet, sicut शिरारूह quod in capite cre-
scit, v. गिरिश) *coma, caesaries. (Lat. caesaries formâ*
magis cum केशर convenit, quocum etiam nostrum
Haar, anglosax. haer, contulerim, ita ut media syllaba
vocis केशर ejecta sit, sicut कुमार apud Graecos sonat
κόμος, κόμπος. Cum priore compositi केश parte i. e.
cum क caput conferri potest lat. ca vocis ca-pillus, quasi
capitis pilus, nec non syllaba co, κο vocum co-ma, κό-
μη.)
केशर *m.* (a praec. *s.* र) 1) *juba leonis. Lass. 62. 20. 2) i. q.*
केसर (v. केश).

केशरिन् (a praec. *s.* इन्) 1) *jubatus, de leone. MAH. 1.*
8286.: सिंहः केशरिणः. 2) m. leo. AM.
केशव (a केश *s.* व) 1) *comam multam vel pulchram ha-*
bens. 2) m. cognomen Krischni.
केशहस्त *m.* (e केश et हस्त *capillorum abundantia*) *coma*
multa vel ornata. AM. IN. 5. 6.
केशिन् *m.* (a केश *s.* इन्) 1) *comâ pulchrâ praeditus.*
2) m. leo. 3) m. nomen Daityi, quem Krischnus inter-
fecit. BH. 18. 1.
केशिनी *f.* (a praec. signo *fem. ई*) *n. pr. N. 22. 1.*
केसर *m. n.* (ut videtur, e केशर, mutato ञ् in स्) *fibra,*
filum plantae. RAGH. 4. 67. 9. 34.
कै 1. *P.:* कायामि (शब्दे) *sonare. (Hib. cail «a voice, a*
name», cailbhe «a mouth».)
कैकय *m.* (a केकय *s.* अ) *a Kékayo descendens. DR. 5.*
16.
कैतव *n.* (a कितव *m.* *lusor, s. अ*) *lusus. N. 26. 10.*
कैरव *n.* *nymphaea alba esculenta. AM.*
कैरात *Adj.* (a किरात *q. v. suff. अ*) *cirâticus. A. 3. 20.*
कैलास *m.* *mons sic dictus, ad Himâlayicos montes per-*
tinens, Dei Kuvêri sedes.
कैवर्त *m.* (a केवर्त *s.* अ) *piscator. AM.; HIT. 114. 1.*
कौकिल *m.* *cuculus niger vel indicus.*
कौटर 1) *nudus. SAK. 7. 7. 2) m. n. cavum arboris. AM.*
कौटि *f.* 1) *extremitas, cuspis, cacumen. RAGH. 6. 14.:*
अङ्गदकौटि; 7. 43.: श्येननाखाग्रकौटि; 9. 12.: शित-
कौटिणा कुलिशेन; 11. 81.: भूमिनिहितैककौटि तत्
कार्मुकम्. 2) numerus 10,000,000.
कौटिक *m. n. pr. DR. 1. 16.*
कौटिकाशय *m. id. DR. 1. 17.*
कौटिशस् (a कौटि *s.* शस्). *Hoc adverbium cum primitivo*
कौटि eandem rationem habet, quam Latinorum cater-
vatim cum caterva. SU. 3. 14.
कोण *m.* (र. कुण् *s.* अ) *plectrum. Wils. «a bow of a*
lute, a fiddle stick etc.» RAM. III. 55. 26.
कोदण्ड *m. n.* (ut videtur, e दण्ड praefixo कौ) *arcus. HIT.*
35. 11.

- कोद्रव *n.* frumentum quoddam, quo egeni vescuntur, paspalum frumentaceum. BHAR. 2.98.
- कोप *m.* (r. कुप् s. अ) ira, iracundia.
- कोपन (r. कुप् s. अन) 1) iracundus. MAH. 1.1354. 2) iratus. UR. 60.18.
- कोमल (fortasse cum कुमार cohaeret sicut कुमाल् q. v. cum कुमार) 1) tener, debilis. Lass. 92.9.: कोमलः पाणिरु अस्याः; HIT. 15.9.: अहम् अल्पशक्तिरु दन्ताश्च मे कोमलाः; RAGH. 9.45. 2) lenis, mollis, placidus de sono. BHAR. 1.97. 3) gratus, jucundus, amoenus. Lass. 52.17.: वृत्तान् ... सुकोमलान्.
- कोरक *m.n.* gemma floris. AM.
- कोल *m.* aper. (Lith. *kuyls* id., *kiaulē* porca; hib. *cullach* aper; gr. *γούπος*.)
- कोलाहल *m.* tumultus, strepitus, fremitus. HIT. 106.11. SAK. 27.2. infr.
- कोविद् (ut videtur, e को, nomin. m. interr. et विद् a र. विद् scire s. अ) gnarus. N. 1.1.
- कोश *m.* (r. कुश् s. अ) 1) gemma floris. RAGH. 3.8.13.29. 2) vagina. N. 10.18. 3) aurum factum et rude, gaza, thesaurus. DR. 4.11. (Scribitur etiam कोष, hib. *gucog* «a bud, sprout».)
- कोशल *m.pl.* nomen regionis. N. 9.23.
- कोष *m.* i. q. कोश. N. 26.19.
- कोष्ण (ex का q. v. et उष्ण calidus) tepidus. RAGH. 1.84.
- कौक्षेयक *m.* (a कुक्षि venter s. एयक) ensis, gladius. AM.
- कौतुक *n.* (a कुतुक s. अ) 1) magna laetitia, eximia voluptas. P. 21. BHAR. 3.15. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. HIT. 80.4.123.15. UP. 80. 3) matrimonium, nuptiae. RAGH. 11.53.: कनयातनयकौतुकक्रियाम् ... वितेनतुः (Schol. Calc. कौतुकक्रियाम् = विवाहोत्सवम्).
- कौतूहल *n.* (a कुतूहल s. अ) 1) voluptas. SA. 4.26. 2) curiositas c. loc. rei. MAH. 1.2284.: विस्तरश्चवणो जातइ कौतूहलम् अतीव मे.
- कौन्तेय *m.* (a कुन्ती s. एय) Kuntia natus.
- कौमार (a कुमार puer s. अ) 1) puerilis, juvenilis. SA. 6.11. 2) *n.* pueritia.
- कौमुद *m.* (a कुमुद् q. v. s. अ) luna; cf. कुमुदिनीनायक.
- कौमुदी *f.* (a praec. signo fem. ई) 1) lumen lunae. 2) festum.
- कौरव्य *m.* (a कुरु s. य, v. gr. 650.) Kurus progenies, a Kuru descendens. H. 1.19.
- कौश (Fem. कौशी, a कुश s. अ) e gramine *kusa* dicto confectus. SA. 3.4.
- कौशल *n.* (a कुशल q. v. s. अ) 1) felicitas. 2) dexteritas. BH. 2.50.
- कौशिक (a कुश s. इक) 1) i. q. कौश. DR. 3.1. 2) ulula. HIT. 119.14.
- क्रंस् 1. et 10. A.: क्रंसे, क्रंसये (भासने, scribitur क्रस्, gr. 110^e.) splendere.
- क्रय् 1. et 10. P. (हिंसायाम् क. वधे P.) laedere, occidere. (Cf. क्रय् et लय्, ratione habitā, litteras liquidas facile inter se permutari. Fortasse huc pertinet gr. K TEN, ita ut litteris transpositis ortum sit e K NET.)
- क्रस् 4. P. (ह्रवृतिभासनयोः) inflexum esse; splendere.
- कु 9. P. (शब्दे) sonare. Cf. कु.
- कू 9. P. A. id.
- कूय् 1. A. (शब्दे क. दुर्गन्धे आर्द्रत्वे शब्दे P.) sonare; foetere; madidum esse. (Cf. पूय foetere.)
- कम् 1. P. (ह्रर्कने क. कौटिल्ये P.) inflexum esse.
- क्रकच *m.n.* serra. AM.
- क्रतु *m.* (pro कर्तु, a र. कृ s. तु) 1) sacrificium. N. 5.46. 2) in dial. *vēdicā a*) perfector. RIGV. p. 26.2. b) potentia. RIGV. p. 28.1. (Cf. gr. *κράτος*.)
- क्रय् 1. et 10. P. क्रयामि, क्राययामि (हिंसायाम् क. वधे P.) occidere; v. क्रय्.
- क्रयन *n.* (r. क्रय् s. अन) caedes. AM.
- क्रद् 1. A. i. q. क्रन्द.
- क्रन्द 1. P. A. clamare, flere, lamentari, ejulare. RAGH. 14.68.: सा ... चक्रन्द विगना कुरी व भूयः; 15.42.:

द्वारि चक्रन्द भूपते: N.11.20.: ताङ् क्रन्दमानाम्
अत्यर्थम् कुरीमि इव वाशतीम्; RAM.I.2.17.: नि-
शम्य क्रीडोङ् क्रन्दन्तीम्. - क्रन्दितुं शरणम् auxilium
maximâ voce petere. UR.2.6. (Goth. *grêta* ploro, cum
ê (= á, v. gr. comp.69.) pro an, sicut in *têka* = *tango*
et *flêka* = *plango*; cf. *क्रन्दू*, quod e *क्रन्दू*, mutato रू
in लू, ortum esse puto.)

c. आ *id.* N.11.26.: आक्रन्दमानां संश्रुत्य.

क्रन्दन *n.* (र. क्रन्दू s. अन) lamentatio, lugubris clamor.
HIT.98.19.21.

क्रप् 1. *P.* (ex कर्प् transposito *ar* in *ra*) i. q. कृप्.

1. क्रम् 1. *P.* interdum *A.* (vocalis radicalis in temporibus
specialibus *Parasmaipadi*, nec non in part. in त et
gerund. in त्वा producitur, in *Atmanêpado*, quod in
compositione cum अति, आ, प्र et वि invenitur, vocalis
brevis retinetur; *Caus.* क्रमयामि, gr.517.) ire, ince-
dere, ambulare, pervenire. RAGH.1.14.: उर्वोङ् क्रान्-
न्त्वा in terram profectus. (Schol. Calc. = पृथिवीम्
आक्रम्य.) *Intens.* चङ्क्रम्य (gr.569.) *id.* MAH.1.716.:
ततः सो ऽन्धो ऽपि चङ्क्रम्यमाणः कृपे पपात.
(Fortasse lat. *gra-dus*, *gra-dior* huc pertinent, mutata
tenui in mediam et ejectâ nasali; etiam *gran-dis* huc
trahi posset, cf. उत्क्रम् surgere, et विक्रान्त fortis.
Huc etiam trahi posset goth. *hlaupa* curro, germ. vet.
hlaufu, *hloufu*, et abjectâ initiali, *laufu*, *loufu*, mutata la-
biali nasali in mutam ejusdem organi, sicut lith. *dewyni*
novem convenit cum नवन्, et gr. *βροτός* cum मृत
mortuus (gr. comp. 317.); respiciatur etiam germ. vet.
fûst, Th. *fûsti*, pugnus, quod Graffius apte confert cum
मुष्टि; v. क्रम.)

c. अति transgredi, praeterire. N.21.25.: ग्रामान् बहून्
अतिक्रम्य; BR.1.1.: अतिचक्राम स्महान् कालः;
RAM.III.52.34.: तवै 'व वचनम् वयम् । ना 'तिक्र-
मामहे सर्वे वेलाम् प्राप्ये 'व सागरः. - *C. ablat.* egredi,
prodire. RAM.I.9.11.: अतिचक्राम आश्रमात्; MAN.
9.78.: स हि स्वाम्याद् अतिक्रामेत्. - अतिक्रान्तम्
वयस् progressa aetas, grandis aetas. SA.1.4.

c. अति praef. अभि *id.* MAH.1.199.: अभ्यतिक्रम्य
धर्मम्; RAM.III.54.26.: स्ववेशमाभ्यतिक्रम्य.

c. अति praef. वि *id.* काले बङ्गतिथे व्यतिक्रान्ते; RAM.
Schl.II.14.29.: व्यतिचक्राम तञ् जनम्.

c. अति praef. सम् *id.* N.9.21.: अवन्तीम् ऋक्षवन्तश्च
समतिक्रम्य पर्वतम्; 2.21.: हूषेण समतिक्रान्ता सर्व-
योषितः.

c. अधि occupare, *e. c. sedem* (cf. क्रम् c. आ praef. सम्).
IN.2.22.: पार्थः शक्रासनङ् गतः । अद्यक्रामद् अमे-
यात्मा द्वितीय इव वासवः.

c. अप discedere. N.11.1. DR.4.22. - Cum अप praef.
वि *id.* RAM.III.65.56.: व्यपाक्रामत् स लक्ष्मणः.

c. अभि accedere. IN.1.41. - Praef. सम् (समभिक्रम्)
id. N.11.27.

c. आ *P. A.* 1) aggredi, accedere, pervenire. HIT.94.13.:
विजिगीषवो यथा परभूमिम् आक्रामन्ति तत् कथय;
RAM.III.71.12.: स्नेहेना "क्रान्तहृदयः; IN.1.30.:
उर्ध्वम् आचक्रमे; SU.2.16.: ना "क्रमन्त यदा शापा
वाणा मुक्ताः शिलास्व इव; RAGH.5.71.: यावत् ता-
पनिधिर आक्रमते न भानुः.

c. आ praef. सम् + उप *id.* RAM.I.33.21.: समुपा-
क्रान्ता दिशम् सोमवतीम्.

c. आ praef. निरू egredi, procedere. RAGH.6.81.

c. आ praef. सम् occupare (cf. क्रम् praef. अधि). RAGH.
4.4.: समाक्रान्तम् तेन सिंहासनम् पित्र्यम् अखि-
लञ्चा 'रिणउलम्.

c. उत् surgere, surgendo discedere, *praesertim de spiritu,*
animâ, e corpore discedente. MAN.1.55.: तदो 'त्क्रामति
मूर्तिः; 2.120.: उर्ध्वम् प्राणा ह्युत्क्रामन्ति; RAGH.
7.50.: परस्परेण क्षतयोः प्रहत्रोर उत्क्रान्तवाय्वोः
समकालम् एव. *De colore a vultu discedente,* RAGH.
16.17.

c. उत् praef. वि relinquere. RAGH.13.72.: व्युत्क्रम्य
लक्ष्मणम्.

c. उप *A.* incipere. IN.1.21.: तम् आप्रष्टम् उपचक्रमे;
H.1.23.: गमनायो 'पचक्रमे. - *Praef.* सम् *A. id.* RAM.
III.56.38.: प्रष्टं समुपचक्रमे.

- c. निस्: निष्क्रामामि (gr. 79.) egredi, prodire. RAM. I. 9.22.: निश्चक्रामा "अमात्. - अभिनिष्क्रम, उपनिष्क्रम *id.* MAN. 6.41. RAM. III. 68.4. N. 13.36.
- c. परा superare, vincere. DR. 8.57.: पराक्रान्त, v. पराक्रम.
- c. परि ambulare. Lass. 74.6. - अनुपरिक्रम circumgredi. MAN. 7.122.: स तान् अनुपरिक्रम्य सर्वान्. - सम्परिक्रम *id.* MAH. Ex. 12. बहूनि सम्परिक्रम्य तीर्थानि.
- c. प्र P.A. incipere. M. 55.: प्रष्टुम् प्रचक्रमे; DEV. 2.48.: देवीङ् खड्गप्रहारैस् तु ते तां हन्तुम् प्रचक्रमुः.
- c. प्रति recedere, gradum referre. DR. 6.24.
- c. वि A. i. q. simpl. H. 1.9.: तेन विक्रममाणेन. - विक्रान्त fortis, validus. N. 12.54.21.12.
- c. सम् ire, ingredi. RAGH. 5.10.: कालो ह्य अयं सङ्क्रमितुन् द्वितीयम् ... आश्रमम्. - Caus. RAGH. 13.3.: सन्क्रमिते तुरङ्गे; 9.52.
2. क्रम् 4. P.A.: क्राम्यामि, क्राम्ये (gr. 331^a.) i. q. क्रम् cl. 1.
- क्रम m. (r. क्रम् s. अ) 1) gradus, passus. RAM. I. 27.24.: त्रिभिः क्रमैस् तथा लोकान् आजहार त्रिविक्रमः. 2) ordo, series, successio. N. 12.49.: क्रमप्राप्तं राज्यम्. - क्रमेण, क्रमात् ex ordine, deinceps. N. 16.31.: पर्य-पृच्छत तान् सर्वान् क्रमेण सुहृदः स्वकान्; RAGH. 3.30.: क्रमाच्च चतस्रः ... ततार विद्याः. 3) modus, ratio, vitae ratio. HIT. 8.15.: प्रस्तावक्रमेण स पण्डितो ऽब्रवीत्; 68.21.: अमात्यानाम् एषः क्रमः. UP. 68.: कष्टो ह्य अविनयः क्रमः. — *In fine compositorum interdum redundare videtur; e. c.* HIT. 39.4.: दिग्विजय-क्रमेण i. q. दिग्विजयेन i. e. post regionum superationem. (Huc retulerim scot. et hib. *ceum, cém* passus, ejectione r.)
- क्रमशस् (a क्रम s. शस्) 1) gradatim, paulatim. HIT. 46. 11. 2) ex ordine, deinceps. RAGH. 12.47.
- क्रय m. (r. क्री s. अ) emtio. HIT. 32.1.
- क्रय्य (r. क्री s. य v. gr. 629.) emptione comparandus. AM.
- क्रव्य n. caro. (Lith. *krauja-s* sanguis, russ. *крово* *krovj*

id., hib. *cru id.*, germ. vet. *hréo* (genit. *hréwe-s*, Th. *hréwa*) cadaver; gr. *κρέας*, lat. *cruor, cruentus, crúdu*, caro.)

- क्री 9. P.A. क्रीणामि, क्रीणे emere. RAM. I. 48.9.: अन्यम् वा 'प्य आनय क्रीत्वा; HIT. 32.1.: क्रयक्रीतश्च मैथुनम्. (Hib. *creanaim* «I buy, purchase» tam radice quam adjectá syllabá egregie cum क्रीणामि convenit; graec. *π्रीάμαι, πέρ-νν-μι*, quorum posterius litteris transpositis ex *πέρ-νν-μι* pro *π्री-νν-μι* ortum esse videtur, mutatá gutturali in labiale, quá in re cum cambo-brit. *pyrnu* emere convenit; itaque origine alienum est *πέράω* vendo a *πέράω* transeo, in posteriore enim verbo, quod cum scr. पार्यामि cognatum est, labialis littera est genuina. Fortasse etiam lith. *prékis* emtio, *perkù* emo, lat. *pretium* et angl. *hire* huc pertinent.)
- c. उप *id.* HIT. 115.3.4.
- c. वि vendere. RAM. I. 46.18.: न विक्रेष्याम्य अहम् पुत्रम्; HIT. 87.2.
- c. सम् emere. MAH. 1.6219.: नच मे विद्यते वित्तं सङ्क्रेतुम् पुरुषङ् वचित्.
- क्रीड् 1. P. delectari, jocari, ludere. H. 4.47.: मा क्रीड जहि रक्षो विभीषणाम्; HIT.: मृतस्य क्रीडन्ति दारैस् अपि धनैस् अपि.
- c. सम् P.A. *id.* SU. 1.34.: तैस् तैस् विहारैः ... सङ्क्रीड-तान् तेषाम्; RAM. I. 9.55.: चित्रं सङ्क्रीडमानास् ताः क्रीडनैस् विविधैस् तदा.
- क्रीड m. (r. क्रीड् s. अ) oblectatio, jocus, ludus. AM.
- क्रीडन n. (r. क्रीड् s. अ) *id.* RAM. I. 9.15., v. क्रीड् *praef.* सम्.
- क्रीडा f. (r. क्रीड् s. आ) *id.* AM.
- क्रुध् 1. P. (कौटल्याल्पीभावयोः क. गत्याम् P.) inflexum esse, exiguum esse, ire. (Pictetius huc trahit hib. *cruinn* rotundus.)
- क्रुध् v. क्रुध्, gr. 83^a.
- क्रुध् 4. P. irasci. N. 18.9.: न क्रुध्यन्ति वरुण्यः; H. 3. 15.: पुंस्कामां शङ्कमानश्च चुक्रोध पुरुषादकः; c. gen. N. 22.28.: आधिभिर दक्ष्यमानस्य श्यामा न क्री-

क्रुध् अर्हति; c. उपरि. HIT. 66. 17.: पुत्रस्यो 'परि क्रुधः'. (Lith. *rus-tus iratus, rus-tybė ira, quorum s ante t e generali euphoniae lege explicari potest e d, cf. gr. comp. 102.; slav. срѣдъ srjǎ ira, furor, mutatā gutturali in sibilantem, sicut e. c. in срѣдѣ cor; fortasse etiam huc pertinet lat. *crūdelis* - v. क्रूर - nisi cohaeret cum *crūdus*, de quo v. क्रव्य; gr. *κότος* corruptum esse posset e *κρό-τος* et hoc e *κρόσ-τος*; nostrum *Groll*, mutato *d* in *l*? hib. *corruidhe* «anger, wrath, motion»; *corruiigh* «fury, resentment».)*

c. अभि i. q. simpl. c. acc. UR. 36. 1.: न ताम् अभिक्रुडो मुनिः.

c. परि id. RAM. III. 76. 45.

c. प्रति iram rependere. MAN. 6. 4.: क्रुध्यन्तन् न प्रति-क्रुध्येत्.

c. सम् i. q. simpl. सङ्क्रुद्ध iratus. H. 3. 4.

क्रुध् f. (r. क्रुध्) ira.

क्रुधा f. (r. क्रुध् s. आ) id. AM.

क्रुन्थ् 9. P. क्रुथ्यामि (श्लिषि, क्लिषि) amplecti, vexare. (Cf. कुन्थ्, क्रथ्, कथ्.)

क्रुष् 1. P. clamare. RAM. I. 9. 61.: चुक्रोश ऋष्यशृङ्गे 'ति. (Lith. *klykiū clamo, de infantibus, kryksztaiju* vociferor; hib. *cruisigh* «music, song»; fortasse lat. *crocio, crocito*; gr. *κρούζω, κρούξω*; goth. *hrukja* *crocito*.)

c. आ conviciari, maledicere. R. Schl. II. 12. 77.: तन् तु मात्र जीवलोको ऽयन् नूनम् आक्रोष्टम् अर्हति; MAN. 6: 48. 8. 267.

c. उत् conclamare, exclamare. A. 7. 2.: निवातकवचाः सर्वे ... अभ्यद्रवन् माम् ... उत्क्रोशन्तो महारथाः - उत्क्रुष्ट sonans. SU. 1. 33.: महानादैर उत्क्रुष्टतलनादितैः.

c. प्र 1) i. q. simpl. SU. 1. 15.: ब्राह्मी 'ति प्रचुक्रुष्; N. 11. 2. 23. 23. 24. 43. A. 19. 21. 2) acclamare, inclamare, c. acc. DR. 5. 23.: भीता धैम्यम् प्रचुक्रोश पुरोहितं सा; 6. 29.

c. वि id. RAM. III. 44. 11.: हा रामे 'ति विचुक्रुष्; c. acc. pers. DR. 6. 26.

c. सम् praef. अभि id. III. 72. 39.: अर्ये 'त्य एवा भि-सङ्क्रुश्य.

क्रूर (fortasse mutilatum e क्रुध्, a r. क्रुध्, productā vocali ad compensandum omissum ध्, cf. lat. *crūdelis* et v. r. क्रुध्) Adj. crudelis, saevus, ferus, terribilis, horrificus, horrendus. H. 2. 2. SU. 1. 3. H. 1. 17. 4. 31. - क्रूरम् Adv. terribilem in modum. DR. 6. 3.

क्रूरबुद्धि (BAH. e क्रूर et बुद्धि mens, intellectus) crudelem mentem habens. H. 4. 31.

क्रूरमानस (BAH. e क्रूर et मानस n. mens) i. q. praec.

क्रूरोपसंहित (TATP. e क्रूर, quod hoc in composit. neutrum est substantive positum, crudele, crudelitas, et उपसंहित conjunctus, a r. धा s. त) cum crudelitate conjunctus. H. 2. 20.

क्रोपि m. (r. क्रो s. नि, v. euphon. r. 94°.) emtio. AM.

क्रोड n. क्रोडा f. 1) pectus. AM. 2) gremium. HIT. 80. 14.:

नीडक्रोडे पक्षिणः सुखम् वर्षासु निवसन्ति.

क्रोध m. (r. क्रुध् irasci, s. अ) ira, iracundia. N. 6. 5.

क्रोधन (r. क्रुध् s. अन) iracundus. HIT. 13. 3.

क्रोश m. (r. क्रुष् s. अ) mensura distantiae (Wils. a *league*, a *C6s'* containing 4000 cubits). DR. 8. 53.

क्रोष्ट m. (Nom. क्रोष्टा a th. क्रोष्ट, gr. 181.) canis aureus, *anglice* jackal. DR. 1. 17.

क्रोष्ट v. क्रोष्ट et gr. 181.

क्रौञ्च m. nomen avis, ardeae species; Wils. «a Kind of *heron* or *curlew*». R. Schl. I. 2. 12.

क्रौञ्ची Fem. praec. R. Schl. I. 2. 14.

क्लाय् 1. P. (हिंसायाम् क. वधे v.) laedere, occidere. (Cf. श्लथ्, कथ्, क्रथ्, खद्, lat. *clades*.)

क्लाद् 1. A. (वैक्लाव्ये क. रुदि v.) dolore affici, flere. (Cf. क्लान्द्, क्रद्, क्रन्द्.)

क्लान्द् 1. P. (आह्वानरोदनयोः; grammatici scribunt क्लद्, gr. 110°.) clamare, ejulare, flere. (Cf. क्लद्, क्रद्, क्रन्द्; hib. *glaothaim* «I call, bawl, roar, shout».)

क्लाप् 10. P. क्लापयामि (अव्यक्तायाम् वाचि) indistincte loqui. (Cf. कल्प्, et lith. *kalpù loquor*, praet. *kalpėjau*, fut. *kalpėsu*, gr. comp. 506.)

क्लम् 4. P. क्लाम्यामि (gr. 332.) defatigari, confici. क्लान्त defatigatus. N. 21. 27. (Cum hac radice cohaeret idem valens क्लम्, cujus क्ल् ortum est e क्ल्; gr. κλύω ex utraque forma explicari potest, ejecto *l* vel *r*, nisi, quod Pottius suspicatur, ortum est e क्लम्, ejectâ sibilante; lat. *len-tus* e *clen-tus*? = क्लान्त; fortasse *claudus* e *clan-dus*, nisi pertinet ad खोइ, q. v.; nostrum *lahm*, germ. vet. *lam*, lith. *lūmas*, abjectâ gutturali.)

c. परि *id.* H. 1. 21.: तृषापारिक्लान्तं सिं confectus.

क्लाम् *m.* (r. क्लाम् s. क्ल) fatigatio, lassitudo, languor, confectio. A. 4. 47.: न शीतोष्णो न च क्लामः.

क्लव् 1. A. (भये) timere, v. वीक्लव्य.

क्लिद् 4. P. humectari. HIT. 29. 4.: क्लियति. - क्लिन्न irrigatus. RAM. III. 61. 24.: अशुक्लिन्न. - *Caus.* क्लेदयामि humectare. BH. 2. 23.: नचै 'नइ क्लेदयन्त्य् अपः. (Pottius p. 243. confert gr. ΚΛΥΔ, κλύω, quod consonantibus egregie cum क्लिद् convenit, vocali autem et sensu ad formam causalem क्लेदयामि pertinet, ita ut posterius diphthongi क्ल् elementum omissum et *a* in *v* attenuatum sit; lith. *sklys-ti* e *sklyd-ti* fluere, praet. *sklyd-au*, cujus *s* e praepos. *su* cum = सम्, स, क्लव्, explicari potest, nisi est additamentum euphonicum, propter adamatam litterarum *s* et *k* conjunctionem; angl. *wet* humidus, anglo-sax. *hwet*, *hwæt* id., mutato *l* in *w*, v. gr. comp. 20.)

c. परि *i. q. simpl.* परिक्लिन्न irrigatus. RAM. III. 61. 24.: वर्षतीयपरिक्लिन्न.

c. सम् *id.* सइक्लिन्न irrigatus. MR. 177. 8.

क्लिन्द् 1. P. A. (परिवेदने *κ.*; grammatici scribunt क्लिन्द्, gr. 110°.) lugere. (Cf. क्लान्द्, unde क्लिन्द् attenuatâ vocali ortam esse censeo.)

क्लिन्न v. क्लिद्, gr. 607.

क्लिष् 4. P. A. 9. P.: क्लिष्यामि, क्लिष्ये, क्लिष्यामि dolore afficere, vexare. RAGH. 13. 73.: क्लिष्यन् इवा 'स्य भुजमध्यम् उरःस्थलेन; 11. 58.: मरुतः प्रतीपगाः ... चिक्लिष्युर भृशतया वृद्धयिनीम्. - *Pass.* N. 13. 50.: जनेन क्लिष्यते बाला; H. 4. 41.: राजसेन तदा भीमइ

क्लिष्यमानन् निरीक्ष्य तु; RAM. I. 29. 1.: अक्लिष्वत्रत qui vota non violat; I. 31. 37.: वचनम् अक्लिष्वम् verbum non violatum. (Cambro-brit. *gloesi* «to pain, to cause a pang, to suffer a pang».)

c. परि *i. q. simpl.* UP. 19.: युश्रूषापारिक्लिष्य; MAH. 1. 2288.: परिक्लिष्यन् = परिक्लिष्यमान, v. gr. 597.

क्लीव् 1. A. (आधार्थ्ये *κ.*; scribitur etiam क्लीव्) impotentem esse; v. क्लीव, क्लीव्य.

क्लीव (r. क्लीव् s. क्ल) 1) debilis, impotens; piger, iners. HIT. 32. 19.: क्लीववचन. 2) *m.* eunuchus. N. 21. 14. (Scribitur etiam क्लीव; cf. hib. *cailltean* «eunuch», *caill-te* «castrated», *caillim* «I geld, castrate, I loose, destroy», *cailleadh* «emasculatio».)

क्लेद् *n.* (r. क्लिद् s. क्ल) humor, liquor. RAGH. 7. 24. 15. 32.

क्लेदन् *m.* (r. क्लिद् s. क्लन्) luna.

क्लेड् *m.* (r. क्लिद् s. उ) *id.*

क्लेश् 1. A. (वाधने *κ.* वधे *v.*; grammatici perperum क्लेश् pro radice habent, quia verbum क्लेशे ex 1^{mae} classis lege venit a क्लिष्) vexare, occidere.

क्लेश *m.* (r. क्लिष् s. क्ल) molestia, aerumna. H. 1. 44. BR. 3. 18.

क्लैव्य *n.* (a क्लीव s. य) debilitas, debilitatio, demissio animi, mollitia. BH. 2. 3.

क्व ubi? SA. 6. 9.; quo? Lass. 24. 11.: क्व गच्छसि. *Notentur locutiones veluti क्वच ते कत्रियबलइ क्वच ब्रह्मबलम् महत् ubi tua eschatryica potentia? ubi brahmanica potentia magna? i. e. quantum interest inter illam et hanc. R. Schl. I. 56. 4. - Exempla, ubi res vel persona superior in priore loco posita est, sunt: RAGH. 1. 2.: क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्वचा ल्पविषया मतिः; MAH. 1. 3065.: क्व महर्षिः सचै 'वा 'त्र्यः सा 'प्सराः क्वच मेनका । - क्वा 'पि alicubi. N. 16. 6.*

क्वचित् (a praec. s. चित्) alicubi. N. 15. 15. - *Repetitum, ubique. IN. 3. 10.*

क्वाण् 1. P. sonare. HIT. 58. 21.: डिण्डिमो हस्तिपकाहतः क्वाणन्; - क्वाणित sonans, susurrans. UR. 68. 1.: पद्मम् अन्तःक्वाणितपट्टपदम्. (Cf. कण्, कुण्,

चण, स्वन, ratione habitâ, gutturales facile in sibilantes degenerare; lat. *cano*, goth. *hana* gallus.)

क्वण *m.* (r. क्वाण् s. अ) sonus. AM.

क्वणन *n.* (r. क्वाण् s. अन) *id.* AM.

क्वणित *n.* (r. क्वाण् s. त) sonitus. RAGH. 7. 38.: विज्ञज्ञे विलोलघण्टाक्वणितेन नागः.

क्वय् 1. *p.* coquere. MAN. 6. 20.: अशनीयाद् यवागूङ् क्वयिताम्.

क्वाण *m.* (r. क्वाण् s. अ) i. q. क्वाण. AM.

क्वैल् 1. *p.* (गतौ *κ.* चालगत्योः *र.*) ire, se movere. *r.* (Cf. केल् et क्वेल्.)

क्वञ् 1. *4.* (दानगत्योः) dare; ire.

1. क्वञ् 1. *p.* (grammatici scribunt क्वञ्, gr. 110^a.) *id.*

2. क्वञ् 10. *p.* (तङ्के; grammatici scribunt क्वञ्, gr. 110^a.) *id.*

क्वण् 8. *p. 4.* क्वाणामि, क्वाणवे (हिंसायाम् *κ.* वधे *र.*) vulnerare, ferire, occidere. Lass. 33. 19.: अक्षतशरीर. (Cf. क्षिण् et क्षि cl. 5.; gr. *καίνω*, *κानῶ*; *καίνυται* = क्वाणुते; *ξαίνω*; fortasse *σίνομαι* e *ξίνομαι*.)

c. परि *id.* UR. 8. 3. infr.: अपरिक्षतशरीर; RAM. I. 47. 24.: गुरुशापपरिक्षत.

c. वि *id.* A. 11. 1.: शरविक्षत; 10. 30.: विक्षतश्चा "यसैर वाणैः ... महीम् अभ्यपतद् राजन् प्रभग्नम् पुरम्.

क्वण *m.* 1) pars temporis definita, Wils. «equal to thirty Calas or four minutes». 2) momentum. - *Acc.* क्वाणाम् *Adv.* per momentum. BHAR. suppl. 7. Lass. 2. 7. *Instr.* क्वाणेन *statim.* H. 4. 10. N. 2. 3. (Pottius recte, ut mihi videtur, hoc vocabulum explicat ex ईक्वाण, abjecto ई; respicias nostrum *Augenblick*.)

क्वणदा *f.* (e praec. et द् dans, in *fem.*) nox. RAGH. 8. 73.

क्वणदाचर *m.* (e praec. et चर iens) cognomen Râkschasorum, significans noctu iens. DR. 2. 3.

क्वणिक (a क्वाण s. इक्) per momentum temporis durans. HIT. 20. 6.

क्वणिका *f.* (*Fem.* praec.) fulmen. HEM.

क्षत (r. क्षण् s. त) 1) vulneratus, occisus. 2) *n.* vulnus. RAGH. 2. 53.

क्षतज्ञ (e praec. et ज्ञ natus) sanguis. RAGH. 7. 40.

क्षति *f.* (r. क्षण् s. ति) eversio, extinctio, vastatio. SAK. 32. 16. HIT. 28. 18.

क्षत्र *m.* (ut mihi videtur, e क्षम् terra, abjecto म्, vel क्षा *id.* correpto आ, et त्र servans, a *r.* त्रा, igitur esset = महीपालस्य terrae custos; scribitur etiam क्षत्र et deduci solet a क्षत vulnus et त्र servans, v. RAGH. 2. 53.) Kschattrus i. e. vir secundi vel militaris et regii ordinis.

क्षत्रिय vel क्षत्रिय (a praec. s. इय) *id.* DR. 7. 1.

क्षप् 10. *p.*: क्षपयामि (प्रेरणे *κ.* क्षेपे *र.*) 1) sternere, prosternere, dejicere, excidere, destruere. MAH. 1. 4128.:

अक्षतः क्षपयित्वा 'रीन् सङ्ख्ये ऽसङ्ख्येयविक्रमः; RAGH. 8. 46.: तरुर् न पातितः क्षपिता तद्विष्टपाश्रिता लटा; RAM. II. 12. 69.: वैदेही वत मे प्राणान् शोचन्ती क्षपयिष्यति; IN. 5. 57.: तत्र तं (शापं) क्षपयिष्यसि. 2) lavare, purgare. MAN. 5. 157.: कामन् तु क्षपयेद् देहम्; 5. 69.: क्षपेयस् त्रहम्. *Schol.* शोचङ् कुर्युः. (Cf. क्षिप्; fortasse huc pertinet goth. *skapa* creo, transpositis litteris *ks* in *sk*, et servatâ in fine radicis tenui labiali, sicut in *slépa* = स्वप्. Quod ad sensum attinet, rationem habeas, verba movendi facile significationem faciendi assumere; v. e. c. चर्, सृञ्.)

क्षपस् *n.* (r. क्षप् s. अस्) nox, in *dial. vêd.*, v. Ros. Sp. 18. 5. *apud* Lass. p. 100. (Lat. *crepus-culum*, mutatâ sibilante in *r*, sicut in gr. *ῥίπτω* pro *κρίπτω* = क्षिप्, *κραιπνός* = क्षिप्र, q. v., *κρείων* = क्षयन्, v. क्षि; etiam *κνέφος*, *κνέφας* ad क्षपस् et *crepus-culum* traxerim, mutatis liquidis *p* et *v*, et *ψέφας*, *ψέφος*, mutatâ gutturali in labialem.)

क्षपा *f.* (r. क्षप् s. आ) nox. SA. 5. 80.; v. क्षपस्.

क्षपाकर *m.* (e praec. et कर faciens) luna. AM.

1. क्षम् 1. *4.* interdum *p.* tolerare, perferre, pati. N. 7. 8.: न चक्षमे ततो राजन् समाह्वानम्; BR. 1. 8.: रोस्यमानांस् तान् दृष्ट्वा ... कारुण्यात् साधुभावाच्च कुन्तो राजन् न चक्षमे; HIT.: आज्ञाभङ्गकरान् राजा न क्ष-

मेत् . 2) ignoscere, condonare, indulgere. N.3.8.: तत् क्षमन्तु महेश्वराः; 25.12.: यदि ... मया कृतान्य अकार्याणि तानि त्वङ्क्षन्तुम् अर्हसि. - *Caus.* क्षमयामि veniam petere *ab aliquo*, orare *alqm* ut ignoscat, se excusare *alicui*, *c. acc. pers.* N.25.9.: तम् आनाय्य नलो राजा क्षमयामास पार्थिवम् । सच तन् क्षमयामास हेतुभिः. (Fortasse goth. *hramja* crucifigo proprie significat vexare, ita ut nitatur formâ causali क्षमयामि facio ut alqs patiat, mutatâ sibilante in *r* (v. क्षप्स्, क्षुध्); anglo-sax. *hremman* «to hinder, disquiet»; v. क्षम.)

2. क्षम् 4. *p.*: क्षाम्यामि *id.*

3. क्षम् (r. क्षम्) terra, *in dial. véd.* RIGV. p. 41.18.: क्षमि in terra; 203.15.: क्षम्s terrae, v. क्षमा, et क्षमा.

क्षम (r. क्षम् s. ऋ) *Adj.* 1) tolerans, perferens, perpetiens. DR.6.4: क्षमक्षम. 2) capax, potens, *c. loc. vel infinit.* RAGH.11.5.: सा हि रक्षणाविधौ तयोः क्षमा; 8.59.: हृद्यन् न त्व् अवलम्बितुङ्क्षमाः. 3) aptus, idoneus, conveniens. RAGH.9.50.: मृगवनोपगमक्षमवेपभृत्; R. Schl. I. 1. 49.: न विरोधो बलवता क्षमो रावण तेन ते; SAK.2.9.: उभभोगक्षमङ्क्ष्रीष्मसमयम् आश्रित्य. - *Subst. n.* 1) patientia, toleratio. BR.3.2.: क्रियताङ्क्षमम्. 2) facultas, vis. BR.1.35.: न तु मे जीवितुङ्क्षमम्. (Cum *sgn.* 2. cf. *hib. cam* «strong, stout, mighty», *subst.* «power, might», *cama* «brave», *abjectâ sibilante.*)

क्षमा *f.* (r. क्षम् s. ऋ) 1) patientia, toleratio. RAGH.18.8. R. Schl. I. 34.33. *sq.* 2) terra. (Cf. क्षम् et क्षमा; gr. XAMA, unde *χαμαί*, *χαμαῖ-ξε*, *χαμαῖ-θεν*; confertur etiam *χαμαλός*, inserto *ξ*, sicut in *ξῆς* = *क्ष्यस्*.)

क्षमावत् (e praec. s. वत्) patientiâ praeditus, patiens, tolerans. IN.4.8.

क्षमिन् (a क्षम vel क्षमा patientia, s. इन्) patientiâ praeditus. BH.12.13.

क्षम्प् 10. *p.* (कान्तौ *κ.* शक्तौ *व.*; scribunt क्षप्, gr. 110°.) lucere; posse.

क्षय *m.* (r. क्षि s. ऋ) 1) occasus, interitus, exitium. H.4. 48. BR.2.20. N.26.12. 2) domus, domicilium, sedes, *praesertim deorum.* H.1.47. M.1.2510.: निर्गाम क्षयान् नरायणस्य; R. Schl. II. 6. 27.: इन्द्रक्षयसन्निभम् पुरम्. (*Hib. cai* domus.)

क्षयिन् (r. क्षि s. इन्) periens, evanescens, decrescens. RAGH.17.71.

क्षर 1. *p.* 1) stillare, effundere. MAH.1.797.: क्षरन्त इव जीमूताः; 5471.: क्षरन्तो रुधिरम् बङ्गम्; RAGH.13.74.: क्षरत्सु (गङ्गेषु) बङ्गदा मदवारिधाराः. 2) diffuere, dilabi, dissolvi, evanescere. MAN.2.99.: इन्द्रियाणान् तु सर्वेषां यद् एकङ्क्षरती 'न्द्रियम् । तेना 'स्य क्षरति प्रज्ञा दृतेः पात्राद् इवो 'दकम्. 4.237.: यज्ञो ऽनृतेन क्षरति तपः क्षरति विस्मयात्. - *Caus.* calumniari, falso accusare, *c. loc. vel instr. rei.* MAH.2.238.: कच्चिद् आर्यो विशुद्धात्मा क्षारितश्चैरकर्मणि; RAM. III. 72. 87.: कच्चिद् आर्यो ऽपि शुद्धात्मा क्षारितश्चा 'पकर्मणा. (Fortasse lat. *scateo* cum hac radice cohaeret, ita ut in *scateo* dissolvendum et ortum sit e perditio quodam nomine, cujus suffixum a *t* inceperit; *scā* pro *scar* igitur litteris transpositis ortum esset e *csar*; v. क्षर.)

c. ऋ *Caus.* आक्षारयामि conviciari, maledicere. MAN.8.275.: मातरम्... आक्षारयन्.

क्षर (r. क्षर s. ऋ) *Adj.* caducus, fragilis, mortalis. BH.8.4. 15.16. - *Subst.* 1) *m.* nubes. 2) *n.* aqua. MED. (*Hib. suir* «water, a river», nisi hoc pertinet ad *सरस्* vel *सरित्*.)

1. क्षल् 1. *p.* (चलने *κ.* चाले चये *व.*) se movere; colligere. (Cf. चल, शल्, सल्.)

2. क्षल् 10. *p.* क्षालयामि, lavare, abluere. HIT.123.8.: क्षालयम् अपि वृक्षाङ्घ्रिन् नदीवेगो निवृन्तति. (Lith. *skalauju* eluo, abluo, *skalbjū* lavo, transposito *ks* in *sk*; huc etiam traxerim nostrum *spūle*, mutatâ gutturali in labialem.)

c. प्र *id.* N.11.29.: प्रक्षाल्य सलिलेनच; 23.23.: प्रक्षाल्यच मुखम्.

क्षा *f.* (ut mihi videtur, e क्ष्मा, ejecto म्) terra *in dial. véd.*
RIGV. 196.10.

क्षात्र (*a* क्षत्र *s.* अ) *eschatricus*, *militaris*, *regius*. BH.18.43.
क्षान्त (*r.* क्षम् *s.* त, gr.616.) 1) *tolerans*, *patiens*. RAGH.
18.8. 2) *n. patientia*. R. Schl. I. 34.32.

क्षान्ति *f.* (*r.* क्षम् *s.* ति) *patientia*. BH. 18.42.
क्षाम (*r.* क्षै *s.* म pro त vel न) 1) *emaciatus*, *macer*. BHAR.
1.63.: क्षुधाक्षाम. UP.27. 2) *tenuis*, *gracilis*. BHAR. 1.
92. 3) *debilis*. Lass. 11.14.

क्षार *m.* (*r.* क्षर *s.* अ) *vitrum*. AM.

1. क्षि 1. P. A. 1) *perire. Caus. destruere, perdere, delere.*
BH. 4.30.: यज्ञक्षयितकल्मष (Schol. नाशित);
RAM. III. 60.47.: कृत्स्ने वै क्षयिते पुण्ये (क्षयित pro
क्षायित, sicut चयित pro चायित, gr.521.) 2) *regere,*
dominari, unde क्षित्, q. v., et in dialecto védicâ क्षय
dominans, in composito उरुक्षय = εὐρὺκρείων, v. Ros. ad
Rigo. p. 11.; simplici क्षय respondet zend. *𑀘𑀓𑀡𑀢𑀣𑀤𑀥𑀦𑀧*
csahya, gr. comp.48. (Ad क्षयामि *rego*, *dominor* Ro-
senius l. c. apte trahit gr. *κρείων*, ita ut comp. *εὐρὺκρείων*
utraque compositi parte cum उरुक्षय conveniat; *क्*
enim antecedente क् saepius in *r* transiit, v. क्षपस्.)

2. क्षि 5. et 9. P.: क्षिणामि, क्षिणामि *laedere, vexare, oc-*
cidere. UR. 18.16.: मनो मे पञ्चवाणः क्षिणोति.
MAN. 2.100.: अक्षिणवन् योगतस् तनुम् (Schol. अपो-
उयन्); 8.196.: अक्षिणवन् न्यासधारिणम्. - *Pass.*
क्षीये *perdi, deleri, destri, perire. MAN. 7.112.: राज्ञाम्*
प्राणाः क्षीयन्ते; HIT. कायः क्षीयमाणा लक्ष्यते. (Lau-
datae passivae formae etiam ad cognatam radicem क्षी
trahi possent, a quâ e gramm. r.495. Pass. τοῦ क्षि non
differt. Cf. क्षिण्, क्षण्.)

c. सम् *in Pass. id. DEV.3.: सङ्क्षीयमाणो स्वसैन्ये.*

3. क्षि 6. A.: क्षियामि *habitare, v. क्षय.*

क्षिण् 8. P.: क्षिणामि (*हिंसायाम् κ. वधे P.*) *laedere, oc-*
cidere. (Cf. क्षण् unde क्षिण् attenuato अ in इ or-
tum esse videtur, nisi verbum क्षिणामि re verâ idem est
ac क्षि cl.5.)

क्षित् *m.* (*r.* क्षि *s.* त् gr.643.) *dominus, imperator, in fine*
comp. N. 2. 20. 5. 4.

क्षिति *f.* (*r.* क्षि *habitare s.* ति) 1) *habitatio, domicilium.*
2) *terra. BHAR. 3. 5.*

क्षिद् v. द्विद्.

1. क्षिप् 6. P. 1) *jacere, conjicere, mittere, cum locat. loci,*
quo alqd. conjicitur. RAM. I. 28. 22. 23.: अस्त्रम् ...

*चिक्षेप परमक्रुद्धो मारीचोरसि राघवः; BH. 16.49.:
तान् क्षिपामि आसुरीषु योनिषु; HIT. 79.10.: भृत्ये*
दोषान् क्षिपति; BHAR. 1.93.: अमो ... दृष्टिपाताः किङ्क्ष
क्षिप्यन्ते. - दारुणया वाचा क्षेप्नुम् acriter increpare
*alqm. MAN. 8.270. 2) prosternere, dejicere. Lass. 53.5.:
क्षेप्नु तपस् तस्य महात्मनः. 3) dimittere. UP.34.:
तेन क्षिप्ता. (Cf. क्षप्, unde fortasse क्षिप्, attenuato अ*
in इ; lat. sipo, dissipato, e xipo, abjectâ gutturali; graecum
ῥίπτω e κρείπτω explicaverim, abjectâ gutturali, et mu-
tatâ sibilante in ρ, v. क्षपस्;ambo-brit. hpiaw «to
cast or dash suddenly», cujus h, ut saepius, respondet san-
*scritae sibilanti, abjectâ gutturali, sicut in gr. ῥίπτω;
fortasse etiam nostrum werfe, goth. vairpa pro virpa -*
gr. comp. 82. - huc pertinet, transpositis litteris e vripa
pro hvripa, cum hv pro क्, sicut hvas quis = कस्, gr.
comp. 388.).

c. अधि *spernere, contemnere. HIT. 83.16.: एष उष्टे*
देवपादान् अधिक्षिपति; v. क्षिप् praef. आ.

c. अत्र *praef. सम् prosternere, dejicere. DR. 5.24.: तं*
समवाक्षिपत् सा.

c. आ 1) *id. Caus. आक्षेपयामि facere ut alqs prosternat.*
DR. 8.18.: *रथम् आक्षेपयामास गजनेन गजयानवित्.*
2) *spernere, contemnere. DR. 4.23.: अत्रमत्या 'स्य तद्*
वाक्यम् आक्षिप्यच; N. 3.13.: आक्षिपन्तीम् इव प्र-
भाम् शशिनः स्वेन तेजसा.

c. आ *praef. सम् sicut praec. 1) prosternere, projicere.*
DR. 5.24.: *तया समाक्षिप्ततनुः स पापः पपात्.*
2) *spernere. MAH. 1.1253.: समाक्षिपन् भानुमतः प्रभाम्.*

c. उत् *extollere, levare. H. 4.49.: उत्क्षिप्या भ्रामयद्*
देहम्; RAGH. 15.83.

c. नि 1) dejicere, deponere. LASS. 12.9.: लङ्ङुकाम्
एकां श्रुनो ऽग्रे निक्षिप्तवती. - निक्षिप्तात् dejectos
oculos habens, c. loc. loci. GITA GOV. 12.1.: शयने
निक्षिप्ताक्षीम् उवाच हरिः प्रियाम्; - वर्षान् निक्षि-
प्तम् litteras dejicere, i. e. scribere (cf. UR. 24.15.: भूर्ज-
पत्रगतो ऽयम् अक्षरविन्यासः); Caus. facere ut aliquis
scribat vel inscribat. RAGH. 7.62.: सशोनितैस् तेन शि-
लीमुखाग्रैश्च निक्षिपिताः केतुषु पथिवानाम्... वर्णाः
(Schol. Calc. निक्षिपिताः = अन्वैश्च निवेशिताः); H. 1.
24.: तत्र निक्षिप्य तान् सर्वान्. 2) tradere, c. loc. pers.
N. 8.20.: मम ज्ञातिषु निक्षिप्य दारकौ; MAN. 8.179.:
आर्ये निक्षेपन् निक्षिपेद् बुधः.

c. परि circumjicere, circumspargere, circumfundere.
RAM. III. 60.100.: अत्रास्तरणकं राज्ञः समन्तात् परि-
क्षिप्युः; MAH. 1.1306.: काननञ्च मनोरमं सागराम्बु-
परिक्षिप्तम्.

c. प्र projicere. SU. 2.14.: अग्निहोत्राणि प्रक्षिपन्त्य
अप्सु; M. 15.

c. वि e. c. ब्राह्म brachia jactare, dispergere. RAM. III. 56.
15.

c. सम् contrahere, corripere. MAN. 7.34.: सङ्क्षिप्यते य-
शो लोके (Schol. सङ्क्षेचम् एति); N. 4.9.

2. क्षिप् 4. P. id.

क्षिप्र (r. क्षिप् s. र्) celer. क्षिप्रम् Adv. cito. IN. 5.51. (Cf.
κραιπ-vós, v. क्षपस्.)

क्षिप् 1. et 4. P.: क्षेवामि, क्षीव्यामि, gr. 332. (निरसने κ.
निवासे v.) ejicere; habitare (क्षिप् ex क्षिप् ortum
esse videtur, attenuato प् in व्, sicut पिवामि bibo di-
citur pro पिपामि, v. पा.)

क्षी 1. P. perdere, extinguere, delere. Part. pass. क्षीण
perditus, deletus. HIT.: क्षीणेषु विज्ञेषु. क्षीणपाप.
(Haec radix cohaeret cum क्षि et क्षै.)

1. क्षीव् 1. P. i. q. क्षिप्, unde producta vocali ortum est.

2. क्षीव् vel क्षीव् 1. A. (मदे κ. दर्पे v.) ebrium esse; su-
perbum esse. (Hib. siobhas «rage, madness».)

क्षीर n. (ut mihi videtur e क्षार, a r. क्षार s. अ, attenuato आ
in ई, cf. gr. 308.) 1) aqua. 2) lac.

क्षु 2. P.: क्षौमि (शब्दे κ. क्षुते v.) sonum edere, sternu-
tare. (Huc retulerim lith. cz'audmi sternuto = क्षौ-
मि, adjecto d (cf. क्षुत्) et mutato क्ष in cz' = च.)

क्षुष्ण v. क्षुद्, gr. 607.

क्षुत् f. (r. क्षु, adjecto त्, sicut in fine comp. gr. 643.)
sternutamentum. AM.

क्षुत m. et क्षुता f. (r. क्षु s. त) id. AM.

क्षुद् 7. P. A. क्षुण्णि, क्षुन्दे contundere, conterere. Part.
pass. क्षुष्ण. DEV. 3.24.: क्षुरक्षुष्णमहीतलः; 9.35.: दं-
ष्ट्राक्षुष्णशिरोधर. (Fortasse huc pertinet gr. क्षुँω, क्षुँω
pro क्षुँω, adjecto Gunae incremento; si ita est, sibi-
lans in formis क्षुँω-τός, क्षुँω-τός ad radicem pertinet,
mutato, ex generali euphoniae lege, δ in σ. Lith. skaus-
ti dolet, e skaud-ti, skaudējimas dolor; pra-skunda do-
lere incipit, nu-skaudinu noceo, transposito ks in sk.)

c. वि id. DEV. 3.25.: वेगभ्रमणविक्षुष्णा मही.

c. सम् id. RAM. III. 63.10.: ब्रबन्धुर बन्धनीयांश्च क्षौ-
द्यान् सञ्चक्षुडस् तथा.

क्षुद् (r. क्षुद् s. र्) 1) parvus, debilis. M. 6. 2) trop. vilis,
abjectus, humilis. IN. 2.6. DR. 9.21. (Cf. lith. kúdikis
infans, pers. كودك kúdek parvus, puer.)

1. क्षुध् 4. P. esurire. क्षुधित esuriens. N. 11.12.18.12.
(Goth. grēdōn esurire, mutata sibilante in r, sicut
in lat. crepusculum = क्षपस्, in gr. ῥίπτω = क्षिप्,
v. क्षम्.)

2. क्षुध् f. (a praec.) fames. SU. 1. 8.

क्षुधा f. (r. क्षुध् s. आ) fames.

क्षुप m. frutex. H. 1. 18.

क्षुब्ध v. क्षुम्.

क्षुब्धता f. (a praec. s. ता) agitatio. BHAR. 3.94.: अर्धेः
क्षुब्धता.

क्षुम् 1. A. 4. P. क्षौभे, क्षुभ्यामि commoveri, agitari, con-
turbari. Part. pass. क्षुब्ध vel क्षुभित. RAM. I. 52.14.:

क्षुभिताः सागराः सर्वे; III. 79. 20.: उष्णक्षुब्धसलिलः
I. 52.14.: यत् तेजः क्षुभितं च्छ् अथ तद् धरा धारयि-
ष्यति. Caus. et cl. 9. P.: क्षौभयामि, क्षुभ्यामि agitare.
M. 42.: क्षौभ्यमाणा महावातैः सा नौस् तस्मिन् मही-

दधौ; RAM. I. 16. 27.: क्षोभयेयुश्च वेगेन समुद्रम्.
(Cambo-brit. *hwbiau* «to make a sudden push», abjecto
क्, et ष् mutato in ह, v. Pictet p. 76.; Pottius apte con-
fert gr. *κῶφος*, ejecto ष्; huc etiam trahimus nostrum
schiebe, cujus radix in germ. vet. sonat *scub* vel *scup*,
transpositis क् + ष् in sc.)

- c. प्र *i. q. simpl.* MAN. 9. 254.: तस्य प्रक्षुभ्यते राष्ट्रम्. —
c. प्र praef. सम् *id.* RAM. I. 52. 15.: सम्प्रक्षुभितमानस.
c. वि *Caus. id.* DR. 7. 49.: सेनान् तत्रे भम् ... विक्षो-
भितान् द्रक्ष्यसि.
c. सम् *id.* DEV. 2. 35.: दृष्ट्वा समस्तं सङ्क्षुब्धन् त्रैलो-
क्यम्.

नुर 6. P. (क्दिने क. विलेखे खनने v.) findere, radere,
scalpere, fodere; v. नुर et cf. खुर. (Gr. *ἐυρ-όν*, v.
नुर.)

- नुर *m.* (r. नुर s. अ) 1) culter tonsorius. DR. 8. 24., *ubi*
ensem vel sagittam significare videtur; RAGH. 7. 43.
2) ungula, cf. खुर. (Gr. *ἐυρ-όν*, v. नुर.)
नुरप्र *m.* (e नुर ungula et प्र, quae fortasse est praepositio
in compositi fine posita) sagitta, cujus cuspis soleae fer-
reae formam habet. RAGH. 9. 62. 11. 29.

नुरिन् *m.* (a नुर s. इन्) tonsor. AM.

नुरी *f.* (a नुर signo *fem.* ई) culter.

नुरत्र *n.* (r. क्षि s. त्र) 1) campus. BH. 1. 1. (Goth. *haihi*,
Th. *haihjó* ager, nostrum *Heide*, ejecto ष्). 2) corpus.
BH. 13. 1. 3) uxor. MAH. 1. 4661.

नुरत्रज्ञ *m.* (e praec. et ज्ञ qui novit) anima. MAH. 1. 3018.

नुरेप *m.* (r. क्षिप् s. अ) contentio. MAH. 1. 555.

नुरेपणीय *n.* (r. क्षिप् s. अनीय) jaculum, missile. RAGH.
4. 77.

नुरेपिष्ठ *Superl.* त्रु क्षिप्र v. gr. 251.

नुरेपीयस् *Compar.* त्रु क्षिप्र, v. gr. 251.

क्षेम 1) bonus, felix, faustus. SA. 5. 97. 2) *m. n.* felicitas.
H. 4. 51. BR. 1. 20.

क्षेमङ्कर *m.* (e क्षेम in accus. et कर faciens) *n. pr.* DR. 2. 7.

क्षेमिन् (a क्षेम s. इन्) felix. N. 12. 121.

क्षै 1. P. क्षायामि (क्षये) perire, interire; cf. क्षि et क्षी.

क्षोणि *f.* terra.

क्षोणी *f.* *id.* AM.

क्षोभ *m.* (r. क्षुभ s. अ) agitatio, permotio, perturbatio. SU.
1. 16.

क्षौद्र *n.* (a क्षुद्रा apis s. अ) mel. R. Schl. II. 14. 33.

क्षौम (*Fem.* क्षौमी) linteus. R. Schl. I. 74. 3.

क्षौर *n.* (a क्षुर s. अ) actio barbam tondendi. HIT. 101. 6.:

क्षौरङ् कृत्वा.

1. क्षण 2. P. क्षणामि (तेजने) acuere.

2. क्षण 2. A.: क्षणवे (अपनयने) abducere, auferre.

क्षमा *f.* (e क्षमा ejecto अ) terra. RAGH. 18. 8.

क्षमाय् 1. A. (विधूनने; ut videtur, Denominativum a क्षम
vel क्षमा, ejecto अ) agitare, concutere, quassare.

क्षमील् 1. P. (निमेषणे क. निमेषे v.) oculos dejicere, ni-
ctari (क्षमील् compositum esse censeo ex क्ष, mu-
tilato ex अक्षि vel अक्ष oculus, et मील्, quod idem va-
let ac क्षमील्.)

1. क्षिद् 1. P. (अव्यक्ते शब्दे क. कृञने v.; scribitur etiam
क्षिद्) sonare.

2. क्षिद् 1. A. (मोक्षे स्नेहे; scribitur etiam क्षिद्) liberare;
amare.

3. क्षिद् 4. P. (मोचने; scribitur etiam क्षिद्) liberare.

क्ष्वेल् 1. P. (गतौ क. चालगत्योः v.) ire, se movere. (For-
tasse huc pertinet germ. vet. *suillu* turgeo, rad. et
praet. *sual* vel *suall*, suppresso posteriore diphthongi
ए elemento.)

ख

ख *n.* aër, coelum. N. 12.53. (Cf. gr. $\chi\acute{\alpha}\nu\sigma$ et lat. *halare*.)

खकख् 1. *P.* (हासे) ridere. (Cf. ककक्, काख्, ककख्, praeter verba cum काख् comparata, goth. *hlaha* rideo, quod e कक् explicaverim, mutatis secundum generalem regulam tenuibus in aspiratas, et insertâ liquidâ, sicut e. c. in *hleithru* casa, tentorium, quod ad radicem शी, $\kappa\epsilon\acute{\iota}-\mu\alpha\iota$, referimus; nostrum *lache* initialem gutturalem abjecit.)

खग (e ख aër et ग iens) 1) in aëre iens, se movens. A. 10.61. 2) *m.* avis.

खगम *m.* (e ख et गम iens) avis. N. 1. 24.

1. खच् 6. *P.* (भूतिपूत्योरुत्पन्नौ) felicem, potentem fieri; purum fieri.

2. खच् 10. *P.*: खचयामि (बन्धने) ligare, nectere, connectere, contexere, conserere. Schol. ad C'aur. 19.; Lass. 73. 13.

c. उत् *id.* RAGH. 13.54.: माला सितपङ्कजानाम् इन्दीवरैः उत्खचितान्तरा (Schol. Calc. सहग्रथितमध्या).
खचर (e ख aër et चर iens) in aëre iens. A. 10.26.

खञ् 1. *A.* (मन्थने *κ.* मन्थे *ν.*) commovere, agitare.

खञ्क *m.* (r. खञ् s. अक) instrumentum, quo lactis flos agitur ad butyrum conficiendum, «churning stick». HEM.

खञ्ज् 1. *P.* (scribitur खञ्, gr. 110^a.) claudicare, *v. sq.* (Huc traxerim nostrum *hinke*, germ. med. *hinke*, cujus rad. et praet. sonat *hanc*, *v. gr. comp.* 109^a. 1); consonantes nituntur formâ कञ्ज्, mutatâ tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, *v. gr. comp.* 87.)

खञ्ज (r. खञ्ज् s. अ) claudus. BHAR. 1.63. (Germ. med. *hanc*.)

खञ्जखेल *m.* (e खञ्ज et खेल iens, *v. खेल्*) motacilla.

खञ्जन *m.* (r. खञ्ज् s. अ) *id.* AM.

खट् 1. *P.* (काङ्क्ष्ये *κ.* काङ्क्षि *ν.*) desiderare.

खट्ट् 10. *P.* (वृत्तौ) tegere; cf. खुट्ट्, गुणट्ट्.

खट्ट्वा *f.* (r. खट्ट्, abjecto alterutro ट्ट्, s. व in *fem.*) lectus. HIT. 86. 6. 8.

खड् 10. *P.* खाडयामि findere, frangere, rumpere, dividere, divellere, laxare, *v. sq.* et cf. खुड्, खुण्ड्.

खड्ग *m.* 1) rhinoceros. RAGH. 9.62. 2) rhinocerotis cornu. 3) ensis. N. 10.18.

खाण्ड् 1. *P. A.* (scribitur खण्ड्, gr. 110^a.) 1) i. q. खण्ड्. HIT. 64.10.: रजनीचयनाथेन खण्डिते तिमिरे; 73.7.: स्त्रीभिः कस्य न खण्डितम् भुवि मनः; UR. 12.16.: खण्डिताग्रात् ... मृणालात्. 2) deserere, relinquere. RAGH. 5.67.: अबला निशि खण्डिता. (Cf. खुण्ड्, खुड्, खर्द. Lith. *kāndu* mordeo.)

खाण्ड *m. n.* (r. खाण्ड् s. अ) pars, portio, sectio, fragmentum, frustum; tomus. HIT. 111.10.27.15. A. 8.1. BHAR. 2.98. SA. 5.108. — खाण्डीकृ in frusta dissecare, frangere. RAGH. 16.51.

खाण्डन *n.* (r. खाण्ड् s. अ) 1) actio frangendi, rumpendi, destruendi. HIT. 54.3.112.21. RAGH. 9.35. 2) perfidia. RAGH. 19.21.

1. खट् 1. *P.* occidere. DEV. 8.37.: पतितांस् तांश् चखादा थ सा तदा. (Cf. कथ्, क्थ्, lat. *clades*.)

2. खट् 10. *P.*: खादयामि edere, vorare, *de animalibus*. N. 12.35.: माङ् खादय; M. 7.: उर्बलम् बलवन्तो हि मत्स्या मत्स्यम् ... खादयन्ति; *v.* खाद्.

खदिर *m.* nomen arboris, Wils. «*Khayar or catechu, Mimosa catechu*». N. 12.4.

खन् 1. *P.* fodere, perfodere. HIT. 30.1.: मम विवरङ् खनित्वा; RAM. I.32.52.: पृथिवी सर्वा खन्यते. *Part. pass.* खात, gr. 616.; *Gerund.* in य, खन्य vel खाय; *Pass.* खन्ये vel खाये. (Gr. $\chi\acute{\alpha}\nu\omega$, $\chi\alpha\nu\tilde{\omega}$, germ. vet. *ginēm*, *ginóm* hio, nostrum *gähne*, anglo-sax. *cina rima*, *cinan* hiare; lat. *cuniculus*, *canalis*; *v.* खनि, खानि.)

c. उत् effodere. BHAR. 3.5.: उत्खातन् निधिशङ्कया नि-

- तितलम्; evellere, eruere. RAGH. 4. 36.: वङ्गान्
उत्खाय ... नैसाधनोद्यतान् । निचखान जयस्थ-
म्भान् गङ्गश्रीतोऽन्तरेषु सः; *ubi* उत्खन् effodere *op-*
ponitur verbo निखन् infodere, defodere, *hic* infodiendo
erigere; *Schol. Calc.* उत्खाय *explicat per* उत्पाट्य.
c. उत् praef. प्र *id.* RAM. I. 32. 40.: प्रोत्खनन्त एकैक-
योजनम् भूमेः.
c. नि infodere, defodere. HIT. 124. 16.: निखन्यन्ते हृ-
दये शोकशङ्कुचः; RAGH. 4. 36.; v. खन् praef. उत्.
खनक *m.* (r. खन् s. अक) fossor. R. Schl. I. 12. 7.
खनन *n.* (r. खन् s. अन) actio fodiendi. BHAR. 3. 76.
खनि *f.* (r. खन् s. इ) fodina, cuniculus. RAGH. 17. 66. 18.
21. (Lat. *cuni-culus*.)
खनितृ *m.* (r. खन् s. तु) fossor. HIT. 52. 8.
खनित्र *n.* (r. खन् s. त्र) ligo. HIT. 30. 1.
खम्ब 1. *p.* (गतौ) ire; cf. गम्ब, घम्ब, चम्ब.
खर *Adj.* 1) calidus, fervidus. 2) acer, vehemens, austerus.
RAGH. 8. 9.: न खरो न भूयसा मृदुः; *de voce*, R. Schl.
II. 20. 42. *Subst.* 1) *m.n.* calor. AM. 2) *m.* asinus.
खर्ज 1. *p.* (माजने *κ.* व्यथामृजोः *ν.*) purificare, abster-
gere; vexare, v. कर्ज. (Hib. *cairtim* vel *cartaim* pu-
rifico.)
खर्जर *m.* palma. Wils. «Phoenix or Elate sylve-
stris». N. 12. 5.
खर्द 1. *p.* (दशने) mordere. (Cf. खाड्, खड्, lith. *kandu*
mordeo.)
खर्व 1. *p.* (गतौ) ire. (Cf. गर्ब, घर्ब, चर्ब; germ. vet.
HWARB, HWARDP reverti, *hwirbu, hwarb, hwur-*
bumés; goth. bi-hwairba circumeo.)
खर्ब *n.* billio. MAH. 2. 1749.
खर्व 1. *p.* (दर्पे *κ.* गर्वे *ν.*) superbum esse; v. कर्व et
गर्व.
खल् 1. *p.* (चलने *κ.* चाले चये *ν.*) se movere; colligere;
cf. चल.
खल malus, vilis, improbus. HIT. 52. 3. 70. 19.
खलु 1) sane, profecto, *ad orationis vim augendam ponitur*,

- praesertim post voces negativas vel interrogativas.* SAK.
5. 15. 16.: भो राजन् आश्रममृगः खल्व् अयम् । न खलु
न खलु वाणः सन्निपात्यो ऽयम् अस्मिन् *ja nicht! ja*
nicht!; RAGH. 9. 28.: न खलु तावत् अशेषम् अपोहि-
तुम् रविर अलम् विरलम् कृतवान् हिमम्; Lass.
1. 3.: प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः; N. 16. 22.:
कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति वै शुभा *wann*
doch?; SAK. 23. 15.: किङ् खलु; 44. 2. *infr.*: क्व खलु;
59. 14.: कथम् ... खलु. 2) *enim, praesertim antecedente*
n. SAK. 26. 5.: मन्दैत्सुख्यो ऽस्मि नगरागमनम् प्रति
... न खलु शक्तो ऽस्मि शकुन्तलादर्शनव्यापाराद् आ-
त्मानम् निवर्तयितुम्; RAGH. 3. 51.: गृहाण शस्त्रम् ...
न खल्व् अनिर्दित्य रघुङ् कृतो भवान्. 3) खल्व्
अपि *sed etiam, antecedente* न केवलम्. RAGH. 18. 48.
खलुज् *m.* (N. खलुक्, *ut videtur*, e ख et लुज्, a r. लुज् *lae-*
dere, occidere) obscuritas, caligo. (Cf. lat. *caligo*.)
खल्लिट् calvus.
खल्लोट *id.*
खल्लवाट *id.* BHAR. 2. 86., v. Bohlen *ad h. l.* (Cf. lat. *cal-*
vus, nostrum kahl, germ. vet. chalawan capillo nudare.)
खव् 9. *p.* खवामि vel खौनामि vel खुनामि (भूतिप्रा-
उर्भावे *κ.* भूतिपूत्योर उत्पत्तौ *ν.*) potentem, feli-
cem fieri; purificari.
खप् 1. *p.* (वधे) occidere, ferire; cf. कप्, चप्, कृप्,
जप्, जुप्, कप्, कृप्.
खाण्डवप्रस्थ *m.* nomen urbis. MAH. 1. 2264.
खान्त *n.* (r. खन् q. v. s. त) fossa. HIT. 90. 14.
खाद् 1. *p.* edere, *praesertim de animalibus.* HIT. 11. 6.:
व्याघ्रो मानुषङ् खादति; *etiam de hominibus.* HIT.
86. 13.: किङ् खादितवान् कथम् वा प्रसुप्तः. - *Caus.*
खाद्यामि. MAN. 8. 371.: तां श्वभिः खादयेद् राजा-
(Scot. *cuid* cibus; hib. *caithim* edo.)
खानि *m.f.* (r. खन् s. इ) cuniculus, specus subfossus; v.
खानि.
खिट् 1. *p.* (भयभीषयोः) timere, terrere. (V. आवेष्ट, खेट
et cf. खिट्.)

1. खिद् 6. P. dolore afficere, moestitiam inferre, conturbare; v. sq.
2. खिद् 4. et 7. A.: खिद्ये, खिन्दे (खिद्ये etiam pro Pass. praecedentis haberi potest) dolore, moestitiā affici, conturbari. HIT. 71. 4.: स पुरुषो यः खिद्यते ने 'न्द्रियैः - Part. pass. खिन्न 1) dolore affectus, conturbatus. GITA GOV. 3. 7.: खिन्नम् असूयया हृदयन्तवा "कलयामि; 3.2.: अनङ्गवाणत्रणखिन्नमानसः; UP. 19. 2) fessus, fatigatus, languidus, confectus, exhaustus. MAN. 7. 141. BHAR. 1. 47. (Lith. *z'ei dz'iu* laedo, offendo? gr. *κῆδος* fortasse pro *κῆδος* ex *κείδος*, ejecto *i* et productā vocali antecedente; v. खेद.)

खिन्न v. खिद्, gr. 607.

खिल 1) inanis, खिलीकृत vastatus, vacuus, deletus. RAGH. 11. 14. 87. 2) m.n. et fem. खिल्ला ager incultus. AM.

खु 1. A. sonare, v. कु.

खुञ् 1. P. (स्तेयकरणे क. स्तेये v.) furari. (Fortasse lith. *wagiū* furor, ita ut mutilatum sit e *kwagiū*, abjectā gutturali et relicto *w* euphonico, sicut e. c. in lat. *vermis* e *quermis* et goth. *vaurms* e *haurms* = कृमि q. v. Res si ita se habet, vocalis *a* verbi *wagiū* formis *gunatis* radicis खुञ् respondet, e. c. Caus. खोजयामि, abjecto उ radicali. Posset tamen *wa* etiam litteris transpositis ex *au* explicari.)

1. खुड् 1. P. (भेदे) i. q. खड्, unde खुड् ortum esse videtur attenuato म् in उ (v. gr. comp. 490.)

2. खुड् 6. P. (सम्बरणे) tegere. (Hib. *cuidighim* protego «I aid, assist, succour».)

1. खुण्ड् 1. P. (भेदे, scribitur खुड्, gr. 110^e.) i. q. खण्ड्, unde खुण्ड् attenuato म् in उ; v. खुड्.

2. खुण्ड् 1. A. (खण्डी) claudicare.

खुर 6. P. (खेदने) findere. (Cf. कुर, चुर et कृत्, ratione habitā, plures voces, quas cum कृत् comparavimus, etiam e खुर explicari posse.)

खुर m. (r. खुर s. म्) 1) culter tonsorius. 2) ungula. DR. 6. 26. (Cf. चुर.)

खुर्द 1. A. (क्रीडायाम्, scribitur etiam खूर्द) ludere; cf. कुर्द, कूर्द, गुर्द, गुर्द.

खुन्नक humilis, vilis. AM.

खेचर (TATP. e LOC. खे in aëre, v. gr. 673., et चर iens) inaëre iens. SU. 2. 7.

1. खिट् 1. P. (उत्त्रासने क.) terrere. (Cf. खिट्, unde खिट् adjecto *gunae* incremento.)

2. खिट् (भक्षणो क.) edere.

खेद m. (r. खिद् s. म्) 1) dolor, moestitia, tristitia. UP. 43. 2) lassitudo, languor. UR. 78. 2. RAGH. 18. 44. (Cf. gr. *κῆδος*, v. खिद्.)

खिल् 1. P. vacillare; v. खेल et cf. कोल्, घोल्, दवेल्, चेल्, चल.

खेल (r. खिल् s. म्) vacillans. UR. 66. 5. 78. 17. MAH. 1. 7042.

खिव् 1. A. (सेवने) ministrare, colere, venerari. (Cf. cognatas et idem valentes radices कोव्, गोव्, ग्लेव्, सेव्.)

खि 1. P. (स्थैर्ये खननहिंसयोः क. v. खेदने क.) firmum esse, fodere, laedere, occidere; dolore, moestitiā affici, defatigari. Cf. क्षै, खन्, ग्लै, जै.

खोट् 1. P. (गत्याघाते) claudicare. Cf. कुट् cl. 6., खोड्, खुण्ड्, खोर, खोल्.

1. खोड् 1. P. (गतिप्रतीघाते क. खोटने v.) claudicare, v. खोट्. Huc trahi posset *claudus* insertā liquidā, nisi pertinet ad क्लाम् q. v.)

2. खोड् 10. P. (क्षेपे) jacere, conjicere.

खोड (r. खोड् s. म्) claudus. AM. (V. 1. खोड्.)

खोर 1. P. (गतिप्रतीघाते) i. q. खोड्, unde ortum est, mutato ड् in र्; ex खोर autem factum est खोल्, mutato र् in ल्.

खोल् 1. P. (गतिप्रतीघाते क. खोटने v.) i. q. खोर. (Cf. gr. *κωλός*.)

ख्या 2. P. dicere, praedicare, celebrare, appellare. N. 17.

42.: ख्यातः प्राज्ञः कुलीनश्च; DHRIT. 42.: ख्यातरूपः - Caus. ख्यापयामि (gr. 519.), MAN. 7. 201.: अभयानि

व्यापयेत्; *interdum i. q. primit. e. c.* DR. 2. 14.: व्याप-
य नः ... कस्या 'सि भार्या. (Lat. *in-quam* pro *in-quiam*,
quod ex *in-quiunt* = व्यान्ति, *in-quis*, *inquirebam* etc.
expectaveris. In *inquis*, *inquit* etc. solum य् radici
व्या relictum est, omissâ vocali, quâ in re hoc verbum
cum correptione convenit, quam character 4ta cl. य in
formis latinis veluti *cupis*, *cupit*, contra *cupiunt*, *cupiam*,
cupiebam, *subit* (gr. comp. 500.). Quod ad compositio-
nem verbi latini cum praep. *in* attinet, conferatur gr.
ἐν-έπω, quod tamen radice ab *inquam* plane alienum est
(v. Pott. I. p. 180.): Ad scr. व्या autem lat. *hia-re* etiam
trahi possit, quod sensu os aperire cum notione di-
cendi cohaeret.)

c. आ dicere, indicare, memorare, nuntiare, narrare, ex-

ponere. N. 9. 34. 23. 6. SA. 6. 37. 42. DR. 7. 5. M. 56. BH.
18. 63. (Fortasse lat. *ajo* ejectione gutturali, v. ऋहू.)

c. आ praef. प्रति (प्रत्याख्या) depellere, repellere, repu-
diare. N. 4. 4. 13. 42. SA. 3. 11.

c. आ praef. वि (व्याख्या) laudare, celebrare. RAM. III.
76. 69.

c. आ praef. सम् 1) narrare. A. 1. 13. 2) numerare. A.
5. 11.

c. प्र *id.* IN. 4. 7. N. 16. 8.

c. वि *i. q. simpl.* IN. 5. 50. N. 12. 84.

c. सम् numerare. N. 20. 15. 40.

c. सम् praef. परि (परिसङ्ख्या) *id.* MAN. 1. 71.

व्याति *f.* (r. व्या s. ति) gloria. SA. 5. 56.

व्याप् v. व्या.

ग

ग (r. गा s. अ, gr. 645.) iens, *in fine composs.* BH. 12. 3.

गण *n.* (fortasse forma redupl. a r. गा) aër, coelum.

गघ् 1. *f.* (हसने) ridere. (Cf. ककक्, ककख्, खकख्,
घघ्.)

गङ्गा *f.* (ut videtur, pro गङ्गमा, a r. गम्, cum syllabâ redupl.

गङ्ग e गम्, cf. Intens. जङ्गम्, gr. 569.) flumen Ganges.

गङ्गाद्वार *n.* (e praec. et द्वार *n.* porta) nomen loci. DR. 9.
24.

गह् 1. *f.* गच्छामि, v. *euph.* r. 88.; *in temp. specialibus*
solum usurpatur, loco rad. गम् *q. v.*

गज् 1. *f.* (शब्दे क. मदे स्वने *v.*) sonare; ebrium esse.

गज् *m.* (ut videtur, a r. गज् ebrium esse, s. अ) elephantus.

गण् 1. *f.* interdum *a.* 1) numerare. N. 14. 11. 20. 13. 22. SA.

4. 3. 2) putare, existimare. RAGH. 11. 75.: पावकस्य

महिमा स गणयते; 8. 68. 3) respicere, rationem ha-

bere, dignari, aestimare. UR. 64. 8.: प्रणयम् अगणयि-

त्वा मम.

c. वि reputare, considerare, animo volvere. N. 10. 29.

21. 23.

गण *m.* (r. गण् s. अ, nisi गण् est Denom. a गण) turba,

grex, caterva, multitudo. M. 45. N. 12. 65. (Lith. *ganà*
adv. satis; *ganau* pasco greges.)

गणक *m.* (r. गण् s. अक) astrologus. AM.

गणन *n.* (r. गण् s. अन्) actio numerandi. HIT. 4. 20.

गणना *f.* (r. गण् s. अना) 1) actio numerandi. 2) consi-
deratio. HIT. 21. 1.

गणनाथ *m.* (e गण et नाथ dominus) cognomen Ganèsi.
Lass. 1. 2.

गणशस् (a गण s. शस्) catervatim. A. 9. 23.

गणि *f.* (r. गण् s. इ) agmen, turba. RAGH. 9. 53.

गणिका *f.* (r. गण् s. इका) meretrix. HIT. 94. 2.

गणेश *m.* (e गण et ईश dominus) Ganèsus, deus sapientiae,
Sivo et Pârvatîa natus.

गण्ड *m.* gena, mala, totum faciei latus complectens. (Lith.
z'andas maxilla; (*) fortasse etiam huc referenda sunt
goth. *kinnus* mentum, per assimil. e *kindus*, nostrum

(*) Lith. *z'* pronunciatur fere sicut ङ, et sicut hoc cognatione
conjunctum est cum gutturalibus litteris, praesertim
cum *g*.

Kinn, gr. γένυς, lat. *gena*, nisi pertinent ad हनु, quod ipsum cum गण्ड cognatum esse possit, mutatâ gutturali mediâ in aspiratam mediam ejusdem organi.)

गत (r. गम् s. त, gr. 616.) 1) qui ivit, abiit. 2) n. incessus. UR. 66.6.

गतव्यथ (profectum moerorem habens. *BAH.* e praec. et व्यथा f. moeror, sollicitudo) moeroris, sollicitudinis expers. IN. 1.23. SU. 4.1.

गतसञ्ज्ञ (profectam mentem, profectam conscientiam habens. *BAH.* e गत et सञ्ज्ञा conscientia, intellectus) mentis non compos. IN. 5.21.

गतास्तु (profectos spiritus, profectam vitam habens. *BAH.* e गत et अस्तु q.v.) exanimis, mortuus. BH. 2.11.

गति f. (r. गम् ire, s. ति, gr. 616.) 1) itio, itus, iter. BR. 1.35.2.22. BH. 4.17.6.45.8.26. 2) perfugium, refugium. BR. 1.25. (Hib. *gaeth* ventus, v. सदागति, सततग.)

गत्य (r. गम् s. य) v. gr. 637.

गत्वा (a r. गम् s. त्वा) v. gr. 632.616.

1. गद् 1. P. dicere, loqui. N. 15.9.: श्लोकम् एकञ् जगाद; DR. 9.10.: हेतुम् मे गदतः शृणु. (Cf. कथ; lith. *gádijos* appello, v. gr. comp. 476.506.; *z'adas* lingua, oratio, *z'odis* verbum (*), *giedmi* cano, v. गै canere; polon. *gadac'* loqui; hib. *gadh* vox.)

c. नि i. q. simpl. HIT.: एवम् अस्तु इति निगद्य; RAGH. 2.33.: भूपालसिंहन् निजगाद सिंहः; 11.70.: राघवो ... निजगादे युयुत्सुना; R. Schl. I. 51.16.: तन् मे निगदतः शृणु.

2. गद् 10. P. (मिघशब्दे क. अर्धध्वनौ r.) tonare.

गद् m. (r. गद् s. अ) 1) dictum, sermo. MAH. 1.1787. 2) (fortasse alius originis) morbus. RAGH. 9.4. (Hib. *gadh* vox, lith. *z'adas* lingua, oratio.)

गदा f. clava. SU. 4.17.

गदिन् (a praec. s. इन्) claviger. BH. 11.17.

गद्द (r. गद् repet. s. अ, cf. Intens. जगद्) 1) lallans,

(*) De *z'* pro *g* v. s. v. गण्ड.

balbutiens. A. 3.2.: हर्षगद्दया वाचा; BHAR. 3.22. 2) m. actio balbutiendi. BH. 11.35.: आह कृष्णं सगद्दम् भीतभीतः प्रणम्य; RAGH. 8.43.

गन्ध 10. A. (अर्दने क. दुहि r.) vexare, odisse, infestare. (Lith. *gandinu* terreo.)

गन्ध m. (fortasse primitive odor malus, a r. गन्ध s. अ) 1) odor. N. 5.39. 2) suavis, jucundus odor. IN. 5.2.

गन्धर्व m. nomen Geniorum ordinis, qui musicam tractant, in Indri coelo habitantes.

गन्धवह m. (e गन्ध et वह vehens) ventus. AM.

गन्धवहा f. (e गन्ध et वह vehens in fem.) nasus. AM.

गन्धाश्मन् m. (e गन्ध et अश्मन् lapis) sulphur. AM.

गभस्ति m. f. (ut videtur, e ग pro गो q.v., et भस्ति, a भस् splendere s. ति) luminis radius. AM.

गभस्तिमत् m. (a praec. s. मत्) sol. RAGH. 3.37.

गभीर profundus. HIT. 111.4., v. गम्भीर.

1. गम् 1. P. interdum A. (in temp. spec. substituit गक्, gr. 328., praet. redupl. जगाम, pl. जगिमम gr. 453., praet. mltf. अगमम् gr. 417., fut. part. गन्तास्मि, fut. aux. गमिष्यामि, part. pass. गत gr. 616., inf. गन्तुम्)

1) ire, adire, abire, proficisci, praeterire, de tempore, in forma caus. degere; c. acc., nonnunquam c. dat. loci.

IN. 5.6.: ललना जगामा थ विराजती; HIT.: न नौर गच्छति स्थले; IN. 1.1.: गतेषु लोकपालेषु; SA. 5.27.

32.: निवर्त गच्छस्व; N. 20.39.: गतञ्चर remotam difficultatem habens, liber a difficultate; 16.30.: गत-

सत्त्व; v. गतव्यथ etc.; HIT.: एषाम् मांसैर् मासत्रयं सुखेन गमिष्यति; RAGH. 8.24.: काश्चिद् गमयित्वा समाः; SU. 4.20.: पातालम् अगमन् सर्वाः; DR. 9.24.:

जगाम गङ्गाद्वाराय; RAGH. 2.15.: निलयाय गन्तुम् प्रचक्रमे. Pass. BH. 5.5.: यत् साङ्ख्यैः प्राप्यते स्थानन् तद् योगैर् अपि गम्यते. Nota locutiones: दोषेण गन्तुञ् कश्चित् delictum alicui imputare. MAH. 1.7455.: त्वां लोको दोषेण गच्छति; अथैर् गन्तुम् aurigare, equos agere. N. 24.30. De locutionibus ut हर्षञ् गन्तुम्, भ-

यञ् गन्तुम् v. r. इ. (Cf. गा, goth. *QVAM* venire, *qoima* venio, *quam* veni, nostrum *kamme*, *kam*, gr. comp.

...

...

...

109°), 1. Huc etiam trahimus goth. *gagga* eo, servatâ initiali mediâ, v. gr. comp. 92. et abjecto *m* finali, ita ut *gagga*, ad quod pertinet nostrum *Gang*, conveniat cum formâ intensivâ *गङ्गम्* - v. gr. 569. - ad quam etiam lith. *z'engiù* incedo pertinet, cum *z'* pro *g* vel *ज़* (v. p. 99. not. et mox गम् terra). De lith. *kankù* v. कङ्क, et de hib. et scot. *ceum*, *ceim* v. क्रम्. E linguâ lat. cum Pottio I. p. 260. huc traxerim *venio*, ita ut hoc ortum sit e *guenio*, abjectâ gutturali, sicut e. c. in *vivo* e *guivo* = जीवामि, *vermis* e *quermis* = कृमि q.v., et, nisi fallor, in *vates*, quod non ad *φη-μί*, *fari*, sed ad कथ्, goth. *QVATH* traxerim.)

- c. अति praef. वि praeterire, *de tempore*. A. 3. 3.: कथम् अर्जुन कालो ऽयं स्वर्गे व्यतिगतस् तव.
- c. अधि 1) adire, advenire, pervenire, adipisci. N. 19. 30.: अद्यगच्छत् कृशान् अश्वान्; MAN. 2. 218.: खनन् वार्य् अधिगच्छति. *Pass.* inveniri, *es gibt*. M. 50.: मत् परन् ना 'धिगम्यते. 2) legere. HIT. 4. 12.: पुत्राणाम् अनधिगतशस्त्राणाम्; cf. इ praef. अधि. 3) praeterire, praetermittere, omittere, negligere, *solum in constructione cum न*. N. 17. 49.: ते पुराणि सराष्ट्राणि अन्वे षन्तो नलं राजन् ना 'धिगमुः; H. 1. 30.: शयनेषु प- राध्वेषु ... ना 'धिगमुस् तदा निद्राम्; R. Schl. I. 7. 17.: ना 'ध्यगच्छद् विशिष्टम् वा तुल्यम् वा शत्रुम् आ- त्मनः.
- c. अधि praef. सम् obtinere. RAGH. 9. 1.: उत्तरकोशलान् समधिगम्यं (Schol. Calc. समधिगम्य = प्राप्य).
- c. अनु sequi. N. 13. 48.
- c. अन्तर 1) intro ire, intro abire, intus recondi. HIT.: नेत्रवक्रविकाराभ्याञ् ज्ञायते ऽन्तर्गतम् मनः. 2) interire, perire. BH. 7. 28.: येषाम् अन्तर्गतम् पापम्.
- c. अप abire. Lass. 48. 23. - C. अप praef. वि *id.* IN. 5. 62.
- c. अभि adire, aggredi. IN. 2. 19. SU. 1. 17. 4. 6.
- c. अव scire, nosse; putare. BH. 10. 41.: यद् यद् विभूति- मत् सत्त्वम् ... तत् तद् एवा 'वगच्छ् त्वम् मम तेषां- शसम्भवम्; N. 12. 84.: तस्य माम् अवगच्छध्वम्

- भार्याम्; RAGH. 8. 87.: अवगच्छति मूढचेतनः प्रिय- नाशं हृदि शल्यम् अर्पितम्. (Cf. इ praef. अव.)
- c. आ adire, accedere, advenire. IN. 1. 2. 3. 6. SU. 4. 21. - आगत *n.* casus, eventus. N. 13. 24.
- c. आ praef. अभि *id.* - अभ्यागत *m.* advena, hospes. HIT.: पतिर एको गुरुः स्त्रीणां सर्वत्रा 'भ्यागतो गुरुः.
- c. आ praef. उप *id.* N. 16. 27. 19. 11. SU. 4. 2. - c. उप praef. सम् *id.* MAH. 2. 768. c. *loc.*: जरासन्धस्य निधने कालो ऽयं समुपागतः.
- c. आ praef. परि circumgredi. MAH. 1. 4567.: विधिपर्या- गतान् अर्थान्.
- c. आ praef. प्रति 1) redire, reverti. IN. 5. 51. DR. 8. 50. 2) ad se redire, animum recipere. UR. 6. 9.: उर्वशी प्र- त्यागच्छति.
- c. आ praef. सम् 1) adire, aggredi, advenire, *c. acc.* IN. 2. 15.: तान् सर्वान् स समागम्य; N. 21. 21. 2) congregi, convenire, *c. instr.* DR. 5. 22.; *ad pugnandum* H. 4. 4. BH. 1. 23.
- c. उत् 1) provenire, exire. RAGH. 7. 16.: उद्गताः पौरव- धूमुखेभ्यः शृण्वन् कथाः. 2) crescere, adolescere; उ- द्गत adultus. H. 2. 18.: शालपोतम् इवो 'द्गतम्; RAGH. 18. 19.: उद्गतनामधेय excelsum, praeclarum nomen habens.
- c. उत् praef. प्रति obviam ire. RAGH. 2. 20.: प्रत्युद्गता ... पत्न्या.
- c. उत् praef. सम् prodire. Lass. 61. 9.: समुद्गतस्वेद- चिताङ्गसन्धि.
- c. उप adire, accedere. N. 21. 11. IN. 3. 10. *Part. praet. redupl.* उपजग्मिवस्. SU. 1. 29. SA. 1. 4. - स्त्रियम् उ- पगन्तुम् concumbere cum feminâ. MAN. 4. 40.
- c. नि subire, शान्तिम् tranquillitatem. BH. 9. 31. 18. 36.
- c. निस् (निर्गम्) exire. IN. 5. 5. H. 1. 1. - Praef. अभि (अभिनिर्गम्) *id.* R. Schl. I. 9. 13. - Praef. वि (वि- निर्गम्) *id.* MAH. 1. 1341.
- c. परि 1) circumgredi. N. 12. 108. SA. 6. 3.; ह्रीपरिगत pudore circumfusos. HIT. 2) cognoscere. RAGH. 7. 68.: परिगतार्थं (Schol. Calc. ज्ञातो ऽर्थो येन).

- c. प्रति redire. N. 5.40.
 c. वि abire, discedere. Su. 4.17. BH. 11.1.; विगतभी
 expers timoris. BH. 6.14.
 c. सम् 1) congređi. A. 3.1.; ad pugnandum H. 4.7. AM.
 - Caus. facere ut alqs congređiatur, conjungere. RAGH.
 9.77.: इदम् आयुधञ् ज्यया सङ्गमय्य सशरम् विकृ-
 ल्यताम्. Connubio jungere. RAGH. 7.17.: वधूवैरौ
 सङ्गमयाञ्चकार.
 2. गम् terra, in dialecto Véd., unde genitivus ऽमस् ejecto
 Ros. 41.20. (Huc nunc traxerim zend. ६६५ zēm, con-
 tra eam, quam alibi de hac voce dixi sententiam; lith.
 z'emiš, slav. ЗЕМЛѢ Zemlje (*), russ. ЗЕМЛЯ Zemlja
 cum l epenthético, radice ad eandem vocem pertinent,
 derivatione autem cum cognato Védico ऽमा conveniunt,
 quod e ऽमा ejecto a ortum est.)
 गम (r. गम् s. अ) iens, in fine comp.
 गमन n. (r. गम् s. अन्) actio eundi, veniendi. N. 20.26.
 H. 1.23.4.27.
 गम्भीर profundus, transl. ad sonum N. 12.57.21.4. RAGH.
 1.36. (V. गम्भीर et cf. lith. gillybė, gelmė, gylė altitudo,
 profunditas, gillus profundus, liquidis m et l inter se
 mutatis, sicut in lat. fla-re = scr. धमा, gr. comp. 20.;
 slav. glúbok profundus, glúbina profunditas.)
 गम्भीरवेदिन् (e praec. et वेदिन् a r. विद्, nisi a वेद्, s.
 इन्) pertinax, contumax, obstinatus, de elephantis.
 RAGH. 4.29.
 गर m.n. (r. ग् deglutire, s. अ) venenum. R. Schl. I. 70.30.
 गरल n. (a praec. s. ल) id. AM.
 गरिष्ठ (Superl. रौ गुरु, gr. 251.) gravissimus.
 गरीयस् (Compar. a गुरु s. ईयस्, gr. 251.) gravior, valde
 gravis, melior, carior, valde bonus, valde carus. RAGH.
 14.35. DR. 7.14. BH. 11.43.
 गरुड m. Garudus, avis fabulosa, in qua Vischnus vehitur.
 गरुत् m. ala. AM.
 गरुत्मत् m. (alatus, e praec. s. मत्) avis. N. 1.23.

(*) V. Kopitar. Glagol. p. 73, de lith. z' pro g v. p. 100. not.

1. गर्ज् 1. P. A. clamare, strepere, crepare, increpare. H. 4.
 36. M. 41.; part. pass. गर्जित n. clamor, strepitus.
 H. 4.13. (Cf. ग्, गिर्, गर्द्; lat. garrío assimilatione e
 gargio explicari possit; fortasse etiam gurgus huc perti-
 net, ita ut ab aquae strepitu dictus sit, sicut M. 41. de mari
 legitur: गर्जमानम् इवा 'म्हसा; germ. vet. kurran
 garrire, strepere, stridere, (nostrum quarren, girren),
 krago (e kargo) gula, kragil garrulus, krachón crepare;
 mutatis rr in ll: gellan tinnire, ar-gellan insonare, kal-
 lón, challón clamare, effari, challónte garriens, kallari
 verbosus (Graff III. 178. 383.); gr. ἀγγέλλω, quod
 Thierschius ex ἀναγγέλλω explicat.)
 c. अभि acclamare. M. 1.1184.: परस्परम् भृशम् अभि-
 गर्जताम्.
 c. प्रति reclamare, repugnare. RAGH. 9.9.: निदेशम् अ-
 लङ्घयताम् अभूत् सुहृद्, अयोहृदयः प्रतिगर्जताम्.
 2. गर्ज् 10. P. i. q. गर्ज् 1.
 गर्जन n. (r. गर्ज् s. अन्) strepitus, fragor. HIT. 34.20.
 गर्जित v. गर्ज्.
 गर्त m. caverna. AM.; MAH. 1.1034.
 गर्द् 1. et 10. A. (शब्दे क. रवे v.) sonare; cf. गर्ज्.
 गर्दभ m. (ut videtur, a r. गर्द्) asinus. HIT. 49.21.
 गर्ध् 10. P. desiderare, v. गृध्.
 गर्व् 1. P. (इतौ) ire, v. खर्ब.
 गर्भ m. (ut videtur, a ग्रम् sumere, transpotis litteris, s. अ)
 1) uterus. HIT. 6.4.7.4. 2) florum calyx. UR. 60.10. N.
 13.63. 3) pars interior, e. c. domus. HIT. 100.8.115.
 9. 4) foetus. BH. 3.38. SA. 1.18. 5) proles, natus, in
 fine comp. H. 2.28. (Hib. cífín «the belly»; anglo-sax.
 hrif venter, uterus; fortasse nostrum Kalb, mutato r in
 l; gr. δελφός, mutata gutturali mediâ in lingualem, sicut
 in Δημήτηρ pro Γημήτηρ; cf. Pott. p. 281.)
 गर्व् 1. P. 10. A. superbum esse; v. गर्वित, गर्व.
 गर्व m. (r. गर्व् s. अ) superbia. (Lith. garbė honor, glo-
 ria; germ. vet. gelban gloriari, gelf jactantia.)

गर्वित (a r. गर्व s. त, nisi a गर्व s. इत) superbus. DEV. 8.
24. R. Schl. I. 7. 6. RAGH. 9. 55. 19. 20.

गर्ह् 1. 10. P. A. vituperare, maledicere, conviciari. MAN.
11. 229.: दुष्कृतं कर्म गर्हति; H. 4. 6.: नै 'नाङ्
गर्हितुम् अर्हसि; RAM. III. 59. 23.: कस्माद् अज्ञान-
न्तङ् गर्हसे; Br. 1. 33.: नृशंसो गर्हितो बुधैः; HIT.
109. 13.: विषमां हि दशाम् प्राप्य दैवङ् गर्हयते नरः.
(Haec radix e ग्रह sumere orta esse videtur, transpo-
sita ra in ar; quod ad significationem attinet, respicias
lat. reprehendo. E गर्ह् mutato र् in ल् ortum est गल्ह्
q. v.)

c. परि id. RAM. III. 75. 43.: तातन् न परिगर्हे ऽहम्.
c. वि id. R. Schl. II. 17. 10.: स्वात्मा 'प्य एनम् वि-
गर्हते; MAN. 11. 232.: कर्म विगर्हितम्.

गर्हा f. (r. गर्ह् s. आ) vituperatio, reprehensio, objurgatio.
MAH. 1. 6056.

गल् 1. P. 10. A. (आवे) defluere, delabi, decidere, exci-
dere. RAGH. 19. 22.: गलिताश्चविन्दु; 16. 58.: ग-
लिताङ्गराग; BHAR. 1. 89.: गलत्कुष्ठाभिभूत; HIT. 10.
22.: गलितनखदन्त; RAGH. 7. 10.: गलन्ती कस्या-
श्चिद् आसीद् रसना. - गलितवयस् elapsam juventu-
tem habens, senex, decrepitis. RAGH. 3. 70. (Primitiva
hujus radice significatio fluere esse videtur, quam ob-
rem germ. vêt. QUALL scaturire, - quillu, qual, quullu-
més. - huc traxerim, unde quella fons; cf. जल aqua.)

c. आ praef. सम् id. MAH. 1. 1409.: समागलितपादपः.
c. निस् id. RAGH. 5. 17.: निर्गलिताम्बुगर्भं शरद्भेघन् ना
'र्दति चातको 'पि.
c. वि id. CAUR. 28.: विगलद्भ्रजलाकुलाक्षी; UR. 62.
10.; RAGH. 9. 67.: रतिविगलितबन्धः केशपाशः; GIT.
Gov. I. 3. 31.: विगलितलज्जित.

गल m. collum. H. 2. 4. (Fortasse a r. गृ, e गर, devorare,
mutato र् in ल्, v. Wils. et cf. गल, cui formâ respon-
dere videtur lat. collum, mutatâ mediâ in tenuem; germ.
Hals, cujus initialis aspirata nititur lat. collum, gr. comp.
87.; cf. etiam lat. gula et nostrum Kehle.)

गलहस्त m. (e गल et हस्त manus) actio collum tor-

quendi. UP. 66.: अनिच्छन् गलहस्तेन ताभिर निर्वी-
सितस् ततः.

गल्म् 1. A. (आधार्ये क. धृष्टत्वे P.) fortem, audacem, stre-
nuum esse. (Hib. galbha «rigour, hardness».)

गल्ल m. gena. HEM., v. गल.

गल्ह् 1. A. i. q. गर्ह् unde ortum est mutato र् in ल्.

गवय m. (ut videtur, a गो s. अय) bovis species «the Ga-
yal». DR. 4. 15.

गवाक्ष m. (bovis oculus, e रार. गो et अक्ष) fenestra
rotunda. RAGH. 7. 7.

गविष् 10. P. (ut mihi videtur, e गव, a गो, et इष् deside-
rare, v. gr. 652. suff. गोयुग, गोष्ठ) quaerere, ve-
nari.

गव्य (a गो s. य) bubulus, bovinus. AM.

गह् 10. P. densum, impervium esse; cf. गाह्.

गहन (r. गह् s. अन्) 1) densus, spissus, impervius. H. 1.
4. 5. 2. 26. BH. 4. 17. 2) n. silva. UR. 57. 7. infr.

गह्वर (r. गह् s. वर) 1) m. caverna. RAGH. 2. 26. 46. 2) n.
silva. AM.

गा 3. P. (grammatici radicem गा P. A. ire perperam ad
1^{am} classem referunt, et praeterea radicem गा 3. P.
admittunt, quam per स्तुतौ, जन्मनि, laudare, generare,
explicant) ire. RAGH. 11. 73.: अन्यदा जगति राम इत्य्
अयं शब्द उच्चरित एव माम् अगात्; NALOD. Schol.
4. 4.: भीमगृहम् अगात्; RIGV. Ros. 2. 3.: वायो तव
प्रपृच्छती धेना जिगाति दाशुषे «Vayus! tua approbans
vox adit cultorem». (Hujus radice, tam simplicis quam
compositae, huc usque in linguâ classicâ fere solum
praeteritum multiforme inveni. Praeteritum redupl.
Atmanêpadi occurrit in अधिगाम् legere, q. v. Supra lau-
data forma vêdica जिगाति, nisi cum Skandasvâmi-bhâ-
schoyo जगति est legendum, v. Ros. p. IX., anomala est
pro जगति, mutato अ syllabae reduplicativae in इ, quâ
in re analogiam sequitur verborum तिष्ठामि et जिघ्रामि,
gr. min. 295., et accurate convenit cum gr. Βίβημι,
quod ortum esse censeo, e γύγημι, mutatâ gutturali me-

liâ in labialem, sicut in *βούς* = गौस् gr. comp. 123. Aoristus *ἔβην* respondet praeterito mlif. अगाम् . Germ. vet. *gām* eo, *gās* is, *gāt* it, praeclare convenit cum sanscrito जगामि etc., omissâ syllabâ reduplicativâ; goth. *ga-twô* platea; angl. *I go*; nostrum *ich gehe*; lett. *gaju* eo. De goth. *gagga* eo, nostro *ich gieng*, *Gang* et lith. *z'engiu* v. r. गम् .)

- c. अति praeterire, de tempore, c. acc. pers. BR. 3. 16.: मा त्वाङ् कालो ऽत्यगाद् अयम् . - Praef. वि (व्यतिगम्) praeterire, c. acc. rei. RAGH. 6. 52.: नृपन् तम् ... सा व्यत्यगाद् अन्यवधूस् भवित्री. (*)
- c. अधि 1) adire. N. 10. 16.: अथ्यगाद् राजा वस्त्रार्थस्या 'वकर्तनम् . 2) A. legere. MAH. 1. 1928.: वेदांश्चा 'धि-ज्ञगे; 4001.: वेदान् अधिज्ञगे; 5106. et 6332.: अथ्यगो-ष्ठ (**). स वेदांश्च वेदाङ्गानिच सर्वशः.
- c. अनु sequi. N. 9. 11.: दमयन्ती तम् अन्वगात्; RAGH. 8. 49.: दयिताम् ... अन्वगात् .
- c. अभि adire. IN. 4. 4.: अप्सरसम् अभ्यगाद् उर्वशीम्; RAGH. 11. 35.: अभ्यगात् .
- c. परि circumgredi. MAH. 1. 3467.: जरा बलीच मान् तात पलितानिच पर्यगः.
- गाढ (r. गृह् s. त gr. 102.) 1) gravis. RAGH. 16. 60.: गा-ठाङ्गैस् बाङ्गभिः . 2) vehemens. Lass. 11. 12.: गाढा-लिङ्गन.
- गाढम् Adv. (a praec. signo acc.) graviter, valde. C' AUR. 6. गाण्डीव m. nomen Arg' uni arcus.
- गात्र n. (r. गा s. त्र) 1) membrum. H. 4. 9. N. 5. 9. 2) corpus. SU. 3. 14. 16. 30.
- गात्रक n. (a praec. s. क) corpus. UR. 48. 18.
- गाथा f. (r. गौ canere, s. था) cantus. IN. 2. 28. N. 24. 27.

(*) Notetur forma *b'avitri* cum sensu participii futuri „alium uxor futura”.

(**) Notetur forma *adyagis'ta* quippe quae a grammaticae regulis recedat, e quibus exspectaveris aut *adyagita* aut *adyagâsta*. Formam *adyagis'ta*, si lectio vera est, explicaverim ex *adyagâsta*, attenuato *â* in *i*, eâdem ratione, quâ e. c. *ayunât* in ATM. sonat *ayunîta*. Forma *agâsta* invenitur apud Forsterum p. 335. s. r. i.

गाध् 1. A. (प्रतिष्ठालिप्सयोः क. प्रतिष्ठाग्रन्थयोः लिप्से र.) stare; desiderare; componere, serere.

गाध (r. गाध् s. अ) vadosus, non profundus. RAGH. 4. 24.:

सरितः कुर्वती गाधाः.

गान्धर्व (a गन्धर्व s. अ) 1) Adj. gandharvicus. IN. 3. 10.

2) n. ars, scientia gandharvica. A. 4. 58.

गान्धार m. nomen regionis, Candahar.

गान्धारी f. (nom. pr. a praec.) Duryôdhani mater.

गामिन् (r. गम् s. इन्) iens, in fine comp. A. 4. 52.; RAGH.

2. 30.: द्वितीयगामी शब्दः in alium cadens appellatio.

गाम्भीर्य n. (a गम्भीर s. य) altitudo, profunditas. RAGH.

3. 32.

गायत्री f. (r. गौ canere s. तृ in fem. servato caractere

1ma cl.) nomen sanctissimi Vêdorum cantus.

गायन m. (r. गौ s. अन्) cantor.

गारुड m. (a गरुड s. अ) smaragdus. RAGH. 13. 53.

गाह् 1. A. (part. pass. गाढ gr. 102.) immergi, submergi,

ingredi. RAGH. 9. 72.: तपस्विंगाढां तमसाम्

प्राप नदीम्; 2. 14.: वनङ् गोप्सरि गाहमाने; HIT.

26. 6.: सिंहो वनङ् गाहते.

c. अनु submergi. RAM. III. 53. 31.: तैलम् एवा 'न्वगा-

हत्.

c. अत्र id. RAM. I. 2. 7.: अस्मिन् एवा 'वगाहिष्ये तीर्थे;

III. 46. 30. 61. 28.: अत्रगाढः सुदुष्पारं शोकसागरम् .

c. अत्र praef. वि (व्यवगाह्) adire, advenire, de tem-

pore. SA. 5. 72.: रजनो व्यवगाहते; v. sq.

c. वि adire, advenire. DR. 6. 22.: श्रूगालो मलिनीम् वि-

गाहते; RAGH. 13. 1.: पदम् विमानेन विगाहमानः; 14.

30.: पश्यन् विगाह्यमानं शरयूञ्च नैभिः; de tempore,

RAGH. 16. 53.: तस्मिन् समये विगाढे; SA. 5. 66.: वि-

गाढाम् पश्य शर्वरीम्; 5. 73.: विगाढा शर्वरी; IN.

5. 5.: विगाढे रजनोमुखे; cf. अत्र praef. वि.

गि pro जि in formis redupl.

गिर f. (r. गृ sonare) vox. N. 1. 26. 8. 12. 12. 101. DR. 6. 2.

(Hib. *gair* «an outcry, shout»; v. r. गृ.)

गिरि m. mons. H. 2. 30. (गिरि ortum est e गरि, mutato अ

in इ, per vim assimilationis इ finalis, sicut गुरु, q. v. e

गुरु; cf. zend. 𑀧𑀲𑀭𑀸𑀢𑀺 *gairi*, quod ex 𑀧𑀲𑀭𑀸𑀢𑀺 *gari*, unde gen. 𑀧𑀲𑀭𑀸𑀢𑀺𑀲𑀺 *garōis*, abl. 𑀧𑀲𑀭𑀸𑀢𑀺𑀲𑀺𑀲𑀺 *garōit*, v. gr. comp. 41. 180.; slav. *gora*; fortasse etiam gr. ὄρος e γόρος.)

गिरिजा *f.* (monte nata, e गिरि et जा, v. ज) cognomen deae Durgae.

गिरिश *m.* (in monte dormiens, vel jacens, e गिरि et श pro शय, a r. शो, v. Wils. et cf. केश. Posset tamen गिरिश etiam e गिरिश q. v. explicari, correpto ई) cognomen dei Sivi. RAGH. 2. 41.

गिरिश *m.* (e गिरि et ईश dominus) cognomen dei Sivi. MED.

गिलित (pro गिरित, a r. गृ s. त) voratus.

गीत v. गै.

गीर्ण v. गृ.

गीर्ण *f.* (r. गृ s. नि pro ति) actio vorandi AM.

1. गु 1. 4. (शब्दे क. ध्वनौ *v.*) sonare, in dial. v̄d. laudare. RIGV. Ros. p. 124. 14.: उपो वेनस्य जोगुवान ओणिम् «dilecti Indri iterum iterumque laudans levamen»; cf. कु, खु, घु.

2. गु 6. *P.* (विष्टोत्सर्गे) cacare.

1. गुञ् 1. *P.* (कूडने) sonare, praesertim de avibus, v. sq. et cf. कूज, गुञ्ज.

2. गुञ् 6. *P.* (शब्दे क. ध्वनौ *v.*) sonare.

गुञ्ज 1. *P.* (scribitur गुञ्, gr. 110^a.) susurrare. Lass. 69. 7.: विकसितनवमघीकुञ्जगुञ्जद्विरेफः; v. sq. et cf. कुञ्ज.

गुञ्जकृत *m.* (e गुञ्ज susurrus et कृत faciens) apis magna nigra.

गुटिका *f.* parvus globus, pila, cf. गुड.

गुड 6. *P.* (रक्षायाम् क. रक्षे व्याघाते *v.*) servare, sustentare; arcere.

गुड *m.* globus. IN. 1. 5.

गुडा *f.* nomen plantae (euphorbia).

गुडाकेश *m.* (BAH. e praec. et केश capillus) cognomen Arg'uni.

गुण 10. *P.* (आमन्त्रणे क. मन्त्रे *v.*) salutare, consulere; cf. गुण et गुण *sgf.* 4. unde colligi possit, radicem गुण ortam esse e गण, attenuato अ in उ, et primitive significasse numerare.

गुण *m.* (r. गुण q. v. s. अ nisi गुणयामि est Denominativum a गुण) 1) qualitas, praesertim bona qualitas, virtus. BH. 4. 13. 13. 19. 14. 5. 21. BR. 2. 15. IN. 4. 17. 2) arcus nervus. RAGH. 9. 54. 3) sertum. RAGH. 6. 83. 4) in compositione cum numeralibus format multiplicativa, e. c. द्विगुण duplex, त्रिगुण triplex, शतगुण centuplex. UP. 12.: द्विगुणीभूतताप duplicatum ardorem habens (de द्विगुणीभू *v.* gr. 653.); RAGH. 2. 25.: सप्त त्रिगुणानि दिनानि septem triplices dies (Schol. एकत्रिंशति दिनानि). Notetur constructio cum ablativo, quā in re hujusmodi voces cum comparativis conveniunt, e. c. MAH. 1. 1449.: इन्द्राच्च क्तगुणः शौर्ये in comparatione cum Indro (accuratius, ab Indro incipienti) centuplex in fortitudine, i. e. Indro centies fortior. (Hib. gaoin «goodness, honesty».)

गुणतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) secundum qualitates. BH. 18. 19.

गुणत्व *n.* (a गुण arcus nervus s. त्व) arcus nervi status, conditio. HIT. 20. 5.

गुणमय (a गुण s. मय) qualitatibus praeditus. BH. 7. 13. 14.

गुणावत् (a गुण s. वत्) virtute praeditus. N. 1. 31.

गुणिन् (a गुण s. इन्) bonis qualitatibus praeditus. HIT. p. 5. l. 21.

गुण् 10. *P.* (scribitur गुण्, gr. 110^a.) tegere. N. 10. 6.

DR. 9. 13.; cf. गुड, गुण्ड, गुह et boruss. vet. pokuntu custodio, protego, kuns-t custodire; fortasse lat. cus-tos e cut-tos vel cud-tos (gr. comp. 99.); v. गुण्ड, गुध, गुह.

c. अत्र *id.* MAN. 4. 49.

गुण्ड 1. et 10. *P.* (वेष्टने क. रक्षे वेष्टे चूर्णीकरणे *v.*) tegere, servare; conterere; cf. गुण्ड.

गुद् 1. *P.* (क्रोडायाम् क. खेले *v.*) ludere. (Cf. गुध, कुद्, कूद्.)

गुद *n.* ânus. AM.

1. गुध् 1. A. (क्रीडे) ludere, v. गुद्.

2. गुध् 4. P. (परिवेष्टने क. वेष्टे v.) tegere, cf. गुण्, गुण्ड, गुह्, कृद्; gr. *κεύθω*, nostrum *Haut*, germ. vet. *hūt*, Th. *hūti*, anglo-sax. *hyde*, *hyd*; lat. *cutis*, nisi pertinet ad कृत्ति, litterâ t melius convenit cum कुण् q. v.; germ. vet. *cozo* lacerna, *umbi-chūzi* amictus.)

3. गुध् 9. P. (रोषे क. रुषि v.) irasci; cf. क्रुध्.

गुन्द् 10. P. (कुन्दे v.) mentiri, cf. कुन्द्.

1. गुप् 1. P. A. 10. P. custodire, tueri, servare. N. 17. 22.:

गुप्ताम् बलेन महता; H. 4. 43.: नकुलः सहदेवश्च मातरङ्ग गोपयिष्यतः (*) — *Desid.* जुगुप्स 1) latere velle, abscondere. RAM. III. 53. 42.: जुगुप्सन् इव आत्मानम्; III. 75. 42.: कर्म जुगुप्सितम् facinus celandum. 2) spernere, vituperare. MAN. 11. 189.: कृतनिर्णयानांश्चापि न जुगुप्सेत कर्हिचित् (Schol. निन्देत); 3. 209.: विप्रान् अजुगुप्सितान् (Schol. अनिन्दितान्). (Haec radix explicari possit ex गो + पा, correpto ओ in उ, gr. 33. annot., et abjecto आ radices पा; v. quod supra de ग्वेत्तु diximus.)

c. अभि *id.* DR. 2. 14.: मरुद्गुर इन्द्र इवा भिगुप्तः.

2. गुप् 4. P. (व्याकुलत्वे) perturbare.

गुप्तक (a गुप्त s. क) *n. pr.* DR. 2. 11.

गुप्ति *f.* (r. गुप् s. ति) carcer. MED.

गुप् 6. P. (ग्रन्थे) componere, serere, nectere; v. sq.

गुम्फ 6. P. *id.* MR. 4. 13.: सुमनसः गुम्फति.

गुरू 1. et 6. P. गोरामि, गुरामि (उद्यमे) tollere, sublevare; cf. गुर्व, ग्रह्.

c. अत्र 6. P. invadere, impetum facere in alqm., c. loc. MAN. 4. 169.: न कदाचिद् द्विजे तस्माद् विद्वान् अत्र गुरिद् अपि; 11. 206. 208.: अत्रगूर्य, v. gr. 635. 5. (Schol. अत्रगूर per दण्डायुधमने explicat.)

गुरू 1) *Adj.* (f. गुर्वी) gravis, *transl.* eximius, venerandus.

(*) Grammatici *gup* 10. explicant per *básárte bási* i. e. loqui, lucere.

BH. 6. 22. A. 5. 7. BR. 2. 6. IN. 5. 41. 2) *Subst.* magister et quaevis utriusque sexus persona propinque cognitionis causâ imprimis veneranda. BH. 2. 5. IN. 4. 9. 5. 19. 41. SU. 4. 15. - *Dual.* गुह् parentes. SA. 4. 22. (गुरू ortum est e गुरू mutato अ in उ, ut videtur, per vim assimilationis litterae finalis, sicut supra गिरि e गरि; ab obsoleto गुरू venit compar. गरीयस्, superl. गरिष्ठ et gr. *βαγύς*, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *βίβημι* et *βούς*, v. गा, गो; lat. *gravis* per metathesin ortum est e *garvis*, e *garuis*, adjecto *i*, sicut in aliis, qui primitive in *u* desinunt, adjectivis; e. c. *tenuis* = तनु, *ταυυ*; goth. *kauriths* gravatus; lith. *giéras* bonus.)

गुरुतल्प *m.* (BAH. e praec. et तल्प lectus) qui incestum fecit, qui *Gurús* uxorem incestavit. IN. 2. 6.

गुर्द् 1. A. 10. P. (निकेतने क्रीडायाम् क. निकेतने कुर्दे v.) habitare; ludere; cf. कृद्, कृद्, गुद्.

गुर्व 1. P. (vocalis radicalis producitur, e. c. गूर्वामि, जुगूर्व) i. q. गुरू.

गुल्फ *m. n.* talus *pedis*. IN. 5. 12.

गुल्म *m.* frutex. H. 1. 12. N. 13. 12.

गुह् 1. P. A. (haec radix in formis, quae Gunam postulant, vocalem उ producit, e. c. गूहति, गूहते, जुगूह, प्रो गौहति etc.) tegere, abscondere. MAN. 7. 105.: गूहते कर्म इवा ज्ञानि. *Part. pass.* गूह, gr. 102⁹. IN. 5. 12.: गूहगुल्फधर, N. 22. 15.: गूह occultus. (गूह ortum est ex idem valente गुध्, relicta solâ aspiratione litterae घ, v. gr. comp. 23. Cum गुध् cognatum est गुण् et gr. *κεύθω*, mutatâ mediâ in aspiratam; de θ pro घ v. gr. comp. 16. Huc etiam trahi possit gr. *δύω*, lat. *en-duo*, mutatâ gutturali mediâ in lingualem, sicut in *Δημήτηρ* pro *Γημήτηρ*, *δῆμος* pro *γῆμος*, v. ज्ञान; *διδάσκω* pro *γυάσκω*, v. ज्ञा.)

c. उप amplecti. RAGH. 18. 46.: तन् ... उपजुगूह लक्ष्मीः; R. Schl. I. 26. 9.: अयोध्याम् उपगूहते सरःप्रवृत्ता सरयूः; RAGH. 6. 13.: कराभ्याम् उपगूहनालम् ... भ्रमयाञ्चकार; SA. 5. 70.

c. उप praef. सम् *id.* CAUR. 6.: अङ्गैर अहं समुपगुह्य.

c. नि i. q. simpl. R. Schl. II. 9. 6: किन् न स्मरसि कैके-
यि स्मरन्ती वा निगृहसे.

गृह m. (r. गृह s. अ) cognomen Kārtikēyi. AM.

गृहा f. (r. गृह s. आ) caverna, spelunca.

गृह्य (r. गृह s. य) Adj. tegendus, abscondendus, secretus.

Subst. n. mysterium, arcanum, secretum. BH. 9. 2. 10. 38.

18. 63.

गृह्यक m. nomen Geniorum, qui Dei Kuvēri ministri et
divitiarum ejus custodes sunt.

गू 6. P. गुवामि (पुरीषोत्सर्गे क. विद्रुञ्जी v.) cacare; cf.

गु

गू 6 v. गृह.

गूथ m. (r. गू s. थ) excrementum, stercus.

1. गूर 4. A. (हिंसायाम्) laedere, occidere; cf. गुर.

2. गूर 10. A. (भक्षणो क. उद्यमे v.) edere; tollere, suble-
vare; v. गुर.

गूर्द 1. A. 10. P. i. q. गुर्द.

गृ 1. P. (सेचने क. सेचे v.) humectare, irrigare, consper-
gere.

गृञ् 1. P. i. q. गृञ्, unde ortum est, correpto अरू in ऋ.

गृञ् 1. P. (scribitur, गृञ् gr. 110^a.) id.

गृध् 4. P. desiderare, appetere. Yag'urv. ap. Carey gr.
p. 309.: मा गृधः कस्यचिद् धनम्; गृध् desiderat-
us. MAH. 1. 2642. (गृध् e गर्ध्, v. ऋ; huc trahimus
germ. vet. gir, kir cupido, nostrum Gier, seryatā primi-
tivā mediā, gr. comp. 92., et abjecto ध् finali; fortasse
etiam angl. greedy ad hanc radicem pertinet; goth. grē-
dags famelicus, gaur's moestus; hib. greadaim «I burn»,
greadhnach «joyful, glad», gradh m. «love, charity, Adj.
dear, affectionate», graidheog «a beloved female», graid-
heoir «a lover», gradhuighim amo; lith. godūs avidus,
ejecto r; v. Ruhig s. v. gierig; gedū lugeo, moereo;
slav. glad fames, cf. काञ्च desiderare, unde nostrum
Hunger; sl. schelajū cupio; v. sq.)

गृधनु (r. गृध s. नु) avidus, desiderio incensus. (Goth.

gairns, Th. gairna, cupidus, quod suffixum na exhibet
pro नु; gairnja desidero; lith. godūs avidus.)

गृध्र (r. गृध् s. र्) 1) i. q. praec. 2) m. vultur. DR. 8. 31.
(Germ. vet. gir id., nostrum Geier.)

गृष्टि f. vacca, quae semel vitulum peperit. RAGH. 2. 18.

गृह् 10. A. i. q. ग्रह्, unde ortum est correpto र् in ऋ.

गृह m. (r. ग्रह s. अ) 1) domus. SU. 1. 32. 2) plur. uxor.
AM.; cf. दार. (गृह e ग्रह (v. ऋ), quo fortasse nititur
nostrum Kirche, germ. vet. kiricha, island. kyrkia, anglo-
sax. ciric, inserto i, pro circ; v. Graff III. 481.)

गृहमेधिन् m. (e गृह et मेधिन् intelligens) pater familias.
DR. 5. 3.

गृहस्थ m. (e गृह et स्थ stans) pater familias.

गृहिन् m. (a गृह s. इन्) id. AM.

गृहिणी f. (a praec. signo fem. ई) 1) hera, mater familias.
HIT. 110. 22. 2) uxor. RAGH. 2. 24. 8. 66.

गृहीत v. ग्रह.

गृहीतास्त्र Adj. (BAH. e praec. et अस्त्र telum) capta arma
habens, qui arma cepit, accepit. IN. 3. 5.

1. गृ 6. P. गिरामि, et, mutato र् in ल्, गिल्लामि, gr. 334.
(proprie गर - v. ऋ - unde गिरामि, attenuato अ in
इ, et mutato र् in ल्: गिल्लामि; गिरामि cum praet. re-
dupl. जगर s. जगार eandem rationem habet ac praesent.
goth. ut lisa cum praet. ut las, gr. comp. 109^a. 1.; part.
pass. गीर्ण, v. gr. 609.) deglutire. (Lith. gėrrū bibo,
praet. gėrau, girtoju perpoto; lat. glu-tio, gula, v. ग्लत्,
gurgulio per reduplic. pro gurgurio, voro, ut videtur, e
guoro, v. कृमि; slav. gr-lo guttur, russ. жора schora
homo edax, abdomini natus; cf. Pott. p. 227.)

c. नि id. MAH. 1. 8239.: तस्य पूव शिरो ग्रस्तम् पुच्छम्
अस्य निगोर्यते.

2. गृ 9. P. गृणामि (gr. 334.) sonare, mussare. BH. 11. 21.:
केचिद् भीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति; RAGH. 10. 64.:
ब्रह्मर्षिभिः परम् ब्रह्म गृणद्भिर् उपतस्थिरे. In dial.
véd. laudare, celebrare. RIGV. Ros. 21. 2.: गृणन्ति विप्र
ते धियः «canunt, sapiens! tua facinora». Schol. त्व-
दीयानि कर्माणि कथयन्ति. (V. गिर et cf. hib. goi-

rim(*) clamo; gr. γηρῶν, γλῶσσα, zacon. γρῶσσα, v. «Vocalismus» p. 173. Huc etiam germ. vet. *QUAR* gemere, *quir, quar, quâr*; boruss. vet. *gerbu* dico, loquor, trahi possent, adjecto *b*; ita lat. *verbum* e *guerbum*, sicut *vivo* e *guivo* = जीव्; etiam nostrum *Wor-t*, goth. *vaur-ds* abjectâ gutturali ad r. ग॒रू reduci possint. Cum formâ गिल्लामि e गल्लामि conferatur anglo-sax. *gale* cano, nostrum *gal* in *Nachtigal*, germ. vet. *nahiti-gala* luscinia; lat. *gallus*, a canendo dictus, sicut goth. *hana*, nostrum *Hahn* convenit cum lat. *cano*, et lith. *gaidys* id. cum *giédmi* cano. Sed liquida *l* vocum laudatarum etiam a दू radice गद्दु deduci posset, sicut lith. *gaidys* gallus apud Lettos sonat *gailis*. Ita etiam scr. ग॒, i. e. ग॒रू, cum गद्दु cohaerere videtur. Lat. *gallus* etiam ad ग॒र्ज referri potest. In dialecto véd. etiam ग॒ cl. 1. *A.* pro ग॒ 9. *P.* invenitur, quum gutturales facile in palatales transeant; v. RIGV. Ros. p. 2.)

c. अभि in *dial. véd.* affari, alloqui, laudare, celebrare. RIGV. Ros. p. 14. 4.: एहि स्तोमां (***) अभिस्वरा भिगृणीष्व आरुव «Veni, hymnos comproba, affare, alloquere»; 95. 14.: सा नः स्तोमां अभिगृणीहि «Tu nostras preces comproba».

c. उत्त॒ effari, enuntiare. RAGH. 14. 53.: महीपतेः शासनम् उज्जगार.

गेप् 1. *A.* (गतिचालयोः *κ.* गत्याञ् चाले *ν.*) ire, se movere. (Cf. गा, unde गेप् ortum esse videtur adjecto प्, sicut in formis caus., et anomale mutato आ in ए.)

गेय *n.* (r. गै canere, s. य, v. gr. 626.) cantus. IN. 5. 27.

गेव् 1. *A.* (सेवने) venerari, colere. (Cf. केव्, ग्लेव् et सेव्.)

गेप् 1. *A.* (अन्वेषायाम् *κ.* अन्वेषे *ν.*) quaerere. (Cf. गवेप्, unde fortasse गेप् ejecto अच्, nisi गेप् e गो, correpto आ in अ, et इच् desiderare.)

गेह *n.* domus, habitatio. N. 17. 16. BH. 6. 41. (Cf. गृह, quod ipsum e गर्ह (v. ऋ), unde गेह ejecto र् et mutato अ in ए ortum esse videtur; respicias formas præcitas ut गेहडु pro गृहलतु, et v. Höfer p. 35.)

गेहिन् *m.* (a गेह s. इन्) *i. q.* गृहिन्.

गेहिनी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) uxor. RAGH. 8. 72.

गै 1. *P. A.* canere. IN. 2. 28.: गाथा गायन्ति; N. 15. 15.; Su. 1. 32.: पीयताङ् गीयताञ्च, v. gr. 501.; गीत *n.* cantus. IN. 3. 6. (Cf. कै; fortasse lith. *z'aidziu* «ich spiele scherzend oder auf Saitenspielen», praet. *z'aidau*, adjecto *d*, v. gr. comp. 109^b. 1); de *z'* pro *g* v. s. v. गण्डे; de *giedmi* cano v. गद्दु.)

c. अधि decantare, recitare. MAN. 1. 59.: एतद् धि मत्तो ऽधिज्ञो.

c. अन्नु cantum alicujus sequi. GITA GOV. 1. 8.

c. अभि *i. q. simpl.* RAM. I. 4. 77.: रामायणम् अभ्यगायताम्.

c. उत्त॒ *id.* RAGH. 2. 12.: शुभ्राव कुञ्जेषु यशः स्वम् उच्चैर् उद्गीयमानम्.

c. उप॒ *id.* RAGH. 10. 22.: सप्तसामोपगीतन् त्वाम् ... आचख्युः.

गैरिक *n.* (a गारि s. क vel इक्) aurum. RAGH. 5. 72.

गो (*nom.* गौस्, fortasse a r. गा) 1) *m. f.* bos *masc.* et *fem.*, taurus, vacca. 2) *f.* terra. RAGH. 1. 26.; locus, spatium, sedes. SA. 3. 6. 3) *m.* coelum. 4) *m.* luminis radius. R. Schl. I. 7. 18.: तेजोमयैर् गोभिर इवो 'दितो ऽर्कः. 5) *f.* oculus. 6) *f.* oratio, sermo. RAGH. 5. 12.: रघोर उदाराम् अपि गान् निशम्य. (Cum गो bos, vacca, cf. gr. ΓΑ τοῦ ΓΑ-ΛΑΚΤ, quod primitivè lac vaccinum significaverit, et cujus pars posterior convenit cum lat. *LACT* et, nisi fallor, cum scr. दुग्ध pro दुक्त, mutato *d'* in *l*; Βούς, mutata gutturali in labialem; lat. *bos, bovis*, gr. comp. 123.; germ. vet. *chuo*, Th. et genit. *chuo*i, quod adjecto *i* propius accedit ad गव्य, unde explicari possit, ita ut अ finale abjectum et *chuo*i per metathesin e *chow*i ortum sit; angl. *cow*, nostrum *Kuh*; lett. *gohw* (= *gōw*) vacca; lith. *werszin-ga* vacca praegnans, cujus

(*) *goirim* nititur formâ primitivâ *garâmi* mutato *a* in *o* et inserto *i* ex *vi* attractionis *i* sequentis, v. librum meum „Die Celtischen Sprachen” p. 11.

(**) De scriptione *stómân* pro *stómân* v. Ros. p. iv.

- pars prior accus. est vocis *werfzis* vitulus, cf. वृष taurus; slav. *govejado* pecus bubulum. Cum गो terra cf. gr. γαῖα, γῆ et goth. *gavi*, Th. *gauja*, e *gavja*, regio (nostrum *Gau*), quod formâ accuratissime cum derivato गव्य q. v. convenit, ad cujus femininum gr. γαῖα tra-xerim, ita ut hoc ortum sit e γαῖα, ejecto F.)
- गोकुल *n.* (e गो et कुल familia, genus) boum grex. R. Schl. I. 9. 61.
- गोचर *m.* (e गो et चर iens) quod sensibus percipitur, ut *sonus, forma* etc. BH. 13. 5.: चाणगोचर तेलि जक्तु, quae sagittâ attingi potest distantia. DR. 8. 28.
- गोत्र *n.* (e गो et त्र servans, tuens, a त्रा vel त्रै s. अ, cf. त-नुत्र) 1) familia. HIT. 8. 3. 2) nomen, appellatio. RAGH. 19. 24.
- गोत्रभिद् *m.* (e praec. et भिद् findens) cognomen Indri. RAGH. 6. 73.
- गोदा *f.* (e गो et द् dans in fem.) Gôdâvari flumen. RAGH. 13. 35.
- गोदावरी *f.* (e praec. et वरी; fem. रौ वर) id. RAGH. 13. 33.
- गोधा *f.* (r. गुध् s. अ in fem.) tegmen scorteum, quod sagittarii in brachio laevo gerunt, ne arcus nervo laedatur. R. Schl. I. 24. 9.
- गोधि *m.* (fortasse a r. गुध् s. इ) frons. AM.
- गोप *m.* (e गो et प servans) 1) bubulcus. 2) dominus, princeps, rex.
- गोपाय् (*Denominativum* a praec. s. य्, v. gr. 585.) custodire. N. 18. 8. 22. 25. (*)
- गोपाल *m.* (e गो et पाल servans, tuens) i. q. गोप.
- गोपुच्छ *m.* (e गो et पुच्छ cauda) simiarum genus. R. Schl. I. 16. 19.
- गोपुर *n.* (r. गुप् s. उर) porta, praesertim urbis. A. 10. 3.
- गोप्त *m.* (a r. गुप् s. तृ) custos, servator, gubernator. BH. 11. 18. N. 12. 47.
- गोमायु *m.* canis aureus (angl. *jackall*). H. 4. 9. DR. 6. 7.
- गोमुख *m.* (e गो bos et मुख os) musicum instrumentum (Wils. a sort of horn, or trumpet?). BH. 1. 13.
- गोरक्ष *m.* (e गो et रक्ष servans) bubulcus.
- गोरोचना *f.* (e गो et रोचना, a r. रूच् splendere s. अन्न in fem.) pigmentum flavum, splendidum. (*) UR. 67. 2. infr. 91. 20.
- गोर्द *n.* cerebrum. AM.
- गोलाङ्गुल *m.* (e गो et लाङ्गुल cauda) i. q. गोपुच्छ. MAH. 1. 2628.
- गोवर्धन *m.* (e गो et वर्धन) mons quidam prope Mathuram situs. RAGH. 6. 51.
- गोवृष *m.* (e गो bos et वृष taurus) taurus.
- गोवृषध्वज *m.* (BAH. e praec. et ध्वज vexillum) taurum in vexillo habens, cognomen Sivi. A. 3. 54.
- गोष्ठ 1. *A.* (सङ्घाते; ut mihi videtur, Denominativum a गोष्ठ vel गोष्ठी q. v.) colligere.
- गोष्ठ *m. n.* (a गो et स्थ stans, gr. 109.) bubile, in fine compositorum quodvis stabulum vel ferarum specus (v. gr. 652. suff. गोष्ठ). DR. 4. 9.
- गोष्ठी *f.* (a praec. signo fem. ई) 1) concio. 2) colloquium. BHAR. 1. 35.
- गोष्पद *n.* (e गो et पद, adjectâ sibilante, quam ex nominativi signo explicaverim, ita ut गौस् correptum sit in गौस्, mutato स् in ष्, propter antecedens ओ, v. gr. 79.) vaccae vestigium. MAH. 1. 1444.
- गौर (*fem.* -रा et -री, fortasse a गो s. र) flavus. RAGH. 2. 35.: गौरम् वृषम्; Lass. 65. 6.: कनकगौर. (Huc tra-xerim lat. *gil-ous* cum l pro r, ejecto u diphthongi du, et

(*) Forsterus *gôpây* radicibus primitivis adscribit; Wilkinsius, in libro suo, *The Radicals* etc. perperam deducit *gôpâyâmi* a *gup* cl. 1. quod *gôpâmi*, *gôpasi* etc. formare debet.

(*) Wils. „A bright yellow pigment prepared from the urine of a cow or vomited in the shape of a scibulae by the animal; it is employed in painting and dying and is of especial virtue in marking the forehead of the Hindus with the Tilaca or sectarial mark; it is also used in medicine.”

attenuato *d* in *i*; lith. *geltónas* gilvus, *gjelē* icterus; russ. ЖИЛЫЙ *schillyi*, nostrum *gelb*; de nostro *Gold* v. इवलितः; lat. *aurum* fortasse e *gaurum* mutilatum est, sicut *amo* e *camo*, *ars* e *cars*.)

गौरी *f.* (a गौर *signo fem.*) 1) puella octo annos nata. AM.; etiam quaevis puella adhuc libera a menstruis. 2) cognomen Pârvatiae. RAGH. 2. 26. (Fortasse angl. *girl*, quasi गौरिला.)

गौरव *n.* (a गुरु *s.* अ, v. gr. 650.) gravitas. N. 20. 28. RAGH. 14. 18.

ग्रथ् 1. *A.* (कौटिल्ये *κ.*) incurvatum, inflexum esse.

1. ग्रन्थ् 1. *A.* (कौटिल्ये *κ.* द्वैह्ये *ν.*, scribitur ग्रथ्, gr. 110^a.) *id.*

2. ग्रन्थ् 1. 9. 10. *P.*: ग्रन्थामि, ग्रथामि, gr. 387., ग्रन्थयामि, *part. pass.* ग्रथित (gr. 615.) jungere, nectere, serere, componere. RAGH. 8. 69.: करुणार्थग्रथितम् (Schol. ग्रथितम् = युक्तम्); कुसुमैर् ग्रथिताम् अपार्थिवैः स्रजम् ... अहरत्; 16. 43.: रत्नग्रथितोत्तरीय; MAH. 1. 82.: तच्च कूलोककुटम् अद्या 'पि ग्रथितं सुदृढम् मुने न भेत्तुम् शक्यते. (Fortasse lat. *glut-en* mutato *r* in *l*; *rete* e *grete*?)

c. उत् *id.* RAGH. 2. 8.: लताप्रतानोद्ग्रथितैः स केशैः

ग्रन्थ *m.* (r. ग्रन्थ् *s.* अ) liber, codex. HIT. 4. 4.

ग्रन्थन *n.* (r. ग्रन्थ् *s.* अन) conjunctio, nexus. Lass. 4. 4.: पुष्पग्रन्थन.

ग्रन्थि *m.* (r. ग्रन्थ् *s.* इ) 1) conjunctio, contextus, nexus. MAH. 1. 8. 2) nodus, articulus. BHAR. 3. 17.)

ग्रस् 1. *P. A.* 10. *P.* ग्रसामि, ग्रसे, ग्रसयामि vorare, glutire, deglutire. MAN. 3. 133. N. 4. 9.: ग्रसते; 16. 14.:

राङ्ग्रस्तनिशाकर; BH. 11. 30.: ग्रसमानः समन्ताल्लोकान्; capere. N. 11. 22. 23. (Cf. गृ i. e. गर, unde ग्रस् transposito अर in र, et adjecto स्, sicut e. c. in दास्; भास् a दा, भा. E ग्रस् ortum est ग्लस् mutato र in ल. Fortasse huc pertinent lat. *gra-men* et nostrum *Gras*, ita ut proprie *pabulum* significent, sicut scr. घास् q. v., et *gra-men* mutilatum sit e *gras-men*; gr. γράω.)

ग्रसिष्णु (*fem.* णु, a r. ग्रस् *s.* स्त inserto इ, v. gr. 645. *s.* स्त) vorax. BH. 13. 16.

ग्रह् 1. 10. *P.* praesertim 9. *P. A.* ग्रहामि, ग्रहयामि, गृह्णामि, गृह्णे. (Haec radix in iis, quae *Gunam* non assumunt, formis, syllabam र in ऋ corripit et vocalem intermediam इ in ई producit, unde *part.* in त गृहीत, gerundd. गृहीत्वा, गृह्य, praet. mltf. अग्रहिषम्; Pass. गृह्ये; Desid. द्विषृच् (*), gr. 102. *d.*) 1) capere, sumere, accipere, prehendere, tollere. BHAG. 2. 22.: वासांसि नवानि गृह्णति; IN. 1. 27.: पोत्वा पाणीयम् तेषाम् अर्थेन जग्राह; RAGH. 1. 18.: बलिम् अग्रहीत्; MAN. 5. 157.: न नामा 'पि गृह्णीयात् परस्य; RAGH. 5. 59.: अस्त्रमन्त्रइ जग्राह तस्मात्; IN. 2. 20.: पाणी गृहीत्वै 'नम्; N. 1. 19.: तेषाम् एकञ्जग्राह पक्षिणम्; 20.: पटे निपतिते तदा ग्रहीष्यामी (**)' ति तं राजा नलम् आह. 2) captare. N. 1. 24.: ग्रहीतुइ खगमांस् त्वरमापो 'पचक्रमे. 3) percipere, audire. RAGH. 11. 15.: ज्यानिनादम् अथ गृह्णती तयोः - *Caus.* facere ut aliquis capiat etc. RAGH. 15. 88.: आतोद्यइ ग्राहयामास समत्याजयद् आयुधम्; HIT. 7. 21.: नीतिविद्याइ ग्राहयितुं शक्यन्ते. (Primitiva huius radices forma est ग्रम्, unde ग्रह, relicta solâ aspiratione litterae म्; v. gr. comp. 23.; forma ग्रम् servata est in dialecto véd., quae item syllabam र, ubi grammaticae leges *Gunam* non postulant, in ऋ corripit; in lingua zend. haec radix sonat 𐬀𐬀𐬀𐬀 *gêrêp* ante *t*, et 𐬀𐬀𐬀𐬀𐬀𐬀 *geuro* ante vocales, v. gram. comp. 109^b). 2. Cf. goth. *greipa*, nostrum *greife*, lith. *grêbju* prehendo, *pagrêbju* abripio, slav. *grabljû* rapio, cum *l* euphonico; hib. *grabaim* «I devour; I stop, interrupt, disturb»; v. *विग्रह्* pugnare; *gabhaim* «I take, receive, conceive» ejecto *r*; fortasse eodem modo nostrum *gebê*, a rad. *gab*, goth. *giba*, *gaf*, *gêbum*, huc per-

(*) Nonnunquam etiam in formis *gunandis* *r* pro *ra* invenitur, ut videtur, propter productam intermediam vocalem; ita in HIT. 13. 6. legitur *anugrhitum* pro *anugrahitum*; RAM. III. 56. 12. *grhîsyé* pro *grahîsyé*.

(**) Sic legendum pro *grahîsyâmi*.

tinēt, ita quidem ut sensu respondeat formae caus. ग्र-भयामि. Etiam nostrum *Gabel*, germ. vet. *gabala* furca tanquam instrumentum sumendo inserviens huc traxerim (cf. gr. *κρεάγυρα*). E graecā linguā huc retulerim *γρῖ-φος*, *γρῖπος*, rete, ita ut a capiēdo sint nominata. Fortasse *ἀγρεύω*, *ἀγρέω* dissolvenda sunt in *ἀ-γρεύω*, *ἀ-γρέω*, abjectā radicis consonante finali, ita ut *ἀ* respondeat praepositioni आ vel अत्र. Lat. *prehendo* e *grahendo* ortum esse possit, mutatā gutturali in labialem et mediā in tenuem, sicut in gr. *κλέπτω*. Adjectum *end* referri potest ad *ana* Imperativi गृहाण, vel, quod ad idem redit, ad ना तेषु गृह्णामि etc., adjecto *d* post *n*, sicut e. c. in *tendo* = तन् et nostro *Hund* = अन्न, पुनस्, *κῶν*, *κυνός*. Fortasse *gra-tus* sicut nostrum *angenehm* et idem valens *acceptus* ab accipiēdo est dictum, abjectā consonante finali; v. etiam ग्रह praef. अनु. Lat. *rapiō* et gr. *ἀρπάζω* e *grapio*, *γραπάζω* mutilata esse possent, sicut *nascor* e *gnascor*, *nosco* e *gnosco*, *voūs* e *γνοῦς*; respiciatur etiam scr. लम्, quod fortasse ante linguarum separationem e ग्रम् vel ऽलम् mutilatum est; quum antiquitas formae लम् cognato graeco AAB et hib. *lamh* manus confirmetur.

c. अनु 1) favere, fortunare, beare, adjuvare, c. acc. pers. et instr. rei. HIT. 17.6.: माम् मैत्र्येणा 'नुगृहीतुम् अर्हसि; 33. 12.: अनेन मित्रेणा 'हं स्नेहानुवृत्त्या 'नुगृहीतः; RAGH. 8. 85.: कुटुम्बिनीम् अनुगृह्णीष्व निवापदत्तिभिः; UR. 75. 9.: अनुगृहीतो ऽहम् अमुनो 'पदेशेन; RAM. I. 11. 13.: अनुगृह्णन्तु माम् अत्र भवन्तः शरणागतम्.

c. उप tollere. HIT. 45. 12.: अव्यवसायिनम् अलसम् ... प्रमदे 'व हि वृद्धपतिन् ने 'कृत्य उपगृहीतुं लक्ष्मीः; RAM. III. 51. 2.: उपगृह्य शिरो राज्ञः.

c. नि 1) deorsum sumere, deorsum tenere. H. 4. 18. 19.: वेगेन प्रहितम् बाङ्गन् निजग्राह हसन्न इव । निगृह्य तम् etc. 2) deprimere, suppressere, devincere, colibere. N. 22. 24.: निगृह्या 'त्मनो दुःखम्; MAN. 11. 32.: स्वेनै 'व वीर्येण निगृह्णीयाद् अरीन्; HIT. 72. 10. 67. 13.

3) retinere, inhibere, sustinere, sistere, e. c. equos. N. 20.

4.: निगृह्णीष्व ... हयान् एतान्.

c. नि praef. वि id. A. 9. 9.: विनिगृह्य हयांश्चा 'थ रथश्च मम.

c. नि praef. सम् jaculari, sagittas conjicere, telis petere. DR. 7. 21.: रथानीकं शरवर्षान्धकारञ् चक्रुः क्रुद्धाः सर्वतः सन्निगृह्य; cf. प्रतिग्रह et निग्रह.

c. परि 1) amplecti. SA. 5. 101.: पतिम् उत्थापयामास बाङ्गभ्याम् परिगृह्य वै. 2) accipere. DR. 4. 14.: पद्यम् परिगृहाणे 'दम् आसनञ्च. 3) inhibere. Lass. 85. 9.: वागर्थम् परिगृह्य मोक्षपदवीन् ध्यायन्ति निर्मत्सराः.

c. प्र tollere, levare, sublevare, protendere. H. 4. 17.: बाङ्गम् प्रगृह्य ... अभ्यद्रवत ... भीमसेनम्; DR. 8. 4.: गदाम् प्रगृह्या 'भ्यद्रवत्; 5. 25. A. 5. 25. 6. 16. 7. 11.

c. प्रति 1) prehendere. IN. 2. 19.: सचै 'नम् वृत्तपीनाभ्याम् बाङ्गभ्याम् प्रत्यगृह्यत्. (*) RAM. III. 56. 3.: प्रतिजग्राह जनन्याय्य चरणाः. 2) accipere. A. 6. 24. N. 25. 4. 18.: वाक्यम्, वचनम्, आज्ञाम् प्रतिग्रहीतुम् sermonem, jussum *alicujus* accipere, excipere. R. Schl. I. 1. 22.: शिष्यस् तु तस्य ब्रुवतो मुनेर् वाक्यम् अनुत्तमम् । तथे 'ति प्रतिजग्राह; 11. 18.: तथे 'तिच नृपस्या 'ज्ञाम् मन्त्रिणः प्रतिगृह्य ते. 3) recipere, excipere *hospitio*. N. 21. 20.: तम् भीमः प्रतिजग्राह पूजया परया. — अस्त्रैः प्रतिग्रहीतुम् sagittis petere. A. 10. 28. — *Caus.* facere ut aliquis capiat. IN. 3. 2.: पाद्यम् आचमनीयञ्च प्रतिग्राह्य नृपात्मजम्.

c. वि 1) capere, prehendere. A. 9. 8.: अन्तर्भूमिगताश्चा 'न्ये हयानाम् चरणान्य् अथ । व्यगृह्यन्. 2) pugnare c. aliquo. HIT. 67. 13.: कथम् अनेन बलवता सार्द्धम् भवान् विग्रहीतुं समर्थः; 118. 9.: एतैः सन्धिन् न कुर्वीत विगृह्णीयात् तु केवलम्; A. 10. 29.: ततो श-

(*) Notetur forma *pratyagrhnata* pro *pratyagrhnita*, correpto caractere *nā* ante terminationem gravem in *na* pro *nī*, in analogia linguae graecae, ubi e. c. *ἐδάμυατο* opponitur formae activae *ἐδάμυη*; v. gr. comp. 485.

- रजालेन ... व्यगृह्णं (*) सह दैतैयैः; v. विग्रह.
 c. सम् 1) capere, sumere, prehendere. SU. 4.17.: गदे
 भीमे सङ्गृह्णीताम् उभौ तदा (omisso augmento).
 2) colligere, continere, *zusammennehmen*, *e. c. vestem*.
 DR. 3. 1.: सङ्गृह्णीती कौशिकम् उत्तरीयम्. 3) flectere,
 moderari, regere, *currum, equos*. A. 1.2.: स(इन्द्रवाहः)
 ... मातलिसङ्गृहीतः; 8. 19.: वृत्रस्य वधे सङ्गृहीता
 ह्या मम; 29.: सुसङ्गृहीतैर हरिभिः.
 ग्रह m. (r. ग्रह s. अ) 1) actio prehendi. RAGH. 10. 48.
 2) solis et lunae eclipsis (v. राज्ञ). 3) cognomen Rāhūs.
 RAGH. 12. 28. 4) planeta. SU. 2. 25. N. 13. 24.
 ग्रहण n. (r. ग्रह s. अन्न, v. euphon. r. 94^a.) actio capiendi,
 prehendi. IN. 2. 25.; नामग्रहण nominis pronuncia-
 tio. RAGH. 7. 38.
 ग्राम m. (ut mihi videtur, e ग्रान्, ejecto ह्, a r. ग्रह s. म,
 cf. गृह) 1) pagus, vicus. H. 1. 39. 2) turba. N. 4. 10.
 BH. 6. 24. BHAR. 3. 23. (Fortasse lith. *kiēma-s* vicus,
 ejecto r et mutata mediā in tenuem; hib. *gramaisg* «the
 mub», *gramasgar* «a flock, company».)
 ग्रामिन् m. (a praec. s. इन्) vicanus. N. 13. 48.)
 ग्रामीण Adj. (a ग्राम s. ईन्) rusticus. BHAR. 1. 89.
 ग्राम्य (a ग्राम vicus, s. य) cicur, mansuetus. N. 13. 8.
 ग्रामन् m. (fortasse a r. ग्रह s. वन्, ejecto ह्) lapis, sa-
 xum, rupes. BHAR. 3. 29. 79. HIT. 43. 11. (Lith. *riēwa*
 rupes, abjecto g, hib. *creag* id. mutato v in g, v. gr.
 comp. 19.)
 ग्रह m. (r. ग्रह s. अ) 1) prehensio. 2) ut videtur, serpens
 aquaticus (Wils.: a shark; according to some, the gange-
 tic alligator, according to others, the water elephant, the
 hippopotamus? AM. 3. any large fish or marine animal.).
 N. 11. 21. 22. 23. cf. N. 11. 27.
 ग्रहिन् (r. ग्रह s. इन्) sumens, prehensens, tenens, in fine
 comp. BHAR. 3. 67.
 ग्रीवा f. (ut videtur, e ग्रीवा, quod ipsum e ग्रीवा sive गार्वा,

a r. गृ s. वा) collum, cervix. (Lith. *galwà* caput, mu-
 tato r in l, v. गृ; russ. *glavà* et *golovà* id.)

ग्रीष्म Adj. calidus, fervidus. Subst. m. 1) calor, aestas.
 2) fervidum anni tempus. RAGH. 16. 54. Lass. 50. 7.
 (Hib. *gris* ignis, *griosgaim* «I fry, broil», *griosach* «bur-
 ning embers»; lith. *karsz-tas* calidus, *karsz-tis* calor,
karszty-métis fervidum anni tempus.)

गुच् 1. P. (चैर्ये) furari, cf. ग्लुच्, ग्लह्, ग्रह्.

ग्रैव n. (a ग्रीवा s. अ) collare, catena collaris, *praesertim*
elephantorum. RAGH. 4. 48.: करिणाङ् ग्रैवम्, v. sq.

ग्रैवेय n. (a ग्रीवा s. एय) id. RAGH. 4. 75.: मातङ्ग्रैवेय;
 R. Schl. I. 53. 17.: हिरण्यकक्षग्रैवेयान् ... ददामि कुञ्ज-
 राणान् ते सहस्राणि चतुर्दश (*).

ग्लस् 1. A. i. q. ग्रस्.

ग्लह् 1. A. i. q. ग्रह्, unde ortum est mutato r in l. (Hib.
glacaim «I accept, receive, take, seize, feel, apprehend».)

ग्लह् m. (r. ग्लह् s. अ) ludus talarius. MAH. 2. 1968.

ग्लान v. ग्लै.

ग्लानि f. (a r. ग्लै s. नि pro ति, gr. 645.) 1) fatigatio, las-
 situdo, languor. SA. 5. 27. BH. 4. 7. 2) tristitia. BHAR.
 1. 45.: मुदञ्च ग्लानिञ्च कथयति पथिष्.

ग्लास् (r. ग्लै s. स्, fem. स्तु) fessus, defessus, lassus, fati-
 gatus. AM. (Cf. lat. *lassus*, quod fortasse e *glassus*, sicut
natus e *gnatus*; *glassus* vero per assimilationem ortum
 esse potest e *glasnus*, quod sanscrite ग्लस्नस् sonaret.)

1. ग्लुच् 1. P. i. q. गुच्.

2. ग्लुच् 1. P. (गती) ire, v. sq.

ग्लुच् 1. P. id.

ग्लिप् 1. A. (दैन्ये क. दैन्ये गत्याञ् चाले v.) miserum
 esse; ire, se movere; cf. गोप्, ग्लै.

(*) De formā *vyagr, rh, nam* pro *vyagr, rh, nām* v. gr.
 324.; gr. min. 293.

(*) Notetur, Adjectivum supra laudatum solo casu conve-
 nire cum substantivo, ad quod pertinet, genere autem cum
 illo, ad quod sensu refertur; sic sl. 18.

ग्लेव् 1. 4. (सेवने) colere, venerari; cf. गेव्, केव्, खेव्, सेव्.

ग्लेष् 1. 4. i. q. गेष् et गवेष् q. v.

ग्लै 1. P. (part. pass. ग्लान्, gr. 611.) 1) fatigare, defatigare. 2) contristare, dolore afficere. Pass. ग्लाये. SA. 3. 23.: सावित्र्या ग्लायमानायास् तिष्ठन्त्याश्च दिवानिशम्. - Caus. ग्लापयामि et ग्लपयामि (gr. 519. 520.) facere ut alqs defatigetur, contristetur. RAGH. 16. 38.: निदाघग्लपिताम् इवो 'वीम्. (P. ग्लानि, ग्ला-

स्तु et cf. lat. *lābor* quod a fatigatione nominatum esse potest et formā cum Caus. ग्लापयामि convenit, mutatā tenui in mediam et abjectā initiali gutturali, sicut in *lassus*, si hoc cum ग्लास्तु q. v. cohaeret.)

c. परि i. q. simpl. परिग्लान् languore confectus, exhaustus. N. 11. 25.: आन्तस्य ते क्षुधार्तस्य परिग्लानस्य. c. परि praef. अभि id. MAH. 1. 4489.: क्षुक्कृमाभिपरिग्लान्.

ग्लौ m. luna.

घ

घष् 1. 4. (क्षरे, scribitur घष्) stillare, effundere.

घस् 1. 4. (क्षरणे, scribitur घस्, gr. 110⁹.) id.

घग्घ् 1. P. (हसने) ridere; cf. idem valentes formas गग्घ्, काक्ख्, ककक्ख्, खकक्ख्, कक्क् et lat. *cachinnari*, gr. *κακχάζω, κκακχάζω*, goth. *hlaha*, v. खकक्ख्.

घट् 1. 4. (चेष्टायाम् क. चेष्टे P.) 1) ire, pervenire. Lass. 18. 8.: यदि मम हस्ते पुस्तकी ऽयङ् घटति (घटते?) तदा 'हन् तां प्रियाञ् जीवापयामि; c. ablat. exire. Lass. 36. 7.: तेन हस्ताद् घटितो रथो दर्शितः. 2) conjugere, conglutinare. UR. 49. 9. infr.: वज्रलेपघटितम् इव मे हस्तयुगलन् न समर्था 'हम् अपनेतुम्. 3) facere, conficere. CAUR. 22.: स्नेहैकपात्रघटिताम् अवनोशपुत्रीम् (Schol. editionis Serampur. घटिताम् explicat per निर्मिताम्).

c. उत् 10. P. (उद्घाटयामि) 1) aperire. BHAR. 1. 62.: निरयनगरद्वारम् उद्घाटयन्ती; MAH. 1. 4504.: उद्घाटनीयान् एतानि कुण्डानि; UP. 78.: सदस्य उद्घाटिता तत्र मञ्जुषा. 2) erigere, levare, sublevare (v. उद्घाटिन् et apud Wils. उद्घाटन, उद्घाटित. उद्घाटिन् fortasse non ab उद्घट् sed a substantivo उद्घाट elevatio descendit). HIT. 109. 11.: कार्यम् उद्घाटितम्.

c. वि 1. 4. dissolvi, perire. HIT. 109. 11.: कार्यम् उद्घाटितङ् क्वा 'पि मध्ये विघटते यतः (Ed. Ser. कार्यं

सुघटितङ् क्वा 'पि दैवयोगाद् विनश्यति). MR. 66. 4. infr.: चारुदत्तस्य विभवे विघटिते.

c. सम् excitare. RAM. III. 55. 26.: भेरीमृदाङ्गवीणानाङ् कौणसङ्घटितः ... शब्दः; v. घट्ट praef. वि.

घट m. (ut videtur, a r. घट्ट s. अ) magna hydria fictilis.

घटना f. (r. घट्ट s. अन in fem.) caterva elephantorum bellicorum. AM.

घट्ट 1. 4. 10. P. (चलने क. चाले P.) movere, commovere, वीणाम् विघट्टितुम् lyram pulsare. MR. 20. 3. Cf. घट्ट.

c. वि 1) movere, commovere. BHAR. 3. 36.: वायुविघट्टिताभ्रपटली. 2) aperire. MAH. 2. 1674.: द्वारम् ... विघट्टयन् काराभ्याम्.

c. सम् terere, conterere, fricare. RAGH. 6. 73.: सङ्घट्टयन् अङ्गदम् अङ्गदेन (Schol. घर्षयन्).

घट्टन n. (r. घट्ट s. अन) tactio, ictus. RAGH. 11. 71.: सुप्तसर्प इव दण्डघट्टनाद् रोषितो ऽस्मि (Schol. संयोगात्); v. घाट.

घण् 8. P. (दीप्तौ) fulgere; cf. घण्ट, कन्.

घण्ट 10. P. (भाषार्थे क. युतौ P.; scribitur घट्ट, gr. 110⁹.) loqui, splendere; v. घण्.

घण्टा f. (r. घण्ट s. आ) tintinnabulum. A. 2. 3.

घन (ut videtur, a हन् s. अ, mutato ह् in घ्, v. gr. 357.)

1) crassus, pinguis, turgidus. Lass. 6. 8.: घनैर् वृक्षैः

C'AUR. 15.: घनोरुदेशे; GITA GOV. 10. 6.: घनजघन-
मण्डले. 2) impervius, impenetrabilis. RAGH. 8. 90.: व-
चः ... अलब्धपदं हृदि शोकघने प्रतियातम् (Schol.
निविडे); 11. 18.: चकार विवरं शिलाघने ताडकोर-
सि स रामसायकः (Schol. निविडे). 3) *Subst. m.* nu-
bes. RAM. I. 29. 14.

घम् 1. *P.* (गतौ) ire; cf. *idem valentes radices* गम्,
खम्ब, चम्ब, बम्ब, घर्ब, गर्ब, चर्ब.

घर्ब 1. *P.* (गतौ) ire, *v.* घम्ब.

घर्म *m.* (secundum Wils. a r. घृ s. म, ita ut घर्म proprie
significet id quod sudore conspergit; cf. घृण्) 1) calor,
aestus. 2) fervidum anni tempus, aestas. RAGH. 16. 43.
3) sudor. (Hib. *garaim* «I warm, heat», *garamhuil*
«warm, snug»; nostrum *warm*, goth. *varmjā* calefacio,
abjectā initiali gutturali, cui *v* se adjunxerat, sicut saepe;
v. कृमि; russ. ГОРЮ *gorjú* uro, ЖАР *schar* aestus; gr.
ἄερω, ἄερωμός, ἄερωμη, mutato aspiratae organo; huc
etiam traxerim lat. *ferveo*, cujus *v* ex *m* ortum esse vide-
tur; quod ad *f* pro *ῥ* attinet, eandem hic habemus ra-
tionem, quam in *fumus* contra धूम, *ῥύω*.)

घस् 1. *P.* edere. (Ex hac radice ortum esse censeo जच्,
quod correptum est e जघस्, expulso ञ्, *v.* gr. 354;
cf. lat. *gus-tus*, *gusto*, *vescor*, quod explicaverim e *gues-*
cor, abjectā gutturali, sicut in *vivo* e *guivo*, *vermis* e *quer-*
mis, *v.* कृमि; gr. γασ-τήρ; huc etiam traxerim nostrum
Gast, goth. *gasts*, Th. *gas-ti*; lat. *hos-tis*, *hos-pes*, *hos-*
pit-is, tanquam is qui edere vel cibum petit, qui esum it;
Pottius I. 278. apte confert *gá-nea*, e *gas-nea*; lith. *gas-*
padà hospitium, tanquam locus edendi, *v.* पद्; *gaszlūs*
libidinosus.)

घसि *m.* (r. घस् s. इ) cibus. HEM.

घस्मर (r. घस् s. मर) edax, vorax.

घाटा *f.* (r. घट् conjugere, s. ञ्) cervix. AM. (Etiam
lat. *cervix* a conjugendo nominatum esse videtur, ita
ut in *cer-vix* dissolvendum sit, cujus pars prior cohaeret
cum शिरस् caput, et posterior cum vincio; *v.* कन्धर et
शिरोधि cervix.)

घात *m.* (a घातय् s. ञ्) eversio, vastatio, excidium. A. 10.
70.

घातय् *forma caus. r.* हन्, gr. 524. 4.

घातिन् *m.* (a praec. s. इन्) occisor, in *sine comp.* N. 12.
33.

घास *m.* (r. घस् s. ञ्) gramen. AM. (Germ. vet. *visa* pra-
tum, nostrum *Wiese*, *v.* कृमि et Graff. I. 1977.)

घि *v.* हि, gr. 443. 544.

घिण् 1. *A.* (ग्रहणे) capere, prehendere; cf. घृण्.

घु 1. *A.* (शब्दे क. ध्वनौ *v.*) sonare, cf. गु, कु, खु.

1. **घुट्** 1. *A.* (परिवर्तने क. परिवर्ते *v.*) redire.

2. **घुट्** 6. *P.* (प्रतिघाते क. प्रतिहतौ *v.*) repellere, repulsare,
arcere.

घुटिका *f.* (r. घुट् s. इका) talus *pedis*. AM.

1. **घुण्** 6. *P.* 1. *A.* (भ्रमणे) currere, vagare, circumerrare.

2. **घुण्** 1. *A.* (ग्रहणे) capere, prehendere; cf. घिण्.

1. **घुर** 6. *P.* (भीमार्तिशब्दे क. ध्वनौ भीमार्थे *v.*) prae ti-
more, terrore clamare. (Goth. *gaurs* tristis, *gaurida*
tristitia; *v.* घोर.)

2. **घुर** 4. *A.* घूर्ये (हिंसाड्यान्योः) laedere, occidere; senes-
cere; scribitur etiam घूर, cf. गूर.

घुष् 1. 10. *P.* proclamare, pronuntiare. N. 9. 8.: घोषयामास
वै पुरे; RAGH. 9. 10.: जयम् अघोषयद् अस्य ... चमूः;
GITA GOV. 10. 16.: घोषयतु मन्मथनिदेशम्. (Cf. घु;
hib. *gioscan* «the grating noise made by the turning of
a wheel or hinge that wants grease or oil»; *gioscanach*
«gnashing, grating»; *gusgar* «roaring, making lamenta-
tion».)

c. उत् clamare, clamitare. उद्घुष्ट *n.* clamor, strepitus.
MR. 85. 10. *infr.*: अत्रा न्तरे उद्घुष्टञ् जनेन; R.
Schl. I. 73. 36.: तूर्योद्घुष्ट.

c. उत् praef. प्र sonare, personare. N. 12. 113.: हृदि-
नीम् प्रोद्घुष्टाइ क्रौञ्चकरैः.

c. उप *id.* DR. 6. 2.: महावनन् तद् विहयोपघुष्टम्.

c. परि praef. सम् circumsonare. N. 12. 6.: निकुञ्जान्
परिसङ्घुष्टान्.

घूर्ण 6. A. 1) commoveri, vacillare. M.: सा नौस् तस्मिन् महोदधौ घूर्णति चपले 'व स्त्री. 2) flare, spirare.

A. 6. 6.: त्रायश्च घूर्णति भीमः. (Huc trahi posset lat. *volvo*, quod in priore hujus libri editione p. 206. cum *v* tegere contulimus, ad quod sensu *in-volvo* quadrat. Si autem ad घूर्ण pertinet, mutilatum est e *guolvo*, mutato *r* in *l*. Conferatur etiam goth. *valoja* *volvo*, nostrum *wälze*, *Welle*, germ. vet. *wella* unda, fluctus, lith. *wilnis* id., quod formâ propius ad घूर्ण accedit.)

c. आ *id.* DEV. 12. 26.: आघूर्णितो वातेन. - C. आ praef. वि *id.* HID. 1. 10.: ऊरुवेगसमीरितम् वनम् व्याघूर्णितम् इवा भवत्.

c. वि *P.* se volutare. R. III. 48. 79.: विघूर्णितो विचेष्टस्य वेपमानस्य भूतले; ed. Schl. I. 32. 18.: विचेतनम् विघूर्णन्तिं शितेषुबलपीडितम्.

घूर्ण (r. घूर्ण s. अ) se movens, se volvens. C' AUR. 45.: घूर्णनेत्र.

1. घृ 1. A. (सेके *r.*) conspergere, humectare.

2. घृ 3. *P.* जिघर्मि (क्षरणदीप्त्योः *K.* भासि सेके *r.*) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere.

3. घृ 10. *P.* धारयामि (क्षरणदीप्त्योः *K.* सेके क्वादने *r.*) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere; tegere.

c. आ praef. वि conspergere, humectare. MR. 121. 3. *infr.*: व्याघारितन् तैलघृतैः.

घृणा 8. *P.* A. घृणामि, घृणवे (दीप्तौ) splendere, *v.* घृणि *et cf.* घर्म.

घृणा *f.* miseratio, misericordia. RAGH. 9. 81. 11. 65. 11. 17.

घृणि *m.* (r. घृण s. इ) radius.

घृणिन् (a घृणा s. इन्) misericors. DR. 9. 8. 20.

घृष् 1. A. घृष्णे (ग्रहणे; scribitur घृष्; gr. 110².) capere, prehendere; cf. ग्रह्, गृह्णामि.

घृत *n.* (r. घृ s. त) butyrum liquefactum. BHAR. 1. 65. 3. 97.

घृताची *f.* (e घृत et अची a r. अश्च s. अ, in *fem.*) *n.* pr. Apsarasis. IN. 2. 29.

घृष् 1. *P.* fricare, terere, conterere. C' AUR. 12.: कनककु-

एडलघृष्टगण्ड; MR. 140. 9. *infr.*: घृष्यन्ते वैश्यीः; 7. *infr.*: घृष्यते चन्दनरसः. (Huc referri posset lat. *verro* pro *guerro*, nisi pertinet ad कृष्; *v.* hanc radicem et vocem घृष्टि, cui *verres* respondet.)

c. उत् *id.* RAGH. 17. 28.: चूडामणिभिर् उदूघृष्टपाद-पीठ.

c. सम् 1) *i. q. simpl.* सङ्घृष्यत् contritus (*v.* gr. 597.). MAH. 1. 1134.: सङ्घृष्यन्तः परस्परम् न्यपतन् ... पर्वताग्रान् महाद्रुमाः 2) certare, aemulari. RAGH. 19. 36.: प्रयोक्तृभिः सङ्घर्ष सह (Schol. सङ्घर्षः पराभिभवेषा).

घृष्टि (r. घृष् s. ति) *Fem.* 1) frictio, tritus. 2) aemulatio, certatio. *Masc.* porcus, sus. (Lat. *verres* e *guerres* pro *guerses*, sicut *vivo* pro *guivo* = जीव्.)

घोटक *m.* equus. AM.

घोणा *f.* (ut videtur, a r. घ्रा s. अना, ejecto र् et mutato आ in ओ, sicut in सोढुम्, षोडश, *v.* gr. 468. 40. et cf. *prâcr.* घाण pro scr. घ्राण) nasus. DR. 7. 7.

घोणिन् (a praec. s. इन्) porcus, sus. AM.

घोर (r. घुर् s. अ) terribilis, terrificus, atrox. IN. 5. 62. H. 1. 17. BR. 1. 3. (Goth. *gaurs*, Th. *gaura* tristis, nisi pertinet ad गृध्; hib. *gorg* «fierce, cruel».)

घोरदर्शन (BAH. e praec. et दर्शन् *n.* visus, conspectus) terribilem speciem habens, terribilis visu. H. 2. 5.

घोष *m.* (r. घुष् s. अ) 1) proclamatio, pronuntiatio. MAH. 1. 5333.: सुखपुण्याहघोष. 2) sonus, strepitus. N. 2. 11. 19. 25. 21. 2. DR. 6. 7. 3) pastoralis sedes. N. 17. 49.

घोषणा *f.* (r. घुष् s. अन् in *fem.*) proclamatio. AM.; RAGH. 12. 72.: त्रयघोषणा.

घ्न (f. घ्नी, r. हन् s. अ, *v.* gr. 645.) occidens, in *fine comp.* N. 12. 18. 13. 28.

घ्रा 1. *P.* जिघ्रामि (proprie cl. 3. cōrepto आ in अ, et in syllabâ redupl. attenuato अ in इ, ob duas sequentes consonantes, sicut in तिघ्रामि pro तस्थामि, a r. स्था) odorari. RAM. I. 12. 42.: धूमगन्धङ् जिघ्रति; HIT.: जिघ्रन् अपि भुञ्जमो हन्ति. (Pottius ingeniose confert lat. *fra-gra-re*, ita ut *fra* sit syllaba reduplicativa pro *ghra*;

hib. *gros* «a snout»; nisi hoc pertinet ad ग्रस्; fortasse nostrum *riechen*, cujus radix est *ruch*, germ. vet. *riuhu*, *rouh*, *ruhums*, litteris transpositis ortum est e *HRU*, attenuato *h* in *u*; huc etiam traxerim lith. *kwēpju* oleo, *kwāpas* odor, quae conveniunt cum formā caus. घ्रापयामि, cum *k* pro *g* et *w* pro *r*. Pottius apte confert gr. ἄρωμα, ita ut ad आघ्रा pertineat, ejectā gutturali, sicut in ῥίς, ῥίῆ-ός, quod cum घ्राण convenit.)

c. अत्र 1) *id.* MAN. 3. 218.: अत्रजिघ्रेश तान् पिण्डान्.
2) osculari. R. Schl. II. 20. 21.: अत्रघ्रातश्च मूर्धनि.
c. आ *id.* H. 2. 8.: आघ्राय मानुषङ्गं गन्धम्.
c. आ praef. उप osculari. IN. 2. 21.: मूर्द्धिचै 'नम् उपा-
घ्राय.

घ्राण *n.* (r. घ्रा s. अत्र) 1) odoratus, odoratio. 2) nasus. H. 2. 12. (Gr. ῥίῆ, abjectā gutturali, attenuato *h* in *l*.)

उ

उड 1. *A.* (ध्वनौ) sonare.

च

च Haec littera orta est e क्, et in comparandis linguis cognatis non aliter accipienda est, ac si क् in ejus loco inveniretur; v. gr. comp. 14.

च *Partic. enclit.* (a stirpe interr. क्, mutato क् in च, v. gr. comp. 398.) 1) et, que, *saepissime*; *repetitum* et - et, tum - quum. N. 24. 50. 26. 5. 2) enim. N. 10. 14. 3) si. DR. 9. 10. 4) tamen. N. 21. 32. 5) vero, autem. N. 23. 28. HIT. 43. 10. 6) *expletive sive ad vim orationis augendam.* H. 1. 26. BR. 3. 20. 22. — *Cum sequente अपि* 1) et etiam. H. 2. 24. 2) vero, autem. DR. 8. 52. BR. 2. 26. — *Cum sequente एव* 1) et etiam. BR. 2. 26.; *repetitum* et - et, tum - quum. BR. 2. 25. 2) vero. H. 4. 33. (Lat. *que*, gr. *καί*, *τε* (gr. comp. 401.); goth. *uh*, *h*, e. c. *quethunuh* dixeruntque, *hwazuh* quisque, *nih* neque (Grimm III. 23.); slav. *же* *sche*, gr. comp. 402.)

चक् 1. *P. A.* terrere. चकित *territus*, *timens*. BHAR. 3. 10.: मरणोपायचकित; RAGH. 10. 74.: पौलस्त्यचकितेश्चर (secundum *κ.* दीप्तौ *lucere*); v. चक्क्.

चक्क् 10. *P.* (व्यसने *κ.* आर्ति *ν.*) dolore afficere, vexare; v. चक्, चिक्क्, चुक्क्.

चकास् 2. *P.* (दीप्तौ) splendere; v. कास्, unde reduplicatio oritur चकास्.

चकोर *m.* (ut videtur, a r. कुर sonare, cum syllabā redupl. s. अ, sic etiam Lass.; cf. कुर) perdix rufa. Lass. 52. 20. (Lith. *kurapkā* perdix.)

चक्र *m.* (ut videtur, forma redupl. a r. क्रम् se movere, abjecto म्; secundum *ν.* a r. कृ) 1) rota. A. 9. 8. 2) orbis, circulus. Lass. 63. 8. 3) discus, telum missile circulare. IN. 1. 5. 4) regio, provincia. 5) exercitus. (Ut videtur, gr. *κύκλος* pro *κύκρος*, attenuato *α* in *υ*.)

चक्रधर *m.* (e praec. et धर tenens) cognomen Vischnū. RAGH. 16. 55.

चक्रपाणि *m.* (e चक्र et पाणि manus) *id.* AM.

चक्रवर्तिन् *m.* (e चक्र et वर्तिन्) rex supremus, terrae dominus. AM.

चक्रवाक *m.* (e चक्र et वाक sermo) anseris genus. Wils. «the ruddy goose or Brahmani goose, *Anas casarea*». N. 12. 113.

चक्रवाल *m.* (e चक्र et वाल, a r. वल् circumdare) horizon. AM.

चक्रिन् *m.* (a चक्र s. इन्) disco praeditus. BH. 11. 17.

चन् 2. *A.* (v. gr. 362.) dicere, loqui, narrare, indicare. (Hanc radicem equidem ad कास् splendere reduxerim, ejecto अ, sicut जन् e घस् explicavimus. Quod ad

significationem attinet, respiciatur, graecum *φημί* origine idem esse ac sanscritum भामि splendo.)

c. आ *id.* H. 4. 28.: आचक्ष्व मान् तत् सर्वम्; N. 11. 31.: सर्वम् एतत् ... आचक्ष्वे ऽस्य; 16. 39.: आचक्ष्वे दम-यन्त्याः; DR. 2. 5.: आचक्ष्व बन्धुंश्च पतिङ् कुलञ्च-

c. आ praef. प्रति repudiare. MAN. Schol. 4. 250. *ubi* नि-र्णदित् *explicatur per* प्रत्याचक्षीत्.

c. आ praef. सम् i. q. आचक्ष्व. DR. 4. 5.: तां समाचक्ष्व यदि स्याच् क्वैव्य मानुषी.

c. परि nominare. MAN. 2. 171.: वेदप्रदानाद् आचार्यम् पितरम् परिचक्षते; BH. 17. 13. 17.

c. प्र 1) dicere, profiteri, declarare. RAGH. 8. 85.: स्वज्ञ-नाशु ... दहति प्रेतम् इति प्रचक्षते. 2) nominare. MAN. 2. 17.: तन् देवनिर्मितन् देशम् ब्रह्मावर्तम् प्र-चक्षते.

c. वि dicere. YAG URV. Carey 904.: ये नस् तद् विचच-क्षिरे.

चनुष्मत् (a चक्षुस् s. मत्, v. *euph.* r. 101^a.) oculos i. e. oculorum usum habens, videns. SA. 7. 8.

चनुष्मत्ता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum praecedentis*, vi-
sus, videndi facultas. RAGH. 4. 13.

चनुष्य (a चक्षुस् s. य) *speciosus, pulcher, amoenus.* (Hib. *cais* «agreeable, pleasant» v. चक्षुस्.)

चक्षुस् *n.* (r. चक्ष्व s. उस्) oculus. IN. 4. 1. N. 5. 8. (Hib. *cais* oculus, abjectâ penultimâ gutturali radice चक्ष्व, quâ in re cum anomalis formis ut चक्ष्वे dicit convenit, gr. 362.)

चक्षुर *m. n.* (ut mihi videtur, a forma intensiva r. चर् इ. e. a चक्षुर, servatâ primitivâ radice gutturali). (Cf. *cur-
rus* et v. चर्.)

चक्ष्व 1. *P.* vacillare, tremere. Lass. 4. 20.: चक्ष्वञ्चिताग्नि-
तडित; GITA GOV. 4. 8.: रोदिति चक्ष्वति. (Cf. चर्
et चक्ष्व, quorum Intensiva sonant चक्षुर, चक्ष्वल्, unde
चक्ष्व explicaverim abjecto उर् vel अर्ल्; hib. *ceangtha*
«they go, travel», *ceangastair* «walking, pacing»; for-
tasse lat. *cunctari*, a lento progressu dictum.)

चक्ष्वत्क (a चक्ष्वत् part. praes. radice चक्ष्व s. क) se mo-
vens, tremens.

चक्ष्वल् *Intens. radice* चक्ष्व, gr. 569. (V. sq. et cf. gall. *chanceler.*)

चक्ष्वल् (a praec. s. अ) se movens, vacillans, mobilis. BH. 6. 26. 34. RAGH. 9. 51. R. Schl. I. 44. 23.

चक्ष्वलत्व *n.* (a praec. s. त्व) *mobilitas.* BH. 6. 33.

चक्षु *f.* (ut mihi videtur, a चक्ष्वम्, *Intens. radice* चम्
edere, abjecto म्) *rostrum.* CAUR. 8. (Hib. *caoinse*
«the face».)

चक्षु *f. id.*

चट् 1. 10. *P.* (चटामि चाटयामि) *findere, rumpere, fran-
gere.* (Cf. idem valens षट्, ratione habitâ gutturalium
et, quod ad idem redit, palatalium cum labialibus fre-
quentissimae permutationis; cf. etiam चुट्, चुण्ट्, चण्.)

c. उट् 10. *P. id.* BHAR. 4. 1.: मोहतिमिराग्भारम् उच्चा-
टयन् (Schol. इरीकुर्वन्).

चटक *m.* (r. चट् s. अक) *passer.* AM.; cf. चातक.

चटुल् se movens, tremens. RAGH. 9. 58.: चटुलैः ... नेत्रैः.

1. चाण् 1. *P.* (शब्दे) *sonare.* (Cf. चन्, कण्, कुण्, क्वाण्,
स्वन्, lat. *cano*, goth. *hana* gallus.)

2. चाण् 1. *P.* (हिंसागत्योः दाने) *laedere, ferire, abscin-
dere* (*), *ire*; cf. चुण्, चट्, चुट्.

चाण्ड् 1. 10. *A.* चाण्डे, चाण्डयामि (कोपे *x.* रोषे *v.*; scri-
bunt चण्ड्, gr. 110°.) *irasci*; cf. चण्ड्.

चाण्ड (r. चाण्ड् s. अ, *fem.* चाण्डा et चाण्डी) 1) *iratus, ira-
cundus.* RAGH. 2. 49.; 12. 5.: चाण्डी; UR. 75. 18.: चाण्डी.
BHAR. 2. 47. DEV. 8. 37. 2) *n. ira.* (Huc referri posset
goth. *hata* odi, angl. *I hate*, nostrum *hasse*, mutatâ se-
cundum generalem legem tenui in aspiratam et mediâ in
tenuem, gr. comp. 87.; lat. *odi*, si huc pertinet, initialem
gutturalem perdidit, sicut *amo* e *camo*, v. कम्.)

चाण्डाल *m.* Tschandâlus, homo abjectissimae conditionis,
ad nullum quatuor legitimorum ordinum pertinens, na-
tus Sûdrico patre et Brahmanicâ matre.

चाण्डी *f.* (a चाण्ड signo *fem.* ई) 1) *irata*; v. चाण्ड. 2) co-
gnomen Durgae.

(*) Vocem *dâna* non a *dâ dare* sed a *dô* abscindere
derivandum esse censeo.

चत् 1. P. (याचने क. याचे व.) poscere, petere, orare, supplicare. (Gr. $\chi\alpha\tau\acute{\epsilon}\omega$, $\chi\alpha\tau\acute{\iota}\zeta\omega$, mutatâ tenui in aspiratam; cf. चद्.)

चतसृ v. चतस्र, gr. 255.

चतुःशाला f. (e चतस्र et शाला) locus quadratus quatuor domibus inclusus. AM., v. चत्वार.

1. चतस्र (in casibus fortibus चत्वार, unde चतस्र ejecto आ; fem. चतसृ, gr. 255.) quatuor. (Cum nom. masc. चत्वारस् conferatur gr. $\tau\acute{\epsilon}\sigma\sigma\alpha\rho\epsilon\varsigma$, $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\rho\epsilon\varsigma$, per assimilationem e $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\rho\epsilon\varsigma$, sicut prâcr. चत्वारो e चत्वारो; aeol. $\pi\acute{\iota}\sigma\upsilon\rho\epsilon\varsigma$, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum goth. *fidvôr* et cambo-brit. *pedvar* masc., *pédair* fem. convenit; lat. *quatuor*, lith. *keturi*, slav. ЧЕТЫРЬ *četyrje*; hib. *ceathair* masc., *ceteora* fem. = चतस्रस्; v. gr. comp. 312., Pictet p. 145.)

2. चतस्र Adv. (pro चतस्र, unde per metathesin zend. 𑀘𑀓𑀭𑀯𑀭𑀯𑀢𑀺𑀓 *čathrus*) quater. (Lat. *quater*.)

चतुर 1) aptus, idoneus; dexter, versutus, callidus. Lass. 20. 17. RAGH. 9. 47. 68. 18. 14. UR. 48. 11. 2) pulcher. RAGH. 8. 94.

चतुर्थ (a चतस्र s. थ pro थम vel तम, v. gr. comp. 321.) quartus. (Lith. *ketvirtas*, slav. ЧЕТВЕРТЫЙ *četvertyj*, fem. ЧЕТВЕРТАЯ *četvertaja*, gr. $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\rho\tau\omicron\varsigma$, lat. *qua(tu)rtus*, goth. *fidvôrda*, nisi *fidurda*, nostrum *vierter*.)

चतुर्दन्त (BAH. चतस्र et दन्त dens) quatuor dentes habens. IN. 1. 40.

चतुर्दश (f. ई, gr. 259.) decimus quartus. IN. 2. 27.

चतुर्दशन् (चतस्र + दशन्) quatuordecim. (Lat. *quatuordecim*, lith. *keturólika*, mutato *d* in *l*, v. gr. comp. 318. not.)

चतुर्धा s. चतुर्धा Adv. (v. gr. 262.) in quatuor partes. MAH. 1. 7160. (Hib. *ceathardha*, gr. $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\rho\chi\alpha$ et $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\alpha\theta\alpha$, v. Pictet p. 145., gr. comp. 325.)

चतुर्भुज (BAH. e चतस्र et भुज) 1) quatuor manus habens. 2) m. cognomen Vischnûs.

चतुर्मुख (BAH. e चतस्र et मुख os, facies) quatuor. facies habens. SU. 3. 28.

चतुष्टय n. (a चतस्र s. तय, gr. 652. s. तय) quaternio, $\tau\epsilon\tau\tau\alpha\varsigma$. HIT. 4. 11.

चत्वर n. (ut mihi videtur, a चतस्र vel potius pleniore et primitivâ formâ चत्वार, correpto आ, suff. अ) aulea. MR. 11. 14.

चत्वार v. चतस्र.

चत्वारिंशत् (e चत्वारि nom. acc. neut. $\tau\omicron\upsilon$ चतस्र et शत्, quod ex दशत् a दशन् decem mutilatum esse censeo, insertâ nasali, v. gr. min. 229. not. 3.) quadraginta. (Lat. *quadraginta* pro *quadra(de)cinta*, gr. $\tau\epsilon\sigma\sigma\alpha\rho\acute{\upsilon}\alpha$ ($\theta\epsilon$) $\kappa\omicron\nu\tau\alpha$; v. gr. comp. 320. not.)

चद् 1. P. A. (याचने क. याचे व.) poscere, petere, orare, supplicari; cf. चत्.

1. चन् 1. P. (हिंसायाम् क. हिंसे व.) laedere, ferire, occidere. (Cf. चण, हन्; fortasse goth. *han-dus* manus, nostrum *Hand* huc pertinet.)

2. चन् 1. P. (शब्दे) sonare. (Cf. चण, कण, वान्, स्वन, lat. *cano*, goth. *hana* gallus.)

चन (ut mihi videtur, e stirpe interrogativâ क, adjecto न). Particula enclitica, quae vocibus interrogativis adjuncta sensum interrogativum in indefinitum convertit. (Goth. *hun*, v. gr. comp. 398.)

चन्द 1. P. (आह्लादने दीप्तौ क. ह्लादे दीप्तौ व.; scribunt चद्, gr. 110^a.) exhilarare, lucere; v. चन्द, चन्द. (Cf. कन् splendere et voces cum hac radice comparatas, quorum *candeo*, *candela* melius ad चन्द referuntur; ad कन् autem reduxerim goth. *skeina* luceo, rad. *SKIN*, attenuato अ in *i* et praefixo *s*, sicut e.c. in *stauta* verbero, nostrum *stosse* = तुद्, *tundo*; cum चन्द vel, quod ad idem redit, cum कन्, conferatur etiam bret. *sked* splendor; v. Pict. p. 43.)

चन्द m. (r. चन्द s. अ) luna. (V. tritiorem formam चन्द et cf. hib. *cann* «full moon» per assimilationem e *cand*, quod etiam e चन्द abjecto र ortum esse potest.)

चन्दन *m.n.* (r. चन्द्र s. अन्न) santalum. IN. 5. 8.

चन्द्र *m.* (r. चन्द्र s. र) luna. SU. 2. 25.; v. चन्द्र.

चन्द्रकान्त (e praec. et कान्त splendens, a r. कम्) 1) sicut luna splendens. BHAR. 1. 20. 2) *m.* gemma quaedam fabulosa, quae radiis lunae congelatis nasci creditur. Lass. 92. 7.

चन्द्रचूड *m.* (lunam in vertice gerens, BAH. e चन्द्र et चूडा vertex) cognomen Sivi. BHAR. 1. 97.; v. चन्द्र-शोखर.

चन्द्रमस *m.* (e चन्द्र et मस luna, quod simplex non invenitur et ex मास correptum esse videtur) luna. N. 17. 6. Lass. 60. 3.

चन्द्रमौलि *m.* (BAH. e चन्द्र et मौलि q.v.) cognomen Sivi. RAGH. 6. 34.

चन्द्रशाला *f.* (e चन्द्र et शाला) conclave in superiore domus parte. RAGH. 13. 43.

चन्द्रशोखर (BAH. e चन्द्र et शोखर) cognomen Sivi. AM. चन्द्रिका *f.* (a चन्द्र s. इक in fem.) lunae lumen. RAGH. 19. 39.

1. चप् 1. *P.* (सान्त्वने *κ.* सान्त्वे *ν.*) consolari, blandiri.

2. चप् 1. *P.* se movere, vacillare; v. चपल et cf. चुप्, कम्प; hib. *tap* «quick, swift», *tapadh* «haste, activity»; v. Pict. p. 41.

3. चप् 10. *P.* चपयामि (कल्के) contere. (Cum voce कल्क, quâ radix चप् a grammaticis explicatur, conferatur lat. *calcare*; v. चल्.)

चपल (r. चप् s. अल) 1) tremens, vacillans. M. 42. RAGH. 11. 8. 2) celer, citus, alacer. SAK. 56. 3. *infr.* 3) vagus, mobilis, levis, inconstans. HIT. 24. 1. Cf. चम्प et कम्प.

चपलता *f.* (a praec. s. ता) levitas, mobilitas animi. HIT. 49. 15.

चम् 1. 5. *P.* चमामि, चमनोमि, *part. pass.* चान्त (अदने *κ.* भक्षे *ν.*) edere, vesci; v. चाम्य. (Cf. जम्, कम्, जिम्; hib. *toimhul* «eatings» - v. Pictet p. 41. - *toimhlim* «I eat, waste, spend, consume».)

c. आ *productâ vocali radicali in temp. spec.* 1) os aquâ eluere. MAN. 2. 51.: अशनीयाद् आचम्य; 5. 144.: आचामेद् एव भुक्त्वा; v. आचमनीय. 2) se lavare, purificare in universum. MAN. 2. 222. 3. 217.: आचम्य; 5. 143.: आचान्तः शुचिताम् इयात्. - *Caus.* आचामयामि; MAN. 5. 142.: स्पृशन्ति विन्दवः पादौ य आचामयतः परान् (Schol. अन्येषाम् आचमनार्थञ्च जलन ददतो ये विन्दवो पादौ स्पृशन्ति.)

चमर (r. चम् ?) bos grunniens. Wils.

चमस *m.* (r. चम् s. अस) patera sacrificialis. R. Schl. I. 32. 10.

चम् *f.* (ut videtur, a r. चम् s. उ) 1) exercitus. RAGH. 4. 30. 2) pars exercitûs. MAH. 1. 292.

चम्प 1. *P.* ire, se movere; v. चपल et cf. चम्ब, कम्प.

चम्पक *m.* arbor quaedam gilvis, fragrantibus floribus, *Michelia Campaka*. CAUR. 1.

चम्ब 1. *P.* (गत्याम्) ire; cf. खम्ब, गम्ब, घम्ब.

चय 1. *A.* (गतौ) ire. (Cf. शै, श्यै, nec non चर्, cum semivocales facile inter se mutantur; gr. *κίω, κινέω*, lat. *cicco, cito, citus*; hib. *cai* «a way, a road»; lith. *kôja pes, kettur-kôjis* quadrupes.)

चय *m.* (r. चि colligere, s. अ) cumulus, multitudo. (Cambro-brit. *cai* collectio; hib. *sceo* «plenty, abundance».)

चयन *n.* (r. चि colligere, s. अन्न) strues lignorum, rogos. DR. 2. 7.

1. चर् 1. *P.* 1) ire, incedere, ambulare. N. 24. 34.: अयञ् चरति लोके ऽस्मिन् भूतसाक्षी सदागतिः; 33. 34.; SA. 5. 74. *b.*: मृगाणाञ् चरताम् वने; IN. 1. 23.: स्वर्गम् प्राप्ताञ् चरन्ति स्म देवैः सह; *ATM.* ut videtur metri causâ, SA. 5. 74.: नक्तञ्चराञ् चरन्ते ते. 2) permeare, peragrare. N. 19. 32.: प्रच्छन्ना हि महात्मानञ् चरन्ति पृथिवीम् इमान्; 24. 23.: दृताञ् चरन्ति पृथिवीञ् कृत्स्नाम्; SU. 4. 24. 3) facere, agere, committere. BR. 2. 31.: धर्मञ्च चरितो मया; N. 24. 31.: यथा ना 'सत् कृतञ् किञ्चिन् मनसा 'पि चराम्य अहम्; BH. 3. 36.: पापञ् चरति; मृगयाञ् चरितुम् venari. DR. 6. 9. -

चरित *n.* actio, factum vitae ratio. N. 6.8. 23.2.5. - Intens. चञ्चुर, चञ्चूर्य (v. gr. 570.). MAH. 1.7910.: यानैश्चञ्चूर्यन्ते vehiculis invehuntur, *ils vont en voiture*, cf. चङ्कुर currus et चल्. (Lat. *curro, currus*, attenuato *a* in *u*, sicut in Intensivo चञ्चुर et चङ्कुर currus; fortasse etiam *pro-perus* huc pertinet, mutatâ gutturali in labialem; hib. *cara* «a leg or haunch», *carachadh* «moving», *carachd* «motion, movement»; gr. *κύρω, κύρω*; goth. *fara* proficiscor, nostrum *fahre*, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *fidvôr* = चत्वारस् et *fimf* = पञ्चन; germ. vet. *hor-sc* celer, anglo-sax. et angl. *hor-s, hor-se* equus; lith. *kielâuju* proficiscor, mutato *r* in *l*, sicut in scrto चल्, *kielias* via, *kielônẽ* iter.)

- c. अति *P. A.* transgredi, peccare. N. 19.; *c. acc. pers. quam peccando offendimus.* DR. 5.21.: ना 'तिचरे कथञ्चित् पतीन् महार्हान् मनसा 'पि ज्ञातु.
 c. अनु percurrere. RAM. I. 46.20.: लोकान् अनुचरन्तु; III. 64.50.: ते कीर्तिस् लोकान् अनुचरिष्यति. *Caus.* MAN. 9.266.: देशान् चारैः ... अनुचारयेत्.
 c. अनु praef. सम् ambulare, migrare. MAH. 1.3606.: पृथिव्याम् अनुसञ्चरन्ति.
 c. अभि 1) adire, visitare, frequentare. R. Schl. 34.10.: मागधी ... पूर्वाभिचरिता. 2) offendere. MAN. 5.165.: पतिं या ना 'भिचरति मनोवाग्देहसंयता (Schol. व्यभिचरति).
 c. अभि praef. वि *id. sgnf.* 2. MAH. 1.3234.: अब्राह्मणञ्च कर्तुम् इच्छन्ति रौद्रास् ते मां यथा व्यभिचरन्ति नित्यम्.
 c. आ 1) adire, frequentare. N. 15.19.: श्वापदाचरिते नित्यम् वने. 2) facere, agere, peragere, committere. N. 4.7.; विप्रियं ह्य आचरन् मर्त्या देवानाम्; UR. 7.15. 86.8. infr. BR. 2.4.
 c. आ praef. सम् *id. sgnf.* 2. MAN. 10.111.: इमन् धर्मं समाचरेत्; H. 2.29. BH. 3.9.19.
 c. उत् 1) provenire, praesertim de sono. RAGH. 9.73.: उच्चचार निनदो ऽम्भसि; 11.73.: राम इत्य् अयं शब्द

उच्चरितः. 2) alvum evacuare. MAN. 4.49.: उच्चरेत् (Schol. मूत्रपुरीषोत्सर्गञ्च कुर्यात्).

- c. उत् praef. वि offendere, laedere, praesertim adulterio. MAH. 1.4732.: व्युच्चरन्त्याः पतिन् नार्याः; 4733.: भार्याञ्च तथा व्युच्चरतः; *ATM.* 4720.: तासाम् व्युच्चारमाणानाम् ... पतीन्; *v.* चर praef. अभि, व्यभि.
 c. उप ministrare, servire, curare. RAM. I. 9.71.: स्वयम् उपचचारै 'नम्; N. 21.30.: स मोचयित्वा तान् अश्वान् उपचर्यच शास्त्रतः; SAK. 43.11.: यत्नाद् उपचर्यताम्; *c. instr. rei* RAGH. 14.17.: सुग्रीवविभीषणादीन् उपाचरत् कृत्रिमसम्बिधाभिः; MAH. 1.769.: न युक्तम् भवता 'हम् अनृतेनो 'पचरितुम्. (*)
 c. निस् egredi. BH. 6.26.: निश्चरति मनः.
 c. परि circumgredi. N. 10.17.; *reverentiae causâ.* RAM. III. 47.6.: लक्ष्मणाश्चा 'पि रामस्य पादौ परिचरन् वने.
 c. प्र 1) progredi, proficisci, ambulare, migrare. RAM. I. 2.42.: रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति. 2) facere, agere, peragere. MAN. 10.100.: कर्मभिः प्रचरितैः.
 c. वि ambulare, migrare, peragere. IN. 5.50.: षण्डवद् विचरिष्यसि; H. 2.31.4.32.; SU. 4.24.: आदित्यचरितां लोकान् विचरिष्यसि; MAN. 9.20.
 c. सम् *id.* Lass. 74.4. infr.: इतस्ततः सञ्चरतः; *Caus.* सञ्चारयामि commovere. RAGH. 6.8.: सञ्चारिते ... धूपे.
 2. चर 10. *P.*: comperire, certiolem fieri, *erfahren.* R. Schl. I. 9.13.: चारयित्वा तु तम् ऋषिम् आश्रमाद् अभिनिर्गतम्. (Huc trahi posset lat. *peritus, com-perio, ex-perior*, mutatâ gutturali in labialem, nisi *perio* compositum est ex *per* et *eo*.)
 c. वि secum volvere, perpendere, cogitare, deliberare, considerare, dubitare, haesitare. N. 5.15.: सा विनिश्चित्य ब्रह्म विचार्यच पुनः पुनः; 19.35.: एवम् विचार्य ब्रह्मशस्; SA. 5.107.: मा विचार्य non haesita. -

(*) Notatu dignissimus est supra laudatus locus propter passivam Infinitivi vim sine ullo verbo auxiliari, quo vulgo passiva forma, quae Infinitivo deest, suppletur, in sententiis ut *g'êtun s'akryatê*.

विचारित *n.* dubitatio, haesitatio. SA. 3. 13.; *v.* अविचारितम्.

चर (र. चर स. अ) 1) iens, mobilis, agens, *in fine comp. et in initio comp. DVANDV.* चराचर *n.* (चर + अचर) mobile et immobile. BH. 9. 10. 10. 39. 2) *m.* explorator. HIT. 92. 22.)

चरण *n.* (र. चर स. अन्न, *v.* gr. 94⁹.) 1) actio, effectio, perfunctio. N. 12. 77. 2) pes. A. 9. 8. (Huc traxerim gr. et lat. *πέρνα*, *perna*, mutata gutturali in labialem; goth. *fairzna* calx, inserta sibilante, nisi *z* pertinet ad suffixum, cf. scr. suff. लु; nostrum *Ferse*; lith. *kul-nis* calx, mutato *r* in *l*, *v.* चल; gr. *πέρνα*, adjecto *τ*, sicut in *πτόλις* pro *πόλις* = पुरो; de lat. *calx* *v.* चल; hib. *cairine* crura; etiam lat. *crus* radice cum चरण cohaerere videtur, ejecto *a* radicali.)

चरम (ut videtur, a र. चर) 1) ultimus. चरमम् *Adv.* ultimo. MAH. 1. 362S. 2) *m.* occidens, occasus. (Hib. *iar* «the end, every thing last, the west», abjecta littera initiali, *v.* *Pict.* p. 45.)

चरित *v.* 1. चर.

चरित्र *n.* (र. चर स. त्र, inserto इ) agendi ratio. Lass. 26. 18. 27. 1.

चरु *m.* (ut videtur, a चर्च edere) cibus, praesertim sacrificalis, e lacte et butyro paratus. RAGH. 10. 52. पयश्चरु (Schol. पयसा दुग्धेन पक्वम् चरुम् अन्नम्.)

1. चर्च 1. 10. P. A. (परिभाषणतर्जनयोः क. उक्तौ भर्त्से इतौ *v.*; videtur esse forma redupl. pro चर्चर, *v.* चञ्च) reprehendere, minari, dicere, ire; cf. तर्च, गर्ज, तर्ज.

2. चर्च 10. P. A. (अध्ययने क.) legere.

चर्चा *f.* (र. चर्च स. आ) 1) consideratio, cogitatio. HIT. 49. 19. 125. 20. (*v.* 2. चर praef. त्रि). 2) unctio. AM.; *v.* sq.

चर्चित (a चर्चा स. इत, nisi part. pass. a र. चर्च स. त) unctus, pollutus. DEV. 11. 28.: अस्त्रासृग्वसापङ्कचर्चित; Lass. 26. 7.: रुधिरचर्चितसर्वाङ्गी.

चर्च 1. P. (गतौ) ire; cf. चर, खर्च, गर्च, धर्च. चर्मकार *m.* (e चर्मन् et कार faciens) sutor. AM.

चर्मन् *n.* (र. चर स. मन) 1) cutis. HIT. 82. 10.: द्वीपि-चर्मपरिच्छन्न. 2) corium. HIT. 125. 14.: चर्मबन्ध. 3) scutum. DR. 8. 19. (Lat. *corium* radicali syllabâ accurate cum *c'ar-man* convenit; fortasse *cal-icus*, mutato *r* in *l* (*v.* चर्मकार sutor); hib. *croi-cionn* «a skin, hide» per metathesin e *coir-cionn* ortum esse videtur; gr. ΠΕΑΜΑΤ solea, calceus, etiam suffixo cum चर्मन् cohaeret, mutata nasali in tenuem ejusdem organi, sicut e. c. in ⁹ONOMAT = नामन्, nomen etc.)

चर्या (र. चर स. या) 1) actio eundi, ambulandi, migrandi. R. Schl. I. 19. 19.: रथ्यचर्या vectio, vectura. 2) perfunctio, effectio, executio. R. Schl. I. 9. 40.: व्रतचर्या. 3) servitium, munus, officium. l. c. 40. 6.: अश्वचर्या. 4) agendi ratio. BHAR. 2. 59.

चर्व 1. P. mandere, manducare. DEV. 7. 10.: निक्षिप्य व-क्त्रे दशनैश्च चर्वति. (Hib. *carbad* «the jaw»; *carbal* «the palate of the mouth»; *creimim* «I gnaw», *creim* «corrosion, exesion, arrosion, mordication», mutato *v* in *m*, *v.* gr. comp. 124. *Pict.* p. 58. sq.; lith. *kramtau* mando; conferatur etiam russ. ЖЕВАТЬ *schevátj* mandere, ratione habitâ, litteram Ж cum *g* cognatam esse atque saepe cum scr. त्नु convenire. Fortasse कृत्व्य caro ad hanc radicem, quae e कर्चु orta est, pertinet.)

चर्वण *n.* (र. चर्व स. अन्न) actio mandendi.

1. चल 1. P. 1) se movere, vacillare. N. 5. 9.: दृष्टिर् म-हात्मनाञ्च चचाल. 2) ire, abire, decedere, recedere. HIT. 26. 9.: चलत्य् एकेन पादेन तिष्ठत्य् एकेन बुद्धिमान्; BH. 6. 21. 37.: चलति तत्त्वतः; MAN. 7. 15.: स्वधर्मान् न चलन्ति; HIT. 9. 8.: व्याकुलम् चलितः; Lass. 42. 19.: स्वागारम् विहाय यावच्च चलति; ATM. 30. 15.: धावते चलते तथा. - *Caus.* चालयामि commovere. R. III. 76. 47.: न ह्य् अहन्ते तु वचनैः ... त्वया चालयितुं शक्यो वातैर् इव महीधरः. (Cf. केल, वील, खल, चर, unde चल, mutato र in ल ortum esse censeo. E cognatis linguis huc, sive, quod ad idem redit, ad चर traxerim gr. κέλω, κέλλω, ὀ-κέλλω, quae sensu ad formam caus. pertinent; κέλης; lat. *celer*,

pro-celio, ex-cello, prae-cello; calco, calc-s, fortasse sunt formae reduplicativae, sicut चञ्च, q. v.; etiam calcar, quod ad eundem stimulat, huc sive ad चर् चर् pertinet, ita ut reduplicacione ortum sit e calcal vel carcar; lith. kieláuju proficiscor jam sub r. चर् laudavimus; respiciatur etiam kielos surgo, v. चल् praef. उत् et gr. comp. 476., kielu levo, expergefacio; hib. caill «a path». Mutatâ gutturali in labialem, sicut in goth. fara = चरामि, huc trahi posset nostrum falle, germ. vet. vallu, praet. vi(v)al = चचाल; v. चल् praef. प्र; nec non πάλλω, πέλω, lat. pello; cf. Pott s. r. कृ p. 227.; de vacillo v. चल् praef. वि.)

c. उत् surgere. RAGH. 2. 6.: स्थितः स्थिताम् उच्चलितः प्रयातान् निषेडुपीम् आसनबन्धधीरः ... क्राये 'वताम् भूपतिर् अन्वगच्छत्; 12. 27.: काननं सा चकारा 'ङ्ग्रागेण पुष्पोच्चलितषट्पदम्.

c. प्र 1) ire, progredi, proficisci, abire. HIT. 46. 14.: काशमीरम् प्रचलितः; 60. 70.: पशून् हन्तुम् प्रचलितः 2) cadere. RAM. I. 18. 23.: व्यथितमनाः प्रचचालचा "सनात्.

c. वि 1) dimovere. N. 14. 7.: न शक्तो ऽस्मि पदाद् विचलितुम् पदम्; A. 9. 6. 2) se movere, vacillare. विचलन् प्रथमोत्पाते हयानाम्. - Caus. RAM. I. 16. 27.: विचालयेयुः शैलेन्द्रान्; MAN. 7. 14.: तन् धर्मन् न विचालयेत्. - Caus. Pass. BR. 2. 13.: विचाल्यमाना वै प्रार्थ्यमाना दुरात्मभिः; BH. 6. 22.: दुःखेन विचाल्यते. (Lat. vacillo huc melius quadrat quam ad कक् ire, q. v.; esset igitur va-cillo vocalibus transpositis ortum e vicallo; syllaba va etiam ad praep. अत्र referri (अत्रचल्) vel e syllabâ redupl. explicari posset, ita ut vacillo pro vacallo mutilatum sit e quacallo.)

c. वि praef. प्र dimovere. BHAR. 2. 81.: न्याय्यात् पथः प्रविचलन्ति पदन् न धीराः.

c. सम् 1) ire, Caus. movere. SAK. 57. 7.: सञ्चालयामि नल्लिनीदल्लतालवृन्तम्. 2) surgere. R. I. 66. 47.: सञ्चाला "सनात् तूर्णम्.

2. चल् 6. P. (विलसने क. विलासे P.) ludere, jocari, nu-

gari, to dally, praesertim de mulieribus cum marito ludentibus et jocantibus. K.: चलति भर्त्री नारी. (Cf. चुञ्च, किल्, केलि, hib. cal «a joke», cail «desire, longing, appetite».)

3. चल् 10. P. (भृत्याम् क. भृतौ P.) sustentare, nutrire. (Hib. cail «protection, keeping».)

चल (r. चल् s. अ) mobilis, vacillans. N. 19. 6. BH. 6. 35.

1. चप् 1. P. A. (भक्षणे क. भक्षे P.) edere, comedere; v. चषक et cf. चूप.

2. चप् 1. P. (वधे) occidere; cf. कष.

चषक (r. 1. चप् s. अक) poculum. RAGH. 7. 46.

चह् 1. 10. P. (परिकल्कने क. शाह्ये P.) conterere, laedere, fallere, decipere. (Hib. cagnaim «I chew, gnaw».)

चाट m. (r. चट्ट s. अ) deceptor. MR. 154. 2. infr.

चाटु m. n. (r. चट्ट convincere? s. उ) gratus sermo, blandimentum, blanditiae. BH. 2. 26. C' AUR. 24.

चाण्डाल m. i. q. चाण्डाल. Lass.

चातक m. (r. चत् s. अक, nisi a पत् volare, mutatâ labiali in gutturalem, deinde in palatalem) cuculus melanoleucus. GHAT. 10. (Cum radice hujus vocis convenit lat. cot-urnix, cujus pars altera graeco ὄρνις, ὄρνις-ος respondet.)

चातुर्वर्ण्य n. (Collectivum a चतुर्वर्ण s. य) quatuor tribus. N. 12. 44.

चान्द्रमस (f. ई, a चन्द्रमस् s. अ) lunaris. BH. 8. 25. RAGH. 2. 39.

चान्द्रायण n. (a चन्द्र luna s. अयन) quaedam observantia religiosa, quâ per obscurum mensis dimidium quovis die diuturnus cibus buccâ deminuatur et simili modo per clarum mensis dimidium augeatur. HIT. 19. 1.

चाप m. (r. चप् s. अ) arcus. DR. 6. 19. (Hib. tabhal «a sling out of which darts and stones were cast», taifeid «a bowstring»; fortasse etiam gr. τόξον radice cum चाप cohaeret, mutatâ labiali in gutturalem et initiali gutturali, quam pro च् expectaveris, in lingualem, sicut in τέσσαρες = चत्वारस्, πέντε = पञ्च.)

चापल *n.* (a चपल *s.* अ) 1) mobilitas, instabilitas. 2) festinatio. RAGH. 3. 16. (Cf. hib. *tap* «quick, swift».)

चामर *n.* (a चमर *s.* अ) flabellum e cauda bovis grunnientis factum.

चामीकर *n.* (a चमीकर cuniculus, *s.* अ) aurum. N. 21. 11.

चाम्य *n.* (r. चम् *s.* य) cibus.

चाय् 1. *P. A.* (पूजानिशासनयोः क. निशामे ऽर्चे *v.*) honorare, venerari, colere; animadvertere, videre, audire.

चार *m.* (r. चर् *s.* अ) 1) actio eundi. 2) explorator, emissarius. HIT. 88. 11. 3) carcer. (Cf. lat. *carcer*.)

चारण *m.* (r. चर् *in forma caus.* *s.* अन्न) 1) saltator. 2) Geniorum ordo, Wils.: «a panegyrist of the gods». IN. 2. 1.

चारित्र *n.* (r. चर् *s.* त्र, inserto इ) vitae ratio, bona vitae ratio. N. 18. 9. R. Schl. I. 1. 3.

चारिन् (r. चर् *s.* इन्) iens, ambulans, *in fine comp.* IN. 1. 31. H. 1. 25. RAGH. 19. 33.

चारु (*f.* वी, ut videtur, a r. चर् *s.* उ) pulcher. IN. 2. 17. DR. 6. 19. (Cf. angl. *fair*, *v.* चर्; bret. *kaer* pulcher.)

चारुलोचन (e praec. et लोचन *n.* oculus) pulchros oculos habens. H. 2. 36.

चारुसर्वाङ्गदर्शन (*BAH.* e चारु et comp. *TATP.* significans, omnium membrorum visus, e सर्व omnium, अङ्ग membrum et दर्शन visus) pulchram omnium membrorum speciem habens. N. 12. 26.

चालन *n.* (r. चल् *in forma caus.* *s.* अन्न) motio, agitatio. HIT. 51. 16.

1. चि 5. *P. A.* चिनोमि, चिन्वे (*Caus.* चापयामि, gr. 521.)

1) colligere, cumulare. SU. 4. 9.: वने पुष्पाणि चिन्वती; RAGH. 9. 24.: चितविक्रम. 2) tegere, obruere.

A. 9. 9.: सर्वतो माम् अचिन्वन्त सरथन् धरणीधरैः.

3) quaerere. N. 16. 6.: चिन्वन्तो नैपथं सह भार्यया.

(Cambro-brit. *cai* collectio, lat. *cu-mulus*, *cujus u* aut e Gunae vocali अ explicaverim aut ex आ formae caus.

चापयामि, ad quam Pottius p. 204. apte, ut mihi videtur, refert polon. *kupa* cumulus, et nostrum *Hausen*; forma

russ. *куча kúč'a* nititur eo, quod palatales facile in gutturales et hae in palatales transeunt.)

c. अत्र deminuere, attenuare. SAK. 31. 15.: अपचितङ्गात्रम्.

c. अत्र colligere. SA. 5. 107.: फलान्य् अत्रचितानि.

c. आ tegere. MAH. 1. 3993.: शरैर् आचित; RAGH. 7. 10.: अर्द्धाचिता रसना (Schol. अर्द्धा मणिभिर् गुम्फिता).

c. आ praef. सम् *id.* N. 17. 8.: मलसमाचित.

c. उप *id.* SU. 1. 9.: मलोपचित; A. 3. 35. a.: वापैः सो

'पचीयत (omisso augmento); 35. b.; 9. 10.: उपचीयत् part. pass., *v.* gr. 597.

c. नि tegere. GAT. 1.: निचितङ्गं खम् उपेत्य नीरदैः.

c. निस् decernere. N. 19. 9.: इति निश्चित्य मनसा; *v.* gr. 635. निश्चित decretus, certus. BH. 18. 6.: इति मे निश्चितम् मतम्; R. I. 19. 11.

c. निस् praef. वि 1) *id.* BH. 13. 4.: विनिश्चित; cf. विनिश्चय SU. 3. 10. 2) considerare, deliberare, perpendere. N. 5. 15.: सा विनिश्चित्य ब्रह्म विचार्यच पुनः

पुनः; 10. 13.: स विनिश्चित्य ब्रह्म. 3) perficere. BHAR. 2. 72.: विनिश्चितार्थाद् विरमन्ति धीराः.

c. परि 1) colligere, cumulare, augere. RAGH. 3. 24.: तत् तयोः (प्रेम) परस्परस्यो 'परि पर्यचीयत; 8. 18.: परिचेतुन् धारणाम्; 9. 29.: अभिनयान् परिचेतुम् इवो 'द्यता. 2) detegere, patefacere, notum facere. HIT. 92. 7.: यथा 'यम् परिचीयते तथा कुरुत; UR. 86. 1. infr.:

आश्रमम् परितः परिचिता एतस्य शाखामृगाः.

c. प्र colligere. SU. 4. 10.: नदीतीरेषु ज्ञातान् सा कर्णिकारान् प्रचिन्वती; N. 20. 11. *TROP.* se recolligere, vires recuperare, reficere, recreare. RAGH. 3. 7.: प्रचीयमानावयवा रराज सा.

c. वि 1) quaerere. SA. 5. 83.: विचिनोति हि मे माता; RAGH. 12. 61.: दृष्टा विचिन्वता तेन ... ज्ञानकी.

2) perquirere, perscrutari. N. 16. 7.: चेदिपुरीम् ... विचिन्वानो ऽथ वैदर्भीन् अपश्यत्; SA. 6. 3.: आश्रमान् नदीश्चै 'व ... विचिन्वन्तौ.

c. सम् colligere, coacervare. HIT. 30. 1.: चिरसञ्चितन् धनम्. SA. 6. 11.

2. चि 10. *P. i. q.* चि 5.

चिकित्स् *Desid. radice* कित्.

चिकित्स् *Desid. radice* कित्.

- चिकित्सक *m.* (a praec. s. म्रक) medicus. AM.
 चिकित्सा *f.* (a चिकित्स् s. म्रा) morborum curatio. MAH.
 1. 67.
 चिकीर्ष (Desid. rad. कृ facere, gr. 543.) BR. 2. 25. चिकी-
 र्षित *n.* consilium, propositum. N. 17. 47.
 चिकीर्षा *f.* (a praec. s. म्रा) desiderium faciendi, peragendi.
 R. Schl. I. 34. 3.
 चिकीर्ष (a चिकीर्ष s. उ) faciendi cupidus. BH. 1. 23. 3. 25.
 चिकुर *m.* (ut videtur, forma redupl. a quapiam in र् ल vel,
 quod ad idem redit, in ऋ, ॠ desinente radice; fortasse
 a चर e कर, ita ut crinis a mobilitate sit nominatus; cf.
 चशुर, चङ्कुर; sive a कृ) crinis. (Cf. gr. *κίρινος*,
 quod assimilatione e *κίρινος* explicari posset; lat. *cin-*
cinnus, quod syllabâ redupl. cum scr. चशुर convenit;
cirrus.)
 चिकक् 1. *p.* i. q. चकक्, unde ortum est attenuato म्र in
 इ; cf. चुक्क्.
 चिककण adiposus, unctus, oleo imbutus. SAK. 36. 4. infr.:
 इङ्गुदीतैलचिककण.
 चिट् 1. 10. *p.* (प्रेष्ये) mittere, ablegare; v. चेट, चेटक.
 1. चित् 1. *p.* 10. *A.* चेतामि, चेतये noscere, animadver-
 tere, cogitare. RIGV. Ros. p. 3. 2.: वायव इन्द्रश्च
 चेतथः सतानाम् वाजिनीवसू «Vayus et Indra! ani-
 madvertite parata *libamina* apud sacrificia commoran-
 tes». (V. चेतस्, चेतन et cf. चिन्त्, कित्, quod ex
 कि adjecto त् explicavimus, ita चित् a चि colligere de-
 duci potest, v. gr. comp. 109^b). 1. et cf. Pott. s. rad. चि;
 lith. *kettu* consilium capio alcjs rei, statuo, decerno;
 lett. *sch-keettu* opinor.)
 2. चित् (r. चि s. त्) *Nomen agentis radicis चि in fine*
compp.
 चिता *f.* (part. pass. r. चि s. त in fem.) 1) cumulus. 2) ro-
 gus. RAGH. 8. 56.
 चिति *f.* (r. चि s. ति) *id.*
 चित्त *n.* (r. चित् s. त) mens, animus, cogitatio. IN. 2. 31.
 5. 4. N. 10. 8. BH. 4. 21. 10. 16. 15. 16. 18. 57.

- चित्रयानि *m.* (ex animo originem ducens; e praec.
 et यानि) amor. RAGH. 19. 46.
 चित्र 10. *p.* चित्रयामि (चित्रीकरणे क.; ut mihi videtur,
 Denom. a चित्र) pingere.
 चित्र (r. चि cumulare, tegere, s. त्र) 1) varius, versicolor.
 N. 4. 8. A. 7. 14. 2) admirabilis, mirandus. BHAR. 3. 39.
 3) dexter, habilis, agilis, callidus, exercitatus. A. 10. 36.
 (Lith. *kytras* callidus, astutus.) 4) *n.* tabula picta. RAGH.
 2. 31.
 चित्रकार *m.* (e चित्र tabula picta et कर faciens) pictor.
 AM.
 चित्रगत (e चित्र et गत qui ivit) pictus. HIT. 62. 11.
 चित्रभानु *m.* (BAH. e चित्र et भानु lumen) 1) ignis. MAH.
 1. 2036. 2) sol.
 चित्रफलक *m.* (e चित्र et फलक scutum) pictura, imago.
 UR. 23. 3. *infr.* (Cum फलक cf. gr. *πλάξ* et *πίναξ*.)
 चित्ररथ *m.* (e चित्र et रथ currus) 1) sol. 2) *n.* pr. Gan-
 dharvi.
 चित्रलेखा *f.* (BAH. e चित्र et लेखा) *n.* pr. Apsarasis. IN. 2.
 30.
 चित्रसेन *m.* (BAH. e चित्र et सेना exercitus) *n.* pr. Gan-
 dharvi. IN. 3. 8.
 चित्रा *f.* (Fem. a चित्र) stella, Virginis Spica. RAGH. 1. 46.
 चित्रित (a चित्र s. इत) vario colore praeditus. HIT. 37. 2.
 चित् 10. *p.* *A.* चिन्तयामि, चिन्तये (scribitur चित्, v. gr.
 110^a.) cogitare, considerare, meditari, *c. acc. rei.*
 IN. 1. 1.: चिन्तयामास ... देवराजरथागतिम्; 2.: चि-
 न्तयमानस्य गुडाकेशस्य; SU. 3. 12.: चिन्तयित्वा पु-
 नः पुनः; N. 9. 26.: तव पार्थिव सङ्कल्पञ्च चिन्तय-
 न्त्याः; 13. 18.: चिन्तयध्वं सकातराः; N. 9. 28.: चिन्त-
 यानस्य तत् सुखम् (v. gr. 598.). — Excogitare. N.
 19. 4.: अस्मदर्थे भवेद् वा यम् उपायञ्च चिन्तितो
 महान्. (Cf. चित्, कित्; goth. *thagkja* cogito, quod
 per metathesin explicaverim e *kanthja*, cujus a pro scr.
i adjecto *gunae* incremento ortum esse posset, ita ut
thagkja correptum sit e *thaighja*; fortasse lat. *censeo*, mu-
 tato *t* in *s*, et *sentio*, mutatâ initiali gutturali in sibilantem.)

c. अनु *id.* N. 15.9.: वैदर्भीम् अनुचिन्तयन्; RAM. III. 51.11.: वैदेहीम् अनुचिन्तयन्; BH. 18.8.

c. परि *id.* BH. 10.17.: सदा परिचिन्तयन्.

c. प्र *id.* A. 10.3.5.: प्रचिन्तय तत्.

c. वि 1) *id.* IN. 5.59.: नच शापम् व्यचिन्तयत्; N. 10. 17.: विचिन्तयै 'वम्. 2) oblivisci. MAH. 1.4885.: तम् विचिन्तयतः शापम् प्रहर्षः समजायत.

c. सम् *i. q. simpl.* N. 21.24.: मनसा समचिन्तयत्; SU. 3.10.; SA. 4.3.

चिन्तन *n.* (r. चिन्त् *s.* अन्न) deliberatio. MAH. 2.242.

चिन्ता *f.* (r. चिन्त् *s.* आ) cogitatio. BH. 16.11. N. 2.2.

चिन्तापर *Adj.* (BAH. e praec. et पर *n.* praecipuum, eximium, optimum, v. gr. 666.) cogitationem tanquam excellentissimum habens, in cogitatione defixus, cogitatione absorptus. N. 2.2. RAM. I. 34.34.

चिर (ut videtur, a r. चि s. र) longus, de tempore; hinc *Ad-verbia* चिरम्, quod in initio comp. चिर sonat (gr. 686.), चिरस्य, चिरात्, चिरेण, q. v. (Hib. *sir* longus.)

चिरम् *Adv.* (Acc. neut. a चिर) diu, in initio comp. चिर (gr. 686.). IN. 5.35.: माचिरम् statim (v. मा). H. 4.13.

चिरात्राय *Adv.* (Dat. a चिरात्र, e चिर et रात्र nox in fine comp. v. gr. 681.) per longum tempus, diu. SA. 7.7.

चिरस्य *Adv.* (Gen. a चिर) post longum tempus, tandem, denique. H. 2.8.9.

चिरात् *Adv.* (Ablat. a चिर) *id.* RAGH. 11.63. (Schol. ब्रह्मकालेन); 12.87.

चिराय (Denominat. a चिर s. य, v. gr. 585.) tardare, cunctari. H. 4.34.

चिराय *Adv.* (Dat. a चिर) diu. HIT. 51.19.

चिरि 5. *P.* चिरिणामि (हिंसे *v.*) offendere, ferire, laedere, occidere; cf. ऋ, ऋणामि, चीर्ण, कृ, ङृ, जिरि.

चिरेण *Adv.* (Instr. a चिर) post longum tempus, sero, tarde. RAGH. 5.64.

चिल् 6. *P.* (वसने *κ.* वासे *v.*) vestire. (*P.* चेल et cf. hib. *ceilim* «I conceal, hide, cover», *caille* «a veil or cowl»; lat. *celare*, fortasse etiam *velum*, *velare*, quae e *quelum*, *quelare* explicaverim, sicut *vermis* e *quermis*, v.

कृमि; germ. vet. *hilu* celo, a rad. *HAL*, quod nititur formâ *gunatâ* चेल, abjecto *i*; *helm* galea, *heliu* velo, *heli* velamentum; goth. *hulja* oculo; lat. *oc-culo*.

चिह्न 1. *P.* (शैथिल्ये *κ.* शैथिल्ये हावकृतौ *v.*) 1) relaxari, solvi, mitigari. *κ.*: चिह्नति साधुर दयया. 2) *i. q.* 2. चल et चुह्न.

चिवुक *n.* mentum. AM.

चिह्न *n.* 1) nota, signum, macula. IN. 2.25. N. 17.7. 2) *ve-xillum*.

चीक् 1. et 10. *P.* (अमर्षणे *κ.* मर्शे *v.*) tolerare, patientem esse; tangere.

चीत्कार *m.* (e चीत्, quod vocabulum a sono factum, et कार *faciens*) clamor, ruditus, rugitus. HIT. 49.21. *de asino*; v. sq. et cf. चुक्कार.

चीत्कारवत् (a praec. s. वत्) clamore praeditus. MALATI-MADH. 1.8.

चीन *m.* 1) capreae genus. 2) vexillum; cf. चिह्न. 3) nomen terrae, Sina.

चीम् 1. *A.* (कथने *κ.* कथ्ये *v.*) laudare, extollere, gloriari, se jactare.

चीब् 1. *A.* (आदानसम्वरणयोः *κ.*) sumere, capere, tegere. (Cf. चीव; hib. *ciß* manus; cambro-brit. *ci-piaw* sumere.)

चीय् 1. *P. A.* (सम्वृत्यादानयोः) tegere, sumere, capere; cf. चि tegere et 1. चीव.

चीर *n.* (ut videtur, a r. चि tegere s. र, vel a चिल् q. v., mutato ल् in र्) 1) vestis. 2) cortex. 3) vestis e cortice. M. 5. R. Schl. II. 11.23.

चीर्ण scissus, divisus, *trop.* impletus, solutus, de votis (a r. चृ descendere videtur, non tamen haec syllaba a grammaticis inter radices recepta est). RAM. I. 18.5.; SA. 6. 12.41. (lege चीर्णानि, चीर्ण. - Cf. चिरि, चूर्ण, कृ, ङृ.)

1. चीव् 1. *A.* (ग्रहसम्वृत्योः) sumere, capere, tegere; cf. चि, चीय, चीब्.

2. चीव् 10. *P.* (भाषार्थे *κ.* दीप्तौ *v.*) loqui, lucere.

चीवर *n.* vestis pannosa. RAGH. 11.16.

चुकक् 10. P. (व्यसने क. आर्ति व.; e चुक्क् attenuato अ in उ) i. q. चुक्क् et चिकक्, quae tres radices eandem inter se habent rationem, quam gothicae formae, ut *band* ligavi, *bundum* ligavimus, *binda* ligo.

चुककार m. (e चुक्क् et कार faciens, v. चीत्कार) leonis rugitus.

चुचुक m. n. (e चूष् bibere?) papilla. (Hib. *cioch* mamma.)

1. **चुट्ट** 1. P. (अल्पीभावे क. तुक्कने व.) parvum, debilem esse; cf. चुट्टट्ट, चुण्टट्ट.

2. **चुट्ट** 6. 10. P. चुट्टामि, चोट्टयामि. i. q. चट्ट, unde चुट्ट attenuato अ in उ.

चुट्टट्ट 10. P. चुट्टट्टयामि. i. q. 1. चुट्ट; cf. चुण्टट्ट.

चुड्ड 1. P. (ह्रावकारणे क.) i. q. 2. चल्, चिष् et चुष्; *respiaciatur, lingualem इ fere ut र्ं pronunciari, र्ं autem facile in ल् converti.*

चुण्ण 6. P. (क्विदे क. क्विदि व.; mutilatum esse videtur e चुण्टट्ट vel चुण्टट्ट findere. (Hib. *guinim* «I wound, prick, sting», *guinneach* «sharp-pointed», *gun-ta* «wounded».)

1. **चुण्टट्ट** 1. P. चुण्टट्टामि (e चुट्ट insertâ nasali; scribitur चुट्ट, v. gr. 110^a.) i. q. 1. चुट्ट.

2. **चुण्टट्ट** 10. P. चुण्टट्टयामि. i. q. चट्ट et 2. चुट्ट.

1. **चुण्टट्ट** 1. P. (अल्पीभावे क. तौक्कये व.; scribitur चुट्ट, gr. 110^a.) i. q. 1. चुट्ट et 1. चुण्टट्ट.

2. **चुण्टट्ट** 1. 10. P. (क्विदेने क. क्विदि व., scribitur चुट्ट, v. gr. 110^a.) i. q. चट्ट, 2. चुट्ट et 2. चुण्टट्ट.

चुत् 1. P. (आसेचने क. क्षरे व.) stillare, fundere, effundere. (Cf. च्यत्, goth. *GUT* - *giuta*, *gaut*, *gutum* - pro quo e generali consonantium permutandarum lege *HUTH* exspectaveris, gr. comp. 87.; gr. *XY*, *χέυω*, *χύ-σις*, abjectâ litterâ finali et mutatâ tenui in aspiratam.)

चुट्ट 10. P. 1) mittere, impellere, incitare, stimulare. IN. 5.

2. शरैर मन्मथचोदितैः; H. 4. 4.: चोदितै षा ह्य अनङ्गेन; SU. 3. 9.: पितामहम् अचोदयन्; DR. 8. 1.: विपरिधावत इति स्म ... चोदयामास तान् नृपान्; MAH. 1. 1916.: ततस् त्वा 'हम् अचूचुदम्; A. 9. 30. - *ATM.* R. I. 11. 51.: चोदयस्व नृपर्षभान्. 2) instituere,

imperare, praecipere. MAN. 2. 165.: व्रतैश्च विधिचोदितैः. (Huc trahi posset lat. *cado* et, mutatâ gutt. in labialem, *re-pudio*; gr. *σπεύδω*, praefixo *σ*.)

c. अभि 1) i. q. *simpl.* R. I. 34. 6.: राज्ञाम्बिचोदितः; 15. 45.: अत्रवीत् प्रसृतम् वाक्यं राज्ञा यद् अभिचोदितम्. 2) interrogare, percunctari *de aliquid re, c. acc. rei.* MAH. 1. 2913.: ऋषिः कश्चिद् इहा "गम्य मम जन्मा भ्यचोदयत्.

c. परि i. q. *simpl.* MAN. 3. 233.: गुणैश्च परिचोदयेत्.

c. प्र 1) i. q. *simpl.* IN. 5. 3.: मन्मथेन प्रचोदिता; DR. 8. 6.: नाराचैर वीरबाहुप्रचोदितैः; A. 8. 2. 2) pronunciare, proclamare. MAN. 3. 228.: गुणान् सर्वान् प्रचोदयन् (Schol. कथयन्).

c. प्र praef. अभि *id.* MAH. 1. 575.: दैवेना भिप्रचोदितः.

c. प्र praef. सम् *id.* A. 7. 7.: ह्यास् ते सम्प्रचोदिताः.

c. सम् *id.* SA. 2. 6.: पित्रा सञ्चोदिता.

चुन्द 1. P. A. (निशाने क., scribitur चुट्ट, gr. 110^a.) acure.

चुप् 1. P. se movere (explicatur per मन्दायाङ् गतौ क. शनैर गतौ व.; i. e. lente ire). MAH. 3. 10648. 10649.:

किं स्विन्त् स्वप्नङ् न निमिषति किं स्विन्त् ज्ञातन् न चोपति । कस्य स्विद् धृदयन् ना 'स्ति किं स्विद् वेगेन वर्धते ॥ मत्स्यः सप्तो न निमिषत्य् अण्डञ् ज्ञातन् न चोपति । अश्मनो हृदयन् ना 'स्ति नदी वेगेन वर्धते ॥ (Cf. चप् se movere, vacillare, unde चुप्, attenuato अ in उ; conferatur etiam कुप् irasci, quod a motione animi dictum esse censeo; huc trahi posset lith. *kópu* scando, nostrum *hüpfen*, angl. *to hop*.)

चुम्ब 1. 10. P. (scribitur चुब्, gr. 110^a.) osculari. HIT.

27. 20.: चुम्बति पतिन् निर्दयम् आलिङ्गय. (Goth. *kukja* oscular, servatâ initiali tenui contra regulam, gr. comp. 87. et mutatâ finali labiali in gutturalem, positâ tenui pro mediâ, e generali lege, gr. comp. 87.; hib. *pogaim* oscular, mutatâ gutturali in labialem et vice versâ; etiam lith. *buc'ioju* id. transpositum esse videtur, e *c'ubioju*; lett. *sz-kâpstit* osculari.)

c. परि *id.* C' AUR. 14.: मुक्ताकलापपरिचुम्बितचूचुका-
ग्रा; cf. l. c. sl. 17.

चुम्बिन् (r. चुम्ब s. इन्) osculans, in fine comp. C' AUR.
17.

1. चूर् 4. 4.: चूर्ये (*) (दाहे) urere. (Lith. kurrù calefacio
cubiculum, per assimil. e kurju, v. gr. comp. 501.,
praet. kuriau; sukurrù ugnin ignem accendo; goth. hauri
et gr. ΚΑΥ, καύ-σω, καῦ-μα, abjecto r finali, nituntur
formâ Vriddhi auctâ कौर.

2. चूर् 1. 10. P. चौरामि, चौरयामि furari. MAN. 8. 331.:
यस् त्व् अग्निञ् चौरयेद् गृहात्. (Vide चौर et
cf. lat. fūr, gr. φῶρ, mutatâ gutturali in labialem et te-
nuî in aspiratam; gr. ω nititur formâ Vriddhi auctâ
चौर, abjecto उ; hib. COIR «false, deceitfull» in initio
comp.; coire «trespass, offence», coireach «criminal, a
malefactor», cuireat «the knave at cards», cuireadach
«knave».)

चुल् 10. P. (निमज्जने) submergere.

चुलुम् 1. P. (लोपे) findere, rumpere, abscindere; cf.
लुप्, लुम्पामि, लुम्पे, unde चुलुम् quodam re-
duplicationis modo ortum esse videtur.

चुष् 1. P. (हावकारने क. हावकृतौ r.) i. q. 2. चल्, unde
चुष् attenuato अ in उ, et reduplicato ल्. क.: चुष्-
ति प्रियेण नारी.

चूचुक m. n. (etiam चुचुक, forma reduplicata, ut videtur, a
चूष् bibere, sicut gr. Σηλή, τίτση, τिटός, nec non
nostrum Zitze, cum घे bibere (cf. Σήσσαι) cohaerent,
et lat. papilla tanquam forma redupl. ad पातुम्, po-tum,
reduci posset) papilla. UR. 84. 1. C' AUR. 14. (Hib. ciocch
mamma, fortasse etiam coicht «children» huc pertinet.)

चूडा f. 1) vertex, culmen, cacumen, praesertim capitis ver-
tex. RAGH. 17. 28. HIT. 55. 19. 2) cincinnus singulus
in vertice. RAGH. 18. 50. 3) crista. 4) caput. Wils.
(Cf. कूट et hib. cuit caput.)

(*) Radix c'ur in temp. special. vocalem suam producit,
in analogiâ cum Passivis radicum in ir vel ur desinentium
(gr. 495.). Wils. et Forsterus hanc rad. scribunt c'ur.

चूर्ण 10. P. (सङ्कोचे) curvare, inflectere; cf. कूर्ण.

चूर्त m. arbor, Mangifera Indica. RAGH. 7. 18.

चूर्ण 10. P. (पेषणे क. पेषे r., ut videtur Denom. a चूर्ण
q. v.) frangere, conterere. DEV. 3. 35.: तान् (भूध-
रान्) प्रहितांस् तेन चूर्णयन्ती शरोत्करैः; 9. 12.: मु-
ष्टिपातेन देवी तच्चा 'प्य् अचूर्णयत् (ग्रूलम्); A. 8. 2.:
तद् (अश्मवर्षम्) अचूर्णयिम् वेगवद्भिः शरैः; 3.: चू-
र्णमाने ऽश्मवर्षे तु. (Cf. चीर्ण, चिर्ण, 2. कृ, प्रू, जू,
जूर; hib. coirneach «a part», crinim «I knaw, bite».)

चूर्ण m. (ut videtur, part. pass. ab obsoletâ rad. चूर्, unde
supra चीर्ण deduximus; forma चूर्ण convenit cum formâ,
quam ऋ vulgo post labiales assumit; e. c. पूर्ण a पृ) pul-
vis. A. 8. 3.

चूष् 1. P. sugere, चोष्य sugendus. MAH. 2. 316.: लेह्यञ्
चोष्यञ्च पेयञ्च. (Fortasse चूष् e चुच्, ejectione क्, mu-
tilatum est, cf. चुचुक, चूचुक; चुच् autem e quadam
simpliciore radice in gutturalem vel palatalem desinente
deducendum esset, sicut धिच् accendere a दह्, भच्
edere a भग्, vel भज्, cf. φάγω et भुज्; res si ita se
habet, cum चूष्, e चुक्, et चुचुक papilla contulerim
lat. sugo et succus, mutatâ initiali gutturali in sibilan-
tem, nostrum saugen, gr. ὑγρός.)

1. चृत् 6. P. (हिंसायाम् क. हिंसे ग्रन्थे r.) offendere, lae-
dere, occidere; cf. कृत्.

2. चृत् 1. 10. P. (सन्दीपने) collustrare, illustrare, cele-
brare.

c. वि *id.* RIGV. p. 137. 4.: वि ये चृतन्ति (अग्निम्) «qui
Agnim hymnis canunt».

चेट m. (r. चिट् mittere, nisi चेद्, ejectione ष्, s. ऋ) servus,
famulus. HEM.

चेटक m. (r. चिट्, nisi चेद्, s. ऋक) *id.* HIT. 65. 16. BH. 1.
91.

चेटिका f. (Fem. praecedentis, v. gr. 645. s. इक) ancilla.
Up. 49.

चेटी f. (a चेट signo fem. ई) *id.* Up. 38. 41.

चेत् Conj. (ut equidem puto, e च et इत् q. v.) si, postponi-
tur. BR. 2. 17. N. 17. 29. R. Schl. II. 8. 34. - Cum antece-

dente यदि 1) si quidem. R. Schl. II. 8. 34. b.: यदि चेद्
भरतो धर्मात् पित्र्यं राज्यम् अवाप्स्यति. 2) etsi,
etiamsi. MAH. 1. 4203.: यद् अस्ति चेद् धनं सर्वम्
वृथाभोगा भवन्तु ताः. (Gr. *zai.*)

चेतना (r. चित् s. अना) animus sui compos, *Besinnung*,
Bewußtsein. UR. 76. 14. RAGH. 17. 1. BH. 13. 6. — *In*
fine comp. possess. N. 2. 3. 7. 14. 9. 20. 10. 19. 13. 60.

चेतस् n. (r. चित् s. अस्) mens, animus. IN. 2. 32. RAGH.
14. 60. N. 9. 33. 21. 8. — *In fine comp. possess.* BH. 4.
23. 5. 26. 8. 14.

चेदि m. nomen regionis. N. 12. 132.

चेल् 1. P. (गतौ K. चालगत्योः V.) se movere, ire; *scri-*
bitur etiam चेल्; cf. चल, *praet. redupl. pl.* चेलिम.

चेल m. n. (r. चिल् s. अ) vestis. BH. 6. 11.; *Schol.* चेलम्
वल्म. (Lat. *velum*, v. sq. et rad. चिल्.)

चेली f. (a praec. signo fem. ई) id. (Hib. *caille* fem. «a
veil or cowl», v. r. चिल्.)

चेष्ट् 1. A. (चेष्टायाम् K. ईहे V.) 1) se movere. MAN. 1. 52.

यदा स देवो जागर्ति तदे 'दच् चेष्टते जागत्; R.
Schl. I. 2. 14.: तं शोणितपरीताङ्गञ् चेष्टमानम् मही-
तले दृष्ट्वा; M. 22.: गङ्गायान् न हि शक्नोमि वृहत्त्वाच्
चेष्टितुम्. 2) ire, adire, frequentare. RAGH. 6. 51.: रू-
चेष्टित भूमिषु. 3) niti, tendere, operam dare. RAM.
III. 47. 51.: दशा कृतान्तोपहते 'यम् आविला किम्
अत्र शक्यम् पुरुषेण चेष्टितुम्; c. acc. rei. BH. 3. 33.:
सदृशञ् चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर ज्ञानवान् अपि. चे-
ष्टित n. nisus, opera, factum. N. 23. 18. RAGH. 4. 68. —
Part. praes. PAR. R. Schl. I. 34. 25. — *Caus. commo-*
vere, agitare. MAN. 12. 15.: भूतानि सततञ् चेष्टयति.
(Cf. इष् ire, desiderare, अन्विष् quærere, इष्ट deside-
ratus, unde चेष्ट् praefixo च ortum esse videtur; lat.
QUAES, *quaero*, *quaesivi*; *cambo-brit. cais* contentio,
labor.)

c. अति ultra modum se movere, ultra modum niti, ope-
ram dare. HIT. 36. 21.: वृत्र्यर्थन् ना 'तिचेष्टेत सा हि
धात्रै 'व निर्मिता.

c. वि 1) niti, operam dare, agere. MAN. 8. 334.: येन येन

... अङ्गेन स्तेनो नृषु विचेष्टते. - विचेष्टित n. nisus,
contentio, actio. N. 23. 3. RAM. III. 65. 12. 2) reniti,
obniti, reluctari. DR. 9. 13. *part. praes. PAR.*: तत एनम्
विचेष्टन्तम् ब्रध्वा. 3) ultro citroque se movere, se
volutare. RAM. III. 62. 19.: शत्रुघ्नभरताव् उभौ धरायां
स्म व्यचेष्टेताम् भगनशृङ्गाव् इवा 'र्षभौ. III. 51. 23.:
ता वाष्पेणच सम्वीताः ... व्यचेष्टन्त निरानन्दाः.
c. सम् niti, operam dare, agere. N. 23. 3.: सञ्चेष्टमानस्य
लक्षयन्ती विचेष्टितम्.

चेष्टा f. (r. चेष्ट् s. आ) nisus, actio. HIT. 110. 22. RAGH.
6. 12.

चेष्टित v. चेष्ट्.

चैतन्य n. (a चेतन s. य) anima. RAGH. 5. 4.

चैत्य (ut videtur, a चिता vel चिति s. य) 1) n. locus sa-
crificii. 2) n. monumentum sepulcrale. Lass. 17. 3) m.
arbor sacra, ficus religiosa, in vici vicinitate. H. 1. 40.

चैत्र m. (a चित्र vel चित्रा s. अ) mensis C'aitrus, Mar-
tius-Aprilis. BHAR. 1. 35.

चैत्रय m. (a चित्रय Gandharvus, qui Kuvèri horti custos
est, s. अ) Kuvèri hortus. RAGH. 5. 60.

चोदना f. (r. चुद् impellere, s. अन् in fem.) impulsus, in-
citatio. BH. 18. 18.

चौर m. (r. चुर s. अ) fur, v. चौर.

चोष m. (r. चूष् s. अ) actio sugendi.

चोषण n. (r. चूष् s. अन्) id.

चोष्य v. चूष्.

चौर m. (r. चुर s. अ) fur. Lass. 23. 10. 25. 5. (v. 2. चुर.)

चौर्य n. (a praec. s. य) furtum. (Hib. *coire* «trespass, of-
fence».)

चौल n. (pro चौडा, a चूडा, s. अ) tonsura capitis. RAGH.
3. 28.

1. च्यु 1. P. A. cadere, labi, elabi, *trop.* egredi (cf. भ्रंश्च).

SU. 4. 19.: द्वाव् इवा 'कौ नभश्च्युतौ; BH. 9. 24.: न

तु माम् अभिजानन्ति तत्त्वेना 'तश्च च्यवन्ति ते;
MAN. 12. 96.: उत्पतन्ति च्यवन्तेच (Schol. नश्यन्ति);

SA. 3. 9.: च्युताः स्म राज्यात् वनवासम् आश्रिताः; 5.

26.: च्युतः स्वरज्यात्; RAM. III. 56. 7.: अद्य मे सप्तमी

रात्रिष् च्युतस्या "र्यकवेश्मनः; MAN. 12. 72.: चैला-
शकश्च भवति शूद्रो धर्मात् स्वकाच् च्युतः. — *Caus.*
facere ut alqs cadat. RAM. III. 60. 48.: गतन् ना 'हंसि
तं स्वर्गात् पुनश् च्यावयितुम्. *In dialecto Véd.* ex-
citare. RIGV. ROS. p. 72. 12.: ज्ञानां (pro ज्ञानान्) अचु-
च्यवीतन गिरिंर (* अचुच्यवीतन «homines excitare,
nubes excitare»). (Cf. ड्यु, क्यू, जु, कु; scot. *siab* «motu
celere transiens»; hib. *seabhais* «wandering, strolling,
straying»; *seabhasach* «fatigued, weary».)

c. परि परिच्युत pauper, miser. N. 10. 2.

c. प्र *i. q. simpl.* N. 9. 18.: येषाम् प्रकोपाद् ऐश्वर्यात् प्र-
च्युतो ऽहम्; MAN. 12. 116. — *Caus.* A. 9. 28.: निवा-
तकवचैर् इतः प्रच्याविताः स्मृा.

2. च्यु 10. P. (हाससहनयोः क. हासे सहने v.) ridere; su-
stinere. (Hib. *tibhim* «I laugh, joke».)

च्युत् 1. P. *i. q.* चुत्. (Hib. *cioth* «a peal, a hawy shower»;
ciothmhar «showery».)

च्युति f. (r. च्यु s. ति) lapsus. HIT. 7. 4.

च्युस् 10. P. (हानौ) relinquere.

क

क Haec littera, ubi in initio vocabulorum invenitur, e स्क
vel ख्क् orta esse videtur, atque hoc loco in cognatis lin-
guis fere semper sibilanti cum gutturali conjunctae re-
spondet.

कग m. caper, capra. HEM. v. कग. (Fortasse nostrum

(*) Notatu dignissima est forma *girinr* et alii hujusmodi
Accusativi pl. in dialecto védicâ, ubi Masculina in *i* et *u* des-
inentia in accus. pl. formant *inr* et *unr*, siquidem sequens
vocalum *a* vocali vel *y* incipit. Sine dubio forma *nr* ex
nis orta est, cujus *s* ex euphoniae lege 75. propter sequentem
sonoram litteram in *r* transit. Conveniunt igitur laudatae
védicæ formæ cum gothicis accusativis in *ns*, ut *gasti-ns*,
sunu-ns, et cum zendico *nēran's* viros, unde jam alibi col-
legimus, omnes, qui in classicâ linguâ sanscr. in *n* desinunt
accusativos, primitive in *n's* exiisse, quam sententiam nunc
novo et forti argumento confirmatam video Védicis formis
in *nr* (v. gr. comp. 236. 239.). Rosenius in egregio li-
bro suo „Rigvêda-Sanhita” p. xxxix. duas diversas termi-
nationis *nr* proponit explicationes, quæ parum mihi plausi-
biles videntur. — Cum accusativis in *nr* desinentibus origine
coherent, ut equidem puto, formæ Accus. pl. in *nt* exeun-
tes, quæ ante voces ab *s* incipientes in dialecto védicâ inve-
niuntur, et quorum *t* eodem lege modo ex *s* ortum esse cen-
seo quâ e. c. radix *vas* in futuro format *vat-syâmi* (gr.
100.); ita RIGV. p. 13. 6.: *asmânt su tatra c'ôdaya* „nos
bene ibi dirige”. Ita etiam *t* finale primitivum, antecedente
n et sequente voce ab *s* incipiente, servatur in tertiâ pers.
pl. temporum secundariorum, e. c. RIGV. p. 99. 2.: *ab'i "m*
avanvant svab'is'tim „illum colebant fauste aggre dien-
tem”.

Bock, anglo-sax. *bucca*, germ. vet. *boch*, *poch*, *pog* huc
pertinent, - v. Graff. III. 30. - mutatâ initiali gutturali in
labialem et abjectâ sibilante, quam ex क् = *sk* expecta-
veris; lat. *caper*, Th. *capru*, quod cum कगल vel कगल
contulerim, in secundâ syllabâ gutturalem in labialem et
mediam in tenuem convertit; etiam *hircus* ad कगल
trahi possit, ita ut litteris transpositis e *hircus* ortum
sit.)

कगल m. (a praec. s. ल) caper. (Lat. *caper*, Th. *capru*,
capro, v. कग.)

कगला f. (Fem. praec.) capra. (Lat. *capra*, v. कग.)

कगली f. (a कग signo fem. ई) capra. (Hib. *gabhar*, gen.
gabhair, v. कग.)

कटा f. lux, splendor. Lass. 67. 18.

कत्र n. (pro कत्र, r. क्द् s. त्र) umbella. RAGH. 3. 16. v.

क्द्

1. क्द् 1. P. A. (Part. pass. कत्र, gr. 607.) tegere. N. 17. 6.:

क्त्रो ऽभ्रेणे 'व चन्द्रमाः. (Cf. स्कु tegere; hib.
scailim «I shade, shelter» = क्दामि, mutato *d* in *t*;
scailein «a fan, umbrella» v. कत्र; *scail* «a shadow»,
scaileachd «darkness», *scath* «shadow, shade, protec-
tion, a veil, covering», mutato *d* radices in *th*, nisi *th* ad
suffixum derivationis pertinet, abjecto *d* radicali, sicut
in scr. कया umbra q. v.; gr. *σκιά*, *σκιο-τός*; etiam in

goth. *sca-dus* umbra syllaba *du* ad derivationis suffixum trahenda esse videtur; lith. *skyda* scutum, *skidėlė* parvum scutum; nostrum *Schil-d* e *scil-d*, mutato *d* in *l*; goth. *skal-ja* tegula; germ. med. *schal* cutis, cortex, putamen, nostrum *Schale*; lat. *squā-ma*, abjectā radicis consonante finali, sicut saepissime, v. कृन्न्; *spolium*, mutata gutturali in labialem, et *d* in *l*.)

c. परि *i. q. simpl.* HIT. 81. 10.: द्वीपिचर्मपरिच्छन्न.

c. प्र *id.* प्रच्छन्न occultus. N. 19. 32.; HIT. 9. 14.

c. प्रति *id.* RAM. I. 9. 5.: मुनिवेशप्रतिच्छन्न.

2. कृद् 10. P. A. कृदयामि tegere. DEV. 7. 17.: शरर्वैः ...

कृदयामास; GAT. 6.: कृदिते दिनकरस्य भावने.

c. आ 1) *id.* DEV. 10. 10.: ततः शरशतैर् देवीम् आकृदयत सो ऽस्त्रः. 2) abscondere. HIT. 22. 1.: तत्समीपे आत्मानम् आकृद्य स्थितः.

c. प्र *id.* R. Schl. II. 8. 36.: प्रच्छाद्यमानं रामेण भारतन् त्रातुम् अर्हसि.

3. कृद् 10. P. कृदयामि (ऊर्जनि (*)) educare, nutrire *liberos*. K.: कृदयति पुत्रं घृतेन पिता.

कृद् *m.* (r. कृद् s. अ) 1) folium. A. 4. 50. 2) ala. N. 9. 12. (Hib. *sgiaith* ala.)

कृदिस *n.* (r. कृद् s. इस्) tectum *domūs*. AM.

कृन्न् *n.* (r. कृद् s. मन्) occultatio, alienae formae assumptionio. RAGH. 12. 2.; v. sq. (Cf. nostrum *Schür-m*, germ. vet. *scer-m*, Th. *scer-ma* scutum, mutato *d* in *r*; v. कृद्.)

कृन्निन् (a praec. s. इन्, v. gr. 651.) alienā formā indutus. N. 25. 8.

कृन्द *n.* (r. कृद्, insertā nasali, s. अ, nisi ab इक् pro इष् desiderare, abjecto इ, suff. अन्द pro अन्त) desiderium.

N. 23. 15.; स्वच्छन्द in *initio comp.* suā sponte HIT.

20. 9.: स्वच्छन्दवनजातेन शाकीन. — स्वच्छन्दम् *Adv. id.* UR. 63. 20.: वने स्वच्छन्दम् भ्रमन्ती. (Huc

refero lat. *spon-s*, *spon-te*, pro *spond-te*, mutata gutturali in labialem, v. sq.)

कृन्द्यु (Denom. a कृन्द vel कृन्दस्, v. gr. 587.) donare, augere, mactare, c. *instr. rei.* SU. 1. 18.: वरेण च्छन्दयामास; 4. 22.; MAH. 1. 2166.: वरेण च्छन्दयामास; 6365.: कृन्दयन् कामैः. (Cf. *spondeo* et v. कृन्द.)

कृन्दस् *n.* (r. कृद्, insertā nasali, s. अस्, nisi a कृन्द adjecto स्) 1) desiderium. R. Schl. II. 9. 7.: मयो च्छयमानं यदि ते श्रोतुञ्च कृन्दः. 2) rhythmus, metrum, *praesertim Vēdorum*. BH. 10. 35. 13. 4. 3) scriptum sacrum, *Vēdus*. RAGH. 1. 11.: कृन्दसाम् (Schol. वेदानाम्).

कृन्न् v. कृद्.

कृम् 1. P. (अदने) edere; cf. चम्, जम्, जिम्, कम्.

कृम्प् 10. P. (गतौ K. सर्वे v.; scribitur कृप्, gr. 110°.) ire. (Huc trahi posset goth. *skapa* creo, servata tenui finali, sicut in *slēpa* dormio = स्वप्; respiciatur, verba movendi plerumque etiam agere, facere significare, v. e. c. चर; fortasse etiam gr. *σκήπτω*, *σκήπτω*, quae formā egregie ad कृम्प् quadrant, a motione dicta sunt.)

कृद् 10. P. (वमने) vomere. (Hib. *sceithim* «I vomit, spew»; lat. *screo*.)

कृन्दन *n.* (r. कृद् s. अन्) vomitus.

कृदि *f.* (r. कृद् s. इ) *id.*

कृल *n.* (ut mihi videtur, a कृद् tegere, abscondere, mutato दू in ल्, suff. अ) alienae formae assumptionio, dissimulationio; dolum, fraus. HIT. 4. 2. RAGH. 6. 54. 16. 28. HIT. 4. 2. RAGH. 7. 27.; v. कृन्न्, कृन्निन्. (Cf. lat. *scelus*.)

कृलयु (Denom. a praec. s. अयु) decipere, fraudare. RAGH. 16. 61.: शिरीषप्रसवावतंसाः ... शैवावलोलान् कृलयन्ति मोनान्; BH. 16. 36.: द्यूतञ्च कृलयताम् अस्मि, तेजस् तेजस्विनाम् अहम्.)

कृष्णि *f.* (ut mihi videtur, a r. कृद् tegere, mutato दू in ल्, s. लि) cutis, pellis, cortex. (Germ. med. *schal* m. *schale* f. *id.*; lat. *pellis*, pro *scellis*? abjectā sibilante et mutata gutturali in lab.)

कृष्णी *f. id.*

(*) Sic legimus pro *ug'gané* apud Wilkins., quod ex *úr'g'gané* corruptum esse censeo; *úr'g'ana* autem hoc loco ad *Caus. úrg'ayámi* facio ut alqs fortis fiat, pertinet.

हवि *f.* 1) splendor. UR. 31. 4. infr.; RAGH. 9. 34. 2) pulchritudo. (Germ. vet. *scieri* lucidus, mutato *v* in *r*, sicut e. c. in *birumés* sumus = भवामस्, gr. comp. 20.; hib. *sceimh* «beauty, bloom», *sceimheuch* «handsome, bloomy», v. Pictet p. 60.)

हृष् 1. *P.* (वधे) occidere; cf. कष्, खष्, चष्, जष्, ऋष्, नृष्.

हाग *m.* caper, capra. HIT. 120. 20. (v. कग et voces ibi comparatas.)

हाय *v. sq.*

हाया *f.* (ut mihi videtur, e क्या, a r. कद् tegere s. या, ejecto दू et productâ antecedente vocali) umbra. N. 5. 26. 13. 57. — हाय *n. id.* RAGH. 4. 20. (v. not.); 7. 4. 12. 50. (Gr. *σκιά*, v. r. कद्.)

हित *Part. pass. rad. क्वा q. v.*

1. हिद् 7. *P. A.* (किनन्नि, किन्दे, praet. multf. अचकैत्सम् MAH. 2. 1942., अचिक्दम् A. 7. 21., part. pass. किन्न gr. 607.) scindere, abscindere. DEV. 10. 14.: किन्नधन्वन्; 15.: चिच्छेदा "पततस् तस्य मुद्गरन् निशितैः शरैः; BH. 2. 23.: नै 'नञ् किन्दन्ति शस्त्राणि; N. 17. 37.: कित्वा वस्त्रार्थम्; 26. 17.: इयेष स शिरश् केतुङ् खड्गेन; DEV. 7. 19.: शिरस् तेना 'सिना 'किनत्. Notentur locutiones: संशयञ् केतुम् dubitationem eximere. BH. 6. 39.; तृष्णाञ् केतुम् sitim extinguere. HIT. ed. Lond. 37. 8. — *Caus.* abscindi jubere. MAN. 8. 283.: हस्तौ केदयेत्. (Cf. कुद्, कुर; lat. *scindo*, *scidi*; gr. *ΣΧΙΔ*, *σχίζω*, *σχίδη*, *σχέδη*, *σχινδαλμός*, *σκιन्δαλμός*, *σकिδνημι*; fortasse etiam *σχάζω* huc pertinet, cujus *α* e formâ gunatâ केद् q. v. explicari potest, abjectâ vocali radicali; etiam goth. *skaida* separo, nostrum *scheide* nituntur formâ gunatâ, servatâ contra regulam primitivâ mediâ; etiam goth. *dis-skreitâ* disscindo huc traxerim, insertâ liquidâ, nisi, quod minus mihi arridet, deducendum est e कृत्, praefixo *s* et servatâ contra regulam finali tenui; germ. med. *schite* findo, praet. *scheit*, *schiten*; *shinde* glubo, praet. *schant*, *schunden*, cujus *a*, sicut in gr. *σχάζω*, nititur gunatâ formâ; sic etiam no-

strum *spalte*, germ. vet. *spaltu* findo, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *spüle*, v. क्लृ, et conversâ nasali in *l*, sicut in goth. *aljis* alius, v. अन्य; respiciatur etiam subst. *spân* ramentum, assula, cujus *n* aut ad radicem pertinet - किन्द, *scind*, *σकिνδ* - aut ad derivationem, cf. किन्न; germ. vet. *splitar*, nostrum *Splitter*, transposito *il* in *li*; germ. med. *splize* scintilla; fortasse etiam gr. *σπινθήρ* sicut lat. scintilla notione scindendi nititur; nec non *σπιλάς*, sicut lat. *rupes* a *rumpo*; *σπιλάς* igitur esset pro *σकिλάς*; lith. *skėdra* ramentum, assula, *skaldau* findo, *skirru* separo; hib. *scaithim* «I cut off, lop»; mutatâ gutt. in lab. et *d* in *l*: *spialaim* «I dilacerate, dilaniate»; servatâ gutt. et mutatâ *d* in *l* vel *r* (v. कुर): *scaoilim* «I loose, untie, scatter, disperse», *scairin* «I disperse, scatter»; servatâ nasali formae किन्द, *scind*, et abjecto *d* vel mutato per assimilationem in *n*, sicut in *cann* luna = कन्द: *scainim* dirumpor «I burst», *scinnim* «I spring, start, burst out».)

- c. अत्र abscindere, dividere. BHAR. 2. 1.: दिक्कालानत्र किन्न.
- c. आ 1) scindere. HIT. 10.: आकिय धमनीम्. 2) separare. RAM. III. 44. 22.: आकिय पुत्रे निर्याते कौशल्या यत्र जीवति.
- c. आ praef. अत्र abscindere, avellere, eripere. UR. 10. 14.: दैत्यहस्ताद् अवाकिय.
- c. उत् 1) *i. q. simpl.* MAN. 7. 139.: नो 'च्छिन्याद् आत्मनो मूलम् परेषाञ्चा 'तितृष्णाया । उच्छिन्दन् च्च आत्मनो मूलम् आत्मानन् ताञ्च पोडयेत्. 2) evertere, extinguere, destruere, delere. RAGH. 2. 23.: उच्छिन्नरिपु; 5. 71.: किम् वा रिपून् तथ गुरुः स्वयम् उच्छिनन्ति. 3) detrahere, subtrahere, subducere, derogare, *Pass.* desiderari. HIT. 19. 9.: तृष्णानि भूमिन् उदकम् ... एतान्य अपि सताङ् गेहे नो 'च्छिद्यन्ते कदाचन; v. sq.
- c. उत् praef. चि *id.* Br. 3. 8. गते स्वर्गे विनष्टे च ममा 'नुजे पिण्डः पितृणाम् व्युच्छिद्येत् (de passiv. formâ व्युच्छिद्येत् v. gr. 493.)

- c. परि 1) abscindere. N. 13. 62.: वाससो ऽर्धम् परि-
च्छिद्य. 2) terminare, terminis sepire, definire. RAGH.
6.77.: यस्य नचा 'नुबन्धि यशः परिच्छेत्तुम् इयत्तया
'लम् cujus adjuncta gloria definiri quantitate nequit;
10.29.: अपरिच्छेद्यो ... महिमा तव. 3) statuere, de-
cernere. RAGH. 15.51.: तम् अघावहं शीर्षच्छेद्यम् प-
रिच्छिद्य (Schol. शिर्षकेदारहन् निश्चित्य) नियन्ता श-
स्त्रम् आददे; UR. 48.21. 4) perpendere, considerare.
RAGH. 17.59.: परात्मनोः (Schol. शत्रोर् आत्मनश्च)
परिच्छिद्य शक्त्यादीनाम् बलाबलम्.
- c. वि disjungere, separare. RAGH. 16.20.: विच्छिन्नधूम-
प्रसारा गवाक्षाः; SAK. 5.5.
- c. सम् *i. q.*, *simpl.* BH. 4.41.: ज्ञानसञ्चिन्नसंशय.
2. हिद् 10. P. क्दयामि. *Grammatici radicem hujus verbi
scribunt क्द, q. v.*
- हिद् 10. P. क्दयामि (विभेदे क. भेदे *v.*; *Denom.* a क्द)
findere, dissecare.
- क्द n. (r. क्द s. र्) 1) cavum, cavitas. 2) vitium, *in cor-
pore*. SA. 2.8.; *in sacrificio*. R. Schl. I. 11.16.; ed. Ser. I.
32.34.
- क्दि v. क्द.
- कुद् 6.10. P. (क्दे क. संहतौ *v.*) findere; coacervare. (Cf.
कुद्द्र, चुद्, चुप्द्र, खद्, खुद्, क्द, कुर, जद्, षद्;
hib. *sgoth* «a cut», *sgothan* «a small flock».)
- कुप् 6. P. (स्पर्शे) tangere.
- कुर 6. P. (क्दे क. लोपे *v.*) findere, abscindere. (Cf. खुर,
कृत्, क्द; hib. *scuirim* vel *sguirim* «I cease, desist»
= कुरामि; ita lat. *finis* - pro *fidnis*? - cum *findo* cohae-
rere videtur; v. क्द cessatio, finis; huc etiam trahi pos-
sent *scaoilim*, *scairim* et *spialaim*, quae supra cum क्द
comparavimus; germ. vet. *SCAR* tondere, secare, *sciru*,
scar, *scárumés*, nostrum *Schere*, quae nituntur formá
कुर, unde fortasse कुर attenuato *a* in *u*; *SCAR* etiam
e क्द explicari posset, ejecto posteriore diphthongi ए
elemento, et mutato *d* in *r*.)

- c. वि perfundere, diffundere, spargere, dispergere. C' AUR.
12.: आस्यम् ... अमजलस्फुटसान्द्रविन्दुमुक्ताफलप्र-
करविचकुरितम् (Schol. व्याप्तम्); UR. 78.9.: स्फुरता
विचकुरितम् इदं (ते मुखम्) रागेण मणोर ललाट-
निहितस्य.
- कुरिका f. (r. कुर s. इक in *fem.*) culter. AM.
- कुरी f. (r. कुर s. अ in *fem.*) *id.* (Cf. germ. vet. *scári* for-
fex, et v. कुर; etiam lat. *for-* compositi *for-fex* ad rad.
कुर vel ad cognatam खुर vel ad कृत्, e कर्त्, trahi
possit, mutata gutturali in lab.)
1. कूद् 7. P. A. कृण्वि, कृन्दे (देवनद्युतिवमनेषु) ludere,
splendere, vomere, v. sq. et कृद्. (Cum कृन्द, quod
ortum est e स्कन्द vel स्कन्द, conferri possit lat. *splen-
deo*, mutata gutturali in labialem et *r* in *l*; lith. *spindz'iu*
splendeo, *spinduly's* splendor, solis lumen; *skais-tus*,
skais-tas clarus, splendidus; huc etiam trahi posset no-
strum *Glanz*, germ. med. *glanz* splendidus, *glenze* splen-
deo, abjecta sibilante; etiam *glize* splendeo, praet. *gleiz*,
nostrum *gleifze*, *Gleifsnr.*)
2. कूद् 1.10. P. कृदामि, कृदयामि (सन्दीपने) splendere.
केक cicur, mansuctus, *de bestiis*. AM.
- केत्तु m. (r. क्द s. तु) scissor. HIT. 13.17.: केत्तारः संश-
यानाम्; 19.6.: केत्तुः पार्श्वगताञ्च कायान् नो 'पसंह-
रते दुमः.
- क्द 10. P. (द्विधीकरणे क. क्दे *v.*; a क्द, v. 2. क्द) divi-
dere. (Lith. *skeldėju* rumpor, dirumpor, v. 1. क्द.)
- क्द m. (r. क्द s. अ) 1) scissio, scissura. 2) cessatio, in-
termissio, finis. UR. 59.15.: घर्मक्द. 3) fragmentum,
pars. UR. 82.8.
- क्दिन् (r. क्द s. इन्) findens, frangens, rumpens, *in fine
compp.* RAGH. 4.48.
- को 4. P. क्यामि v. gr. 330. (क्दिने क. लूनौ *v.*) findere,
abscindere; cf. कुर, unde fortasse को abjecto र् et
abjecto Gunae incremento.
- कु 1. P. A. (गतौ क. गत्याम् *v.*) ire; cf. च्यु, ज्यु, जु, कु.

ञ

ञ् Haec littera orta est e ग् et in cognatis linguis ei respondent g et litterae, quae sicut scr. ञ् originem traxerunt a gutturali mediâ; ita nonnunquam in lith. z' (= dsch) in slay. Ж et in gaëlicis dialectis d, quod ante e et i in dialecto scot. fere ut ञ् sonat, locum tenent sanscriti ञ् vel ग्.

ज (r. जन् s. ञ्, v. gr. 645. s. ञ्) natus, ortus, progerminatus, in fine comp. H. 1. 42.

जंस् 10. P. (रक्षणे क. रक्षे वः; scribitur जस्, gr. 110^a.) servare, tueri.

जन् 2. P. जन्मि (ut mihi videtur, forma redupl. pro जन्घस्, ejecto ञ्, a r. घस् v. gr. 354. not.) edere.

जगत् (Part. praes. neut. radicis ग्ग ire) se movens, mobilis. AM. - Subst. n. 1) ventus. 2) mundus. Lass. 91. 16. (Hib. diogg «a breath, life»; respiciatur syllaba redupl. verborum dioghalaim «I revenge», diogan «revengeful, fierce, cruel», quae conveniunt cum scr. हन् caedere, occidere, quod secundum tertiam cl. formaret जहन्मि.)

जगती f. (Fem. praec.) terra. HIT. 69. 18.: जगतीपालः R. Schl. I. 12. 36.: जगतीपति.

जगन्नाथ m. (e जगत् et नाथ) mundi dominus, cognomen Vischnûs.

जघन (forma redupl. a r. हन्, quae praef. सम् coacervare significat) 1) lumbi. UR. 73. 4. infr. जघनभरालसा; SAK. 45. 11.: जघनगौरवात्; IN. 5. 11.; RAGH. 9. 28. 60.; v. sq. 2) muliebria. AM.

जघन्य (a जघन s. य) ultimus, postremus. BH. 14. 18. DR. 5. 8. (Hib. deaghanach «late, last».)

जघन्यज (e praec. et ज् natus) natu minimus. DR. 7. 16. जङ्गम् Intens. rad. ग्गम् ire, v. gr. 569. (Goth. gagga, abjecto m, nostrum gieng, Gang; lith. pér-z'engimas transgressio, uz-z'engimmas ascensio, nu-z'engimmas descensio, z'engiu eo, abjecto m, sicut in goth. gagga.)

जङ्गम (a praec. s. ञ्) se movens, mobilis. SU. 1. 25.

जङ्घा f. (ut mihi videtur, pro जङ्गा, a ग्ग vel ग्गम् ire cum

syllabâ redupl.) crus. (Cf. nostrum Schenkel, germ. vet. scinkel, quod initio melius cum कङ्घा et fine cum sq. conveniret.)

जङ्घाल m. (ut videtur, forma redupl. a rad. ग्ग vel ग्गम् ल pro र्) viator agilis, velox; v. जङ्घा.

जङ् 1. P. (युद्धे क. युधि वः) pugnare, v. sq. (Fortasse hib. fighim «I fight», nostrum fichte, germ. vet. vihtu, lat. pugno, mutata gutturali in lab., v. जङ्ज्.)

जङ्घिक् Part. praet. redupl. radicem जन् et ज्ञा.

जङ्ज् 1. P. (a जङ् insertâ nasali, scribitur जङ्, gr. 110^a.) pugnare. (Lith. z'incz'iju «ich streite mich, drohe»; v. जङ्.)

जट् 1. P. (संहतौ) coacervare, cf. कट्.

जटा f. (r. जट् s. ञ्) coma implicata, involuta (*). SU. 1. 8.

जटायु et जटायुस् m. (e जट accumulatus et आयु vel आयुस् vita) n. pr. vulturis fabulosi, Aruni, solis aurigae, filii, quem Râvanus occidit. R. Schl. I. 1. 51.: गृध्रं हत्वा जटायुषम्.

जटिल (a जटा s. इल) implicatam comam habens.

जटुल m. (r. जट् s. उल) macula, nota in corpore. AM.: = पिम्बु.

जठर m. venter. H. 2. 3. (Goth. qvithrs, Th. qvithra in comp. lausqvithrs inanem ventrem habens, qvithus uter; fortasse lat. venter e guenter, insertâ nasali.)

जड 1) frigidus. 2) hebetatus, obtusus, conturbatus, mente captus, stolidus, stupidus. UR. 7. 9. RAGH. 8. 74. BHAR. 3. 59. (Cf. hib. fiód f. frigus, fuar frigidus, quae, si huc pertinent, gutturalem in labialem converterunt.)

जत्रु n. os collare, clavicula. R. Schl. I. 1. 12.: गूडजत्रु.

1. जन् 3. P. जन्मि gignere, generare. Participia जनित

(*) Wils.: The hair matted as worn by the god Siwa, and by ascetics; the long hairs occasionally clotted together, and brought over the head, so as to project like a horn from the forehead, at other times allowed to fall carelessly over the back and shoulders.

et *ज्ञात usu ita distingui videntur, ut illud passivam, hoc, ubi non ad जन् cl. 4. pertinet, activam significationem habeat, sicut शक् posse format शकित cum sensu pass. et शक्त potens, capax; e. c. MAH. 1. 3036.: भार्यायाञ् ज-नितम् पुत्रम् आदर्शेषु इव चा "ननम्। ह्लादते ज-निता प्रेक्ष्य स्वर्गम् प्राप्ये 'व पुण्यकृतः; प्रजाता quae peperit. MAH. 1. 3046. (Gr. GEN, γίγνομαι; lat. GEN, gigno, genui, (g)nascor, gnatus; hib. genim «I beget, generate»; lith. gemù nascor, gaminu gigno, gim-minė genus, cujus suffixum convenit c. scr. मान, gr. μένος; gen-tis cognatus; goth. KIN germinare, keina, kain, kinum; kuni, Th. kunja, genus; nostrum keime, Kin-d i. e. genitus; v. जन, जनी.)*

c. अधि *id.* RAGH. 18. 23.: ईश्वरेण तेन क्षितेरु विश्वसहे 'धिजज्ञे.

c. प्र *parere.* प्रजाता quae peperit. MAH. 1. 3046.: प्रजाता 'हम् ... इमङ् कुमारम्.

2. जन् 4. A. जाये (v. gr. 332.) 1) nasci. HIT. 4. 19.: मृते को वा न जायते; c. loc. matris et ablat. patris: MAN. 10. 64.: श्रूद्रायाम् ब्राह्मणाञ् जातः; MAH. 1. 371.: शकुन्तलायान् उष्मन्ताद् भरतश्चा 'पि जज्ञिवान्. 2) oriri. RAM. I. 35. 15.: सप्त स्त्रीतांसि जज्ञिरे; 48. 5.: यष्टुम् मतिरु अजायत; III. 55. 19.: शब्दे जायते तुमु-लः. 3) fieri. NALOD. 1. 42.: आयतया वीक्ष्य दशा तं स्मरातुरा 'जयत; MAH. 1. 6625.: क्षुधात्ता जज्ञिरे जनाः - Caus. जनयामि, Praet. mltf. अजीजनम् (gr. 526.) facere ut aliquis nascatur, oriatur, gignere, procreare, parere, c. loc. feminae ex qua aliquis liberum gignit. N. 5. 47.: जनयामासच नलो दमयन्त्याम् ... इन्द्रसेनं स-तश्चा 'पि इन्द्रसेनाश्च कन्यकाम्; A. 6. 13.: स तु श-ब्दः ... प्रतिशब्दम् अजीजनत्; R. I. 15. 83.: कौशल्यया 'जनयद् रामम्.

c. अनु *postea nasci.* MAN. 9. 134.: यदि पुत्रो अनुजायते. c. अभि *nasci, oriri.* BH. 2. 62.: कामात् क्रोधो ऽभिजा-यते; 16. 5.: सम्पदन् दैवीम् अभिजातो ऽसि ad divi-
nam sortem natus es.

c. उप *id.* HIT. 8. 3.: अस्मिन् न निर्गणङ् गोत्रे अप-

त्यम् उपजायते; BH. 2. 62.: सङ्गस्तेषु 'पजायते pro-
pensio erga eas (res sensuales) oritur; 14. 2.: सर्गे ऽपि
नो 'पजायन्ते.

c. प्र *id.* MAH. 1. 4660.: इह तस्मात् प्रजाहेतोः प्रजायन्ते
नरोत्तमाः. De प्रजाता quae peperit v. जन् cl. 3.

c. वि *active parere.* R. Schl. I. 27. 8.: यक्षी पुत्रम् व्यजा-
यत.

c. सम् 1) nasci. R. I. 57. 20.: तस्माद् मरीचिः सञ्जज्ञे;
40. 49.: अष्टौ सञ्जज्ञिरे पुत्राः. 2) oriri. H. 1. 14.: पा-
ण्डुपुत्राणाम् मूर्हे 'व समजायत; SA. 5. 2.

जन m. (r. जन् s. अ) 1) vir, homo, persona, praesertim in
plur. DR. 3. 5. BR. 2. 12. N. 13. 35. 49. 14. 14. — Sing.
praecedente pronomine demonstrativo interdum pronomi-
nis 1^{mae} personae utriusque generis loco fungitur; e. c.
UR. 24. 6.: तस्मिन् जने mihi (regi); 28. 2. infr.: पर्व-
शो ऽयञ् जनः ego (Urvasia); 19.: अयञ् जनः ego
(rex); RAGH. 8. 80. 2) Collect. homines, die Leute. N.
10. 10. 13. 50.; SA. 7. 5.; in fine comp. turba. N. 17. 24.:
बन्धुजनः; RAGH. 14. 13. 60.: श्वश्रुजन. (Hib. duine
«man either male or female»; gr. ὄμιμος; vocis जन for-
tasse Fem. जना mulier exstitit, cui responderet goth.
qvinð, Th. qvinðn, mulier, adjecto n, v. gr. comp. 142.;
slav. ЖЕНА schenà.)

जनक (r. जन् s. अक) Adj. generans. Lass. 83. 14. Subst.
m. 1) genitor, pater. 2) n. pr. regis Mithilae. RAGH. 11.
38. (Nostrum König, germ. vet. cuning, chuning rex; v.
जनी mulier, angl. queen; fortasse vocis जनक exstitit
Fem. जनका vel जनकी, cum quo conveniret gr. ΓΥ-
ΝΑΙΚ quod e ΓΥΝΑΚΙ, regresso t finali in anteceden-
tem syllabam, explicaverim; lith. z'mogùs homo e z'amo-
gus correptum esse videtur, mutato radice n in m, sicut
in gamù; v. जन्.)

जननी f. (r. जन् s. अन in fem.) genitrix. IN. 5. 40. (Lith.
z'monà mulier, quod e z'amonà correptum esse puto, ni-
titur formà जनना, v. जन् et जम्.)

जनपद n. (e जन et पद n. locus) regio, terra, rus. N. 12.
132. 26. 33.

जनान्तिकम् *Adv.* (e जन et अन्तिक propinquitas inacus.) in lingua scenica, ad personam aliquam secreto loquens. UR. 31. 17.

जनार्दन *m.* (hominum vexator, e जन et आर्दन vexator) cognomen Krischni.

जनि *v.* जनी.

जनितृ *m.* (r. जन् s. तृ) genitor, pater. (Lat. *genitor*, gr. *γενέτωρ*, *γενετήρ*; hib. *gentoir* «a begetter, sower, planter».)

जनित्री *f.* (*Fem. praecedentis*) genitrix, mater. N. 16. 34. (Lat. *genitrix*, gr. *γενέτειρα*, v. gr. comp. 119.)

जनी *corruptum* जनि *f.* (a जन vir signo fem. ई, corruptum इ) mulier; cf. ज्ञानि. (Hib. *gean* «a woman»; goth. *qœns*, Th. *qœni* uxor, *qœins*, Th. *qœini* id., angl. *queen*; de goth. *qœinô* et slav. *ЖЕНА schena* v. जन.)

जनिमन् *n.* (r. जन् s. मन्, inserto इ) nativitas, natales, ortus. AM.; v. जन्मन्. (Hib. *geineamhuin* «birth, conception».)

जन्तु *m.* (r. जन् s. तु) animal, animans, creatura. RAGH. 8. 86. BHAR. 2. 9. 3. 45. BH. 5. 15.

जन्मन् *n.* (r. जन् s. मन्) nativitas, natales, origo. N. 1. 29. BH. 4. 5. (Forma respondet lat. *ger-men*, quod jam Vossius a *geno* deduxit, mutato *n* in *r*, sicut in *ger-mānus*, cf. ज्ञायमान; hib. *geanamhuin* «engendering».)

1. जन्य *m.* (fortasse a जनी s. य; Schol. ad RAGH. ed. Calc. 6. 30. जन्यान् explicat per: जनीम् वधूम वहन्ति) nymphagogus, *Brautführer*, v. जन्या; secundum AM. sponsi amicus: जन्याः स्निग्धा वरस्य ये. MAH. 1. 7203.

2. जन्य *n.* (fortasse a हन् occidere, mutata gutturali in palat., sicut in syllaba redupl. *τοῦ* जघान) proelium. RAGH. 4. 27.

जन्या *f.* (*Fem. τοῦ* जन्य *m.*) paranympa, *Brautführerin*. RAGH. 6. 30. (in ed. Calc. legitur जन्या).

जप् 1. *p.* *submissâ* voce dicere, *praesertim preces*. R. Schl. I. 2. 10.: जप्त्वा जप्यञ्च वाग्यतः; IN. 1. 20.: जज्ञाप जप्यम्; R. Schl. I. 25. 3.: जपतुः परमञ् जपम्; Lass. 18. 6.: एकम् मन्त्रञ् जपित्वा; GITA GOV. 4. 16.: ह-

रि इति जपति सकामम्; cf. जल्प, unde fortasse जप् *ejectâ liquidâ*.

c. उप 1) *submissâ* voce loqui. RAM. Schl. I. 9. 38.: श्रोत्र-मूलेचो 'पज्ञेपुः. 2) sibi conciliare. MAN. 7. 197.: उप-जप्यान् उपजपेत्.

जप *m.* (r. जप् s. म्) *submissâ* voce dictae preces. R. Schl. I. 25. 3.

1. जम् 1. *p.* (यमने *k.* जमने *v.*) *refraenare*, *cohibere*.
2. जम् 1. *A.* (गात्रविनामे *k.* जृम्भे *v.*) *oscitare*; cf. 2. जम्, जृम्भ. (Lith. *is-si-z'uju* os aperio, *z'ô-tis* rima, *fissura*, *z'êpsa* patet, *z'opsnu* os apertum habeo, *z'oplys* os apertum.)

1. जम् 1. *p.* (अदने *k.* भक्ते *v.*) *edere*. (Cf. चम्, कम्, जिम्; hib. *diamann* «food, sustenance», v. जमन्; *gion* «the mouth»; germ. vet. *gouma*, *kouma* coena, prandium, convivium, pastus; *gaumo* palatum, faux, guttur. *gaumian*, *gaumôn*, epulari.)

2. जम् *Indecl.* uxor in comp. जम्पती uxor et conjux. (जम् e जन् ortum esse videtur, e vi euphon. sequentis labialis; cf. hib. *gamh* «a woman», gr. *γαμέω*, *ἄγαμος*, *γαμέτις*.)

जमद्गिन् *nom. pr.* (BAH. e जमत् edens et अग्नि ignis) Sanctus quidam, Parasurâmi pater. MAH. 1. 2611.

जमन् *n.* (r. जम् s. मन्) 1) actio edendi. 2) cibus. (Hib. *diamann* «food, sustenance».)

जम्बाल *m. n.* lutum, argilla. AM.

जम्बु *f.* nomen arboris (Wils.: *The rose apple* - *Eugenia Jambu*). N. 12. 4.

जम्बुक *m.* canis aureus. AM.

जम्बुद्वीप *m.* (e जम्बु et द्वीप *m.* insula, paeninsula) India (*). N. 26. 37.

(*) Wils.: Jambu Dwîpa, said to be so named from the preceding plant abounding in it, and implying according to the Purana's, the central division of the world or the known world: according to the Baudha's it is confined to India.

1. जम्भ् 1. P. (यमने क. जमने P.; scribitur जम्, gr. 110^a.)
refraenare, cohibere; v. जम्.

2. जम्भ् 1. A. (गात्रविनामे क. जृम्भे P.; scribitur जम्, gr.
110^a.) oscitari. (Cf. जृम्भ्, 2. जम्, जम्; gr.
γαμφηλαί; v. sq.)

जम्भ m. (r. जम्भ् s. ज्) 1) cibus. 2) mentum. (Cf. gr.
γαμφηλαί.)

जय m. (r. जि vincere s. ज्) Adj. vincens, in fine comp. N.
19.28. Subst. m. 1) cognomen Arg'uni, victor. DR.
3.7. 2) victoria.

जयिन् (r. जि s. इन्) vincens. Subst. m. victor. RAGH. 4.
34.

जरठ durus, solidus. (Nostrum hart, goth. hardus, mutatâ
initiali mediâ in aspiratam pro tenui, sicut in hór's = जार
q. v.)

जरत् (N. जरन्, जरती, जरत्; Part. praes. r. जृ) senex, in-
firmus. AM. (Gr. γέρον, hib. gearait «a saint, a holy,
a wise, a prudent, a learned»; fortasse nostrum krank,
germ. med. kranc debilis, adjectâ gutturali, sicut in jung
= युवन्, यून्, gr. 225.)

जरस् f. (r. जृ s. ज्) Nomen defectivum, quod Nomin. et
eos obliquos casus, quorum suffixum a consonante inci-
pit, format e जरा) senectus, infirmitas. (Gr. γῆρας, cu-
jus s ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

जरा f. (r. जृ s. ज्) v. gr. 159.) senectus, infirmitas. A. 4.47.

जरायु m. uterus. AM.

जरित (a जरा s. इत) senectute confectus. R. Schl. II. 2. 5.

जर्च् 6. P. (परिभाषणतर्जनयोः) reprehendere, minari; cf.
चर्च्, कर्च्, जर्च्, कर्च्, कर्च्, जर्च्, जर्च्, जर्च्,
भर्च्, गर्च्, तर्च्.)

जर्च् 6. P. id.

जर्च् 6. P. id.

जर्जरि (forma redupl. a r. जृ s. ज्) 1) laceratus, dilaceratus.
HIT. 107.18. 2) infirmus, confectus, fractus. Lass. 7.9.

जर्क् 6. P. id.

जत्स् 6. P. id.

जल् 1. 10. P. जलामि, जलयामि (अपचारणे क. धान्ये,
पिधाने P.) tegere. (Cf. lat. galea et r. चिल्.)

जल (ut videtur, partim a r. जल्, partim a गल् fluere, s.
ज्) Adj. 1) frigidus. 2) mente captus, turbatus, stupi-
dus, stultus, cf. जड. - Subst. n. 1) frigus. 2) (a r. गल्
fluere?) aqua, saepissime. (Cf. lat. gelu, goth. kalds fri-
gidus; lith. szála gelascit, su-szálú frigore necor, szal-
tas frigidus; russ. ХОЛОДНЫЙ cholodny' id.; hib. gíl
aqua.)

जलज n. (in aquâ natum, e जल et ज) 1) lotus flos.
2) concha. RAGH. 7.60. 10.61.

जलद m. (aquam dans, e जल et द dans) nubes. GHAT.
3.4.

जलधर m. (aquam gerens, e जल et धर q. v.) nubes.

जलधि m. (aquam tenens, e जल et धि, a r. धा s. इ)
mare, oceanus. Lass. 77.1.

जलनिधि m. (e जल et निधि receptaculum) id. BHAR. 2.
78.

जलमुच् m. (aquam fundens, e जल et मुच्) nubes.
Lass. 96.9.

जलाय् (Denom. a जल) in aquam converti. BHAR. 2.78.:
वद्विस् तस्य जलायते जलनिधिः कुल्यायते.

जलेशय m. (in aquâ jacens, dormiens, e locat. जले
et शय) piscis.

जलौकस् f. (BAH. e जल et औकस् domus) erinaceus. AM.
(Hib. dallog id.)

जल्प् 1. P. dicere, loqui. HIT.: दृतः सर्वे हि जल्पति;
BHAR. 1.81.: जल्पन्ति सार्द्धम् अन्येन. जल्पित n.
sermo. R. III. 44.20.: स्त्रीणां शुश्राव जल्पितम्. (Cf.
जप्, गृ, गिरू; lith. kalbù loquor, kalbù sermo; hib.
gail «speech», ad gail «he spoke».)

c. उप id. R. III. 47.15.: इदम् एव स्मराम्य अस्याः स-
हसै 'वो 'पजल्पितम्.

c. प्र id. H. 1.22.: तच् कृत्वा ... प्रजल्पितम्.

c. सम् id. H. 3.12.: तथा सञ्जल्पतस् तस्य; R. I. 61.27.:
सर्वे सञ्जल्पुर अथो मियः.

जल्प *m.* (r. जल्प् *s.* झ्र) sermo. R. III. 47. 15. (Lith. *kalbà* id.; hib. *gaill* id.)

जल्पक (r. जल्प् *s.* झ्रक) loquax, garrulus. BHAR. 2. 48.

जव *m.* (r. जु *s.* झ्र) celeritas. N. 19. 19. DR. 6. 27. (Hib. *deibheadh* «haste, speed»?)

जवन (r. जु *s.* झ्रन) 1) *n.* celeritas. AM. 2) *Adj.* celer. AM. (Lith. *szauņas* celer; v. जल्प्.)

जष् 1. *p.* (हिंसायाम् *k.* वधे *v.*) laedere, occidere. (Cf. जस्, कष्, नूष्, कूष्, कष, खष्, चष्; hib. *gus* mors.)

1. जस् 4. *p.* (मोक्षणे *k.* मोक्षे *v.*) dimittere, liberare. *k.*: जस्यति वत्सङ्ग गोपः.

2. जस् 10. *p.* ज्ञासयामि (हिंसायाम् *k.* वधे अनादरे *v.*) laedere, occidere, spernere. (V. उज्ज्ञासन, जस्सरि, et cf. जष् etc.; goth. *fra-quistja*, *us-quistja* deleo, vasto, *fra-qvistna* perdor; fortasse lat. *vasto* e *guasto*.)

जस्सरि *m.* (r. जस् *s.* उरि) Indri fulmen.

जहि *v.* हन् *gr.* 357.

जहन् *m.* (ut videtur, forma redupl. a r. हन् *s.* उ) rex quidam sanctus, Kurùs filius. R. Schl. I. 44. 35.; v. *sq.*

जहनुतनया *f.* (G'ahnùs filia) cognomen Gangae; v. R. Schl. I. 44. 35. *sq.*

जागर *m.* (r. जागृ *s.* झ्र) vigiliae, pervigilatio. C' AUR. 5. RAGH. 19. 34.; v. जागृ.

जागरा *f.* (Fem. praecedentis) id. AM.

जागरिन् (r. जागृ *s.* इन्, nisi a जागर *s.* इन्) vigil.

जागरूक (r. जागृ *s.* ऊक) vigilans. RAGH. 10. 25.

जागृ 2. *p.* (forma redupl., quae Intensivorum speciem praese fert; v. *gr.* 108.) vigilare. H. 1. 51.; BH. 2. 69.: या

निशा सर्वभूतानान् तस्याञ्च जागर्ति सम्यमी । यस्याञ्च जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः; *c. loc. vel accus. rei cujus causà alqs vigilat vel a quâ sibi cuvet, quam custodit.* RAGH. 8. 23.: शत्रुषुचेन्द्रियेषु च

... जाग्रतौ; C' AUR. 35.: नाखपदं स्तनमण्डले यद् दत्तम् ... जागर्ति रक्षति विलोकयति. - *Caus.* expergefacere. HIT. 50. 4.: कथं स्वामिनन् न जागरयसि.

(Gr. (γ)εγείρω; lat. *vigil*, *vigilo*, e *guigil*, *guigilo*? mutato

r in *l* et abjectâ initiali gutturali, sicut in *vivo* pro *guivo* = जीवामि; sic etiam germ. vet. *wachar* vigil e *quachar* vel *huachar* explicandum esse censeo; *wachal* id., mutato *r* in *l*, sicut in lat. *vigil*; abjectâ finali radicis syllabâ: *wachem* vigilo, goth. *waka*; fortasse etiam hib. *mosgalaim* vigilo huc pertinet, ita ut in *mos-galaim* dissolvendum sit; nescio tamen, unde deduci possit syllaba *mos*.)

जाड्य *n.* (a जड *s.* य) 1) frigus. 2) stultitia. BHAR. 2. 12.

जात (*Part. pass.* r. जन् *s.* त) 1) natus. 2) *n.* species, genus, classis, tribus. RAGH. 5. 1. 11. 71. (Huc trahimus nostrum *Kin-d*, ratione habitâ, scr. जात mutilatum esse e जन्त; lith. *gentis* cognatus, attenuato *a* in *i*.)

जातपुत्र (*BAH.* e praec. et पुत्र filius) natos filios habens, in fem. quae filios peperit. BR. 2. 32.

जातमन्मथ (*BAH.* e जात et मन्मथ *m.* amor) natum amorem habens, amore captus, amans, *c. loc. rei.* IN. 4. 17.

जातहृप *n.* (natam formam, pulchritudinem habens. *BAH.* e जात et हृप) aurum. R. Schl. I. 38. 22.

जातवेदस् *m.* (natos Vêdos habens; qui Vêdos genuit, e जात et वेदस् *Collect.* Vêdi) 1) cognomen dei Agnis. (*) 2) ignis. MAH. 1. 883. RAGH. 12. 104. 15. 72.

जातस्नेह (*BAH.* e जात et स्नेह amor, desiderium) natum amorem, desiderium habens, desiderio captus, desiderans *c. loc.* BR. 1. 18.

जाति *f.* (r. जन् *s.* ति थ. जात) 1) nativitas, natales, origo. R. Schl. I. 59. 18. 2) familia, stirps, genus, species, tribus, classis. N. 13. 25. 55. DR. 4. 16. SU. 2. 8. (Lat. *gens* e *gen-ti-s*, servatâ nasali, quam scr. जाति, e जन्ति, expulit; lith. *pri-gentis* f. natura.)

जातीय (a praec. *s.* ईय) gentilicium. R. Schl. II. 15. 13.

जातु (fortasse a stirpe interr. क, mutatâ tenui gutt. in mediam palat.; cf. चित्) *Adv.* unquam, praecipue in constructione cum न occurrit, ad exprimendum nunquam. H. 2. 20. 4. 44.

(*) Wils.: One legend makes the Vêdas to have issued from the mouth of Agni.

जात्य (a जाति s. य) generosus, nobilis, excellens, praestans. RAGH. 17. 4. R. Schl. II. 9. 40.

जानपद m. (a जनपद s. म) rusticus. N. 26. 32.

जानि f. (ut mihi videtur, a जन vir, productâ vocali म, sicut in नारी a नर, adjecto signo fem. ई, quod correptum est in इ) uxor. RAGH. 15. 61. PAN. V. 4. 134. (Hoc vocabulum accuratius quam जानि cum goth. *qœns*, Th. *qœni*; uxor convenit, quum goth. *é* praeter *ó* respondeat scroto म्; v. gr. comp. 69.)

जानु n. genu. N. 19. 21. जानु दातुम् genu imponere alicui. DR. 9. 5.: तस्य जानु ददौ. (Lat. *genu*, gr. *γόνυ*, goth. *kniu*, Th. *kniva*, nostrum *Knie*; fortasse etiam hib. *glun*, insertâ liquidâ; slav. *КОЛЪНО koljeno*, lith. *kielis*.)

जापय Caus. radices जि, gr. 521.)

जामातृ m. (ut mihi videtur, e जा pro जाया et मातृ mater, qui uxoris matrem tanquam matrem suam habet) gener. (Lat. *gener*, nisi directe venit a rad. *GEN*, ita ut genitorem significet, separari possit in *ge-ner* = जानर uxoris (i. e. filiae) vir, correpto म् in *é*; etiam gr. *γά-μῆρος* ad जानर reducerim, mutatâ dentali nasali in labialem, quam ab rem *ð* euphonicum, quod in *ἀνδρός* etc. videmus, transierit in *μ*; cf. *μεισημῆρος*.)

जामि f. 1) soror. 2) casta mulier. AM. cf. जम्.

जाया f. (r. जन s. य in fem.) uxor. RAGH. 2. 1. 7. 68.; v. जामातृ. (Cf. lat. *Gája*, v. «Vocalismus» p. 207.)

जाम्बूनद n. aurum. (Wils.: *E जम्बूनदी* (*) *a river flowing from mount Sumêru, the Indian Pactolus, and म् aff.*) DR. 7. 7. A. 2. 5. *Ejus originis mythus exponitur* RAM. I. 31. 49.

जायु m. medicamentum. AM.

जार m. (fortasse e जा pro जाया, v. जामातृ, et र a r. रम्, abjecto म्) adulter, amasius adulterinus. (Goth. *hórs*, Th. *hóra* moechor, nostrum *Hure*.)

जाल n. (r. जल् tegere) 1) rete. HIT. 9. 14.; *transl.* turba, multitudo, copia. A. 10. 29. RAGH. 9. 27. 10. 62. 2) fenestra. RAGH. 6. 43. 3) flos non aperta.

जालक n. (a praec. s. क) id. RAGH. 9. 43. 68. Lass. 63. 17. जाल्म m. (ut videtur, a r. जल् s. म) 1) crudelis, severus, ferox, durus. 2) homo vilis, abjectus, nebulo. MR. 251. 13. (Hib. *galmha* «hardness, hardihood, rigour, valour».)

जाङ्गवी f. (a जङ्गु s. म् in fem.) cognomen Gangae, v. जङ्गुतनया.

जाङ्गवीय (a praec. s. ईय) ad Gangem pertinens. RAGH. 10. 27.

जि 1. P. जयामि, praet. redupl. जिगय, जिगय, gr. 443.) 1) vincere, expugnare. BH. 2. 6.: नचै 'तद् विद्मः कतरन् नो गरीयो यद् वा जयेम यदि वा नो जयेयुः; 11. 34.: जैतासि णो सपत्नान्; N. 7. 5.: मन्त्रयूते नलञ् जैता भवान्; SU. 2. 9.: सर्वाम् महीञ् जेतुम्. 2) ludendo auferre ab aliquo, eludere aliquem aliquid, c. acc. pers. et rei; Pass. c. nom. pers. et accus. rei. N. 3. 5.: जित्वा राज्यन् नलन् नृपम्; 12. 83.: जितो राज्यम् वसूनिच; cf. Stenzler. ad *Kumâra Sambh.* p. 111. - Caus. जापयामि (v. gr. 521.) vincere jubere. SAK. 29. 4. *infr.*, *PASS.*: न मे हस्तः प्रसरति वाङ्मात्रेण जाप्यसे. - *Desid.* जिगीषामि; BH. 10. 38.: नीतिर् अस्मि जिगीषताम्. (Fortasse lith. *galu* possum, *galybē* potestas, *ap-galu*, *per-galu* supero, vinco, *pergalē* victoria, quorum *l a यू तौ* जयामि deduci potest - v. gr. comp. 20. - sicut in nostro *Leber* = यकृत jecur, *ἥπαρ*, et praec. लट्टो = scr. यष्टि (Lass. gr. praec. 195.), et sicut *r* pro यू invenitur in hib. *treigim* relinquo = त्यजामि; hib. *gar* «profit, advantage, gain, good».)

c. म्रव recuperare. MAH. 1. 7765.: म्रवजित्यच तद् धनम्.

c. नि i. q. simpl. SU. 2. 7.: ताव् इन्द्रलोकान् निजित्य यक्षरक्षीगणांस् ततः.

c. निस् id. RAM. I. 50. 28.: कामक्रोधाव् अनिर्जित्य; N. 12. 47.: निर्जितारिणा; 13. 58.: द्यूते स निर्जितः; victo-

(*) Potius *g'ambūnadi*, scribitur enim quoque *g'ambū* pro *g'ambu*.

riā acquirere. MAH. 1.152.: यदा श्रौषम् द्रौपदीं रङ्ग-
मध्ये लक्ष्यम् भित्त्वा निर्जिताम् अर्जुनेन.

c. निष् praef. वि id. MAN. 11.205.: विवादे विनिर्जि-
त्य.

c. परा id. DEV. 2.2.: अस्त्रैर् महावीर्यैर् देवसैन्यम्
पराजितम्; N. 26.19.: एकपाणेन वीरेण नलेन स
पराजितः Praet. multf. AZM. MAH. 1.6378.: द्रोणः प-
राजैष्ट मां स सखिविग्रहे (पराजैष्ट?).

c. वि P. A. id. SU. 2.8.: सर्वा म्लेच्छजातीर् विजिग्यतुः;
MAH. 1.2268.: दक्षिणां सहदेवस् तु विजिग्ये; RAGH.
12.104.

जिगीष् Desid. r. जि, v. gr. 544.

जिगीष् (a praec. s. उ, gr. 645.) vincendi cupidus. RAM. I.
36.16.

जिघत्सु (a जिघत्स् Desid. r. घस्, s. उ) famelicus. AM.

जिघांस् Desid. r. हन्, v. gr. 551.

जिघांसा f. (a praec. s. आ) necandi cupidus. RAGH. 15.19.

जिघृच् Desid. r. ग्रह्, v. gr. 102. d. 551.

जिघृक्षा f. (a praec. s. आ) prehendi cupidus. RAGH. 9.
46.

जिज्ञासा f. (a जिज्ञास् Desid. r. ज्ञा, s. आ) exploratio. HIT.
20.13. 72.14.

जिज्ञास्तु (a जिज्ञास् Desid. r. ज्ञा, s. उ) cognoscendi, explo-
randi cupidus. BH. 6.44.

जित् (r. जि s. त्, gr. 643.) vincens, expugnans; in fine
compp. DR. 9.11.

जितक्रोध (BAH. c जित et क्रोध iracundia) victam iracun-
diam habens, expers iracundiae. SA. 3.2.

जितक्लाम (BAH. e जित et क्लाम lassitudo) victam lassitudi-
nem habens, lassitudinis expers. H. 1.52.

जितात्मन् (BAH. e जित et आत्मन् q.v.) victam, domitam
animam habens, victum semetipsum habens, qui animi
affectiones vicit. SU. 2.2.

जितेन्द्रिय (BAH. e जित et इन्द्रिय n. sensus) victos, do-
mitos sensus habens. SU. 3.2. SA. 1.2.

जिन्व् 1. P. (प्रोणने, scribitur जिव्, gr. 110^a.) exhila-
rare.

जिम् 1. P. (अदने क. भक्षे v.) edere; cf. जम्, चम् et v.
जेमन.

जिरि 5. P. जिरिणामि (हिंसायाम्) offendere, ferire, lac-
dere, occidere; cf. चिरि, जृ, जूर्व, ऋ. (Hib. *gea-
rain* «I sharpen, whet, cut, bite, knaw».)

जिष् 1. P. (सेचने क. सेके v.) humectare, irrigare, con-
spargere.

जिष्णु (sem. -ष्णु, r. जि s. स्नु; v. gr. 645. s. स्नु) 1) Adj. vin-
cens, victoriosus. RAGH. 4.85. 10.18. 2) cognomen Ar-
g'uni.

जिहीर्ष Desid. r. ह्, v. gr. 543.

जिहीर्षु (a praec. s. उ) capiendi, rapiendi cupidus. N.
9.16.

जिह्म (ut videtur, forma redupl. a r. हा s. म, cf. gr. 370.)
1) curvus, flexus. A. 7.6. 2) transl. pravus. N. 12.83.
(Hib. *giomh* «a lock of hair; a fault».)

जिह्मग (e praec. et ग् iens) serpens. MAH. 982.

जिह्वा f. (fortasse forma redupl. a r. ह्वे vocare, v. Pott.
p. 230.; sec. Wils. a r. लिह् lingere, mutato ल् in ज्, s.
वा) lingua. H. 2.9. (Si जिह्वा descendit a लिह्, huc
trahenda sint lith. *liez'uwis*, cf. *laiz'u* lingo, lat. *lingua*.
Goth. *tuggō*, nostrum *Zunge* et hib. *teanga*, si huc perti-
nent, ita e जिह्वा explicari possunt, ut soni ज् = *dsch*
solum prius elementum relictum sit; zend. *𑀧𑀯𑀭𑀸𑀢𑀺𑀲𑀺𑀳𑀺*
hizva autem sibilantem solam, mutato s in h, servavit;
v. gr. comp. 53.)

जीन m. (r. ज्या s. न् v. gr. 608.) senex. AM.

जीमूत m. nubes. N. 12.57.

जीर्ण v. जृ.

जीव् 1. P. A. vivere. N. 11.17.: जीवत्व् असुखजीवि-
काम्; H. 1.39.: स जीवेत सुखं लोके. — न जी-
वितुम् mori. SA. 5.99.: पुरा मातुः पितुर् वा पि यदि
पश्यामि विप्रियम् । न जीविष्ये. — Caus. facere ut
alqs reviviscat, vitam recipiat. MAH. 1.1994.: वृद्धम्
जीवयामास; 1995.: पार्थिवञ् जीवयिष्यति. (*) —

(*) In recentioribus libris invenitur forma caus. anomala

Desid. त्रिजीविषामि. BH. 2. 6.: यान् एव हत्वा न त्रि-
जीविषामस् ते ऽवस्थिताः प्रमुञ्चि. (Lith. *gywėnu vivo*,
gywas vivus, slav. ЖИВЪ *schivŭ vivo*; goth. *qivis vi-*
vus, germ. vet. *queh*, anglo-sax. *coic vivus*, mutato *v* in
gutturalem, sicut in lat. *vic-si*, *vic-tum*, gr. comp. 19.;
nostrum *queck* in *Quecksilber*, *er-quickē* recreo; lat. *vivo*
e *guivo*, abjectā gutturali, servato *v* euphonico, cui res-
pondet β τῶν βίος, βίῳ, cf. इया nervus arcūs, cum
quo convenit βίος; ζῶν correptum esse videtur e ζῆρῶν
tanquam Denominativum, cui responderet scr. जीवया-
मि a जीव vita.)

- c. अनु vivendo sequi *alqm.* SA. 5.94.: जीवन्ताव् अनु-
जीवामि; RAGH. 19. 15.: अन्वजीवद् अमरालकेश्वरौ
(Ed. Calc. अत्यजीवद्; quod Schol. explicat per अति-
क्रम्य जीवितवान् ततो ऽप्य उत्कृष्टजीवित आसीत्.)
c. उप 1) obsequi, obedire c. *acc. pers.* MAN. 9. 105.: शे-
षास् तम् उपजीवेयुः; MAH. 2. 1625.: बान्धवास् त्वौ
'पजीवन्तु सहस्राक्षम् इवा 'मराः. *Pass.* RAM. III. 76.
58.: सुजीवं नित्यशस् तेन यः परैर् उपजीव्यते. 2) c.
acc. rei exsequi, perficere, observare. MAN. 10. 74.: ते
सम्यग् उपजीवेयुः षट् कर्माणि. 3) c. *ablat.* depen-
dere ab aliquo. RAM. III. 76. 58.: तेन तु उजीवं यः प-
राद् उपजीवति.
c. उप praef. प्रति reviviscere, vitam recipere. Mr. 122.
3. *infr.*: प्रत्युपजीविता 'स्मि.
c. वि *id.* MAH. 1. 2002.: द्विजप्रभावाद् राजेन्द्र व्यजी-
वत् स वनस्पतिः.
c. सम् *i. q. simpl.* N. 26. 25.: सञ्जीव शरदां शतम्; DR.
9. 4.: पुनः सञ्जीवमानस्य. - *Caus.* facere ut alqs reviv-
iscat, in vitam revocare. RAGH. 12. 74.: सीताम्... स-
मजीवयत्. - *Desid. formae causalis* MAH. 1. 2012.:
सञ्जिजीवयिषु in vitam revocandi cupidus.

जीव (r. जीव् s. अ) 1) *Adj.* vivus. DR. 7. 20. 2) *Subst. m.*

g'ivāpayāmi (Lass. XVIII. 6. 9. 14. 16.), cujus analogiam
sequuntur Prācritae formae ut *mōābēhi* (UR. XX. 12.), quod
sanskrite sonaret *mōcāpaya*; cf. Lass. Institut. linguae
Prācr. p. 360.

vita. (Lith. *gywas vivus*; goth. *qivis*, Th. *qivā*, lat. *vi-*
vus; gr. βί(ε)ος; hib. *beo* «living, alive».)

1. जीवन *n.* (r. जीव् s. अन्न) vita. BH. 7. 9.
2. जीवन (a जीवय् *Caus.* r. जीव्, s. अन्न) vivificus. A. 4.
51.
जीवल *m.* (r. जीव् s. अन्न) *n. pr.* N. 15. 7.
जीविका *f.* (r. जीव् s. इक in *fem.*) vita. N. 11. 17.
जीवित *n.* (r. जीव् s. त) vita. DR. 9. 11. BR. 1. 27. (Lith.
gywatā; slav. ЖИВОТ *schivot*; lat. *vita* e *vivita*.)
जु 1. *P. A.* जवामि, जवे ire, festinare, v. जव. (Cf इयु, कु,
lith. *z'ūvu* venio fut. *z'u-su*.)

- जुगुप्स *Desid.* r. गुप् q. v.
जुगुप्सा *f.* (a praec. s. आ) vituperatio. MR. 15. 5.
जुङ् 1. *P.* (त्यागे, scribitur जुग्, gr. 110^a). videtur esse
forma redupl. pro जङ्ग्, v. जङ्ग्) relinquere.
1. जुङ् 6. *P.* (बन्धे) ligare.
2. जुङ् 6. *P.* (गतौ) ire.
3. जुङ् 10. *P.* (प्रेरणे *K.* नोदे *v.*; *Caus.* praecedentis) mittere.
जुत् 1. *A.* (भासने *K.* द्युत्याम् *v.*) lucere, fulgere; cf. इयुत्,
द्युत्, दिव्.
जुन् 6. *P.* (गतौ) ire.
1. जुष् 1. 10. *P.* जोषामि, जोषयामि (परितर्कणे *K.* तर्के तृ-
ष्णौ *v.*) investigare, exhilarare.
2. जुष् 6. *A.* (प्रोतिसेवनयोः *K.* मुदि सेवे *v.*) amare, desi-
derare; colere. BH. 2. 2.: अनार्यजुष्ट; N. 12. 65.: आ-
श्रममण्डलन् नानामृगगणजुष्टम्; MAH. 1. 3569.:
अमरराजजुष्टात् पुण्यात् लोकात् पतमानं ययातिं स-
म्प्रेक्ष्य. *In dial. Véd.* benevole accipere. ROS. R16V. Sp.
12. 2.: जुषस्व गिरिम् मम; 13. not.: जुषस्व नः स-
मिधम्. *Caus.* जोषयामि facere ut alqs colat, peragat.
BH. 3. 26.: जोषयेत् सर्वकर्माणि. (Cf. zend. *z a ó s' a* voluntas
gr. comp. 58.; hib. *gus* «a desire, incli-
nation»; goth. *KUS* eligere, *kiusu*, *kaus*, *kusum*, nostrum
kiese, lat. *gus-tus*, nisi hoc pertinet ad घस्; gr. γέϋω,
γέϋομαι, v. Pott p. 277.)

जुह्वत् *v. इ.*

ज्ञृति *f.* (r. ज्ञृ s. ति productâ radice vocali) celeritas. AM.

ज्ञृत् 1. *P.* (जीर्णे क. ज्यानौ वधे *v.*) contritum esse, senescere, occidere, cf. जूर्त्, गूर, जृ i.e. जार, unde जूर, mutato अ in ऊ.

ज्ञृति *f.* (r. ज्वर s. ति) febris. AM. (Hib. *gurt* «pain, trouble, fierceness».)

ज्ञृत् 1. *P.* (वधे) occidere. (Hib. *gearbaim* «I grieve, hurt, wound».)

ज्ञृष् 1. *P.A.* (हिंसायाम् क. वधे *v.*) laedere, occidere, cf. जष्, कष्, जस्, कष्, कूष्.

ज्ञृत् 1. *P.* (न्यक्कारे) humiliter, breviter reddere. (Cf. nostrum *kur-z*, scot. *gearr*, *goirid* brevis.)

ज्ञृम् 1. *A.* जर्भे hiare, aperire, expandere, os diducere, oscitare; *v. sq.* et cf. जम्, जम्म्. (Germ. vet. *CHLUP* findere, *chliupu* findo, attenuato अ *TOU* जर्म् in *u*; germ. med. *KLUB* hiare, separari; transfindere; nostrum *klaffe*, *Kluft*; huc etiam traxerim goth. *graba* fodio, nostrum *grabe*, gr. *γράφω*; hib. *grabhaim* «I carve, grave, insculp», *grafaim* «I write, inscribe, scrape, grub», *grafan* «a grubbing-ax».)

ज्ञृम् 1. *A.* (scribitur जृम्, gr. 110^a.) 1) *id.* H. 2. 6.: जृम्भमाण; *PAR. BHAR.* 3. 4.: तृष्णे जृम्भसि पापकर्मनिरते ना 'द्या 'पि सन्तुष्यसि. 2) *laxare arcum.* R. Schl. I. 75. 17.: तदा तु जृम्भितं शैवन् धनुर ... छङ्करिणः; 19.: जृम्भितन् तद् धनुर दृङ्ग. *v.* जृम्, जृम्भण.

c. उत् hiare, aperire, se expandere. *Lass.* 69. 5.: वसन्तः सन्ततो ऽजृम्भितानङ्गशृङ्गारः.

c. उत् *praef.* सम् conari, contendere. *BHAR.* 2. 6.: व्यालम् बालमृणालतन्तुभिर असौ शेरुम् उजृम्भते.

c. वि hiare, se expandere; diffundi, dispergi. *UR.* रजन्याम् विजृम्भते मदनवाधा; *RAGH.* 3. 19.: सुखञ्चामङ्गलतूर्यनिस्वनाः ... व्यजृम्भन्त.

ज्ञृम्भण *n.* (r. जृम्भ s. अन्) actio aperiendi, expandendi, efflorescendi. *BHAR.* 1. 24.: मालती शिरसि जृम्भणोन्मुखी.

ज्ञृत् 1. 4. 9. 10. *P.* जारामि, जीर्यामि (gr. 330.), जृणामि (gr. 385.), जारयामि. 1) conteri, consumi, confici, *praeser-*

tim aetate. क.: जृणाति जारया जनः; *Part. pass.* जीर्ण senex, vetus, decrepitus. *BH.* 2. 22.: वासांसि जीर्णानि; R. Schl. II. 2. 6.: जीर्णस्या 'स्य शरीरस्य विश्रान्तिम् अभिरोचये. 2) concoquere, digerere. *HIT.* 5. 14.: अजीर्णे भोजनम् विषम्. - *Caus.* जारयामि et जारयामि concoquere, digerere. *MAH.* 1. 2240.: जारयामास तद् (विषम्) वीरः सहा त्रेन. (V. जरत्, जरा, जरित et cf. कृ, जूर, ज्री, जिरि, चूर्ण, गूर, 2. कृ, शृ; hib. *crionaim* «I dry, wither, fade, dwindle», *criona* «old, ancient, prudent, sage» = जीर्ण; *v.* जरत्; fortasse lat. *aeger* huc pertinet, ita ut *ae* sit praepositio, quam ad अधि *q. v.* vel अति retulerim, ejectâ consonante; slav. *зрѣти* *zrjeju* maturesco, russ. *зerno* granum a conterendo dictum et formâ cum part. जीर्ण cohaerere videtur; lat. *grânum* fortasse per metathesin e *gârnum* = जीर्ण, quod ipsum e जार्ण, attenuato आ in ई, *v. gr.* 308., *Vocalismus* p. 214.; goth. *kaur̃n*, Th. *kaur̃na* pro *kurna* (gr. comp. 519.) e *karna*; nostrum *Korn*; lith. *girna* lapis molarie manuarie, *girnôs* pl. mola manuarie; russ. *жёрновъ schernov* lapis molaris; goth. *quairnus* mola, germ. med. *quirn*, *kurn*, *id.*; cf. *Pott.* p. 228.)

जेत् *m.* (r. जि s. त्) victor. AM.

जेमन *n.* (r. जिम् edere s. अन्) cibus, victus. AM. (Hib. *diamann* «food, sustenance», *v.* जम्.)

जेष् 1. *A.* (गतौ क. गत्याम् *v.*) ire.

जेह् 1. *A.* (यत्ने. Fortasse forma redupl. a र. हि, abjecto इ) operam dare, niti.

जे 1. *P.* (क्षये) perire; cf. क्षै.

जेत्र *Adj.* (*Fem.* ज्री, ut videtur, a perduto primitivo जित्र, a र. जि s. त्र, sicut चित्र a चि) victor, victoriosus. *RAGH.* 4. 16. 12. 85.

ज्ञ (r. ज्ञा s. अ) sciens, noscens, *in fine comp.* N. 2. 17.

ज्ञप् *Haec a grammaticis tanquam radix proposita syllaba nil aliud est quam Caus. radice ज्ञा, cujus Caus. vulgo sonat ज्ञापय (gr. 519.), unde ज्ञप् correpto आ in अ, quam correptam formam ibi tantum adhibitam videmus, ubi*

suff. त part. pass. proxime cum radice conjungitur, ita ut praeter ज्ञापित inveniatur ज्ञप्त, quae forma ejecto इ convenit cum ताप्त pro तापित, v. तप्. Exempla formae ज्ञप्त praef. आ et वि v. DEV. 6. 5.: तेना "ज्ञप्त ab hoc jussus; HIT. 67. 19.: सर्वैः पशुभिर् मित्त्व सिंहे विज्ञप्तः ab omnibus animalibus conjunctis leoni dictum est; HIT. ed. Ser. 87. 16.: गरुत्मता प्रभुर भगवान् नारायणः ... विज्ञप्तः (ed. Bonn. विज्ञापितः).

ज्ञा 9. P. A. ज्ञानामि, ज्ञाने (gr. 386.). 1) scire, nosse, cognoscere, intelligere. N. 12. 13.: ज्ञानाति वार्ष्णेयः क्व नु राजा नलो गतः; SA. 6. 35.: त्वम् अत्र हेतुञ् जानीषे; N. 20. 8.: सर्वः सर्वन् न जानीते सर्वज्ञो नास्ति कश्चन. C. accus. rei, de qua scimus. N. 12. 14.: नैष जानाति नैषधम्; H. 1. 6.: तच्च पापन् न जानीमो यदि दग्धः पुरोचनः; *subintellecto verbo substantivo in constructionibus, quae latino Infin. cum accus. respondent:* N. 12. 77.: तस्य मान् तनयां सर्वे जानीत hujus me filiam esse cuncti scite; 17. 46.: यथाच वो न जानीयाद् ब्रुवतो मम शासनात् ne sciat, vos dicentes esse jussu meo. C. nomin. participii pass. in त्, R. Schl. II. 7. 23.: न जानीषे तेने 'वम् अतिसन्धिता nescis ab illo sic decepta (te deceptam esse). *Cum Infin.*, BH. 1. 39.: कथन् न ज्ञेयम् अस्माभिः पापाद् अस्मान् निवर्तितुम्. 2) sciscitari, percontari, exquirere. N. 17. 44.: स नलः सर्वथा ज्ञेयः कश्चा 'सौ क्वच वर्तते; H. 2. 11.: गच्छ जानीहि को न्व एते शेरते वनम् आश्रिताः; DR. 1. 14.: गच्छ जानीहि सौम्यै 'नाङ् कस्य वा 'त्र कुतो ऽपि वा; 1. 16. N. 22. 1. - Caus. ज्ञापयामि (gr. 519.) *part. pass.* ज्ञापित *et* ज्ञप्त (v. ज्ञप्) 1) facere ut alqs sciat, nunciare. MAH. 1. 5864. c. *gen. pers. et acc. rei:* ततस् ते ज्ञापयामास्तु धृतराष्ट्रस्य नागराः । पाण्डवान् अग्निना दग्धान्; 2. 558.: तम् ... अज्ञापयत् स्वम् प्रयोजनम्. 2) jubere. HIT. 98. 21.: यद् आज्ञापयति देवः. - *Desid. AZM.* sciendi, cognoscendi, sciscitandi, explorandi cupidum esse; explorare. N. 19. 12.: अज्ञान् जिज्ञासमानो विचार्यच पुनः पुनः; R. Schl. II. 12. 15.: अथ जिज्ञाससे मान् त्वम् भरतस्य प्रियाप्रिये;

RAGH. 2. 26.: आत्मानुचरस्य भावञ् जिज्ञासमानाः v. जिज्ञासा. (Lat. *GNA, GNO, gnā-rus, (g)nosco, co-gnosco, i-gnōro*; fortasse *glōria e gnōria*, sicut *alius* = अन्य; gr. ΓΝΩ, γνῶσις, ἐγνων, γνῶ-σις etc., (γ)νοέω, (γ)νοῦς etc.; γιγνώσκω formā convenit cum *Desid.* जिज्ञासे, ita lat. *nosco, co-gnosco*; etiam *διδάσκω* huc trahimus, mutatis gutturalibus in linguales, sicut in persico *dā-nem* scio = जानामि; *δαῖναι* Denominativum esse videtur a ज्ञान, ejectis nasalibus; lat. *disco* correptum esse censeo e *didasco*, et *doceo* explicari possit e caus. ज्ञापयामि, mutatā labiali in gutturalem; etiam *δι-ζῆμι* tanquam formam redupl. sensu *desid.* ad ज्ञा traxerim, mutatā gutt. in ζ, quod in syllaba redupl. transit in δ, v. *Desid.* जिज्ञास् explorare. Germ. vet. *CHNA* nosse, unde praet. *chnāta* et subst. *chnāt* cognitio; angl. *I know*; goth. *kann novi*, germ. vet. *chan* id., pl. *clunnumēs*, nostrum *kann, kenne*, quae aut ita explicari possunt, ut nasales finales origine ex intermedia syllaba *τῶ* ज्ञानामि ortae sint, sicut in persico *dānem* scio, aut ita ut per metathesin e ज्ञा ortum sit *kann* (*), reduplicatā nasali, nisi separandum est *kan-n* et altera nasalis ad radicem primitivam altera ad derivationem pertinet. Lith. *z'innau* scio, *z'innē* scientia, *saz'innē* conscientia; quae duplici nasali cum germ. *cann* conveniunt; slav. *ЗНАЮ* *znaju* novi primitivam radicis formam accuratius servavit. Hib. *gnia* «knowledge», *gnic* id., *gno* «ingenious», *gnas* «custom, use».)

c. अनु 1) permittere. MAH. Exord. 136.: अन्वजानात् ततो द्यूतम्; N. 24. 5.: अन्वजानात् स पार्थिवः. 2) *frequentissime* dimittere, proficiscendi veniam dare. H. 1. 26.: अनुज्ञातः स गच्छे 'ति भ्रात्रा ज्येष्ठेन; Br. 2. 28.: अनुजानीहि माम् आर्य; A. 4. 54. N. 17. 19. 18. 5. 24. 4. - Caus. facere ut alqs permittat sive dimittat, veniam proficiscendi petere. MAH. 1. 2414.: स मातरम् अनुज्ञाप्य

(*) Respicias scr. *d'mā* flare, quod in specialibus temp. transponitur in *d'am*.

- तपस्य एव मनो दधे. (Pottius apte, ut mihi videtur, confert gr. *ἀνώγυω*; v. sq.)
- c. अनु praef. अभि 1) mandare, jubere. IN. 4.14.: तव शक्राभ्यनुज्ञातः पादाव् अद्य प्रपद्यताम्; 5.49.: तव पित्रा भ्यनुज्ञाताम् ... यस्मान् मान् ना भिनन्देथाः. 2) dimittere. IN. 5.29.: तव पित्रा भ्यनुज्ञाता गताः स्वं स्वङ्गृहं स्मृताः - Caus. 35.: जग्मतुश्च यथाकामम् अनुज्ञाप्य परस्परम्.
- c. अनु praef. सम् 1) permittere. N. 6.7.: अस्माभिः समनुज्ञाते दमयन्त्या नलो वृतः. 2) mandare, jubere. IN. 5.34.: ततो ऽहं समनुज्ञाता तेन पित्राच ते ऽनघ. 3) dimittere. Su. 2.2.: स्तुष्टिः समनुज्ञातौ.
- c. अभि 1) i. q. simpl. N. 20.14.: अहं हि ना भिजानामि भवेद् एवन् न वे 'ति वा; 21.21.: ना भिजज्ञे स नृपतिरु उह्नित्रर्थे समागतम्; N. 5.11.: ना भ्यजानान् नलन् नृपम्; 13.73.: सैरन्ध्रीम् अभिजानीष्व.
- c. अभि praef. सम् agnoscere, cognoscere, erkennen. N. 23.24.: इन्द्रसेनां सह भ्रात्रा समभिज्ञाय.
- c. अव spernere. Br. 2.19.: अवज्ञाताच लोकेषु; Bh. 9.11.: अवज्ञानन्ति माम् मूढा मानुषीन् तनुम् आश्रितम्.
- c. आ percipere, cognoscere. IN. 3.1.: शक्रस्य मतम् आज्ञाय; H. 2.16.: भ्रातुरु वचनम् आज्ञाय. - Caus. jubere. IN. 5.20.: किम् आज्ञापयसि देवि. Su. 2.1.
- c. आ praef. सम् Caus. jubere, c. acc. pers. et loc. rei. RAGH. 16.75.: समज्ञापयद् आशु सर्वांन् आनायिनस् तद्विचये.
- c. परि cognoscere, animadvertere, observare. HIT. 18.21.: व्यवहारम् परिज्ञाय वध्यः पूज्यो ऽथ वा भवेत्; 20.14.: तद् परिज्ञाय माजीरः ... पलायितः; MAN. 8.126.
- c. प्र cognoscere, animadvertere, cernere, discernere. R. III. 52.33.: अहो तम इवे 'दं स्यान् न प्रज्ञायेत किञ्चन । राजा चेन् न भवेत् लोके; N. 17.3.: दमयन्त्या गतः सार्जन् (नलः) न प्राज्ञायत कर्हिचित्; Bh. 11.31.: न प्रजानामि तव प्रवृत्तिम्; 18.31.: धर्मम् अधर्मञ्च ... अयथावत् प्रजानाति. - स्त्रियम् प्रज्ञातुम् cum feminā concumbere. MAH. 1.2471.: नच स्त्रियम् प्रजानाति कश्चिद् अप्राप्तयौवनः.
- c. प्रति 1) P. consentire, assentire. N. 19.10.: प्रतिजानामि ते वाक्यङ्गं गमिष्यामि नराधिप; Su. 3.22.: सा तथे 'ति प्रतिज्ञाय. 2) P. praestare alqd. spondere de alquā re. R. Schl. I. 55.13.: ब्रह्मन् न प्रतिजानीमो नास्तिको जायते जनः. 3) A. polliceri. A. 5.8.: प्रतिजानीष्व तद् (गुर्वर्थम्) कर्तुम्; Bh. 18.65.: माम् एवै 'ष्यसि सत्यन् ते प्रतिजाने; MAH. 1.7234.: प्रतिज्ञोचं राड्याय द्रुपदो वदताम् वरः; R. Schl. I. 1.61.: प्रतिज्ञातश्च रामेण तदा बालिवधम् प्रति. 4) A. confiteri. Bh. 3.31.: कौन्तेय प्रतिजानीहि न मे भक्तः प्रणश्यति.
- c. वि scire, cognoscere, intelligere, percipere, dignoscere. N. 12.75.124.: मानुषीम् माम् विजानीत; Bh. 2.19.: य एनम् वेत्ति हन्तारं यश्चै 'नम् मन्यते हतम् । उभौ तौ न विजानीतः; 4.4.: कथम् एतद् विजानीयाम् « quomodo istud intelligam »; IN. 4.1.: पार्थस्य चक्षुर उर्वश्यां सक्तम् विज्ञाय; N. 8.6.: विज्ञाय नलशासनम्; H. 1.3.: विज्ञाय निशि पन्थानम्; 6.: दिशश्च न विजानीमः. - Caus. facere ut sciat, cognoscat alqs, nuntiare. RAGH. 5.20.: समाप्तविद्येन मया महर्षिरु विज्ञापितो ऽभूद् गुरुदक्षिणायै; 14.60.
- ज्ञाति m. (r. ज्ञा s. ति) cognatus, propinquus (*). H. 1.39.41. N. 9.35.16.37. (Goth. *knó-ds*, Th. *knó-di f.*, genus.)
- ज्ञान n. (r. ज्ञा s. अन) 1) scientia. N. 20.8. Bh. 3.3.41.8. 2) mens, intellectus. N. 10.25. A. 8.16.
- ज्ञानवत् (a praec. s. वत्) scientiā praeditus. Bh. 10.38.
- ज्ञानिन् (a ज्ञान s. इन्) id. Bh. 3.39.6.46.
- ज्या 9. P. जिनामि, gr. 386. (जरायाम्) tabescere, senescere; cf. जै.
- ज्या f. nervus arcūs. (Cf. gr. *βίός*, v. जीव.)
- ज्यायस् (gr. 251.) 1) natu major. 2) melior. Bh. 3.1.8. 3) peregrinus, optimus. RAGH. 18.33.
- ज्यु 1. A. (गत्याम्) ire; cf. जु, कु.
- ज्युत् 1. P. A. lucere, fulgere. IN. 1.32.: ज्योतते पावकः -

(*) Wils.: A distant Kinsman, one who does not participate in the oblations of food or water offered to deceased ancestors.

- Caus.* IN. 1. 30.: ज्योतयन् इव भास्करः. *Cf.* जुत्, युत्.
- ज्येष्ठ (gr. 251.) 1) natu maximus. H. 1. 26. 2. 32. 2) optimus. R. Schl. I. 62. 2. (Hib. *gast* «an old woman»; *giostaire* «an active old man», *giostaireas* «old age».)
- ज्यैष्ठ *m.* (a ज्येष्ठ constellatio quaedam s. ऋ) nomen mensis, Maius - Junius. AM.
- ज्योतिस् *n.* (r. ज्युत् s. इस्) 1) lumen, splendor. BH. 5. 24. 13. 17. 2) stella, sidus. BH. 10. 21.
- ज्योत्स्ना *f.* (ut videtur, a ज्योतिस् s. न in fem., ejecto इ) lumen lunae. SA. 5. 106.
- जि 1. *P.* (अभिभवे) superare, vincere; *cf.* जि.
- जी 9. 1. 10. *P.* जिणामि, ज्रयामि, ज्राययामि (ज्याने) senescere; *cf.* जू, ज्या.
- ज्वर 1. *P.* (रोगे) aegrotare, febrile. CAUR. 6.: दीर्घचिह्न-ज्वरिताङ्गयष्टि; *ubi Schol.* ज्वरित *per* पीडित *explicit.* (V. जूर्ति, ज्वर et *cf.* जू, जूर, lat. *ae-ger*, v. जू; hib. *gurt* «pain, trouble, fierceness», v. जूर्ति; fortasse huc pertinet nostrum *schwer*, germ. vet. *swâr* et *swâri* gravis, germ. med. *swâr*, *swære* gravis, molestus, tristis, aeger animi, mutatâ gutturali in sibilantem, vel abjectâ gutturali et deinde praefixo *s* euphonico, sicut nostrum *schwätze*, germ. med. *swaze* garrus cum वद् dicere cohaerere videtur; *cf.* germ. vet. *var-wâzu* maledico. Huc etiam referri possit nostrum *Qual, quâlen*, mutato *r* in *l*.)
- ज्वर *m.* (a praec. s. ऋ) aegritudo, *transl.* molestia, difficultas, labor, dolor. BR. 1. 15. N. 20. 39. BH. 3. 30. RAGH. 8. 83.
- ज्वल् 1. *P.* flammare, flagrare. IN. 1. 6.: ज्वलितास्य; H. 4. 48.: रोषज्वलन्. - *Caus.* accendere. SA. 5. 78.: ततो ऽग्निम् आनयित्वे 'ह ज्वालयिष्यामि पावकम्. (Hib. *guallaim* «I blacken, burn», *gual* «coal, coals,

fire»; huc etiam nunc traxerim nostrum *Kohle*, germ. vet. *colo*, angl. *coal*, quae supra minus apte cum अङ्गार comparata sunt; fortasse lith. *swelû* amburo, ustulo, mutatâ gutturali in sibilantem; germ. vet. *wallu* ferveo, aestuo, bullio, *walm* fervor (aestatis), *wâli* tepor, abjectâ initiali gutturali, sicut in *warm*, v. घर्म; fortasse etiam lat. *bullio* huc pertinet, mutato *v* in *b*, sicut in *bis* = द्विस्.)

- c. प्र *P. A. id.* IN. 5. 26.: प्रजज्वलमानेषु अग्निषु; N. 23. 13.: अथ प्रज्वलितस् तत्र महसा हव्यवाहनः; DR. 6. 28.: क्रोधः प्रजज्वाल. - प्रज्वलित flammans. A. 13. 38. - *Caus.* accendere. HIT.: दीपम् प्रज्वाल्य.
- c. वि praef. अभि *id.* BH. 11. 28.: वक्राण्य् अभिविज्वलन्ति.
- c. सम् *Caus.* accendere. SA. 6. 25.: अग्निन् तत्र सज्ज्वाल्य.

ज्वल (r. ज्वल् s. ऋ) flagrans. H. 2. 7. BHAR. 1. 95.

ज्वलन (r. ज्वल् s. ऋ) 1) *Adj.* flammans, flagrans. A. 10. 43. 2) *Subst. n.* flamma. BH. 11. 29.

ज्वलानन (BAH. e praec. et आनन *n.* vultus) flagrantem vultum habens. H. 2. 7.

ज्वलित (r. ज्वल् s. त) 1) flagrans, flammans, v. ज्वल्. 2) *n.* splendor. RAGH. 8. 83. (Aut huc aut ad गौर flavus trahi posset nostrum *Gold*, ita ut aut a flavo colore aut a splendore dictum sit, servatâ initiali mediâ (gr. comp. 92.), quae in voce *Kohle* secundum generalem legem in tenuem se convertit; v. कनक a कन् splendere.)

ज्वलितास्य (BAH. e praec. et आस्य vultus) flagrantem vultum habens. IN. 1. 6.

ज्वाल *m.* (r. ज्वल् s. ऋ) flamma. AM.; v. sq. (Hib. *gual m.* «coal, coals, fire»; v. ज्वल्.)

ज्वाला *f.* (Fem. praec.) *id.* RAGH. 15. 16.

क

कङ्कार *m.* (e sono कङ्क et कार faciens, v. चीत्कार) sonus quidam lenis, susurrus, bombus; *e. c. apium* (v. UR. 72. 2.). BHAR. 1.8.; UR. 73.6.

कट् 1. *P.* (सङ्घाते *K.* संहतौ *v.*) *i. q.* जट्.

कटिति *Adv.* celeriter, subito. BHAR. 1.69.

कम् 1. *P.* edere; *v.* जम्.

कम्प *m.* saltus, *Sprung*, a jump. HIT. 63.15. (Cf. चुप्, क्प, कम्प, angl. jump.)

कार *m.* (ut videtur, a r. कृ s. झ) catarrhacta. AM.; *v.* निर्कार.

कर्च् 6. *P.* *i. q.* जर्च्.

कर्ह् 6. *P.* *id.*

कर्न् 6. *P.* *id.*

कर्क् 6. *P.* *id.*

कल्पा *f.* 1) lux solis, lux splendida, splendor. 2) filia. MED. (Cf. डवल्ल, hib. *gal m.* «heat», *galla f.* «fairness, brightness, beauty», *gallad* «a lass, a young girl»; sic

scr. युवन् a splendore dictum esse videtur, ita ut e युवन् mutilatum sit, cf. युवन् sol a दिव् splendere.)

कल्ल *m.* gladiator «a prize fighter». MAH. 2.102.

1. कप् 1. *P. A.* (ग्रहे पिधाने) capere, tegere.

2. कप् 1. *P.* (हिंसायाम् *K.* वधे *v.*) laedere, occidere; *cf.* कप्, कूप, जप्, जूप, कूप.

कप *m.* (ut videtur, a r. कप् capere, tegere) piscis. BH. 10. 31. (Fortasse hib. *iasg id.* abjectâ consonante initiali; de *sg = क्* v. Pictet p.65. Huc etiam referri potest lith. *z'uwis* piscis; abjecto क् et attenuato *a* in *u*, cui euphoniae causâ *w* additum sit.)

किल्लि *f.* (a sono dictum) gryllus. (Cf. *gryllus*, nostrum *Grille*.)

किल्लिका *f.* (a praec. *s.* क in *fem.*) *id.* N. 12.1.

कु 1. *A.* (गतौ *K.* गत्याम् *v.*) ire; *cf.* जु, ड्यु, क्यु.

कूप 1. *P.* *i. q.* कप्.

कृ 4. *P.* कीर्यामि (वयोहानौ *K.* ड्यानौ *v.*) senescere; *v.* जृ.

ट

टङ्क 10. *P.* (बन्धे, scribitur टक्, gr. 110^a.) ligare.

टङ्क *m. n.* 1) scalprum. RAGH. 12.80. 2) pondus quoddam (Wils. «equal to 4 mashas»). HIT. 98.11.; Lass. 29.5.

टल् 1. *P.* (विल्लवे) commotum, perturbatum, perterritum esse; *v.* डवल्ल.

टिक् 1. *A.* (गत्याम्) ire; *cf.* टीक्, टैक्, ठैक्, तङ्क्, तङ्ग, तिक्, तौक्, त्रङ्क्, त्रैक्, त्रङ्ग, त्वङ्ग, तच्च, त्वच्च, तञ्ज.

टिट्टिठम *m.* avis quaedam (Wils. «*Parra jactana* or *goensis*»). HIT. 72.5.

टिट्टिठमो *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *Fem. praecedentis.* HIT. 72.7.

टिप् 10. *P.* (क्षिपे *K.* नुदि *v.*) conjicere, mittere; *cf.* डिप्, डिम्ब, उम्ब, दिम्भ, दम्, दम्भ.

टीक् 1. *A.* (गत्याम्) ire; *v.* टिक्.

टौक् et ठौक् 1. *A.* ire, accedere, appropinquare. BHAT. 2.23.: कृतघातयत्ना यान्तं वने रात्रिचरो डुठैके; 14. 71.: डुठैकिरे पुनर लङ्काम्; SAK. 63.14.: व्यवसितो वक्त्रण् ठैकते. (V. टिक् et *cf.* germ. vet. *TUH* aquam subire, nostrum *tauchen*; *cf.* Graff 5.367.).

ट्वल् 1. *P.* *i. q.* टल्.

उ

- उप् 10. P. A. डापयामि, डापये (संहतौ) coacervare. Cf. उम्प्, डिप्, डिम्प्, डिम्भ, डुम्भ, दिम्प्, दिम्भ.
 उम्प् 10. P. A. (scribitur उप्; gr. 110°.) id.
 उम्ब 10. P. (scribitur उब्, gr. 110°.) i. q. टिप्.
 c. वि imitari. RAGH. 4. 17.: तम् ... ऋतुर विउम्बया-
 मास न पुनः प्राप तच्छ्रियम्; 13. 29.; BHAR. 1. 21.
 उम्भ 10. P. A. i. q. उप् (scribitur उम्, gr. 110°.)
 डिण्डिम m. tympanum parvum. HIT. 58. 21.
 1. डिप् 4. 6. 10. P. डिप्यामि, डिपामि, डेपयामि (क्षेपे क.
 नुदि v.) conjicere, mittere; v. टिप्.
 2. डिप् 10. A. (संहतौ) coacervare; v. उप्.

- डिम्प् 10. A. (scribitur डिप्, gr. 110°.) id.; v. उप्.
 डिम्ब 10. P. (क्षेपे क. नोदे v.; scribitur डिब्, gr. 110°.)
 conjicere, mittere; v. टिप्.
 डिम्भ 10. P. A. (सङ्घाते क. सङ्घे v.; scribitur डिम्,
 gr. 110°.) coacervare; v. उप्.
 डिम्भ m. pullus, catulus.
 डी 1. et 4. A. डये, डीये volare.
 c. उत 4. A. उड्डीये (gr. 61.) evolare, alis se levare.
 HIT. 38. 11.: उड्डीयमानः काको वृक्षम् आरूढः
 डीन n. (r. डी s. न) volatus.
 डुम्भ 10. A. (सङ्घाते क. सङ्घे v.; scribitur डुम्, gr.
 110°.) coacervare; v. उप्.

ढ

ढक्का f. tympanum magnum.
 ढोल m. id.

ढौक् 1. A. v. ढौक्.

ण

De radicibus, quae apud grammaticos a linguali nasali ण incipiunt v. gr. 109.

त

- त v. तत्, gr. 267.
 तंस् 1. et 10. P. (अलङ्कारे क. अलङ्कृतौ v.; scribitur तस्,
 gr. 110°.) ornare; v. अत्रतंस. (Boruss. vet. teisint
 honorare, teisi honor.)
 तक् 1. P. (सहनहासयोः क. सहने हासे v.) sustinere,
 perferre; ridere.
 तन् 1. et 5. P. 1) frangere, dissecare, findere. MAH. 3.
 1585.: शरैस् ततक्षाते परस्परम्; 4. 1883.: अन्यो-
 न्यन् ततक्षुर इषुभिः. 2) in dial. Ved. facere, fabri-
 cari. RIGV. 32. 2.: त्वष्टा स्मै वज्रं स्वयन् ततक्ष
 «Tyashtis ei telum laude dignum paravit»; 20. 2.;

52. 7.; 61. 6.; 111. 1. (Lith. *taszau dolo, ascio*;
 russ. *tesatj dolare*; polon. *ćies'la faber lignarius*, v. sq;
 lat. *tig-num*, cf. Pott. I. 270.; boruss. vet. *tikint facere*,
tikinnimai facimus, *teikusna creatio, creatura*; gr. **TEK**,
τίκτω, τέκνον, τεύχω.)
 तक्षन् m. (r. तक्ष s. अन्) faber lignarius, v. तक्ष.
 1. तङ् 1. A. (गतौ क. scribitur तक्, gr. 110°.) ire. (V.
 टिक् et cf. hib. *teicheamh* «a going, passage», *to-
 chamhlaim* «I march», *tochar* «a causeway, pavement»,
toichim «going, departing»; lith. *tekù curro, tákas se-
 mita, tekúnas cursor*; slav. *tekú curro*.)

2. तङ्क 1. P. (कृच्छ्रजीवने क. दौष्ट्ये V.; scribitur तक्, gr. 110°.) in miseriâ vivere; v. आतङ्क.

तङ्क 1. P. (सखलने क. कम्पे गते V.; scribitur तग, gr. 110°.) vacillare, ire. (V. टिक् et cf. hib. *tagaidh* «come ye on, advance», *tigim* «I come, go, consent».)

1. तञ्च 1. P. (गती क. इती V.) ire.

2. तञ्च 7. P. तनच्चि (सङ्कुचि) curvare, inflectere; v. sq.

तञ्ज 7. P. तनञ्जि (सङ्कोचे) id.

1. तट् 1. P. (उच्छ्राये क. उच्छ्रये V.) surgere; extollere, sublevare. (Fortasse lith. *tēsiu* levo, erigo, mutato *t* in *s*.)

2. तट् 10. P. ताटयामि (आहतौ) percutere, ferire; cf. तट्, तुट्, तुट्.

तट m. n. (r. तट् surgere s. अ) 1) ripa. HIT. 126. 9. 2) montis planities. UR. 41. 5. 3) clunis. IN. 2. 32.

तटिनी f. (a praec. s. इन् in fem.) fluvius.

तट् 10. P. pulsare, ferire, percutere, tundere. MAN. 4. 164.:

शिष्यर्थन् ताडयेत् तु तौ; 8. 299.: ताड्याः स्यू रड्वा; MAH. 1. 2368. 5302.: तम् पदा ताडयत्; DR. 9. 3.: शिरो गृहीत्वा राजानन् ताडयामास; A. 3. 21.: अ- ताडयं शरेणा थ तद् भूतम्; 27.: तानिचा स्य शरीरा- णि शैरु अहम् अताडयम्. (V. तण्ड्, तुट्, तुण्ड्, तुट् et cf. hib. *tathaim* «I kill, destroy», *tathog* «a clash, a slap».)

c. वि i. q. simpl. MAH. 1. 8273.: देवान् व्यताडयेतां शरैः.

तडाग n. piscina, lacus. N. 12. 8.; 13. 2.

तडित् f. (r. तट् s. इत्) fulmen.

तडित्वत् (a praec. s. चत्) fulmine praeditus. UR. 9. 18.

ताण्ड् 1. A. (scribitur तट्, gr. 110°.) i. q. तट्.

ताण्डुल m. (r. तण्ड् s. उल्ल) frumenti granum, praecipue oryzae. HIT. 14. 31.

1. तत् (Them. त, Nom. m. स, सो, सः, f. सा, n. तत्, v. gr. 267.) is, hic, ille; *repetitum*, hic et ille. SA. 6. 20.:

तांस् तान् विगणयन् अर्थान्. — Ad respondendum ad *repetitum* *relativum* (यो यः quicumque) etiam demon-

strativum *repetitur*, e. c. N. 5. 12.: यं यं हि ददृशे तेषान् तन् तम् मेने नलन् नृपम्; BH. 3. 21.: यद् यद् आ- चरति श्रेष्ठस् तत् तद् एवे 'तरो जनः. — Interdum ad orationis vim augendam in constructione cum aliis pro- nominibus ponitur, tam tertiae quam secundae vel pri- mae personae; e. c. सा 'हद् कमलगर्भीभम् अपश्य- न्ती हृदि प्रियम्। न विन्दामि. Interdum ad perso- nam non separatim expressam, sed verbi terminatione in- dicatam refertur; e. c. N. 12. 85.: सा वनानि गिरिंश्चै 'व ... विचरामि. De adverbiali hujus pronominis usu v.

p. 39. s. v. इदम्. — Interdum तत् in initio composito- rum, quae cum alio antecedente vocabulo conjuncta sunt, redundat; e. c. Lass. 32. 12.: भर्तृतद्गतमानसा = भर्तृ- गतमानसा, nam तत् h. l., ut recte observat Lassenius, nil aliud valet, quam भर्तुः; v. तत्पर. (Lith. *tas* hic, *tá* haec; goth. *THA* (Them. articuli masc. et neut.), Nom. masc. *sa* = स, fem. *sô* = सा; gr. TO, TĀ, ô, 'ā, τó; slav. TO, TA, nom. l' hic, *ta* haec, *to* hoc; lat. *is-te*, *is-ta*, *is-tud*, *tam*, *tum*, *tunc*. Hib. *so* hic = स. *Sé* is, er; *si* ea, sie, et *ti* is, is qui ad स्य, त्य pertinere videntur; v. त्यत् et gramm. comp. §§. 343. sq. 353. sq.)

2. तत् (Acc. neut. praec.) 1) ideo. N. 17. 43. 2) in *recen- tioribus scriptis sicut nostrum so ad particulam condi- tionalem respondet*. Lass. 43. 8.

तत v. तन्.

ततस् Adv. (a stirpe त, gr. 267., s. तस्) 1) inde, ab hoc tempore. N. 20. 34., *sequente पश्चात्* *postea*, H. 4. 16. *Hinc frequentissime tum, deinde*. H. 4. 26. N. 1. 20. 2) in constructione cum *comparativo ablativi* तस्मात् *substan- tive positi locum tenet*. H. 1. 37. BR. 1. 8. 18. 3) *cum vi accusat. illuc*. BR. 1. 20. — *Post इतस् q. v. vel accu- sativi vel locativi vim habet, illuc, illic*. N. 10. 4. DR. 8. 25. 4) *repetitum, iterum iterumque*. N. 11. 19. 5) in apodosi respondet ad यदि. Lass. 45. 2. 77. 14. (Gr. τóτεν, slav. *ot-túdu*; v. gr. comp. §. 421.)

तत्क्षणात् Adv. (e तत् et ablat. क्षणात्) eodem momento, statim. N. 23. 21.

तत्त्व vel तत्त्व *n.* cf. gr. 633. (a pronom. *neut.* तत् id, hoc, illud, s. त्व) 1) veritas. DR. 2.5. N. 16.38. BH. 3. 28. 2) natura, vera natura. N.19. 2.28. A. 4.37. BH.18.1.

तत्त्वतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) secundum veritatem, veram naturam; accurate, penitus. BH. 4.9.

तत्पर (hunc, hanc, hoc, hos etc. tanquam praecipuum habens. *BAH.* e तत् et पर *n.*, v. gr. §.666.) plane addictus, plane deditus, *in fine comp. ubi तत् redundat, e.c.* N. 16.26.: ध्यानतत्पर = ध्यानपर meditationi addictus.

तत्परता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum praec.* HIT.128.21.

तत्र (a stirpe pronominali त s. त्र) 1) ibi, hic, illic. IN. 1. 6. — *Pro locat.* तस्मिन्. BR.1.22. (तत्र वासे i.e. तस्मिन् वासे in hac habitatione, cf. एकत्र). तत्र तत्र hic et illic, ubique. IN. 2.31. SU. 1.33. N. 17.36. 2) illuc, in illum locum. H. 2.16. BR. 2.3. (Cf. goth. *thathró* inde, v. gr. comp. §.420.)

तत्रत्य (a praec. s. त्य) qui illic est, *dortig.* HIT. 88.12.

तत्रभवत् *m.* (e तत्र illic et भवत्) *in lingua scenica* excellens, praeclarus, dominus, *de persona absente*, (ita अत्रभवत् *de personâ praesente «der Vortreffliche hier»*). UR. 15.12. *infr.*

तत्रभवतो *Fem. praec.* UR. 15.11. *infr.*

तत्त्व v. तत्त्व.

तथा (e stirpe pronom. त, s. था) sic, ita. DR. 4. 1.; tam.

H. 3.3. A.7.13. — *Particula assentiendi* ita, vero, sane.

H. 4.59. SU. 3.22. *Repetitum respondet ad* यथा यथा (quomodocunque). N.8.14. — तथा वि nihilominus, tamen. HIT. 11.5. 15.10.

तथ्य (a praec. s. थ) *Adj. verus. Subst.n. verum.* N. 5.23.

तद् v. तत्.

तदनन्तर (TATP. e तत् et अनन्तर intervalli expers, proximus) ejus proximus. N. 22.16.

तदा *Adv.* (a stirpe pronom. त s. दा) illo tempore, tunc.

H.1.15. — *Respondet ad* यदा quando. BH. 2.52. 4.7.

DR. 5.18. — *Saepe redundat, ubi in narrationibus eventus tempus definit, quod jam aliis temporis adverbis suffi-*

cienter indicatum est. H. 1.30. N. 20.3. — *In apodosi post यदि valet nostrum* s.o. Lass. 7.13.: यद् एषा मम

भार्या भवति तदा जीवामि.

तदानीम् (v. gr. 652. s. दानीम् et cf. इदानीम्) tunc. DR. 6.10.

तदीय (a तत् s. ईय, v. gr. 288.) 1) qui ejus, hujus, illius, eorum, earum est. RAGH. 2.28. 2) *i. q. primitivum* तत्, e.c. RAGH. 1.31.: सुतान् तदीयां सुरभेः कृत्वा प्रतिनिधिम् «filiam hanc»; P. 2.: तदीयम् अस्ति नौ धनम्.

तद्वत् (e तत् hoc et वत् sicut) ita, sic. Lass. 24.7.

1. तन् 8. P. A. तनामि, तन्वे extendere, expandere, facere, perficere, creare. RAGH. 3.25.: पितुर मुदन् ततान; NALOD. 1.20.: गतिम् इह नलो ऽतनोद् यानेन (Schol. अकरोत्). — *Pass.* तन्ये et ताये (gr. 504.); *part. pass.* तत. BH. 2.17. 8.22.: येन सर्वम् इदन् ततम्. (Gr. *τάνυμαι, τείνω*; lat. *tendo*, adjecto *d*, *tenuis*, *tener*; goth. *thanja* tendo; russ. *tonju* tenuo; lith. *tempju* tendo, adjecto *p*; hib. *tana* «thin, slender, lean», *tanaighim* «I make thin» = *Caus.* तानयामि; cambro-brit. *taenu* «to spread, to expand».)

c. अनु *i. q. simpl.* MAH. 3.12681.: धर्मम् एवा नुतन्वती.

c. अत्र tegere. R. Schl. I. 17.14.: यानङ् कम्बलावततम्; II. 93.4.: अत्रतता वारणैर भूः.

c. वि *i. q. simpl.* NALOD. 1.54.: व्यतनोत् सुरयोगम् (Schol. देवार्चनम् अकरोत्); BHAG. 4.32.: एवम् ब्रह्मविधा यज्ञा वितता ब्रह्मणो मुखे; MAN. 3.28.: वितते यज्ञे.

c. सम् praef. अनु extendere, expandere. BHAG. 15.2.: अधश्च मूलान्य अनुसन्ततानि.

2. तन् 1 et 10. P. तनामि, तानयामि (अज्ञोपतापयोः क.) credere; vexare.

तनय *m.* (r. तन् s. अय, cf. सन्तान) filius. N. 13.34.

तनया *f.* (*fem. praec.*) filia. N. 12.12.

तनु (r. तन् s. उ) 1) *Adj.* (*fem.* तनु, तनू, तन्वी) tenuis.

DR. 7.7. 2) *Subst. f. n.* corpus. DR. 6.20. IN. 1.33. (Gr. *τάνυ* in initio comp.; lat. *tenuis*, adjecto *i*, v. गुरु; germ.

vet. *dunni* — Them. *dunnja* — nostrum *dūnn*; hib. *tana*; russ. *tonki*; v. 1. तन्. Cum तनु corpus cf. slav. ТѢЛО *tjelo*.)

तनुत्र *n.* (e तनु et त्र servans, v. sq.) lorica, thorax.

तनुत्राण *n.* (e तनु corpus, et त्राण servans, a r. त्रा s. अत्र) lorica, thorax. A. 11. 4.

तनुस् *n.* (r. तन् s. उस्) corpus. (v. तनु sgn. 2.)

तनू *f.* (v. तनु) corpus.

तनूनप *n.* butirum purificatum.

तनूनपाद् *m.* (e praec. et अद् edens) ignis. HIT. 55. 10. (cf. जतभुज्, जताशन.)

तनूरुह *m.n.* (e तनू vel तनुस् secundum euph. r. 75. et रुह crescens, a r. रुह s. अ) pilus corporis. N. 26. 32.

तन्ति *m.* (r. तन् s. ति) textor.

तन्तु *m.* (r. तन् s. तु) filum. HIT. 24. 20.

तन्तुक *m.* (a praec. s. क्) *id.* BHAR. 1. 95.

तन्त्र 10. A. (scribitur तत्र, gr. 110^a). sed videtur esse De-nom. a तत्र, quod a तन् extendere) sustentare, *praesertim familiam*. SAK. 91. 13.: प्रजाः प्रजाः स्वा इव तन्नयित्वा.

तन्न (r. तन् s. त्र) I. *m.* textor (cf. तन्ति). II. *n.* 1) filum (cf. तन्तु). 2) sustentatio familiae. 3) nomen librorum, qui precum formulas mysticas et sacros ritus tractant.

तन्द्रा *f.* 1) lassitudo. N. 24. 53. 2) pigritia, segnitia.

तन्वद्ग (f. ई, BAH. e तनु et अद्ग corpus) tenue, gracile corpus habens. H. 2. 37.

तप् 1. *p.* calefacere, urere. A. 4. 47.: न तत्र सूर्यस् तपति; BH. 11. 19.: पश्यामि त्वां स्वतेजसा विश्वम् इदन् तपन्तम्; HIT. 24. 6.: सुतप्तम् पानीयम्. — *Intrans.* ardere, uri. MAH. 1. 2037.: तपन्ति वल्लैः. — *Transl.* dolore afficere, vexare. H. 1. 23.: कारुण्येन मनस् तप्तम्; BR. 2. 31.: न मान् तप्स्यत्य् अजीवितम्; R. Schl. I. 8. 1.: सुतार्थन् तप्यमानस्य ना "सीद् वंशकरः सुतः. — *Intrans.* dolere, moerere. BR. 1. 32.: आत्मानम् अपिचो त्सृज्य तप्स्यामि परलोकागः. — *Caus. vel cl.* 10. F. A. 1) calefacere, urere. HIT. 23. 22.: न हि तापयितुं शक्यं सागराम्भस् तृणोल्कया; MAH.

3. 14785.: तापयन् ... रश्मिचान् इव तेजसाः — ताप्त pro तापित splendens IN. 1. 9. 2) cruciare, vexare. MAH. 1. 1571.: त्वन् तीव्रेण तपसा प्रजास् तापयसे; GITA-Gov. 11. 22.: तापितः कन्दर्पेण. 3) se ipsum castigare, corpus suum vexare. MAH. 3. 8199.: यः स्वा-तस् तापयेत् तत्र. — Cl. 4. A. *interdum p.* तप्ये, तप्यामि se ipsum castigare, corpus suum vexare. R. Schl. I. 57. 11.: पुत्रान् ददृशे तप्यमानान्. — *Plerumque adjecto substant.* तपस्, e. c. M. 4.: सो ऽतप्यत तपो धोरम्; BH. 17. 5.: धोरन् तप्यन्ते ये तपो जनाः; Su. 1. 7.: तत्रो 'ग्रन् तेपतुस् तपः; MAH. 1. 4619.: तप्स्यावो विपुलन् तपः; 4781.: तप्स्ये महत् तपः. (Cf. lat. *tepeo*; gr. *τέπρα*, ΤΑΦ, *ῥάπτω*, quod primitive cremare significat; fortasse *ἄπτω* accendo et *τάπτω*, abjecto τ, vel primum mutato τ in σ, deinde in spir. asp.; russ. *tepl* calidus, *teplota* calor; hib. *tebhot* «intense heat»; german. vet. *dampf*. Ad hanc radicem etiam traxerim lat. *tempus*, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum, sicut sanscr. वर्ष (pluvia) et अद्द (aquam dans) pro pluvio anni tempore annum ipsum significant. Quod ad suffixum attinet, *tempus* cum तपस् convenit.)

c. अनु *Pass.* uri, dolore affici, dolere, moerere. R. Schl. II. 42. 11.: स्पृष्ट्वा 'ग्निम् इव पाणिना । अन्वतप्यत धर्मात्मा पुत्रं सञ्चिन्त्य तापसम्; MAH. 3. 992.: यस् त्वाम् ... वनम् प्रस्थाप्य ना 'न्वतप्यत दुर्मतिः; 13720.: अनुतप्ये भृशन् तात तत्र धेरेण कर्मणा. — *Caus.* dolore afficere, moerorem afferre. RAGH. 8. 88.

c. अनु *praef. प्रति Pass.* dolore affici, poenitentiam vexari. R. Schl. II. 12. 36.: यदि दत्त्वा वरौ राजन् पुनः प्रत्यनुतप्यसे.

c. अभि *i. q. simpl.* RAGH. 8. 43.: अभितप्तम् अयः calens ferrum; *transl.* R. Schl. II. 62. 5.: द्वाभ्याम् अपि महाराजः शोकाभ्याम् अभितप्यते (cf. Sl. 6.: दृश्यमानस् तु शोखाभ्याम्).

c. उप *id.* R. Schl. II. 59. 9.: उपतप्तोदका नद्यः; MAH. 3. 71.: दुःखेन शरीरम् उपतप्यते. — *Caus. id.* MAH.

- 3.10708.: स समिद्धे महत्य् अग्नौ शरीरम् उपतापयन्.
- c. उप praef. सम् *id.* MAH. 2. 856.: मनः समुपतप्यते.
- c. निस् (mutato स in प् एत त् in ट्) exurere, comburere. MAH. 1. 8215.: दग्धैकदेशा बहवो निष्टप्तास् तथा 'परे.
- c. परि urere, torrere. MAH. 1.4784.: सूर्येण स ह धर्मात्मा पर्यतप्यत भारत. — *Transl. Pass.* dolore affici, dolere, moerere. MAH. 1.1747.: पर्यतप्यत तत् पापङ्क कृत्वा; 8441.: यदर्यम् परितप्यसे. — *Act. id.* R. Schl. II.66.7.: रामं विवासितं सभार्यञ् जनको श्रुत्वा परितप्यत्य् अहम् इव. — *Caus.* dolore afficere. HIT. 103.8.: कं स्वीकृता न त्रिषयाः परितापयन्ति.
- c. प्र 1) urere, comburere, exurere. BH. 11.30.: जगत् समग्रम् भासस् तवो 'ग्राः प्रतपन्ति; MAH. 3.13086.: षड्भिर् अग्नैश्च सहितो भास्करः प्रतपिष्यति. 2) dolere, moerere. R. Schl. II. 12.1.: चिन्ताम् अभिसमापिदे मुहूर्तम् प्रततापच. — *Caus.* calefacere, urere. SU. 1.10.: तयोस् तपःप्रभावेन दीर्घकालम् प्रतापितः । धूमम् प्रमुमुचे विन्ध्यः.
- c. सम् 1) urere. R. Schl. II.85.17.: वनदाहाग्निसन्तप्तम् पादपम्; IN. 5.44.: हृच्छ्येन सन्तप्तः. 2) *Pass.* dolore affici, moerere. SA. 5.83.: दिवा 'पि मयि निष्क्रान्ते सन्तप्येते गुह मम. — *Cl. 4. A.* se castigare, corpus sum vexare. MAH. 1.4639.: शतशृङ्गे महाराज तापसः समतप्यत. — *Caus.* 1) urere. R. Schl. II.85.17.: अन्तर्दाहेन दहनः सन्तापयति राघवम्. *Transl.* vexare, dolore afficere. HIT. 103.7.: सन्तापयन्ति कम् अपथ्यभुजन् न रेगाः. 3) collustrare, illuminare. MAH. 3.11970.: ततः सन्तापिता लोका मत्प्रसूतेन तेजसा.
- तप (r. तप् s. अ) urens, vexans, *in comp. cum* पर, v. परन्तप qui hostem vexat.
- तपस् n. (r. तप् s. अस्) 1) calor, fervor. Lass. 5.7.: ग्रीष्मे पञ्चतपा भूत्वा. 2) fervidum anni tempus. 3) nomen mensis. 4) corporis cruciatus; castimonia, devotio. IN. 5.43. N.24.20. BHAG. 4.10.28. (Lat. *tempus*, v. r. तप्.)

- तपस्य *Denomin.* (a praec. s. य, gr. 585.) se ipsum castigare, corpus suum vexare. M. 5. BH. 9.27.
- तपस्य *Adj.* (a praec. s. अ, nisi a तपस् s. य) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit. BH. 18.67.
- तपस्विन् *Adj.* (a praec. s. विन्) *i. q. praec.* SU. 3.5. BH. 6.45.7.9.
- तपोधन (*BAU.* e तपस् et धन divitiae) castigationis, castimoniae, devotionis dives. SU. 2.15.
- तम् 4. P. ताम्यामि dolore affici, moerere, languescere, tabescere, confici. R. Schl. II.52.25.: ताम्यति शोकेन; 106.31.: भरतेन ताम्यता. — *Caus.* तमयामि vexare; MAH. Ros. पुनर् युद्धाय सङ्गमुस् तमयन्तः परस्परम्. (Fortasse lat. *tabeo* huc pertinet, mutata nasalī in mediam ejusdem organi, sicut in gr. *βροτός*, in lith. *dewyni* novem; russ. *tomlju* fatigo, vexo.)
- c. आ *i. q. simpl.* R. Schl. II.63.50. in *AM.* तस्य त्व आताम्यमानस्य तं वाणम् अहम् उद्धरम्.
- c. नि *Part. pass.* नितान्त multus, immodicus, immoderatus. RAGH. 3.8 et 35.14.43. UR. 24.4.74.8. RITU-S. 1.5.
- c. प्र *i. q. simpl.* R. Schl. II.12.105.: प्रताम्य वा प्रज्वल वा प्रणश्य वा.
- c. सम् *id.* GITA-GOV. 4.21.: चिन्तासु सन्ताम्यति.
- तमस् n. (r. तम् s. अस्) caligo, obscuritas, tenebrae. SA. 5.76. (Lith. *tamsà* caligo, *tamsàs* obscurus; russ. *temnyj* obscurus, *temno-ta* caligo; hib. *teim* «dark, obscure», *teimhen* «darkness», *teimheal* «an eclipse, darkness»; germ. vet. *demar* crepusculum, mutato s in r, nisi *demar* pertinet ad तमिस्र; sax. vet. *thim* obscurus, attenuato a in i; anglo-sax. *dim* id.; lat. *tenebrae* ad तमिस्र vel तिमिर trahi posset, ita ut ortum sit e *tembrae*, inserto b euphonico, sicut in gr. *μεσημβρία, ἀμβροσία*; cf. Pott. 1.260.
- तमस्विनी f. (a praec. s. विन् in fem.) nox. AM.
- तमिस्र n. (a तमस् s. र attenuato penultimo अ in इ) *i. q.* तमस्. AM.

- तमिस्रा *f.* (*fem. praec.*) nox obscura. AM.
 तमोनुद् *m.* (e तमस् et नुद् mittens) 1) ignis. 2) sol.
 3) luna. AM.
 तमोमय (a तमस् s. मय) caliginosus, obscurus. SA. 6. 43.
 तम्ब्व् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere; *cf.* तर्ब्व्.
 तय् 1. *A.* (गतिरक्षयोः) ire, se movere; tueri, servare; *cf.*
 त्रै.
 तरलु *m.* canis hyaena. AM.
 तरङ्ग *m.* (r. तृ s. अङ्ग) fluctus, unda. AM.
 तरङ्गिणी *f.* (a praec. s. इन् in *fem.*) flumen.
 तरण *n.* (r. तृ s. अण) trajectio, trajectus. HIT. 75. 4.
 तरल (r. तृ s. अल) tremens, tremulus. SAK. 20. 11.
 तरस् *n.* (r. तृ s. अस्) velocitas. HEM.
 तरस *n.* caro. AM.
 तरस्विन् (a तरस् s. विन्) celer, velox. AM.
 तरु *m.* (a r. तृ s. उ, nisi a तृह् crescere, sicut द्रुम q. v. a
 दृह् crescere, वृक्ष a वृह् *id.*) arbor.
 तरुण (*fem.* -णा et -णी, r. तृ s. उण, v. तरु) 1) *Adj.* ado-
 lescens, juvenis. HIT. 28. 11.: तरुणी भार्या. — तरुणी
subst. HIT. 5. 15. (Germ. vet. *diorna* virgo, puella, fa-
 mula; island. vet. *therna* famula, serva.)
 तर्क 10. *P.* 1) intueri, spectare. N. 11. 36.: दुर्धषीन् तर्क-
 यामास. 2) cogitare, considerare, reputare, perpen-
 dere, explorare. N. 16. 9.: तां समीक्ष्य ... तर्कयामास
 भैमी 'ति: 5. 14.: श्रुतानि देवलिङ्गानि तर्कयामास;
 21. 35.: एवन् तर्कयित्वा. 3) putare. M. 1. 6540.: स
 हि तान् तर्कयामास ह्यपतो नृपतिः श्रियम् । पुनः
 सन्तर्कयामास रवेर् भ्रष्टाम् इव प्रभाम्. (Huc trahi
 posset goth. *thagkja* (= *thankja*) cogito, mutatis liqui-
 dis *r* et *n*, nisi litteris transpositis ortum est e चिन्त्
 q. v.; fortasse lith. *tikiu* credo e *tirkiu*.)
 c. अनु *i. q. simpl.* IN. 1. 9.: देवम् अन्वतर्कयत्.
 c. प्र *id.* MAN. 1. 5. 12. 29.: अचित्तर्क्यम् अविज्ञेयम्.
 c. चि *id.* MAH. 1. 3571.: किन्तु स्वद् एतत् पतती 'ति
 सर्वे चित्तर्कयन्तः परिमोहिताः स्मः.
 c. सम् putare. MAH. 1. 6540. (v. तर्क sgn. 3.)

- तर्ज् 1. *P.* 1) minari. RAM. II. 70. 25.: तर्जद्विर इव वा-
 नैः. 2) reprehendere, conviciari. BHATT. 14. 80.:
 तन् तर्ज. — Cl. 10. *P. A.* 1) minari *c. acc. pers. et*
instr. rei RAGH. 4. 28.: अहितान् अनिलोद्भूतैस् तर्ज-
 यन् इव केतुभिः; 12. 41.: अङ्कुशाकारया 'ङ्गुल्या
 ताव् अतर्जयत्; MAH. 4. 567.: इति व्रुवाणा वाक्यानि
 सा मान् नित्यम् अतर्जयत्. 2) reprehendere, convi-
 ciari. RAM. II. 58. 24. परुषैर् वाक्यैस् तेन तर्जिता.
 (Fortasse huc pertinet germ. vet. *TRUG*, *DRUK*, *triu-*
gu, *driuku* fallo.)
 c. अभि 10. *A. i. q. simpl.* MAH. 3. 11716.: अभितर्जयमा-
 नाश्च रुचन्तश्च महारवान्.
 c. सम् *id.* RAGH. 15. 19.: इति सन्तर्ज्यं शत्रुघ्नम्.
 तर्जनी *f.* (r. तर्ज् s. अण adjecto *fem.* signo ई) digitus in-
 dex. AM.
 तर्ण *m.* vitulus. HEM.
 तर्णक *m.* (a praec. s. क) *id.* AM.
 तर्द् 1. *P.* ferire, occidere, vexare, offendere, laedere. (Cf.
 तृद्; goth. *us-THRUT* molestiam facere, *us-thriuta*,
us-thraut, *us-thrutum*, attenuato *a* in *u*.)
 तर्ब्व् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere; *cf.* तम्ब्व्.
 तर्मन् *n.* (r. तृ s. मन्) cacumen pali sacrificialis. AM. (Gr.
 τέρ-μα; lat. *ter-minus*; v. तृ.)
 तर्ष *m.* (r. तृष् s. अ) sitis. AM. (v. तृष्.)
 तर्हि (a stirpe pronom. त s. हिं, v. कार्हि, एतर्हि) nunc,
 jam. HIT. 89. 1. Lass. 9. 3. 18. 14. 32. 18. 36. 15. 44. 7.
 तल् 1. et 10. *P.* (प्रतिष्ठायाम् *κ.* प्रतिष्ठितौ *ν.*) condere.
κ.: तलति (तालयति) देवालयं राज्ञा.
 तल *n.* (r. तल् s. अ) 1) solum, fundus. (AM. = अघस्) *Loc.*
 तले sub. HIT. 58. 15.: तरुतले; RITU-S. 1. 13.: मयू-
 रस्य तले; 18.: भोगिनः फणातपत्रस्य तले. 2) planta
pedis. SU. 1. 33. 3) palma manus. HIT. 36. 4. A. 3. 40.
 4) superficies rei, ut terrae: IN. 5. 57. SU. 4. 19. H. 1. 35.
 38.; *rupis*: N. 12. 12.; *domus*: N. 13. 51. — नभस्तल
 (*Luftraum*) N. 2. 30. (Hib. *talamb* «the world, the earth,
 land, ground, soil, a country, nation»; lat. *tellus*.)

तलत्र *n.* (e praec. et त्र servans, v. तनुत्र) tegumentum manuum. DR. 5.19. (MAH. 3.15657.)

तलाङ्गुलि *f.* (e तल्प. तल et अङ्गुलि) pedis digitus. IN. 12.

तल्प *m.n.* lectus, cubile.

तष्ट *m.* (r. तक्ष s. तृ) faber lignarius.

तस् 4. *p.* (उत्क्षेपणे क. उत्क्षेपे v.) levare, allevare. क.: तस्यति मधो मधम्. Cf. दस्.

तस्कर *m.* fur. N. 12. 2.

तस्मात् *Adv.* (Ablat. pronom. तत्) eo, ideo, propterea. BR. 2. 21.

तात *m.* amicus, carus, dilectus (in *vocativo* solum invenitur). IN. 5. 55. BR. 1. 8. 3. 12. BH. 6. 40. M. 18.

तादृग् *m.f.n.* (v. gr. 287.) talis. N. 1. 13. 13. 50. (v. sq.)

तादृश *fem.* -शी, v. gr. 287.) *id.* (Prāk. तारिस्, dor. τᾶ-λίος, slav. *tolik*, lat. *tālis*; v. कीदृश et gr. comp. 415-419.)

ताप *m.* (r. तप s. त्र) calor, fervor, aestus; *transl.* dolor, moeror, sollicitudo. DR. 5. 20. (V. तप.)

तापस *m.* (a तपस् s. त्र) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit; asceticus. N. 12. 61. 62. 98.

तापसी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *fem. praec.* UR. 84. 11.

तामर *n.* aqua.

तामरस *n.* (ut videtur, a praec. s. स) nymphaea, lotus. AM.

ताम्बूल *n.* 1) nux areca. 2) piper betel.

ताम्र *n.* cuprum. RAM. I. 31. 50. — *Adj.* (*fem.* ताम्री) colore cuprino. IN. 5. 12. N. 26. 17. (Hib. *umha* cuprum.)

ताय् 1. *A.* (सन्ताने पालने क. पालनसन्तत्योः v.) 1) servare, tueri (cf. तय् et त्रै unde त्राये servo, ex hoc vero त्राये, ejectione त्र, ortum esse videtur). 2) extendi (nihil aliud quam *Pass.* radicis तन्).

तारा *f.* (ut mihi videtur, e स्तारा q. v. abjecto स्र) stella. SU. 2. 25. IN. 33. (V. स्तृ stella et cf. zend ε²ω²ω² s²tārē pro ω²ω² s²tār, v. gr. comp. 30.; gr. ἀστῆρ, ἀστῆρ, praefixo α; goth. *stairnō fem.*; lat. *aster, astrum,*

stella, quod e sterna ortum esse videtur, mutato r in l, cui se assimilaverit sequens. *n.*)

तारापति *m.* (e praec. et पति dominus) luna. SA. 1. 19.

ताराचूष (BAH. e तारा et चूष *n.* forma) stellae formam habens. IN. 1. 33.

ताराय *n.* (a तरुण s. य) juvenus, adolescentia. AM.

तार्क्ष्य *m.* cognomen *Garudi* (v. गरुड).

ताल *m.* (a तल s. त्र) 1) palma manus. 2) plausus manuum, quo numerus musicus notatur. H. 2. 15. Lass. 39.

10. 3) genus palmae, borassus flabelliformis.

तालवृन्त *m.* (e praec. et वृन्त) flabellum. SAK. 57. 7.

तालवृन्तक *n.* (a praec. s. क) *id.* AM.

तालु *n.* palatum. AM.

1. तावत् (तावान्, तावती, तावत्, v. gr. 283.) 1) tantus, tam magnus. SA. 5. 41. 2) tantum, tot. N. 20. 24. — *Neut.* तावत् *c. acc.* temporis: तावत् कालम् tantum temporis, tam diu. SA. 6. 31. (Lat. *tantus* correptum e *tavantu-s*, adjecto *u*; de gr. τόσος v. gr. comp. 412.)

2. तावत् *Adv.* (*neut. praec.*) 1) nunc, hoc tempore. H. 4. 15. 53. N. 12. 41. HIT. 10. 17. — In apodosi post यावत्, *e. c.* HIT. 43.: यावद् एवा यं व्याधो वनान् न निःसरति तावन् मन्थरम् मोचयितुं यत्नः क्रियताम्; 43. 22.: प्रत्यावृत्य यावद् असौ लुब्धकस् तरुतलम् आयाति तावत् कूर्मम् अपश्यन् अचिन्तयत्. 2) tam diu. N. 5. 23. (Huc traxerim gr. τῆμος, mutato *v* in *μ* sicut *e. c.* in ΔPEMΩ = द्वामि, *t* in *ς* sicut in τετυφός e τετυφός, v. gr. comp. 352.)

1. तिक् 1. *A.* (गतौ क. गत्याम् v.) ire, se movere. Cf. तक्, तौक्, टिक्, टौक्, टौक्, टौक्, त्रक्, त्रौक्, तग्, त्रग्.

2. तिक् 5. *P.* (शिघांसायाम् क. आस्कन्दे वधे v.) adoriri, oppugnare; occidere velle; laedere, occidere. Cf. तिग्.

तिग् 5. *P. id.*

तिग्म (r. तिग् s. म) calidus, fervidus, urens, acer. A. 7. 20. — *Subst. n.* calor. (Hib. *time* «heat, warmth».)

तिग्मांशु *m.* (e praec. et अंशु radius) sol.

- तिष्** 1. P. (गतौ) ire, se movere; v. 2. तिल्.
- तिस्** (Nom. तिस्रस्, ut videtur, forma reduplic. pro तित्, mutato त् in स् sicut in pers. *سوی سه*, tres, correptè syllabâ रि in ऋ, sicut in तृतीय tertius.) Fem. तेषु त्रि q. v.
- तीक्** 1. A. i. q. 1. तिक्.
- तीक्ष्ण** (r. तिक् s. स्त्र) calidus, acer, acutus. SU. 2.9. H. 2. 7.9.; N. 20. 30.
- तीक्ष्णदंष्ट्र** (BAH. e praec. et दंष्ट्रा f. dens) acutos dentes habens. H. 2. 7.
- तीम्** 4. P. i. q. तिम्.
- तीर्** 10. P. (समाप्तौ क. कर्मणां समाप्तौ v.; ut mihi videtur, Denom. a तीर, sicut idem valens पार a पार) finire.
- तीर** m. (r. तृ i. e. तर, तीर, s. ऋ) ripa. M. 5.
- तीर्ण** v. तृ.
- तीर्थ** m. n. (r. तृ s. थ) 1) locus sacer, lavationi destinatus. SA. 1. 38. 2. 2) magister. RAGH. 17. 88.
- तीव्** 1. P. (स्थैल्ये) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.
- तीव्र** (r. तीव् s. र) magnus, violentus, vehemens, acer. N. 11. 13.; 24. 8.: तीव्रशोक; M. 3.: तीव्रन् तपः; SU. 2. 7.: तीव्रविक्रम; Lass. 58. 17.: क्रोधतीव्रेण वक्रिणा.
- 1. तु** 2. P. तौमि et तवीमि (PAN. VII. 3. 95.) crescere. RIG.-V. 94. 2.: यस्मै त्वम् आयत्से ... स तूताव «cui tu sacra perficis, is crescit». (Cambro-brit. *tyo-u* crescere; pers. *توان* *tuwân* potestas, *توانم* *tuwânem* possum; zend. *tao* posse, v. gr. comp. §. 538.)
- 2. तु** (fortasse a stirpe demonstrat. त, attenuato अ in उ, sicut in interrog. कृ e क) 1) vero, autem. IN. 3. 5. 4. 7. BR. 1. 17. 3. 18. N. 23. 9. 2) et, etiam. N. 25. 14. BR. 3. 22. A. 3. 23. DR. 5. 17. 3) post pron. interrog. किम् valet nostrum doch. BR. 1. 7. 35. 13. 17. 4) in apodosi post चेत् valet nostrum so. BR. 2. 17.: तच्च चेद् अहन् न दित्सेयम् ... प्रमथ्यै 'नां हरेयुस् तु. — *Enunciationem nunquam incipit.*
- तुद्** (r. तुज् s. ऋ) 1) Adj. altus. RAGH. 6. 3. 2) Subst. m.

arbor quaedam, *Rottleria tinctoria*. (Cf. lat. *turgeo*, liquidis n et r inter se mutatis, *tu-mulus*, *tu-mor*, *tu-meo*; gr. *τῦ-λος*; lith. *tunkù* pinguesco; russ. *ту́ны* pinguis, cf. Benfey II. 235. I. 591.; hib. *tonngo* «a billow sea», *tonnghail*, *tonnta* «waved», *tonnaim* «I undulate, dip in water», nisi haec pertinent ad तरङ्ग fluctus.)

- तुच्छ** inanis, vacuus. AM. (Lith. *tuszéias* id.)
- तुज्** 1. P. (in dial. véd. 6. P. A.) 1) ferire, vulnerare, occidere. RIG.-V. 61. 6.: वृत्रस्य मर्म तुजन् वज्रेण तुजता. 2) tremere. RIG.-V. 61. 14.: अस्य भिया व्यावाच भूमा तुजेते. 3) festinare, properare. RIG.-V. 3. 5. 61. 12.: तूतुजान properans.
- 1. तुञ्** 1. P. (हिंसाबलवेष्टनप्राणनेषु क. प्राणे बलि v.; scribitur तुञ्, gr. 110^a.) offendere, laedere, ferire, occidere; robustum esse; vestire; vivere (V. तुद्).
- 2. तुञ्** 10. P. (भाषट्ठार्ये; scribitur तुञ् gr. 110^a.) loqui; superare, occidere, ferire.
- तुद्** 6. P. (कलहकर्मणि क. कलहे v.) rixari, altercari, contendere.
- तुड्** 1. 6. P. frangere, rumpere, lacerare, findere; occidere. Cf. तुण्ड; तुद्.
- तुड्ड्** 1. P. (अनादरे) contemnere, spernere. Cf. तूड्, तोड्.
- तुण्** 6. P. (कौटिल्ये क. जैह्वये v.) curvum, inflexum esse.
- तुण्ड्** 1. A. (scribitur तुद्, gr. 110^a.) id.
- तुण्ड** m. rostrum. M. 1. 1474.
- तुत्थ्** 10. P. (स्तृतौ क.) sternere, obtegere.
- तुद्** 6. P. A. tundere, ferire, pungere. BHATT. 14. 81.: तुदोद गदया रिम्; 15. 4.: अतौत्सुः शूलैः; DR. 8. 52.: अश्यांसु तुदन्तौ; MAH. 3. 335.: प्रतोदेन तुद्यमानः 2. 2530.: तुदसि मर्माणि वाक्शरैः. — *Part. pass.* तुन्न R. Schl. II. 14. 23.: तुन्न इव तीक्ष्णोऽन प्रतोदेनः. (Lat. *TUD*, *tundo*; goth. *STAUT*, *stauta*; *nōstrum stofse*, praefixo s; fortasse e सन्तुद्.)
- c. आ i. q. simpl. MAH. 1. 195.: धनुःकोट्यातुद्य वीरम्.
- c. वि id. MAH. 1. 3559.: वाक्कण्टकैश्च वितुदन् मानुषान्.

तुन्द 1. P. (चेष्टायाम् क.; scribitur तुद्, gr. 110°.) se movere, ire; operam dare, anniti. क.: तुन्दति सुखाय.
Cf. त्रन्द.

c. नि discedere? RIG-V. 58. 1.: सहैजा अमृतो नितुन्द-
ते «robore genitus immortalis discedit».

तुन्द n. venter. AM.

तुप् 1. 6. P. pulsare, ferire, occidere. (Cf. तुम्प, तुफ्, तुम्फ्, तुम्ब, तुभ, त्रुप, त्रुम्प, त्रुफ्, त्रुम्फ्; **Туп**, **туп**.)

तुफ् 6. P. id.

तुभ् 1. A. 4. et 9. P. तेभे, तुभ्यामि, तुभ्नामि. id.

तुमुल Adj. 1) turbatus, perturbatus, confusus. A. 6. 22. RAGH. 5. 49. (Schol. = सङ्कुल.) 2) tumultuosus. BH. 1. 13. 19. A. 2. 2. (Cf. lat. *tumultus*.)

तुम्प् 1. P. et 10. P. (तुम्प् 10. scribitur तुप्, gr. 110°.)
i. q. तुप्.

तुम्फ् 6. P. id.

तुम्ब 1. et 10. P. (अर्दने क. अर्दे ष.; scribitur तुब्, gr. 110°.) vexare. Cf. तुप्.

तुम्बुरु m. nom. pr. Gandharvi. IN. 2. 28.

तुर 3. P. तुतोर्मि properare (v. त्वर, unde तुर ejecto अ-
Cf. दु).

तुरग m. (celeriter iens e तुर, quod seorsim non invenitur, et ग) equus. RAGH. 1. 42.

तुरङ्गम m. (e तुर in acc. et गम) id. A. 7. 11.

तुरासाह m. (Nom. तुरापाह, e तुरा i. q. त्वरा et साह perferens a r. सह) cognomen Indri. RAGH. 15. 40.

तुरीय (a चतुर, abjecta syllabâ initiali, s. ईय pro तीय, cf. द्वितीय, तृतीय) quartus.

तुर्य (e praec. ejecto ई) id.

तुर्व 1. P. तूर्वामि (हिंसायाम् क. हिंसे ष.) ferire, laedere, occidere; cf. शुर्व, डुर्व, धुर्व, नूर्व.

तुल् 1. et 10. P. tollere, sublevare. RAM. I. 54. 15.: ध-
-od : नुस् तोलयिष्यामि पाणिना. — Part. pass. तुलित
sublevatus. RAGH. 4. 80.: पौलस्त्यतुलितस्या द्वे; 12.
89.: तुलितकौलाशः. (Cf. डुल्, lat. *tollo, tuli*; gr.

τλάω, τελάμων, τάλαντον (v. तुला); goth. *ihula* to-
lero; nostrum *dulde*; lith. *turrù* habeo, *ap-turru* adipi-
scor.)

c. आ id. RAM. I. 48. 42.: न शेकुर आतोलयितुम्.

तुल्य (Denom. a तुला) ponderare. MAH. 3. 10583.: उत्कु-
त्य स्वयम् मांसन् तुलयामांस कपोतेन समम्.

तुला f. (r. तुल् s. अ in fem.) 1) libra. HIT. 133. 1. 2) si-
militudo. RAGH. 5. 68.; cum instr. *ibid.* 8. 15.

तुल्य (a praec. s. य) aequalis, similis, c. instr. N. 4. 6. DR.
6. 12.

तुष् 4. P. gaudere, contentum esse. MAH. 3. 1109.: तुष्य

मा क्रुधः; 2. 149.: तुतोष पूजाम् प्राप्य; A. 4. 49.: नि-
त्यन् तुष्टाश्च ते राजन् प्राणिनः सुरवेशमनि. C. instr.
MAN. 12. 37.: येन तुष्यतिचा "त्मा 'स्य. C. gen. MAH.

1. 3017: कर्मसाक्षी क्षेत्रज्ञो यस्य तुष्यति, न तु तुष्यति
यस्यै ष पुरुषस्य. C. loc. HIT. 40. 7.: यस्याम् भर्ता न
तुष्यति. C. acc. MAH. 1. 4198.: न तुतोष पतिन् तदा-

— Caus. exhilarare. N. 1. 7.: तं स भीमः ... तोषयामा-
स ... सत्कारिणः; MAH. 3. 9943.: तन् तोषय तपसा. (Cf.
तूष्; lith. *těsziju* recreo, reficio.)

c. परि i. q. simpl. R. Schl. II. 2. 33.: उत्सवेषु परितुष्य-
ति. — Caus. SA. 3. 21.: भर्तारम् पर्यतोषयत्.

c. सम् id. BH. 3. 17.: आत्मनि सन्तुष्टः; 12. 14. 19. —
Caus. MAH. 3. 13685.: गुरुं सन्तोषयेत; HIT. 25. 16.: भो-
जनविशेषैश्च वायसन् सन्तोष्य.

तुष m. folliculus, gluma *oryzae* etc. DR. 6. 21. (cf. त्वच्-
tegere, त्वच् cutis, cortex.)

तुषार m. pruina, nix, gelu. RAGH. 9. 68. 14. 84.; R. Schl. I.
49. 17.

तुष्टि f. (r. तुष् s. ति) gaudium, satisfactio. IN. 5. 13. SA.
1. 7.

तुस् 1. P. (शब्दे क. धाने ष.) sonare. (Fortasse lat. *tus-sis*
ex *tus-tis*.)

तुस्त n. pulvis. (Cf. angl. et anglo-sax. *dust*.)

तुद् 1. P. (अर्दने) vexare. Cf. 2. डुद्.

तुहिन n. pruina, nix, gelu. AM. (Hib. *deigh* «ice».)

तुहिनान्नि *m.* (Schneeberg e praec. et अद्रि) *i. q.* हि-
मालय. RAGH. 8. 53.

1. तूष् 10. *p.* (सङ्कोचे) curvare, inflectere.

2. तूष् 10. *a.* (पूरणे) implere.

तूष् *m.* pharetra. RAGH. 7. 54. (Slav. **ТΟΥЛЬ** *id.*, mu-
tato *n* in *l*; v. अन्य = *alius* etc.)

तूष्णी *f.* (a praec. adjecto signo *fem.* ई) *id.* RAGH. 9. 56.

तूष्णे *m.* (a praec. *s.* एर, vel र mutato अ finali in ए) *id.*
AM.

तूर 4. *a.* festinare. तूर्ण celer. तूर्णम् *Adv.* celeriter. II.
1. 2.; 2. 14.; 4. 18. (V. तूर, त्वर et cf. cum तूर्ण
hib. *tonn* «quick».)

तूर्ण *v.* तूर.

तूर्य *n.* quodvis instrumentum musicale. A. 4. 60.

तूल *m. n.* 1) morus Indica. 2) lana arborea. MAH. 1. 6740.

तूष् 1. *p.* *i. q.* तुष्.

तूष्णीक (a तूष्णीम्, vel potius ab ejus themate तूष्णी, *s.*
क) taciturnus. (Fortasse huc pertinet lith. *tykas* silens.)

तूष्णीम् *Adv.* (ut videtur, a perduto *part. pass.* तूष्णा, *fem.*

तूष्णी, a *r.* तूष् *s.* न) tacite. DR. 9. 24. BH. 2. 9. (Russ.

tis inà silentium, tranquillitas, *tichil* silens, tranquillus;

lith. *tylù* silentium, *tylù* sileo, quorum *l* ex *n* ortum esse

videtur, ejecto *s*; hib. *tosd* «silence, taciturnity, quiet-

ness», *tosdadh* «silencing, confutation», *tosdaighim* «I

confute».)

1. तूह 6. *p.* (हिंसायाम् *k.* हिंसे *v.*) ferire, occidere, lae-
dere.

2. तूह 1. *p.* (वृद्धौ *k.*; scribitur तूह, gr. 110^a.) crescere.
(Cf. दृह, दृह, gr. TPIX, *ἄπιδ, τέργυος*; v. Ben-
fey 1. 95.)

तूह 1. *p.* (गतौ *k.* इत्याम् *v.*) ire, se movere. (Cf. स्तूह,
quod fortasse e सन्तूह; gr. *τρήγω*; goth. *thrasja*
curro, *treiha* urgeo, trudo; hib. *teilg* «go», *teilgin* «a
shock, rencounter».)

तृष् 8. *p.* (अदने *k.* भक्षे *v.*) edere.

तृष् *n.* (r. तृष् *s.* अ nisi, quod Benfeyus putat, तृष् cor-

ruptum e तूह, ita ut ad 2. तूह crescere pertineat)

1) gramen. 2) arundo? *v. sq.* BR. 3. 23. N. 13. 28. (Cum

तृष् e तर्षा cf. goth. *thaurnu-s* euphonice pro *thurnus*

(gr. comp. 82.), utroque *a* attenuato in *u*; nostrum

Dorn; russ. *tern* *id.*; hib. *dreas, dris* «a briar, bramble».)

तृष्केतु *m.* (e praec. et केतु vexillum) arundo Bambos.
Wils.

तृतीय (a त्रि, correpto रि in ऋ, suff. तीय) tertius. (Zend.

thri-tya; lith. *tré-cia-s* e *trétias*; lat. *ter-tius*; goth. *thri-*

dja (Them. *thri-djan*); slav. *tre-tit*; scot. *tri-teamh*; hib.

triugha.)

तृद् 7. *p. a.* ferire, occidere, destruere. BHATT. 6. 38.: भू-

तिन् तृष्णि यक्षाणां हिन्स्मो 'न्द्रस्य विक्रमम्. —

Quae gunam assumunt formae tam ad तृद् quam ad

तृद् referri possunt, e. c. BHATT. 14. 108.: स्याद्वाश्च रि-

पोस् ततर्द शाखिना; 33.: रामश्च बहून् (राक्षसान्)

ततर्द. (V. तर्द et cf. तृह, quod fortasse e तृष्.)

c. अनु in *dialecto Véd.* findere, dividere. RIG. - V. 32. 1.:

अन्व अपस् ततर्द (Rosenius vertit «aquis effudit»);

Vv. 82. 3. (v. Westerg.): अन्व अपाङ् खान्य अतृ-

न्दम् ओजसा.

c. वि discindere, dirumpere, dilacerare. BHATT. 16. 15.:

रुणे कर्त्स्यति गात्राणि मर्माणि वितर्त्स्यति.

तृप् 1. *p.* exhilarare, satiare. — Cl. 4. *p. a.* 5. *p.* 6. *p.* 1) gau-

dere. HIT. 76. 14.: को न तृप्यति वित्तेन. 2) satiari.

SA. 7. 2.: ना 'तृप्यन् कथयन्तः पुनः पुनः; IN. 2. 26.:

गुडाकेशम् प्रेक्षमाणः ... नचा 'तृप्यत वृत्रहा; MAH. 3.

2247.: अतृप्यन् हतानाम् मांसशोनिताः C. gen. HIT.

66. 8.: ना 'गिन्स् तृप्यति काष्ठानान् ना 'पगानाम्

महेदधिः. — *Caus.* exhilarare, delectare, satiare. H.

2. 12.: मानुष्यो गन्धो घ्राणान् तर्पयती 'व मे; N. 17.

27.: अतर्पयत् सुदेवश्च गोसहस्रेण; MAH. 1. 6803.: तन्

धनेन तर्पयामास; IN. 1. 21.: पितृन् यथान्यायन् तर्प-

यित्वा; MAH. 1. 8126.: आर्यधाराभिस् तर्पयसे जन-

लम्. (Cf. तृम्प्, तृष्, तृष्; gr. *τέρω, τρέφω*; bo-

russ. vet. *en-terpo* prodest; lith. *tarpstu* incrementa capio,

augesco, praet. *tarpau*; *tarpà* incrementum; huc etiam

traxerim nostrum *darbe, be-darf*, ita ut sensus primitivus in oppositum transierit; goth. *tharbs* egenus, *tharf* egeo, *thaurba* id.; russ. *шерплю* *terplju* patior, tolero; fortasse lat. *sa-tur* e *sa-turp*, *san-turp* = सन्तर्प, abjectâ radicis litterâ finali; itaque *sat* e *satur*, non vice versâ; hib. *tropadh* «heavy, weighty, grave», *trom* id. mutato *p* in nasalem ejusdem organi, nisi *trom* e *tromp*, inserto *m*, abjecto *p*, cf. *तृम्प*; *tromaighim* = तर्पयामि «I aggravate, load, burden, make heavy», *tromaim* id.; *tormach* «increase, augmentation»; *torp* «bulk»; *tormad* «pregnant growing, big».)

c. परि *Caus.* saturare. MAH. 3. 8537.: देवा हविषा परितर्पिताः.

c. सम् saturari. RIG.-V. 110. 1.: स्वाहाकृतस्य सम् उतृप्नुत «rite effusi libaminis potu nunc satiamini». — *Caus.* saturare, exhilarare, delectare, satiare. MAH. 1. 4470.: सुहृदः ... धनेन समतर्पयत; RAGH. 13. 45.: सन्तर्प्य समिद्रिः अग्निम्; MAH. 3. 946.: तान् मूलफलैः सन्तर्पयामास.

तृप्ति *f.* (r. तृप् s. ति) satiety. BH. 10. 18. (Gr. *τέρψις*.)

तृप् 6. P. i. q. तृप्.

तृम्प 6. P. satiari. RIG.-V. 23. 7.: सज्जुर्गणेन तृम्पतु; v. तृप्.

तृम्फ 6. P. i. q. तृप्.

तृष् 4. P. sitire. तृषित sitiens. N. 11. 12. (तृष् e तर्ष; cf. goth. *THARS* arefieri, *thairsa*, *thars*, *thaursum*; *thaurus* siccus, *thausja* sitio, nostrum *Durs-t* sitis; lith. *tróksztu* sitio, praet. *trószkau*; *trószkulyis* sitis; hib. *tart* (*tar-t*) «thirst, drought», *tart-mhar* «thirsty, dry»; gr. *τέρσομαι*; lat. *torreo* e *torseo*, *tos-tum* e *tors-tum*.)

तृष् *f.* (r. तृष्) sitis. RIT.-S. 1. 11.

तृष्ठा *f.* (r. तृष् s. आ) id. N. 9. 27.

तृष्णा *f.* (r. तृष् s. ना in fem., v. gr. 9^{4a}) id. H. 1. 49.

तृह् 6. P. 7. P. तृहामि, तृपोह्नि (v. gr. 380.) occidere. BHATT. 1. 19.: रक्षांसि तृपोह्; 17. 15.: अतृपोह् शत्रून्.

तृ 1. P. *interdum* A. (*Praet. redupl.* ततार, तेरिम, gr. 448.; *part. pass.* तीर्ण) transgredi, trajicere. RAM. II. 53. 17.: तेरुः इन्द्रमतीन् नदीम्; BH. 18. 58.: सर्वदुर्गाणि ... तरिष्यसि; R. Schl. I. 25. 16.: श्वस् तरिष्यामहे वयम्; BR. 3. 4.: तरधम् प्रवचन् मया; NALOD. 3. 34.: स्वरोपजलाधिन् तरन्. प्रतिज्ञान् तर्तुम् fidem exsolvere, promissum servare. R. Schl. I. 68. 9. — *Caus.* (तारयामि) 1) facere ut alqs transgrediatur, trajicere, transvehere. MAH. 1. 5853.: तारयामास ... गङ्गान् नावा नरर्षभान्; 4230.: तार्यमाणा यमुनाम्. 2) servare, liberare, *facere ut alqs trajiciat periculum, infortunium, dolorem etc.* (cf. तर्तुम् आपदम् BR. 1. 34.) BR. 3. 4.: इह वा तारयेद् दुर्गाद् उत वा प्रेत्य तारयेत्; SA. 7. 15.: तारयिष्यति वः सर्वाङ्गान्. (Vera radicis forma est तर; cf. lat. *ter-minus*, v. gr. comp. 478., *trans*, *in-trare*, *penetrare*, *tero*, *ter-e-bra*; gr. *τέρ-μα*, *τέρ-θρον*, *τερέω*, *τέρ-ε-τρον*, *τορεύω*, *τιτρώω*, *τιτρώω*, *τιτρώω*; *τέρας*, quod naturam transgreditur, cf. अद्भुत; *τηρέω* = तारयामि; goth. *thair-kó* foramen, *thair-h* per, v. तिरस्; lith. *triniù* tero; slav. *trá* id.; hib. *tar*, *tair*, *tri*, v. तिरस् ex तरस्; *toir* «a pursuit, diligent search, pursuers, aid, help»; *tór* «a pursuer»; *tóramh* «pursuit»; *toras* «a journey»; *teirin* «a descent» (v. तरण et तृ praef. अत्र); *tearnadh* «descending», *tearanaim* «I descend»; *tarradh* «protection»; *tur* «a journey, a tour, a search»; *tarthaighim* «I assist, defend, protect»; *tarthadoir* «a saviour»; v. त्रै, त्रा. Mutato *r* in *l*: gr. *τέλος*, *τέλλω*, *τηλόω*; lat. *telum*, a penetrando dictum; lith. *til-tas* pons, *tolùs* longinquus, distans; v. तिल.

c. अति *i. q. simpl.* BH. 13. 25.: अतितरन्ति मृत्युम्.

c. अति praef. वि *id.* BH. 2. 52.

c. अत्र descendere. IN. 2. 16.: अत्रतीर्य रथोत्तमात्; H. 3. 1. N. 21. 18. MAH. 3. 1889.: नरनारायणौ ... अत्रतीर्णौ तौ पृथ्वीम्. — *Caus.* facere ut alqus descendat; demere, tollere, auferre. MAH. 3. 9917.: गङ्गाम् अत्रतारयामास; DR. 8. 33.: द्रौपदीम् अत्रतार्य (रथात्); MAH. 4. 164.: ज्यापाशन् धनुषस् तस्य भीमसेनो ऽवता-

रयत्. Avertere oculos. RAGH. 6.30.: अङ्गराजाद् अवर्यार्थं चक्षुः.

c. उत् 1) transgredi, trajicere. N. 12.112.: उत्तरन्तन् (sic legendum pro उत्तरन् तन्) नदीं रम्याम्; RAGH. 12.71.: तेनो त्तोर्यं पथा लङ्काम्. 2) egredi, emergere. RAGH. 2.17.: पल्लवलोत्तीर्णविराहयूथ; MAH. 3.211.: जलाद् उत्तीर्य. — Caus. 1) servare. MAH. 8306.: उत्तारयति सन्तत्या दश पूर्वांन् दश परान्. 2) evomere. MAN. 11.160.: अज्ञानभुक्तान् तूत्तार्यम्.

c. उत् praef. प्रति c. ablat. egredi; descendere. R. Schl. II. 103.31.: प्रत्युत्तीर्य नदीतटात्.

c. उत् praef. सम् 1) transgredi. BHATT. 6.59.: समुत्तरन्ताव् अव्यथैवा नदान्. 2) c. ablat. egredi. MAH. 1.3283.: जलात् समुत्तीर्य कन्यास् ताः.

c. निस् 1) transgredi. RAGH. 3.7.: निस्तीर्य च दोहद्वयथाम्; HIT. 68.4.: स निस्तरति दुर्गाणि. — Caus. servare, liberare. MAN. 3.98.: निस्तरयति दुर्गाच्च महत्तश्चापि किल्विषात्.

c. प्र extendere, dilatare. MAH. 3.8149.: प्रतरेच्च कुलम् पुण्यम्; RIG. -V. 25.12.: प्र ण आयुषि तारिषत् «nostras vitas longas faciat»; 33.13.: प्र स्वाम् मतिम् अतिरत् (= अतरत्). — *ATM.* crescere. RIG. -V. 104.4.: प्र पूर्वाभिस् तिरते राष्ट्रि शूरः «implentibus eum aquis crescit et splendet heros. — Caus. extendere. MAH. 3.8647.: एषा भागीरथी पुण्या ... प्रतार्यमाणा कूटेषु. 2) decipere. MR. 161.10.: किम् माम् प्रतारयसि.

c. वि concedere, dare. N. 26.24.: स्वम् अंशम् वितरामि ते; 28.: यो मे वितरसि प्राणान्. MAH. 1.4498. A. 3.47.

c. सम् i. q. simpl. H. 1.14.: सन्तीर्य दूरपारम् भुजप्रवैः; MAN. 9.161.: सन्तरन् जलम्; BH. 4.36. — Caus.

1) traducere. R. Schl. II. 89.8.: गङ्गाम् ... सन्तारयन्तु नः. 2) ferre, portare, vehere. MAH. 3.10857.: माद्री नन्दनकाव् उभौ दुर्गे सन्तारयिष्यामि यत्रा शक्तौ भविष्यतः. 3) servare. MAN. 9.139.: दौहित्रे अपि ह्य अमुत्रै न सन्तारयति.

तेजस् n. (r. तिज् s. अस्) 1) splendor. BH. 7.9. Su. 4.24.

2) vis, robur. IN. 4.8. N. 19.13. 3) semen virile. RAM. I. 31.18.42. (Hib. *teas* «warmth, fervor».)

तेजस्विन् (a praec. s. विन्) splendore; vi, robore praeditus. Su. 1.2. BH. 10.36. N. 20.41.

तेजोमय (a तेजस् s. मय) splendidus. Su. 4.22. BH. 11.47.

तेम m. (r. तिम् s. अ) humor, mador, vapor. AM.

तेव् 1. 4. (देवने) ludere. Cf. दिव्.

तैल n. (a तिल s. अ) oleum sesami. RAGH. 8.38.

तोक् m. proles. AM.

तोड् 1. p. i. q. तूड्.

तोत्र n. (pro तोत्त्र, r. तुद् s. त्र) baculus aculeatus, quo elephanti concitantur.

तोमर m. n. vectis ferreus. DR. 8.6.

तोय n. aqua. RAGH. 8.94. (Slav. *taja-ti* liquare.)

तोयद् m. (aquam dans, e praec. et द् dans) nubes. RAGH. 6.65.

तोयधर m. (aquam tenens, e तोय aqua et धर tenens) nubes.

तोरण m. n. (ab intrando dictum, r. तुर s. अन्) porta; arcus portae ornamentis instructus. N. 5.3. RAGH. 1.41.

7.4. (Cf. द्वार et rad. त्वर.)

तोलन n. (r. तुल् s. अन्) levatio. R. Schl. I. 66.19.

तोष m. (r. तुष् s. अ) gaudium. HIT. 74.5.

त्यक्त v. त्यज्.

त्यज् 1. p. interdum a. deserere, relinquere. N. 9.31.: नचा

हन् त्यक्तकामस् त्वाम्; 33.: न तु मान् त्यक्तम् अर्हसि; *ibid.*: मान् त्यजेथाः; BH. 4.9.: त्यक्ता देहम् पुनर्जन्म नैति. Renuntiare, cedere, dimittere, abjicere.

BR. 3.15.: त्यक्ताच्याम् माञ्च सन्त्यजः; N. 2.17.: त्यक्ता

जीवितयोधिनः; BH. 1.9.: शूरा मदर्थे त्यक्ताजीविताः.

(Hib. *trëigim* «I leave, forsake», *trëigthe* «forsaken» =

त्यक्त; *treigean* subst. «leaving, forsaking, abandonment» = त्यजन्; *trëigtheoir* «a deserter, forsaker» =

त्यक्त; acc. त्यक्ताम्, mutatis semivocalibus y et r, v.

gr. comp. 20.)

c. परि i. q. simpl. H. 1.3.: नावम् परित्यज्य; BR. 1.27.28.

c. सम् *id.* BR. 3. 15.: त्यक्त्वात्मा माञ्च सन्त्यजः
 त्यत् (ut mihi videtur, e stirpe demonstrat. त, abjecto अ, et
 relat. य, *Nom. m.* स्यः, स्य, *f.* स्या, *n.* त्यत्) is, hic,
 ille, in *dial. Véd.* (Huc trahimus germ. vet. *dër e diar,*
f. diu, acc. *dia* = त्याम्, *N. pl. m. die* = त्ये, *f. dio* =
 त्यास्, *n. diu* = त्यानि, v. gr. comp. 355. 356.; ad स्या
 pertinet germ. vet. *siu,* acc. *sia*; de nostro *dieser (die-*
ser) v. gr. comp. 357.; de lith. et slav. *szis, sj* hic =
 स्यः, *sz, si* haec = स्या v. gr. comp. 358.)
 त्याग *m.* (r. त्यञ् s. अ) 1) relictio, renuntiatio. BR. 1. 33.
 BH. 12. 11. 18. 1. 2. 4. 2) actio dandi, donandi, largiendi.
 RAGH. 1. 7. 22. HIT. 3. 4. 14.
 त्यागिता *f.* (a sq. s. ता) munificentia. HIT. 24. 21.
 त्याग्नि (a त्याग s. इन्) munificus.
 त्रस् 1. et 10. *P.* (भाषार्थे क. भासि *P.*) loqui; lucere.
 त्रष् 1. *P.* ire; v. sq.
 त्रङ् 1. *A.* (गतौ; scribitur त्रक्, gr. 110^a.) ire; cf. तङ्क्,
 तिक्, तौक्, त्रौक्, त्रङ्क्, त्रिङ्क्, त्रङ्क्.
 त्रङ्क् 1. *P.* (scribitur त्रष्, gr. 110^a.) *id.*
 त्रङ् 1. *P.* (scribitur त्रग्) *id.* (Hib. *tairgim* «I escape, get
 away»; *tairgeadh* «a going, passing».)
 त्रन्द 1. *P.* (scribitur त्रद्, gr. 110^a.) *i. q.* तुन्द, quod e
 त्रन्द ortum esse videtur ejecto र् et attenuato अ in उ.
 त्रप् 1. *A.* pudere, praesertim c. praef. अप. (Fortasse pri-
 mitive convertere, converti; cf. gr. *τρέπω, ἐντρέπω*
 pudore afficio; lith. *trópiju* ico; slav. *trepet* tremor; lat.
trepido.)
 c. अप *i. q. simpl.* MAH. 3. 110.: येना 'पत्रपते साधुर् अ-
 साधुस् तेन तुष्यति; 5. 262.: क्लृप्तेना ना 'पत्रपसे कथं
 शक्ने ह कर्मणा. (Cf. gr. *ἀποτρέπω*.)
 c. अप praef. वि *id.* MAH. 2. 1433.: विभीषकाभिर् ब-
 ह्वीभिर् भीषयन् सर्वपार्थिवान् न व्यपत्रपसे क-
 स्मात्; R. Schl. II. 37. 10.: सा व्यपत्रपमाने 'व. —
PAn. ibd. II. 57. 28.: अद्ये 'मम् अनयद् कृत्वा व्यपत्र-
 पसि राघव; c. *gen.* MAH. 1. 4585.: व्यपत्रपन् मनुष्या-
 णाम्.

त्रप *m.* (r. त्रप् s. अ) pudor. AM.
 त्रपु *n.* stannum. HIT. 55. 21. R. Schl. I. 38. 20.
 त्रय *n.* (a त्रि s. अ, ut द्वय par, a द्वि) trium numerus, trini-
 tas, *τριάς*. BH. 11. 20. 43.
 त्रयो *f.* (a praec. signo *fem.* ई) tres *Védi*, (*Ric', Yag'us* et
Sáman). BH. 9. 21.
 त्रयोदश (*f.* ई, gr. 259.) decimus tertius.
 त्रयोदशन् (*Comp. anom. pro* त्रिदशन्; e त्रयस्, *Nom. pl.*
m. τού त्रि, et दशन्, v. gr. 254.) tredecim. (Lat. *trede-*
cim, lith. *trylika* e *trydika*, v. gr. comp. 319. annot.)
 त्रस् 1. et 4. *P.* 1) tremere; praesertim timore. MAH. 3.
 3080.: भयात् त्रस्यसि; DEV. 9. 21.: तैः शब्दैर् अ-
 रास् त्रेसुः — त्रस्त tremens. MAH. 3. 841.: गन्धर्वी-
 णाम् भयत्रस्ताः 2) timere c. ablat. vel *gen.* BHATT.
 15. 58.: राज्ञस्य ना 'त्रासीत्. — *Caus.* terrere. A.
 9. 22.: त्रासयन् रथघोषेण निवातकवचस्त्रियः *ibid.*
 24.; DR. 5. 10. (Russ. *trjasu* quasso, agito = *Caus.* त्रा-
 सयामि, *trjasu-sj* tremo; lett. *trifseht* tremere; gr. *τρέ-*
(σ)ω, τρέ-μω; lat. *tris-tis* = त्रस्त, *tre-mo, terreo* ex
terseo pro *treseo* = *Caus.* त्रासयामि, v. gr. comp. 109^a).
 6.; hib. *tor* «fear, dread».)
 c. वि *i. q. simpl.* R. Schl. II. 103. 41.: वराहमृगाश्च ...
 वित्रेसुः; A. 6. 13.: वित्रेसुश्च विलिल्युश्च भूतानि वि-
 त्रस्त perterritus. H. 3. 3. Su. 1. 14. — *Caus.* terrere.
 MAH. 7. 196.: वित्रासयेत्; N. 16. 15.: वित्रासितवि-
 हङ्गम.
 c. सम् *id.* सत्रस्त perterritus. N. 11. 1. 13. 19. A. 8. 16.
 त्रस (r. त्रस् s. अ) mobilis. M. 29.
 त्रा 2. *P.* (in imperat. supponitur radici त्रै, a qua त्रा in
 formis generalibus distingui nequit; a grammaticis त्रा
 in radices non receptum est) servare, liberare. BR. 3. 3.:
 त्राहि सर्वम् मयै 'कया; Su. 1. 15.: त्राही 'ति प्रचक्रु-
 षुः; MAH. 3. 15931.: ततो नस् त्रातु भगवान्. (*P.* त्रै)
 1. त्राण v. त्रै.
 2. त्राण *n.* (r. त्रै s. अन) 1) servatio, tutela. DEV. 11. 47.;
 RAGH. 15. 3. 2) lorica. A. 6. 14. (cf. तनुत्राण); शिर-
 खाण galea. RAGH. 4. 64. (Hib. *troiath* «a helmet».)

- त्रातृ *m.* (r. त्रै s. तृ) servator. MAH. 3. 15931.
- त्रास *m.* (r. त्रस् s. त्र) metus, terror. RAGH. 9. 58.
- त्रि (*N.m.* त्रयस्, *f.* तिस्रस् pro तिस्रस् a stirpe तिसृ, *n.* त्रीणि) tres. (Gr. lat. lith. slav. hib. TRI, nom. m. f.: gr. τρεῖς, lat. tres, lith. trys, hib. tri, slav. masc. ТРѢ, fem. ТРѢ tri; goth. THRI, nom. m. f. threis. Ad fem. तिस्रस् referuntur hib. vet. teora, cambro-brit. fem. tair, armor. teir; v. Pictet p. 145., gr. comp. §. 310.)
- त्रिंशत् (ut mihi videtur, pro त्रिंशत् mutata mediâ in nasalem, sicut vice versâ lith. et slav. a vocum dewyni, de-
ojatj novem ortum est ex n; v. gramm. comp. 317.) tri-
ginta. (Lat. triginta, gr. τριάκοντα, hib. triochat.)
- त्रिक *n.* spinae pars inferior. RAGH. 6. 16.
- त्रिगर्त *m.* nomen regionis (Wils.: A country in the north-
west division of India, apparently part of Lahore.) DR.
2. 7.
- त्रिद्वय् 1. *p.* (scribitur त्रिद्वय्, gr. 110⁹.) ire; v. त्रद्वय्.
- त्रितय *n.* (e त्रि s. तय) trium numerus, trinitas. BR. 2. 21.
(Hib. treidhe «three things, three parts».)
- त्रिदश *m.pl.* (ut mihi videtur, a त्रयोदशन् tredecim, quod
pro त्रिदशन्) Dii, exceptis Brahmâ, Vischnu et Sivo.
N. 4. 31.; Lass. 15. 8.
- त्रिदशत्व *n.* (a praec. s. त्व) divinitas. RAGH. 16. 30.
- त्रिदशालय (e त्रिदश et शालय domus, habitatio) 1) TATP.
deorum habitatio. IN. 5. 36. 2) BAH. deorum habitatio-
nem habens i. e. Deus. IN. 1. 12.
- त्रिदिव *n.* (DVIGU. gr. 674. e त्रि et दिव coelum, tres
coeli) Indri coelum. IN. 4. 6. cf. त्रिपिष्टप.
- त्रिधा (e त्रि s. धा) trifariam. BH. 18. 19. (Gr. τριχθα, dor.
τριχθα; v. gr. comp. 325.)
- त्रिनेत्र *m.* (tres oculos habens, BAH. e त्रि et नेत्र ocu-
lus) cognomen Sivi.
- त्रिपथ *n.* (DVIGU. e त्रि et पथ) trivium. HEM.
- त्रिपथगा *f.* (e praec. et ग iens in fem.) nomen Gangis.
UP. 28.
- त्रिपिष्टप *n.* (DVIGU. gr. 674. e त्रि et पिष्टप mundus, tres
mundi) Indri coelum, v. त्रिदिव.

- त्रिपुर (e त्रि et पुर *n.* urbs) 1) *n.* nomen regionis (Wils.:
the modern Tipperah). 2) *m.* nomen unius Asurorum,
Tripuri regis.
- त्रिपुरघ्न *m.* (e praec. et घ्न q. v. occidens) cognomen Sivi.
- त्रिरात्र *n.* (DVIGU, gr. 674., e त्रि et रात्र pro रात्रि, gr. 681.)
tres noctes. N. 9. 7. 10.
- त्रिविक्रम *m.* (BAH. e त्रि et विक्रम passus) nomen Visch-
nûs. AM.
- त्रिविष्टप *n.* (e त्रि et विष्टप i. q. पिष्टप) i. q. त्रिपिष्टप.
RAGH. 6. 78.
- त्रियामा *f.* (BAH. e त्रि et याम vigilia) nox. UP. 57.
- त्रिस् (a त्रि s. स्) ter. (Gr. τρίς, lat. ter.)
- त्रुट् 4. et 6. *p.* 10. 4. (क्दिने x. क्दिदि r.) findi, rumpi.
HIT. 15. 10.: यावन् मे दन्ता न त्रुट्यन्ति तावद्
भवतः पाशञ्च क्दिन्नि; BHAR. 1. 95.: अन्नङ्ककलह-
क्रीडात्रुटन्तुकम् मुक्ताजालम्. (Cf. gr. τρούω.)
- त्रुटि *f.* (r. त्रुट् s. इ) parvum momentum. MAH. 1. 1292.
- त्रुटो *f.* id.
- त्रुप् 1. *p.* (वधे) ferire, occidere. (V. तुप् et cf. gr. ΤΡΥΦ,
τρύπτω, τρούφος, lith. truppù frior, minutatim con-
teror, truppину frior, trumpa-s brevis, trumpinu in bre-
vius contraho.)
- त्रुप् 1. *p.* id.
- त्रुम्प् 1. *p.* id.
- त्रुम्फ् 1. *p.* id.
- त्रै 1. 4. (ortum esse videtur ex तारय् i. e. तृ in formâ caus.)
servare, liberare. MAN. 9. 138.: नरकात् त्रायते पितरं
सुतः; R. Schl. I. 62. 12.: त्रायसे अन्यसुतान्. Pass. BH.
2. 40.: त्रायते महतो भयात्. Se servare. N. 13. 16.:
त्रायधन् धावत. — Part. pass. त्रात et त्राण. (V. त्रा
et तृ in form. caus.)
- c. परि i. q. simpl. BR. 3. 6.: तान् स्वयं वै परित्रास्ये.
- c. सम् id. MAH. 1. 6819.: सत्रातुम् अर्हसि.
- त्रैगुण्य *n.* (a त्रिगुण *n.* tres qualitates, gr. 674., s. य) Ab-
stractum vocis त्रिगुण. BH. 2. 45.

त्रैलोक्य *n.* (e त्रिलोकी *tres mundi* - gr. 674. - s. य) *tres mundi*. SU. 1.7.24. 4.1. N. 13.16.

त्रैविद्य (a त्रिविद्य *n.* - gr. 674. - *tres scientiae, tres libri sacri* - *Vēdi* - s. य) *trium Vēdorum peritus*. BH. 9.20.

त्रोटक *n.* (r. त्रुट् s. अक) *genus fabulae* (Wils. «*a minor drama, such as the Vikramōrvasi*»).

त्रौक् 1. *A.* (गतौ *K.* गत्याम् *r.*) *ire*; *v.* टिक्, टौक्.

त्र्यक्ष *m.* (*tres oculos habens e त्रि et अक्ष*) *nomen Si-vi*. MAH. 1.7315.

त्र्यम्बक *m.* (e त्रि et अम्बक) *id.* A. 3.50.

1. त्वन् 1. *P.* *i. q.* तक्.

2. त्वन् 1. *P.* (त्वचो ग्राहे) *cutem accipere*. Cf. त्वच्.

त्वच् 6. *P.* (संवरणे *K.* वृत्याम् *r.*) *tegere*. (Fortasse huc pertinent *lat. tego, mutatā tenui in mediam*; *german. vet. dekiu; lith. dengiū; v. Graff. 5.99.*)

त्वच् *f.* (a *praec.*) 1) *cutis*. RAGH. 3.26. 2) *cortex*.

त्वच *n.* (r. त्वच् *s.* अ) *id.*

त्वञ्च 1. *P.* (गतौ *K.* इतौ *r.*) *ire*; *v.* तञ्च, टिक्.

त्वत् *Ablat. sg. pron. 2^{dae} pers., qui in initio comp. thematicis vice fungitur; v. gr. 265. et 679.*

त्वत्तस् (a *praec. s.* तस्) *i. q.* त्वत्.

त्वद्गुणाकृष्टचित्त *Adj.* (BAH. e TATP. त्वद्गुण - त्वत् + गुण *tui virtutes* - et BAH. आकृष्टचित्त, आकृष्ट + चित्त, *attractam mentem habens*) *tuis virtutibus attractam mentem habens*. IN. 5.35.

त्वम् (gr. 265.) *tu*. (*Lat. tu, lith. tū, gen. tavés, hib. tu, goth. thu, slav. ty, gr. τούυ, τύ, σύ.*)

त्वर 1. *A. interdum P. festinare*. H. 4.47.: त्वरस्व भीम; N. 20.17.: त्वरते भवान्; IN. 5.52. H. 2.16.: त्वर-

माण; SA. 1.33.: भर्तुर् अन्वेषणे त्वर; MAH. 1.7539.:

द्रष्टुन् तान् त्वरन्ति. — त्वरित *festinans*. N. 2.26.

23.21. — *Caus. त्वरयामि incitare*. R. Schl. II. 64.63.:

दृता वैवस्वतस्यै 'ते कौशल्ये त्वरयन्ति माम्; N.

19.12.: स त्वर्यमाणो ब्रह्मशः. (V. तुर, तूर, तृ, i. e.

तूर, et cf. *slav. tvorjū facio, tvorj creatura, ratione ha-*

bitā, radicem चर q.v. et ire et facere significare;

hib. tuairim «I go round, encompass, draw a circle».)

त्वरा *f.* (r. त्वर *s.* आ) *festinatio*.

त्वष्टृ *m.* (r. त्वक् *s.* तृ) 1) *faber lignarius*. 2) *Viśvakarmanus, deorum artifex*. RAGH. 6.32. (v. तष्टृ).

1. त्विष् 1. *P. A.* 1) *lucere, splendere*. BHATT. 14.70.: त्विष्पुः; RIG-V. 52.6.: त्विष्पे. 2) *in dial. Vēd.*

collustrare, ornare. RIG-V. 102.7.: अमात्रन् त्वा धि-

षणा त्विष्पे मही «*immensum te hymnus ornavit*

magnus».)

2. त्विष् *f.* (a *praec.*) *splendor, lumen*. RAGH. 3.15.4.75.;

v. त्विषाम्पति.

त्विषा *f.* (r. त्विष् *s.* आ) *id.*

त्विषाम्पति *m.* (*luminum dominus e त्विष् in gen. pl. et पति*) *sol.* AM.

त्सर 1. *P.* (कृद्गता) *clam, occulto ire*. (Cf. सृ *i. e.* सर.)

c. अत्र in dial. Vēd. aufugere. RIG-V. 71.5.: अत्सरत्

पृशण्यः «aufugit pugnax hostis».

थ

थृ 6. *P.* (संवृतौ) *tegere, operire*. (Cambro-brit. *tuzaw id.*)

थुर्व 1. *P.* (हिसायाम् *K.* वधे *r.*) *laedere, ferire, occidere*. (Cf. तुर्व, डुर्व, धुर्व, शुर्व.)

द

द (r. दा *s.* अ) *dans, in fine comp. ut जलद.*

1. दंश 1. *P.* (in *temp. special. nasalem ejicit*) *mordere*. N.

14.12.: अदशद् दशमे पदे; R. Schl. I. 45.20.: ददंशुर्

दशनैः; SAK. 133.8.: विम्बाधरन् दशसि चेद् भ्रमर

- प्रियायाः; MAH. 1. 518.: नागैरु अदश्यत. — *Part. pass.*
दष्ट N. 14. 12. (gr. 615.). — *Caus.* MAH. 1. 2243.: सर्पैरु
एनम् अदश्यत. (Cf. दंश्, gr. *δαίνω*, fortasse *δα-
σύς*; v. दंशित, दंश् praef. सम्; goth. *talja* lacero; lat.
lacero, mutato *d* in *l*, *densus*; cambro-brit. *danhezu* mor-
dere; hib. *dan-t* «a morsel, portion, share»; russ. *desnà*
gingiva; v. दंष्ट्रा.)
- c. वि mordere, edere. MAH. 1. 3362.: विदशन्त्यः फलानि.
c. सम् collidere *dentés, labra*, arcte adjungere, applicare.
M. 2. 1485.: दन्तान् सन्दशतस् तस्य; DR. 7. 9.: सन्द-
ष्ट्राष्ठ; RAGH. 16. 65.: सन्दष्टवस्त्रेषु अबलानितम्बेषु.
2. दंश् 10. A. (दंशने क. दशदंशने v. scribitur दंश्, gr.
110^a.) mordere; videre (दंश् videre ortum esse
censeo e दंश् - v. दृश् - mutato *r* in *n*; sic. Prâcr. *Caus.*
दंसेमि = दशयामि).
3. दंश् 10. P. (भाषार्थे क. त्विषि v.; scribitur दंश्, gr.
110^a.) loqui; splendere.
- दंश *m.* (r. दंश् s. अ) 1) morsus, actio mordendi. 2) ves-
pa, asilus. RAGH. 2. 5. 3) lorica.
- दंशन *n.* (r. दंश् s. अन्न) lorica. MAH. 1. 564.
- दंशित (a दंश s. इत) 1) loricatus. A. 6. 14. 10. 19. (DR.
6. 19. (lege दंशनानि pro दंशितानि.)
- दंष्ट्रा *f.* (r. दंश् s. त्र in fem.) dens magnus, prominens, ex-
stans. H. 2. 3. 9. (Russ. *desnà* gingiva radice cum hoc
vocabulo convenit, nisi cum दन्त cohaeret, ita ut *s* ex
t ortum sit.)
- दंष्ट्राकरालवदन (BAH. e दंष्ट्राकराल - v. कराल - et
वदन os, vultus) exsertis dentibus os habens. H. 2. 3.
- दंष्ट्रिन् (a दंष्ट्रा s. इन्) *Adj.* exstantes dentes habens. *Subst.*
m. aper. N. 14. 13.
1. दंस् 10. A. (scribitur दस्, gr. 110^a.) *i. q.* 2. दंश्.
2. दंस् 10. P. (scribitur दस्) *i. q.* 3. दंश्.
- दंह 10. P. (दीप्ति दाहे, scribitur दह, gr. 110^a.) lucere,
urere. (V. दह, unde दंह insertà nasali.)
1. दन् 1. A. (वृद्धौ क. स्यन्दे वृद्धौ v.) crescere; se move-

re. (Huc trahi posset goth. *THIH* crescere - nostrum
ge-deihen - nisi pertinet ad तंह.)

2. दन् 1. A. (हिंसायाम् क. हन्त्यर्थे v.) laedere, ferire, oc-
cidere.

दक्ष (ut videtur, a r. दक्ष s. अ) 1) aptus, idoneus, habi-
lis, dexter. BHAR. 1. 58. N. 11. 5. 2) rectus, probus, ho-
nestus. BH. 12. 16. SA. 1. 3. (Primitive dexter, v. दक्षि-
ण.)

दक्षिण (v. gr. 279.; ut videtur, a r. दक्ष s. इन्) 1) dexter.
SU. 4. 12. 2) meridionalis, *quia meridionalis plaga ei qui
ad orientem se convertit, a dexterâ est.* H. 1. 3. SU. 3. 25.

3) humanus, urbanus, comis. UR. 33. 9. infr., v. दक्षिणयः
दक्षिणेन *Adv.* ad meridiem. SU. 3. 23. (Gr. *δεξιός*, *δε-
ξι-τερός*; lat. *dex-ter*, *dex-timus*; hib. *deas* dexter, me-
ridionalis; lith. *dészinė* f. dextera manus = दक्षिणा;
goth. *talhsvo* f. id.; germ. vet. *zeso* dexter, *zesawa* subst.
f. dextera manus; fortasse russ. ЮГЪ *jug* meridionalis
plaga; ЮЖНЫЙ *juschnyj* meridionalis, abjecto *d*, sicut
lat. *Jupiter*, *Jovis* e *Diupiter*, *Diovis*, gr. comp. 122.)

1. दक्षिणा *f.* (fem. praec.) 1) meridionalis plaga. DR. 3. 7.
2) merces, pretium educationis; RAGH. 5. 20.; *peracti sa-
crificii*, BH. 17. 13. RAGH. 4. 86. in fine comp.

2. दक्षिणा *Adv.* (a दक्षिण s. आ) meridiem versus.
दक्षिणापथ *m.* (e praec. et पथ via in fine comp.) meri-
dionalis regio Indiae. N. 9. 23.

दक्षिणावत् (a दक्षिणा s. वत्) pretio sacrificali praedi-
tus. N. 12. 45.

दग्ध v. दह.

दध् 5. P. (घातने) ferire, occidere; cf. तिघ्.

दड्घ् 1. P. (scribitur दघ्, gr. 110^a.) *id.*

दाड् 10. P. (ut videtur, *Denom.* a दाड, quod fortasse ip-
sum a दम् s. ड, nisi a तड्, mutato त् in ड्; cf.
Lass.) percutere, punire. N. 13. 69. RAGH. 1. 25.

दाड *m.* (v. praec.) 1) baculus, sceptrum; poena. N. 4. 10.
DR. 6. 20. 2) plantae caulis. RAGH. 16. 46.

दाडगौरी *f.* (e praec. et गौरी) *n. pr.* *Apsarasae.* IN. 2. 29.

दाडधारण *n.* (*δαρπ.* e दाड baculus et धारण actio ferendi) supplicium. N. 6. 6.

दाडाधिपति *m.* (e दाड et अधिपति) judex. UP. 56.

दत् *m.* (in fine comp. tantum usurpari videtur, e. c. सुदत् pulchros dentes habens, in declinatione analogiam *part. praes.* sequitur; itaque *nom.* दन्, *acc.* दन्तम्; fortasse primitive e dens, ita ut mutilatum sit ex अदत् a. r. अद्) dens. (Gr. OΔONT; lat. DENT; v. दन्त.)

दत्त *datus* (v. दा, gr. 608.)

दत्ति *f.* (pro ददाति, abjecto आ, servatâ reduplicatione) donum. RAGH. 8. 85. (Gr. δό-σις, lat. do-s, quod e dotis correptum esse videtur; hib. dath «a gift».)

दद् 1. *P. A.* (proprie दद, forma reduplicata a rad. दा, correpto आ in अ, quod characteris 1^{mae} vel 6^{tae} classis analogiam sequitur, sicut a स्या venit तिष्ठति pro तिष्ठाति, a ग्रा जिघ्रति pro -घ्राति, v. gr. min. 295.) dare. MAH. 1. 3482.: यौवनं स्वन् ददस्व; 3. 10836.: शर्म ददस्व; 2. 1880.: शतानि चत्वार्य अददद् धयानाम्; 3. 10207.: वेदीञ्चा प्य अददद् धैमीङ् कश्यपाय.

दध् 1. *A.* (proprie दध, a rad. धा, correpto आ in अ, v. दद्) *i. q.* धा.

दधि *n.* (fortasse a धे bibere, cum redupl.) lac coagulatum. (V. धे et cf. goth. daddja lacto.)

दन्त *m.* (ut mihi videtur, a r. अद् s. अन्त, ita ut mutilatum sit ex अदन्त) dens. H. 3. 20. (Lith. dantis, goth. tunthus; germ. vet. zant, zand, zan; cambro-brit. dant; hib. déad; de lat. dens et gr. ὀδούς v. दत्; de russ. desnà gingiva v. दंष्ट्रा.)

दन्तच्छद *m.* (e praec. et छद tegens) labium. CAUR. 13.

दन्तिन् *m.* (a दन्त s. इन्, dentatus) elephantus.

दन्ध् 1. *P.* (पालने *κ.*, scribitur दध; equidem दन्ध vel दन्ध् potius दन्ध reduplicatione explicaverim e धा, correpto आ in अ et insertâ nasali; v. दद्, दध्) sustentare, nutrire.

दन्व् 1. *P.* (व्रजे; scribitur दव; gr. 110^a.) ire; cf. दु, धन्व, धाव; gr. δονέω = *Caus.* दन्वयामि.

दम् 1) 10. *P.* दभयामि (निदे *κ.*) mittere. 2) 1. *P.* in dial.

Véd. laedere, occidere, v. दम् *cl.* 5. RIG-V. 84. 20.:

मा त उतयो वसो ऽस्मान् कदाचना दमन् «non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant»; Vv. 32. 12. (v. Westerg. s. r. दम्): न तन् दमन्ति रिपिः (hostes). — *Desid.* in dial. Véd. दिप्स् (e दि-धप्स् ejectâ syllabâ ध्) laedendi, occidendi cupidum esse. RIG-V. 25. 14.: न यन् दिप्सन्ति दिप्सवः «quem deum non caedere affectant caedendi cupidi»; Vv. (v. Westerg. s. r. दम्): यो नो दिवा दिप्सति यश्च न-क्तम्.

1. दम् 4. *P.* दाम्यामि domare. BHATT. 18. 20.: यमो दाम्यति रक्तसान्. *Part. pass.* दान्त domitus, mansuetus. BR. 1. 25. SU. 2. 17. — *Caus.* दमयामि *i. q.* primit. MAH. 1. 2995.: सर्वन् दमयत्य् असौ; *ibid.* 5537.: सौवीरम् अदमयच् कुरैः. (Goth. TAM decere, ga-timith, ga-tam; germ. vet. zimit decet, zam decuit; fortasse lat. damnus. Ad *Caus.* दमयामि referimus gr. δα-μάω, δαμάζω, lat. domo, goth. tamja, nostrum zähme, zahm, v. gr. comp. 19. 109^a. 6.)

2. दम् *Indecl.* (r. दम्) uxor in comp. दम्पती uxor et maritus. SA. 6. 3. (V. 2. जम् et cf. gr. δάμαρ.)

दम *m.* (r. दम् s. अ) 1) domitus, refrenatio, sedatio *perturbationum animi.* IN. 4. 7. N. 6. 10. BH. 10. 4. 16. 1. 2) poena, mulcta. MAN. 8. 59. 3) in fine comp. domans, domitor. 4) *nom. pr.* N. 1. 9. (Gr. -δαμος, ἰππόδαμος sicut scr. अरिन्दम.)

दमन *m.* (r. दम् s. अन्) domitor; *nom. pr.* N. 1. 9.

दमयन्ती *f.* (*part. praes. Causativi* दमयामि, v. दम्) quae domat; *nom. pr.* N. 1. 9.

दम्पती *v.* 2. दम्.

1. दम् 10. *P.* (निदे, scribitur दम्, gr. 110^a.) mittere; v. टिप्.

2. दम् 5. *P.* दम्नोमि. 1) fallere, decipere, e. c. दम्नोति धूर्तः *κ.* 2) laedere, occidere, *praesertim* in dial.

Véd. NIGH. 2. 19. (v. Westerg.) दम्नोति (वधः); RIG-V. 24. 10.: अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि; 41. 1.: यं रक्तन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नूचित् स

- दभ्यते जनः «quem protegunt dii Varunus, Mitrus, Ar-
yamanus, non sane laeditur ille vir (नूचित् = नै 'व,
v. Westerg.); YAG'URV. 1. 31. (Westerg.): अदब्धेन
त्वा चक्षुषा 'वपश्यामि (दम्भेति, दब्ध, दभ्यते
etiam ad दम् referri possunt. Cf. तुम् et v. दल्भ).
दम्भ *m.* (r. दम्भ् s. अ) fraus, simulatio; superbia. BH. 16.
4. IN. 5. 62. MAH. 2. 877. (V. दल्भ).
दम्य *m.* (r. दम् s. य) taurus juvenicus. RAGH. 6. 78.
द्यू 1. *A.* (गतौ दाने हिंसायाम् आदाने *K.* ग्रहणे गतौ
वधे, दाने अचने *r.*) ire, dare, laedere, occidere, su-
mere, tueri. दयित amatus. IN. 1. 7. 3. 4. N. 16. 28. (Cf.
दे, hib. *deidh* f. «desire, longing», *deidh* m. «a protector,
defender», *deide* «obedience, submission».)
दया *f.* (r. दय् s. आ) misericordia.
दयालु *m. f. n.* (a praec. s. आलु) misericors, ad misericor-
diam propensus. HIT. 77. 20.
दर *m. n.* (r. द् द findere s. अ) caverna, specus.
दरिद्र (r. दरिद्रा s. अ) pauper.
दरिद्रता *f.* (a praec. s. ता) paupertas.
दरिद्रा 2. *P.* (forma redupl. a r. द्रा, v. gr. 108.) pauperem
esse, fieri. HIT. 45. 10.: उपर्य उपरि पश्यन्तो
सर्व एव दरिद्रति.
दरी *f.* (a दर signo *fem.* ई) *id.* RAGH. 13. 46.
दर्ड *m.* (forma redupl. incerti orig.) 1) rana. 2) nubes.
3) mons quidam. 4) instrumentum musicum.
दर्प *m.* (r. दृप् i. e. दर्प् s. अ) superbia. BH. 16. 4.
दर्पण *m.* (r. दृप् in *Caus.* superbum reddere, s. अन्न) spe-
culum. RAGH. 10. 10. 14. 37.
दर्भ *m.* (r. दृम् s. अ) *i. q.* कुश sgn. 1. RAGH. 1. 31.
दर्श *m.* (r. दृष् in *CAUS.* s. अ) novilunii dies. RAGH. 14. 80.
18. 34.
दर्शक (r. दृष् in *CAUS.* s. अक) 1) *Adj.* monstrans. HIT.
ed. Ser. 2. 8. 2) *Subst. m.* janitor. AM.
दर्शन *n.* (r. दृष् s. अन्न) 1) visus, conspectus; aspectus,
species. A. 2. 11. H. 2. 5. N. 17. 14. 2) respectus, ratio.
RAGH. 8. 71. 3) consilium, propositum, institutum. R.
Schl. I. 58. 18. — *A formā caus.* 1) monstratio. Lass.
87. 3. 2) speculum.
दर्शनीय (r. दृष् s. अनीय) spectandus, spectatu dignus.
SU. 3. 13. DR. 2. 9.
दर्शिन (r. दृष् s. इन्) cernens, perspicuens. N. 92. 91.
BH. 4. 34.
दल् 1. *P.* findi. BHATT. 14. 20. 99.: ददाल भूः; GITA-
Gov. 7. 35.: दलति सा हृदि विरहभरण. — *Caus.*
vel cl. 10. दलयामि et दालयामि findere. BATT.: मुष्टि-
ना दालयत् तस्य मूर्धानम्; BHAR. 2. 36.: हेतिदलि-
तो नागः. (Cf. द् i. e. दर, unde दल् mutato र् in ल्;
lith. *dalis* pars v. दल्, *dallykas* pars, fragmentum, *daliju*
divido; goth. *dails* pars; germ. vet. *tail, teik, tilō* deleo,
tiligō *id.* = दलयामि, mutato य् in ङ (gr. comp. 109⁹). 6);
lat. *dolo*; hib. *dail* «a share, portion», *dailim* «I give,
deal out» (nisi haec pertinent ad दा, ददामि, unde *dai-*
lim mutato *d* in *l* ortum esse posset), *duil* «partition,
distribution», *duillean* «a spear», *duillean* «a pin, thorn».)
c. वि findi, diffindi. NAIS. 4. 88.: त्वदिषुभिर व्यदलि-
ष्यद् वज्रो ऽपि.
c. वि praef. अन्तर *Caus. vel cl.* 10. diffindere, dilacerare.
BHAR. 2. 77.: कठिनदृषदन्तर्विदलितः.
दल् (r. दल् s. अ) 1) *n.* pars, portio, fragmentum. 2) *m. n.*
folium, *ab erumpendo, emergendo dictum.* RAGH. 4. 42.
(Hib. *duille* folium; quae ad दल् pars spectant vocēs v.
s. r. दल्.)
दलन *n.* (r. दल् s. अन्न) actio findendi, fissio. BHAR. 1. 53.
a. et d.
दल्भ *m.* (ut mihi videtur, e दम्भ, mutato म् in ल्, v. gr.
comp. 20.) *i. q.* दम्भ. (Hib. *dalbh* «a lye, contrivance».)
द्व *m.* (fortasse e दल्भ ejecto ह्, v. दह, nisi e देव ab-
jecto इ diphthongi ए = अ + इ; v. दिव्) 1) calor.
2) ignis. 3) ardens sylva, sylvae conflagratio. 4) sylva.
(Cambro-brit. *daiv* combustio.)
द्वग्नि *m.* (e praec. et अग्नि ignis) sylvae incendium.
RAGH. 2. 14.
दशन् (v. gr. 256.) decem. (Graec. *δέκα*, lat. *decem* - pro-

prie a दशम decimus - goth. *taihun* pro *tihun* (gr. comp. 82.) e *tahun*; armor. *dek*; hib. *déagh, deich*; lith. *deszim-tis, deszim-ts, deszim-t*; slav. *desja-tj*; v. gr. comp. 318.)

दशन *m.n.* (r. दंश् ejectá nasali, s. अन्न) dens. BH. 11. 27. RAGH. 10. 38.

दशम (*f.* मी a दशन *s.* म) decimus. N. 14. 12. (Cf. lat. *decimus*, scot. *deicheamh*, hib. *deachmad*.)

दशा *f.* status, conditio, vitae spatium, aetas, ut *juventus*.

दशानन *m.* (BAH. e दशन et आनन) cognomen *Rāvani*. RAGH. 10. 76.

दशार्ण *m.* in *Plur.* nomen regionis (Wils.: *A country, part of central Hindostan, lying on the south-east of the Vindhya mountains*). N. 17. 15.

दष्ट *v.* दंश्.

दस् 4. *p.* (उत्क्षेपे) *i.q.* तस्. (Cf. angl. *toss*, cum tenui pro mediá secundum generalem regulam, gr. comp. 87.)

c. उप *in dial. Véd.* diminui. RIG-V. 62. 12.: तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नो 'पदस्यन्ति «tuá in manu divitiarum non pereunt, non diminuuntur».

c. वि *in dial. Véd.* diminui, interire. RIG-V. 11. 3.: पूर्वीर इन्द्रस्य रातयो न विदस्यन्ति «larga Indri dona non minuuntur»; 121. 15.: मा सा ते अस्मत् सुमतिर विदसत् (*praet. mtf.*) «ne ille tuus nobis favor intereat».

दस्यु *m.* (ut mihi videtur, a r. दास् laedere, occidere, correpto आ in अ, s. यु) 1) hostis. MAH. 1. 3153. 2) latro. RAGH. 9. 53. (V. 2. दास्.)

दस्त्र *m. i. q.* अश्विनौ, *v.* अश्विन्.

1. दह 1. *p.* दहामि, अधान्निषम् (gr. 103. b.), धक्ष्यामि vel दक्षिष्यामि, दग्धम् (gr. 103. a.) urere; comburere, exurere. BH. 2. 23.: नै 'नन् दहति पावकः; MAH. 2. 1140.:

ते दक्ष्यन्ते स्म वह्निना; N. 11. 39.: अग्निदग्ध इव द्रुमः; MAH. 1. 1058.: जनमेजयस्य वो यज्ञे धक्ष्यत्य् अनिलसारथिः; DR. 6. 4.: मनो मे द्यते दक्ष्यतेच; N. 15. 15.: दक्ष्यमानः स शोकेन; GITA-GOV. 10. 19. 2.:

मदनानलो दहति मे मानसम्. — *Notetur Potent. Futuri* धक्ष्येत, MAH. 1. 8383.: कथम् अग्निर् न नो

धक्ष्येत. — *Caus.* comburendum curare. MAH. 1. 8309.; वनं वीरौ दाहयामासतुस् तदा; MAN. 8. 372.: पुमांसन् दाहयेत् पापं शयने तप्ते. — *Desid.* दिधक्ष्. R. Schl. II. 97. 17.: दिधक्षन् इव तां सेनां ह्यितः पावको यथा. (Hib. *daghaim* «I singe, burn», *daighim* id.; *daghte* «singed, burned» = दग्ध; *daighim* «I burn»; lith. *degù ardeo, deginu uro*; germ. vet. *táh-t, dáh-t* el-lychnium ad *Caus.* दाहयामि pertinere videtur, ita gr. *δαίω, δα-ιω*, ejecto ह्; fortasse goth. *dag-s*, Them. *daga*, dies a lucendo dictum, sicut scrt. दिवस et अहन् *q. v.*; lat. *lig-num*, mutato *d* in *l*, sicut scrt. इध्म lignum ab इन्धु flagrare (v. Pott. p. 282.); eadem mutatione nititur gr. *λυγνύς*.)

c. अनु comburere. R. Schl. II. 63. 41.: न त्वाम् अनुदहेत् क्रुद्धो वनम् अग्निर् इवै 'धितः.

c. उप *id.* सुप्तान् उपाधाक्षीद् बालकान् वारणावते.

c. नि *id.* MAH. 1. 4454.: पाण्डुपावकम् आसाद्य न्यदक्ष्यन्त नराधिपाः.

c. निस् *id.* MAN. 11. 246.: एधस् तेजसा वह्निर् निर्दहति.

c. निस् *praef. वि id.* A. 3. 52.: जगद् विनिर्दहेत् (अस्त्रम्).

c. परि *id.* BH. 1. 30.: त्वक्चै 'व परिदक्ष्यते.

c. प्र *id.* MAH. 1. 8362.: प्रदहन् खाण्डवन् दावम्; 1. 2120.: न पावकस् त्वाम् प्रदक्षिष्यति; R. Schl. II. 94. 15.: न मां शोकः प्रधक्ष्यति.

c. प्र *praef. सम् id.* MAH. 1. 5796.: नस् तत्र जताशः सम्प्रधक्ष्यति.

c. वि विदग्ध *doctus, eruditus, aptus, habilis.* UR. 11. 12. BHAR. 1. 52. 97.

c. सम् comburere. BHAR. 2. 32.: सन्दक्ष्यतां वह्निना. — *Caus.* comburendum curare. MAH. 1. 4954.: घृतावसितां राजानं समदाहयन्.

2. दह 4. *p.* ardere, flagrare. N. 14. 1.: ददर्श दावन् दक्ष्यन्तम्; SA. 5. 3.: अज्ञानिचै 'व सावित्रि हृदयन् दक्ष्यती 'वच; MAH. 1. 2061.: दक्ष्यन्त्य् अज्ञानि मे.

- c. परि praef. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3. 10067.: गात्रम् मे सम्परिदक्ष्यती 'व.
- c. प्र *id.* MAH. 3. 2394.: वृक्षस्य प्रदक्ष्यतः.
1. दा 3. P. A. (anom. v. gr. 694.) dare c. acc. rei et dat. vel gen. vel loc. pers. N. 5. 37.: लोकान् आत्मप्रभांश्चै 'व ददौ तस्मै ज्ञताशनः; BH. 3. 12.: इष्टान् भोगान् हि वो देवा दास्यन्ते; MAN. 3. 95.: गान् दत्त्वा विधिवद् गुरोः; R. II. 79. 15.: यस् त्वम् ज्येष्ठे नृपसुते पृथिवीन् दातुम् इच्छसि. — In matrimonium dare. R. Schl. I. 66. 27.: सीतान् दद्यान् दाशरथेः. — *Notentur locutiones*: ज्ञानु दातुम् genu imponere, DR. 9. 5.; अर्गलन् दातुम् «obdere pessulum», UP. 58.; द्वारन् दातुम् portam aperire, MR. 94. 6. *infr.*; पन्थानन् दातुम् dare viam alicui, decedere alicui de viâ, MAH. 1. 6703.; भयम् vel भयानि दातुम् metum injicere alicui, UP. 60.; परिम्भणान् दातुम् amplecti, GITA-GOV. III. 7. 8.; कम्पन् दातुम् saltare, HIT. 63. 15. — *Cum Infin.* 1) jubere. MAH. 1. 1188.: ददौच तन् निधिम् अमृतस्य रक्षितुम् किरोटिने. 2) permittere, sinere. 1528.: न दास्यामि समादातुं सोमङ् कस्मैचिद् अप्य् अहम् (cf. II. I. 338.: ἔδωκε κοῦρην καὶ σφωὶν δὸς ἄγειν). पुनर् दातुम् reddere, MAH. 3483. — *Pass.* दीये (gr. 494.), *Caus.* दापयामि 1) facere ut alqs. det c. 2. acc. MAH. 7. 127.: वणिजो दापयेत् करान्; 8. 59.: तौ नृपेण च्छ् अर्धर्मज्ञौ दाप्यौ तद्विद्वगुणान् दमम्. 2) dandum curare. R. Schl. II. 70. 4.: इमानि वस्त्राणि मातुलस्य दापय. — *Desid.* दित्स् e दिदास् ejecto अ. BR. 17.: ताञ् चेद् अहन् न दित्सेयम्; DR. 4. 17.: सर्वम् मे दित्सितन् त्वया. (V. दास्, रा, ला et cf. gr. δίδωμι = ददामि; lith. dūmi do pro dūdmi, dūs-ti dat e dūd-ti, gr. comp. 457., dūs-te datis e dūd-te; slav. damj e dadmj, gr. comp. 436.; lat. da-re; hib. daighim «I give»; dailim «I give», e daidim, nisi pertinet ad दत्त् q. v.; cambro-brit. dodî dare.)
- c. अभि dare. MAH. 3. 13309.: अभ्यदात्.
- c. आ A. interdum P. sumere, capere, tollere, levare, abripere, demere, accipere (proprie sibi dare). BR. 3. 23.:

- तृणम् आदाय; H. 1. 9.: आदाय कुन्तीम् भ्रातृश्च (cf. sl. 7.); SU. 4. 2.: देवगन्धर्वयक्षाणाम् ... आदाय सर्वरत्नानि; RAM. I. 19. 27.: वीर्यवितां वीर्यम् आदत्ते युधि; RAGH. 8. 18.: आसनम् आददे; MAH. 1. 3483.: स्वस्त्वा 'दास्यामि भूयः पाप्मानन् जराया सह; RAGH. 3. 14.: जतम् अग्निर् आददे. — पद्यतिम् आदातुम् viam ingredi, inire. RAGH. 3. 46.: वचनम् आदातुम् dicere, loqui. A. 3. 48.: अहम् ... वचनम् आददे. — *Part. pass.* आत्त (ex आदात ejecto आ mutato द् in त्) captus, arreptus. RAGH. 15. 46.: आत्तशस्त्र.
- c. आ praef. उप A. *id.* H. 1. 7. N. 13. 75. 23. 16. 25. 19. — *PAN.* dare. R. Schl. II. 96. 36.: उपाददाद् भ्रात्रोर मधु मांसञ्च.
- c. आ praef. सम् + उप (समुपादा) A. *i. q.* आदा. MAH. 3. 11876.: तेजांसि समुपादत्ते.
- c. आ praef. प्रति A. zurücknehmen, retractare, revocare, rescindere. MAH. 1. 785.: नचा 'हं शक्तः शापम् प्रत्यादातुम्.
- c. आ praef. वि aperire, praesertim os. *Part. pass.* व्यात्त e व्यादात ejecto आ, et व्यादित, sicut स्थित a स्या. N. 12. 20.: व्यात्तास्य; BH. 12. 24.: व्यात्तानन; MAH. 2. 946. 3. 11115.: व्यादितास्य. — व्याददान os suum aperiens, omisso अस्य. M. 3. 11502.
- c. आ praef. सम् A. *i. q.* आदा. DEV. 9. 31.: सच शूलं समाददे. IN. 3. 1. N. 23. 13. 20. MAH. 3. 11395.
- c. परा in dial. *Véd.* 1) prodere. RIG.-V. 104. 8.: मा नो वधीर् इन्द्र मा परादाः. 2) dare. RIG.-V. 81. 6.: यो अर्यो मर्तभोजनम् पराददाति दाशुषे «qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti».
- c. परि dare. MAN. 9. 326.: वैश्याय परिददे पशून्; MAH. 3. 17039.: पृथाम् परिददौ द्विजायः.
- c. प्र 1) *id.* IN. 3. 8. N. 5. 37. 38. DR. 4. 16. — In matrimonium dare. SA. 2. 26.: सकृत् कन्या प्रदीयते. 2) prodere. MAH. 1. 6219.: सुहृद्वान् प्रदातुन् न शक्यामि. 3) divulgare, narrare. MAH. 1. 6306.: प्रवृत्तिम् प्रदुःपुरे. — *Part. pass.* प्रत्त ex प्रदात ejecto आ.
- c. प्र praef. सम् dare. MAH. 2. 148. 3. 8531. — *Caus.* dan-

dum curare. R. Schl. II. 32. 16.: तस्य वस्त्राणि सम्प्रदा-
पय.

c. प्रति 1) reddere. उक्तम् वचनम् प्रतिदातुम् ad di-
ctum sermonem respondere. C' AUR. 36. 2) dare. MAH.
1. 6721.: निवृत्ते प्रतिदास्यामि भोजनन् ते यथेप्सि-
तम्.

2. दा 2. P. (लवने x. लूने r.) desecare, abscindere, deci-
dere. (Cf. दो, दल्ल; gr. *δαίωμα*, *δαίς*, *δαΐζω*, nisi
pertinent ad दा dare; cambro-brit. *de* «to part, to se-
parate»; Adj. «separate, parted, divided»; *dead* «a par-
ting, separation».)

दाक्षिणात्य (a दक्षिणा ad meridiem s. त्य) 1) meridiona-
lis. 2) e meridionali Indiae regione oriundus. MAH. 2.
1914.

दाक्षिण्य n. (a दक्षिण s. य) comitas, humanitas, benigni-
tas, urbanitas. UR. 18.5. BHAR. 2. 19. HIT. 130. 9. —
अदाक्षिण्य inhumanitas. UR. 14. 5. *infr.*

दाक्ष्य n. (a दक्ष rectus, probus, s. य) probitas, integritas.
IN. 4. 10. N. 6. 10. BH. 18. 43.

दातृ m. (r. दा s. तृ) dator. (Them. primit. दातार, gr.
δοτήρ, lat. *datōr*.) SA. 1. 3. N. 6. 10.

दान n. (ut videtur, obsoletum part. pass. a rad. दा s. न,
v. gr. 607.) donum. (Lat. *donum*.)

दानतस् Adv. (a praec. s. तस्) pro Ablat. दानात्. SA. 2.
17.

1. दानव m. (a दनु *Danus*, *Dakschi* filia, uxor *Kasyapi* et
Asurorum mater, s. अ) i. q. असुर q. v.

2. दानव Adj. (f. वी, a praec. s. अ) ad *Dānavos* spectans,
dānavicus. A. 10. 24.

दान्त v. दम्.

दामन् n. (fortasse a r. दम् s. अन्, nisi a 2. दा vel दो s.
मन्) funis; taenia, infula. UR. 5. 9. H. 3. 13. (Cf. gr.
δέω, *δια-δή-μια*; hib. *damnadh* «a band or tye».)

दाय् 1. A. (ut videtur cl. 4. radicis दा) dare. (Huc referri
posset hib. *daighim* do, mutato य् in gh.)

दाय n. (r. दा s. य) donum; portio. R. Schl. I. 29. 4.

दायाद m. (e praec. et आद sumens, accipiens) 1) filius.

MAH. 1. 871. 2) oriundus *ab aliquo*, proles, prognatus.
R. Schl. I. 60. 2.

दायिन् (r. दा s. इन्, inserto य्) dans. BHAR. 1. 30.

दार m. plur. uxor. N. 14. 23. IN. 5. 37. — *In comp. DVANDV.*
(gr. 660.). BR. 1. 19.

दारक m. (ut videtur, a praec. s. क vel अक) puer. BR. 2.
35. N. 8. 20. ubi *Dual*. दारकौ pueri, parvuli, pue-
rum et puellam exprimit.

दारिका f. (a praec.) puella. UR. 45. 2. *infr.*

दारिद्र्य n. (a दरिद्र s. अ) paupertas. HIT. 31. 11.

दारु m. n. (ut videtur, a r. दृ s. उ) lignum. AM. (Gr. *δέρυ*,
russ. *derevo*, *drova*, hib. *doireach* «woody». Russ. *drova*
et *derevo* etiam e द्रुम arbor explicari possent, mutato
m in v.)

दारुण (r. दृ s. उन) horridus, horribilis, terribilis. H. 1. 17.
SU. 1. 3.

दारुणाकृति (BAH. e praec. et आकृति f. forma, species)
horridam speciem habens. H. 2. 2.

दाव m. i. q. दव. N. 14. 1. (r. दव.)

दावाग्नि m. i. q. दवाग्नि. H. 4. 39.

दाय् 1) cl. 1. P. A. dare (cf. दा, दास् dare). 2) cl. 5. P.
(हिंसने) laedere, ferire, occidere (cf. दंश् मordere).

दाश m. piscator. MAH. 1. 2397.

दास् 1) cl. 1. P. A. dare (a r. दा adjecto स् sicut मास् a मा,
भास् a भा). 2) cl. 5. P. laedere, ferire, occidere. (Cf.

दाश् cl. 5., दंश्, दंस् mordere, दस्यु praedo. Fortasse
huc pertinent gr. *ληΐή*, *ληΐς*, *ληΐζομαι*, *ληΐστής*; mutato
d in l, sicut in scr. ल्ता sumere, secundum x. etiam dare,
quod sicut रा dare e दा ortum esse censeo; cf. gr. *λά-*
τρον, *λά-τροις*, lat. *la-tro*.)

दास m. (r. दास् dare s. अ) famulus. H. 1. 2. (Sic gr. *δοῦ-*
λος a dando, porrigendo nominatum esse videtur.)

दासत्व n. (a praec. s. त्व) servitudo. N. 26. 21.

दासी f. (a दास signo fem. ई) serva. N. 1. 11.

दास्य n. (a दास s. य) servitudo.

दाह (r. दह s. अ) 1) actio urendi. RAGH. 11. 42. 2) exu-
stio, conflagratio. H. 1. 44.

दिक्, दिग् v. दिग्.

दिग्ध v. दिह्.

दिग्वासस् (plagas pro veste habens, BAH. e दिग्
et वासस् n. vestis) nudus. N. 9. 15.

दिति f. una Kasyapi uxorum, Asurorum mater. RAM. I.
37. 1.

दित्सु Desid. radicis दा.

दित्सु (a praec. s. उ) dandi cupidus, dare volens. SU. 4. 23.

दित्त्त् Desid. radicis दृष्.

दित्त्त्ता f. (a praec. s. आ) cupido videndi. N. 21. 16. SA.
6. 8.

दित्त्त्तु (a दित्त्त्त् s. उ) videndi cupidus, videre desiderans,
c. acc. SA. 5. 109.

दिन m. n. (a Lassenio apte e दिवन ejectâ syllabâ व् ex-
plicatur, v. दिवन) dies. RAM. I. 28. 8. GHAT. 21.
(Lith. diēna f. dies, slav. denj m. id.; cf. lat. peren-dinus,
peren-dinatio, quorum pars prior ad पर pertinet. Cum
Pottio (II. 148.) huc trahimus goth. sin-teins, Them.
sinteina quotidianus; sin = सम्.)

दिनान्त m. (e praec. et अन्त finis) vesper. RITU-S. 1. 1.

दिनावसान n. (e दिन et अवसान finis) id. RAGH. 2. 45.

दिन्व् 1. P. (प्रीतौ; scribitur दिव्, gr. 110^a.) diligere,
gaudere, exhilarare; cf. जिन्व्.

1. दिम् 10. P. (नोदे, scribitur दिम्, gr. 110^a.) mittere);
cf. दम् et 1. दम्.

2. दिम् 10. A. (सङ्घाते) coacervare.

1. दिव् 4. P. दीव्यामि (gr. 332.), Part. pass. द्यूत, praet.
mlf. अदेविषम् 1) splendere (v. 3. दिव्, दिव,
दिवन्, दिवस् et cf. दीप्). 2) ludere. N. 7. 4.: एहि
दीव्य नलेन वै. C. instr. rei, de quâ luditur, MAH. 2.
261.: एतद् राजन् मम धनन् तेन दीव्याम्य अहन्
त्वया. C. dat. rei, MAH. 1. 1192.: एहि सार्जम् मया
दीव्य दासीभावाय भामिनि; 2. 2468.: पुनर् दीव्या-
म भद्रन् ते वनवासाय पाण्डवैः. — Part. praes. A.
N. 7. 10.: दीव्यमानम् अरिन्दमम्. — वाणान् देवि-
तुम् tela emittere. BHATT. 5. 81. (Huc trahi posset lat.

lu-do, mutato d in l, cf. द्यूत ludus; Pottius confert jocus
quod e djo-cus explicari potest sicut Jupiter, Jovis e
Djupiter, Djovis (v. gr. comp. 122.); lith. jūkas jocus,
jūkoju jocor. Quae ad दिव splendere referendae sunt
voces v. s. दिव, दिवस, द्यु, द्यो. Fortasse etiam lith.
z'ibbu splendo huc pertinet.)

c. परि Part. pass. परियून moestus, tristis. MAH. 3. 306.
12433. R. Schl. II. 47. 2. 72. 50. Cf. देव्.)

c. प्रति ludere cum aliquo, c. acc. pers. MAH. 3. 1356.:
माङ् कितवः प्रत्यदेवीत्. — ARM. MAH. 2. 2057.: येन
मान् त्वम् महाराज धनेन प्रतिदीव्यसे.

c. वि lusu perdere. MAH. 2. 2384.: इमां सभामध्ये यो
व्यदेवीद् ग्लहेषु.

2. दिव् 10. P. देव्यामि (proprie Caus. praec.) vexare;
queri, lamentari. Cf. देव्.

3. दिव् f. (Nom. द्यौस् a Them. द्यो, gr. 208.; r. दिव splend-
dere) coelum. N. 12. 37. Lass. 39. 1. (P. दिव, द्यो.)

दिव n. (r. दिव splendere, s. अ) id. (Lat. diuum, sub divo;
sic nostrum Himmel, goth. himins coelum cum कम्
splendere, et lith. dangus id. cum दह्, degu cohae-
rere videtur, mutato in germanicâ voce, e generali re-
gulâ, k in h.)

दिवन् m. (r. दिव splendere s. अन्) dies; v. दिन.
दिवस m. n. (r. दिव splendere s. अस) dies. SA. 4. 2. (De
lat. dies v. द्यो; cambro-brit. diev et lib. dia dies tam
huc quam ad दिवन् trahi possunt, nisi pertinent ad
part. praes. दीव्यत् splendens, unde armor. diez explica-
verim.)

दिवसमुख n. (TATP. e praec. et मुख os) mane, tempus
matutinum.

दिवा Adv. die (ut videtur, instrum. vocis दिव्, cf. द्यु.)

दिवाकर m. (diem faciens, e दिवा dies, quod separa-
tim non invenitur, et कर faciens) sol. RAGH. 6. 66.

दिवानिश n. (DVANDV. e दिवा dies, v. praec. et निशा
nox. v. gr. 660.) dies et nox. N. 13. 62.

दिवारात्र n. (DVANDV. e दिवा dies et रात्र pro रात्रि, gr.
681. nox) dies et nox. N. 15. 14., cf. praec.)

दिविषद् *m.* (e *locat.* दिवि et सद् sedens, commorans; mutato स in प् propter antecedens इ) coelicola, deus. LASS. 66.3.

दिविस्पृश (e दिवि in coelo et स्पृश tangens, v. gr. 673.) coelum tangens. N. 12.37.

दिवौकस् *m.* (coelum tanquam domicilium habens, *BAH.* e दिव coelum et औकस् domus, domicilium) coelicola, deus. IN. 5.29. SU. 2.25.

दिव्य (a दिव् vel दिव s. य, v. gr. 650.) coelestis. N. 14. — 25. IN. 2.17.

दिव्यप्रभाव (*BAH.* e दिव्य et प्रभाव majestas, potentia, vis) coelestem potentiam habens. IN. 1.4.

दिग् 6. p. 4. दिशामि, दिशे, अदिक्षम्, अदिक्षि, देष्टास्मि, देष्टाहे, देक्ष्यामि, देक्ष्ये. 1) monstrare, ostendere. MAN. 8.57.: साक्षिणः सन्ति मे 'त्य् (*) उक्त्वा दिशे 'त्य् उक्तो दिशेन न यः. 2) discernere. A. 9. 31.: दिष्टम् अत्रे 'ति. 3) dare, largiri. RAGH. 16.72.:

यत् (जैत्राभरणम्) ... रामः कुशाय राज्येन समन् दिदेश (Schol. दत्तवान्). (Gr. δέικνυμι, δίκη, δόξω = *Caus.* देशयामि, abjecto i diphthongi ए; fortasse εἶκω e δέικω sicut scrt. अश्रु q. v. e दश्रु = δάκρυ; lat. dico, decet = देशयति (v. आदिशु jubere), decus; licet, mutato d in i; goth. *TIH, ga-teiha* dico, narro, nuntio (*ga-taih, ga-tihum*); *taikns* signum, *knja* monstro; germ. vet. *zihu, zeigom*; nostrum *zeihe, zeige*; fortasse lith. *z'énklas* signum huc pertinet, sicut *z'ibbu* ad दिव्.)

c. अप 1) monstrare, indicare. MAN. 8.54.: अपदिश्या 'पदेश्यम्. 2) simulare, praetexere. RAGH. 19.31.: मित्रकृत्यम् अपदिश्य; ibd. 54.: रोगशान्तिम् अपदिश्य.

c. अप praef. वि 1) falso, simulate indicare. R. Schl. I. 9.41.: स्वम् आश्रमपदनं तस्य व्यपदिश्या 'विहरतः. 2) appellare, nominare (v. व्यपदेश apud Wils.). MAH. 3.16189.: भ्रातरम् ... धनेश्वरम् व्यपदिशन् कथन् न लडासे.

c. आ 1) docere. IN. 3.9.: गीतवादित्रनृत्यानि भूय

(*) contra regulam pro म इत्य्.

एवा "दिदेश ह. 2) jubere. N. 17.21.: शीघ्रम् मे यानम् आदिश; HIT. 40.9.: यद् यद् आदिशति प्राणेश्वरस्य तत् तद् एवा 'हम् अविचारितञ्च करोमि. 3) collineare, dirigere telum *ad alqd.*, telo petere. DR. 8.35.: विद्रुतं सैन्यम् ... आदिश्या "दिश्य नाराचैर् आश्रयान्; A. 3.34.: ब्रह्मास्त्रम् अहम् आदिशम्.

c. आ praep. उप assignare, dare in matrimonium. MAH. 1. 7239.: तस्य कृष्णाम् उपादिश.

c. आ praef. प्रति 1) renarrare, c. acc. pers. MAH. 3.14717.: यत् कथयेत् पतिस् ते परिरक्षितव्यम्; काचित् सपत्नी तव तम् प्रत्यादिशेत्. 2) revocare. HIT. 71.14. 3) rejicere, repellere, *zurückweisen*. RAGH. 1.61. 6.25. 39. Supervacaneum reddere, superare. RAGH. 10.69.:

तेना 'प्रतिमतेजसा रक्षागृहगतदीपाः प्रत्यादिष्टा इवा भवन्.

c. आ praef. वि jubere, c. acc. pers. SU. 3.11. RAGH. 11. 43. R. Schl. I. 12.27.

c. आ praef. सम् 1) id. SU. 2.12. N. 17.38. 2) monstrare. N. 20.22.

c. उत् 1) monstrare. N. 9.24. 2) respicere, rationem habere. BH. 17.21.: फलम् उद्दिश्य. 3) scopum petere, *zielen*. HIT. 23.12.: तम् उद्दिश्य क्षेत्रपतिना लगुडः प्रक्षिप्तः. 4) discernere. SA. 4.3.: व्रतन् त्रिरात्रम् उद्दिश्य.

c. उत् praef. सम् 1) explicare, docere. MAH. 12.82. 2) discernere. MAH. 3.10.: तयोर् वधं समुद्दिश्य.

c. उप monstrare, docere. N. 14.7. A. 8.8. SA. 4.16. MAN. 12.107.

c. उप praef. सम् monstrare. N. 9.32.

c. निस् (निर्दिश) 1) demonstrare, explicare. BH. 12.3. MAN. 11.143. 2) discernere. A. 10.15.: मानुषो मृत्युर् एतेषान् निर्दिष्टो ब्रह्मणा पुरा.

c. निस् praef. वि 1) monstrare, indicare. N. 21.28. 2) discernere. MAH. 5.413.

c. प्र 1) monstrare, ostendere. N. 5.19. 20.21. 2) dare. MAH. 3.1700.: इदन् दिव्यम् (अस्त्रम्) ते प्रदिशामि; NALOD. 1.52. — *Caus.* incitare. N. 17.34.: तया प्र-

देशितो राजा ब्राह्मणान् वशवर्तिनः प्रास्थापयत्.
c. सम् 1) docere, edocere. N. 14. 26. 2) mandare, jubere,
c. acc. pers. N. 16. 2. IN. 5. 31. 3) dare. BHATT. 6. 141.:

भ्रात्रे राज्यं सन्दिश्य.

2. दिष् f. (r. दिष्) plaga, regio coeli. H. 1. 18.

दिष्ट n. (r. दिष् s. त) fatum. MAH. 1. 3534.

दिष्टि f. (r. दिष् s. ति) voluptas, felicitas.

दिष्ट्या (instrum. praec.) exclamatio gaudii, mactel proh fe-
licitatem! N. 13. 72. 25. 11. SA. 6. 23.

दिह् 2. P. A. oblinere, polluere. N. 24. 46.: मलदिग्धा-
ङ्गिम्; RAGH. 16. 15.: अस्रदिग्ध. Ungere. BH. 17.
54.: अदिहंश् चन्दनैः शुभ्रैः. (Lat. pol-lingo, mutato d
in l, li-no, li-tum, abjectâ gutturali; fortasse tingo mutata
mediâ in tenuem, sicut e. c. sanscrit. दृह् et तृह् idem
valent; germ. vet. zehóm tingo niitur formâ caus. देह-
यामि; ita lith. daz'au intingo, coloro. (*))

c. प्र i. q. simpl. BH. 2. 5.: रुधिरप्रदिग्ध.

c. सम्, सन्दिग्ध 1) pollutus. UR. 37. 6. 2) oppressus,
suffocatus, de voce. N. 12. 100.: वाष्पसन्दिग्धया गिरा;
22. 24.: वाष्पसन्दिग्धया वाचा; MAH. 1. 6565.: सन्दि-
ग्धाक्षरया गिरा. 3) dubius, incertus (cf. सन्देह). HIT.
116. 1.: सन्धिम् इच्छेत् समेना 'पि सन्दिग्धो' वि-
जयो युधि. — सन्देहयामि (ut mihi videtur, Denom.
vocis सन्देह dubium) dubium, incertum reddere, con-
fundere. MAH. 1. 5183.: तन् मे सन्देहयद् दिशः. —
AZM. dubitare. R. Schl. II. 65. 15.

दी 4. A. perire, evanescere. दीन (gr. 607.) consternatus,
perturbatus, miser, moestus, tristis. SU. 3. 6. N. 12. 100.
(Cf. 2. दा, दो, दु.)

दीक्ष् 1. A. 1) sacrificare. 2) consecrare, initiare, caerimonia
sacrificii praevias facere. BHATT. 20. 14.:

दीक्षस्व तुरगाधरे; RAGH. 4. 5.: साराज्यदीक्षित; R. Schl.
I. 42. 24.: राजानन् दीक्षितम्; MAN. 2. 128. 4. 130. 210.
C. dat. rei ad quam alqs consecratur, RAGH. 8. 74.: सव-

नाय दीक्षितः. — Caus. MAH. 2. 12417.: तन् दीक्षया-
ञ्चक्रिरे विप्रा राजसूयाय.

दीक्षा f. (r. दीक्ष् s. आ) sacrificium; consecratio, sacrificii
caerimonia initialis. RAGH. 3. 33. 65. SU. 1. 7.

दीक्षापय (Denom. a praec.) consecrare. MAH. 2. 1224.:

दीक्षापय गोविन्द त्वम् आत्मानम्.

दीधिति f. (r. दीधी correpto ई, s. ति) luminis radius.
RAGH. 3. 22. 8. 30.

दीधी 2. A. (forma reduplicata) splendere, lucere, in dial.
Véd. (v. Westerg.). RIG-V.: उषसो दीध्यानाः. —

Etiâ दीदी. Ros. RIG-V. Spec. p. 18. 8.: क्षप उस्त्रश्च
दीदिहि (pro दिदीहि) «noctu luceque flagra». (V.
praec. et दिव्, दीप्.)

दीन v. दी.

दीनक (a praec. s. क vel अक) miserabilis.

दीनकम् Adv. (a praec. signo accus.) miserabiliter. A. 10.
64.

दीनमनस् (BAH. e दीन et मनस् n. mens) tristem, affli-
ctam mentem habens. H. 1. 49.

दीनमानस (BAH. e दीन et मानस n. mens) i. q. praec.
H. 1. 49.

दीप् 4. A. fulgere, splendere, flagrare. HIT. 8. 9. 10.: यथो
दयगिरौ द्रव्यं सन्निकर्षेण दीप्यते । तथा सत्सन्नि
धानेन हीनवर्णो ऽपि दीप्यते; RAGH. 5. 47.: पुनर
दिदीपे मदुर्दिनश्रीः (नागस्य); MAN. 2. 232.: दीप्य-
मानः स्ववपुषा. — दीप्स flagrans. BH. 11. 17.: दी-
प्तानलार्कद्युति; N. 11. 36.; DR. 2. 10. — Caus. 1) col-
lustrare. GITA-GOV. 7. 1.: वृन्दावनान्तरम् अदीप-
यद् इन्दुः. 2) accendere. MAH. 1. 5828.: जतुगृहद्वारन्
दीपयामास पाण्डवः. — Intens. N. 3. 12.: देदीप्यमा-
नाम् वपुषा; DR. 2. 1.: देदीप्यमाना 'ग्निशिखे' व न-
क्तम्. (Cf. तप्, दिव्, दीधी; lith. z'ibbu splendo; gr.
λάμπω (α = ट् i. e. α + i, abjecto i, mutato d in l;
lat. limpidus.)

c. आ Caus. incendere, inflammare. MAH. 1. 5822.: आयु-
धागरम् आदीप्य; R. Schl. I. 65. 8.: त्रैलोक्यम् आदी-
पितम् इति 'भवत्; — आदीप्त pro आदीपित. MAH.

(*) Cf. Pott I. p. 282. Ag. Benary Römische Lautlehre
p. 200.

1. 5829.: तद् गृहं सर्वम् आदीप्तम् (cf. ताप्त pro ता-
पित p. 149. b.).
- c. उत् Caus. accendere. MAH. 1. 2724.
- c. उप Caus. id. MAH. 1. 5828. 3. 10230.
- c. प्र प्रदीप्त flagrans. N. 11. 13. BH. 11. 29. — Caus. ac-
cendere. MAH. 1. 5600.
- c. प्र praef. सम् सम्प्रदीप्त flagrans. MAH. 6587.
- c. वि Caus. collustrare. A. 3. 36.
- c. सम् सन्दीप्त flagrans. H. 1. 48.: क्रोधसन्दीप्तमान-
स. — Caus. accendere. MAH. 1. 8366.: अग्निरु जगत्
सन्दीपयन्.
- दीप m. (r. दीप् s. अ) lucerna. IN. 1. 3/4. BH. 6. 19. (Gr.
λαμπάς.)
- दीपक (r. दीप् s. अक) Adj. fulgens, flagrans. Subst. m. lu-
cerna.
- दीपिका f. (Fem. praec. mutato penult. अ in इ) lucerna.
UR. 37. 8. 11. RAGH. 4. 75.
- दीप्ति f. (r. दीप् s. ति) lux, splendor.
- दीप्तिमत (a praec. s. मत) splendore praeditus, lucidus,
splendidus. BH. 11. 17. IN. 1. 34.
- दीर्घ (r. दृह् crescere s. अ, mutato ह् in घ् sicut in मेघ a
मिह्; cf. Pott. Lass. et Benfey 1. 98.) longus, de spatio
et tempore. SA. 2. 27. UR. 37. 18. (Fortasse e दार्घ at-
tenuato आ in ई; Zend. darēgha (v. Vocalismus p. 186.);
gr. δολιχός, mutato ρ in λ, insertâ vocali auxiliari, εν-
δελιχός; russ. dolog longus, dolgà longa = दीर्घा, dol-
go n.; lith. ilga-s, abjecto d, ifz-drykėns, ifz-drykėlis
«lang-gewachsen», v. Rubig s. v. lang; fortasse
etiam lat. longus et nostrum lang huc pertinent, abjectâ
syllabâ initiali; Benfeyus l. c. huc refert lat. in-dulgeo.)
- दीर्घसूत्र (longum filum habens. BAH. e praec. et सूत्र
filum) tardus, cunctans, segnis.
- दीर्घसूत्रिन् (a दीर्घसूत्र longum filum s. इन्) id. BH. 18.
28.
- दीर्ण v. दू.
1. दु 5. P. 1) vexare, dolore afficere, contristare. RAGH.
8. 54.: मुखन् तव विभ्रान्तकथन् उनोति माम्;

19. 21.: प्रणयिनीः सो ऽनुनोत्; MAH. 3. 16192.: अङ्ग-
नि मे उनोतु मकारध्वजः 2) intrans. vexari, dolore af-
fici, dolere. MAH. 3. 10069.: उनोति चित्तं यदि तन् न
पश्ये; GITA-GOV. 3.: मन्मथेन उनोमि. (Lith. dowiu
vexo pertinet ad formam caus. दावयामि; gr. ὀ-δύω, ὀ-
δύνάω; de ὀύω v. 2. दु; fortasse lat. doleo e doveo, v.
gr. comp. 20.; hib. leirim «I pain, torment» aut huc, i.e.
ad Caus. दावयामि, aut ad दरामि - v. दू - pertinere
videtur.)
- c. आ A. vexari, angi, dolore affici. MAH. 1. 3289.: आधुन्व-
स्व, विदुन्वस्व pro आदुनुष्व, विदुनुष्व, adjecto cha-
ractere 1^{mae} classis, sicut saepe in linguâ zend. (gr. comp.
519.)
- c. वि A. id. v. praec.
2. दु 1. P. (गती) ire. (Cf. दन्व, दु; gr. ὀύω, ὀονέω; v.
दन्व.)
- दुःख् 10. P. (Denom. a sq.) dolore afficere.
- दुःख n. (BAH. e दुस् q. v. et ख aër) dolor. SA. 4. 4.; cf. सुख
— Acc. दुःखम् Adv. difficulter. BH. 5. 6. — Scribitur
quoque दुष्व, v. euph. gr. 79. (Hib. diuic «pain, sor-
row, grief»; fortasse doilghe «sore, hard, troublesome»,
mutato r in l, v. दुस्, डूर; doilgheas «sorrow, mour-
ning, affliction».)
- दुःखतर Compar. (a praec. s. तर) dolentior, molestior,
acerbior. H. 1. 35. — Scribitur quoque दुष्वतर; v. euph.
gr. 79.
- दुःखपरोताङ्ग (BAH. e दुःखपरोत dolore circumdatus - v.
इ praef. परि - et अङ्ग corpus, membrum) dolore cir-
cumdata membra habens. BR. 3. 1.
- दुःखित (a दुःख s. इत) tristis, moestus, afflictus. BR. 3. 1.
N. 24. 18.
- दुःप्राप (e दुस् et प्राप, a r. आप् praef. प्र adipisci, s. अ)
difficilis ad adipiscendum (v. gr. 645. s. अ). BH. 6. 36.
- दुःशला f. (BAH. e दुस् et शल) n. pr. DR. 9. 6.
- दुःशासन m. (BAH. e दुस् et शासन) nom. pr. IN. 3. 9.
- दुःसह (e दुस् et सह, a r. सह perferre, s. अ) difficilis ad
perferendum, difficilis sustentu (v. gr. 645. s. अ) N. 13. 9.

डुकूल *n.* 1) sericum textum. AM. 2) vestis serica. BHAR. 3.54.

डुग्ध *n.* (*Part. pass.* a r. डुह् s. त) lac. BHAR. 2. 15. (Lat.

LACT, cujus a respondet scto म्ना = a + u, abjecto u; e. c. in infin. दोग्धुम्; gr. ΓΑ-ΛΑΚΤ v. गो.)

डुन्दुभि *m.* tympanum.

डुर ५. डुस्.

डुरत्यय (e डुस् et अत्यय a r. इ praef. अति transgredi, s. अ) difficilis transgressu (v. gr. 645. s. अ). BH. 7. 14.

डुरात्मन् (*BAH.* e डुस् et आत्मन् anima, animus) pravam animam habens. IN. 2. 6. BR. 2. 13.

डुरासद् (e डुस् et आसद्, a r. सद् praef. आ adire, s. अ) difficilis aditu (v. gr. 645. s. अ). DR. 8. 37. A. 3. 55.

डुरित *n.* (*KARM.* e डुस् et इत् a r. इ ire) peccatum, scelus. HIT. 31. 20. RAGH. 8. 2. 17. 74.

डुर्ग (e डुस् et ग a r. गा ire, s. अ) *Adj.* difficilis accessu, impervius. N. 12. 88. *Subst. n.* 1) locus difficilis accessu, impervius. H. 2. 30. 2) urbs munita, arx. 3) difficultas, labor, aerumna. BR. 3. 5.

डुर्गत (e डुस् et गत a r. गम्) pauper, egens, inops. HIT. 11. 17.

डुर्गति *f.* (*KARM.* e डुस् et गति *f.* itio, iter) malum iter, Tartarus (*AM.*). BH. 6. 40.

डुर्णीत *n.* (*KARM.* e डुस् et नीत a r. नी, cf. gr. 94^b.) malefactum. HIT. 17. 1.

डुर्दिन *n.* (*KARM.* e डुस् et दिन dies) imber, procella, tempestas. RAGH. 4. 41. 82.

डुर्धर्ष (e डुस् et धर्ष a r. धृष् opprimere, vincere, s. अ) difficilis oppressu, victu (v. gr. 645. s. अ). A. 10. 10.

डुर्बल (*BAH.* e डुस् et बल vis, robur) debilis. DR. 5. 13.

डुर्बुद्धि *m.* (*BAH.* e डुस् et बुद्धि mens, intellectus) pravam, stultam mentem habens. H. 1. 45.

डुर्भिक्ष *n.* (*BAH.* e डुस् et भिक्षा .fames) famas, Hungersnoth. HIT. 102. 5.

डुर्मति (*BAH.* e डुस् et मति *f.*) pravam intelligentiam habens, stultus. H. 1. 46. 3. 17.

डुर्मद् (*BAH.* pravam ebrietatem habens, e डुस् et मद् ebrietas) ebrius, furiosus. A. 8. 11.

डुर्मध (*BAH.* e डुस् et मेधा mens, intellectus) pravum intellectum habens, stultus. BR. 1. 21.

डुर्लभ (e डुस् et लभ a r. लभ s. अ) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 645. s. अ). IN. 1. 15. BH. 6. 42.

डुर्व 1. *P.* (हिंसायाम् क. वधे ५.) laedere, ferire, occidere. (Cf. तुर्व, युर्व; lith. durru pugno; hib. durb «a dis-temper, a disease».)

डुर्वत्त (*BAH.* e डुस् et वृत्त *n.* factum, vitae ratio) pravam vitae rationem habens. H. 4. 4.

डुल् 10. *P.* tollere, jacere, conjicere. अज्ञान् देलितुम् talos jacere. BHAR. 3. 43.

डुष् 4. *P.* 1) peccare. MAN. 5. 32.: खादन् मांसन् न डुष्यति; 8. 349.: घ्नन् धर्मेन न डुष्यति. डुष्ट improbus. N. 11. 35. H. 2. 27. 2) vitiari, contaminari. MAH. 3.

7802.: धर्मो न डुष्यति. *AM.* MAH. 1. 2405.: त्वत्संयोगाच्च डुष्येत कन्याभावो ममा 'नघ. — *Caus.* (दृष्यामि gr. 524.) 1) corrumpere, vitiare, foedare, dedecorare. HIT. 96. 1.: दृष्येच्चा 'स्य सततं यवसानोदके-

न्धनम्; MAN. 8. 364.: यो ऽकामान् दृष्येत् कन्याम्; H. 4. 5.: नै 'षा दृष्यते कुलम्; HIT. 55. 4.: साधुसद्-पितृदय; R. Schl. 59. 17.; MAH. 2. 21331. 2) offendere, offensionem alicui afferre, injuriam inferre. R.

Schl. II. 74. 3.: किन्तु ते ऽदृष्यद् राजा रामो वा भृश-धार्मिकः. (Cf. डुस्, द्विष्.)

c. अभि *Caus.* laedere, ferire. DEV. 8. 37.: असुराः शिव-द्वत्यभिद्वेषिताः पेतुः पृथिव्याम्.

c. प्र 1) peccare. MAH. 3. 13815. 2) vitiari, corrumpi stupro. MAN. 11. 177. BH. 1. 41.

c. प्र praef. वि *id. signf.* 2. MAN. 11. 176.

c. प्र praef. सम् peccare, crimine contaminari. MAH. 2. 2397.

c. प्रति *Caus.* corrumpere, contaminare. MAN. 4. 65.

डुष्कर (e डुष् pro डुस् (*euph. r.* 101^b.) et कर a r. कृ s. अ) difficilis factu. BR. 1. 10. N. 15. 4. 17.

डुष्कृत (e डुस् et कृत faciens, v. *euph. r.* 101^b.) maleficus, sceleratus. BH. 4. 8.

डुष्कृत *n.* (*κΑΡΜ.* e डुस् et कृत *n.* factum, *euph.* r. 101^b.)
malefactum, peccatum. BH. 2. 50. N. 13. 37.

डुष्कृतिन् (a praec. s. इन्) malefacta, peccata habens, i. e.
qui malefacta commisit. BH. 7. 15.

डुष्व *v.* डुःख.

डुष्वतर *v.* डुःखतर.

डुष्ट *v.* दुष्.

डुष्टभाव (BAH. e praec. et भाव animus) improbum animum
habens. H. 2. 27.

डुष्टात्मन् *Adj.* (BAH. e डुष्ट et आत्मन् anima, animus) i. q.
praec. H. 3. 4. 4. 6.

डुष्पूर (e डुस् et पूर a r. पूर implere, s. अ, v. *euph.* r. 79^a.)
difficilis impletu, satiatu. BH. 3. 39.

डुष्प्रसाह (e डुस् et प्रसाह a r. सह praef. प्र perferre, su-
stinere, v. *euph.* r. 101^b.) difficilis sustentu (v. gr. 645.
s. अ). A. 3. 55.

डुष्प्रेक्ष्य (*κΑΡΜ.* e डुस् et प्रेक्ष्य videndus, intuentus, a r.
ईच् praef. प्र s. य) difficulter intuentus, horribili spe-
cie. SU. 2. 25.

डुस्, डुस् *Praef.* 1) malus, pravus. 2) difficilis. (Cf. डुष्,
द्विष्; gr. *δυσ-*; hib. *do*, cum vi aspirationis, e. c. *do-*
dhail «bad luck», *do-dhuine* «a bad man», *do-dheanta*
«hard to be done», *do-bhasuighte* «immortal»; huc etiam
trahi posset particula hib. *do* vel *dos*, *dus* (etiam, *ro*, *ros*,
mutato *d* in *r*) quae praeteritis antepositur, sicut scr.
augmentum अ coharet cum अ privativo, v. gr. comp.
537. sq.; lith. *durnas* stultus, demens, *durnys-tē* stultitia
ad scr. दुर्मनस् pravam mentem habens - gr. *δυσμε-*
νης - referri possent, ejecta syllabā *ma*.)

1. डुह् 2. P. A. mulgere, extrahere, emulgere, c. 2. acc.
BHATT. 12. 73.: पयो गान् डुहन्ति; MAN. 8. 231.:
गान् डुह्यात्; RAGH. 1. 26.: डुदोह गां यज्ञाय; MAH. 1.
6657.: कामधुक् कामान् डुह्यते सदा. — *Caus.* emul-
gere, extrahere. MAN. 2. 77.: वेदेभ्यः पादम् पादम्
अह्नुहत्. (Hib. *diugaim* «I drink off», *diughailfainn*
«sucking»; scot. *deoghail* mammas sugere; goth. *TUH*
trahere (*tiuha*, *tau*, *tuhum*); nostrum *ziehe*; lat. *duco*?)

c. निस् emulgere, extrahere. MAN. 2. 76.: अकारम् ... वे-
दत्रयान् निरुहत्.

2. डुह् 1. P. (अर्दने) vexare.

डुहित् *f.* (r. डुह् s. तृ inserto इ) filia. N. 21. 23. (Gr. *ἄ-
γάρη*, goth. *dahtar*, lith. *duktė*, genit. *dukterės*, russ.
dočj, hib. *dear*.)

दृ 4. A. (proprie *Pass.* rad. डु) agitari, perturbari, vexari,
dolore, moerore affici. DR. 6. 4.: मनो हि मे द्यते द-
ह्यतेच; RAGH. 1. 70.: तथा हीनां विधातर माह क-
थम् पश्यन् न द्यसे; GITA-GOV. 7. 30.: त्वन् हति
किन् द्यसे. — *Etiam cum terminationibus PAN.* (v. gr.
493.) e. c. MAH. 1. 8369.: हृदयन् द्यती च मे; 4. 591.:
द्व्यामि. — *Part. pass.* दृन्. UR. 57. 11. infr.: चिन्ताह-
नमनसिका.

c. परि *i. q.* simpl. MAH. 3. 1136.: मनो मे परिद्व्यते.

c. वि *id.* MAH. 3. 9922.: हृदयेन विद्व्यता.

दृत् *m.* (r. दृ s. त) nuntius. N. 2. 31.

दृती *f.* (a praec. signo *fem.* ई) nuntia. N. 21. 57.

दृर (ut videtur, a r. दृ vel डु s. र) longinquus, distans, re-
motus. H. 4. 38. — *Neutr. c. gen.* SA. 5. 38. 45.: दृरम्
पयो गतन् त्वया. — दृरात् longe. HIT. 37. 7.

दृरतस् (a praec. s. तस्) procul, e longinquo. HIT. 48. 21.

दृरपार *m.* (ulteriorem ripam remotam habens, i. e.
latus, BAH. e praec. et पार ulterior ripa) cognomen
Gangis fluminis. H. 1. 14.

दृष् *v.* दुष्.

दृ 6. A. praef. आ respicere, curare, colere, aestimare. R.
Schl. I. 75. 10.: अनादृत्य तु तद्वाक्यम्. — *Pass.* HIT.
4. 9.: द्वितीया "द्वियते सदा; MAN. 2. 234.: सर्वे तस्य
"दृता धर्मा यस्यै ते त्रय आदृताः । अनादृतास् तु
यस्यै ते सर्वास् तस्या फलाः क्रियाः. — आदृत *etiam*
sensu activo respiciens, curans, curam habens. MAN. 11.
225.: सर्वेषु एव व्रतेषु एवम् प्रायश्चित्तार्थम् आदृतः
(Schol. यत्नवान् प्रायश्चित्तार्थम् अनुतिष्ठेत्); MAN. 7.
150.: तस्मात् तत्रा "दृतो भवेत् (Schol. तदपसारणे
यत्नवान् स्यात्). Cf. दृष्.

दृक् 1. (scribitur दृक्, gr. 116^a.) *In dial. Ved. PAR.* firmare, firmum reddere. YAG'.-V.: पृथिवीन् दृहः - पृथिवीम् उपरेणा 'दृङ्घीः. - *ATM.* firmum esse. YAG'.-V. दृहस्व (Schol. दृढीभवः); दृहन्तान् दुयी (domicilia) पृथिव्याम्. (V. Westerg. et cf. दृहः)

दृढ v. दृह (gr. 102. a.).

दृढविक्रम (BAH. e praec. et विक्रम fortitudo) magnam fortitudinem habens. SU. 1. 18.

दृढव्रत (BAH. e दृढ et व्रत votum) firma vota habens. SU. 1. 10.

दृति m. (r. दृ s. ति) corium. MAN. 2. 99.

1. **दृप्** 4. P. 1) gaudere. BHATT. 14. 106. praef. अतिः विजिग्ये तां सेनाम् ... अतिदर्पच. 2) superbire. MAH. 1. 162.: वरदानाद् दृप्ताः. - *Caus.* superbum reddere. HIT. 103. 7.: कं श्रीर् न दर्पयति. (cf. तृप्.)

2. **दृप्** 1. et 10. P. (सन्दीपने) illuminare, illustrare. (cf. दीप्.)

3. **दृप्** 6. P. (वाधने) vexare. (V. sq. et cf. hib. drip «affliction».)

दृफ् 6. P. i. q. praec.

दृम्प् 1. P. A. i. q. दृप्.

दृम्फ् 6. P. i. q. दृप्.

दृश् 6. P. interdum A. (in temp. special. substituitur पश् cl. 4. q. v.) videre, conspicer. N. 12. 96.: पतिन् दृक्ष्यसि; SA. 5. 30.: सा वनानि विचित्राणि ... ददर्श; N. 12. 8.: सरितो निर्करांश्चैव ददर्श; MAH. 1. 2830.: दृदृशे धीमान् नन्दनप्रतिमम् वनम्; *ibid.* 7888.: दृदृशाते अन्योऽन्यन् तैः; 4972.: मा द्राक्षीस् त्वङ् कुलस्या 'स्य घोरं सङ्घयम्; R. Schl. I. 20. 8.: प्रत्युद्ययौ मुनिन् दृष्टम्. - *Etiam* auditu percipere. BR. 1. 4.: ऐरुद्यमानांस् तान् दृष्ट्वा. - *Pass.* DR. 8. 10.: दृदृशे नकुलस् तत्र. *Cum. term. PAR.* (gr. 493.) M. 2. 2345.: सा 'हम् अद्य दृश्यामि जनसंसदि. - *Caus.* P. A. ostendere, monstrare. N. 20. 20.: यदि सूर्यन् दर्शयितासि मे; BH. 11.: तद् एव मे दर्शय देव रूपम्; MAH. 3. 2369.: दर्शया 'त्मानम् ostende te, appare, 1. 175.: आत्मा-

नन् दर्शयानः se ostendens; 3. 9960.: दर्शयस्व मार्गम्; 3. 1026.: यो न दर्शयते तेजः. - *C. acc. pers.* R. Schl. II. 97. 1.: तान् तथा दर्शयित्वा तु मैथिलीन् गिरिनिम्नगाम्. - *ATM.* se ostendere, apparere. A. 4. 20.: अहम् वै त्वान् दर्शयि; MAH. 2. 220.: कच्चिद् दर्शयसे मनुष्यान् समलङ्कृतः; SA. 1. 8.: दर्शयामास (v. gr. 458.) तन् नृपम्. (Gr. *δέξω*; boruss. vet. *en-deirit* intueri, abjectā gutturali; lith. *dairau-s* circumspicio, *ap-dairu-s* provideo, *zerkolas* speculum, v. दर्शन, आदर्श; russ. *zerkolo* id.; hib. *dearcaim* «I see, behold», *dreach* «form, figure, image, a looking-glass», *deicsin* «seeing»; mutato *d* in *l*: *léir* «sight, perception».)

c. अनु 1) videre, conspicer. A. 6. 18.: ना 'न्वपश्यन् तदा किञ्चित्; BH. 1. 31. 13. 30. 15. 10. 2) respicere, rationem habere. MAH. 3. 1082.: न कार्यन् नच मार्यादाङ् कुक्षो ऽनुपश्यति. - *Caus.* ostendere. R. Schl. I. 1. 25.

c. अनु praef. सम् putare. MAH. 1. 5037.: स्वेना 'नुमानेन परं साधुं समनुपश्यति.

c. अभि videre, conspicer, aspicere. MAH. 3. 9982. MAN. 9. 308. - *Caus.* ostendere. MAH. 1. 7740.

c. आ *Caus.* ostendere. RAGH. 4. 38.

c. उत् expectare. RAGH. 2. 60.: उत्पश्यन् सिंहनिपातम्.

c. उप conspicer, intueri. MAH. 1. 8440. - *Caus.* ostendere. HIT. 83. 15.

c. नि *Caus.* monstrare. RAGH. 6. 31.

c. परि videre, conspicer. MAH. 3. 224.: शेषस्य परिपश्याम्य उपायम्.

c. प्र videre, conspicer. BR. 1. 19. 2. 6. N. 16. 6. BH. 1. 39.

c. प्र praef. सम् *id.* R. Schl. I. 3. 4. II. 69. 18. MAH. 3. 8445.

c. प्रति *id.* MAH. 3. 12005.: दक्षिणास्यान् दिशि यमम् प्रत्यपश्यम्. - *Pass.* iterum conspici, denuo apparere. A. 10. 37.: प्रत्यदृश्यन्त सङ्ग्रामे. - *Caus.* ostendere. MAH. 3. 16425.

c. वि videre. R. Schl. II. 20. 36. - *Pass.* videri, appa-

rere. MAH. 3.405.: कालकल्पो व्यदृश्यत. — *Caus.*
ostendere. MAH. 2.2633.

c. सम् 1) videre, conspicere, spectare. R. Schl. I. 1.53.;
MAN. 12.118.7.143.; BH. 3.20. — *Pass.* A. 1.3. 2) con-
siderare. R. Schl. II. 9.3.: इदं सम्पश्य केनो 'पायेन
स प्राप्नुयाद् राज्यम्.
दृश् *f.* (r. दृश्) oculus. AM.
दृशद् *f.* lapis, saxum; *v.* दृषद्.
दृषद् *f.* lapis, saxum; *v.* दृशद्. RAGH. 4.74.
दृष्ट *v.* दृश्.
दृष्टपूर्व (v. gr. 680.) visus antea. N. 1.14.30.
दृष्टि *f.* (r. दृश् s. ति) visus, aspectus. SU. 3.16. SA. 6.1.
RAGH. 6.80.
दृह् 1. *P.* (वृद्धौ) crescere. *Part. pass.* दृहित qui crevit,
et दृठ (gr. 618.) extensus, multus, firmus, solidus. SU.
1.10.18. N. 6.10. M. 30. — दृठम् *Adv.* valde. N. 23.8.
A. 8.1. (V. दृह्, दीर्घ, 2. तृह् et cf. hib. daingean
«strong, secure, close»; daingne «strength, stability»;
Pottius apte huc trahit anglosax. telg planta, virgultum,
et goth. *tulgjan* firmare, roborare, *Etym. Forsch.* 1.251.;
gr. *δριῶν, δριός*, v. Benf. I.96.)
1. दृ 9. *P.* दृणामि, *part. pass.* दीर्णा (gr. 385.609.) lacerare,
dilacerare, dissecare, rumpere, findere. MAH. 3.16426.:
ब्रह्मास्त्रेण ददारा 'द्विम; H. 4.8.: शिरो रान्तस दीर्य-
ताम्; N. 21.15.: हृदयन् दीर्यते इदं शोकात्. —
Caus. findere, *proprie* facere ut alqd findatur. R. Schl. I.
16.24.: दारयेयुः क्षितिम् पञ्चाम्; MAH. 1.795.: वज्रन्
तद् विलम् अदारयत्. (Vera rad. forma est द्र, unde
दल् q. v.; cf. gr. *δέρω*; slav. *derá* excorio; russ. *dra-tj*
rumpere, scindere, *dratj koschu* detrahare pellem; goth.
ga-TAR (*ga-taira, ga-tar*) dirumpere, scindere; angl.
tear; germ. vet. *ZAR* (*ziru, zar*); nostrum *zehre, zerre*.)
c. अत्र *i. q. simpl.* MAH. 3.17300.: हृदयम् अत्रदीर्यते
मे. — *Caus.* findere. RAGH. 13.3.: उर्वीम् अत्रदारय-
द्भिः.
c. अत्र *praef.* त्रि *id.* R. Schl. II. 72.28.: व्यवदीर्णाम् म-
नो मम.

c. त्रि *id.* MAH. 1.1477.: प्रहरिर देवान् त्रिददार; 3.673.:
ज्ञानं त्रिदीर्य; N. 9.4.: मन्युना व्यदीर्यते 'व हृदयम्;
19.3. — *Caus. id.* BHAG. 1.19.: स घोषो ... हृदयानि
व्यदारयत्.
2. दृ 1. *P.* et 9. *P.* दरामि, दृणामि (भये *κ.* भियि *ν.*) timere.
दे 1. *A.* (पालने) tueri; cf. दय्.
देदीप्य *Intens.* rad. दीप्.
देव् 1. *A.* (a दिव् *adjctâ gunâ*) 1) ludere. BHATT. 17.102.:
अदेवत शायकैः 2) queri, lamentari. (Lith. *dejoju*
ejulor, lamentor; fortasse lat. *lá-mentum* e *dai-mentum*,
mutato *d* in *l*; v. दिव्.)
c. परि *Caus. P.* queri, lamentari. N. 13.30.: आत्मानम्
पर्यदेवयत्; BR. 1.4.: रोह्यमानांसं तान् दृष्ट्वा परिदे-
वयतश्च सा. — परिदेवित *n.* planctus, querimonia.
BR. 3.20. N. 24.25.
देव *m.* (r. दिव् splendere s. अ) *Adj.* splendens, *in dial.*
Véd.; v. Rosenii Rig-Vedae Sp. p.13. — *Subst. m.*
1) deus. SU. 3.4. 2) rex. HIT. 7.21. (Lith. *diewa-s* deus;
lat. *deus*; gr. *ἑεός*; hib. *día* deus.)
देवता *f.* (a praec. s. ता) dea. H. 4.28. N. 12.74.75.
देवत्व *n.* (a देव s. त्व) divinitas.
देवदत्त *m.* (e देव et दत्त *datus*) Arg'uni concha. A. 5.24.
देवन *n.* (r. दिव् ludere, s. अन) *lusus*. N. 8.1. 12.83.
देवर *m.* *levir, praesertim* mariti frater junior. MAH. 1.
4181. (Lith. *dēveris*; lat. *lėvir*, Them. *lėviru*, e *dėvir*;
slav. *dever*; anglo-sax. *tacur, tacor*; germ. vet. *zeihur*,
mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19.; gr. *δαήρ* per-
tinet ad देव i. e. देवर.)
देवहृपिन् (a देवहृप - देव + हृप - *deorum* forma, s.
इन्) *divinâ formâ praeditus*. H. 2.24.
देवर्षि *m.* (*ऋषि* e देव *deus* et ऋषि *sapiens, sanctus*) *di-*
vinus sapiens. BH. 10.13.
देवी *f.* (a देव *signo fem.* ई) 1) dea. IN. 5.20. 2) regina.
N. 7.12.
देवृ *m. i. q.* देवर. (Gr. *δαήρ*, v. देवर.)
देश *m.* (r. दिश् s. अ) *regio, locus*. H. 4.19.; DR. 5.8.

देह *m. n.* (r. दिह् s. अ) corpus. (Goth. *leik n.*, Them. *leika*, corpus, cadaver, caro; germ. vet. *lih id.*; nostrum *Leiche.*)

देहभृत् *m.* (e praec. et भृत् ferens) corpus gerens, vivus, homo. BH. 14. 14.

देहवत् (a देह s. वत्) corporeus, corporalis. BH. 12. 5.

देहिन् *m.* (corpore praeditus, corpore inclusus, a देह s. इन्) 1) homo, mortalis. BH. 2. 59. 17. 2. 2) anima. BH. 2. 13. 22. 5. 13. Cf. शरीरिन्. BH. 2. 18.

द्वै 1. *p.* (शोधने) purificare.

दैतेय (Diti natus a दिति *q. v. s.* एय) nomen *Asurorum*. A. 10. 19.

दैतेयो *f.* (a praec. adjecto signo *fem.* ई) *fem. praec.* A. 10. 7.

दैत्य *m.* (a दिति *q. v. s.* य) *i. q.* दैतेय. SU. 1. 2.

दैन्य *n.* (a दीन s. य) animi demissio, tristitia, animus afflictus, demissus. A. 4. 48.

दैव (a देव s. अ) 1) *Adj. (fem. ई)* divinus. BH. 9. 13. 16. 3. 2) *Subst. n.* fatum. N. 13. 15. BH. 18. 14.

दैवज्ञ *m.* (fati gnarus e देव et ज्ञ) astrologus. Lass. 2.

दैवत (a देवता s. अ) 1) *Adj.* divinus. 2) *Subst. m. n.* deus. A. 10. 14. N. 12. 80.

दो 4. *p.* घामि, gr. 330. (अवखण्डने *κ.* क्खेदे *v.*) abscindere. दात abscissus. AM.

दोग्ध्री *f.* (a दोग्धृ qui mulget - r. दुह् s. तृ - adjecto signo *fem.* ई) vacca. RAGH. 2. 23.

दोधूय *Intens. rad.* धू.

दोल *m.* (r. दुल् s. अ) oscillum.

दोला *f.* (*fem. praec.*) *id.* N. 10. 27.

दोलाय् (*Denom.* a दोल vel दोला) agitare. HIT. 121. 6.: दोलायमानमतिः ३.: मतिरु दोलायते सताम् अपि खलोक्तिभिः.

दोष *m.* (r. दुष् s. अ) delictum, peccatum. H. 4. 6. N. 4. 21. 24. 26.

दोषतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) delicti causā. N. 23. 29.

1. दोषा *f.* (ut videtur, a r. दुष् s. आ) nox. Wils.

2. दोषा *Adv.* noctu.

दोषाकर *m.* (e दोषा nox et कर faciens) luna; cf. निशाकर.

दोषातन (*fem.* नी, a दोषा *Adv.* noctu s. तन, v. gr. 652. s. तन) nocturnus. RAGH. 13. 76.

दोस् *m. n.* (gr. 233.) brachium. RAGH. 10. 52.: दोभ्याम् आदधानः पयश्चरुम्; 15. 23.: उद्यम्य दक्षिणन् दोर निशाचरः.

दोह *m.* (r. दुह् s. अ) lac.

दोहद *m.* (e praec. et द् dans) 1) graviditas. RAGH. 3. 1. 6. UR. 83. 20. 2) desiderium. RAGH. 14. 45.

दोहन *n.* (r. दुह् s. अन) 1) mulctus. 2) vas ad lac recipiendum.

दौत्य *n.* (a दूत nuntius, s. य) nuntii munus.

दौर्जन्य *n.* (a दुर्जन homo pravus, s. य) pravitas. HIT. 85. 9.

दौर्बल्य *n.* (a दुर्बल debilis, s. य) infirmitas, debilitas. BH. 2. 3.

दौवारिक *m.* (a द्वार s. इक, v. gr. 649.) janitor. SAK. 31. 5.

दौहित्र *m.* (a दुहितृ s. अ) filiae natus, progenies. Br. 1. 29. MAN. 9. 139.

द्यावापृथिव्यौ *f.* (*dvANDv.* e द्यावा, *dual. Véd.* *तोँ द्यो*, et पृथिव्यौ a पृथिवी, v. gramm. min. 589. annot.) coelum et terra.

द्यु 2. *p.* घौमि (अभिगमने *κ.* अभिसर्पणे *v.*) aggredi.

BHATT. 6. 18.: सिंहि मृगन् द्युवन् (cf. दु, unde द्यु ortum esse videtur mutata semivocali र् in य; v. gr. comp. §. 20.). — द्यु splendere in *dial. Véd.* ortum est e दिव्

mutato व् in उ.

द्यु *n.* (r. दिव् mutato व् in उ) 1) dies. 2) coelum, aër. (Lat. *nu-dius*, Abl. *diu*; *Ju-piter* e *Dju-piter*, coeli pater; v. घो.)

द्युत् 1. *A.* (ut mihi videtur, a r. दिव् mutato व् in उ, adjecto त्) splendere. MAH. 3. 1744.: द्योतते पावकः.

— *Caus.* collustrare. MAH. 3. 1743.: द्योतयन् इव भास्करः; R. Schl. I. 51. 2.: तपसा द्योतितप्रभः. (Cf. द्युत् quod e द्युत् ortum esse videtur, mutato द् in ज्.)

c. उत् *Caus.* collustrare. RAGH. 10. 81.

c. वि. i. q. simpl. MAH. 3. 180.: विद्योतन्ते प्रावृषि तव रश्मयः. — Caus. collustrare. N. 13. 50.

द्युति f. (a r. द्युत् s. इ, nisi potius a r. दिव् s. ति, mutato व् in उ) lumen, splendor. N. 12. 72.

द्युमत्सेन (BAH. e द्युमत् - a द्यु s. मत् - splendidus? et सेना) n. pr. SA. 2. 18.

द्युत m. n. (r. दिव् ludere, mutato व् in उ, s. त) lusus. N. 7. 5.

द्यो f. (r. दिव् splendere, mutato व् in उ, adjectâ Gund) coelum. M. 43. (Cf. दिव्, द्यु; lat. Jov-is e Djov-is; gr. Ζεύς, cujus Z respondet sanscrito य, sicut e. c. in Ζεύς = युनडि jungo, Δίος pro Διός = दिवस्; v. gr. comp. 122.)

द्रम् 1. P. (गती) ire. (Cf. दु, द्रवामि, unde fortasse द्रवामि, mutato व् in म्, sicut in gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον, v. gr. comp. §. 109^b). 1.)

द्रव (r. दु s. अ) fluens, liquidus, liquefactus. RAGH. 7. 7.

द्रवत्व n. (a praec. s. त्व) liquiditas, fusura. HIT. 24.

द्रविण n. (r. दु s. इन, cf. द्रव्य) res, divitiae, opes. N. 13. 17. 17. 27.

द्रव्य n. (r. दु s. य, v. gr. 626.) opes, divitiae. BR. 2. 26. BH. 4. 28. N. 8. 5.

द्रव्यमय (a praec. s. मय) divitiis oriundus. BH. 4. 33.

द्रष्टुकाम (BAH. e द्रष्टुम् videre, v. gr. 667, et काम cupido, desiderium) videndi cupidinem habens. SU. 3. 25.

द्रष्टृशक्य (कान्म. e द्रष्टुम् videre, v. gr. 667, et शक्य part. fut. pass. r. शक् posse, s. य) quod cerni, conspici potest. IN. 2. 6.

द्रा 2. P. fugere. (Gr. διδράσκω, ἔδραυν; cf. दु.)

द्राक् Adv. (r. द्रा s. क्) cito. AM.

द्राक्षा f. uva. RAGH. 4. 65. (Fortasse germ. vet. drābo; nostrum Traube, mutata gutturali in labialem; hib. dearc bacca; gr. ΠΑΓ abjecto δ; lat. racemus.)

द्राख् 1. P. arescere. κ.: द्राखति हिमेन वृक्षः. (Cf. ध्राख्, तृष; germ. vet. trukan; anglo-sax. drigg, drigg aridus; island. vet. thurka exsiccare.)

द्राघ् 1. A. (आयासे κ. अमायामशक्तिपु r.) operam dare, adniti; defatigari; longum esse; valere. — Caus. extendere, augere. BHATT. 18. 33.: द्राघयन्ति मे शोकं स्मर्यमाणा गुणास् तव. (Cf. दीर्घ, comp. द्राघीयस्, superl. द्राघिष्ठ.)

द्राङ्क् 1. P. (घोरवाशिते κ. काङ्क्ते घोररुते r.; scribitur द्राक्, gr. 110^a.) horrendum sonum edere, de avibus; desiderare. (Cf. ध्राङ्क्.)

द्राङ् 1. A. (विशरणे κ. शीर्णे r.) frangi, findi, destri, perire, tabescere, marcescere. κ.: द्राङ्ते पुष्पम्. (Cf. ध्राङ्, द्क्.)

द्राह् 1. A. (जागरे κ. जागरे निक्षेपे r.) vigilare; dejicere, deponere.

1. दु 1. P. 1) currere, fugere. SU. 2. 17.: तयोर भयाद् दुदुवुस् ते; BH. 11. 36.: रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति. दुतम् Adv. celeriter. N. 23. 15. 2) fluere. BH. 11. 28.: नदीनाम् बहवो ऽम्बुवेगाः समुद्रम् ... द्रवन्ति. दुत fluens, BHATT. 2. 12.: सलिलन् दुतम्; circumfusus, MEGH. 100.: अश्रुदुतम् (Schol. वाष्पुदुतम्); v. द्रव. (Gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον = अद्रवम् mutato व् in μ, cf. द्रम्; goth. DRIB pellere (us-driiba expello = द्रवामि, attenuato a in i, mutato v in b) sensu convenit cum Caus. द्रावयामि; germ. vet. TRIB pellere, TRUF stillare (triefu, trauf, trufumés); anglo-sax. driope stillo; lith. drebu tremo, drimba vehementer stillat, pa-dribbà lippitudo; hib. driogain «I trickle, drop, distil»; drabh currus. Fortasse etiam nostrum Thau, germ. vet. tau, gen. touwes ros huc pertinet, ita ut tau mutilatum sit e trau. Denique huc traxerim nomen fluminis Dravi, dravu-s = द्रवस् fluens.)

c. अनु sequi. RAGH. 3. 38.: तं राजसुतैर् अनुदुतम्; 16. 25.: अनुदुतो वायुर् इवा भ्रवन्दैः सैन्यैः.

c. अभि accurrere, incurcare. N. 23. 24.: इन्द्रसेनाम् ... अभिदुत्य; DR. 5. 20.: गदाहस्तम् भीमम् अभिद्रवन्तम्; SA. 6. 43.: व्यसनैर् अभिदुतङ् कुलम्. — ATM. H. 4. 17.: अभ्यद्रवत सङ्क्रुधः.

- c. अभि praef. सम् *id.* MAH. 1. 6287. 3. 10990.
 c. आ *id.* NALOD. 3. 15.: नला "द्व.
 c. आ praef. प्र aufugere. MAH. 1. 2843.: भीताः प्राद्व-
 वन्ति.
 c. आ praef. सम् *accurrere, incursare.* R. Schl. I. 18. 14.:
 समाद्ववत्. *ATM.* N. 13. 8.: समाद्ववन्त.
 c. उप *id.* MAH. 2. 1091. 3. 1299.
 c. उप praef. प्र *id.* N. 1. 25.
 c. प्र *procurrere, profugere, aufugere.* BR. 1. 19.: प्रद्वे-
 यम् अनामयम्; N. 10. 19.: सुप्तान् उत्सृज्य वैदर्भीम्
 प्राद्ववद् गतचेतसः; 12. 116. 13. 30. 22. 11. DR. 8. 56.
 A. 6. 8. *Incursare.* MAH. 1. 8269.
 c. प्र praef. वि *diffugere, aufugere.* MAH. 3. 861.: दिशः
 सर्वे विप्रद्वुवुः; R. Schl. I. 55. 22.: विप्रद्वुता भीता
 मुनयः शतशो दिशः; MAH. 1. 8323.: निवेशनाद् वि-
 प्राद्ववन्.
 c. प्र praef. सम् *procurrere, profugere, aufugere.* MAH.
 3. 239. 571. 888.
 c. वि *discurrere, diffugere, aufugere.* N. 13. 18.: विद्वव-
 न्ति भयात् तदा; SA. 7. 4. DR. 8. 25. 35. 40. — *ATM.*
 SU. 2. 16.: व्यद्ववन्त.
 2. दु 5. P. (अनुतापे) *poenitere.* (Germ. vet. *DRUZ*, v. gr.
 comp. 109^b). 1., *ga-driuzit, ar-driuzit piget.*)
 दुङ् 1. P. 6. P. (मज्जने) *mergi, submergi.*
 दुष् 6. P. (गतौ *κ.* जैह्ये गतौ वधे *ν.*) *ire; curvum, fle-*
xuosum esse; occidere.
 द्रुम *m.* (ut videtur pro द्रुह्, a र. द्रुह् *crescere, s. म, sicut*
jam in priore hujus libri editione रोमन्, pro रोहन्, a
*र. रुह् *crescere deduximus, cf. Benfey I. 96.) arbor.* N.
 11. 39. (Cf. gr. *δρῦς*, goth. *triu* arbor, nisi pertinent
 ad दारु, q. v., ejecto आ; gr. *δένδρον*, forma redupl., v.
 gr. 570.)
 द्रुमाय् *A.* (*Denom.* a द्रुम *s. य, v. gr. 585.) arborem aequa-*
re, arborem haberi, videri. HIT. 20. 22.
 दुह् 4. P. *interdum A.* 1) *nocere, infestare, inimicum, in-*
*fensum esse alicui, offendere, laedere alqm, cum dat.**

- vel. loc. vel acc. pers.* HIT. 70. 14.: तत् कथन् दुह्यति;
 R. Schl. II. 25. 17.: महाद्विपाश्च सिंहाश्च ... न ते दुह्य-
 न्तु पुत्रकः; II. 75. 22.: तस्मै स दुह्यताम् पापो यस्या
 "र्थो ऽनुमते गतः; MAH. 3. 11471.: द्रोघद्व्यन् नच मि-
 त्रेषु; 2. 2107.: पाण्डवान् मा दुहः; MAN. 2. 144.: तन्
 न दुह्यात् कदाचन. 2) *rem malam, perniciosam mo-*
liri, c. acc. rei. HIT. 69. 14.: स नृपतेः प्राणान्तिकन्
 दुह्यति. (Cf. दू; hib. *driuch* «fretfulness, anger», *droch*
 «bad, evil»; *subst. m.* «death»; germ. vet. *TRUG* fallere,
 fraudare, (*triugu, troug, trugunés*); *drawian* minari; lett.
drau-deht minari (*deht* facere); lat. *trux, atrox*, आद्रुह्?)
 c. अभि *i. q. simpl.* MAH. 3. 10102.: मा परस्वम् अभिदु-
 ऽधाः; *c. gen.* RIGV. 5. 10.: मा नो मर्ता अभिदुहन् तनू-
 नाम् «ne nostra mortales laedant corpora».
 दू 9. P. *A.* (हिंसायाम् *κ.* वधे गतौ *ν.*) *ferire, laedere, oc-*
cidere; ire. Cf. दुह्.
 द्रेक् 1. *A.* (शब्दोत्साहयोः *κ.* स्वनोत्साहे *ν.*) *sonare;*
posse.
 द्रै 1. P. *dormire; v. निद्रा.* (Lat. *dor-mio*; gr. *δραρδάνω*;
 sax. vet. *dróm* somnium; nostrum *Traum*; slav. *drjemati*
 dormitare.
 द्रोण *m. nom. pr.* A. 11. 3.
 द्रोह *m.* (र. दुह् *s. म्र*) *offensio, laesio.* BH. 1. 38.
 द्रौपदी *f.* (a द्रौपद, quod a दुपद *s. म्र, v. gr. 648.) n. pr.*
 DR. 1. 5.
 द्व *v. द्वि.*
 द्वन्द *n.* par *animalium, v. sq.*
 द्वन्द *n.* (forma redupl. a द्व inserta nasali) 1) *duplici-*
tas. BH. 2. 45. 2) par *animalium.* AM. 3) *rixa, lis, al-*
tercatio, certamen. HIT. 87. 20. 4) *compositum copu-*
lativum (gr. 655.). BH. 10. 33.
 द्वादश (*femr-*शी, gr. 259.) *duodecim.* N. 17. 2.
 द्वादशन् (e द्व producto म्र et दशन्) *duodecim.* (Gr. *δω-*
δεκα; lat. *duodecim*; hib. *dadeug*; hindost. *bā-reh*, mu-
 tato *d* in *r*; lith. *dwy-lika*, mutato *d* in *l*; ita goth. *tva-lif*
 cum gutturali pro labiali, nostrum *zwō-lf*; v. gr. comp.
 319. annot.)

द्वार *f.* (fortasse e त्वार, cf. तोरण) janua, porta. N. 25.7.
DR. 1.8. (v. sq.)

द्वार *n. id.* (Russ. *dverj*; goth. *daur n. id.*, Them. *daura*, ejecto आ, mutato *v* in *u*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82.; lith. *durrys fem. pl.* fores valvatae, *wartai m. pl.* porta cohortalis; hib. *dor, doras* «a door, gate, boundary»; gr. *θύρα*; lat. *foris*, cuius *f* respondet gr. *θ*; fortasse etiam *πύλη* et *porta* huc pertinent, abjecto *d*, mutato *v* in *p* sicut e. c. in zend. *aspa* equus = अश्व, gr. *ἵππος*.)

द्वारस्थ *m.* (e praec. et स्थ stans) janitor. IN. 5. 17.

द्वि duo *in initio comp.* (Thema primitivum est द्व, cf. slav. *dua* nom. masc. dual.; lith. *du*; goth. *twai* nom. m. pl.; gr. *δύω, δύο*; lat. *duo*; hib. *da, do, di*; cum द्वि in initio comp. cf. gr. *δι-*, lat. *bi*, ita zend. *bi*, v. gr. comp. 309.)

द्विज *m.* (bis natus, e praec. et ज नatus) 1) avis. N. 12.7.
2) dens. N. 12.66. 3) *Bráhmanus*. BR. 2. 13.

द्विजाति *f.* (BAH, e द्वि et जाति natales, origo) *Bráhmanus*.
SU. 2. 16.

द्वितय *n.* (a द्वि s. तय) par. (Hib. *deidhe* «two things, a double proportion, a pair or couple».)

द्वितीय (a द्वि s. तीय) secundus. — द्वितीयम् *Adv.* iterum.
N. 8. 7.

द्विदत् (दन्, दती, दत्, BAH, e द्वि et दत् q. v.) *bidens*.
HEM. (Lat. *bidens*.)

द्विध *Adj.* (a द्वि s. ध) *bipartitus*. SU. 1. 6.

द्विधा *Adv.* vel *Adj. indecl.* *bipartito*, *bifariam*, *bipartitus*. N.
10. 27. SA. 4. 33. (Cf. gr. *δίχα, δίχθα*.)

द्विप *m.* (bis bibens, e द्वि pro द्विस् et प bibens) *elephantus*.

द्विपद् *m.* (*bipes*, BAH, e द्वि et पद् pes) homo. N. 5. 42.
(Lat. *bipes*, gr. *δίπους*.)

द्विद्व *m.* (*bidens*, BAH, e द्वि et र्द) *elephantus*.

1. द्विष् 2. P. A. *odisse*, *infestum esse*, c. *acc. vel dat.* BH.

2. 57.: ना भिनन्दति न द्वेष्टि; 18. 10.: न द्वेष्य
अकुशलञ्च कर्म कुशलन् ना नुषज्जते; MAH. 2. 1935.:
अद्विपन्तञ्च कथन् द्विष्यात् त्वादृशः; RIGV. 50. 13.:
द्विपन्तम् मध्यम्; BHATT. 18. 9.: द्वेष्टि प्रायो गुणिभ्यो
ऽपि नच स्निह्यति कस्यचित्. — द्विषत् *m.* (part.
praes.) *inimicus*. N. 12. 95. SA. 7. 4. BH. 16. 19. (द्विष्
fortasse e द्वि duo ortum est, cf. दुस्; Ewaldius, huc
trahit gr. *μισέω*, abjecto *d*, sicut in lat. et zend. *bis* =
द्विस्, mutato *v* in *μ*, sicut in lat. *mare* = वारि, v. gr.
comp. §. 63.; *μισέω* autem, si re verâ huc pertinet, niti-
tur formâ caus. द्वेषयामि, abjecto priore diphthongi ए
elemento, et producto posteriore, sicut e. c. in lat. *ce-
cidi* a *caedo*. Etiam praefixum nostrum *mis* huc vel
ad द्विस् pertinere videtur; goth. *missa* in *missa-dêths*,
missa-quiss, *missa-leiks*; v. Graff. II. 862.)

c. प्र *i. q. simpl.* BH. 16. 18.: मान् प्रद्विपन्तः.

c. वि *id.* MAN. 2. 57.: लोकविद्विष्टम्.

2. द्विष् *m.* (nom. द्विद्, r. द्विष्) *inimicus*. SU. 2. 11.

द्विषत् v. द्विष्.

द्विस् (a द्वि s. स्) *bis*. (Gr. *δῖς*, lat. et zend. *bis*; etiam
lat. praefixum *dis-* (*discedo*, *discerpo*) huc pertinere vi-
detur.)

द्वीप *m.* (secundum Wils. e द्वि et आप aqua abjecto अ et
producto इ; cf. समीप, प्रतीप) *insula*. N. 12. 113.

द्वीपिन् *m.* (a praec. s. इन्) *tigris*, *pardus*, a *maculosâ
pelli*. N. 12. 2. 129.

द्वेष *m.* (r. द्विष् s. अ) *odium*. IN. 5. 62.

द्वेष्ट *m.* (r. द्विष् s. तृ) *osor*, *inimicus*. BH. 12. 13.

द्वेष्य (r. द्विष् s. य) *odiendus*, *odiosus*, *invisus*. BH. 6. 9. 9.
29.

द्वैध *n.* (a द्विध *bipartitus*, s. अ) *duplicitas*. BH. 5. 25.

द्वैरथ *n.* (a द्विरथ - *pl.* द्विरथास् - duo heroes, duo pugnatore-
res, s. अ) *singulare certamen*, *duorum inter se certa-
men*. N. 26. 8.

ध

- धक्क् 10. P. (नाशने) destruere, occidere; cf. नक्क्.
- धण् 1. P. (ध्वने) sonare; cf. धन्, धण, धण, धन्, स्वन्, कण, कुण, चण, चन्.
1. धन् 3. P. (धान्ये) fruges ferre, parere. κ.: दधन्ति शालिम् भूमिः.
2. धन् 1. P. (रवे) sonare; v. धण.
- धन n. (r. 1. धन् s. ऋ) divitiae, opes. SU. 4. 12.
- धनञ्जय m. (divitias vincens ex acc. धनम् et जय vincens) nomen Arg'uni.
- धनिन् (a धन s. इन्) dives.
- धनुर्धर m. (e धनुस् et धर) arcitenens, sagittarius.
- धनुष्मत् (a धनुस् s. मत् v. euph. r. 101^a.) arcu praeditus, arcitenens, sagittarius. DR. 2. 8.
- धनुस् n. (a धन्, formâ primitivâ radicis हन्, q.v., s. उस्) arcus; v. धन्व, धन्वन्.
- धन्य (a धन s. य) dives, fortunatus, felix. IN. 4. 16.
- धन्व् 1. P. (व्रजे; scribitur धव्, gr. 110^a.) ire; cf. धाव्.
- धन्व n. (a धन् s. व; v. धनुस्) arcus.
- धन्वन् m. n. (a धन् s. वन्, v. धनुस्) arcus. DR. 5. 19. in fine comp. BAH.
- धन्विन् m. (a धन्व vel धन्वन्, v. gr. 651., s. इन्) arcitenens, sagittarius. N. 1. 4.
- धम् v. धमा.
- धमनो f. (r. धम् = धमा s. ऋन in fem.) vena. H. 2. 10.
- धर (r. धृ s. ऋ) ferens, tenens, gerens, in fine comp. IN. 5. 11. A. 6. 10.
- धरणी f. (quae fert, r. धृ s. ऋन in fem.) terra. H. 1. 28. DR. 6. 11.
- धरणीधर m. (terram ferens, e praec. et धर) mons.
- धरा f. (fem. τῶν धर) terra. (Cambro-brit. daiar id.; armor. duar; v. Pictet p. 46.; fortasse etiam lat. terra huc pertinet.)
- धराभृत् m. (terram ferens, e praec. et भृत् ferens) mons. A. 7. 27.

- धरित्री f. (quae fert, r. धृ s. तृ adjecto fem. signo ई) terra. AM.
- धर्म m. (r. धृ s. म) 1) jus, justitia, officium. N. 4. 10. 17. 5. 27. 38. 45. 6. 8. 7. 13. 10. 24. 2) nomen dei Yami. H. 1. 34.
- धर्मतस् Adv. (e praec. s. तस्) ex jure, juste. BR. 3. 3. N. 6. 9.
- धर्मराज् m. (nom. -राट्, e धर्म et राज् regens, justitiam regens, justitiae rex) nomen Yudhischtiri. DR. 8. 13.
- धर्मराज m. (juris, justitiae rex, e धर्म et राज rex, regens). 1) nomen dei Yami. 2) nomen Yudhischtiri. H. 1. 8.
- धर्मराजता f. (a praec. s. ता) Abstr. praec., nominatum esse Dharmarâdscha. SA. 5. 40. cf. यमत्व.
- धर्मविद्य (BAH. e धर्म et विद्या f. scientia) juris, officiorum scientiam habens. H. 1. 36.
- धर्मशील (BAH. e धर्म et शील natura, indoles) in jure versantem indolem habens. IN. 1. 22.
- धर्मात्मन् (BAH. e धर्म et आत्मन् animus) justum animum, in jure versantem animum habens. H. 1. 48.
- धर्मिन् (a धर्म s. इन्) juri, officio deditus. SU. 2. 3.
- धर्म्य (a धर्म s. य) justus, legitimus. BH. 9. 2.
- धर्ष v. दुर्धर्ष.
- धर्षण n. (r. धृष् s. ऋन) oppressio, actio inferendi vim in aliquem. DR. 6. 28.
- धव m. 1) vir. 2) maritus. AM. (V. विधवा vidua, et cf. hib. dea, dae «a man, a person» v. Pictet p. 29.)
- धवल (r. धाव् purificare, correpto ऋ, s. ऋल) albus.
- धा 3. P. A. (anom. v. gr. 694.) 1) ponere. BH. 14. 3.: तस्मिन् गर्भन् दधाम्य् अहम्; HIT. 76. 9.: निःशङ्कन् धीयते लोकैः पश्य भस्मचये पदम्; — मनो धातुम्, मतिन् धातुम् animum intendere, convertere ad alqd, constituere; c. dat. vel locativo. N. 13. 4.: निवेशाय मनो दधुः; R. Schl. I. 9. 40.: गमनाय मतिन् दधुः; MAN. 12. 23.: धर्मे दद्यान् मनः. — Cum inf. R. Schl.

- I. 11. 1.: राजा यष्टुम् मनो दधे. *Cum* अत् *fides* (अज्ञा), *fidem* ponere, credere, *c. acc. interdum cum dat. vel gen.* MAH. 1. 3060.: कस् ते अज्ञास्यते वचः; 2. 217.: कच्चिन् न अद्धासि स्त्रीणाम्; YAG'UR-V. (v. Westrg.): अद् अस्मै वचसे दधातन; BH. 12. 20.: अद्धान्. 2) dare, tribuere. N. 14. 11.: तत्र ते ऽहं श्रेयो धास्यामि; MAN. 1. 29.: यद् यस्य सो ऽदधात्. 3) *ATM.* *sumere, assumere, accipere* (proprie sibi dare, cf. दा praef. आ). HIT. 7. 16.: कचः काञ्चनसंसर्गाद् धत्ते मारकतीन् युतिम्. 4) tenere, ferre, gerere, habere. NALOD. 1. 17.: दधती मारम् भाभिः; 2. 52.; RAGH. 9. 39.: युवतयः कुसुमन् दधुर आहितम् तदलके; BHATT. 4. 16.: दधाना बलिभम् मध्यम्. 5) sustentare. RAGH. 1. 26.: दधतुर भुवनद्वयम्. — *Part. pass.* हित (gr. 608.) 1) intentus. BH. 16. 9. 2) bonus. *Subst. n.* bonum, salus, felicitas. BR. 2. 4. 25. (Gr. *τῖθημι*; lat. *do* in compositis nonnullis (*condo, abdo, credo* = अद्धामि, v. gr. comp. 632.); lith. *demi, dedú* pono, colloco; goth. *dē-ths*, Them. *dēdi* factum, in *missadēths*; sax. vet. *dóm* facio, *dós* facis, *dót* facit = दधामि, दधासि, दधाति (v. धात्, धा praef. विं, zend. *dhá* facere, creare); germ. vet. *tóm, toam, tuam, tuon* facio; nostrum *ihue*; huc etiam pertinet syllaba *te* in praeteritis ut *suchte, machte*, goth. *sókidédum* quaesivimus, *sokidédjau* quaererem; v. gr. comp. 620. sq.; slav. *dje-jú* facio, *dje-lo* opus; hib. *deanaim* «I do, make act, work», *dan* «work».)
- c. अनु favere. RAGH. 17. 36.: अनुदध्युर अनुधेयम्.
- c. अन्तर in se accipere. RAGH. 15. 81.: पृथिवि माम् अन्तर्धातुम् अर्हसि. 2) tegere, occulere. MAH. 4. 1042.: इषुभिर व्यतिसर्पद्भिर् आदित्यो ऽन्तरधीयत; 1683.: कर्णाम् ... अन्तर्दधे घोरशरीरघवृष्ट्या; 1. 8713.: अन्तर्धाया त्मानम्. Se occulere. (*ATM.*) BATT. 5. 32.: अन्तर्धत्स्व रामात्. — *Pass.* invisibilem fieri, evanescere. SU. 1. 17.: ततः स्त्रियस् ता ऽद्भुतन् तत् सर्वम् अन्तरधीयत; N. 12. 96.: तापसा ऽन्तर्हिताः सर्वे; 14. 12. 26.; MAH. 1. 119.: अन्तर्हितानाम् भूतानान् निस्वनो ऽभवत्; 1. 4710.: वाग् अन्तर्हिता ब्रवीत्.
- c. अपि vel पि tegere, claudere. IN. 5. 36.: कर्षी हस्ताभ्याम् पिधाय; A. 6. 11.: द्वाराणि पिदधुः.
- c. अभि 1) referre, narrare, exponere. N. 12. 76.: विस्तरैणा भिधास्यामि; 13. 18. BH. 18. 68. 2) nominare. BH. 13. 1.: क्षेत्रम् इत्य् अभिधीयते; 18. 11. 3) oppugnare, invadere. MAH.: मागधान् अभ्यधाद् बली.
- c. अत्र 1) ponere. MAH. 1. 4503.: कुण्डेषु गर्भान् अत्रदधे. 2) animum intendere. HIT. 83. 15.: देव अत्रधीयताम्; R. Schl. II. 63. 4.: अत्रहित.
- c. अत्र praef. अभि tegere. RAM. Schl. II. 40. 33.: अश्रुभिः पतितैर् अभ्यवहितम् प्रशशाम महोरजः.
- c. अत्र praef. विं *id.* RAGH. 9. 57.: हरिणस्य व्यवधाय देहम्.
- c. आ 1) ponere, imponere, apponere, applicare. SA. 1. 18.: महिष्याङ् गर्भम् आदधे; N. 13. 69.: इति मे व्रतम् आहितम्; 24. 19.: अनाव् अग्निर इवा हितः; BH. 12. 3.: मय्य् एव मन आधत्स्व; BR. 2. 15.: कथं शक्यामि बाले ऽस्मिन् गुणान् आधातुम्; RAGH. 7. 17.: तम् आधाय विवाहसाक्ष्ये. 2) dare, tribuere. SU. 4. 23.: इन्द्रे त्रैलोक्यम् आधाय.
- c. आ praef. अभि ponere, apponere. MAN. 8. 372.: अभ्यादध्युः काष्ठानि तत्र.
- c. आ praef. उप facere. R. Schl. II. 35. 28.: मा त्वम् ... भर्तारं लोकभर्तारम् असद्धर्मम् उपादधाः.
- c. आ praef. सम् 1) *id.* N. 22. 10. 23. 12. SU. 1. 7. BH. 12. 9. 17. 11. 2) animum intendere. N. 22. 2. 5. SA. 6. 12.: समाहित. 3) animadvertere. HIT. 110. 14.: उत्पन्नाम् आपदं यस् तु समाधत्ते स बुद्धिमान्. 4) emendare, corrigere. HIT. 88. 22.: मत्त्रभेदे ऽपि ये दोषाः सम्भवन्ति महीपतेः । न शक्यास् ते समाधातुम्.
- c. उप ponere, apponere, imponere, supponere, adhibere. R. Schl. II. 42. 16.: अशमानम् उपधाय शयिष्यते; II. 61. 7.: शीते भुजम् उपधाय; RAGH. 8. 29.: क्रिया हि वस्तूपहिता प्रसीदति; 8. 76.: शृणु ... तां (सरस्वतीम्) हृदिचै नाम् उपधातुम् अर्हसि.
- c. तिरस् *Pass.* invisibilem fieri, evanescere. RAGH. 10.

- 48.: कृष्णामेघस् तिरोदधे; 11.91.: ऋषिस् तिरोदधे; UR. 73.2.: यत्र मे नयनयोः सा तिरोहिता.
- c. नि 1) deponere. HIT. Ser. 40.: मृगन् निधाय; RAGH. 3.50.: मा निधाः पदन् पदव्याम्; 4.1.: दिनान्ते निहितन् तेजः सवित्राः क्रियान् निधातुम् operam convertere in alqm rem. HIT. 8. 1. 2) sepelire. MAN. 5.68.: ऊनद्विवार्षिकम् प्रेतन् निदध्युर बान्धवा वहिः. — Caus. deponi, asservari jubere. MAN. 8.30.: प्रणष्टस्वामिकं रिकथं राजा त्र्यब्दन् निधापयेत्.
- c. नि praef. उप deponere. MAN. 8.37.: पूर्वोपनिहितनिधिः.
- c. नि praef. प्र deponere, infingere. MAN. 55.21.: यदि मणिस् त्रपुणि प्रणिधायते. — कायम् प्रणिधातुम् corpus prosternere. BH. 11.44. मनो, बुद्धिम् प्रणिधातुम् animum, intellectum intendere, convertere ad alqd. BHATT. 6.142. R. Schl. II. 22. 14.
- c. नि praef. सम् + प्र seponere, negligere. MAH. 3. 13194.: तवै 'वा'ज्ञां सम्प्रणिधाय.
- c. नि praef. वि deponere. MAH. 1.2984.: विनिधाय ततो भारं सन्निधाय फलानि च; GITA-GOV. 4.11.: स्तनविनिहितं हारम्.
- c. नि praef. सम् *id.* MAH. 1.482.: सन्निदधुस् तत्र ... आयुधानि; 1.2984.: सन्निधाय फलानि. — दृष्टिं सन्निधातुम् adspectum convertere aliquo, c. loc. RAGH. 13.44.: दृष्टिं सहस्रार्चिषि सन्निधत्ते. — सन्निहित propinquus. HIT. 22.5.; v. सन्निधि.
- c. परि circumponere, induere. R. Schl. I. 2. 10.: परिधाय वल्कलम्.
- c. पुरस् 1) praeponere. MAH. 3.1973. 2) magni facere. RAGH. 12.43.
- c. वि 1) ponere, collocare. RAGH. 6.37.: ताम् अग्रतः ... अनूपराज्ञस्य विधाय. 2) dare, tribuere. SU. 1.23.: युवयोर् हेतुना 'नेन ना 'मर्त्वम् विधीयते; BH. 7.21. N. 17. 21. 3) facere. N. 13. 26.: तये 'यम् विहिता पूर्वम् माया; HIT. 27.5.: अस्मै पूजाम् विधेहि; N. 12. 121. 4) *ATM.* accipere (sibi dāre). R. Schl. I. 8. 27.: पुत्रान् विधास्यते महायज्ञे. IN. 4.3. 5) discernere, con-
- stituere. RAM. I. 40. 4.: देशो विधीयतां यत्र वत्स्यामहे; v. विधान, विधि.
- c. वि praef. अनु sequi; obsequi, obtemperare. R. Schl. II. 22.26.: त्वम् अप्य अनुविधेय माम् प्रतिसंहारय क्षिप्रम् आभिषेचनिकीङ् क्रियाम्. *In Pass. id.* MAH. 1. 4721.: तच्चै 'व धर्मम् ... अनुविधीयन्ते; BH. 2.67. (*cf.* MAH. 3.13945.)
- c. वि praef. प्रति facere, parare. R. Schl. II. 32.2.: चमूः प्रतिविधीयताम्.
- c. वि praef. सम् 1) ponere, imponere. MAH. 2.1510.: पुत्रन् दामोदरोत्सङ्गे देवी सम्व्यदधात्. 2) facere, efficere. RAGH. 1.72.: तस्मान् मुच्ये यथा ... तथा विधातुम् अर्हसि. 3) discernere, constituere. R. Schl. I. 38. 4.: यद् अत्रा 'नन्तरङ् कार्यम् ... सम्बिधत्स्व; N. 24. 4.: विदितम् वा 'थवा 'ज्ञातम् पितुर मे सम्बिधीयताम्; DR. 7. 11.
- c. सम् 1) conjungere. R. Schl. I. 32.19.: मन्त्रसंहित. Reconciliare. MAN. 7.66.: दूत एव हि सन्धत्ते भिनत्त्य एवच संहतान्; HIT. 24.15.: सुजनस् तु कनकघटवद् दुर्भेद्यश्चा 'शु सन्धेयः. Se conjungere, societatem inire, pacem inire, cum instrum. HIT. 24.5.: शत्रुणा न हि सन्ध्यात्; 119.15.: सत्यधर्मव्यपेतेन न सन्ध्यात्. 2) imponere, praesertim sagittam arcui. RAGH. 3.53.: धनुष्य् अमोघं समधत्त सायकम्; 11.28.: सन्धे धनुषि वायुदैवतम् (अस्त्रम्); MAH. 1.5280.: सन्धत्स्व वाणाम्. 3) appropinquare. DR. 8.11.: सन्धाय रथेन (v. सन्निधा). — धनुः सन्धातुम् arcum intendere. RAM. I. 62.32.38.
- c. सम् praef. अनु investigare, explorare, exquirere. HIT. 90.21.: दुर्गम् अनुसन्धेहि; 87.21.; MAN. 12.106.; v. अनुसन्धान. — आत्मानम् अनुसन्धातुम् mentem colligere. HIT. 125.20.
- c. सम् praef. अभि vincere, superare. MAN. 7.159.: तान् सर्वान् अभिसन्ध्यात् सामादिभिर उपक्रमैः (Schol. वशीकुर्यात्).
- c. सम् praef. सम् + अभि 1) imponere. MAH. 3.10452.: प्रदेशिनीन् ततो ऽस्या 'स्ये शक्रः समभिसन्धे.

- 2) *facere*. MAH. 3. 12714.: तपः समभिसन्धाय.
c. सम् praef. उप conjungere. H. 2. 20.: वचः क्रूरभि-
संहितम्.
c. सम् praef. प्रति 1) conjungere. SU. 2. 4.: विज्ञयसं-
हित. 2) dirigere. c. acc. MAH. 3. 1926.: मन्युस् तस्य
कथं शाम्येन् माञ्चै व प्रतिसंहितः.

धातु *m.* (ut videtur, a r. धा s. तु) 1) metallum. N. 1. 2.
2) radix verbi. RAGH. 3. 21.

धातृ *m.* (r. धा s. तु) 1) creator. BH. 9. 17. 2) nomen dei
Brahmae. BR. 1. 29.

धात्री *f.* (r. धा vel धे s. तृ cum signo fem. ई) nutrix. N. 8.
4. 13. 49.

धात्रेयी *f.* (a praec. s. एय in fem.) collactanea.

धात्रेयिका *f.* (a praec. s. इक in fem.) nutrix. DR. 6. 9. 10.
17.

धान्य *n.* (a धन s. य) frumentum. R. Schl. I. 1. 90.

धामन् *n.* (r. धा s. मन्) 1) domus, domicilium. BH. 8. 21.
2) corpus. 3) splendor. RAGH. 6. 6. 18. 22. 4) robur.
RAGH. 11. 85. (Cf. lat. *do-mus*, hib. *dai-m* «a church, a
house, people».)

धार (r. धृ s. ञ्) ferens, gerens, in *fin. comp.*

धारण *n.* (r. धृ cl. 10. s. ञ्) gestatio, portatio. N. 5. 24.

धारणा *f.* (fem. praec.) servatio, conservatio, perseveran-
tia. BH. 8. 12.

धारा *f.* (fem. a धार) 1) gutta, stilla. A. 8. 4. 5. 6. 7. 2) acies
ensis, securis. HIT. 9. 4. 12. RAGH. 6. 42.

धारासार *m.* (e praec. et सार) imber. UR. 59. 16.

धारिन् (r. धृ s. इन्) ferens, gerens. IN. 5. 6. SU. 1. 8. 30.
2. 3. A. 10. 52.

धार्तराष्ट्र *m.* (a धृतराष्ट्र s. ञ्) Dhritarāschtri filius. H. 1. 15.
धार्मिक *Adj.* (a धर्म s. इक) juri, officio deditus, probus,
honestus. SA. 1. 2.

धाव् 1. P. 4. 1) currere, accurrere. N. 11. 19.: इतश्चे 'तश्च
धावति; 8. 12.: वनगुल्मांश्च धावन्तः; SA. 6. 5.:
उन्मत्ताव् इव धावतः; MAH. 3. 12929.: सततन् धाव-
मानः. 2) lavare, abluere. BHATT. 14. 50.: दधावा
'द्विष् चक्षुस् तस्य. *Part. pass.* धौत. RAGH. 11. 80.:

वृष्टिधौत; 16. 49.; 19. 10. — *Caus.* lavare. MAN. 4. 65.:
न पादौ धावयेत् कांस्ये भाजने. (Gr. *ἔλω* e *ἔέρω*,
ἔέρω-σμαι; hib. *deifir* «haste, speed, quickness»; lat.
lavo, mutato *dh* in *l*, nisi pertinet ad *pu*, *Caus.* प्रावयामि,
abstracto *p*. Ad *Caus.* धावयामि etiam trahi posset goth.
daupja; sax. vet. *dōpju* baptizo; mutato *v* in *p* (v. दु);
nostrum *taufe*. Cf. धु, धू.)

c. अन्नु 1) cursu celeriter sequi. MAH. 3. 13171. 2) accur-
rere. N. 11. 23.: माम् ... किमर्थन् ना 'नुधावसि.

c. अण् abire, decedere, recedere. MAN. 8. 54.

c. अभि accurrere. N. 14. 2. DR. 6. 10. 27. A. 3. 24.

c. आ accurrere, currere. N. 13. 13.: भयाद् आधावमा-
नाः.

c. उप accurrere. DR. 8. 33.

c. उप praef. सम् *id.* N. 1. 23.

c. निस् निर्धौत ablutus. RAGH. 5. 70.

c. परि circumcurrere, circumerrare. BR. 3. 17. N. 10. 18.
13. 66.

c. परि praef. त्रि circumvenire, cingere *hostem*. DR. 8. 1.

c. प्र procurrere, aufugere. N. 13. 17. SA. 5. 39. Progre-
di, exire. MAN. 4. 38.: न प्रधावेच्च वर्षति. — *Caus.*

1) lavare jubere. MAH. 4. 275.: यो मे न दद्याद् उच्छि-
ष्टन् नच पादौ प्रधावयेत्. 2) lavare. MAH. 3. 14024.:
पादौ प्रधावये.

c. प्रति contra aliquem currere. MAH. 3. 431.

c. सम् concurrere. MAH. 3. 8873.: सङ्क्रुद्धोः समधा-
वन्त.

धावन *n.* (r. धाव् s. ञ्) lavatio. N. 13. 68. R. Schl. I. 9.
58.

धि 6. P. धियामि (धारणे क. धृतौ व.; ut mihi videtur e धा,
attenuato आ in इ) tenere, ferre.

धिक् *Interj.* (fortasse a r. दिह् regressâ aspiratione, v. gr.
81°.) exclamatio aversationis, detestationis, c. acc. H.
3. 18. BR. 1. 14. 35.

धिञ् 1. 4. (सन्दीपने जीवने क्लेशने क. सन्दीपे क्लेशे
जीवे व.) flagrare; vivere; languescere. क.: सन्धि-
क्षते वक्त्रिः काष्ठेन. (Cf. दह्, unde धिञ् ortum esse

censo, adjectâ sibilante et regressâ reduplicatione in radicis litteram initialem, sicut in *Desid.* दिधक्; v. धुक्.)

धिन्व् 5. P. (प्रोणने क. प्रीतिगतौ व., scribitur धिक्, gr. 110°); tempora specialia format e धि, inde धिनोमि) exhilarare; ire. क.: धिनोति द्रव्येन हिरण्यरेतसम्.

धिष् 3. P. (शब्दे क. रवे व.) sonare.

धिष्ण्य n. locus, regio. IN. 1. 34. RAGH. 15. 59.

1. धी 4. A. (अनादरे क. आराधे अनादरे व.) spernere; colere, venerari, exhilarare.

2. धी f. (a r. ध्यै cogitare, abjecto ऐ et mutato य् in ई) mens, intellectus. BH. 2. 54.

धीति f. (r. धे s. ति) sitis. HEM.

धीमत् (r. धी s. मत्) mente, intellectu praeditus, sapiens. IN. 1. 31. N. 17. 2.

धीर (a r. धृ i. e. धर्, mutato अ in ई, suff. झ) 1) firmus, solidus, constans, fortis. 2) profundus. RAGH. 18. 3.; *de sono* RAGH. 3. 43. 3) (ut videtur, a धी intellectus s. र) sapiens. BH. 2. 13. RAGH. 3. 10.

धीरता f. (a praec. s. ता) fortitudo. RAGH. 8. 43.

धीरत्व n. (a धीर s. त्व) id. HIT. 89. 19.

धीवर m. piscator. HIT. 110. 2.

धु 5. P. A. agitare, commovere, concutere. H. 2. 6.: धुन्वन् वृक्षान् शिरोरुहान्; MAH. 2. 2704.: गदान् धुन्वान्. Pass. धूये et Intens. दोधूय tam a धु quam a धू derivari possunt; v. gr. 495. (V. धू et cf. gr. ὄω, ὄνω, ὄ-ελλα; ὄω-μα, a motione animi; hib. *doineann* «in-clement weather, a tempest», *doineannach*, *doineannta* «stormy, tempestuous»; nisi in his vocabulis do est particula privativa.)

c. वि i. q. simpl. R. Schl. II. 23. 4.: अग्रहस्तम् वि-धुन्वन्; MAH. 1. 7035.: विधुन्वन्तो ऽजिनानि.

धुक् 1. A. (ut mihi videtur, a r. द्ध्, attenuato अ in उ, v. धिक्) i. q. धिक्.

c. सम् ardere, flagrare. BHATT. 14. 109.: सन्धुक्ते तयोः कोपः. Caus. accendere. BHATT. 2. 28.: शराग्निः सन्धु-क्ष्यताम्; MAH. 1. 5628.: अग्निस्तोकम् इवा "त्मानं

यः सन्धुक्ष्यति नरः. Recreare. MAH. 1. 2344.: कृशान् सन्धुक्ष्यन्ति; GITA-Gov. 3. 12.

धुर f. (Nom. धूर, धू; gr. 73°), a r. धृ, i. e. धर्, attenuato अ in उ, v. कृ, unde करोमि, कुर्मस्) 1) temo. DR. 8. 18.; *transl.* frons, primus locus. RAGH. 1. 91. 2. 2. 2) onus. RAGH. 1. 34.

धुरीण m. (ut videtur, forma anom. part. praes. ATM. radicis धृ, mutato suffixo आन in ईन, cf. आसीन, gr. 599.) jumentum. HIT. 27. 6.

धुर्य (a धुर s. य) jumentum, equus. RAGH. 6. 78. 1. 54.

1. धू 5. P. A. धूनोमि, धून्वे (Part. pass. धूत et धून) agitare, commovere, concutere, quaterere. RAGH. 4. 67.: दु-

धुवर वाजिनः स्कन्धान्; N. 17. 40.: वायुना धूयमानः पावकः; RAM. I. 35. 32.: धूतपाप excussum peccatum habens, i. e. peccato solutus. Intens. DR. 2. 1.: अग्निशिखे 'व दोधूयमाना पवनेन. (दुधुवः, Pass. धूये et Intens. दोधूये etiam ad धु, q. v., referri possunt.)

c. अत्र excutere, abjicere. MAH. 3. 2032.: अत्रधूय पापम्; RAGH. 3. 61.: अत्रधूय तद्व्यथाम्; 9. 20.: अत्रधूतभयाः. Concutere. MAN. 5. 125.: अत्रधूतम्. Repellere, rejicere. UR. 75. 49.: माम् अत्रधूय पादपतितम्. Caus. धावयामि vel धूनयामि (gr. 523.) concutere. MAN. 3. 229.: नै 'तद् (अत्रम्) अत्रधूनयेत्.

c. अत्र praef. वि excutere, abjicere. R. Schl. II. 60. 5.: व्यवधूय सन्तापम्.

c. आ i. q. simpl. RAGH. 14. 11. BHATT. 8. 54. MAH. 2. 2240.

c. आ praef. वि id. MAH. 3. 15588.: सा व्याधूयमाना पवनेन; UR. 59. 14.

c. आ praef. सम् id. R. Schl. I. 32. 15.

c. उत् id. DR. 6. 4.: समन्युर उद्ध्यते प्राणपतिः शरीरः. Excitare, *de pulvere*. DR. 6. 26.: अपश्यंस् तस्य सैन्यस्य रेणुम् उद्दतम्; R. Schl. I. 28. 14.: उद्दन्वाना रजो धोरम्; MAH. 3. 13538.: वातेन रज उद्ध्यते.

c. उत् praef. सम् id. MAH. 1. 1336.: रजः समुद्ध्य.

c. निस् excutere. BH. 5. 17.: ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः. Concutere. R. Schl. II. 35. 1.: निर्धूय शिरः. — निर्धवि-

तुन दण्डम् supplicium sumere de aliquo. MAN. 8. 318.: राजनिर्धूतदण्डाः.

c. वि remove, abjicere, relinquere. RAM. II. 47. 21.: विधूय शोकम्; RAGH. ed. Calc. 9. 72.: विधूतनिद्र-
Agitare. IN. 2. 17.: व्यजनेन विधूयता; MAH. 3. 11703.:
वायुना विधूयमानाः पताका.

2. धू 6. P. et 9. P. धुवामि, धुनामि (gr. 385.) i. q. धू cl. 5.

1. धूप 1. P. धूपायामि PAN. III. 1. 28. (ut videtur, Denom.
a धूप, v. gr. 585.) 1) suffire. DEV. 4. 28.: दिव्यैर
धूपैश्च तु धूपिता; R. Schl. I. 10. 30.: क्रियताम् पुरन् धू-
पितम्. 2) fumare. MR. 166. 17.: नीलैः सान्द्रम् इवा
'हिभिर जलधरैश्च धूपायतो 'वा 'म्बरम्. (Gr. τῦφω,
transpositâ aspiratione e ὀῦπω, v. Pott. I. 257.)

c. अत्र suffire. RAM. II. 60. 83.: दिव्यधूपावधूपितः.

2. धूप 10. P. (भाष्यार्थे क. दीप्तौ व.) loqui; lucere.

धूप m. (ut videtur, a r. धू adjecto प s. अ, cf. rr. ड् et धु)
thus, suffimentum. (Gr. τῦφος, v. 1. धूप.)

धूम m. (r. धू s. म) fumus. H. 4. 39. (Lith. dūmai m. pl. fu-
mus; slav. dym; germ. vet. daum, toum vapor; hib.
dluimh «a cloud, darkness, smoke», v. Pictet p. 46.; lat.
fūmus; gr. ὀῦμός.)

धूमकेतु m. (e praec. et केतु) cometa.

धूर 4. P. (हिंसायाम् क. वधे गतौ व.) ferire, laedere, oc-
cidere; ire. (Cf. धू, धुर्व.)

धूर्जटि m. (e धूर onus, v. euph. r. 73^a). et जटि i. q. जटा
q. v.) cognomen Sivi. HIT. 3. 1.

धूर्त (ut videtur, a r. धूर vel धुर्व vel ध्वृ s. त) fraudulen-
tus. HIT. 76. 15.

धूलि m. f. (r. धू s. लि) pulvis. AM.

धूम्, धूप, धूम् 10. P. splendidum, pulchrum reddere.

धूपर, धूसर (fem. री) canus, pallidus. HIT. 81. 13.: धूपर;
RAGH. 5. 42. 16. 17.: धूसर.

1. धृ 1. P. A. 1) tenere, ferre, gerere. HIT. 68. 13.: कन-
कसूत्रञ्च चक्ष्वा धृत्वा; N. 15. 5.: शीघ्रयाने सदा
बद्धिर ध्रियते मे; MAH. 2. 81.: दधार परमम् वपुः;
RAGH. 10. 59.: ताभिर गर्भः प्रजाभूत्यै दधे देवांश-

सम्भवः. 2) detinere. HIT. 90. 9.: तद्दृष्टः ... तावद्
ध्रियतां यावद् दुर्गं सज्जीक्रियते; 58. 8.: स्वकन्दरे
धृतः. 3) sustentare, servare. Lass. 24. 12.: को मान्
धर्तुं समर्थः. PASS. superstitem esse, vivere. N. 26. 13.:
दिप्याच ध्रियसे राजन्; SA. 6. 13. MAN. 3. 220. Cum
terminationibus PAR. (gr. 493.) MAH. 1. 7173.: कश्चित्
तस्य ध्रियन्ति पुत्राः; 3. 16580.: यावद् भूमिर् धरि-
ष्यति; N. 5. 33.: यावच्च मे धरिष्यन्ति प्राणा देहे. —
Caus. 1) ferre, tenere, sustentare, conservare, perferre.
N. 1. 18. 3. 14. 16. 18. 18. 9. 24. 35. A. 7. 13. 10. 26. BH.
15. 13. 18. 34. 2) putare, dafürhalten. BH. 5. 9.: इन्द्रि-
याणी 'न्द्रियार्थेषु वर्तन्ति इति धारयन्. (Cf. भृ, unde
fortasse धृ mutata labiali aspirata in dentalem; respicias
gr. ὄφρ, φήρ, lat. fera, quae fortasse a portando dicta,
ita ut primitive jumentum onerarium significaverint, si-
cut scr. धुरीण.)

c. अभि Caus. sustinere, conservare. MAH. 3. 16221.

c. अत्र Caus. intelligere. MR. 162. 10.: न सम्यग् अत्र-
धारयामि; MAH. 1. 1749.: अनुक्रोशात्मतान् तस्या 'व-
धार्यः 3. 11210.: मद्वाक्यम् अत्रधार्य.

c. उप Caus. scire, intelligere. BH. 9. 6.: यथा "काशस्थितो
नित्यम् वायुः ... तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानो 'त्य
उपधारय; 7. 6.; MAH. 1. 7805. MAN. 12. 27. 29.

c. परि Caus. ferre. MAH. 3. 10907.

c. प्र Caus. considerare, perpendere. MAH. 1. 3581.: ए-
वम् प्रधार्य.

c. प्र praef. सम् Caus. 1) tradere. MAH. 3. 11741.: द्रौप-
दीम् आर्षिषेणाय सम्प्रधार्य; 3. 8772.: समुद्रस्य क्षये
बुद्धिः सम्प्रधार्यताम्. 2) considerare, perpendere.
MAH. 2. 1652.: सम्प्रधार्य यत् क्षेमम्; RAM. 2. 96. 54.
3) comparare, c. acc. MAN. 10. 73.: अनार्यम् आर्यकर्मा-
णाम् आर्यञ्चा 'नार्यकर्मिणां सम्प्रधार्य.

c. वि 1) tenere, retinere. BHAR. 3. 58. 2) ferre, gerere.
RAGH. 13. 40.: विधृतासि: (Schol. धृताखड्गः). Caus.
1) retinere, sistere. MAH. 3. 676.: वेगम् वेगवतो वि-
धारयन्. 2) denegare, abnuere. R. Schl. II. 13. 3.: म-
मचै 'नम् वरद् कस्माद् विधारयितुम् इच्छसि-

- 3) ordinare, instituere. MAH. 1. 5549.: सर्वकार्याणि दण्डेनैव विधारयेत्.
- c. सम् *Caus.* 1) tenere, gerere, habere. MAH. 1. 6383.: ब्राह्मं सन्धारयंस् तेजस्. 2) sustentare, conservare. MAH. 3. 168.: त्वया सन्धार्यते लोकः. 3) perferre, pati. R. Schl. II. 63. 38.: तौ ... कष्टान् तृष्णां सन्धारयिष्यतः. 4) retinere, cohibere, reprimere. MAH. 1. 3323.: यः सन्धारयते मन्युम्.
2. धृ 1. 4. (अवधृसे) decidere, delabi.
- धृक् ferens, gerens *in fine comp.* DR. 8.10.: खड्गधृक्; A. 3. 5.: पिनाकधृक्. Quum hoc vocabulum hucusque solum in nomin. inveniatur, dubium mihi est de verâ ejus thematici formâ et origine; nominativus enim धृक् ortus esse potest e thematici धृक्, धृच्, धृञ्, धृष्; nec non e दृह्, regressâ aspiratione secundum euphoniae r. 84^a).
- धृञ् 1. P. (गतौ) ire; v. धृञ्ज, धृञ्ज, धृञ्ज.
- धृञ् 1. P. (scribitur धृञ्, gr. 110^a.) *id.*
- धृतराष्ट्र *m.* (BAH. e धृत et राष्ट्र) *n. pr.*
- धृति *f.* (r. धृ s. ति) constantia. N. 6. 10. BH. 18. 33. 34.
1. धृष् 5. P. 1) audere. MAH. 1. 35. 73.: न त्वान् धृष्णुमः प्रष्टुम्. *Part. pass.* धृष्ट audax. BHAR. 3. 48. R. Schl. II. 96. 43. 2) sustinere, resistere. MAH. 6. 453.: वयं हि शक्तिसम्पन्ना अकाले त्वाम् अधृष्णुमः. (V. 2. धृष् et cf. gr. *ἄρσος, ἄρσέω, ἄρσος, ἄρσός;* lith. *drasùs* audax, *drystu* audeo, praet. *drysau*; goth. *ga-DARS* audere, *ga-dars* audeo, audet, *ga-daursum* audemus (praet. cum signif. praes.); germ. vet. *TARR, DARR* per assimil. e *TARS, DARS, ge-tars-t* audes, v. Graff. 5. 441.; hib. *dasachd* «fierceness, boldness», *dasidh* «furious, mischievous», *donaghim* «I dare, defy, adventure».)
2. धृष् 1. et 10. P. laedere, violare, opprimere, superare. N. 3. 15.: तेजसा तस्य धर्षिताः; R. Schl. I. 24. 13.: न सुप्तन् धर्षयिष्यन्ति नैर्ऋताः; I. 25. 11.: तपस्यन्तम् इह स्थाणुम् ... अर्धर्षयद् दुर्मेधाः; MAH. 1. 3454.: जरा त्वाम् अचिराद् धर्षयिष्यति; 1. 1677.: न हि तं

- राजशार्दूलम् अर्धर्षयन्. — धर्षयितुं स्त्रियम् *feminam* violare, stuprare. R. Schl. I. 49. 6.: ऋषिपत्नीन् धर्षयित्वा; N. 10. 14.: नचैषा तेजसा शक्या कैश्चिद् धर्षयितुम् पथि.
- c. प्र *i. q. simpl.* R. Schl. I. 97. 9. 34. 27. A. 5. 3. N. 11. 36.
- c. वि *id.* MAH. 1. 1421.: रजांसि मुकुटान्येषाम् उत्थितानि व्यधर्षयन्.
- धृ 9. P. धृणामि senescere. Cf. नृ.
- धे 1. P. bibere. MAN. 4. 59.: न वारयेद् गान् धयन्तीम्; MAH. 3. 10452.: धास्यति किम्; 10453.: माम् अयन् धास्यति; NALOD. 2. 11.: मधु नानाविधम् अयत्. (Cf. दधि; slav. *dojù* mulgeo; lith. *dė-lė* sanguisuga; goth. *daddja* lacto, *mammam* praebeo; gr. *ἤσαι, ἤσθαι, ἤλαί, ἤλαος, τίρση, θοίνη;* germ. vet. *tuta, tutta* mamma (nostrum *Zitze*), cujus syllaba reduplicativa respondet sanscrito द् in praet. redupl. दधौ (a धा, v. gr. min. 353.), attenuato अ in u; hib. *daif f.* «drink» fortasse forma redupl. cum *f* pro धृ sicut e. c. in lat. *fumus* = धूम, v. gr. comp. 11.).
- धेनु *f.* (r. धे s. नु) vacca lactaria.
- धैर्य *n.* (a धीर firmus, s. य) firmitas, constantia. IN. 5. 55. Sv. 3. 24. N. 3. 17.
- धोरू 1. P. (गतिचातुर्ये) ire, currere; habilem, dexterum esse. (Cf. तूर, तूर, त्वर.)
- धौत v. धाव्.
- धौम्य *m.* (a धूम s. य) *n. pr.*
- ध्मा 1. (in temp. special. धम्) flare, inflare, sufflare, flando excitare *ignem*. BH. 1. 12.: शङ्खन् दध्मौ; SA. 5. 77.: वायुना धम्यमानः ... अग्निः; MAH. 2. 2483.: धमेच् क्वान्तम् पावकम्. *τροφ.* ध्मात inflatus. (Lat. *flare*, cum *f* pro धृ sicut in *fumus* = धूम mutatis liquidis *m, l;* v. gr. comp. 20.; germ. vet. *dun-s-t, tun-s-t* procella, cum *s* euphon., v. gr. comp. 95.; *blājan, blāhan, blāsan* flare; gr. *σμῶ-νῆ, σμῶ-ς, σμ* pro *ῥμ*, sicut e. c. in *πέπεισ-μαι* pro *-ῥμαι*, cf. Pott. I. 187.)

- c. आ *id.* Hit. 68.9.: दर्पाध्मात्.
 c. आ praef. सम् *id.* MAH. 2. 1925.: शङ्खान् समादध्मुः.
 c. उप *id.* MAH. 3. 11706.: शङ्खम् उपाध्मासीत्; MAN. 4. 53.: ना 'ग्निम् मुखेनो 'पधमेत्.
 c. प्र *id.* A. 6. 12.: शङ्खम् उपादाय ... प्राधमन् तम्; BH. 1. 14.: दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः.
 c. वि diffilare, dispellere, discutere. A. 3. 28.: (ubi cum ed. Calc. व्यधमम् pro न्यधमम् legendum) शरीराणि ए-
 कोभूतानि ... तान्य अहम् व्यधमम् पुनः; 7.24.: तान् (वाणान्) व्यधमं शरैः; 8.10.: ततो ऽहम् अग्निं व्य-
 धमं सलिलास्त्रेण; MAH. 1. 5462.: व्यधमद् अनीकानि क्षणात्; R. Schl. II. 80. 8.: अपरे वीरणस्तम्बान् ... व्य-
 धमन्ति स्म दुर्गाणि स्थलानिच.
 ध्माञ्च् 1. P. (घोरवासिते K. काङ्क्षे घोररुते V.; scribitur ध्माच्, v. gr. 110°.) i. q. द्राञ्च्. V. ध्राञ्च्, द्राञ्च्, ध्राञ्च्.
 ध्या v. ध्यै.
 ध्यान n. (r. ध्यै s. अन्न) contemplatio, meditatio. BH. 12. 12. N. 2. 3.
 ध्यै 1. P. interdum A., etiam ध्या 2. meditari, cogitare. R. Schl. I. 1. 71.: ध्यायन्तीन् ददर्श; 9.43.: ध्यायमानञ्च तन् दृष्ट्वा; N. 12. 100.: ध्यात्वा चिरम्. Cum acc. rei. MAN. 9. 21.: ध्यायत्य् अनिष्टञ् चेतसा; BH. 2. 62. 12. 6.: ध्यायन् विषयान्; MAH. 3. 13209.: शिवेन ध्याहि सपुत्रबान्धवम्. (Gr. *θεῶν, θεόμας*; respiciatur sanscritum. विद् scire in latinâ, बुध् scire in zendicâ linguâ significare videre; respiciatur etiam *εἶδω, οἶδα*; cf. Pott. I. 231.)
 c. अप et सम्प devovere, exsecrari; mala precari alicui. MAH. 3. 13652-56.: ताम् अवेद्य ततः क्रुद्धः सम्प-
 ध्यायत द्विजः, अपध्याताच विप्रेण न्यपतद् धरणी-
 तले.
 c. अभि i. q. simpl. MAN. 1. 8. MAH. 3. 11238.
 c. अव spernere. R. Schl. I. 25. 12.: अवध्यात (cf. अव-
 धीर्, अवमन्.
 c. उप i. q. simpl. MAH. 1. 3348.: सो 'पध्याता भगवता.
 c. नि *id.* BHATT. 14. 65.: तन् निदध्यौ.

- c. नि praef. अभि *id.* R. Schl. I. 28. 7.
 c. प्र *id.* N. 19. 3.: प्रदध्यौच महामनाः; MAH. 1. 1783.: प्रदध्यौ राजानम् प्रति. Putare, credere, habere. MAH. 1. 7013.: दृष्ट्वा तु तान् ... भस्मावृतान् इव हव्यवा-
 हान् कृष्णः प्रदध्यौ.
 c. प्र praef. सम् i. q. simpl. MAH. 3. 1411.
 c. सम् *id.* M. 2. 8.
 धञ्च् 1. P. (गतौ) ire. Cf. धृञ्, ध्रञ्च्, ध्रिञ्, धृञ्, ध्रञ्च्.
 धञ्च् 1. P. (scribitur ध्रञ्च्, gr. 110°.) *id.*
 ध्राण्, धणा्, ध्रणा् (धाने) sonare. V. धण्, धन्, स्वन्.
 ध्रस्, उध्रस् (ut videtur, pro उद् ध्रस् i. e. ध्रस् praef. उत्) 9. P. 10. P. ध्रस्मामि, उध्रस्मामि, ध्रासयामि, उध्रासया-
 मि (उत्क्षेपे K. उत्क्षेपे उच्छे V.) extollere, levare; spi-
 cas colliger. (Cf. धंस.)
 ध्राव् 1. P. i. q. द्राव्.
 ध्राव् 1. A. (शक्तौ) posse. Cf. द्राव्.
 ध्राञ्च् 1. P. (scribitur ध्राच्, gr. 110°.) i. q. द्राञ्च्. V. ध्माञ्च्, ध्राञ्च्.
 ध्राङ् 1. A. i. q. द्राङ्.
 ध्रिञ् 1. P. i. q. ध्रञ्.
 ध्रु 1. P. et 6. P. ध्रुवामि, ध्रुवामि (स्थैर्ये सर्पणे) 1) fixum esse. 2) ire. (V. ध्रुव, ध्रु, द्रु et cf. lith. *drūtas* firmus, solidus, robustus; goth. *traua* confido, nostrum *traue*.)
 ध्रुव (a praec. s. अ) certus. BR. 1. 15. N. 6. 11. 26. 11. — ध्रुवम् Adv. certe. H. 1. 26. BR. 1. 9. N. 13. 27. (Hib. *dearbh* «sure, certain, true, fixed»; germ. vet. *triu, triuwi, ga-triu, ga-triuwi, ga-triwi* fidelis; nostrum *treu, getreu*.)
 ध्रैक् 1. A. i. q. द्वैक्.
 धंस 1. A. decidere, labi. MAH. 1. 3596.: 'नन्दने स्थितम् माम् अब्रवीद् धंसै 'ति. *τροπ.* perire. BHATT. 14. 55.: प्राणा दधंसिरे; R. Schl. II. 34. 24.: म्रियतान् धंसताम् वे 'यम्. — पांशुध्वस्त pulvere obrutus. N. 12. 115.; रजसा ध्वस्त *id.* R. Schl. II. 58. 3. *Caus.* caedere.

- BHATT. 15. 94.: मूर्धानम् अदधंसन् नरद्विषः. *TROP.*
interrumpere. R. Schl. II. 60. 15.: धंसयित्वा तदाक्यम्.
(Cf. धंस cum अंस sicut supra धृ cum भृ. Ad धंस tra-
himus goth. DRUS cadere - driusa, draus, drusum -
mutatâ semivocali *v* in *r*, attenuato *a* in *u*; v. gr. comp.
20. Caus. drausja praecipito = धंसयामि; germ. vet.
trôriu fundo, v. Graff. 5. 545. sq. Ad धंस etiam hib.
tuitim cado referri posset, mutato *s* in *t*, vel ut Denom.
a ध्वस्त lapsus, ejecto *s*.)
- c. अप rejicere, repudiare, repellere. MAH. 1. 5596.: नचा
'प्य अन्यम् अपधंसेतु कोपसंयुतः; Mr. 235. 8.: मूर्ध
अपध्वस्तो ऽसि.
- c. उत praef. सम् समुद्ध्वस्त obrutus. R. Schl. II. 42.
10.: रेणुसमुद्ध्वस्त.
- c. परि *i. q. simpl.* R. Schl. II. 33. 18.: परिध्वस्ताजिराणि ...
वेशमानि.
- c. वि 1) labi. N. 16. 15.: विध्वस्तपर्णा; SU. 2. 24.: विध्व-
स्तनगराश्रमः; A. 10. 62.: विध्वस्ते पुरे. 2) Transit.
caedere, profligare. MAH. 1. 7765.: शरैश्च विध्वस्य चौ-
रान्; R. Schl. I. 66. 9.: विध्वस्य त्रिदशान्. Caus. cae-
dere, profligare. MAH. 1. 4455. 8282. 3. 16501.

धञ् 1. P. (गतौ) ire, se movere; v. धञ्.

धञ् *m.* (r. धञ् s. अ) vexillum. IN. 1. 8.

धञ्जिन् (a praec. s. इन्) vexillo praeditus, vexillifer. DR.
2. 10.

धञ्जिनी *f.* (a praec. signo fem. इ) exercitus. DR. 5. 15.

धञ्ज् 1. P. (scribitur धञ्, gr. 110^a.) v. धञ्.

धण् 1. P. v. धण्.

धन् 1. P. 10. P. धनामि, धनयामि sonare. GITA-Gov.

5. 4.: धनति मधुपसमूहे murmurante apum turbâ.

v. धण्.

धनि *m.* (r. धन् s. इ) sonus. RAGH. 4. 56.

ध्वस्त v. धंस.

धाड्ज् 1. P. (scribitur धाड्, gr. 110^a.) *i. q.* द्राड्ज्,

धाड्ज्. Cf. धन्.

धाड्ज् *m.* (a praec. s. अ) cornix. BR. 2. 17. (Hib. *dúis* «a
crow».)

धान्त *m.* obscuritas. AM.

धृ 1. P. (वर्णे *κ.* कौटिल्ये *ν.*) colorare; curvare. (Cf. हृवृ.)

ध्रण् 1. P. v. ध्रण्.

न

न (ut mihi videtur, a stirpe demonstrativâ न, quae in fine
pronominum comp. अन, एन invenitur, in linguâ Pa-
licâ etiam simplex usurpatur; v. gr. comp. 369. 370. 371.)
non. H. 2. 35. 36. In dial. Véd. etiam sicut. RIGV. 66. 5.
(Cf. lat. *ne, non*; gr. *νη- (νη-κρηδής, νη-κρηδής)*; lith. *ne*;
slav. *HE*; goth. *nî*; hib. *ní*.)

नकुल *m.* 1) viverra ichneumon. MAH. 1. 5582. 2) nomen
unius quinque *Pándavorum*.

नक्क् 10. P. (नाशने) necare, destruere, perdere. (Cf.
नश्च e नक्.)

नक्तश्चर *m.* (noctu iens, e नक्तम् q. v. et चर iens) cog-
nomen *Râkschasorum* (cf. क्षणादाचर). SA. 5. 74.

नक्तम् *Adv.* noctu (ut videtur, accus. *τὸν* नक्त, quod in
nonnullis compositis solum occurrit; v. apud Wils. न-

क्तचारिन्, नक्तभोजन, नक्तमाल, नक्तमुखा. N. 2. 4.
(Cf. lith. *nakti-s* nox; goth. *naht-s*, them. *nahti*; lat.
noctu, NOCT; gr. *ΝΥΚΤ*; hib. *nochd*; russ. *noc'j*.)

नक्तमाल *m.* (e नक्त nox et माल) nomen arboris (Gale-
duba arborea, Rox.). RAGH. 5. 42.

नक्र *n.* crocodilus. RAGH. 7. 27.

नक्ष् 1. P. A. (गतौ) in dial. Véd. 1) ire, adire. RIGV. 30. 20.:

कन् नक्षसे विभावरि «quemnam visitas potentis-
sima?»; 66. 5.: अस्तन् न गावो नक्षन्ते «stabulum si-
cut vaccae adeunt». 2) obtinere, adipisci. RIGV. v.
Westerg.: नक्षत् कामम्. (Lat. *NAC, nanciscor, nac-
tum*; de नक्ष praef. अभि, आ, प्रा, व्या, उत, प्र in dial.
Véd. v. Westerg.)

नक्षत्र *n.* (ut videtur, a r. नक्ष s. त्र servatâ vocali interme-

diā classis 1^{mae}) stella; constellatio lunaris. IN. 2. 12. BH.

10. 21.

नक्षत्रेश *m.* (TATP. e praec. et ईश dominus) nomen lunae. AM.

नाख् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere.

नाख *m. n.* unguis. (Lith. *nága-s* id.; russ. *nogotj*; gr. 'ONYX, praefixo *o*; lat. *unguis*; hib. *ionga* fortasse litteris transpositis e *nioga*; de nostro *Nagel* v. sq.)

नाखर *m.* (a praec. s. र्) unguis. AM. (Germ. vet. *nagal*, them. *nagala*, cum *l* pro *r*; lat. *ungula*.)

नाखिन् (a नाख s. इन्) unguibus, unguis praeditus. HIT. 12. 11.

नाग *m.* (non iens, e न et ग) 1) arbor. N. 12. 99. 2) mons.

नागर *n.* urbs. H. 1. 1.

नागरी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *id.*

नाग्न (Part. pass. a र. नञ्, q. v., s. न) nudus. N. 13. 60. (Lith. *noga-s* id., russ. *nagil*, goth. *naqvaths*, island. vet. *naht-r*, germ. vet. *nachat*, nostrum *nackt*, hib. *nocht*.)

नाग्नत्व *n.* (a praec. s. त्व) nuditas. HIT. 6. 6.

नाचिरात् *Adv.* (e न non et ablat. चिरात्) mox, brevi. N. 2. 22. 17. 24.

नाचिरेण *Adv.* (e न non et instr. चिरेण, v. चिर) mox, brevi. BH. 5. 6.

नञ् 1. 4. (ह्रिये *κ.* ह्रियि *ν.*) pudere. (V. नाग्न et cf. लञ्, लडञ्, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se mutari; v. gr. comp. 20.)

नट् 1. et 10. *P.* नटामि, नाटयामि (secundum Lassen. prâcritice depravatam e नृत्; prâcr. नट्टति = नर्तति) gestibus indicare, gesticulari. UR. 8. 16.: रथा-वतारक्षोभन् नाटयन्ती.

नट *m.* (r. नट् s. अ) histrio. BHAR. 3. 51.

नड् 10. *P.* नाडयामि (भ्रंशे) cadere, decidere.

नड *m.* (r. नड् s. अ) arundinis species, arundo tibialis. (Lith. *néndrě* arundo.)

नड्वत् (a praec. abjecto अ, s. वत्) arundinosus.

नड्वल (a नड abjecto अ s. वल) *id.* RAGH. 18. 4.

नत v. नम्.

1. नद् 1. *P.* sonum edere, sonare, strepere, clamare, vociferari. H. 4. 55.: ननाद विपुलं स्वनम्; R. Schl.

I. 19. 10.: उन्दुभयो नेदुः; MAH. 4. 2363.: शङ्खा भेर्यश्च नेदुः; RAGH. 1. 78.: नदति श्रोतसि; N. 21. 4.: मेघस्य

नदतः; R. Schl. II. 66. 10.: नदताम् मृगपक्षिणाम्. Caus. sonare facere. N. 21. 2.: नादयन् रथघोषिण

सर्वाः सविदिशो दिशः; A. 8. 11.: शङ्खुन्दुभिनादितम्. ATM. MAH. 3. 12378.: पर्वताग्राणि मृदूनन् ना-

दयानश्च. (Cf. वद्, नर्द्; cambro-brit. *nadu* clamare.)

c. अनु *i. q. simpl. Part. pass. formae Caus. अनुनादित.* N. 12. 39. 102. IN. 1. 28.

c. अनु praef. वि *id.* Caus. BH. 1. 19.: नभश्च पृथिवीञ्च व्यनुनादयन्.

c. अभि *id.* Caus. R. Schl. II. 16. 30.

c. आ *id.* Caus. MAH. 1. 5468.

c. उत् *id.* MAH. 3. 8812.

c. नि *id.* R. Schl. II. 65. 2. RAGH. 5. 75. Caus. R. Schl. I. 5. 19.

c. प्र प्रणदामि (v. gr. 94^b) *id.* N. 11. 7.

c. प्रति *id.* Caus. MAH. 3. 14057.

c. वि *id.* H. 4. 20. DR. 8. 22. Caus. pass. GHAT. 10. IN. 2. 7.

c. वि praef. अनु *id.* R. Schl. II. 103. 48.

c. सम् *id.* Caus. R. Schl. 65. 26.

2. नद् 10. *P.* नादयामि (भाषार्थे *κ.* भासि *ν.*) loqui; lucere.

नद् *m.* (r. नद् s. अ) fluvius. MAH. 1. 3730.

नदी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *id.* MAH. 2. 751.

नदीणा (e नदी et स्न a र. स्ना, s. अ, mutato स्न in णा propter antecedens ई) in fluvio se lavans. RAGH. 16. 75.

नद्ध v. नह्.

नध् v. नह्.

नन्द् 1. *P.* (scribitur नद्, gr. 110^a) gaudere. A. 1. 6.:

तान् प्रेक्ष्य किराटमाली ननन्द; MAH. 3. 11636.: मानितास्त्वया नन्दन्ति साधवः. Caus. exhilarare.

R. Schl. II. 34. 24.: नन्दयिष्यन्ति मां साम्ना. (Lat. *ludo*, quod supra cum द्यूत comparavimus, etiam huc referri posset, mutatis liquidis *n* et *l*, attenuato *a* in *u*; v. नन्दि ludus.)

c. अभि 1) *i. q. simpl.* BH. 2. 57.: ना 'भिनन्दति न द्वेष्टि. C. acc. rei. MAN. 6. 45.: ना 'भिनन्देत मरणन् ना 'भिनन्देत जीवितम्; A. 1. 9.: तान् अप्य् असौ मातलिर् अम्यनन्दत्. 2) *rationem habere, curare.* IN. 5. 49.: यस्मान् मान् ना 'भिनन्देथाः कामवाणवशङ्क गताम्; Su. 3. 12.: तद्वाक्यम् अभिनन्द्य; N. 8. 16. 17. 3) *salutare, gratulari.* R. Schl. II. 59. 13.: प्रविशन्तन् न कश्चिद् अभिनन्दति; RAGH. 7. 66.: वाग्भिः सखीनाम् प्रियम् अभ्यनन्दत्; N. 25. 10.: दिष्ट्या समेतो दरैः स्वैर् भवान् इत्य् अभ्यनन्दत्. 4) *agnoscere.* MAN. 8. 54.: सम्यक् प्रणिहितञ्चा 'र्थम् पृष्टः सन् ना 'भिनन्दति. — *Caus. exhilarare.* N. 5. 34.: दमयन्तीन् तथा वाग्भिर् अभिनन्द्य.

c. अभि praef. प्रति *Caus. salutare.* SAK. 108. 1.: ततः प्रत्यभिनन्द्य शुद्धान्तम् एनाम् प्रवेशयिष्यामि.

c. प्रति *P. A.* 1) *gaudere, c. acc. rei.* MAH. 4. 1134.: प्रतिनन्दाम ते वाक्यम्. 2) *rationem habere, curare.* N. 8. 7.: न्यवेदयद् भीमसुता न स तत् प्रत्यनन्दत; 8.: वाक्यम् अप्रतिनन्दन्तम् भर्तारम्. 3) *salutare.* RAGH. 1. 57.: तौ गुरुर् गुरुपत्नीच प्रीत्या प्रतिनन्दतुः; N. 24. 44.: स्वसुतौचा 'पि यथावत् प्रत्यनन्दत. *Caus. exhilarare.* MAH. 3. 16444.: हृत्वा शत्रून् प्रतिनन्दय माम्.

c. वि *A.* *gaudere.* MAH. 3. 2607.: सा तत्र पूज्यमाना व्यनन्दत.

नन्दन (r. नन्द s. अन) 1) *m. exhilarator.* H. 1. 42. — *In fine compositorum saepissime ad significandum filium, progeniem usurpatur, ut H. 1. 4. 2) n. nomen horti vel nemoris voluptuarii dei Indri.* IN. 2. 3. (Hib. *naoidhin* «an infant».)

नन्दि *m. n.* (r. नन्द s. इ) 1) *gaudium.* 2) *ludus, lusus.* (V. नन्द et cf. lat. *ludus*.)

नन्दिनी *f.* (a नन्दिन् exhilarans - r. नन्द s. इन् -

signo fem. ई) *filia, in fine comp.* N. 12. 9. 60.

नष्टु *m. nepos.* IN. 5. 43. (Lat. *NEPOT*, germ. vet. *nefo*, anglo-sax. *nefa*, v. sq.)

नपुत्री *f.* (a praec. signo fem. ई) *neptis.* (Lat. *neptis* e *neptis*, germ. vet. *neft*.)

नम् 1. *A.* 4. *P.* 9. *P.* नभे, नभ्यामि, नभूनामि (हिंसा-याम् *κ.* हिंसे *ν.*) *ferire, laedere, occidere.*

नभश्चर *m.* (e नभस् et चर *iens*) *deus.* RAGH. 18. 5.

नभस् *n.* (ut videtur, e न et भस् pro भास्, ita ut proprie significet non splendens, sicut nubes dicitur नभ्राज्, cf. A. Benary p. 229.) *n. aër, coelum.* IN. 1. 3. H. 3. 6. Su. 6. 19. BH. 11. 24. (Slav. *nebo* id., them. *nebes*, gen. *nebes-e*, v. gr. comp. 264.; gr. *νέφος, νέφε(σ)-ος*, v. gr. comp. 128.; lat. *nubes, nebula*; germ. vet. *nibul nebula*; lith. *dėbesis nubes*, mutata nasali in mediam ejusdem organi sicut in *dėwyni novem*, gr. comp. 317.; hib. *neamh* «heaven»; cambro-brit. *nev*.)

नभस्वत् *m.* (*nom.* -वान्, a नभस् s. वत्) *ventus.* RAGH. 4. 8.

नभ्राज् *m.* (*nom.* -भ्राद्, e न et भ्राज् splendens) *nubes.* HEM.

नम् 1. *P. A.* *inclinare, curvare, flectere, praesertim reverentiae causâ se inclinare, c. acc. dat. gen. pers.* NALOD. 4. 44.: ननाम नलस्य प्रणतो ऽङ्गुष्ठी; MAH. 3. 1200.: नमस्वै 'नम्; 3. 977.: समुद्रनेमिर् नमते तस्मै; 3. 1036.: सर्वभूतानिचा 'प्य् अस्य न नमन्ते. *Part. pass.* नत *inclinatus.* DR. 5. 1.: नतान्नतभ्रुवा. *Caus.* नामयामि et नमयामि *inclinare, inclinare facere.* IN. 5. 9.: स्तनीदहनसङ्गोभान् नाम्यमाना पदे पदे; N. 26. 10.: नाम्यतान् धनुः; HIT. 70. 16.: श्वपुच्छम् इव नामितम्; RAGH. 9. 18.: नमयति स्म स केवलम् उन्नतम् वनमुचे नमुचेर् अरये शिरः; 8. 9. (Cf. यम्, unde Pottius deducit नम्, ita ut compositum sit e praep. नि + यम्, ergo नम् e नियम्, ejecto इय्, sicut lat. *nolo* pro *nevolo*, ejecto *ev*.)

c. अभि *i. q. simpl.* IN. 2. 19.: शिरसा 'भ्यनमद् वली-

c. अत्र *id.* MAH. 1. 5336.: केचिद् भयाच् हिंसास्य् अव-

- ननामिरे (contra regulam pro नेमिरे). अवनत inclinatus. IN. 2. 21. N. 12. 68. Caus. inclinare. MAH. 3. 10043.
- c. अव praef. अभि id. Caus. MAH. 3. 10062.: अभ्यवनाम्य वक्रम्.
- c. आ id. MAH. 7088.: धनुर आनाम्य. Caus. MAH. 1. 5561.: आनाम्य शाखाम्.
- c. उत् extollere, sublevare, se erigere, surgere. DR. 5. 1.: नतोन्नतभ्रुवा; HIT. 78. 6.: उन्नतचरण; MR. 166. 11.: उन्नमति ... मेघः. — उन्नत altus. IN. 5. 10.: नितम्बोन्नतपीवरम्; 12.: कूर्मपृष्ठोन्नत. Caus. उन्नामित sublevatus. HIT. 100. 2.: उन्नामिताखङ्ग.
- c. उत् praef. सम् id. HIT. 76. 6.: समुन्नततलाङ्गुलः.
- c. उप 1) inclinare. RAGH. 8. 80.: उपनताम् inclinatam. 2) appropinquare, transl. facere, committere. (P. चर.) RAGH. 10. 40.: अकामोपनतम् एनः invite commissum peccatum.
- c. परि 1) inclinare. MEGH. 2.: परिणत (gr. 94^b). 2) convertere, mutare, c. instr. UR. 55. 11. infr.: लताभावेन परिणतम् अस्या वृषम्; 71. 16.: नदीभावेन यम् परिणता. — परिणत maturus. MEGH. 18.
- c. प्र प्रणमामि, प्रणमे (gr. 94^b). i. q. simpl. N. 12. 43.: प्रणमे त्वा 'भिगम्या' हम्; 17. 17.; BH. 11. 14. 44.; MAH. 3. 8681.: प्राणमद् विष्णुतेजसम्. — प्रणत inclinatus. SA. 3. 11.
- c. प्र praef. अभि id. R. Schl. II. 58. 12. MAH. 3. 15306.
- c. वि id. N. 23. 9.: विनत inclinatus. BR. 1. 13. GHAT. 18. Caus. DR. 2.: विनाम्य शाखाम्.
- c. सम् id. MAH. 3. 1374.: तस्मै शत्रवः सन्नमन्ते. — सन्नत inclinatus. IN. 1. 10.
- नमस् *n. indecl.* (r. नम् s. अस्) inclinatio, adoratio. नमस्कर्तुम् adorare (v. gr. 653.). SU. 3. 12. 19. (Cf. hib. *naomh m.* «a saint», *Adj.* «sacred, holy», *naomhachd* «holyness, sanctity»; nisi sicut lat. *nu-men* pertinent ad नु adorare, unde etiam नमस् derivari posset, ita ut ortum sit e नवस्, mutato व् in म्.
- नमस्य (*Denom.* a नमस् s. य्, gr. 585.) adorare. BH. 9. 14. 11. 36.

- नमुचि *m.* nomen *asuri*, quem *Indrus* occidit.
- नम्ब्व् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere. Cf. नर्ब्व्.
- नम्ब (r. नम् s. र्) inclinatus. RAGH. 3. 25. 11. 4.
- नय् 1. *A.* (रक्षणे *x.* गतिरक्षयोः *r.*) tueri, servare; ire.
- नयन *n.* (r. नी ducere s. अन्न) oculus. N. 11. 32.
- नर् *m.* vir, homo. BR. 1. 30. H. 4. 7. (V. नृ et cf. hib. *naoi* «a man, a person».)
- नर्क *m.* tartarus. N. 6. 13.
- नर्पभ *m.* (*rarp.* e नर् et ऋषभ q. v.) virorum, hominum princeps.
- नर्वाहिन (a नर्वाह - नर् + वाह equus - suff. इन्) viros equorum loco habens, a viris vectus. N. 17. 23.
- नर्तन *m.* (r. नृत् s. अन्न) saltator. IN. 5. 50.
- नर्द् 1. *P.* *interdum A.* sonum edere, mugire, rugire. R. Schl. I. 16. 25.: कपयो नर्दमाना नादेन; MAH. 1. 4114.: वृषाव् इव नर्दन्तौ; RAM. II. 74. 31.: शब्दः सिंहानान् नर्दताम् इव. Cantare, *de avibus.* RAM. I. 16. 29.: नर्दमानांश्च नादेन पातयेयुर् विहङ्गमान्. — नर्दित *n.* mugitus. HIT. 47. 18. (Cf. नद्; huc referri potest hib. *nuailim* «I roar, howl», *nuail* «roaring, howling», abjecto *d* vel *r*, mutato *d* vel *r* in *l*.)
- c. वि mugire, rugire. MAH. 3. 11108.: विनर्दमानो ऽतिभृशं सवियुद् इव तोयदः.
- नर्ब्व् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere; cf. नम्ब्व्.
- नर्मन् *n.* (fortasse a नृत् s. मन्, ita ut mutilatum sit e नर्त्मन्) ludus, jocus. RAGH. 19. 28.
- नल् 1. *P.* (बन्धे) ligare.
- नल *m.* 1) arundo. DR. 5. 9. 2) nomen regis *Nischadhorum.* (Cf. नड.)
- नलिन *n.* lotus, nymphaea. RAGH. 18. 4.
- नलिनी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) 1) nymphaea. 2) caulis nymphaeae. MEGH. 40. 3) nymphaearum multitudo vel locus nymphaeis abundans. RAGH. 6. 44. DR. 6. 22.
- नव (r. नृ laudare s. अ, nisi, quod Pottius putat, a praep. अन्नु post, abjecto अ) novus, recens. UR. 1. 9. H. 2. 11. MEGH. 66. (Lat. *novus*; slav. *nov*, them. *ново*; gr. *νέος*

e *véfos*; hib. *nua, nuadh*; de lith. *nauja-s*; goth. *niuji-s*
v. नव्य.)

नवन् novem. (Lat. *novem* - proprie a नवम nonus; goth. *niun*; lith. *dewyni* e *newyni*; slav. *devjatj*; gr. *ἐννέα*, prae-
fixo ε, reduplicato ν; cambro-brit. *naw*; hib. *naoi*; v. gr.
comp. 317.)

नवति *f.* nonaginta. (V. gr. comp. 320. annot.)

नवम (*f.* मी, a नवन् *s.* म e तम) nonus. (V. gr. comp.
321.)

नवीन (a नव *s.* ईन) novus. AM.

नवोत्ता *f.* (e नव et उत्ता *in fem.*, a र. वह्) nova nupta.
Hit. 44. 11.

नव्य (r. नु *s.* य, ergo proprie laudandus, nisi a praep.
अनु *s.* य, v. नव) novus, recens, juvenis. AM. (Lith.
nauja-s, goth. *niuji-s*.)

नश् 4. *p.* interdum *A.* (*fut. part.* नशितास्मि et नष्टास्मि,
fut. aux. नशिष्यामि et नष्ट्यामि, *gerund.* नशि-
त्वा et नष्ट्वा) perire, mori. Br. 1. 8.: कृतं यस्मिन् न
नश्यति; MAH. 3. 10701.: पुत्रो ऽनश्यत मुनेः; 7014.:
अशुभं कृतं नश्यते तत्र स्नातमात्रस्य. - नष्ट per-
ditus. N. 10. 29.: नष्टात्मन्; 13. 10.: मार्गा नष्टाः; 22.
15.: नष्टरूपः. *Caus. P. A.* delere, extinguere. N. 9. 28.:
आन्तस्य ते ... नाशयिष्याम्य् अहङ् क्लामम्; Bh. 10.
11.: तेषाम् अज्ञानजनं तमः ... नाशयामि; R. Schl. II.
62. 15.: शोको नाशयते धैर्यम्. *Praet. mltf.* अनीन-
शम्. MAH. 3. 2027.: धर्म्यान् मा नीनशः पयः. (Cf.
lat. *NEC, nex*; ratione habitâ, sanscritum न् ortum esse e
k; *necare* et *nocere* conveniunt cum *Caus.* नाशयामि, v.
gr. comp. 109⁹. 6.; *vinco* trahi posset ad नश् praef. त्रि,
ejectâ radicis vocali; sic *vincio* retulerim ad नह् praef.
त्रि; gr. *νέκω, νεκρός*; fortasse *νόσος*, mutato *κ* in *σ*,
fortasse *νῆξω* = नाशयामि; attenuato *á* in *ξ*; hib. *nas*
«death»; goth. *nau-s* mortuus, gen. *návi-s*, Them. *návi*
e *nahvi*, ejecto *h*, sicut nostrum *wer* = goth. *hwa-s* e *has*
pro *kas*, adjecto *v*; v. gr. comp. 388.)

c. प्र प्रणश्यामि (gr. 94²).; ubi tamen finalem radicis litte-
ram consonans muta vel sibilans sequitur, primitivum न्

servatur, unde *part. pass.* प्रनष्ट, *fut.* प्रनष्ट्यामि vel
प्रणशियामि, v. Pân. VIII. 4. 36.; non raro autem in li-
bris editis et manuscriptis contra hanc regulam inveni-
tur णा pro न, e. c. Su. 2. 22.: प्रणष्टनृपतिद्विजा, sic
etiam in edit. Calc. 1. 7673.; N. 24. 17.: मम राज्यम् प्र-
णष्टम्, in ed. Calc. प्रनष्टम्) *i. q. simpl.* Bh. 1. 40.: प्र-
णश्यन्ति कुलधर्माः.

c. प्र praef. सम् *id.* सम्प्रनष्ट. qui evanuit. N. 20. 40.: स-
म्प्रनष्टे कलौ (sic cum ed. Calc. legendum pro सम्प्र-
णष्टे).

c. त्रि *id.* Br. 2. 20. 21. 3. 7. 8. Bh. 8. 20.; MAH. 3. 2861.:
विनष्ट्यामि न संशयः. *Caus.* necare, perdere. MAH.
1. 4169.; मा नः सर्वान् व्यनीनशः. R. Schl. I. 55. 27.
RAGH. 2. 56.

1. नस् 1. *A.* (कौटिल्ये *κ.* ह्वृतौ *v.*) curvum, flexuosum
esse.

2. नस् *f.* (*nom.* नास्) nasus, praesertim *in fine composi-
torum.* DR. 6. 22.: सुनस्. (*v.* नासा.)

नह् 4. *P. A.* नह्यामि, नह्ये (बन्धने *κ.* बन्धे *v.* Formae,
quae consonantem mutam vel sibilantem proxime
cum radice conjungunt, derivantur a नह्, quae primi-
tiva radicis forma esse videtur; unde e. c. *praet. mltf.*
अनात्सम्, *fut. aux.* नत्स्यामि, *part. pass.* नह्) li-
gare, nectere, praesertim thorace se induere. MAH. 4.
1016.: योत्स्यमाना अनह्यन्त. - नह् conjunctus, in-
dutus, praeditus. N. 12. 6.: नानाधातुशतैर् नहः. (Lat.
nec-to, neo; fortasse *vi-ncio* = विनह्यामि, ejectâ radi-
cis vocali, v. नश्; gr. *νέω, νῆξω*; goth. *néhwa* prope;
germ. vet. *nah* prope, post; *náhan, návan* nere; sarcire;
ga-nah sufficit, praet. sensu praes. (v. Graff. II. 1005.);
nóg, anglo-sax. *nóh* satis, *ge-nug*; hib. *nasgaim* «I
bind, tye, chain»; *nas* «a band, tie», v. Pictet p. 67.)

c. अप्ये exuere. MAH. 3. 13309.: अपनह्ये वासम्.

c. अपि vel पि induere. BHATT. 3. 47.: कवचम् पिनह्ये;
MAH. 1. 759.: कुण्डले ... तस्य क्षत्रियया पिनह्ये; SAK.
10. 3. infr.: पिनह्येन तेन वल्कलेन प्रियम्बद्या दृ-
त्तं पीडिता स्मि; 10. 10.: कुसुमम् इव पिनह्यम्

पाण्डुपत्रोदरेण; 146.8-12.: मम ... मन्दारमाला हरिणा पिनडा.
 c. अत्र induere, tegere. MAN. 6.76.: चर्मावनक्षम् (Schol. चर्माङ्गादितम्).
 c. उत् *id.* RAGH. 17.23.: मुक्तागुणोन्नक्षम् मौलिम्. *Cum ablat.* se exuere, liberare *aliquâ re.* सलिलाद् उन्नक्षम् ex aquâ se emergere. MAH. 3.10116.: ततः प्रसन्ना पृथिवी ... पुनरु उन्नक्ष्य सलिलात्.
 c. सम् induere, *cum loc. pers.* SAK. 11.15.: कुसुमम् इव लोभनीयं यौवनम् अङ्गेषु सन्नक्षम्. Sibi induere. DR. 6.19.: सन्नक्ष्यं सर्व एवेन्द्रकल्या महान्ति चात्रुणिच दंशनानि (sic cum ed. Calc. legendum pro दंशितानि); M. 3.14958.: समनक्ष्यन्त कवचानि. *Cum instr.* se induere. BHATT. 17.4.: समनक्ष्यंश्च वर्मभिः. Armare. BHATT. 15.11.: समनात्सीत् सैन्यम्. *Absol.* MAH. 2.894.: समनक्ष्यन् जरासन्धः क्षात्रन् धर्मम् अनुस्मरन्. सन्नक्ष्य *loricatus, armatus.* MEGH. 8.: त्वयि सन्नक्षे (Schol. सञ्जीभूते उदिते वा उपस्थिते वा).
 c. सम् praef. अभि *id.* अभिसन्नक्ष्य *armatus.* MAH. 3.14883.
 नङ्गप *m. nom. propr. regis.*
 नाक *m. coelum.* RAGH. 1.5.15.96.
 नाग *m. (a नाग mons s. अ) 1) serpens (Wils.: A serpent in general, or especially the Spectacle snake, or Cobra Capella (Coluber Naga).) SU. 2.8. BH. 10.29. 2) elephantus. N. 13.10.*
 नागरिक *m. (a नागर s. इक) oppidanus, civis.* UR. 82.11.
 नाट्य *n. (a नट s. य) repraesentatio, actio scenica.* UR. 4.17.
 नाडी *f. 1) caulis. 2) fistula. 3) vena. 4) intestinum.*
 नाथ *1. P. 1) rogare, petere. NAIS. 3.25.: नाथन्ति के नाम न लोकनाथम् (Schol. याचन्ते). 2) ATM. ap-petere, optare, c. gen. rei. PAN. II. 3.55.: मधुनो नाथते; BHATT. 8.120.: धृत्या नाथस्व. 3) aegrotum esse. YAGUR-V. (v. Westerg.): अत्रतान् (अत्रतात्) मा नाथतात्. 4) dominari, imperare; v. नाथ. (Cf. नाथ. Huc vel ad नाथ traxerim germ. vet. *nô* «necessitas, tribulatio, angor»; anglosax. *nead, neod*; goth. *nauthjan* cogere, *naudi-band* necessitatis vinculum.)*

नाथ *m. (r. नाथ s. अ nisi anom. a r. नी s. य, v. नीथ) dominus, tutor.*
 नाथवत् (a praec. s. वत्) domino, tutore praeditus. DR. 6.15.
 नाद *m. (r. नद् sonum edere, s. अ) strepitus. N. 21.5. SU. 1.33.*
 नाथ *1. P. A. i. q. नाथ. RIGV. 118.10.: नाथमाना: «opes desiderantes»; 110.5.: उपमन् नाथमाना: «sufficiens sibi cibum optantes»; 109.3.: इति नाथमाना: «sic precantes». (P. नाथ.)*
 नाना *Indecl. (ut videtur, reduplicatio stirpis demonstr. न, quae invenitur in fine pron. compp. अन, एन, producto अ) multus, varius. H. 1.19. BH. 11.5.*
 नान्दी *f. (r. नन्द s. ई) benedictio, a qua incipit prologus dramatum. UR. 1.*
 नापय *v. नी.*
 नापित *m. tonsor. HIT. 63.6.*
 नाभि *f. 1) modiolus rotae. 2) umbilicus. MEGH. 29.; 80. 3) moschus. (Germ. vet. naba f. modiolus rotae, nabało m. umbilicus; gr. ὀμφαλός litteris transpositis e νοφαλός, mutato ν in μ propter sequentem labialem, nisi ex ο-να-φαλος, ejecto α, praefixo ο, sicut in ὄνυξ, ὀφρύς, ὀδούς, ὄνομα; ita lat. umbilicus e nubilicus vel u-nabilicus, sicut unguis ex u-naguis, v. नाख.)*
 नाम (accus. *τὸ नामन्*) 1) *Adv. nomine. H. 2.1. SU. 1.2. N. 1.1.18.5. DR. 7.9.12. 2) particula interrog. N. 11.4.; 12.19.: ननु नाम; SAK. 51.2. infr. et HIT. 75.2.: को नाम; N. 24.10.*
 नामतस् *Adv. (a नामन् s. तस्) nomine. N. 18.5.*
 नामधेय *m. (e नामन् nomen et धेय, a धा ponere, s. य, ponendus) nomen. HIT. 4.5.*
 नामन् *n. (ut videtur, a r. ज्ञा s. मन्, abjectâ radicis litterâ initiali, sicut in lat. nosco e gnosco, gr. νοέω e γνοέω, v. ज्ञा) nomen. SU. 3.18. (Lat. nomen; goth. NAMAN, nom. namô, gen. namin-s, attenuato a in i, v. gr. comp. 140.; gr. O-NOMAT, praefixo ο, mutato n in tenuem ejusdem organi, sicut in universum gr. suff. ματ re-*

spondet sanscrito मन्, ita tamen, ut primitivum *v* saepe in fine compositorum servatum sit, e. c. ἀπράγμων, παλुπράγμων, ἀτέρμων; slav. *imja*, Them. *imen* ē *nimen*, gen. *imen-e*, abjectâ finali in nom. et acc. sicut in scr. नाम, in goth. *namô*; scot. *ainm*; cambro-brit. *env*.) नाम्य (a नामन् s. य) *ut videtur*, clarus, celebrer, magni nominis, *namhaft*. DR. 4. 12.

नायक *m.* (a र. नी, s. अक) dux. BH. 1. 7.

नार *n.* (fortasse a र. स्ना abjecto *s* sicut in lat. *natare*) aqua. (Gr. *νηρός* madidus; neogr. *νηρόν* aqua; lith. *naras* urinator, *nardau* demergor, submergor.)

नारद *m. nom. pr.* divini sapientis, dei Brahmae filii. BH. 10. 26. IN. 2. 14.

नाराच *m.* sagitta ferrea. DR. 8. 6. A. 10. 20.

नारायण *m.* (e नार et अयन, mutato न् in ए vi euphon. antecedentis न्) cognomen dei *Wischnus*.

नारिकेर *m.* -री *f.* nux Indica, *Cocosnufs*.

नारी *f.* (a नर vir, productâ mediâ vocali et adjecto signo *fem.* ई) femina.

नाल *m. n.* caulis, *praesertim* loti. RAGH. 6. 13. 15. 52. (V. नाली et cf. नाडी.)

नालिकेर *m. i. q.* नारिकेर. RAGH. 4. 42.

नाली *f.* (a नाल signo *fem.* ई) *i. q.* नाल.

नालीक *m.* 1) sagitta. 2) jaculum, missile, pilum.

नाव्य (a नौ s. य) navigabilis. RAGH. 4. 31.

नाश *m.* (r. नश् perire, s. अ) occasus, interitus, mors. BH. 2. 63. RAGH. 8. 87.

नाशन (a *Caus.* radices नश् suff. अन) delens, exstinguens. BH. 16. 21. N. 12. 95.

नाशिन (r. नश् perire, s. इन्) periens. BH. 2. 18. *in compositis. cum अ priv.*

नास् 1. 4. (शब्दे क. धाने *v.*) sonare.

नासत्य *m. Du.* नासत्यौ *As vini*, *v.* अश्विन. MAH. 1. 445.

नासा *f.* (fortasse a र. स्ना abjecto *s*, cf. नौ; ita Vossius lat. *nasus* deducit a *vâw*, «quia per eum fluit humor») nasus. (Germ. vet. *nasa* f. id.; lith. *nosis* f.; lat. *nasus*; *naris* e *nasis*; slav. *nos* m.; fortasse gr. *νήσος* huc perti-

net, ita ut insula a similitudine nasi appellata sit, sicut hibern. *sron* et nasum et promontorium significat. *Sron* autem cum *sroth*, *sruth* flumen, *srothadh* «sneezing» ad rad. सु fluere retulerim, unde सुत fluens, fluidus, स्रोतस् flumen; ad नासा autem trahi posset hib. *neas*. «a hill, a promontory».)

नासिका *f.* (a praec. s. इक in *fem.*) nasus. BH. 6. 13.

नास्तिक *m.* (e नास्ति - न + अस्ति - non est, substantive posito, s. क) qui vitam futuram esse negat, qui *brahmanicae* religioni non addictus est. RAM. I. 52. 15.:

नास्तिको जायते जनः.

नि *Praep. insep.* deorsum, sub, de. (V. gr. 111. et cf. nostrum *nie-der*, germ. vet. *ni-dar*, quod suffixo compar. cum latinis praep. *prae-ter*, *prop-ter*, *sub-ter*, *in-ter*, cum scr. *an-tar*, zend. *nis-tarē* extra - a निस् *q. v.* - convenit; *v. gr. comp.* 293. 294.)

निस् 2. 4. (चुम्बने *k.* चुम्बे *v.*; scribitur निस्, gr. 110°.) osculari.

निः *v.* निस्.

निःशब्द (*BAH.* e निस् et शब्द strepitus) strepitus expers, silens. N. 13. 6.

निःशेष (reliqui expers, *BAH.* e निस् et शेष *n.* reliquum, residuum) totus, integer, universus. RAGH. 5. 1.

निःश्रेयस *n.* (melioris expers, quod ipsum optimum est, *BAH.* irregulare e निस् et श्रेयस् *n.* melius, adjecto अ) beatitudo. BH. 5. 2.

निःश्वास *m.* (r. श्वस् praef. निस् s. अ) 1) spiritus, halitus. RAGH. 1. 43. 16. 43. 2) gemitus. N. 2. 2.

निःसंशय (*BAH.* e निस् ex et संशय *m.* dubium) dubii expers. BR. 2. 30.

निःसपत्न (*BAH.* e निस् ex et सपत्न *m.* inimicus) inimicorum expers. SU. 2. 26.

निःसार *m.* (r. सृ praef. निस् s. अ) exitio, egressus. HIT. 124. 19.

निकट (a नि s. कट, cf. उत्कट) propinquus. AM.

निकर *m.* (r. कृ praef. नि s. अ) copia, multitudo. MAH. 1. 1496. BHAR. 1. 37. UR. 59. 2. infr.

निकष *m.* (r. कष् प्राef. नि s. अ) lapis Lydius. AM.
 निकाय *m.* (ut videtur, a r. चि, servatâ primitivâ gutturali, s. अ; cf. gr. 541.) 1) conventus, coetus, turba, multitudo. 2) domus, habitatio.
 निकुञ्ज *m.n.* (e कुञ्ज q.v. praef. नि) virgultum. N. 12.6.
 निकुम्भ *m. nom. pr. asuri.* S. 1.1.
 निकृत् v. कृ.
 निकृन्तन *m.* (r. कृन्त् प्राef. नि s. अन्) qui findit. A. 3. 55.
 निकेत *m.* (r. कित् habitare, praef. नि s. अ) domus, habitatio. BH. 12.19. RAGH. 8.33. 14. 58.
 निद् 1. *P.* (चुम्बने *x.* चुम्बे *v.*) osculari.
 c. प्र (ad arbitrium प्रणिच् vel प्रनिच्) *id.* BHATT. 9.106.: प्रणिच्छिष्यति नो भूपः.
 निक्षेप *m.* (r. क्षिप् प्राef. नि deicere, deponere, s. अ) depositum, pignus, hypotheca. N. 20.29. MAN. 8.179.
 निखिल (BAH. e नि et खिल *n.* vacuum, inane; fortasse नि hujus compositi ortum est e न non, attenuato अ in इ, cf. अखिल) totus, integer. R. Schl. I. 5.4. — *Instr.* निखिलेन *Adv.* omnino, plane. R. Schl. I. 37.4.
 निगड *m.* (r. गड् प्राef. नि s. अ) vinculum, compes. SAK. 60.2.
 निगम *m.* (r. गम् प्राef. नि s. अ) 1) urbs. 2) forum. 3) mercatura, mercatus, v. नैगम.
 निग्रह *m.* (a r. ग्रह् प्राef. नि cohibere, refrenare, s. अ) coërcitio, refrenatio, oppressio. BH. 6.34. RAGH. 11.55. 12.52.
 निघातिन् *Adj.* (a *Caus.* radicis हन् प्राef. नि - निघात-यामि, gr. 524. n. 4. - suff. इन्) sternens, prosternens, caedens, occidens, diruens. A. 7.26.
 निघ्न (r. हन् प्राef. नि s. अ, v. gr. 645.) alius arbitrio subjectus. RAGH. 14.58.
 निघ्नत् *Part. praes.* radicis हन् प्राef. नि q.v. DR. 5.15.
 निचय *m.* (r. चि colligere, s. अ) acervus. N. 26.19.
 निचुल *m.* (ut videtur, a r. चुल् प्राef. नि s. अ) arboris genus (Wils. Barringtonia acutangula). UR. 59.14.

निञ् 3. *P. A.* (शोचि *x.* पोषे शुद्धौ *v.*) purificare, lavare; nutrire. (V. निञ्ज et cf. hib. *nighim* «I wash», *nighite* «washed» = निक्त; lat. *ninguis*, *nix* e *nig-s*, *nis* e *niguis*, *ninguo*, *ningo*; graec. *νίζω*, *νίψω*; *νίπτω*, XEP-NIB, mutatâ gutturali in labialem.)
 c. निस् lavare, abluere, purificare, lustrare. MAN. 5.127.: अद्भिर् निष्कितम्; RAGH. 17.22.: तोयनिष्कितपाणयः; MAN. 11.189.: एनस्विभिर् अनिष्कितैः.
 निञ् (r. जन् प्राef. नि s. अ, v. gr. 645.) 1) innatus. RAGH. 3.15. 2) indigena. HIT. 21.1. 3) proprius; in *recentioribus scriptis pronominum possessivorum vice fungitur*: meus, tuus, suus, noster *etc.* UP. 3. et 87.: निञाम् suum; RAGH. 18.27.: निञे in suo.
 निञ् 2. *A.* (scribitur निञ्, gr. 110°.) *i. q.* निञ्.
 नितम्ब *m.* (r. तम्ब प्राef. नि s. अ; fortasse नि in hoc comp. ortum est e न, attenuato अ in इ, ita ut नितम्ब proprie significet non se movens; cf. नग mons et v. निखिल) 1) collis. N. 12.110. 2) nates, clunes. IN. 5. 10. RAGH. 4.52. 6.17.
 नितम्बिनी *f.* (a praec. s. इन् in *fem.*) pulchris clunibus praedita femina, *καλλιπυγος*. RITU-S. 1.5.
 नितराम् *Adv.* (a नि s. तराम् *acc. fem.* suff. comp. तर, v. gr. 652. suff. तम, तर) semper, in perpetuum. MR. 267. 5. CAUR. 42. RAGH. 1.95. Lass. 58.20. — *Cf.* नित्य.
 नितान्त v. तम् प्राef. नि.
 नित्य (a *praepos.* नि s. त्य, v. gr. 652. et cf. नितराम्) sempiternus. — *Acc.* नित्यम् *Adv.* semper. IN. 3.10.5. 61. H. 4.10. BR. 3.6. SU. 1.31., v. gr. 652.
 नित्यत्व *n.* (a नित्य s. त्व) aeternitas, perennitas, constantia, perseverantia. BH. 13.11.
 नित्यदा (a नित्य s. दा) semper.
 नित्यशस् (a नित्य s. शस्) semper. N. 26.14.16.
 निद् 1. *P. A.* (कुत्सायाम् *x.* सन्निधौ कुत्सने *v.*) 1) *i. q.* निन्द्. 2) propinquum, prope esse. (V. निन्द् et cf. gr. *ὄνειδος*, praef. ο; goth. *ga-naija* contumeliâ afficio; germ. vet. *nîd* invidia.)

निर्दर्शन *n.* (a *Caus.* r. दृश् s. अन्न) exemplum. RAGH. 8. 45.

निदाघ *m.* (r. दह् praef. नि s. अ, mutato ह् in घ् vel servato primitivo घ्; cf. hib. *daghaim* uro) 1) aestus, calor. RAGH. 10. 5. 2) aestas. RAGH. 10. 84. RITU-S. 1. 1. et 65.

निदान *n.* (r. दा vel दो s. न vel अन्न) causa principalis. RAGH. 3. 1.

निदेश *m.* (r. दिश् s. अ) jussus, praeceptum, imperium, auctoritas. M. 19.

निद्रा *f.* (a r. द्रै dormire, praef. नि, mutato ऐ in आ) somnus. H. 1. 4.

निधन *m.* (r. हन्, cujus forma primitiva est धन् = gr. ΘAN, s. अ; v. gr. 104.) mors, exitium. BR. 2. 2. N. 2. 17. BH. 3. 35. (Hib. *nidhi*, *nith* «manslaughter, homicide, a battle»; v. r. हन्.)

निधान *n.* (r. धा praef. नि deponere, s. अन्न) thesaurus, gaza. BH. 9. 18. 11. 38.

निधि *m.* (r. धा praef. नि s. इ, nisi potius sine suffixo, attenuato आ in इ) receptaculum, thesaurus, gaza. A. 6. 6. N. 24. 37.

निनाद् *m.* (r. नद् praef. नि s. अ) sonus, stridor, strepitus. RAGH. 11. 15. RITU-S. 1. 25.

निन्दू 1. *p. interdum A.* (scribitur निन्दू, gr. 110°.) 1) reprehendere, vituperare. RAM. II. 76. 92.: निन्दाम्य् अहङ् कर्म कृतम् पितुस् तत्; MAN. 8. 19.: निन्दार्हिं यत्र निन्द्यते; MAH. 3. 15229.: अनिन्द्यन् निन्दते यो हि. 2) spernere. BH. 2. 36.: निन्दन्तस् तव सामर्थ्यम्. — अनिन्दित non spretus. N. 12. 120. IN. 4. 15. (V. निन्दू.)

c. प्रति reprehendere, vituperare. DR. 5. 18.: स्वबुद्धिम् प्रतिनिन्दितासि.

c. वि *id.* MAH. 3. 13700.: विनिन्दन् स्वम् आत्मानम्.

निन्दा *f.* (r. निन्दू s. आ) vituperium. BH. 12. 19.

निन्व 1. *p.* (सेके; scribitur निन्व, gr. 110°.) irrigare.

निपात *m.* (r. पत् s. अ) 1) actio decidendi, delabendi. A. 8. 6. 2) impetus. RAGH. 2. 60.

निपातन *n.* (a *Caus.* r. पत् praef. नि s. अन्न) actio decidendi, occidendi. RAGH. 9. 49.

निपातिन् (r. पत् praef. नि s. इन्) 1) decidens. UR. 87. 8. RAGH. 9. 40. 2) (a *Caus.*) cadere faciens, caedens, occidens. RAGH. 11. 21. N. 12. 93.

निपुण (r. पुण praef. नि s. अ) aptus, idoneus, habilis, peritus, doctus; v. नैपुण, नैपुण्य.

निबन्ध *m.* (r. बन्ध s. अ) actio ligandi, constringendi. BH. 16. 5.

निबन्धन *n.* (r. बन्ध praef. नि s. अन्न) causa. RAGH. 8. 51. UP. 11.

निभ (r. भा splendere, praef. नि s. अ) similis, *in fine comp.* H. 3. 9. *v.* सन्निभ.

निभर्त्सन *n.* (r. भर्त्स praef. नि s. अन्न) imminatio, comminatio. DR. 6. 20.

निमित्त *n.* (fortasse e निमित reduplicato त्, a r. मा vel मि praef. नि s. त) 1) causa. *Accus. adverb.* (निमित्तम्) *praepositionis loco fungitur, ad exprimendum causā, propter* (gr. 691.). N. 9. 34. 2) signum. N. 23. 5. 8. BH. 1. 31. N. 13. 20. 16. 26. 3) vestigium. HIT. 24. 16.

निमेष *m.* (r. मिष् s. अ) nictatio. N. 5. 26. DR. 8. 9. — निमेषात् momento temporis. RAGH. 9. 63.

निमेषमात्र *n.* (*TAAP.* e praec. et मात्र *n.* mensura) momentum. DR. 8. 9.

निम्न (r. म्ना praef. नि s. अ) profundus. MAH. 2. 784.

निम्नगा *f.* (e praec. et ग्ग iens in *fem.*) fluvius. RAGH. 8. 8. 16. 61. (Cf. nomen fluminis Nemeni.)

नियत *v.* यम्.

नियन्तु *m.* (r. यम् praef. नि s. त्) auriga. RAGH. 1. 17.

नियम *m.* (r. यम् s. अ) actio cohibendi, coercendi, domandi, sedandi; votum. BR. 2. 24. SU. 2. 16. R. Schl. I. 8. 14. RAGH. 5. 8. UR. 43. 6. infr.

नियुत *m. n.* (r. यु praef. नि s. त) decem milliones. *Cf.* अयुत.

नियुद्ध *n.* (r. युध् praef. नि s. त) singulare certamen. Lass. 48. 8.

नियोक्तृ *m.* (r. युज् praef. नि s. त्) qui jubet, dominus. RAGH. 2. 56.; *v.* sq.

- नियोग *m.* (र. युञ् s. अ, v. gr. 645. s. अ) jussus, praeceptum. IN. 2. 22. 3. 5. 4. 17. H. 4. 5.
- नियोगतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) jussu, propter jussum.
- नियोगिन् *m.* (a नियोग s. इन्) imperio alcjs subjectus, famulus, minister. HIT. 61. 13. 62. 3. 6. 7.
- निरू व. निस्.
- निरत व. रम्.
- निरन्तरम् *Adv.* (AVY., gr. 675., e निस् et अन्तर intervallum, spatium interjectum) sine intervallo, simul, una. SU. 1. 4. De tempore statim, protinus. Lass. 9. 2.
- निरपाय (BAH. e निस् et अपाय q. v.) devorticuli expers, non devius, infallibilis. N. 4. 19.
- निरय *m.* (BAH. e निस् et अय felicitas) tartarus. MAH. 1. 1825.
- निरवद्या *f.* (fem. a निरवद्य non humilis, non vilis, pulcher - BAH. e निस् et अवद्य n. q. v.) pulchritudo. IN. 5. 11.
- निराबाध vel निरावाध *m.* (BAH. e निस् et आबाध vel आवाध vexatio, turbatio, perturbatio) vacuus a vexatione, turbatione; securus. H. 4. 12.
- निरामय (BAH. e निस् et आमय *m.* morbus) vacuus a morbo, incolumis, salvus, felix. IN. 3. 8. H. 1. 41.
- निराशिस (BAH. e निस् et आशिस spes, v. gr. 192. et 210.) vacuus a spe. BH. 3. 30. 4. 21.
- निरास्वाद (BAH. e निस् et आस्वाद *m.* sapor) saporis expers, non amoenus, insuavis, injucundus. H. 1. 20.
- निरिह (BAH. e निस् et ईहा) vacuus a desiderio, a nisu, ab appetitu. HIT. 10. 25.
- निरिहता *f.* (a praec. s. ता) *Abstract. praecedentis.* HIT. 37.
- निरुद्योग (BAH. e निस् et उद्योग *m.* negotium, opera, labor) negotiorum, laborum expers. SU. 4. 3.
- निरुद्दिग्ग्न व. विज्ञ् praef. उत् प्राef. निस्.
- निरूपण *n.* (र. रूप् praef. नि s. अन्, v. gr. 94^a.) exploratio, investigatio. HIT. 48. 1.
- निरुद्धति *f.* (e निस् et अद्धति felicitas) infortunium, calamitas. MAH. 1. 3559.
- निर्घर्षण *n.* (र. घृष् praef. निस् s. अन्) frictio, tritus.
- निर्घर्षणक (a praec. s. क) fricans, terens. HIT. 55. 6.
- निर्घात *n.* (Caus. r. हन् praef. निस् - निर्घातयामि gr. 524. - suff. अ) impetus venti. IN. 1. 5.
- निर्घोष *m.* (र. घृष् praef. निस् s. अ) strepitus. N. 21. 3. 8.
- निरर्कर *m.* (fortasse a र. गृ, mutato गृ in क्, praef. निस् s. अ) catarrhacta. N. 12. 8.
- निर्णय *m.* (र. नो praef. निस् s. अ) inquisitio, investigatio, exploratio. MR. 294. 6. HIT. 72. 4.
- निर्णोजन *n.* (र. निञ् praef. निस् s. अन्) purificatio, lustratio, expiatio. MAN. 3. 209.
- निर्दय (BAH. e निस् et दया) immisericors, crudelis, vehementer. RAGH. 19. 32. निर्दयम् *Adv.* crudeliter, vehementer. RAGH. 11. 84. HIT. 27. 21.
- निर्देश *m.* (र. दिष् praef. निस् s. अ) designatio, descriptio. BH. 17. 23.
- निर्नाथ *Adj.* (BAH. e निस् et नाथ dominus, tutor) domini, tutoris expers.
- निर्नाथता *f.* (a praec. s. ता) ejus, qui domini, tutoris expers est, status. N. 13. 35.
- निर्बन्ध *m.* (e निस् et बन्ध) pertinacia, importunitas. RAGH. 5. 21. 14. 32. SAK. 48. 4. infr.
- निर्भर (BAH. e निस् et भर q. v.) immodicus. निर्भरम् *Adv.* ultra modum. HIT. 29. 13.: निर्भरम् आलिङ्गय; 50. 2.: निर्भरम् प्रसुप्तः.
- निर्मम (BAH. e निस् et मम mei, *gen.* pron. primae pers., qui hac in comp. substantivi vim habet, sensu cupiditas, aviditas) liber a sui cupiditate, aviditate. BH. 2. 71. RAGH. 15. 28.
- निर्मल (vacuus a luto, a sordibus, BAH. e निस् et मल lutum, sordes) purus, mundus. IN. 5. 18.
- निर्मलत्व *n.* (a praec. s. त्व) puritas. BH. 14. 6.
- निर्मान *n.* (र. मा praef. निस् s. अन्) effectio, creatio. R. Schl. I. 26. 17.
- निर्मोक *m.* (र. मुच् praef. निस् s. अ) anguina pellis. RAGH. 16. 17.
- निर्यास *m.* (र. यस् praef. निस् s. अ, nisi या adjuncto स् suff. अ) resina. RAGH. 1. 38.

निर्वाण (r. वा praef. निस्.) 1) (suff. न) *Part. pass. v.*
2. वा praef. निस्. 2) (suff. अन) *extinctio.* HIT. 62.
6. 31.5.; BH. 2. 72. 5. 24.: ब्रह्मनिर्वाणम् *extinctio in*
summo numine, quâ quis coalescit cum numine supremo.
3) *delectatio, oblectatio.* SAK. 45. 13.: लब्धन् नेत्रनि-
र्वाणम्.

निर्वापन *n.* (Caus. r. वा praef. निस् s. अन) 1) *extinctio.* SAK. 51. 2. infr. 2) *refrigeratio.* SAK. 43. 11.

निर्विष्य *v.* विद् praef. निस्.

निर्वृति *f.* (r. वृ praef. निस् s. ति) 1) *laetitia, voluptas.* N. 22. 3. RAGH. 9. 37. 2) *temeritas, audacia.* HIT. 110. 20.

निर्वेद *m.* 1) (a r. विद् praef. नि s. अन) *humilitas.* Lass. 71. 2.; *modestia, pudor, sui contemptus.* UP. 24. R. Schl. I. 55. 10.; v. विद् praef. निस्. 2) (BAH. e निस् et वेद *scientia*) *ignorantia.* BH. 2. 52.

निल् 1. *p.* (गहने) *densum, impervium esse.*

निलय *m.* (r. ली praef. नि s. अन) *domus, habitatio.* RAGH. 2. 15. Cf. आलय.

निवर्हन vel निवर्हण *m.* (r. वर्ह् vel बर्ह् cl. 10. *ferire, occidere, s. अन*) *feritor, occisor, extinator, in fine comp.* IN. 1. 1. A. 10. 55.

निवसन *n.* (r. वस् praef. वि s. अन) *vestis.* RAGH. 19. 41.

निवह *m.* (r. वह् praef. नि s. अन) *multitudo, copia.* BHAR. 3. 42.

निवात (e नि sub et वात *ventus*) *qui sub vento est, ideo vento non expositus, non ventosus, quietus, tranquillus.* BH. 6. 19. 2) *securus, firmus; v. sq.*

निवातकवच *m.* (*securam lorica* habens, bene *loricatus* BAH. e praec. et कवच *lorica*) *nomen Dānavorum stirpis.* A. 5. 10.

निवाप *m.* (r. वप् praef. नि s. अन) *donum sacrificale, quod Manibus datur, libatio Manibus facta.* RAGH. 5. 8. 8. 61. et 85. 16. 91.

निवारण (r. वृ cl. 10. praef. नि s. अन) 1) *qui arcet, in fine comp.* A. 10. 70. 2) *n. actio arcendi.* N. 7. 10.

निवास *m.* (r. वस् *habitare, s. अन*) *domus, habitatio.* H. 4. 29. BH. 11. 25. 37.

निविड (ut *videtur, intervallum non habens, e नि pro न non - v. निखिल - et विड pro विल, v. Wils.*) *spissus, densus, arctus.* RAGH. 9. 58. 11. 15. 19. 44.

निवृत्त *v.* वृत् praef. नि.

निवृत्तकृषिगोरक्ष (BAH. e निवृत्त *evanidus et comp. DVANDV. e कृषिन् arator et गोरक्ष bubulcus*) *evanidos aratores et bubulcos habens.* SU. 2. 24.

निवृत्तदेवकार्य (BAH. e निवृत्त *evanidus et देवकार्य n. - देव deus et कार्य n. faciendum, officium*) *evanidum deorum cultum, evanidas res divinas vel sacras ceremonias habens.* SU. 2. 23.

निवृत्तविपणापण (BAH. e निवृत्त *evanidus et DVANDV. e विपण venditio et आपण forum*) *evanidas venditiones et fora habens.* SU. 2. 23.

निवृत्तयज्ञस्वाध्याय (BAH. e निवृत्त *evanidus et DVANDV. e यज्ञ sacrificium et स्वाध्याय q. v.*) *evanida sacrificia et Vedorum lectiones habens.* SU. 2. 22.

निवृत्ति *f.* (r. वृत् praef. नि *interire, s. ति*) *interitus, occasus, cessatio.* BH. 16. 7.

निवेश *m.* (r. विश् *intrare, praef. नि s. अन*) 1) *introitus, ingressio.* SU. 2. 26. 2) *castra.* RAGH. 5. 49.

निवेशन *n.* (r. विश् praef. नि s. अन) 1) *introitus, ingressio.* 2) *domus, domicilium, sedes.* IN. 3. 2. BR. 1. 3.

1. निश् 1. *p.* (समाधौ *k. शीले v.*) *cogitare, meditari.*

2. निश् *f.* (*Nom. निक्, ut videtur, a शी dormire praef. नि, abjecto ई; v. निशीय*) *nox.* IN. 5. 18. H. 1. 3.

निशा *f.* (v. निश्, *निशीय id.* N. 13. 61. BH. 2. 69.)

निशाकर *m.* (*noctem faciens, e निशा et कर faciens*) *luna.* N. 16. 14.

निशाचर *m.* (*nocte iens, e निशा et चर iens*) *nomen Rākschasorum.*

निशान्त *n.* (r. शम् praef. नि s. त) *domus.* RAGH. 16. 40.

निशापति *m.* (*noctis dominus, e निशा et पति*) *luna.* AM.

निशित *v.* शी praef. नि.

- निशीय *m.* (r. शी praef. नि s. घ) nox. MAH. 1. 4275.
- निश्चय *m.* (r. चि praef. निस् s. ञ) 1) decisio, iudicium, dijudicatio. BR. 2. 27. 29. BH. 18. 4. 2) consilium, decretum, institutum, sententia. SA. 7. 6. BH. 2. 37. 3) certum, veritas. N. 19. 8. — *Instr.* निश्चयेन *Adv.* certe.
- निश्चल (*KANM.* e निस् et चल se movens) immotus. BH. 2. 53.
- निश्चित v. चि praef. निस्.
- निश्चेष्ट (*BAH.* e निस् et चेष्ट) motionis, nisus expers, immobilis, immotus. — *Acc.* निश्चेष्टम् *Adv.* A. 3. 40.
- निषङ्ग *m.* (r. सङ्ग praef. नि s. ञ) pharetra. RAGH. 2. 30.
- निषङ्गिन् *m.* (a praec. s. इन्) pharetrā instructus. RAGH. 7. 53.
- निषध *m. pl.* Nischadhi, nomen regionis (Wils. a country in the south-east division of India). N. 1. 3. 27.
- निषाद् *m.* (r. सद् praef. नि s. ञ) i. q. किरात. RAGH. 14. 52. et 70.
- निषादिन् (r. सद् praef. नि s. इन्) sedens. RAGH. 1. 52. 4. 20.
- निषूदन *n.* (r. सूद् occidere, praef. नि - v. gr. 80. - suff. ञन) occisor, in fine comp. N. 2. 23.
- निष्क 10. A. (परिमाणो क. माने v. *Denom.* esse videtur, a sq.) pendere, metiri.
- निष्क *m. n.* (fortasse a praep. निस् suff. क, cf. उत्क) 1) pondus quoddam auri. HIT. 104. 9. 2) pectoris ornamentum. R. Schl. I. 6. 9.
- निष्क्रय *m.* (r. क्री praef. निस् s. ञ) pretium. RAGH. 2. 55. 5. 22. 15. 55.
- निष्ठा *f.* (r. स्था praef. नि, v. gr. 80.) 1) sedes, habitatio (cf. परिणिष्ठा). BH. 18. 50. 2) status, conditio, agendi, vivendi ratio. BH. 3. 3. 5. 17. 17. 1. 3) finis, extremum; interitus, v. नैष्ठिक.
- निष्ठीवन *n.* (r. ष्ठीव् praef. नि s. ञन) actio spuendi, exspuendi. BHAR. 1. 91.
- निष्ठुर (r. स्था praef. नि s. उर्) durus, asper, atrox. RAGH. 3. 62. 8. 64. HIT. 100. 14.
- निष्ठ्यूत v. ष्ट्व, ष्ठीव् praef. नि.

- निष्णात v. स्ना praef. नि.
- निष्पन्द (ut mihi videtur, *BAH.* e निस् et obsoleto subst. स्पन्द, abjectâ praepositionis sibilante et mutato radicis सू in प्, quanquam vulgo haec radix litteram सू immutatam retinet. Scribitur etiam निस्पन्द, quod Wils. sicut निष्पन्द a rad. पद् praefixo निस् deducit; निस् + पद् autem proprie egredi significaret et r. पद् insertam nasalem non admittit) immotus. RAGH. 6. 40. 15. 37. R. Schl. I. 55. 15.
- निष्पन्न v. पद् praef. निस्.
- निष्पिष्ट v. पिष् praef. नि.
- निस् *Praep. insep. ex.* (Cf. hib. particulas negativas nis, nios, nir, nior et v. composita ut निःशब्द.)
- निर्गम *m.* (r. सून् praef. नि s. ञ) 1) natura, indoles. RAGH. 3. 35. 6. 29. 2) jussus. SA. 1. 15.
- निस्तार *m.* (r. तृ praef. निस् s. ञ) actio gratiam referendi, rependi. HIT. 99. 18.
- निस्वन *m.* (r. स्वन् praef. नि s. ञ) sonitus, strepitus. IN. 2. 11. N. 21. 34.
- निहत v. हन् praef. नि.
- निहन्तृ *m.* (r. हन् praef. नि s. तृ) occisor. A. 1. 7.
- निहित v. धा praef. नि.
- नी 1. P. A. 1) ducere. H. 4. 7.: नयिष्यामि त्वाम् अथ यमसादनम्; Lass. 45. 3.: ताम् ... स्वगृहन् निन्ये; St. 2. 20. R. Schl. I. 42. 20. Secum ducere. R. Schl. II. 30. 19.: माम् वनन् न चेन् नयिष्यसि त्रिषम् पास्यामि. — नेतुम् वशम् in potestatem redigere. RAGH. 8. 19.: अनयत् ... वशम् एको नृपतीन् अनन्तरान्. 2) abducere. R. Schl. I. 22. 4.: न रामन् नेतुम् अर्हसि. 3) ferre, portare. M. 14.: उद्धृत्या लिङ्गरात् ... तम् मत्स्यम् अनयद् वापीम् महतीम्; *ibid.* 18. 20. 22. 23. 24.; H. 3. 5.: आरुहे मान् मम श्राणीन् नेष्यामि त्वाम् विहायसा. 4) de tempore traducere, transigere. RAGH. 1. 33.: कालं स निनाय; 1. 95.: कुशशयने निशान् निनाय. *Caus.* portandum curare. MAN. 5. 104.: न त्रिप्रम् ... मृतं शूद्रेण नापयेत् (नापयेत् pro नाययेत् sicut e. c. मापयामि a मो, gr. 521.). (Cf. gr. νέομαι,

- νίσσομαι, νῆ-σσομαι*; lith. *neszu*; slav. *nesú fero*, adjecta sibilante, cf. fut. *नेष्यामि*.)
- c. अनु 1) propitiare, reconciliare, placare. RAGH. 5.54.: क्रुद्धो मया 'नुनीतः प्रणतेन; 19.38.: पराङ्मुखीर ना 'नुनेतुम् अबलाः स तत्त्वरे; 19.43.: अन्वनैषुर अवधूतविग्रहास् तन् उरुत्सहवियोगम् अङ्गना; Lass. 45.: तां सुकोमलवचनैर अनुनीय. — अनुनीत *jucundus*, *gratus*. UR. 51.7. 2) rogare, supplicare. R. Schl. I. 8. 20.: न गच्छेम ऋषेर भीता अनुनेष्यन्ति तन् नृपम्. 3) suadere. MAH. 1. 3528.: भवतो ऽनुनयाम्य एवम् पुत्र राज्ये ऽभिषिच्यताम्; RAM. II. 47.46.: अनुनीता ऽस्मि रामेण. 4) dare, tradere. MAH. 1. 6481.: अनुनेष्याम्य अहम् विद्यां स्वयन् तुभ्यम्.
- c. अनु praef. प्रति recusare, c. acc. pers. MAH. 1. 776.: एतत् प्रत्यनुनये भवन्ताव् अश्विनौ.
- c. अप abducere, removere. H. 4. 33.: अपनेतुञ्च यतितो नचै 'व शकितो मया; R. Schl. II. 83.9.: दृष्ट एव हि नः शोकम् अपनेष्यति राघवः. Abjicere. RAGH. 4. 64.: अपनीतशिरस्त्राणाः शेषास् तं शरणं ययुः.
- c. अप praef. त्रि *id.* MAH. 1. 6017. R. Schl. II. 10. 37.
- c. अभि adducere. RIGV. 42.8.: अभि सूयवसन् (सुयवसम्) नय (नः) «bono gramine insignem *ad locum* *duc nos*»; MAH. 3. 769.: शरो ऽयाम् अभिनीयमानः.
- c. आ 1) adducere. H. 2. 12. N. 16. 3. 2) afferre, apportare. N. 20. 4.: एनम् मे पठम् आनयताम् इह; SA. 5. 78.: अग्निम् आनयित्वे 'ह (pro आनीय). *Caus.* *adducendum* *curare*. IN. 5. 54.: आनाय्य तनयम्; N. 8. 11.: सूतम् आनाययामास पुरुषैर आप्तकारिभिः. R. Schl. I. 4. 25. RAGH. 12. 12. MAH. 1. 2974. — आनाययितुम् pro आनाययितुम्, R. Schl. II. 14. 21. (*v. simpl.*)
- c. आ praef. सम् + अभि adducere. MAH. 3. 10656.: वन्दिं समभ्यानय मत्सकाशम्.
- c. आ praef. उप afferre, apportare. R. Schl. I. 19. 22.: अत्रम् उपानीतम्; M. 10.
- c. आ praef. सम् + उप adducere, congregare. MAH. 1. 7460.: मन्त्राय समुपानीतास् ते.
- c. आ praef. परि circumducere. MAH. 2. 2685.: को नु ताम् ... सभामध्ये पर्यानयेत्.
- c. आ praef. प्रति reducere. MAH. 2. 2475.: तूर्णम् प्रत्यानयस्वै तान्.
- c. आ praef. सम् 1) adducere. SA. 6. 6. N. 18. 17. 2) afferre, apportare. SU. 4. 7.: समानीतेषु तत्र वै वरासनेषु. 3) congregare. SU. 3. 13. et 18.
- c. उत् sursum ducere. MAH. 1. 3103.: पुत्र उन्नयति यमक्षयात्.
- c. उप 1) adducere. N. 26. 35.: दमयन्तीम् उपानयत् (nisi hoc compositum ex उप + आ + अनयत्. 2) afferre, offerre. MAN. 3. 228.: उपनीय तु तत् सर्वम्; MR. 275. 20.: आर्यस्या "सनम् उपनय; RAGH. 10. 53.: उपनीतन् तद् अत्रम् प्रत्यग्रहीन् नृपः; R. Schl. II. 54.: उपानयत धर्मात्मा गाम् अर्घ्यम् उदकान् तथा. 3) *ATM.* *sacro filo* *cingere*. MAN. 2. 69.: उपनीय गुरुः शिष्यम्; 2. 140.: उपनीय तु यः शिष्यम् वेदम् अध्यापयेद् द्विजः; RAGH. 3. 29.: उपनीतम् ... विनिन्युर एनङ्ग गुरवो गुरुप्रियम्.
- c. निस् 1) educere. HIT. 73. 22.: किम् वा उर्जनचेष्टितन् न वा इत्य् एतद् व्यवहारान् निर्णेतुन् न शक्यते. 2) exquirere, invenire, explorare, cognoscere, *herausbringen* (*v. निर्णय*). HIT. 101. 16.: पुरावृत्तकथोद्गारैः कथन् निर्णीयते परः; 94. 9.: निर्णीय शुभलाग्नम्.
- c. परा abducere, asportare, auferre. MR. 315. 1. *infr.*: परायामि एतं लघुम्.
- c. परि 1) circumducere. अग्निम् परिणेतुम् *circum ignem ducere aliquam matrimonii causā*. R. Schl. II. 42. 8.: अगृह्णां यच्च ते पाणिम् अग्निम् पर्यणयञ्च यत्. 2) uxorem ducere in matrimonium. BR. 1. 26.: मन्त्रवत् परिणीय; HIT. 63. 1.: एनाङ्ग गन्धर्वविव्राहेन परिणयतु भवान्. 3) explorare, cognoscere. MAN. 7. 122.: तेषाम् वृत्तम् परिणयेत् सम्यग् राष्ट्रेषु तच्चैः (*P. निर्णी*.)
- c. प्र 1) producere, proferre, afferre. RAGH. 14. 67.: धर्मो मनुना प्रणीतः. — दण्डम् प्रणेतुम् *punire*, *castigare*,

- c. *loc. vel gen.* MAN. 7. 20.: यदि न प्रणयेद् राजा दण्डम् दण्डयेषु; 8. 238.: न तत्र प्रणयेद् दण्डन् नृपतिः पशुरक्षिणाम्; 7. 31.: प्रणीतुं शक्यते दण्डम्. 2) amare, favere. N. 4. 2.: प्रणयस्व (v. प्रणय).
- c. प्र praef. सम् id. sgf. 1. MAH. 2. 2126.: यशः सम्प्रणीतम्; MAN. 7. 16.: तम् (दण्डम्) ... यथार्हतः सम्प्रणयेन् नीरु.
- c. प्रति reducere. R. Schl. II. 98. 22.: नौ ... गृहाय प्रतिषेप्यति.
- c. वि 1) abducere, amovere. R. Schl. II. 69. 3.: आयासम् विनयिष्यन्तः; RAGH. 2. 49.: शक्यो ऽस्य मन्युर भवता विनेतुम्; 5. 72. et 9. 71.: विनीतनिद्र. 2) educare, instruere. RAGH. 3. 29.: विनिन्युर एनङ्गु गुरुः; MAH. 3. 12585.: शूरान् अस्त्रेषु ... विनयेत्. — विनीत submissus, modestus. N. 26. 30.: विनीतैः परिचारकैः; RAGH. 10. 13.: उपस्थितम् प्राञ्जलिना विनीतेन गुरुत्मता; domitus de bestiis. MAN. 4. 67.: ना विनीतैर् ब्रजेद् धुर्यैः; 68.: विनीतैस् तु ब्रजेत् (धुर्यैः); RAGH. 14. 75.: तपस्विसंसर्गविनीतसत्त्वे तपोवने.
- नीच (*fem.* -ची, correptum e न्यच, न्यची; a rad. अञ्च praef. नि suff. अ, v. न्यच) humilis; *transl.* vilis, praeus. N. 21. 14.: र्हो ऽनीचानुवर्ती; Lass. 1. 3.: प्रारभ्यते नाखलु विघ्नभयेन नीचैः.
- नीचग (e praec. et ग् iens) humiliter iens, de flumine, tenui aquâ fluens.
- नीड *m. n.* nidus. (Lat. *nidus*, hib. *nead*, cambro-brit. *nyth*, germ. et anglo-sax. *nest*.)
- नीति *f.* (r. नी s. ति) 1) ductus, ductio. 2) vitae ratio, mores. 3) doctrina de moribus, Ethica. HIT. 3. 4.
- नीथ *m.* (r. नी s. थ) dux. *v.* नाथ.
- नीप *m.* nomen arboris (Nauclea cadamba).
- नीर *n.* (ut videtur, e नार attenuato आ in ई) aqua.
- नीरजस्क (*BAH.* e निस् et रजस् adjecto suff. क, v. gr. 665.) liber a pulvere. R. Schl. I. 24. 4.
- नीरव (*BAH.* e निस् et र्व) soni expers. RAGH. 8. 57.
- नीरस (*BAH.* e निस् et रस) saporis expers, insipidus. UR. 24. 6.

- नीराजन *n.* (r. राज् praef. निस् s. अन) lustratio; *v. sq.*
- नीराजना *f.* (*fem.* praec.) *id.* RAGH. 4. 25. 17. 12.
- नील् 1. *p.* nigrum, violaceum, caeruleum, lividum esse; colore nigro etc. afficere. *v. sq.*
- नील (r. नील् s. अ, nisi potius नील् *Denom.* a नील, hoc autem a निष् nox suff. ल, abjecto ञ् et producto इ; cf. lat. *niger*, Them. *nigru*, quod e *nic-ru* explicari potest, mutatâ tenui in mediam; v. Benfey. II. 57.) niger, caeruleus, violaceus; lividus. H. 1. 37. 4. 29. N. 16. 17.
- नीलकण्ठ *m.* (nigrum vel violaceum collum habens, *BAH.* e praec. et कण्ठ collum) 1) pavo. UR. 59. 15. 2) nomen dei *Sivi*.
- नीलमणि *m.* (*BAH.* e नील et मणि) sapphirus.
- नीलिनी *f.* (a नील s. इन्, adjecto signo *fem.* ई) Indigofera tinctoria.
- नीली *f.* (a नील signo *fem.* ई) *id.*
- नीव् 1. *p.* (स्थैल्ये) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.
- नीवर *m.* oryza sylvestris. RAGH. 1. 50.
- नीवी *f.* vestimentum, quo feminarum medium corpus tegitur, feminalia. RAGH. 7. 9. MEGH. 69.
- नीहार *m.* (ut videtur, a r. ह् praef. नि, producto इ, s. अ) pruina. H. 4. 40. R. Schl. I. 55. 25. RAGH. 7. 57.
1. नु 2. *p.* नौमि vel नवीमि (gr. 350.) laudare. NALOD. 1. 30.: इन्दिराजातनुतः; BHATT. 14. 112.: नीलन् नुनाव. (Cf. lat. *nu-men*.)
2. नु particula interrogativa, quae praecipue invenitur post किम् ejusque derivata, et post negationem न. H. 2. 32. N. 12. 28. 29. 98. 19. 26. 22. 13. 11. 4. (Lat. *num*, v. gr. comp. 370.)
- नुद् 6. *p. A.* नुदामि, नुदे, *part. pass.* नुन्न 1) mittere, agere, impellere, incitare. DR. 8. 24.: सूतस्य नुदतो वाहान्. 2) depellere, remove, repellere. RAGH. 6. 68.: संशयम् अस्य ... नुनोद; MAH. 3. 1341.: एनो राजा नुदते यज्ञैः — *Caus.* agere, pellere, incitare, *e. c.* equos. A. 6. 17.: तान् हयान् अनोदयत्; N. 19. 23.: ते नोद्यमानाः ... ह्योत्तमाः.

- c. अण् depellere, repellere, remove. BH. 2. 8.: न हि प्रपश्यामि ममा 'पनुद्याद् यच्च कौकम्.
- c. अण् praef. वि *id.* MAH. 3. 10695.: अलक्ष्मीम् व्यपनो-
त्स्यथ.
- c. आ praef. अण् *id.* MAN. 11. 102.: पापम् व्रतैर् एभिर्
अपानुदेत्; MAH. 3. 16973.: पुरन्दरस्य बुद्धिम् एताम्
व्यपानुद.
- c. आ praef. वि *id.* MAH. 4. 1319.
- c. निष् निर्णुदामि, निर्णुदे (gr. 94^b.) 1) *id.* R. Schl. I.
13. 40.: निर्णुदन् पापम् आत्मनः. 2) repudiare, fasti-
dire, rejicere. MAN. 4. 250.: पयो मांसं शाकञ्चै 'व न
निर्णुदित्.
- c. प्र प्रणुदामि, प्रणुदे (gr. 94^b.) *i. q. simpl.* A. 6. 18.: तेन
तेषाम् प्रणुन्नानाम् (हयानाम्); 10. 56.: गाण्डीवा-
स्त्रप्रणुन्नांसु तान् गतासून् ... दृष्ट्वा.
- c. प्र praef. सम् *id.* MAH. 3. 377.
- c. वि *Caus.* abigere, pellere, depellere. GITA-Gov. 10.
13.: तापम् विनोदय. 2) exhilarare, animum relaxare.
UR. 16. 12.: कोने 'दानीम् आत्मानम् विनोदयामि;
RAGH. 14. 77.: विनोदयिष्यन्ति ... मुनिकन्यकास्
त्वाम्; MAH. 3. 46.: राजानन् तु ते हंसमधुरस्वराः
आश्वासयन्तो, विप्राय्याः क्षपां सर्वांम् व्यनोदयन्.
- c. सम् *Caus.* agere, pellere, impellere. N. 20. 42.: ह्यो-
त्तमान् ... नलः सन्निदयामास.

नुत्त v. नुद्.

नू 6. P. नुवामि *i. q.* नु.

नूतन (a नव correpto in नू s. तन) novus, recens, juve-
nis. HIT. 77. 7.

नून्म् fortasse, forsitan; sane, certe. N. 8. 17. 13. 22. 33. 38.
21. 33. H. 1. 45.

नूपुर *m. n.* ornamentum, quod feminae in pedibus gerunt.
UR. 30. 7. infr.

नृ *m.* vir, homo. BR. 2. 34. IN. 3. 7. (Proprium Them. est
नर - gr. min. 124. - cui respondet gr. ANEP, praefixo
a. P. नर.)

नृत् 4. P. interdum *A.* saltare. IN. 2. 31.: एताश्चा 'न्याश्च न-

नृतुस् तत्र. MAH. 1. 5187.: ननर्त तन् दृष्ट्वा नृत्य-
मानम्.

c. आ *Caus.* agitare, commovere. RAGH. 5. 42.: मरुद्भिर्
नर्तितनन्तामाले.

c. उप coram aliquo saltare, *c. acc.* R. Schl. II. 91. 45.:

उपानृत्यंस् तु भरतम्.

c. परि circum aliquem saltare. MAH. 2. 2532.: दुःशासनस्
तम् परिनृत्यति.

नृत्त *n.* (r. नृत् s. त) saltatio. Lass. 39. 11.

नृत्य *n.* (r. नृत् s. य) *id.* IN. 3. 6. SU. 4. 8.

नृप *m.* (viro, homines regens, e नृ et प) princeps,
rex. IN. 2. 14.

नृपति *m.* (e नृ et पति dominus) 1) virorum dominus.

2) dominus, rex in universum. N. 12. 35.

नृलोक *m.* (अप. e नृ et लोक mundus) hominum mundus,
i. e. terra. IN. 3. 7.

नृशंस (homines vulnerans, occidens, e नृ et शंस

a rad. शंस vulnerare, occidere, suff. अ) 1) *Adj.* impro-
bus, scelestus. BR. 1. 24. HIT. 123. 17. 2) *m.* scelus. BR.

1. 33. N. 29. 3.

नेतृ *m.* (r. नी s. तृ) dux. N. 12. 128.

नेत्र *n.* (r. नी ducere, s. त्र) oculus. *Cf.* नयन.

नेत्रमुष् *Adj.* (e praec. et मुष् furans) oculos furans, ra-
piens. IN. 1. 7. *cf.* N. 5. 7.

नेद् 1. P. v. निद्.

नेदिष्ठ, नेदीयस् v. gr. 251.

नेपथ्य *n.* 1) vestis splendida, pretiosa. RAGH. 6. 6. 14. 9.

2) postscenium.

नेमि *f.* rotae orbis. RAGH. 1. 17.

नेष् 1. A. (गतौ) ire, se movere.

नैक (e न non et एक unus) varius, multus. N. 12. 37.

नैगम *m.* (a निगम s. अ) mercator. UR. 59. 16., v. *append.*
p. 22.

नैपुण्य *n.* (a निपुण्य s. अ) dexteritas, habilitas, ingenium;
peritia, cognitio, doctrina, disciplina. N. 15. 3.

नैपुण्य *n.* (a निपुण्य s. य) *id.* SA. 3. 21.

नैराश्य *n.* (a निराश vacuus a spe - निस् + आशा - suff. य) vacuitas a spe. HIT. 32. 17.

नैर्ऋत (a निर्ऋति, quod nom. pr. esse dicitur, s. ऋ) I. *subst.* m. 1) daemon, malus genius. 2) Nom. pr. Genii, qui plagae ad Africum sitae praest. AM. II. *Adj.* *nirriticus.* A. 4. 30.

नैर्ऋती *f.* (a praec. adjecto signo *fem.* ई) plaga ad Africum sita.

नैश (*f.* -शी, a निश् vel निशा *s.* ऋ) nocturnus. UR. 6. 13.

नैषध (a निषध *s.* ऋ) *Nischadhensis, Nischadhis* natus, *cognomen Nali.*

नैष्कर्म्य *n.* (a निष्कर्मन् actionis expers - BAH. e निस् ex et कर्मन् actio, opus, *euph.* r. 79. - suff. य) vacuitas ab actione, otium. BH. 3. 4. 18. 49.

नैष्कृतिक (a निष्कृत vacuus ab opere *s.* इक) operum expers, otiosus. BH. 18. 28.

नैष्ठिक (*f.* ई, a निष्ठा finis, extremum, *s.* इक) extremus, ultimus, supremus. BH. 5. 12. RAGH. 8. 25.

नैर्दुर्य *n.* (a निर्दुर *s.* य) duritia, animus durus. HIT. 25. 8.

नो (e न et उ q. v.) non. HIT. 108. 12. Lass. 41. 15. 77. 2.

Praesertim sequente चेत्. HIT. 18. 18. UP. 76. Lass. 7. 13.

नौ *f.* (fortasse a r. न्ना abjecto स्) navis. H. 1. 3. (Gr. *ναῦς*; lat. *navis*; anglo-sax. *naca*; germ. vet. *nacho*, mutato *v* formarum नावम्, नावा etc. in gutturalem, v. gr. comp. §§. 19. 124.; hib. *naoi, noi* a lat. *navis* deduci potest.)

नौका *f.* (a praec. *s.* क in *fem.*) navis. M. 36.

नौबन्धन *n.* (e नौ navis et बन्धन ligatio) nomen Himavantis montis cacuminis. M. 49.

न्यग्रोध *m.* Ficus indica. H. 1. 24.

न्यङ्कु *m.* capreae species. DR. 4. 15.

न्यच् (न्यङ्, नीची, न्यक्, r. अञ्च् praef. नि; v. gr. 196.) brevis, humilis, vilis; v. नीच.

न्याय *m.* (r. इ ire, praef. नि *s.* ऋ - नि + ऐ + ऋ) decentia, convenientia, decorum, apta ratio. N. 12. 69. 177.

न्याय्य (a praec. *s.* य) conveniens, justus, meritus. N. 6. 6.

न्यास *m.* (r. अस् deponere praef. नि suff. ऋ) 1) actio deponendi, exuendi. SA. 2. 23. 2) depositum. BR. 1. 29. UP. 70.

प

प *Adj.* in fine comp. (r. पा *s.* ऋ) 1) bibens. IN. 2. 6. 2) regens, e. c. नृप, अधिप.

पंश्र्, पंस् 10. P. (scribitur पश्र्, पस्, gr. 110°.) destrueret, perdere.

पद् 1. et 10. P. (परिग्रहे) amplecti, capere, accipere. (Huc trahi posset goth. *faha* capio, nostrum *fange*.)

पद्म *m.* 1) latus. BH. 14. 25. 2) *etiam neut.* ala. RAGH. 12. 102. 3) dimidia pars mensis. HIT. 23. 14. 4) *in compos.* cum *vocibus, quae comam significant*, copia, multitudo. 5) amicus, assecla. UR. 10. 17. (V. पद्मिन् et cf. lith. *pauksz-tis*. avis; goth. *fug-ls* id.; nostrum *Vogel*; fortasse lat. *passer* e *paxer*.)

पद्मिन् *m.* (alas habens, a praec. *s.* इन्) avis. N. 1. 19. (V. पद्म.)

पद्मन् *n.* (ut videtur, a r. पद् स. मन्) 1) pilus. DR. 5. 6. 2) cilium. N. 11. 33. 3) floris fibra.

पद्म *m. n.* (r. पश्च *s.* ऋ) 1) lutum. 2) pulvis. RITU-S. 1. 6. (Goth. *fani* lutum.)

पद्मज *m.* (in luto natus, *TATP.* e praec. et ज) nymphaea, lotus.

पङ्क्ति *f.* (r. पश्च *s.* ति) linea, series, turba. A. 7. 23.

1. पच् 1. P. A. coquere. BH. 15. 14.: पचाम्य अन्नञ् च तुविधम्; MAH. 3. 13234.: शाकम् पचते; 3. 10501.: स नरको पच्यमानः. — *Pass.* maturescere. RAGH. 11. 50.: सुकृतां हि पच्यते कल्पद्रुमफलधमि काङ्कितम्. *Caus.* coquendum curare. MAH. 3. 104.: आत्मने पाचयेन् ना न्नम्. (Gr. ΠΕΠ pro ΠΕΚ mutatâ gutt. in lab., πέσσω, πεπτός, όπτός, όπτάω, abjectâ initiali,

ἐψω; lat. *coquo*, mutata initiali labiali in gutt.; *coctus* = पक्तस्, *coctum* = पक्तुम्; fortasse *pá-nis* e *pac-nis*, abjecta gutturali, sicut in *lá-na*, *lá-men* pro *luc-na*, *luc-men*, nisi *pó-nis* cohaeret cum *pa-sco*, *pá-bulum*, (*πάσμαι*) et scr. 2. पा; serb. *pečem* asso; russ. *pečj* fornax, *pečenyj* coctus; *kipjetj* bullare, fervere, mutata lab. in gutt., gutt. in lab.; lith. *peč'énka* caro assa, *pečius* furnus, *kõppù* asso, fut. *kep-su*, infin. *kep-ti*; nostrum *koche*, germ. vet. *cocho* fortasse a lat. *coquo*; de nostro *backe* v. भृञ्.)

2. पच् 1. A. (व्यक्तीकरणे) explicare.

1. पञ्च 1. A. (scribitur पच्, gr. 110^a.) id.

2. पञ्च 10. P. (विस्तारे κ. ततो v.; scribitur पच्) expandere, extendere.

पञ्चत्व n. (a पञ्चन s. त्व) *πεντάς*, praesertim *quinque elementorum*, inde पञ्चत्वद् गन्तुम् *mori*, a *dissolutione corporis in quinque elementa*. HIT. 35. 13. 101. 14. Lass. 21. 18. 31. 3.

पञ्चन *quinque*. (Lith. *penki* masc.; slav. *pjatj*; gr. *πέντε*, *πέμπτε*; armor. *pémp*; cambro-brit. *pump*; goth. *fimf*; lat. *quinque*; hib. *cuiq.*)

पञ्चम (a praec. s. म) quintus.

पञ्चशर m. (quinque sagittas habens, *BAH.* e पञ्चन et शर) cognomen *Anangi*, dei amoris. AM.

पञ्चशाख m. (e पञ्चन et शाखा ramus) manus. AM.

पञ्चाशत् (ut mihi videtur, e पञ्चदशत्, ejecto द्) *quinquaginta*. (Gr. *πεντήκοντα*; lat. *quinquaginta*; hib. *caogal*; v. gr. comp. 320. annot.)

पञ्जर n. *cavea avium*. UR. 34. 5.

1. पठ् 1. P. ire. *Caus.* findere. SA. 5. 1.: काष्ठान्य् अपाठयत्; N. 11. 28.: मुखतः पाठयामास शस्त्रेण; DEV. 6. 13.: पाठयामास नखैः कौष्ठानि केशरी; IN. 1. 3.: जलदान् पाठयन् इव. (P. चट्.)

c. उत् *Caus.* evellere. MAH. 1. 7076.: उत्पाद्य दोर्भ्यान् दुमम्; RAGH. 15. 49.: प्रांशुम् उत्पाठयामास ... दुमम्.

c. उत् praef. सम् *Caus.* eximere, promere, extrahere. DEV. 2. 20. et 21.

c. वि discerpere, divellere. RAGH. 6. 17.: केतकवर्हम् ... विपाठयामास युवा नखग्रैः.

2. पठ् 10. P. पाठयामि (भाषायाम् κ. त्विषि v.) dicere; splendere. BR. 1. 20.: पठितम् वै मया पूर्वम् ... यतो ज्ञेयम् ततो गन्तुम् (pro पठितम् *expectaveris* पाठितम्; in ed. Calc. legitur यतितम्; cf. पुट्, पठ्).

3. पठ् 10. P. पठयामि (ग्रन्थे κ. वेष्टने v.) ligare, circumdare, vestire. (Cf. पुट्.)

पठ m. (r. 3. पठ् s. ऋ) 1) *pannus*. UR. 4. 12. HIT. 80. 15. 2) *vestis*. N. 20. 3. et 4.

पठल n. (r. पठ् s. ऋल) *cumulus*, *copia*, *multitudo*. HIT. 80. 15.: जलपठल; RAGH. 4. 63.: क्षौद्रपठल; v. sq.

पठली f. (fem. praec.) id. BHAR. 3. 36.: ऋभ्रपठली.

पठु m. f. n. (r. पठ् s. उ) 1) *acer de sono*. RITU-S. 1. 22. et 25. 2) *aptus*, *habilis*, *dexter*, *peritus*, *eruditus*. HIT. 75. 1.: मायापठु; v. sq.

पठुत्व n. (a praec. s. त्व) *dexteritas*, *habilitas*, *peritia*, *prudentia*, *ingenium*. HIT. 25. 11.

पठ्ट m. 1) *fascia*. RAGH. 16. 17. 18. 43. 2) *sedes*. UR. 19. 4. *infr.*

पठ्टिश m. *teli genus*. SU. 2. 3.

पठ् 1. P. *interdum* A. recitare, legere. R. Schl. I. 1. 94.: यः

पठेद् रामचरितम्; MAH. 3. 8172.: गायत्रीम् पठते यः; 8173.: सावित्रीम् पठन्; SA. 1. 31.: श्रुतं हि धर्मशास्त्रेषु पठ्यमानन् (sic legendum pro पठ्यमानं) दिज्ञातिभिः; MAH. 1. 1438.: एतद् इच्छाम्य अहं श्रोतुम् पुराणे यदि पठ्यते. — *Caus.* facere ut aliquis loquatur, loqui docere aliquem. HIT. 8. 2.: न शुक्रवत् पाठ्यते वक्रः. Facere ut aliquis legat, ad legendum exhortari, instruere: पिता वैरी येन बालो न पाठ्यते. (Cf. 2. पठ्, कथ्.)

c. अति celebrare, nominare. MAH. 3. 12813.

c. परि id. MAH. 1. 2020.

c. सम् i. q. simpl. MAN. 4. 98.

पण् 1. A. *interdum* P. 1) ludere, *tesseris*, c. gen. rei qua

pludatur. N. 26.6.: प्राणयोश्च पणावहे; 26.6.: पणावः.
2) in lusum ponere, in aleam dare. MAH. 2.2172.: पण-
स्व कृष्णाम् पाञ्चालीन् तथा "त्मानम् पुनरु जयः
2254.: द्वौपदी पणयते. 3) lucrifacere. N. 26.19.: स
रत्नकोषविचयैः पाणेन पणितो ऽपिच. 4) vendere.
पणय vendendus, venalis, v. पाणयस्त्री. (Cf. lith. *pantas*
pignus; germ. vet. *phant* id.; lat. *veneo*, *vendo*; v. व-
णिञ्.)

c. वि i. q. simpl. MAH. 1.1191.

पण m. (r. पण s. अ) 1) ludus. N. 7.8.9.3. 2) pretium.
HIT. 131.16.18.

1. पाण्ड 1. 2. (गतौ) ire.

2. पाण्ड 10. P. (संहतौ) coacervare, accumulare, colligere.
(Cf. पाण्ड.)

पाण्डा f. (r. पाण्ड s. आ) scientia.

पाण्डित m. (a praec. s. इत) doctus, sapiens. HIT. 7.12.13.

पाणयस्त्री f. (e पाणय venalis et स्त्री femina) meretrix. HIT.
48.11.

1. पत् 1. P. interdum A. 1) cadere, c. loc. loci. BH. 16.16.:

पतन्ति नरके; DR. 5.4.: पातालमुखे पतन्तम्;

24.: पपात शाखी वा निकृत्तमूलः; MAH. 1.3569.: पु-

णयलोकात् पतमानः. *τροπ.* peccare. MAN. 9.200.:

भङ्गमानाः पतन्ति (Schol. पापिनो भवन्ति). 2) vo-

lare. RIGV. 46.3.: यद्वां रथो विभिष पतात्; 48.6.:

वयः पक्षिवांसः; BHATT. 5.100.: पक्षी पपात खम्.

— Caus. facere ut aliquis cadat. H. 4.43.: पातयिष्यामि

राक्षसम्; DR. 8.11. Facere ut volet, *de sagittis*. R.

Schl. II. 63.22.: शरम् ... अपातयम्. (Cf. पथ, पद्;

gr. ΠΕΤ, πίπτω c. redupl., aor. dor. πέτερον; πέτομαι;

ἵπταμαι, ut videtur cum redupl. ex πίπταμαι abjecto π;

lat. *peto*, *impeto*; *penna*, ut videtur, per assimil. e *petna*,

sicut e. c. scr. पन्न a पद्; v. पतत्र; hib. *ite* «feather, a

wing, a fin» e *piteh*; *iteach* «winged», *itealadh* «flying,

volitation», *itealaighin* «I fly», *faoth*, *faodh* «a fall,

falling»; cambro-brit. *pydu* cadere, nisi haec pertinent

ad पद् q. v.)

c. अभि advolare, irruere, accurrere. MAH. 1.1333.: खगो
द्रुतम् अभिपत्य; H. 3.20.: वधाया 'भिपपातै' नाम्;
R. II. 34.18.: तं रामो ऽभ्यपतत् क्षिप्रम्.

c. आ id. NALOD. 1.21.: पततः कांश्चिद् अपश्यत् हि-
ताया "पततः; H. 3.3.: तम् (राक्षसेश्वरम्) आपतन्तन्
दृष्ट्वा; 3.4.: आपतत्य् एष उघात्मा; 3.21. N. 13.9.

c. आ praef. अभि exsilire. MAH. 4.807.: अभ्यापतद् भी-
मः शयनात्.

c. आ praef. सम् adire. MAH. 1.7213.: हर्षं समापेतुः.
Coire cum femina. MAH. 1.2461.

c. उत् evolve, *auffliegen*. MAH. 1.1335.: वितत्य पक्षौ
नभ उत्पपात. Exsilire. N. 11.14.: मुञ्जर उत्पतति
बाला मुञ्जर पतति विह्वला; H. 4.37.: उत्पपात यु-

धिष्ठिरः. — उत्पतित qui evolavit, exsiluit; *de sono*,
clarus. BR. 1.3.: शब्दम् भृशम् उत्पतितं शुश्राव.

c. उत् praef. सम् id. N. 1.22.: हंसाः समुपत्य; 3.15.:

आसनेभ्यः समुपेतुः.

c. नि 1) cadere, decidere, decumbere, procumbere. N.
13.14.: निपेतुर् धरणीतले; SA. 2.26.: सकृद् अंशो

निपतति. 2) devolare, *niedersiegen*. N. 1.23.: निपे-
तुस् ते गरुत्मन्तः. 3) accidere. HIT. 9.13.: मरणव्या-

धिशोकानाङ्ग किम् अथ निपतिष्यति. Caus. निपा-
तयामि prosternere, dejicere. H. 4.52.: शीघ्रम् एष नि-

पात्यताम्; HIT. 52.6.: निपात्यते क्षणेन 'धः (शिला).
c. नि praef. प्र procumbere, se prosternere *reverentiae*

causā, c. acc. pers. A. 2.9.: धनञ्जयश्च तेजस्वी प्रणि-
पत्य पुरन्दरम्.

c. नि praef. वि i. q. निपत्. Caus. MAH. 1.5279.: शिरो
ऽस्य विनिपात्यताम्; MAN. 11.127.: राजन्यम् वि-

निपात्य (Schol. निहत्य).
c. नि praef. सम् concurrere. MAH. 2.2003. 3. 14899. —
Caus. congregare, convocare. N. 4.3.

c. निस् (निष्पत्, gr. 79.) excidere, evolare, excurrere,
effugere, se ejicere, se proruere, egredi. MAN. 12.15.;

A. 10.62.
c. निस् praef. वि id. MAN. 7.106. MAH. 5.268.
c. परि 1) cadere, procumbere. N. 19.20.: पर्यपतन् भू-

- मौ ज्ञानुभिस् ते ह्योत्तमाः. 2) cingere, circumvenire, circumsedere, c. loc. pers. A. 8. 30.: पर्यपतन् ... मयि.
- c. प्र 1) cadere. A. 8. 15.: हस्तात् ... प्रतोदः प्रापतद् भुवि. 2) volare, advolare. MAH. 4. 1893.: सहस्राणि शराणाम् प्रापतंसु तत्र द्रोणस्य रथम् अन्तिकात्. Caus. प्रापतयामि cadere facio. SU. 1. 14.
- c. वि Caus. facere ut volet, de sagittis, jaculari. MAH. 4. 1862.: व्यपातयच्च ह्यरान्.
- c. सम् convenire, congregari. N. 18. 23. 23. 29. IN. 1. 36.
2. पत् 4. A. dominari. RIGV. (v. Westerg.) पृथिवीम् पत्यमानः. (Cf. पा, unde पत् ortum esse videtur, correpto आ, sicut in पति, adjecto त्, v. gr. comp. 109^b.)
- पतग m. (volatu iens, e पत volatus, in initio compositorum tantum usurpato, et ग iens) 1) avis. 2) sol. RAGH. 2. 15.
- पतङ्ग m. (ut equidem puto, ex Accus. vocis पत volatus et ग iens, v. gr. 646.) avis. DR. 5. 18.
- पतत् m. (volans, a पत् suff. Part. praes. अत्) avis. RAGH. 13. 19.
- पतत्र n. (secundum Wils. a r. पत् suff. unād. अत्र; verisimiliter autem descendit, tanquam instrumentum volandi, a पत् volare suff. कृत. त्र, servato caractere 1^{mae} classis) ala. AM. (Cf. gr. πτερόν, quod fortasse e πτετρον, germ. vet. fedara f.; anglo-sax. fether penna; lith. pátalas culcita plumea; russ. pero penna; v. पत्.)
- पतत्रिन् m. (alas habens, a praec. s. इन्) avis. N. 12. 39.
- पताका f. (r. पत् s. आक in fem.) vexillum N. 25. 6.
- पताकिन् m. (a praec. s. इन्) vexillarius. UR. 38. 15.
- पताकिनो f. (a पताका s. इन् in fem.) exercitus. RAGH. 4. 82.
- पति m. (ut videtur, a r. पा regere, correpto आ, s. ति) 1) dominus. N. 1. 2. 2) conjux, maritus. BR. 2. 12. (Lith. pati-s dominus in comp. wiész-patis «Landesherr, ein großer Herr» = Véd. विश्वपति; pat-s pro pati-s, conjux, maritus; slav. gos-podj; russ. gospodin dominus; goth. FADI, nom. faths dominus, dux, in fine comp. ut hunda-faths; bruth-faths; gr. πόσις e. पोτίς; lat. patis.)
- पतित्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, conjugium feminae cum conjuge. N. 3. 6.
- पत्तन n. (r. पद् s. तन) urbs. HIT. 63. 16. (Sensu et radice convenit lat. oppidum, ob-pidum; x. पद्.)
- पत्ति m. (r. पद् ire s. ति) pedes. HIT. 95. 8.
- पत्नी f. (a पति abjecto इ s. नो, cf. formas velut इन्द्राणी. v. gr. min. 218.) uxor. N. 12. 174. (Cf. gr. πόνια, lith. pati uxor.)
- पत्र n. (etiam पत्र, r. पत् s. त्र.) 1) ala. 2) folium. 3) (r. पद्) currus. RAGH. 15. 48. (Gr. πέταλον, πτίλον.)
- पत्रिन् m. (a praec. s. इन्) 1) avis. RAGH. 11. 29. 2) sagitta. RAGH. 3. 53.
1. पथ 1. P. ire. (Cf. पद् et पथिन्.)
2. पथ v. पथ, पथिन्.
- पथ m. (r. पथ s. अ) via, regio, in fine comp. IN. 1. 31. (V. पथिन् et cf. gr. πάτος; germ. vet. pad, fad, phat, pfat, Them. padi etc. via, semita; anglo-sax. padh, paedh; hib. fath «a district, a field, a green, a lawn», fatha «a plain». V. पथिन्.)
- पथिक m. (r. पथ s. इक) viator.
- पथिन् m. (in casibus fort. पन्थिन्, Nom. पन्थास् e पन्थिन् v. gr. min. 198. not., in casibus debilissimis पथ; v. gr. 223.) via. (V. पथ = πάτος; cum पन्थिन् conferatur lat. PONT, pons; slav. pútj via e pontj, v. gr. comp. 255. g.; hib. fathan «journey».)
- पथ्य (a पथ ire, nisi a पथिन् vel पथ via, s. य, v. gr. 651.) conveniens, aptus.
1. पद् 4. A. (Part. pass. पत्, Praet. mlif. अपत्सि, inertia pers. अपादि ad analogiam Pass.; v. Pan. III. 1. 60.) ire, adire. MAH. 1. 4288.: महर्षिस् ताम् अपद्यत. (V. पद् pes et cf. पत्, पथ, पत्, lat. cado, cedo, mutata lab. in gutt. sicut e. c. in coquo = पच; pello, nisi pertinet ad चत् q. v., per assimilationem explicari posset ex peljo pro pedjo, mutato d in l; gr. πηδάω convenit cum

Caus. पादयामि, fortasse $\pi\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ e $\pi\acute{\alpha}\delta\acute{\omega}$, v. अन्य = $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\varsigma$; russ. *padaju cado* = Caus. पादयामि; hib. *faoidhim* «I go, depart, send», *faidh* «departure, going».

c. अनु A. interdum P. 1) sequi. MAH. 1.7962. 2) intrare. MAH. 3. 239.: अन्वपद्यद् अन्तर्वेश्म; 3. 12714.: वनम् एवा न्वपद्यत. — अक्षान् अनुपत्तुम् talos jacere, talis ludere. MAH. 2. 2185.: तान् अक्षान् अन्वपद्यत; 3. 1356.: अक्षान् अन्वपद्यम्.

c. अभि adire, accedere. MAH. 1. 8130.: ऋत्विज्ञो ना भ्यपद्यन्त; R. Schl. II. 63.16.: स्नाताः पादपान् अभिपेदिरे.

c. अभि praef. सम् accedere, venire. MAH. 3. 12539.: प्रावृष्ट समभिपद्यत, *omisso augmento, ita* MAH. 1. 5515.: द्वेषः समभिपद्यत et 3. 10441.: युवनाश्वः ... समभिपद्यत.

c. आ 1) adire, aggredi. N. 21. 5.: परम् विस्मयम् आपन्नाः; BR. 1. 34.: कृच्छ्रम् अहम् आपन्नः; MAH. 1. 5305.: पञ्चत्वम् आपेदे; BHATT. 15. 89.: एष रावणिर आपादि वानराणाम् भयङ्करः. 2) in calamitatem incurrere, calamitate obrui, (v. आपद्, आपत्ति). R. Schl. II. 53. 13.: यः कामम् अनुवर्तते । एवम् आपद्यते क्षिप्रं राजा दशरथो यथा. आपन्न infelix. UR. 6. 3. infr. — Caus. 1) adducere. MAH. 1. 1832.; R. Schl. II. 54. 5. 2) perdere, calamitatem alicui inferre. UR. 32. 11.: बलाद् अपराधिनम् माम् आपादयसि.

c. आ praef. वि Caus. interficere. HIT. 24. 12.: अनाहारेणा त्मानम् भवद्द्वारि व्यापादयिष्यामि; 111. 21.

c. आ praef. सम् adire, aggredi. MAH. 1. 6747.

c. आ praef. सम् + अभि id. R. Schl. II. 12. 1.: चिन्तां समभ्यापेदे.

c. उत् oriri, nasci. RAM. I. 57. 23.: कुक्षेर् विकृत्तिः उदपद्यत; MAN. 10. 66.: अनर्यायां समुत्पन्नो ब्राह्मणात्; MAH. 3. 379.: युद्धम् उत्पत्स्यते महत्; 2. 2395.: अनयो भरतेषु दपादि. — Caus. producere, generare. BR. 1. 30.: स्वयम् उत्पाद्य ताम् बालाम्; MAH. 3. 8634.: उत्पादय मन्थम् अपत्यम्; R. Schl. I. 19. 25.: तुष्टिम् उत्पादयाञ्चक्रुः पितुः. Profundere, *de sanguine*. MAN. 4. 167.: उत्पाद्य ब्राह्मणस्या 'सृग्' अद्गतः.

c. उत् praef. सम् id. oriri, nasci. MAN. 10. 66.; MAH. 3. 15278.

c. उप 1) adire, aggredi. MAH. 3. 3078.: अर्थास् तस्यो 'पपत्स्यन्ते; 3081.: उपपद्यस्व कौन्तेय; c. dat. BH. 13. 18.: मद्वाचयो 'पपद्यते. *Pass. inveniri, es gibe*. BH. 6. 39.: त्वद् अन्यः संशयस्या 'स्य च्छेत्ता न ह्य उपपद्यते (cf. गम् praef. अधि). उपपन्न *act. aggressus*. H. 2. 8.: उपपन्नश् चिरस्या द्य भक्तो ऽयम्; *pass. praeditus*. N. 1. 1.: उपपन्नो गुणैर् इष्टैः. 2) accidere, evenire, fieri. MAH. 2. 777.: यथा वदसि गोविन्द सर्वन् तद् उपपद्यते. 3) convenire, decere; c. loc. BH. 2. 3.: नै 'तत् त्वय्य उपपद्यते; MAH. 3. 15179. — Caus. 1) afferre, apportare. MAH. 2. 6271.: तद् अन्नम् उपपादयन्; RAGH. 14. 8.: रत्नः कपोन्दैर् उपपादितानि ... जलानि. 2) dare. MAN. 3. 96.: भिक्षाम् ... ब्राह्मणायो 'पपादयेत्; 9. 72.; 11. 76. *Cum acc. pers. et instr. rei*. MAH. 6724.: तम् अन्नेनो 'पपादय. 3) facere, perficere, peragere. RAGH. 11. 91.: देवकार्यम् उपपादयिष्यतः. 4) colligere, concludere. N. 16. 9.: तर्कयामास भैमो 'ति कारणैर् उपपादयन्.

c. उप praef. सम् accidere, evenire, fieri, perfici. MAH. 2. 779.: क्षिप्रम् एव यथा त्व एतत् कार्यं समुपपद्यते ... तथा कुरु.

c. निस् oriri, nasci. MAN. 9. 247.: निष्पद्यन्ते शस्यानि यथो 'प्तानि; R. Schl. I. 6. 23.: अञ्जनाद् अपि निष्पन्नैर् वमनाद् अपिच द्विजैः; HIT. 15. 18.

c. प्र 1) ire, adire, proficisci. DR. 6. 13.: यद्य एव देवी ... दिवम् प्रपन्ना; N. 20. 18.: शरणम् त्वाम् प्रपन्नो ऽस्मि; R. Schl. I. 8. 17.: चिन्ताम् प्रपत्स्यते. 2) se inclinare. IN. 4. 14.: तव पादाव् अद्य प्रपद्यताम्; 5. 47.: मूर्ध्नि प्रपन्नो ऽस्मि पादौ ते; MAH. 1. 8217.: पुनर् अग्नौ प्रपेदिरे. — प्रपन्न *inclinatus, pronus, propensus, propitius*. A. 4. 14.: प्रपन्नस् त्वान् धनञ्जयः.

c. प्र praep. अनु sequi. SA. 5. 24. BH. 9. 21.

c. प्रति 1) adire, aggredi, pervenire. H. 1. 4.: वनं राजन् गहनम् प्रतिपेदिरे; IN. 2. 11.: प्रतिपेदे ... नक्षत्रमार्गम्; R. Schl. I. 23. 7.: स्वधर्मम् प्रतिपद्यस्व. 2) nancisci,

- obtinere. MAN. 7.40.: वनस्था अपि राज्यानि विन-
यात् प्रतिपेदिरे. 3) compèrire, cognoscere. N. 18.16.:
न नृपतिरू भीमः प्रतिपद्येत मे मतिम्. 4) recu-
perare, recipere. SA. 5.32.: स्वम् एव राज्यम् प्रति-
पत्स्यते ऽचिरात्. 5) reddere, restituere. MAN. 8.183.:
स यदि प्रतिपद्येत यथा न्यस्तम्. 6) respondere. R.
Schl. I.10.15.: तच् क्लृत्वा तथे 'ति प्रत्यपद्यत. 7) pro-
mittere. UP. 77.: सर्वम् बनिक् तत् प्रत्यपद्यत; Lass.
4.5.24.2.44.9. 8) facere. MAH. 2.1420.: यत् प्रति-
पत्तव्यन् तन् मे ब्रूहि; 4.705.: मे समयम् प्रतिपद्य-
स्व; c. 2. accus. RAGH. 11.79.: तद्धनुर्ग्रहणम् एव रा-
घवः प्रत्यपद्यत समर्थम् उत्तरम्. — Caus. 1) face-
re ut alqs aggrediatur, perveniat, obtineat. R. Schl. II.
74.6.: अयशो जीवल्लोके त्वया 'हम् प्रतिपादितः.
2) dare, tradere. MAN. 11.6.: धनानि विप्रेषु प्रतिपा-
दयेत्; MAH. 1.5213.: गृह्णन् तस्य प्रत्यपादयत.
c. प्रति praef. वि averti. BH. 2.53.: श्रुतिविप्रतिपन्ना ...
बुद्धिः.
c. प्रति praef. सम् Caus. dare, tradere. M. 13.; मे ऽद्या
'न्यत् स्थानं सम्प्रतिपादय.
c. वि perire. HIT. 4.46.: ब्रह्मशत्रुर विपद्यते; R. Schl.
II.64.68. — विपन्न calamitate afflictus. HIT. 13.15.
c. सम् 1) adire, aggredi, pervenire. BH. 13.30.: ब्रह्म
सम्पद्येत सः. 2) oriri, nasci. MAH. 1.3143.: पुरुरवा
इलायां सम्पद्यत; 1.2995.: स सर्वदमनो नाम कु-
मारः सम्पद्यत. 3) fieri, effici. A. 9.10.: स देशः ...
गुहे व सम्पद्यत; MAH. 2.942.: सम्पद्यन्त विस्मि-
ताः; N. 16.3.: अस्मिन् कर्मणि सम्पन्ने; HIT. 104.2.:
कथम् अमुना स्वल्पबलेनै 'तत् सम्पत्स्यते. 4) ob-
tingere, obvenire. UR. 41.9.: सम्पद्यते पुनरू भवतः.
— सम्पन्न praeditus. BR. 1.27.: शीलसम्पन्ना. —
Caus. facere, perficere, explere. RAGH. 7.26.: स्वसुः ...
सम्पाद्य पाणिग्रहणं स राजा; MAH. 3.15278.: मम स्पृ-
हां सम्पादय; UR. 47.4.infr.: सम्पादितम् प्रियप्रसा-
दनत्रतम्.
c. सम् praef. उप उपसम्पन्न act. aggressus. MAN. 5.
81.; pass. praeditus. N. 12.26. — Caus. afferre. R.

- Schl. II. 25. 26.: समिधश्चो 'पसम्पादयामास.
2. पद् 10. 4. पदये ire.
3. पद् 1. p. (स्थैर्ये) firmum esse. Cf. बद्.
4. पद् m. (r. पद् ire) pes. SA. 3.3. N. 13.12. (Gr. ΠΟΔ,
πούς, lat. PED, pes; v. पद्, पादः)
पद n. (r. पद् ire s. अ) 1) pes. A. 9.6. 2) gradus, gres-
sus, passus. IN. 5.9. 3) versuum sectio, articulus. BH.
13.4. 4) locus, regio, provincia. SA. 7.7. BH. 15.5.
(Gr. πῆδος.)
पदवी f. via. DR. 6.19.
पदाति m. (e पद् et अति vel आति a r. अत् ire) pedes,
miles pedester. N. 26.2.; v. sq.
पदातिन् m. (e पद् et आतिन् a r. अत् ire s. इन्) id.
DR. 2.12.
पद्यति f. (ut videtur, e पद् pes et धति pro धाति, a r. धा
ponere) via. RAGH. 3.46.
पद्म m.n. 1) lotus flos (Wils. Nelumbium specio-
sum). 2) magnus numerus, decem billiones.
पद्मराग m. (loti colorem habens. BAH. e praec. et
राग color) rubinus. HIT. 8.3.
पद्मलोचन (BAH. e पद्म lotus et लोचन oculus) loto simi-
les oculos habens. IN. 2.31.
पद्मा f. (fem. तू पद्म) cognomen deae Lakṣmīae. HIT.
57.13.
पद्मिनी f. (a पद्म s. इन् in fem.) nymphaeorum multitudo,
lacus nymphaeis abundans. N. 13.10. 16.15.
पन् P. 4. (पनायामि, पनाये, PAN. III. 1.28.; refertur ad
1^{am} classem, quanquam analogiam classis 10^{mae} sequi-
tur, producto अ initiali characteris अयः in dialecto
Vêd. tamen haec productio omittitur) laudare, celebra-
re. RIGV. 20.6. not.: तत् पनयद् वचो वः «illud com-
probavit sermonem vestrum»; 87.3.: स्वयम् महि-
त्वम् पनयन्त धूतयः «ipsi potentiam suam declarant
quassatores».
पन्थ् 10. p. (scribitur पथ्, gr. 110^a.) ire. P. पथ्, प-
न्थन्, पथिन्.

पत्र v. 1. पद् (gr. 607.).

पत्रग m. (pedibus non iens e पद् pes, न non, et ग iens, v. euph. r. 58.) serpens (cf. उरग).

पम्बु 1. P. (गतौ) ire, se movere. (P. कम्प et cf. पर्व, बम्ब, बर्ब, मम्ब, मर्ब, नम्ब, नर्ब, खम्ब, खर्ब, गम्ब, गर्ब, घम्ब, घर्ब, चम्ब, चर्ब, तम्ब, तर्ब).

पय् 1. P. A. (गतौ) ire.

c. वि sternere. (in dial. Véd., nisi विपयामि cohaeret cum rad. चप्, attenuato अ in इ). RIGV. (v. Westerg.)

विपयन्ति वरिः. (Schol. स्तृणन्ति.)

पय Suffixum, v. कतिपय.

पयस् n. (r. पी bibere s. अस्) 1) aqua. MEGH. 23. 25. 41.

2) lac.

पयोद् m. (e praec. et द् dans) nubes. MEGH. 7.

पयोधर m. (e पयस् et धर tenens) 1) nubes. AM. 2) mamma. IN. 2. 32.

पयोधि m. (e पयस् et धि tenens, a r. धा) mare. Lass. p. 77.

पयोमुच m. (e पयस् et मुच् dimittens) nubes. UR. 78. 18.

पयोष्णी f. (ut videtur, e पयस् et स्न se baignant in fem., a r. स्ना s. अ) nomen fluminis. N. 9. 22.

पर (ut videtur, ex अपर abjecto अ initiali) 1) alius. H. 4. 3.

2) remotior, ulterior, posterior. DR. 2. 8. (v. परम्).

3) eximius, praecipuus, altus, altissimus, summus. H. 4.

22. N. 21. 20. BH. 5. 16. — In construct. cum ablat.

Comparativi vim habet. M. 50. BH. 3. 42. De पर n. eximium, praecipuum in fine compositorum v. gr. 666.

N. 2. 2. 3. 12. 78. 80. BH. 18. 52. 4) hostis. IN. 5. 59. N.

12. 30. DR. 6. 29. (Cum accus. परम् convenit lat. per-

ren in vocibus peren-die, peren-dinus, peren-dinatio;

huc etiam cum Pottio, II. 230., traxerim par aequalis,

quasi alter; germ. vet. fer procul (v. पार et पारदेश्य);

angl. far; goth. fairra id., fortasse per assimil. e fairna

quod ab Adv. परम् deduci posset, mutato m in n, adjecto

sicut in acc. pronom. (ut thana = तम्, τόν); fairnjis,

Them. fairnja vetus; nostrum fern; germ. vet. furiro

prior; furist primus; lat. prior ejectione vocali mediâ; pri-

mus = परम q.v.; gr. πρῶν, dor. πρῶν.) Huc etiam trahi posset slav. praep. insep. ПРЕ pre trans, e. c. pre- idū transibo, pre-voditi traducere. V. पार, पुरस्, पूर्व, प्र.

परतस् Adv. (a पर s. तस्) ultra. BH. 3. 42.

परत्र (a पर s. त्र) alibi, praesertim in illo, futuro mundo, opp. त्वं इह (cf. अमुत्र). HIT. 32. 7.

परन्तप Adj. vel Subst. m. (e पर hostis in Acc. v. gr. 645. suff. अ, et तप qui urit, vexat) qui hostem urit, hostium vexator. H. 3. 6. BH. 4. 2.

परपुष्ट m. (ab alio nutritus, e पर et पुष्ट a r. पुष्) i. q. कोकिल i. e. cuculus indicus. Fem. परपुष्टा. UR. 63. 5. infr.

परभृत m. (e पर et भृत sustentatus) id. Fem. -भृता. UR. 63. 8. infr.

परम् Adv. (acc. neut. vocis पर) 1) ultra, ulterius, post, deinde. Lass. 13. 1. Antecedente अतस् ad tempus vel locum relato. BH. 12. 8.; N. 9. 23.; antecedente अस्मात् MEGH. 98. — परम् मुहूर्तात् post temporis momentum, statim. UR. 39. 12. 2) sed, verum. Lass. 40. 10.; 43. 7.; परन्तु id. Lass. 41. 17. 44. 8. (V. अपर et cf. nostrum aber.)

परम (a पर s. म) eximius, altissimus, summus. IN. 5. 23. BH. 13. 31. In fine compositi BAH. (v. gr. 666.). BH. 16. 11. (Cf. lith. pirma-s primus; lat. primus, v. पर; goth. fruma, Them. fruman, prior, primus; frumôza prior, frumists primus.)

परमर्षि m. (KARM. e praec. et ऋषि) summus Rischis. IN. 2. 10. SU. 3. 1.

परमार्थ m. (e परम et अर्थ) veritas. SAK. 41. 15.

परमार्थतस् Adv. (a praec. s. तस्) re verâ. UR. 37. 24. (v. not. LX.); 72. 15. Penitus, accurate. SAK. 47. 4. infr.

परमिक (a परम s. इक omissâ Vriddhi) i. q. परम. IN. 5. 59. BR. 1. 16. 25.

परमेष्ठिन् m. (e Loc. परमे in altissimo et स्थिन्, qui est, mutato स् in ष् ad analogiam r. 80., v. etiam euph. r. 101^e.) nomen dei Brahmae.

परम्पर (e पर alius in *Acc.* et पर) successivus, ab alio ad alium progrediens.

परम्परा *f.* (Abstractum praecedentis) successio, progressio ab alio ad alium, *e. c. a patre ad filium.* BH. 4. 2.

परलोक *m.* (e पर et लोक) alius, futurus mundus, coelum. HIT. 73. 17.

परवत् (-वान्, -वती, -वत्, a पर s. वत्) alius potestati obnoxius. SAK. 36. 2. 43. 16.

परवत्ता *f.* (a praec. s. ता) Abstractum praec. UR. 91. 3.

परशु *m.* securis, ascia. SA. 4. 18. (Gr. *πέλεκυς*.)

परस्तात् *Adv.* (a पर ulterior, s. स्तात्) ultra, *cum abl.* BH. 8. 9.

परस्पर (e परस् - nom. sing. masc. hac in compositione Fem. et Neut. vice etiam fungente, servato स् before प secundum r. 79. - et पर, quod hac in compositione in obliquis sing. casibus solum usurpatur) i. q. अन्योन्य q. v. H. 4. 36. SU. 4. 15. N. 13. 14. BH. 3. 11. 10. 9. M. 35.

परा (fortasse a पर alius sicut दक्षिणा a दक्षिण) *Praep. insep. retro.* (Cf. gr. *παρά*; lith. *par* (praep. insep.) retro, *e. c. par-wadīnu* revoco, *par-eimi* redeo; hib. *frea-*, *far-* *e. c. freagaraim* «I answer», *far-bhuille* «a back-blow», v. Pictet p. 89. Fortasse etiam lat. *re-*, osset. *ra-* huc pertinent, abjecta syllaba initiali. E goth. lingua *fair-* huc retulerim, attenuato *a* in *i*; praefixo *a*, v. gr. comp. 82.; germ. vet. *far*, *fir*; nostrum *ver*, v. Grimm III. 256. 4. c.; etiam *faur* pro e परा ortum esse potest, abjecto आ finali, attenuato *a* medio in *u*; germ. vet. *furi*; nostrum *für*; island. vet. *fyri*, attenuato आ in *i*; v. परि.)

पराक्रम *m.* (r. क्रम् ire praef. परा s. अ) vis, robur, fortitudo. H. 2. 36.

पराक्रान्त v. क्रम् praef. परा.

पराग *m.* (e परा et ग iens) pulvis. RAGH. 4. 30.

पराङ्मुख (BAH. e पराक् - secundum r. 59. pro पराच् aver-sus, mutato क् in ङ् secundum r. 58. - et मुख os, vultus) aversum os habens. IN. 2. 4. N. 8. 9.

पराच् *Adj.* (r. अच् praef. परा, v. gr. 196.) aversus.

पराजय *m.* (r. जि praef. परा s. अ) 1) clades, strages. 2) separatio. N. 13. 34.

पराजित v. जि praef. परा.

पराधीन *Adj.* (TATP. e पर alius et अधीन q. v.) alii subiectus, alius potestati obnoxius. BR. 1. 14.

पराभाव *m.* (r. भू praef. परा s. अ) clades, destructio. A. 10. 45.

परायण (e पर et अयन itio) *in fine compositorum BAH. aequat vocem पर* (v. gr. 666.); *e. c. शोकपरायण* moerorem tanquam praecipuum habens, moerori deditus, in moerore defixus. N. 12. 83. 23. 1. BH. 5. 17.

परार्थ्य vel परार्द्ध (a परार्थ - पर + अर्थ - praecipuum dimidium, s. य) eximius, excellens. H. 1. 30.

परावर *n.* (DVANDV. ex पर remotus et अवर posterior) remotum et posterius, *i. e., ut equidem puto*, praeteritum et futurum. SA. 6. 34.

परासु (BAH. ex पर remotus et असु q. v.) remotos vitales spiritus habens, mortuus. N. 11. 38.

पराह्न *n.* (ex पर et अह्न pro अहन् dies) pomeridianum tempus, posterior diei pars (cf. पूर्वाह्न). A. 4. 7.

परि *Praep. insep. circum; in comp. cum adjectivis valde, v. परिल्लघु, परिशुष्क.* (Gr. *περί*; hib. *faoi* «about, around» ejecto r; germ. vet. *furi*, island. *fyri*, nostrum *für* huc referri possent, nisi इ finale in linguis germanicis ubique evanisset, quam ob rem vocalem *i* hujus praepositionis ab *á* formae परा deduxerim, quod primum in *a* breve, deinde, quod saepissime accidit, in *i* se attenuaverit. De lat. et lith. *per* v. पार.)

परिक्लान्त v. क्लम्.

परिक्लष्ट *m.* (r. क्लिष् vexare praef. परि s. तु) vexator. DR. 9. 7.

परिखा *f.* (r. खन् fodere praef. परि, abjecto अन्, suff. अ in fem.) fossa quae urbem cingit.

परिग्रह *m.* (r. ग्रह praef. परि s. अ) 1) amplexus. Lass. 85. 2. infr. 2) comitatus, familia. BH. 6. 10. *in comp. c. अ.* 3) uxor. UR. 70. 44.

परिघ *m.* (r. हन् ferire, praef. परि, ह् mutato in घ्, cf.

- gr. 367., abjecto अन् ante suffixum अ) 1) clava. 2) pes-
sululus. SAK. 38. 9.
- परिचय *m.* (र. चि स. अ) exercitatio, experientia. RAGH. 9. 49.
- परिचार (र. चरू praef. परि स. अ) *ut videtur*, officiosus, stu-
diosus *alicujus rei*. SA. 3. 19.
- परिचारक *m.* (र. चरू praef. परि स. अक) *servus, famulus*.
N. 26. 30.
- परिचारिका *f.* (fem. praec. v. gr. 645. suff. इक) *serva, fa-
mula, ancilla*. N. 8. 4.
- परिच्छद *m.* (र. छद् tegere praef. परि, स. अ) *comitatus*.
(Wils. *court, train, attendants, retinue*). SA. 3. 16. N.
17. 23. *in fine comp.* BAH.
- परिच्छेद *m.* (र. छिद् praef. परि स. अ) *distinctio, discretio*.
HIT. 33. 2.
- परिजन *m.* (कान्म. e परि et जन) *comitatus, famuli, famu-
lae, ancillae*. SU. 1. 14. UR. 39. 9.
- परिज्ञातृ *m.* (र. ज्ञा praef. परि स. तृ) *cognitor*. BH. 18. 18.
- परिज्ञान *n.* (र. ज्ञा praef. परि स. अन) *cognitio*. SAK. 15. 16.
- परिणत *v.* नम् praef. परि.
- परिणति *f.* (र. नम् praef. परि स. ति, v. gr. 94^b.) 1) *incli-
natio*. 2) *maturitas*. MEGH. 24.
- परिणाम *m.* (र. नम् praef. परि स. अ, v. gr. 94^b.) 1) *muta-
tio, conversio, transfiguratio, vicissitudo*. UR. 55. 9. infr.
70. 6. HIT. 70. 8. A. 9. 33. 2) *finis, extremum*. BH. 18.
37. 38. Lass. 57. 6. 3) *ultima aetas*. RAGH. 8. 11.
- परिणाह *m.* (र. नहू praef. परि स. अ) *amplitudo, latitudo*.
AM.; v. sq.
- परिणाहवत् (a praec. s. अ) *amplus, latus*. UR. 6. 3.
- परिणिष्ठा *f.* (र. स्था praef. परि + नि, v. euph. r. 94^b.) *se-
des, domicilium*. N. 20. 8.
- परितप्त (a परि स. तप्त) *circum, c. acc.* UR. 86. 1. infr.
- परिताप *m.* (र. तप्त praef. परि स. अ) 1) *calor, aestus*. SAK.
53. 6. 2) *sollicitudo*; v. परोताप.
- परित्याग *m.* (र. त्यज् relinquere praef. परि स. अ) *relictio,
renunciatio*. HIT. 37. 22.
- परित्यागिन् (a praec. s. इन्) *qui relinquit, renunciat*. BH.
12. 16. 17.
- परित्राण *n.* (र. त्रा vel त्रै praef. परि स. अन) *servatio*. BH.
4. 8.
- परिदेवन *n.* (र. देव praef. परि स. अन) *lamentatio*.
- परिदेवना *f.* (fem. praec.) *id.* BH. 2. 28.
- परिदेवित *v.* देव.
- परिधान *n.* (र. धा praef. परि स. अन) *tunica interior*. N.
9. 14.
- परिध्वंस *m.* (र. ध्वंस cadere praef. परि स. अ) 1) *actio dela-
bendi, ruina*. HIT. 68. 20. 2) *actio circumerrandi, cir-
cumcurrendi*. N. 10. 9.
- परिपन्थिन *m.* (र. पन्थि ire praef. परि स. इन्) *adversarius,
hostis*. BH. 3. 34.
- परिप्रश्न *m.* (र. प्रश्न praef. परि स. न, v. euph. r. 87. e.) *per-
cunctatio*. BH. 4. 34.
- परिप्रेप्सु (ab ईप्सु q. v. praef. परि स. उ) *adipiscendi cupi-
dus*. N. 18. 11.
- परिभ्रम *m.* (र. भ्रू praef. परि स. अ) 1) *contemptio*. UR. 74. 4.
2) *clades*. HIT. 81. 6.
- परिभ्रष्ट *v.* भ्रंश.
- परिमल *m.* (र. मल praef. परि स. अ) *suaveolentia*. MEGH.
26.
- परिर्मम *m.* (र. रम्भ praef. परि स. अ) *amplexus*. UR. 85. 2.
- परिल्लघु (e परि et लघु) *perlevis, perexiguus*. MEGH. 13.
- परिवर्त *m.* (र. वृत् praef. परि स. अ) *commutatio, permuta-
tio*; v. परोवर्त.
- परिवर्तिन् (र. वृत् ire praef. परि स. इन्) *circumiens, cir-
cumgrediens*. N. 11. 21. SU. 3. 26.
- परिवर्ह *m.* (र. वृहू praef. परि स. अ) *comitatus*. DR. 1. 7.
- परिवार *v.* परोवार.
- परिवारित *v.* वृ.
- परित्राजक *m.* (र. ब्रज praef. परि स. अक) *mendicans, men-
dicandi voto addictus*. HIT. 27. 11.
- परिशुष्क (e परि et शुष्क) *valde siccus*. RITU-S. 1. 11.
- परिश्रम *m.* (र. श्रम् praef. परि स. अ) *lassitudo*. SA. 4.
21.
- परिश्रान्त *v.* श्रम्.
- परिषद् *f.* (र. सद् ire praef. परि) *coetus*. SAK. 2. 1.

- परिषोडश (ex परि et षोडश sextus decimus) *ut videtur i.g.*
 षोडशन् i. e. sedecim. N. 26. 2.
- परिष्कृत (Part. pass. a कृ praef. परि inserto ष् euphónico,
 suff. त (v. gr. min. 111. not. 2.) ornatus. A. 2. 5.
- परिषङ्ग m. (r. स्वञ्ज् praef. परि s. अ) amplexus. UR. 75.
 20.
- परिसर m. (r. सृ praef. परि s. अ) circuitus, ambitus. UR.
 73. 5. MEGH. 68.
- परिस्पन्द m. (r. स्पन्द् ire praef. परि s. अ) vis, robur? H.
 3. 8.
- परिस्रव (r. सु praef. परि s. अ) circumfluens, fluens. N.
 24. 16.
- परिहास m. (r. हस् ridere praef. परि s. अ) jocus. N. 11. 8.
- परीक्षण n. (r. ईच् praef. परि s. अन्) spectatio, inspectio,
 exploratio. HIT. 62. 3.; v. sq.
- परीक्षा f. (r. ईच् videre praef. परि s. आ) id. N. 19. 11.
 23. 2. A. 4. 28.
- परीताप m. (r. तप् praef. परि producto इ, v. gr. 111. not.,
 s. अ) i. q. परिताप. HIT. 15. 5.
- परीवर्त m. i. q. परिवर्त. HIT. 62. 1.
- परिवार m. (r. वृ praef. परि circumdare, producto इ - gr.
 111. annot. - suff. अ) famulus, comitatus. N. 26. 1. 21.
scribitur etiam परिवार. HIT. 73. 19.
- परीवाह m. (r. वह् praef. परि, producto इ, s. अ) deflu-
 xus, decursus aquae. HIT. 33. 22.
- परुष 1) Adj. a) asper, horridus. MEGH. 62. 88. RITU-S.
 1. 22. A. 8. 14. b) maledicens, convicians. 2) Subst. n.
 sermo contumeliosus, probrum. DR. 6. 24.
- परेण Praep. (Instr. तौ पर) super, c. Acc. N. 24. 33. MAH.
 1. 8414.
- परेद्युस् Ado. (e परे loc. तौ पर et द्युस्, v. अपरेद्युस्) po-
 stero die. AM. (Cf. perendie, v. पर.)
- परोक्ष (ut mihi videtur, ex praepositione परस् ultra, se-
 orsum non conservatā - cf. पर, परस्तात् et analogam
 formam पुरस् ante - et अक्ष oculus, v. euph. r. 76^b). प-
 रोक्ष esset igitur, quod est ultra oculos) invisibilis,
 non visus. N. 20. 12. RAGH. 7. 13.
- परोक्षता f. (a praec. s. ता) invisibilitas. N. 20. 13.
- पर्कटो f. nomen arboris. Wils. «the wawed leaf fig tree,
 Ficus infectiosa». HIT. 18. 5.
- पर्जन्य m. 1) nubes. BH. 3. 14. 2) nomen dei Indri.
- पर्ण 10. P. (हरितभावे क. हारित्ये v.; fortasse Denom. a
 पर्ण) viridem esse, virescere.
- पर्ण n. (r. पर्ण s. अ, nisi पर्ण Denom. a पर्ण) frons, praec-
 sertim delapsa. H. 1. 18. SA. 5. 74. MEGH. 30. RITU-S. 1.
 22. (Fortasse lat. FROND adjecto d.)
- पर्द् 1. A. (कुत्सिते शब्दे क. अपानोत्सर्गे v.) pedere. (Gr.
 πέρδω; lith. pėrdz'iu id., pirdis m. pirda f. πορδή; russ.
 pėrdij pedere; germ. vet. firzo pedo; lat. pedo.)
- पर्पटो f. placenta. (Wils. a thin crisp cake made of any
 sort of pulse.)
- पर्व 1. P. ire, se movere; v. पम्ब.
- पर्यङ्क m. (ut videtur, e परि et अङ्क) lectus, cubile. HIT.
 42. 8.
- पर्यन्त m. n. (e परि et अन्त) finis, terminus. HIT. 116. 20.
 BH. 8. 17.
- पर्यय m. (r. इ praef. परि s. अ) negligentia, temporis jac-
 tura. R. Schl. I. 26. 3.
- पर्यवसान n. (e परि et अवसान) finis. HIT. 116. 20.
- पर्यश्रु (BAH. e परि et अश्रु) lacrymis circumfusus. RAGH.
 13. 70.
- पर्याप्त (Part. pass. r. आप् praef. परि s. त) sufficiens, ap-
 tus, idoneus. MAN. 7. 76. 11. 7. BH. 1. 10. N. 11. 8. (v.
 annot. ad hunc locum.)
- पर्याय m. (r. इ cum Vriddhi praef. परि s. अ) 1) circuitus,
 ordo, orbis. UR. 54. 12. infr. 2) decursus temporis. LASS.
 21. 18.
- पर्युषित v. वस् praef. परि.
- पर्व 1. P. (पूरणे क. पूर्तो v.) implere. (Cf. पूर्व, पूर, पृ.)
- पर्वत m. (ut videtur, a r. पर्व suff. अत vel त inserto अ)
 mons. UR. 70. 15. (Serb. brdo id.; fortasse goth. fair-
 guni mons huc pertinent, mutato v in gutturalem, v.
 gr. comp. 19.)

पर्वन् *n.* (r. पर्व s. अन्न) Wilsonus explicat: 1) a knot, a joint in a cane or body etc. 2) a name given to certain days in the lunar month, as the full and change of the moon and the 6th, 8th and 10th of each half month. 3) Particular periods of the year, as the equinox, solstice etc. 4) the moment of the sun's entering a new sign. 5) a festival, a holiday. 6) Opportunity, occasion. MED. 7) a chapter, a book, the division of a work. OR. D. 8) a moment, an instant SABB. CH. SA. 1. 25. UR. 70. 15.

पर्ष 1. P. A. (स्नेहने क. स्नेहे ष.) amare. RIGV. 86. 7.: यस्य प्रयांसि (Ros. «cibos») पर्षथ.

1. पल् 1. P. (गतौ, ut mihi videtur, e पद् mutato दू in ल्, v. Delii Radd. Prâcr. p. 3.) ire. (V. पद्.)

2. पल् 10. पल्लयामि (रक्षणे क. रक्षे ष.) servare, tueri; v. पाल्, पा.

पल् 1) *n.* caro. AM. 2) *m.* stramen. (Hib. feol, feoil caro; anglo-sax. flesc, flæsc, fæc; germ. vet. fleisk id.; lat. palea; gall. paille.)

पल्ल *n.* 1) id. 2) limus, lutum. (Hib. poll mire, dirt; gr. πηλός.)

पलाय् (pro पराय् a r. अय् i. e. इ cl. 1. praef. परा, mutato इ in ल्. PAN. VIII. 2. 19.) fugere. DR. 5. 6.: पलायमानः 8. 36.: पलायन्तञ् जयद्वयम्; 8. 59.: पलायसे.

पलायन् *n.* (r. अय् i. e. इ cl. 1. praef. पला pro परा s. अन्न) fuga. DR. 8. 32. 58.

पलाश *n.* 1) folium. 2) nomen arboris rubros ferentis flores (Butea frondosa).

पलित *Adj.* canis capillis praeditus. *Subst. n. pl.* पलिता-नि cani capilli. MAH. 1. 3467. HIT. 28. 7. (Cf. lat. palidus; gr. πολίός; slav. plav flavus; lith. balta-s albus, palwa-s flavus; germ. vet. falo flavus, Them. falawa, gen. falawe-s.)

पल्ल्युत्, पल्ल्युत् 10. P. (लूनिपूत्याम् क. लूनिपूत्योः ष.; ut mihi videtur, e परि + लू, mutato इ in ल्, transposito लू in ऊल्) findere, abscindere; evellere; purificare.

पल्ल 1. P. i. q. 1. पल्.

पल्लव *m. n.* gemma arboris; surculus. N. 12. 102. Lass. 59. 9. 10.

पल्ल्वल्ल *m. n.* palus, lacus, stagnum. N. 12. 8. 85. (Cf. lat. palus, palūd-is.)

पवन (r. पू s. अन्न) 1) *n.* purificatio. HIT. 108. 13. 2) *m.* ventus. N. 24. 40. (De cambro-brit. fwn, quod Pictetius huc trahit, v. प्राण.)

पवमान *m.* (purificans, Part. praes. ATM. rad. पू) ventus. AM.

पवित्र (r. पू s. त्र inserto इ) 1) *Adj.* purus, purificatus. BH. 4. 38. 2) *n.* aqua. (Hib. beathra «water», fothragaim «I bathe, cleanse», fothragadh «a bath, well of purification».)

1. पश् 1. P. A. 10. P. (पशामि, पशे, पाशयामि) ligare. (V. पाश et cf. पष्, स्पष्; cambro-brit. fasgu «to bind, or tie in a bundle», fassgiad «a ligation, a tying in a bundle»; gr. πῆγνυμι; lat. pango, fascia, fortasse etiam fas huc pertinet sicut jus a Pottio apte ad यु ligare refertur; russ. pojás cingulum, nisi po est praep.; v. Pott. 1. 267.)

2. पश् 4. P. (in temp. specialibus tantum usurpatur et a grammaticis Indicis in radices non receptum est) videre, v. दृष्. (Hib. faicim «I see», feachaim «I look, view», faochog «oculus»; lat. specio, praefixo s, fortasse e praep. सम्, nisi पश् corruptum e स्पष्, v. 1. पष्; germ. vet. spēho speculor; gr. σκέπτω, mutata lab. in gutt. et vice versâ, v. Pott. p. 267.)

पशु *m.* (ut videtur, a r. पश् ligare s. उ, sicut fortasse lat. bestia a बन्धु ligare, mutato ध् in श् sicut in zendico b a s t a ligatus, v. gr. comp. 102.) animal, pecus. HIT. 5. 21. 22. H. 4. 54. (Lat. pecus, boruss. vet. pecku, germ. vet. fihu, nostrum Vieh.)

पश्चात् *Adv.* (Ablat. ab inusitato पश्च, a quo etiam पश्चिम descendit) 1) pone, a tergo. MEGH. 37. (Schol. पृष्ठदेशे). 2) occidentem versus. MEGH. 16. 3) retro. SAK. 26. 7. UR. 60. 15. 4) postea, in posterum, deinde. N. 18. 7. 21. 28.; — ततः पश्चात् inde, ab hoc, ab illo tem-

pore in posterum, deinde, postea. H. 4. 16. N. 18. 18. (Cf. lith. *paskuy* postea, *paskuttinnis*, *paskiausas* ultimus; boruss. vet. *pans-dan* postea, quod suffixo convenit cum *pirsdan* antea. Fortasse etiam lith. *pas* prope et lat. *post* huc pertinent. Hib. *feasd*, *feasda* «hereafter, henceforward, forthwith» fortasse a lat. *post*, *postea*.)

पश्चात्कृ (e पश्चात् et कृ facere) superare. RAGH. 17. 18.

पश्चात्ताप *m.* (e पश्चात् et ताप) poenitentia. AM.; HIT. 33. 19.

पश्चिम *Adj.* (a पश्च - v. पश्चात् - suff. इम) 1) posticus, posterior. 2) occidentalis. SU. 3. 26. N. 13. 5.

1. पा 1. *p.* (पिबामि in dial. Véd. पिबामि e पिपामि, v. gr. min. 295.; *gerund.* पीत्वा; *Pass.* पीये; *part.* पीत) bibere. MAN. 11. 8.: सोमम् पिबति; H. 1. 52.: पास्यन्ती भि जलम्; RAGH. 2. 19.: तम् पपौ सा लोचनाभ्याम्; H. 1. 27.: पीत्वा पानीयम्; 4. 16.; DR. 6. 5.: पीतरसश्च कुम्भः; HIT. 6. 8.: अयम् अगदः किन् न पीयते. — *Caus.* पाययामि pro पापयामि (gr. 519.) bibere dare, potionem dare. MAH. 1. 192.: हयान् पाययित्वा. (Gr. ΠΩ, *πέπωνα*, *πῶσι*, *ἐπόσι*; attenuato आ in ī: *πίνω*, *πῖσι*, cf. पीत, पीये et v. पी; lat. *pō*, *pō-tum* = पातुम्, *pō-turus* = पातृ, *po-culum*, *libo* = पिबामि; lith. *pėnas* lac, v. पान; boruss. vet. *pou-ton* bibere; russ. *pi-tj* id., *pivo* cerevisia; germ. vet. *bier*; anglo-sax. *beor* id.; hib. *pótaim* «I drink», nisi hoc a lat. *poto*.)

c. अनु *i. q. simpl.* RAGH. 8. 67.

c. आ *id.* MAH. 2. 2302.: आपिवेयन् तस्य रुधिरं युधि. (Pottius apte huc trahit vocem आप् aqua, in casibus fortibus आप्.)

c. प्र *id.* H. 2. 11.

2. पा 2. *p.* (रक्षणे; *Pass.* पाये, *Caus.* पालयामि) servare, tueri, sustentare. RAM. I. 13. 18.: नः पाहि रक्षसात्; GHAT. 12.: शोकसागरे ऽद्य पातितान् त्वद्गुणस्मरणम् एव पाति ताम्; RAGH. 2. 48.: उपप्रवेभ्यः प्रजाः पासि. (V. प, पति, पल्, पाल्, पात्र et cf. lat. *PA* in *pā-vi*, *pā-bulum*; gr. (πάομαι) *ἐπασάμην*,

πέπαμαι; *πατέομαι* tam huc quam ad वा bibere trahi potest, correpto आ, adjecto τ, v. gr. comp. 109^b. 1.; *πάτην*, *πάθην*, *φάθην*; *δεσ-πό-της*; cujus prima syllaba ad scr. दिग् trahi posset; fortasse *ἀνδρωπος* primitive significat viros regens, ita ut conveniat cum नृप q. v. et *ἀνδρω-πος* sit pro *ἀνδρο-πος* producto o et mutato δ in θ; lith. *po-nas* dominus, *pė-nas* pabulum, pastus, cibus; *pėnũ* pasco, cibo; russ. *pitaju* id.; goth. *fōdja* id., *fōdeins* cibus; nostrum *Futter*.)

c. परि *i. q. simpl.* DEV. 11. 32.: त्वम् परिपासि विश्वम्. पांशु *m.* pulvis. N. 13. 28. (V. पांसु et cf. cambro-brit. *pain* «bloom, fine powder, or dust»; v. Pict. p. 15.; lat. *pulvis* pro *pulveis*, mutato n in l, adjecto i; sicut e. c. in *levis* pro *leguis* = लघु, v. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p. 209.; lith. *pėska* arena.)

पांसन vilis, abjectus, contemnendus. H. 1. 39. 4. 12.

पांसु *m.* pulvis. DR. 9. 13.; v. पांशु.

पाक *m.* (r. पच् coquere suff. क्) maturitas. UR. 64. 10.

पाकशासन *m.* (maturitatis dominator, e praec. et शासन) nomen *Indri*.

पाटल ex rubro pallens. UR. 19. 5.

पाटव *n.* (a पटु dexter, aptus, suff. क्) dexteritas, habilitas, peritia. HIT. 3. 4.

पाठ *m.* (r. पठ् s. क्) lectio.

पाण *m.* (r. पण् s. क्) ludus. N. 26. 19. a. et b.

पाणि *m.* manus. IN. 2. 20.

पाण्डव *m.* (a पाण्डु nom. pr. suff. क्, v. gr. 650.) a *Pāndu* oriundus.

पाण्डु 1) *Adj. m. f. n.* pallidus, flavescens albo colore (Wils.: *pale or yellowish white*). N. 2. 3. 2) *m. n. pr. regis Hastināpuri*, *Judhischtiri* ejusque quatuor fratrum patris nominalis. (Hib. *buidhe* «yellow».)

पाण्डुर (a praec. s. र) *i. q.* पाण्डु *sf.* 1. H. 2. 17.

पात *m.* (r. पत् s. क्) 1) lapsus, casus. HIT. 36. 18. 2) volatus.

पातक *n.* (a पातय *caus.* rad. पत् cadere) peccatum, crimen. BH. 1. 38. HIT. 20. 10.

पाताल *n.* (fortasse a *r.* पत् vel a subst. पात) infernum, tartarus. *SU.* 4.20.

पाति *m.* (*r.* पा *s.* ति) *i. q.* पति. *MEGH.* 10.

पात्र *n.* (*r.* 2. पा *servare s.* त्र) 1) *vas.* *HIT.* 27.17. *TROP.* *HIT.* 143.9. (cf. भाजन *l. c.* 34.2.68.19.77.3.). *Dignum vas i. e. homo dignus qui accipiat.* *BH.* 17.20.

2) actor, histrio. *UR.* 1.10. (*Goth. fōdr, Them. fōdra* vagina; *lat. patera; hib. putraice* «a vessel, a pot».)

पाथ *I. n.* (a पा *bibere s.* थ) aqua. *MED.* II. *m.* (a 2. पा *servare, sustentare*) 1) sol. 2) ignis. (*Hib. bot ignis, bath* «the sea»; cf. *scr. पाथिसू* mare; *gr. πόντος; lat. pontus; cf. etiam πόνταμος.*)

पाथस् *n.* (*r.* पा *s.* थस्) aqua. *AM.*; *v.* पाथ.

पाथेय *n.* (a पथिन् *via s.* एय) viaticum. *UR.* 65.13.

पाद् *m.* (*r.* पद् *ire s.* ञ) 1) pes. 2) radix arboris. 3) radius. *UR.* 41.1. *infr.* (*V.* पद् *pes et cf. lith. páda-s* planta pedis, *pēda-s* vestigium; *goth. fōtu-s* pes, *atenuato ञ in u; de ó pro ञ v. gr. comp. 69.* *Cum पाद् radius cohaeret fortasse hib. fadadh* «kindling, lighting», *fadaidhim* «I kindle, excite, provoke», *v. Pictet p. 48.*)

पादप *m.* (radice bibens, *ΤΑΡ.* e praec. et प) arbor.

पादरक्ष *m.* (e पाद् *pes et रक्ष* servans, tuens, a *r.* रक्ष *s.* ञ) pedes. *DR.* 8.10.

पादाङ्गुष्ठ *m.* (ex पाद् *pes et ञङ्गुष्ठ* pollex) hallex. *SU.* 1.9.

पाडुका *f.* (a पाद् *s.* क correpto ऊ, nisi a पद् *ire vel a पाद्* *pes suff. उक, in fem.*) calceus. *HIT.* 113.2.

पाद् *f.* (a पद् *ire, nisi a पाद् vel पद्* *pes s.* ऊ) *id.* *AM.*

पाद्य *m. n.* (a पाद् *s.* य) aqua ad pedes lavandos. *IN.* 3.2.

पान *n.* (*r.* पा *bibere s.* ञन) potus. (*Lith. pēna-s* lac.)

पानीय *n.* (bibendum a *r.* पा *s.* ञनीय) aqua. *H.* 1.25.

पान्य *m.* (a पन्यन् - *v.* पथिन - *s.* ञ, *v. gr. 223.*) viator. *HIT.* 10.10.

पाप 1) *Adj.* improbus, scelestus. *H.* 1.6. 2) *n.* peccatum, crimen. *BH.* 2.33. (Cf. *lat. peccare; gr. ἁμαρτία, mutatis labb. in gutturales; lith. pykiù iratus sum, paika-s, pika-s* iracundus, iratus.)

पापक (a पाप *s.* क) improbus. *IN.* 5.61.

पापकृत *n.* (*ΚΑΡΜ.* ex पाप improbus et कृत *n.* factum) improbum factum, peccatum. *N.* 13.40.

पापाचार (*ΒΑΗ.* ex पाप et आचार actio, vivendi ratio, mores) scelestam vivendi rationem habens, scelestam vitam agens, improbus. *H.* 1.48.

पापात्मन् *Adj.* (*ΒΑΗ.* ex पाप et आत्मन्) scelestam animam habens, improbus. *H.* 2.26.

पापमन् *m.* peccatum. *MAH.* 1.3483.

पार 10. *P. A.* (Fortasse *Denom.* a पार sicut idem valens तीर *q. v.* a तीर, nisi पार est *Caus.* radicis पृ) finire, absolvere, perficere, praesertim votum. *SA.* 4.6.: पारयिष्याम्य अहन् तपः; 7.: व्रतम् पारितन् त्वया. *In dialecto Prācritā nec non in recentiore Sanscr.* posse, *v. Hoefer «Vom Infinitiv» p. 82. (Cf. पारग et gr. περάω.)*

पार *m.* (fortasse a पर alius *s.* ञ cum *Vridhhi*, nisi a पृ *trajicere*) ripa opposita, ulterior. (*V.* पर, पार et cf. *gr. πῶρος, πῆρα, πῆραν, πῆρας, περαίνω, πείρω* etc.; *lat. per; lith. per* trans, ultra, per; *slav. pere v. पर.*)

पारक्य (a परक, quod ipsum a पर alius, alienus, hostis, suff. य) hostilis, inimicus. *HIT.* 109.6.

पारग (e पार et ग *iens*) ad ripam ulteriorem *iens*, transiens, *translat. perlegens.* *N.* 12.81. 13.44.

पारद *m.* argentum vivum. *AM.*

पारदेश्य *m.* (a परदेश alia regio *s.* य) peregrinator, peregrinus. (Cf. priorem partem *lat. per-egrinus, v. पर.*)

पारावत *m.* columba. *UR.* 37.6.

पारिषद् *m.* (a परिषद् *coetus s.* ञ) unus e coetu, e multitudine, *N.* 18.4.

पारुष्य *n.* (a परुष *s.* य) 1) asperitas, severitas. *HIT.* 102.22. 2) sermo contumeliosus. *BH.* 16.4.

पार्थ *m.* (a पृथा *s.* ञ) a *Prithā* oriundus, *Prithā* natus, cognomen *Pāndavorum*, praecipue *Arg'uni*.

पार्थिव (a पृथिवी terra *s.* ञ) 1) *Adj.* (*fem. ई*) terrenus, terrester. *SA.* 6.18. 2) *m.* princeps, rex. *H.* 4.39.

पार्वतीय (a पर्वत mons *s.* ईय) montanus. *DR.* 8.8.

पार्थ *m. n.* latus. *SU.* 3.26. *N.* 19.16. (Fortasse *gr. πλευρά,*

πλευρόν quasi पार्श्वरि, ejecto आ et प्र, mutato रू in ल; L. Diefenbach apte huc trahit lith. pussē dimidium, per assimil. e pursē.)

पार्श्वतस् Adv. (a praec. s. तस्) ad latus, a latere. Su. 3. 25. 27.

पाष्णि m. f. calx. (Goth. fairzna pro firzna - v. gr. comp. 82. - attenuato आ in i; et germ. vet. fersna nituntur formâ पाष्णि; ita gr. πτέρυγα adjecto τ; cf. पृष्ठ dorsum, tergum.)

पाल् 10. P. interdum A. (रक्षणे क. रक्षे व.) 1) servare, tueri. R. Schl. I. 45. 29.: पालया ऽस्मान्; MAH. 1. 8414.: ऋषीन् अस्मान् बालकान् पालयस्व. 2) regere. R. Schl. I. 5. 11.: ताम् पुरीम् पालयामास; DEV. 1. 11. 12. (V. पा unde पाल्, quod etiam pro Caus. radicis पा habetur, adjecto ल्; cf. hib. fal «guarding, tending cattle», falaim «I hedge, inclose»; v. पाल्.)

c. अनु i. q. simpl. sens. 1. MAN. 1. 27. R. Schl. I. 1. 24.: प्रतिज्ञाम्; II. 34. 43.: निदेशम्.

c. अभि id. MAH. 3. 8472.

c. परि 1) i. q. simpl. BR. 2. 28. N. 5. 44. 2) exspectare. R. Schl. II. 70. 13.: मुहूर्तम् परिपालयताम्.

c. प्रति 1) i. q. simpl. MAH. 1. 3521. 4080. 2) exspectare. UR. 37. 14.: एनम् अवलोकमार्गि परिपालयामि; SAK. 8. 13.: यावद् एताः ... प्रतिपालयामि. Intrans. MAH. 3. 8793.: यावद् आगमनम् मन्थन् तावत् त्वम् प्रतिपालय.

c. सम् servare. MAH. 3. 15249.: प्रतिज्ञाम्.

पाल् m. (r. पाल् s. अ) servator, custos, dominus, rex, in fine comp. N. 2. 8. 21. 17. BH. 11. 26. IN. 1. 1. (Hib. fal «a king, privileged person».)

पालन n. (r. पाल् s. अन्) servatio, tuitio. HIT. 96. 9.

पावक m. (r. पू purificare s. अक्) ignis. (Conferantur, quod ad syllabam radicalem attinet, gr. πῦρ, germ. vet. fur. Goth. fôn, Them. fôna ignis formâ convenit cum पवन et पावन, quae ejecto व् coalescerent in पान, quod gothice sonaret fôna. Fortasse lat. focus e pocus, foveo e poveo sicut fluo e pluo = प्लवामि a r. पु.)

पावन (r. पू s, अन्) 1) n. purificatio, lustramen. BH. 18. 5. 2) Adj. (fem. ई) purus. RAGH. 15. 101.

पाश m. (r. पश् ligare s. अ) funis. SA. 5. 16. (V. r. 1. पश्.)

पाशव (a पशु s. अ, v. gr. 650.) pecuinus. N. 23. 11.

पाशुपत m. (a पशुपति - animalium dominus, nomen Sivi - suff. अ) sagitta miraculosa Sivi. A. 3. 51.

पाषाण m. lapis. HIT. 57. 4.: निकषपाषाण «lapis Lydius». (Cf. r. βάζανος.)

1. पि 6. P. पियामि (गतौ) ire. In dial. Ved. opimare, fecundum reddere, augere; fecundum fieri, augeri. (V. Westerg. et cf. व्यै, पीन.)

2. पि Praep. insep. pro अपि; v. gr. 111.

पिस् 1. et 10. P. (भाषार्थे त्विपि; scribitur पिस्) loqui; lucere.

पिक m. (fem. पिकी) cuculus Indicus. NALOD. 2. 12. (Cf. lat. píca.)

पिङ्ग (r. पिङ्गु tingere, colorare) nigricans e gilvo (Wils. tawny). H. 2. 2.

पिङ्गल (r. पिङ्गु s. अल) id. RAGH. 12. 71.

पिङ्गल (BAH. c पिङ्ग et अल, v. gr. 681.) e gilvo nigricantes oculos habens. H. 2. 2.

पिच्छ 10. P. (कुट्टने क. क्केदे व.) scindere, abscindere.

पिच्छ n. cauda pavonis. Cf. पुच्छ.

पिङ् 6. P. पिङ्गामि (बाधे) vexare. Cf. मिङ्.

1. पिङ्ग 2. A. (वर्णे क. वर्षापूजयोः सम्पर्के वः; scribitur पिङ्ग, gr. 110^a.) pingere, honorare, conjungere. (V. पिङ्ग, पूज्, पृज् i. e. पर्ज्, quod fortasse e पञ्ज् mutata liquidâ r in n; cf. lat. pingo.)

2. पिङ्ग 10. P. (वः; scribitur पिङ्ग, gr. 110^a.) secundum क. i. q. हिंस; secundum व. i. q. भा et सदृह (भाषट्-ठार्थे).

पिट् 1. P. (संहतौ क. संहतौ धनौ व.) coacervare, sonare. (Cf. पिण्ड्.)

पिण्ड् 1. A. 10. P. coacervare, colligere. MAH. 1. 298.: अ-
क्षाह्णयः ... पिण्डता ऽष्टौदश; RAM. I. 26. 5.
(Cf. 2. पाण्ड्, unde पिण्ड् attenuato अ in इ.)

पिण्ड *m.* (r. पिण्ड s. ऋ) 1) frustum. RAGH. 2. 59. 2) libum, popanum, quod majoribus offertur. BR. 3. 8. 3) corpus. RAGH. 2. 57.

पितामह *m.* (e पिता pro पितृ - vel potius e पितरु abjecto रू et producto ऋ, v. gr. 179. - et मह v. gr. 681.) 1) avus paternus, in *Plur.* majores. BR. 3. 6. 2) deus *Brahma* tanquam primitivus pater. SU. 1. 17. 18. 3. 2.

पितृ *m.* (ut equidem puto, e पतृ, attenuato ऋ in इ, पतृ autem pro पातृ a r. पा servare, nutrire, suff. तृ) pater. SA. 5. 93. — *Dual.* पितरौ parentes. SA. 5. 99. — *Plur.*

पितरसु majores, patres. BR. 3. 8. 19. (*Zend. patarē*, nom. *pata*, acc. *pathrēm* pro *patarēm*, v. gr. comp. p. 324.; gr. *πατήρ*; lat. *pater*; germ. vet. *fatar*, *fater*; goth. *fadrein* parentes; hib. *athair* pater pro *pathair*.)

पितृपैतामह *Adj.* (e पितृ pater et पैतामह avitus a पितामह suff. ऋ) paternus et avitus. BR. 2. 14. SA. 7. 7.

पितुराज *m.* (majorum rex, e पितृ et राज rex in *fine comp.*) nomen dei *Yami*. SA. 5. 14.

पितृव्य *m.* (a पितृ s. व्य) patruus. AM. (Fortasse lat. *patruus*, ita ut suff. *uu* = व्य, ejecto य, mutato *v* in *u*.)

पित्त *n.* bilis.

पित्र्य (a पितृ s. य) paternus. MAN. 10. 59.

पित्सु (e पिपित्सु, ejecta syllabā प) *Desid.* radices पतृ.

पित्सत् *m.* (volare volens, part. praes. praec.; nom. पित्सन्) avis. AM. (Cf. *psittacus*.)

पिधान *n.* (r. धा praef. पि pro ऋपि s. ऋन) tegumentum. (Cambro-brit. *fedon* «a skreen».)

पिनङ्ग *v.* नङ्ग.

पिनाक *m. n.* 1) *Sivi* arcus. A. 3. 5. 2) tridens. AM.

पिनाकिन *m.* (a praec. s. इन्) nomen dei *Sivi*.

पिन्व 1. *P.* (scribitur पिव्, gr. 110°.) 1) effundere. RIGV.

64. 6.: पिन्वन्त्यु ऋपो मरुतः; 34. 4.: त्रिः पृक्षो ऋस्मो ऋक्षरे व (ऋक्षरा इव) पिन्वतम् «ter cibum nobis, aquarum instar, effundite (Asvini!)».

2) conspergere, irrigare. RIGV. 64. 5.: भूमिम् पिन्वन्ति पयसा. 3) implere. RIGV. (v. Westerg.) पिन्वतम् ऋपितः (Schol. जलरहिता नदीः) पिन्वतन् धियः. AM.

impleri, turgere. RIGV. 8. 7.: यः कुक्षिः ... समुद्र इव पिन्वते. (Fortasse पिन्व् reduplicatione ortum est e 1. पा bibere - cf. पिवामि - ita ut sensu caus. primitive significet bibere facere; cf. मिन्व्.)

पिपासा *f.* (a पिपास् *DESID.* rad. पा bibere suff. ऋ) bibendi desiderium, sitis. H. 1. 4. SU. 1. 8. (Fortasse gr. *δίψα* e *βίψα* pro *πιψα*.)

पिपासित (a praec. s. इत्, v. gr. 652.) sitiens. SA. 5. 36.

पिप्पलि, पिप्पली *f.* piper. (Gr. *πίπερι*, *πέπερι*; lat. *piper*.)

पिप्पलीमूल *n.* (e praec. et मूल) radix arboris piperis. AM.

पिपु *m.* (fortasse forma redupl., nisi e praep. पि et rad. पु) nota, macula, naevus. N. 17. 5.

पिल् 10. *P.* (क्षेपे क. नुदि र.) jacere, conjicere, mittere.

पिव् *v.* 1. पाः

पिष् 6. *P.* पिंशामि, v. gr. 335. (ऋवयवे) in *dial. Véd.* induere, vestire? RIGV. 68. 5.: पिपेश नाकं स्तुभिः Ros. «decoravit coelum stellis»; *Véd. apud Mādih.*

(v. Westerg.): नक्षत्रेभ्यः पितरो याम् अपिशनः; त्वष्टा चूपाणि पिंशतु; RIGV. V.: वाचम् पिपिशुर वदन्तः. (Cf. पष् ligare, unde पिष् ortum esse videtur attenuato ऋ in इ. Westerg. radicem पिष् explicat per formare, figurare, decorare. Fortasse huc pertinet lat. *tingo*, mutata tenui (ञ् = क) in mediam.)

c. ऋ *i. q. simpl.* RIGV. 5. (v. Westerg.): आ रोदसी पिशानाः.

c. निष् *id.* RIGV. 110. 8.: निष् चर्मण ऋभवो गान् अपिशत «Ribhues! cute vaccam induistis».

पिशाच *m.* *Pis'ác'us*, nomen malorum daemonum. N. 12. 7.

पिशाची *f.* *Fem.* praecedentis.

पिशित *n.* caro. H. 2. 10.

पिशितेषु *Adj.* (TATP. e praec. et इत्सु q. v.) carnis cupidus. H. 2. 3.

1. पिष् 7. *P.* *interdum A.* pinsere, terere, conterere. MAN. 4. 632.: पिन्वन्त्यु ऋहज् चन्दनम्; 4. 261.: पिपे

विलेपनम्; BHATT.16.38.: पेद्याम्य अरीन्. — *Caus.*
id. MAH. 1. 3223.: पुनस् तम् पेपयित्वा. (Lat. *pinso*;
lith. *pes-ia* pistrinum, *Stampfmühle*; gr. *πίσσω* pro
πίσσω, *πίτυρον*.)

c. उत् *i. q. simpl.* MAH. 3. 457.

c. निस् (निष्पिप्, gr. 79.) *id.* H. 4. 54.: निष्पिप्यै 'नम्
बलाद् भूमौ; DR. 9. 3.: तम् भीमो निष्पिपेष महोत-
ले; MAH. 4. 465.: दन्तैर् दन्तान् निष्पिपेष.

c. निस् praef. वि *id.* H. 4. 35. *Fricare.* RAM. Schl. II.
35. 1.: पाणिम् पाणौ विनिष्पिप्य.

c. प्रति *id.* प्रत्यपिपत् pro प्रत्यपिनद्. MAH. 1. 2004. 4.
361.

c. सम् *id.* RAM. Schl. I. 45. 48.

2. पिप् 10. *P.* (हिंसायाम् *κ.*) laedere, ferire, occidere.

3. पिप् 1. *P.* (गतौ *κ.*) ire, se movere. *Cf.* पिस्.

1. पिस् 1. *P.* (गत्याम्) ire, se movere.

2. पिस् 10. *P.* (निकेतनहिंसाबलदानेषु) habitare; laede-
re, ferire; robustum esse; dare.

पी 4. *A.* (e पा, attenuato आ in ई) bibere. MAH. 3. 13611.:
सो ऽपीयत वारि. (*V.* पा.)

पीठ *m. n.* 1) sella, sedile. RAGH. 17. 10. 2) scabellum.
RAGH. 4. 84. 6. 15.

पीठा *f. id.*

पीड् 10. *P.* 1) premere. R. Schl. II. 50. 27.: भुजाभ्याम्
वृत्तपीनाभ्याम् पीडयन्; HIT. 62. 8.: असकृत् पी-
डितं स्नानवस्त्रम् मुञ्चेद् बह्व् 'दकम्. 2) ferire,
percutere, icere. A. 10. 39.: शरवर्षैस् तान् ... ना 'शक्-
नुवम् पीडयितुम्. 3) vexare, contristare, dolore af-
ficere. BR. 3. 14.: पीडिता 'हम् भविष्यामि; N. 9. 11.:
क्षुधया पीड्यमानः; MAN. 5. 50.: व्याधिभिश्च न पी-
डयन्ते. (*Cf.* पिह्.)

c. अभि vexare. N. 12. 90.: भर्तृशोकाभिपीडिता.

c. अत्र premere, tundere. MAH. 1. 6292.: ततो ऽस्य ज्ञा-
नुना पृष्ठम् अत्रपीड्य बलात्.

c. आ vexare. HIT. ed. Ser. p. 116.: आपीडयन् बलं शत्रोः
— आपीडित coronatus (N. 12. 102.) ab आपीड s. इत्.

c. उप 1) vexare. MAN. 8. 67.: क्षुत्तृष्णोपपीडितः. 2) vas-
tare. MAN. 7. 195.: राष्ट्रञ्चा 'स्यो 'पपीडयेत् (Schol.
उत्सादयेत्.)

c. नि 1) premere. R. Schl. I. 44. 1.: अङ्गुष्ठायनिपीडि-
तङ् कृत्वा महोतलम्; RAGH. 2. 23.: गुरोः सदास्य
निपीड्य पादौ. 2) vexare. MAH. 2. 6106.; MAN. 7. 23.

c. नि praef. अभि *id.* MAH. 3. 14759.: करङ् करेणा 'भि-
निपीड्य; 1. 7009.: कन्दर्पवाणाभिनिपीडिताङ्गाः.

c. नि praef. उप pulsare, percutere, icere. *TROP.* दैवेनो-
पनिपीडितः MAH. 2. 2498.

c. परि 1) amplecti. HIT. 65. 13.: ब्राह्मभ्याम् परिपीडितः.
2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39.: ते तु माम् पर्य-
पीडयन् (शरैः). 3) vexare. R. Schl. II. 10. 38.

c. प्र vexare. H. 1. 19.: अम्रेण ... तृष्णयाच प्रपीडिताः.
c. सम् ferire, percutere, icere. MAH. 3. 12121.

पीडा *f.* (r. पीड् s. आ) tormentum, cruciatus. BH. 17. 19.

पीत *v.* पा.

पीन *v.* प्यै.

पील् 1. *P.* (प्रतिष्टम्भे *κ.* रोधे *ν.*) stabilire, immobilem
reddere; arcere.

पीलु *m.* elephantus. AM. (Pers. *پیل پل* *pl.*)

पीव् 1. *P.* (स्थौल्ये) magnum, crassum, pinguem esse. *Cf.*
प्यै, मोव्.

पीवर (r. प्यै s. वर) crassus, turgidus. IN. 5. 10. (*V.* प्यै et
cf. *πῆλός*.)

पुंश्चली *f.* (e पुंस् mas et चल iens in fem.) meretrix.

1. पुंस् 10. *P.* (मर्दे) conterere. *Cf.* 1. पिप्.

2. पुंस् (casus fortes, vocativo sing. पुमन् excepto, format
e पुमांस, unde nom. पुमान्, acc. पुमांसम्, *v.* gr.
238.) mas, vir. BH. 2. 62. 71. (Huc traxerim lat. *mas*,
mar-is pro *masis*, *mas-culus*, abjectâ syllabâ initiali *pu*,
ad quam lat. *pu τού pu-bes* referri posset, quod fortasse
e *pumes*, mutato *m* in mediam ejusdem organi, sicut in
gr. *βροτός* e *μροτός*; fortasse etiam nostrum *Mann*;
germ. vet. *man*, gen. *mannes*, quod per assimil. e *man-*
ses explicari posset, cum पुमांस cohaeret, nisi pertinet
ad मानव.)

पुंस्काम (BAH. e praec. et काम desiderium) maris desiderium habens, maris cupidus. H. 3. 15.

पुक्कश, पुक्कप, पुक्कस *m.* i. q. चण्डाल. AM. पुक्क-
कस *Adj.* (*fem.* ई) vilis, abjectus. HEM.

पुङ्ग *m.* pars pennata sagittae. AM.

पुङ्गव *m.* (e पुम् et गव bos, in compositis solum usurpato, a गो suff. ऋ; vid. गवराज apud. Wils.) 1) taurus. 2) in fine compositorum optimus, princeps (cf. ऋषभ).

पुह् 1. *P.* (प्रमादे) negligentem, socordem esse. Cf. मुह्, युह्.

पुच्छ *m.n.* cauda. DR. 5. 8. Cf. पिच्छ.

1. पुट् 6. *P.* (संश्लेषणे *k.* श्लेषे *v.*) amplecti.

2. पुट् 10. *P.* पोठयामि (भाषार्थे *k.* चूर्णभासि *v.*) loqui; lucere; conterere. Cf. पट्, पठ्, पुथ्, मुण्ट्.

3. पुट् 10. *P.* पुटयामि (संसर्गे) conjungere, ligare, nec-
tere.

पुट्ट् 10. *P.* (अल्पोभावे *k.* तौह्ये *v.*) exiguum esse; va-
cuum esse.

पुण् 6. *P.* (शुभे *k.* धर्मे *v.*) purum fieri; justum, honestum
esse vel fieri. *k.*: पुणति स्वानेन जनः. (Cf. पू cl. 9.

पुनामि.)

पुण्ड् 1. *P.* (मर्दे; scribitur पुड्, gr. 110^a.) conterere. Cf.

2. पुट्, पुंस, मुण्ट्, मुट्ट्.

पुण्डरीक *n.* alba lotus; *v. sq.*

पुण्डरीकोदरप्रभ (BAH. e पुण्डरीकोदर - पुण्डरीक +
उदर albae loti venter - et प्रभा splendor) albae loti
ventris splendorem habens. H. 1. 32.

पुण्य (r. पुण् s. य) 1) *Adj.* purus, justus, bonus, pulcher.
N. 12. 37. IN. 2. 1. 9. 23. BH. 7. 9. 2) *n. Subst.* virtus. N.
15. 17. Lass. 34. 7. IN. 2. 4.

पुण्यकर्तृ *m.* (e praec. et कर्तृ) qui virtutem exercet, ju-
stus, probus, sanctus. IN. 2. 4.

पुण्यकर्मन् (BAH. ex पुण्य et कर्मन् factum) bona, justa
facta habens i. e. agens. IN. 1. 22.

पुण्यकृत् (ex पुण्य et कृत् q. v. faciens) i. q. पुण्यकर्तृ.
BH. 6. 41.

पुण्यगन्ध (BAH. ex पुण्य et गन्ध odor) suavem odorem
habens, bene olens. IN. 2. 23.

पुण्यगन्धिन् (a पुण्यगन्ध suavis odor suff. इन्) suavi
ordore praeditus. IN. 2. 2.

पुण्यवत् (a पुण्य s. वत्) 1) virtute praeditus, bonus,
justus, probus. 2) felix, fortunatus. AM.

पुण्याह *n.* (e पुण्य et अह dies, *v. gr.* 681.) dies festus
(Wilson: *A holy day*).

पुत्र *m.* filius. In *Plur.* et ubi in initio comp. pluralem habet
sensus, 1) filii, 2) liberi, tam masculini quam feminini.

BR. 1. 19. Scribitur etiam पुत्रत्र. (Armor. paotr puer;
pers. pusr filius, puer; lat. puer; *v.* पुत्री.)

पुत्रक *m.* (a praec. s. क) filius. Lass. 2. 15.

पुत्रदार *n.* (DVANDV. e पुत्र et दार, *v. gr.* 660.) liberi et
uxor. BR. 1. 19.

पुत्रपौत्रिन् (ex comp. DVANDV. पुत्रपौत्र suff. इन्) filios
et filiorum filios habens vel liberos et liberorum liberos
habens. SA. 5. 57.

पुत्रिका (Fem. टौ पुत्रक, mutato penultimo अ in इ)
filia. N. 16. 6.

पुत्रिन् (a पुत्र s. इन्) liberos habens. N. 24. 13.

पुत्री *f.* (a पुत्र signo fem. ई) filia. SA. 1. 29. (Hib. piuthar
«a sister».)

पुत्रीय (a पुत्र s. ईय) ad filium, ad filios, ad liberos spec-
tans. RAGH. 10. 4.

पुथ् 4. *P.* praesertim 10. *P.* पुथ्यामि, पोथयामि conterere.
DR. 8. 22.: गजः ... पतन् अवाकिशरो भूमौ हस्त्यारो-

हान् अपोथयत्; MAH. 4. 643.: तस्य पोथयामि पदा
शिरः; 3. 11106.: महावृत्तान् पोथयन्; 5. 5021.: पोथ-
यामास तान् सर्वान्; 3. 545.: सर्वान् सर्पान् अपोथ-
यत्. (Cf. पुन्थ्, पुण्ड्, 2. पुट्ट्, मथ्, मन्य्, मुट्ट्,
मुण्ट्, कुन्थ्, lat. quatio, concutio, mutata labiali in gut-
turalem, sicut e. c. in quinque = पञ्च; *v.* कुन्थ्.)

c. वि id. DEV. 2. 57.: विपोथिता निपातेन गद्या भुवि
शेरते; MAH. 4. 1105.: अश्वान् अस्य व्यपोथयत्.

पुनर *Adv.* 1) iterum, denuo, rursus. N. 8. s. 15. 16. Sacpe
repetitur. N. 7. 16. 2) retro. पुनर एष्यति redibit. DR.

6.16. 3) adhuc. DR.9.4. 4) autem, vero. UR.47.9. 58.8. - किम् पुनरुक्तं व. किम्.

पुनरुक्त (e पुनरुक्त et उक्त dictus) 1) repetitus, v. sq. 2) superfluus, supervacuus. UR.39.10.89.9.

पुनर्जन्मन् (e पुनरुक्त et जन्मन्) 1) *KARM.* n. regeneratio, nova nativitas. BU.8.15. 2) *BAH.* m. (repetitam, alteram nativitatem habens) *Brâhmanus*, v. द्विज, द्विजाति.

पुनर्लाभ m. (ex पुनरुक्त et लाभ adeptio) recuperatio. N. 16.23.

पुन्य् 1. P. (हिंसायां सङ्कलेशे क. कृत्ये ऋ; scribitur पुन्य, gr. 110⁹.) vexare, occidere. ऋ. पुन्य.

पुत्राग m. nomen arboris (Wils. Rottleria tinctoria). N. 12.40.

पुमांश्च व. पुंश्च.

1. पुर 6. P. (अग्रगमने क. अग्रगत्याम् ऋ.) praecedere, ire. Cf. पर.

2. पुर f. (Nom. पुर, पूः) urbs. RAGH. 16.23. v. sq.

पुर n. (ut videtur, a rad. पृ vel पूर implere, v. Lass.) urbs. ऋ. पुरो.

पुरःसर m. (e पुरश्च q. v. et सर a rad. सृ suff. अ) antecedens, dux.

पुरतश्च Adv. (a पुरश्च abjecto च suff. तश्च) coram. Vaivarta-Pur. Stenzl. 2. 70.

पुरन्दर m. (urbem findens, urbium destructor, e पुर in Acc. et दर a rad. दृ suff. अ, v. gr. 645.) nomen *Indri*. IN. 3.2.

पुरश्च Praep. 1) ante, in initio comp; v. धा, पुरःसर, पुरोगम etc. 2) coram, c. gen. MEGH.3. (Cf. पर, goth. *faur* ante pro *fur*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *fora*, *for*, nostrum *vor*; fortasse lat. *coram* e *poram*, *palam* e *param*; boruss. vet. *pirs-dan* ante, coram.)

पुरस्कृ (e पुरश्च et कृ facere) primo loco ponere. SU. 3. 9.

पुरस्तात् (a पुरश्च s. स्तात्, v. gr. 652.) coram, c. gen. A.4. 10. Absol. in fronte. BH. 11.40.

पुरा Adv. 1) antea, olim. H. 1.30.4.10. N. 10.8. 2) prius-

quam, antequam. DR. 6.20.21.; cum ablat. A. 4.20. SA. 5.99. (Cf. पुरश्च et v. पर.)

पुराण (a पुरा) 1) Adj. (fem. आ et ई) antiquus, priscus. M. 56. BH. 2.20.15.4. 2) n. nomen carminum mythologicorum, octodecim numero.

पुरातन Adj. (fem. ई, a पुरा suff. तन) antiquus, pristinus. SU. 1.1. N. 24.49. BH. 4.3.

पुरो f. (a पुर n. urbs, signo fem. ई) urbs. IN. 1.42. N. 13. 47. (Gr. *πύρις*; fortasse lat. *urbs*, litteris transpositis.)

पुरोष n. faeces, excrementum. HIT. 85.9.

पुर 1) Adj. m. f. n. (r. पृ i. e. पूर implere s. उ) multus. AM. 2) m. nom. pr. regis. (Cf. पुल, पुल्ल, पूर, पूर्ण; gr. *πολύς*, goth. *filu*, germ. vet. *filu*, *filo*, *vilo*, nostrum *viel*, lat. *plus* quasi पुरोयश्च, *plurimus* e *plusimus*; fortasse hib. *mor* «great, big; bulky, many, noble», *moradh* «augmentation» mutata labiali mutata in nasalem ejusdem organi; ita lat. *mul-tus*; v. पूर, पूर्ण.)

पुरुष m. 1) vir, mas, homo. IN. 4.2. H. 2.30. BR. 1.8. 2) famulus, minister. N. 13.65. 18.5.11.18. SA. 5.15. 3) anima, animus, spiritus. BH. 8.10.22.13.19. etc. 15. 16. etc. 4) nomen arboris. SA. 6.5.

पुरोगम m. (ex पुरश्च et गम iens) praeiens, dux. N. 12.123.

पुरोडाश m. butyrum purificatum sacrificium. DR. 6.23.

पुरोधश्च m. (ex पुरश्च ante et धश्च a धा ponere suff. अश्च) sacerdos. BH. 10.24. Cf. पुरोहित.

पुरोहित m. (antepositus ex पुरश्च et हित) id.

पूर्व 1. P. (पूरणे क. पूर्तौ ऋ.) implere. Cf. पर्व, पूर, पृ.

1. पुल्ल 1. et 6. P. वेल्लामि, पुल्लामि (महत्त्वे) magnum esse vel fieri. (ल् pro र, cf. पुर.)

2. पुल्ल 10. P. (सङ्घाते क. उच्छ्रितौ ऋ.) coacervare; eminerere, altum, magnum esse; v. 1. पुल्ल.

पुल्ल (r. पुल्ल s. अ) 1) Adj. magnus, amplus. 2) Subst. m. erectio pilorum. (Cf. lat. *pilum*, v. sq.)

पुल्लक m. (r. पुल्ल s. अक) erectio pilorum. (Cf. lith. *plauka-s* coma, quod etiam a तु volare derivari potest.)

पुल्लिन n. (r. पुल्ल s. इन) 1) insula. MEGH. 42. 2) ripa. RAGH. 14.52.

पुलोमन् *m. nom. pr. Asuri. A. 10. 7.*

1. पुष् 1. 9. 10. *p.* पोषामि, पुष्णामि, पोषयामि. Nutrire.

BH. 15. 13.: पुष्णामिचौ षधीः सर्वाः; MAH. 3:

1963.: सुतान् इव पुषोष तान्; 13639.: पुत्रान् नार्यः

पुष्णन्ति; HIT. ed. Ser. p. 37.: किम् अहम् परिषण्डेना

त्मानम् पोषयामि; H. 4. 50.: मांसैः पुष्टः. — *Caus.*

nutriendum curare. SAK. 107. 7.: स्वम् अपत्यज्ञातम्

अन्यद्विजैः परभृताः पोषयन्ति.

c. परि 10. nutrire, sustentare. BHAR. 2. 38.: तस्मिंश्च (लो-

के) परिपोष्यमाणे.

c. सम् 9. augeri, crescere. BHAR. 2. 13.

2. पुष् 4. *p.* 1) nutrire. BHATT. 17. 32.: देहम् इहा पुष्यः

सुरामिषैः 2) frui, possidere. R. Schl. 94. 10.: त्रि-

यम् पुष्यत्य् अयङ् गिरिः; RAGH. 16. 58.: वणम् पु-

ष्यत्य् अनेकं सरयुप्रवाहः; 18. 31. 3) adipisci. RAGH.

3. 22.: दिने दिने पुषोष वृद्धिम् (Schol. लेभे).

पुष्कर *m.* 1) piscina, lacus. 2) lotus flos (Wils. *Nelumbium speciosum* or *Nymphaea nelumbo*). 3) *n.*

pr. regis, fratris *Nali*.

पुष्कराक्ष (*BAH. ex praec. et अक्ष oculus*) loti similes oculos habens. H. 2. 19.

पुष्करिणी *f.* (a पुष्कर *s.* इन् in *fem.*, v. *euph. r.* 94^a.) lotorum lacus, lacus in *universum*. A. 4. 50.

पुष्कल excellens, eximius. SU. 4. 4. BH. 11. 21.

पुष्टि *f.* (r. पुष् *s.* ति) incrementum; prosperitas. RAGH. 18. 32.

पुष्प 4. *p.* (ut videtur, Denom. a पुष्प) florere. V. पुष्पित-

पुष्प *m.* (ut videtur, a r. पुष्प) flos.

पुष्पलिङ्ग *m.* (nom. -लिङ्ग, e पुष्प et लिङ्ग lambens) apis. AM.

पुष्पवत् (a पुष्प *s.* वत्) 1) floribus praeditus. 2) *m. Du.*

पुष्पवन्तो sol et luna. AM.

पुष्पवती *f.* (*fem. praec.*) mulier menstrualis. AM.

पुष्पित (a पुष्प *s.* इत्, v. gr. 652. et cf. कुसुमित SA. 4. 26.)

flores habens, floridus, florens. H. 1. 11. N. 12. 102. SA. 4. 31. *TRP. BH. 2. 42.*

पुस्त 10. *p.* (आदरानादरयोः *x.* बन्धे अनादृत्यादृत्योः *v.*) venerari; spernere; ligare. (Cf. पूज्, वस्त्.)

पुस्तक *n.* (r. पुस्त *s.* अक) liber, codex.

पू 9. *p. A.* et 1. *A.* पुनामि, पुने (gr. 385.), पवे. Purificare,

lustrare. R. Schl. proem. 3.: पुनाति भुवनम् पुण्या

रामायणमहानदी; MAH. 3. 6030.; MAN. 11. 248.: भूण-

हणम् ... पुनन्ति; MAH. 3. 7081.: कुलम् पुनीते; BHATT. 6. 61.: पवसे हविः; 1. *p.* BH. 10. 31.: पवनः पवताम्

अस्मि. — *Pass.* MAN. 2. 62.: वृद्धाभिः (अद्रिः) पूयते

विप्रः पूत lustratus. BH. 4. 10. 9. 10. *Caus.* facere ut

alqs lustretur, lustrare. MAH. 5. 414.: पावयिष्यामि व-

त्रिणम्. (Cf. lat. *pū-rus, pu-tare*; lith. *pūs-tas* desertus, vastus (e *put-tas*? v. gr. comp. 102.), *pus-tau* acuo,

v. तिज्, तेजस्; germ. vet. *bar* purus, nudus, inanis

fortasse a *Caus.* पावयामि mutato *v* in *r* sicut in *birumēs* sumus = भवामस्, gr. comp. 20. V. पावक, प-

वित्र.)

c. परि *i. q. simpl.* MAN. 8. 330. 331.

c. वि *id.* MAH. 2. 1150.

पूज *m.* acervus, multitudo, turba. A. 3. 32. (Cf. idem valentia पुङ्ग *m. n.*, पुञ्ज *m.*)

पूज् 10. *p.* *interdum A.* honorare, colere, venerari. H. 4.

57.: अपूजयन् नरव्याघ्रम्; SU. 4. 21.: पूजयिष्यंस्

तिलोत्तमाम्; N. 2. 14.: सुपूजितौ; 13. 22.; MAH. 1.

4117.: अपूजयन्त वाग्भिरु नरव्याघ्रम्; HIT. 71. 13.:

बध्नीयात् पूजयेत् वा. — पूजित ornatus. H. 1. 31.:

कुन्तीं सर्वलक्षणपूजिताम्.

c. अभि *i. q. simpl.* N. 3. 16.: मनोभिस् त्व् अभ्यपूजयन्.

R. Schl. II. 76. 12.: तथे 'ति वाक्यन् तस्या 'भिपूज्य.

c. प्रति *id.* MAN. 1. 1.: प्रतिपूज्य यथान्यायम् (मनुम्);

R. Schl. I. 26. 4.: तान् ऋषीन् प्रतिपूज्य; I. 11. 10.:

साधु इति तद्वाक्यम् प्रत्यपूजयन्.

c. सम् *id.* IN. 2. 10. 3. 3. 5. 47.

पूजा *f.* (r. पूज् *s.* आ) honor, reverentia, veneratio, cultus.

N. 21. 20. IN. 5. 19.

पूण 10. *p.* (सङ्घाते) coacervare. (Cf. पूर्ण plenus, unde

पूण ortum esse videtur ejecto र्.)

पूति *f.* 1) (a r. पू s. ति) purificatio. 2) (a r. पूय foetere abjecto य s. ति) foetor, odor malus. BH. 17. 10.

पूप *m.* placenta. AM.

पूय 1. *A.* (विशरणे दुग्न्धे *κ.* दुग्न्धशीर्षयोः *र.*) dissolvi, putrescere; foetere. (Cf. lith. *pūwu* putresco, fut.

pū-su; gr. *πύου*, *v.* पूय, *πύος*, *πύου*; lat. *pūteo* denomin. esse videtur a perditō nom. substant. vel adject., *v.*

पूति; *puter*, *putresco*; *foeteo* mutata tenui in aspir. sicut e. c. in *fluo* = पु; goth. *fūls* putridus; hib. *putar* «putrid, stinking».)

पूय *n.* (r. पूय s. अ) pus. (Gr. *πύου*; lat. *pus*.)

पूर 10. *P. interdum A.* 1) implere (*Part. pass.* पूरितः पूरिषः pertinet ad पृ). SA. 5. 1.: कठिनम् पूरयामास; N. 2.

11.: घोषेण पूरयन्तो वसुन्धराम्; HIT. 46. 11.: जल-विन्दुनिपातेन क्रमशः पूर्यते घटः; MAH. 3. 8819.: पूरयस्व समुद्रम्; RAGH. 9. 63.: शरपूरितवक्त्रान्ध्रान्;

R. Schl. I. 75. 3.: पूरयस्व धनुः श्रेणः; *inde* 2) tendere *arcum*. R. Schl. I. 67. 8.: धनू राजभिर् अशक्यम् पूरितुम्. 3) satisfacere, respondere. HIT. 49. 2.: पूरयन्ति मनोरथान्; MAH. 1. 6489.: कामम् पूरयिष्यन्ति मे ह्याः.

(*V.* पृ, पुरू, पूर्ण, पुल et cf. lat. *pleo* = पूरयामि - *v.* gr. comp. 109^a. 6. - ejectionē vocali, mutato *r* in *l*; de gr. *πύπλυμι* *v.* पृ, पिपर्मि; hib. *furain* «plenty, abundance, excess», *furthánach* «plentiful», *furthain* «satiety, sufficiency».)

c. अनु explore, satisfacere. GITA-GOV. 1. 25.: अनुपूरयतु प्रियम् वः.

c. अभि praef. सम् *i. q.* *simpl.* MAH. 3. 10723.: बालुकाभिः ... गङ्गां समभिपूरयन्.

c. आ *id.* BH. 11. 30.: तेषामिह आपूर्य जगतः; DEV. 2. 32.: नादेन घोरिण कृत्स्नम् आपूरितञ् जगतः; MAH. 1. 1302.

c. आ praef. सम् 1) implere. MAH. 1. 2473. 2) tendere *arcum*. RAM. I. 28. 41.: तन् न देवाः समापूरयितुं शक्ताः.

c. प्र implere. HIT. 20. 9.: प्रपूर्यते (उदरः).

c. प्र *id.* H. 1. 3.: दिशः सम्पूरयन् नादैः.

पूरुप *m.* vir, mas. HIT. 28. 17.

पूर्णा *v.* पृ.

पूर्व (de declin. *v.* gr. 279.) 1) prior. BR. 2. 34. H. 3. 18.

BH. 4. 15. 2) orientalis, SU. 2. 12. *De पूर्व in fine comp.* *v.* gr. 680. (Cf. पर, पुरस्, पुरा, प्रथम; zend. *pasra* *pašrya* primus; russ. *pereyi* id.; hib. *foirfe* «old, ancient, perfect, worthy».)

पूर्वचित्ति *f.* (e पूर्व et चित्ति, quod seorsim non invenitur) nom. pr. *Apsarasae*. IN. 2. 29.

पूर्वतरम् *Adv.* (Acc. neut. a पूर्वतर prior a पूर्व suff. तर) prius, antea. BH. 4. 15.

पूर्वतस् *Adv.* (a पूर्व s. तस्) orientem versus. RAGH. 3. 42.

पूर्वम् *Adv.* (Acc. neut. *τῶ* पूर्व) 1) prius. SU. 4. 18. 2) antea, olim. IN. 1. 41. BR. 1. 20. SA. 3. 13.

पूर्वीह्न *m.* (*κ. ANM.* e पूर्व et अह्न dies in fine comp.) prior pars diei, tempus antemeridianum.

पूल 1. et 10. *P.* (सङ्घाते *κ.* संहतौ *र.*) coacervare. (Cf. पूर, unde पूल mutato *r* in *l*.)

पूष् 1. *P. i. q.* पुष्.

पूषन् *m.* (r. पूष् s. अन्) sol. AM.

1. पृ 5. *P.* पृषोमि (प्रीतौ) exhilarare. Cf. प्री, पृङ्.

2. पृ 6. *A.* प्रिये (व्यायामे) laborare, operam dare, occupatum esse.

c. आ praef. वि *id.* व्यापृत occupatus. MAH. 2. 2126.: मा व्यापृतः परकार्येषु भूः; 1. 7281.: वैवस्वतो व्यापृतः सत्रहेतोः; 4. 597.: व्यापृतो गोषु; R. Schl. II. 39. 14.: व्यापृतम् वित्तसञ्चये. — *Caus.* occupare, occupatum tenere. RAGH. 2. 38.: वनद्विपानान् त्रासार्यम् अस्मिन्

अहम् वनकुक्षौ व्यापारितः शूलभृताः; 7. 54.: स दक्षिणान् तूणमुखेन वामम् व्यापारयन् हस्तम्; 6. 19.: एकम् व्यापारयामास करङ् किरिटे. (Cf. पृ, पूर implere; पृत occupatus proprie oneratus, chargé.)

3. पृ 10. *P.* पारयामि (पूषो *κ.* पालने पूर्तो *र.*) implere; nutrire, sustentare. Cf. पृ, पूर.

1. पृच् 7. *P.* पृषाचिमि. 1) miscere, conjugere. RAGH. 2. 13.: पृत्ताञ् तुषारैः पवनः; BHATT. 6. 39.: अपृषाञ् धनु-

षा शरम्. — De आपृच्, उपपृच्, प्रपृच् in dial. *Véd.* v. Westerg. (Cf. पृञ्, पृञ्ज्, वृच्; Graffius - III.769. - apte huc refert gr. *πλένω*, ut videtur e *πέρνω* cum λ pro ρ, quod in *πόρκης*, *πόρκος* servatum est; lat. *plico*, *plecto*; germ. vet. *FLAHT*, *flühtu*, *flaht*, *fluhtumés*.)
c. सम् conjugere. सम्पृक्त conjugatus. MAN. 9.322. 12. 14. 19.; R. Schk II. 65. 8. RAGH. 1. 1.

2. पृच् 1. et 10. P. 2. A. i. q. पृच् cl. 7.

पृच्का f. (r. प्रक्क correptâ syllabâ ऋ in ऋ, suff. आ) interrogatio, quaestio. AM.

पृक् v. प्रक्.

पृञ् 2. A. i. q. पृच्.

पृञ् 2. A. (scribitur पृच्, gr. 110^a.) id.

पृञ् 2. P. A. (scribitur पृञ्, gr. 110^a.) id.

पृङ् 6. P. (सुखे क. मुदि र.) voluptate frui, gaudere, lactari. (Cf. मृङ्, मुद्, पृ.)

पृण् 6. P. in dial. *Véd.* implere. (V. Westerg. et cf. पृ, पृ, पूर, पूण्.) De अभिपृण, आपृण, उपपृण in dial. *Véd.* v. Westerg.

पृय् 10. P. (प्रक्षेपे) jacere, projicere, extendere. (V. प्रय, unde पृय, ejecto ऋ.)

पृयक् Adv. separatim, seorsum, singulatim. DR. 6.1. A. 2. 3. BH. 5.4. 13.4. *Repetitum.* BH. 1. 13. — पृयक्कर्तुम् abscindere. DEV. 3. 15. (Ag. Benary huc trahit lat. *prilus*, ita ut mutilatum sit e *prithous*, «*Römische Lautlehre*» p. 293.)

पृयक्त्वा n. (a पृयक् s. त्व) specialitas. BH. 9. 15.

पृयक्जन m. (KARM. e पृयक् et जन) homo inferioris ordinis, plebejus, de plebe. H. 1. 50.

पृयक्भाव m. (KARM. ex पृयक् et भाव existentia) i. q. पृयक्त्वा. BH. 13. 30.

पृया f. cognomen *Kuntiae*. IN. 5. 55.

पृथिवी f. (v. पृथ्वी) terra.

पृथिवीपति m. (terrae dominator e praec. et पति dominus, dominator) rex.

पृथिवीक्षित् m. (e पृथिवी et क्षित् q. v.) terrae dominator, rex. N. 5. 4.

पृथु (sem. पृथु et पृथ्वी, compar. प्रथीयस्, superl. प्रथिष्ठ, r. प्रथ् s. उ) latus, amplus, magnus. N. 19. 13. IN. 5. 5. 27. (Gr. *πλατύς*; lith. *platus* id.; anglo-sax. *brád*; goth. *bráid-s*; nostrum *breit*; hib. *farsaing* «wide, ample» mutato थ् in s, *farsneachd* «width», *farsnighim* «I widen»; lat. *latus* e *platus*?)

पृथुल (a praec. s. ल) id. AM.

पृथुलोचन Adj. (BAH. ex पृथु et लोचन oculus) magnos oculos habens. IN. 5. 27.

पृथुश्रोणी f. (e पृथु et श्रोणी lumbus, femur, clunis) lata, turgida femora habens. IN. 5. 5.

पृथ्वी f. (magna, lata, fem. a पृथु) terra, cf. मही; *usitatus est* पृथिवी; quod e पृथ्वी inserto इ ortum esse censeo. (*) (Cambro-brit. *priz* «mould or earth».)

पृष् 1. P. (सेके) inspergere, adspargere, irrigare. Cf. वृष्. पृषत् (Part. praes. rad. पृष्) inspergens, adspargens, irrigans. — Subst. 1) n. gutta. AM. 2) m. (nom. पृषन्) nomen animalis, Wils. «the porcine deer». AM. Fem. पृषती. RAGH. 8. 58.

पृषत् m. (r. पृष् s. अत्) 1) gutta. RAGH. 3. 3. 2) nomen animalis (v. praec.). DR. 4. 15.

पृष्ट v. प्रक्.

पृष्ट n. (fortasse e praep. प्र et स्थ stans, nisi, quod sensui magis congruit, e परा correpto ऋ in ऋ, et स्थ, v. उपस्थ) dorsum, tergum. H. 1. 16.

पृष्टत् Adv. (a praec. s. त्) a tergo. SU. 3. 26. 27. BH. 11. 40.

पृ 3. et 9. P. पिपर्मि, पृणामि (v. gr. 385.) 1) implere. RIGV. V. (v. Westerg.): यः समुद्रान् पिपर्मि. Part. pass. पूर्ण (gr. 607.) impletus, plenus. MAH. 3. 16625.: पूर्णो वर्षे. Etiam पूर्त. PAN. VIII. 2. 57. 2) satiare. RIGV. (v. Westerg.): पिपृतन् नो भरीमभिः (= भरिमभिः).

(*) Wilsonus deducit पृष्ठी a पृथु nomine regis, पिथिवी vero a rad. प्रष् celebrem esse.

3) largiri. RIGV. 33. 21.: वृणीत भेषजम्. 4) servare, tutari, custodire. RIGV. V. (v. Westerg.): ता अंहसः पि-
वृहि. 5) trajicere, traducere. *ibd.*: पारं नः ... पर्वन्; v.
अतिपृ, तिरःपृ. (V. पृ, पूर, पूल, पृण, पूण et cf. gr.
πίμπλημι cum पिपर्मि; cum *part. pass.* पूर्ण impletus,
plenus cf. lith. *pilna-s*, lat. *plenus*, goth. *fulls*, Them.
fulla per assimil. e *fulna*; cum formâ पूर्त cf. hib. *paitt*
«abundant, plentiful, copious», lith. *pri-pilla-s* plenus.)

c. अति trajicere, traducere. RIGV. 97. 8.: स नः सिन्धुम्
इव नावया तितर्षा (= अतिपर्ष, imper. praet. mtf.);
99. 1.: स नः पर्षद् अति दुःखानि.

c. अभि implere. अभिपूर्णा impletus, plenus. DR. 4. 19.

c. तिरस्त्र trajicere, traducere. RIGV. V. (v. Westerg.): दुर्गा
पिपृतन् तिरो नः.

c. परि परिपूर्णा impletus, plenus. N. 13. 64.

पेट *m.* (r. पिट् s. अ) corbis, canistrum. AM. V. sq.

पेटक *m.n.* (r. पिट् s. अक) *id.* UR. 86. 3.

पेण् 1. P. (पेषगतिश्लेषेषु) conterere, ire, amplecti.

पेल्ल 1. P. (गतौ K. चाले गतौ v., proprie पिल् q. v.) ire,
se movere, vacillare. (Cf. चल्ल e कल्ल.)

पेल्लव tener, tenuis, subtilis. AM.

पेव् 1. A. (सेवने K. सेवे v.) servire, colere, venerari.
Cf. मेव, म्लेव, प्रेव, सेव.

पेशल (r. पिष् s. अल) 1) pulcher, gratus, suavis, amoe-
nus. MEGH. 75. (Schol. मनोहर). 2) *ut videtur*, indutus,
conjunctus, praeditus. SA. 5. 35.: शक्तिपेशल; UP. 3.:

प्रीतिपेशल.

पैतामह (a पितामह avus paternus) avitus, ad avum pa-
ternum spectans.

पैतृक (a पितृ s. क) paternus. MAN. 9. 104.

पैशुन *n.* (a पिशुन crudelis, vilis) crudelitas, improbitas.

1. पोत *m.* (*fem.* पोती, fortasse a r. पुष् abjecto ष, nisi
potius पोत pro पात, a r. वा nutrire, ita ut आ attenua-
tum sit in ऊ, unde ओ adjecto *gunae* incremento; v. पोत्र
et cf. Pott. I. 493.) pullus, catulus. H. 2. 18. (Cf. lith.
pauta-s ovum; gr. *πῶ-λος*; lat. *pullus*, *pūsus*; goth. *fula*

pullus, Them. *fulan*; germ. vet. *folo m.*, *fuli n.*; v. r.
पाल.)

2. पोत *m.* (*ut videtur*, a r. पू s. त) *navicula*, *scapha*.
75. 4.

पोत्र *n.* (*ut videtur*, pro पात्र a r. पा s. त्र, v. पोत) *rostrum*
suis. RITU-S. 1. 17. (Hib. *bus* «a mouth, a lip, a snout»,
pus «a lip».)

पोत्रिन *m.* (a praec. s. इन्) *sus*. AM.

पोषण *n.* (r. पुष् s. अन्) *actio alendi, nutriendi*. BR. 2. 8.

पौत्र *m.* (a पुत्र s. अ) *filius filius, nepos*.

पौर *m.* (a पुर urbs s. अ) *oppidanus*. N. 25. 7.

पौरव (a पुरु s. अ, v. gr. 650.) *ad Purum pertinens, Purūs*
proprius, a Puru oriundus. IN. 5. 40.

पौरुष *n.* (a पुरुष s. अ) 1) *virilitas*. 2) *actio hominum*.
HT. 6. 14. 3) *semen virile*.

पौर्णमास (*fem.* ई, a पूर्णमास plenilunium suff. अ) *ad ple-
nilunium pertinens, plenilunium habens, e. c. पौर्णमासी
निशा plenilunii nox*. N. 16. 14.

पौर्वदेहिक (a पूर्वदेह prius corpus suff. इक) *ad prius
corpus pertinens, prioris corporis proprius*. BH. 6. 43.

पौर्वाहिक (a पूर्वाह्न q. v. s. इक) *antemeridianus*. SA. 4.
10. 7. 1.

पौलोम (a पुलोमन् s. अ) *a Pulomano oriundus*. A. 10. 2.

पौलोमी *f.* (Pulomani filia, a praec. signo *fem.* ई) *cog-
nomen Saciae, Indri uxoris*. UR. 49. 4.

प्याय् 1. A. i. q. प्यै.

1. प्युष् 4. P. (भागे दहि) *dividere, distribuere, urere*. (Cf.
उष्, unde प्युष् *urere praef. पि.*)

2. प्युष् 10. P. (उत्सृजे K. उत्सृजि v.) *dimittere*. Cf. व्युष्.

प्यै 1. A. (वृद्धौ) *pinguescere, crescere*. *Part. pass.* पीन
pinguis, corpulentus, crassus, turgidus. N. 5. 6. *Etiam*
प्यान. PAN. VI. 1. 28. (V. पोवर et cf. gr. *πῆαρος, πῆας,
πῆων, πῆμελή*; lat. *pinguis*; island. vet. *feit-r* *pinguis*;
anglo-sax. *faett*; germ. vet. *feizt*; nostrum *feist, fett*; v.
Graff. III. 738.)

c. आ 1) *pinguescere, crescere*. RIGV. 91. 16.: आप्याय-

स्व. — आप्यान pinguis, turgidus. BHATT. 5. 16. 9. 2.
 2) augere, corroborare. MAH. 5. 508.: अप्यायधन् तप-
 सा तेजसा माम्. — Caus. 1) pinguefacere, augere,
 amplificare. MAH. 3. 135/2.: तेजसा तव तेजो विष्णुर्
 आप्यायिष्यति; R. Schl. I. 28. 30.: तपोयोगबलेनै
 नम् आप्याययितुम् अर्हसि. 2) exhilarare, oblectare.
 MEGH. 45.: आप्याययेस् तम् मयूरम्. V. आप्यायित.
 c. आ praef. सम् *id.* BHATT. 14. 62.: मन्युर् अस्य समा-
 पिष्ये. — Caus. MAH. 3. 8725.: स समाप्यायितो वि-
 ष्णुना बलवान् समपद्यत.
 प्र (fortasse e पर q. v.) Praep. insep. v. gr. 111. (Gr. $\pi\rho\theta\theta$,
 lat. *pro*; lith. *pra*, *pri*, *pro*; slav. *pro*, *pri*; goth. *fra*, *fri*;
 germ. vet. *fra*, *far*; hib. *fur*, *for*, *foir*, v. Pictet p. 90.;
 huc etiam traxerim hib. *fri* «with, by, through, on».)
 प्रकार *m.* (r. कृ praef. प्र s. अ) acervus, multitudo. A. 8. 3.
 प्रकार्ष *m.* (r. कृष् praef. प्र s. अ) excellentia, praestantia.
 HIT. 121. 2.
 प्रकामतस् *Adv.* (a प्रकाम voluptas s. तस्) voluptarie,
 cum voluptate. H. 2. 14.
 प्रकार *n.* (r. कृ praef. प्र s. अ) modus. N. 13. 23.
 प्रकाश (r. काष् praef. प्र s. अ) 1) clarus, lucidus, collu-
 stratus. BH. 14. 11. 2) manifestus. BH. 7. 25. — प्रका-
 शम् *Adv.* clare, clarâ voce. HIT. 10. 15. — प्रकाश *m.*
 lumen, lux. UR. 70. 5.
 प्रकाशक (r. काष् praef. प्र s. अक) clarus, lucidus. BH.
 14. 6.
 प्रकाशता *f.* (a प्रकाश s. ता) claritas, celebritas. N. 26. 37.
 प्रकीर्ति *f.* (r. कृ praef. प्र s. ति; v. कृत्, कीर्ति) gloria.
 BH. 11. 36.
 प्रकृति *f.* (r. कृ facere praef. प्र s. ति) 1) natura. BH. 3. 5.
 33. 7. 4. 9. 7. 8. 10. 2) *plur.* प्रकृतयस् subditi. N. 7. 13.
 प्रकृष्टत्व (a प्रकृष्ट excellens, praestans - v. कृष् praef. प्र-
 suff. त्व) excellentia, praestantia. HIT. 131. 5.
 प्रकोप *m.* (r. कुप् praef. प्र s. अ) irritatio, actio iratum
 reddendi. HIT. 80. 10.
 प्रक्षय *m.* (r. क्षि perire praef. प्र s. अ) interitus, exitium,
 ruina. DR. 4. 19. A. 7. 16.

प्रक्षालन *n.* (r. क्षल् cl. 10. praef. प्र s. अन्न) lavatio, ablu-
 tio. N. 23. 11.
 प्रक्षय (r. क्ष्या dicere praef. प्र s. अ, v. gr. 645.) similis. N.
 13. 63. 21. 11.
 प्रगल्भ (r. गल्भ् praef. प्र s. अ) fortis, audax, strenuus.
 HIT. 48. 20. 84. 12. 100. 14.
 प्रचण्ड (r. चण्ड् praef. प्र s. अ) *Adj.* calidus, fervidus,
 aestuosus, ardens; *transl.* iracundus, irâ incensus. RITU-
 S. 1. 1. Lass. 85. 1. DR. 7. 7. — *Subst. m.* nomen plan-
 tae, Wils. «a sort of Nerium with white flowers».
 प्रचुर *Adj.* (r. चुर praef. प्र s. अ) multus. HIT. 50. 21. 77.
 20. Lass. 44. 3.
 प्रच्छन्न v. कद्.
 प्रच्छादन *Adj.* (r. कद् cl. 10. praef. प्र s. अन्न) tegens. N.
 17. 10.
 प्रह् 6. P. 4. (पृच्छामि, पृच्छे, v. gr. 336.) interrogare. BH.
 2. 7.: पृच्छामि त्वां यच् छेयः; IN. 1. 37.: पप्रच्छ मा-
 तलिम्. *Cum acc. rei.* N. 2. 15.: तौ ... कुशलम् अव्य-
 यम् पप्रच्छः A. 1. 8.: सर्वान् ... दिवौकसश्च पपृच्छुर
 एनम्. (Goth. *FRAH*, praes. *fraihta* e *friha* pro *fraha*,
 gr. comp. 82.; nostrum *frage*; lat. *proco*, *precor*; *posco*
 ejecto *r*; ut videtur, *rogo* e *progo*; lith. *perszu* *procus*
 sum, uxorem mihi deposco; *praszau* *rogo*, *precor*; russ.
prosu *id.*; hib. *fiafrach* «inquisitive», *fiafraighe* «a que-
 stion», *fiafruighim* «I inquire, ask», ut videtur per re-
 dupl.; fortasse etiam *friscim* «I hope», *friscart* «an an-
 swer». — Pottius apte explicat प्रह् e praep. प्र et rad.
 इह् desiderare, et confert gr. $\pi\rho\theta\theta\sigma\omicron\mu\alpha\iota$, ad quod
 etiam Passow refert lat. *precor*, *proco*.)
 c. अन्नु *i. q. simpl.*; c. 2. *acc.* R. Schl. II. 57. 29.: रामम् अ-
 न्नुपृच्छसि सारथिम्.
 c. अन्नु praef. *id.* MAH. 2. 2142.
 c. अभि *id.* MAH. 3. 13339.
 c. आ valedicere. IN. 1. 21.: शैलराजन् तम् आप्रष्टम् उ-
 पचक्रमे; M. 33.: आपृष्टो ऽसि गच्छाम्य् अहम्; MAH.
 1. 3270.: आपृच्छे त्वाम्; 2. 1602.: आपृच्छामि नर-
 व्याघ्रम्.

- c. परि *i. q. simpl.* N. 3.1.: एतान् परिप्रच्छ. *C. acc. p. et r.* N. 16. 31. DR. 4. 13.
- c. प्रति *id.* R. Schl. I. 8. 18.: अमात्यान् समाह्वय प्रतिप्र-
द्यति निश्चयम्.
- c. सम् *id.* MAH. 3. 11364.
- प्रज्ञा *f.* (r. ज्ञन् praef. प्र, abjecto अन्, suff. अ in *fem.*, v. gr. 645. suff. अ) 1) progenies. N. 1. 5. 2) creatura. 3) *Plur.* प्रज्ञास् subditi. N. 5. 45. SA. 1. 17.
- प्रज्ञागर *m.* (r. ज्ञागृ praef. प्र s. अ) vigiliae, pervigilatio. HIT. 102. 9.
- प्रज्ञागरा *f.* (r. ज्ञागृ praef. प्र s. अ in *fem.*) nom. pr. *Apa-
rasae.* IN. 2. 30.
- प्रज्ञापति *m.* (टाप्. e प्रज्ञा et पति) cognomen dei *Brah-
mae.* M. 1.
- प्रज्ञायिनी *f.* (r. ज्ञन् praef. प्र abjecto न् et producto अ, suff. इन् in *fem.*, inserto यू euphonico, v. gr. min. 49⁹.) genitrix.
- प्रज्ञावत् (a प्रज्ञा s. वत्) progeniem, liberum *vel* liberos habens. HIT. 40. 5.
- प्रज्ञा *f.* (a र. ज्ञा praef. प्र) intellectus, intelligentia, sapientia. BH. 2. 11. N. 15. 12. *in fine comp.* BAH.
- प्रज्ञाचक्षुस् *Adj.* (intellectus oculos habens, BAH. ex praec. et चक्षुस् oculus) coecus. SA. 5. 92.
- प्रज्ञावत् (a प्रज्ञा s. वत्) intellectu praeditus, intelligens, sapiens. HIT. 52. 12.
- प्रणय *m.* (a र. नी praef. प्र s. अ, v. gr. 94⁹.) affectio, benevolentia, amor. SA. 5. 41. DR. 9. 17. *in fine comp.* BAH.
- प्रणयिन् (a praec. s. इन्) 1) *Adj.* appetens, desiderans. MEGH. 3. 10. UR. 46. 4. *infr.* 2) *Subst. m.* amator, amans, amatus. MEGH. 40. 64. 95.
- प्रणव *m.* (a र. नु laudare praef. प्र s. अ, v. gr. 94⁹.) syllaba mystica ओम् q. v. BH. 7. 8.
- प्रणष्ट *v.* नष्ट.
- प्रणाश *m.* (r. नष्ट praef. प्र s. अ, v. gr. 94⁹.) occasus, interitus, ruina. BR. 1. 23.
- प्रणिधान *n.* (r. धा praef. प्र + नि s. अन्) meditatio. UR. 54. 9. *infr.*
- प्रणिधि *m.* (r. धा praef. प्र + नि s. इ) explorator, emissarius. HIT. 88. 8.
- प्रणिपात *m.* (r. पत् c. नि praef. प्र, v. gr. 94⁹.) actio procumbendi. BH. 4. 34.
- प्रणुन्न *v.* नुद् praef. प्र.
- प्रतान *m.* (r. तन् praef. प्र s. अ) planta repens. RAGH. 2. 8.
- प्रताप *m.* (r. तप् praef. प्र s. अ) 1) calor, aestus, ardor. MED. 2) majestas. 3) *nom. pr.* DR. 2. 11.
- प्रतापवत् *Adj.* (a praec. s. वत्) majestate praeditus, augustus, excelsus. M. 1. SA. 5. 40. BH. 1. 12.
- प्रति (ut videtur, a प्र s. ति) *Praep. insep. et separ.* (v. gr. 111.) contra, e regione, erga, versus, retro, ad. *C. Acc.* IN. 5. 5. H. 3. 6. DR. 8. 30. Circa, quod attinet ad. N. 19. 32. (Gr. *πρῶτί, πρῶτί, πρῶς* e *πρῶς*; hib. *frith, frioth*; e. c. in *frithbeart* «I object, oppose», *frithbhuille* «a back stroke», *frithshearc* «a return of love, mutual regard», *friothchuirim* «I oppose, obstruct», *friothbharrahuil* «a paradox»; bohém. *proti*; russ. *protiv*, v. प्रतीप; lett. *pretti*; lith. *priész*; lat. *prae = prae* e प्रति; e *pot = πρῶτί* per assimil. orta esse videntur *por, pol, pos* in formis ut *por-rigo, pol-liceor, pol-luo, pos-sideo*; cf. Pott. I. 92. Ag. Benary 185.)
- प्रतिकूल (BAH. e प्रति et कूल *n.* ripa, littus) adversus, iniquus. SAK. 6. 16.
- प्रतिकृत *v.* कृ praef. प्रति.
- प्रतिकृति *f.* (r. कृ praef. प्रति s. ति) imago, effigies, *portrait.* UR. 23. 3. *infr.*
- प्रतिक्रिया *f.* (r. कृ facere praef. प्रति s. या mutato कृ in रि, cf. gr. 498.) 1) officium mutuum. 2) actio resistendi, repugnandi; defensio. HIT. 130. 13.
- प्रतिक्षणम् *Adv.* (अप्य. e प्रति et क्षण momentum) 1) momento, statim. HIT. 97. 15. 2) quovis momento, perpetuo. HIT. 59. 17. Cf. अन्क्षणम्.
- प्रतिग्रह *m.* (r. ग्रह praef. प्रति s. अ) donum. SAK. 23. 5.
- प्रतिघात *m.* (a घातय *Caus.* r. हन् ferire, v. gr. 524. 4. praef. प्रति s. अ) actio arcendi, avertendi, defendendi.

A. 5. 7. (Schol. TSCHATURBU प्रतिघातः परप्रयुक्तास्त्रनि-
वारणम्). A. 3. 53.

प्रतिघातन (a प्रतिघातय - Caus. r. हन् प्राef. °ति - s.
अन) ut videtur, i. q. praec. A. 4. 26.

प्रतिनिशम् Adv. (AVY. e °ति et निशा) quâvis nocte. P. 24.

प्रतिदिनम् Adv. (AVY. e °ति et दिन) quotidie. Lass. 28.

12. F. प्रत्यहम्, प्रतिनिशम्.

प्रतिध्वान् m. (KARM. e °ति et ध्वान) echo, vox repercussa.
AM.

प्रतिपक्ष m. (BAH. e °ति et पक्ष latus) hostis. UR. 21. 6.
infr.

प्रतिपत्ति f. (r. पद् प्राef. °ति s. ति) 1) impetratio, adeptio.
RAGH. 1. 1. 2) reverentia. RAGH. 14. 22. 3) actio
accipiendi hospitem, cibus potusque, quo aliquis excipitur,
Bewirthung. RAGH. 15. 12. 4) intellectus, intelligentia,
comprehensio. RAGH. 8. 64.

प्रतिपद् f. (a r. पद् ire praef. °ति) mensis lunaris dimidiati
primus dies; lunae crescentis vel decrescentis primus
dies. N. 17. 7.

प्रतिपद्म् Adv. (AVY. e °ति et पद्) quovis gradu.

प्रतिपाण m. (e प्रति et पाण quod ponitur in ludo) 1) ludus
contrarius, mutuus. N. 26. 7. 2) quod contra ponitur
in ludo. N. 9. 2.

प्रतिपादन n. (a प्रतिपादय - Caus. r. पद् प्राef. °ति - s.
अन) i. q. प्रतिघात. A. 10. 74.

प्रतिबन्ध n. (r. बन्ध् ligare praef. °ति s. अन) impedimentum.
N. 23. 4.

प्रतिबल (BAH. ex प्रति et बल vis) capax, potens, par. H.
3. 8.

प्रतिबिम्ब vel °विम्ब n. (e °ति et बिम्ब vel विम्ब ima-
go) imago quae ex aquâ repercutitur. HIT. 68. 9. 83. 10.

प्रतिभय (BAH. ex °ति et भय timor) timendus, terribilis.
SU. 2. 25.

प्रतिभयाकार (BAH. ex praec. et आकार forma) terribilem
formam habens. SU. 2. 25.

प्रतिभा f. (a r. भा praef. °ति) 1) splendor. 2) intellectus.
3) animus; fortitudo, audacia.

प्रतिभान n. (r. भा praef. प्रति s. अन) ut videtur, i. q.
praec.; v. sq.

प्रतिभानवत् (a praec. suff. वत्) Videtur significare:
1) splendidus. 2) intellectu praeditus, intelligens, pruden-
dens, sapiens. 3) animosus, fortis, audax. IN. 4. 8. (v.
annot.).

प्रतिभावत् (a प्रतिभा s. वत्) intellectu praeditus, intel-
ligens, sapiens, prudens. UP. 30.

प्रतिमा f. (r. मा metiri praef. °ति) similitudo.

प्रतियोद्ध् m. (r. युध् pugnare praef. °ति s. तृ) qui repug-
nat, defensor. SU. 4. 3.

प्रतिरात्रम् Adv. (AVY. e °ति et रात्र pro रात्रि) quâvis nocte;
v. प्रतिनिशम्.

प्रतिवचस् n. (KARM. ex °ति et वचस् sermo) responsio,
responsum.

प्रतिवाक्य n. (KARM. ex °ति et वाक्य sermo) id. N. 22. 4.

प्रतिशब्द m. (KARM. ex °ति et शब्द sonitus) sonitus,
clamor repercussus. A. 6. 13.

प्रतिश्रय m. (r. श्रि ire praef. °ति s. अ) domus, habitatio,
sedes. N. 24. 6. In fine comp. N. 13. 56.

प्रतिषेधन (r. सिध् प्राef. °ति s. अन) arcens. A. 3. 54.

प्रतिष्ठा f. (a r. स्था stare, esse praef. प्रति, v. gr. 80.) 1) ha-
bitatio, sedes, domus. BH. 14. 27. 2. 70. In fine comp.
BAH. BH. 6. 38. (Schol. अप्रतिष्ठ explicat per निराश्रय).
2) gloria. N. 12. 66. in fine comp. BAH.

प्रतिहस्त m. (e °ति et हस्त manus) vicarius, v. sq.

प्रतिहस्तक m. (a praec. s. क) id. HIT. 50. 12.

प्रतीकार m. (r. कृ facere praef. °ति - producto इ, v. ann.
ad gr. 111. - s. अ) actio resistendi, repugnandi, defen-
dendi. HIT. 13. 19. 39. 10. — BH. 1. 46. in fine BAH.

प्रतीकाश (r. काश् lucere, apparere praef. °ति producto
इ - v. annot. ad gr. 111. - s. अ) similis. H. 4. 11.

प्रतीक्षिन् (r. ईच्छ् videre praef. °ति s. इन्) exspectans.
N. 17. 28.

प्रतीची f. (a प्रत्यच् q. v. signo fem. ई, v. gr. 198.) occi-
dentalis regio, orienti opposita. DR. 3. 7.

प्रतीत v. इ praef. प्रति.

प्रतीप (ut videtur, e °ति et आप aqua, abjecto आ, v. द्वीप, समीप) adversus, contrarius; repugnans. UR. 18. 12. HIT. 77. 18. (Cf. russ. *protiv* contra, *protivnyĭ* contrarius.)

प्रतीहार *m.* (r. ह् प्राef. °ति producto इ, s. अ) janitor. HIT. 89. 2. Lass. 28. 10.

प्रतोद *m.* (r. तुद् प्राef. प्र s. अ) baculus aculeatus (Wils. a goad). A. 8. 15. v. तुद्.

प्रत्त v. दा प्राef. प्र.

प्रत्यक्ष (BAH. ex प्रति et अक्ष oculus) visibilis. N. 5. 36. 20. 13.

प्रत्यक्षम् *Praep.* (AVY. - v. gr. 675. - ex °ति et अक्ष) coram, in conspectu, ante oculos. C. gen. N. 20. 14.

प्रत्यग्र (e °ति et अग्र) recens, de floribus. MEGH. ed. Wils. 4.

प्रत्यच् (in casib. fortibus प्रत्यक्ष, *Nom. m.* प्रत्यङ्, *f.* प्रतीची, *n.* प्रत्यक्; a r. अश्च प्राef. प्रति; v. gr. 196. 198.) occidentalis.

प्रत्यनोक *m.* (KARM. ex °ति et अनोक exercitus) adversus exercitus. BH. 11. 32.

प्रत्यय *m.* (r. इ प्राef. °ति s. अ) fiducia. HIT. 122. 21.

प्रत्यवयव (BAH. e °ति et अवयव membrum) quodvis membrum spectans; integer, plenus. UR. 17.

प्रत्यवाय *m.* (r. इ प्राef. °ति + अत्र) detrimentum? BH. 2. 40.

प्रत्यहम् *Adv.* (AVY. e प्रति et अह) quotidie. HIT. 20. 12.

प्रत्यागत v. गम् c. आ प्राef. °ति.

प्रत्यादेश *m.* (r. दिष् प्राef. प्रति s. अ) actio rejiciendi, repellendi. UR. 3. 3. infr.

प्रत्याशा *f.* (e °ति et आशा) fiducia. UR. 40. 7.

प्रत्युत्तर *n.* (e °ति et उत्तर) responsum. HIT. 92. 21.

प्रत्युपकार *m.* (r. कृ c. उप प्राef. प्रति, s. अ) officium mutuum. BH. 17. 21.

प्रत्युष *m.* (e °ति et उष) tempus matutinum.

प्रत्युषम् *n.* (e °ति et उषम्) *id.*

प्रत्युष *m.* (e °ति et उष i. q. उष) *id.* MEGH. 31.

प्रत्युषम् *n.* (e °ति et उषम् i. q. उष, उष, उषम्) *id.* Lass. 57. 9.

प्रत्यूह *m.* (ut mihi videtur, a. r. व्ह correpto व in ऊ, प्राef. °ति s. अ) obstaculum. HIT. 89. 20.

प्रत्येकम् *Adv.* (AVY. ex °ति et एक) singulativum. RAGH. 7. 31. 12. 3.

प्रय् 1. A. 1) extendi, expandi. RIGV. V. (v. Westerg.):

अर्णांसि पप्रथाना aquae extensae. *rnop.* divulgari.

R. Schl. II. 61. 2.: त्रिषु लोकेषु प्रथितन् ते यशः;

MAN. 11. 45.: यशो ऽस्य प्रथते. 2) laudari, celebrari.

BH. 15. 18.: अतो ऽस्मि लोके वेदेच प्रथितः पुरुषोत्त-

मः; R. Schl. I. 8. 9.: लोकेषु प्रथितन् तपस् तस्य भ-

विष्यति; RAGH. 15. 101.: तदाख्यया तीर्थम् पावनम्

भुवि पप्रथे - प्रथित celebrer. DR. 3. 4. - *Caus.* प्रथया-

मि, praet. mltf. अपप्रथम्. 1) extendere. RIGV. 103. 2.:

धारयत् पृथिवीम् पप्रथच्च; MAH. 1. 4794.: एष यशस्

ते प्रथयिष्यति. 2) divulgare, celebrare. R. Schl. I. 4. 1.:

को न्व् एतल् लोके ऽस्मिन् प्रथयेत् (काव्यम्). (V.

पृथ.)

c. वि extendi, expandi; in dial. *Véd. c. ablat.* Majorem,

ampliorem, latiore esse. RIGV. 55. 1.:

दिवश्चिद् अस्य वरिमा विप्रथये «coelo quoque illius amplitudo major

est». Divulgari. MAH. 2. 2667.: दृष्ट्युमनो द्रोणामृत्युर

इति विप्रथितम् वचः. — *Caus.* 1) expandere. RIGV.

62. 5. 2) celebrare. MAH. 3. 10277.

प्रथम (ut mihi videtur, a प्र suff. थम = superl. suff. तम;

mutatâ tenui in asp.) primus, prior. MEGH. 2. 17. —

प्रथमम् *Adv.* primum, prius. N. 13. 23. 22. 17. UR. 18.

16.

प्रथिमन् *m.* (a पृथ, quod e प्रथ, suff. इमन्) latitudo, am-

plitudo, magnitudo. RAGH. 18. 48.

प्रद (r. दा प्राef. प्र s. अ) dans. BH. 2. 43.

प्रदक्षिण (e प्र et दक्षिण dexter) 1) *Adj.* dextrorsus, *prae-*

sertim de salutatione. SU. 3. 22. 24. 2) *Subst. n.* honori-

fica salutatio, quae praestatur circumgrediendo aliquem,

ita ut dexterum latus ei advertatur). A. 1. 7.

प्रदातृ *m.* (r. दा प्राef. प्र s. तृ) dator, *praecipue filiae in*

matrimonium. SA. 1. 32., in comp. c. अ *privativo.*

प्रदान *n.* (r. दा प्राef. प्र s. अन) actio dandi, SU. 4. 13.;

praesertim filiam in matrimonium, connubium. SA. 1. 29. 2. 30. 32. 3. 1.

प्रदिशु *f.* (e प्र et दिशु plaga coeli) plaga intermedia. M. 43.

प्रदीप *m.* (r. दीप् praef. प्र s. अ) lampas. HIT. 36. 4.

प्रदेश *m.* (e प्र et देश) locus, regio. UR. 22. 9. *infr.*

प्रदेशिनी *f.* (r. दिशु praef. प्र s. इन् in fem.) digitus index. MAH. 3. 10452.

प्रदीप *m.* (e प्र et दीप) vespera. UR. 51. 3. *infr.*

प्रधान *n.* (r. धा s. अन्) praecipuum, praestans, primum, summum, supremum. SA. 5. 24. *In initio comp.* primus, summus. HIT. 49. 18. 112. 19.: प्रधानमन्त्रिन्. — अप्रधान *Adj.* inferior. HIT. 51. 22.

प्रपञ्च *m.* (r. पञ्च praef. प्र s. अ) 1) latitudo, anfractus, ambages, prolixitas. HIT. 130. 5. 2) actio decipiendi, fallendi. HIT. 125. 17.

प्रपद *m.* (KARM. ex प्र et पद pes) pedis cacumen. DR. 5. 7.

प्रपन्न *v.* पद् c. प्र.

प्रपात *m.* (r. पत् praef. प्र s. अ) ripa. RAGH. 2. 26.

प्रपितामह *m.* (KARM. ex प्र et पितामह avus paternus) proavus. BH. 11. 39.

प्रबल (BAH. ex प्र et बल vis, robur) praecipuam vim habens, praevalidus. H. 4. 46.

प्रबाल *m. n.* germen, surculus. BH. 15. 2. *in fine comp.* BAH.

प्रबुद्ध *v.* बुध् praef. प्र.

प्रबन्ध *m.* (r. बन्ध् praef. प्र s. अ) perseveratio, continuatio. HIT. 21. 13. RAGH. 6. 23.

प्रभव *m.* (r. भू esse, fieri, praef. प्र s. अ) 1) origo. BH. 7. 6. (18. 41. 2) stirps, familia. DR. 2. 5.

प्रभवत् *v.* भू praef. प्र.

प्रभविष्णु (r. भू praef. प्र s. ऋ) eximius, praecclarus, excelsus, augustus. BH. 13. 16.

प्रभा *f.* (r. भा praef. प्र) splendor. IN. 1. 33.

प्रभात *v.* भा praef. प्र.

प्रभाव *m.* (r. भू praef. प्र s. अ, nisi KARM. ex प्र et भाव existentia) potestas, praepotentia. N. 3. 24. 13. 42. A. 4.

44. 8. 24. *In fine comp.* BAH. IN. 1. 4. BH. 11. 43. *Adj.* praepollens, praevalidus, excelsus. A. 1. 3.

प्रभावत् (a प्रभा s. वत्) lucidus, splendidus. IN. 1. 34.

प्रभाषित *v.* भाष् praef. प्र.

प्रभिन्न *v.* भिद् praef. प्र.

प्रभिन्नकरट *Adj.* (BAH. ex praec. et करट elephantis gena) fissas genas habens, dicitur de elephantis, quibus ardoris coeundi tempore succus मद् dictus ex temporibus effluit. SU. 2. 20.

प्रभु *m.* (a r. भू praef. प्र et correpto ऊ, v. not. ad gr. 49.) dominus, excelsus, augustus. H. 1. 25. SU. 1. 19. 2. 6. BH. 5. 14. — *Cum infm.* qui par, idoneus est alicui rei efficiendae. RAGH. 2. 62. (Fortasse goth. frauja dominus e frabuja; germ. vet. fró dominus, frowa domina; nostrum Frau.)

प्रभुत्व *n.* (a praec. s. त्व) imperium. RAGH. 18. 6.

प्रभृति *Adv.* (Acc. neut. त्वं प्रभृति *f.* a r. भू praef. प्र s. ति) in posterum, c. antecedente ablat. vel formâ in तस् vel compositi membro ablativi vice fungente; e. c. बाल्यात् प्रभृति ab infantia in posterum, inde ab infantia, ततः प्रभृति abhinc in posterum, inde ab hoc tempore. N. 2. 1. यतः प्रभृति ex quo tempore. SA. 4. 27. जन्मप्रभृति inde a natalibus. RAM. अद्यप्रभृति inde ab hodierno die. SA. 2. 23. *In fine compositorum DVANDV. declinationem plur. assumit;* e. c. विश्वावसुप्रभृतयो गन्धर्वाः *Visvâvasus et posteris (ceteri) Gandharvi.* IN. 2. 18.

प्रमदा *f.* (r. मद् praef. प्र s. अ in fem.) femina. SU. 3. 11.

प्रमदावन *n.* (ex praec. et वन sylvia) nemus voluptarium regium. N. 1. 25.

प्रमाण *n.* (r. मा metiri praef. प्र s. अन्, v. gr. min. 94³). annot.) 1) mensura, modus. RAGH. 18. 37. 41. 2) dijudicatio, arbitrium, auctoritas. BH. 3. 21. 16. 24. SA. 2. 28. N. 4. 31. 18. 13. 19. 32. 33. — *Plur. masc. id.* DR. 9. 17.

प्रमाथ *m.* (r. मथ् praef. प्र s. अ) actio commovendi, agitando, perturbando, vexando, praecipue feminae rap-

- tus; *ita Mahābhārati quoddam episodium inscribitur* द्रौ-
पदीप्रमाथ Draupadiae raptus. DR. 5.13.
- प्रमाथिन् (a र. मथ् praef. प्र स. इन्) qui agitat, commo-
vet, tremefacit. BH. 2.60. (*Schol.* प्रमाथीनि प्रमथन-
शीलानि क्षोभकानि), 6.34. DR. 7.13.
- प्रमाद् *m.* (र. मद् mente captum esse, praef. प्र स. अ) ne-
gligentia, incuria, error. SA. 4.28. (comp. c. अ neg.);
BH. 11.41. 14.17.
- प्रमादिन् (र. मद् praef. प्र स. इन्) negligens, incuriosus.
HIT. 77.18.
- प्रमुख (ex प्र et मुख os, vultus) praecipuus, eximius, opti-
mus. N. 26.33. *In fine comp.* BAH. IN. 2.14. *Loc.* प्रमु-
खे in conspectu, coram. BH. 2.6.
- प्रमुखतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) in conspectu, coram.
- प्रमृष्ट *v.* मृष्ट praef. प्र.
- प्रमोक्ष *m.* (र. मोक्ष praef. प्र स. अ) liberatio. BR. 2.26.
- प्रमोद् *m.* (र. मुद् praef. प्र स. अ) laetitia, gaudium. HIT.
133.13.
- प्रमोह *m.* (र. मुह stupescere praef. प्र स. अ) stupor. DR.
6.20.
- प्रयत्न *m.* (र. यत् निति praef. प्र स. न) contentio, nisus, stu-
dium. SU. 3.15. SA. 2.22. BH. 6.45.
- प्रयाण *n.* (र. या praef. प्र स. अन mutato न् in ण, v. gr.
min. 94^b). annot.) 1) itio, iter, gressus. HIT. 125.16.
2) obitus, mors. BH. 7.30. 3) pars corporis (tergum?).
N. 19.17.
- प्रयोक्तृ *m.* (र. युज् praef. प्र स. त्) actor, histrio. RAGH. 19.36.
- प्रयोज *m.* (र. युज् praef. प्र स. अ) 1) actio; actio scenica.
RAGH. 19.36.; v. प्रयोक्तृ. 2) usus, usurpatio. HIT. 93.1.
Adv. प्रयोजतस्. 3) actio tela mittendi. A. 5.6.
- प्रयोजन *n.* (र. युज् praef. प्र स. अन) 1) negotium. N. 24.
21. 2) usus, utilitas, commodum; c. *instr. rei.* HIT. 93.
5. Lass. 23.3.33.16. 3) causa. UR. 92.10.
- प्रोह *m.* (र. रूह praef. प्र स. अ) germen, surculus. UR. 91.
3.23.
- प्रलय *m.* (र. ली solvere praef. प्र स. अ) dissolutio, extinc-
tio, mors. BH. 14.15. M. 27.
- प्रलाप *m.* (र. लप् loqui praef. प्र स. अ) querela, querimo-
nia, lamentum. N. 13.43.
- प्रलोभन *n.* (a *Caus.* र. लुभ् cupere praef. प्र स. अन) actio
pelliciendi. SU. 3.20.
- प्रवण (e प्र et वण incertae originis, nisi प्रवण e प्रवन्न
inclinatus, mutato प् in व् sicut in पिवामि pro पिपा-
मि) 1) declivis. 2) propensus, deditus, addictus. P. 9.
(Fortasse lat. *pronus e provonus.*)
- प्रवर *Adj.* (कर्म. ex प्र et वर eximius) praeclarus, praeci-
puus, eximius, optimus, excellentissimus. IN. 5.20. DR.
2.13. 3.1. A. 5.23.
- प्रवयस् *m.* (BAH. e प्र et वयस् aetas) senex. RAGH. 8.18.
- प्रवाद *m.* (र. वद् praef. प्र स. अ) dictum, proverbium.
HIT. 11.6.
- प्रवास *m.* (र. वस् praef. प्र स. अ) habitatio extra patriam,
peregrinatio, exilium. RAGH. 16.4.
- प्रवाह *m.* (र. वह् praef. प्र स. अ) fluxio, fluxus, flumen.
UR. 39.17.
- प्रवीर *m.* (कर्म. ex प्र et वीर heros) 1) eximius heros.
2) princeps, dominus. DR. 5.22.
- प्रवृद्ध *v.* वृद्ध praef. प्र.
- प्रवृत्त *v.* वृत्त praef. प्र.
- प्रवृत्ति *f.* (र. वृत्ति praef. प्र स. ति) 1) actio prodeundi,
procedendi, progrediendi, *oppos. voci निवृत्ति.* BH. 16.
7. 2) origo. BH. 18.46. 3) actio. BH. 14.12. SA. 6.18.
4) nuntius, *Nachricht.* UR. 61.4. 65.14.
- प्रवेश *m.* (र. विश् praef. प्र स. अ) introitus. HIT. 90.17.
- प्रवेशक *m.* (a *Caus.* र. विश् s. अक) qui personas intran-
tes annuntiat histrio. UR. 15.15.
- प्रशाखिका *f.* (ex प्र et शाखिका a शाखा ramus s. इक)
ramulus. N. 20.11.
- प्रशासितृ *m.* (र. शास् praef. प्र स. त् inserto इ) dominator,
moderator. N. 12.51.
- प्रश्न *m.* (र. प्रह् s. न) interrogatio, quaestio. HIT. 74.22.
123.14.
- प्रथय *m.* (र. थि ire praef. प्र स. अ) modestia. IN. 2.21. SA.
3.19.

प्रस् 1. 4. (विस्तारि, प्रसवे क. प्रसवे ततौ र.) extendere, expandere; procreare. (Cf. प्रय्.)

प्रसङ्ग m. (र. सङ्ग adhaerere praef. प्र s. अ) amor, studium, appetitus, desiderium. HIT. 27. 14. SAK. 18. 9. UR. 36. 2. infr.

प्रसन्न v. सद् praef. प्र.

प्रसभम् Adv. vi, violenter. SU. 2. 13. A. 3. 34. BH. 2. 60. 11. 41.

प्रसर m. (र. सृ praef. प्र s. अ) aditus. HIT. 37. 17.

प्रसव m. (र. सु vel सू praef. प्र s. अ) 1) partus, partura, puerperium. HIT. 72. 7. bis. 2) proles, progenies, suboles. RAGH. 1. 22. 10. 85. BR. 3. 15.

प्रसाद m. (र. सद् ire praef. प्र s. अ) 1) favor, gratia, benevolentia c. Loc. SA. 5. 21. 49. 2) serenitas animi. BH. 2. 64. 65. UR. 84. 18.

प्रसादन n. (a प्रसादय् Caus. r. सद् praef. प्र) actio conciliandi sibi aliquem. IN. 2. 31.

प्रसाधन n. (र. साध praef. प्र s. अ) vestis splendida, pretiosa. UR. 17. 11.

प्रसिद्धि f. (र. सिध् praef. प्र s. ति) laus, gloria, celebritas, fama. HIT. 83. 8.

प्रसृति f. (र. सृ praef. प्र s. ति) 1) partus, partura. UR. 83. 21. 2) progenies. BR. 1. 31. 2. 31.

प्रस्ताव m. (र. स्तु praef. प्र s. अ) occasio, opportunitas, tempus idoneum. HIT. 52. 16. 17. 54. 8.

प्रस्तावना f. (र. स्तु praef. प्र s. अ in fem.) prologus fabulae scenicae. UR. 1. 1.

प्रस्थ m. (काम. ex प्र et स्थ stans) planities in vertice montis. SU. 4. 6.

प्रस्थान n. (र. स्था s. अ) profectio, iter, abitus, discessus. MEGH. 42. UR. 29. 9.

प्रस्थानिक (a praec. s. इक omissâ Vriddhi) id. SU. 2. 2.

प्रस्रव m. (र. सु praef. प्र s. अ) flumen, cursus. UR. 87. 10.

प्रस्रवण n. (र. सु praef. प्र s. अ, v. gr. 94°.) 1) profluvium, effluvium. N. 13. 7. 2) flumen, nisi fortasse rivus. IN. 1. 25. 27.

प्रहर m. (र. ह praef. प्र s. अ) i. q. याम i. e. vigilia, tertia noctis pars. UP. 33.

प्रहरण n. (र. ह praef. प्र pugnare s. अ) telum. A. 7. 22.

प्रहर्तृ m. (र. ह praef. प्र s. तृ) pugnator. UR. 83. 13.

प्रहर्ष m. (र. हर्ष praef. प्र s. अ) gaudium. A. 1. 6. SU. 1. 29.

प्रहसन n. (र. हस् praef. प्र s. अ) irrisio, illusio. HIT. 28. 19.

प्रहार m. (र. ह praef. प्र pugnare s. अ) 1) pugnator. DR. 9. 5. 2) ictus, percussio, vulneratio. UR. 23. 13.

प्रहारिन् m. (a र. ह praef. प्र s. इन्) id. DR. 8. 9. A. 7. 5.

प्रहित v. हि praef. प्र.

प्रहृष्ट v. हृष् praef. प्र.

प्रह्लाद m. (र. हृद् praef. प्र s. अ) 1) laetitia, gaudium. 2) n. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्लादन m. (a Caus. r. हृद् praef. प्र s. अ) nom. propr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्व (e प्र et ह्व, quod corruptum esse videtur e ह्व a r. ह्व curvum esse; v. Benfey II. 320.) inclinatus. A. 2. 5. (Pottius I. 265. confert lat. pravus.)

प्रांशु (BAH. e प्र et अंशु) altus, magnus. RAGH. 15. 19. SAK. 38. 9.

प्राक् Adv. (pro प्राच्, v. euph. r. 59.) priusquam, ante, de tempore. BU. 5. 23. c. Ablat. 2) ad orientem.

प्राकार m. (a र. कृ nisi कृ praef. प्र + आ) vallum. HIT. 52. 8.

प्राकृत m. (a प्रकृति s. अ, v. gr. 648. et 650.) homo vilis. BR. 2. 1. BH. 18. 28.

प्राक्तन (fem. ई, a प्राक् s. तन) prior. HIT. 15. 1.

प्राङ्गण n. (र. अङ्ग s. अ) area domus, aulea. HIT. 50. 2.

प्राङ्मुख (orientem versus vultum habens, e प्राक् pro प्राच् et मुख os, v. euph. r. 58.) qui orientem versus est. SU. 3. 23.

प्राच् (quod coram, ex adverso est, ex प्र et अच् ire, v. gr. 197.) orientalis.

प्राची f. (a praec. signo fem. ई) orientalis plaga. DR. 3. 7.

प्राज्ञ (a प्रज्ञा sapientia s. अ) sapiens, doctus. DR. 4. 19. N. 17. 42. BU. 17. 14.

प्राञ्जलि (BAH. ex प्र et अञ्जलि q. v.) implicatas manus habens. SU. 1. 19.

प्राण *m.* (r. अन् spirare praef. प्र s. अ, mutato न् in ण्, v. ann. ad gr. min. 94^b.) 1) halitus, spiritus. BH. 4. 28. 2) plur., et sing. in initio comp. vita. BR. 2. 4. N. 18. 9. 13. 63. (Cf. gr. φρῶν, v. प्राणपति; fortasse ὀσ-φρῶνομαι, os = उत्; v. Benfey I. 120.; cambro-brit. *fion* «the breath or respiration, a puff of breath expelled; a sigh», ejecto r.)

प्राणपति *m.* (vitae dominus, ex प्राण et पति) cor. DR. 6. 4.

प्राणभृत् (e प्राण et भृत् ferens, gerens) vivus. HIT. 28. 10. प्राणिन् (a प्राण s. इन्) qui vitam habet, animans. BH. 15. 14.

प्रातरू *Adv.* (ut mihi videtur, a praep. प्र producto अ s. तरू, ut latinum *subter* a *sub*, *inter* ab *in* etc., v. gr. comp. 293.) mane. (Cf. gr. πρῶτῃ; germ. vet. *frô*, *fruo*; nostrum *frühe*.)

प्रातराश *m.* (e praec. et आश cibus) jentaculum. DR. 4. 17.

प्रादुस् *Adv. insep.* palam, manifesto. *Componitur cum radd.* अस् et भू esse, q. v., ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. (Cambro-brit. *fedus* «apparent, manifest, plain».)

प्रान्त *m.* (e प्र et अन्त) finis, margo. UR. 4. 10. RITU-S. 1. 25.

प्राप्त *v.* आप् praef. प्र.

प्राप्ति *f.* (r. आप् adipisci praef. प्र s. ति) impetratio, adeptio. BR. 1. 17. BH. 2. 13.

प्राय (r. इ praef. प्र s. अ) 1) *m.* multitudo, abundantia. Lass. 79. 15. 2) *in fine comp.* similis. HIT. 96. 12. Lass. 74. 2. *Instr.* प्रायेण. *Adv.* 1) plerumque, vulgo. MEGH. 85. 2) verisimiliter. HIT. 10. 3.

प्रायश्च *Adv.* (a प्राय s. श्च) plerumque, vulgo. MEGH. 10.

प्रायश्चित्त *n.* (e प्रायश्च et चित्त) piaculum. R. Schl. I. 61. 8.

प्रायश्च *Adv.* (ut videtur, acc. perditu subst. a r. इ praef. प्र s. अश्च) *i. q. praec.* SA. 5. 35. MEGH. 72. et 91.

प्रार्थन *n.* (r. अर्थ praef. प्र s. अ) actio appetendi, concupiscendi. IN. 5. 1.

प्रार्थना *f.* (r. अर्थ praef. प्र s. अन् in fem.) 1) precatio, rogatio, petitio. SAK. 58. 7. 2) desiderium, amor. SAK. 41. 10.

प्रार्थनीय (*Part. fut. pass.* a r. अर्थ praef. प्र s. अनीय) desiderandus, appetendus. SU. 3. 11.

प्रार्थयितृ (r. अर्थ praef. प्र s. तृ) concupiscens, appetens. HIT. 29. 1.

प्रालेय *n.* (r. ली c. आ praef. प्र s. अ) pruina. MEGH. 40.

प्रावृद् *v. sq.*

प्रावृष् *f.* (nom. -द्, a r. वृष् pluere c. आ praef. प्र) pluviosum anni tempus, duos complectens menses, qui fere Julio et Augusto respondent. H. 2. 1.

प्रावृषा *f.* (r. वृष् c. आ praef. प्र s. आ) *id.* MEGH. 113.

प्रावृषेय (a प्रावृष् s. एय) ad pluviosum anni tempus pertinens. UR. 10. 11.

प्रास *m.* (r. अस् conjicere praef. प्र s. अ) jaculum uncinatum. IN. 1. 4.

प्रासाद *m.* (r. सद् ire c. आ praef. प्र s. अ) palatium. H. 1. 34. N. 13. 49. 21. 6. 22. 5.

प्राह्न *m.* (KARM. ex प्र et अह्न dies *in fine comp.*) dies antemeridianus.

प्रिय (r. प्री diligere s. अ) amatus, dilectus, carus, gratus. IN. 5. 32. H. 2. 34. BH. 5. 20. 7. 17. N. 18. 16. SA. 5. 95.

— *Subst. m.* 1) amasius. MEGH. 29. Lass. 25. 13. 2) maritus. AM. (Cambro-brit. *priawd* «a married person, a spouse».)

प्रियंवद् vel प्रियम्बद् (ex प्रिय in acc. et वद् dicens, v. gr. 645. s. अ) gratum dicens, dulciloquus, suaviloquus. IN. 4. 11. SU. 1. 5.

प्रियकाम (BAH. ex प्रिय et काम desiderium, amor) grati desiderium habens, benevolus. BR. 2. 23.

प्रियकार (ex प्रिय et कार faciens) gratum faciens. SU. 1. 5.

प्रियातिथि (dilectos hospites habens, BAH. ex प्रिय et अतिथि) hospitalis. DR. 3. 8.

प्रियाल *m.* nomen arboris (Wils.: *A tree, commonly Piyal*,

Buchanalia latifolia, Roxburgh's catalogue, but the name is applied to different trees).

1. प्री 9. P. A. (तर्पणे K. कान्तौ तर्पणे V.) प्रीणामि, प्रीणे.
1) exhilarare. MAH. 3. 4007.: तन् मे प्रीणाति हृद-
यन्; BHAR. 2. 58.: प्रीणाति यः सुचरितैः पितरं स पु-
त्रः — प्रीत exhilaratus. IN. 4. 15. SU. 1. 20. 2) amare.
BH. 10. 1.: यत् ते ऽहम् प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हित-
काम्यया (amato?). (Goth. *frijó* amo, *frijóns* amans,
amicus, *fria-thwa* fem. amor, quasi प्रियत्व, quod e प्रि-
य formari posset; *faihu-freiks* pecuniam amans, avarus;
germ. vet. *friunt* amicus, *fri-du* m. *fri-da* f. pax, *friu-
dil*, *fri-del*, *fre-del* amasius, quod cum lith. *priē-telus*
amicus, russ. *prijatelj* ad comparat. प्रियतर traxerim,
mutato r in i; *frao*, *fraw*, *fró* laetus; *frawi* laetitia; unde
denomin. *frawón*, *fróón* laetari, *frawjan* exhilarare; gr.
φίλος, *φιλέω*, ut videtur, litteris transpositis ΦΙΑ e
ΦΛΙ, cum λ pro ρ; *πρᾶύς*, *πρᾶός*; fortasse lat. *pla-cco*,
pla-co nituntur formā gunatā प्रे = *prai*, abjecto i; for-
tasse *pūs* e *prius* = प्रिय; *lae-tus* e *plae-tus* explicari
potest, sicut *latus* e *platus*, v. पृथु; fortasse *filius*, nisi
est e *fidius*, primitive significat amatus, ita ut sit =
प्रिय; de cambro-brit. *priawd* v. प्रिय; de hib. *frith* v.
प्रीति.)

2. प्री 4. A. gaudere, laetari (proprie Pass. praec.) MAH. 1.
1070.: प्रीयामहे भृशन् तात; 2173.: प्रीयताम् अ-
यम्; 4. 275.: प्रीयेरंस् तेन वासेन; RAGH. 15. 30.: व-
श्यन् यमुनाम् ... विप्रिये. — Cum acc. R. Schl. I. 52.
11.: प्रीयेतान् तौ परस्परम् alter altero (प्रीयेताम् omis-
so augmento pro अप्रीयेताम्). Cum terminatione PAR.
MAH. 3. 15025.: प्रीयामो दर्शनेन वः. — Caus. प्रीण-
यामि, प्रीणये (v. gr. 523.) facere ut quis laetetur, exhi-
larare. MAH. 1. 6414.: वनानि प्रीणयन्ति नः; 1. 5047.:
प्रीणयते चक्षुस् तस्य सः.
c. सम् i. q. simpl. R. Schl. II. 48. 18.: को न्व् अनेन ...
सम्प्रीयेता मनोक्षेन वासेन.

3. प्री 1. P. A. प्रयामि, प्रये i. q. प्री cl. 9.

4. प्री 10. P. A. प्राययामि, प्रायये (proprie Caus. reg. pro
anom. प्रीणयामि, v. 2. प्री) exhilarare.

प्रीति f. (r. प्री s. ति) 1) gaudium, voluptas. IN. 1. 37. 3. 10.
H. 2. 31. SU. 4. 8. 2) amor, amicitia. HIT. 17. 10. et 11.
22. 19. (Hib. *frith* f. «service, attendance».)

पु 1. A. (गतौ K. सर्वणे V.) ire. Cf. पु.

1. पुष् 1. P. (दाहे K. दहि V.; ut mihi videtur, e praep. प्र
abjecto अ et उष्) urere, ardere. RIGV. 58. 2.: पु-
षित flagrans. (Cf. पुष्, germ. vet. *FRUS* frigere, v.
Graff. III. 828., nostrum *frieren*, *Frost*.)

2. पुष् 9. P. पुष्णामि (स्नेहनमोचनपूरणेषु K. सेकपूर्त्योः
स्नेहे V.) amare, dimittere, implere, conspergere,
effundere. Cf. पृष्, पूर.

प्रेक्षणीय Adj. (Part. fut. pass. a r. ईक्ष् praef. प्र s. अनीय,
v. euph. r. 94^a.) spectandus, spectatu dignus. IN. 5. 13.
in Comparativo.

प्रेत v. इ praef. प्र.

प्रेत्य Adv. v. इ praef. प्र.

प्रेत्सु (a *DESID.* ईत्स् q. v. praef. प्र s. उ) adipiscendi cupi-
dus, captans. BH. 18. 23. N. 5. 2. DR. 8. 33.

प्रेमन् n. (r. प्री s. मन्) gaudium, voluptas, amor. IN. 2. 23.
MEGH. 45.

प्रेरणा f. (r. ईर praef. प्र s. अन in fem.) missio.

प्रेष v. इष् praef. प्र.

प्रेष्य m. (mittendus ex प्रेष्य - Caus. rad. इष् praef. प्र -
s. य) servus, famulus, minister. IN. 5. 20. N. 17. 33. 21.
30.

प्रेष्यता f. (a praec. s. ता) servitudo. N. 16. 1.

प्रेष्यवधू f. (KARM. ex प्रेष्य et वधू femina) famula, serva.
DR. 6. 9.

प्रीत v. वे praef. प्र.

प्रीथ m. n. nasus animalis, ut equi, apri. N. 19. 13. A. 3. 19.

प्रीढ v. वह praef. प्र.

प्रन् 1. P. A. (भक्षणे) edere. Cf. भन्.

प्रक्ष m. nomen arboris (Wils.: 1) The waved leaf fig tree,
figus infectoria. 2) Another tree, Hibiscus po-

pulneoides. 3) *The holy fig, Ficus religiosa*.
N. 12. 4.

प्लव् 1. A. (गतौ) ire. Cf. पु, unde प्लव् adjecto *Gunae incremento*.

प्लव m. (r. पु natate s. अ) 1) saltus. 2) natatio, natatus.
3) navis. BR. 3. 4. H. 1. 14. BH. 4. 36. (Gr. πλόος, πλόϊ-
ov; hib. *falc* «a flood» e *flac*, quod e *flav*? v. पु.)

प्लवग m. (e प्लव saltus et ग iens) 1) simia. RAGH. 12. 70.
2) rana. MED.

प्लवङ्ग m. (e प्लव in acc. et ग iens) simia. AM.

प्लवङ्गम (e प्लव in acc. et गम iens) id. AM.

प्लविन् m. (r. पु s. इन्) avis.

प्लिह् 1. A. (गतौ क. गत्याम् v.) ire, se movere.

प्लिहन् m. (ut videtur, a r. प्लिह् s. अन्) lien. (Gr. σπλήν,
σπλάγγιον praefixo σ, nisi प्लिहन् e स्प्लिहन्; lat. *lien*
abjecto p.)

प्ली 9. P. प्लीणामि ire. Cf. पु, ली.

पु 1. A. interdum P. 1) natate. MAH. 2. 2496.: शिलाः प्र-
वन्ते ... अम्भसि; A. 6. 5.: तत्र रत्नसङ्घाः प्रवन्ति;
R. Schl. II. 69. 9.: प्रवमानश्च हृदे. Intens. R. Schl. II.
95. 10.: पौल्ल्यमानान् अपरान् पश्य त्वज्जलमध्य-
गान् (पुष्पसञ्चयान्). 2) navigare, navi proficisci. M.
36.: सागरम् पुपुवे तदा नौकया; MAH. 1. 4207.: प्रव-
मानः यदृच्छ्या जगाम सुब्रह्मन् देशान् अन्धस् तेनो
'उपेन ह. 3) volare (in aëre navigare). MAH. 3. 11767.:
प्रवमाना विहायसा गन्धमादनम् आङ्गमुः (यक्षाः);
2. 386.: सभा ... गुह्यकैर उद्यमाना सा खि ... प्रवमा-
ने 'व दृश्यते; v. प्लाविन् avis. 3) transsilire. R. Schl.
I. 1. 70.: शतयोजनविस्तीर्णम् पुपुवे लवणार्णवम्;
MAH. 3. 11227.: प्रवतः (transilientis); 16255.: पुपुवे
ऽहम् महार्णवं शतयोजनविस्तीर्णम्. 4) flare. MAH.
3. 11070.: प्रवमानो वायुः. — Caus. alluere, perfun-
dere. R. Schl. I. 42. 19.: भश्मराशीकृतान् एतान् प्रा-
वयेल् लोकपावनो (गङ्गा); 44. 43.: अथ गङ्गाम्भसा
तत्र प्लाविताः सागरात्मजाः; MAH. 3. 12885.: जलदा
घोराः ... सर्वतः प्रावयन्ति ... वसुन्धराम्. — ATM.

se lavare. R. Schl. I. 44. 56.: प्रावयस्व त्वम् आत्मा-
नम् ... सदे 'चिते सलिले. (Cf. पु; lat. *PLU*, *pluit*;
fluo; mutatâ tenui in asp.; fortasse *fundo* e *flundo* ad-
jecto *d* sicut in lith. *plús-tu* e *plúd-tu*, et sicut *t* adjec-
tum est in island. vet. *FLUT*; insertâ nasali sicut e. c. in
tundo = तुदामि; *luo* e *pluo*? fortasse *plu-ma* a volando
dictum sicut *penna* et nostrum *Feder* a पत्, q. v.; gr.
πλέω e *πλέφω* = प्लवामि, *πλεύ-σομαι* = प्लोप्ये;
πλύ-νω; mutatâ tenui in aspir. vel mediam: *φλύω*,
βλύω; abjecto π: *λούω*? russ. *plyou* et *plouu* nato, na-
vigo, fluo; lith. *PLŪD*, *plus-tu*, nato supra aquam, praet.
plúdaŭ; scot. *plucas* «a flux, ventris fluxio»; hib. *plod* «a
fleet», *plodaim* «I float»; fortasse *lua*, scot. *lu* aqua, e
plua, *plu*; scot. *luaineas* «motion, as of a stream»; cf.
प्लवन; hib. *luathaim* «I hasten, I move», *luan* «a wo-
man's breast», cf. पयोधर; island. vet. *FLUT* fluere, ad-
jecto *t*, v. gr. comp. 109^b); germ. vet. *FLUZ* id.; fortasse
FLUG volare e *FLUW*, v. gr. comp. 19. et Graff. III.
760. — Ad Caus. प्रावयामि pertinent: lith. *pláuju*
eluo, abluo, praet. *plówjau* = अप्रावयम्; *plauk-iu* nato,
cujus *k* e *w* ortum esse videtur sicut lat. *fluc-si*, *fluc-tus*
e *fluv-si*, *fluv-tus*; cf. पुव् *τῶ* पुपुवे; russ. *plávaju* nato;
lat. *plóro* e *plóvo* sicut germ. vet. *birumés* sumus = भ-
वामस्, v. gr. comp. 20.; *fleo* = प्रावयामि ejecto *áo*,
-eo = अयामि, *-és* = अयसि, v. gr. comp. 109^a). 6.;
lavo, *λούω* e *plavo*, *πλούω*, nisi, quod minus mihi arri-
det, pertinent ad धाव्; germ. vet. *flewiu* lavo, *flewitin*
lavarent, *ar-fluwém* eluo; v. Graff. III. 740.; hib. *falcaim*
«I bathe» e *flacaim* pro *flavaim*? mutato *v* in *c*, v. gr.
comp. 19.)

c. अभि perfundere, obruere. MAN. 4. 41.: रजसा भिपु-
तान् नारीम् menstruis pollutam mulierem.

c. अभि praef. सम् id. MAN. 4. 42.: रजसा समभिपुताम्
(नारीम्). *тноп*. MAH. 3. 2016.: सर्वान् शोकः समभि-
पुपुवे.

c. अव desilire. DR. 6. 10.: रथाद् अवपुत्य.

c. आ 1) natate. A. 6. 20.: आप्रवन्त गतैः सत्त्वैः म-

11. तस्याः शतसहस्रशः. 2) submergere, lavare. MAH. 3. 8514.: आप्त्य गात्राणि. Se submergere, se lavare. MAN. 11. 202.: सचेलः ... आप्त्य. — आप्त्य qui se submersit, se lavavit. IN. 1. 20.: गङ्गायाम् आप्त्यः; 2. 5.: अनाप्त्यैस् तीर्थेषु. *тноп.* N. 18. 12. 22. 29.: व्यसनाप्त्य in calamitate submersus. — *Cum acc. loci* se immergere. — MAN. 5. 77.: सवासा जलम् आप्त्य. — *Caus.* 1) facere ut alqs se lavet. MAH. 1. 7334.: कृष्णाम् आप्त्य. 2) humectare. MAN. 3. 244.: अन्नाद्यम् ... आप्त्य वारिणा. *тноп.* 11. 97. 3) transsilire (v. पु sens. 3.). R. Schl. I. 16. 24.: आप्त्यैरु महाण्वान् (वानराः).
c. आ praef. सम् irrigare. N. 4. 13.: समाप्त्यभ्यान् नैत्राभ्यां शोकजेना 'थ वारिणा.
c. उत् subsilire. HIT. 27. 13. 111. 4. RITU-S. 1. 18.
c. उप perfundere, obruere; invadere, irruere. R. Schl. II. 7. 13.: उपप्त्यम् अधौघेन; MAN. 4. 118.: चैरैरु उपप्त्ये ग्रामे; RAGH. 10. 5.: देवाः पौलस्त्योपप्त्यः (Schol. रावणेनोपप्त्यः); 14. 64.
c. परि circumfluere. MAH. 3. 12884.: पृथिवी ... सलिलौघपरिप्त्यः; N. 24. 7.: अश्रुपरिप्त्यः; 24. 46.: शोकपरिप्त्यः.
c. परि praef. अभि *id.* M. 9.
c. वि 1) circumagi. HIT. 79. 10.: अकर्णधारा जलधौ विप्रवेते 'ह नौरु इव. 2) confundi. MAH. 2. 1429.: विपु-

- ताचा 'स्य ... बुद्धिः; 1430.: तस्य विप्रवते बुद्धिः.
3) concumbere *cum aliqđ*, विपुत qui concubuit. MAN. 8. 277.: ब्राह्मेण्या गुप्तया सह विपुतौ (वैश्यपार्थिवौ); 2. 249.: अविपुतः. — *Caus.* divulgare, profanare *arcanum*. MAN. 11. 198.: वेदम् विप्राव्य (Schol. अन्ध्याप्यं वेदम् अध्याप्य).
c. सम् 1) confluere. BH. 2. 46.: उदपाने सर्वतः सन्पुतोदके. 2) perfundere, obruere, implere. A. 2. 12.: हर्षसम्पुतम्. — *Caus.* inundare. R. Schl. I. 44. 34.: गङ्गा सम्प्रावयामास यज्ञवटम्.
1. पुष् 1. et 4. P. urere. RAM. II. 79. 20.: अग्निपुष्ट. P. पुष् *et cf.* पुष्.
c. उत् comburere. RITU-S. (Lass.) 1. 22.: वनदाहेत्पुष्टशस्वप्रोहाः ... वनान्ताः.
2. पुष् 9. P. 1) i. q. पुष् cl. 9. 2) urere. BHATT. 20. 34.: पापम् पुष्णातु वा 'नलः; 20. 37.: मा पुष्णा वहे.
पुष् 4. P. (दाहविभागयोः K. दाहविभागे P.) urere, distribuere. P. पुष्.
प्लेव् 1. A. (सेवने K. सेवे P.) servire, ministrare, colere, venerari. *Cf.* पेव, मेव.
प्सा 2. P. (भक्षणे) edere. BHATT. 15. 6.: मांसम् अप्सासीत्. (Cf. भस्, unde in dialecto vèd. forma reduplicata ब्रप्स्, v. Westerg.; germ. vet. *splsa* cibus.)
प्सान n. (r. प्सा s. अन्न) cibus. AM.

फ

- फक्क् 1. P. (नीचैर्गतौ K. असद्व्यवहारे शनैर्गतौ P.) repere, tarde incedere, improbe agere.
फण् 1. P. (गतौ) ire, se movere. — *Caus.* 1) फणयामि facere ut alqs se moveat. 2) फणयामि pingue lactis auferre. K.: फणयति दुग्धम् «he skims the milk».
फण m. n. (r. फण s. अ) crista expansa in collo serpentis Cobra di Capella dicti. RAGH. 10. 7. 12. 98. RITU-S. 1. 13.
फणा f. (fem. praec.) *id.*
फणिन् m. (a फण vel फणा s. इन्) serpens. RITU-S. 1. 13. 18.

1. फल् 1. P. findi, dirumpi, dissilire. R. Schl. II. 61. 9.: हृदयम् मे ... फलती 'दं सहस्रधा; 64. 21.: फलेन मूर्च्छाच ते राजन् सद्यः शतसहस्रधा; DEV. 3. 7.: तस्याः खड्गे भुजम् प्राप्य पफाल. — *Part. pass.* फुल्ल (PAN. VIII. 2. 55.) *per assimil.* e फुल्लन्, *attenuato* अ in उ, *cf.* फुल्ल.
c. उत् उत्फुल्ल expansus, late apertus; e. c. उत्फुल्ललोचन. IN. 2. 26. BR. 3. 21. — *Caus.* distendere, diducere, late aperire, e. c. oculos. H. 3. 16.: उत्फाल्य विपुले नेत्रे.

- c. प्र प्रफुल्ल floridus. MAH. 5. 436.: पद्मानि प्रफुल्लानि.
P. पुल्ल.
2. फल् 1. P. proferre, producere fructum, fructum edere.
HIT. 70. 20.: फलन्त्य् अमृतसेको ऽपि न पथ्या-
नि विषट्टुमाः. TROP. MAN. 4. 172.: ना धर्मश् चरितो
लोके सद्यः फलति गौर इव; MAH. 1. 3275.: अध्याप-
यिष्यामि तु यन् तस्य विद्या फलिष्यति; HIT. 58.
18.: विरुद्धन् ते फलिष्यति. — Pass.imps. HIT. 21.
13.: फलितन् तावद् अस्माकद् कपटप्रबन्धेन.
(Cambro-brit. *pál* «a spread», *palad* «a spreading or
shooting out», *paladu* «to spread or shoot out».)
- फल n. (r. 2. फल् s. अ) 1) fructus. N. 20. 9. TROP. N. 13.
22. (v. 2. फल्). 2) cuspis sagittae; v. फलिन्.
- फल्क n. scutum, parma. AM.
- फलवत् (a फल् s. वत्) fructibus praeditus. N. 20. 6.
RAGH. 4. 44.
- फलसंस्थ (TATP. ex फल् et संस्थ qui stat cum aliquo) cum
fructu conjunctus, scopum consecutus. BR. 3. 13.

- फलित (a फल् s. इत्, v. gr. 652.) fructibus praeditus. H. 1. 11.
- फलिन् (a फल् s. इन्) 1) id. Lass. 52. 17. 2) cuspidem
praeditus. RAGH. 7. 42.
- फल्गुन n. cognomen Arg'uni.
- फाल m. (r. 1. फल् s. अ) vomer. MED.
- फुल्ल् 1. P. (ut videtur, Denom. a फुल्ल, v. 1. फल्) se ex-
pandere, de floribus; florescere. (Cf. gr. φύλλον =
फुल्ल, v. 1. फल्; lat. *folium*; *flōs*, *flōris* e *flō-is*, a *flu* per
metath. e *ful*? sicut *plōro* = प्लावयामि a पु q. v.; an-
glo-sax. *blōvan* florere; germ. vet. *bluōn*, *pluōn* id.; *blō-*
mo, Them. *blō-mon*; goth. *blō-ma*, Them. *blō-mān*, *flos*,
suff. *man* = मान, gr. *μενος*, part. praes. med.)
- फुल्ल v. फल्.
- फेन m. spuma. HIT. 3. 2. (Slav. *pjena* id.)
- फेनवत् (a praec. s. वत्) spumosos. A. 6. 2.
- फेनिन् (a फेन s. इन्) spumans, spumosos. H. 2. 11.
- फेनिल (a फेन s. इल्) id. RAGH. 13. 2.
- फेल् 1. P. i. q. पेल्.

ब

- बंह् vel वंह् 1. A. (वृद्धौ क; scribitur बह्, वह्, gr. 110^a.)
crescere. (Cf. वृह्, quod e वृध्, ita बंह्, वंह् e
बन्ध्, वन्ध् cum न् pro र्; v. बद्ध = *βαδύς* et cf.
βένδως, *βάδως*.)
- बंहिष्ठ Superl. a बद्धल, v. gr. 251.
- बंहियस् Compar. a बद्धल, v. gr. 251.
- बह् v. वह्.
- बह् v. वह्.
- बण् 1. P. (शब्दे) sonare. Cf. भण्, धण्, धण, धन,
स्वन.
- बणिज् vel वणिज् m. (nom.-क्, r. पण् mutato प् in ब् vel
व्, s. इज्) mercator. N. 12. 131.
- बण्ट् v. वण्ट्.
- बद्ध् 1. P. (स्थैर्ये) firmum esse. Cf. 3. पद्ध्.
- बद्ध v. बन्ध्.

1. बध् 1. A. (बन्धने क. निन्दे बन्धे v.) ligare, vitupera-
re, spernere. P. बन्ध्.
2. बध् 10. P. बाधयामि (संयमने क. बन्धे v.) ligare. P.
बन्ध्.
3. बध् v. वध्.
- बध v. वध्.
- बधिर (ut videtur, a r. बन्ध् s. इर) surdus. AM. (Hib.
bodhar, cambro-brit. *byzar*, armor. *byzar* id.)
- बधैपिन् v. वधैपिन्.
- बधू v. वधू.
- बन् v. वन्.
1. बन्ध् 9. P. interdum A. (बध्यामि, बध्ने, v. gr. 387.) Pass.
बध्ने (gr. 503.), part. बद्ध. 1) ligare, alligare, re-
ligare. SA. 5. 17.: यमस् तु तम् ... बद्धा; M. 47.: हिम-
वतः शृङ्गे नावम् बद्धीत; A. 5. 13.: बबन्धचै व मे

- मूद्धिर्ध्वं किरोटम्; R. Schl. II. 74. 29.: रज्जुम् बद्धा 'थ-
वा कण्ठे'; MAH. 3. 10727.: बन्धिष्ये सेतुना गङ्गाम्;
BH. 4. 14.: कर्मभिः स न बन्ध्यते; M. 48.: सा (नीः)
बद्धा तत्र. Figere, defigere, e. c. *(animam, oculos)*. RAGH.
6. 36.: तस्मिन् ... अबन्ध सा न ... भावम्; 3. 4.: ब-
बन्ध मनः; SAK. 43. 7.: लक्ष्म बद्धा. 2) capere, pre-
hendere. HIT. 16. 22.: बध्यन्ते निपुणैर् अगाधसलि-
लान् मत्स्याः समुद्रात्. 3) producere. RAGH. 12. 69.:
काले खलु समारब्धाः फलम् बध्नन्ति नीतयः (Schol.
जनयन्ति). — *Caus.* ligandum curare. RAGH. 12. 70.:
स सेतुम् बन्धयामास प्रवगैः (Cf. बन्ध, goth.
BAND ligare, *binda, band, bundum*; fortasse anglo-sax.
fas-t, faes-t; island. vet. *fas-t*; nostrum *fes-t* firmus,
fixus = बद्ध; zend. *bas-ta* ligatus, v. gr. comp. 102.;
gr. IIIΘ, *mutatā mediā in tenuem sicut in IIAΘ =*
बध्, बाध्, *attenuato α in ι sicut in goth. binda; πει-*
σ-μα, πειθω; lat. *fi-lum* pro *fid-lum*, *fu-nis* pro *fud-*
nis, *fid-es, fid-o* pro *feido = πειθω, foed-us = foidus*,
regressā aspirationē, v. gr. comp. 104., Ag. Bényary «Rö-
mische Lautlehre p. 190.», cf. Pott. I. 251.; lith. *banda*
pecus, a ligando dictum sicut पशु a पशु; slav. *vjažati*
ligare. V. बन्ध, बन्धन, बन्धु.)
c. अनु 1) ligare, alligare. R. Schl. I. 72. 8. DEV. 1. 22.
2) adhaerere. HIT. 24. 20.: भङ्गे ऽपि मृणालानाम् अ-
नुबध्नन्ति तन्तवः. 3) durare. N. 13. 31.: ना 'नुबध्न-
ति कुशलम्.
c. आ illigare. R. Schl. II. 96. 31. MEGH. 9.
c. नि 1) ligare, adstringere. BH. 9. 9. 14. 7. N. 16. 8.
MAH. 4. 982.
c. परि id. *τροφ.* R. Schl. II. 58. 11.: वाचा ... वाष्पपरि-
बद्धया.
c. प्रति id. *τροφ.* RAGH. 1. 79.: प्रतिबध्नाति हि श्रेयः पू-
ज्यपूजाव्यतिक्रमः.
c. सम् id. A. 8. 7. — *Caus.* alligandum curare. R. Schl.
I. 62. 24.
2. बन्ध् 10. P. ligare. R. Schl. II. 84. 4.: बन्धयिष्यतिवा
पाशैर् अथवा 'स्मान् बधिष्यति.

- बन्ध *m.* (r. बन्ध् s. अ) *nexus, vinculum*. BH. 2. 39. 18. 30.
RAGH. 6. 81. (Cf. hib. *bad* «a bunch, bush, cluster, tuft,
thicket»; armor. *bód* «touffe, buisson, trousseau».)
बन्धकी *f.* (a बन्धक, quod a r. बन्ध् s. अक) *femina im-*
pudica, adultera, meretrix. HIT. 86. 4.
बन्धन *n.* (r. बन्ध् s. अन) 1) *alligatio*. M. 49. 2) *vincu-*
lum. RAGH. 3. 30. 12. 76. (Goth. *bindan* ligare; hib. *ba-*
dan «a tuft of trees, a tuft of hair».)
बन्धु *m.* (r. बन्ध् s. उ) 1) *affinis, cognatus*. BR. 1. 23. N.
16. 18. 30. 2) *amicus*. BH. 6. 5. 9. (Cf. hib. *badh* «love,
friendship».)
बन्धुकाम (BAH. e बन्धु et काम amor, desiderium) *erga*
propinquos amorem habens. BR. 1. 23.
बन्धुर (r. बन्ध् s. उर) *iniquus, undatus, undulatus*. RAGH.
13. 47.
बन्ध्य (r. बन्ध् s. य) *sterilis*. RAGH. 1. 70. HIT. 4. 21.
बध् et वध् 1. P. (गतौ *κ.* गत्याम् *ν.*; ut videtur, forma
redupl.; cf. भ्रम्) *ire, errare*. HIT. 82. 13.: ब-
यम् ... अन्धा इव बध्रामः.
बध् 1) (*fem.* उ et ऊ) *flavus, rutilus*. RAGH. 15. 16. 19.
25. 2) *m. ichneumon*. Lass. 46. 3.
बर् 1. P. (गत्याम्) *ire, se movere*. P. पम्ब.
बर् stultus, stupidus, baro. HIT. 50. 8. (Cf. lat. *baro*.)
1. बर्ह vel वर्ह 1. et 10. P. (वधे दीप्तौ) *ferire, occidere*,
lucere. Cf. वृह, बल्ह.
c. नि *in dial. Ved.* *prosternere*. RIGV. 100. 18.: दस्यून ...
हत्वा पृथिव्यां शरा निबर्हीत् «hostes feriendo humi
tela prostravit».
2. बर्ह vel वर्ह 1. P. (स्मृतिहिंसादानवान्) *meminisse*;
ferire, laedere, occidere; dare; loqui. Cf. वृह,
बल्ह.
3. बर्ह vel वर्ह 1. A. (श्रेष्ठे) *excellere*. Cf. बल्ह.
1. बल् 1. P. (धान्यावरोधे *κ.* धान्यावरोधे जीवने *ν.*)
opulentiam, fortunam alcijs impedire, perturbare;
vivere.
2. बल् 1. A. (दानवधनिहृपेषु) *abscindere* (दान a दो?);

- ferire, occidere; explorare, investigare. Cf. भल् 1. A., बिल्, भिल्.
3. बल् 10. P. बालयामि (भृतौ क.) sustentare, nutrire. K.: बालयति बालम् पिता. (Cf. भृ i. e. भर.)
4. बल् 10. P. बलयामि (निहृपणे क. निहृपे P.) explorare, investigare. P. 2. बल्.
- बल (r. बल् s. ऋ) 1) n. vis, robur. IN. 4. 8. H. 4. 14. 2) n. exercitus. N. 2. 11. 17. 22. 3) m. nom. pr. *Daityi*, quem *Indrus* occidit. (Cf. lat. *valor*, *validus*, *valeo*, cum praep. *de*: *debilis*.)
- बलवत् (a praec. s. वत्) 1) Adj. vi, robore praeditus, robustus, fortis. H. 1. 8. 42. 2. 12. 2) Adv. valde. A. 7. 24.
- बलाका v. वलाका.
- बलाहक m. nom. pr. DR. 2. 13.
1. बलि m. (r. बल् s. इ) 1) nutrimentum, cibus. RAGH. 2. 24. 2) tributum. RAGH. 1. 18. 3) sacrificium. 4) nom. pr. *Daityi*. A. 5. 16.
2. बलि f. (r. बल् s. इ) ruga.
- बलिन् (a बल s. इन्) vi, robore praeditus, fortis, robustus. H. 4. 14.
- बलिभ (a बलि s. भ) rugosus.
- बलिष्ठ *Superl.* a बलवत् vel बलिन्. *Etiam sensu Compar.* (v. gr. min. 227.). RAGH. 17. 59.: बलिष्ठश्चेत् परस्मात्.
- बली f. i. q. बलि f. MAH. 1. 3467.
- बलीयस् (*Compar.* a बलवत् vel बलिन्, v. gr. min. 227.) valde fortis. H. 4. 8.
1. बल्ह vel वल्ह 1. A. i. q. 2. बर्ह et 3. बर्ह.
2. बल्ह vel वल्ह 10. P. (त्विषि) splendere. Cf. 1. बर्ह.
- बहिस् v. वहिस्.
- बह् (fem. वी vel उ, scribitur etiam वह्, r. बंह vel वंह ejecta nasali suff. उ) multus. SA. 1. 11. — Adv. multum. N. 13. 64. (Gr. *βαθύς*, cf. lat. *pro-fundus*, v. बंह et Benfey II. 67.)
- बह्तिथ (e praec. s. तिथ) multus, *de tempore*. N. 13. 2. 61. SA. 4. 1.
- बह्पत्नीकृत (multas uxores faciens e बह्पत्नी - बह् et पत्नी uxor et कृत faciens) multas uxores in matrimonium ducens. BR. 2. 34.
- बह्धा (a बह् s. धा) multipliciter. N. 10. 13. BH. 9. 15. 13. 4.
- बह्मान m. (r. मन् praef. बह् magnificere - v. gr. 653. - suff. ऋ) observantia, cultus. A. 4. 56.
- बह्ल (a बह् s. ल) 1) multus. N. 13. 13. 2) niger, obscurus. RAGH. 11. 15.
- बह्विध (*BAH.* ex बह् et विध vel विधा genus, species, modus) multimodus, multifarius, varius. BR. 3. 20. BH. 4. 32.
- बह्शस् Adv. (a बह् s. शस्) multum, saepe. N. 18. 7. 23. 22. SA. 5. 84.
- बह्श्चर्य (*BAH.* e बह् et आश्चर्य miraculum) multa miracula, multa mirabilia habens. IN. 5. 14.
- बाड् vel वाड् 1. A. (आप्राचे) lavare, se lavare, *se baigner*. क. बाडते (वाडते) गङ्गायाम् मुनिः. (Germ. vet. *bad* balneum, *badón* se lavare; lat. *bal-neum* cum *l* pro *d*; gr. *βαλανεῖον*.)
- बाण v. वाण.
- बाध् v. वाध्.
- बाधा v. वाधा.
- बान्धव m. (a बन्धु s. ऋ, v. gr. 648. et 650.) affinis, cognatus. H. 1. 42. BR. 2. 23.
- बाल m. (r. 3. बल् nutrire s. ऋ) 1) puer, parvulus, infans. *Collective, in Plur. vel initio compos.* pueri, parvuli, infantes *utriusque sexus*. BR. 1. 28. 3. 7. N. 12. 123. SA. 2. 8. 2) pilus. 3) cauda. RAGH. 9. 66. MEGH. 54. — Adj. infans, aetate parvus, juvenis, novus, novellus, recens. UR. 75. 13.: बालम् इवे न्दुम्; RAGH. 3. 22.: बालचन्द्रमाः; SAK. 8. 9.: बालविटपिभ्यः. (Lith. *wala-s* pilus caudae equi. P. sq.)
- बालक (a praec. s. क) puer, parvulus. N. 9. 23. (Hib. *ballach* «a boy».)
- बालखिल्य m. Geniorum genus pollicis magnitudinem aequans (Wils.: *A divine personage of the size of the thumb*;

sixty thousand of whom were produced from the hair of Brahma's body). SU. 3. 5.

बालपुत्र (e बाल et पुत्र) parvulos liberos habens. BR. 2. 10. SA. 2. 8.

बालभाव m. (e बाल et भाव existentia, natura) infantia, pueritia, puerilis aetas. N. 13. 40.

बाला f. (fem. vocis बाल) 1) puella, parvula. BR. 1. 30. 2. 14. 2) femina. H. 4. 4. BR. 1. 30.

बालातप m. (e बाल novus, recens et आतप solis ardor) sol novus, sol oriens. RAGH. 6. 60.: बालातपरक्तसानुः. Sic etiam cum Médhātīhi hoc vocabulum intelligimus apud MAN. 4. 69. (V. sq. et cf. Holzmann Thierkreis p. 10. sq.)

बालार्क m. (e बाल et अर्क sol) id. R. Schl. II. 96. 19.

बालिश (ut videtur, a बाल s. इश, quod fortasse ex इक) imperitus, rudis, stultus, stolidus. DR. 9. 8.

बालुका f. arena, glare. MAH. 3. 10723.

बाल्य n. (a बाल s. य) infantia, pueritia. N. 24. 12. Trop. insania, stultitia. DR. 5. 6.

बाह् v. वाह्.

बाह् vel वाह् m. (si वाह् primitiva esset forma, deducendum esset a r. वह् vehere, ferre; forma बाह् autem sustentatur zendico बह् bāzu, gr. βραχίον, lat. brachium) brachium. IN. 2. 24. (Gr. πῆχυς, mutatā mediā in tenuem, βραχίον, lat. brachium insertā liquidā sicut in frango, ῥήγνυμι, goth. BRAK = भङ्ग्, nisi formae scrtae बाह्, भङ्ग् mutilatae sunt e बाह्, भङ्ग्.)

बिद् v. विद्.

बिद् 1. P. (अंशे; scribitur बिद्, gr. 110^a.) dividere, findere. Cf. भिद्, बिल्.

बिभक्तयिष् Desid. a r. भक्.

बिल् 1. et 10. P. (भेदने) findere. Cf. भिल्, बिन्द्, भिद्.

बिस् 4. P. (क्षेपे) jacere, conicere, mittere.

बीभत्स् Desid. a rad. बुध्, v. gr. 553.

बीभत्सु (a praec. s. उ) cognomen Arg'uni. A. 3. 1. (ubi बीभत्सुर pro बि- legendum); MAH. 3. 551.

बुकक् 1. et 10. P. (अस्वनौ क. आदिशब्दे r.) latrare.

बुर् 1. et 10. P. (हिंसे) ferire, occidere, laedere.

बुद् 6. P. (सम्वरणे क. उत्सर्गसम्बृतौ r.) tegere, emittere, relinquere. Cf. बड़, भुण्ड, चुड़.

बुद् 1. P. A. (निशामने) audire. Cf. बुन्द, बुन्ध, बुध्. बुद्ध v. बुध्.

बुद्धि f. (r. बुध् s. ति) 1) animus, mens, intellectus. N. 5. 12. 24. 15. 5. SA. 2. 29. BH. 2. 41. 44. 53. 3. 40. 42. (मन-सस् तु परा बुद्धिः). 2) sententia, consilium. N. 3. 25. 26. 10. 25. 12.

बुद्धिमत (a praec. s. मत्) mente, intellectu praeditus, sapiens. SA. 2. 14. BH. 4. 18.

बुध् 4. P. A. etiam 1. P. A. 1) cognoscere, percipere. N. 22. 4.: प्रतिवाक्यञ्च ... बुध्येयाः; MAH. 2. 2506.: बुद्ध्या बुध्येन् नवा बुध्येद् अयम्; 3. 557.: ताम् अबुध्यद् अमेयात्मा बलवान् ... पर्यपृच्छत ताम् भीमः. 2) scire. H. 4. 42.: न त्वाम् बुध्यामहे वयं समेतम् भीम-दूषेण रक्षसा; DR. 6. 15.: न बुध्यते नाथवतीम् इहा ध्व वहिश्चरं हृदयम् पाण्डवानाम्; 8. 25.: न बुबोध हतं सूतं स राजा बाह्मशालिना. — बुद्ध doctus, sapiens. BR. 2. 27. 3) nosse. MAH. 1. 5148.: ना बुध्यन्तच तष् जनाः. 4) putare. RAM. I. 50. 13.: तानि वर्षाय्य अतीतानि बुबोधे 'कम् अहर यथा. 5) (ATM.) expergisci. R. Schl. I. 46. 19.: ततो दितिर अबुध्यत; N. 10. 17.: नच बुध्येत मे प्रिया; 13. 19.: दमयन्तीच बुबुधे. — Caus. 1) certiozem facere, docere, nuntiare. M. 28.: बोधयाम्य अद्य यत् ते हितम् अनुत्तमम्; BH. 10. 9.: बोधयन्तः परस्परम्. 2) expergefacere. H. 2. 35.: सुखसुप्तान् ... न भयाद् बोधयिष्यामि. (Cf. बुद्, बुन्द, बुन्ध audire; zend. 𑀧𑀺 budh videre, 𑀧𑀺𑀢𑀺𑀧𑀺 būdihyē video, 𑀧𑀺𑀢𑀺𑀧𑀺𑀢𑀺𑀧𑀺 būdīyōimaidhē videamus (gr. comp. 41. 472.); lith. bundu vigilo, budrūs vigil, vigilans, nu-bundū expergiscor, praet. nu-buddau; pa-budīnu expergefacio; russ. bāju vigilo, bōdryi vigil; slav. būditj expergefacit = Caus. बोधयति, v. gr. comp. 562.; goth. BUD jubere, mandare, biuda, bauth, budum

- (nostrum *biete*, *ge-biete*), *ana-bus-ns*, *ana-buz-ns* mandatum, v. बुध् praef. प्रति *Caus.* jubere; ita a ज्ञा scire अभ्यनुज्ञा mandare; gr. ΠΥΘ, πυνθάνομαι, ἐπυνθόμην mutata mediâ in tenuem, v. बन्ध्; fortasse lat. *puto* e *pudo*.)
- c. अन् 4. A. 1) comperire, cognoscere. MAH. 14799.: अनुबुध्येत नृपो ऽस्माकञ् चिकीर्षितम्. 2) recordari. MAH. 1.4874.: स तु कामपरीतात्मा तं शापम् नान्वबुध्यत. 3) expergisci. MAH. 1.5024.: दष्टो ऽन्वबुध्यत.
- c. अत्र 4. A. 1) sentire, percipere, animadvertere. MAH. 1.5051.: सुस्त्राव रेतो ऽस्य सच तन् ना 'वबुध्यत. 2) scire. R. Schl. II. 74.10.: किन् ना 'वबुध्यसे शूरे नियतम् बन्धुसंश्रयम् ज्येष्ठम् पितृसमं रामम्. 3) cognoscere. MAH. 2.1371.: धर्मम् अत्रबुध्येत; 3.1363.: त्वाञ् चेत श्रुत्वा तात तथा चरन्तम् अत्रभोत्स्यन्ते भरतानाञ् चराः. 4) expergisci. RAM. II. 72.50.: कच्चित् काले ऽवबुध्यसे. — *Caus.* certiozem facere. MAH. 1.5841.: अस्मान् अत्रबोधयत.
- c. अत्र praef. सम् 4. A. intelligere. R. Schl. II. 9.31.: ना 'हं समवबुध्येय ... राक्षञ् चिकीर्षितम्.
- c. नि 1. P. *interdum* A. 1) comperire, percipere, cognoscere, *praesertim* in 2. p. Imper. N. 22.6.: दमयन्त्या वचः ... निबोध; SA. 5.28.: वचो निबोध मे; 6.13.: सत्यम् एतन् निबोध त्वम्; MAH. 1.419.: इदम् मत्सकाशान् निबोधत; MAH. 1.1353.: निबोधस्व. 2) scire. N. 12.43.: राजपुत्रीन् निबोध माम्.
- c. प्र 1) 1. A. expergefacere. MAH. 3.10653.: व्याघ्रं शयानम् प्रति मा प्रबोध. 2) 4. A. expergisci. HIT. 107.13.: सूर्योदये प्रबुध्यते. — *Caus.* 1) certiozem facere. RAGH. 3.68. 2) expergefacere. H. 2.34.3.6.4.2.
- c. प्रति 4. A. expergisci. R. Schl. II. 14.50. *Etiam* Par. MAH. 1.5053.: तन् दृष्ट्वा प्रतिबुध्यन्तम्. — *Caus.* 1) certiozem facere. RAGH. 1.74. 2) mandare, jubere. R. Schl. II. 52.35.: रामेण सुमन्त्रः प्रतिबोधितः. 3) expergefacere. R. Schl. II. 65.12.: भर्तारम् प्रत्यबोधयन्.
- c. चि 4. A. expergisci. MAH. 2.162.: कच्चित् काले वि-

- बुध्यसे; H. 4.24.: तयोः शब्देन महता विबुधास् ते. c. सम् 4. A. P. 1) nosse. MAH. 2.1498.: कस्मान् न सम्बुध्येत ... ससुरासुरलोकानाम् अशेषेण मनोगतम्. 2) intelligere, sapere. MAH. 2.2187.: न मन्द सम्बुध्यसे. — *Caus.* monere. MAH. 1.1427.: युष्मान् सम्बोधयाम्य एष यथा न स हरेद् बलात्. c. सम् praef. प्रति *resipiscere*. MAH. 12519.: सो ऽहम् ऐश्वर्यमोहेन ... पतितः प्रतिसम्बुद्धः. बुध्. (r. बुध् s. अ) 1) sciens, sapiens, doctus. BR. 3.5. 2) nom. pr. UR. 93.12.
- बुन्द् 1. P. A. (निशामने) audire. Cf. बुद्, बुध्, बुन्ध्. 1. बुन्ध् 1. P. A. *id.* 2. बुन्ध् 10. P. (बन्धे) ligare. (Cf. बन्ध्, unde बुन्ध् attenuato अ in उ sicut in linguâ goth. *bundum* ligavimus a *band* ligavi.) बुभुक्षा f. (a *Desid.* r. भुञ्ज् edere s. आ) fames. HIT. 35.11. बुल् 10. P. (मङ्गले) mergi, submergi. बुस् 4. P. (उत्सर्गे) dimittere. Cf. व्युस्, व्युस्. बुस्त 10. P. 1) venerari. 2) spernere. Cf. पुस्त. वृ v. वृ. बोधन n. (r. बुध् s. अन्) notio, cognitio, scientia. RAGH. 9.49. व्युस् 4. P. (हाने) relinquere. Cf. बुस्, व्युस्. ब्रह्मचर्य n. (e ब्रह्मन् et चर्य, quod seorsum non invenitur et vitae rationem significare videtur, a चर् ire, facere suff. य) castimoniae vel coelibatus votum, castimonia. IN. 4.10. ब्रह्मचारिन् m. (e ब्रह्मन् et चारिन् iens, agens) coelibatus voto obstrictus. SA. 1.5. A. 2.17. BH. 6.14. ब्रह्माय (a ब्रह्मन् s. य) Brahmae deo addictus, Brahmae cultor, pius. SA. 1.2. N. 1.3. ब्रह्मन् (secundum Wils. a r. वृह् crescere, mutato व in व, s. मन्) 1) m. Deus *Brahma*. SU. 1.22. 2) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis. 3) n. summum incorporeum numen, causa primitiva. BH. 4.24. 14.3.4.

ब्रह्मर्षि *m.* (e ब्रह्मन् et ऋषि, v. gr. 67.) *Brahmanicus sapiens.* IN. 2. 13. SU. 3. 3.

ब्रह्मलोक *m.* (e ब्रह्मन् et लोक mundus) *Brahmae coelum.* SU. 4. 25.

ब्राह्म (fem. ई, a ब्रह्मन् s. ऋ, v. gr. 651.) *brahmicus, ad deum Brahmam pertinens.* BH. 2. 72.

ब्राह्मण *m.* (a ब्रह्मन् s. ऋ) *i. q. ब्रह्मन् sens. 2.*

ब्राह्मणी *f.* (a praec. signo fem. ई) femina primi vel sacerdotalis ordinis.

ब्रू 2. P. A. ब्रवीमि, ब्रुवे. (in temp. specialibus solum usurpatur, v. gr. 352.) dicere, loqui, c. acc. rei et pers.

IN. 1. 10.: वाक्यम् अर्जुनिम् अत्रवीत्. *Cum dat. vel gen. pers.* BH. 10. 13.: स्वयञ्चै व ब्रवीषि मे; N. 22.

6.: कुशलन् ते ब्रवीम्य् अहम्.

c. अति conviciari. DR. 5. 2.: महारथान् अतिब्रुवन् मूढान् लज्जसे कथम्. (Cf. ॠ; boruss. vet. *billa dico*; lith.

bilóju id.; hib. *bri* «a word», *bruidheann* «talk, speech», *bruideanaim* «I content, dispute»; scot. *bruidhean* «speaking, speech, talk; noise of talk, tumult», *bruidhneach* «talkative, loquacious»; cambro-brit. *brud* «a chronicle, a report of events, also a prophecy», *brudiwr* «a chronicler, a divulger of events, a prophet»; huc trahimus etiam gr. ΠΕΩ, ῥήμα, ῥήτωρ, abjectâ litterâ initiali sicut ῥέω fluo e σρέω, σρέω = स्रवामि; fortasse etiam huc pertinet germ. vet. *SPRAH* loqui = ब्रव् τσῦ ब्रवीमि, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19., praefixo *s*, v. Graff. 6. 369., nostrum *spreche, sprach.*)

c. अन्नु *i. q. simpl.* MAH. 176.

c. प्र *id.* SA. 2. 21. MAN. 10. 1. et 2.

c. प्रति respondere. N. 17. 44.

c. वि *i. q. simpl.* N. 24. 35. MAN. 8. 75. 390.

भ

भक्त v. भज्.

भक्ति *f.* (r. भज् s. ति) 1) cultus, amor. SA. 1. 9. 5. 21. 50. BH. 7. 17. 8. 10. 9. 26. 2) divisio, partitio. SAK. 52. 4. infr.

भक्तिमत् (a praec. s. मत्) colens. BH. 12. 17.

भक्तु *m.* (r. भज् s. तु) cultor.

भक्तृत्व *n.* (a praec. s. त्व) cultus.

भक्ष् 1. P. A. 10. P. interdum A. edere, vorare. H. 2. 14.: एषाम् उत्कृत्य मांसानि ... भक्षयिष्यावः सहितैः 4.

10.: त्वया भक्षयता नरान्; N. 12. 20.: भक्षयत्य् एष मां रौद्रः; IN. 1. 26.: फलानिच सुगन्धीनि भक्षितानि;

MAH. 3. 409.: वः सर्वान् भक्षयिष्ये; R. Schl. I. 9. 34.: फलान्य् आश्रमजातानि भक्षयस्व. — भक्षित *n.* cibus. HIT. 50. 20. — *Desid.* बिभक्षयिषामि (gr. 554.).

H. 2. 27.: भ्रात्रा ... बिभक्षयिषता मांसं युष्माकम्.

(Cf. भ्लक्ष्, प्रक्ष्, भुज्. — भक्ष् ortum esse videtur e भज् - primitive भग - unde भुज् attenuato अ in उ; cf. gr. ΦΑΓ, ἔφαγον; φάσηλος et φακός nituntur formâ

भक्ष्, abjectâ gutturali vel sibilante; ita goth. *basi* n.

bacca (nostrum *Beere*) them. *basja* = भक्ष्य q. v.; lat. *bacca* per assimil. e *bacsa*; fortasse etiam *bucca*, nisi pertinet ad मुख, ab edendo nominatum est, attenuato *a* in *u* sicut in scr. भुज्; *maxilla* e *baxilla* explicari posset, mutata mediâ in nasalem ejusdem organi; *fauc-s* aut huc aut ad भुज् referri potest; Ag. Benary, *Röm. Lautlehre* p. 155., *fa-mes* et *fa-ba* huc trahit, ita ut mutilata sint e *fag-mes*, *fag-ba*; cf. Pott. p. 271.; de hib. *maise* «food, victuals» v. मांस.)

c. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3. 422.

भक्ष *m.* (r. भक्ष् s. ऋ) edens, vescens *in fine comp.* N. 12. 63. (Gr. φάγος.)

भक्षक *m.* (r. भक्ष् s. ऋक) edens. HIT. 75. 8.

भक्ष्य (r. भक्ष् s. य) 1) *Adj.* edendus. 2) *m.* cibus. H. 2. 8. N. 9. 13. (Goth. *basi*, them. *basja* n. *bacca.*)

भग *m.* (r. भज् s. ऋ) 1) portio. 2) bona fortuna, felicitas, beatitudo. 3) vulva. AM. (Huc vel ad भाग traxerim goth. *ga-bigs* dives, ita ut proprie significet qui cum

divitiis est, them. *ga-biga* = सभग; cf. etiam lith. *nabagas* homo miser, pauper, *na* = scr. न non; *bago-tas* dives; russ. *ú-bogii* pauper; *bogatyi* dives; cf. Pott. pp. 235. 236.)

भगवत् (a भग s. वत्) felix, beatus, excelsus, excellens, praeclarus, venerabilis. SU. 3. 24. 4. 23. BH. 10. 14. RAGH. 8. 80. (Cf. slav. *bog* deus.)

भगिनी f. (a भग s. इन् in fem.) soror.

भग्न v. भञ्ज्.

भङ्ग m. (r. भञ्ज् s. झ) 1) fractio, fractura. RAGH. 16. 14.

— पुष्पभङ्ग florum contritio. N. 25. 7. (Schol. Nil. पुष्पसम्मर्दः). *TROP.* repudiatio. RAGH. 13. 78. 2) fragmentum. UR. 69. 4. 3) unda, fluctus, v. sq. (Lith. *ban-gà* unda, fluctus; gr. *ἀγῆ*, v. भञ्ज्.)

भङ्गि f. (r. भञ्ज् s. इ) 1) fractio, fractura. 2) unda, fluctus. RAGH. 16. 63. 3) fraus, fallacia, dolus. UP. 50.

भङ्गुर (r. भञ्ज् s. उर) fragilis. HIT. 43. 5.

1. भञ्ज् 1. P. A. 1) dividere. MAN. 9. 104.: भ्रातरः समम् भङ्गेन पैतृकं रिक्थम्; 9. 200.: पत्न्यौ जीवति यः

स्त्रीभिर् अलङ्करो धृतो भवेत् । न तम् भङ्गेन दायादा भजमानाः पतन्ति ते; 9. 149. 209. 2) colere, venerari, deditum esse, amare. (सेवायाम् क.) BH. 4. 11.:

ये यथा माम् प्रपद्यन्ते तांस् तथै 'व भजाम्य् अहम्; 6. 31.: सर्वभूतस्थितं यो माम् भजति; 7. 16.: चतुर्विधा भजन्ते माञ् जनाः; H. 2. 29.: कामोपहतचित्ताङ्गीम् भजमानाम् भजस्व माम्; N. 5. 32.: यत् त्वम् भजसि ... पुमांसन् देवसन्निधौ; MAN. 8. 365.: कन्याम् भजन्तीम् उत्कृष्टम्. — भक्त colens, deditus, devotus, amans. IN. 5. 44.: वृच्छयेनच सन्तप्ताम् भक्ताञ्च भजः

N. 10. 14.: मद्भक्ता; 13. 57. SA. 5. 95. BH. 4. 3. 7. 21. 23.

3) c. acc. loci petere, ire, proficisci. R. Schl. I. 16. 28.: नानाविधान् शैलान् काननानिच भेङ्गिरे; BHATT. 6. 72.: वनानि भेङ्गितुर् वीरैः; MAH. 3. 11143.: शुकाः पुंस्कोकिलाः क्रौञ्चा विसञ्जा भेङ्गिरे दिशः. Considerere. MAH. 1. 5.: निर्दिष्टम् आसनम् भेङ्गे; 1. 3867.: राजर्षेः ... उरुम् भेङ्गे शुभानना. 4) adipisci, obtinere. R. Schl. I. 27. 11.: राजसत्वम् भजस्व; 72. 11.: कुशध्वजसुते इमे

पत्न्यौ भजेतां सहितौ शत्रुघ्नभरताव् उभौ; MAN. 10. 59. 5) exercere, facere, exequi. MAN. 4. 204.: नियमान् केवलान् भजन्. (Cf. भाञ्, भञ्ज्, भुञ्; hib. *fuighim* «I get, obtain», *fuigheall* «profit, gain», «relique, remainder», *faghail* «getting, finding, obtaining»; Pottius apte huc trahit goth. *and-bah-ts* servus, minister; Ag. Benary confert lat. *fa-mulus*, quod etiam ad *FAC* referri potest, ita ut mutilatum sit e *fac-mulus*. V. भग.)

c. निस् secernere, segregare, excludere. MAN. 9. 207.: स निर्माड्यः स्वकाद् अंशात्.

c. वि 1) dividere. MAH. 3. 10208. MAN. 9. 164. 210. 216.

2) distinguere, discernere. MAN. 1. 65.: अहोरात्रे विभजते सूर्यः. R. Schl. II. 67. 31.: विभजन् साधुसाधुनी. 3) distribuere. MAH. 2. 2053.: ते द्वन्द्वशः पृथक्चै 'व ... सिंहासनानि ... विभेङ्गिरे; RAGH. 10. 55.: स तेजो वैष्णवम् पत्न्योर् विभेङ्गे; 11. 29.: तद् दुरप्रशकलीकृतद् कृती पत्रिणां व्यभजत्.

c. वि praef. प्र id. MAH. 3. 16140. MAN. 8. 166. 9. 268. BH. 11. 13. 18. 41.

2. भञ्ज् 10. P. भाजयामि (विश्राणने क. पाके v.) dare, largiri (?) (*), coquere. (Cf. भ्रञ्ज्; भृञ्, germ. vet. *BACH, PACH, BAKK* torrere, coquere, nostrum *backen*.)

1. भञ्ज् 7. P. भनङ्गिम, praet. mtf. अभङ्गम्; fut. भङ्ग्यामि, pass. भङ्ग्ये, part. भग्न (gr. 607. 645.) frangere. H. 1. 12.: वने भञ्जन् महाद्रुमान्; 4. 23.: बभञ्जत्सु तदा वृक्षान्. *TROP.* MAH. 1. 6868.: अस्य मा भङ्गम् प्रतिज्ञाम्. (Fortasse भञ्ज् mutilatum est e भ्रञ्ज्, cf. lat. *frango*, goth. *BRAK, ga-brika, ga-brak, ga-brékum*; gr. *ῥήγνυμι* et abjectâ initiali, *ἀγνυμι*; lett. *braks* fragilis; hib. *brisim* «I break, dismember, disunite», *brit* «fraction», *breadach* «broken».)

c. अत्र i. q. simpl. MAH. 1. 7081. 3. 10043.

c. निस् praef. वि id. MAH. 3. 12447.: वातविनिर्भग्ना द्रुमाः.

(*) Fortasse pro विश्राणने a r. अण् dare legendum est विश्राणे a r. आ coquere.

- c. प्र *id.* MAH. 3. 11121.
2. भञ्ज 10. A. (भाषार्थे क. भाषे ष.; scribitur भञ्ज, gr. 110°.) loqui, dicere, lucere. (Hib. *faighim* «I speak, talk», *faighle, faighleadh* «words, talk, conversation», *faigh* «a prophet».)
1. भट् 1. P. (भृतौ) nutrire, sustentare; mercede conducere...
2. भट् 1. P. (परिभाषणे क. भाषणे ष.) loqui, dicere.
- भट m. (r. 1. भट् s. ञ) miles. HIT. 104. 17.
- भट्टार (forma Prâcr. a भर्तु, in casibus fort. भर्तार, suff. ञ, mutato त् in ट् cui se assimilavit antecedens ञ; v. भट्टिणी et cf. Lass. s. vv. भट्ट et भट्टारक) venerabilis; sanctus.
- भट्टारक (a praec. s. ञ) *id.* HIT. 21. 21.
- भट्टिणी f. vox Prâcrit. = scr. भर्त्री. UR. 43. 13.
- भाण 1. P. loqui, dicere, in recentioribus scriptis, praesertim in dial. Prâcrit. (v. Delii Radices Prâcr. p. 19.). Lass. 3. 2.: राज्ञा ... भाणितम्; BHATT. 14. 46.: बभाण; 15. 15.: अभ्राणीत्. (Cf. भाष.)
- भाण्ड 1. P. (प्रतारणे क. scribitur भण्ड, gr. 110°.) fallere, decipere.
1. भाण्ड 1. A. (परिहासे क. वाचि ष.; scribitur भण्ड, gr. 110°.) irridere; loqui.
2. भाण्ड 1. et 10. P. (शिवे; scribitur भण्ड, gr. 110°.) felicem esse. Cf. भण्ड.
- भद्र (r. भण्ड् ejecto न् suff. र्) 1) Adj. laetus, felix, excellent, optimus, praesertim in Vocat. fem. SU. 3. 20. N. 22. 2. 2) Subst. n. salus, felicitas, praesertim in salutationibus vel benedictionibus. N. 15. 5. SA. 2. 32. (Goth. *batiza* melior, *batista* optimus; germ. vet. *baz* melius, *beziro* melior, *felicio*, *bezisto* optimus; hib. *feodhas* «better», *badhach* «famous, great, noble»; fortasse *maith*; cambro-brit. *mad* «good, excellent», mutato भ् in म, si vacet e. c. in *mâis* = भास् q. v.; lat. *faus-tus* e *faud-tus* et hoc e *fand-tus*, mutato न in उ?)
- भण्ड 1. A. 10. P. gaudere, felicem esse, praestantem esse. V. भद्र.
- भय n. (r. भी s. ञ) timor. H. 1. 7. 2. 13. (v. भी)
- भयङ्कर (timorem faciens ex Accus. vocis भय et कर faciens, v. gr. 645. suff. ञ) 1) timendus, terribilis. 2) m. nom. pr. DR. 2. 11.
- भयानक (r. भी s. ञानक, nisi e भय et अनक a r. अन् s. ञक) timendus, terribilis. H. 3. 2. BH. 11. 27.
- भयावह (e भय et आवह afferens a r. वह् praef. आ s. ञ) timorem afferens, timendus, terribilis. SA. 5. 8.
- भर m. (r. भृ s. ञ) onus. (v. Lass.)
- भरण n. (r. भृ s. ञन) sustentatio, nutritio. RAGH. 1. 24.
- भरतर्षभ m. (e भरत, v. gr. 647., et ऋषभ q. v.) *Bharatidarum* princeps. H. 2. 16.
- भर्तृ m. (r. भृ s. तृ) 1) qui sustentat, altor, nutritor. BH. 9. 18. 13. 16. 2) dominus. MEGH. 1. 34. 3) maritus. H. 11. 19.
- भर्त्स 10. P. 1) minari, terrere. H. 3. 21.: तम् आपतन्तम् ... भर्त्सयामास तेजस्वी तिष्ठ तिष्ठे 'ति; MAH. 4. 357.: शब्देन महता भर्त्सयन्तौ परस्परम्. 2) deridere. MAH. 2. 434.: भर्त्सयन्ती 'व भास्कारम्.
- c. अभि minari, terrere. R. Schl. I. 28. 13.
- c. अत्र *id.* MAH. 3. 15096.
- c. निस् 1) *id.* MAH. 1. 4190. 2) deridere. HIT. 64. 22.
- c. निस् praef. अभि minari, terrere. R. Schl. II. 78. 19.
- c. परि *id.* MAH. 3. 16008. Cl. 1. MAH. 3. 16141.: परिभर्त्सन्ती.
- c. सम् reprehendere. R. Schl. II. 75. 16.: वाक्कैः क्रूरैः सम्भर्त्सितः.
- भर्म् 1. P. (हिंसायाम् क. हिंसे ष.) laedere, ferire, occidere. V. sq.
- भर्व 1. P. *id.*
1. भल् 1. A. i. q. 2. बल् (scribitur etiam भञ्ज).
2. भल् 10. A. (निद्रूपे) explorare, investigare.
- भण्ड v. 1. भल्.
- भञ्ज m. (r. भञ्ज s. ञ) sagittae genus. A. 10. 20.
- भव m. (r. भू s. ञ) 1) existentia. SA. 3. 10. 2) ortus, origo. RAGH. 3. 14. 9. 73. 8. 94.

भवत् 1) (nom. masc. भवन्, part. praes. a r. भू s. अत्) qui est. 2) (nom. भवान्, a भा splendor, correpto आ s. वत्, cf. भाविन्) splendens, excellens, praeclarus; reverentiae causâ ponitur pro pronom. 2^{dae} pers. cum teritiâ verbi personâ. IN. 1. 11. SU. 1. 24.

भवन n. (r. भू s. अन्) domus, palatium. IN. 3. 3. 5. 5. SU. 1. 28.

भवादृश (e भवत् abjecto त् producto अ, et दृश a r. दृश् videre; v. gr. 287.) tibi vel vobis similis. HIT. 38. 10.

भवानी f. (a भव nomen Sivi s. आनी) nomen Durgae.

भवितव्य (r. भू s. तव्य) esse debens.

भवितव्यता f. (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, fatum. UR. 55. 15. infr.

भवितृ (fem. -त्री, r. भू s. तृ) futurus. RAGH. 6. 52. (Lat. futurus.)

भविष्य (r. भू cum caractere Futuri auxil. स्य inserto इ) futurus. BH. 7. 26.

भव्य (r. भू s. य, v. gr. 626.) esse debens, futurus. SA. 5. 47.

भस् 3. P. बभस्मि (भत्सर्नदीप्त्योः क. युतौ भत्से व.) lucere, splendere; minari, terrere. (V. भास् et cf. भत्स.)

भस्त्रा f. (r. भस् s. त्र in fem.) follis. HIT. 43. 6.

भस्मन् n. (r. भस् s. मन्) cinis.

भस्मसात् Adv. (a praec. s. सात्) in cinerem, ut भस्मसात् कर्तुम् in cinerem vertere. BH. 4. 37.

भा 2. P. A. 1) splendere, fulgere. N. 12. 103.: अयम् अगमः ... आपोडैर बह्मिर् भाति; 13. 52.: भासि विद्युद् इवा भेषु; 17. 8. 2) apparere, videri. H. 1. 10.: जङ्घावातो बभौचा 'स्य शुचिशुक्रागमे यथा. (Cf. भास्, भस्, भाष्; gr. φάω, φαίνω, φημί; φοῖβος, forma anomale redupl. sicut φέβομαι a भी, बिभेमि; lat. fâ-ri.)

c. अति valde splendere. RAM. II. 46. 11.

c. अभि splendere. GHAT. 10.

c. आ 1) id. R. Schl. I. 15. 19. 2) videri, apparere. RAGH. 13. 14.

c. उत् apparere. MAN. 1. 7.: स्वयम् उद्बभौ.

c. निस् elucere, exoriri. MAN. 5. 113.: अपाम् अग्नेश्च संयोगाद् धेमं हृष्यश्च निर्वभौ.

c. प्र i. q. simpl. MAH. 3. 10054. — प्रभात n. ortus lucis, diluculum. Loc. प्रभाते diluculo, ad primam auroram. SA. 5. 80.

c. प्रति 1) splendere. GHAT. 15. 2) apparere, c. gen. R. Schl. I. 55. 17.: यानि देवेषुचा 'स्त्राणि ... प्रतिभान्तु मम; c. acc. MAH. 3. 10169.: तन् तु कृत्स्नो धनुर्वेदो प्रत्यभात्. 3) videri. DR. 4. 4. A. 4. 39.

c. प्रति praef. सम् videri. MAH. 1. 8095.

c. त्रि splendere. R. Schl. II. 72. 20. RAGH. 5. 72.

c. सम् praef. प्र apparere, videri. MAH. 3. 10055.

भाग m. (r. भज् vel भाज् s. अ) 1) pars, portio. RAGH. 5. 9. 7. 42. et 57. 10. 46. 2) bona fortuna, felicitas.

भागधेय (e भाग et धेय ponendus a r. धा s. य) 1) m. heres. 2) n. fatum, sors. N. 8. 6.

भागिरथी f. (fem. रथौ भागिरथ a भागिरथ nom. pr. regis, suff. अ) nomen Gangis fluminis.

भाग्य n. (a भग vel भाग s. य) sors, fatum; fortuna secunda. N. 17. 42. RAGH. 3. 13. UR. 67. 18.

भाङ्गासुरि m. nom. pr. regis. N. 19. 11.

1. भाज् 10. P. (पृथक्कर्मणि) dividere, distribuere. Cf. भज्.

2. भाज् f. (r. भज्) 1) veneratio, cultus. BH. 9. 30. in fine comp. BAH. 2) i. q. भाग. H. 1. 29. in fine comp. BAH.

(Ad भाज् sgf. 2. vel ad भाग sgf. 2. traxerim lat. fê vocis fê-lix, v. gr. comp. 419.)

भाजन n. (r. भज् s. अन्) vas. (Wils. «any vessel, as a pot, or cup, a plate».) HIT. 34. 2. RAGH. 5. 22.

भाण्ड n. vas, supellex, utensilia. SA. 3. 1. HIT. 64. 19.

भानु m. (r. भा s. नु) 1) lumen. 2) sol.

भानुमत् (a praec. s. मत्) lucidus, splendidus. DR. 7. 2.

भाम् 1. A. 10. P. (क्रोधे; ut videtur, Denom. a sq.) irasci. भामित iratus (nisi hoc a भाम ira s. इत्). RIGV. 114. s.

भाम m. (r. भा s. म) 1) lumen, splendor. 2) sol. MED. 3) ira, furor. (Fortasse lat. furo, furor radice cum hoc

vocabulo cohaerent, ita ut ad भा vel potius ad भस् vel भास् referenda sint.)

भामिन् (ut videtur, a भाम् ira s. इन्) iracundus. Fem. भामिनी. RAGH. 8. 28.

भार m. (r. भृ ferre s. अ) onus. H. 4. 52. SA. 5. 104.

भारत m. (a भरत nom. pr. s. अ) Bharati proles. H. 1. 7.

भारती f. 1) (a praec. signo fem. ई) dea sermonis. 2) sermo. N. 12. 21.

भार्ग्वि m. (a भृगु s. अ) a Bhrgu oriundus.

भार्या f. (sustentanda, nutrienda, a r. भृ s. य in fem.) uxor (cf. भर्तृ maritus). N. 12. 22.

भाव m. (r. भू s. अ) 1) existentia. N. 5. 39. BH. 2. 16. 2) substantia. BH. 4. 10. 8. 5. 3) status, conditio. HIT. 6. 5.

4) natura, indoles. N. 10. 15. BH. 7. 12. 13. 24. 9. 11. 5) proprietas. BH. 10. 5. 6) animus. M. 11. H. 4. 32.

भावन m. (a भावय Caus. r. भू s. अन) qui facit ut aliquis existat, auctor, effector, creator, servator. SU. 3. 32. BH. 9. 5. SA. 1. 11.

भावना f. (a Caus. r. भू s. अन in fem.) cogitatio, meditatio. BH. 2. 66.

भावितात्मन् (e भावित Part. pass. formae Caus. radicis भू et आत्मन् anima, mens) effectam mentem habens, meditabundus. SU. 2. 14. Cf. ज्ञातसङ्कल्प. N. 3. 8.

1. भाविन् (r. भू s. इन्) existens. BR. 2. 2. HIT. 6. 5. 7.

2. भाविन् (a भा splendor s. विन्) splendidus. Fem. भाविनी transl. praeclara, excellens femina. IN. 5. 37. H. 4. 30. SU. 4. 24.

भाष् 1. A. interdum p. loqui, dicere, c. acc. pers. et rei. SU. 4. 16.: इति सुन्दो ऽप्य् अभाषत; BH. 2. 11.: प्रज्ञावादांश्च भाषसे; MAH. 1. 7186.: यथा भाषन्ति परस्परम्; R. Schl. II. 78. 19.: कैकोयीम् ... बभाषे परुषम् वचः; MAN. 4. 255. — Pass. c. nom. pers. BHATT. 2. 37.: वचश्च भूयो बभाषे मुनिना कुमारः; N. 18. 4.: भाष्यमाणो मया 'सकृत्' (V. भा et cf. scot. beas «a speech, dialect».)

c. अनु i. q. simpl. MAN. 3. 30. Confiteri. MAN. 11. 228.

c. अभि 1) alloqui. BR. 3. 1.: कन्या ताव् अभ्यभाषत;

SA. 5. 11. 2) loqui, dicere. MAN. 4. 57.: नो 'दक्वया' भिभाषेत; MAH. 3. 2549.: एवम् एवा 'भिभाषन्तः' Confiteri. MAN. 11. 103.: अभिभाष्यै 'नः'.

c. अभि praef. सम् loqui. MAH. 3. 12697.: उच्चैः समभिभाषन्तो.

c. आ 1) alloqui. N. 18. 22. 2) loqui, dicere. DEV. 2. 36.: आः किम् एतद् इति क्रोधाद् आभाष्य.

c. आ praef. वि loqui, dicere. MAH. 15169.: व्याभाषणा अन्यान्यन् न मे जीवन् विमोक्ष्यसे.

c. आ praef. सम् id. MAH. 1. 4198.: इत्य् अन्यान्यं समाभाष्य.

c. परि persuadere. MAH. 1. 4287.: पुनर एव तु सा देवो परिभाष्य स्तुषाम्.

c. प्र i. q. simpl. SA. 2. 12. N. 13. 68. — प्रभाषित n. dictum, sermo. N. 8. 11.

c. प्रति 1) respondere. N. 12. 25.: अभिभाषे त्वाद् किम् मान् न प्रतिभाषसे. 2) i. q. simpl. MAH. 1. 5294.: तम् पुनः प्रत्यभाषत.

c. सम् i. q. simpl. SA. 4. 18. MAN. 8. 55.

भाषिन् (r. भाष् s. इन्). MAN. 11. 33.

1. भास् 1. A. interdum p. 1) lucere, splendere. MAH. 3. 12299.: न बभासे सहस्राणुः. 2) videri. RAM. II.

51. 28.: पुरो बभास रक्षिता. — Caus. collustrare. BH. 15. 6.: न तद् भासयते सूर्यः; 6. 12. (V. भा et cf. hib.

beosach «bright, glittering», boisgim fulgeo, «to flash», nisi hoc mutilatum est e boillsg (v. scot. boillsg), quod cum lat. fulgeo ad भ्राञ् referri potest; mais «sparkling, shining, brilliancy», mutato भ् in nasalem ejusdem organum; lat. fes-tra, fenes-tra, inserta nasali, adjecta vocali sicut in verbis scr. cl. 7.; fas-tus, quod Schellerius a gr. φάω deducit; fes-tus.)

c. अत्र lucere, splendere. R. Schl. I. 35. 16. — Caus. collustrare. MAH. 3. 1674.

c. उत् Caus. collustrare. RAGH. 7. 16.

c. प्र lucere, splendere. MAH. 3. 5005.: यथा सोमः प्रभासते; 3. 17090.: प्रभासन्तम् भानुमन्तम्. — Caus. collustrare. MAH. 1. 6532.

- c. वि lucere, splendere. R. Schl. II. 13. 10.
2. भास् *f.* (r. भास्) splendor. BH. 10. 12.
- भास्वर (r. भास् s. उर) lucidus, splendidus. RAGH. 5. 30.
- भास्कर *m.* (lucem faciens e भास् et कर) sol. IN. 1. 29.
- भास्वत् (a भास् s. वत्) luminosus. BH. 10. 12.
- भास्वर (r. भास् s. वर) *id.* A. 10. 2.
- भिच् 1. *A.* mendicare. MAN. 2. 184.: गुरोः कुले न भिक्षेत.
C. acc. pers. et rei. MAN. 2. 50.: मातरम् भिक्षेत भि-
क्षाम्; *c. ablat. pers.* MAN. 11. 24.: न धनं शूद्राद् वि-
प्रो भिक्षेत. (Fortasse भिच् e *Desid.* बिभच् ejectâ me-
diâ syllabâ et regressâ aspiratione, cf. e. c. शिच् pro
शिशच्, लिप्स् pro लिलप्स्, v. gr. 552.)
- भिक्षा *f.* (r. भिच् s. आ) eleemosyna. HIT. 27. 12.
- भिक्त् *m.* (r. भिच् s. उ) mendicus.
- भिद् 7. *P. A.* भिनद्भि, भिन्दे findere, perforare. R. Schl.
II. 80. 10.: बिभिडुर भेदनीयांश्च तांस् तान् दे-
शान्; MAH. 1. 1490.: तान् पक्ष्णखतुण्डाग्रैर् अभि-
नत्; HIT. 89. 21.: अतिशीतलम् अप्य् अभ्भः किम्
भिनन्ति न भूभृतः. *TROP.* rumpere, violare. SA. 4. 7.:
व्रतम् भिन्धी 'ति वक्तुन् त्वान् ना 'स्मि शक्तः; RAGH.
15. 94.: समयम् अभिनत्. — *Pass.* 1) findi, perfo-
rari. R. Schl. I. 28. 9.: भिद्येरन् दर्शनाद् अस्या भोह्-
णां हृदयानि. 2) differre, diversum esse. RAGH. 5. 37.:
न कारणात् (a patre) स्वाद् बिभिदे कुमारः. भिन्न
(gr. 607.) 1) fissus, perforatus. 2) diversus. RAGH. 2. 50.
— *Caus.* 1) findere. R. Schl. I. 16. 23.: भेदयेयुर दु-
मान्; HIT. ed. Ser. 80. 8.: अनयोर् महान् ... स्नेहः
कथम् भेदयितुं शक्यः. 2) dissociare, abalienare, dis-
jungere, discordes reddere. MAH. 1. 7399.: कुशलैर् वि-
प्रैः ... कुन्तीपुत्रान् भेदयामः. 3) vincere. R. Schl. I. 64.
7.: वृषम् ब्रह्मगुण्डं कृत्वा ... तम् ऋषिद् कौशिकं
रम्भे भेदयस्व तपस्विनम्; MAH. 1. 5592.: भयेन भे-
दयेद् भौरं, शूरम् अञ्जलिकर्मणा, लुब्धम् अर्थप्रदा-
नेन. (Lat. *findo*; *fi-nis* e *fid-nis*? goth. *BIT* mordere,
beita, *bait*, *bitum*; germ. vet. *BIZ* *id.*; huc etiam traxerim
goth. *maita* abscondo, mutatâ labiali mediâ in nasalem
ejusdem organi sicut e. c. in zend. *mrâ* = scr. ब्रू dice-

- re; Pottius apte confert gr. *φείδομαι*. E linguis celticis
huc referri possent hib. *birin* «a little pin», mutato *d* in
r, cf. भिल्, *bior* «a sharp point», *bioradh* «a piercing,
pricking», *biorach* «sharp pointed» etc.; *fi* «piercing,
wounding, fastning».)
- c. अनु dissolve. MAH. 2. 2483.: ब्रह्मं सेतुम् को अनुभि-
न्याद् धमेच् कान्तश्च पावकम्.
- c. उत् erumpere. RAGH. 13. 21.: उद्भिन्नविद्युदलयो घ-
नः.
- c. उत् praef. प्र *id.* SAK. 128. 18.: प्रोद्भिन्नः.
- c. निस् 1) effodere, e. c. *oculos*. MAH. 3. 10328.: कण्ठ-
केन ... निर्भिभेदा 'स्य लोचने. 2) *i. q. simpl.* R. Schl.
I. 40. 15.: एकैकं योजनम् भूमेर् निर्भिन्दन्तः; II. 35.
4.: वाक्यवर्त्रैर् अनुपमैर् निर्भिन्दन् इव ... कैकेय्याः
सर्वमर्माणि; HIT. 69. 12.: मदालस्येन निर्भिद्यते.
- c. निस् praef. वि *i. q. simpl.* MAH. 3. 3551.
- c. प्र *id.* प्रभिन्न ebrius, de *elephanto*, tempore, quo coitum
appetit (v. प्रभिन्नकरट). DR. 5. 5.
- c. प्रति *i. q. simpl.* DR. 6. 15.: कस्य कायम् प्रतिभिद्य घो-
रा महीम् प्रवेद्यन्ति शिताः शराय्याः. — *TROP.* RAGH.
19. 22.: प्रत्यभैत्सुर अवदन्त्य एव तम् ... अश्रुभिः.
- c. वि *id.* MAH. 3. 709.: तस्य मर्म विभिद्य स वाणः. —
Caus. disjungere, alienare. R. Schl. II. 7. 18.: कैकेयीं ...
रामाद् विभेदयिष्यन्ती.
- भिन्न *v.* भिद् (gr. 607.).
- भिल् 10. *P.* findere. (Cf. भिद्, unde भिल् mutato *d* in
l; germ. vet. *billi*, anglo-sax. *bill*, sax. vet. *bil* en-
sis, v. Graff. 3. 95.)
- भिपज्ञ *m.* medicus. N. 9. 29.
1. भी 3. *P.* बिभेमि (in formis puris temp. specialium *ई*
ante conson. corripit potest, PAN. VI. 4. 115.; e. c.
MAN. 4. 191.: बिभियात् pro बिभीयात्) timere, *c. abl.*
H. 3. 17.: न बिभेषि हिदिम्बे किम् मत कोपात्;
MAH. 3. 11479.: मा भैष्ट रक्षसान् मूढात्. — मा भैस्
pro मा भैषीस्, H. 3. 7. N. 14. 3. — Etiam मा भैषीस्,
R. Schl. I. 59. 2. 64. 5. — *C. gen.* R. Schl. I. 1. 4.: कस्य
बिभ्यति देवाः; N. 12. 11.: न बिभ्यत् ... कस्यचित्

(अविभ्यत् videtur esse 7ma forma praet. mtf., nam भी in praet. augm. 1. format अविभेत्). — भीत timens. N. 11.3. BH. 11.36. — Caus. भायत् P., भापय् A., भीषय् P. A. terrere. MAH. 1.185.: अस्मान् श्वापदा भीषन्ति; 1480.: भूतानि भीषयन्; 8285.: शैलनिपातेन भीषिताः; 2. 1433.: विभीषिकाभिरू भीषयन् पार्थिवान्. (Lith. *bijaù* timeo, *báime* timor, v. भीम unde भीम; *bai-dau* terreo; *baisi-s* terribilis fortasse ad Caus. भीषय् pertinet; *bjaurùs* foedus, deformis, cf. भीरु; slav. *bojù-sja* timeo (*sja* se) cf. भय timor; fortasse goth. *fiarodi* pro *bia*, *fands* inimicus, nostrum *Feind*; gr. *φέβομαι*, ut videtur forma reduplic. anom. pro *πέφομαι*, nisi pertinet ad Caus. भापय्; fortasse etiam huc pertinet hib. *f* «fretting, anger, indignation». E lat. lingua cum Pottio huc traxerim *foe-dus*.)

2. भी f. (r. भी) timor.

भीम (r. भी s. म) 1) Adj. timendus, terribilis. IN. 1.4. Su. 4.17. 2) m. nom. pr.

भीमपराक्रम (BAH. ex praec. et पराक्रम vis, fortitudo) terribilem fortitudinem habens. H. 4.18.

भीमरूप (e भीम et रूप forma) terribilem formam habens.

भीरु (fem. भीरु vel भीरू, a r. भी s. रु) timidus. MAH. 1. 5592.

भीरुक (r. भी s. रुक) id. HIT. 118.2.

भीरू f. (Fem. रौ भीरू) timida femina, saepissime in Vocat. H. 3.7.

भीलु (f. लु, r. भी s. लु) i. q. भीरु.

भीलुक (r. भी s. लुक) id. HIT. 118.2.

भीष् v. भी Caus.

भीष्म (a praec. s. म) 1) Adj. terribilis. 2) m. nom. pr., avus *Pándavorum*. A. 11.3.

भुक्त v. भुञ् Cl. 7.

भुग्न v. भुञ् Cl. 6.

1. भुञ् 6. P. भुजामि, part. pass. भुग्न (gr. 607.) flectere, curvare. (Cf. भञ्ज्; goth. *BUG* id, *biuga*, *baug*, *bugum*, v. gr. comp. 489; part. pass. *bug-a-ns*, them. *bug-a-na* = भुग्न; nostrum *biege*, *bog*, *Bug*; cum Caus.

e भोजयामि convenit goth. *baugja*, *us-baugja* verro, nostrum *beuge*, v. gr. comp. 109^a). 6. Hib. *bogaim* «I move, put in motion, wag, shake, toss, stir», *bogha* «bow», *boghaighim* «I bend, arch, camerate», *boghadoir* «archer»; fortasse gr. *ΦΥΓ*, *φεύγω*, lat. *FUG*, *fugio* a vertendo dicta; fortasse *πυγών* e *φυγών*.)

c. अत्र i. q. simpl. अत्रभुग्न inflexus. H. 1.19.

2. भुञ् 7. P. A. भुनक्ति, भुञ्जे, part. pass. भुक्त. 1) edere, vesci. SU. 1.5.: विना न्योन्यन् न भुञ्जते; BH. 2.5.: भोक्तुम् भैक्ष्यम्; 3.12.: तैरु दत्तान् (भोगान्) न प्रदायै भ्यो यो भुञ्क्ते; R. Schl. I. 13.17.: बुभुजिरे ऽन्नानि; 18.: अन्नपानानि तत्रा भुञ्जत; N. 13.68.: उच्छिष्टन् नै व भुञ्जीयाम् (sic etiam in ed. Calc. pro भुञ्जीय). 2) frui, gaudere, uti, possidere. N. 4.8.: विरजांसिच वासांसि दिव्याश्चित्राः स्रजस् तथा ... भुञ्जन्त; MAH. 1.3901.: आसाद्य शान्तनुस् ताञ्च भुभुजे कामतो वशाम्; RAGH. 8.7.: बुभुजे महाभुजः ... मेदिनीन् नवपाणिग्रहणाम् वधूम इव; 12.8.: तस्य राडयन् न्यासम् इवा भुनक्त; BH. 2.37.: हतो वा प्राप्स्यसे स्वर्गञ् जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्; R. Schl. I. 46.14.: त्रैलोक्यविजयम् पुत्रं स ह भोक्ष्यसि. — Pass. absol. BR. 2.31.: भुक्तम् ... मया. — Caus. 1) cibare, cibos porrigere. MAN. 3.106.: न वै स्वयन् अश्नीयाद् अतिथिं यन् न भोजयेत्; 113.: इतरान् अपि ... अन्नम् ... भोजयेत्. Cum instr. rei. MAH. 3.1007.: भ्रातृन् ... अभोजयन्त मृष्टान्नैः सूदाः. 2) fruendum, possidendum dare. BHATT. 8.83. — Desid. 1) edere, velle, esurire. MAH. 1.887.: ना हम् अन्नम् बुभुक्ते. — बुभुक्षित esuriens. MAN. 10.105. 2) frui, possidere velle. MAH. 1.5667.: स राडयम् बुभुक्षति. (Cf. भक्ष्, lat. *fungor*, *fruo* e *frugor*, inserto *r*, *fruges*, *fructus*, *faux*; island. vet. *brúka* uti; germ. vet. *brúchan*, *prúchan* id.)

c. अधि frui, possidere. HIT. 130.: राडयम्.

c. अनु frui. MAN. 4.240.

c. उप 1) edere, vesci, bibere. R. Schl. II. 30.16.: फलानि; RAGH. 1.67.: पयः. 2) frui, gaudere, uti, possidere. MAH. 1.8343. HIT. 28.12. MAN. 12.8.

- c. सम् *Caus. cibare, c. instr. rei.* MAH. 3. 12672.
3. भुज् (r. 2. भुज्) edens, vascens, *in fine compos.* BH. 4. 31.
- भुज् *m.* (r. 1. भुज् *s.* अ) 1) brachium. 2) manus. H. 1. 2.
- 3) elephanti proboscis. DR. 8. 21. (Fortasse lat. *pug-nus pro fug-nus = part. pass. भुज्.*)
- भुजग *m.* (tortuose iens e भुज्, quod hic flexum, incurvationem significat, e ग्ग iens) serpens. N. 11. 28. *V.*
- भुजङ्ग *et cf.* पतग, पतङ्ग.
- भुजगो *f.* (a praec. signo fem. ई) *Fem. praec.* HIT. 121. 19.
- भुजङ्ग *m.* i. q. भुजग (cf. पतङ्ग). UR. 91. 10.
- भुजमध्य *n.* (e भुज् brachium et मध्य medium) pectus. RAGH. 13. 73.
- भुजान्तर *n.* (e भुज् et अन्तर) *id.* UR. 70. 14.
- भुजिष्य *m.* (ut videtur, a r. 1. भुज् *s.* स्य inserto इ) servus, famulus.
- भुजिष्या *f.* (*fem. praecedentis*) serva, famula. N. 13. 55.
- भुवन *n.* (r. भू *s.* अन्न, *omisso Gunae incremento*, v. euph. r. 51.) mundus. RAGH. 1. 26.: भुवनद्वय mundorum par i. e. coelum et terra; RAGH. 2. 53. N. 24. 33. MEGH. 6.
1. भू 1. *p. A.* (भवामि, भवे; अभूवम् (gr. 414.), अभविषि; बभूव, बभूवे (gr. 445.); भविष्यामि, भविष्ये) 1) esse, existere. BH. 16. 13.: इदम् अपि मे भविष्यति पुनर धनम्; N. 10. 22.: कथम् बुद्धा भविष्यति. — *Cum antecedente न mori.* H. 4. 50.: अद्य न भविष्यसि; N. 21. 10.: न भविष्याम्य् असंशयम्. 2) esse *ut verb. substant.* BR. 3. 18.: भविष्यामि सुखान्विता; N. 1. 28.: सफलन् ते भवेत् जन्म; BR. 3. 8.: तत् तेषाम् विप्रियन् भवेत्; 12.: अनाथा कृपणा ... भविष्यामि. — *Cum dat. esse alicui rei, praeditum esse aliquā re.* BR. 3. 19.: देवाश्च पितरश्च ... त्वया दत्तेन तोयेन भविष्यन्ति हिताय. *Causam esse alicujus rei.* MAH. 3. 12312.: त्रैलोक्यस्य ... भवन्ति स्म विनाशाय. — *Pass. impers. c. instrum. pers. et praedic.* HIT. 17. 20.: अधुना तवा 'नुचरेण मया सर्वदा भवितव्यम्; UR. 38. 3. *infr.*: प्रत्यासन्नेन चन्द्रेण भवितव्यम्. 3) fieri, oriri. BH. 14. 17.: प्रमादमोहौ तमसो भवतः; N. 23. 11.: ते तेना'वेक्षिताः कुम्भाः पूर्णा एवा'भवंस् ततः; A. 3. 27.:

- तस्य तच् कृतधा ह्यपम् अभवत्; MAH. 1. 1501.: भस्मसाद् भवेत्. — *Part. pass.* भूत् 1) qui est, existit. SU. 1. 25.: त्रिषु लोकेषु यद् भूतञ्च किञ्चित् स्यात्वरजङ्गमम्. *In fine comp.* N. 12. 38.: अस्या 'रायस्य महतः केतुभूतम् इवो 'च्छितम् (शिलोच्चयम्). 2) factus. A. 3. 28.: पुनस् तानि शरीराणि एकीभूतानि भारत । अदृश्यन्त. — भूत् *subst. n.* creatura, animans, res. H. 4. 32. SU. 2. 7. BH. 2. 69. N. 14. 2. BH. 7. 26. — *Caus.* भावय् 1) facere ut alqs existat, sustentare, nutrire. MAH. 3. 8763.: ता (प्रजाः) भाविता भावयन्ति हव्यकव्यैर् दिवैकसः; BH. 3. 11.: देवान् भावयता 'नेन ते देवाः भावयन्तु वः । परस्परम् भावयन्तः श्रेयः परम् अवाप्स्यथ. 2) cogitare, meditari (secundum gramm. Ind. भू cl. 10.). BH. 2. 66.: ना 'स्ति बुद्धिर् अयुक्तस्य नचा 'युक्तस्य भावना । नचा 'भावयतः शान्तिः; R. Schl. II. 67. 20.: भावयन् आत्मना 'त्मानम्. — *Desid.* 1. esse, existere velle. MAH. 4. 678.: न तिष्ठति स्म सन्मार्गे नच धर्मे बुभूषति. 2) eligere *conjugem.* MAH. 1. 7068.: यदि कन्ये 'यन् नच कश्चिद् बुभूषति; 7969.: को बुभूषेत ना 'र्जुनम्. (Lat. *fu-i, fu-turus, fo-re; -bam (ama-bam) = अभवम्, -bo, -bimus = भविष्यामि, भविष्यामस्, v. gr. comp. 526. 662.; gr. φύ-ω, ἔφῶ-ν, ἔφῶ-ς, ἔφῶ = अभूवम्, अभूस्, अभूत्, v. gr. comp. 573.; lith. bū-ti esse, bū-wai fui = अभवम्, bū-su ero = भविष्यामि, v. gr. comp. 522. 652.; slav. by-ti esse, bū-dú ero; germ. vet. bim sum, nostrum bin, bir-u-mēs sumus = भवामस्, mutato v in r, v. gr. comp. 20.; hib. fuilim sum, ba me vel budh me fui, proprie fuit ego, ba = अभवत्, budh = अभूत्. Ad Caus. भावयामि traxerim lat. facio mutato v in c sicut e. c. in vic-si, vic-tum; v. gr. comp. 19.; fé-mina, quae procreat, gignit, suff. mina = माना, gr. μῆνῆ; sicut mini formarum ut ama-mini = मानास्, μῆνῶι; v. gr. comp. 478.; fé-tus, fe-tura; goth. baua aedifico, bauais aedificas, ubi ai = अय τῶ भावयसि; v. gr. comp. 109^a. 6. et cf. scr. भवन domus.)*
- c. अन् 1) adesse, interesse. N. 5. 40.: अनुभूया 'स्य वि-

वाहम्. 2) percipere, sentire, experiri, perpeti. RAGH. 1.21.: असत्तः सुखम् अन्वभूत्. 8.3.: अनुभूय ... अभिषेचनम्. MAH. 3.10789.: इदृशीम् आपदम् को ऽत्र द्वितीयो ऽनुभविष्यति.
 c. अनु praef. सम् id. RAGH. 9.48.: आर्तवम् उत्सवं समनुभूय.
 c. अन्तर inesse. MAN. 12.87.
 c. अभि aggredi, accedere. MAH. 3.10592.: एषा ते भास्वती कीर्तिर लोकांश्च अभिभविष्यति; BH. 1.40.: धर्मे नष्टे कुलञ्च कृत्स्नम् अधर्मो भिभवति. Hostiliter aggredi, invadere. SAK. 15.3.infr.: परित्रायेथाम् माम् अनेन उष्टमधुकरेणा भिभूयमानाम्. 2) superare, vincere. A. 3.30.: यदा भिभवितुम् वाणैश्च नच शकनोमि तम्; 11.2.: न त्वा भिभवितुं शक्तो मानुषो भुवि कश्चन.
 c. उत् Caus. facere ut alqs existat, procreare. RAGH. 2.62.: मायाम् उद्भाव्य.
 c. उत् praef. सम् oriri. GHAT. 5.: शोकः समुद्भवति.
 c. तिरस् evanescere. RAGH. 16.23.: पूर अपि ... तिरोबभूव. Caus. delere, evertere, frangere. R. Schl. I. 44. 9.: तस्या ऽवलपनम् ... तिरोभावयितुम् बुद्धिञ्च चक्रे.
 c. परा perire. MAH. 1.4167.: यथा धर्मो न पराभवेत्.
 c. परि despicere, contemnere. HIT. 30.11.: शशिनस् तुल्यवंशो ऽपि निर्धनः परिभूयते; DR. 6.17.: पञ्चेन्द्रकल्पान् परिभूय; BR. 2.16.
 c. परि praef. सम् id. MAH. 3.13230.
 c. प्र 1) esse. BH. 16.9.: प्रभवन्त्य् उग्रकर्माणः. 2) fieri, prodire, oriri, nasci. BH. 8.18.: अव्यक्ताद् व्यक्तायः सर्वाः प्रभवन्त्य् अहरागमे; RAGH. 10.51.: पुरुषः प्रबभूवा ऽनेः; HIT. 13.8.: लोभात् क्रोधः प्रभवति. 3) valere, praevalere, potentem, parem esse, c. dat. vel infn. HIT. 25.6.: प्रीत्यै (चेतसः) सज्जनभाषितम् प्रभवति; UR. 7.9.: कथम् ... निर्मातुम् प्रभवेन् मनोहरम् इदं रूपम् पुराणो मुनिः; RAGH. 8.44. R. Schl. II. 23.38. — Cum gen. pers. MAN. 5.2.: विप्राणां स्वधर्मम् अनुतिष्ठताञ्च कथम् मृत्युर् प्रभवति; MAH. 3.

12669.: ना स्माकम् मृत्युर् प्रभवते. — Absol. HIT. 24.3.: विश्वासात् प्रभवन्त्य् एते विश्वासस् तत्र नोचितः. — प्रभवत् praevalens, praepotens. II. 2.32.
 4) abundare. प्रभूत् abundans, multus, copiosus. N. 13. 3.: प्रभूतयवसेन्धनम्; HIT. 45.6.: प्रभूते ऽपि वित्ते.
 c. वि Caus. proprie facere ut aliquid foras sit, inde 1) explorare, investigare, indagare. MAN. 8.25.: वाच्यैश्च विभावयेत् लिङ्गैश्च भावम् अन्तर्गतान् नृणाम् (Schol. निरूपयेत्). 2) probare, demonstrare. MAN. 8.56.: उक्तञ्च न विभावयेत्. 3) observare, percipere, sentire. MAN. 7.147.: मन्त्रयेद् अविभावितः; RAGH. 11.10.: उद्यमान इव वाहनोचितः पादचारम् अपि न व्यवभावयत्. — Pass. videri. MAH. 1.932.: सूर्यांशुभिः स्पृष्टं सर्वं शुचि विभाव्यते. HIT. 124.63.
 c. सम् 1) una esse, conjunctum esse. SU. 2.11.: तेषाम् ... सम्भूय सर्वैश्च अस्माभिः कार्यः सर्वात्मना वधः. Coire cum femina. MAH. 1.4398.: सम्बभूव तया सह. 2) fieri. SU. 1.30.: ततस् तौ तु जटा भित्त्वा मौलिनौ सम्बभूवतुः; 4.11.: दृष्ट्वैव ताम् वरारोहाम् व्यथितौ सम्बभूवतुः; MAH. 3.8843.: गर्भिण्यौ सम्बभूवतुः; 3.16478.: तथा समभवच्चापि यद् उवाच विभोषणः. 3) oriri. H. 1.17.: घौरा समभवत् सन्ध्या; BR. 3.24.: हर्षः समभवद् महान्. 4) nasci, c. ablat. patris et loc. matris. MAH. 1.8028.: सात्त्वत्याम् अतिरथः सम्बभूव धनञ्जयात्. 5) esse posse, sufficiens spatium habere in aliquo loco, valere. M. 12.: अलिङ्गरे यदाचैव ना सौ समभवत्. — Caus. 1) facere ut alqs existat, sustentare, servare. MAN. 2.142.: यः ... सम्भावयतिचात्रेण; MAH. 1.1343.: सम्भावयात्मानम् अज्ञीर्णाम् मम तेजसा. 2) facere. MAH. 3.13316.: स्वस्तिवाचनम् समभावयम्; 13317.: स्वस्तिवाचनानि सुष्ट सम्भावितानि. 3) committere. MAH. 1.2088.: सम्भावय ... मयि सर्वम्. 4) convenire, congregari, adire. MAH. 3.1982.: काम्यके पार्थान् समभावयद् अच्युतः; UR. 9.6.infr. 5) cogitare. RAGH. 7.6.: सम्भावितः (Schol. चिन्तितः). 6) putare, existimare. RAGH. 6.42.: धारां शितां रामपरश्वधस्य सम्भावयत्य्

उत्पलपत्रसाराम्. 7) magni aestimare, honorare. BH. 2.34.: सम्भाविंतस्य (Schol. ब्रह्मतस्य); RAGH. 10. 56.: सम्भावितान् ताभ्यां सुमित्राम्; 5.11.: प्राप्ते ऽस्ति सम्भावयितुम् वनान् माम्. *Cum instr.* honestare, dignari, colere, ornare *aliquā re.* RAGH. 16.40.: अन्नैर अनुजीविलोकं सम्भावयामास गृहैः (Schol. सत्कृतवान्); 7.8.: विलोचनन् दक्षिणाम् अञ्जनेन सम्भाव्य (Schol. अलङ्कृत्य).

2. भू *f.* (a r. भू) terra. H. 2.18. SU. 2.24. (V. भूमि.)

भूतपूर्व (e भूत qui fuit et पूर्व prior, loco Adverbii पूर्वम् prius, antea, v. gr. 680.) prior. BR. 1.22.

भूति *f.* (r. भू s. ति) 1) existentia. DR. 5.9. 2) felicitas, prosperitas, salus. RAGH. 1.18.10.59. 3) succus, qui ex elephantorum temporibus fluit. MEGH. 19. (Gr. *φύσις* e *φύτις*.)

भूधर *m.* (terram ferens e भू et धर) mons. IN. 5.10.

भूमृत् *m.* (terram ferens, sustinens e भू et मृत्) 1) mons. MED. 2) rex. UP. 79. RAGH. 11.81.

भूमि *f.* (r. भू s. मि) 1) terra. IN. 1.31. 2) locus. RAGH. 4.42.6.31. (Cf. lat. *humus*, hib. *uim* «the earth, a country».)

भूमिका *f.* (a praec. s. क in fem.) in linguā scenicā partes, *Rolle.* UR. 35.4. *infr.*

भूय *n.* (r. भू s. य) substantia. BH. 14.26.18.53.

भूयस् (*Compar.* *τοῦ* ब्रह्म, ejecto अ, correpto ब् + ह् in भ्, suff. यस् pro ईयस्, v. gr. 251. annot. et 234.) 1) *Adj.* *πλείων.* BR. 2.6. N. 18.19. 2) *Adv.* a) plus. N. 8.14. b) iterum, denuo. BR. 1.11. N. 23.2.24.2.25.5. BH. 2.20.: ना 'यम् भूत्वा भविता वा न भूयः «non ille extitit, existetque non iterum». — *Instr.* भूयसा nimis. RAGH. 8.9. (Hib. *bhus* «a sign of the comparative degree, and has always *ni* before it, as *ni bhus airde* higher».)

भूयिष्ठ (*Superl.* *τοῦ* ब्रह्म v. praec. et gr. 251. annot.) pluri-
mus, permultus. H. 1.19. — भूयिष्ठम् *Adv.* 1) valde, admodum; prorsus, plane, omnino. RAGH. 13.14. DR. 8. 40.

भूरि multus, praesertim in initio comp. e. c. भूरितेजस् magnam splendorem, magnam vim habens. MAH. 1.3849.; v. sq. (Huc traxerim gr. *μῦριος*, mutato भू in nasalem ejusdem organi; huc etiam trahi possent hib. *mor* et lat. *mul-tus*, nisi pertinent ad पुरु q. v.)

भूरिदक्षिण (BAH. e भूरि et दक्षिणा q. v.) multa dona sacrificalia habens vel praebens. N. 12.14. IN. 1.16. A. 2.8.

भूर्ज *m.* nomen arboris (Wils. «*The Bhōj or Bhōjpatr, a tree growing in the snowy mountains, and called by travellers a kind of birch; the bark is used for writing on*»). RAGH. 4.73. UR. 24.15.

भूष् 1. et 10. *p.* ornare. R. Schl. II. 39.17.: भूषयामास गात्राणि तैर ... विभूषणैः; I. 48.5.: भूषयन्ताव इमन् देशञ्च चन्द्रसूर्याव् इवा 'म्बरम्; H. 2.23.: दिव्याभरणभूषिता. (Hib. *beosaighim* «I ornament, deck out, beautify» = भूषयामि; huc, vel ad भूषण q. v., trahi potest lat. *orno* abjectā initiali; respicias formam *osnamentum* apud Varr. et *hornamentum* pro *fornameium* in inscript. apud Gruter.)

c. वि *i. q. simpl.* IN. 1.9.: हेमविभूषितम्.

भूषण *n.* (r. भूष् s. अण, v. *euph.* r. 94°.) ornamentum. N. 9.5.

भृ 1. et 3. *p. A.* (भरामि, भरे, विभर्मि, विभ्रे; *praet. redupl.* बभार, बभ्रे vel विभराञ्चकार, -चक्रे) 1) Cl. 3. ferre, gestare, gerere. A. 1.3.: नवान्य आभरणानि विभ्रत्; RAGH. 18.44.: ध्रुम् धरित्र्या विभराम्बभूव; BH. 15.17.: यो लोकत्रयम् आविशय विभर्त्य् अव्यय ईश्वरः; H. 3.14.: ताम् ... मानुषरूपम् विभ्रतीम्; N. 13.52.: विभर्षि परमम् वपुः; MAN. 2.157.: नाम विभ्रति. 2) Cl. 1. et 3. sustentare, nutrire. N. 17.41.: भर्तव्या ... पत्नी हि पतिना; HIT. 1.13.: दरिद्रान् भर; MAH. 1.3042.: अण्डानि विभ्रति स्वानि पिपीलिकाः; न भरेयाः कथन् नु स्वम् आत्मजम्. 3) Cl. 1. A. mercede conducere *alqm.* (v. भृति, भृत्य). N. 15.4.: भरस्व माम्. (Gr. *φέρω*; lat. *fero, fer-s, fer-t, fer-tis* = विभर्षि, विभर्ति, विभृय, abjectā syllabā redupl.; *for-tis*; fortasse *por-to* e *for-to*; etiam *pario*, nisi pertinet ad कृ, huc trahi

posset, mutata aspirata in tenuem; fortasse *vi-bro* = भृ praef. वि; goth. *BAR* ferre, *bar* tuli, tulit, *baira* fero; germ. vet. *bëro* pario, *bur-di* onus; fortasse etiam goth. *BRAL* afferre (*brigga*, *brah-ta*, nostrum *bringe*) huc pertinet, adjecta gutturali, ita *bairga* occulo, cf. निभृत occultus; v. Graff. 3. 139.; fortasse goth. *bairg* mons a ferendo dictum est sicut scr. भूधर, भूमृत्, महोधर et aliae quae tam terram sustentans quam mons significant voces; lib. *beirim* «I bear, carry»; slav. *brjemja* onus.)

c. नि निभृत occultus. N. 17. 91.: निभृतो ऽग्निः; RAGH. 8. 15.: नभसा निभृतेन्दुना; HIT. 21. 8.: तम्बुकेन सुनिभृतम् उक्तम्.

c. सम् 1) comportare. R. Schl. I. 11. 13.: सम्प्रियन्तां सम्भाराः; II. 56. 8.: मधूनि मधुकारिभिः सम्भृतानि नगे नगे. — सम्भृत compositus. HIT. 124. 13.: पञ्चभिः सम्भृते देहे. 2) sustentare. R. Schl. I. 52. 8.: कच्चित् ते सम्भृता भृत्याः. 3) perficere, peragere. RAGH. 11. 32.: सम्भृतक्रतुः (Schol. सम्पादितयशोपकरणः). Parare. UR. 93. 3.: उपनीयताम् मत्त्रेण सम्भृतः कुमारस्यां भिषेकः. — Caus. comportari jubere. R. Schl. I. 11. 3.

भृकुटि et भृकुटो *f.* (e भ्रू supercilium, correpto वृ in कृ, et कुटि, कुटो a rad. कुट् flectere, curvare) superciliorum contractio. DR. 7. 9. *Dicitur etiam भृकुटि, भृकुटो. भृकुटोमुख* (BAH. e भृकुटो et मुख vultus) superciliorum contractione praeditum vultum habens. SU. 4. 14.

भृङ्ग *m.* apis nigra. RAGH. 8. 52.

भृञ् 1. 4. assare, frigere, torrere. (V. भ्रञ्ज.)

भृत् (r. भृ s. त्, v. gr. 643.) ferens, gerens, sustinens *in fine comp.* BH. 8. 4. N. 12. 93.

भृति *f.* (r. भृ s. ति) 1) actio sustentandi, nutriendi. 2) merces, operae pretium. N. 8. 25.

भृत्य *m.* (nutriendus, r. भृ s. य inserto त्, v. gr. 629.) servus, famulus. A. 2. 9.

भृत्यत्व *n.* (a praec. s. त्व) servitus, ministerium. HIT. 51. 7.

भृश 4. p. i. q. भ्रंश.

भृश multus. — भृशम् *Adv.* multum, valde. IN. 5. 36. *In initio comp.* भृश (gr. 686.). BR. 2. 36.

भृशता *f.* (a praec. s. ता) vehementia. RAGH. 11. 58.

भेक *m.* rana. RITU-S. 1. 18.

भेड *m.* aries. MED.

भेद *m.* (r. भिद् s. ञ्) 1) fissio, divisio. 2) separatio. HIT. 4. 3. 3) rima. UR. 74. 8. 4) decisio, discrimen. N. 19. 32. 5) diversitas. BH. 18. 29.

भेदतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) secundum diversitatem, pro discrimine. BH. 18. 19.

भेरी *f.* tympanum (Wils.: *A kettle drum*). BH. 1. 13.

भेष 1. p. 4. (भये) timere. (Cf. भी et ejus Caus. भीष्.)

भेषज *n.* medicamentum. N. 9. 30.

भैक्ष *n.* (a भिक्षा eleemosyna, stips, quae datur vel accipitur, s. ञ्) 1) mendicatio. 2) *Collect.* mendicata. BR. 1. 2.

भैक्ष्य *n.* (a भिक्षा eleemosyna, stips suff. य्) cibus emendicatus (cf. भैक्ष). BH. 2. 5.

भैमी *f.* (a भैम, *patronym.* a भौम, signo *fem.* ई) nomen *Damayantiae*. (Cf. lith. *baimē* timor.)

भैरव (a भौरु timidus s. ञ्, v. gr. 650.) terribilis, horrendus.

भैषज्य *n.* (a भेषज s. य्) medicamentum. HIT. 28. 8.

भैष् (pro भैषीस्, v. भी). H. 3. 7.

भो *Interj.* heus! IN. 1. 11.

भोक्तुकाम (BAH. e भोक्तुम् edere a भुञ् - v. gr. 667. - et काम desiderium, cupiditas) edendi cupiditatem habens. H. 3. 17.

भोक्तु *m.* (r. भुञ् s. तु) qui edit, fruitur, consumptor. BH. 5. 29. 9. 24.

भोक्तृत्व *n.* (a praec. s. त्व). BH. 13. 20. Abstractum praecedentis. BH. 12. 20.

1. भोग *m.* (r. भुञ् edere s. ञ्) 1) fructus, perceptio, voluptas. BH. 5. 22. N. 16. 18. 2) cibus. BH. 2. 5.

2. भोग *m.* (r. भुञ् flectere s. ञ्) serpens.

भोगपति *m.* (e 1. भोग et पति dominus) praeses, praefectus, praepositus. HIT. 39. 19.

भोगवती *f.* (a भोग serpens s. वृत् in *fem.*) nomen urbis a serpentibus inhabitatae in tartaro. N. 5. 5.

भोगिन् (a 1. भोग s. इन्) 1) *Adj.* fructibus, perceptionibus, voluptatibus, cibis praeditus. BH. 16. 14. 2) *Subst. m.* dominus, rex.

भोजन *n.* (r. भुञ्ज् s. अन्न) 1) actio edendi, fruendi. SA. 4. 18. 2) *cibus.* N. 18. 6. 22. 12.

भोजनीय (r. भुञ्ज् s. अन्नोय) 1) edendus, fruendus. 2) *n.* *cibus.* N. 23. 10.

भोज्य (r. भुञ्ज् s. य) *i. q. praec.* Su. 4. 4.

भूमि (a भूमि terra s. अन्न) terrenus, terrester. M. 27.

भ्रंश *4. P. A. 1. A.* (भ्रश्यामि, भ्रश्ये, भ्रंशो) cadere, elabi. N. 20. 2.: उत्तरीयम् अधो ऽपश्यद् भ्रष्टम्; Su. 1. 15.:

भ्रष्टाभरणकेशान्ताः. *Adhibetur praesertim ad indicandam separationem vel privationem, cum ablat. rei; e. c.* N. 16. 37.: भ्रष्टा ज्ञातिभ्यः; M. 7. 111.: भ्रश्यते राज्यान् जीविताच्च; R. Schl. II. 74. 2.: राज्याद् भ्रंशस्त्वः 75. 34.: सतां लोकात् सताङ्गी कीर्त्याः ... भ्रश्यतु. — *Caus. de jicere, ejicere, privare.* N. 6. 15.: भ्रंशयिष्यामि तं राज्यात्. (V. भ्रंश् et cf. संश्, ध्वंश् - gr. comp. 19. - germ. vet. *RIS* cadere, etiam *HRIS*, attenuato *a* in *i*, v. Graff. 2. 536.; *ur-RIS* surgere, sicut scr. पत् प्राef. उत्; *reisa iter, reison proficisci.*)

c. परि *i. q. simpl.* N. 16. 23.: राज्यपरिभ्रष्टः; 18. 10.: परिभ्रष्टसुखेन.

c. प्र *id.* RAGH. 14. 54.: प्रभ्रश्यमानाभरणप्रसूना. *Cum instr. rei, quā alqs privatur.* MR. 14. 12.: प्रभ्रश्यते तेजसा (cf. युञ्ज् प्राef. वि). — *Caus. de jicere, privare.* RAGH. 13. 36.: पदान् मघोनः प्रभ्रंशयां यो नघुषञ् चकार; MAH. 3. 601.: राज्यात् प्रभ्रंशितः.

c. वि *id.* MAH. 3. 3.: राज्यविभ्रष्टः.

भ्रंश *m.* (r. भ्रंश् s. अन्न) lapsus, exitium, ruina. BH. 2. 63.

भ्रंश् *1. A. i. q.* भ्रंश्.

भ्रञ्ज् *6. P. A.* (scribitur भ्रञ्ज्, gr. 110^b), भृञ्जामि, भृञ्जे, gr. 336.) assare, frigere, coquere. BHATT. 14. 86.:

वभ्रञ्ज शोको रावणम् अग्निवत्. (V. भृञ्ज् et 2. भृञ्ज् et cf. gr. *φρύγω, φώγω*; lat. *frigo*; hib. *bruighim* «I

boil, seeth»; island. vet. *BAK*; germ. vet. *BACH, BAKK*; nostrum *BACK* coquere; v. पच्.)

भ्रण् *1. P.* (शब्दे) sonare. Cf. ध्रण्, ध्रण्, ध्वन्, स्वन्.

भ्रम् *1. et 4. P.* भ्रमामि, भ्राम्यामि etiam भ्रम्यामि (P. III. 1. 70.) vagari, circumerrare, peregrinari. N. 15. 14.:

विप्रयुक्तः स मन्दात्मा भ्रमति; MAH. 3. 12892.: लोके ऽस्मिन् भ्रमाम्य् एको ऽहम्; 14377.: बभ्राम तत्र तत्र वै; BHATT. 12. 72.: भ्राम्यन्त्य् अभीताः परितः पुरन्तः; BH. 1. 30.: भ्रमती 'व च मे मनः; MAH. 1. 2062.: दृष्टिर् भ्राम्यति मे. — *Pass. impers.* R. Schl. II. 96. 8.: ब्रह्मशो ऽभ्रामि ते. — *Cum acc.* peragrare. N. 16. 30.: अन्वेष्टो ब्राह्मणाश्च भ्रमन्ति शतशो महीम्; MAH. 1. 5184.: ते देशम् ब्रह्मशो ऽभ्रमन्. — *Pass. impers. c. acc. loci.* BHAR. 3. 4.: भ्रान्तन् देशम् अनेकदुर्गविषमम्. भ्रान्त *act. currens.* A. 4. 38.: तथा भ्रान्ते रथे. — *Caus.* 1) circumvolvere, vibrare, rotare, agitare, quassare. MAH. 2. 762.: भ्रामयित्वा शतगुणम् ... गदा क्षिप्त्वा बलवता; 3. 117.: भ्राम्यमाणो ऽथ चक्रवत्; BHATT. 15. 53.: शक्तिम् अभ्रमत्; H. 4. 49.: उत्क्षिप्या भ्रामयद् देहन् तूर्णं शतगुणाधिकम्. 2) *i. q. primit.* R. Schl. I. 44. 12.: तत्रै 'वा विभ्रमद् देवी संवत्सराणाम् बहून्. (Cf. क्राम्, gr. *ῥέμθω*.)

c. उत् exsilire. DR. 8. 19.: रथात् ... उद्भ्रम्य. — उद्भ्रान्त commotus, agitated, perturbatus. GITA-GOV. 4. 1.: प्रेमभरोद्भ्रान्तम् माधवम्; HIT. 107. 7.: भवे ऽस्मिन् पवनोद्भ्रान्तवीचिविभ्रमभङ्गुरे.

c. परि circumerrare. A. 10. 31.: पर्यभ्रमन्त ... असुराः. c. वि circumerrare, peragrare, pervagari. NALOD. 3. 26.: विभ्रान्तम् वनेच देव्या; N. 15. 16.: स विभ्रमन् महीं सर्वांम्. — विभ्रान्त commotus, perturbatus. BH. 16. 16.: अनेकचित्तविभ्रान्ताः.

c. सम्, सम्भ्रान्त commotus, perturbatus. A. 6. 10.: सर्वे सम्भ्रान्तमनसः; N. 13. 15.

भ्रम *m.* apis (Wils.: *A large black bee*).

भ्रष्ट (a r. भ्रंश्, v. gr. 615.) v. भ्रंश्.

भ्रष्टाभरणकेशान्त (BAH. e भ्रष्ट elapsus et *DFANDV*. आभरणकेशान्त, आभरण + केशान्त, केश et

अन्त(*) elapsa ornamenta et capillos habens. SU. 1. 15.

भ्रश् v. भ्रंश्.

भ्राज् 1. P. A. lucere, splendere. H. 4. 40.: बभ्राजतुर् यथा शैली नीहारेणा भिसम्बृता; N. 2. 29.: भ्राजमनं यथा रविम्. (Cf. राज्; gr. φλέγω, φέγγω; lat. fulgeo, flam-ma e flag-ma, flagro; goth. BAIRH, unde bairh-tei lux et Denom. bairh-tja manifesto; anglo-sax. blican splendere; angl. brigh-t; germ. vet. blich, blic, blig fulmen, lumen, bleih pallidus (nostrum bleich), blanch candidus, blinchan lucere; lith. blizgù scintillo, radio; russ. bles'cu splendo; scot. boillsg «splendor, fulgor», boillsgeach «coruscus, emicans, fulgidus, splendeus».)

c. वि i. q. simpl. DR. 1. 9.: विभ्राजमानाम् वपुषा.

भ्रातृ m. (rad. incerta, suff. तृ, v. gr. 178. annot.) frater. (Goth. bróthar; lat. fráter; gr. φρατήρ, φράτωρ; hib. brathair; russ. brat; lith. brolis mutilatum esse videtur e brotris, ejecto t, mutato r in l.)

भ्रान्ति f. (r. भ्रम् s. ति) circumactus. UR. 4. 10.: चक्र-भ्रान्तिः.

भ्राम् 1. et 4. A. splendere, lucere. RIGV. 66. 3.: चित्रो यद् भ्रामद् «versicolor quum splendet». (Cf. भ्राज्, भ्लाष्.)

भ्री 9. P. (भरणे क. भृत्याम् भीत्याम् v.) sustentare, timere. (Cf. भृ, भी.)

भ्रुकुटि, भ्रुकुटी v. भृकुटि.

भ्रुव supercilium, in fine compositorum possessivorum (v. gr. 681.). N. 5. 7.

भ्रू f. supercilium. DR. 1. 14. (Gr. ὀφρῦς, praefixo c; russ. brovj f. id.; germ. vet. bráwa f. Etiam hib. fabhar «the eye-brow, eye-lid, eye» nisi descendit a lat. palpebra, huc referri posset, ita ut fa significet oculum; v. पष्.)

भ्रूक्षेप m. (TATP. e praec. et क्षेप conjectio, jactus, a rad. क्षिप् s. झ) superciliorum jactus, oculorum lusus, nictatio. IN. 5. 7.

भ्रूक्षेपाल्ताप m. (e praec. et आल्ताप sermo, loquela, a rad. लप् praef. आ s. झ) oculorum loquela, nictationis loquela. IN. 5. 7.

भ्रूक्षेपाल्तापमाधुर्यं (BAH. e praec. et माधुर्यं dulcedo) oculorum loquelae dulcedinem habens. IN. 5. 7.

भ्रूष् 10. A. (आशायाम् क. आशाविशङ्कयोः v.) sperare, timere.

भ्रूष् m. (fortasse forma anomala a r. भृ) fetus utero matris inclusus, ἔμβρυον.

भ्रेज् 1. A. lucere, splendere, fulgere. Cf. भ्राज्.

भ्रेष् 1. A. (चले भये) 1) ire, se movere, vacillare. BHATT. 14. 87.: स विभ्रेष (Schol. चलितः). 2) timere; cf. भेष.

भ्लन् 1. P. A. i. q. भल्.

भ्लाम् 1. et 4. A. i. q. भ्राष्.

भ्लेष् 1. P. A. i. q. भ्रेष्.

म

1. मद् 1. A. (वृद्धौ scribitur मद्, gr. 110^a.) crescere. (V. महत् magnus, महिमन् magnitudo et cf. मह्, माह्, वृह्, वल्; goth. MAG posse, mag possum, mah-ta potui, mah-ts potestas, ma-iza major, mag-us puer, mag-ath virgo, mikils magnus; slav. mogú possum; lith. mac-

nus potens, macis, macé potestas; gr. μέγας, μέγεθος, μέγος, μακρός; lat. mag-nus, mac-tus; fortasse etiam má-turus a crescendo dictum, sicut scr. वृद्ध senex a वृध् crescere; cf. Ag. Benary Römische Lautlehre p. 258.; hib. mochd «promotion, Adj. great», mead «encrease, bigness, bulk, size», v. महत्; meadhaighim «I encrease, enlarge»; moid «bulk, hight».)

2. मद् 10. P. (त्विषि) lucere.

(*) केशान्त idem significare videtur ac केश, cf. सुभ्रूनास्तान्तिकेशान्त. H. 3. 14.

महिष्ठ *Superl.* τὸν महत् in *dialecto Véd.* RIGV. 51.1. (Gr. μέγιστος; goth. maists maximus.)

मकर *m.* nomen piscis immani magnitudine (Wils.: 1) *A marine monster, confounded usually with the crocodile and shark, but properly a fabulous animal; as a fish it might be conjectured to be the horned shark or the unicorn fish, but it is often drawn, as in the pictured signs of the zodiac, with the head and fore legs of an antelope, and the body and tail of a fish; it is the emblem of the god of love.* 2) *One of the signs of zodiac corresponding with capricorne and like the Greek representation of that sign being an animal in the fore parts, and ending in the tail of a fish.* DR. 7.19. A. 6.4. BH. 10.31.

मकरकेतु *m.* (BAH. e praec. et केतु vexillum) nomen *Anangi, dei amoris.* UR. 16.4.

मकारध्वज *m.* (BAH. e मकार et ध्वज vexillum) *id.* AM.

मक्क् 1. *A.* (गतौ) ire, se movere. Cf. मख्, मङ्क् etc.

मन् 1. *P.* (सङ्घाते क. रोषे सङ्घाते ऋ.) coacervare, irasci. Cf. मन्, मृन्.

मन्त्रिका *f.* (ut videtur, a r. मन्त्र s. इक in fem.) musca. (Lat. musca; germ. vet. mucca culex; russ. mucha; lith. mussė, per assim. e muksė; gr. μύα.)

मख् 1. *P.* (सर्पणे) ire, se movere.

मख *m.* (cf. मह् colere, venerari) sacrificium. DR. 2.10.

मगध *m.* nomen regionis «South Behar». Wils.

मग्न v. मञ्ज.

मघ *m.* (r. मह् colere, venerari, s. म्) beatitudo.

मघवन् (a praec. quod etiam sacrificium significare videtur, s. वत्, v. मख) 1) *Adj. in dial. Véd.* sacrificans. Lass. 148. 2) *m.* nomen dei *Indri.* N. 2.15. A. 11.4.

मघा *f. plur.* (fem. τὸν मघ) decimum astrum lunare (Wils.: *The tenth lunar asterism, containing five stars figured by a house; apparently α, γ, δ, η and ν Leonis.* Su. 2.2.)

मघान् v. मघवन्.

मङ्क् 1. *A.* (मण्डने गतौ क. भूषे गतौ ऋ. scribitur मक्)

ornare; ire, se movere. Cf. मक्क्, मख्, मङ्क्, मङ्घ etc.

मङ्क् 1. *P.* (गतौ क. सर्पणे ऋ.) ire, se movere. Cf. मक्क्, मख्, मङ्क् etc.

मङ् 1. *P.* (सर्पणे; scribitur मग्) ire, se movere. Cf. मक्क्, मङ्क्, मङ्घ, मख्, मङ्घ.

मङ्गल (ut videtur, a r. मङ्ग s. म्गल) I. *Adj.* salutaris, felix. Su. 2.4. II. *Subst.* 1) *n.* fortuna, felicitas. N. 18. 17. 2) *m.* nomen plantae, Wils. «a bent grass (Panicum dactylon) with white blossoms». UR. 44.3.

1. मङ्घ 1. *A.* (कैतवे क. कैतवगतौ निन्दारम्भजवेषु ऋ; scribitur मघ) ludere; ire, properare; vituperare; incipere. Cf. मङ्ग, मङ्ख, मख्, मक्क्, मर्घ.

2. मङ्घ 1. *P.* (भूषे) ornare. Cf. मङ्क्.

मघ् 1. *A.* (कल्काने क. कल्काने दम्भे शाख्ये ऋ.) decipere, fallere; gloriari.

मञ्ज 6. *P.* interdum *A.* (scribitur मञ्ज, gr. 110^b.) mergi, submergi, aqua hauriri, c. loc. vel acc. N. 6. 13.:

कृच्छ्रे स नरके मञ्जेद् अगाधे विपुले हृदे; R. Schl.

I. 1. 89.: ना ष्चु मञ्जन्ति जन्तवः; MAN. 4. 81.: तमः

... मञ्जति; MAH. 2. 605.: यमुनाम्भस्य अमञ्जतः; 2203.:

मा मञ्जीः शोकसागरे; M. 8.: भयौघान् महतो मञ्ज-

न्तम् माम् ... त्राहि. — मग्न submersus. A. 6. 4.: जले

मग्ना इवा द्वयः. — Caus. mergere, immergere. H.

2. 10.: अष्टौ दंष्ट्रा देहेषु मञ्जयिष्यामि. (मञ्ज per

assimil. e मर्ज् ortum esse videtur; cf. मृज् i.e. मर्ज्,

मार्ज्, मञ्ज, मुज्, मुञ्ज; lat. mergo; lith. merkiu macero, mazgóju lavo = Caus. मञ्जयामि.)

c. उत् emergi, emergere. MAH. 3. 13163.: चापीन् न्यम-

ञ्जन् न पुनर उदमञ्जत्. — Caus. MAN. 8. 115.

c. नि submergi, submergere, aqua hauriri. HIT. ed. Ser.

126. 16.: कार्याब्धौ स निमञ्जति; SA. 6. 43.: निमञ्ज-

मानम् ... तमोमये हृदे; MAH. 1. 6747.: अम्भसि नि-

मञ्जेयम्; BHATT. 3. 20.: शोके न्यमाञ्जीत्. — Trans.

demergere. MAH. 1. 4156.: मा निमञ्जीः पितामहान्.

— Caus. submergi jubere. MAN. 8. 114.: अष्चुचै नन्

निमञ्जयेत्.

मज्जन् *m.* (r. मज्ज् s. म्) medulla. (Germ. vet. *marag*; anglo-sax. *mearg*, *merg* id., v. sq. et r. मज्ज् e मर्ज्.)

मज्जा *f.* (r. मज्ज् s. म्) *id.*

1. मञ्च 1. 4. (धारणे क. उच्छ्रायधृत्यर्चीभाःसु ष.; scribitur मञ्च) tenere, altum esse *vel* fieri, venerari, splendere.

2. मञ्च 1. P. (गत्याम्) ire, se movere. Cf. मञ्चक sq.

मञ्च *m.* (r. 1. मञ्च s. म्) lectus, cubile. AM.

मञ्ज् 10. P. (मृजाधनयोः क. मृजाधन्योः ष.) abstergere, purificare; sonare. (Cf. मुञ्ज, मुञ्ज, मार्ज्, मृञ् i. e.

मर्ज्, unde मञ्ज् ortum esse videtur, mutatis liquidis; v. मज्ज्.)

मञ्जरि *i. q. sq.*

मञ्जरी *f.* (r. मञ्ज् s. म्) in fem. cf. suff. म्जल) 1) surculus.

UR. 59. 14. 2) unio, margarita. (Cf. gr. *μάργαρον*, *μαργαρίτης*, lat. *margarita*; v. radd. मञ्ज्, मज्ज् e मर्ज्.)

मञ्जु *Adj. m. f. n.* (r. मञ्ज् s. उ) pulcher, gratus, amoenus. UR. 64. 11.

मञ्जूषा *f.* corbis, canistrum. UP. 46.

मह् 1. P. (निवासे क. वासमर्दने ष.) habitare, conterere.

मणि *m. f.* 1) gemma. 2) margarita. (Cf. gr. *μάγνος*, *μόν- vos*, lat. *monile*.)

मणिभद्र *m.* (e praec. et भद्र) nomen *Kuoēri*, dei divitiarum. N. 12. 130.

माण् 1. 4. (शोके क. आध्याने ष.; scribitur मण्) lugere, meditari.

1. माण्ड् 10. P. (सुखे क. मोदे ष.; scribitur मण्ड्, gr. 110⁹.) gaudere, exhilarare. (Cf. मण्ड्, मण्ड्, मृण्ड्, मुण्ड्.)

2. माण्ड् 1. P. 4. 10. P. (scribitur मण्ड्, gr. 110⁹.) ornare. N. 16. 17.: माण्डनार्हाम् अमण्डिताम्. *Etiam* 10. 4.

MAH. 1. 7572.: माण्डयाञ्चक्रिरे तद् वै पुरं स्वर्गवित्. (Lat. *mundus*, *mun-do*.)

माण्ड *m.* (r. माण्ड् s. म्) ornamentum.

माण्डन *n.* (r. माण्ड् s. म्) *id.* N. 16. 17.

माण्डप *m. n.* (e माण्ड et प) umbraculum. SAK. 45. 9. MEGH.

माण्डल *m. n.* orbis, circuitus. SU. 3. 22. 24. N. 12. 64. 13.

15. — सूर्यमाण्डल *discus solis*. SA. 7. 1.

माण्डक *m.* rana. AM.

माण्डर *m. n.* rubigo, ferrugo.

मत् Ablat. pronominis primae personae, qui in initio compositorum thematis vice fungitur, cum significatione Singularis (v. gr. 264. et 679.). H. 2. 33. 3. 17.

मत v. मन्.

मतङ्ग *m.* (ut videtur, pro मत्तङ्ग, a r. मद्; v. मद्, मदकल) elephantus. H. 1. 13.

मति *f.* (r. मन् cogitare s. ति) 1) animus, mens. N. 11. 36.

22. 21. *in fine compos.* BAH. 2) opinio. H. 1. 26. N. 19.

32. BH. 18. 78. 3) consilium, propositum. SU. 2. 12. N.

18. 16. *In fine comp.* BAH. BH. 12. 19. 18. 64. (Gr. *μῆ- τις*; goth. *ga-mun-ds*, Them. *ga-mun-di* memoria; lat. *mentis*, *mens*.)

मतिमत् (a मति sgf. 1: s. मत्) mente praeditus, sapiens. DR. 7. 16.

मत् v. मद्.

मत्तस् v. gr. 652. suff. तस्.

मत्सर *m.* invidia (ut mihi videtur, e pronomine 1. pers.

मत् ष. v. et सर iens a rad. सु s. म्). BH. 4. 22. *in fine compos.* BAH.

मत्स्य *m.* piscis. M. 5. (Hib. *meas* «a fish», *measach* «fishy».)

मत्स्यक *m.* (a praec. s. क) *id.* M. 35.

मथ् 1. P. v. मन्थ्.

मथन *n.* (r. मथ् s. म्) agitatio. R. Schl. I. 45. 19.

1. मद् 4. P. माद्यामि ebrium esse, mente captum esse, lactari, gaudere. MAH. 1. 4688. et 3. 8331.: अमाद्यद्

इन्द्रः सोमेन दक्षिणाभिरु द्विजातयः — मत्त ebrius, inebriatus. H. 4. 23.: मत्तावु इव ... वारणौ; SU. 2. 20.:

मतौ भूत्वा कुञ्जरहृपिणौ; 4. 13.: वरप्रदानमतौ; 14.: सर्वैरु एतैरु मदैरु मतौ. — *Caus.* मादयामि 1) in-

ebriare. RIGV. V. (v. Westerg.): ते त्वा मदा इन्द्र

मादयन्तु. 2) exhilarare. MAH. 3. 10678.: त्वां स्तुतयो

मादयन्ति. (Cf. मुद्, मण्ड्, माण्ड्, angl. *mad*; fortasse

goth. *wóds* furiosus e *móds*, servatâ primitivâ mediâ;

- germ. vet. *wuot* insaniens, *wuot* insania, *wuotag* furiosus; hib. *misge* «drunkenness» cf. pers. *مست* *mes-t* ebrius e *med-t*, v. gr. comp. 102.; de *oîn-mhid*, *on-mhiith* v. मद् praef. उत्.)
- c. उत् उन्मायामि (v. euphon. r. 58.) insanire. MAH. 3. 14503.: यः पश्यति नरो देवान् उन्माद्यति स क्षिप्रम्. उन्मत्त insaniens, demens. N. 2. 3. 8. 1. SA. 6. 5. (Huc referri possunt hib. *oîn-mhid* «a fool, a nided, a mute», *oîn-mhideachd* «folly», *on-mhiith* «a fool, an idle» (v. Pictet p. 87.) nisi *mhid*, *mith* pertinent ad मति q. v. ad quod Pictet. trahit hib. *amad* «a madman, a fool», quod etiam in praep. आ et rad. मद् dissolvi potest; cambro-brit. *ynwid* «furious, frantick, mad, foolish».)
- c. प्र aberrare, negligentem, socordem esse, c. ablat. vel loc. rei. BHATT. 18. 8.: स्वहिताच्च प्रमाद्यति (Schol. हिताद् भ्रष्टो भवति); MAH. 3. 1291.: धर्मार्थयोर नित्यन् न प्रमाद्यन्ति पण्डिताः. — प्रमत्त socors, negligens. A. 5. 4.
- c. प्र praef. सम् *id.* सम्प्रमत्त socors, negligens. MAH. 2. 1467.
- c. सम् *i. q.* simpl. SU. 4. 12.: उभौच कामसम्मत्तैः 4. 17.: तस्या रूपेण सम्मत्तैः.
2. मद् 10. P. मद्यामि 1) exhilararc. RAGH. 9. 29.: अमद्यत् सहकारलता मनः. 2) laetari, gaudere. MAH. 1. 4736.: मद्यन्ती; 6910.: मद्यन्त्या.
- मद् *m.* (r. मद् s. अ) 1) ebrietas, dementia. SU. 4. 14. BH. 18. 35. 2) succus, qui elephantis, tempore quo coitum appetunt, e temporibus effluit. N. 13. 7.
- मद्कल *m.* (e praec. et कल) elephantus. UR. 69. 13.; cf. मतङ्ग.
- मदन *m.* (qui inebriat a r. मद् s. अन्न) 1) potus fervidus, inebrians. IN. 5. 13. 2) amor, deus amoris. UR. 41. 11.
- मदिरा *f.* (r. मद् s. इर in *fem.*) potus inebrians, vinum. मदिरैक्षणा inebriantes oculos habens femina. UR. 25. 17.
- मदीय *Pron. poss.* (v. gr. 289.) meus. N. 14. 15. A. 3. 50.
- मद्य *n.* (r. मद् s. य) potus inebrians.
- मद् *m. pl.* nomen regionis. SA. 1. 2.
- मद्विध (BAH. e मत् q. v. et विध vel विधा species, genus) mei genus, speciem, naturam, indolem habens, mihi aequalis. H. 2. 33.
- मधु (fortasse a r. मद्, mutato द् in ध्) I. n. 1) mel. 2) potus inebrians, vinum. RAGH. 4. 60. II. *m.* ver. (Gr. *μέθυ*, *μέλι*, mutato *θ* vel *δ* in *λ*; lat. *mel*, *mellis* fortasse per assim. e *melvis* pro *medvis*; lith. *medū-s* mel; slav. *med* id.; anglo-sax. *medu*, *medo*; germ. vet. *meto* mulsum; hib. *mil*, gen. *meala* mel.)
- मधुकर *m.* (e praec. et कर faciens) apis. UR. 68. 8.
- मधुप *m.* (e मधु et प bibens) *id.* AM.
- मधुर (a मधु s. र) dulcis, suavis. H. 4. 26. — मधुरम् *Adv.* dulce, suaviter. H. 1. 25.
- मधुलिङ्ग *m.* (nom. -ट्, e मधु et लिङ्ग lambens) apis.
- मध्य *Adj.* medius. *Subst. m. n.* 1) medium. SA. 2. 1. 2) medium corpus (Anglis *waist*). IN. 5. 9. (Lat. *medius*, *medium*; goth. *MIDJA*, nom. m. *midji-s*, v. gr. comp. 287. annot. 7.; hib. *meadhon* «the middle, midst, centre»; gr. *μέστος* per assim. e *μεστος* pro *μεδτος*; lith. *widdury*s medium, mutato *m* in *w*, *widdū* *naktis* media nox; ser. *medju*; slav. *MEKADJO* *meschdju* inter.)
- मध्यतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) in medio. H. 1. 21.
- मध्यम 1) *Adj.* medius. 2) *Subst. m. n.* medium corpus, *the waist*. N. 1. 10. (Goth. *MIDUMA*, *midums* medius.)
- मध्यमलोक *m.* (e praec. et लोक) medius mundus i. e. terra, *quippe quae inter coelum et infernum*. UR. 92. 2. (Cf. goth. *midjun-gards* id., ad literam: media domus, medius hortus.)
1. मन् 4. et 8. 4. मन्ये, मन्ये, praec. mltf. अमंसि, fut. aux. मंस्ये. 1) cogitare. N. 1. 21.: यथा त्वद् अन्यम् पुरुषन् न सा मंस्यति कर्हिचित् (ubi *PAR.* metri causâ). 2) putare, credere, opinari. N. 5. 12.: यं यं हि ददृशे तेषान् तन् तम् मेने नलन् नृपम्; 16.: शरणम् प्रति देवानाम् प्राप्तकालम् अमन्यत; 19. 18.: यान् अन्यान् मन्यसे ब्रूहि तान्; 19.: यान् मन्यसे समर्थान् त्वम्; H. 4. 19.: बलिनम् मन्यसे यच्च आ-

त्मानम्; GITA-GOV. 4. 11.: स्तनविनिहितम् अपि हारम् उदारं सा मनुते कृशतनुर इव भारम्; A. 5. 17.: मन्वाना देवराजम् माम्. *Absol.* HIT. 75. 7.: मन्ये दुर्जनचित्त्रिवृत्तिहरणे धाता 'पि भग्नोद्यमः. *Notetur formula* यदि मन्यसे si putas, si ita tibi videtur, si tibi libuerit, e. c. N. 5. 3.: दमयन्त्याः पणः साधु वर्ततां यदि मन्यसे; 16. 34.: ताम् वेत्थ यदि मन्यसे. 3) aestimare. Lass. 12. 15.: जीवञ्च पुरुषविशेषांश्च सीमन्तिन्यस् तृणम् इव मन्यन्ते. — *Part. pass.* मत *n.* cogitatum, cogitatio, opinio. IN. 3. 1. BR. 2. 26. (Cf. म्ना, quod litteris transpositis e मन्, productâ vocali; goth. *MAN* putare, *man* puto, pl. *munum*, Praes. cum formâ Praet.; *ga-munan* meminisse, v. मति; lat. *memini*, *com-miniscor*, *moneo* nititur formâ caus. मान्यामि, प्राँ. माणोमि, ita germ. vet. *manóm*, *maném*, v. gr. comp. 109°). 6.; fortasse *mando* adjecto *d* sicut in goth. *hunds* canis = शुन्, v. श्वन्, KFN; v. ज्ञा praef. आ in formâ caus.; gr. *μένος* = मनस्, *μήτις* = मति; cf. मत pro मन्त; fortasse *μέλλω* e *μένω* sicut *ἀλλος* = अन्य, *μαίνομαι*, *μήνις*, v. मन्यु, *μάντις*; lith. *menú* recordor, *pri-manús* prudens, intelligens; russ. *mnju* opinor; hib. *muinim* «I teach, instruct»; fortasse *smuainim* «I think, imagine, devise, consider» e मन् praef. सम्, nisi pertinet ad स्मृ i. e. स्मरं mutatâ liquidâ *r* in *n.*)

c. अनु 1) consentire, assentire, comprobare. MAN. 9. 97.: यदि कन्या 'नुमन्यते; R. Schl. II. 2. 13.: यद् इदम् ... मया साधु सुमन्त्रितम् भवन्तो मे अनुमन्यन्ताम्. *C.* न rejicere, repudiare. RAGH. 16. 85.: इमां स्वसारञ्च यवीयसीम् मे ... ना 'हंसि ना 'नुमन्तुम्. 2) veniam dare, c. *acc. pers.* R. Schl. II. 21. 45.: अनुमन्यस्व मान् देवि गामिष्यन्तम् इतो वनम्. — *Caus.* facere ut alqs assentiatur, comprobet. R. Schl. II. 2.

c. अभि 1) opinari, credere. BHATT. 5. 71.: अभिमन्ये ऽहन् त्वां हन्तीं अयं अयः. 2) assentiri, permittere. MAH. 1. 5743.: अधर्म्यम् इदम् अत्यन्तञ्च कथम् भीष्मो ऽनुमन्यते विवास्यमानान् अस्थाने नगरे यो

ऽभिमन्यते. 3) appetere, desiderare. R. Schl. II. 72. 45.: कश्चिन् न परदारान् वा राजपुत्रो ऽभिमन्यते; MAN. 10. 95.: न ज्यायसीं वृत्तिम् अभिमन्येत.

c. अत्र spernere. II. 3. 10.: मा 'वमंस्थाः पृथुश्रेणि मत्वा माम् इह मानुषम्; MAN. 4. 135. 8. 84. *Pass.* HIT. 56. 12.: स सर्वैरु अत्रमन्यते.

c. अत्र praef. अभि *id.* MAN. 4. 249.

c. वञ्च magni aestimare (v. gr. 653.). IN. 4. 15.: सम्मानम् ब्रह्ममन्यच; N. 15. 13.: ब्रह्मता नारी; MAH. 3. 747.: न जीवितम् ब्रह्ममन्ये.

c. सम् 1) cogitare, putare. सम्मत *n.* assensus, consensus. N. 13. 5. SA. 1. 23.: प्राप्ते 'यन् देवकन्ये 'ति दृष्ट्वा सम्मेनिरे जनाः. 2) magni aestimare, honorare. सम्मत magni aestimatus, honoratus. IN. 1. 11. 4. 8. BR. 2. 25. DR. 4. 6. 3) respicere, rationem habere, observare, curare. R. Schl. II. 38. 15.: मया विहीनाम् ... अदृष्टपूर्वव्यसनाम् भूयः सम्मन्तुम् अहंसि.

2. मन् 1. *P.* (अर्चे *r.*) honorare. *Cf.* मान्.

मनस् *n.* (r. मन् *s.* अस्) 1) animus, mens. N. 5. 16. 19. 35. 13. 32. 71. 16. 21. 21. 25. 26. SA. 2. 28. BH. 3. 40. 42. 2) cor. IN. 5. 3. SU. 3. 17. N. 5. 8. IN. 2. 32. (Gr. *μένος*, *cujus* *§* ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

मनसिज *m.* (in corde natus e loc. मनसि et ज) amor et deus amoris. UR. 9. 2.

मनस्विन् (a मनस् *s.* विन्) mente praeditus, sapiens. DR. 7. 16. SU. 1. 29.

मनाक् *Adv.* parum, paulum. AM. (Cf. lat. *minor*, goth. *minniza* minor, *minnists* minimus, slav. *mjniŕ* minor, hib. *min* «small, fine» etc., *mion* «small, little».)

मनीषा *f.* (a r. मन्) mens, intellectus.

मनीषिन् (a praec. *s.* इन्) mente, intellectu praeditus, sapiens, intelligens. DR. 7. 13. BH. 2. 51.

मनु *m.* (r. मन् *s.* उ) *nom. pr. regis.* M. 1. sq.

मनुज *m.* (e praec. et ज natus) a *Manu* oriundus, homo. IN. 5. 22. N. 1. 2.

मनुष्य *m.* (a मनु *Manus* *s.* ष्य pro स्य, v. gr. 101°.) homo.

SA. 5.35. (V. मानव et cf. germ. vet. *mannisco*, nostrum *Mensch.*)

मनोश्च (e मनस् cor et ज्ञ noscens) pulcher, suavis, amoenus. Lass. 53.2.

मनोभव m. (in corde natus e मनस् et भव origo) amor. HIT. 6.4.10. *V. sq.* et मनसिज्ञ, हृच्छय.

मनोभू m. (e मनस् et भू existens) amor, deus amoris. P. 17.

मनोरथ m. (e मनस् et रथ currus) gaudium, voluptas. IN. 5.4.35. BH. 16.13.

मनोरम (e मनस् et रम exhilarans) cor exhilarans, pulcher, suavis, amoenus. IN. 5.27.

मनोहर (e मनस् et हर capiens, rapiens) cor rapiens, pulcher, suavis, amoenus. IN. 5.18.

मनोहारिन् (e मनस् et हारिन् capiens, rapiens) i. q. praec. N. 13.4.

मन्त्र 10. P. A. (गुप्तभाषणे K. गुप्तोक्तौ *v.*, ut videtur, Denom. a sq.) 1) dicere, loqui, in recentiore lingua. Ur.

50.1. *infr.*: ना 'स्ति मे वाचाविभवो ऽतो ऽपरम् मन्त्रयितुम्. Praesertim secreto, in occulto loqui, inde consulere, deliberare; c. *instr. pers. et acc. rei.* HIT. 6.4.6.:

स गोपः स्ववधून् इत्या सह मन्त्रयन्तीम् अपश्यत्; R. Schl. I. 34.36.: तासाम् प्रदानम् ... मन्त्रयामास मन्त्रिभिः; MAN. 7.146.: मन्त्रयेत् सह मन्त्रिभिः; MAH. 3.290.: मन्त्रयध्वं हितम् मम. *Cum acc. pers.* MAH. 1.8074.: मन्त्रयामासुर अन्याश्च रहस्यानि परस्परम्. (Goth. *mathlja* loquor.)

c. अनु 1) benedicere, laeta precari, sacrare, consecrare. A. 9.14.: गाण्डीवम् अनुमन्त्रय; 3.26.: शरैः ... अनुमन्त्रितैः 2) valedicere, dimittere. MAH. 3.39.: तथा 'नुमन्त्रितास् तेन धर्मराजेन ताः प्रजाः.

c. अभि *id.* sgf. 1. DR. 8.54.: शरैरु अस्त्राभिमन्त्रितैः; MAH. 1.8248.: अस्त्रम् अभिमन्त्रय.

c. आ 1) alloqui. R. Schl. I. 1.8.: श्रूयताम् इतिचा "मन्त्र्या ब्रवीत्. 2) salutare. N. 6.5.: देवान् आमन्त्रय तान् सर्वान् उवाचे 'दं वचः. Praesertim valedicere. IN. 1.24.: गच्छाम्य् आमन्त्रयित्वा त्वाम्; N. 8.24.26.1.

SA. 4.22. 3) advocare, invitare. MAH. 2.1244.: आमन्त्रयध्वं राष्ट्रेषु ब्राह्मणान् भूमिपान् अथ.

c. आ praef. सम् alloqui, compellare. MAH. 2.42.: तं सामामन्त्रय निवर्तस्वे 'ति.

c. उप 1) alloqui, compellare. MAH. 4.531.: तेनो 'पमन्त्रयमाणायाः ... हृदयम् मे विदोर्यति. 2) invitare. RAM. I. 46.12.: तवो 'पमन्त्रिताः सर्वे मुनयो ऽस्माभिर् आज्ञया.

c. नि advocare, invitare. R. Schl. I. 12.18.: निमन्त्रयस्व नृपतीन्.

c. नि praef. सम् *id.* N. 2.9.: स सन्निमन्त्रयामास महीपालान्.

c. परि i. q. मन्त्र praef. अनु sgf. 1. A. 7.18.: ब्रह्मास्त्रपरिमन्त्रितैः ... शायकैः.

c. सम् 1) deliberare, consulere. R. Schl. I. 8.3.: मन्त्रिभिः सह सम्मन्त्रय. 2) salutare. MAH. 1.5454.: पूर्वम् एव सम्मन्त्रय द्रोणम् अब्रवीत्.

मन्त्र m. (r. मन् s. त्र) 1) consilium. BR. 1.26. 2) hymnus, carmen sacrum, vel precum formula. BH. 9.16. (V.

मन्त्र et cf. zend. $\omega\gamma\theta\theta\theta$ *manthra* sermo, goth. *mathlei* id.; *munths*, them. *muntha*, os.)

मन्त्रिन् m. (a praec. s. इन्) consiliarius. N. 7.11.

मन्य् 9. P. *interdum* A. मथ्यामि (v. gr. 387.), *Pass.* मथ्ये, *part. praet. pass.* मथित (gr. 615.); *etiam* मथ् *et*

मन्य् 1. P. Commovere, agitare, perturbare, disturbare, diruere. RAM. I. 36.18.: क्षीरोदसागरं सर्वे मथ्योमः; R. Schl. I. 45.19.: मन्यान्मम् मन्धरङ् कृत्वा ममन्युः; MAH. 1.1111.: मथ्यध्वम् उदधिम्; 3330.: वाग्दुक्तम् महाघोरम् ... मम मथ्याति हृदयम्; 6555.: माम् मथ्यातो 'व मन्मथः; BR. 1.5.: मथ्यमाने 'व दुःखेन; SU. 2.18.: मथितैरु आश्रमैः. (Cf. मान्य, मिथ, मुन्य, व्यथ, पथ, पन्थ, पुथ, पुन्य; goth. *withó* commoveo, agito; hib. *meadar* «a churn, a milk pail», *muidhe* id.)

c. आ i. q. *simpl.* R. Schl. II. 26.2.: हृदयान्य् आममन्ये 'व जनस्य.

c. उत् उन्मन्य, उन्मथ् (v. euphon. r. 58.) 1) i. q. *simpl.*

- MAH. 3.14327.: उन्ममन्थ महाण्विम; N. 10. 8.: शो-
केनो 'न्मथितचित्त. 2) abscondere. MAH. 3.10267.: शिरः
शरोत्तमैर उन्मथितास्मि.
c. निस् *i. q. simpl.* MAH. 1. 1120.: अमृतस्या धिं निर्मथि-
ष्यामहे जलम्.
c. प्र 1) *i. q. simpl.* MAH. 1. 194.: नागबलैः सुदुःसहन
द्रोणानीकम् ... प्रमथ्य; 3.16435. 2) conterere. A. 7. 8.:
हयास् ते ... प्रामथ्यन्त दितेः सुतान्; MAH. 3. 16435.:
महता ग्रात्रा ... प्रमथिनम् अभिद्रुत्य प्रममाथ. 3) vim
inferre. BR. 2. 17.: ताञ् चेद् अहन न दित्सेयम् ... प्र-
मथ्यै 'नं हरेयुस् तु.
c. प्र praef. सम् *i. q. simpl.* MAH. 4876. 7143.
c. वि diruere, delere, *e. c. urbem.* A. 10. 1.: पुरम् एतत् ...
त्वया विमथितम् वीर.
मन्थ *m.* (r. मन्थ् s. अ) agitatio. RAGH. 10. 3.
मन्थर (r. मन्थ् s. अर) tardus, lentus, segnis, languidus.
RAGH. 19. 21. Cf. मन्द.
मन्थान *m.* (r. मन्थ् s. आन) rudis, rudicula. R. Schl. I.
45. 19. (Hib. *maide* «a stick, wood, timber».)
मन्द 1. *A.* (scribitur मद्, gr. 110^a.) *in dial. Véd.* 1) gau-
dere. RIGV. 26. 5.: अस्य नो मन्दस्व सख्यस्यच
«hoc nostro sacrificio gaude, consortioque»; 51. 12.: ये-
षु मन्दसे «quibus gaudes». *PAN.* exhilarare. RIGV. V.
(v. Westerg.): सोमो मन्दतु त्वा. 2) laudari, cele-
brari. RIGV. 51. 11.: मन्दिष्ट यद् उशने काव्ये सचा
इन्द्रः «cum laudaretur Indras ipsum desiderante car-
mine». 3) dormire. RIGV. V. (v. Westerg.): अग्ने त्वं
सुजागृहि वयं सुमन्दिषीमहि. — *Caus.* exhilarare.
RIGV. 4. 7. (Cf. मण्ड, मद्, मुद्, वन्द; germ. vet.
menden gaudere e *mandjan*, praet. *manta*; *mendi* gau-
dium; hib. *meadhrach* «glad, joyful, merry», *meadhradh*
«mirth, song, melody», *molaim* «I praise».)
c. उत् exhilarare. RIGV. 8. 6.: उत् त्वा सुतासो रभसा
अमन्दिषुः «te parata libamina cito inebriantia laetifi-
carunt».

- मन्द (r. मन्द् s. अ) 1) paucus. मन्दम् *Adv.* parum, pau-
lulum. N. 16. 8. DR. 3. 1. 2) tardus. 3) stultus, stolidus.

- N. 15. 10. 14. (Hib. *mall* «slow, dilatory, tardy, tedious,
prolix».)
मन्दभाग्य *n.* (*KARM.* e मन्द et भाग्य fortuna, felicitas)
fortuna adversa. N. 13. 38.
मन्दभाज् (*BAH.* paululum felicitatis habens e praec.
et भाज् fortuna, felicitas) infelix. H. 1. 29.
मन्दाय् (*Denom.* a मन्द s. य, v. gr. 585.) cunctari, tar-
dari. *ATM.* UR. 48. 10.: मन्दायमाना.
मन्दार *m.* (r. मन्द् s. आर) 1) arbor, erythrina ful-
gens. UR. 6. 2. 2) arborum coelestium genus. RAGH.
6. 23. MEGH. 68. 73.
मन्दिर *n.* (r. मन्द् dormire s. इर) domus. IN. 5. 52.; cf.
मन्दुरा.
मन्दुरा *f.* (r. मन्द् dormire s. उर *in fem.*) stabulum.
मन्द (r. मन्द् s. र) profundus, gravis, *de sono.* UR. 69. 15.
मन्मथ *m.* (cor agitans e मन् pro मनस् cor et मथ
agitans, concutiens) amor, deus amoris. IN. 5. 3.
मन्मथ (e pronom. 1. pers. मत् q. v. s. मय) mihi devotus.
BH. 4. 10.
मन्थु *m.* (r. मन् s. थु) 1) moeror, aegritudo. N. 9. 4. 2) ira.
SU. 4. 16. (Cf. gr. *μῆνις*, v. मन्.)
मथूक *m.* radius. RITU-S. 1. 13. RAGH. 2. 46.
मथूर *m.* pavo. *Fem.* मथूरी.
मरकत *m.* smaragdus. MEGH. 74. (Gr. *σμάραγδος*, lat.
smaragdus.)
मरण *n.* (r. मृ s. अन्) mors. H. 4. 50. N. 10. 10.
मरिच *n.* piper. AM.
मरोचि *m. f.* luminis radius. RAGH. 9. 13. 13. 4.
मरोचिप *m.* (e praec. et प bibens) nomen cujusdam Ge-
niorum ordinis. SU. 3. 5.
मरु *m.* (ut videtur, a r. मृ s. उ) aqua carens locus, deser-
tum. RAGH. 4. 31. HIT. 8. 7.
मरुत् *m.* 1) ventus. 2) ventorum Genius. IN. 2. 13.
मरुत्वत् *m.* (ventis, ventorum Geniis praeditus,
circumdatum) cognomen *Indri.* A. 4. 12.
मर्कट *m.* simia. Lass. 2. 10.
मर्च् 10. *P. i. q.* मार्च्.

मर्त्य *m.* (r. मृ s. य inserto त्) *mortalis, homo.* IN. 1. 31. N. 4. 7. BU. 9. 21.

मर्दन (r. मृद् s. अन्) 1) *n. actio conterendi.* 2) *n. frictio, affricatus.* UP. 55. 3) *m. contritor.* DR. 6. 14.

मर्मन् *n.* (r. मृ s. मन्) 1) *articulus corporis.* BHATT. 16. 15. 2) *sensus secretus, secretum.* HIT. 84. 13.

मर्मर *m.* (a sono dictam) *susurrum, murmur.* RAGH. 6. 57.: तीरेषु तालीवनमर्मरेषु. (Cf. lat. *murmur*, gr. *μῦρρω*, germ. vet. *murmurōn* *murmurare.*)

मयी *f. limes, finis, terminus.*

मयीदा *f.* (e praec. et द् dans vel आद् sumens, in fem.) *id.*

मव् 1. *P.* (पूरणे क. पूरता गतौ ष्) *implere, ire.* Cf. पृ, पूर.

मल् 1. *A.* 10. *P.* मले, मलयामि (धारणे क. धृतौ ष्) *tenere.*

मल *m. n.* *sordes, lutum.* N. 16. 13. 17. 6. 8. (Lett. *mâts* *lutum, argilla;* lith. *môlis* *id.;* germ. vet. *mâl, mâli* in comp. *aug-mâli* *collyrium, ana-mâli* *nota, stigma, cicatrix, macula, wund-mâli* *cicatrix, Wund-Mal, lich-mâl stigma, signum in corpore; nostrum Mal.* Fortasse lat. *macula e malicula.*)

मलपङ्क्तिन् *Adj.* (e *DPANDV.* मलपङ्क्त् sordes et pulvis suff. इन्) *sordibus et pulvere obductus.* N. 24. 9.

मलय *m.* *nomen montis.* Wils.: «*a mountain or mountainous range answering to the western Ghâts in the peninsula of India.*» RAGH. 4. 46.

मलिन (a मल s. इन्) *sordidus, lutulentus.* N. 10. 6. 12. 23. (Pottius apte huc trahit gr. *μέλας*, lith. *mêlina's* *caeruleus; v. sq.*)

मलिनाम्बु *m.* (e praec. et अम्बु aqua) *atramentum librarium.* MED.

मलीमस (a मल) *sordidus, turpis.* RAGH. 2. 53. 3. 46.

मघ् 1. *A.* i. q. मल्.

मघ्न *m.* *pugil.*

मघ्न *f.* *planta, Jasminum Zambae.*

मघ्निका (a praec. s. क in fem.) *id.* RAGH. 9. 41.

मघ्नी *f. id.* Lass. p. 69.

मव् 1. *P.* (नहि) *ligare, vincire.* BHATT. 9. 90.: तम् मेवुः शृङ्खलादिभिः ष् मू. मव्य.

मव्य 1. *P.* *id.*

मश्र् 1. *P.* (शब्दे क. धनौ कोपे ष्) *sonare; irasci.* Cf. मिश्र.

मशक *m.* *culex.*

मष् 1. *P.* (हिंसायाम् क. वधे ष्) *ferire, occidere, laedere.* Cf. मुष्.

मषि *f.* *atramentum librarium.*

मषी *f. id.* UP. 67.

मस् 1. *P.* *metiri.* ष् मा.

मसि *et* मसी *f. i q.* मषि, मषी. AM.

मस्त *n.* *caput.* Lass. p. 70.

मस्तक *m. n.* (a praec. s. क्) *id.* HIT. 85. 13.

मस्तिस्क *m.* (ut mihi videtur, a मस्त caput) *cerebrum.* (Cf. slav. *moŕjg.*)

मद् 1. *et* 10. *P.* महामि महयामि (पूजायाम् क. पूजे ष्) *honorare (magni aestimare).* MAH. 3. 13326.: महि-

त्वा; RAGH. 11. 49.: प्राहिनोच्च महितम् ... पुरोधसम्.

— Praef. सम् in dial. Ved. parare. RIGV. 94. 1.: इमं

स्तोमम् अर्हते ज्ञातवेदसे रथम् इव सम्महेमा मनी-

षया «huncce hymnum Agni venerabili, currum veluti

faber, paramus mente; 111. 3. (V. मंह् et cf. hib.

mogh, modh «respect, honour»; cambro-brit. *myged* *id.,*

mygaw *venerari;* germ. vet. *machōn;* anglo-sax. *macian*

facere, formare, parare; gr. *μῆχος, μηχανή.*)

मह *m.* (r. मंह् vel मह् crescere s. अ) *bos bubulus.* HEM. (Cf. महिष, cambro-brit. *mohyn* *taurus.*)

महत् (r. मंह् vel मह् crescere s. अत्, in casibus fortibus, vocativo excepto, अन्त् pro अन्त्, v. gr. 220.) *magnus, transl. gravis.* N. 1. 3. 2. 24. 8. 2. (V. मंह्.)

महत्त्वं *n.* (a praec. s. त्व) *magnitudo.*

महर्षि *m.* (KARM. e महा q. v. et ऋषि *sapiens, sanctus*)

magnus sapiens, magnus sanctus. IN. 5. 25.

महा in initio comp. BAH. et KARM. pro महत्, v. gr.

681.

महाकाय (BAH. e महा et काय corpus) magnum corpus habens.

महाकटितटश्रोणी Adj. fem. (BAH. e महा et कटि, तट, श्रोणी) magnas coxas, clunes et magna femora habens. IN. 2. 32.

महाघोर (KARM. e महा et घोर) valde terribilis. UP. 22.

महात्मन् (BAH. e महा et आत्मन्) magnam animam, magnam mentem habens. H. 1. 32.

महादेव m. (KARM. e महा et देव deus) magnus deus, sic praesertim Sivas nominatur.

महाद्युति (BAH. e महा et द्युति) magnum splendorem habens. H. 3. 2.

महानन (BAH. e महा et आनन os) magnum os habens. H. 3. 2.

महानस m. n. culina (ut videtur, e महा et अनस cocta oryza adjecto अ). N. 23. 20.

महानाद m. (BAH. e महा et नाद) magnum sonum habens. IN. 3. 4.

महापृष्ठगलस्कन्ध Adj. (BAH. e महा et पृष्ठ, गल et स्कन्ध) magnum dorsum, collum et magnos humeros habens. H. 2. 4.

महाबल (BAH. e महा et बल) magnam vim habens. H. 1. 1.

महाबाहु (e महा et बाहु brachium) magna brachia habens.

महाभाग (BAH. e महा et भाग fortuna, felicitas) magnam felicitatem habens, praestans, excellens. IN. 1. 16.

महाभाग्य n. (KARM. e महा et भाग्य n. felicitas) magna felicitas, praestantia, divinitas. SA. 1. 1. 7.

महाभुज (BAH. e महा et भुज) magna brachia vel magnas manus habens. IN. 5. 55.

महामेघस्वन (BAH. e महामेघ magna nubes et स्वन sonus) magnae nubis sonum habens. IN. 1. 5.

महामुख m. (magnum os habens e महा et मुख) nom. pr. DR. 8. 16.

महायशस् Adj. m. f. n. (e महा et यशस् n. gloria) magnam gloriam habens. SU. 1. 42.

महारथ m. (e महा et रथ currus, heros) 1) magnus currus. IN. 1. 17. 2) saepissime magnus heros. H. 2. 4.

महारथवत् (a महारथ - महा + अर्थ - suff. वत्) magnâ re vel magno fructu, magno commodo praeditus, gravissimus. SA. 5. 50.

महार्ह (KARM. e महा et अर्ह dignus) valde dignus, praestans. H. 1. 33. SU. 1. 30.

महावक्र (e महा et वक्र) magnum os habens. H. 2. 6.

महावीर्य (e महा et वीर्य vis, virtus, fortitudo) magnam fortitudinem habens. SU. 1. 3.

महावीर्यपराक्रम Adj. (e महा et DVANDV. वीर्य + पराक्रम) magnam virtutem et fortitudinem habens. H. 2. 2.

महाव्रत (e महा et व्रत votum) magnum votum habens vel voti studiosus, memor, voto fidus. SU. 1. 13.

महाशय (BAH. e महा et आशय mens, animus) magnanimus. AM.; HIT. 120. 5.

महासेन m. (BAH. e महा et सेना exercitus) nomen Kârtikéyi.

महिमन् m. (a महत् s. इमन्) magnitudo. BH. 11. 41. UR. 5. 13.

महिष m. (r. मंहू vel महू crescere suff. इष) bos bubulus. (V. मह.)

महिषी f. (a praec. signo fem. ई) 1) Femina bovis bubuli. 2) uxor regis. N. 1. 7. 12. 95. SA. 1. 18. DR. 4. 6. M. 18.

मही f. (ut mihi videtur, a मह pro महत् magnus, signo fem. ई, cf. पृथ्वी) terra. SU. 2. 9. (Hib. meag id.)

महीक्षित् m. (TATP. e praec. et क्षित् dominus, imperator) terrae dominus, rex (cf. पृथिवीक्षित्). N. 2. 20.

महीभृत् m. (terram sustinens e मही et भृत् q. v.) mons. N. 12. 73.

महेश्वर m. (magnus dominus KARM. महा et ईश्वर) deus Sivas. SU. 3. 23.

महोदधि m. (KARM. e महा et उदधि mare) magnum mare. SU. 2. 12.

1. मा 2. P. 3. et 4. A. मामि, मिमे (gr. 270.), माये. 1) metiri. मित mensuratus, praesertim modicus, paucus, exiguus. Sa. 1. 6. (cf. मितशान, मितम्पच apud Wils.).

- 2) *in dial. Véd.* dare. RIGV. 120.9.: रयेच नो मिमी-
तम् वाजवत्यै । इषेच नो मिमीतम् «opulentiaeque
nos date, vigore clarae, ciboque nos date». — *Caus.*
1) metandum curare. MAH. 1.2024.: तन् देशम् मापया-
मासुर् यज्ञायतनकारणात्; 1.5319.: मापयामास मे-
दिनीम्. 2) metiri, transmeare. MAH. 1.5842.: पाण्ड-
वान् ददृशे ... मापयानान् नदीजलम्. (V. मस्,
3. मी et cf. gr. μέτρον, μέτρος, μέτρομαι; v. मा praef.
उप et सम्, ἄ-μοτος, quasi अमितम् pro अमातम्;
lat. *mē-tior, mo-dus, im-mā-nis*; goth. *MAT* metiri, *mi-
ta, mat*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109^b). 1.; lith. *mattóju* me-
tior, *más-tas* euphon. pro *mát-tas* cubitus, *mácius* e
matius modus, mensura, *mé-tas* annus, v. समा; russ.
mje-ra modus, mensura, *mje-ritj* mensurare; hib. *mead*
«a balance, a scale», *meadaighim* «I weigh, balance,
consider».)
- c. उप उपमित similis. BHAR. 3. 17.
- c. निस् efficere, creare. SU. 3. 12.: निर्ममे योषितन् दि-
व्याम्; 48.: निर्मिता; MAN. 1. 13.: दिवम् भूमिञ्च निर्म-
मे. HIT. 21. 20.: स्वायुनिर्मिता एते पाशाः.
- c. निस् praef. वि *id.* N. 17. 7.: धात्रा विनिर्मितः.
- c. परि admetiri, *transl.* destinare. BHAR. 3. 50.: आयुर्
वर्षशतन् नृणाम् परिमितम्. — परिमित modicus,
paucus, exiguus. SA. 1. 5.
- c. प्र *i. q. simpl.* अप्रमेय non mensurabilis, immensus.
DR. 1. 8. BH. 11. 17.
- c. सम् सम्मित 1) similis. N. 16. 4.: ग्रामान् नगरसम्मि-
तान्. 2) consentaneus, congruens. SA. 5. 50.: यथा य-
था भाषसि धर्मसम्मितम् मनोनुकूलम्.
2. मा 3. P. A. sonare. RIGV. 38. 8.: वाश्रे 'व विद्युन् मि-
माति «mugientis instar vaccae fulmen sonat».
3. मा *ne, particula prohibitiva, quae construitur cum Impe-
rativo vel temporibus, quae loco Imperativi ponuntur.* H.
3. 7. *Imperativo subintellecto.* DR. 4. 23. (Gr. μή.)
- मांस *n. caro.* H. 2. 2. 7. (Slav. *mjaso* neut. id.; lith. *mišė*
fem. id.; germ. vet. *mós* neut., Them. *mósa*, cibus; no-
strum *Mus, Ge-müse*; hib. *maise* «food, victuals».)
- माक्ष *m.* (ut videtur, a मक्षा, quod etiam apem significare
videtur, suff. इक्; secundum Wils. a मक्षिका apis) mel.
(Huc trahi posset germ. vet. *wahs* neut. cera; anglo-sax.
vāx, vex, veax; lith. *waszka-s* masc.; russ. *vosk*, mulato
m in *v.*)
- माक्षत्र *n.* (e praec. et ज्र natus) cera.
- माङ्क्ष 1. P. (काङ्क्षायाम् क्. स्पृहि ष्.; scribitur माक्ष) de-
siderare. Cf. काङ्क्ष.
- मागध (*f.* ई, a मगध nomen regionis s. अ) *magadhensis.*
RAGH. 1. 57.
- माचिरम् *Adv.* (e मा et चिरम् diu) sine morā, statim, c.
Imperativo vel ejus vice fungentibus temporibus. H. 4. 13.
N. 3. 9. 18. 17. M. 47. SA. 5. 99.
- मातङ्ग *m.* elephantus (cf. मतङ्ग). DR. 8. 29.
- मातलि *m.* *Mátalis, Indri* auriga.
- मातुल *m.* (fortasse e मातुर, a मातृ i. e. मातर, attenuato
अ in उ suff. अ) avunculus. Bn. 1. 26.
- मातृ *f.* (ut mihi videtur, a र. मा s. तृ, v. मा praef. निस्)
mater. (Verum thema est मातर, v. gr. 179. et cf. lat.
māter; dor. *μᾶτηρ*; germ. vet. *muoter*; slav. nom. *mati*
= माता, them. *mater* = मातर, gen. *mater-e*; lith.
motė uxor, genit. *moter-s*; hib. *mathair* mater.)
- मातृषष्ठ (*BAH.* e मातृ et षष्ठ sextus, v. gr. 666.) matrem
tanquam sextam habens. H. 1. 1.
- मात्र *n.* (r. मा s. त्र) 1) mensura. A. 8. 1. 2) materies, ele-
mentum, res. BH. 2. 14. 3) *in fine compositorum, ubi a
grammaticis pro suffixo Taddhitico habetur* (v. gr.
652.) solus, solum, tantummodo. N. 9. 10. 11. 39. DR. 5.
12. 14. A. 10. 46. (Gr. μέτρον.)
- मात्रक (a praec. s. क) mensura, modus. N. 14. 9.
- मात्स्यक (a मत्स्य *m.* piscis s. क vel अक) ad piscem at-
tinens, piscarius. M. 56. (Hib. *measach* «fishy», v. म-
त्स्य.)
- मादृष् (v. gr. 687.) mei similis, mihi aequalis. Lass. 41.
17.
- माद्रवती *f.* (a माद्र *madrens* s. वत् *in fem.*) *i. q. sq.* DR.
8. 17.

माद्री *f.* (a माद्र *Madrensis* signo *fem.* ई) *regis Pāndus* uxor, *Nakuli* et *Sahadēvi* mater.

माधव *m.* (a मधु *s.* अ) 1) *nomen mensis Vaisākhi*, Aprilis-Maii. 2) *ver.*

माधवी *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *planta repens* (Gaertnera *racemosa*). MEGH. 76.

माधुर्य *n.* (a मधुर *dulcis s.* य) *dulcedo*. IN. 5. 7.

1. मान् 1. *P.* (पूजायाम् *κ.* अर्चे *ν.*) *honorare, colere.* — 1. *A.* (पूजायाम् *κ.* विचारे अर्चे *ν.*) *honorare, cogitare, deliberare, perpendere; Desid.* मीमांसे 1) *perpendere, considerare.* MAN. 4. 224.: मीमांसित्वो भयम्. 2) *comperire.* MAH. 1. 3878.: तत् सर्वम् एव पुत्रसु ते न मीमांसेत. Cf. मन्.

2. मान् 10. *P.* (fortasse *Denom.* a मान *honor*) *honorare, colere.* N. 12. 24.: न मानयसि माम् आर्य रुदतीम्; MAH. 1. 4467.: यथार्हम् मानयामास पौरज्ञानपदान् अपि; R. Schl. I. 38. 8.: शैलेन्द्रसुता मानयिष्यति तं सुतम्. — मान्य *honorandus, venerandus.* SA. 51. Cf. मन्.

c. सम् *i. q.* *simpl.* सम्मानित *honoratus.* DR. 3. 8.

मान *n.* (r. मान् *vel* मन् *s.* अ) *honor.* IN. 5. 50. SA. 5. 49. BH. 6. 7.

मानद *m.* (e praec. et द *qui dat*) *qui honorem tribuit, in Vocativo fere solum invenitur, ad venerationem erga aliquem exprimendam.* IN. 5. 44. N. 4. 4. SA. 5. 51.

मानयित् *m.* (r. मान् *Cl.* 10. *s.* तृ) *honorator.* IN. 4. 9.

मानव *m.* (a Manu *oriundus, e मनु s.* अ, *v. gr.* 650.) *homo.* IN. 5. 6. BR. 2. 2. (Goth. *manna* *id.*, them. *mannan*, quod fortasse per *assimil.* e *manvan*; nostrum *Mann*.)

मानस *n.* (a मनस् *s.* अ) 1) *animus, mens.* N. 13. 19. 19. 9. DR. 1. 11. *in fine comp.* BAH. 2) *lacus hujus nominis in Himālayo.* MEGH. 11.

मानिन् (a मान *honor s.* इन्) *superbus.* RAGH. 13. 38.

मानुष (a मनु *producto* अ *s.* ष *pro* स, *v. gr.* 101°.) 1) *m.* *homo.* H. 2. 12. 13. 2) *Adj. (fem. ई) humanus.* H. 2. 8. BH. 4. 12. N. 1. 2. मानुषी *Subst.* N. 13. 55.

मानुष्य (a मानुष *s.* य *nisi* a मनुष्य *s.* अ) *humanus.* H. 2. 12. N. 19. 27.

मान्य् 1. *P.* (कुन्थे, *scribitur* माथ्) *i. q.* कुन्थ. Cf. मन्थ. मामक *Pron. poss. (fem. ई, v. gr.* 289.) *meus.* BH. 1. 1. 9. 7.

माया *f.* (r. मा *s.* या) *praestigiae, magia.* H. 4. 47. SU. 1. 13. 20. BH. 4. 6. N. 13. 26.

मायामय (a praec. *s.* मय) *magicus, magiā effectus, praestigiis praeditus.* IN. 1. 7.

मायु *m.* *bilis.*

मारकत (*f.* ई, a मरकत *s.* अ) *smaragdinus.* HIT. 7. 16.

मारिष *m.* *persona venerabilis, in lingua scenica histrio primarius.* Wils.: «the title of the manager, or principal actor». UR. 1. 7.

मारुत *m.* (a मरुत् *s.* अ) *aër, ventus.* AM.

मार्कण्डेय *m.* *sapiens, sanctus hujus nominis.*

मार्ग 1. *P. A.* et 10. *P.* *quaerere.* N. 12. 125.: तम् मार्गाम्य अपराजितम्; 13. 62.: तम् मार्गमाणा भर्तारम्. Cf. मृग *i. e.* मर्ग.

c. परि *id.* BH. 15. 4.

मार्ग *m.* (r. मार्ग *s.* अ) *via.* IN. 5. 26. 2. 12. N. 13. 10.

मार्गण *n.* (r. मार्ग *s.* अण) *actio quaerendi.* N. 17. 33.

मार्गशीर्ष *m.* (a मृगशीर्ष - *dorcadis caput habens, nomen astri, in quo luna est plena - s.* अ) *nomen mensis, November-December.* BH. 10. 35.

मार्ज् 10. *P.* (शब्दे *κ.* मृजाध्वन्योः *ν.*) *sonare; abstergere, purificare.* N. 13. 46.: अमार्जिताम्. *ν.* मृज् *i. e.* मर्ज्.

मार्जार *m.* (r. मृज् *vel* मार्ज् *s.* आर्) *felis.* AM.

मार्दव *n.* (a मृदु *mitis, mansuetus s.* अ) *mansuetudo.* BH. 16. 2.

मालती *f.* *planta, Jasminum grandiflorum.* MEGH. 96.

माला *f.* *sertum floream.*

माल्य *n.* (a माला *s.* य) *id.* SU. 4. 4. N. 2. 11.

मास् *m.* (r. मस्) 1) *luna.* 2) *mensis.* (Cf. *gr.* *μῆν, μῆν-ος* et *μηνσ-ος* *ejecto σ* sicut *e. c.* in *χρῆν* = हंस *anser*; *russ.* *mjesjaz* *luna*; *lith.* *mėnũ* *luna, mensis, a them.*

MENES, genit. *menesio* a them. *MENESIA*, v. gr. comp. 147.; goth. *mēna*; germ. vet. *māno* luna; v. sq.)

मास *m.* (r. मस् metiri s. अ) mensis. (Lat. *mensis* insertā nasali, attenuato a finali in *i*; hib. *mios* id.; cambro-brit. *mis*, v. मास्.)

माह् *P. A.* (माने) honorare. Cf. मह्.

मि *5. P. A.* (प्रक्षेपणे *K.* क्षेपे *V.*) jacere, projicere, proster-
nere, dejicere. RIGV. V. (v. Westerg.): त्वा माहृतो मि-
नातु.

मिह् *6. P.* मिच्छामि (वाधे) vexare. Cf. पिह्.

मित *v.* मा et मि.

मित्र (scribitur etiam मित्त्र, a r. मिद् amare s. त्र) 1) *n.*
amicus. H. 1.42. N. 9.30. 2) *m.* sol.

मित्रता *f.* (a मित्र s. ता) amicitia.

मिथ् *1. P. A.* (वधे *K.* वधे मेधायाम् *V.*) 1) ferire, laedere,
occidere. RIGV. V. (v. Westerg.): सं यन् मही मि-
थतो स्पर्धमाने (Schol. महृत्यौ परस्परं हिंसन्त्यौ
सेने.) 2) intelligere. Cf. मेथ्, 1. मिद्, मेद्, मेध्.

मिथुन *n.* (r. मिथ्, v. मेथ्, suff. उन) par animantium *di-*
versi sexus, ut puer et puella. Bn. 2.10. N:5.39.23.
24.

मिथ्या *Adv.* falso, fallaciter, frustra. N.12.14.13.17. SA.
6.14. Bn. 18.59.

1. मिद् *1. P. A. i. q.* मिथ्.

2. मिद् *1. A. 4. et 10. P.* मेदे, मेद्यामि (gr. 332.), मेदयामि
(क्षेहने *K.* स्निहि *V.*) 1) pinguem, adiposum, un-
ctum esse *vel fieri.* *K.:* अमेण कायो न मेद्यति. 2) ama-
re. *K.:* मेदते पुत्रे पिता. — *Part. pass.* मिन्न, मेदित.
(Cf. मिन्द्, मन्द्; lith. *myliu* amo, *miēlas* carus, mutato
d in *l*; russ. *milyi* comis, benignus.)

मिन्द् *10. P.* (scribitur मिद्, gr. 110°.) *i. q.* 2. मिद्. (Cf.
मिद्, मन्द्; germ. vet. *minna*, *minni* amor, fortasse
per assimil. e *mindā*, *mindī*.)

मिन्व् *1. P.* मिन्वामि (सेके, scribitur मिव्) irrigare. Cf.
पिन्व्, निन्व्, मिह्.

मिल् *6. P. A.* obviam fieri, obviam venire, occurrere, con-

venire, societatem inire. HIT. 43.11.: येचा 'न्ये सुहृदः
समृद्धिसमये द्रव्याभिलाषाकुलाः ... ते सर्वत्र मि-
लन्ति; 67.19.: सर्वैः पशुभिर्, मिलित्वा, सिद्धे वि-
ज्ञप्तः; 38.9.: कदाचिच् चित्राङ्गनामा मृगः, केना पि
त्रासितस्, तत्रा गत्य मिलितः. (Fortasse मिल् e
मिद् mutato *dh* in *l*, cf. मेथ्, मिथुन.)

मिष् *1. P. i. q.* मष्.

मिष् *10. P.* miscere (ut videtur, Denom. a मिष्). MAH. 1.
5724.: लाक्षयाचा 'प्य अनल्पया मृत्तिकाम् मिष्प्रयि-
त्वा; SAK. 24.1.: वाचन् न मिष्प्रयति यद् अपि मद्-
चोभिः. (Cf. 1. मिष्; gr. *μίγνυμι*; lat. *misceo*; lith.
maiszau; slav. *mješ ū*; germ. vet. *miskiu*; hib. *measgaim*
«I mix»; *measg* «among, amongst», cambro-brit. *ym-*
musk.)

मिष् (ut videtur, a r. मिष्, cf. मिष्, suff. ष्) mixtus. BH.
18.12. IN. 2.2.

1. मिष् *1. P.* conspergere. मिष् 1) conspersus. 2) dulcis,
suavis. मिष् *n.* cibus lautior, delicatior. N.18.6.
Cf. मृष्.

2. मिष् *6. P.* (स्पर्धायाम् *K.* स्पर्धे *V.*) aemulari, certare. —
Part. praes. in gen. absol. invito. MAH. 1.7179.:

तौ पार्थिवानाम् मिषतान् नरेन्दू कृष्णाम् उपादाय
गतौ नराग्र्यौ; 8159.: त्वन् धक्ष्यसे ऽनघ काण्डवन्
दावम् अद्यै 'व मिषतो ऽस्य शचीपतेः; 2.2535.: धार्त-
राष्ट्रान् रणे हत्वा मिषतां सर्वधन्विनाम् शमङ् ग-
न्तास्मि न चिरात्; 3.10464.: तेन द्वादशवार्षिक्याम्
अनावृष्ट्याम् महात्मना वृष्टम्... मिषतो वज्रपाणि-
नः. (V. praef. उत् et नि et cf. मील्; russ. *migaju* et
mischu nictor; lith. *mirkloju* id., *mėgmi* dormio; fortasse
lat. *nico*, *nic-to* e *nimic-o*, *nimic-to* = निमिषामि. —
Benfey huc trahit lat. *micare*.)

c. उत् aperire oculos, proprie aufschlagen. BH. 5.9.:

उन्मिषन् निमिषन् अपि.

c. नि claudere oculos, proprie niederschlagen. MAH. 3.
10649.: मत्स्यः सुप्तो न निमिषति.

मिह् *1. P.* मेहामि, fut. aux. मेद्यामि, part. pass. मीह

(gr. 102.) Effundere, praesertim mingere. R. Schl. II. 75. 21.: सूर्यम् प्रति मेहतु; MAN. 4. 52.: प्रत्य् अग्निम् प्रति सूर्यश्च ... मेहतः. (Cf. मिन्व्, lat. *mingo, mejo*; gr. $\delta\text{-}\mu\text{ι}\chi\acute{\epsilon}\omega$, $\mu\text{ο}\text{ι}\chi\acute{\alpha}\varsigma$, $\mu\text{ο}\text{ι}\chi\acute{\alpha}\omega$; lith. *myz' u mingo, mészlas* fimus, *mész' u stercus egero, mig-la nebula*, v. मेघ; anglo-sax. *MIG* mingere, *míge, mǫh, migon*; island. vet. *MIG* id.; goth. *mails-tus* fimus, adjectâ sibilante; nostrum *Mist.*)

1. मी 9. P. A. मीनामि, मीने, in dial. *Véd.* मिनामि, मिने (हिंसायाम् क. वधे v.) Ferire, occidere, delere. RIGV. 71. 10.: वृषज् जरिमा मिनाति; 92. 12.: अभिनतो दैव्यानि व्रतानि; 117. 3.: मिनन्ता (= मिनन्तौ) दस्योरु अशिवस्य मायाः. — *Part. pass.* मीन.
c. आ i. q. simpl. RIGV. 79. 2.: आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः «*tuae bene alatae lucas ferunt nubem cum prope- rantibus ventis*». *ATM.* sibi mutuo aliquid delere. RIGV. 113. 2.: द्यावा वणञ् चरत आमिमाने «*coelum per- currunt (nox et aurora) suum mutuo colorem delentes*». c. प्र i. q. simpl. RIGV. 32. 4.: मायिनाम् अभिनाः प्रो 'त मायाः «*praestigiatorum fregisti praestigias*»; 25. 1. 92. 11.

2. मी 4. A. perire. RIGV. V. (v. Westerg.): दुर्मित्रासो मिमाना जङ्गु भोजना. — *Caus.* मापयामि, v. gr. 521. (Cf. म्रिये morior, unde fortasse मीये ejecto रू producto इ.)
c. प्र perire, mori. MAN. 9. 247.: बालाश्च न प्रमीयन्ते; R. Schl. II. 75. 28.: अनपत्यः प्रमीयताम्. प्रमोत mortuus. MAN. 3. 245. — *Caus.* occidere, delere. MAN. 1. 57.: इदं सर्वञ् चराचरं सञ्जीवयतिचा 'जंस्त्रम् प्रमापयतिचा 'व्ययः; 8. 295.: स चेत् ... प्रमापयेत् प्राणभृतः; 11. 89. 129. MAH. 3. 13322.

3. मी 1. P. (गतौ) ire. (V. sq. et cf. मा sgf. 2.)
4. मी 10. P. (गतौ मत्याम्) ire; intelligere. (V. 3. मी et cf. lat. *meare.*)

मीढ v. मिह्.
मीन m. piscis.

मीम् 1. P. (ut videtur, forma redupl. a r. 3. मी) ire; so- nare.

मीमाञ् v. मान्.

मील् 1. P. (निमेषणे क. निमेषे v.) nictari, connivere. GITA-GOV. 10. 16.: यत्र स्विद्यति, मीलति (Schol. श्रीकृष्णे क्षणं स्विद्यति मीलति सति). Se claudere, *de oculis*. BHATT. 14. 54.: तस्या मिमीलतुरु नेत्रे. — *Caus.* claudere, *de oculis*. MEGH. 109.: लोचने मीलयित्वा.

c. उत् aperire oculos, aufschlagen. BHATT. 15. 102.: उदमीलील् लोचने; MAH. 3. 11155.: ईषद् उन्मील्य (*) लोचने. Se aperire, *de oculis*. BHATT. 16. 8.: उन्मीलिष्यति चक्षुर् मे वृथा. — *Caus.* aperire oculos. UR. 5. 14.: एतद् उन्मीलय चक्षुर् आयतम्.

c. नि 1) claudere oculos, niederschlagen. UR. 5. 9.: भयनिमीलितान्नी. *Etiam omissâ oculos exprimente voce.* RAGH. 8. 37.: निमिमील नरोत्तमप्रिया हृतचन्द्रा तमसे 'व कौमुदी. निमीलित = निमीलितान् clausos oculos habens. RAGH. 1. 68.: प्रजालोपनिमीलितः (*). 2) dormire. MAN. 1. 52.: यदा स्वपिति धर्मात्मा तदा सर्वन् निमीलति; HIT. 107. 13.: नरेश्वरे जगत् सर्वन् निमीलति निमीलति. — *Caus.* claudere oculos, *expressâ vel omissâ oculos significante voce.* MAH. 3. 400.: सन्नासान् न्यमीलयत लोचने; 1. 4278.: देवी न्यमीलयत्.

c. प्र i. q. simpl. GITA-GOV. 4. 19.: प्रमीलति पतति.
c. सम् se claudere. SAK. 45. 4.: सम्मीलन्ति न तावद् बन्धनकोषास् तथा 'वचितपुष्पाः.

मीव् 1. P. i. q. पीव्, unde ortum esse videtur mutato v in nasalem ejusdem organi.

मुकुट n. crista, diadema, tiara. A. 10. 38.

मुकुर m. speculum.

मुकुल m. n. gemma arboris. RAGH. 9. 27. 15. 99.

मुकुलित (a praec. s. इत्) semiclausus, *gemmae arboris in- star.* UR. 49. 2.

(*) उन्मील्य et निमीलित etiam ad *Caus.* referri possunt.

मुक्ता *f.* (*Part. pass. r. मुच् s. त in fem.*) margarita. RAGH. 4. 50.

मुक्ताफल *n.* (e praec. et फल) margarita. RAGH. 6. 28. 16. 67.

मुक्तावली *f.* (e मुक्ता et आवली) linea margaritarum. RAGH. 13. 48.

मुख *n.* 1) os. N. 23. 23. 2) vultus. IN. 2. 23. SU. 3. 25. 26. 3) cuspis. A. 3. 26. *in fine comp. BAH. Transl. frons, e. c. exercitūs. DR. 8. 8.*

मुखतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) in conspectu, coram. N. 11. 28.

मुखर (a मुख s. र) 1) *Adj.* sonans, strepens, crepans. RAGH. 5. 72. 13. 40. 2) *m.* dux, ductor, princeps. HIT. 13. 13.

मुख्य (a मुख s. य) praecipuus, excellentissimus. N. 22. 9. DR. 4. 3. BH. 11. 26.

मुख्यश्च *Adv.* (a praec. s. श्च) praecipue. N. 8. 21.

मुग्ध *v.* मुहः

मुग्धत्व *n.* (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis. UR. 19. 8.

1. मुच् 6. *p. 4.* मुञ्चामि, मुञ्चे (v. gr. 335). Solvere, liberare, dimittere. DR. 9. 17.: मुञ्चे 'मम्; 18.: दासो ऽयम् मुच्यताम्; 8. 42.: न हि मे मोक्षयते जीवन्; N. 24. 32.: एष मे मुञ्चतु प्राणान्; H. 1. 44.: मुक्ता व्यन् दाहात्; RAGH. 3. 20.: मुमुचे (*pass.*) स बन्धनात्; MAH. 3. 2613.: शापान् मोक्षयसि मत्कृतात् (*Pass. cum term. PAR.*) *Etiam c. instr.* MAN. 11. 228.: त्वचे 'वा 'हिस् तेना 'धर्मेण मुच्यते; (cf. युञ् प्राef. वि *c. instr.*). वर्षम्, जलम्, वाष्यम् pluviam, aquam, lacrymas effundere. BR. 2. 36.: मुमोच वाष्यम्; MAH. 1. 8154.: जलसन्ततिम् मुमुचुः; 3. 670.: वाणमयम् वर्षम् ... मुमोच. — शकृत्, मूत्रम् stercus edere, urinam reddere. MAH. 3. 11115.: शकृन् मूत्रञ्च मुञ्चानाः (pro मुञ्चानाः). — शब्दम् sonum emittere. N. 5. 29.: हा हे 'ति ... मुक्तः शब्दो नराधिपैः. — *Cum vocibus, quae missilia exprimunt, emittere, mittere, conjicere.* SU. 2. 16.: वाणा मुक्ताः शिलासु; R. Schl. I. 54. 23.: अस्त्राणि ... मुमोच. *Omissa missile exprimente voce,* MAH. 1. 5296.:

मुञ्चस्वे 'त्य् अब्रवीत् पार्थ स मुमोच 'विचारयन्. — आत्मानम् se dejicere. MAH. 1. 6740.: मेरुकूटाद् आत्मानम् मुमोच. — देहम्, अङ्गम् corpus dimittere, abjicere, deponere (cf. देहन्यासङ् कर्तुम् SA. 2. 23.). HIT. 87. 10.: चितौ ... या मुञ्चति देहम् आत्मनः; R. Schl. I. 25. 14.: यत्रा ऽङ्गं स मुमोच. — Relinquere. NALOD. 3. 12.: ताम् अमुचद् इह स स्वपायाम् (Schol. अत्याक्षीत्); 4. 7.: भीरु मुञ्चेत त्वाम् (Schol. त्यजेत). (Huc traxerim gr. ΜΥΚ, μίσσω e μύκω, μύκος, μύκ-τήρ; mucus, mungo e munco = मुञ्चामि; russ. moča urina, moču humecto, moču. sj mingo (मूत्रम् मुञ्चामि); hib. mun urina, munaim mingo.)

c. अत्र *i. q. simpl.* — अश्वान् equos disjungere. N. 21. 18.

— वासांसि vestes deponere. MAH. 2. 2520.

c. आ induere. RAGH. 12. 86.: मातलिस् तस्य माहेन्द्रम् आममोच तनुच्छदम्; 13. 21. 17. 25. MAH. 1. 4095.

c. उत् solve, liberare. R. Schl. I. 1. 74.: अस्त्रेणो 'न्मुच्यचा 'त्मानम्. Exuere. BHATT. 3. 22.: विभूषणान्य उन्मुमुचुः.

c. निस् *i. q. simpl.* BH. 7. 28.

c. निस् praef. अभि अभिनिर्मुक्त relictus. MAH. 2. 221.

c. निस् praef. वि *i. q. simpl.* N. 13. 21.

c. प्र 1) *i. q. simpl.* SU. 1. 11. N. 13. 11. 2) induere. R. Schl. II. 9. 39.: अत्र ते ऽहम् प्रमोक्षयामि मालाम्.

c. प्र praef. वि *i. q. simpl.* H. 1. 7.: कथन् नु विप्रमुच्येम भयाद् अस्मात्.

c. प्रति 1) *id.* MAN. 10. 118.: किल्विषात् प्रतिमुच्यते. 2) alligare. MAH. 2. 2323.: पाशान् आत्मनि प्रतिमुञ्चति.

c. वि *i. q. simpl.* N. 13. 14. 14. 16. 20. 32. 44. A. 6. 21. BH. 18. 35. Exuere, deponere. MAH. 1. 4095.: तेषाम् ... आभरणानि विमुञ्चताम्.

c. वि praef. प्र *id.* DR. 3. 1.

c. सम् *i. q. simpl.* वारि सम्मोक्तम् aquam effundere. MAH. 3. 10236.

2. मुच् 10. *p. i. q.* 1. मुच्. MAN. 3. 37.: मोचयत्य् एनसः पितृन्; MAH. 1. 5850.: इयम् (नौर) ... मोचयिष्यति वः सर्वान् अस्माद् देशात्.

मुह् 1. P. i. q. पुह्.

मुञ् 1. P. (मृजाध्वनयोः) abstergere, purificare; sonare.
(V. मुञ्ज, मृञ्, मञ्ज, मार्ज, मर्च et cf. lat. *mugio*,
gr. *μυῖαομαι*.)

1. मुञ् 1. A. (कल्कने क. मोक्षे ऋ.; scribitur मुच, gr. 110^e.)
decipere, fallere; liberare.

2. मुञ् 1. P. (गत्याम्) ire.

मुञ् 10. P. (scribitur मुञ्) i. q. मुञ्.

1. मुट् 1. et 10. P. (सञ्चूर्णने क. लुदि ऋ.) conterere. Cf.
मुण्ट, मुण्ड, मृट्, 2. पुट्.

2. मुट् 6. P. (आक्षेपमर्दनयोः) prosternere, nisi contem-
nere; conterere. P. 1. मुट्.

मुण् 6. P. (प्रतिज्ञाने) promittere, polliceri. Cf. मन्.

मुण्ट् 1. P. (मर्दे) conterere. Cf. मुण्ड, मृट्.

मुण्ट् 1. P. (पलायने क. पलाये ऋ.; scribitur मुह्) aufugere.

1. मुण्ड् 1. P. (scribitur मुड्) 1) conterere. 2) tondere,
radere. Cf. मुट्, मुण्ट्, पुण्ड्.

2. मुण्ड् 1. P. A. 1) purificari, purum esse. 2) sidere, sub-
mergi. (Cf. मण्ड, lat. *mundus*, *mundare*.)

मुण्ड (र. मुण्ड् s. अ) 1) Adj. calvus, nudo capite. 2) m. n.
caput.

मुण्डक m. (र. मुण्ड् s. अक) tonsor. HEM.

मुण्डन m. (र. मुण्ड् s. इन्) id. AM.

1. मुद् 1. A. gaudere, laetari. SA. 3. 17.: ताम् भार्यां लब्ध्वा
... मुमुदे; N. 13. 74.: एतया सह मोदस्व; H. 2.

21.: मोदिष्ये शास्वतोः समाः - मुदित laetus. N. 24.

49. (Cf. मद्, मन्द, मण्ड, मृड्, lith. *mudrus* animo-
sus, alacer, promptus.)

c. अनु concedere, permittere. MAH. 2. 1787.: के द्यूतम्
अन्वमोदन्त केचै 'नम् प्रत्यषेधयन्; 4. 800.

c. अनु praef. अभि Caus. valedicere. MAH. 1. 4447.: आ-
मह्य प्रययौ राजा तैश्चै 'वा भ्यनुमोदितः.

c. प्र i. q. simpl. PAN. R. Schl. I. 1. 84.: कृतकृत्यः ... प्रमु-
मोद; 44. 61.: प्रमुमोदच लोकस् तन् नृपम् आसाद्य.

- प्रमुदित laetus. SU. 1. 31. 33. - Caus. exhilarare.
MAN. 3. 61.

c. प्रति i. q. simpl. PAN. MAH. 1. 6781.: तम् प्रजाः, प्रति-
मोदन्त्यः, सर्वाः प्रत्युद्गतास् तदा.

2. मुद् 10. P. (सम्पर्के) miscere.

3. मुद् f. (r. 1. मुद्) gaudium. IN. 5. 59.

मुद्गर m. (e मुद् et गर deglutiens) malleus bellicus (Wils.:
A mallet, a mace, a weapon like a carpenter's hammer).
SU. 2. 3. A. 10. 5.

मुद्गा f. sigillum.

मुद्गित (a praec. s. इत्) obsignatus. UR. 43. 8. infr.

मुद्गा Adv. frustra, incassum. HIT. 107. 6.

मुनि m. (ut videtur, a r. मन्, attenuato अ in उ, suff. इ)
anachoreta, sanctus sapiens, vates. SU. 2. 14. BH. 2. 56.
10. 37.

मुमुक्षु (a मुमुक्षु DESID. r. मुच s. उ) emancipationem cu-
piens. BH. 4. 15. - शरान् मुमुक्षु sagittas emittere cu-
piens. RAGH. 9. 58.

मुमुर्षु DESID. r. मृ, v. gr. 539. et 543.

मुमुर्षु Adj. (a praec. s. उ) mori cupiens vel moriturus. DR.
7. 5.

मुर् 6. P. (सम्वेष्टने क. वेष्टने ऋ.) circumdare, vestire. कः
मुर्ति कण्टकेन वाडोड् कृषकः. (Cf. वृ i. e. वरु;
lat. *murus*; lith. *muras*; germ. vet. *múra*; anglo-sax. et
island. vet. *múr* id.)

मुर्ह् 1. P. (proprie मूर्ह्, vocalis brevis enim nusquam ap-
paret) 1) animo conturbari; deliquium animi pati, ani-
mo linqui. GITA-GOV. 4. 19.: पतत्य उद्याति मूर्हत्य
अपि; BHATT. 15. 55.: अमूर्हीद् असौ क्षतः; R. Schl. II.
34. 17.: पपात भुवि मूर्हितः; IN. 5. 48.: क्रोधमूर्हिता.
2) implere, penetrare, occupare. RAGH. 6. 9.: परितो
दिगन्तान् तूर्यस्वने मूर्हति (Schol. व्याप्तवति स-
त्ति). 3) crescere. RAGH. 12. 57.: मुमूर्ह् सख्यं रामस्य
समानव्यसने हरौ (Schol. ववृधे); 10. 80.: स्वाभा-
विकम् विनीतत्वन् तेषाम् विनयकर्मणा मुमूर्ह्
(Schol. वृद्धिम् प्राप) सहजान् तेजो हविषे 'व ह-
विर्भुजाम्. 4) valere, potentem esse. RAGH. 2. 34.: न

पादपोन्मूलनशक्ति रंहः शिलोच्चये मूर्कति मारुतस्य.
c. अभि *i. q. simpl. sgf.* 1. MAH. 1. 7794.: कन्दर्पणा 'भि-
मूर्किता.

c. सम् valere, magnum, potentem esse. RAGH. 16. 64.:

श्रेत्रेषु सम्मूर्कति ... वारिमृदङ्गवाद्यम्.

मुर्व 1. *P.* (बन्धने *K.* नहि *V.*) ligare, nectere.

मुशल *v.* मुषल.

1. मुष् 9. *P.* furari, rapere. N. 5. 7.: मुष्णन्ती प्रभया रा-
ज्ञाञ् चक्षुषिच मनांसिच; H. 42. 12.: महता भ-
येन मुषितः. *Cum acc. pers.* RIGV. 93. 4.: अमुष्णीतम्
अवसम् पण्डि गाः «cripuistis alimentum Pani, nempe
vaccas.» — मुष् *cl.* 4. *v.* मुस्. (*V.* मूष्, मूष.)

c. परि furtum *alicui* facere, *c. acc. pers.* MAH. 3. 13030.:
अन्योन्यम् परिमुष्णन्तो हिंसयन्तश्च मानवाः.

2. मुष् 1. *P.* (वधे) ferire, occidere, laedere. *Cf.* मष्.

3. मुष् *Adj. in fine compos.* (*r.* 1. मुष्) furans.

मुषल *vel* मुशल *vel* मुसल *m.* pistillum, teli genus. A. 10. 5.

मुष्क *m.* testiculus. HIT. 34. 21. 49. 14.

मुष्टी *m. f.* (ut videtur, a *r.* 2. मुष् *s. ति*) pugnus. (Huc tra-
xerim germ. vet. *fūst* id., them. *fūsti*, mutatā labiali na-
sali in mutam.)

मुह् 4. *P. interdum A.* Part. pass. मुग्ध *et* मूह, gerund.

मुग्धा *et* मूह्वा (*v. euph. r.* 102. a.). 1) animo contur-
bati, mentis errore affici, mente capi. BH. 2. 13.: धीरस्

तत्र न मुह्यति; 5. 15.: तेन मुह्यन्ति जन्तवः; MAH.

4. 425.: मा मुह्यस्व. 2) deliquium animi pati, animo

linqui. R. Schl. I. 21. 21.: शोकेन महता "विष्टश्च

चालच मुमोह्य; MAH. 3. 709.: मुमोह्य पपातच. —

मूह animo conturbatus, mente captus, stultus, amens.

N. 6. 12. 18. 10. — मुग्ध amore captus. RAGH. 9. 44. —

Intens. valde conturbati. MAH. 3. 402.: मोमुह्यमान. —

Caus. conturbare, stupefacere. N. 19. 24.: रथिनम् मो-

ह्यन् इव; DEV. 1. 66.: मोह्यै 'तौ द्वाधर्षीव असुरौ-

— मोहित conturbatus, stupefactus, mentis suae non

compos, mente captus. N. 8. 16. 9. 4. 10. 28. SU. 4. 18.

(Pottius huc trahit gr. *μῦ-ρος*, lat. *mō-rus*.)

c. आ praef. वि *Caus.* conturbare. MAH. 3. 12138.

c. परि *Caus. id.* MAH. 1. 3571.

c. प्र *i. q. simpl.* प्रमूह animo conturbatus. M. 54. — *Caus.*
conturbare. DR. 6. 21.

c. प्र praef. वि *Caus.* conturbare. विप्रमोहित *i. q.* मो-
हित. H. 3. 17.

c. वि *i. q. simpl.* R. Schl. I. 9. 39.: सुकुमारैश्च तैश्च अङ्गैश्च
ताभिः स्पृष्टो व्यमुह्यत. BH. 2. 72. — विमुग्ध con-
turbatus. HIT. ed. Ser. p. 49.: महता भयेन विमुग्धः.

विमूह *id.* BH. 3. 27.: अहङ्कारविमूहात्मा. — विमूह

m. Geniorum ordo. SU. 3. 5. — *Caus.* conturbare. A.

8. 7.: व्यमोह्यन्त माम्; 10. 22.: व्यमोह्यश्च तान्
सर्वान् रथमार्गिश्च चरन् रणे.

c. सम् *i. q. simpl.* BH. 3. 7.: धर्मसम्मूहचेताः; DR. 6. 29.:
दिशः सम्मुमुहुः परेषाम्. — *Caus.* conturbare. MAH.

2. 1949.

c. सम् praef. अभि अभिसम्मूहः conturbatus. A. 10. 22.

मुहुस् *Adv.* identidem, iterum iterumque. N. 10. 26. *Saepe*
bis ponitur (मुहुर्मुहुस्) IN. 2. 25. N. 15. 20.

मुहुर्त *m. n.* 1) momentum. H. 2. 21. N. 17. 12. SA. 5. 6.

2) hora (Wils.: *The thirtieth part of a day and night, or*
an hour of forty-eight minutes). H. 4. 46.

मू 1. *A.* (बन्धने *K.* बन्धे *V.*) ligare, vincire. मूत ligatus.

AM. *Cf.* मव.

मूक mutus (ut mihi videtur, a *r.* मू ligare, sicut बधिर sur-
dus a बन्ध् ligere; cf. lat. *mū-tus* = मूत ligatus.)

मूह *v.* मुह्.

मूत्र 10. *P.* (ut videtur, Denom. a मूत्र) mingere.

मूत्र *n.* (ut videtur, a *r.* मिव् mingere, correpto इव in ऊ
suff. त्र) urina. N. 7. 3.

मूर्ख (ut videtur, a *r.* मूर्क्, i. e. मूर्ह, *c.* ख् pro क्, suff. अ)
stultus, stupidus.

मूर्ह *v.* मूर्क्.

मूर्हा *f.* (*r.* मूर्ह i. e. मूर्ह *s.* आ) stupor. H. 1. 14.

मूर्त (a मूर्ति *s.* अ) corporeus. RAGH. 2. 69. P. 17.

मूर्ति *f.* (ut videtur, a *r.* मृ - cf. मुमूर्ष - *s.* ति) corpus.

मूर्तिमत् (a praec. *s.* मत्) corporeus. N. 1. 15.

मूर्धन vel मूर्धन *m.* (e sq. et न natus) capillus.

मूर्धन vel मूर्धन *m.* (v. gr. annot. ad r. 224.) caput. R. Schl. I. 44. 10. *Transl.* princeps locus, frons. N. 1. 2. HIT. 31.

7. Cacumen montis. MEGH. 17.

मूल (ut videtur, Denom. a मूल radix q. v.) Cl. 1. P. 4. (प्रतिष्ठायाम् क. रोपणे v.) fixum esse; plantare. — Cl. 10. P. (रोहणे क. रोपणे v.) crescere, plantare.

c. उत् 10. P. eradicare, evellere. MAH. 3. 11106.: उन्मूलयन् महावृक्षान्.

c. उत् praef. सम् *id.* HIT. 90. 8.: समुन्मूलयितुम् वृक्षान्; 127. 15.

मूल *n.* (ut videtur, a r. मृह vel मृह crescere, abjecto ह्, mutato अ in ऊ, cf. Pott. II. 108.) radix. N. 9. 11. *Transl.* origo. BR. 1. 40.

मूल्य *n.* pretium, merces. AM.

मूष 1. P. furari. V. 1. मूष.

मूष *m.* (r. मूष s. अ) mus. (Lat. *mūs*, *mūr-is* e *mūs-is*; gr. *μῦς*, *μυ-ός* e *μυσ-ός*; germ. vet. *mūs*, Them. *mūsī*; russ. *mysj*.)

मूषिक *m.* (r. मूष s. इक) mus. HIT. 113. 6.

मृ 6. A. *interdum* P. (nisi potius cl. 4., v. gramm. min. 299.) mori. BH. 2. 20.: न जायते म्रियते वा; N. 13. 38.: ना 'प्राप्तकालो म्रियते; BR. 1. 34.: मरिष्यन्ति मया विना; 2. 19.: मरिष्यामि; 3. 9.: म्रियेयम्. — मृत mortuus. *Subst. n.* mors. BR. 1. 35. — *Caus.* occidere. MAH. 1. 7276.: ततो यमः ... ना 'मारयत् कश्चित्. (Lat. *morior*, *morbis*; gr. *βρωτός* pro *μρωτός* = मृत e मर्त, *ἀ-μρωσία* pro *ἀ-μρωσία*, cf. अमृत; lith. *mirszu* morior, praet. *mirriau*, fut. *mir-su*, infin. *mir-ti*; s-*mertis* mors; russ. *u-miraju* morior, *mertoyi* mortuus, s-*mer-tj* mors. Ad *Caus.* मारयामि trahimus hib. *marbhaim* «I kill, slay», *marbhan* «a corpse, dead body» etc.; goth. *maur-thr* caedes.)

मृत् 1. et 10. P. v. अच्.

मृग 10. A. *interdum* P. etiam 4. A. मृगयामि, मृगये (gr. 342.), मृगये. Quererere. H. 1. 25.: पानीयम् मृगया-

मि; N. 12. 118.: किम् वा मृगयसे वने; 13. 65.: मृगयिष्यन्ति ते भद्रे भर्तारम्; 16. 2.: मृगयधन् नलम्. मृगयाण quaerens (gr. 598.). N. 18. 2. — Perscrutari. MAH. 4. 865.: मृगयित्वा बहून् ग्रामान्. Cf. मार्ग.

मृग *m.* (r. मृग s. अ) 1) actio quaerendi. 2) venatio. DR. 6. 4. 3) quadrupes in universum et specialiter dorcas, antilope. (Wils.: 1) *A deer, an antelope.* 2) *an animal in general.*) N. 11. 25. SA. 5. 74. H. 1. 17. DR. 6. 3.

मृगजीवन *m.* (venatione vitam habens BAH. e मृग et जीवन *n.* vita) venator. N. 11. 28. 38. 39.

मृगतृष्णा *f.* (e मृग et तृष्णा sitis) vapores supra desertorum arenam, aquae speciem habentes, quâ animalia decipiuntur. UR. 15. 5. *infr.* 17. 3. *infr.*

मृगया *f.* (r. मृग servato caractere 10^{mae} classis, suff. आ, cf. gr. 459. 3.) venatio. DR. 1. 3. 4. 3. 6.

मृगयाण v. मृग.

मृगलाञ्छन *m.* (BAH. e मृग et लाञ्छन signum, nota) luna. UR. 43. 4. *infr.*

मृगाङ्क *m.* (BAH. e मृग et अङ्क signum, nota) *id.* AM.

मृगेन्द्रता *f.* (e मृगेन्द्र animalium princeps, dominus, suff. ता) imperium animalium. HIT. 47. 16.

मृत् 1. et 2. P. *interdum* A. cl. 1. (in omnibus formis auctis *Vridhim* sumit loco *Gunae*, e. c. मार्जिम्, मृत्सम्, मार्जामि, मार्जामस्, ममार्ज, ममृजिम; in tertiis personis pl. temp. specialium et praet. redupl. tam formam auctam quam puram admittit) 1) abstergere, siccare, purificare. BHATT. 14. 22.: खड्गान् ममार्जिश्च ममृजुश्च परश्चधान्; MAN. 8. 317.: अत्रादे ब्रूणहा मार्ष्टि ... किल्विषम्; MAH. 4. 722.: अशु मम मार्जस्वि. — मृष्ट purificatus, purus, clarus; *de aquâ.* N. 12. 36.: मृष्टसलिलाम् आपगाम्. 2) mulcere. R. Schl. I. 46. 7.: वाणिना स ममार्ज ताम्; v. praef. प्र. (Cf. मार्ज, मृष्, मज्ज, मज्ज, मृज्, मुज्ज; lat. *mulgeo*, *mulceo*; gr. *ἀ-μέλω*; germ. vet. *milchu* mulgeo; goth. *miluks* lac; lith. *mēl'u* mulgeo; slav. *mlčŭ* id.; fortasse hib. *breugaim* «I sooth, flatter, decoy, delude» e *mreugaim*, sicut gr. *βρωδύς* e *μρωδύς* = मृदु; *bleaghaim* «I milk».)

- c. अप auferre. MAN. 2. 27.: गार्भिकश्चै 'नो द्विजानाम् अपमृड्यते.
- c. अव detrahere, demere. MAH. 1. 5487.: धनुर्द्व्याम् अवमृड्य.
- c. आ abstergere. M. 2. 2224.: सा विवर्णाम् आमृड्य मुखं करेण.
- c. नि id. MAN. 3. 216.: तेषु दर्भेषु तं हस्तन् निमृड्यात्.
- c. परि abstergere, siccare, purificare. R. Schl. II. 72. 31.: येन (पाणिना) मां रजसा ध्वस्तम् अभीक्ष्णम् परिमार्जति; MAH. 3. 584.: चक्षुषी परिमार्जन्ती. Trop. RAGH. 14. 35.: वाच्यं त्यागेन पत्न्याः परिमार्जम् ऐच्छत्.
- c. प्र 1) abstergere, purificare, abluere. BHATT. 17. 55.: खड्गान्; MAN. 2. 60.: द्विः प्रमृड्यात् ततो मुखम्; RAGH. 3. 41.: जलेन लोचने प्रमृड्य; N. 5. 4.: प्रमृष्टमणिकुण्डल. Trop. auferre, demere. RAGH. 6. 41.: अयशः प्रमृष्टम्. 2) mulcere. IN. 2. 24.: प्रमार्जमानः शनकैर् बालूचा 'स्य; SA. 5. 102.
- c. वि abstergere, purificare. SA. 5. 96.: विमृड्या 'श्रुणि नेत्राभ्याम्; DR. 6. 17.: चारुमुखम् विमृड्य.
- c. सम् id. MAH. 2. 2186.

मृड् 6. et 9. P. exhilarare. BHATT. 7. 96.: अमृडित्वा सहस्राक्षम् (Schol. असुखिनङ् कृत्वा). In dial. Véd. मृड्, मृल् et मृळ् 1) exhilarare, laetificare. RIGV. 36. 12.: स नो मृल् महान् असि «tu nos exhilara: magnus es»; 17. 1. 114. 2.; YAG'URV. (v. Westerg.): न त्वद् अन्यो मघवन् अस्ति मर्दिता. 2) cum dat. blandiri, favere, propitium esse. RIGV. 114. 6.: तनयाय मृल्. 3) reficere, corrigere. RIGV. V. (v. Westerg.): यद् आगश् चकम् तत् सु मृळ्. 4) intrans. gaudere. RIGV. V. (v. Westerg.): मृळ सुक्षत्र मृळ्य. — Caus. c. dat. in dial. Véd. favere, propitium esse. RIGV. 12. 9.: तस्मै पावक मृळ्य. (Cf. मण्ड्, मद्, मन्द्, मुद्, पृड्, lat. blandus.)

मृण् 6. P. (हिंसायाम् क. हिंसे v.) occidere, ferire, laedere. Cf. मृ.

मृणाल m. n. fibra in caule loti floris.

मृणाली f. (a praec. signo fem.) id. N. 16. 13.

मृतक n. (a मृत mortuus s. क) corpus hominis mortui, cadaver. Lass. 4. 11.

मृति f. (r. मृ s. ति) mors. HEM. (Lat. mors e mor-ti-s.)

मृत्तिका f. i. q. मृद् f. MAH. 1. 5724.

मृत्यु m. (a r. मृ adjecto त् s. यु, cf. gr. 635.) mors. SU. 1. 22.

1. मृद् 9. P. interdum A. 1) conterere. N. 13. 11.: स तम्

ममर्द ... महीतले; 39.: मृदिता हस्तियुथेन; 23.

16.: पुष्पाण्य उपादाय हस्ताभ्याम् ममृदे; R. Schl. II.

27. 7.: मृदनन्ती कुशकण्टकान्. 2) fricare. MAH. 4.

467.: हस्तेन ममृदेचै 'व ललाटम्. — Caus. 1) con-

terere. R. Schl. I. 1. 72.: मर्दयामास तोरणाम्; 2) fri-

care. UP. 52. (Cf. म्रद्, रद् mordere; praec. मल् e

मर्द्, mutato र् vel द् in ल्; lat. mordeo = Caus. मर्द-

यामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; mando, mutatâ liquidâ r in

n; molo, mola, malleus e mardeus; gr. μύλη, μέλδω,

ἀ-μαλδύνω, ἀ-μαλός, v. मृडु; goth. malaja contero,

mala molo, malo tineia; anglo-sax. s-melte, germ. vet.

smilzu liquefio = μέλδω, praefixo s, quod ad praef.

सम् referri potest, v. Pott. 1. 245.; anglo-sax. smylt se-

renus, placidus, tranquillus, tenuis, v. मृडु; lith. malù

molo, mald-inu et mal-inu molendum curo; russ. melju

comminuo, molo, molj tineia; hib. meilim «I grind,

pound, bruise», millim «I spoil, ruin, marr».)

c. अव 1) conterere. R. Schl. II. 93. 8.; MAH. 3. 16346.: नगरद्वारम् अवामृदनात्. 2) fricare. MAH. 4. 468.

c. आ conterere. R. Schl. II. 96. 20.

c. परि 1) fricare, abstergere. R. Schl. II. 77. 26.: अश्रुणि परिमृदन्नन्तौ. 2) superare. MAH. 1. 4979.: जत्र लक्ष्या-

भिह्रणे सर्वान् स परिमर्दति (cl. 1.).

c. प्र conterere, devastare. MAH. 1. 4467.: प्रमृद्य पुरा-

ष्ट्राणि.

c. वि id. MAN. 4. 70.: न मृष्टोष्टम् विमृदनीयात्; MAH.

1. 5504.: विमृद्य राष्ट्रम्. — Caus. id. R. Schl. II. 88.

2.: विमर्दित.

2. मृद् f. (r. मृद्) terra, humus, lutum, argilla. (v. मृदा.)

मृदङ् m. (ut mihi videtur, e perditio substant. मृद in acc.

et ग iens, cf. पतङ् et v. gr. 646.) tympanum (Wils.:

1) *A tabour, a small drum.* 2) *A double drum.* DR. 7. 6.
 मृदा *f.* (r. मृद् s. ऋ) *i. q.* 2. मृद्. (Goth. *mulda pulvis.*)
 मृदु (*Fem.* वी, r. मृद् s. उ) *tener, mollis, mitis, suavis.*
 IN. 5. 6. N. 11. 34.; AGHR. 9. 57.: कृषामृदुमनस्. — *Tardus, lentus.* SA. 4. 32. 5. 105.: मृदुगामिनी. (Gr. *βλαδύς* e *μλαδύς* sicut *βροτός* e *μροτός*; lat. *mollis* per assimil. e *molois* pro *modois* vel *morvois*, mutato *d* vel *r* in *l*; nostrum *mild*; germ. vet. *milli*; anglo-sax. *mild*; hib. *meirbh* «slow, tedious, weak»; russ. *molody* juvenis.)
 मृध् 1. *p. a.* (उन्दे *x.* ल्लादि *r.*) *humidum esse, humectari.* — *In dial. Véd.* occidere (v. Westerg.) RIGV. V. 73. 4.: मा नो मर्धिष्ठम्; 25. 4.: न मर्धीः. (V. मृध et cf. मृ, मृद्.)
 मृध *n.* (r. मृध् s. ऋ) *pugna.* H. 4. 9. N. 12. 82.
 मृन्मय (a मृद् *f.* suff. मय, v. *euph. r. s.*) *terreus, luteus, ex argilla confectus.* SA. 2. 13.
 मृष् 6. *p.* 1) *tangere.* 2) *considerare, reputare.* *Saepe scripturā confunditur cum मृष्.* (V. मृञ् et cf. lat. *mulcere*, fortasse hib. *meir* «a finger, a toe» a *tangendo nominatum*; *meiracht* «a fingering or the act of touching a musical instrument».)
 c. अनु *considerare, reputare.* R. Schl. II. 11. 9.: हृदयम् अप्य एतद् अनुमृश्यो द्वास्व मे.
 c. परा 1) *tangere, attingere.* MR. 166. 20.: जलधर निर्लजस् त्वम् यन् माम् ... स्तनितेन भीषयित्वा धाराहस्तैः परामृशसि; N. 16. 15.: हस्तिहस्तपरामृष्टाम् ... पद्मिनीम्; SAK. 125. 3.: वयस्य कः पतिव्रताम् अन्यः परामर्ष्टम् उत्सहते. *Mulcere, permulcere.* RAGH. 3. 68.: परामृशन् हर्षचलेन पाणिना तदीयम् अङ्गम्. — नारीम् stuprare. BHATT. 17. 38.: नारीर् अन्यदीयाः परामृशन्; MAH. 3. 16153.: शशो ह्य एष पुरा पापो वधूं रम्भाम् परामृशन् (sic legendum pro परामृषन्). 2) *prehendere, capere.* BHATT. 12. 16.: श्रूलानि परामृशन्तः; MAH. 4. 461.: प्रधावन्तीङ् केशपाशे परामृशत्.
 c. परि 1) *mulcere.* R. Schl. II. 10. 25.: स्नेहात् परिमर्शताम्; 26.: परिमृश्यच पाणिभ्याम्. 2) *prehen-*

dere. R. Schl. II. 23. 5.: खड्गम् परिमृशन् रोषात्.
 3) *considerare, reputare.* R. Schl. I. 2. 20.: वाक्यन् तत् परिमृश्य.
 c. वि 1) *mulcere.* R. Schl. II. 20. 32.: विममर्शच पाणिना. 2) *considerare, reputare.* SA. 1. 30. BH. 18. 63. *Etiā a.* MAH. 3. 15477.: वाक्यम् विममृशे (ed. Calc. विममृषे) धिया.
 c. वि praef. प्र *considerare, reputare.* DR. 6. 7.: तत् परिमृश्य राजा प्रोवाच.
 1. मृष् 1. 4. et 10. *p. a.* *tolerare, sustinere, perferre.* MAN. 4. 217.: मृष्यन्ति येचो 'पपतिम्; R. Schl. I. 1. 74.: ममर्ष राक्षसान् वीरो मन्त्रिणास् तान् यदृच्छ्या; MAN. 8. 313.: यः क्षिप्तो मर्षयत्य् अर्तिः; MAH. 5. 416.: कश्चित् कालम् इमन् देवा मर्षयध्म्; 2. 1571.: दुःखम् महन् मर्षयामि. — न मृष् non perferre = irasci (v. अमर्ष, अमर्षण) *c. acc. rei.* MAH. 1. 5135.: ना 'मृष्यत वचो ऽस्य तत्. *Absol.* MAH. 3. 706.: स तैर् अभिहतः सङ्ख्ये ना 'मर्षयत. — *Condonare.* UR. 76. 2. *infr.*: मर्षयतु महाराजः. (Cf. भृ, unde fortasse मृष्, mutato भृ in nasalem ejusdem organi, additā sibilante.)
 c. वि *i. q. simpl.* MAH. 3. 15441.
 2. मृष् 1. *p.* (सेचने) *conspargere, irrigare.* Cf. वृष्. मृषा *Adv.* falso. Lass. 57. 9.
 मृष्ट v. मृञ्, मृष्.
 मृत् v. मृद्.
 मृक् v. मृद्.
 मे 1. *a.* *mutare, commutare.* (Cf. मा; lith. *mai-nas* commutatio, *mainau* muto, commuto; russ. *mje-na* commutatio, *mjenaju* muto, commuto; lat. *mu-to*; gr. *ἄ-μεί-βω.*)
 मेखला *zona, cingulum praesertim feminarum.* RAGH. 8. 63. 6. 63.
 मेघ *m.* (r. मिह् e मिष् s. ऋ) *nubes.* (Goth. *milh-ma* nubes, insertā liquidā; lith. *mig-la* nebula; gr. *δ-μείχ-λη.*)
 मेघनिर्घोष (BAH. c praec. et निर्घोष *m.* strepitus) *nubis strepitum habens.* N. 21. 11.

मेघवर्षा (BAH. e मेघ et वर्षा m. color) nubis colorem habens. IN. 5. 15.

मेह् 1. P. (उन्मादे) mente captum esse, insanire. Cf. म्रेह्, म्लेह्, मेह्, म्रेह्, म्लेह्, मद्.

मेह् 1. P. id.

मेह् m. (r. मिह् s. त्र) 1) penis. 2) hircus.

मेथ् 1. P. (सङ्गे क. सङ्गे वधे मेधायाम् v.) 1) adhaerere. In dial. Véd. A. sibi obviam venire. RIGV. 113. 3.:

न मेथेये न तस्थतुः सुमेको नक्तोषासा «non sibi obviam veniunt (Rosen. «se laedunt», cf. Westerg.) non subsistunt grato rore stillantes Nox et Aurora». 2) laedere, occidere; in dial. Véd. conviciari. RIGV. 42. 10.:

न पूषणाम् मेथामसि. 3) intelligere. (Cf. मिथ्, मेध्, 1. मिद्.)

मेदस् n. (r. 2. मिद् s. अस्) medulla. A. 10. 54. (Fortasse medulla per assimil. e medusta vel medurla, v. मेदुर; gr. $\mu\epsilon\delta\upsilon\lambda\acute{o}s$ fortasse litteris transpositis e $\mu\epsilon\delta\upsilon\lambda\acute{o}s$, ejecto δ , productâ antecedente vocali.)

मेदिनी f. terra. N. 11. 39.

मेदुर (r. 2. मिद् s. उर) adiposus, unctus. AM. (V. मेदस्.)

मेध् 1. P. A. (सङ्गमे क. वधमेधसङ्गेषु v.) convenire; laedere, occidere; intelligere. (V. मेधस्, मेधा et cf.

मेथ्, मिथ्, 1. मिद्; lat. *medior*; gr. MAΘ, $\mu\epsilon\delta\iota\acute{o}\nu\omega$, $\mu\eta\delta\omicron\mu\alpha\iota$, $\mu\eta\delta\omicron\varsigma$.)

मेधस् n. (r. मेध् s. अस्) mens, intellectus. BH. 18. 35. in fine comp. BAH. (Cf. gr. $\mu\eta\delta\omicron\varsigma$, v. मेध्.)

मेधा f. (r. मेध् s. आ) mens, intellectus (cf. मेधस्). IN. 4. 9. BH. 10. 34.

मेधाविन् (a praec. s. विन्) mente, intellectu praeditus. BH. 18. 10.

मेनका f. nom. pr. *Apsarasae*.

मेप् 1. A. (गत्याम्) ire; se movere. Cf. वेप्.

मेरु m. mons fabulosus.

मेल m. (r. मिल् s. अ) congregatio, conventus.

मेलक m. (a praec. s. क) id. HIT. 20. 17.

मेव् 1. A. (सेवने) servire, colere, venerari. Cf. म्लेव्, वेव्, सेव्.

मेष m. (fortasse e मेक्ष ejecto क्, मेक्ष autem deduci posset a r. मिह् in Des. मिमिक्, cf. मेह्, मेह) hircus. AM.

मेह m. (r. मिह् s. अ) 1) urina. 2) hircus. (Cf. मेह्, मेष, gr. $\mu\omicron\upsilon\chi\acute{o}\varsigma$, v. मिह्.)

मैत्र (a मित्र amicus s. अ) 1) Adj. (fem. ई) benignus, benevolus. BH. 12. 13. 2) n. amicitia.

मैत्री f. (a praec. signo fem. ई) amicitia. HIT. 131. 2.

मैथुन n. (a मिथुन q. v. suff. अ) coitus. HIT. 5. 21.

मोक्ष् 1. et 10. P. interdum A. solvere, liberare. H. 2. 34.:

एतान्... मोक्षयिष्याम्य् अहङ् कामं राक्षसात्; N. 11. 29.:

मोक्षयित्वा स ताम् व्याधः; MAH. 1. 3917.:

जातत् जातम् मोक्षयिष्ये जन्मतो मानुषात्. (Cf. मुक्, unde मोक् adjectâ sibilante cum Gunâ.)

c. वि i. q. simpl. MAH. 1. 7880.)

मोक्ष m. (r. मोक् s. अ) solutio, liberatio. BH. 18. 30. 7. 29. praesertim animae liberatio a sensuum vinculis, a corporis gaudiis vel doloribus, aequanimitas. BR. 1. 17. BH. 5. 28.

मोघ (r. मुह् mutato ह् in घ - cf. gr. 357. - suff. अ) vanus, irritus. SA. 5. 49. — मोघम् Adv. frustra. BH. 3. 16.

मोदक (a Caus. r. मुद् s. अक) 1) Adj. exhilarans. 2) Subst. m. n. cupediarum genus. UR. 16. 2. infr.

मोह m. (r. मुह् s. अ) 1) stultitia, mentis error. DR. 7. 20. M. 53. BH. 4. 35. 2) animi defectus, animi deliquium. UR. 6. 14.

मोहन (fem. ई, a मोहय Caus. r. मुह् s. अन) qui mentem abripit, stupefacit. BH. 14. 8. मोहनी. A. 8. 26.

मोहिन् (a मोहय Caus. r. मुह् s. इन्) qui mentem abripit, stupefacit. BH. 9. 12. (Schol. मोहिनी बुद्धिभ्रंशकरी).

मौन n. (a मुनि anachoreta s. अ) silentium.

मौनिन् (a praec. s. इन्) taciturnus.

मौर्वी f. (a मूर्वा nomine plantae repentis, e ejus fibris arcus nervi conficiuntur, suff. अ adjecto femin. signo ई) nervus arcuum. DR. 5. 17.

मौल (fem. ई, a मूल s. अ) 1) radicalis. 2) generosâ stirpe oriundus, nobilis, generosus. HIT. 84. 1.

मौलि *m. f.* (a मूल *s. इ*) 1) caput. HEM. 2) diadema, tiara. SA. 5. 7.: ब्रह्ममौलि; v. चन्द्रमौलि. 3) cincinnus, coma crispata. (Cf. germ. vet. *milla f.*, island. vet. *míllí m. os, nostrum Maul.*)

मौलिन् (a praec. *s. इन्*) cincinnatus. SU. 1. 30.

मौहूर्तिक *m.* (a मुहूर्त *s. इक*) astrologus. HIT. 94. 9.

म्रा 1. *p.* (in temp. special. मन्, quod vera radix est, unde litteris transpositis et productâ vocali म्रा, sicut e. c. graece dicitur *Βέβλη-κα* a *ΒΑΛ, πέπτω-κα* a *ΠΕΤ*) memorare, enunciare, laudare, celebrare. RIGV. 24. 1.:

कस्य नूनङ् कतमस्या मृतानाम् मनामहे चारु देवस्य नाम; 26. 8. (V. मन् et cf. gr. *μυμή-σχω*, fut. *μνήσω* = म्रास्यामि.)

c. म्रा *id.* BHATT. 17. 30.: आम्रानन् मन्त्रम्.

1. म्रन्, मृन् 1. 10. *p.* ungere. *v.* म्रक्षण, मन्, मृन्.

c. नि poliri. RIGV. 64. 4.: अंसेघ् एषाम् मिमृक्षुर ऋष्टयः «in humeris eorum polita sunt arma».

म्रक्षण *n.* (r. म्रक्ष *s. अन्*) oleum. HEM.

म्रद् 1. *A.* conterere. Cf. मृद् i. e. मर्द्, रद्.

म्रदिष्ठ *Superl.* *τοῦ* मृदु, gr. 251. (Gr. *βράδιστος*, v. मृदु.)

म्रदीयस् *Compar.* *τοῦ* मृदु, gr. 251. (Gr. *βραδίωv*, v. मृदु.)

मृच् 1. *p.* (गत्याम्) ire. Cf. मृश्च, 2. मश्च, 2. मुश्च, म्लुच्, म्लुश्च.

मृश्च 1. *p. id.*

म्रेट् 1. *p. i. q.* मेट्.

म्रेट् 1. *p. id.*

म्लान *v.* म्लै.

म्लुच् 1. *p. i. q.* म्लुच्.

म्लुश्च 1. *p. i. q.* म्लुश्च.

म्लेच्छ *m.* (r. म्लेच्छ *s. अ*, nisi potius म्लेच्छ *est Denom.* a म्लेच्छ) barbarus, externus (Wils.: *The generic term for a barbarian or foreigner; that is for one speaking any language but sanscrit, and not subject to the usual Hindu institutions.*). SU. 2. 8.

म्लेह् 1. et 10. *p.* (अव्यक्त्यायाम् वाचि *κ.* देश्योक्तौ *v.*) indistincte, non perspicue loqui, linguâ terrae aliqujus propriâ, barbarâ, vernaculâ uti. MAH. 2. 2040.: नार्या म्लेहन्ति भाषाभिः.

म्लेह् 1. *p. i. q.* मेह्.

म्लेड् 1. *p. id.*

म्लै 1. *p.* म्लायामि. *Part. pass.* म्लान. 1) Flaccescere, marcescere. MAH. 3. 15455.: म्लायन्ति स्रजः; N. 5. 26.: म्लानस्रज्; MAH. 3. 15683.: म्लान्ति वृक्षाः (pro म्लायन्ति). 2) languescere, fatigari. RAGH. 11. 9.: पथि ... मम्लतुर न. (Cf. मृ; gr. *μαραίνω*; lat. *marc-esco* adjectâ gutturali; fortasse *flacc-esco* mutatâ labiali nasali in aspiratam; huc etiam referri posset germ. vet. *welth* marcidus, *welchén* marcescere, mutato *m* in *w*, v. Graff. I. 816.)

c. परि *i. q. simpl.* परिम्लान flaccidus. R. Schl. II. 59. 8.: वृक्षाः परिम्लानाः

य

tasse etiam scot. *cruthan* pertinet, abjectâ syllabâ initiali.)

यन् 10. *A.* (पूज्यायाम् *κ.* महि *v.*, ut mihi videtur, a यञ् adjectâ sibilante) honorare, colere, venerari.

यक्ष *m.* *Yakschus*, nomen Geniorum, qui *Kuṣṭri*, Dei divitiarum, sunt ministri ejusque horti divitiarumque custodes. IX. 5. 25. SU. 2. 7.

यक्षराज् *m.* (Yaks'orum rex e praec. et राज्, nom. राज्)
nomen *Kuóeri*.

यक्षी *f.* (a यक्ष signo fem. ई) *Yakschia*. N. 12. 120.

यक्ष् v. यम्.

1. यज्ञ् 1. *P. A.* (in formis puris, Precativo *A.* excepto, nec non in syllabâ repetitâ praet. redupl., syllaba य corripitur in इ) 1) colere *deos*. BH. 9. 23.: ये ऽप्य् अन्या देवता भक्ता यजन्ते ... ते ऽपि माम् एव ... यजन्ति. 2) sacrificare. MAH. 1. 4687.: अस्मिंश्च यजमाने ... उपागमंस् ततो देवाः; R. Schl. I. 15. 14.: लप्स्यसे पुत्रान् यदर्थं यज्ञसे. *C. instr. sacrificii*. SU. 2. 13.: यज्ञैश्च यजन्ति ये केचिद् याजयन्ति च ये द्विजाः; N. 5. 45.: ई-ज्ञेचा 'प्य् अश्वमेधेन; 12. 14.: अश्वमेधादिभिश्च वीर क्रतुभिः ... इष्ट्वा; 36. 38.: ईज्ञेच त्रिविधैश्च यज्ञैः. *Etiam c. acc. sacrificii*. R. Schl. I. 31. 5.: यज्ञं यजमाने; 15. 3.: अयज्ञत् पुत्रीयाम् इष्टिम् पुत्रेषुः. *C. acc. pers.* R. Schl. I. 14. 7.: इष्टवान् अश्वमेधेन भवतः (cf. इ c. acc.). 3) initiare, inaugurare. R. Schl. II. 56. 18. 21.: शालां यक्ष्यामहे. 4) dare. BHATT. 8. 49.: यजन्तोभिः स्वविग्रहान् (Schol. ददतोभिः कामिभ्यः). — *Caus. sacrificium alicujus peragere, de sacerdote*. SU. 2. 13.: R. Schl. I. 10. 26.: पुत्रकामम् इमन् तात त्वं याजयितुम् अर्हसि. — *Desid. sacrificare velle*. MAH. 2. 59.: यियक्षमाण. (Gr. *ἀξω*; *ἀξιος* = यज्ञ्य e यज्य, v. याग.)

2. यज्ञ् (r. यज्ञ्) colens, adorans *deos*, in *sine compos.* BH. 7. 23.

यज्ञुस् *n.* (r. यज्ञ् s. उस्) nomen unius quatuor *Védorum*. BH. 9. 17.

यज्ञ् *m.* (r. यज्ञ् s. न, v. *euph. r.* 93.) sacrificium. BR. 2. 24. BH. 9. 15. 20.

यज्वन् *m.* (r. यज्ञ् s. वन्) sacrificator. IN. 1. 16.

1. यत् 1. *A. interdum P.* operam dare, niti, studere, *c. loc. vel infn.* N. 15. 4.: सर्वं यतिष्ये तत् कर्तुम्; 17. 29.: नलस्या नयने यतः; 34.: यतध्वन् नलमार्गणे; H. 4. 33.: अपनेतुश्च यतितो नचै 'व शकितो मम. — *Absol.* H. 1. 4.: यतमाना वनं राजन् गहनम् प्रतिपेदिरे. (Cf यस्, gr. *ἔτι* = *Caus. vel cl.* 10. यातया-

मि. Cum Pottio huc traxerim lat. *nitor* = नि + यत्, ejectâ syllabâ य, vel correpto *ya* in *i*.)

c. आ niti, inniti *aliquâ re*, pendere *ex aliquâ re*. HIT. 52. 9.: स्वयन्नायत्तः; 48. 7.

c. आ praef. सम् *id.*, *cum loc.* MAH. 3. 10484.: आसाम् प्राणाः समायत्ता ममचा त्रै 'कपुत्रके.

c. प्र *i. q. simpl.* N. 17. 33.: प्रयतन्तु तव प्रेष्याः पुण्यश्लोकस्य मार्गणे; 18. 16.

2. यत् 10. *P.* (निकारोपस्कारयोः *x.* खेदोपस्कारयोः *r.*) offendere, vexare; parare.

c. निस् 1) reddere, restituere. MAH. 3. 16596.: तस्मै तद् भरतो राज्यम् ... निर्यातयामास; 13182. 2) condonare, ignoscere. MAH. 1. 3018.: यमः ... तस्य निर्यातयति दुष्कृतम्.

c. निस् praef. प्रति reddere. MAH. 3. 13183.

c. प्रति remove, abjicere, finire. MAH. 3. 14728.: धार्तराष्ट्रवधञ् कृत्वा वैराणि प्रतियात्यच.

c. त्रि non condonare, punire, *c. acc. pers. et rei*. M. 1. 3019.: तं यमः पापकर्माणम् त्रियातयति दुष्कृतम्.

3. यत् (nom. यस्, या, यत्, gr. 272.) qui. DR. 2. 5. 6. 7. — *Repetitum*, quicumque. N. 5. 12. BH. 3. 21. — *Antecedente vel sequente Relativo vi attractionis etiam notio aliquis per Relativum exprimitur* (cf. locutiones ut कः कम् quis aliquem, v. किम्), *e. c.* HITOP. 20. 60.: यो ऽति यस्य यदा मांसम् qui alicujus; 53. 2.: यद् एव रोचते यस्मै quod alicui; 17. 9.: यद् येन युज्यते quo aliquid. *Repetitum*, HIT. 53. 3.: यस्य यस्य हि यो भावः quae alicujus est natura. — Cum sequente को ऽपि quivis, quisque. N. 26. 9. Cum sequente कश्चित् quicumque, *wer irgend.* SU. 2. 13. — *De constructionibus ut यस् त्वम् quia tu, यान् इमान् quia hos v. p. 39. s. v. इद्म्.* (Gr. *ὄς c. spir. asp. pro य* sicut in *ἀξω*, *ὁμείς*, *ὁσμίνη* = यज्ञ्, युष्मे dial. Véd., युध्; lith. *ji-s is* pro *ja-s*, dat. *ja-m* = यस्मै, loc. *ja-me* = यस्मिन्; slav. *i eum, jû eam, i-sche qui, ja-sche quae*; goth. *ja-bai si, jau an*. Huc etiam pertinet particula enclitica *ei* = *i*, quod cum demonstrativo conjun-

gitur ad exprimendum Relativum, e. c. *saei qui, than-ei* quem. V. gr. comp. 282. sq.)

4. यत् *Conj.* (acc. neut. praec.) 1) quod, *dafs.* H. 1. 5. 29. 2. 4. BR. 3. 16. In recentioribus scriptis etiam sicut gr. *ὅτι*, pers. *keh* ad introducendam orationem directam adhibetur. Lass. 45. 5.: त्वम् ममा 'ग्र इति जल्पसि यत् त्वाम् विना ममा 'न्या वल्लभा ना 'स्ति (cf. यथा). 2) quam ob rem, quâ de causâ. N. 24. 18. 3) quia. H. 4. 14.

यत् v. यम्.

यत्सु *Adv.* (a stirpe Relativi य, v. gr. 272. suff. त्सु) 1) unde, *relative.* 2) ex quo, *de tempore, se itdem.* R. Schl. II. 7. 1.: यतो ज्ञाता ex quo nata. 3) ubi, *relative.* BR. 1. 20. 4) quo, quem in locum, *relative.* SA. 5. 28. 5) nam. HIT. 27. 5. SAK. 53. 16. (Gr. *ὅ-θεν*, slav. *jd-dá-sche*, v. gr. comp. 421.)

यति *m.* (r. यम् cohibere, refranare suff. ति) cujus animi appetitus cohibiti sunt, temperans. BH. 4. 28.

यतिन् *m.* i. q. praec. (ut videtur, a यत् cohibitum, refranatum, suff. इन्). BH. 5. 26.

यत्न *m.* (r. यत् s. न) opera, nisus, studium. N. 1. 6. 4. 16. 9. 36. 20. 16.

यत्नत्सु *Adv.* (a praec. s. त्सु) studiose, diligenter. HIT. 30. 22.

यत्र *Adv. et Conj.* (a stirpe Relativi य s. त्र) 1) ubi, *relative* H. 2. 16. *Interdum pro Locativo यस्मिन् ponitur, e. c.* यत्र काले. BH. 8. 23. 2) quia. N. 11. 7. 3) quod, *dafs.* N. 8. 17.

यत्रैवचन *Adv.* (e यत्र et वचन alicubi - a व्वा suff. चन) ubicunque, quoquo versus. BR. 3. 12.

यथा (a stirpe Relat. य s. था) 1) *Adv.* sicut. DR. 2. 7. *Repetitum, utcunque, quomodocunque.* N. 18. 14. 2) *Conj.* ut. H. 4. 51. SU. 3. 21. N. 1. 21. 3) *in recentioribus scriptis sicut यत् adhibetur ad introducendam orationem directam.* UR. 13. 4. *infr.*

यथाकामम् *Adv.* (*AVY.* e यथा sicut et काम *m.* desiderium) ad arbitrium, ad libidinem, ex optato, ad voluntatem. IN. 4. 18.

यथातथम् *Adv.* (*AVY.* e यथा et तथा sic, quod hac in compositione Substantivi loco fungitur et veritatem significat, v. gr. 675.) secundum veritatem. IN. 5. 52. N. 3. 2. 16. 39. 21. 27.

यथान्यायम् *Adv.* (*AVY.* e यथा et न्याय *m.* convenientia, decentia, apta ratio) sicut convenientia, secundum convenientiam. IN. 1. 21. BR. 1. 26.

यथावत् *Adv.* (e यथा sicut et वत् sicut *in fine compos.*) apte, convenienter, congruenter. SA. 4. 16. SU. 1. 26. N. 6. 8. 8. 16. 24. 44. 25. 5.

यथाविधि *Adv.* (*AVY.* e यथा et विधि praescriptum, praecceptum, lex) secundum legem. IN. 1. 21.

यथावृत्तम् *Adv.* (*AVY.* e यथा et वृत्त *n.* quod fuit, accidit, evenit) sicut evenit, secundum veritatem. IN. 5. 52. N. 11. 31.

यथासुखम् *Adv.* (*AVY.* e यथा et सुख voluptas) ad voluptatem, ad libidinem. H. 4. 15.

यथेप्सित *Adj.* (*KARM.* e यथा et ईप्सित optatus) sicut optatus. SU. 4. 5.

यदा *Adv.* (a stirpe Relativi य s. दा) quando, quo tempore. BH. 2. 52. यदा यदा quodocunque. BH. 4. 7.

यदि *Conj.* (ut mihi videtur, a stirpe Relat. य suff. दि pro ति, cf. इति, nisi a neutro यत् adjecto इ) 1) si. SA. 4. 22. 5. 97.; c. *Potent.* N. 17. 44. 2) an, num, *germanice* ob, e. c. H. 1. 6.: न जानीमो यदि दग्धः पुरोचनः. (Fortasse gr. *εἰ* ex *ἐδί*.)

यदिवा *Conj.* (e यदि et वा vel) 1) vel, sive. BH. 2. 6. 2) *utrum in antecedente et an in consequente orationis membro.* H. 4. 28. N. 17. 47.

यदृच्छा *f.* (e Relativo यत् et ऋच्छा, quod hac in compositione solum invenitur, a r. ऋच्छु ire s. ऋ *in fem.*) libera voluntas. BH. 4. 22. — यदृच्छया sponte, cum liberâ voluntate, cum voluptate. BH. 2. 32. H. 2. 4. R. Schl. II. 7. 1. RAGH. 3. 40.

यद्दत्त *Adv.* (e Relat. यत् et दत्त sicut *in fine compos.*) sicut. BH. 2. 70.

यद्वा (e Relativo यत् et वा) vel, sive.

यन्तृ *m.* (r. यम् *refraenare s. तृ*) auriga. N. 20. 18.
यत्त्र *n.* (r. यम् *s. त्र*) machina, machinamentum, compages.
BH. 18. 61.

1. यम् 1. *P. interdum A.* (in temp. special. यक्, gr. 328.;
praet. mtf. अयंसम्, fut. aux. यंस्यामि, part. pass.
यत्) refrenare, cohibere. रश्मीन् habenas. N. 20. 15.:
रश्मीन् यच्छतु वाजिनाम्. — हयान् flectere, mode-
rari equos. IN. 1. 19.: हयान् येमेच रश्मिभिः. — रथम्
currum flectere. A. 4. 32.: अपश्यं हरियुजं रथम् ... य-
तम् मातलिना. 2) dare. HIT. 59. 2.: अभयवाचम् मे
यच्छ; MAN. 2. 55.: पूजितं च्छ् अशनन् नित्यम् बलम्
ऊर्जश्च यच्छति. 3) *A.*prehendere, sumere (sibi dare, v.
दा praef. आ). RIGV. 52. 8.: अयच्छया बाह्विर वज्रम्
आयसम्. (Cf. gr. *ζημία, ἡμερος*; lat. *jéjunus* ad In-
tens. यंयम् referri posset; Pottius apte huc trahit *emo*
proprie sumo, quod e *sub-imo, ex-imo; demo e de-imo*;
fortasse *premo ex pra-imo = प्रयम्*; lith. *immu* sumo,
per assimil. ex *inju*, v. gr. comp. 501., praet. *émjau*, fut.
im-su; slav. *imamj* habeo; russ. *imaju* capio, deprehendo;
fortasse goth. *NAM* sumere (*nima, nam, nénum*) ex
praep. *in*, abjecto *i* et *AM* pro *JAM*; hib. 1) *iomainim* «I
drive, toss, twirl», 2) *iomainim* «I force, compel, ob-
lige»; scot. *iomain* «a driving, act of driving or ur-
ging».)
c. आ extendere, v. आयत longus. *ATM.* SAK. 73. 4.:
स्वाङ्गम् आयच्छमानः. — धनुस् arcum intendere.
MAH. 3. 8665.: धनुस् आयच्छ.
c. आ praef. निस् extendere. SAK. 4. 17.: निरायतपूर्व-
कायाः ... वाजिनः.
c. आ praef. वि extendere, व्यायत longus. RAGH. 3. 34.
ATM. se extendere, vires contendere, niti, conniti. MAH.
3. 12740.: इदं श्रेयः परमम् मन्यमाना व्यायमन्ते मु-
नयः.
c. उत् 1) tollere, extollere, sublevare. BH. 5. 20.: धनुस्
उद्यम्य; DR. 9. 1.: भ्रातराव् उद्यतायुधैः; R. Schl. I. 28.
2.: उद्यम्य बाहू. 2) offerre. R. Schl. I. 52. 14.: सत्क्रि-
यां हि भवान् एताम् प्रतीकतु मयो द्यताम्. 3) con-

- tendere, operam dare, niti, studere. BH. 1. 45.: हन्तुं
स्वजनम् उद्यताः; RAGH. 10. 50.: सुरकार्योद्यतम् ...
विष्णुम्. — उद्यत festinans. N. 10. 25.: आतिष्ठद् उ-
द्यतः (v. Subst. उद्यम). 4) luctari. UR. 18. 12.: सौत-
से 'वो द्यमानस्य (= उद्यमानस्य).
c. उत् praef. अभि 1) tollere, sublevare, extollere. MR.
327. 5.: अभ्युद्यते शस्त्रे. 2) offerre. MAN. 4. 247.: अन्नम्
अभ्युद्यतम्.
c. उत् praef. सम् 1) tollere, sublevare, extollere. DR.
9. 3.: समुद्यम्य च तम् भीमो निष्पिपेष महीतले; MAH.
1. 6278.: समुद्यम्य कराव् उभौ. 2) contendere, ope-
ram dare, studere. R. Schl. I. 14. 8.: इष्टिम् ... कर्तुं स-
मुद्यतः. 3) *i. q. simpl. sgf. 1.* N. 19. 23.: अश्वान् ... रश्मि-
भिश्च समुद्यम्य.
c. उप 1. *A.* capere, sumere (sibi dare). BHATT. 15. 21.:
उपायंस्त महास्त्राणि. *Praesertim* uxorem accipere, in
matrimonium ducere. MAN. 3. 11.: नो 'पयच्छेत् ताम्
प्राज्ञः; MAH. 1. 1047.: भैद्यवत् ताम् अहम् उपयंस्ये
विधानतः; 3765. 3791. 5181. Etiam *PAR.* MAN. 11. 172.:
एतास् तिस्रस् तु भार्यार्थे नो 'पयच्छेत्.
c. नि 1) opprimere, coërcere, cohibere. N. 20. 38.: न्य-
यच्छत् कोपम् आत्मनः; BH. 3. 7.: इन्द्रियाणि मनसा
नियम्य; BH. 7. 20.: प्रकृत्या नियताः स्वयाः; RAGH. 3.
45. — अश्वान् equos refrænare, domare. MAH. 4. 1953.:
ना 'हं शक्यामि ... नियन्तुन् ते ह्योत्तमान्. — नि-
यत demissus, submissus, humilis. SA. 3. 5. 4. 11. 2) li-
gare, constringere. R. Schl. I. 13. 33.: पशूनान् त्रिश-
तन् त्व् आसीद् यूपेषु नियतम् (v. संयम्). *TROP.*
नियत *necessarius*. BH. 3. 8.: नियतङ् कुरु कर्म त्वम्.
— नियतम् *Adv. necessario, utique*. BH. 1. 44.: उत्सन्न-
कुलधर्मीणाम् ... नरके नियतम् वासः. 3) celare.
MAN. 10. 59.: न कथञ्चन उर्योनिः प्रकृतिं स्वान् नि-
यच्छति. 4) adipisci. MAN. 2. 93. et 12. 11.: ततः सि-
द्धिन् नियच्छति; 10. 93. 5) facere, perficere. MAN. 5.
44.: या वेदविहिता हिंसा नियता.
c. नि praef. सम् *id. sgf. 1.* BH. 12. 4.: सन्नियम्ये 'न्द्रिय-
ग्रामम्; MAN. 2. 93.

c. प्र dare. A. 4.27.: तानि दिव्यानि मे ऽस्त्राणि प्रयच्छ्; 11.4.: इदम् मे तनुत्राणाम् प्रायच्छत्; BH.9.26. MAN. 8.158. Reddere. MAN.8.183.: यो निक्षेपन् निक्षेपुर्न प्रयच्छति. — प्रयत deditus, demissus, devotus. N. 25.2. MAH.3.5001.

c. प्र praef. सम् id. R. Schl. II. 7.7.: धनञ् क्विन्नु जनेभ्यः सम्प्रयच्छति. Uxorem ducere. SA.2.4.: किमर्थं युवतीम् भर्ता नचै'नां सम्प्रयच्छति.

c. सम् 1) coërcere, cohibere, opprimere. इन्द्रियाणि sensus. BH.2.61. SA.2.19. कोपम् iram. N.20.33. हयान् equos regere. MAH.3.12110. द्वाराणि portas occludere. BH.8.12. 2) ligare, colligare. M.40.: संयतस्तेन पाशेन; SA.5.101.: केशान् संयम्य.

2. यम् 10. P. यमयामि vel यामयामि 1) coërcere, refrenare. 2) dare.

c. नि cohibere, refrenare. SAK.12.20.: नियमयसि विमार्गप्रस्थितान् आत्तदण्डः.

1. यम m. (r. यम् refrenare, coërcere, domare suff. ऋ) Yamus, deus mortis et justitiae.

2. यम (r. यम् ligare, conjungere s. ऋ) 1) n. par. 2) m. du. gemini. DR.6.29.

यमज्ज m. (e यम par et ज्ज natus) Dual. gemini. DR.3.17.

यमत्व n. (a यम Yamus s. त्व) Abstractum nominis यम, nominatum esse यम (cf. धर्मराजता). SA.5.33.

यमुना f. nomen fluminis (Jumna).

ययाति m. nom. pr. regis. SA.2.17.

यव hordeum. RAGH.9.42. (Lith. jáwa-s frumentum, gr. ζέα e ζέα.)

यवस m. gramen. N.13.3. In dialecto Véd. cibus.

यविष्ठ Superl. τοῦ युवन् (v. sq. et cf. germ. vet. jungisto.)

यवीयस् Comp. τοῦ युवन् (v. gr. 251. et cf. goth. juhiza junior.)

यशस् n. (a perditá r. यश् s. अस्) 1) gloria. 2) splendor. Zend. ayésé celebró, per vim assimil. pro á-yasé; cambro-brit. iesin «radiant, glorious, fair, beautiful, gairish».)

यशस्कर (e यशस् et कर faciens, vid. euph. r. 79.) gloriam faciens, praehens. BR.2.5.

यशस्विन् (a यशस् s. विन्) gloriá praeditus, celebrer.

यशोहर (a यशस् et हर abripiens) gloriam abripiens, delens. H.4.4.

यष्टि m. f. 1) baculum. SA.5.89. 2) pertica, e. c. caveae. UR.37.5.

यष्टी f. id. SA.5.88.

यष्टृ m. (r. यज् s. तृ) sacrificator. N.12.51.

यस् 4. et 1. P. anniti, operam dare. Cf. यत्.

c. आ 4. 1) id. R. Schl. II. 14.62.: रामाभिषेकार्थम् इहा "यस्यति धर्मभाक्. 2) languescere, affligi, vexari. BHATT.6.69.: ना "यस्यसि तपस्यन्तो; R. Schl. II. 20. 8.: भृशम् आयस्तः; 30.22.: चुक्रोश ... आयस्ता. — Caus. vexare. R. Schl. II. 96.39.: तान् ददर्श भर्ता काकेना "यासिताम्; UR.15.10. infr.

या 2. P. 4. ire, proficisci. N.8.19.: कुन्दिनं यातुम् अर्हसि; 16.22.: दुःखस्य पारं यास्यति; IN.1.31.: अदर्शनपथं यातः; R. Schl. I. 58.18.: दिवं यायाम्; BH.4.35.: न पुनर्र मोहम् एवं यास्यसि. Absol. N.6.1.: यान्तो ददृशुर् आयान्तन् द्वापरम्. — Caus. facere ut eat, abeat, remove. RAGH.9.27.: मदयापितलडजा. (Gr. ἴημι, ut mihi videtur forma redupl. pro ji(ι)ημι, cum spir. asp. pro यू, sicut in ἄζω, ἦπαρ, ἔς etc. v. यज्, यकृत्, यत्; sensu caus. ἴημι convenit cum ἴστημι pro ἴστημι; fut. ἦ-σω = यास्यामि; Pottius apte ἰάπτω refert ad Caus. यापयामि, ita lat. jácio, mutata lab. in gutturalem; lith. jóju equo vehor, fut. jó-su = यास्यामि.)

c. अति transire, transgredi, pergredi. R. Schl. II. 49.3.: ग्रामान् ... वनानिच पश्यन् अतिययौ.

c. अति praef. सम् praeterire, de tempore. R. Schl. I. 19. 1.: ऋतूनां षट् समत्ययुः.

c. अनु sequi. N.9.7. DR.6.18.

c. अप abire, aufugere. DR.8.35.

c. अप praef. वि id. MAH.3.775. De tempore, R. Schl. II. 49.2.: व्यपायाद् रजानी.

- c. अभि adire, accedere. R. Schl. I. 25. 10. *ATM.* RAGH. 5. 30.: हेमराशिं लब्धङ् कुवेराद् अभियास्यमानात्. — अभियात् iens. IN. 2. 8.
- c. आ adire, aggredi. NALOD. 3. 2. — Venire. MAH. 300.: कुतो ऽयम् आयाति.
- c. आ praef. अभि *id.* MAH. 3. 246.
- c. आ praef. प्रति redire. RAGH. 2. 67.: प्रत्याययात् अभ्रमम्.
- c. आ praef. सम् advenire. N. 3. 5. a. et b.
- c. उत् surgere. GITA-GOV. 4. 19.
- c. उत् praef. प्रति obviam ire. R. Schl. I. 20. 8.: प्रत्युद्य-यौ मुनिन् द्रष्टुम्. *V.* गम् praef. प्रत्युत्.
- c. उप 1) adire. N. 18. 21.: गृहान् उपययौ; SU. 1. 16.: क्षोभन् नो 'पयाति ना' तिम्. 2) advenire. RAGH. ed. Calc. 9. 24.: उपययौ ... मधु: (= वसन्त:).
- c. निस् exire. R. Schl. II. 68. 7.
- c. प्र 1) progredi, ire. N. 20. 2. 41. DR. 6. 25. N. 14. 9. 15. 1. 2) praeterire, *de tempore.* UP. 21.: प्रयाताः सप्त वासराः.
- c. सम् *i. q. simpl.* BH. 2. 22.: शरीराण्य् अन्यानि संयाति देही.
- c. सम् praef. अनु *id.* MAH. 3. 10094.: तीर्थान्य् अन्यान्य् अनुसंयाहि.
- याग *m.* (r. यज्ञ्, primitive यग्, s. अ) sacrificium. RAGH. 8. 30.
- याच् 1. *p. A.* poscere, rogare, petere. N. 23. 4.: याचते न जलन् देयम्; SA. 1. 28.: यौवनस्थां तु तां दृष्ट्वा ... अयाच्यमानाञ्च वरैः. — *Cum acc. pers. et rei.* MAN. 3. 258.: याचते 'मान् वरान् पितृन्; R. Schl. II. 107. 5.: अयाचत नरश्चेष्टन् द्वौ वरौ. *Etiā c. abl. pers.* BR. 3. 17.: याचमानाः पराद् अन्नम्. — Orare, supplicare. DR. 8. 46.: भायाविहर्ता वरैः यः ... याचमानो ऽपि सङ्ग्रामे न मोक्तव्यः.
- c. प्र *i. q. simpl.* MAH. 3. 8780.: प्रयाचामो वरन् त्वाम्.
- c. प्र praef. सम् *id.* MAH. 3. 8696.
- c. सम् supplicare, obsecrare. MAH. 3. 8837.: तम् ... पु-त्रार्थं समयाचत.
- याचना *f.* (r. याच् *s.* अन्न *in fem.*) precatio, obsecratio, supplicatio, sollicitatio. R. 11. 78.
- याञ्जा *f.* (r. याच् *s.* ना, v. *euph.* r. 93.) *id.* HIT. 31. 8.
- याजिन् (r. यज्ञ् *s.* इन्) colens, venerans. BH. 9. 34.
- याज्ञसेनी *f.* (patronym. a यज्ञसेन *s.* अ *in fem.*) nomen Draupadiae.
- यातना *f.* (a Caus. r. यत् *s.* अन्न *in fem.*) tormentum, cruciatus. MAN. 12. 17.
- यातयाम (*BAH.* e यात् praeteritus et याम q. v. praeteritam vigiliam, *vel* praeteritas vigilias habens) vetustus, corruptus, *de cibo.* BH. 17. 10.
- यातु *m.* (a r. या *s.* und. तु) 1) viator. 2) Daemonum genus (Wils.: *A demon, a goblin, an imp or evil spirit.*)
- यातुधान *m.* (e praec. et धान्, quod seorsum non invenitur, a r. धा *s.* अन्न) *i. q. praec.* sgnf. 2. A. 10. 52.
- यातृ *f.* (ut videtur, a r. यम्, abjecto म्, producto अ, suff. तृ, v. यम् praef. उप *in* matrimonium ducere) mariti fratris uxor. AM. (Polon. *jatrew (jantrew) fratris uxor.*)
- यात्रा *f.* (r. या *s.* त्र *in fem.*) 1) itus, iter. RAGH. 18. 15. 17. 56. 2) victus. N. 18. 11. BH. 3. 8.
- याथातथ्य *n.* (a यथातथम् *s.* य) veritas. HIT. 130. 7.
- याथात्म्य *n.* (a यथात्मन् - यथा + आत्मन् - *s.* य) natura, indoles. RAGH. 10. 25.
- यादस् *n.* bestia aquatilis. BH. 10. 29.
- यादृश् *m. f. n.* (v. gr. 287.) qualis. BH. 13. 3. (Gr. *ἴλιξ*, v. gr. comp. 415.)
- यादृश (*fem.* ई, v. gr. 287.) *id.* MAH. 3. 1370. (Gr. *ἴλιξ*, v. gr. comp. 415.)
- यान *n.* (r. या *s.* अन्न) 1) itio, incessus, ingressus, cursus. DR. 8. 18. N. 18. 6. 2) vehiculum, currus. N. 7. 9. 17. 21. 23. (Cf. lat. *janua.*)
- यापन *n.* (a Caus. r. या *s.* अन्न) actio faciendi ut eat, trans-eat. कालयापन temporis profusio. HIT. 54. 3.
- याम *m.* (r. यम् *s.* अ) vigilia, *quae tertiam noctis partem complecti videtur, appellatur enim nox* त्रियामा tres vigilias habens. UP. 44.

यामन *m.* (r. यम् *s.* अन्न) *Dual.* gemini. H. 1. 38. *Cf.* यम,
यमज्ञ.

यामिक (a याम *s.* इक) *vigilias spectans.* यामिकः पुरुषः
vigil nocturnus. P. 18.

यामिनी *f.* (a याम *s.* इन् *in fem.*) *nox.* RAGH. 15. 13.

यायिन् (r. या *s.* इन् *inserto य् euphonico*) *iens.* N. 22. 9.

1. यावत् *Adj.* (v. gr. 283.) *quantus, quot.* BH. 2. 46. BR. 1.
8.

2. यावत् *Adv. et Conj.* (acc. neut. praecedentis) 1) quate-
nus. SA. 5. 19. 2) quam diu. N. 5. 33. 14. 16: SA. 5. 87.

3) quoties. BH. 13. 26. 4) dum, quo tempore, *antece-*
dente न, sequente तावत्. HIT. 42. 7.: एकस्य दुःखस्य

न यावद् अन्तङ् गच्छामि ... तावद् द्वितीयं समु-
पस्थितम् मे; 43. 12. 5) quum, *de tempore, sequente*

तावत्. HIT. 12. 1. 43. 21. UP. 34. Lass. 6. 18. 7. 1. 16.

2. 6) donec. N. 14. 6. 7) nunc. SAK. 8. 3. 45. 13. UR.

15. 1. *infr.* 8) ut, *dafs.* BH. 1. 22. A. 10. 17.

यियन्तु (a यियन् *Desid.* r. यञ् *s.* उ) *sacrificare cupiens.*
RAGH. 13. 3.

1. यु 2. *P. et 9. P. A.* यौमि (gr. 343.), युनामि, युने. *Con-*
jungere. युत *conjunctus, praeditus.* N. 12. 2.: वनम्

... महिषर्क्षिणीर्युतम्; 12. 10.: लक्ष्म्या स्थित्याच
परया युता. (*Cf.* युञ्. Fortasse lat. *jūs, jūro* ab obli-

gando; huc etiam traxerim, *juare*, ita ut proprie signi-
ficet *se adjungere alicui*; formā pertinere videtur ad

Caus. यावयामि; lith. *jau-tis* bos tanquam jumentum,
jūs-mi vel *jūs-u* cinctus sum; gr. *ἴω-μῆ, ἴω-σῶ* (ἴ

=य, v. gr. comp. 19., ω = औ *abjecto उ*); *cf.* Pott. 1.
213; cambro-brit. *ieuad* «a putting in a team, a yo-

king», *ieuæth* «a yoked state», *ieuaw* «to put in a team,
to yoke».)

c. आ *i. q. simpl.* N. 12. 39.: वराहर्क्षमृगायुतम्; 65.:
शाखामृगगणायुतम्.

c. प्र प्रयुत *n.* millio.

c. सम् *i. q. simpl.* SA. 5. 33.: नियमेन संयुताः.

2. यु 10. *P.* arcere. RIGV. 5. 10.: यवया (= यवय) वधम्;

RIGV. 5. (v. Westerg.): विश्वा ऽस्मद् उरिता याव-

यन्तु. *In dial. Véd. etiam cl. 3. P.* YAG'URV. (v. We-
sterg.): युयोध्य् अस्मञ् जुङ्गराणाम् एनः.

c. अण *cl. 3. P. in dial. Véd.* arcere, repellere (*proprie*
disjungere). RIGV. 92. 11.

c. वि *cl. 3. P.* privare (*disjungere*) *in dial. Véd.* RIGV.
39. 8.: वि तं युयोत शवसा «eum private cibo».

युक्त *v.* युञ्.

युग *n.* (r. युञ् *jungere s.* अ) 1) par. N. 14. 25. 2) mundi
aetas. BH. 8. 17. (Lat. *jugum*; gr. *ζυγόν, ζυγός*; goth.

juk n., them. *juka* *jugum*; lith. *junga-s* *jugum*; slav. *igo*
n. id.)

युगपद् *Adv.* simul, una. BH. 11. 12. A. 3. 22. RAGH. 4. 15.
5. 68. (*Cf.* यौगपद्येन.)

युगमात्र (e praec. et मात्र *q. v.*) *in initio comp.* commodum,
commodo, tantum quod, proxime. SA. 4. 10.: युगमात्रे-

दिते सूर्ये.

युय (r. युञ् *s.* य) 1) *m.* jumentum. RAGH. 5. 49. 2) *n.* ve-
hiculum, currus. N. 17. 9.

युङ् 1. *P.* (वर्जनि) relinquere. *Cf.* जुङ्ग.

युक् 1. *P.* i. q. पुक्, मुक्.

1. युञ् 7. *P. A.* 1) jungere, conjungere. DR. 4. 24.: वाक्यैर्
वाक्यानि युञ्जती (*sic cum ed. Calc. pro योजती*

cl. 1. legendum esse videtur); N. 12. 89.: आत्मानं श्रेय-
सा योक्ष्ये. Jungere *currum equis* etc. *vel* jungere *equos*

etc. curru. MAH. 3. 11761.: युञ्जताम् (रथः); 3. 13035.:
योक्ष्यन्ति धुरि धेनुकाः; RIGV. 14. 12.: युञ्जन्तु ऋ-

रुषी रथे «junge utique impigras curru equas». Se con-
jungere *matrimonio cum aliquâ* (ATM.). MAH. 1. 4421.:

तया ... युयुजे. Instruere *aliquem aliquâ re.* R. Schl. I.
9. 68.: भोगैर् एनं युयोञ्; MAH. 1. 7982.: ताम् आ-

शीभिर् युञ्जत. Alligare. A. 11. 5.: किरोटम् मे स्व-
यम् इन्द्रो युयोञ्. — युक्त *conjunctus, de curru.* N. 19. 20.

Praeditus. H. 4. 8.: तेजसा युक्तः. 2) *injungere, adhibe-*
re, praeficere, c. loc. rei (v. praef. नि). MAH. 2. 1290.:

तान् सर्वान् ... युयोञ् स यथायोगम् अधिकारेषु.
3) *emittere, conjicere, jaculari sagittas.* MAH. 3. 12309.:

मा युञ्ज्व दिव्यान् अस्त्राणि. 4) dirigere, attendere, intendere, applicare, colligere *cogitationem, mentem, animum* (aut expresso aut omisso animi nomine). BH. 6. 10.: युञ्जीत ... आत्मानम् (Schol. युञ्जीत समाहितं कुर्यात्); 12.: योगं युञ्ज्यात् *cogitationem, animi collectionem* intendat; 15.: युञ्जन् आत्मानम् colligens, intendens animum (Schol. समाहितं कुर्वन्). युक्त intentus meditationi, defixus in meditatione. BH. 6. 14. 5) cogitare. SA. 5.6.: तम् मुहूर्तं क्षणम् वेलान् दिवसञ्च योजन ह. — *Pass.* 1) jungi, conjungi, instrui; alligari (v. supra). 2) *cum loc.* convenire, congruere, aptum, idoneum esse *alicui rei*. BH. 17.26.: प्रशस्ते कर्मणि तथा सच क्वब्दः पार्थ युज्यते; RAGH. 18.41.: शब्दो महाराज इति ... तस्मिन् युज्यते; SA. 3. 10.: न मद्विधे युज्यति वाक्यम् ईदृशम् (*metri causâ termin. p.*). युक्त *conveniens, aptus, idoneus*. SA. 3. 12. 4.7. H. 2.29. 3) *c. dat.* se dedere, applicare *alicui rei*. BH. 2.38.: युञ्जाय युज्यस्व; 50.: योगाय युज्यस्व. — *In dial. Véd.* युञ्ज् *etiam cl. Amam* sequitur, *e.c.* RIGV. 82.1. (Cf. यु; lat. *jungo, conjux, jugum*; gr. ΖΥΓ, ζεύ-γυμι, ζυγόν, ζυγός; lith. *jungiu jugum* impono, *jugas jugum*; slav. *igo, v. युग*. Huc etiam traxerim goth. *liuga* nubeo, *liugaiþ* nubet = योजयति (v. युञ्ज् cl. 10. et gr. comp. 109^a). 6.) *mutatâ semivocali y in l, v. यकृत्, servatâ mediâ contra generalem legem, sicut e. c. in BUG = 1. भुञ्ज्.*)

c. अनु 1) interrogare. MAN. 8.79.: साक्षिणः ... अनुयुञ्जीत; 8.259.: इमान् अप्य अनुयुञ्जीत (साक्षिणः); RAGH. 5.18.: किम् वस्तु विद्वन् गुरवे प्रदेयम् ... इति तम् अनुयुञ्ज्. 2) jubere. MAH. 4.105.: यद् यद् भर्ता 'नुयुञ्जीत तत् तद् एवा 'नुवर्तयेत्.

c. अभि 1) *i. q. simpl. sgf.* 3. अभियुक्त in cogitatione defixus. BH. 9.22. 2) aggredi, impugnare, offendere, conturbare, perturbare. R. Schl. II. 10.27.: केना 'भियुक्ता 'सि कोन वा 'सि विमानिता; MAN. 8.50.183. *P.* अभियोग, अभियोक्त.

c. आ jungere equos. MAH. 1.7948.: तुरगान् केचिद् आ-युञ्जन्.

c. आ praef. सम् conjungere. N. 25. 8.: दमयन्त्या समा-युञ्जताम्.

c. उत् उयुक्त excitatus. R. Schl. I. 1.: सूर्पाणवाक्याद् उयुक्तान् सर्वराक्षसान्. — *Caus.* excitare. MAH. 5.70.: बलान् उयोजयन्तु नः.

c. उप *ATM.* 1) jungere equos. RIGV. 39.6.: उपो र्षेषु पृषतीर् अयुग्धम् (pro अयुङ्गधम्) «vehiculis maculatas cervas junxistis». 2) sibi adjungere *alqm.* DR. 4.

19.: न वै प्राज्ञा गतशोकम् भर्तारम् उपयुञ्जते। युञ्जानम् उपयुञ्जीत न श्रियः प्रक्षये वसेत्. 3) sibi assumere, suum facere *alqd.* MAN. 8.40.: दातव्यं सर्ववर्षिभ्यो राज्ञा चौरैर् हृतन् धनम्। राजा तद् उपयुञ्जानम् चौरस्या 'प्नोति किल्विषम्. 4) adhibere, uti. MAH. 3.12739.: यच्चै 'व द्रव्यम् उपयुज्यते; RAGH. 8.21.: गुणान् षड् उपायुञ्जत्. उपयुक्त utilis. HT. 98.14.

5) convertere, impendere, collocare. MAH. 2.1223.: इच्छामि तत् सर्वम् (धनम्) ... उपयोक्तुन् द्विजाग्रेभ्यो हव्यवाहेच. 6) consumere, edere. MAH. 1.702.: भैद्यन् नो 'पयोक्तव्यम्; 709.: नै 'तन् न्याय्यम् पय उपयोक्तुम्; 3.57.: अन्नानि उपयोक्तव्यमहे वयम्. *Etiam p.* MAH. 3.6221.: उपयोक्तव्यति; 12410.: उपयोक्तव्यामि.

c. नि 1) alligare. R. Schl. I. 13.31.: नियुक्तास् तत्र पशवः. 2) coërcere. R. Schl. I. 2.92.: चतुर्वर्ण्यञ्च लोके ऽस्मिन् स्वे स्वे धर्मे नियोक्तव्यति. 3) ponere, collocare. IN. 5.42.: गुरुस्थाने न माम् वीर नियोक्तुन् त्वम् इहा 'र्हसि; BR. 2.14.: कथम् ... इमाम् बालाम् अनागसम् पितृपैतामहे मार्गे नियोक्तुम् अहम् उत्सहे. 4) adhibere, uti, praeficer, *c. loc. rei.* MAN. 1.28.: यन् तु कर्मणि यस्मिन् स न्ययुक्त प्रथमम् प्रभुः; 7.62.: नियुञ्जीत शूरान् ... शुचीन् आकरकर्मान्ते भोक्तुन् अन्तर्निविशने; 8.9.: नियुञ्ज्याद् ब्राह्मणम् विद्वांसङ् कार्यदर्शने; R. Schl. I. 1.92. 5) mandare, jubere. N. 18.15.: नियोक्तव्ये ऽहं सुदेवम्. R. Schl. I. 54.

- 16.: नियुङ्क्व माम्. — नियुक्ता jussus. R. Schl. I. 14. 34. 35. १. नियोगः.
- c. नि praef. वि mandare, jubere. MAH. 1. 4152.: कार्ये त्वाम् विनियोक्ष्यामि.
- c. नि praef. सम् id. MAH. 1. 2500.
- c. निस् praef. वि emitte, conijcere, jaculari. R. Schl. II. 23. 37.: विनियोक्ष्याम्य् अहम् वाणान् नृवाङ्गिग-जमर्मसु.
- c. प्र 1) jungere. R. Schl. I. 17. 14.: यानेन ... गोभिः श्वे-तैः प्रयुक्तोऽन. 2) adhibere, applicare. MAN. 2. 159.: वाक्चैव मधुरा श्लक्ष्णा प्रयोक्ष्या धर्मम् इच्छता; 8. 130.: एषु सर्वम् अप्य् एतत् प्रयुञ्जीत चतुष्टयम् (दण्डम्). 3) emitte, conijcere, jaculari sagittas. A. 4. 26.: नाहन् दिव्यान् अस्त्राणि ... मानुषेषु प्रयोक्ष्यामि; RAGH. 7. 58.: प्रायुङ्क्ता राजसु ... गान्धर्वम् अस्त्रम्; MAH. 1. 6734.: शापः प्रयुक्तो ऽयम् मयि त्वया. 4) dare. RAGH. 11. 5.: आशिषम् प्रयुयुजे न वाहिनीम् «benedictionem dedit, non exercitum»; R. Schl. I. 13. 38.: कौशल्यायाः ... प्रायुञ्जन्त तदा शिषः. 5) jubere. BH. 3. 36.: केन प्रयुक्तो ऽयम् पापञ् चरति. 6) facere. IN. 5. 19.: गुरुपूजाम् प्रयुक्तवान्; MAN. 2. 248.: प्रयुञ्जानो ऽग्नि-शुश्रूषाम्.
- c. प्र praef. वि disjungere, privare, c. instr. R. Schl. I. 22. 8.: विप्रयुक्तो हि रामेण; II. 53. 20.: मया ... विप्रायुज्य-त कौशल्या; N. 15. 14.
- c. प्र praef. सम् conjungere. MAH. 1. 4475.
- c. वि disjungere, privare, c. instr. vel abl. N. 15. 13.: त-या मन्दो व्ययुज्यत; MAN. 7. 46.: वियुज्यते ऽर्थधर्मा-भ्याम्; MAH. 3. 10924.: एनम् ... वियुनक्ति देहात्.
- c. सम् conjungere. IN. 1. 2. Instruere, c. instr. rei. R. Schl. I. 1. 21.: रामम् ... यौवराज्येन संयोक्तुम् ऐच्छत्.
- c. सम् praef. वि disjungere, privare. MAN. 2. 80.
2. युञ् 10. P. 1) jungere equos, currum. N. 8. 19.: अश्वान् योजयित्वा मनोजवान्; 19. 18. 19. 20.; R. Schl. II. 82. 31.: अयूयुजन् उष्ट्रखरान् रथांश्च नागान् ह्यांश्चैव. 2) conjungere, instruere. MAN. 1. 26.: द्वन्द्वैर् अयोज-यच्चे माः सुखदुःखादिभिः प्रजाः; 7. 218.: विषत्रैर् अ-

- गदैश्चा 'स्य सर्वद्विव्यापि योजयेत्; MAH. 1. 3582.: त-पसा योज्य देहम्. Donare alqm aliquā re. MAH. 1. 6477.: यो रिपुं योजयेत् प्राणैः. 3) adhibere, praeficere, c. loc. rei. MAH. 2. 1290.: भक्ष्यभोज्याधिकारिषु दुःशास-नम् अयोजयत्. 4) emitte, conijcere, jaculari sagit-
tas. A. 10. 35.: दिव्यान् अस्त्राण्य् अयोजयम्.
- c. आ praef. सम् conjungere, instruere. MAH. 1. 7200.: न तद् धनुर् मन्दबलेन शक्यम् मैत्र्या समायोजयि-
तुम्.
- c. नि 1) mandare. R. Schl. I. 38. 10.: अग्निन् नियोज-
यामासुः पुत्रार्थम्. 2) ducere, dirigere, impellere. c. loc. rei. BR. 3. 11.: माञ्च धर्मे नियोजय; BH. 3. 1.: कर्म-
णि घेरे मान् नियोजयसि; 3. 36.: बलाद् इव नियो-
जितः.
- c. नि praef. वि 1) adhibere. HIT. 20. 19.: तन् तत्र नि-
योजयेत्. 2) imponere, committere alicui negotium, c. loc. pers. MAN. 7. 226.: सर्वम् एतत् तु भृत्येषु विनि-
योजयेत्.
- c. नि praef. सम् mandare, c. acc. pers. MAH. 2. 1291. R. Schl. I. 38. 23.
- c. प्र facere, exercere. MAN. 3. 112.: आनृशंस्यम् प्रयोज-
यन्.
- c. प्र praef. सम् conjungere. MAH. 3. 1153.: सम्प्रयोज्य
वियोज्य.
- c. वि disjungere, privare c. instr. rei. RAGH. 9. 66.: तान्
(चमरान्) वियोज्य सद्यः सितबालव्यजनैः. Sol-
vere, resolvere. MAH. 1. 6225.: प्राणान् वियोजयन् (v.
मुच्).
- c. सम् 1) jungere, equis currum. MAH. 3. 11762.: रथं सं-
योजयामासुर् गन्धर्वैः (= हयैः). 2) adjungere, annect-
tere. A. 5. 15.: ज्याम् ... गाण्डीवे समयोजयत्. 3) in-
struere, c. instr. rei. MAH. 1. 6474.: गान्धर्व्या मायये
'हामि संयोजयितुम् अर्जुनम्. 4) emitte, conijcere,
jaculari sagittas. MAH. 3. 816.: प्रज्ञास्त्रम् समयोजयम्.
3. युञ् 10. A. (निन्दे) reprehendere, vituperare; spernere.
4. युञ् Adj. (Nom. युक्) junctus, conjunctus, in fine compos.
A. 4. 32. (Cf. lat. con-jug, conjux.)

युत् 1. 4. (भासने क. दीप्तौ र.) splendere. (Cf. द्युत्, ज्युत्, जुत्; hib. *iudh* «a day», *an-iudh* «to-day», *an* = अन्न; *iodhna* subst. «brightness, purity»; adj. «clean, pure, undefiled».)

युद्ध *n.* (r. युध् s. त) pugna. IN. 2. 4.

1. युध् 4. A. *interdum p.* (fut. aux. योत्स्ये, praet. mtf. अयुत्सि) pugnare. BH. 11. 34.: युध्यस्व; DEV. 2. 42.:

अयुतानां शतैः षड्विंशत् ... युयुधे रणे; 43.: युद्धे तस्मिन् अयुध्यत; MAH. 1. 177.: न योत्स्ये; 3. 15172.: योत्स्यन्ति ... शत्रुभिस् तव. *Cum acc.* impugnare. MAH. 3. 15175.: योत्स्यते केशवार्जुनौ. *Pass. impers.* HIT. 96. 13.: युध्यते भुवि मानवैः. *Caus.* योधयामि 1) pugnare jubeo. MAN. 7. 193.: दीर्घाल् लवृञ्चै 'व नरान् अग्रानी-केषु योधयेत्. 2) impugno, c. *acc.* MAH. 1. 3190.: योधयाञ्चक्रिरे सुरान्; 2. 2120.: मा यूयुधो भारत पाण्डवेयान्. *Desid.* युयुत्से pugnare volo. MAH. 4. 1252.: किमर्थान् न युयुत्ससे. (Hib. *iodhna* «spears, arms», v. आयुध; *iodnach* «valiant, warlike, martial»; *iodhlan* «a hero»; gr. ὄσ-μίνη, ὄσ-μίν e ὄσ- sicut c. c. πέπεισ-μαι e πέπεισ-μαι. Huc etiam trahi possent anglo-sax. *gudh* f., island. vet. *gudh-r*, *gunn-r* m., germ. vet. *gund* f. pugna, nisi pertinent ad हन्.)

c. आ *p. c. acc.* impugnare *alqm.* DR. 5. 7.: कृद्धम् आयोत्स्यसि जिष्णुम्. — *Caus. id.* MAH. 3. 15054.: आयोधितास्तु गन्धर्वाः सुचिरं सोदरैर् मम.

c. प्र *Desid.* pugnare velle. DR. 5. 8.: यः पाण्डवाभ्याम् ... प्रयुयुत्ससे त्वम्.

c. प्रति *p. A. c. acc.* impugnare *alqm.* BH. 2. 4. MAH. 1. 1703. — *Caus. id.* MAH. 1. 7116.: को दुर्योधनं शक्तः प्रतियोधयितुम्.

c. सम् *A. c. acc.* impugnare. MAH. 1. 5177. — *Caus. id.* MAH. 1. 7098.

2. युध् *f.* (r. युध्) pugna. IN. 1. 35. (V. r. युध्.)

युधिष्ठिर *m.* (e loc. युधि et स्थिर firmus, v. euphon. r. 80. annot.) nom. pr. natu maximi *Pāndavorum.*

युध्म *m.* (r. युध् s. म) pugna.

युप् 4. *p.* (व्याकुलत्वे क. विमोहे र.) perturbare, violare. RIGV. V. (v. Westerg.): यत् तव धर्मा युयोपिम- (धर्मा = धर्म a धर्मन् *n.* i. q. धर्म; युयोपिम pro युयोपिम. Cf. रूप्.)

युयुत्सा (a युयुत्स् *Desid.* r. युध् s. आ) pugnandi desiderium. A. 5. 25.

युयुत्सु (a युयुत्स् *Desid.* r. युध् s. उ) pugnandi cupidus. A. 10. 33.

युव *Thema pronominis 2^{dae} pers. in Du.*; v. gr. 265.

युवती *f.* (ab obsoleto युवत् signo *fem.* ई; v. gr. 225.) femina juvenis, a decimo sexto usque ad tricesimum annum, virgo nubilis, virgo matura. SA. 2. 4.

युवन (ut videtur, pro युवन् abjecto ह्, a r. दिव् vel द्यु splendere, sicut युत् = द्युत्; v. ओडाञ्च्. In casibus debilissimis यून्, *fem.* यूनी vel युवती, v. gr. 225.) juvenis. DR. 2. 9. N. 12. 123. (Lat. *juveni-s*, adjecto *i*, *jūn-ior* = correptae formae यून्; lith. *jauna-s* juvenis; slav. *jūn* juvenis, *jūnostj* juvenitus; anglo-sax. *iung*, *iōng*, *geong* juvenis; goth. *juggs* i. e. *jung-s*, them. *jugga*, e यून् adjectâ syllabâ *ga*; cambro-brit. *ieuan*, *ieuant* juvenis, *iau* junior, *ieuav* natu minimus.)

युवराज *m.* (juvenis rex e praec. et राज rex in fine compos.) princeps juventutis, heres regni.

युष्मत् (e युष्म, euphonice pro युस्म, et ablativi signo त्) *pronominis 2^{dae} pers. ablat. plur.*, qui in initio compositorum *Thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam Thema proponitur; scribunt tamen युष्मद्.* (Cf. aeol. ὕμμεσ per assimil. ex ὕσμεσ; goth. *IZVA*, correpto *ju* in *i* (nom. *jus*), mutato *m* in *v*, v. gr. 265. gr. comp. 167. 334. 335.; v. sq.)

युष्मे *nom. pl. pronom. 2^{dae} pers. in dial. Véd.* (Zend. *yús*, lith. *jús*, goth. *jus*, germ. vet. *ir*, correpto *ju* in *i*, mutato *s* in *r*; v. युष्मत् et gr. comp. 335.)

यूक *m.* pediculus.

यूका *f. id.*

यूय *n.* (ut videtur, a r. यु producto उ s. य्) grex. N. 13. 6.

यूयशस् *Adv.* (a praec. s. शस्) gregatim. N. 12. 9.

यूथिका *f.* *jasminum auriculatum*. UR. 69. 13.

यून *v.* युवन.

यूप *m.* *columna sacrificalis*. RAGH. 1. 44. R. Schl. I. 13. 33.

यूष् 1. *p.* (हिंसायाम् वधे) *ferire, laedere, occidere*. *v.*

बूष्.

यूष *m.n.* *jus pisinum*; Wils. «*pease soup, pease porridge, the water in which pulse of various kinds has been boiled*». (Lat. *jūs, jūr-is e jūs-is*.)

येन *Adv. et Conj. (Instrum. Relativi)* 1) *ubi*. DR. 8. 33. 56.

2) *quo, quorsum*. SU. 3. 29. 3) *ut*. N. 15. 6.

येष् 1. *a.* (प्रयत्ने *κ.* यत्ने *ν.*) *anniti, operam dare; cf. यस्*.

योक्त्र *n.* (र. युञ्ज् *jungere s. त्र*) *vinculum, ligamen, praecipue lorum jugale*.

योक्त्रय (Denominat. a praec. *s. अय्*, *v. gr. 585*.) *amplecti, बाङ्गभ्याम् brachiis*. H. 4. 56.

योग *m.* (र. युञ्ज् *s. अ*) 1) *unctio, junctura, conjunctio*. SA. 3. 1. 2) *meditatio, cogitatio intima, in qua quis plane defixus est*. SA. 4. 13. BH. 6. 12. 3) *remedium*. BR. 1. 19.

4) *negotium*. N. 15. 6.

योगिन *m.* (a praec. *s. इन्*) *qui in intimâ cogitatione yôgâ dictâ defixus est*. BH. 6. 10.

योग्य (र. युञ्ज् *s. य*) *aptus, conveniens*. DR. 1. 7.

-til antiober in (mudra, 10)

(3)

zon (10) ni (10) 10 10

1. र्ह् 1. *p.* (scribitur र्ह्, *gr. 110°*.) *currere, festinare*.

BHAT. 14. 38.: नं रंहा श्चकुञ्जरम्. — *Caus. concitare*. RIGV. 85. 5.: वाजे अद्रिम मरुतो र्ह्यन्तः «*Marutes! cibi caussa nubem concitantes*». (V. र्हस् et cf. र्ह्, र्ष, र्झ, 2. रण, रङ्ग, रङ्घ, लङ्घ.)

2. र्ह् 10. *p.* *id.*

र्हस् *n.* (र. र्ह् *currere s. अस्*) *celeritas, velocitas*.

रक् 10. *p.* राकयामि (आस्वादाने *κ.* स्वादे आपने *ν.*)

gustare; adipisci. Cf. रग्, रघ्, लक्, लग्, रस्.

रक्त *v.* रज्ज्.

रक्तान्त (BAH. e रक्त ruber et अन्त finis, extremum) *rubra*

योञन *n.* (र. युञ्ज् *s. अन्*) *distantia aequans undecim millia-ria anglica, secundum alios quatuor vel quinque millia-ria anglica*.

योञयितृ *m.* (र. युञ्ज् *cl. 10. s. तृ*) *qui jungit, conjungit*. HIT. 55. 22.

योद्धृ *m.* (र. युध् *s. तृ*) *pugnator*. N. 12. 51.

योध *m.* (र. युध् *s. अ*) *pugnator, miles*. DR. 8. 38.

योधिन् (र. युध् *s. इन्*) *pugnans*. A. 10. 36.

योनि *m.f.* *uterus, vulva, transl. origo*.

योषणा *f.* (fortasse a र. यु *jungere* adjectâ sibilante, suff. अन् in *fem.*; ita योषा suff. आ, योषित् suff. इत्; cf. lat. *uxor pro juxor, con-jux*) *mulier, femina, in dial. Véd. Lass. 99. 8.*

योषा *f.* (*v. praec.*) *id.* AM.

योषित् *f.* (*v. योषणा*) *id.* SU. 3. 12. RAGH. 3. 19.

यौगपयेन *Adv. (Instrum. ab obsoleto Substant. यौगपद्य a युगपद् s. य)* *i. q. युगपद् q. v.* DR. 1. 4.

यौवन *n.* (a युवन् *juvenis s. अ*) *juventus*. BH. 2. 13.

यौवनस्य (e praec. et स्य *qui est, stat*) *pubes*. SA. 1. 22.

यौवराज्य *n.* (a युवराजन् *q. v. suff. य*) *regni hereditas, regni successio*. SA. 7. 12.

र

extrema, rubros angulos oculorum habens. SU. 2. 27.

रक्तशमश्रुशिरोरुह (BAH. e रक्त ruber et DVANDV. श्मश्रुशि-रारुह - श्मश्रु + शिरोरुह - *barba et capilli*) *rubram barbam et rubros capillos habens*. H. 3. 27.

रत्न 1. *p.* *interdum a. praet. mltf. अरत्निषम्*. 1) *servare*.

BR. 3. 6.: रत्नन्तो जीवितम् पितुः; MAN. 7. 213.: आ-पदर्थन् धनं रत्नेद् दारान् रत्नेद् धनैर् अपि । आ-त्मानं सततं रत्नेद् धनैर् अपि दारैर् अपि; IN. 5. 47.: रत्न्यो ऽहम् पुत्रवत् त्वया; MAH. 2. 2186.: यशो रत्न-स्व. 2) *custodire, tueri*. N. 3. 10.: सुरक्षितानि वेश्मा-नि; MAN. 7. 105.: रत्नेद् विवरम् आत्मनः; 9. 328.: न

रक्षेयम् पशून्; MAH. 1. 698.: गा रक्षस्व. 3) regere, imperare. N. 5. 48.: रक्ष वसुसम्पूर्णां वसुधाम्; R. Schl. II. 73. 12.: रक्ष्यं रक्षितुम्. (Cf. राज् regere, unde रक्ष् ortum esse videtur, correpto आ, adjectâ sibilante. Fortasse gr. ἀρκέω, ἀρκεσις, lat. arceo litteris transpositis e ῥακέω etc. nisi = आरक्ष् ejectâ vocali radicali (v. praep. सम्), ἀλκή, ἀλέξω, mutato ρ in λ; v. Pott. p. 271.)

c. अभि i. q. simpl. BH. 1. 11.: भोष्मम् अभिरक्षन्तु भवन्तः; 1. 10.: बलम् भोष्माभिरक्षितम्.

c. परि id. BR. 3. 15.: आत्मानम् परिरक्षस्व; DR. 7. 14.: यम् पाण्डवाः परिरक्षन्ति सर्वे; MAH. 3. 14366.: महासेनम् पुत्रवत् परिरक्षत; UR. 91. 11.: भुवम् ... परिरक्षितुम्. — Reservare. R. Schl. II. 96. 38.: शिष्टम् मांसम् ... सीता काकेभ्यः परिरक्षत.

c. सम् 1) servare, tueri. MAN. 7. 135.: संरक्षेत् सर्वतश्चैनम् पिता पुत्रम् इव. 2) regere. HIT. 79. 9.: प्रजां संरक्षति पिता. 3) arcere. R. Schl. I. 32. 2.: श्रोतुम् इच्छावो यस्मिन् काले निशाचरौ संरक्षणीयौ.

रक्षक m. (r. रक्ष् s. अक) custos. HIT. 79. 11.

रक्षण n. (r. रक्ष् s. अन्न, v. euph. r. 94^e). 1) servatio, conservatio, custodia, tutela. BR. 2. 8. 2) rectio, gubernatio, imperium. HIT. 79. 12.

रक्षस् n. (r. रक्ष् s. अस्) nomen daemonum ingentis magnitudinis et roboris, hominibus inimicorum. SU. 1. 14.

रक्षा f. (r. रक्ष् s. आ) i. q. रक्षण. N. 14. 17. M. 26. HIT. 50. 6.

रक्षितृ m. (r. रक्ष् s. तृ) servator, tutor, dominator. N. 1. 4. SA. 1. 32. 5. 49. IN. 4. 10.

रख् 1. p. (गत्याम् क. सर्पणे v.) ire. Cf. रङ्ख, रंख, रिख, रिङ्ख, रङ्ग, रिङ्ग, रङ्घ, लाख, लङ्ख, लिङ्ख, लङ्ग, लङ्घ.

1. रग् 1. p. (शङ्खायाम् क. शङ्खे v.) i. q. शङ्ख.

2. रग् 10. p. रागयामि i. q. रक्. (Lith. ragaju gusto.)

रघ् 10. p. राघयामि i. q. रक्.

रङ्ख 1. p. i. q. रख.

रङ् 1. p. (गतौ) ire. v. रख.

रङ् (r. रङ्ग vel रङ्ग s. अ) 1) m. scena, circus. N. 5. 3. 8. 2) n. stannum. AM.

1. रङ्घ् 1. a. (गमने क. गतौ v.) ire, currere. Etiam P. BHATT. 14. 15.: द्वारं रङ्घतुः v. रख.

2. रङ्घ् 10. p. (भासि) lucere, splendere.

रच् 10. p. रचयामि (प्रतियत्ने क. कृत्याम् v.) facere, apparare. R. Schl. II. 13. 12.: मया ये रचितो ऽञ्जलिः P. 33.: नगरम् मायारचितम्; GITA-GOV. 5. 10.: शयनं रचयति; 4. 23.: रचयति चिकुरे ... कुरुवककुसुमम्.

c. वि id. RAGH. 5. 75.: विरचितवाग्भिर् वन्दिपुत्रैः कुमारः सपदि विगतनिद्रः; 5. 76.: कुशलविरचितानु कूलवेषः (Schol. कुशलैर् विरचितः कृतः); Lass. 15. 19.: शिवदासविरचितायाम् ... कथायाम्.

रज m. n. (r. रङ्ग ejectâ nasali s. अ) pulvis. HIT. 33. 16. v. रजस्.

रजक m. (r. रङ्ग ejectâ nasali s. अक, v. रजत «albus») lavator. HIT. 50. 1.

रजत (r. रङ्ग ejectâ nasali vel राज् correpto आ, suff. अत) 1) Adj. albus. 2) n. argentum. (Cf. lat. argentum; gr. ἀργός, ἀργυρος; hib. airgioid argentum; ut videtur, litteris transpositis e ragentum etc.)

रजनी f. (r. रङ्ग colorare, ejecto ज् s. अन्न in fem.) nox. SA. 5. 73. (Hib. reag id.)

रजनीचयनाथ m. (noctis dominus e रजनीचय - रजनी + चय cumulus, ut videtur i. q. simpl. रजनी - et नाथ) luna. HIT. 64. 10. Cf. निशापति.

रजनीमुख n. (noctis os e praec. et मुख os) vespera.

रजस् n. (r. रङ्ग ejecto ज् s. अस्) 1) pulvis. H. 4. 39. 2) menstrua. 3) affectuum impetus. BH. 3. 37. 6. 27. (V.

रजनी nox et cf. goth. riqvis n., Them. riqvisa tenebrae, caligo; v. रजोबल)

रजस्वला f. (a रजस् s. वल in fem.) femina menstruans. Lass. 10. 7.

रजोबल n. (e रजस् et बल vis) tenebrae, caligo. v. रजस्.

रञ्जु *m. funis. N. 4. 4. Etiam fem. MAN. 8. 299. (Cf. lat. ligare; v. रञ्ज.)*

रञ्जु 1. et 4. *P. A.* रञ्जामि, रञ्जे, रञ्ज्यामि, रञ्जे (gr. 331^b).
1) tingere, colorare. रक्त ruber. H. 2. 3. 2) adhaerere, deditum, addictum esse (fortasse primitive ligare, cl. 4. *A.* vel *Pass.* ligari, cf. रञ्जु funis et v. युञ्ज *Pass.* sgf. 3.). *Caus.* tingere, collustrare. MAH. 1. 6772.: नृपस्

तद् वनम् महत् तेजसा रञ्ज्यामास सन्ध्याभ्रम् इव भास्करः. 2) deditum sibi facere, sibi conciliare. MAN. 7. 19.: सर्वा रञ्जयति प्रजाः (Schol. सानुरागाः करोति); MAH. 1. 4009.: पौरवान् शान्तनोः पुत्रः पितरश्च ... राष्ट्रञ्च रञ्ज्यामास वृत्तेन; 6264.: प्रजा रञ्जयते. (Cf. रञ्ज, gr. ῥῶζω, ῥῆγυός, ῥῆγος; cum रक्त ruber cf. hib. rot, gr. ῥόδιον, ejecta gutturali, mutata tenui in mediam sicut in ῥυδιός pro ῥιτος; de germ. rôt v. रोहित, रुधिर.)

c. अनु 4. *P. A.* deditum, addictum esse. BH. 11. 36.: जगत् प्रहिष्यत्य् अनुरञ्जयतेच. *C. loc.* MAN. 3. 173.: भ्रातुर मृतस्य भार्यायां यो अनुरञ्जयेत कामतः. — अनुरक्त deditus. N. 22. 18.: उत्सृज्य ... अनुरक्ताम् प्रियाम्; R. Schl. I. 7. 2.: अनुरक्ताश्च राज्यकार्येषु. *C. acc.* R. Schl. II. 21. 16.: अनुरक्तो ऽस्मि भावेन भ्रातरम्. *C. instr.* R. Schl. II. 1. 10.: अनुरक्तः प्रजाभिः (v. praef. अभि). — *Caus.* deditum sibi facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 1. 10.: प्रजाश्चैवा 'नुरञ्जयन्; MAH. 1. 3504.: अतिथीन् अन्नपानैश्च विशश्च परिपालनैः ... धर्मेण प्रजाः सर्वा यथावद् अनुरञ्जयन्.

c. अभि 4. *A.* deditum, addictum, studiosum esse, *c. instr.* R. Schl. II. 67. 13.: कथाभिर् अभिरञ्जयन्ते. — *Caus.* tingere, collustrare. R. Schl. I. 38. 21.: तेज्ञोभिर् अभिरञ्जितम्.

c. उप उपरक्त obscuratus. R. Schl. I. 55. 9.: उपरक्त इवा "दित्यः; II. 34. 3.: उपरक्ताम् इवा "दित्यम् भश्मच्छत्रम् इवा 'नलम्.

c. वि 4. *A.* averti, alienum, alienatum fieri. MR. 45. 13.: चिरानुरक्तो ऽपि विरञ्जयते जनः; HIT. 24. 10.: यो वि-

श्चिति शत्रुषु भार्यासुच विरक्तासु; 27. 16.: मम कथाविरक्तो ऽन्यासक्तो भवान्.

c. सम् tingere, collustrare. H. 4. 46. *Pass.*: पुरा संरञ्जयते प्राची; MAH. 1. 6443.: सन्ध्या संरञ्जयते घोरा; 5. 273.: क्रोधसंरक्तानयनः.

c. सम् praef. अनु अनुसंरक्त deditus. R. Schl. I. 17. 16.: भर्तारम् अनुसंरक्ता.

1. रट् 1. *P.* vociferari, mugire, ululare. BHATT. 14. 81.: पपात रक्तसो भूमौ राटच भयङ्करम्; 14. 5.: सत्त्वस्ताः करभा रेडुः (Schol. करभा उष्ट्राः); 15. 27.: घोराश्चा 'राटिषुः शिवाः; MR. 297. 11.: रटन्तः ... वायसाः. *V. sq. et रट्.*

2. रट् 10. *P.* रट्यामि (परिभाषणे) loqui. *V. sq.*

रट् 1. *P.* (भाषणे) loqui. (V. 1. et 2. रट् et cf. germ. vet. rediön, redinön; sax. vet. rethjón, rethinön loqui; goth. raz-da sermo, loquela, ut mihi videtur, e rath-da, mutato th in sibilantem sonoram, propter sequens d, v. gr. comp. 102.)

1. रण् 1. *P.* 1) sonare, clamare, inclamare. *In dial. Véd.* cl. 4. RIGV. 38. 2.: क्व वो गावो न रण्यन्ति «ubi vos, vaccae veluti, inclamant?»; 10. 5.: शक्रो यथा सुतेषु नो ररणत् «ut potens ille inter filios nostros resonet». (*Intens. in dial. Véd.* ररण् pro ररण् sicut ररम् a रम् q. v.). — रणित *n.* sonitus. UR. 67. 7. *infr.* 2) gaudere (cf. रम्). RIGV. 91. 14.: यः सोम सख्ये तव ररणद् देव मर्त्यः «Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis». (Cf. ध्रण्, भ्रण्, ध्रण्, hib. ran «a squeal, a roar», ranach «a squealing, roaring».)

2. रण् 1. *P.* ire. (Cf. goth. RANN currere, fluere; rinna, rann, runnum; nostrum renne, rinne.)

रण *m. n.* (r. रण् s. अ) bellum, pugna. N. 12. 83.

रण्व् 1. *P.* (ब्रजे; scribitur र्व्) ire. Cf. रण्, रिण्व्, रम्ब, रिम्ब.

रत v. रम्.

रति *f.* (r. रम् gaudere s. ति) voluptas. BR. I. 22. 2) uxor dei Anangi; dicitur etiam रती. N. 16. 12.

रती v. रति.

रत्न n. gemma, margarita. SU. 1. 12. 3. 14. A. 6. 5.

रत्नद्रुम m. (e रत्न et द्रुम arbor) corallium (cf. रत्नवृक्ष apud Wils.).

रत्नद्रुममय (e praec. s. मय) videtur significare e coralliis factus, coralliis similis. A. 10. 2.

रत्नसङ्घातमय (fem. ई, e रत्नसङ्घात gemmarum vel margaritarum cumulus, suff. मय) quod e gemmarum vel margaritarum cumulo constat. SU. 3. 14.

रथ m. (ut videtur, a r. ऋ s. थ) 1) currus. N. 19. 20. 2) heros. DR. 3. 7. 7. 3. (Lith. rātas rota = nom. रथसु; lat. rota; germ. vet. rad n., Them. rada id.; hib. roth id.)

रथाङ्ग (e रथ et अङ्ग membrum) 1) n. rota. 2) nomen avis, anas casarea, the ruddy goose. UR. 67. 7.

रथिन् m. (a रथ s. इन्) curru praeditus, currus dominus, possessor, curru vectus. DR. 2. 12. N. 19. 23.

रथोपस्थ v. उपस्थ.

रद् 1. p. findere, fodere. — रद् dare, in dial. Véd. ortum esse videtur e दद् mutato द् in र्. RIGV. 116. 7. 117. 11. (V. रद्, रदन dens et cf. मद्, मृद्, lat. rōdo, ros-trum.)

रद (r. रद् s. अ) 1) Adj. findens. GHAT. 1. 2) m. dens.

रदन m. (r. रद् s. अन) dens. AM.

रदनच्छद m. (e praec. et छद tegens) labium. AM.

रन्ध 4. p. रन्ध्यामि, praet. mtf. अरन्धम्, praet. redupl. रन्ध, fut. aux. रत्स्यामि et रधिष्यामि. 1) occidi, perire. RIGV. V. (v. Westerg.): शत्रवः ररधुषु टे (= रन्धुसु ते). 2) ferire, laedere, occidere. BHATT. 9. 29.: अर्त्नं रधितुम् अरिभे रद्धा लङ्कानिवासिनाम् (Schol. हिंसितुम्). — Caus. रन्ध्यामि ferire, laedere, vexare, occidere. R. Schl. II. 81. 3.: भरतं शोकसन्तप्तम् भूयः शोकैर् अरन्धयत्; RIGV. 51. 6.: अरन्धयो ऽतिथिगवाय शम्भरम् «necasti propter festum, hospitibus visitandum, Sambharam». (Cf. वध्, वाध्; lat. laedo.)

रन्ध्र (fortasse a r. रध्, insertā nasali, suff. र्) n. cava, caverna, fissura. MEGH. 43. 58. P. 14.

रप् 1. p. 1) loqui. 2) in dial. Véd. laudare. RIGV. 119. 9.:

उत स्या वाम् मधुमन्मक्षिका रपत् «etiam illa vos mellifica apis laudavit». (Cf. लप्.)

रफ् 1. p. (गत्याम् x. गत्याम् वधे r.) ire; occidere. Cf. रफ्, रफ्, रम्ब, सृप् i. e. सर्प; lat. repo, serpo.

रम् 1. A. (रभे, 3. per. sing. praet. mtf. Pass. अरम्भि; Caus. रम्भयामि) c. आ incipere. R. Schl. I. 12. 37.: कर्माण्य् अरिभेरे; MAN. 9. 300.: अरभेतै व कर्माणि ... कर्माण्य् अरभमाणं हि पुरुषं श्रीर् निषेवते; BH. 18. 25.: मोहाद् अरभ्यते कर्म; BHATT. 15. 58.: अक्रोधि कुम्भकर्णेन पेषुम् अरम्भिच क्षितौ. — Part. आरब्ध tam active quam passive usurpatur. 1) qui inceptit. SU. 2. 9. N. 14. 12. 2) coeptus. SA. 4. 5. N. 5. 21. (Simplex रम् primitive capere significare videtur, cf. लम्, λαμβάνω, lat. rabies, v. praef. सम्.)

c. आ praef. अनु capere, accipere, recipere. R. Schl. II. 64. 60.: यदि मां संस्पृशेद् रामः सकृद् अन्वारभेत वा धनम् वा यौवराज्यम् वा जीवेयम्.

c. आ praef. अभि incipere. MAH. 3. 10724.

c. आ praef. प्र id. BH. 18. 15.: कर्म प्रारभते.

c. आ praef. सम् id. R. Schl. I. 45. 13.: आख्यातुन् तत् समरिभे.

c. परि amplecti. GITA-GOV. 1. 38.: हरिम् परिभ्य सरागम्; 2. 13. — Desid. amplecti cupere. RAGH. 13. 32.: परिर्प्समानः.

c. सम् संरब्ध 1) perturbatus. N. 13. 14. 2) iratus, furens. HIT. 4. 23. R. Schl. II. 55. 30.

रम् 1. A. interdum p. praet. mtf. अरंसि, fut. aux. रंस्ये. 1) se delectare, voluptate frui, gaudere, oblectari. IN. 3.

8.: स तेन सह सङ्गम्य रमे पार्थः; 5. 60.: चित्रसेनेन सहितः ... रमे स स्वर्गसिदने; N. 5. 43.: अत्राप्य ना-रीरत्नम् ... रमे सह तया; 15. 7.: एताभ्यां रंस्यसे सार्धम्; BH. 10. 9.: तुष्यन्ति च रमन्ति च. C. loc. rei. BH. 5. 22.: न तेषु रमते बुधः. — रत् delectatus, laetus, gaudens, c. loc. N. 5. 32. BH. 2. 42. 12. 4. 2) ludere. BHATT. 6. 15.: मा रंस्था जीवितेन नः. — Caus. रमयामि 1) exhilarare. IN. 5. 4.: रमयन्ती व फाल्गुनम्; 5. 43.: तपसा रमयन्त्य् अस्मान्. 2) se delectare, gaudere, ob-

lectari. MAH. 3. 11371.: पिवन्ति रमयन्ति च. — *In-*
tens. रंम, *in dial. Véd.* ररम्. RIGV. 91. 13.: ररन्धि
नो हृदि. (Hib. *reamhain* «pleasure»; lith. *ramù* quie-
tus, tranquillus, *rim-ti* quiescere, v. praef. आ, उप, वि;
gr. ῥέμα.)

c. अभि *i. q. simpl.* IN. 5. 62.
c. आ 1) *id.* MAN. 4. 175. 2) desinere, quiescere. MAN.
2. 73.: विरामो ऽस्त्व इति च "रमेत्.

c. आ praef. उप 1) *i. q. simpl.* MAH. 1. 4133. 3) requies-
cere, desinere, desistere. H. 4. 53.: परिश्रान्तः साधु ता-
वद् उपारम; RAGH. 16. 3.: तेषान् दानप्रवृत्तेरु अनु-
पारतानाम्.

c. उप requiescere, desinere, cessare. BH. 2. 20.: यत्रो 'प-
रमते चित्तम्; MAH. 1. 2174.: हलहलाशब्दः उपरराम;
R. Schl. II. 3. 5.: राज्ञस् तू 'परते वाक्ये. *Cum ablat.* BH.

2. 35.: रणाद् उपरतः.
c. नि *i. q. simpl.* N. 6, 10. MAN. 3. 45.

c. वि 1) quiescere, desinere, desistere. MAH. 1. 8475.:
पावकश्च तदा दावन् दग्धा ... अहानि पञ्चचै 'कञ्च
विरराम. *Cum ablat.* UR. 32. 16.: विरम संरम्भात्;
RAGH. 8. 22.: विरराम कर्मणः. 2) silere. MAH. 1. 8112.:
एतावद् उक्त्वा वचनम् विरराम स पार्थिवः; 2. 1401.
R. Schl. I. 21. 20.

रमण *m.* (r. र्म s. अन) amator. UR. 64. 3.
रमणीय (r. र्म s. अनोय, v. *euphon. r.* 94^a.) amoenus. H.
1. 24. N. 5. 45.

रमणीयता *f.* (a praec. s. ता) amoenitas, jucunditas, pul-
chritudo. UR. 43. 3. *infr.*

रम्फ् 1. *p.* *i. q.* र्फ्.

रम्ब् 1. *p.* (गतौ *κ.* गत्याम् *v.*; scribitur रब्) ire. *Cf.*
रम्फ्, रम्फ्, रम्फ्.

रम्भ् 1. *a.* (शब्दे; scribitur रम्) sonare.

रम्भा *f.* (r. रम्भ s. आ) nom. pr. *Apsarasae.*

रम्य (r. र्म s. य) amoenus. IN. 2. 1. DR. 1. 2.

र्य् 1. *a.* (गतौ) ire, currere. *Cf.* ल्य्, वय्.

र्य् 1. *p.* *i. q.* र्फ्.

रव *m.* (r. र्ण sonare s. अ) sonus. IN. 1. 3. H. 4. 20.

रवि *m.* 1) sol. RAGH. 9. 25. 2) nom. pr. DR. 2. 21.

रश्मि *m.* 1) radius luminis (cf. लस्, रूच splendere). 2) ha-
bena. IN. 1. 19. N. 19. 22.

1. रस् 1. *p.* sonare, strepere, vociferari, clamare, ululare.
GITA-GOV. 10. 6.: रस्तु रसना; RAGH. 16. 78.: हृ-

दः ... करी 'व वन्यः परुषं रास; BHATT. 3. 26.: गो-
मायुशारङ्गणाश्च ... अरासिषुः; 14. 9.: रेसुर ववल्गुश्च
पदातयः. *Etiam a.* NALOD. 1. 22.: रसमानः स विहङ्ग-
गणः. — रसित *n.* fragor. GHAT. 14.: गम्भीरमेघरसित-

c. आ *i. q. simpl.* NALOD. 1. 11.: अजयद् द्विषताम् पङ्-
क्तिम् आरसमानाम्; 3. 14.

c. वि *id.* BHATT. 15. 42.

2. रस् 10. *p.* रासयामि (आस्वादे *κ.* आस्वादे स्नेहे *v.*)
gustare, amare.

रस *m.* (r. 2. रस् s. अ) 1) sapor, gustus. N. 5. 38. 2) suc-
cus, liquidum, aqua. 3) animi affectus. UR. 28. 9. (*Cf.*
lith. *rossà* ros; russ. *rosa* id.; lat. *ros, ror-is* e *ros-is*; gr.
ῥόσος praefixo *ῥ*, sicut in *ἄνῥόσος* etc.)

रसन *n.* (r. 2. रस् s. अन) sapor, gustus. BH. 15. 9.

रसना *f.* (r. 1. रस् s. अन *in fem.*) cingulum, zona *feminarum.*

रसाल *m.* (ut videtur, a r. 2. रस्) arundo saccharifera. AM.

रस्य (a रस s. य) sapidus. BH. 17. 8.

रह् 1. et 10. *p.* रहामि, रह्यामि. Relinquere, deserere.

रहित relictus; N. 18. 9.: रहिता भर्तृभिश्चै 'व न कृ-
ध्यन्ति (कुलस्त्रियः). *Privatus, orbatus. c. instrum.* R.
Schl. I. 70. 35.: पतिना रहिता तस्मात् पुत्रन् देवी
व्यजायत; II. 47. 17.: रामेण नगरी रहिता ना 'तिशो-
भते; N. 16. 19. (V. रहस् secretum et cf. gr. *ΛΑΘ*,
λανθάνω, λάθρα, v. gr. 104.; lat. *lateo*; lith. *leidmi* vel
leidz'iu linquo, *at-leidz'iu* exsolvo, remitto; goth. *LÉT*;
germ. vet. *LAZ* (*láz*) sinere; cf. Benf. II. 24. sq.)

c. वि *i. q. simpl.* RAGH. ed. Calc. 9. 26.: विरहयन् मल-
याद्रिम. — विरहित relictus, privatus. N. 10. 23.: क-
थम् ... मया विरहिता शुभा चरिष्यति वने; BH. 17.
13.: अजाविरहितो यज्ञः. *Separatus, disjunctus.* UR.
92. 5.: अविरहितौ दम्पती भूयास्ताम्.

रहस् (r. रह् s. अस्) 1) *Subst. n.* secretum, occultum, locus occultus. BH. 6. 10. 2) *Adv.* secreto, clam. IN. 4. 1. N. 1. 18. 18. 14. (V. r. रह्.)

रहस्य (a praec. s. य) *Adj.* secretus. *Subst. n.* secretum. SA. 6. 35.

रा 2. P. A. dare, in dial. *Véd.* RIGV. 114. 6.: रास्वाच नो अमृत मर्तभोजनम्; 114. 9. 117. 23. *Adjecta sibilante:* रास् cl. 1. P. A. RIGV. 96. 8.: रासते दीर्घम् आयुः; RIGV. V. (v. Westerg.): ता नो रासन वसूनि. *Etiam cl. 2.* RIGV. 46. 6.: ताम् अस्मे रासायाम् इषम् «talem nobis date cibum (Asvinil)». (Cf. दा, दास्, unde रा, रास् orta esse censeo, mutato दू in र्.)

राक्षस *m.* (a राक्ष् q. v. s. अ) i. q. राक्ष्. H. 2. 29.

राक्षसी *Fem.* praeced. H. 2. 16.

राक्ष् 1. P. (शोषणाल्मर्षयोः) arescere, ornare. Cf. लाष्, शोष्.

राग *m.* (r. रञ्ज्, ejecto ज्, s. अ) 1) amor, cupido, studium, affectus. N. 5. 24. BH. 2. 56. 64. 3. 34. 7. 11. 8. 11. 2) rubor (cf. रक्त a r. रञ्ज् tingere). DR. 5. 1. (V. रञ्ज्; et cf. gr. ῥογή, quod fortasse per metath. e ῥογή.)

रागिन् (a praec. s. इन्) affectus habens, affectibus comotus. BH. 18. 27.

राघ् 1. A. (सामर्थ्ये क. शक्तौ व.) potentem, valentem esse. V. लाघ्.

1. राज्ञ् 1. P. A. 1) splendere. N. 1. 12.: तत्र स्म राजते भैमी ... विद्युत् सौदामिनी यथा; IN. 5. 11.: सूक्ष्मवस्त्रधरं रेजे जघनन् निरवद्यया (रेजे gr. 441.); R. Schl. I. 1. 32.: चित्रकूटो राज्ञ्. In dial. *Véd.* etiam cl. 2. RIGV. 104. 4.: राष्टि. 2) c. gen. in dial. *Véd.* regere, imperare. RIGV. 25. 20.: त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि «tu universi, sapiens! coelique terraeque imperium habes»; 36. 12. (V. राजन् et cf. रञ्ज्, भ्राज्; lat. rego, rex; goth. raginð rego, impero, servatâ mediâ sicut in BUG = भुज्; reiki, them. reikja n. imperium = राज्य, attenuato & in ei i. e. f; reik-s princeps; germ. vet. rîchi dives.)

c. अभि splendere. MAH. 3. 10960.

c. वि id. MAH. 3. 8106.: विराजति यथा सोमो मेघैरु-क्तः; IN. 5. 6. N. 12. 37. — *Caus.* facere ut alius splendeat, collustrare. R. Schl. II. 26. 2.: विराजयन् राजसुतो राजामार्गम्; II. 39. 18.: व्यराजयत् ... वेश्म तत् — विराजित collustratus, splendens, splendidus. N. 5. 3.

c. सम् in dial. *Véd.* regere, imperare. RIGV. 27. 1. 2. राज् *m.* (Nom. राट्, a r. राज्) rex, in fine compos. (Lat. rex.)

राज् *m.* (r. राज् s. अ) rex in fine compos. IN. 1. 24. राजत (*fem.* ई, a राजत s. अ) argenteus.

राजन् *m.* (r. राज् s. अन्) rex. N. 1. 1.

राजमार्ग *m.* (e praec., v. euph. r. 67., et मार्ग via) regis via, via regia, via praecipua. N. 25. 7.

राजर्षि *m.* (e राजन् et ऋषि sapiens, sanctus, v. euph. r. 67.) regis sapiens. IN. 5. 25. SU. 2. 10.

राजसूय *n.* (e राजन् et सूय quod seorsum non invenitur, a r. सु vel सू s. य) sacrificium regium, quod rex victor conficit, ita ut in eo reges subacti ministrent. IN. 1. 15.

राजहंस *m.* (e राजन् et हंस anser) anseris genus, Wils. «a white goose with red legs and bill, or more properly perhaps the flamingo». MEGH. 11.

राजि *f.* (r. राज् s. इ) linea, series.

राज्ञी *f.* id.

राज्ञीव *n.* (ut videtur, a r. राज् splendere) lotus flos.

राज्ञीवल्लोचन (BAH. e praec. et ल्लोचन oculus) loto similes oculos habens. IN. 4. 41.

राज्ञी *f.* (a राजन् rex signo *fem.* ई, v. euph. r. 93. et r. 224.) regina.

राज्य *n.* (a राजन् s. य) regnum. N. 6. 15. (Goth reiki, them. reikja n. imperium.)

राट् v. 2. राज्.

रात्र *n.* nox in fine compos. (v. gr. 681.). N. 13. 6. V. sq. et चिरात्राय.

रात्रि *f.* (ut videtur, a r. रम् quiescere - v. रम् praef. आ, उप + आ, उप, वि - abjecto म्, productâ vocali, suff. त्र attenuato अ in इ) nox. SA. 5. 56. V. निष्, निशीय.

राध् 4. et 5. P. 1) cl. 5., in dial. Ved. cl. 1. facere, efficere, perficere. RIGV. 41.7.: कथा राधाम साखायः स्तोम

मित्रस्य «quomodo efficiamus, amici! laudem Mitrae?»
2) 4. P. राध्यामि perfici.

c. अय cl. 5. et 4. 1) offendere, injuriam facere, c. gen. MAH. 1. 1885.: कथन् ना 'स्या 'पराधुयाम्; 3. 11415.: पुरा स ना 'पराध्याति सिद्धनाम् ब्रह्मवादिनाम्; 3. 5988.: तव नै 'षा 'पराध्यति. 2) peccare. R. Schl. II. 18. 11.: कच्चिन् मया ना 'पराद्धम् अज्ञानात्; MAH. 4. 1611.: 'कथन् धर्मे 'पराधुयुः; Mr. 277.7.: यौवनम् अत्रा 'पराध्यति न चारित्र्यम्.

c. अभि Caus. propitiare, propitium facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 30. 33. et 34.: अभिराध्यते. P. sq.

c. आ Caus. 1) id. MAH. 1. 6368.: आराधयिष्यन् दुपदः स तम् पर्यचरत् पुनः; RAGH. 10. 86.: गुणैर् आराध-
यामासुस् ते गुरुम्; R. Schl. I. 17. 31.: धर्मेणा "राधय प्रजाः; A. 3. 5. 2) colere, servire. MAN. 10. 122.: स्वर्गी-
र्थम् ... विप्रान् आराधयेत् तु सः (शूद्रः).

c. आ prae. उप Caus. servire. MAN. 10. 121. b.

c. आ prae. सम् Caus. sibi conciliare. MAH. 3. 10344.

राम (r. र्म् s. अ) 1) Adj. amoenus, pulcher. UR. 71. 7.
2) m. nom. pr.

रावण m. (Caus. r. रु s. अन्) nom. pr. Rākschasi.

राष् 1. A. (शब्दे) sonare. Vid. रास्, रस्.

राशि m. cumulus. N. 13. 17.

राष्ट्र n. (r. राज् s. त्र, v. euph. r. 89. b.) regnum. BR. 1. 1.

रास् 1. A. (शब्दे) sonare. Cf. रस्, राष्.

रासभ m. (r. रास् s. अभ) asinus. AM.

राङ्ग m. Daemon, e Daityorum stirpe, serpenti posticā cor-
poris parte similis, a quo lunam et solem eclipsis tem-
pore voratōs mythologia fingit. N. 16. 14.

1. रि 5. P. i. q. ऋ cl. 5.

2. रि 6. P. रियामि (गतौ) ire. — In dial. Ved. रि cl. 9.
educere. RIGV. 56. 6.: त्वं सुतस्य मदे अरिणा अयः
«tu libaminis gaudio e nube elicuisti aquas».

c. सम् cl. 9. in dial. Ved. sanare. RIGV. 117. 19.: स्वामम्
(vulneratum) ... संरिणीथः.

रिक्थ n. (r. रिच् s. थ) facultates, bona, divitiae, opes. MAN.
9. 104.

रिष् 1 P. ire. P. र्ष्.

रिड्ष् 1. P. id. P. र्ष्.

रिङ् 1. P. id. P. र्ष्.

1. रिच् 7. P. A. रिणचिमि, रिञ्चे disjungere, separare, libe-
rare. RAGH. 14. 85.: राड्यं र्नोरिक्तामनाः शशासः;
BHATT. 6. 36.: रिनचिमि जलधेस् (disjungo a mari) तो-
यम् विविनचिमि दिवः सुरान्. (P. 2. रिच् et cf. lat.
LIC, linquo; gr. ΛΙΠ, λείπω, mutatâ gutt. in lab.; lith.
pa-lēkmi relinquo; goth. af-lifnan relinqui, superesse;
laibós reliquiae cum mediâ pro aspir.; island. vet. leifar
reliquiae; germ. vet. LIB, bi-libu remaneo, bi-leib, bi-li-
bumés, nostrum bleibe).

c. अति Pass. proprie disjungi, inde conspici, excellere,
praecellere, praevalere, dominari; potioem esse. HIT.
12. 7.: स्वभाव एवा 'त्र तथा 'तिरिच्यते यथा प्रकृत्या
मधुरङ्ग गवाम् पयः; 35. 7.: दैवम् अत्रा 'तिरिच्यते;
MAN. 12. 25.: यो यदै 'षाङ् गुणो देहे साकल्येना 'ति-
रिच्यते. C. acc. superare, excedere. MAN. 2. 145.: सह-
स्रन् तु पितृन् माता गौरवेणा 'तिरिच्यते. C. ablat.
potioem, meliorem, praestantioem esse aliquâ re, ex-
cedere alqm rem. HIT. 133. 2.: अश्वमेधसहस्राद् धि
सत्यम् एवा 'तिरिच्यते; Bh. 2. 34.: अकीर्तिर् मरणाद्
अतिरिच्यते «infamia ultra obitum porrigitur». Etiam
c. instr. (cf. युज् prae. वि) MAH. 3. 10588.: कपोतस्
तु मांसेना 'त्यतिरिच्यते «columba vero carne regis
multo gravior est». P. prae. P.

c. उत् Pass. id. MAH. 1. 3070.: ममै 'वो 'द्विच्यते जन्म
दुष्यन्त तव जन्मनः (praestantior est).

c. प्र Passiv. c. abl. excedere aliquam rem, porrigi ultra
aliquam rem. RIGV. दिवश्चित् ते ... प्ररिच्ये महित्वम्
«ultra coelum tua exporrecta est magnitudo»; 61. 9.:
अस्येद् (अस्य इत्) एव प्ररिच्ये महित्वन् दिवस्पृ-

यिव्या: «illius utique excedit magnitudo coelum et terram».

c. वि alvum exonerare. विरिक्त qui alvum exoneravit. MAN. 5.144.

2. रिच् 1. et 10. P. (वियोजनसम्पर्कनयोः क.) relinquere; conjungere. रेचित relictus. RAGH. 6. 7.

रिञ् 1. A. frigare, assare. Cf. भृञ्, भ्रञ्ज्.

रिण्व् 1. P. (ब्रजे, scribitur रिच्, gr. 110°) ire. V. राव्.

रिपु m. hostis. N. 6.93. Cf. radd. रिफ्, रिम्फ्.

रिप्स् v. रम्.

रिफ् 6. P. (कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु क.) gloriari; pugnare; reprehendere; laedere, occidere; dare. Cf.

रिम्फ्, ऋफ्, ऋम्फ्.

रिम्फ् 6. P. (वधे) ferire, occidere. V. रिफ्.

रिश् 6. P. (हिंसायाम्) ferire, laedere, occidere. Cf. रिष्.

रिष् 1. et 4. P. laedere, vulnerare, occidere. DR. 7. 20.: अ-
रिष्टदेहः. — In dialecto Véd. etiam cum productâ vo-
cali. RIGV. 36.15.: पाहिं रोषतः «serva nos ab occi-
sore».

रिह् 1. P. in dialecto Véd. 1) colere, laudare (cf. अर्ह्).
2) rogare. 3) dare. V. Westerg. — In dialecto Véd.
etiam रिह् cl. 2. = लिह् q. v.

1. री 4. A. fluere. RIGV. 85. 3.: वर्त्माण्य् एषाम् अनु री-
यते घृतम् «in tramite eorum post ipsos manat aqua».
Cf. रि, ऋ.

c. आ affluere, adire. RIGV. 30. 2.

2. री 9. P. रिणामि (gr. 385.) ire. V. 1. री.

c. नि adoriri. RIGV. 61. 13.: निरिणाति शत्रून्.

1. रू 2. P. रौमि, र्वीमि (v. gr. 343. 350.) sonare, strepere,
murmurâre, susurrare, clamare, vociferari, ululare, eju-
lare. HIT. 23. 2.: कर्णे कलङ् किमपि रौतिः H. 1. 25.:
एते रुवन्ति (sic legendum pro ब्रुवन्ति) सारसा ब्रल-
चारिणः; MAH. 1. 3022.: न खल्व् अहम् इदं शून्ये रौ-
मिः 3. 11716.: रुवन्तश्च महारवान् ... राक्षसाः; 4. 1463.:
गोमायुर एष ... रुवन्; MAN. 4. 115.: श्वखरोष्ट्रेच रुव-

ति ... न पठेद् द्विजः. — Part. pass. रूत personitus.

MAH. 3. 1535.: नदीः ... पुंस्कोकिलरूताः. — रूत n. so-
nus, cantus apium, susurrus apum. Lass. 52.: पादपाञ्चै

'व विहङ्गरूतल्लादितान्; Ritu-S. 1. 5.: हंसरूतः;
BHATT. 2. 10.: रूतानि षट्पदानाम्. — Intens. MAH.

1. 7806.: शरणम् अभ्येमि रोरवीमिच दुःखिताः 2. 2308.:
द्वैपदी ... रोरवीति त्व् अनाथवत्. (Cf. रूद्; russ.

roeu rudo, rugio, Infin. roeje-tj, ad Caus. रावयामि re-
tulerim (v. gr. comp. 505.); fortasse etiam lith. lóju la-
tro, fut. ló-su, et russ. laju latro, clamo (infin. la-ja-tj)

ad Caus. radicis रू pertinent, mutato r in l; etiam lat.
rûmor ad Caus. trahi potest, ita ut á debilitatum sit in á

et v mutatum in m, sicut in clamo = Caus. आवयामि
radicis शु q. v.; gr. ω-ρύ-ο-μαι cum Pottio ad रू praef.

आ retulerim.

c. अभि i. q. simpl. Part. pass. अभिरूत personitus, cir-
cumsonitus. MAH. 3. 1535.: नदीः ... सारसाभिरूताः.

c. आ i. q. simpl. BHATT. 17. 24.: वीरौ राघवाव् आरू-
ताम्.

c. वि id. SA. 5. 75.: एता घोरान् शिवा नादान् ... विरू-
वन्ति; UR. 67. 14.; HIT. 55. 22.

c. सम् id. BHATT. 17. 71.: समरौद् इतरो जनः.

2. रू 1. A. (रिषे क. वधे गत्याम् v.) irasci; occidere; ire.

रूकम् n. (ut videtur, a r. रूच् e रूक्, servatâ primitivâ gut-
turali, sicut e. c. in वाक्ये a वच् e वक्) aurum. HIT.
39. 4.

रूक् i. q. रूक्.

1. रूच् 1. A. 1) lucere, splendere. RIGV. 6. 1.: रोचन्ते रो-
चना दिवि «fulgent fulgores ejus in coelo; MAH.

1. 6613.: रूचे सा 'धिकम् सुभूर आपतन्तो नभस्त-
लात् सौदामिनो 'व. 2) placere. HIT. 53. 2.: यद् एव
रोचते यस्मै भवेत् तत् तस्य सुन्दरम्; MAH. 1. 7442.:
न रोचते विग्रहो मे. — रुचित n. libitum, gratum. SA.

5. 80.: रुचितं यदि ते; MAH. 1. 7952.: यद् अस्य रुचितं
कर्तुन् तत् कुरुधम्. — 3) approbare, gaudere. MAH. 1.

7444.: विग्रहं तैर् न रोचे. — Caus. P. A. 1) velle, cu-
pere, appetere. MAN. 2. 243.: यदि त्व् आत्यन्तिकं

वासं रोचयेत् गुरोः कुले (schol. इच्छेत्); R. Schl. I. 36.3.: गमनं रोचयामास; MAH. 1.5741.: न हि पापम् अपापात्मा रोचयिष्यति. (Cf. लोच, लोक्, lat. *LUC*, *luc-s*; *lúceo* = Caus. रोचयामि - v. gr. comp. 109^a). 6. - gr. *λευ-κός*, *λύχ-vos*, goth. *liuh-ath* lumen, ubi *iu* respondet sanscrito ओ = अ + उ, debilitato *gunae* incremento *a* in *u* - v. gr. comp. 27. - germ. vet. *liuh-tjan* *lúcere*, nostrum *leuch-ten*; slav. *ЛОУЧА lúca* radius, *ΛΟΥΝΑ lú-na* luna; hib. *loiche*, *loichead* «a light, candle, lamp; lightning; flame, splendour», *logha* «splendid», *logh-mhar* «bright». Huc etiam trahi possunt hib. *leos* «light», *leosaim* «I light up, kindle»; *les* «light, illumination» mutata gutturali in sibilantem, nisi pertinent ad लस्; v. लोक्.)

c. अति *p.* splendore vincere, *überstrahlen*. MAH. 3. 486.: अत्यरोचश्च भूतात्मन् भास्करं स्वेन तेजसा.

c. अनु *Caus. i. q. Caus. simpl.* MAH. 3. 12679.: वनम् एवा न्वरोचयत्.

c. अभि *Caus. id.* R. Schl. II. 30. 27.: न देवि तव दुःखेन स्वर्गम् एवा न्वरोचये. *Cum infin. vel nomine actionis in अनु* R. Schl. II. 29. 19.: ना भिरोचयसे नेतुन् त्वम् माङ् केनै व हेतुना; R. Schl. I. 36. 2.: गमनाया भिरोचय (cf. गमनायो पचक्रमे p. 87.).

c. आ *Caus. id.* R. Schl. II. 30. 28.

c. प्रति *Caus. id.* MAH. 3. 11546.: प्रस्थानम् प्रत्यरोचयन् *sic. beliebten fortzuziehen*.

c. वि splendere. N. 17. 11.: पिपुस् तस्या व्यरोचत ... व्यभ्रे नभसो व निशाकरः; IN. 1. 40.

2. रुच् *f.* (r. रुच्) splendor. MEGH. 45. (Cf. lat. *luc-s*.)

रुचि *f.* (r. रुच् s. इ) 1) *id.* MEGH. 15. 2) desiderium, appetitus. HRT. 19. 15.

रुचिर (r. रुच् s. इर) splendens, pulcher, amoenus. N. 4. 28. 5. 3. A. 4. 52.

1. रुज् 6. *p.* frangere. रुज् *fractus*. MAH. 3. 678.: वातरुज् इव ... वनस्पतिः. — Cl. 10. (हिंसे) ferire, laedere, occidere. (V. रुजा, रोग *aegritudo* et cf. lith. *láuž'u* (frango, praet. *láuž'iau* = Caus. vel 10. cl. रोजयामि, mu-

tato *r* in *l*, *g'* i. e. *g* in *z'*, v. p. 99. not.; germ. vet. *LUCH* vellere, *ar-liuhhan* evellere, v. Graff. II. 137.; lat. *lúgeo* = Caus. vel cl. 10. रोजयामि (gr. comp. §. 109^a). 6.); gr. *λυγρός*, *ο-ΡΥΓ*, *ὀ-ρῦσσω*, *ἔ-ρुγμα*, *ὀ-ρुκτῆ*, *ὀρु-χῆ*, praefixâ vocali, sicut in *ὄνομα*, *ὀφρῦς*, *ἔ-λαχῦς* etc.)

c. अत्र *i. q. simpl.* HID. 1. 12.: अत्ररुज्य ... गुल्मान्.

c. आ *A. id.* MAH. 2. 2113.: विषाण्डु गौर इव मदात् स्वयम् आरुजते ऽत्मनः.

c. आ praef. सम् *id.* MAH. 4. 1082.

c. वि diffringere. SAK. 24. 16.: धर्मारण्यं विरुजति गजः.

2. रुज् *f.* (N. रुक्, r. रुज्) morbus, aegritudo. UR. 42. 4.

रुजा *f.* (r. रुज् s. आ) *id.* SA. 5. 68. 81.

1. रुद् 1. *A.* (प्रतिघाते *κ.* दीप्तिप्रतिहतयोः *ν.*) arcere, avertere; splendere. Cf. 2. रुद्, 2. लुद्.

2. रुद् 10. *F.* (रुपि *κ.* रुपि द्युतौ *ν.*) irasci (cf. रूप); splendere (cf. रुच्).

1. रुद् 1. *P.* (उपघाते) ferire, occidere, perturbare.

2. रुद् 1. *A.* (प्रतिघाते) arcere, avertere. Cf. 1. रुद्.

रुणद् 1. *P.* (स्तेये; scribitur रुद्, gr. 110^a.) furari. Cf. रुण्ड्, लुण्ड्, लुण्ड्.

रुणद् 1. *P.* (गत्यालस्यस्तेयद्योटे) ire; pigrum esse; furari; claudicare.

रुण्ड् 1. *P.* furari. *F.* रुण्ड्.

रुद् 2. *P.* interdum *A.* (anom. v. gr. 354.) Praet. mltf. अरोदिपम् et अरुदम्. Flere. N. 11. 14.: क्रोशति रोदिति; 16. 34.: रुदिते भृशम्; BR. 3. 20.: रुडुस् त्रयः; MAH. 3. 593.: मा रोदोः; R. Schl. I. 46. 20.: मा रुदो मा रुदः; II. 52. 19.: रुदो. — *Etiam* cl. 6. *P.*, *A.* BR. 3. 22.: मा पिता रुद; MAH. 1. 5597.: शोचेतच रुदेतच. — *Trans.* *deffere*, *c. acc.* BHATT. 5. 5.: अरोदीत् सा भ्रातरौ. — *Intens.* valde flere. BR. 3. 2.: किम् एवम् भृशडः खार्ति रोरुद्येयाम्; 1. 4.: रोरुद्यमानांश्च तान् दृष्ट्वा. (Cf. *रु* lat. *rudo*, germ. vet. *RUZ* flere, — *riuzu*, *róz*, *rozumês*; lith. *raudojū* lamentor et slav. *rydajú* fleo = Caus. रोदयामि, v. gr. comp. 505. 506.

- c. अनु *i. q. simpl.* RAM. II. 55. 21.: अनुरुदन्ति; NALOD. 3. 32.: अनुरोद.
- c. प्र *id.* N. 17. 31. 22. 30.: प्ररुदित flens. BR. 3. 21.: प्ररुदितान् सर्वान् निशम्य.
- रुद्र *m.* (r. रुद्र s. र) 1) cognomen *Sivi*. 2) quidam ordo undecim Geniorum. IN. 5. 24. N. 10. 24.
1. रुध् 7. *P. A.* रुणद्धि रुन्धे. 1) impedire, praeccludere, retinere, obstruere. BH. 4. 29.: प्राणापानगती रुद्धा; RAGH. 7. 32.: ताम् उद्धन्तम् पथि भोजकन्यां हरोध राजन्यगणः; UR. 68. 1.: इदं रुणद्धि माम् पद्मम्. 2) arcere. R. Schl. I. 28. 22.: यक्षीम् अशमवर्षाभिवर्षिणीम् ... हरोध स सायकैः. 3) includere. MAN. 9. 12.: गृहे रुद्धाः. Obsidere. MAH. 3. 638.: अरुन्धत् तां (पुरीं) सुडुष्टात्मा सर्वतः. (De formâ अरुन्धत् pro अरुणत् v. gramm. min. ed. 2. §. 341^b). — *Caus.* includi jubere. RAGH. 12. 71.: लङ्कां रोधयामास पिङ्गलैः (वानरैः). — (Fortasse hib. *rundha* «secret, mysterious» a रुन्ध्, sicut lat. *arcanus* ab *arcendo*; *rundhachd* «secrecy», *ruindi-amhar* «a mystery, a dark secret», *ruine* «secrecy» abjecto *d*; goth. *runa* mysterium. Germ. vet. *rúnén* susurrare - nostrum *raunen* - *rúnazjan* mussitare ad *r* sonare referri possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *rudens*, Röm. Lautlehre p. 223.
- c. अनु impedire, retinere. SAK. 151. 1.: अयम् अनुरुध्यमानस् तापसीभ्याम् ... बालः.
- c. अभि perturbare. SAK. 33. 3.: यथाच सैनिकास् तपोवनन् ना भिरुन्धन्ति.
- c. अव impedire, cohibere, refrenare. R. Schl. II. 30. 9.: यस्यचा र्थे अवरुध्यसे; MAN. 8. 236. — *Intens.* R. Schl. II. 58. 20.: मा स्मै नम् अवरोरुधः.
- c. आ *id.* BHATT. 17. 49.: बन्धुता शुचम् आरुणत्. — *Caus.* impedire, incommodare, molestum esse, perturbare. R. Schl. II. 96. 40.: काकेना रोध्यमानान् तां रामो वाहसत्.
- c. उप impedire, incommodare, perturbare. MAN. 8. 348.: धर्मो यत्रो परुध्यते; RAM. Schl. II. 36. 14.: अनार्ये कृत्यम् आरुद्धं किन् न पूर्वम् उपारुधः; MAN. 7. 125.:

- उपरुध्या रिम्. Arcere, praeccludere. RAGH. 7. 36.: रेणुः ... उपरोध सूर्यम्.
- c. नि 1) impedire, retinere. UP. 34.: यावत् किञ्चिद् गता तावन् निरुद्धा सा पुरोधसा. 2) praeccludere, obstruere, *e. c. viam*. BHATT. 17. 49. 3) coërcere, refrenare, comprimere. HIT. 34. 1.: निजसौख्यन् निरुन्धानः; MAH. 3. 13633.: निरुध्यचेन्द्रियग्रामम्. 4) includere. MAN. 11. 1176.: विप्रदुष्टां स्त्रियम् भती निरुन्ध्याद् एकवेशमनि.
- c. नि praef. सम् retinere, inhibere, sistere. MAN. 8. 83.: सा सद्यः सन्निरोद्धव्या.
- c. प्रति impedire. MAN. 11. 11.
- c. वि impedire, retinere, prohibere. MAH. 2. 227.: कश्चित् पौरा न ... विरुध्यन्ते परैः क्रीताः; R. Schl. II. 36. 10.: स्वरश्चापि व्यरुध्यत. — विरुद्ध impeditus, prohibitus, vetitus. R. Schl. I. 7. 8.: परस्परेण विरुद्धाः; MAN. 7. 152.: परस्परविरुद्धानाम्; BH. 7. 11.: धर्मीविरुद्धो भूतेषु कामो ऽस्मि.
- c. सम् *i. q. simpl.* N. 13. 10.: मार्गं संरुध्य; SA. 5. 82.: माता संरुणद्धि माम्; MAH. 3. 13633.: मनः संरुध्य; MAN. 8. 235.: अजाविके तु संरुद्धे वृकैः (schol. परिवृते).
- c. अभि praef. सम् arcere. R. Schl. II. 14. 12.
2. रुध् 4. *A. interdum P.* (primitive Pass. praecedentis, v. gr. 492. annot.)
- c. अनु amare. DR. 4. 18.: पार्यान् ना 'नुरोडुन् त्वम् अर्हसि; MAH. 3. 13891.: दोषन् ना 'नुरुध्यते; N. 4. 10.: धर्मम् एवा 'नुरुध्यन्ति; MAH. 4. 492.: भर्तारम् अनुरुध्यन्त्यः.
- रुधिर *n.* (r. रुह् crescere - servato primitivo ध् pro ह्, v. gr. 315. et cf. रोहित ruber - suff. इर्) sanguis. H. 2. 11. (रुधिर *n.* a perdito *Adj.* रुधिर ruber, cf. रोहित e रोधित, gr. *ῥ-ρῦ-ῥός*, lat. *ruber*, cujus *b* pro *f* - v. gr. comp. 18. - respondet sermo ध्, graeco ῥ, sicut in *fumus* = धूम, q. v.; radice etiam huc pertinent lat. *rufus*; lith. *raudà* color ruber, *raudónas* ruber, *ruddas* subruber, *rudis* rubigo, aerugo; slav. vet. *rd-je-ti* rubescere, *rysch-dj* *πυρρός*, *rschda* rubigo in segetibus (Miklosich p. 75);

russ. **рыжий** *ryschij* rufus, polon. *rusy* id.; island. vet. *raud-r* ruber, saxon. vet. *rod* id., german. vet. *rót*, nostrum *roth*; hib. *ruadh* «red, reddish, Welsh rhydh»; *ruaid* id.; *ruaidhim* «I redden».)

रुप् 4. P. (व्याकुलत्वे क. विमोहे ऋ.) perturbari, conturbari, mentis errore affici.

रुम् (ut videtur, a r. रु per redupl.) capreae genus (Wils.: *A kind of a deer*). DR. 4. 15.

रुष् 6. P. (हिंसायाम् क. हिंसे ऋ.) ferire, laedere, occidere, (cf. रुष, रिष्) — रुशत् *in dial. Véd.* rutilans. RIGV. 58.4.62. s. 113.2. (cf. रुच्).

1. **रुष्** 1. et 4. P. ferire, laedere, occidere. Cf. रुष्.

2. **रुष्** 4. et 10. P. irasci. रुष्ट iratus. SRINGARA-T. 7.; रुषित *id.* MAN. 9. 83.; रोषित *id.* H. 1. 12. (Cf. gr. *λύσσα, λυσσάω, λυσσαίνω*.)

3. **रुष्** f. (Nom. रुह्, r. रुष्) ira, furor. N. 11. 37.

रुह् 1. P. 1) prodire, nasci, crescere. MAN. 9. 36.: यादृशन् तू ष्यते वीजञ् चेत्रे ... तादृग रोहति तत् तस्मिन् वीजम्; MAH. 3. 12855.: नचा षि सर्ववीजानि सम्यग् रोहन्ति. 2) adire, adipisci (v. p. 36. rad. इ). RIGV. 110. 6.: ऋभवो वाजम् अरुहन् दिवो रजः «Rihbues cibum nacti sunt coelestis mundi». — *Caus.* रोहयामि et रोपयामि (gr. 521. 6.) serere, plantare. MAH. 3. 13116.: प्रयन्ति सर्ववीजानि रोप्यमाणानि; R. Schl. II. 80. 7.: अवृक्षेषु च देशेषु केचिद् वृक्षान् अरोपयन्. (रुह् mutilatum est e रुध् sicut वृह् crescere ex idem valente वृध्; v. रुधिर et gr. 315. — Cum primitivā formā रुध् cf. ऋध् i. e. अर्ध् crescere; goth. *LUD* crescere, *liudith* crescit = रोहति pro रोधति, *iu* = ओ i. e. अ + उ debilitato *gunae* incremento *a* in *i* (v. gramm. comp. 27. 109⁹.) *lauths*, gen. *laudi-s* homo; germ. vet. *liut* populus, *liuti* homines (nostrum *Leute*), *sumarlot* virgulta, palmites (Grimm II. 21.), *ruota* pertica, virga, sax. vet. *ruoda*, anglo-sax. *rod* (Graff. II. 491.); slav. vet. *rod-i-ti* parere, generare = *Caus.* रोहयितुम् e रोधयितुम्, *na-rod* populus (Miklosich p. 74.); scot.

ros semen, *rosach* semine abundans; hib. *rosan* «a shrub»; *rud* «a wood, a forest»; *ruadh* «strength, power, value», Adj. «strong, valiant»; *romho* «very much, great», *romhoide* «greatness, excess»; *ruidh* «running, a race»; *roid* «a race»; *ruaidhneach* «hair» v. रोमन्. *Laidir* «strong, stout», *laidireacht, laidireas* «strength»; lat. *rób-ur*, ubi *b* = ध् sicut in *ruber* = रुधिर q. v. et gr. *ῥώ-μη, ῥώ-νυμι* aut huc aut ad ऋध् pertinent, cf. Pott. I. 250., Benary «Römische Lautlehre» p. 218. Fortasse lat. *rūs, rūr-is* a crescendo dictum, mutato *d* in *r* vel in *s* deinde in *r*. Cum रुह् adire (अधिरुह्, आरुह् उपरुह् adscendere) cf. hib. *roidhim* «I run», *ruidh* «running».)

c. अधि P. A. adscendere. R. Schl. II. 83. 2.: अधिरुह्य ... रथान्; MAH. 3. 4095.: विमानञ्चा धिरोहति; 14943.: अधिरोहधम् ... इमान् रथान्. *Intrans.* evolare, subvolare, alis se levare, sublime petere. R. Schl. II. 95. 11.: द्विजा अधिरोहन्ति. — *Caus.* tollere, levare, elevare. RAGH. 11. 81. (v. आरुह् *Caus.*)

c. अप praef. वि *Caus.* privare c. *ablat.* MAH. 3. 1579.: जीविताद् व्यपरोपितः; 10246.: पुत्रान् अपापान् व्यपरोप्य राज्यात्.

c. अभि adscendere. R. Schl. I. 44. 3.: हिमवतः शृङ्गम् अभिरुह्य.

c. अव descendere. A. 2. 6.: रथाद् अवरोहः; 1. 4. — *Caus.* P. 1) facere ut alqs descendat. RAGH. 1. 54.: ताम् अवरोपयत् पत्नीं रथाद् अवततारच. 2) deferre, deorsum ferre, tollere. MAH. 4. 1318.: अवरोपय वृक्षाग्राद् धनुषि. 3) facere ut quis perdat, privare. MAN. 1. 82.: इतरेषु (युगेषु) आगमाद् धर्मः पादशस् त्व् अवरोपितः (schol. हीनः कृतः). — *Caus.* A. अवरोपये descendo (me descendere facio). DR. 3. 8.: विमुच्य वाहान् अवरोहयधम्.

c. अव praef. प्रति *Caus.* privare. MAH. 4. 536.: प्रत्यवरोपितः privatus.

c. आ P. A. adscendere, c. *acc. vel loc.* IN. 1. 11.: आरोहतु भवान् ... रथम्; 14.: देवलोकात् ... आरोहस्व; N. 13. 14.: वृक्षेषु आरुह्य; H. 3. 5.: आरुहे माम् मम श्रेणीम्;

- M.30.: तत्र ... आरुह्याः (*). Adire, adipisci. HIT. 10. 16.: संशयम् पुनरु आरुह्य; BH. 6.4.: योगारूढः — Caus. efficere ut quis adscendat; tollere, levare, collocare in aliquo loco. N.8. 19. 13. 52. IN. 2. 21. SA. 5. 62. DR. 8. 34. 9. 13. M. 31. . . .
- c. आ praef. अधि adscendere. MAH. 1. 6395.. Caus. efficere ut quis adscendat. R. Schl. II. 55. 16. . . .
- c. आ praef. अनु post aliquem ascendere. MAH. 2. 36.: अन्वारोहचा 'प्य एनम्.
- c. आ praef. अनु praef. सम् id. MAH. 1. 3818.: तत्रै 'नञ् चित्राग्निस्थम् माद्री समन्वारोह.
- c. आ praef. उप ascendere. MAH. 2. 37.: उपारूह्या 'र्जुनि-श्चा 'पि. Adire, adipisci. RAGH. 17. 30. . . .
- c. आ praef. प्र id. MAH. 3. 10594. . . .
- c. आ praef. सम् adscendere. N. 19. 20. Adire, adipisci. RAGH. 8. 15. . . .
- c. उप id. MAH. 2. 37. . . .
- c. प्र prodire, crescere. HIT. 14. 7.: तुषेणा 'पि परित्यक्ता न प्ररोहन्ति तण्डुलाः.
- c. प्रति Caus. facere ut quis iterum crescat. RAGH. 17. 42.: शत्रून् उद्धृत्य प्रतिरोपयन् (schol. शत्रून् उद्धृत्य उत्खाय प्रतिरोपयन् पुनः स्थापयन्).
- c. वि se dispandere, diffundere. BH. 15. 3.: अश्चत्थम् एनं सुविहृतमूलम् ... क्त्वा; RAGH. 2. 26.: विहृत-शष्प.
- c. सम् 1) crescere. BHATT. 11. 5. 2) se colligere, animum confirmare. संरूढ confirmatus, animo promptus. A. 11. 1. Caus. facere ut quis crescat, augeatur, progeniem habeat. SAK. 130. 1.: संरोपिते "त्मनि धर्मपत्नी मया त्यक्ता.
- रुह (r. रूह s. अ) crescens, in fine comp., v. तनूरुह, शि-रोरुह.
- रुह्नि m. (r. रूह s. वन्) arbor.

(*). आरुह est Imperat. et आरुह्यास् Potentialis praeter. multiformis formationis sextae respondentque formis graecis ut $\tau\upsilon\pi\epsilon$, $\tau\upsilon\pi\omicron\iota\omicron$; v. gramm. min. ed. 2. §. 381^b. et 374^b).

- रून् 10. P. (पारुह्ये; ut videtur, Denom. a रून् q. v.) horridum, asperum, durum esse.
- रून् (ut videtur, a रूह crescere) Adj. asper, horridus, immitis, durus, acerbus, austerus. H. 2. 6. BH. 17. 9. Subst. m. arbor. HEM. (Scribitur etiam रून्. Cf. germ. vet. *rāh*, nostrum *rauh*, anglo-sax. *ruh*, *rug*, *reoh*, angl. *rough*.)
- रूत् v. रूह et gr. §. 107^b).
- रूप 10. P. (ut videtur, Denom. a रूप forma) 1) formare. 2) gestibus exprimere, indicare, repraesentare, proponere, oculis subjicere. SAK. 7. 2.: रथवेगं रूपयति (v. नट्); UR. 21. 11. . . .
- c. नि 1) facere, perficere, peragere. MAN. 6. 38.: निरूप्ये 'ष्टिम्. 2) percipere, videre, animadvertere. HIT. 23. 3.: क्द्रुन् निरूप्य. 3) considerare, reputare, perpendere. HIT. 10. 3.: तन् निरूप्यताम्; 10. 17.: तन् निरूपयामि तावत्. 4) examinare, inquirere, explorare, investigare. HIT. 20. 15.: पक्षिभिरु इतस् ततो निरूपयद्विस् तरुकोटरे शावकास्थोनि प्राप्तानि; 90. 1.: अहम् अपि गत्वा किम् एतद् इति निरूपयामि. Pervestigare, perquirere, perscrutari. HIT. 68. 14.: कोटरे निरूप्यमाणे. 5) eligere, ausersehen. HIT. 41. 2.: अटवोरुडये ऽभिषेक्तुम् भवान् ... निरूपितः.
- c. वि (Denom. a विरूप deformis) deformare. HIT. 65. 1. R. Schl. I. 1. 44. . . .
- रूप n. (ut videtur, a r. रूह crescere, Caus. रूपयामि) 1) forma. H. 2. 5. 2) pulchritudo. SA. 2. 18. 3) natura, indoles.
- रूपतस् Adv. (a praec. s. तस्, v. gr. 652. suff. तस्) forma. N. 19. 32. . . .
- रूपवत् (a रूप s. वत्) formosus, pulcher. IN. 4. 12. . . .
- रूपिन् (a रूप s. इन्) id. SA. 1. 26. . . .
- रूप 1. P. ornare. IN. 5. 8.: दिव्यच्छन्दनरूपितौ ... स्तनौ.
- रे Interj. vituperationis. HIT. 10. 19. . . .
- रेक् 1. A. (शङ्कायाम्) suspicari; dubitare. . . .
- रेखा f. i. q. लेखा.

रञ् 1. 4. (दीप्तौ) 1) splendere (cf. राज्). 2) in dial. *Véd.* tremere. RIGV. 31. 3.: अरजेतं रोदसीः पृथिवी ... भिया ... रजेते; 80. 14.: जगच्च रजेते.

c. प्र tremere. RIGV. 38. 10.: अरजेन्त प्र मानुषाः.

रट् 1. P. (परिभाषणे क. याचे वाचि ष.) loqui; petere. (V. रट्).

रेणु m. f. pulvis. II. 4. 40.

रेतस् n. (r. रो s. तस् vel, secundum grammaticos, suff. अस्, radice auctâ adjecto त्, v. स्नातस्) semen virile. Cf.

रेत्र n. (r. रो s. त्र) id.

रेप् 1. 4. (शब्दे क. शब्दे गमने ष.) sonare; ire. Cf. रेभ्, रेव्.

रेफ 1) Adj. humilis, *TROP.* vilis, abjectus. AM. 2) *Subst. m.* nomen litterae र्.

रेव् 1. 4. i. q. रेव्.

रेम् 1. 4. (शब्दे) sonare. In dial. *Véd.* laudare. RIGV. 120. 6.: अहश्चिद् धि ररेभा "ध्विना वाम्; 105. 9.

Cf. रम्भ, रप, लम्भ, लप.

रेव् 1. 4. (प्रवे गतौ क. पुतौ व्रजे ष.) ire, natare. Cf. रिण्व्.

रेष् 1. 4. (अव्यक्तौ शब्दे क. ह्येषायाम् ष.) hinnire. Cf. ह्येष, ह्येष.

रै 1. P. latrare, allatrare, c. acc. RIGV. V. 55. 3.: स्तेनं रायः सारमेयः स्तोतन् इन्द्रस्य रायसि किम्. (v. Westerg.)

रै m. res, divitiae, opes. RIGV. 36. 12.: रायस् पूर्धि «opes, largire». (Nom. sg. रास्, lat. *res*, v. gr. comp. 137.)

रोग m. (r. रुञ् s. अ) morbus, aegritudo.

रोगिन् (a praec. s. इन्) aegrotus.

रोड् 1. P. (अनादरे) contemnere, spernere.

रोदन n. (r. रुद् s. अन्) fletus. Lass. 30. 7.

रोदस् n. 1) coelum. 2) terra. *Dual.* रोदसी coelum et terra. UR. 1. 4.

रोधस् n. (r. रुध् impedire s. अस्) ripa, litus.

रोधिन् (r. रुध् s. इन्) impediens. SAK. 21. 5.

रोपय् *Caus.* r. रुह्, gr. 521. 4.

रोमन् n. (ut mihi videtur, a r. रुह् crescere, abjecto, ह् suff.

मन्, cf. शिरोरुह्, तनूरुह्) pilus corporis. (Cf. लोमन्, hib. *romach* «hairy», *romachad* «hairiness», *roinfault* «hair-cloth»; *roin*, *roine* «hair fur», *roineach* «hairy, crinose».)

रोमन्ध m. ruminatio. SAK. 32. 15. (Cf. lat. *rumino*.)

रोरुह्य *Intens.* r. रुह्. BR. 1. 4. 3. 2.

रोप m. (r. रूप् s. अ) ira. II. 4. 48.

रोषित v. रूप्.

रोहिणो f. (r. रुह् s. इन् in fem.) astrum lunare (*), in *mythologia* una e *Dakshi* filiis et dei *Tschandri* (lunae) conjugibus. N. 16. 22.

रोहित (part. pass. *Caus. rad.* रुह् - e रुध् - suff. त) ruber. (V. रुधिर, लोहित)

रौट्, रौड् 1. P. i. q. रोड्.

रौद्र (a रुद्र *Sivus* s. अ) 1) ad *Sivum* pertinens, *Subst. neut.* nomen teli *Sivi*. A. 3. 50. 10. 42. 2) terribilis. H. 4. 46. N. 12. 20.

ल

लक् 10. P. लाकयामि i. q. रक्.

लञ् 10. P. 1) videre, conspicerere, animadvertere, observare. N. 3. 21.: कथम् असि न लक्षितः; 2. 7.: दु-

हित्ता मे ऽथ ना तिस्वस्ये 'व लक्ष्यते; 21. 34.; SA.

4. 8.: तिष्ठन्तीचा पि सावित्रो काष्ठभूते 'व लक्ष्यते;

N. 23. 2.: चरितान्य् अस्य लक्ष्य; SA. 5. 4.: अस्वस्थम्

इवचा "त्मानं लक्ष्ये; R. Schl. II. 63. 45.: लक्षयामास हृदये चिन्ताम्. 2) (Fortasse Denom. a लक्ष nota, signum) notare. MAH. 3. 14852.: अङ्कैर लक्षैश्च ताः (गाः)

(*) Wilson: *The fourth lunar asterism figured by a wheeled carriage and containing five stars, probably, α, β, γ, δ, ε.*

सर्वा लक्षयामास (Fortasse लक्ष e दक्ष pro दक्ष vel दृक्ष, cf. दृष्, fut. दृक्ष्यामि.)

c. आ i. q. simpl. sens. 1. A. 10. 19.: ते माम् आलक्ष्य दै-
तेयाः

c. आ praef. सम् id. MAH. 1. 5249.

c. उप id. N. 4. 27. SA. 5. 27. A. 4. 40.

c. उप praef. सम् id. MAH. 2. 1557.

c. वि id. H. 1. 51.

c. सम् id. RAGH. 1. 10.: हेमः संलक्ष्यते च्छ् अग्नौ वि-
शुद्धिः श्यामिका पि वा.

लक्ष n. (r. लक्ष s. अ) 1) nota, signum. MAH. 3. 14852.
2) numerus 100,000. HIT. 115. 4.

लक्षणा n. (r. लक्ष s. अन्न, v. euph. r. 9^d.) nota, signum.
N. 16. 27. 19. 13.

लक्ष्मन् n. (r. लक्ष s. मन्) nota, signum. SAK. 10. 14.

लक्ष्मण m. (f. लक्ष्मणी) grus indica. A. 9. 21.

लक्ष्मी f. (ut videtur, a लक्ष् splendere, adjectâ sibilante,
suff. म् in fem.) 1) *Lakschmia*, Dei *Wischnûs* uxor,
abundantiae et felicitatis dea. 2) felicitas. 3) pulchritu-
do, splendor. N. 12. 10. A. 4. 13. (Cf. lith. *laimė* dea fe-
licitatis.)

लक्ष्य (r. लक्ष s. य) 1) spectandus. 2) n. scopus.

लख् 1. P. ire; v. रख्.

1. लग् 1. P. (सङ्गे) adhaerere. लग्न; 1) adjunctus, ad-
haerens. HIT. 4.: यन् नवे भाजने लग्नः संस्का-
रो ना न्यथा भवेत्; 35. 12.: कोदाण्डाटनीलग्नं स्ना-
युवन्धङ्ग खादामि. 2) secutus (v. लग् praef. अनु).
Lass. 25. 6.: पृष्ठतो लग्नः; — *Subst. n. ortus signi Zo-*
diaci. Lass. 20. 8.: शुभे लग्ने; HIT. 97. 13. (Huc trahi
potest lat. *ligare*, nisi pertinet ad रङ्गु.)

c. अनु अनुलग्न secutus. Lass. 30. 10.: शब्दानुलग्नः
श्मशानभूमिङ् गतः.

2. लग् 10. P. लागयामि (स्वादापने) gustare, adipisci; v.
रक्.

लगुड m. fustis, baculus. HIT. 101. 8.

लग्न v. 1. लग् et लङ्ग.

लघयु Denom. (a लघु levis) levare. UR. 42. 4.: मनसिज-
रुजं सा ... रहसि लघयेत्; RAGH. 3. 35. 11. 62.

लघिमन् m. (a लघु s. इमन्, v. gr. 652. suff. इमन्) le-
vitas.

लघिष्ठ Superl. लघु (v. gr. min. ed. 2. 226.)

लघीयस् Compar. लघु (v. gr. min. ed. 2. 226.)

लघु (fem. लघु et लघ्वी, r. लङ्घ s. उ ejectâ nasali) levis.
N. 14. 8. (Gr. *ἐλαχύς* praefixâ vocali; v. gr. comp. 326.;
lat. *levis* e *leguis* ejecto *g*, adjecto *i*, v. p. 106. s. v. गुरु;
lith. *lengwa-s*, adjecto *a*, russ. *legkii*, adv. *legko*; germ.
vet. *liht*, anglo-sax. *leoht*, *liht*; hib. *lag* «weak, feeble,
faint», compar. *laige*; *lagudhadh* «diminution, weak-
ening», *laguighthe* «weakened, lessened»; *laghad* «few-
ness, weakness», *lagaighim* «I weaken, diminish, lessen»
v. लघयु; *laigidh*, *laigse*, *laigsinn* «weakness, debility,
infirmity»; *lugh* «little, swift, active», *lughad* «little-
ness».)

लङ्ख् 1. P. (scribitur लख्, gr. 110^d.) ire. Cf. लख्,
लिङ्ख्.

लङ् 1. P. (गतिखञ्जनयोः क. गतौ खञ्जने v.; scribitur
लग्, gr. 110^d.) ire, claudicare. Cf. रङ्ग.

1. लङ्घ् 1. P. (scribitur लघ्, gr. 110^d.) salire, insilire.
BHATT. 15. 32.: अन्ये (कपयः) शैलान् अल-
ङ्घिषुः (schol. आह्लाः); v. 2. लङ्घ् et cf. रङ्घ्, रङ्,
goth. *laika* salio; fortasse graec. *λαγώ* sicut scrt. शश
nostrum *Hase*, a saliendo dictum; v. Pott I. 232.)

2. लङ्घ् 10. P. interdum a. transsilire, transgredi. MAH. 3.
11173.: ना 'स्ति शक्तिर ममो 'त्यातुम् ... लङ्-
यित्वा प्रयाहि माम्; 11174.: तम् ... न लङ्घये; 11178.:
सागरः प्रवगेन्द्रेण क्रमेणै 'केन लङ्घितः. *रणो*. UR.
36. 7. infr.: येन मम त्वयो 'पदेशो लङ्घितः; MAN. 5.
151.: तम् (पतिम्) शुश्रूषेत जीवन्तं संस्थितञ्च न
लङ्घयेत् «mortuum non transgrediatur» (novo matrimo-
nio), cf. Br. 2. 34.; aliter Kullükabhatts hoc praecep-
tum explicat: मृतञ्च ना 'तिक्रामेद् व्यभिचारेण तदो-
यश्चाजतर्पणादिविरहितया पारलौकिककृत्यखण्डने-
नच); MAN. 8. 371.: भर्तारं लङ्घयेद् या तु स्त्री (schol.

या स्त्री ... पतिम् पुरुषान्तरोपगमनात् लङ्गयेत्.)
c. अभि transsilire. MAN. 4. 54.

c. अत्र कालम् अत्र^o tempus transigere. GHAT. 7.

c. त्रि transgredi, peccare. RAGH. 9. 741. Relinquere, ab-
jicere. RAGH. 3. 4.: अभिलाषि ... तथाविधे मनो ब्र-
न्धा न्यरसान् विलङ्गय (schol. त्यक्त्वा).

लङ्गन n. (r. लङ्गव् s. अत्र) 1) transgressio. BR. 2. 34.
2) contentio, repudiatio, rejectio. UR. 3. 3. 15.

लङ्ग 1. P. लङ्गामि (लङ्गणे) notare; v. लाङ्ग.

1. लङ्ग 6. A. erubescere, pudere. V. लङ्ग et cf. लङ्ग, रङ्ग.

2. लङ्ग 1. P. (भर्त्सने) minari; deridere. V. लङ्ग.

लङ्ग 6. P. A. (scribitur लङ्ग, gr. 110^b.) erubescere, pu-
dere. DR. 5. 2.: महारथान् अतिब्रुवन् मूढ न ल-
ङ्गसे कथम्; MAN. 12. 35. 37.: लङ्गति; MAH. 3. 13837.:

लङ्गन्ति. — Part. pass. लङ्गन् et लङ्गित pudore af-
fectus, pudibundus. V. 1. लङ्ग.

c. त्रि id. MAH. 3. 2217.: विलङ्गमाना.

c. सम id. R. Schl. II. 55. 16.: संलङ्गमाना.

लङ्गा f. (r. लङ्ग s. आ) pudor. IN. 5. 36.

लङ्गावत् (a praec. s. वत्) pudore affectus, pudibundus.
N. 3. 18.

1. लङ्ग 1. P. (भर्त्सने, scribitur लङ्ग, gr. 110^a.) i. q. 2. लङ्ग.

2. लङ्ग 10. P. (भानिकेतनहिंसाबलदानेषु क. भाषट्टा-
र्थे V.; scribitur लङ्ग, gr. 110^a.) splendere; habi-
tare; laedere, occidere; robustum esse; dare; loqui.

3. लङ्ग 10. P. (भासने) splendere.

लङ्ग 1. P. (बाल्ये क. बाल्योक्तौ V.) puerilem esse; puerili-
ter, inepte loqui.

1. लङ्ग 1. P. (विलासे) ludere, jocari. Cf. लल.

2. लङ्ग 10. P. लङ्गामि (आक्षेपे क. क्षेपे V.) jacere, conjici-
cere, dejicere, prosternere. V. लाङ्ग, लण्ड.

3. लङ्ग 10. P. लङ्गामि (दिल्लेन्मथने क.) linguam exse-
rere.

4. लङ्ग 10. P. लाङ्गामि (उपसेवायाम् क. उपसेवने V.)
colere, venerari; ministrare. Cf. लल.

5. लङ्ग 10. A. लाङ्गये (वीप्सायाम् क. वीप्से V.) desiderare,
optare.

1. लाङ्ग 1. et 10. A. (उत्क्षेपे) extollere, in altum tollere.
V. श्रीलाङ्ग.

2. लाङ्ग 1. et 10. P. (भाषणे क. भाषे V.) loqui.

लता f. planta repens. H. 4. 23.

लप् 1. P. 1) loqui. GITA-G. 1. 41.: लपितुङ्ग किम् अपि
श्रुतिमूले. 2) queri, lamentari. NALOD. 3. 27.: ललाप

(schol. विललाप). — Intens. queri, lamentari. MAH. 3.

10200.: लालप्यै व सकरुणम्; R. Schl. II. 75. 45.: ला-

लप्यमानस्य ... मुङ्गमुङ्ग निःश्वसतश्च धर्मं सा तस्य

शोकेन जगाम रात्रिः; MAH. 1. 968.: लालप्यतस् तस्य

भार्यार्थं दुःखितस्य च (लालप्यतस् pro लालप्यमानस्य,

v. gr. 597.); 1. 4168. 6557. 8449. (Cf. रप्, hib. labhram

«I say, speak», labhradh «speech, speaking, discourse»;

lat. loquor, mutato p in qu sicut e. c. in quinque = पञ्च;

lā-mentum, gr. λάλος, λαλέω per redupl., abjectā radi-

cis litterā finali; lith. lēpju jubeo. Huc etiam pertinere

videntur nonnullae quae labium vel lambere significant

voces: lith. lupa labium, russ. ruba, pers. leb, lat. labium,

labrum, lambo; anglo-sax. lapie lambo, germ. vet. laffu

lambo, lefs labium; v. लपन.)

c. अप recusare, denegare. R. Schl. II. 75. 24.: यद्दक्षि-
णाम्.

c. आ loqui, alloqui. DR. 3. 3.: अण्ये कथम् एकम् एका
त्वाम् आलपेयम्.

c. प्र 1) loqui. BH. 5. 9. 2) blaterare, garrere. SAK. 32. 3.:

प्रलपत्य एष वैधेयः. 3) lamentari. R. Schl. II. 64. 1.

4) cum lamentatione alloqui aliquem, c. acc. MAH. 2.

2339.: ताम् ... प्रलपन्तीं स्म पाण्डवान् दुःशासनः

सभामध्ये विचकर्ष.

c. त्रि queri, lamentari. H. 1. 28.: शोकपरीतात्मा विल-

लाप. ATM. N. 21. 16.: एवं विलपमाना. Trans. 1) cum

lamentatione eloqui aliquid. MAH. 2. 2343.: पतिता वि-

ललापे दम्; N. 13. 43.: एवमादीनि ... विलप्य व-

राङ्गना प्रलापानि. 2) lamentari, deplorare aliquem.
R. Schl. I. 1.33.: विलपन सुतम्.

लपन *n.* (र. लपु *s.* अन्न) os, oris. AM.

लब्ध *v.* लभ् (gr. 83.).

लभ् 1. *A. interdum P.* adipisci, obtinere. BH. 4.39.: ज्ञानं लभते; 11.33.: यशो लभस्व; SA. 5.31.: स्वम् एव राज्यं लभतां स पार्थिवः; IN. 3.9.: ना लभच इर्मि; 5.59.: मुदम् परमिकां लेभे; R. Schl. I. 10.10.: लप्स्यते च ततः कामम् ऋषिपुत्रात्; 15.14.: तासु त्वम् लप्स्यसे पुत्रान्. Concipere गर्भम् foetum. MAH. 3. 10496.: सर्वाश्च गर्भान् अलभन्. — *Caus.* लम्भयामि (gr. min. ed. 2. 471.5.) facere ut quis adipiscatur, dare, inde tradere, *c. acc. pers. et rei.* RAGH. 18.8.: पुत्रम् ... दमां लम्भयित्वा; MAH. 2.1529.: देहभेदञ्च लम्भितः. — *Desid.* लिप्स् (gr. 552.) obtinere cupere. MAN. 7.99.: अलब्धश्चैव लिप्सेत लब्धं रक्षेत्. (Cf. रभ्, gr. ΛΑΒ, λαμβάνω, quod inserta nasali convenit cum *Caus.* लम्भयामि et *Pass.* praet. multif. 3. p. अलम्भि; lith. *laba-s* bonus, *lōbis* «Hab' und Gut», boruss. vet. *labba-s* bonum, possessio = लाभ, Nom. लाभस्, *lab-s* bonus; *pal-lapsitwei*, *pal-laipsitwei* appetere, desiderare ad *Desid.* लिप्स् *e* लिप्स् referri potest; slav. *lov-i-ti* captare; hib. *lamh* manus, a sumendo dictum esse censeo, sicut gr. *χεῖρ* convenit cum हृ *i. e.* हरु sumere; *mh* = भ् sicut in *neamh* = नभस्, *v.* Pictet p. 50, 51.

c. अभि *Desid.* अभिलिप्सामि sumere, tollere cupio. MAH. 1.2940.: सा गच्छतु त्वरिता भूमिं वासस् तद् अभिलिप्सती.

c. आ 1) tangere. MAN. 11.202.: गाम् आलभ्य विष्णु-ध्यति. 2) occidere (?). SA. 5.99.: न जीविष्ये वरारोहे सत्येना त्मानम् आलभे. *V.* आलम्भ.

c. आ praef. उप 1) adipisci, obtinere. SAK. 14.13.: तत्त्वत एनाम् उपालप्स्ये. 2) vituperare, reprehendere. SA. 5.84.: मात्रा पित्राच ... उपालब्धः सुब्रह्मशश्चिरेणा गच्छसीति ह; RAGH. 7.41.

c. आ praef. सम् tangere, mulcere. R. Schl. I. 29.25.41. 23. II. 25.35.

c. उप 1) adipisci; concipere (utero). R. Schl. I. 15.25.: गर्भान् उपलेभिरे शुभान्. 2) percipere, animadyerte-re, videre, intelligere. N.8.3.: नलञ्च हृतसर्वस्वम् उपलभ्य; 11.35.

c. प्र decipere. N.14.5.13.15.

c. प्र praef. वि 1) *id.* SAK. 107.9. 2) violare. MAH. 3. 223.: स वै धर्मो विप्रलब्धः ... पापात्मभिः.

c. प्रति recuperare. MAH. 3.712.: प्रतिलभ्यच चेतनाम्.

लम्ब् 1. *A. interdum P.* (scribitur लब्, gr. 110²) labi, cadere, praecipitare, incidere. MAH. 1.1038.: तेन लम्बामहे गर्ते; 2.2187.: प्रपाते त्वं लम्बमानो न वेत्सि; 3.8555.: गर्तम् एतम् अनुप्राप्ता लम्बामः; R. Schl. II. 40.21.; DR. 6.18.: वृक्षाश्च लम्बन्ति तथैव भग्नाः. Occidere, *de sole*, R. Schl. I. 33.20.: लम्बमाने दिवाकरे; 65.34.: लम्बते रविमण्डलम्. — *V.* लम्बय्. (Cf. lat. *lābor*, *lābo*; lith. *rambūs*, *v.* praef. वि; *de remju*, *remjō-s* *v.* praef. अत्र.)

c. अत्र 1) *i. q. simpl.* MAH. 1.1035.: अत्रलम्बन्ते गर्ते; 4.1040.: सूर्ये अवलम्बति. 2) inniti, *c. acc.* UR. 8.16.: राजानम् अत्रलम्बते; R. Schl. II. 52.51.: त्वया त्व इदानीम् ... राजत्वम् अत्रलम्ब्यताम्; HIT. 32.17.: येन ... नैराश्यम् अत्रलम्बितम्. Prehendere. RAGH. 7.9.: हस्तेन तस्याव् अत्रलम्ब्य वासः (schol. गृही-त्वा). — *Caus.* fulcire, sustentare, sustinere. UR. 33.3. infr. बुभुक्षितस्य मे जीवितम् अत्रलम्बयतु भवान्. (Cf. lith. *remju* fulcio, *remjō-s* innitor, *ramtis*, *ramstis* fulcrum.)

c. अत्र praef. सम् fulcire. MAH. 3.10988.: ब्राह्म्याम् ... ऊह समवलम्बत.

c. आ 1) fulcire. MAH. 3.10989.: आलम्बमाना सहिताव् ऊह. 2)prehendere. BHATT. 14.95.: आललम्बे महास्त्राणि (schol. G. गृहीतवान्, BH. जग्राह).

c. आ praef. सम् 1) inniti, morari. HIT. 44.9.: जनपदे लक्ष्मी समालम्बताम्. 2)prehendere. BHATT. 11.1.: समाललम्बे (*Pass.*) ... पद्मैः प्रहासः.

c. उत् उद्यम्बित erectus. MR. 68.3.

c. उत् praef. सम् समुद्यम्बित *id.* MR. 68.10.

- c. वि cunctari. N. 20.16.: ना 'यङ् कालो विलम्बितुम्.
(Cf. lith. *rambus piger*.)
- लम्ब (r. लम्ब s. अ) *amplus, magnus, longus, latus, turgidus*. H. 2. 3.
- लम्बजठर (BAH. e praec. et जठर venter) *turgidum ventrem habens*. H. 2. 3.
- लम्बय (Denom, a लम्ब, v. gr. 589.) *extendere*. RAGH. 6. 75.: को लम्बयेद् आहरणाय हस्तम् (schol. लम्बङ् कुर्यात्).
- लम्बस्फिच (BAH. e लम्ब et स्फिच clunis) *turgidas clunes habens*. H. 2. 3.
- लय 1. A. (गति) *ire*. Cf. रय, वय.
- लय m. (r. 2. ली s. अ) *domus, habitatio*. MED.
- लल 1. P. *interdum A. lascivire, ludere, hilarem esse, voluptate frui*. R. Schl. I. 9. 19.: ललमाना वराङ्गनाः; IN. 1. 27.: शिशुर यथा पितुर अङ्गे मुमुखं वर्तते ... तथा तवाङ्गे ललितं शैलराज मया प्रभो. — ललित *amoenus, gratus, suavis, venustus, pulcher*. Lass. 65. 16. 70. 2. 91. 14. SAK. 34. 15. MEGH. 33, 65. *Subst. n. venustas*. R. Schl. I. 9. 16. — ललितम् *Adv. pulchre, belle, suaviter*. DEV. 10. 27.: गन्धर्वा ललितञ् जगुः. — *Caus. exhilarare, gaudio afficere*. R. Schl. II. 47. 6.: यो नः सदा लालयति पिता पुत्रान् इवौ रसान्; 43. 15.; MAH. 2. 1797.
- ललन *lascivens, ludens, praesertim fem.* ललना. IN. 5. 6.
- ललाट n. *frons, frontis*. N. 19. 16.
- ललाम n. *decus, ornamentum*. SAK. 34. 7.
- ललित v. लल.
- लव m. (r. लु s. अ) *frustillum, particula, res minuta, paululum quiddam, praesertim in fine comp.* UR. 74. 10.: आमिपलवः 72. 13.: अपराधलवः MEGH. 21, 71, 91.
- लवण n. (r. लू s. अन, anomale mutato न् in ण) *sal*. V. sq.
- लवणाम्भस् n. (*aqua salsa, TATP. e लवण et अम्भस् aqua*) *mare salsum*. M. 40.
- लवणोद् m. (*aqua salsa, TATP. e लवण et उद् aqua*) *id.* AM.
- लवली f. *nomen plantae repentis*. UR. 84. 1.
- लशु 10. P. v. 2. लस्.
1. लप् 1. et 4. P. A. *desiderare, optare, appetere*. (Cf. लस्, लालस, gr. *λῶ, λῆμα, λῶϊων, λῶϊτερος, λῶϊστος, λιλαιόμαι*, v. Pott. I. 271.)
- c. अभि *id.* MAH. 1. 6580.: का ... कन्या ना भिलषेन् नाथम् भर्तारम्; IN. 5. 35.: चिराभिलषिता वीर ममाप्य एष मनोरथः; SA. 3. 13.: पूर्वम् एवा भिलषितः सम्बन्धो मे त्वया सह.
2. लष् 10. P. v. 2. लस्.
1. लस् 1. P. (*श्लेषणविलासयोः क. श्लिषिक्रोडे v.*) 1) *amplecti, ludere, jocari. Ut videtur, primitive se movere (v. Caus. et लस् praef. उत्).* 2) *radiare, lucere, splendere*. MAH. 3. 15533.: लसत्कौस्तुभभूषणः; NALOD. 1. 34.: क्षिप्रलसन्नालोकान् (schol. लसन्तो दीप्यमानाः); 46.: लसमानान् (schol. देदीप्यमानान्). — *Caus. लासयामि ludere, jocari facio; agito*. UR. 18. 4.: लताङ् कौन्दीञ्च लासयन् (वायुः). V. लालस et cf. लल, lat. *lascivus, lascivire*.
- c. उत् se movere; splendere. BHATT. 9. 86.: उल्लसत्कुसुमाम् पुण्यां हेमरत्नलताम् इव (schol. G'. चलत्पुष्पाम्, Bn. राजत्पुष्पाम्). — *Caus. exhilarare*. उल्लासित *exhilaratus*. उल्लासितम् *Adv. laete*. HIT. 21. 15.: तन् दृष्ट्वा उल्लासितम् ब्रूते.
- c. वि *ludere, jocari, se oblectare, praesertim ludo amatorio frui, c. instr.* HIT. 42. 9.: निर्दयम् आलिङ्ग्य पर्यङ्के तथा विललासः; GITA-G. 7. 13. 14. sq.: का पि मधुरिपुणा विलसति युवतिः. C. loc. GITA-G. 1. 38. sq.: हरिश् इह मुग्धबधूनिकरे विलासिनि विलसति. *Absol.* l. c. 11. 14.: इह विलस. 2) *splendere*. BHATT. 10. 68. — विलसित n. *splendor*. UR. 78. 15.: अचिरप्रभाविलसितैः.
2. लस्, लप्, लशु 10. P. लासयामि etc. (शिल्पयोगे) *artem exercere, manu operari*.
- ला 2. P. (दाने आदाने क. ग्रहे v.) 1) *dare*. 2) *sumere*. BHATT. 14. 92.: ललुः खड्गान्; 15. 53. (Cf. दा, रा.)
- लाक्षा f. *genus pigmenti rubri*. RITU-S. 1. 5.

लाख् 1. P. (शोषणालमर्थयोः) *arescere*; *ornare*. Cf. राख् p.288, ubi राख् pro राक् legendum.

लाघ् 1. A. i. q. राघ्.

लाघव n. (a लघु *levis* s. अ) *levitas*; *trop. contemptus*. BH. 2.35.

लाङ्गुल n. (ut videtur, a r. लङ्गु s. उल्ल) *cauda pilosa*. HIT. 26.5.76.6.

लाङ्गूल n. *id.* HIT. 51.16.

लाञ् 1. P. (भर्त्सने क. भर्त्सने भर्गे ष.) *minari*, *terrere*; *frigere*, *assare*, *torrere*.

लाञ्छ् 1. P. i. q. लच्छ्.

लाञ्छन n. (r. लाञ्छ् s. अन्न) *nota*, *signum*.

लाञ् 1. P. (scribitur लाञ्, gr. 110°.) i. q. लाञ्.

लाम् 10. P. (प्रेरणे क.) *mittere*.

लाम m. (r. लम् s. अ) 1) *adeptio*, *impetratio*. HIT. 4.3. 2) *lucrum*. N. 12.132. BH. 2.38. (P. लम्.)

लालस (a लालस् - *INTENS.* rad. लस् - s. अ) *desiderans*. IN. 5.1. N. 12.84.124.13.1.

लाल्ता f. *saliva*. RITU-S. 1.5.

लावण्य n. (a लवण *sal* s. य) 1) *salsitudo*. 2) *pulchritudo*, *venustas*. HIT. 31.20.63.15.

लिख् 1. 6. P. 1) *scarificare*, *leviter incidere*, *radere*, *scalpere*, (v. comp. c. उत्, प्र, वि). HIT. 43.15.: काकश्च तस्यो परि चङ्वा किमपि लिखतु. *Tangere*. BHATT. 15.22.: मूर्धा दिवम् इवा लेखीत् (schol. BH. स्पृष्टवान्; v. praef. उत्). 2) *scribere*. HIT. 4.4.: मित्रलाभः ... लिख्यते. 3) *delineare*, *pingere*. MAH. 2.731.: यो माम् भक्त्या लिखेत् कुड्ये. (Huc trahi posset lat. *ri-ma*, cf. रेखा pro लेखा.)

c. अभि *scribere*. UR. 24.12.: अभिलिख्य.

c. आ *delineare*, *pingere*. SA. 2.13.: चित्रे ऽपिचा "लिखत्य् अश्चान्.

c. उत् *scarificare*, *radere*. MAH. 3.374.: चरणेनो छिखन् महीम्. *Tangere*. N. 12.53.: खम् उछिखद्भिः ... शृङ्गशतैः.

c. प्र *scarificare*, *radere*. MAN. 4.55.: न ... प्रलिखेद् भूमिम्.

c. वि *id.* A. 3.49.: पृथिवीं विलिखंश् चरणैः; RAGH. 6. 15.: पादेन हैमं विलिलेख पीठम्.

लिङ्ख् 1. P. (scribitur लिख्, gr. 110°.) *ire*. P. राख्.

1. लिङ् 1. P. (गतौ, scribitur लिङ्, gr. 110°.) *ire*. P. राख्.

c. आ *amplecti*. HIT. 42.9.: निर्दयम् आलिङ्गय. — *ATM.* R. Schl. II. 64.30.: किन् नु ना "लिङ्गसे.

c. आ *praef. प्रति vicissim amplecti*. MR. 176.13.

c. आ *praef. सम् amplecti*. H. 4.20. BR. 2.36.

2. लिङ् 10. P. (चित्रोकरणे क. चित्रे ष.; scribitur लिङ्) *pingere*. Cf. लिख्.

लिङ्ग n. (r. लिङ्ग s. अ) 1) *signum*, *indicium*. N. 5.14. BH. 14.21. 2) *penis*. 3) *phallus*.

लिप् 6. P. A. लिम्पामि, लिम्पे (gr. 335.) *ungere*, *oblineare*, *contaminare*, *polluere*. BHATT. 19.11.: रम्यैश्च लिम्पेत (schol. विलेप्स्यथ) वर्णकैः; HIT. 21.14.: मांसासृग्लिप्तान्य् अस्थीनि. *PROP.* BH. 4.14.: न माङ्कर्मणि लिम्पन्ति; 5.10.: लिप्यते न स पापेन. (Cf. gr. *λίπος*, *λιπάζω*, *ἀ-λείφω*, lat. *li-no*, *li-mus*, *de-libuo*,

lith. *pri-lip-ti* adhaerere, *ankleben*, praes. *pri-limpù* =

प्रलिम्पामि; slav. *ljep-i-ti* glutinare; hib. *laib*, *laibe*

«mire, dirt, clay»; germ. vet. *lhn* gluten; Pottius I. 258.

huc trahit goth. *salbón* - *sa-lbón* - nostrum *salben*, ita

ut *sa* respondeat praep. सम् vel स et *lb* radici लिप्.

c. अनु i. q. *simpl.* HIT. 42.1.: राजपुत्रेण स्नातानुलिप्तेन; N. 16.13.: मलपङ्कानुलिप्ताङ्गीम्.

c. अत्र अवलिप्त *vanus*, *fastuosus*, *superbus*. BR. 1.11.19.

c. आ i. q. *simpl.* MAH. 2624.

c. उप *id.* MAH. 2.2625.: पांशूपलिप्तसर्वाङ्गः; BH. 13.32.

Caus. oblinendum curare. MAN. 3.206.

c. वि i. q. *simpl.* HIT. 128.12.

c. सम् *Caus. ungere*. MAH. 1.4950.: चन्दनेन ... समलेपयन्.

लिष् *Desid. rad. लम्* (gr. 552.).

1. लिष् 6. P. (गतौ क. गत्याम् ष.) *ire*.

2. लिष् 4. P. (अल्पोभावे क. तौक्ष्ण्ये ष.) *parvum*, *exiguum* esse. P. लेश. (Benfey huc trahit gr. *ὀ-λύγος*,

- lith. *lėsas* macer; cf. boruss. vet. *likuts* parvus; v. लेशः)
- लिङ्** 2. P. A. *lingere, lambere* (ल्लिङि, ल्लोढि v. gr. 102.).
 HIT. 28.13.: अस्थि निर्दशनः श्वे 'व जिङ्ख्या ले-
 ङि. — *Intens.* लेलिङ्, लेलिङ्य. MAH. 3.10394.: लेलि-
 ङिङ्ख्या; A. 10.43.: लेलिङ्गानैर् महानागैः; BH. 11.
 30.: लेलिङ्गसे ... लोकान् समग्रान् वदनैर् इवल-
 ङिः. — In dial. Véd. रिङ् pro लिङ्, RIGV. 22.14.: पयो
 विप्रा रिङ्गन्ति. (Cf. gr. AIX, *λέγω, λέγος, λέγα-
 वός*; hib. *lighim, im-lighim* «I lick»; lat. *lingo*; goth.
laigó *lingo* = Caus. लेह्यामि, v. gr. comp. 109⁹). 6.;
 lith. *lais'au* *lingo*, *liéz'uwis* *lingua*; slav. *ob-liđ-a-ti* *lin-
 gere*.)
- c. अत्र *i. q. simpl.* DR. 6.21.: पुरा सोमो ऽध्वरगो ऽवलि-
 ङ्यते शुना; MAH. 1.667.
- c. आ *id.* RAGH. 2.37.: सेनान्यम् आलीढम् इवा 'सुरा-
 ङ्घैः.
- c. परि *circumlambere, part. pass.* परिलीढ. R. Schl. II.
 61.16.
- c. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3.10653.
- c. सम् *praef.* परि *circumlambere.* MAH. 3.11500.: भीमः
 सृक्कणी परिसंलिङ्गन्.
- 1. ली** 1. P. (द्रवीकरणे *κ.* द्रावणे *ν.*) *liquefacere, solvere.*
 लीन *solutus, dirutus, exstinctus.* R. ed. Ser. II. 46.
 10.: लीनपुष्करपत्र. (Cf. 1. री, lith. *ly-ti* *pluere*, *lyj-a*
pluit (*γ = i*), *ly-tus* *pluvia*; slav. *li-ja-ti* *fundere*; hib.
leaghaim «I melt, thaw, dissolve» = ल्यामि *cum gh*
pro y; *leaghan* «liquor»; lat. *liqueo, liquo*.)
- c. आ *Pass.* *dissolvi, tabescere.* N. 11.14.: मुञ्ज् आली-
 यते भीता.
- c. प्र *Pass.* *dissolvi, perire, evanescere, mori.* BH. 8.18.:
 रात्र्यागमे प्रलयन्ते; MAN. 4.240.: एकः प्रजायते ज-
 न्तरु एकः प्रलीयते (schol. म्रियते); प्रलीन *mortuus.*
 BH. 14.15.
- c. वि *Pass. id. v. sq.*
- c. वि *praef.* प्र *Pass. id.* BH. 4.23.: कर्म समग्रम् प्रवि-
 लीयते; MAH. 1.6462.: फेनवत् प्रविलीयते.
- c. सम् *v. 2. ली.*
- 2. ली** 9. P. 4. A. *लिनामि* (gr. 385.) *adhaerere, inhaerere, in-
 sidere* (secundum *κ.* et *ν.* *amplecti*, श्लेषणे *κ.* श्लि-
 पि *ν.* cf. लिङ्ग) लीन *adjunctus, adhaerens, inhae-
 rens, insidens, morans.* BHATT. 2.19.: न पङ्कजन् तद्
 यद् अलीनपटपदम्; RAGH. 9.65.: कुञ्जलीनान् ...
 सिंहान्; MAH. 1.4310.4314.: ददृशुस् तत्र (आश्रमे)
 लीनांस् तांश् चौरान्.
- c. अभि *incumbere, inniti, c. acc.* MEGH. 37.: भुजतरुव-
 नम् ... अभिलीनः.
- c. नि 1) *considerare, c. acc. vel loc.* MAH. 3.10560.: ऊर्गं
 राज्ञः, समासाद्य, कपोतः श्येनज्ञाद् भयात् ... निलि-
 ल्ये; BHATT. 14.76.: निलिल्ये मूर्ध्नि गृध्रो ऽस्य. नि-
 लीन *insidens.* BHATT. 2.5.: पुष्पैः ... निलीनभृङ्गैः.
Incessus, habitatus. R. Schl. II. 46.3.: अरण्यानि ... नि-
 लीनानि मृगद्विजैः निलीयमान *sedens.* Ur 86. 4.
infr.: आश्रमपादपशिखरे निलीयमानः. 2) *procidere,
 procumbere.* MAH. 3.11109.: निलिल्युर् वनवासिनः
 समुत्पेतुः खगास् त्रस्ताः; 10975.: भीता वायोर् नि-
 लिल्ये; A. 6.13.: वित्रेसुश्च निलिल्युश्च भूतानि (*sic*
legendum pro विलिल्युश्च).
- c. नि *praef.* सम् *sedere.* MAH. 3.13654.: उपरिष्ठाच्च वृ-
 क्षस्य वलाका सन्वलीयत.
- c. सम् *morari, versari.* SU. 2.20.: संलीनम् अपि दुर्गेषु
 निन्यतुर् यमसादनम्.
- लीढ *v. लिङ्* (gr. 102.).
- लीला *f.* 1) *ludus, praesertim feminarum amore captarum.*
 MEGH. 36.66. SRINGARA-T. 1.8.9. 2) *derisus.* R. Schl.
 I. 62.13.
- लुञ्** 1. P. *evellere.* BHATT. 14.59.: केशान् लुलुञ्च. (Cf.
 रूप, लुप्; slav. *luc-i-ti* *separare*; goth. *raupja* *evello,
 nostrum raufe*.)
- c. अत्र *id.* MAH. 3.10760.: अत्रलुञ्च्य जटाम् एकाम्;
 10761.: अत्रलुञ्च्य पराम्.
- c. वि BHATT. 18.38.
- लुञ्** 10. P. (*scribitur लुञ्*; gr. 110⁹.) *i. q. 2. लञ्.*
- 1. लुट्** 1. et 4. P. *se volutare.* BHATT. 3.32.: लुट्यन् स-
 शोको भुवि; 18.11.: भूमौ लुट्यन्ति. *ν.* लुट्.

2. लुट् 1. A. i. q. 1. रुट्.
3. लुट् 10. P. (भाषार्थे क. भाषे V.) loqui. Cf. 2. रुट्, रुट्.
1. लुट् 6. P. se volutare. HIT. 123.18.: पतितः पृथिवी-
तले लुलोठः; 55.11.: मणिरु लुठति पादेषु. (V.
1. लुट् et cf. lib. liuth «I move, I hasten».)
2. लुट् 1. P. (उपघाते क. प्रतीघाते V.) ferire, occidere,
perturbare; arcere, avertere. Cf. रुट्.
3. लुट् 1. A. (प्रतीघाते) arcere, avertere. Cf. रुट्.
4. लुट् 10. P. furari. Cf. लुण्ट्, लुण्ट्, लुण्ट्.
1. लुट् 1. P. agitare, perturbare. Caus. id. MAH. 1.2833.:
तद् वनम्... लोडयामास दुप्यन्तः; R. Schl. II.
95.18.: मृगयुथलोडिताम्. Cf. 1. लुट्, 1. लुट्, लुल.
c. आ Caus. 1) agitare. MAH. 1.7921.: कामेना "लोडय-
ते मनः. 2) miscere. R. Schl. II. 48.24.: विषम् पिव-
ता "लोडय; MAH. 4. 689.: विषम् आलोडय पास्यामि;
v. sq.
- c. आ praef. सम् Caus. miscere. MAH. 3. 11477.: विषम्
एतत् समालोडय प्राशितन् त्वया.
2. लुट् 6. P. (संवृतौ क. शिलाषि V.) tegere; amplecti.
1. लुण्ट् 1. P. (स्तेये क. हनुतौ V.; scribitur लुट्, gr. 110^a.)
furari. Cf. रुण्ट्, लुण्ट्, 4. लुट्.
2. लुण्ट् 1. et 10. P. (स्तेये क. अत्रक्षाचौर्ये V.) furari; sper-
nere, despiciere. V. 1. लुण्ट्.
- लुण्ट् 1. P. (scribitur लुट्, gr. 110^a.) i. q. रुण्ट्.
- लुण्ट् 10. P. (चौर्ये) furari. V. 1. लुण्ट्.
- लुण्ट् 1. P. हिंसासङ्कलेशयोः; scribitur लुथ्, gr. 110^a.)
ferire, laedere, occidere; dolore afficere.
1. लुप् 6. P. A. लुम्पामि, लुम्पे (gr. 335.). Findere, rum-
pere, interrumpere, irrumperere, conturbare, perde-
re, destruere. MAH. 1. 5560.: लोकान् विश्वासयित्वै
'व ततो लुम्पेद् यथा वृकः; HIT. 113.3.: स्वामिनां
लोभम् इच्छामि; MAH. 2. 189.: तस्य व्रतन् न लुप्यते;
9. 211.: तस्य भागो न लुप्यते; BR. 2. 15.: बाले ऽस्मिन्
अनाथे ... सर्वतो लुप्ते; BH. 1. 42. — Caus. laedere,

violare, turbare. MAN. 8. 16.: धर्मन् न लोपयेत्; R.
Schl. II. 35. 9. — Cum abl. avertere. RAGH. 12. 9.: स-
त्याद् गुरुम् अलोपयन्. (Cf. lat. *rumpo*, *ruptus* =
लुप्तम्; lith. *luppù* glubo, cutem, pellem detraho; russ.
luplju id.; polon. *tup-a-ć* scindere, *tupiez'* praeda, rapina
(v. लोपत्र); slav. *lom-i-ti* frangere; goth. *raubó* rapio,
raupja evello (v. लुञ्च) = Caus. रोपयामि; fortasse
etiam lat. *rapio* ad Caus. referendum est, abjecto poste-
riore diphthongi ओ elemento; gr. *λέπω*; hib. *reubaim*
«I tear, lacerate», *reuban* «plundering, destroying, rob-
bery»; *lomaim* «I shear, shave, make bare» = लुम्पामि
ejecto प.)

c. अत्र irrumperere. MAN. 7. 106.: वृकवच्चा 'वलुम्पेत.
c. प्र disturbare, destruere. MAH. 1. 7750.: ब्राह्मणस्य ...
हविर ध्वङ्गैः प्रलुप्यते.
c. प्र praef. वि perturbare, disturbare, destruere. MAN. 3.
225.: तद् (अन्नम्) विप्रलुम्पन्त्य अमुराः.
c. वि id. MAN. 3. 204.: रक्षांसि हि विलुम्पन्ति आद्यम्
आरक्षवर्जितम्; R. Schl. I. 20. 3.: तस्य यज्ञो हि रक्षो-
भिस् तदा विलुलुपे; II. 64. 63.: स्मृतिर मम विलु-
प्यते. — Caus. id. MAH. 1. 7752. Exstinguere. MAH. 1.
5233.: तेन (वायुना) तत्र प्रदीपः स दीप्यमानो वि-
लोपितः.

2. लुप् 4. P. i. q. रूप 4. P.
लुब्ध v. लुभ् (gr. 83.).
लुब्धक m. (a praec. s. क) venator. N. 11. 33.
1. लुभ् 4. P. cupere, desiderare. लुब्ध cupidus, avidus.
HIT. 10. 2.: तण्डुलकणालुब्धान् कपोतान्;
BH. 18. 27. — Caus. pellicere, excitare. R. Schl. I. 64. 8.:
लोभयामास तल्लिता विश्वामित्रम्; 12.: यन् माम्
लोभयसे रम्भे. (Cf. lith. *lúbju* appeto, concupisco, *prae-*
sertim nuptias; slav. *liub-i-ti* amare; germ. vet. *liubiu* amo
= Caus. लोभयामि, *liub* carus, dilectus, *liubi* amor; lat.
lubet, *libet*, *libido*.)
c. प्र i. q. simpl. MAN. 9. 20.: प्रलुभे. Caus. pellicere.
Su. 1. 12.: रत्नैः प्रलोभयामासुः स्त्रीभिश्चो भौः.
c. वि Caus. pellicere, excitare. RAGH. 19. 10.: अङ्गनासु

तम् अधिकं व्यलोभयन्. Concitare in iram; DR. 4. 24.: विलोभयामास परं वाक्यैश्च वाक्यानि योजयती. Delectare. R. Schl. II. 94. 1.: स्वञ्च चित्तं विलोभयन्.

2. लुम् 6. P. perturbare. Part. pass. लुभित. Cf. लुप्.

c. वि id. BHATT. 9.40.: विलुभितं वातैः केशरम्.

लुम् 1. et 10. P. (अर्दने; scribitur लुब्) vexare.

लुल् 1. P. agitare, perturbare. R. Schl. II. 42. 29.: बभूव लुलितम् मनः; 65.18.: शोकाश्चलुलितानना. Cf.

लुङ्.

लुप् 1. P. (स्तेये P.) furari. (Cf. लुष्, मुष्.)

लुह् 1. P. (गार्ध्ये) desiderare, appetere. (Cf. 1. लुम् et v. gr. 104.)

लू 9. P. A. लुनामि, लुने (v. gr. 385.) findere, abscindere, desecare, evellere. RAGH. 3.59.: पतत्रिणा शरासन-
ज्याम् अलुनात्; DR. 5.6.: सिंहस्य पद्माणि मुखात् लुनासि. BHATT. 9.80.: नासाम् ... लुलाव. — Part. pass. लून. R. Schl. I. 55. 10.: लूनपत्न इव द्विजः. (Cf. लुप्, gr. λύω, lat. so-vo, so-lū-tum = संलू; goth. LUS (fra-liusa perdo, laus, lusum) adjecta sibilante; lausja solvo; lith. lauju desino, cesso = Caus. लावयामि; slav. ro-a-ti evellere, runo, gen. runes-e vellus, v. Miklosich p. 75.; rus -i-ti evertere.)

लून v. लू.

लूप् 10. P. (वधे स्तेये P.) occidere; furari. (Cf. लुष्, मुष्, लू.)

लोख n. (r. लिख् s. अ) epistola. UR. 24.5. infr.

लोखा f. (r. लिख् s. अ in fem.) linea, virga. IN. 5.15.

लोप् 1. A. (गमने) ire.

लोप m. (r. लिप् s. अ) unguentum.

लोपन n. (r. लिप् s. अ) id. Lass. 11.2.

लेश m. (r. लिश् s. अ) particula, res minuta, parva. AM. (= लव q. v.) in fine comp. MEGH. 105.: अश्रुलेशाः. (P. लिश्.)

लोक 1. A. videre. 10. P. (भाषार्थे K. दीप्तौ P.) loqui; splendere. (Cf. लोच्, रुच्, lith. laukiu exspecto;

lett. lük-ó-t (luhkoht) videre; germ. vet. lógén, luogén videre; angl. look; v. रुच्.)

c. अत्र 1. A. et 10. P. videre, conspicerere, aspicere, intueri. HIT. 10.1.: तांस् तण्डुलकणान् अत्रलोकयामास; 85. 15.: उर्ध्वम् अत्रलोकते; 22.2.: मृगम् अनागतम् अत्रलोक्य; 120.16.: चक्रवाकसदृशश्च मन्त्री न क्वा 'प्य अत्रलोक्यते.

c. अत्र praef. सम् 10. P. inspicere, perlustrare. HIT. 106. 1.: योधान् समत्रलोकयेत्.

c. आ 1. A. et 10. P. intueri, aspicere, inspicere, conspice-
re, spectare, contemplari. N. 9.5.: पुष्करम् आलोक्य; DR. 1.14.: माम् एवा "लोक्य सुन्दरो भजेत्; RAGH. 14.29.: आलोकयिष्यन् मुदिताम् अयोध्याम् प्रासा-
दम् ... आरुरोह; BHATT. 2.24.: आलुलोके ... तपोव-
नम्; MAH. 3.11024.: वनान्य उपवनानिच आलोक-
यन्तस् ते जग्मुः.

c. आ praef. सम् id. MAH. 2.775.3. 16850.

c. वि 1) videre, conspicerere, spectare, contemplari. RAGH. 2.11.: अस्य ... विलोकयन्त्यो वपुः ... हरिष्यः. 10. A. R. Schl. I. 44.19.: व्यलोकयन्त ते तत्र गगनाद् गाङ् गतान् नदीम्. 2) ultra aliquid prospicere. MAN. 8. 239.: वृतिन् तत्र प्रकुर्वीत याम् उष्ट्रे न विलोकयेत्.

c. वि praef. प्र prospicere. R. Schl. I. 9.59.: सर्वतः प्रवि-
लोकयन्.

लोक m. (r. लोक s. अ) 1) mundus. IN. 1.14. H. 1.36. BR. 1.14. SU. 1.25. 2) in plur. vel initio comp. homines. Lass. 1.2.12.13. (Cf. lat. locus, lith. laukas campus.)

लोच् 1. A. videre. 10. P. (भाषार्थे K. भासे P.) loqui; lu-
cere. (Cf. लोक् unde लोच् mutata gutturali in lab.)

c. आ 1) videre, conspicerere. MAH. 2.617.: आलोच्य गि-
रिमुष्यन् तम्. 2) considerare, reputare, cogitare. HIT. 10.10.: लोभाकृष्टेन कीनचित् पान्थेना "लोचितम्; 14.17. et 91.19.: इत्य् आलोच्य.

लोचन n. (r. लोच् s. अ) oculus. MEGH. 28. RAGH. 3.41. H. 2.36.

लोट् 1. P. (उन्मादे) mente captum esse; v. लोङ्, लौङ्.

लोड् 1. P. i. q. लोड्.

लोध्र *m.* (pro रोध्र, a primitivâ formâ radicis रुह् crescere q. v. suff. र्) nomen arboris. N. 12. 4.

लोपत्र *n.* (r. लुप् s. त्र) raptum, rapina. MAH. 1. 4309.

लोभ *m.* (r. लुभ् cupere s. अ) cupiditas, aviditas. DR. 7. 13. A. 4. 49.

लोभनीय (r. लुभ् s. अनीय) desiderandus, v. sq.

लोभनीयतमाकृति (BAH. e लोभनीयतम maxime desiderandus, amoenissimus et आकृति forma) amoenissimam formam habens. IN. 5. 14.

लोमन् *n.* (pro रोमन् q. v., र् mutato in ल्) corporis pilus. लोमहर्षण (BAH. ex praec. et हर्षण erectio) corporis pilorum erectionem efficiens, terribilis. A. 3. 21.

लोल (r. लुल् s. अ) 1) tremulus. MEGH. 28. 2) cupidus. MEGH. 101. c. *infin.*; v. लौल्य.

लोष्ट 1. A. (सङ्गते क. संहतौ r.; fortasse *Denom.* a लोष्ट) coacervare.

लोष्ट *m. n.* (v. लोष्ट) gleba.

लोष्ट *id.*

लोह *m. n.* (pro रोह sicut लोहित pro राहित q. v.) ferrum (a colore).

लोहकार *m.* (e praec. et कार faciens, factor) faber ferrarius.

लोहित (pro रोहित q. v.) ruber. H. 3. 2.

लोहिताक्ष (BAH. ex praec. et अक्ष q. v. oculus) rubros oculos habens. H. 3. 2.

लोहिताङ्ग *m.* (BAH. e लोहित et अङ्ग) planeta Mercurius. AM.

लोहितेक्षण (BAH. e लोहित ruber et ईक्षण q. v. oculus) i. q. लोहिताक्ष.

लौकिक (a लोक s. इक) 1) mundanus. 2) humanus.

लौड् 1. P. i. q. लौड्, लौड्.

लौल्य *n.* (a लोल s. य) desiderium, cupiditas, aviditas. HIT. 113. 18.

ल्यी (ल्यो?) 9. P. i. q. ली 9. P.

व

वंश *m.* 1) arundo. IN. 1. 8. 2) turba, multitudo. DR. 8. 5. 3) stirps, gens, familia. IN. 5. 41. 43. (Cf. goth. *raus*, them. *rausa*, arundo, mutato *v* in *r*, *n* in *u* (v. gr. comp. §§. 20. 432.); germ. vet. *rór*.)

1. वंद् v. बंद्.

2. वंद् 10. P. (युतौ; scribitur वद्, gr. 110^a.) splendere.

वक् *m.* grus.

वकुल *m.* nomen plantae (Wils.: *mimusops elengi*). N. 12. 40.

वक्क् 1. A. (गतौ) ire. Cf. वक्क, वक्क, वड्क, वाक्, वड्क्, वड्क्, वल्ग.

वक्तु (r. वच् s. तु) *Subst.* orator. HIT. 70. 9. *Adj.* eloquens. IN. 4. 12. DR. 7. 17.

वक्त् *n.* (r. वच् s. त्र) 1) os. 2) vultus. N. 21. 9. 24. 4. (Fortasse lat. *latrare* e *vactrare*, v. gr. comp. 20.)

वक्र (r. वड्क् ejectâ nasali, suff. र्) curvus, flexuosus. MEGH. 28. (Cf. lat. *vârus*, hib. *fiar* «crooked, inclined»; «wicked, perverse»; *fiaras* «crookedness»; *fiaraim* «I incline, bend».)

वन् 1. P. crescere. RIGV. 114. 7.: मा न उदन्तम् मा न उदन्तम्... बधोः ne nobis adolescentem, ne nobis adultum occidas. — *In praet. redupl.* magnum, validum esse. RIGV. 81. 5.: अति विश्वं ववन्तिथ. — उदन्तिथ qui erexit, magnus. RIGV. 85. 2. (V. Westerg. et cf. goth. *VAHS*, zend. *ꞤꞤꞤꞤꞤꞤ* *ucs* crescere; gr. *αὐξάνω*, *αὐξάνω*; hib. *fasaim* «I grow, increase», *fasamhuil* adj. «growing, increasing»; lat. *vas-tus* - de *augeo* v. उह - lith. *augu* cresco, *auksz-tas* altus; fortasse *ûsis* fraxinus a crescendo dictum, servatâ sibilante, ejectâ gutturali.)

वक्त्स *n.* (r. वच् s. अस्) pectus. (Hib. *uchd* «the breast,

bosom, lap"; fortasse lat. *pectus* cum *p* pro *v*, et *t* pro *s* sicut in gr. *ἀρπυιό-ς* = ऋक्ष-स्, ex *अर्क्ष-स्*, *ursu-s*.)

वाक्, वङ्क् (scribitur **वक्**, gr. 110^a.) 1. *P.* ire, se movere. (Cf. *लाक्* etc., *राक्* etc., *वक्क्*, *वङ्क्*, *वङ्ग*, *वङ्घ*, *वल्ल*, lat. *vacillo*, quod p. 62. minus apte tractum est ad *क्क्*; germ. vet. *wankón*, *wanchón* vacillare.)

वङ्क् 1. *A.* (कौटिल्ये *κ.* कौटिल्ये गतौ *ϑ.*; scribitur **वक्**) tortuose ire; incedere; ire. **वङ्क्कु** tortuose incedens. RIGV. 114.4. (*V.* **वङ्क्**, **वक्र** et cf. lith. *wingis* flexus fluminis, germ. vet. *winkil*, anglo-sax. *vincel* angulus, gr. *ἀγκή*, *ἀγκος*, *ἀγκών*. *ἀγκύλος*, *ἀγκυρα*; lat. *angulus*.)

वङ्क् *m.* (r. **वङ्क्** s. **म**) flexus fluminis. (Lith. *wingis* id., v. r. **वङ्क्**.)

वङ्क्कि *m.* (r. **वङ्क्** s. **रि**) costa. HEM.

वङ्क् v. **वक्**.

वङ्क् 1. *P.* (गतौ *κ.* खञ्जे *ϑ.*) ire; claudicare. *V.* **वक्**, **वङ्क्**.
वङ्क् *n.* 1) plumbum. AM. 2) stannum. HEM. — **वङ्क्** *m.*
1) Bengalia. 2) Bengalensis. RAGH. 4. 36. (Hib. *ban* «copper».)

वङ्क् 1. *A.* (गतौ *κ.* निन्दारम्भजवेषु; scribitur **वक्**) ire; reprehendere; incipere; properare. (*V.* **वक्**.)

वच् 2. *P.* interdum *A.*; secundum grammaticos etiam cl. 1. (anom. v. gr. 358. 420. 455. 481. 505.) 1) dicere, loqui, c.

acc. pers. et rei. MAH. 3. 14025.: **अनुकूलन्** तथा **वचि**;

UP. 75.: उपकोशा वक्ति स्म; H. 3. 3.: उवाच भीमसेनम् इदं वचः; N. 9. 25.: उवाच दमयन्तो तन् नैषधङ् करुणं वचः; RAGH. 3. 43.: **अवीचद्** एनम् (v. gr. min. 382. annot.); R. Schl. II. 40. 11.: मां राम वदयसे.

Pass. c. acc. rei et nom. pers. cui dicitur, et instr. pers. a

quâ dicitur. R. Schl. II. 68. 6.: त्यक्ताशोकैर् इदं वाच्यः ... भरतः; MAH. 1. 7488.: निःसंशयं श्रेयो वाच्यस्त्वम् असि बान्धवैः. *Cum nom. rei*. MAN. 8. 61.: वाच्यम् ऋतञ्च तैः 2) appellare. SA. 2. 13.: चित्राश्च इतिचो 'च्यते. — *Caus.* 1) वाचयामि efficio ut alqs di-

cat, proferat, *praesertim* स्वस्ति वाचयामि efficio ut alqs precessionem salutis proferat, fausta precetur. R. Schl. II. 25. 28. MAH. 1. 6947. 7936. *Etiam omisso* स्व-

स्ति *id.* BHATT. 17. 1.: विप्रान् अवाचयन् (schol. स्वस्तिवाचनम् कारितवन्तः); SA. 1. 25.: इत्वा 'ग्निं विधिवद् विप्रान् वाचयामास; R. Schl. II. 6. 7.: वाचयामास स द्विजान्. 2) legere (efficere ut litterae loquantur). UR. 25. 5. SAK. 23. 4. 3) वाच्य vituperandus. SA. 1. 32. 4) *i. q. primit.* (secundum grammaticos **वच्** cl. 10.). BHATT. 6. 46.: कथनीयम् अवीवचत्. — *Desid.* विवच् dicere velle. SAK. 53. 16. (Cf. boruss. vet. *wack* praef. *en* invocare, *en-wackémai* invocamus, *en-wacké* invocant, *po-wackisna* proclamatio; germ. vet. *gi-WAG* dicere, narrare, memorare, *gíwah-t* mentio, *ga-wahlh* memorabilis, celebrer, *ga-wohanian* memorare; nostrum *er-wähnen*, v. Graff. I. 696. sq.; lat. *voco*, quod nititur formâ *Caus.* वाचयामि, correptâ vocali, v. gramm. comp. 109^a. 6. et 504.; gr. 'ΕΠ e FEK, mutatâ gutturali in labialem, *εἶπov*, *εἶπος* = वचस् q. v.; hib. *faighim* «I speak, talk», *faigh* «a prophet», *faighle*, *faighleadh* «words, talk, conversation»; serb. *vik-a-ti* vociferari, 1. pers. praes. *wic-e-m*; slav. *rekû* dico, 2. pers. *rec-e-s'i* = वचसि *vac-a-si*, mutatâ semivocali *v* in *r*, gr. comp. 20. et p. 648. annot. 6.; lith. *prá-rakas* propheta, *rėkiù* clamo, vociferor.)

c. अनु dicere, proferre, recitare. MAN. 11. 191.: येषान् द्विजानां सावित्री ना नूच्यते.

c. अभि dicere, loqui. MAH. 3. 560.: भीमो ऽभ्युवाचै 'नाम् ... इदं वचः.

c. निस् edicere, effari, profiteri. SA. 6. 35.: सत्यम् निरुच्यताम्.

c. प्र dicere, loqui, *c. dat. vel gen. pers.* IN. 5. 22.: तत् ते सर्वम् प्रवक्ष्यामि; BR. 2. 6.: यम् (धर्मम्) प्रवक्ष्याम्य् अहन् तव; N. 12. 68.: स्वागतन् त इति प्रोक्ता तैः सर्वैस् तापसैश्च सा. Appellare. MAN. 1. 10.: आपो नारा इति प्रोक्ताः.

c. प्र praef. सम् *id.* MAH. 2. 488.: तत् ते ऽहम् सम्प्रव-
क्ष्यामि माहात्म्यम्.

c. प्रति respondere. N. 6. 7.: प्रत्युचुस् ते दिवोकसः; R.
Schl. II. 68. 1.: प्रत्युवाच ह ... ब्राह्मणांस् तान् इदं
वचः.

c. सम् *i. q. simpl.* P. 3.: तम् समवोचताम्.

वचन *n.* (र. वच् स. म्रन) 1) sermo. 2) jussus. N. 16. 28.

वचस् *n.* (र. वच् स. म्रस्) sermo. N. 20. 28. IN. 4. 5. (Gr.
ἔπος, cujus s ad thema pertinet; v. gr. comp. 128.)

1. वञ् *p.* (गतौ) ire. (Cf. वङ्ग, lat. *vagor.*)

2. वञ् 10. *p.* वाजयामि (संस्कृतौ गतौ *v.*) ornare; ire, se
movere.

वञ्ज *m. n.* 1) fulmen. IN. 3. 4. 2) adamas.

वञ्जधर *m.* (qui fulmen tenet, e वञ्ज fulmen et धर qui
tenet) cognomen *Indri.* IN. 2. 25.

वञ्जपाणि *m.* (fulmen in manu habens, *BAH.* e वञ्ज et
पाणि manus) *id.*

वञ्जिन् *m.* (a वञ्ज s. इन्) *id.* UR. 5. 13.

1. वञ्च 1. *p.* ire, adire. BHATT. 14. 74.: ववञ्चुर आहव-
क्षितिम्. Transgredi. BHATT. 7. 106.: वञ्चित्वा म्ब-
रन् इरम् (schol. अतिक्रम्य). Cf. वङ्क.

2. वञ्च 10. *a.* decipere, fallere. R. Schl. II. 37. 21.: वञ्चयि-
त्वा तु राजानम्; RAGH. 12. 53.: रत्नसा मृगरूपेण व-
ञ्चयित्वा स राघवौ; BHATT. 8. 43.: अञ्चयत मायाः
स्वमायाभिरु नरद्विषाम्; HIT. 120. 20.: वञ्चयते धूर्तैः.
— *Part. praes. PAR. MAH. 1. 5794.*: तञ्च पापं सुयोध-
नम् वञ्चयद्भिः. (Cf. वङ्क, वक्र.)

c. परि *i. q. simpl.* HIT. 129. 19.: परिवञ्चितः deceptus.

वञ्चक *m.* (र. वञ्च स. म्रक) fraudator. Lass. 87. 11.

वञ्चन *n.* (र. वञ्च स. म्रन) actio decipiendi. DR. 6. 24.

1. वट् 1. *p.* (परिभाषणे *k.* उक्तौ *v.*) loqui, dicere. Cf.
वट्, 2. पट्, पट्.

2. वट् 1. *p.* (वेष्टने *k.* वेष्टे *v.*) circumdare, sepire (v. वा-
ट, वाटिका), vestire. *V. sq. et cf.* 3. पट्.

3. वट् 10. *p.* (ग्रन्थे विभाजने *k.* वेष्टे भागे *v.*) jungere,

nectere, serere; dividere, distribuere; circumdare, vesti-
re. Cf. वण्ट et 3. पट्.

वट *m.* ficus Indica.

वटारक *m.* funis genus. M. 30. (MAH. 3. 12776.). *Scribitur*
etiam वराटक et वटाकर (v. Colebr. AM. p. 244.).

वटारकमय *Adj.* (e praec. s. मय) *vatâracicus.* M. 39.

वट् 1. *p.* (स्थौल्ये) magnum, crassum esse (scribitur etiam
बट्).

वडभि *f.* contignatio tecti. UR. 37. 6. MEGH. 39.

वडभौ *f.* *id.*

वडवा *f.* equa. AM.

वण् 1. *p.* *i. q.* वण्.

वणिञ् *v.* वणिञ्.

वाट् 1. et 10. *p.* dividere, distribuere. (Scribitur etiam
वाट्.)

1. वाट् 1. *a.* (वेष्टने *k.* वेष्टे विभागे *v.*; scribitur वट्,
gr. 110⁹.) circumdare, vestire; dividere, distribuere. *V.*
2. et 3. वट्, वण्ट्.

2. वाट् 10. *p.* (विभागे; scribitur वट्; gr. 110⁹.) dividere,
distribuere. Cf. 3. वट्, वण्ट्.

वत् *Adv.* sicut, *in fine compositorum.* IN. 1. 24. 5. 47. H. 1.
36.

वत् *Interj.* heu! eheu! N. 11. 10. 19. 5. SA. 2. 11. fere sem-
per sequitur Interjectionem अहो.

वत्स *m.* 1) proles, natus, filius. SA. 2. 9. *in fine comp.*
BAH. 2) vitulus, *v. sq.* 3) *in allocutione.* carus, dilectus,
amicus. Lass. 40. 10. 73. 10. 18. (Vid. वत्सल et cf. lat.
vitulus.)

वत्सबन्धा *Adj. f.* (vituli nexum habens, e वत्स et
बन्ध nexus, vinculum) magno vituli desiderio capta.
BR. 1. 12. (Cf. वत्सकामा apud Wils.)

वत्सर *m.* (fortasse e वत्, quod hac in compositione simi-
liter significare videtur, et सर iens, v. समा) annus.
AM. (Cf. lith. *wásara* aestas, pers. بهار *bêhâr* ver; gr.
ἔαρ et *ἔσταρ*, ἔτος et *ἔτος*, lat. *ver*, *vetus*; respiciatur
sert. indeclin. परत anno praeterito - e पर alius et उत

e वत् - cui respondet gr. ἀεὶ ὀύσσι; v. Pott. L 124. II. 266.)

वत्सल (अ वत्स स. ल) amans, amicus, praesertim in fine comp. H. 1.28.: भ्रातृवत्सल; SA. 2. 14.: पितृव^०; N. 12.78.: द्विजातिजनव^०.

वत्स्यामि v. euph. r. 100. a.

1. वद् 1. P. A. (de correptâ formâ उद् v. gr. 455.505.613.) dicere, loqui. IN. 5.37.: यन् मां वदसि; N. 12.74.: वद सत्यम्; 17.39.: प्रतिवाक्यं वदस्व; BH. 2.36.: वदिष्यन्ति; SA. 4.7.: वचनं युक्तम् अस्मद्विधो वदेत्; MAN. 8.9.: मा स्म ... अनृतम् वदो: (ut videtur, metri causâ pro वादो: v. gr. 408.); RAGH. 3.25.: उदितं वच: (v. gr. 613.). 2) clamare, vociferari. DR. 6.3.: मृगा द्विजा: कूर्म इमे वदन्ति; 6.7.: वदति ... शालवृकः - Caus. वादयामि, ^०ये sonare facio. MAN. 4.64.: न वादित्राणि वादयेत्; DEV. 2.54.: अवाद्यन्त पटहान् गणाः शङ्कां तथा 'परे मृदङ्गांश्च तथै 'वा 'न्ये; IN. 5.27.: वीनासु वाद्यमानासु गन्धर्वैः (Lith. *wadinu* voco; slav. *vad-i-ti* reprehendere; hib. *feadaim* «I relate, say»; fortasse *luadhaim* «I mention, speak, hint», *raidim* «I say, relate»; mutatis semivocalibus *v, r, l*; v. gr. comp. §. 20.; cambro-brit. *gved* verbum; goth. *raz-du* sermo, nisi pertinet ad र्ह q. v.; germ. vet. *var-wâzu* maledico; cum *z* pro *d*, v. gr. comp. §. 87.; gr. ὠδω, ὠδέω, ὠδης (cf. correptam formam उद्); fortasse lat. *vas, vad-is* a dicendo dictum; sicut nos dicimus *gut sagen*; fortasse etiam lith. *laidoju* «ich bürge, sage gut» huc pertinet, mutato *w* in *l*; fortasse lat. *suâdeo* dissolvendum est in *s-vâdeo* = सु + वादयामि cl. 10. vel Caus.; v. gr. comp. 109^a). 6.)

c. अनु imitari alicujus verba, vocem, *nachsprechen*. RAGH. 5.74.: गिरन् नस् त्वद्प्रबोधप्रयुक्ताम् अनुवदति शुक्स् ते.

c. अप maledicere, reprehendere, vituperare. MAN. 4.236.: ना "तौ ऽप्य् अपवदेद् विप्रान् (schol. निन्दयेत्). Caus. vel cl. 10. id. MAH. 3.1036.: क्षमा ... पण्डितैर् अपवादिता.

c. अभि alloqui. DR. 6.2.: भ्रातृंश्च तान् अभ्यवदद् युधिष्ठिरः; MAN. 8.356.: - Caus. i. q. Caus. simpl. MAH. 3.14386.: वादित्राण्य् अभिवादयन्. - P. 2. वद्.

c. आ praef. सम् i. q. simpl. MAH. 3.16148.: त्वदर्थे हि समावदत्.

c. उप A. blandiri, c. acc. pers. BHATT. 8.28.: न कश्चिद् उपावदिष्ट (schol. G'. उपसान्त्वितवान्; BH.: प्रलोभनवाक्यम् भाषते स्म).

c. परि calumniari. MAH. 1.3079.: परिवदन् अन्यांश्च तुष्टो भवति दुर्जनः; 3.14686.: ना 'पि परिवदे श्चश्रूम.

c. प्र i. q. simpl. N. 22.21.: तस्यास् तत् प्रियम् आख्यानम् प्रवदस्व. - Caus. i. q. Caus. simpl. MAH. 1.5356.5460.

c. वि altercari, litigare, c. instr. pers. et loc. rei. MAN. 9.191.: द्वौ तु यौ विवदेयाताम् ... स्त्रिया धने; HIT. 87.19.: शतन् दद्यान् न विवदेत्.

c. सम् colloqui. HIT. 88.16.: स्वचरैः सह संवदेत्.

c. सम् praef. वि pactum, fidem violare, promissis non stare. MAN. 8.249.: यः ... कृत्वा सत्येन संविदम् वि-संवदेन् नरो लोभात्.

2. वद् 1. et 10. A. (भाषणे K. वाक्सन्देशयोः r.) dicere, jubere.

c. अभि 10. P. A. se inclinare reverentiae causâ, c. acc. IN. 5.20.: अभिवादये त्वां शिरसा; MAH. 3.10909.: आकाशगङ्गाम् पाण्डवास् ते ऽभ्यवादयन्; 10908.: अभिवादत (ut videtur, metri causâ pro अभिवादयत); SA. 1.27.: अभिवाद्य पितुः पादौ; A. 1.4. N. 12.68.25.2.

वद् (r. वद् s. अ) dicens, loquens, in fine compositorum, vid. प्रियंवद.

वदन n. (r. वद् s. अन) os, vultus. N. 2.2. (Hib. *aodann* «the face», *eudan* «the forehead».)

वदरी f. 1) nomen arboris (Wils. jujube). N. 12.5. 2) silva (?). M. 3. MAH. 3.1637. (scribitur etiam व^०).

वदान्य (r. वद् s. आन्य) 1) eloquens. 2) munificus, liberalis. HIT. 77.20.

वध् P. interdum A. (caret temp. special., scribitur etiam वध्) 1) pulsare, ferire, tundere. MAH. 4.461.: अथै

- 'नाम् ... पातयित्वा पदा 'वधीत्. 2) occidere. R. Schl. I. 2. 18.: क्रौञ्चमिथुनाद् एकम् अवधीः; MAH. 1. 4801.: शक्राज्ञया महाबाहुम् तान् वधिष्यति; 3. 626.: तं वधिष्ये महोतले. (Cf. रध्, व्यध्, वाध्, बाध्, lat. *laedo* (v. Benary p. 49.); hib. *faethaim* «I kill», *faethadh* «killing», *fesaim* «I kill, destroy», *feadh* «a battle».)
- c. नि occidere. MAH. 1. 4121. 5472.
- वध *m.* (r. वध् s. अ, scribitur etiam बध्) caedes. H. 1. 46. 3. 20. BR. 2. 30.
- वधू *f.* (scribitur etiam बधू, fortasse a r. बन्ध्) 1) femina, etiam animalium femina. DR. 1. 17. 2) nurus. SA. 4. 28. 6. 9. 3) femina affinis, fratria. SU. 4. 15. (Hib. *badhbh* «an ill-inclined woman; a witch, a fairy woman».)
- वधैषिन् (e वध् caedes et एषिन् cupidus) caedendi cupidus. SU. 2. 19.
- वध्यता *f.* (a वध्य occidendus s. ता) status ejus, qui occidendus est. N. 9. 8.
1. वन् 1. *p.* (हिंसायाम् *x.*) ferire, laedere. (V. 3. वन् et cf. हन् e धन्, hib. *dana* «death»; gr. *φένω*, *φόνος*, *φονεύς*; lat. *fūnus*; v. 4. वन्.)
2. वन् 1. *p.* (सम्भक्तौ *x.* सम्भक्तिशब्दयोः *v.*) colere, venerari, deditum esse, amare; sonare (cf. स्वन्). — In dial. *Véd.* 1) dare. RIGV. V. 47. 1.: इन्द्रपानं वो वनेम (v. Westerg.). Etiam cl. 2. A. RIGV. V. 17. 5.: वंस्व वार्याणि. 2) accipere. RIGV. V. 94. 9.: यद् इमहि तद् वनेमहि; RIGV. 3. 2. 93. 9. 46. 14. (V. वनिता et cf. lat. *veneror*, *Ven-us*; germ. vet. *wini* dilectus, amicus; *winia* dilecta, marita, uxor; *wunna* gaudium, voluptas; fortasse *minna* amor e *winna*.)
3. वन् 8. *p.* A. (याचने) petere, cupere. — In dial. *Véd.* 1) *id.* RIGV. 31. 13.: मन्त्रम् मनसा वनोषि. 2) praef. अभि colere (v. 2. वन्). RIGV. 51. 2.: अभो "म् अवन्वन्त् स्वभिष्टिम् ऊतयः «illum colebant fauste agredientem opitulatores». 3) occidere, perdere, (v. 1. वन्). RIGV. 121. 9.: वन्वञ् कुणाम् (वन्वन् शुं) अनन्तैः परियासि वधैः; 73. 9.: नृभिर् नृन् वीरैर् वीरान् वनुयामा.
4. वन् 1. et 10. *p.* (वनामि, वानयामि (उपकृता *x.* उपकृतौ अद्याघाते शब्दोपतापयोः *v.*) juvare; credere; ferire; sonare; vexare. (V. 1. et 3. वन् et cf. 2. तन्; hib. *banaim* = वनामि, *banaim* = वानयामि «to waste, to pillage, to plunder»; v. etiam *banadh*, *banaghadh* apud O'Reilly.)
- वन *n.* 1) silva. H. 1. 3. 2) aqua. AM.
- वनराज्ञि et राज्ञी *f.* (e वन et राज्ञि, राज्ञी quae hac in compositione regionem significare videntur) silvae regio (?). DR. 1. 2. SAK. 27. 6. *infr.*
- वनस्पति *m.* (e वन et पति dominus, inserto स् euphónico) arbor. H. 1. 11.
- वनिता *f.* (part. pass. rad. वन् amare) femina; uxor. UR. 37. 10. MEGH. 8. 33. 59. 65. (Germ. vet. *winia* dilecta, uxor, v. 2. वन्; hib. *ban* «a woman».)
- वन्दू 1. A. *interdum p.* (scribitur वद्, gr. 110^a.) 1) se inclinare *reverentiae causā*, inclinato corpore salutare. DR. 9. 19.: ववन्दे ... मुनिम्; A. 1. 5.: वृकोदरस्या पि ववन्द पादौ; 2.: युधिष्ठिरम् ... अवन्दत; MAH. 2. 23.: ववन्दे चरणौ मूर्ध्ना ... पितृघसुः (v. 2. वद् praef. अभि). 2) laudare, celebrare. R. Schl. II. 16. 37.: रामम् ... वचोभिर् अग्र्यैः ... ववन्दिरे. (Fortasse lat. *laus*, *laud-is* mutato *v* in *l*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20. 255. 9.)
- c. अभि *i. q.* *simpl.* sgnf. 1. R. ed. Ser. I. 28. 34.: राघवाच् अभ्यवन्दताम्.
- c. सम् *id.* MAH. 1. 5420.: तम् ... शिरसा समवन्दत.
- वन्दि et वन्दो *f.* captivus; v. sq.
- वन्दोक् (e praec. et क्, v. gr. 653.) capere, rapere. UR. 2. 5.: वन्दोक्ता विबुधशत्रुभिः.
- वन्दिन् *m.* (r. वन्दू s. इन्) laudator, praedicator, praeco. UR. 59. 16.
- वप् 1. *p.* A. (उप् gr. 455. 481. 505. 613. 632.) 1) spargere, praesertim semen, seminare. MAH. 3. 142.: वीजम् उप्त्वा; 9. 36.: यादृशन् तू 'प्यते वीजम्; 9. 40.: अन्यद् उप्त्वा ज्ञातम् अन्यत्. — अज्ञान् वप्तुम् talos jacere. MAH. 2. 2033. 2) texere. (Cf. वा flare, वे texere et Causalia

sicut दापयामि a दा et दे; विप्; वेप्; germ. vet. *WAB* texere (*wibu, wab, wábumés*); gr. *ὄφαινω*.)

c. आ spargere, objicere, offerre. MAH. 3. 17341.: वर्षम् आवपतां श्रेष्ठं, वीजन् निवपतां वरम्; 3. 105.: श्वभ्यश्च ... वयोभ्यश्चा "वपेद् भुवि (अन्नम्); v. praeff. नि, निस्.

c. उत् extollere, levare. RIGV. 116. 11.

c. नि deponere, offerre. MAN. 3. 216.: न्युच्य पिण्डान्.

c. निस् spargere, effundere, objicere, offerre. MAN: 3. 214.: निर्वपेद् उदकम् भुवि; 6. 5.: एतान् एव महायज्ञान् निर्वपेत्; 9. 140.: मातुः प्रथमतः पिण्डान् निर्वपेत्. *Omissá cibum exprimente voce.* MAN. 3. 92.: पुनाञ्च ... निर्वपेद् भुवि.

c. प्र i. q. simpl. DR. 8. 10.: शिरांसि पादरक्षाणां वीजवत् प्रवपन्.

c. प्रति obserere, conserere, *τροφ.* ornare. RAGH. 17. 23.: मौलिन् प्रत्यूषुः पद्मरागेण.

वपा f. medulla. R. Schl. I. 13. 39.

वपुष्मत् (a वपुस् s. मत्, v. *euph. r.* 101^a.) formosus, pulcher. SU. 3. 17. SA. 5. 7.

वपुस् n. (r. वप् s. उस्) corpus, forma, species. N. 13. 52. 19. 28. 24. 42. 26. 30. H. 3. 13.

वध् v. बध्.

वम् 1. p. vomere. R. Schl. I. 28. 26.: ववाम रुधिरम् भूतिः; DEV. 2. 58.: वेमुश्च केचिद् रुधिरम् (v. gr. 441.); DR. 5. 20.: क्रोधाविषं वमन्तौ. — वान्त qui vomuit. MAN. 5. 144. (Lat. *vomo*, lith. *wémju* id., gr. *ἐμέω*, germ. vet. *wemniu* polluo.)

c. उत् evomere N. 20. 30.: विषम् ... मुखात् सततम् उदमन्.

वय् 1. a. (गति) ire.

वयम् nos (gr. 264.)

वयस् n. (r. वय s. अस्) 1) aetas, *praesertim* florens, integra aetas, adolescentia, juvenus. N. 1. 11. SA. 1. 4. RAGH. 3. 70. 2) avis (v. चि). NALOD. 1. 27. schol. (Cambro-brit. *aes* avis, nisi hoc a lat. *avis*, v. Pictet p. 60.)

वयस्य m. (a praec. s. य) amicus. UR. 50. 3. SAK. 53. 3. *infr.*

वर 10. p. a. वरयामि, °ये. 1) eligere. N. 4. 30.: त्वां वरयिष्यामि; SA. 1. 24.: ताम् ... न कश्चिद् वरयामास. *Cum* 2. acc. R. Schl. I. 1. 48.: सहायं वरयामास मारोचिम्. *Cum locat. nominis abstracti.* N. 2. 61.: तेषाम् अन्यतमन् देवम् पतित्वे वरयस्व; *cum dat.* R. Schl. I. 11. 2.: तं विप्रं यज्ञाय वरयामास. 2) in matrimonium petere *aliquam ab aliquo*, c. 2. acc. R. Schl. I. 36. 16.: ज्येष्ठाम् ... सुराः सर्वे शैलेन्द्रं वरयामासुः; MAH. 3. 8571.: वरये त्वाम् ... लोपामुद्राम् प्रयच्छ मे. (Huc vel ad 2. वृ, quod correptum est e वर (v. gr. min. 12.), pertinent lat. *volo*, gr. *βούλομαι, ἐράω, ἐραμαι.* goth. *vil-ja* volo, praet. *vil-da, ga-val-ja* eligo, *wähle*; lith. *wálē* voluntas, *wéliju* malo, *wélijimas* desiderium; russ. *vólju* volo, desidero, *vólja* voluntas, *volitelj* amator; *vybir-a-tj* eligere, *iđ-br-a-tj* id., *vy-bor* electio; fortasse lith. *myliu* amo et russ. *miluju* misereor, mutato *v* in *m* sicut in lat. *melior*, v. वरीयस्.)

वर (r. वृ vel वर suff. अ) Adj. 1) eximius, egregius, praeclarus, excellens, insignis. N. 3. 18.: वराङ्गनाः praeclarae feminae (cf. 12. 61.: परमाङ्गना); Lass. 53. 15.: वराप्सराः; IN. 5. 45. SU. 4. 11. 2) optimus, excellentissimus. MAH. 3. 17341. 3) melior c. *abl.* MAH. 1. 4030.: त्वम् एवै 'कः शताद् अपि वरः सुतः. *Subst. n.* melius, in *locutionibus ut* वरम् मृत्युर् ना कीर्तिः melius (est) mors non infamia = melior est mors infamiâ (UP. 13.): वरम् प्राणत्यागो नच पिशुनवादिषु अभिरतिः. HIT. 31. 9. 10. 15. 16. 17. 18. — *Subst. m.* 1) electio. 2) beneficium, donum, munus electum, a deo vel Brahmano impertitum vel impertiendum. SU. 1. 18. SA. 6. 39. 40. *Etiám masc.* SU. 1. 28. 3) vir (elector conjugis). SA. 1. 28. (Hib. *fear* Adj. «good», Subst. «a man, husband», lat. *vir*, goth. *vair* id. (Them. *vaira*), debilitato *a* in *i*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82.; lith. *vyra-s* id.)

वरवर्णिनी f. (a वरवर्ण - वर + वर्ण - suff. इन् cum

signo fem.) femina insignis colore vel ordine; praeclara femina. IN. 5. 32. 47. H. 4. 27.

वरारोहा f. (BAH. e वर et अरिह) femina insignis medio corpore. IN. 5. 45. SU. 4. 11.

वराह m. aper. N. 12. 9. (Cf. lat. *porcus*, germ. vet. *farh*, *varh*, *farah* *porcus*, *porcellus*, nostrum *Ferkel*, lith. *parza-s* *porcellus*, russ. *porosenok* id., hib. *uirchin* id.)

वरिष्ठ (Superl. τὸν ὀρῦ q. v.) latissimus, maximus; optimus, excellentissimus. DR. 2. 8. (Cf. वर, lith. *wyrausas* nobilissimus, illustrissimus; natu maximus; gr. ἄριστος.)

वरीयस् (Compar. τὸν ὀρῦ e वर) latior, major; melior. (Lith. *wyresnis* nobilior, illustrior; natu major; gr. ἀρείων e *ἄρειω*, lat. *melior* mutato *v* in *m*, v. gr. comp. p. 124.)

वरुण m. *Varunus*, aquarum deus, occidentalis plagae custos. (Cf. वारि et hib. *burne* «water».)

वह्य n. (r. वृ tegere s. उद्य) lorica, thorax. MED.

वह्यिनी f. (a praec. s. इन् in fem.) 1) exercitus. AM. 2) n. pr. *Apsarasae*. IN. 2. 29.

वरेण्य (a वर s. एन्य, v. *euph. r. 94^a*) praecipuus, insignis, optimus.

वर्ग m. (r. वृज् q. v. s. अ) classis, ordo, turba, multitudo. N. 16. 30.

वर्च 1. a. (corruptum esse videtur e रुच् praef. अर्च, sicut अर्च, unde अर्चिस्, e रुच् praef. आ, et अर्क् unde अर्क e रुक्, primitivâ formâ radice रुच्, praef. आ; v. Pott. I. p. 234.) splendere v. sq.

वर्चस् n. (r. वर्च s. अस्) splendor, v. sq.

वर्चस्विन् (a praec. s. विन्) splendidus. IN. 4. 8. N. 12. 66.

वर्जित v. वृज्.

वर्ण 10. p. (ut videtur, Denom. a sq.) 1) colorare, pingere. 2) describere. DEV. 4. 5.: किं वर्णयाम तव हृपम् अचिन्त्यम्; HIT. 93. 19.: देशश्चा सौ ... कथं वर्णयितुं शक्यते; N. 4. 28.: वर्णयमानेषुच मया भवत्सु; MAH. 2. 1226: वर्णयन् गुणविस्तरम्. (V. वर्णा.) c. अनु describere, memorare, narrare. MAH. 4. 107.: तद् अस्मै ना 'नुवर्णयेत्.

c. उप id. MAH. 3. 8732. HIT. 27. 8.

c. निस् spectare, intueri. SAK. 100. 13.: शकुन्तलान् निर्वर्णय; UR. 8. 11.

c. सम् describere, memorare, narrare. MAH. 4. 106.: प्रियञ्च हितम् एवच संवर्णयेत्.

वर्ण m. (fortasse a वृ tegere s. न, v. gr. 607.) 1) color. 2) classis, ordo, la caste. BH. 1. 41. (Slav. *uran niger*, *corvus*, russ. *voronj* color caeruleus gladiatorum, *vernoj niger*, de equis, *voron* *corvus*; lith. *warnas* *coryus*, vid. Miklosich p. 12.)

वर्णक m. n. (r. वर्ण s. अक) pigmentum, unguentum. BHATT. 19. 16. 3.

वर्णना f. (r. वर्ण s. अन in fem.) descriptio. UR. 17. 7.

वर्तक m. (r. वृत् s. अक) corturnicis genus. HIT. 85. 2.

वर्तन n. (Caus. r. वृत् s. अन) 1) victus, alimentum. HIT. 116. 3. 2) merces. HIT. 98. 10.

वर्तिन् (r. वृत् ire s. इन्) iens, in fine comp. N. 8. 15.

वर्तुल (r. वृत् s. उल) rotundus. Lass. 5. 10.

वर्तमन् n. (r. वृत् ire suff. undd. मन्) via. DR. 6. 18.

वर्ध 10. p. (पूर्तिच्छिदोः) 1) implere (i. e. Caus. radice वर्ध् crescere). 2) findere.

1. वर्धन vel वर्धन n. (r. वर्ध् crescere s. अन) incrementum. BR. 2. 27.

2. वर्धन vel वर्धन m. (Caus. radice वर्ध् s. अन) qui auget. N. 3. 20.

वर्ष m. n. (r. वृष् s. अ) 1) pluvia. MAH. 3. 17341. R. Schl. I. 20. 16. 2) annus. Lass. 55. 17. 58. 3. 3) Pl. m. f. pars anni pluviosa. Lass. 50. 7. 4) terrae continentis sectio,

quarum novem Indi statuunt. (V. वृष् et cf. gr. ἔρση.)

वर्षण n. (r. वृष् s. अन) pluvia.

वर्षिन् (r. वृष् s. इन्) pluens. Lass. 96. 10. THOP. HIT. 100. 14.

वर्ह v. बर्ह et cf. hib. *fargaim* «I kill, destroy» v. Pictet p. 59.

वर्ह m. (r. वृह् crescere s. अ) pavonis cauda.

वर्हिण m. (a praec. s. इन्, v. *euph. r. 94^a*) pavō.

वर्दिन् m. (a वर्ह s. इन्) pavō. DR. 8. 11.

वल् 1. A. 1) tegere, circumdare. 2) adhaerere, deditum esse, c. loc. NALOD. 3.5.: नले ... अवलत (schol. अन्व-रुयत); GITA-G. 7.40.: हृदयम् अदये तस्मिन् एवं वलते बलात्. (Cf. 1. वृ i. e. वर; hib. *falaim* «I hedge, inclose».)

वलभि, वलभी f. i. q. वडभि, वडभी.

वलय m. n. (r. वल् s. अय) 1) quod circumdat, cingit, sept, sepes, sepimentum. MEGH. 45. 2) armilla, brachiale. MEGH. 1.

वलाका f. grus. MEGH. 9. 22.

वल्क् 10. P. (भाषणे) loqui.

वल्क n. (r. वल् s. क) cortex, liber. AM.

वल्कल m. n. (a praec. s. ल) 1) cortex, liber. 2) vestis anachoretarum e libro confecta. SU. 1. 8.

वल्ग 1. P. salire, exsilire, exsultare. MAH. 3. 16123.: उभौ भूमौ निपेततुः । उभौ ववल्गतुः; 8802.: समुद्रम् ... नृत्यन्तम् इवचो "मिभिरु वल्गन्तम् इव वायुनाः IN. 5. 8.: गच्छन्त्याः ... स्तनौ तस्या ववल्गतुः. (V. वाष् et cf. angl. *walk*.)

c. आ A. i. q. simpl. MAH. 4. 342.: आवल्गमानन् तं रङ्गे नो पतिष्ठत कश्चन-

वल्ग Adj. m. f. n. (ūt videtur a r. वल्ग s. उ) pulcher.

वल्म् 1. A. (भोजने) edere, vesci.

वल्मोक m. n. tumulus praesertim formicarum. HIT. 46.

वल्थुल्, वल्थूल् 10. P. i. q. पल्थुल्.

वल्थ 1. A. i. q. वल्.

वल्थभ Adj. et Subst. m. carus, dilectus, amatus. HIT. 62. 17. 70. 2. Lass. 1. 11. Amasius. Lass. 24. 16.

वल्थव m. pastor. NALOD. 1. 2.

वल्ह v. बल्ह.

वस् 2. P. (उष् v. gr. 361. 455. 481. 505. 613. 632.) desiderare, exoptare. SAK. 154. 13.: भवनेषु ... उशन्ति ये निवासम्; RIGV. 3. 10.: यज्ञं वष्ट; 21. 1.: तयोर् इत् स्तोमम् उशसि; 23. 6. 30. 12. (Cf. वाङ्क्, वाङ्क्, gr. EK (FEK), ἐκών, ἐκῆτι, fortasse εὐχόμεαι = उष् ex उक्, v. Pott. 235. 268.)

वश m. (r. वष् s. अ) voluntas, potestas, imperium. IN. 5. 35. 49. BR. 2. 18.

वशिन् (a praec. s. इन्) voluntatem, potestatem, imperium habens, potens, praepotens. M. 20. BH. 5. 13.

वशीकृ (e वश et कृ, v. gr. 653.) in servitatem redigere, subigere. DR. 5. 21.: वशीकृतन् त्वान् दृष्टास्मि पथिः.

वशानुग (e वश et अनुग sequens) voluntatem alicujus sequens, subjectus, obediens. Subst. m. servus fem. serva. H. 4. 32.

वश्य (a वश s. य) subjectus, obediens. BH. 2. 64. 6. 36.

वष् 1. P. (हिंसायाम् क. वधे v.) ferire, laedere, occidere. Cf. 5. वस्.

वष्क् 1. A. (गतौ; scribitur etiam वष्क्) ire. Cf. वक्क्.

i. वस् 1. P. interdum A. (उष् gr. 455. 481. 505. 613. 632.) habitare, commorari. IN. 3. 3.: उवास भवने पि-

तुः; 1. 24.: सुखम् अस्म्य उपितस् त्वयि; N. 2. 12.:

ते ऽवसंस् तत्र; 5. 42.: उष्य तत्र; 6. 14.: नले वत्स्या-

मि (v. euphon. r. 100. a.); R. Schl. I. 25. 8.: को न्व् अ-

स्मिन् (आश्रमे) वसते; II. 48. 21.: राज्ये ... वसेमहि-

Cum loc. pers. apud quam quis habitat. N. 15. 7.: वस

मयि. Cum acc. वासम्. MAN. 2. 242.: ना ब्राह्मणे गु-

रौ शिष्यो वासम् आत्यन्तिकं वसेत्. Degere, e. c.

noctem. A. 3. 11.: एकरात्रोपितः; R. Schl. I. 29. 1.: तां

रजनीम् उष्य. Caus. वासयामि habitare facio. MAH.

1. 5600.: चौरान् विषये स्वे न वासयेत्. (Goth. *VAS*

manere, esse - *visa, vas, vēsum*, v. gr. comp. 109^a). 1. -

visam manemus = वसामस्, *vas* eram, erat = उवा-

स; germ. vet. *visu* maneo, *was* eram, erat, *wārumēs*

eramus; nostrum *war, gewesen*, Subst. *Wesen; an-we-*

send, ab-wesend; germ. vet. *werēn* manere, permanere,

durare (nostrum *wāhren*, v. Graff. 1. 938. sq.), *werēt* =

cl. 10. वसयति habitat, v. gr. comp. 109^a). 6.; *werig* per-

petuus, *wirig* permanens (nostrum *wierig, langwierig*);

huc etiam retulerim goth. *raz-n* domus, cum *z* = franco-

gall. *z*, propter sequentem liquidam, v. gr. comp. 86. 5.,

mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 19.; hib. *fosaim* «I stay, rest,

lodge», *fosra* «a dwelling, abode»; *arasaim* habito =

- आवसामि, *aras* «a dwelling-house» v. आवस; fortasse *fuirighim* «I stay, wait, tarry, delay» = वसयामि, v. 2. वस्; gr. ἄσ-τυ, φάσ-τυ, ἔσ-τία, Ἐστία, lat. *Ves-ta, vesti-bulum, ver-na, Lases, Lares*, cum *l* pro *v*; fortasse etiam *vās, vāsum* huc pertinent; v. Pott I. 279. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p. 49.)
- c. अधि habitare, c. acc. loci. R. Schl. I. 34. 46.: पुरीम् अध्ववसत्. *Part. pass.* N. 12. 64.: तापसाध्युषितम् ... आश्रममण्डलम्; A. 10. 13.
- c. अनु habitare, c. loc. loci et acc. pers. apud quam quis habitat. R. Schl. II. 37. 26.: वने वसन्तद् काकुत्स्थम् अनुवस्यति; 88. 25. MAH. 3. 14758.
- c. आ habitare, c. acc. s. loc. loci. MAH. 3. 8032.: लोकान् आवसते शुभान्; 2014.: आवसन् ... काम्यके भरतर्षभाः. — *Caus.* आवसयामि 1) habitare facio, excipio. R. Schl. II. 12. 101. 2) habito. A. 9. 27.: इदम् (नगरम्) ... कस्माद् देवा ना वासयन्ति.
- c. आ praef. अधि i. q. आवस्. MAH. 1. 5512.
- c. आ praef. सम् id. R. Schl. II. 54. 41. *Caus.* habitare facio. कटकम् castra locanda curo. HIT. 39. 5.
- c. उप jejunare. MAN. 2. 220.: उपवसेद् दिनम्; MAH. 3. 5092. *V.* उपवास.
- c. नि habitare. N. 14. 15. 16.
- c. नि praef. सम् commorari. SA. 5. 29.
- c. निस् in exteris locis habitare. MAH. 3. 12344.: दुर्गवासम् बङ्गधा निरुष्य ... आसेडुर्र अत्यर्थमनोरमन् ते तम् आश्रमम्. — *Caus.* in exilium agere, expellere. MAH. 2. 2644.: राष्ट्रभ्यः पाण्डुदायादान् ... निर्वासयन्ति ये. UP. 66. R. Schl. II. 21. 4. 39. 11.
- c. परि पर्युषित vetus, corruptus. BH. 17. 10.: पूतिपर्युषितम् ... भोजनम्. *TROP.* vanus. N. 21. 13.: पर्युषितं वाक्यम्.
- c. प्र in exteris locis habitare. R. Schl. II. 36. 8.: प्रवस्यति सुखं वने; SA. 5. 63.: प्रोष्या गत इव. — *Caus.* in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. R. Schl. II. 49. 6.: या पुत्रम् ... प्रवासयति धार्मिकं वनवासे; MAN. 10. 96.: तं राजा प्रवासयेत्.
- c. प्र praef. वि id. N. 17. 49. MAN. 2. 132. — *Caus.* in exilium agere, expellere. MAN. 8. 249.: तं राष्ट्राद् विप्रवासयेत्.
- c. प्रति i. q. simpl. A. 5. 11.
- c. वि habitare. R. Schl. II. 23. 23.: अरण्ये ते विवस्यन्ति चतुर्दश समाः. Degere, praesertim noctem. N. 17. 28.: सा व्युष्टा रजनीन् तत्र; 25. 1.: व्युषिता रात्रिन् नलः. — व्युष्ट *sens. pass.* रजनी व्युष्टा. MAH. 1. 1205. 3. 11917. R. Schl. II. 54. 37. — *Caus.* in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. MAH. 3. 8277. H. 1. 43. R. Schl. I. 1. 23.
- c. सम् una habitare c. aliquo, c. acc. pers. MAN. 11. 190.: स्त्रीहन्तंश्च न संवसेत्.
2. वस् 10. *P.* वसयामि habitare.
3. वस् 2. *A.* sibi induere. R. Schl. II. 37. 7.: मुनिवस्त्राण्यु अवस्त; MAN. 2. 41.: चर्माणि ... वसोरन्; 6. 6.: वसीत चर्मचीरम्. (Goth. *vasja* vestio = *Caus.* वासयामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; *vas-ti* (Them. *vastjō*) pallium; fortasse germ. vet. *wāt* f. vestis (Them. *wāti*) e *vas-ti*; lat. *ves-tis*; gr. ἔσ-τής, ἔν-νυμι per assim. pro ἔσ-νυμι, fut. ἔσ-σω; cambro-brit. *gwisg*, armor. *gwisg* vestitus.)
- c. नि *Caus.* *P.* induere. N. 14. 24.: वासश्चे 'दन् निवासयेः.
- c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 100. 30.: मृगाजिने सो ऽयम् इह प्रवस्ते.
- c. प्रति *Caus.* induere. MAH. 2. 2502.: अजिनैः प्रतिवासिताः.
- c. वि *Caus.* induere. — *Pass. Caus. c. nom. pers. et acc. rei.* MAH. 2. 2420.: विवास्यन्तां रुरुचर्माणि सर्वे.
4. वस् 4. *P.* (स्तम्भे) stabilire, fulcire, immobilem reddere.
5. वस् 10. *P.* वासयामि (स्नेहनच्छेदनहननेषु *K.* स्नेहच्छेदोः वधे *V.*) amare; findere, abscindere; occidere.
- वसति *f.* (r. 1. वस् *s.* अति vel potius ति servato characterē primae classis) 1) habitatio, domus. HIT. 5. 10. 2) nox. SA. 4. 5. (Hib. *fosadh* «a delaying, staying, resting, cessation».)

वसन *n.* (r. वस् *induere s. अन*) vestis. N. 13. 58.
 वसन्त *m.* (r. वस् *s. अन्त*) ver. (Slav. *vesna* id.)
 वसा *f.* 1) medulla. 2) adeps. A. 10. 54.
 वसान *Part. praes. A. r. वस् cl. 2. q. v.*
 वसु 1) *n.* (r. वस् *s. उ*) res, divitiae. N. 16. 2. 18. 19. 2) *m.*
 nomen cujusdam Geniorum ordinis octo numero. IN. 5.
 24.
 वसुधा *f.* (res vel divitias ferens, e वसु et ध in *fem.*)
 terra. N. 24. 42.
 वसुधाधर *m.* (terram sustinens e praec. et धर tenens,
 sustinens) mons.
 वसुन्धरा *f.* (e वसु res, divitiae, quod hac in compositione
 masculinorum normam sequitur - v. gr. 645. suff. अ - et
 धर tenens, ferens in *fem.*) terra. N. 2. 11.
 वसुमती *f.* (a वसु *s. मत् in fem.*) terra. UR. 60. 13. *V.*
 वसुधा.
 वस्क् 1. *A. i. q. वष्क.*
 वस्त् 10. *A. (अर्दने क. वधे r.)* vexare; occidere.
 वस्त *m.* caper.
 वस्ति *m. f.* (r. वस् *s. ति*) abdomen. AM.
 वस्तु *n.* (r. वस् *s. तु*) res. HIT. 13. 18. 14. 4.
 वस्त्र *n.* (r. वस् *induere s. त्र*) vestis. IN. 5. 11.
 वह् 1. *P. A.* (anom. v. gr. 694.) 1) trahere, vehere *cur-*
rum. IN. 1. 7.: दश वागिसहस्राणि हरीणां वातरंह-
 साम्। वहन्ति ये ... रथम्; N. 19. 16.: कथम् अल्प-
 बलप्राणा वह्यन्ती मे हया मम. *Pass.* curru vehi.
 DR. 6. 6.: महानवैर वागिभिर् उच्यमानाः (cf. 6. 10.).
 2) curru vehere alqm. A. 10. 18.: उवाह मानूततः शो-
 ग्रं हिरण्यपुरम् अन्तिकत् । रथेन तेन ... मातलिः;
 MAH. 3. 13179.: सूतञ्चो वाच शोग्रम् मां वहस्व.
 3) vehere, ferre. H. 1. 16.: मातरम् ... अवहत् स तु पृ-
 ष्ठेन; MAH. 3. 11019.: कृष्णाञ्च यमज्ञौ तथा । एको ऽप्य्
 अहम् अलं वोढुम्; 11020.: अन्येच ... सर्वान् वो
 ब्राह्मणैः सार्धं वह्यन्ति. 4) uxorem ducere. MAH. 1.
 3377.: नाङ्गषाङ्ग वहस्व माम्; 3. 10482.: इदम् भा-
 र्याशतम् ... पुत्रार्थिना मया वोढुम् (nota formam वोढ

pro उढ); R. Schl. I. 73. 36.: उङ्गर् भायाः. 5) manare,
 fluere. N. 23. 15.: कुन्देनचो 'दकन् तस्य वहति-
 6) spirare, flare. GITA-GOV. 5. 2.: वहति मलयसमीरे-
 — *Caus.* वाह्यामि, °ये. I. P. 1) facio ut vehant equi,
 aurigare. MAH. 4. 1832.: क्षिप्रम् उत्तर वाह्य; MAH. 1.
 4014. 2) advehendum, afferendum curare. RAGH. 5. 32.:
 उष्ट्रवामोशतवाहितार्थम् प्रज्ञेश्वरम्. — पन्थानं वा-
 ह्यितुम् viam calcare, terere (facere ut via ferat). RAGH.
 16. 12.: वाह्यते राजपथः शिवाभिः. II. *ATM.* वाह्ये
 facio ut quis me curru vehat. R. Schl. II. 92. 13.: दक्षि-
 णेन मार्गेन ... वाह्यस्व. — तरिं वाह्ये nave vehor,
 navigo (*proprie* facio ut navis me vehat). MAH. 1. 4014.
 (Lat. *veho, veha, vea, via*, ejecto *h* sicut in hib. *feon* cur-
 rus = वाहन q. v.; gr. *ἔχω, ὄχος*; lith. *vez'u* curru
 veho = वहामि, *waz'óju* navigo = वाह्यामि; slav.
 BE38 *vež'u* veho; goth. *ga-VAG* movere (*ga-viga, -vag,*
-vægum) *vigs* via, *vagja* moveo = *Caus.* वाह्यामि, v.
 gr. comp. 109^a. 6.); germ. vet. *WAG* movere (*wigu, wag,*
wágumés), *wegiu* moveo, *waga* commotio, *wág* m. gurges,
 vorago (unde nostrum *Woge*), *wagan* currus, vehiculum.)
 c. अति *Caus.* 1) perferre, tolerare. RAGH. 13. 28.: अति-
 वाहितानि मया कथञ्चिद् घनगर्जितानि. 2) transi-
 gere *tempus*. RAGH. 9. 70.: अतिवाह्याम्बभूव ... त्रि-
 यामाम्; 19. 41.: ऋतून् अत्यवाह्यत्.
 c. अधि अथ्यूता femina, cujus maritus aliam duxit uxo-
 rem; Wils. «a superseded wife» (cf. 2. विद् प्राef. अधि)
 MAH. 2. 2332.
 c. अप auferre. MAH. 1. 2939.: अपोवाहच वासो ऽस्य
 मारुतः. — *Caus.* auferendum, avehendum curare. R.
 Schl. I. 1. 51. II. 9.
 c. आ adducere, afferre. SA. 3. 19.
 c. आ praef. उत् trahere, vehere, *de equis*. DR. 7. 10. (MAH.
 3. 15704.): आज्ञानेया बलिनः साधुदान्ता महाबलाः
 शूरम् उदावहन्ति. — भार्याम् उदावोढुम् uxorem du-
 cere. MAH. 1. 3829.: अर्जुनः ... भगिनीं वासुदेवस्य सु-
 भद्राम् भार्याम् उदावहत्; 3831.: नकुलः ... करेणु-
 मतीन् नाम भार्याम् उदावहत्.

- c. उत् 1) vehere, ferre. MAH. 1.4272.: स हि राज्यधुरङ्गुर्वीम् उद्वह्यति कुलस्य नः; 3.335.: कृच्छ्राद् उद्वहते भारम्; HIT. 127.1. 2) curru vehere. RAGH. 7.32.: तम् उद्वहन्तम् पथि भोजकन्यां श्लोथ राजन्यगणः; 7.67.: उद्वहद् अनवद्याम्. 3) uxorem ducere. MAN. 3.4.10.11.7.77. — *Caus.* facere ut quis uxorem ducat. MAH. 1.3801.: भीष्मः खलु पितुः प्रियचिकीर्षया सत्यवतीम् मातरम् उदवाहयत् (v. MAH. 1.4039 sq.)
- c. उत् praef. सम् 1) tollere, extollere, levare. MAH. 2.718. 2) uxorem ducere. R. Schl. II. 107.3.
- c. उप advehere. MAH. 2.2064.: राजस्थो य इहा स्मान् उपावहत्. 2) constituere. MAH. 2.2051.: उपोद्यमाने यूते.
- c. उप praef. सम् समुपोठ (quod etiam ad ऊह referri potest) 1) in ordinem redactus. R. Schl. II. 75.29.: सङ्ग्रामे समुपोठे (v. ऊह praef. वि). 2) coërcitus, refrenatus. MAN. 6.41.: समुपोठेषु कामेषु.
- c. नि 1) ferre, vehere, sustentare. GITA-GOV. 1. 16.: जगन् निवहते ... कृष्णाय तुभ्यन् नमः. 2) advehere, apportare. RIGV. 116.1.: विमदाय ज्ञायाम् ... न्यूहतू रथेन.
- c. निस् *Caus.* exequi, explere, e. c. *promissum*. HIT. 106.4.: स्वप्रतिज्ञातम् अधुना निर्वह्य.
- c. प्र 1) trahere, vehere *currum*. R. Schl. II. 52.43. 2) ferre, vehere. BHATT. 3. 54. 3) auferre. RIGV. 23. 22.: इदम् आपः प्रवहत यत् किञ्चिद् डुरितम् मयि. — *Part. pass.* प्रौठ (pro प्रौठ e प्र + उठ) 1) adultus, altus. MEGH. 26.77. 2) arrogans, insolens, superbus. Lass. 85.10. — *Subst. f.* प्रौठा nupta, sponsa. (Cf. goth. *bráth*, germ. vet. *brát*, island. vet. *brída*, nostrum *Braut*.)
- c. प्र praef. अनु huc illuc curru vehere *alqm*. MAH. 3.13504.: स माम् अनुप्रावहत्.
- c. वि uxorem ducere. MAH. 1.3384. — व्यूठ latus. N.12.13.: व्यूठोस्व (v. etiam ऊह praef. वि).
- c. वि praef. निस् vehere, exportare. MAH. 1.6257.
- c. सम् vehere, trahere. Schl. I. 67.4.: नृणां शतानि पञ्चाशत् ... मञ्जूषाम् अष्टचक्रस्थां समूङ्गस् ते कथ-

- ञ्चन; MAH. 3.13190.: चत्वारस् त्वां वा गर्दभाः संवहन्तु.
- वह (r. वह् s. झ) 1) *Adj.* ferens, afferens. IN. 2.9. 2) *Subst. m.* fluctus. SA. 4.31. *in comp.* वाह.
- वहिश्वर *Adj.* (e वहिस् extra et चरिन्स) egrediens. DR. 6.15.
- वहिकृत (extra-factus e वहिस् extra et कृत factus, v. *euph. r.* 79.) privatus. IN. 2.5.
- वहिस् vel वहिस् *Praep. et Adv.* extra, foras. Lass. 44.4.: नगराद् बहिर गते सति; HIT. 58.8.: मूषिको न बहिर निःसरति. (Cf. slav. *бѣзъ* *bež* absque, nisi hoc, quod nunc magis mihi arridet, referendum est ad वि, sicut *низъ* *niž* deorsum ad नि.)
- वह्नि *m.* (r. वह् s. unád. नि) ignis. MAH. 1.2037.
1. वा 2. *P.* flare, spirare, *de vento*. N. 24.40.: ववौच पवनः शुचिः; A. 4.51.: शीतन् तत्र ववौ वायुः — वात *m.* ventus. A. 11.12.; deus venti. H. 1.34. (Cf. वै; goth. *VO* flare, spirare (*vaia*, *vaivó* v. gr. comp. 617.), *vinds*, Them. *vinda* ventus; germ. vet. *wa-dal* flabellum, *wat*, *wait*, *waiet*, *wahet* flat; slav. *vje-ja-ti* flare, *vje-tr* ventus; lith. *vėjas* ventus; gr. *αἴμα*, ut videtur; ex *ἀ-εἴμα* = वामि praef. *मा*, *ἀήρ*; *αἴρα* ex *ἀερα*, *σῆρος* ex *ἔσρος*; de *αἴω* v. वै; lat. ventus, *aër* aura; hib. *bad* ventus = वात, pers. *bád*.)
- c. निस् extingui, *de igne*. SAK. 91.11.: निर्वीस्यतः प्रदोपस्य शिखा. *V.* निर्वीण. — *Caus.* extinguerere *ignem*. MAH. 1.1608.: समिद्धञ् ज्ञातवेदसं वर्षेत् निर्वीपयिष्यामो मेघा भूताः. — *V.* निर्वीपन.
- c. प्र *i. q. simpl.* R. Schl. II. 71.25.: प्रवाति पवनः श्रीमान्.
- c. सम् id. MAH. 4.1288.
2. वा 10. *P.* (सुखाप्तिगतिसेवासु) voluptate frui; ire; colere.
3. वा *Adv.* 1) vel, *sicut Latinorum* ve *postponitur*. BR. 1.19.: वा-वा sive-sive (*entweder-oder*). N. 26.10. *Cum antecedente* अथ vel यदि *saepe ita construitur. ut hae voces sensu vacent atque particulae वा solum ut fulcrum*

insevant. 2) sicut. DR. 7. 15. Interdum redundat, e. c.
H. 4. 2. 52.

वाक्पटु (e वाच् et पटु) eloquens. HIT. 55. 4.

वाक्पटुता f. (a praec. s. ता) eloquentia, facundia. HIT. 13.
21.

वाक्य n. (r. वच् dicere s. य, v. gr. 628.) sermo. IN. 1. 10.

वागुरा f. rete. HIT. 73. 9.

वाग्मिन् (a वाच् sermo s. मिन्) facundus, eloquens. N.
12. 50.

वाङ्म् 1. P. (काङ्गायाम् κ. काङ्गे v.; scribitur काङ्, gr.
110^a.) desiderare. (Cf. काङ्क्, वाङ्क्, वण्,
cambro-brit. *gwanc* desiderium; fortasse hib. *miangas*
«inclination, longing, desire, appetite» mutato v in m.
Mianuighim «I desire, long, wish, lust, will, intend», tam
huc quam ad वन् petere, cupere trahi potest.)

वाङ्मय Adj. (a वाच् sermo s. मय) quod ad vocem refer-
tur, ad vocem spectat. BH. 17. 15.

वाच् f. (r. वच्) 1) sermo. BH. 2. 42. 2) vox. N. 19. 1.
23. 19. (Lat. *voc-s*, gr. *ὄπ-s*, v. r. वच्.)

वाचस्पति m. (e genit. vocis वाच् et पति) i. q. वृहस्पति.
वाचस्पत्य n. Abstractum praecedentis. HIT. 97. 9.

वाच्य v. वच् *primit. et Caus.*

वाच्यता (a praec. s. ता) vituperatio, reprehensio. HIT.
105. 4.

वाग्नि m. (a वाग् festinatio, celeritas suff. इन्, nisi a r.
वग् s. इन् equus. IN. 1. 7.

वाङ्क् 1. P. interdum A. optare, desiderare. N. 5. 37.: अ-
ग्निर् आत्मभवम् प्रादाद् यत्र वाङ्क्ति नैष-
धः; 26. 8.: नचेद् वाङ्क्सि त्वन् द्यूतम्; HIT. 37.
18.: यद् यद् एव हि वाङ्क्ते ततो वाङ्क् प्रवर्तते.
(Cf. वाङ्क्, वण्, germ. vet. *wunsc* optatio, *wunskian*
optare, anglo-sax. *viscan* optare, angl. *wish*.)
c. अभि i. q. simpl. HIT. 35. 20.

वाङ्क्ता f. (r. वाङ्क् s. आ) desiderium, optatio. HIT. 37. 18.

वाट m. n. (r. वट्ट s. अ) conceptum. R. Schl. I. 44. 35.

वाटिका f. (a praec. s. इक् in fem.) id. SAK. 8. 7.: वृक्ष-
वाटिका.

वाटो f. (a वाट signo fem. ई) id. AM.

वाड् v. बाड्.

वाढ (r. वट्ट s. त, cf. ऊढ quod correptum e वाढ, v. eu-
phon. r. 102. a.) multus, abundans. वाढम् Adv. bene, ita,
ad assensum exprimendum. N. 17. 22.

वाण m. (fortasse pro वान a r. वन् occidere s. अ) sagitta.
Su. 2. 16.

वाणिज्य vel बा^o n. (a वाणिज्, बा^o mercator s. य) mer-
catura. BH. 18. 44.

वाणिन् (a वाण s. इन्) sagittas habens. A. 5. 25.

वाणी vel बाणी f. (r. वण् s. ई) loquela, sermo. HIT. 25.
14.

वात् 10. P. (*Denom.* a वात ventus) ventilare. K.: वात-
यति व्यञ्जनेन पतिम् पतिव्रता.

वात v. r. वा.

वातरहस् (BAH. e वात ventus et रहस् celeritas) venti ce-
leritatem habens. IN. 1. 7.

वातापि m. nom. pr. *Asuri*. MAH. 3. 8619.

वातायन n. (e वात ventus et अयन via) fenestra. P. 16.

वात्सल्य n. (a वत्सल s. य) amor, caritas. HIT. 16. 12.
45. 13. UR. 84. 18.

वाद m. (r. वट्ट s. अ) 1) sermo. BH. 2. 11. 42. 2) contro-
versia, disputatio. UP. 21. (Cambro-brit. *gwed* verbum.)

वादित्र n. (a वाद्य *Caus.* rad. वट्ट q. v. suff. त्र, inserto
इ) 1) instrumentum musicum. IN. 2. 11. 2) qui instru-
mentis musicis editur cantus (*Instrumental-Musik*). IN.
3. 7. 9.

वादिन् (r. वट्ट s. इन्) dicens. BH. 2. 42.

वाध्, वाध् 1. A. vexare, perturbare. A. 4. 47.: न बाधते
तत्र रजः; R. Schl. I. 14. 13.: रावणो नाम राज्ञसः स-
र्वान् नो बाधते; DR. 6. 3.: महावनं शत्रुभिर् बाध्य-
मानम्; HIT. 57. 5.: महति शङ्का माम् बाधते; MAN. 9.
226. 10. 129. — *Caus. p. id.* R. Schl. I. 14. 15.: स वाध-
यति लोकांस् त्रीन्. (Cf. वध्, व्यध्; lith. *bēda* mi-
seria, aerumna, *bednas* miser; russ. *bjeda* miseria; for-
tasse goth. *baleja* vexo e *badoja*; gr. ΠΑΘ, ἔπαθον,

ὠδέω, ἀπωδέω, v. praef. अण, fortasse hib. *buairim* «I vex, aggrieve, trouble» e *buaidim*.)

c. अधि *i. q. simpl.* MAH. 1.5693.: नचै 'कः स समर्थो ऽस्मान् पाण्डुवार्थे ऽधिबाधितुम्.

c. अण *in dial. Véd.* abigere, remove, repellere. RIGV. 35.3.: अण विश्वा दुरिता बाधमानः «omnia scelera removens»; 9.: अणा 'मीवाम् बाधते «dolorem repellit».

c. आ *i. q. simpl.* SAK. 58.9.10.

c. परि *id.* MAH. 3.8743.

c. प्र 1) *id.* MAH. 1.5808. R. Schl. II. 53.15. HIT. 59.5.

2) arcere, prohibere, cohibere. DR. 9.8.: त्वम् ... सदै 'वा 'स्मान् प्रबाधसे; MAH. 2.1648.: कथन् तु दैवं शक्यते पौरुषेण प्रबाधितुम्.

c. प्रति repellere, arcere. SA. 1.24.: ताम् ... न कश्चिद् वरयामास तेजसा प्रतिबाधितः; R. Schl. II. 52.46.; MAH. 3.1081.

वाधा, बाधा *f.* (r. वाध, बाध s. आ) tormentum, cruciatu. UR. 41.11. (Lith. *bėda* miseria, aerumna.)

वानप्रस्थ *m.* (a वनप्रस्थ ad silvam profectus, suff. अण, vid. gr. 648.) 1) Brāhmanus in silvā solitariam vitam degens, anachoreta. 2) Geniorum ordo. SU. 3.5.

वानर *m.* (e वा sicut et नर homo) simia.

वापी *f.* lacus. N. 12.6.

वाम *Adj.* 1) laevus, sinister. SU. 4.13. 2) pulcher, *praesertim in compositione cum vocibus quae corporis quodpiam membrum significant.* N. 16.37. (Fortasse germ. vet. *winster*, *winister* laevus (Graff. I. 893.); anglo-sax. *vinstre* huc pertinent, cum suff. compar. sicut in lat. *sinister*, *dexter* et inserto *s* euphonico inter *n*, pro *m*, et *t*; v. gramm. comp. 95.; cambro-brit. *gwym* pulcher.)

वामन *Adj.* brevis. *Subst. m.* 1) pumilus, nanus. 2) nomen elephanti plagae meridionalis.

वामो *f.* (a praec. signo fem. ई) equa. RAGH. 5.32.

वायव्य *Adj.* (a वायु ventus s. य, v. gr. 650.) quod ad ventum refertur. A. 3.30.

वायस *m.* (ut videtur, a वयस् s. अण) cornix. DR. 8.31.

वायु *m.* (r. वा s. unād. उ, inserto य euphonico) ventus. H. 4.48.

वार *n.* aqua. AM. V. वारि.

वार *m.* (ut videtur, a r. वृ s. अण) 1) multitudo, caterva. 2) tempus, dies. HIT. 21.21.: भद्रवारवार. 3) tempus opportunum, occasio, opportunitas. 4) vicis, *fois*, Mal. BHATT. 3.32. schol.: बद्रवारान् compluries, *vielmal*, many times. — *Acc. sing. repetitum* वारं वारम् *id.* HIT. 85.14. (Hib. *uair* «an hour, time», *air uairibh* «sometimes»; cambro-brit. *aur*; island. vet. *var* in *tois-var* bis (*tois* = द्विस), *thris-var* ter (*thris* = त्रिस); germ. vet. *or*, *o* in *zuir-or*, *zuir-o* bis; pers. بار *bār* vicis, بار *bāri* semel, بار *bār* *diger* iterum; fortasse huc pertinet lat. *ber* in *September*, *October* etc.; v. gr. comp. 309.)

वारण *m.* (r. वृ arcere, impedire, s. अण, v. gr. 94^e.) elephantus. H. 4.23.

वारविलासिनो *f.* (e वार tempus et विलासिनो q. v.) *ἐραισα*. HIT. 133.15. Lass. 73.2. *infr.*

वारणसी *f.* nomen urbis Benares. Lass. 5.20.

वारणावत nomen urbis. H. 1.

वारि *n.* aqua. N. 24.5. (Cf. वार, वारण, hib. *burn* aqua; *fairge* mare, *fual* «urine, water», mutato *r* in *l*; lat. *mare*, Them. *mari*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 63.; lith. *mārės* (Plur. fem., gen. *mari-ū*); slav. *more* id. (neut. sg. a Thema *morjo*, v. gr. comp. 259.); germ. vet. *mari* m. et n. (Them. *marja*); hib. *muir*, cambro-brit. *mor* id. Cf. etiam lat. *urina*, correpto वा in *u*, *urceus*, *urna*; gr. ὀρός, οὐρον, οὐρέω.)

वार्त्त, वार्त्ता (r. वृत् s. अण) sanus. NALOD. 3.19. *schol.*

वार्त्ता, वार्त्ता *f.* (a वृत्ति s. अण in fem.) nuntius; historia. Sring. 11. HIT. 64.16.17.79.15.16.85.11.

वार्द्धक *n.* (a वृद्ध s. अण) senectus, senium. HIT. 28.19.

वार्द्धक्षत्रि *m. nom. pr.* DR. 1.5.

वार्षिक (a वर्ष s. इक) pluviosus. DR. 8.17.

वाष्णीय *m. nom. pr.* N. 9.1.

वाष् 1. et 4. *a.* (scribitur etiam वास्) clamare, vociferari,

ululare. MAH. 2. 1547.: सा सततं वाशते; 1. 8433.: स-
न्तप्यमाना ब्रह्मधा वाशमाना प्रधावति. — Part.
praes. PAR. N. 11. 20.: कुरुरीम् इव वाशतीम्; MAH.
3. 10437.: शकुनेर इव वाशतः; 10493.: हा हताः स्मे
'ति वाशन्त्यः. (Cf. वच् e वक्, ita वाष् e वाक्.)
c. उत् deplorare, c. acc. BHATT. 3. 32.: उद्दाश्यमानः पि-
तरम्.

वाष्प m. lacryma, in Sing. solum usurpari videtur. BR. 2.
36. N. 17. 13. MEGH. 12.

वाष्पाय (Denom. a praec.) lacrymare. UR. 84. 19.

वास् v. वाष् et वास्य.

वास m. (r. वस् s. अ) 1) habitatio. 2) cavea avis. UR.
35. 5. 3) i. q. अधिवास. (Hib. fos «a delaying, staying,
resting, cessation».)

वास्य (Denom. a वास sgf. 3.) odoribus imbuere. अधि-
वास्य (Denom. ab अधिवास) id. UR. 74. 20.: मन्दार-
पुष्पैर अधिवासितायाम् ... शिखायाम्.

वासर m. (fortasse e वा sicut, in hoc comp. similiter, et
सर iens, v. वत्सर) dies. UP. 21.

वासव m. (a वसु Vasus q. v. suff. अ) Vāsavus, cogno-
men Indri. IN. 2. 22.

वासस् n. (r. वस् induere s. अस्) vestis. SU. 4. 9. N. 9.
14. 19.

वासिन् (r. वस् habitare s. इन्) Adj. habitans. Subst. m.
habitor, in fine comp. SU. 2. 8. N. 7. 17.

वासुकि m. Vāsukis, rex serpentum. BH. 10. 28.

वास्तव्य (a वास्तु domus s. य) domum, domicilium ha-
bens, habitans. HIT. 34. 17.

वास्य i. q. वाष्प.

वाह् 1. 4. (प्रयत्ने क. यत्ने v.; scribitur etiam ब्राह्) ope-
ram dare, adniti. Caus. occupare, adhibere, uti.

MAN. 3. 68.: यास्तु (सूनाः) वाहयन् (schol. स्वकार्ये
योजयन्); 4. 86.: दशसूनासहस्राणि यो वाहयति
(schol. स्वार्थे व्यापारयति).

c. सम् fricare. MAH. 3. 11005.: पादौ ... कराभ्याङ् कि-
पाज्ञाताभ्यां शनकैः संववाहतुः. — Caus. id. SAK. 95.
9. R. Schl. II. 91. 52.

वाह m. (r. वह् trahere, vehere) 1) equus. DR. 8. 12. A. 4.
12. 2) currus. A. 1. 1.

वाहक m. (a Caus. r. वह् s. अक) rector, moderator cur-
rūs etc. N. 22. 1.

वाहन n. (a Caus. r. वह् trahere, vehere) 1) actio mode-
randi equos etc. N. 15. 2. 2) currus. N. 2. 26. in comp.
BAH. 3) equus. R. Schl. I. 62. 1. 68. 1. in fine comp. BAH.
(Cf. वाह, germ. vet. wagan, Them. wagana currus;
hib. feun id.)

वाहिन् (r. वह् s. इन्) vehens, ferens, in fine comp. HIT.
16. 42. 34. 2.

वाहिनी f. (a वाह s. इन् in fem.) exercitus. RAGH. 7. 33.

वाङ् v. बाङ्.

वाङ्क (r. वह् s. उक) nom. pr. N. 15. 2. 5.

वाह्य (form. anom. a वहिस् extra suff. य) externus. BH.
5. 21. 87. DR. 7. 18.

वाह्यतस् Adv. (a praec. s. तस्) extra, extrinsecus. N. 9. 7.

1. वि Praep. insep. v. gr. 111. (Germ. vet. wi-dar contra,
adversum, cum suff. compar., v. gramm. comp. 294.; pers.
بی bi sine, e. c. بیباک metu vacuus, intrepidus; fortasse
lat. vē- (vecors, vesanus); lith. be sine; slav. be id. nisi
hoc pertinet ad वहिस् q. v.)

2. वि m. (fortasse a r. वय्, correpto अय् in इ, nisi a वी)
avis. NALOD. 1. 28. (Cf. वयस् avis, lat. avis.)

विंश vigesimus (v. gr. 259.)

विंशति f. (ut mihi videtur, pro द्विदशति, e द्वि duo et द-
शति a दशन् decem, ejecto अ et mutato दू in nasalem,
v. त्रिंशत् et cf. lat. viginti, gr. εἴκατι, εἴκοσι, hib.
fichead, cambro-brit. ugaint.)

विकच (ut videtur, a r. कच् praef. वि s. अ) expansus,
evolutus, apertus, de floribus. IN. 5. 8.

विकट (BAH. e वि et कट stragulum) expers straguli. N.
10. 6.

विकत्यन n. (r. कत्थ् praef. वि s. अन) jactatio, gloria-
tio. HIT. 100. 13.

विकर्मन् n. (KARM. e वि et कर्मन् opus) secessio ab opere.
BH. 4. 17.

विकल (privatus parte, *BAH.* e वि et कला pars) 1) de-
curtatus. 2) perturbatus. *LASS.* 54.7.72.12.

विकार *m.* (r. कृ praef. वि) 1) mutatio. *BH.* 13.6.49.
2) commotio animi. *N.* 22.31.23.26.

विकाल *m.* (*KARM.* e Praep. वि et काल tempus) crepus-
culum. *SA.* 5.82.

विकाश *m.* (a Caus. r. काय् s. अ) manifestatio. *UR.* 34.7.

विकृति *f.* (r. कृ s. ति) commutatio, conversio. *AM.*

विक्रम *m.* (r. क्रम् praef. वि s. अ) 1) passus, (v. त्रिवि-
क्रम) 2) vis, fortitudo. *N.* 21.12. H. 3.10.4.22.

विक्रान्त *v.* क्रम् praef. वि.

विक्रिया *f.* (r. कृ praef. वि s. या) i. q. विकृति. *AM.*; *HIT.*
12.19.

विक्लव (r. क्लु se movere praef. वि s. अ) agitatus, com-
motus, perturbatus. *P.* 20.

विक्लत *v.* r. क्लण् praef. वि.

विक्लेप *m.* (r. क्लिप् praef. वि s. अ) actio disjiciendi, dis-
jungendi. चरणविक्लेप actio pedes disjiciendi i. e. gres-
sus, itio. *UR.* 64.13. — *Pro* रहस्यविक्लेप (*UR.* 16.6.)
lege °निक्लेप. — दृष्टिविक्लेप adspectus obliquus, *Wils.*
«a leer, a side glance». *SAK.* 16.1.

विगतस्नेहसौहृद (*BAH.* e विगत qui abiit et स्नेहसौ-
हृद amor et amicitia) remotum amorem et amicitiam
habens, vacuus ab amore et amicitia. *SU.* 4.17.

विगाढ *v.* गाह्.

विग्न *v.* r. विञ् et gr. 607.

विग्रह (r. ग्रह् praef. वि s. अ) 1) *m.* corpus, forma. *UR.*
67.14. 2) *m. n.* bellum. *HIT.* 78.4.

विग्रहवत् (a praec. s. वत्) formosus, pulcher. *SU.* 3.17.
SA. 1.21.

विघात *m. n.* (r. हन् in formâ Caus. - v. gr. 524.4. - praef.
वि suff. अ) impedimentum, interruptio, destructio. *SU.*
1.12.

विघ्न *n.* (r. हन् praef. वि s. अ, v. gr. 645. suff. अ) impedi-
mentum. *SU.* 1.12. *H.* 3.17. *N.* 13.23.

विघ्नित (a praec. s. इत्) impeditus. *UR.* 39.18.

विच् 7. *P. A.* separare, c. *instr.* (v. युञ् praef. वि). *BHATT.*

14. 103.: ब्रह्मन् योधान् जीवितेन विवेच. (*Germ.*
vet. *WICH* recedere - *wichu*, *weich*, *wichumés* - nostrum
weiche, *wich*; *gr.* *εἶνω*; fortasse etiam *ἐνάς* huc pertinet.)

c. वि 1) *i. q. simpl. c. abl.* *BHATT.* 6.36.: विविनचिम्
दिवः सुरान्. — विवित्त separatus, desertus, secre-
tus, solitarius. *IN.* 5.54. *BH.* 13.10.18.52. 2) *in dial.*

Vid. evellere. *RIGV.* 39.5.: विविञ्चन्ति वनस्पतीन्.
3) discernere. *MAH.* 2.2243.: न ... विवेक्तुं शक्नोमि ते
प्रश्नम् इमम्. — *Caus.* distinguere. *MAN.* 1.26.: धर्मी-
धर्मौ व्यवेचयत्.

विचक्षण (r. चक् praef. वि s. अन्) expertus, gnarus, sa-
piens. *BH.* 18.2.

विचय *m.* (r. चि praef. वि s. अ) actio quaerendi, investi-
gandi. *RAGH.* 16.75.

विचल (r. चल् praef. वि s. अ) vacillans. *UR.* 70.3. *infr.*

विचार *m.* (r. 2. चर् s. अ) 1) deliberatio. *HIT.* 12.22.92.
20. 2) distinctio. *HIT.* 51.20.

विचाराणा *f.* (r. 2. चर् praef. वि s. अन् *in fem., v. euphon. r.*
94^a.) deliberatio, dubitatio, haesitatio. *IN.* 5.38. *N.* 13.
27.

विचारित *n. v. rad.* 2. चर् praef. वि.

विचित्र (*KARM.* e वि et चित्र varius) 1) varius. *N.* 2.11.
SA. 4.30. *A.* 6.14. 2) admirabilis, stupendus. *A.* 4.39.

विचेतन (*BAH.* e वि et चेतन anima) exanimis, mortuus;
HIT. 87.10.

विचेष्टित *v.* r. चेष्ट्.

विच्छेद् *m.* (r. क्षिद् praef. वि s. अ) actio abrumpendi, finem
faciendi. *UR.* 64.5.: कथाविच्छेद्.

विच्यति *f.* (r. च्य cadere praef. वि s. ति) separatio. *N.*
13.34.

1. विह् 6. *P. anom.* विच्छायामि (गतौ) ire, se movere (ut
videtur, *Denom.* a perdito substantivo विच्छ).

2. विह् 10. *P.* विच्छायामि (भाषार्थे) *K.* त्विषि *v.* loqui;
lucere.

1. विञ् 7. *P. G. A.* विनञामि विञ्जे (omittitur Guna in utro-
que futuro et praet. mltf.) tremere, trepidare metu,
timere. विग्न agitatus, perturbatus, perterrites. *RAGH.*

14. 88.: चक्रन्द विग्ना कुरो 'व. — *Intens.* RIGV. 18.
14.: इन्द्रमन्यवे वेविड्यते भिया. — *Caus.* perterrere.
RAGH. 8. 39.: तुमुलेना "र्त्रेण वेजिताः । विहगाः ...
चक्रुः. (Cf. वीज्.)
c. आ आविग्न i. q. विग्न. A. 6. 9.
c. उत् 6. A. interdum p. 1) tremere, trepidare metu, timere. C. ablat. N. 13. 54.: नरेभ्यश्च नो 'द्विजसि; MAH. 2. 162.: सम्मानाद् ब्राह्मणो नित्यम् उद्विजेत विषाद् इव; BH. 12. 15.: यस्मान् नो 'द्विजते लोको लोकान् नो 'द्विजतेच यः; MAH. 1. 5549.: नित्यम् उद्यतदण्डाद् धि भृशम् उद्विजते जनः; 2. 2211. 3. 14660. *Etiam cum gen.* MAH. 7. 103.: नित्यम् उद्यतदण्डस्य कृत्स्नम् उद्विजते जगतः; MAH. 1. 2922.: तेजसस् तपसश्चै 'व कोपस्यच ... त्वम् उद्विजसे यस्य नो 'द्विजेयम् अहङ् कथम्. — उद्वेजनीय timendus, terribilis. MAH. 1. 6731.: सक्तो मानुषमांसेषु ... उद्वेजनीयो भूतानाम्. 2) moerere. BHAG. 5. 20.: न प्रहृष्येत प्रियम् प्राप्य नो 'द्विजेत् प्राप्यचा 'प्रियम्. 3) *Trans.* terrere. MAH. 2. 178.: कच्चिन् नो 'ग्रेण दण्डेन भृशम् उद्विजसे प्रजाः. — उद्विग्न i. q. विग्न. BH. 2. 56.: दुःखेषु अनुद्विग्नमनाः. — *Caus.* terrere. MAH. 1. 8427.
c. उत् praef. परि दुःखम् पर्युद्विजे dolorem patior. R. Schl. II. 66. 9.: दुःखं वने पर्युद्विजिष्यते.
c. उत् praef. सम् समुद्विग्न i. q. विग्न, उद्विग्न. A. 7. 28.
c. सम् संविग्न *id.*
2. विज् 3. P. A. i. q. विच्.
विजान (BAH. e वि et जान homines) vacuus ab hominibus, desertus. H. 1. 23. N. 11. 23.
विजय m. (r. जि praef. वि s. अ) victoria. SU. 2. 4.
विजयिन् (a praec. s. इन्) victoriosus. IN. 1. 39.
विजिगोषु (a जिगोषु *Desid.* r. जि - v. gr. 544. - suff. उ) vincendi cupidus. HIT. 94. 13.
विज्ञ (r. ज्ञा praef. वि s. अ) sciens, intelligens. HIT. 74. 12.
विज्ञान n. (r. ज्ञा praef. वि s. अ) cognitio, distinctio. SA. 5. 22. BH. 3. 41. 7. 2.

- विद् 1. P. (शब्दे क. आक्रोशे स्वने r.) sonare.
विटप m. n. surculus. H. 28. 10. UR. 19. 16. RITU-S. 1. 24.
विटपिन् m. (a praec. s. इन्) arbor. AM.
विड् vel विड् 1. P. (आक्रोशे क. कृशि r.) vociferari. P.
विडाल et cf. विद्.
विडम्बन n. °ना f. (r. उम्ब praef. वि s. अ) miseria. HIT. 99. 18. 32. 2.
विडाल m. (r. विड् s. आल) feles. HIT. 58. 7.
विण्ड 10. P. (क्षित्याम् क.; scribitur विद्, gr. 110^a.) perire. Cf. वृण्ड.
वितत v. r. तन् praef. वि.
वितथ (BAH. e वि et तथा sic tanquam *Substantivo*, cf. यथातथम्, gr. 675.) falsus. A. 3. 12. in comp. cum अ priv.
वितर्क m. (r. तर्क praef. वि s. अ) cogitatio, deliberatio. HIT. 128. 21.
वितान m. n. (r. तन् praef. वि s. अ) 1) sparsio, expansio. AM. 2) velum in sublime expansum, «a canopy, Baldachin». UR. 59. 13. 3) sacrificium. AM.
वितिमिर (BAH. e वि et तिमिर obscuritas) vacuus ab obscuritate, clarus. IN. 1. 3.
वित् 10. P. (त्यागे, ut videtur, *Denom.* a वित्त) largiri, dare.
वित्त v. 2. विद्.
वित्तवत् (a praec. s. वत्) dives, opulentus. N. 16. 31.
वित्थ 1. A. (याचने क. याचे r.) orare, supplicare.
1. विद् 2. P. interdum A. वेद्भि, वेद (v. gr. 356.) praet. multif. अवेदिषम्, fut. aux. वेदिष्यामि, etiam वेत्स्यामि (MAH. 3. 1651.), part. pass. विदित. Ut videtur, primitive videre (v. वृध् et cf. lat. video, gr. εἶδω etc.) inde. 1) percipere, sentire. RAGH. 14. 56.: सा लुप्तसञ्ज्ञा न विवेद दुःखम्. 2) cognoscere, comperire. MAH. 3. 16968.: तस्मान् ना "ह्यामि ते गुह्यद् काले वेत्स्यति तद् भवान्; 2. 1768.: तेन सङ्गम्य वेत्स्यामि कार्यस्या 'स्य विनिश्चयम्; II. 4. 58.: शीग्रद् गच्छामो न नो विद्यात् सुयोधनः; BH. 18. 23.: सन्त्यासस्य ... तत्त्वम् इच्छामि वेदितुम्. 3) scire.

MAN. 8. 80.: यद् द्वयोर अनयोर वित्थ कार्ये ऽस्मिन् चेष्टितम् मिथः । तद् ब्रूत; BR. 2. 22.: इति धर्मविदो विदुः; SA. 6. 36.: एवम् एतद् यथा वेत्थ; R. Schl. I. 57. 5.: इति विद्महे. *Cum accus., subintellecto verbo subst., in constructionibus quae lat. infin. cum acc. respondent* (cf. ज्ञा p. 142.). MAH. 1. 8395.: न विद्महे ह्येतम् मातः श्येनेना "खुम्; SA. 5. 11.: विद्धि मान् त्वं शुभे यमम्. *Cum infin.* R. Schl. II. 12. 104.: न वेत्ति रामः परुषाणि भाषितुम्. 4) nosse, notionem habere, dignoscere, cognoscere. N. 6. 8.: यो वेद धर्मान् अखिलान्; 19. 30.: यान् नलो वेद विद्याम्; 5. 13.: कथं हि देवान् जानीयाद् कथं विद्यान् नलम्; R. Schl. I. 74. 14.: सर्वे ना वेदिषुर् दिशः. 5) putare, arbitrari. BH. 2. 19.: य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनम् मन्यते हतम्. *Caus. P. A.* 1) facere ut quis sciat, certiozem facere, nuntiare, indicare. MAN. 8. 176.: यः साधयन्तञ् कन्देन वेदयेद् धनिकान् नृपे; 12. 31.: न ब्राह्मणा वेदयेत किञ्चिद् राजनि. 2) *A.* वेदये percipio, sentio (facio ut sciam). MAN. 12. 13.: येन वेदयते सर्वं सुखन् दुःखञ्च; R. Schl. II. 64. 67.: वेदये नच संयुक्तान् शब्दस्पर्शसान् अहम्. (Lat. *video*, gr. *ἴδω*, *εἶδω*, *εἶδομαι*; *αἶδα* = वेद scio; boruss. vet. *waidimai* scimus, *waiditi* scitis, scite, *widdai* vidit; lith. *wėizdmi* video = वेद्मि; *wėida-s* facies; slav. *vjemj* scio (pro *vjedmj*), *vjedjatj* sciunt = विदन्ति (v. gr. comp. 436.), *vid-je-ti* videre; goth. *vait* scio, scit = वेद id., gr. *αἶδα*, *αἶδε*, v. gr. comp. 491.; *wita* observe, praet. *witai-da* = Caus. vel cl. 10. वेद्यामि, omisso gunae incremento, v. gr. comp. 109. 6.; hib. *félh* «science, knowledge, instruction»; cambro-brit. *gwyz* id. (v. Pictet p. 59.); fortasse *feidhim* «I manifest, relate» = Caus. वेद्यामि, nisi pertinet ad वद् q. v.; *feidir* «power, habituality»; fortasse *aithnim* «I know», *aithnighim* id.; *aithne* «known», subst. f. «knowledge, acquaintance», abjectâ cons. initiali sicut in *athair* pater, v. पितृ; fortasse *fios* «knowledge, art, science, understanding, vision, message», mutato *d* vel *t* in *s*, *fiosach* «knowing, expert».

- c. आ *Caus.* certiozem facere, nuntiare. N. 17. 45.
 c. आ praef. सम् *Caus. id.* MAH. 2. 14.
 c. नि *Caus. id. c. acc. vel gen. vel dat. pers.* SU. 3. 8. SA. 3. 7. IN. 5. 17. N. 3. 5.
 c. नि praef. वि *Caus. id.* R. Schl. I. 1. 72.
 c. नि praef. सम् *Caus. id.* MAH. 1. 3224.
 c. प्रति *Caus. id.* N. 21. 1. 25. 5.
 c. प्रति praef. सम् *Caus. id.* MAH. 1. 3627.
 2. विद् 6. P. A. विन्दामि, विन्दे (gr. 335.), *Part. pass.* विदितः विन्नः, विन्नः. *Invenire, adipisci.* N. 3. 4.: न शय्यासनभोगेषु रतिं विन्दति; 6. 6.: देवानाम् मानुषम् मध्ये यत् सा पतिम् अविन्दत; 10. 12.: विन्देता पि सुखञ् क्वचित्. *In matrimonium accipere.* MAN. 9. 69.: ताम् अनेन विधानेन निजो विन्देत् देवरः (schol. परिणयेत्); MAH. 1. 7192. — *Pass.* *inveniri, esse, existere, exstare.* (secundum grammaticos *विद्* cl. 4. A. सत्तायाम् K. भावे P.) BR. 2. 2.: न हि सन्तापकालो ऽयम् वैद्यस्य तव विद्यते; N. 9. 29.: नच भार्यासमङ् किञ्चिद् विद्यते; 13. 40. 26. 5. DR. 7. 17. BH. 3. 17. — *विदित* *impetratus, possessus.* DR. 4. 12. *विन्न* *n. divitiae.* N. 26. 4. BH. 10. 23.
 c. अधि *vivente uxore aliam ducere uxorem.* MAN. 9. 80.: मद्यपा ... व्याधिता वा धिवेत्तव्या (schol. तस्यां सत्याम् अन्यो विवाहः कार्यः). अधिविन्ना femina, *cujus maritus aliam duxit uxorem*, Wils. «a superseded wife».
 c. अनु 1) *invenire, adipisci.* RIGV. 6. 5.: अविन्द उस्मिया अनु «reperisti vaccas». *In matrimonium accipere.* MAH. 1. 5114.: शारदतीन् ततो भार्याञ् कृपोन् द्रोपो ऽन्वविन्दत. 2) *existimare, putare.* GITAGOV. 4. 2.: इन्दुकिरणम् अनुविन्दति खेदम् अधीरम्.
 c. अभि *invenire, adipisci.* MAH. 3. 1933.
 c. आ *Caus.* tradere. SA. 3. 6.: तस्या र्धम् आसनश्चै व गाञ्चा वेद्य.
 c. नि *Caus. id.* SA. 1. 27.: शेषाः पूर्वन् निवेद्यच; MAN. 11. 116.: सर्वस्वं वेदविद्यो निवेदयेत्.
 c. परि 1) *nubere viro, cujus frater major non maritus est.*

- MAN. 3. 172.: ययाच परिविद्यते. 2) uxorem ducere, fratre majore non marito, unde nomen agentis परिविद्यते.
 MAN. 3. 171. — परिविद्यत frater major, cujus frater minor uxorem duxit.
- c. प्रति adipisci, accipere. MAH. 3. 8420.: विश्वावसोस् तु तनयाद् गीतन् नृत्यञ्च सामच ... प्रत्यविन्दत्. Caus. tradere. R. Schl. I. 2. 9.: वल्कलन् तस्मै गुरवे प्रत्यवेदयत्.
3. विद् 7. 4. existimare, putare, habere, censere. BHATT. 6. 39.: लोको ऽयम् मां विन्दते निष्पराक्रमम्. 2) invenire, adipisci (v. 2. विद्). MAH. 3. 15388.: न सुखं विन्दते जनाः. Etiam P. MAH. 3. 8123.: विन्द्याद् बङ्ग-सुवर्णकम्; 8153.: गोसहस्रपालं विन्द्यात्.
 c. प्रति P. obtinere, accipere. MAH. 3. 8420.
4. विद् 4. A. (v. 2. विद् Pass.).
 c. निस् se ipsum contemnere (v. निर्वेद). MAH. 3. 14792.: सुवाससो हि ते भार्या वल्कलाग्निस्वृताम् । पश्यन्तु दुःखिताङ् कृष्णां साच निर्विद्यताम् पुनः । — निर्विद्य se ipsum contemnens. HIT. 31. 13.
5. विद् 10. P. habitare.
6. विद् (r. 1. विद्) sciens, gnarus, in fine comp. DR. 8. 18. विदग्ध v. 1. दह् praef. वि.
 विदर्भ m. pl. nomen regionis (Wils. विदर्भ m. विदर्भा f. «a district and city to the south-west of Bengal, the modern Bara-Nagpor or Berar proper»). N. 1. 5. 2. 26. Etiam sing. N. 1. 32.
 विदर्भनगरी f. (e praec. et नगरी urbs) nomen urbis (v. praec.). N. 1. 23.
 विदारणा n. (r. द् praef. वि s. अन्न) actio lacerandi, dilacerandi, rumpendi, findendi.
 विदाहिन् (r. दह् praef. वि s. इन्) urens. BH. 17. 9.
 विदिग्ग f. (KARM. e वि et दिग्ग plaga, regio) intermedia plaga. N. 21. 2.
 विडुष v. विद्वस्.
 विडुषक m. (r. दुष् in formâ Caus. - v. gr. 524. - suff. अक) persona dramatis jocosa. UR. 13. 2. Lass. 87. 6.

- विद् v. व्यध्.
 विद्या f. (r. 1. विद् s. या) scientia. HIT. 3. 5. 7. 9. 11.
 विद्याधर m. (e praec. et धर) nomen Geniorum ordinis. Lass. 50. 10.; v. sq.
 विद्याधरो f. (a praec. signo fem. इ) Fem. praecedentis. HIT. 63. 16.
 विद्यावत् (a विद्या s. वत्) scientiâ praeditus. IN. 4. 3.
 वियुत् f. (r. युत् fulgere q. v. praef. वि) fulgur. N. 13. 53.
 विद्वस् (r. विद् s. वस्, v. gr. 235. et 605.) sapiens, gnarus. N. 12. 78. 24. 28.
 विद्वेषण n. (r. द्विष् odisse praef. वि s. अन्न) odium, inimicitia. N. 9. 9.
 1. विध् 6. A. (ut videtur, e धा abjecto आ, praef. वि, विधाने क. विधौ v.) i. q. धा praef. वि.
 2. विध् v. व्यध्.
 विध m. विधा f. (r. धा praef. वि) genus, species, natura, indoles, proprietas, praesertim in fine comp. BAH. N. 1. 29. 12. 39. BH. 7. 16. 11. 53. 15. 14. SA. 3. 10. A. 7. 8. (Boruss. vet. wida-s, wid-s, fem. wida, in sta-wida-s, sta-wids talis, ka-wid-s qui, qualis, fem. ka-wida; kitta-widîn, kitta-widei alio modo.)
 विधन (BAH. e वि et धन divitiae) pauper.
 विधनता f. (a praec. s. ता) paupertas. HIT. 31. 14.
 विधवा f. (marito orbata BAH. e वि et धव maritus) vidua. BR. 2. 10. (Lat. vidua, boruss. vet. widdewâ, slav. vdova, goth. viduôð, Them. viduôn; hib. feadhb.)
 विधा v. विध्.
 विधातृ m. (r. धा praef. वि s. तृ) cognomen dei Brahmae.
 विधान n. (r. धा praef. वि s. अन्न) modus, norma, praecceptum. SU. 1. 22. 25. BH. 17. 24.
 विधि m. (r. धा praef. वि s. इ) 1) norma, praecceptum, praesertim quod sacris libris praescribitur. BH. 17. 1. 2) modus. N. 17. 26. 3) fatum, sors. N. 12. 98. 13. 31.
 विधिचत् (e praec. et वत् sicut) sicut norma, praecceptum, ad normam, ex praeccepto. IN. 2. 15.
 विधु m. luna. Sring. 2.
 विधुर (e वि et धुर quod simplex non invenitur, v. धुर)

- Adj. separatus, relictus, praesertim ab amato vel amata.*
NALOD. 3. 50. UR. 67. 17. *Subst. n.* 1) separatio. AM.
2) periculum. HIT. 50. 8.
- विधूयत् v. धू. praef. वि.
विधेय *Partic.* (r. धा praef. वि s. य) tractabilis, sequax,
obediens. BH. 2. 64. (Schol. विधेयो वशवर्तिन्.)
विध्वंसिन् (r. ध्वस् praef. वि s. इन्) labens, periens. HIT.
16. 10. 76. 4.
- विध्वस्तनगराश्रम (BAH. e विध्वस्त lapsus, vid. ध्वस्, et न-
गराश्रम - नगर urbs, आश्रम eremitarum sedes) lapsas
urbes et eremitarum sedes habens. SU. 2. 24.
- विनतानन (BAH. e विनत inclinatus, v. नम्, et आनन
vultus) inclinatum vultum habens. BR. 1. 13.
- विनय *m.* (r. नी praef. वि s. ञ) modestia. N. 12. 68. 5. 18.
विनश्चर (r. नश् praef. वि s. चर) mortalis, caducus. HIT.
16. 6.
- विना *Praep.* (a वि s. ना) sine. c. *Instr. vel Acc.* BR. 1. 34.
2. 10. SA. 5. 25.
- विनाकृत (e praec. et कृत factus) privatus, orbatus. N.
13. 25.
- विनान्योन्यम् *Adv.* (AVY. e विना et अन्योन्य q.v.) alter
sine altero. SU. 1. 5.
- विनाश *m.* (r. नश् praef. वि perire s. ञ) occasus, exi-
tium, ruina. BR. 1. 24. BH. 2. 17.
- विनाशन *m.* (a Caus. r. नश् praef. वि perire s. ञ) oc-
cisor, destructor. N. 12. 30.
- विनाशिन् 1) (r. नश् perire praef. वि s. इन्) periens,
caducus, mortalis. BH. 2. 17. 2) (a formā CAUS.) occidens,
delens, exstinguens. N. 12. 59.
- विनिग्रह *m.* (r. ग्रह् sumere praef. वि + नि s. ञ) coër-
citio. BH. 13. 7.
- विनिद्र (BAH. e वि et निद्रा) exsomnia. UR. 76. 8.
- विनिपात *m.* (r. पत् praef. वि + नि s. ञ) casus adver-
sus, infortunium, calamitas. HIT. 119. 18.
- विनियोग *m.* (r. युज् praef. वि + नि s. ञ) 1) relictio.
HIT. 99. 13. 2) erogatio pecuniae. HIT. 98. 15.
- विनिश्चय *m.* (r. चि colligere praef. वि + निस् s. ञ) de-
cretum, consilium, propositum. SU. 2. 19. 3. 10. SA. 3.
10.
- विनिश्चित v. चि c. निस् praef. वि.
विनोद *m.* (Caus. r. नुद् praef. वि s. ञ) oblectatio, delec-
tatio. HIT. 8. 16. Lass. 1. 2. v. sq.
विनोदन *n.* (Caus. r. नुद् praef. वि s. ञ) id. UR. 31. 6.
विन्दु *m.* gutta. MEGH. 19.
विन्ध्य *m.* mons Vindius. N. 9. 22.
- विन्न v. 2. विद्.
विन्यास *m.* (r. 2. ञस् praef. वि + नि s. ञ) actio depo-
nendi. अक्षरविन्यास scriptura. UR. 24. 15.
- विप् 10. p. (क्षेपे) jacere, conijcere.
विपक्ष *m.* (e वि et पक्ष) hostis, inimicus. HIT. 91. 11.
विपण *m.* (r. पण् vendere praef. वि s. ञ) venditio. SU.
2. 23.
- विपत्ति *f.* (r. पद् praef. वि s. ति) infortunium, calamitas.
HIT. 13. 13. 17. 11. 37. 4.
- विपन्न v. पद् praef. वि.
विपरोत v. इ c. परि praef. वि.
विपरोतता *f.* (a praec. s. ता) contrarium, pars contraria.
HIT. 52. 4.
- विपर्यय *m.* (r. इ c. परि praef. वि) contrarium, adversitas,
repugnantia. N. 8. 15. 19. 34. UR. 67. 18. 74. 4.
- विपश्चित् *m.* vir doctus, sapiens, prudens. BH. 2. 42. *In*
comp. cum ञ. BH. 2. 60.
- विपाक *m.* (r. पच् praef. वि s. क) maturitas (v. पाक).
दुर्विपाक durities. HIT. 18. 7.
- विपाठ *m.* (fortasse pro विपाठ a पद् findere) sagitta. DR.
8. 17.
- विपुल (r. पुल् praef. वि s. ञ) magnus. IN. 2. 12. H. 1. 24.
विपुलता *f.* (a praec. s. ता) magnitudo. SAK. 5. 4.
- विप्र *m.* Bráhmanus.
विप्रकर्ष *m.* (r. कृष् c. प्र praef. वि s. ञ) distantia. UR.
70. 18.
- विप्रकृष्ट v. कृष् cum प्र praef. वि.
विप्रकृष्टत्व *n.* (a praec. s. त्व) distantia, longinquitas.
विप्रतिपन्न v. पद् c. प्रति praef. वि.

- विप्रयोग *m.* (r. युज् jungere c. प्र praef. वि s. ऋ) separatio. c. *Instr. r.* BR. 1. 16. 18.
- विप्रिय (*KARM.* e वि et प्रिय gratus, dilectus) ingratus. H. 3. 19.
- विप्रोषित v. वस् c. प्र praef. वि.
- विबुध v. बुध praef. वि.
- विबुध *m.* (r. बुध scire praef. वि s. ऋ) deus. SU. 3. 22.
- विभङ्ग *m.* (r. भञ्ज praef. वि s. ऋ) fractura. HIT. 38. 7.
- विभ्रम *m.* (r. भ्रू praef. वि s. ऋ) 1) potestas, facultas. UR. 28. 3. *infr.* 2) divitiae, opes. HIT. 31. 9.
- विभवतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) dignitati, majestati convenienter. UR. 30. 4. SAK. 92. 8.
- विभा *f.* (r. भा praef. वि) lumen, splendor.
- विभाग *m.* (r. भाज् dividere praef. वि s. ऋ) pars, portio. BU. 3. 18. v. *seq.*
- विभागश् *Adv.* (a praec. s. शस्) secundum portiones. BU. 4. 13.
- विभावन *n.* (*Caus.* r. भू praef. वि s. ऋ) actio percipiendi, observandi, cognoscendi. UR. 83. 10.
- विभावरी *f.* (r. भा praef. वि s. वर in fem.) nox. R. Schl. II. 84. 18.
- विभावसु *m.* (*TATP.* e विभा et वसु) 1) sol. 2) ignis.
- विभो (*BAH.* e वि et भो) metu vacuus.
- विभीतक *m.* (a विभीत - r. भो timere praef. वि s. त - स. क) nomen plantae (*Terminalia belerica*). N. 12. 5.
- विभीषण (*Caus.* r. भो praef. वि s. ऋ) 1) *n.* actio timorem, terrorem injiciendi. DR. 5. 10. 2) *Adj.* terrificus, terribilis. H. 2. 4.
- विभीषिका *f.* (*Caus.* r. भो s. इका) *i. q. praec. sgf.* 1. MAH. 2. 1433.
- विभु *m.* (r. भू praef. वि, correpto उ, v. n. ad r. 49.) excelsus, dominus. IN. 1. 38. N. 2. 15. BH. 5. 15. 10. 12.
- विभूति *f.* (r. भू praef. वि s. ति) excellentia, eminentia, majestas, divinitas (v. विभु). N. 17. 7. BU. 10. 7. 16. a. b. 18. 40.
- विभूतिमत् (a praec. s. मत्) excellentiā, eminentiā praeditus, eximius, excelsus. BU. 10. 41.
- विभूषण *n.* (r. भूष praef. वि s. ऋ) ornamentum. A. 1. 10. 5. 14.
- विभेद *m.* (r. भिद् praef. वि s. ऋ) actio findendi, rumpendi, violandi. HIT. 132. 10.
- विभ्रम *m.* (r. भ्रम् praef. वि s. ऋ) 1) motus, commotio, agitatio. SAK. 15. 5.: दृष्टिविभ्रम. 2) perturbatio. BH. 2. 63.
- विभ्रान्त v. भ्रम् praef. वि.
- विमनस् (*BAH.* e वि et मनस् mens) expers mentis. N. 13. 60.
- विमर्द *m.* (r. मद् praef. वि s. ऋ) disturbatio, vastatio, extinctio; turbatio. HIT. 50. 18.: निद्राविमर्द.
- विमर्दिन् (r. मद् praef. वि s. इन्) disturbans, extinguens. SAK. 57. 6.
- विमर्श *m.* (r. मृश् praef. वि s. ऋ) deliberatio, dubitatio. *Scribitur etiam* विमर्ष. SAK. 49. 8.
- विमर्ष v. praec.
- विमहत् (*KARM.* e वि et महत् magnus) permagnus, ingens. IN. 1. 33.
- विमान *n.* (ut videtur, a r. मा metiri praef. वि s. ऋ) vehiculum, currus. IN. 1. 33.
- विमानता *f.* (a praec. s. ता) currus status, conditio. UR. 78. 17.
- विमुख (*BAH.* e वि et मुख os, vultus) aversum vultum habens. DR. 8. 26.
- विमूढ v. मुह praef. वि.
- विमोक्ष *m.* (r. मोक्ष solvere praef. वि s. ऋ) liberatio. BU. 16. 5.
- विमोचन *n.* (r. मुच् solvere praef. वि s. ऋ) liberatio. BR. 3. 13.
- विम्ब vel बिम्ब *m. n.* 1) orbis, discus. RITU-S. 1. 4.: नितम्बबिम्ब; UR. 67. 7.: रथङ्गश्रेणिविम्बा (*BAH.*). 2) ruber *momordicae monadelphae* fructus. MEGH. 80. 1.: पक्कबिम्बाधरौष्टी; MAH. 4. 255.: विम्बोष्ठी.
- वियत् *n.* (ut mihi videtur, a r. वो ire s. part. praes. ऋत्) aër. HIT. 10. 1.
- वियात (r. यत् praef. वि s. ऋ) audax, impudicus. AM. III. 1. 24.: धृष्टे धृष्णान् वियातश्च. V. वैयात्य.

वियोग *m.* (r. युञ्ज् jungere praef. वि s. अ) disjunctio. N. 13.34.42.

विरक्त *v.* रञ्च् praef. वि.

विरचन *n.* (r. रच् praef. वि s. अ) actio faciendi, apparandi. UR. 89.9. (ubi विरचनम् pro विरचना legendum).

विरजस् (*BAH.* e वि et रजस् pulvis) expers pulveris. N. 4.8.

विरजस्क (a praec. s. क, v. gr. 665.) *id.* RAGH. 10.74.

विरल rarus, infrequens. SAK. 27. 6. infr. Lass. 28. 2. —

विरलम् *Adv.* raro. HIT. ed Lond. 10.3. infr.

विरह *m.* (r. रह् relinquere praef. वि s. अ) separatio, disjunctio. SA. 4.24. MEGH. 8. 12.30. etc.

विरात्र *n.* (*KARM.* e वि et रात्र nox, v. gr. 681.) serum noctis (?). SA. 6.28.32.

विरहत् *v.* रह् praef. वि.

विरूप (*BAH.* e वि et रूप forma) deformis.

विरूपरूप (*BAH.* e विरूप deformis et रूप forma) deformem formam habens. H. 2.5.

विरोध *m.* (r. रुध् impedire praef. वि s. अ) discordia, dissensio, inimicitia. SU. 3.21.

विरोधिन् (r. रुध् praef. वि impedire s. इन्) repugnans. UR. 94.10. SAK. 17.4. infr.

विरोष *m.* (r. रूप् irasci praef. वि s. अ) iratus. DR. 9.6.

विल् 6. 2. i. q. बिल्.

विल *n.* caverna (*cf.* बिल् findere). HIT. 87.7.

विलक्ष्ण (r. लक्ष् praef. वि s. अ) pudore confusus, perturbatus, conturbatus; *v.* वैलक्ष्य.

विलपन *n.* (r. लप् praef. वि s. अ) lamentatio. HIT. 65.20.

विलम्ब *m.* (r. लम्ब् praef. वि s. अ) cunctatio, mora. अविलम्बम् *AVY.* sine morâ. UR. 84.12.

विलाप *m.* (r. लप् praef. वि s. अ) lamentatio.

विलासन *n.* (r. लस् ludere praef. वि s. अ) ludus, jocus, praesertim feminarum amore captarum nugae, deliciae. IN. 5.13.

विलासिन् (r. लस् ludere praef. वि s. इन्) ludens, jocans, nugans, ineptiens, ludicra agens, de feminis amore captis. IN. 5.14.

विलेपन *n.* (r. लिप् praef. वि s. अ) unguentum. MAH. 4.261.

विलोकन *n.* (r. लोक् praef. वि s. अ) actio videndi. HIT. 88.10.

विल्व *m.* nomen arboris (*Wils.:* Aegle marmelos). N. 12.5.

विवर *m.* (a वृ tegere praef. वि) foramen, specus, spelunca. N. 23.10.

विवर्ण (*BAH.* e वि et वर्ण color) vacuus a colore, pallidus. N. 2.2.

विवर्तिन् (r. वृत् praef. वि s. इन्) se avertens in pugna. SA. 7.12.

विवर्धन vel विवर्धन *m.* (a formâ *Caus.* radices वृध् crescere praef. वि s. अ) amplificator. N. 9.6.

विवस्वत् *m.* (*Nom.* -वान्) sol. SA. 2.15.

विवाद *m.* (r. वद् praef. वि s. अ) rixa, contradictio. Lass. 21.10.36.20. etc.

विवास *m.* (a *Caus.* r. वस् habitare praef. वि s. अ) exsiliium. N. 19.6.

विवाह *m.* (r. वह् praef. वि s. अ) conjugium, matrimonium. N. 5.40.

विविक्त *v.* rad. विच् praef. वि.

विविध (*BAH.* e वि et विध vel विधा species) varius. IN. 4.11.5.13.

विवृद्ध *v.* वृध् praef. वि.

विवेक *m.* (r. विच् praef. वि s. अ) distinctio. MAH. 1.26.

1. विष् 6. 2. *interdum a.* intrare, ingredi. N. 5.3.: विविष्णुस् ते नृपा रङ्गम्; BU. 11.21.: प्रदीप्तञ्च स्वलनम् पतङ्गा विशन्ति; 18.55.: ततो माम् ... विशते; MAH. 3.10689.: नदीम् ... इमां विशस्व; N. 2.14.: देवराजस्य भवनं विविशाते. (*Gr. ἴνω;* fortasse lat. *viscus,* viscera huc pertinet. Vid. वेश्.)

c. अनु intrando sequi *alqm.* MAH. 1.796.: तम् उतङ्क्ते ऽनुविवेश्.

c. आ 1) *i. q. simpl.* SU. 4.16.: तौ मन्युर आविशत; R. Schl. II. 43.6.: वनम् आविशते; N. 2.3.: हृच्छया-विष्टचेतना. 2) appropinquare. MAH. 1.14507.: आवि-

- शान्तिच यं यक्षाः पुरुषम्. — *Caus.* आवेशयामि intrare facio. BH. 8. 10.
- c. आ praef. अनु intrare. MAH. 1.5389.: ह्रीश्च क्रोधश्च बीभत्सुम्... अन्वाविवेश.
- c. आ praef. उप *id.* R. Schl. II. 85. 15. MAH. 1.5389.
- c. आ praef. सम् *id.* N. 21. 30. SU. 4. 15. — *Caus.* समावेशयामि intrare facio, impono, trado. MAH. 3.9913.: पौत्रे भारं समावेश्य.
- c. उप considerare, sedem capere, *c. loc.* N. 21. 30.: रथोपस्थ उपाविशत्; SA. 5. 62.: भूमाव् उपविवेश. — उपविष्ट qui consedit, sedens. N. 12. 27.: शयानम् उपविष्टं वा स्थितं वा. — *Caus.* facere ut considat. IN. 2. 20.
- c. उप praef. उप (उपोपविष्) 1) considerare apud alqm. MAH. 3. 11777.: तन् आसीनम्... उपोपविविशुर यक्षाः; R. Schl. I. 4. 26.: उपोपविष्टः सचिवैः. 2) considerare. उपोपविष्ट qui consedit, sedens. MAH. 1. 6959.: उपोपविष्टा मञ्जेषु.
- c. उप praef. प्रति exadversus alqm considerare. MAH. 2. 1156.
- c. उप praef. सम् considerare. MAH. 1. 6970.
- c. नि *A. interdum p.* 1) intrare. MAH. 1.7566. 2) considerare, castra ponere. MAN. 7. 188. MAH. 1. 6960. 3. 661. 3) uxorem ducere. MAH. 1. 1852.: निवेद्ये ऽशंसयं सनामीं यद् अहङ् कन्याम् उपलप्स्ये कदाचन; 1860.: निविशस्व. 4) adniti, operam dare, studere. MAN. 2. 8.: स्वधर्मे निविशेत. — निविष्ट intentus, studiosus. MAH. 1. 171. — *Caus.* 1) निवेशयामि facio ut intret, introduco. R. Schl. II. 42. 28. DR. 3. 6. 2) considerare facio. RAGH. 5. 42. 3) morari, habitare facio. MAH. 1. 4424.: न्यवेशयत ताम् भार्याङ् कुन्तीं स्वभवने प्रभुः. 4) pono, impono, adjungo, annecto, illigo. SA. 5. 105.: वामे स्कन्धे... भर्तुर् बाङ्गन् निवेश्य; SU. 3. 14.: रत्नानि तस्या गात्रे न्यवेशयत्; M. 39.: पाशन् तस्मिन् शृङ्गे न्यवेशयत्. 5) facio ut uxorem ducat. MAH. 1. 7138.
- c. नि praef. वि *Caus.* facere ut considat, ponere, imponere. GITA-G. 12. 5.
- c. नि praef. सम् considerare. सन्निविष्ट qui consedit, sedens. BH. 15. 15.: सर्वस्यचा हं हृदि सन्निविष्टः. *Caus.* 1) facere ut considat, castra ponat. MAH. 3. 665. 2) ponere, locare. RAGH. 12. 58.: हत्वा बलिनं वीरस् तत्पदे... सुग्रीवं सन्न्यवेशयत्; MAN. 1. 16.
- c. निस् frui, vesci, edere, bibere. RAGH. 9. 35.: निर्विश्य मधु (schol. पपुः); 4. 51.: निर्विश्य... स्तनाव् इव दिशस् तस्याः शैलौ मलयदुर्गैः.
- c. परि *Caus.* ministrare *alicui cibos.* MAH. 1. 7182.: ताश्चैव वृद्धम् परिवेश्य तांश्च नरप्रवीरान् स्वयम् अप्य् अभुङ्क्त; 3. 8619. (Vid. विष् praef. परि.)
- c. प्र intrare. N. 14. 3. 21. 2. — *Caus.* facere ut intret. MAH. 1. 4427. Ponere *c. loc.* MAN. 8. 38.: अर्द्धं कोषे प्रवेशयेत्. — *Desid.* intrare cupere. MAH. 3. 10836.: प्रविचिन्ततो ऽस्य शैलान् इमान्.
- c. प्र praef. अनु intrare. MAH. 1. 795. 7762. 3. 12178. Coire *cum feminâ, c. acc.* MAH. 1. 4275.: कौशल्ये देवस् ते ऽस्ति सो ऽद्य त्वा नुप्रवेद्यति.
- c. प्र praef. सम् intrare. MAH. 1. 3303. Coire *cum feminâ.* MAH. 1. 3024.: भार्याम् पतिः सम्प्रविश्य.
- c. सम् 1) intrare. MAH. 1. 6741. Coire *cum feminâ.* MAN. 3. 48.: संविशेद् आर्तवे स्त्रियम्. 2) appropinquare. MAH. 3. 14505.: गन्धर्वाश्चापि यन् दिव्याः संविशन्ति नरम् भुवि. 3) decumbere. MAH. 3. 13149.: पुष्करिणीतीरे संविवेश ततः शयानो मधुरङ् गीतम् अशृणोत्. 4) concumbere *viro, c. सह.* MAH. 1. 4712.: वरराहे... संविशेथा मया सह. — *Caus.* facere ut decumbat. MAH. 1. 4274.
- c. सम् praef. अनु post aliquem decumbere. RAGH. 2. 24.: सुप्ताम् अनुसंविवेश सुप्तोत्थिताम् प्रातर अनुदतिष्ठत्.
2. विष् *m.* (Nom. विद्, r. विष्) *Visus* i. e. vir tertii vel agriculturalum et mercatorum ordinis. *In dialecto Véd.* Pl. विशस् f. homines *in universum.* विशपति hominum dominus, rex. (Vid. Rosenii Rigvedae Specimen p. 10. et 11., Lassen. Anthol. p. 143. et cf. lith. *wiész-patis* «ein hoher Herr, ein Landesherr», *wiész-patené* «eine hohe

- Frau», *wiész-palauju* regno, impero, *palauju* = पाल-
यामि, v. पाल्.)
- विशङ्का *f.* (r. शङ्क्त् timere praef. वि s. ञ्) suspicio, dubi-
tatio. N. 24. 41. अविशङ्क dubitationis expers. N. 4. 12.
- विशद् albus, candidus. MEGH. 41. 52. 59. 64. 71.
- विशाखा *f.* (BAH. e वि et शाखा) mansio lunaris XIVta.
UR. 8. 5. *infr.*
- विशारद् peritus, gnarus. N. 12. 86. 20. 26.
- विशाल (r. शल् sternere praef. वि s. ञ्) magnus. N. 16.
9. BH. 9. 21.
- विशिष्य *m.* (BAH. e वि et शिषा crista) sagitta. A. 9. 2. 10.
23.
- विशिष्ट v. शिष् praef. वि.
- विशिष्टता *f.* (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, ho-
nor, ornamentum, *Auszeichnung*. HIT. 7. 19.
- विशीर्षा v. श्रु praef. वि.
- विशुद्ध v. शुध् praef. वि.
- विशुद्धात्मन् (BAH. e praec. et आत्मन् anima) puram ani-
mam habens. SU. 4. 21.
- विशुद्धि *f.* (r. शुध् purificari praef. वि s. ति) purificatio,
lustratio. BH. 6. 12.
- विशुष्क (KARM. e वि et शुष्क) valde siccus. RIT. S. 1. 15.
- विशेष *m.* (r. शिष् distinguere praef. वि s. ञ्) 1) diffe-
rentia, discrimen, distinctio. विशेषेण praecipue. IN. 5.
59. N. 2. 23. SA. 5. 41. 2) species, genus. BH. 11. 15.
- विशेषतस् (a praec. s. तस्) praecipue, praesertim. N. 15.
3. 19. 7.
- विशोधिन् (Caus. r. शुध् praef. वि s. इन्) purificans.
- विशोधित्व *n.* (a praec. s. त्व) purificatio. HIT. 96. 10.
- विशोषण *m.* (Caus. r. शुष् siccare praef. वि s. ञ्) qui
exsiccat. A. 8. 8.
- विश्रब्ध v. श्रम्भ्.
- विश्रम्भ *m.* (r. श्रम्भ् praef. वि s. ञ्) 1) fiducia, confisio.
2) familiaritas. HIT. 21. 4. 25. 17. 29. 12.: विश्रम्भालाप.
- विश्राम *m.* (r. श्रम् praef. वि s. ञ्) quies. HIT. 32. 4.
- विश्रुत v. श्रु praef. वि.
- विश्व 1) omnis (v. gr. 278.). 2) Geniorum ordo. IN. 2. 13.

- (Lith. *wissas* totus per assimil. e *wiswas*, pl. *wissai* om-
nes = विश्वे; russ. *vesj* omnis, totus.)
- विश्वकर्मन् *m.* (omnia facta habens i. e. omnia fa-
ciens, e praec. et कर्मन् factum) *Visvakarmanus*, dei
Brahmae filius, deorum artifex. SU. 3. 10.
- विश्वकृत् *m.* (omnia faciens e विश्व omnis et कृत् fa-
ciens) *id.* SU. 3. 10.
- विश्वस्त v. श्वस् praef. वि.
- विश्ववसुप्रभृति *m.* (e विश्ववसु *Visvovasus* et प्रभृति
q. v.) *Nom. Plur.* विश्ववसुप्रभृतयस् *Visvovasus* et ce-
teri *Gandharvi*. IN. 2. 18.
- विश्वस *m.* (r. श्वस् praef. वि s. ञ्) fiducia, confisio, SA.
5. 41.
1. विष् 1. *p.* (सेचने) conspergere. Cf. वृष्.
2. विष् 3. *p. A.* in dial. *Véd.* 1) visitare. RIGV. 27. 10.:
तद् विविद्दिह «illud sacrificium visita». 2) congregi
ad pugnam. RIGV. V. 18. 15.: इन्द्रेण ... वैविषाणाः
(schol. युद्धार्थं सङ्गताः). 3) comedere. RIGV. V. 3. 4.:
यवम् ... विवेक्षि (schol. भक्षयसि). V. Westerg.
- c. परि *Caus.* i. q. परिवेशयामि. R. Schl. I. 13. 19.: स्व-
लङ्कृताश्च पुरुषा ब्राह्मणान् पर्यवेषयन्; MAN. 3
228.
3. विष् 9. *p.* (विप्रयोगे) disjungere, separare. विष्ठा *f.*
stercus; v. 4. विष्.
4. विष् *f.* (Nom. विद्, r. 3. विष्) stercus. AM. पशुनी.
विष *m. n.* (r. 1. विष् s. ञ्) venenum. N. 4. 4. (Lat. *virus*,
gr. *íos* e *Fiśós*.)
- विषय v. सद् praef. वि (gr. 607.).
- विषम (KARM. e वि et सम similis, aequalis, ad analogiam
r. 80.) 1) dissimilis. H. 1. 39. 2) iniquus, non aequus,
asper. *Subst. n.* locus iniquus, asper. H. 1. 16. N. 13. 14.
3) *Subst. n.* difficultas, molestia, miseria, discrimen. N.
8. 13. 10. 1. BU. 2. 2.
- विषय *m.* (r. सि praef. वि s. ञ्) 1) res sensibus obvia.
BH. 2. 59. 2) regio. H. 2. 13. 3) terra. UR. 8. 17.
- विषयिन् *m.* (e praec. s. इन्) mundanus. HIT. 9. 11.

विषाण *m. n.* (r. 2. विष् s. part. praes. 4. आन) 1) cornu *bestiae*. HIT. 108. 4. MAH. 2. 2113. 2) rostrum, proboscis. 3) dens eminent, e. c. apri. DR. 8. 21.

विषाद् *m.* (r. सद् sidere, tabescere praef. वि s. अ) consternatio, conturbatio, terror. SU. 2. 25. 4. 20. DR. 8. 3. BH. 18. 35.

विषादिन् (a praec. s. इन्) conturbatus, animo consternatus. BH. 18. 23.

विषु *Adv.* 1) multum. 2) aequae.

विषुव *n.* (a praec. s. अ vel व) aequinoctium. HIT. 114. 22.

विषुवत् *n.* (a विषु s. वत्) *id.* AM.

विष्ट v. विश्, विष्.

विष्टर *m.* (r. स्तृ praef. वि s. अ, nisi a विष्ट sedens - r. विश् - suff. र) sedes, sella. UR. 92. 8.

विष्टा *f.* v. 3. विष्.

विष्णु *m.* deus *Viṣṇus*.

विस *n.* fibra nymphaeae. MEGH. 11.

विसर्ग *m.* (r. सृज् praef. वि s. अ) emissio, creatio. BH. 8. 3.

विसर्जन *n.* (r. सृज् praef. वि s. अ) relictio. N. 10. 15.

विसर्पिन् (r. सृप् praef. वि s. इन्) egrediens. UR. 10. 18.

विसूरण *n.* (r. सूर praef. वि s. अ) moeror.

विस्तर *m.* (r. स्तृ vel स्तृ praef. वि s. अ) expansio, extensio, amplitudo, copiosa narratio. SU. 1. 4. SA. 2. 6. N. 12. 76. BH. 10. 19.

विस्तरशस् *Adv.* (a praec. s. शस्) fuse, copiose. BH. 11. 2.

विस्तीर्ण v. स्तृ praef. वि.

विस्तीर्णता *f.* (a praec. s. ता) latitudo, magnitudo, amplitudo. HIT. 90. 16.

विस्पष्ट v. र. स्पश्.

विस्मय *m.* (r. स्मि ridere praef. वि s. अ) admiratio, stupor.

विस्मित v. स्मि praef. वि.

विह, aër solum in sequentibus composs. invenitur. (Vid.

II विहायस्.)

विहग *m.* (e praec. et ग iens) avis. DR. 6. 2. N. 12. 16.

विहङ्ग *m.* (e विह aër in Accus. et ग iens) avis.

विहङ्गम *m.* (ex Accus. vocis विह aër et गम iens) avis. Fem. विहङ्गमा. N. 16. 15.

विहर्तु *m.* (r. हृ capere, rapere, praef. वि s. तु) raptor. DR. 8. 46.

विहायस् (r. ह्य ire praef. वि s. अस्) 1) *n.* aër. AM. 2) *m.* avis. AM.

विहायसा *Adv.* (Instr. praec.) per aërem. H. 3. 5.

विहार *m.* (r. हृ capere praef. वि s. अ) 1) ambulatio. BH. 11. 42. 2) oblectatio, voluptas, gaudium. SU. 1. 34. 4. 6. 3) templum. HIT. 49. 10.

विहारिन् (r. हृ praef. वि s. इन्) pervagans, peragrans. HIT. 16. 21.

विहित v. धा praef. वि.

विहीन v. हा praef. वि.

विह्वल (r. ह्वल् se movere praef. वि s. अ) agitated, commotus.

वी 2. P. 1) ire, adire. RIGV. 35. 9.: वेति मूर्यम्. 2) adipisci, accipere. RIGV. 76. 4.: वेषि हेत्रम्. 3) desiderare, amare. RIGV. 48. 6.: पदन न वेति. 4) comedere. RIGV. V. 57. 6.: व्यन्तु हवीषि (v. Westerg. et cf. वीज्).

वीचि *m. f.* unda. HIT. 107. 7.

वीज् 10. P. ventilare, afflare. R. Schl. II. 26. 11.: व्यजनाभ्याश्च ... वीड्यते नु तवा "ननम्; GHAT. 15.: वायुवीजित. (Cf. विज्, lat. *vigeo*.)

c. अन्नु *i. q. simpl.* IN. 2. 9.: वायुभिश्चा 'नुवीजितः.

c. उत् *id.* IN. 2. 2.

c. उप *id.* MAH. 1. 1308.

वीज *n.* semen. DR. 8. 10.

वीणा *f.* cithara, lyra.

वीत v. इ praef. वि, et r. व्ये.

वीतमत्सर (BAH. e वीत qui abiit, profectus, et मत्सर invidia) profectam invidiam habens, liber ab invidiâ. IN. 4. 8.

वीतमन्यु (BAH. e वीत profectus et मन्यु moeror) profectum moerorem habens, liber a moerore. BR. 1. 6.

वीथी *f.* (ut videtur, a r. वी ire s. undâ, थ in fem.) via. SAK. 45. 3. IN. 2. 12.

वीध (r. इन्ध praef. वि s. र ejectā nasali) clarus, purus.
AM.

वीर 10. A. (विक्रान्तौ κ. शौर्ये v.; ut videtur, Denom. a वीर) fortem esse, fortitudinem, potentiam ostendere.
RIGV. 116. 5.: तद् अवीरयेथाम् ... अश्विना «illud potentiae specimen dedistis, Asvini!»

वीर 1) m. (fortasse e वार a वृ cl. 10. वारयामि arceo) heros. DR. 2.7. 2) n. arundo.

वीरण n. gramen fragrans (Andropogon muricatum).
AM.

वीरिणी f. (a praec. s. इन् in fem.) nomen fluminis. M. 5.

वीरुध f. (primitiva forma radicis रूहृ crescere q.v. praef. वि, producto र्) planta repens. UR. 31.4.

वीर्य n. (a वीर s. य) vis, robur, fortitudo. IN. 4.8. H. 1.4.

वीर्यवत् (a praec. s. वत्) vi vel fortitudine praeditus.

वुङ् 1. P. (त्यागे; scribitur वुग, gr. 110⁹.) relinquere.

वुण्ड 10. P. (क्षित्याम् κ.; scribitur वुद, gr. 110⁹.) perire.
cf. विण्ड, बुद.

1. वृ 5. P. A. वृणामि वृणवे. 1) tegere. A. 8.5.: नभसः प्रच्युता धाराः ... अण्वण्वन् सर्वतो व्योम; 3.25.: अण्वृणान् माम् महाशरैः — वृत् tectus. N. 12. 112. 2) circumdare. N. 13. 49.: जनैर् वृताम्; MAH. 1. 5120. 3) eligere. MAH. 2. 2698.: अण्वृणोत् ... पाण्डवानाम् अदासताम्; DEV. 11. 36.: वरं यम् मनसे च्छथ तं वृणुध्वम्. — Caus. tegere. MAN. 8. 239.: किद्वच्च वारयेत् सर्वम्. Vid. 3. वृ. (Cum वृ i. e. वर tegere, circumdare cf. वल्, lat. vallum, vallis, fortasse velum, nisi pertinet ad चेल्ल q.v.; villus, ap-erio, op-erio, v. praeff. अप, अपि; lith. at-weru aperio, uz'-weru, sù-weru claudere; gr. ῥι-νός, aeol. ῥῥῖ-νός e ῥῥῖ-νός cutis, ῥι-νός scutum - v. वर्मन् - εἶῥ-ος, εἶῥῖον etc. lana; lith. wil-na id.; russ. vólna id.; goth. vulla id.; germ. vet. wolla id., wilón velare; (v. उष्णी); hib. filim «I fold, plait, lap, wrap, involve», fillead «a fold, plait, a cloth», falach «a blanket, veil, covering», olann lana. De वृ eligere v. वर p. 309.)

c. अप aperire. RIGV. 51. 3. et 4.: अण्वृणोत् अप. (Huc, vel potius ad Caus. अपवारयामि trahi potest lat. aperio, ita ut correptum sit ex apa-verio, v. Pott. I. 225.)

c. अपि abscondere. RIGV. 121. 4.: अपिवृत्. (Lat. operio correptum ex opi-verio = Caus. अपिवारयामि, v. Pott. I. 225.)

c. आ 1) tegere. MAH. 1. 1296.: नीलजीमूतसङ्घातैः सर्वम् अम्बरम् आवृणोत्; BH. 3. 38.: धूमेना त्रियते वद्विः. 2) circumdare. N. 1. 24.: सखीगणावृता.

c. आ praef. अप aperire. BH. 2. 32.: स्वर्गद्वारम् अपावृताम्.

c. आ praef. प्र tegere. N. 12. 23.: वस्त्रार्धप्रावृताम्. Induere, c. acc. vestis. N. 24. 42.: वस्त्रम् अरजः प्रावृणोत्; MAH. 1. 2033.: प्रावृत्य कृष्णावासांसि.

c. आ praef. वि arcere. MAH. 3. 363.: व्यावृत्य राजानम्.

c. आ praef. सम् 1) tegere. N. 9. 14. BH. 16. 16. 2) claudere. MAH. 1. 8343.: त इमे प्रसवस्या र्थे तव लोकाः समावृताः. 3) arcere, impedire. MAH. 3. 10329.: शक्नुमूत्रे समावृणोत्.

c. परि circumdare. IN. 1. 13.: शक्रः परिवृतो देवैः.

c. प्र 1) induere vestem. MAH. 3. 2977.: वस्त्रम् प्रावृणोत्. 2) eligere. MAH. 3. 17186.: प्रवृणुते वरम्.

c. वि 1) aperire. MAH. 1. 6275.: विवृत्य नयने; 12931.: निस्तः ... मुखात् तस्य विवृतात्; 1. 2935.: मारुतस्य तत्र वासः प्रकीडिताया विवृणोत्. — विवृत nudus. MAH. 1. 2942.: अपश्यद् विवृताम्. TROP. detegere, patefacere, manifestum facere. MAH. 2. 6952.: नचैतद् विवृणोति सः. 2) petere. MAH. 1. 4413.: तान् तु तेजस्विनीङ् कन्याम् ... व्यवृण्वन् पार्थिवाः केचित्.

c. सम् tegere. N. 16. 17. IN. 5. 19.

c. सम् praef. अभि id. H. 4. 40.

2. वृ 9. P. A. वृणामि, वृणे. Eligere. N. 4. 14.: वृणे त्वाम् अहम् भर्तारम्; Su. 1. 22.: अन्यद् वृणीतम्; MAH. 1. 3391.: वृणं वरम् (v. gr. min. ed. 2. §. 345⁹); 3. 8567.: तां न वत्रे पुरुषः. 2) A. desiderare, optare. R. Schl. II. 34. 40.: अपक्रमणाम् एवा थ सर्वकामैर् अहं वृणे.

- 3) *A. petere alqd ab aliquo, c. 2. acc. R. Schl. I. 34. 29.:*
 पितरन् नो वृणीष्व; MAH. 3. 13583.: वत्रे प्रभुम् अत्र-
 ध्यो भवेयम्. (Vid. वर.)
- c. *आ eligere. IN. 5. 42.: अनावृताश्च (sic cum ed. Calc. 3. 1858. legendum) सर्वाः स्म. 2) optare, desiderare. RIGV. 17. 1.: इन्द्रवरुणयोर् अहम् ... अत्र आवृणे «Indrae Varunaque ego ... auxilium desidero».*
- c. *निस् निर्वात quietus, felix, laetus (electus). MAN. 1. 54. N. 26. 34.: R. Schl. III. 3. 24.*
- c. *प्र eligere. MAH. 3. 17196.: प्रवृणीष्व यथे च्छसि.*
3. वृ 1. *P. A. i. q. 2. वृ.*
- c. *उत् exoscere. R. Schl. II. 11. 9.: हृदयम् अप्य् एतत् ... उदरस्व मे.*
4. वृ 10. *P. A. वारयामि, वारये arcere, impedire. N. 3. 24.: प्रविशन्तन् न माङ् कश्चिद् अपश्यन् ना प्य् अवारयत्; 13. 51.: जनं वारयित्वा; MAN. 4. 59.; R. Schl. I. 1. 49. Cum ablat. SA. 2. 29.: नै 'वा वारयितुं शक्या धर्माद् अस्मात्. (Goth. varja prohibeo = वारयामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; nostrum wehre; germ. vet. weriu 1) cohibeo, defendo, abigo. 2) vestio. ~ v. 1. वृ tegere, प्रवृ induere; ga-werida vestitio, wari, weri propulsio, propugnaculum, clypeus etc. (v. Graff. 929. sq.), werna obstaculum, repugnancia, warnôn monere, dehortari, bi-warôn servare (bewahren).*
- c. *आ tegere, oculere. R. Schl. I. 32. 11.: आचार्य गगणम् मेघः; N. 12. 19.: आचार्य गुल्मैर् आत्मानम्.*
- c. *नि id. N. 7. 11. SA. 4. 25.*
- c. *नि praef. वि id. MAH. 1. 1756. 3. 11489.*
- c. *परि circumdare. R. Schl. I. 5. 2.: पष्टिपुत्रसहस्राणि यं यान्तम् पर्यवारयन्; 36. 10. — परिवारित 1) circumdatus. Sv. 3. 3. N. 13. 75. 2) indutus. MAH. 3. 2057.: अङ्गिनैः परिवारितम्.*
- c. *परि praef. सम् circumdare. MAH. 3. 10234.*
- c. *प्र 1) tegere. MAH. 3. 10476.: प्रचार्य जन्तुम्. 2) protegere, tueri, servare. R. Schl. II. 77. 15.: प्रवारयसि नः सर्वान्.*

- c. *प्रति arcere, repellere, avertere. A. 7. 17.: शरवर्षैः ... माम् महद्भिः प्रत्यवारयन्; 10. 21.*
- c. *सम् id. MAH. 3. 14994.: शरवर्षाणि ... अस्त्रैः संवार्य.*
1. वृहृ 1. *P. (scribitur वृहृ, gr. 110^a.) 1) crescere 2) mugire, rugire, barrire. वृंहित n. barritus. AM. Caus. augere. MAH. 3. 11334.: वृंहयिष्यामि स्वरवेण र्वन् तव. (Cf. वृहृ, वृधृ; cum sgf. rugire cf. gr. ῥέγγω, lat. rugio.)*
- c. *उप Caus. augere. DEV. 8. 8.: घण्टास्वनेन तन् नादम् ... उपावृंहयत्. — उपवृंहित repletus, plenus, praeditus. BR. 2. 17.: त्वद्गुणैर् उपवृंहिता; DEV. 2. 53.: देवीशक्त्युपवृंहिता; MAH. 1. 19.: नानाशास्त्रोपवृंहिताम्.*
- c. *उप praef. सम् Caus. augere. MAH. 1. 260.*
2. वृहृ 1. et 10. *P. (भाषार्थे क. त्विपि v.; scribitur वृहृ, gr. 110^a.) loqui, lucere.*
- वृक् 1. *A. (आदाने) sumere.*
- वृक *m. lupus. (E. वर्क (v. gr. min. 12.) unde lith. wilka-s, debilitato a in i, mutato r in l, russ. volk, goth. vulf-s, Them. vulfa, mutatâ gutt. in lab.; gr. λύκος per metath. ex ὕλλκος pro φαλλκος, correptâ syllabâ Fa in v, lat. lupus ex ulpus pro ulcus; hib. breach, brech; pers. گُرک gurk, mutato v in g.)*
- वृकोदर *m. (BAH. e वृक et उदर venter) cognomen Bhîmi.*
- वृन् 1. *A. (वरणे क. वृत्तौ v.) tegere. Cf. वृ, वृच्.*
- वृत्त *m. (ut videtur, a r. वृहृ crescere suff. unâd. स) arbor.*
- वृच् 7. *P. (वृत्तौ) tegere. Cf. वृ, वृच्.*
1. वृञ् 1. *P. relinquere. (Vid. 2. वृञ् et cf. व्रञ्, वल्ग, lat. vergo, fortasse vagor e vargor; goth. VRAK persequi (vrika, vrak, vrêkum), vrainq'-s curvus, inflexus, obliquus, v. 2. वृञ् praef. आ; germ. vet. wreh exul, RAH. ulcisci; anglo-sax. vræc, vracu vindicta; island. vet. rækr extorris, ræki vindicta (v. Grimm II. 27. Graff I. 1131.); lith. werz'u, ifz-werz'u detraho, subtraho, werz'io-s urgeo, in-si-werz'u me intrudo, irrumpo; hib. fagaim «I leave, quit, desert, vacate», fagal «omission».)*

- c. आ *in dial. Véd.* dare, impertiri (zuwenden). RIGV. 33. 1.: केतम् परम् आवर्तते नः «notitiam praeclaram impertitur nobis».
2. वृञ् 10. P. *interdum A.* 1) relinquere. वर्जित relictus, destitutus, privatus. IN. 2. 5.: वेदश्रुतिवर्जितैः; 5. 50.: मानवर्जितः; N. 13. 53.: भूषणैर् अपि वर्जितम्. 2) excipere, exceptare. R. Schl. I. 14. 40.: प्रददौ ... अभयं सर्वभूतेभ्यो वर्जयित्वा तु मानुषान्. 3) vitare, fugere. HIT. 22. 13.: वर्जयेत् तादृशम् मित्रं विषकम्भम् पयोमुखम्; MAH. 3. 13882. Se abstinere. MAN. 2. 177.: वर्जयेन् मधु मांसञ्च; 9. 246.: यत्र वर्जयते (schol. न गृह्णाति) राजा पापकृद्भ्यो धनागमम्; MAH. 1. 3959. Renuntiare *alicui rei*. MAH. 3. 10583.: येन 'मम् (पक्षिणम्) वर्जयेथाः.
- c. अप solve *promissum*. R. Schl. I. 44. 49.: प्रतिज्ञाम् अपवर्जय; 51.: प्रतिज्ञा ना 'पवर्जिता.
- c. आ 1) flectere, inclinare. H. 1. 11.: आवर्जितलतावृक्षम् मार्गञ् चक्रे; RAGH. 16. 19.: आवर्ज्यं शाखाः (schol. आनय्य); 13. 24. 2) vertere, invertere. SAK. 12. 13.: कलसम् आवर्जयति. 3) iuergere, infundere, libare. RAGH. 1. 62.: हविर् ... आवर्जितम् ... अग्निषु; 1. 67.: आवर्जितम् मया पयः. 4) offerre, dare (v. 1. वृञ् praef. आ). RAGH. 8. 26.: तनयावर्जितपिण्ड (schol. आवर्जितं दत्तम्).
- c. परि relinquere, vitare, fugere. HIT. 26. 18.: यस्मिन् देशे न सन्मानम् ... तन् देशम् परिवर्जयेत्; MAN. 2. 57.: तस्मात् तत् (अतिभोजनम्) परिवर्जयेत्; 3. 6. 4. 73. — परिवर्जित relictus, destitutus, privatus. MAN. 5. 154.: गुणैः परिवर्जितः.
- c. वि 1) *id.* MAN. 4. 42. N. 14. 9. BH. 7. 11. SU. 2. 23. 2) dimittere. IN. 5. 30.: तव पित्रा विवर्जिताः.
3. वृञ् 7. P. वृणाडिम् relinquere. Intens. *in dialecto Véd.* dare. RIGV. 63. 7.: वरिवः «dedisti» (= अवरिवर) secundum euphon. legem pro अवरिवर् + स, v. gr. 320. 562.).
- c. नि *in dial. Véd.* 1) immergere. RIGV. V. 18. 12.: तम् अप्सु निवृणाम् वज्रबाहुः (v. Westerg.). 2) refugare,
- propulsare. RIGV. 53.: त्वम् एतान् जनराज्ञः ... निवृणाम् «tu illos pagorum reges ... propulsasti»; 101. 2.: य. शुष्णाम् अशुषन् न्यावृणाम् «qui Sushnam madidum exstirpavit». 3) cohibere. RIGV. 54. 5.: नि यद् वृणाक्षि ... वना «siquidem aquas cohibes».
4. वृञ् 2. A. purificare. MAN. 9. 20.: यन् मे माता प्रलुभे ... तन् मे रेतः पिता वृताम् (schol. शोधयतु); RIGV. 3. 3. 83. 6.
- वृजिन *n.* (r. वृञ् s. इन) peccatum. AM.
- वृञ् 2. A. (scribitur वृञ्) relinquere. (*Vid.* वृञ्.)
- c. प्र purificare. RIGV. 116. 1.: नासत्याभ्याम् बहिर् इव प्रवृञ्चे. *Vid.* 4. वृञ्.
- वृष्ण 8. P. (भक्षे *v.*) edere. Cf. व्रष्.
1. वृत् 1. A. 1) ire. *Haec primitiva significatio fere solum in compositis invenitur. Cum sequente पुनर् redire.* BH. 8. 26.: वर्तते पुनः. 2) saepissime versari, esse, existere, morari, locum habere. IN. 1. 27. शिशुर यथा पितुर अङ्गे सुसुखं वर्तते; 5. 23.: वर्तमाने मनोरमे ... परमोत्सवे; SU. 1. 4.: निरन्तरम् अवर्ततां समसुखदुःखाव् उभौ; N. 4. 6.: मनस् ते तेषु वर्तताम्; 9. 3.: दमयन्त्याः पणः ... वर्तताम्; BH. 3. 22.: वर्ते कर्मणि; BH. 1. 15.: जीविते वर्तमानस्य; SA. 4. 2.: तद् वाक्यन् नारदेनो 'त्तं वर्तते हृदि नित्यशः. *Etiam PAR.* A. 9. 10.: स देशो यत्र वर्तामः — वृत्त quod fuit, praeteriit, evenit, accidit. SU. 2. 1.: उत्सवे वृत्तमात्रे; IN. 5. 53.: सर्वं यथावृत्तम् ... न्यवेदयत्. *Subst. n.* eventus, eventum, res quae accidit. IN. 5. 52.: रज्ञनीवृत्तम्; 61.: वृत्तम् पाण्डुसुतस्य; SA. 6. 8.: बाल्यवृत्तानि पुत्रस्य. 3) vivere, subsistere. MAN. 3. 77.: यथा वायुं समाश्रित्य वर्तन्ते सर्वजन्तवः (schol. जीवन्ति). — वृत्त qui vixit, vitam finivit, inde mortuus. R. Schl. 73. 1.: श्रुत्वाच पितरं वृत्तम्. 4) se gerere *adversus alqm.* c. loc. R. Schl. II. 52. 33.: यथा राजानि वर्तसे तथा मातृषु वर्तथाः सवीसु; 73. 9.: त्वयि ... भगिन्याम् इव वर्तते. — वृत्त qui se gessit. N. 8. 13. 5) uti, adhibere. R. Schl. II. 82. 18.: सर्वोपायञ्च वर्तिष्ये विनिवर्तयितुं

वचनात् (रामम्); II. 58. 18.: यथान्यायं वृत्तिं वर्तस्व
 मातृषु; 73. 8.: त्वयि वृत्तिम् अनुत्तमां वर्तते; MAH.
 2. 152. *Etiam PAR.* MAH. 3. 14666.: वर्ताम्य अहन् तु
 यां वृत्तिम् पाण्डवेषु, 1. 4832.: अधिकं स्म ततो वृ-
 त्तिम् अवर्तन् पाण्डवान् प्रति. *PASS.* R. Schl. II. 58.
 17.: कुमारे भरते वृत्तिर वर्तितव्याच राजवत्.
 6) वृत्त rotundus (a) convertendo, circumagendo, v.
 praef. नि, परि): — *Caus.* 1) facere ut quid eat, se mo-
 veat, commovere. RIGV. 39. 3.: वर्तयथा (= थ) गुरु-
 अश्रूणि वर्तयितुम् lacrymas effundere. R. Schl. II.
 58. 21. MAH. 1. 4468. 2) facere ut quid sit, existat; fa-
 cere. HIT. 102. 14.: न ... वर्तितव्यम् असाम्प्रतम्.
 MAH. 2. 2507.: द्यूतम् अवर्तयत्; RAGH. 19. 4.: सो ऽधि-
 कारम् ... काश्चन स्वयम् अवर्तयत् समाः 3) degere
tempus. MAH. 1. 7976.: पुष्करे तु ततः शेषद् कालं
 वर्तितवान्; R. Schl. II. 53. 4.: रात्रिद् कथञ्चिद् एव
 मां सौमित्रे वर्तयावहै. 4) vivere. R. Schl. II. 51. 12.:
 अस्मिन् प्रव्रजिते राजा न चिरं वर्तयिष्यति; N. 9. 10.:
 जलमात्रेण वर्तयन्; MAN. 6. 21. 5) dicere, narrare
 (v. 2. वृत्): R. Schl. I. 5. 4.: तद् इदं वर्तयिष्यावः
 सर्वन् निखिलम् आदितः; MAH. 1. 4539. 3. 328. (Lat.
averto; lith. *wartau*, *werüu* *verto*, *inverto* (vid. *umwen-*
den, *umkehren* apud Ruhig), *wartóju* utor aliqua re =
Caus. वर्तयामि: *wirs-tu* (e *wirt-tu*, v. gr. comp. 457.)
evertor, *collabor cum curru*; boruss. vet. *wartinna* ver-
 tit, slav. *vrijt-je-ti* *vertere*; goth. *VARTH* fieri (*vairtha*,
vvarth); nostrum *werde*, *ward*; goth. *vaurs-to*, Them.
vvaurs-toa opus, v. gr. comp. 102.; pers. *گردم* *gerdem*
vertor, fio; mutâto *v* in *g*, *گرد* *gird* rotundus, subst. cir-
 culus, cf. वृत्त.)
 c. अति 1) transire, transgredi. R. Schl. II. 50. 10.: रथेन
 कोशलान् अत्यवर्तत. *TROP.* R. Schl. II. 21. 42.: न
 शक्यामि पुनर न्योगम् अतिवर्तितुम्; MAH. 2.
 2258.: भ्रातरन् धार्मिकञ् ज्येष्ठञ् को ऽतिवर्तितुम्
 अर्हति; MAN. 5. 161.: अपत्यलोभाद् या तु स्त्री भर्ता-
 रम् अतिवर्तते; SA. 2. 22. 2) superare. MAH. 3. 10169.:
 विदस्या ध्ययनेन ... बहून् ऋषीन् अत्यवर्तत. 3) prae-

terire, *de tempore.* R. Schl. I. 32. 2.: ना 'तिवर्तत तत्
 क्षणम्; II. 51. 20. MAN. 2. 38. (Vid. क्रम् et गा praef.
 अति)
 c. अति praef. *vi praeterire, de tempore.* SA. 4. 9.: सा
 रात्रिर व्यत्यवर्तत.
 c. अनु *P. A.* 1) sequi. DR. 6. 25.: प्रययुर हि शोघन्
 तान्य एव वर्तमान्य अनुवर्तमानाः; MAH. 3. 13109.:
 तच्छीलम् अनुवर्त्यन्ति मनुष्याः; 14683.: तान्
 (धर्मान्) सर्वान् अनुवर्तामि; 15940.; BH. 3. 21. 2) ire,
 adire. SA. 5. 46.: सज्ञो भयन् ना 'नुवर्तन्ति सन्तः
 — *Caus.* 1) provolvere. BH. 3. 16.: एवम् प्रवर्तितञ्
 चक्रन् ना 'नुवर्तयती ह यः. 2) facere. MAH. 4. 105.:
 यद् यद् भर्ता 'नुयञ्जीत तत् तद् एवा 'नुवर्तयेत्.
 c. अनु praef. सम् sequi. R. Schl. II. 14. 8. MAH. 3. 11231.
 11233.
 c. अप se avertere, discedere. RAGH. 6. 58.: तस्माद् अपा-
 वर्तत. *Declinare, deflectere, degredi de viâ.* MAN. 8.
 293.: यत्रा 'पवर्तते युग्मम्. 2) reverti. MAH. 1. 1784.:
 अपावर्तत काश्यपः.
 c. अभि se advertere. SU. 3. 29.: मुखानिचा 'भ्यवर्तन्त-
 2) adire, aggredi, appropinquare. A. 9. 7.: निवातकव-
 चाः ... अदृश्या ह्य अभ्यवर्तन्तः; R. Schl. II. 48. 26.:
 राजनीचा 'भ्यवर्तत.
 c. अभि praef. सम् 1) *id.* MAH. 1. 7261. 2) praeterire, *de*
tempore. MAH. I. 8. 10.: कालः समभिवर्त्यति.
 c. आ adire, aggredi, advenire. A. 10. 25.: मार्गम् आवृत्य
 देवानाम्; RAGH. 1. 82.: धेनुर आववृते वनात्
 (schol. आगता). *Caus.* 1) facere ut adeat, adveniat; at-
 trahere, allicere. MAH. 5. 117.: मनांसि तस्य योधानान्
 ध्रुवम् आवर्तयिष्यति. — अश्रूण्य आवर्तयितुम् lacry-
 mas effundere. MAH. 3. 336.: अश्रूण्य आवर्तयन्तीच ने-
 त्राभ्याम्. 2) *ATM.* se vertere. DR. 6. 18.: आवर्तयध्वम्
 अनुयात शोघम्.
 c. आ praef. अप avertere. अपावृत्त aversus. MAH. 3.
 4052. R. Schl. II. 12. 59.
 c. आ praef. उप 1) se advertere, adire, aggredi. MAH. 3.
 4082.: प्रक्षिणाम् उपावृत्य जम्बूमार्गं समाविशेत्.

- 2) reverti. MAH. 2.1046.: ने 'दन् त्वया शक्यम् पुरम्
त्रेतुङ् कथञ्चन । उपावर्तस्व कल्याणः R. Schl. II.
55.11.: उपावृत्ते मुनी तस्मिन्.
- c. आ praef. परि reverti. MAH. 3.10074.: पर्यावृत्ते ऽऽश्र-
माय.
- c. आ praef. वि dilabi, dirimi, dividi (*auseinandergehen*).
SA. 5.108.: पन्था व्यावर्तते द्विधा. Dissolvi, perire.
MAH. 3.11259.11260.: धर्मो व्यावर्तते पुनः । धर्मे व्या-
वर्तमाने तु लोको व्यावर्तते पुनः । लोके क्षीणे क्ष-
यं यान्ति भावा लोकप्रवर्तकाः. — *Caus.* evertere.
MAH. 3.12447.: धावतस् तस्य ... ऊरुवातविनिर्भग्ना
द्रुमा व्यावर्तिता इव. *TROP.* RAGH. 15.7.: परम् ...
व्यावर्तयितुम् ईश्वरः; UR. 90.10.
- c. आ praef. सम् 1) convenire. MAH. 3.16282.: तेषु ह-
रोन्द्रेषु समावृत्तेषु सर्वशः. 2) ad finem perducere,
perficere, absolvere. MAH. 1.3256.: समावृत्तव्रतन् तम्.
— समावृत्त qui absoluto studio a praeceptore dimis-
sus est. AM. 7.10.: गुरोस् तु लब्धानुज्ञः समावृत्तः;
MAN. 3.4.
- c. उत् se erigere, extumescere. RAGH. ed Calc. 7.56.:
उद्वृत्तम् इवा 'ण्वाम्भः (ed. Stenzl. उद्वृत्तम्).
उद्वृत्त *TROP.* effrenatus, dissolutus. MAH. 1.1718.: उ-
द्वृत्तं सततं लोकां राजा दण्डेन शास्ति वै. — *Caus.*
evertere, destruere. MAH. 3.13608.: मुखनेना 'ग्निना
क्रुद्धो लोकान् उद्वर्तयन् इव.
- c. उप adire, appropinquare. MAH. 1.3850.: तम् एव म-
नसा ध्यायन्त्य उपावर्तत् सरिदरा. 2) reverti. MAH.
1.7821.: अभ्यनुज्ञाय कौन्तेयम् उपावर्तन्त.
- c. नि P. A. 1) interire, occidere, evanescere, cessare, de-
sinere. SA. 5.73.: निवृत्तश्च दिवाकरः; 81.: शिरोरुजा
निवृत्ता मे; SU. 2.22.24.: निवृत्तयज्ञस्वाध्याया प्रण-
ष्टनृपतिद्विजा ... निवृत्तकृषिगोर्क्षा ... भूर बभूवो
'ग्रदर्शना; MAH. 1.2137.: न निवर्तेत् क्रतुर मम; MAN.
10.77.78.5.89. निवृत्त finitus, transactus, praeteritus.
N. 6.4.: निवृत्तः स स्वयंवरः; R. Schl. II. 52.28.: च-
तुर्दशसु वर्षेषु निवृत्तेषु. 2) reverti, redire. SA. 5.19.:
निवर्त गच्छ सावित्रि; 25.27.38.: निवर्त; N. 10.20.:
- निवृत्तहृदयः पुनरु आगम्य; MAH. 3.785.: ना 'हत्वा
तन् निवर्तिष्ये पुरेन द्वारवतोम् प्रति; DR. 8.58.: नि-
वर्तस्व; 59.: न न्यवर्तत. 3) se abstinere, c. *abl.* MAN.
5.49.: निवर्तेत सर्वमांसस्य भक्षणत्. *Absol.* MAH.
2.1720.: द्यूतप्रियश्च ... समाहृतो न शक्यति निवर्ति-
तुम्. 4) recedere, desistere, c. *abl.* MAN. 1.53.: स्व-
कर्मभ्यो निवर्तन्ते; R. Schl. II. 78.24.: न्यवर्तत तदा
रोषात्. 5) versari, esse. N. 10.15.: एवन् तस्य बुद्धिर्
दमयन्त्यान् न्यवर्तत. — *Caus.* 1) facere ut quis re-
vertatur. SA. 5.60.: निवर्तयित्वा सावित्रीम्; R. Schl.
II. 73.22.: निवर्तयिष्यामि वनाद् भ्रातरम्. 2) aver-
tere, arcere. SU. 2.1.: निवर्त्य तपसः; MAH. 2.1770.:
निवर्तयिष्यति त्वा 'सौ; R. Schl. I. 58.24.: दैवम्
पुरुषकारेण निवर्तयितुम् अर्हसि. 3) ad finem per-
ducere, perficere, conficere. R. Schl. I. 42.25.: यज्ञन्
निवर्तयामास.
- c. नि praef. प्रति reverti. MAH. 1.6941. HIT. 19.15.
- c. नि praef. वि 1) interire, occidere, cessare, desinere.
BU. 15.5.: विनिवृत्तकामाः. 2) reverti. MAH. 3.8451.
3) se avertere, recedere, desistere. BH. 2.59. — *Caus.*
1) facere ut quis revertatur. R. Schl. II. 82.17.18. 2) ab-
olere, abrogare, dissolvere, irritum facere. MAN. 8.165.:
तत् सर्वं विनिवर्तयेत्.
- c. नि praef. सम् reverti. A. 10.34.: ते युद्धे सन्व्यवर्त-
न्त; R. Schl. II. 45.2. — *Caus.* arcere. MAN. 4.16.
- c. निस् exoriri, fieri, effici. MAN. 7.61.: निवर्तिता 'स्य
यावद्भिर् इतिकर्तव्यता नृभिः (schol. कर्म जातं स-
म्पद्यते); RAGH. 17.18.: कर्मनिवर्तैः ... फलैः. MAH.
1.4067.: विवाहे निवर्तते. — *Caus.* 1) procreare, pro-
ducere. MAN. 1.31.: मुखब्राह्मरुपादतः । ब्राह्मणश्च क्ष-
त्रियं वैश्यं शूद्रञ्च निवर्तयत्. 2) perficere, peragere.
RAGH. 14.7.: अभिषेकम् ... निवर्तयामासुः; 3.33.11.
30. MAN. 3.122.
- c. परा reverti. MAH. 3.14721.: स तान् दृष्ट्वा परावृत्तान्.
- c. परि 1) circumagi, circumverti, circumversari, ambire,
ambulare, huc illuc incedere. HIT. 36.7.: चक्रवत् परि-
वर्तन्ते सुखानिच दुःखानिच; A. 10.33.: रथसहस्राणि

षष्टिस् तेषाम् ... युयत्सूनाम् मया सार्द्धम् पर्यवर्तन्तः
R. Schl. I. 9. 42.: ऋष्यशृङ्गः ... तत्र दुःखार्तः परिवर्ततेः
2) Versari, esse, morari. R. Schl. II. 96. 17.: अङ्के (प्रि-
यस्य) तु परिवर्तन्तो सीता.

c. परि praef. वि circumverti, circumvolvi. BH. 9. 10.: ज-
गद् विपरिवर्तते; R. Schl. II. 72. 26.: स रुदित्वा ...
भूमौ विपरिवृत्यच; MAN. 6. 22.: भूमौ विपरिवर्तते.

c. परि praef. सम् circumvolvi. MAH. 1. 5216.: कार्यम् मे
काङ्क्षितं किञ्चिद् हृदि सम्परिवर्तते; 3. 1436.: यत्
ते भयम् अमित्रं हृदि सम्परिवर्तते. — Caus. cir-
cumagere. R. Schl. II. 45. 33.: रथाद् विमुच्य श्रान्तान्
हयान् सम्परिवर्त्य शीघ्रम्.

c. प्र 1) procedere, progredi. RAM. ed. Srir. II. 46. 4.:
मम त्व् अश्वा निवृत्तस्य न प्रावर्तन्त वर्त्मनि. 2) ori-
ri. BH. 10. 8.: मत्तः सर्वम् प्रवर्तते; MAH. 1. 4871.: त-
स्य कामः प्रववृते; HIT. 37. 18.: ततो वाञ्छा प्रवर्त-
ते. 3) fieri. R. Schl. I. 35. 8.: सा प्रवृत्ता महानदी.
4) incipere, c. *infin. vel acc.*, (cf. क्रम् praef. प्र). BHATT.

14. 95.: गन्तुम् प्रववृते ततः; SAK. 108. 15.: बाहूत्-
क्षेपं रोदितुञ्च प्रवृत्ता. Initium capere. BH. 17. 24.:
ओम् इत्य उदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः प्रवर्तन्ते
... ब्रह्मवादिनाम्; R. Schl. I. 60. 8.: ततः प्रववृते य-
ज्ञः; DEV. 2. 39.: ततः प्रववृते युद्धम्. 5) versari, esse,
locum habere. N. 9. 2.: द्यूतम् प्रवर्तताम् भूयः; IN. 5.

61.: न तस्य कामः कामेषु पापकेषु प्रवर्तते. — प्र-
वृत्त qui versatur, est. IN. 5. 27.: मनोरमे गेये प्रवृत्ते;
SU. 2. 11. — qui adest. IN. 5. 28.: सवाप्सरःसु मुख्यासु
प्रवृत्तासु. 6) se gerere *adversus alqm. c. loc.* N. 12. 14.:

मयि मिथ्या प्रवर्तते. — Caus. 1) producere, procre-
are. MAH. 3. 13981.: प्रावर्तयद् भुवनानि सप्त. 2) fa-
cere. R. Schl. II. 21. 35.: ना 'हन् धर्मम् अपूर्वन् ते प्र-
तिक्कलम् प्रवर्तये.

c. प्र praef. अभि 1) adire. R. Schl. II. 54. 2.: यत्र ... यज्ञं
यमुना 'भिप्रवर्तते. 2) versari, esse. अभिप्रवृत्त qui est,
versatur. BH. 4. 20.: कर्मण्य् अभिप्रवृत्तः.

c. प्र praef. सम् 1) adire, aggredi. MAH. 3. 68.: दुःखञ्
चतुर्भिः शरीरं कारणैः सम्प्रवर्तते. 2) versari, esse.

प्रवृत्त 1) quod est, adest. BH. 14. 22.: न द्वेष्टि सम्प्र-
वृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति. 2) quod fuit, prae-
terit, evenit, accidit (vid. simpl. sgf. 2. SU. 5. 53.). N.
26. 35.: सम्प्रवृत्ते महोत्सवे.

c. वि se volutare. A. 3. 19.: सम्मार्जन् जठरेणो 'र्वीं वि-
वर्तश्च मुञ्जमुञ्जः.

c. सम् 1) fieri. RAGH. 7. 19.: स्वित्नाङ्गुलिः सववृते
कुमारो; N. 17. 42.: ह्यातः ... सानुक्रोशो भवान् सदा
संवृत्तो निरनुक्रोशः; 20. 41.: विभीतकश्चा 'प्रशस्तः
संवृत्तः कलिसंश्रयात्; MAH. 1. 7280.: मर्त्या अमर्त्याः
संवृत्ताः. 2) esse. MAH. 3. 14839.: मृगयाञ्च 'व नो ग-
न्तुम् रच्छा संवर्तते भृशम्. — Caus. perficere, per-
agere. R. Schl. I. 15. 17.

2. वृत् 4. A. (सम्भक्तौ वरणे) colere, amare, eligere.

3. वृत् 10. P. (भाषार्थे क. दीप्तौ v.) loqui; lucere. (Vid.
1. वृत् Caus.)

वृत् v. वृत्.

वृत्तान्त m. (e praec. et अन्त finis) 1) casus, eventus, res,
res gesta, historia. N. 4. 23. HIT. 72. 17. UR. 86. 4. infr.
Lass. 9. 9. 31. 9. 2) status, conditio. UR. 37. 4. vid. sq.

वृत्ति f. (r. वृत् s. ति) 1) status, conditio, vitae ratio, ver-
sandi, agendi ratio. SA. 5. 46. BH. 14. 18. Lass. 39. 13.
40. 19. MEGH. 8. 91. 2) victus. HIT. 36. 21.

वृत्र m. *Vritrus*, nomen *Daity*, quem *Indrus* occidit.

वृत्रशत्रु m. (*Vritri inimicus* e praec. et शत्रु inimicus)
cognomen dei *Indri*. IN. 2. 23.

वृत्रहन् m. (*Vritri occisor* e वृत्र et हन् occidens)
cognomen dei *Indri*. IN. 2. 26.

वृथा Adv. frustra, incassum. II. 4. 13. 50.

वृद्ध v. वृध्.

वृद्धि f. (r. वृध् crescere s. ति) actio crescendi, incremen-
tum, successus, felicitas. M. 49. SA. 6. 22. 24.

वृध् 1. A. *interdum* P. crescere. M. 11.: स तत्र ववृधे ...
मत्स्यः; MAH. 1. 4865.: सर्वे ववृधुर अल्पेन कालेन;
HIT. 133. 14.: सुकृतिनाङ् कीर्तिष् चिरं वर्धताम्.
TROP. felicem esse, florere. MAH. 2. 1601.: दिष्ट्या वर्धसि

धर्मज्ञ साम्राज्यम् प्राप्तवान् अस्ति; 3.12286.: दिष्ट्या वर्धामहे पार्था दिष्ट्या 'सि पुनर आगतः 2) augere, amplificare. MAH. 1.5540.: परराष्ट्राणि निर्जित्य स्वराज्यं ववृधुः पुरा; RIGV. 52.7. — वृद्ध 1) adultus. H. 4. 50. 2) auctus, dives. N. 12.68. 3) senex. BR. 1.22. — Caus. augere. SU. 2.10.: तेजो बलञ्च देवानां वर्धयन्ति. (Cf. ऋध्, वृह्, वृह्, रुह्, anglo-sax. *vridian* crescere, goth. *vaur-ts* radix (v. ऋध्); fortasse *valda* impero a crescendo, potestate dictum sicut *mah-ts* potestas, *mag* possum, praet. *mah-ta*, pertinent ad मह् crescere; slav. *vladû* impero (vid. Miklosich), *vlas* capillus (vid. रोमन्), russ. *volos* id., lib. *folt* id., *fridh* «a forest, a park» fortasse *for-bair* «grow thou, increase», *for-bairt* «increase, profit, emolument» = वृध् praef. प्र; slav. *rastû* cresco e *vradtû*, nisi pertinet ad ऋध् i. e. अर्ध; russ. *vroschdaju* ingenero, ingigno = Caus. वर्धयामि; gr. *βλαστ-τός*, *βλάστ-τη*, *βλαστ-τάνω* e *βλαστ-τός* vel *βλαδ-τός* etc.; etiam *ρίζα* propter aeol. *βρίζα* nunc potius huc quam ad ऋध् traxerim (v. Benfey I. 78. 79.). Huc etiam trahi posset lat. *grandis*, insertâ nasali, sicut in वृह्, mutato *v* in *g*; anglo-sax. *great* magnus, germ. vet. *grôz* id.).

c. अभि *i. q. simpl.* N. 8.14.: अस्य वै यूते भूयो रगो ऽभिवर्धते.

c. प्र *id.* H. 1.20. DR. 5.7.

c. वि *id.* N. 1.17. SA. 1.19. 6.23.

c. वि praef. सम् *id.* MAH. 1.4977.

c. सम् *id.* SA. 2.10. — Caus. 1) augere. MAH. 1.8279. 2) alere, nutrire, educare, *aufziehen*. HIT. 26.16.: सच मत्स्याहारविशेषैर् मां संवर्धयिष्यति; 58.10.: मांसाहारदानेन तं विडालं संवर्धयति. Educare, educere. R. Schl. I. 39.18.: घृतपूर्णेषु कुम्भेषु धात्र्यस् तान् समवर्धयन्; MAH. 1.4264.: तस्माद् गर्भं समाधत्स्व भोऽत्मः संवर्धयिष्यति; 5087.: संवर्धयामास (मिथुनम्); 5089.: मया बालाव् इमौ संवर्धितौ.

वृन्त *n.* petiolus, pediculus. AM.

वृन्द *m. n.* grex, caterva. RITU-S. 1.23. Lass. 45.10. MEGH. 64.

वृश् 4. P. (वृत्याम्) eligere. Cf. वृ.

1. वृष् 1. P. *interdum* A. 1) pluere, pluviam demittere. R. Schl. I. 9. 56.: ववर्ष सहसा देवः; MAH. 1.6621.: न ववर्ष सहस्राब्जो राष्ट्रैश्चै 'वा 'स्य; 5464.: वर्षमाणा घनाः. Cum acc. pluere aliquid. MAH. 1.1419.: सो 'प्य अवर्षत शोणितम्; 3.796.: मय्य अवर्षत दुर्धर्षः शरधाराः. Cum acc. et instr. irrigare, perfundere aliquid aliqua re (*beregnen*). DR. 8.16.: नकुलम् ... क्षेमङ्करमहामुखौ ... शरवर्षैर् अवर्षताम्; DEV. 3.2. — Caus. facere ut pluviam demittat. MAH. 3.9991.: तपसो यः प्रभावेण वर्षयामास वासवम्. (Fortasse वृष् mutilatum e वृच् et hoc ortum e वृञ् adjectâ sibilante; cf. gr. *βρέχω*, *ἔρση*, v. वर्ष; fortasse *ὄρανός* a pluendo dictum, v. Benfey I. 324.; lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvium, *rig-neith* pluit; germ. vet. *regan* pluvia, *reganôn* pluere, v. Graff. 2.441. sq.; nisi pertinet ad सृञ् effundere. Hib. *fras* «a shower, hail»; lith. *rokia* pluvia tenuissima; *wers-inē*, *wers-mē* fons. Vid. वृष, वृषण.)

c. अभि 1) pluere, c. acc. vel instr. rei. R. Schl. I. 52. 23.: तत् सर्वज्ञं कामधुग् दिव्ये अभिवर्ष कृते मम; MAH. 1.4062.: देवाः ... अभ्यवर्षन्त कुसुमैः 2) c. acc. et instr. irrigare aliquid aliqua re (*beregnen*). IN. 4.11.: सुहृदश्चा 'न्नपानेन विविधेना 'भिवर्षति. P. ASS. A. 7.27.: अभिवृष्टानि शृङ्गाणि ... धराभृताम्.

c. प्र pluere, pluviam demittere. MAH. 1.6630.

c. प्र praef. अभि *id.* MAN. 1.304.

2. वृष् 10. A. (शक्तिबन्धने क. प्रजनैश्ये P.) potentem esse, ligare (ut mihi videtur, Denom. a sq.), generare, impedire.

वृष् *m.* (r. वृष् irrigare *semine* s. अ) taurus. (Primitive mas in universum, v. वृषण. Ad rad. वृष् i. e. वर्ष nunc etiam traxerim gr. *ἄρσην*, *ἄρσην*, quod supra (p. 57.) minus apte cum ऋषभ comparavimus, quod ipsum e वृषभ mutilatum esse videtur; lat. *verres*, nisi pertinet ad घृष्टि q. v., per assim. e *verses* explicaverim; fortasse *hir-cus* e *vir-cus* pro *var-cus*, vid. r. वृष; lith. *werszis* vitu-

lus; russ. *vol taurus*, cum *l* pro *r*; fortasse germ. vet. *far*, Them. *farri taurus*, mutato *v* in *f*, *rs* in *rr* per assimil.; hib. *braiche* «a stag, a buffalo», v. वृषभ.)

वृषण *m.* (r. वृष s. अन्न) scrotum, testiculus. AM.: मुष्को ऽण्डकोषो वृषणः. (Vid. वृष, वृष et cf. gr. ὄρχις, vid. Benfey I. 329.; fortasse lat. *verētrum* mutilatum est e *versētrum* e perdito verbo *verseo* = Caus. वर्षयामि, - v. gr. comp. 109^a). 6. - ita ut proprie sit instrumentum irrigandi *semine*, cf. *verres* et v. वृष.)

वृषन् *m.* (qui pluit, pluviam demittit, r. वृष s. अन्न) cognomen dei *Indri*. AM.

वृषध्वज *m.* (qui taurum in vexillo gerit, *BAH.* e वृष et ध्वज) cognomen *Sivi*. AM.

वृषभ *m.* (a r. वृष s. unād. अन्न) taurus, bos. HIT. 46. 13. (V. वृष et cf. hib. *braicheamh* «a stag, a buffalo».)

वृषो *f.* anachoretarum e *Cusa* gramine confecta sedes. SA. 3. 3.

वृष्टि *f.* (r. वृष s. ति) pluvia. MEGH. 20. 55.

वृष्णि *m.* (वृष s. unād. नि) 1) aries. 2) nomen *Yadū* prognatorum. BH. 10. 37.

वृह् 1. et 6. *p.* crescere. (Vid. sq. et cf. वृह्, वृध्, रुह्, ऋध्, lat. *virga*; fortasse *largus* e *vargus*, vid. gr. comp. §. 20.; slav. *vrjch* vertex, v. Miklosich p. 13.; fortasse gr. ὄρχῆω, v. Pott. I. 150.)

c. उत् cl. 6. 1) extollere. BHATT. 14. 8.: असीन् उद्वृङ्गु दोषान्; 17. 9.: शक्तिञ्चो दवृहद् गुरुम्. 2) extrahere, evellere. MAH. 1. 7307.: केशो हरिर् उद्वर्हः; MAH. 1. 14.: उद्वर्हा त्मनश्चै व मनः.

वृहत (Nom. *m.* वृहन Fem. वृहती, Part. praes. r. वृह् crescere) magnus. H. 2. 25. DR. 6. 6. (Vid. महत्.)

वृहदश्च *m.* (magnos equos habens, *BAH.* e praec. et अश्च) nom. pr. N: p. 3.

वृहस्पति *m.* (e वृहस्, quod seorsum non invenitur et magnitudinem significare videtur, a वृह् crescere suff. अस्, et पति dominus) *Vrihaspatis*, *Angirasi* filius, deorum magister, etiam planeta Jupiter vel ejus dominator. SA. 2. 15. BH. 10. 24.

वृ 9. *p.* 4. (वृणामि, वृणे, gr. 385.; praet. mltf. *ATM.* अवृषि, prec. वूर्यासम्, वूर्पीय, part. praet. pass. वूर्ण) eligere. Vid. वृ cl. 9.

वे 1. *p.* 9. 4. (तन्तुसन्ताने *κ.* स्यूतौ *ν.*; anom., v. gr. 451. 473. 502. 519. 610.) texere, suere. RIGV. 61. 8.: इन्द्राया कर्म अह्निहृत्य ऊवुः «Indrae hymnum propter Ahis caedem texuerunt. (Cf. ऊव, lat. *vicio*, gr. ἵ-τπιον, lith. *u-dis* textura (= ऊति actio texendi), *du-dz'iu* texo; hib. *fighim* «I weave, plait, twist», *figh-te* «woven, context» (*gh* = यू *τcū* वयामि), *fuaghaim* «I sew, stitch»; germ. vet. *WAB* texere - *wiba*, *wab*, *wābumes* - retule- rim ad वापयामि, sicut sanscrite secundum generalem regulam sonaret Caus., pro quo anomale वाययामि, v. gr. 519.)

c. प्र assuere, affigere. BH. 7. 7.: मयि सर्वम् इदम् प्रो- तम् सूत्रे मणिगणा इव; MAH. 1. 4316.: स रक्षिभिस् तैर् अज्ञातः शूले प्रोतो महातपाः. Transfigere. RAGH. 9. 75.: शल्यप्रोतम् प्रेक्ष्य ... मुनिपुत्रम् (schol. वाणा- ग्रेण स्यूतम्).

वेग *m.* (r. विद् s. अ) celeritas, impetus. H. 1. 12. 4. 18. N. 13. 9.

वेगतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) velociter.

वेगवत् (a वेग celeritas s. वत्) celer.

वेण् 1. *p.* 4. (ज्ञानचिन्तानिशामने *κ.* निशामने वादि- त्रादानगमनज्ञानचिन्तासु *ν.*; scribitur etiam वेन्) cognoscere, cogitare, audire, instrumentum musicum sumere, ire.

वेणि *f.* (ut videtur, a r. वे s. णि pro नि) plexus crinalis, crines in nodum collecti, praesertim *viduarum vel uxorum*, quarum mariti absentes sunt. NALOD. 3. 27. MEGH. 18. 30. 80. 97.

वेणु *m.* arundō Bambus.

वेतन *n.* stipendium, merces. N. 15. 6.

वेतस *m.* arundinis species (Wils.: *Calamus rotang*). N. 12. 112. (Cf. वेत्र, lat. *vitex*, *vitis*, gr. ἴσα, germ. vet. *vida* salix.)

वेताल *m.* nomen geniorum malorum, qui corpora mortuorum ingrediuntur eaque animant. Lass. 5. 13.

वेत् *m.* (r. विद् scire s. तृ) sciens, gnarus. BH. 11. 38.

वेत्थ *v.* gr. 356.

वेत्र *n.* (ut videtur, a r. वी s. त्र) arundo. N. 12. 5.

वेद *m.* (r. विद् scire s. ऋ) scripta sacra, quattuor numero.

Tria antiquissima appellantur ऋच्, यजुस्, सामन्. Quartum est ऋथर्वन्.

वेदना *f.* (Caus. r. विद् s. ऋन in fem.) dolor. SA. 5. 2. 6. 31. (lege वेदनया चिरम्).

वेदाङ्ग *m.* (e वेद et ऋङ्ग membrum) scripta quae ad Vēdos spectant; agunt de pronunciatione, grammaticā et prosodiā, de obscuris vocabulis, de ritibus sacris et astrologiā.

वेदान्त *m.* (e वेद et ऋन्त finis) doctrina theologica et philosophica, quae Vēdis innititur. BH. 15. 15.

वेदि, वेदी *f.* locus sacrificii, altare. NALOD. 1. 9. SAK. 43. s.

वेध *m.* (r. व्यध् correpta in विध् cum gunā et suff. ऋ, v. वेधन, वेधिन् et gr. 332. 456^q. 506. 613. 632.) vulneratio, perforatio. AM.

वेधन *n.* (r. व्यध् correpta in विध् cum gunā et suff. ऋन) id.

वेधस् *m.* (r. धा praef. वि cum gunā, abjecto ऋ, s. ऋस्; v. 1. विध्) 1) deus *Brahma*. AM. (v. विधातृ). 2) *Sivus*. A. 10. 57.

वेधिन् (r. व्यध् correpta in विध् c. gunā, suff. इन्, vid. वेध, वेधन) perforans. UR. 84. 2. infr.

वेप् 1. *A.* tremere. N. 5. 17.: वेपमाने दम् अत्रवीत्; 14. 15. BH. 11. 35. — *Part. praes. PAN.* IN. 5. 48.: वे-

पन्ती. (Cf. विप्, वय, germ. vet. *weibōn*, *weipōn* fluctuare, agitari; fortasse *bibēn*, *piβēn* tremere, mutato *v* in *b*, *p*, nisi pertinet ad भी, विभेमि, gr. *φείβομαι*.)

c. उत् *i. q. simpl.* N. 9. 26.: उद्देपते मे हृदयम्.

c. प्र *id.* R. Schl. II. 8. 8.: भयात् प्रवेपे. *Part. praes. PAN.* SA. 5. 9.: हृदयेन प्रवेपती.

वेपथु *m.* (r. वेप् s. ऋथु) tremor. BH. 1. 29.

वेर *m. n.* corpus.

1. वेल् 1. *P.* (गतौ *K.* चाले *V.*) se movere, vacillare.

2. वेल् 10. *P.* (कालोपदेशे; ut videtur, Denom. a वेला) tempus indicare.

वेला *f.* 1) (ut videtur, a r. विल् findere) finis, limes, ripa. N. 13. 5. MAH. 3. 12888. 2) (v. 2. वेल्) tempus. SA. 5. 6. 92. Lass. 44. 16. 79. 1. infr. SA. 5. 92. (Lith. *wēlay* sero, *wēlummas* serum.)

वेष् 1. *P. i. q.* 1. वेल्.

वेवी 2. *A.* (कान्तिगतिव्याप्तिलेपप्रजनखादनेषु; forma reduplicata cum *gunā* in syllabā reduplicativā, cf. gr. 560.) desiderare, ire, occupare, implere, conijcere, generare, edere.

वेश *m.* (r. विश् s. ऋ) 1) domus *v. sq.* 2) vestis. N. 13. 50. (Gr. *oīκος*, lat. *vicus*, goth. *veihis* n. vicus, Them. *veihsa*, germ. vet. *wich* m. id., nostrum *Weich-Bild*; lith. *ūkis* aedes rusticae (Ruhig «die Wohnung auf einem Bauer-Erbe»), *ūkininkas* pater familias, *ūkininkē* mater familias, boruss. vet. *wais-pattin* heram, matrem familias, *Hausfrau*, polon. *wies* vicus.)

वेश्मन् *n.* (r. विश् intrare s. मन्) domus. N. 21. 16. 30. IN. 5. 18.

वेश्या *f.* (r. विश् s. य in fem.) meretrix. MEGH. 36.

वेष् *m.* (ut videtur, e वेश, mutato श् in ष्) vestis, ornamentum. IN. 5. 58.

वेष्ट 1. *P.* circumdare, circumvolvere, vestire. MAH. 1. 1800.

भोगिन ... अवेष्टत; MAH. 1. 49.: तमसा ब्रह्मरूपेण वेष्टिता; HIT. 7. 10.: वस्त्रवेष्टितः — *Caus. id.* RAGH. 11. 52.: मिथिलां स वेष्टयन् ... बलैः; MAH. 1. 1801.

c. उप *i. q. simpl.* MR. 218.

c. परि *id.* HIT. 17. 17.: रज्जुभिः परिवेष्टितः; MAH. 1. 1802. — *Caus. id.* HIT. 53. 17. MAH. 3. 12403.

c. प्र *id.* MAH. 3. 10047.: प्रवेष्टितो रामभिः

c. सम् *Caus. id.* MAH. 3. 12889.: पयोदा नभस्तलं संवेष्टयित्वा.

वेस् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere.

वेद् 1. 4. (प्रयत्ने क. यत्ने व.) operam dare, admiti.

वेद् 1. P. i. q. वेद् et 1. वेल्.

1. वै 1. P. (शोषणे क. शोषे व.) sicari. RIGV. V. 67. 8. (v.

Westerg. s. r. वा): न वायन्ति वां तरणयः. (Cf. वा et vid. gr. min. §§. 353. 354.)

2. वै 1) quidem, nempe. N. 26. 5. 8. 23. 2) sane, vere, certe. N. 24. 35. 26. 13. 3) vero. N. 24. 6. 4) si. HIT. 48. 8.:

ये पराधीनतां यातास् ते वै जीवन्ति मृताः के. 5. explet. SA. 5. 63.

वैक्लव्य n. (a विल्लव commotus, conturbatus s. य) commotio, conturbatio animi. N. 23. 23.

वैखानस m. anachoreta. SU. 3. 5.

वैचित्र्य n. (a विचित्र s. य) varietas. HIT. 3. 4.

वैजयन्त m. (a विजयत् vincens s. अ) vexillum, praesertim Indri vexillum. IN. 1. 8.

वैजयन्तिक m. (a praec. s. इक) vexillarius. AM.

वैजयन्तिका f. (fem. praec., nisi a विजयत् vincens s. इक in fem.) 1) nomen plantae, Aeschynomene sesban.

AM. 2) vexillum.

वैतान (a वितान s. अ) sacrificialis. SAK. 43. 12.

वैतालिक m. (a विताल - ताल praef. वि - suff. इक) praedicator, cantor. UR. 93. 10. Qui cantando e somno excitat regem. AM.: वैतालिका बोधकाराः.

वैदर्भ (a विदर्भ Vidarbha regio suff. अ) Vidarbhsensis, वैदर्भी f. cognomen Damayantiae.

वैदूर्य n. (a विदूर secundum Wils. nomen montis vel urbis, suff. य) gemmae genus, lapis lazuli. MR. 140. 12. (ubi

वैदूर्याणि = praec. वेदुरिआइं legendum).

वैद्य m. I. (a विद्या scientia s. अ) 1) vir doctus, eruditus, sciens, sapiens. BR. 2. 1. 2) medicus. II. (a वेद् s. य)

Vēdorum gnarus, Vēdorum praecepta sequens.

वैद्युत (a विद्युत् s. अ) fulmineus. UR. 90. 11.

वैधव्य n. (a विधवा vidua s. य) viduitas. V. अविधव्य.

वैधेय (a विधेय - r. धा praef. वि s. य - s. अ) stultus. AM.

वैनतेय (a nomine matris विनता Cās' yapi uxore) cognomen Garuḍi (v. गरुड). SU. 2. 17. BH. 10. 30.

वैयर्थ्य n. (a व्यर्थ s. य, v. gr. 649.) inutilitas. UR. 29. 1. (ubi वैयर्थ्यम् legendum, v. annot.).

वैयात्य n. (a वियात s. य) impudentia.

वैर n. (a वीर heros s. अ) inimicitia. BH. 11. 55.

वैराग n. (a विराग vacuus ab affectibus, a cupidine, s. अ) libertas ab affectibus, a cupidine, a desiderio. BH. 6. 35.

वैरिन् (a वैर s. इन्) inimicus.

वैरूप्य n. (a विरूप deformis s. य) deformitas.

वैरूप्यता f. (a praec. s. ता) id. N. 19. 33.

वैरोचनि m. (a विरोचन Virōtschanus, Prahlādi filius, s. इ) Vairōtschanis, Virōtschani filius. A. 8. 19.

वैलक्ष्य n. (a विलक्ष s. य) perturbatio, pudor. UR. 31. 15.: सवैलक्ष्यम्.

वैवस्वत m. (Vivasvatis filius a विवस्वत् u. pr. s. अ) Vivasvatus, cognomen Manū et Yamī.

वैवाहिक (a विवाह nuptiae s. इक) nuptialis, ad nuptias spectans vel ad nuptias necessarius. SA. 2. 33. 3. 1.

वैशम्पायन nom. pr. Vais'ampāyanus, Vyāsi discipulus. MAH. 1. 97. 107.

वैशस n. (a विशस - r. शस् praef. वि s. अ - s. अ) caedes, clades. N. 13. 20. 36.

वैश्य m. (a 2. विश् s. य) i. q. विश्.

वैश्रवण m. (secundum Wils. derivatum anomal. a विश्रवस् Kuvēri patre) Kuvērus, divitiarum deus. N. 13. 23.

वैश्वानर (a विश्वानर - विश्व producto अ et नर - suff. अ) cognomen Agnis.

वैषम्य n. (a विषम difficilis s. य) difficultas, miseria. N. 9. 20.

वैष्णव (a विष्णु s. अ) ad Viṣṇum pertinens. A. 4. 30.

व्यक्त (Part. pass. a r. अञ्च् praef. वि manifestare, s. त, v. gr. 615.) clarus, manifestus, visibilis. BH. 8. 20. व्यक्तम् Adv. manifesto, certe. BR. 1. 33. SA. 5. 92.

व्यक्ति f. (r. अञ्च् praef. वि manifestare s. ति) manifestatio, visibilitas. BH. 7. 23. 10. 14.

व्यग्र (BAH. e वि et अग्र) consternatus, perturbatus.

व्यजन n. (r. अञ्च् se movere praef. वि s. अन) flabellum. IN. 2. 17.

व्यञ्जन *n.* (r. अञ्च् praef. वि manifestare, s. अन्) 1) consonans littera. SA. 5.25. 2) barba. BR. 1.28.

व्यतिक्रम *m.* (r. क्रम् c. अति praef. वि transgredi, suff. अ) transgressio, peccatum. IN. 5.43.

व्यथ् 1. *A. interdum P.* (praet. redupl. विव्यथे, v. gr. 456^a); दुःखभयचलने) agitari, commoveri, perturbari dolore vel timore. N. 16.21.: इमाम् ... दृष्ट्वा ममापि व्यथते मनः; 22.23.: हृदयं व्यथितञ्चासीत्; 12.118.: त्वान् दृष्ट्वा व्यथिताः स्मेहः; SA. 5.46.: सन्तो न सीदन्ति न व्यथन्ते; A. 7.12.: ततो मे व्यथितम् मनः; BH. 11.34.: मा व्यथिष्ठा युध्यस्व; 14.2.: प्रलये न व्यथन्ति; MAH. 3.717.: वृषणयो भग्नसङ्कल्पा विव्यथुः (v. gr. 456^a). — *Caus.* agitare, commovere, perturbare. BH. 2.15.: यं हि न व्यथयन्त्यृते ... सोऽमृतत्वाय कल्पते. (Cf. मन्थ्, मथ्, ratione habitâ, litteras *m* et *v* facile inter se mutari; goth. *withô* commoveo, agito; de lat. *quatío* v. पुथ्, कुन्थ्.)

c. प्र *i. q. simpl.* BH. 11.45.: भयेन प्रव्यथितम् मनो मे; 11.20.23.24. — R. Schl. II. 18.41.: प्रविव्यथे राजा.

c. प्र praef. सम् *id.* R. Schl. I. 38.16.

व्यथा *f.* (r. व्यथ् s. आ) permotio animi, perturbatio. BR. 2.3. BH. 11.49.

व्यध् 4. *P. interdum A.* विध्यामि (v. gr. 332. 456^a. 482. 506. 613. 632.) perforare, ferire, vulnerare, praesertim sagittis. MAH. 3.709.: विव्याध हृदयम् पत्रो; 1.7004.: विध्येत य इदं लक्ष्यम्; 2.948.: शस्त्रैश्चापि न विध्यते; DR. 8.13.: तम् ... वाणेन विव्याधो रसि; SA. 6.5.: कुशकण्टकविद्याङ्गैः (Vid. व्याध venator et cf. वध्, वाध्; hib. *fiadhachd* «hunting», *fiadhach* «venison», *fiadhaighe* «a huntsman»; *fiadh* «a deer», *fiadhait* «a wild», *fiadhanta* «fierce, savage, ferocious» cet.; anglo-sax. *vædhan* venari; germ. vet. *weidanón* venari, pascere, pasci; *weideman*, nostrum *Weidmann*; island. vet. *veidhi* venatio; fortasse lat. *venor* e *ved-nor*.)

c. अन् 1) perforare, ferire, vulnerare post alium. MAN. 9.43.: नश्यतीषुः ... विद्यम् अनुविध्यतः 2) distingere, *besetzen*. RAGH. 13.54.: इन्द्रनीलैर् मु-

क्तामयो यदिर इवा 'नुविद्या (schol. गुम्फिता). c. अप abjicere, dejicere, projicere. DR. 6.21.: पुरा श्मशाने सग् इवा 'पविध्यते (sic ed. Calc. pro 'वो 'प); R. Schl. II. 94.24.: मृदिताश्चा 'पविद्याश्च ... कमलस्रजः. *TROP.* negligere. MAN. 11.41.: अग्निहोत्र्य अपविध्या 'ग्नीन् ब्राह्मणः.

c. अप praef. वि dejicere, evertere. DR. 8.48.: प्रविश्या 'श्रमपदम् व्यपविद्यवृषोघटम्.

c. आ 1) *i. q. simpl.* GITA-Gov. 12.11.: पाणिनैर् आविद्यः 2) jaculari. MAH. 3.11511.: आविध्या 'विध्यतौ वृक्षान्. *Mittere sagittam*. MAN. 9.43.: इषुर यथा विद्यः 3) imponere. BHATT. 20.11.: आविध्यच स्रजम् (schol. G'AY. शिरस्य आन्वित्य).

c. आ praef. वि vibrare. MAH. 3.677.: गदाञ् चिन्नेप तरसा वीरो व्याविध्य.

c. आ praef. सम् *id.* RAGH. 16.78.

c. परि *i. q. simpl.* MAH. 1.4102.

c. प्र projicere. R. Schl. II. 63.34.: तापसम् ... प्रविद्यकलसोदकम्.

c. प्र praef. वि quassare, concutere. RAGH. 14.54.: अनिलविप्रविद्या.

c. प्रति *i. q. simpl.* A. 3.26.7.22.

व्यप् 10. *P.* व्यापयामि (क्षये, ut videtur, *Caus.* radice इ praef. वि, vid. इ praef. अधि *Caus.*; v. etiam r. व्यप् et Westerg. s. r. इ) destruere.

व्यपगत v. गम् c. अप praef. वि.

व्यपाश्रय *m.* (r. श्चि ire c. आ praef. वि + अप) abito, discessus. BH. 18.56. *in fine* BAH.

व्यभिचार *m.* (r. चर् c. अभि praef. वि) offensio, violatio, transgressio, peccatum. HIT. 82.22.

व्यभिचारिन् (r. चर् c. अभि praef. वि s. इन्) offendens, violans, transgrediens, peccans. व्यभिचारिणी quae ad ulterio violat conjugem. HIT. 5.12.

व्यभ्र (BAH. e वि et अभ्र nubes) vacuus a nubibus. N. 17. 11.

1. व्यप् 1. *P. A.* et 10. *P.* व्ययामि, व्यये, व्यययामि (गताः ut videtur, ex इ praef. वि, vid. अव्यय et व्यप्)

- erogare, expendere *pecuniam*. HIT. 61. 3.: लुद्रम् आ-
यम् अनालोच्य व्ययमानः स्ववाङ्मया; 60.10.: खा-
दितं व्ययितम् अवधोरितञ्च (मांसम्); 98.17.
c. अय negare. MAN. 8. 60.: पृष्टस् त्व् अपव्ययमानः
2. व्यय् 10. P. व्याययामि (क्षेपे क. नुदि v.; ut videtur,
Caus. r. इ praef. वि, v. 1. व्यय् et व्यप्) conji-
cere, mittere.
- व्यय m. (r. 1. व्यय् s. अ) 1) erogatio. HIT. 77.21. 98.17.
104.12. 2) perditio. HIT. 16.4. Lass. 59.1.
- व्यर्थ (BAH. e वि et अर्थ) inutilis. HIT. 31.1.
- व्यलोक n. (e वि et अलोक) tormentum, cruciatus. AM.
III. 4.12.: षोडशेऽपि व्यलोकं स्यात्; HIT. 70.1.
- व्यवसाय m. (r. anom. सो c. अव praef. वि s. य) 1) con-
siliium, decretum. BR. 2.32. SA. 4.6. 2) opera, labor,
studium. N. 24.20.
- व्यवसायिन् (a praec. s. इन्) consilio, decreto vel operā,
labore, studio praeditus. BH. 45.11. 46.15.
- व्यवसिष्यामि v. सो c. अव praef. वि.
- व्यवस्थिति f. (r. स्था stare, esse, c. अव praef. वि s. ति)
actio standi, manendi, persistendi in alq. r. BH. 16.1.
- व्यवहार m. (r. हृ c. अव praef. वि s. अ) 1) vitae ratio,
vitae consuetudo, mores. HIT. 18. 21. 73. 22. 2) usus,
consuetudo, mos. HIT. 87.15.
- व्यसन n. (r. अस् conjicere s. अन) 1) nequitia, vita dis-
soluta. HIT. 8. 17. 36. 10.; v. sq. 2) calamitas. N. 7. 13.
HIT. 71. 5. 3) attentio, intentio, animus attentus. HIT.
13.22.
- व्यसनिता f. (a sq. s. ता) *Abstractum sequentis*. HIT.
94.3.
- व्यसनिन् (a praec. s. इन्) 1) dissolutus, libidinosus, ne-
quam; (Wils. «addicted to evil practices, as to gaming,
drinking, wenching»). HIT. 62. 14.; अव्यसनिन् HIT.
83.22. 2) infelix, infortunatus, calamitosus.
- व्यस्त (part. pass. r. अस् praef. वि) turbatus, perturbatus,
confusus. HIT. 102.7.
- व्यसु (BAH. e वि et असु spiritus vitalis, vita) vitae expers,
mortuus. N. 11.39.
- व्याकरण n. (r. कृ c. आ praef. वि s. अन) grammatica.
UP. 20.
- व्याकुल (r. कुल् c. आ praef. वि s. अ) i. q. आकुल. N.
16.15. DR. 8.44.
- व्याघात m. (Caus. r. हन् c. आ praef. वि s. अ) percussio,
perturbatio. IN. 5.11.
- व्याघ्र m. tigris. DR. 8.3. *In fine compositorum ponitur ad
indicandum optimum, praestantissimum*. H. 1.35.
4. 57.
- व्याज m. (r. अन् vel अञ्ज c. आ praef. वि s. अ) dissimu-
latio. Lass. 76.9.
- व्याज् v. दा c. आ praef. वि.
- व्याध m. (r. व्यध् s. अ) venator. N. 11.26.29. (V. व्यध्.)
- व्याधि m. (r. धा ponere c. आ praef. वि s. इ) morbus.
BH. 13.8.
- व्याधित (a praec. s. इत्) aegrotus. HIT. 41.11.
- व्यापद् f. (r. पद् c. आ praef. वि) infortunium, calamitas.
HIT. 44.5. (v. आपद्, आपत्ति).
- व्यापार m. (r. 2. पृ c. आ praef. वि s. अ) 1) opera, labor,
occupatio, negotium. HIT. 8.2. 49.5.7. 2) vindiciae, po-
stulatio. UR. 49.10.: व्यापारं व्रजसि मे शरीरे «cor-
pus meum tibi vindicas».
- व्यायत v. 1. यम् c. आ praef. वि.
- व्यामिश्र (r. मिश्र miscere c. आ praef. वि s. अ) confusus.
BH. 3.2.
- व्यायाम m. (r. 1. यम् c. आ praef. वि s. अ) 1) lassitudo.
SA. 5.2. 2) opera, contentio, pugna. A. 3.40.
- व्याल m. serpens. A. 2.3. R. Schl. II. 59.10. Fem. व्याली
MR. 19.4. (Cf. germ. vet. et anglo-sax. *ál* anguilla.)
- व्युपित v. वस् praef. वि.
- व्युष्ट v. वस् praef. वि.
- व्युष्टि f. (r. वस् praef. वि s. ति, v. gr. 645.) felicitas. BR.
2.22.
- व्यूह v. ऊह् et वह् praef. वि.
- व्यूह m. (r. ऊह् s. अ) turba, multitudo. N. 12.30.
- व्ये 1. P. A. tegere. Part. pass. वीत, v. gr. 610.
c. परि id. परिवीत tectus, indutus. RAGH. 15.77.

- c. सम् *id.* संवीत tectus. N.9.6.13.46.
- व्योमन् *n.* (fortasse a r. दिव् splendere, abjecto दू, praef. वि, suff. मन्, v. यो, यु, युत्, वियुत्) coelum. IN.2.27.5.15.
1. व्रञ् 1. *p.* interdum *a.* 1) ire, procedere. H. 1.7.: पुनर् अस्मान् उपादाय तथै 'व व्रज; N.3.9.: व्रज नैषध माचिरम्; 9.35.: ज्ञातीन् व्रजेत्; MAH. 1.2263.: व्रजधम्. 2) facere (v. चर्). UR.49.10.: व्यापारं व्रजसि मे शरीरे *du machst Anspruch.* V. वृञ् *i.e.* वर्ज्.
- c. अनु 1) sequi. N.13.61. 2) *i.q. simpl.* MAH.3.8266. MAN.2.241.
- c. अनु praef. सम् sequi. MAH.2.1606.
- c. आ adire. N.8.6.
- c. उत् praef. प्रति obviam ire. RAGH.1.90.; v. गम् c. उत् praef. प्रति.
- c. परि ambulare, oberrare, huc illuc migrare. MAN.6.33.41.
- c. प्र progredi, abire, ire. MAH.2.2613.: वनाय प्रवव्रजुः — *Caus. in exilium mittere.* RAGH.12.6.: रामम् प्राव्राजयत्.
- c. सम् praef. उप intrare. MAN.6.51.: आगारम् उपसं व्रजेत्.
2. व्रञ् 10. *p.* व्राजयामि (संस्कृतौ त्यागे *k.* संस्कृतौ गतौ *v.*) ornare, relinquere, ire. (*Vid.* 1. व्रज्, वृज्, वृञ्.)
1. व्रण् 1. *p.* (शब्दे *k.* र्तौ *v.*; scribitur etiam व्रण्) sonare. (V. रण्, ध्रण्.)
2. व्रण् 10. *p.* (ut videtur, Denom. a व्रण; scribitur etiam व्रण्) vulnerare. (V. व्रण et cf. lat. *vuln-us*, slav. *rana* vulnus, lith. *róna* id., *in-roniju* vulnero; hib. *leon* «affliction, a wound, a moth»; *leonaim* «I wound, sprain»; fortasse etiam nostrum *Wun-de*, germ. vet.

wun-da, wun-ta huc pertinet, mutatis liquidis *r* et *n*, v. Graff. I.896.)

व्रण *m. n.* vulnus. (V. व्रण् et cf. व्रञ्.)

व्रत *m. n.* (fortasse a r. वृ *i.e.* वरु eligere, transposito वरु in व्र, suff. त) votum, devotio, pietas. SA.4.3.6. BH.6.14. N.5.21.13.69. IN.4.7. *Saepe in fine compos.* BAH. e. c. पतिव्रता erga conjugem pietatem, devotionem habens, conjugi devota, addicta. N.10.14.13.43. देवव्रत diis addictus. BH.9.25. दृढव्रत firma vota habens, votorum tenax. BH.7.28.9.14.

व्रश्च 6. *p.* (केदने *k.* केदे *v.*; in temp. spec. corripitur in वृश्च; part. pass. वृक्णा) scindere, abscindere. BHATT. 14.77.: वव्रश्चुः; 9.41.: व्रश्चित्वा ... अपातयत् तन्न.

c. अत्र *id.* RIGV.51.7.: वृश्चा शत्रोर अत्र विश्वानि वृश्चा «frange inimici cunctas vires».

c. आ *a. id.* RIGV.27.13.: मा ज्यायसः शंसम् आवृत्ति «nunquam optimi cujusque dei laudem interrumpam».

c. वि *id.* RIGV.61.10.: विवृश्चद् वव्रेण वृत्रम् इन्द्रः; 32.5.: स्कन्धांसो 'व कृत्तिशेना विवृक्णा «arbores quasi securi caesae».

व्री 4. *a.* et 9. *p.* (वरणे *k.* वृत्याम् *v.*) eligere. Cf. वृ.

व्रीड् 4. *p.* pudore affici. व्रीडित pudibundus. N.7.18. SA.1.35.

व्रीस् 1. et 10. *p.* (वधे) pulsare, occidere. Cf. व्रूस्.

वृड् 6. *p.* (संवृतिसंहतिमङ्गनेषु) tegere, colligere, accumulare, mergi.

व्रूस् 1. et 10. *p. i. q.* व्रीस्.

व्री 9. *p.* व्रिणामि (धरणे *k.* गत्यां वृत्याम् *v.*) tenere, ire, eligere. Cf. व्री.

वृद् 10. *p.* (दृशि) videre.

श

श Haec littera orta est e क् et respondet graeco *κ*, lat. *c*, lith. *k* et *sz*, slav. *k* et *s*, hib. *c*, *ch* et *s*; germ. *h*; v. gr. comp. §§.21.87.

1. शंस् 1. *p.* interdum *a.* 1) dicere, indicare, narrare. N.13.53.: शंस मे का 'सि कस्य वा; 12.35.: नलं यदि न शंससि; 12.126.: यदि जानीथ नृपतिङ् क्षिप्रं

- शंसत मे प्रियम्; R. Schl. II. 68.8.: माचा 'स्मै पितरम् मृतम् भवन्तः शंसिषुः; Su.3.11.: सुन्दोपसुन्दयोः कर्म ... शशंसिरे. 2) laudare. Bu.5.1.: पुनरू यो गञ्च शंससि; MAH. 2.2298.: शशंसुर द्रौपदीन् तत्र कुत्सन्तो धृतराष्ट्रजम्. (Cf. शास्. Fortasse lith. *sakau* dico, loquor, litteris transpositis e *kasau*; ita etiam germ. vet. *sagén* dicere, anglo-sax. *sagan, sægan*, cum *g* pro *h*, quod pro श् = क् expectaveris. Cf. etiam *SANG* canere (v. Graff. 6.91.). Pottius huc refert lat. *cano* (v. व्राण्), *Cas-menæ*, *Ca-menæ*, *car-men*. Cum शंस् conferatur etiam pers. خواندن *kân-den* recitare, cantare; nisi pertinet ad व्राण् vel स्वन्, v. gr. comp. 35. De خواستن *kâs-ten* cupere v. 2. शंस्.)
- c. अभि calumniari, conviciari, maledicere, objurgare, accusare, criminari; अभिशस्त increpatus. MAN. 8.116.: वत्सस्या 'भिशस्तस्य पुरा भ्रात्रा यवीयसा; AM. III. 1.43.: आक्षारितः क्षारितो ऽभिशस्ते; MAN. 2.185.: अभिशस्तांश्च तु वर्जयेत्; 3.159.
- c. आ 1) indicare. RAGH. 1.86. 2) implorare. DR. 5.12.: आशंस ... सौवीरराजस्य पुनः प्रसादम्.
- c. प्र laudare, celebrare. N. 1.16.3.16.
- c. प्र praef. अभि *id.* A. 1.6.
2. शंस् 1. A. interdum P. (इच्छायाम् K. आशिषि V.; scribitur शस्, gr. 110^a.) cupere, desiderare, fausta precari. (V. शास् praef. आ et cf. pers. خواستن *kâs-ten* cupere, velle, rogare, خوا *kâh-em* cupio etc., hib. *sant* «greediness, covetousness, cupidity, lust», *santai-ghim* «I desire, covet, lust» v. Pictet p.64.; lat. *censeo*, v. praef. आ sgf. 3.)
- c. आ 1) cupere, desiderare. MAH. 1.7148.: कुरुप्रवीरान् आशंसमानः ... जगाम ताम् भार्गवकर्मशालां यत्रा "सते ते कुरुप्रवीराः; 3.17171.: योद्धुम् आशंसते नित्यम् फाल्गुनेन. 2) sperare. BR. 1.29.: यया दौहित्रजाँल लोकान् आशंसे; MAH. 3.13647.: आशंसते हि पुत्रेषु पिता ... यशः. Cum *dat.* MAH. 1.148.: ना "शंसे विज्ञयाय. Cum *infin.* R. Schl. II. 12.70.: न ... चिरञ् जीवितुम् आशंसे. *ATM.* DR. 5.5.: जेतुम् आशंसति

- धर्मराजम्. 3) credere, putare, c. यदि. R. Schl. II. 51. 14.: कौशल्यायै 'व राजाच तथै 'व जननी मम ना "शंसे यदि जीवन्ति; II. 86.15.: ना "शंसे यदि ते सर्वे जीवेयुः.
- शंसिन् (r. शंस् s. इन्) *dicens, indicans, nuntians.* UR. 69. 15. SAK. 46. 15.
- शंस्त् 2. P. (scribitur शस्त्) dormire. *Vid.* 2. शस्.
- शक् 5. P. et 4. P. A. posse, valere. H. 1.6.: गन्तुञ्चै 'व न शक्नुमः; R. Schl. I. 20.4.: न हि शक्नोति ... समाप्तुञ्च क्रतुम्; BR. 1.24.: न हि शक्यामि किञ्चन परित्यक्तुम् अहम् बन्धुम्; 27.: परित्यक्तुन् न शक्यामि भार्याम्; 28.: कुत एव परित्यक्तुं सुतं शक्यामि; N. 11.6.: शक्यसे ता गिरः सत्याः कर्तुम् मयि; A. 3.31.: नचै 'नम् अशकं हन्तुम्. *Cum locat. abstracti in अन loco infin.* R. Schl. I. 66. 19.: न शेकुर ग्रहणे तस्य धनुषः; N. 7.10.: सुहृदान् न तु कश्चन निवारणे ऽभवच्च क्तो दीव्यमानम्. *Participia in t sunt शक्त et शकित, quorum prius active cum sgf. potens, alterum passive usurpatur.* BR. 2.8. N. 7.10. H. 4.33. — *Pass. impers.* MAH. 1.6678.: स्थोयतां यदि शक्यते. — *Notetur Passivi usus in constructione cum Infin., quippe qui passivâ formâ careat, ita ut passivam vim verbo auxiliari exprimere necesse sit. Dicitur e. c. ना "हर्तु शक्यते (N. 20.5.) quasi latine dicas afferre nequitur ad exprimendum non afferri potest. Part. fut. pass. शक्य saepissime in hujusmodi constructionibus invenitur, e. c. IN. 1.17.2.4. H. 1.35.47. Etiam part. praet. शकित. H. 4.33.: अपनेतुञ्च यतितो नचै 'व शकितो मया. Dicitur etiam शक्य pro जेतुं शक्य qui vinci potest, vincendus. DR. 5.12. — *Desid.* शिञ् correptum e शिशञ्, v. gr. 552. (V. शिञ् et cf. hib. *ceach-t* «power, eminence» = शक्ति, v. Pictet p.63. Fortasse lat. *co-nâ-ri* e *coc-na-ri*, ita ut ना respondeat characteri nonae classis et graeco *νῆ* in verbis ut *δάμ-νῆ-μῆ*; *queo*; cf. *nequi-nont* apud Fest. cum शक्-नुवन्ति; island. vet. *hag-r* dexter, *hagna* prodesse, *hoegja* moderare (Grimm. II.*

12. n. 96.); gr. *κίβυς*; v. Pott. I. 232. Benfey II. 160.)
शकट *m. n. currus. HIT. 24. 8.: शकटम् (nom.).*

शकटार *etiam शकटाल* nom. pr. (Wils. «the minister of Nanda»). HIT. 61. 20.

शकल *m. n. pars, portio, frustum. RAGH. 2. 46.: शकलानि.*

शकन् *v. शकृत्.*

शकुन *m. (fortasse a r. शक् s. unā. उन) 1) avis species (Wils.: either the Indian vulture or the common kite - Falco cheela -; it is also applied to the Pondicherry eagle). N. 9. 12. 2) avis in universum.*

शकुनि 1) i. q. praec. MAH. 3. 10437. 2) *nom. pr. IN. 1. 4. (Cf. lat. ciconia.)*

शकृत् *n. (शकन् v. gr. 205.; fortasse forma redupl. cum श = क, a r. कृत्) excrementum, stercus. (Fortasse gr. κέπρος e κρόρος, lat. stercus, stercor-is fortasse per metath. e secort-is = शकृतस् e शकर्तस्; hib. seachraith «filth, dirt», cac «animal excrement», cacach «dirty, filthy», cacaim «I go to stool», lat. caco, gr. κακῶν.)*

शक्ति *f. (r. शक् posse s. ति) 1) potestas, facultas, vis. SA. 2. 17. 5. 4. 2) lancea ferrea. IN. 1. 4. (Hib. ceach-t, v. r. शक्.)*

शक्तु *m. n. farina. (Wils.: According to some authorities only m. pl. (शक्तवः). The powder or flour of barley and other grain, first fried and then ground). HIT. 114.*

22.: शक्तुभूतः शारवः; 115. 2. 7.: शक्तुशारव.

शक्य (part. fut. pass. r. शक्) possibilis. *V. शक्.*

शक्र *m. (ut videtur, a r. शक् posse s. ण) cognomen Indri.*

शङ्क 1. *A. (scribitur शक्, gr. 110^a.) 1) suspicari, opinari. N. 23. 1.: शङ्कमाना नलन् तम्; 23. 28.: त्वाञ्जनः शङ्केत दोषतः; H. 3. 15.: ताम् ... पुंस्कामां शङ्कमानः. 2) timere. N. 9. 31.: किमर्थम् भीरु शङ्कसे. — शङ्कित suspicans, timens. N. 12. 32. IN. 5. 18. (शङ्क primitive possibile habere significaverit; a शक् posse inserta nasali; cf. goth. hugjan cogitare, opinari, putare, germ. vet. hugu animus, intellectus, sensus, hugjan cogitare, recordari, considerare.)*

c. अभि dubitare. M. 34.: ना भिशङ्क्यम् इदञ्चापि वचनम्.

c. आ *P. A. timere. MAN. 7. 188.: यतश्च भयम् आशङ्केततो विस्तारयेद् बलम्; R. Schl. I. 90. 15.: मत्तो न दोषम् आशङ्कीः; I. 1. 39.: आशङ्कमानश्च पुनः पौरज्ञानपदागमम्; N. 13. 30.: आशङ्कमाना तत् पापम्. — आशङ्कित metutus. R. Schl. I. 65. 15.: यत् तद् आशङ्कितम् पापम्.*

c. परि suspicari. N. 24. 26.: न माम् अहंसि कल्याण देवेण परिशङ्कितम्.

c. वि dubitare. MAH. 1. 2966.: गान्धर्वराक्षसौ (विवाहै) क्षत्रे धर्म्या तौ मा विशङ्कियाः (pro विशङ्कियासु praet. mltf. 3., sic. MAH. 3. 10356: पर्यशङ्कियाम् - sic legendum pro °या - pro °ष्ठाम्.)

c. सम् suspicari. MAH. 4. 568.

शङ्कर *m. cognomen Sivi.*

शङ्का *f. (r. शङ्क् s. आ) 1) suspicio, conjectura. N. 24. 3. SA. 6. 4. 2) dubitatio. N. 24. 39.*

शङ्कितमनस् (*BAH. e शङ्कित et मनस् mens*) timentem vel suspicantem mentem habens. IN. 5. 18.

शङ्किन् (*r. शङ्क् s. इन्*) suspicans. UR. 80. 1. *infra.*

शङ्कु *m. (r. शङ्क् s. उ) 1) timor. 2) acus. 3) palus, stipes. 4) jaculum, pilum. 6) piscis species (Wils.: the scate fish).*

शङ्कुकर्ण (*BAH. e praec. et कर्ण auris*) 1) *Adj. jaculo vel palo similes aures habens. H. 2. 4. 2) Subst. m. asinus.*

शङ्कु *m. n. concha. BH. 1. 12.: शङ्कुम् acc., 13.: शङ्कुः nom. pl. m. (Gr. κόγχος, κόγχη, lat. concha; fortasse hib. slige, sligean id. per metath. e silge, mutatis liquidis n et l, v. gr. comp. 20.)*

शच् 1. *A. (व्यक्तायां वाचि क. वाचि ण.) loqui, distincte loqui. Cf. 1. शुच.*

शची *f. Satschia, Indri uxor.*

शच्च 1. *A. (गतौ; scribitur शच्) ire, se movere.*

1. शट् 1. *P. (रुजाविशरणगत्यवसादनेषु क. सादे शीर्णे गतौ रुजि ण.) aegrotare, diffringi, ire, perire, considerare, tabescere. Cf. शाट्.*

2. शद् 10. 4. शाटये. (श्लाघे) laudare. Cf. 3. शद्, शाद्,
3. शल्.

1. शद् 1. P. (कैतवे क. वधक्तेशकैतवे v.) fallere, deci-
pere, laedere, occidere, vexare. V. शठ.

2. शद् 10. P. शाठयामि (संस्कारगत्योः क. आलस्ये गत्य-
संस्कृतसंस्कृते v.) ornatum esse, ire, pigrum esse, in-
ornatum esse. Cf. शुद्.

3. शद् 10. 4. i. q. 2. शद्.

शठ (r. 1. शद् s. अ) falsus, fallax, pravus. HIT. 67.10.: श-
ठम् मित्रम्. (Hib. *sath* «evil», *saith* «vulgar, vile,
despicable, ill».)

शाण् 1. P. (दाने) dare.

शाण n. cannabis. (Cf. gr. *κάνναβις*, lat. *cannabis*, lith.
kanápė, russ. *konopla*, hib. *canaib*, island. vet. *hanp*,
anglo-sax. *hænep*, germ. vet. *hanaf*.)

शाण्ड् 1. 4. (रुजायाम् क. सङ्गुजाः v.; scribitur शद्, gr.
110^a.) aegrotare, colligere, coacervare. Cf. 1. शद्.

शाण्ड m. eunuchus. AM. *Scribitur etiam षण्ड*.

शत n. (ut mihi videtur, mutilatum e दशत a दशन् decem,
v. gr. comp. 320. annot.) centum. शत m. nisi शता f.
N. 15. 5.: शतं शताः. (Lat. *centum*, gr. *ἑ-κατόν* - *ἑ* pro
ἕ unum -, lith. *szimta-s* masc., slav. *sto* neut., hib. *céat*,
cambro-brit. *cant*, armor. *kant*.)

शतक्रतु m. (centum sacrificia habens BAH. e शत
et क्रतु) cognomen *Indri*.

शतगुणाधिकम् Adv. (e शतगुण centies - e शत et गुण
q.v. - et अधिकम् supra, plus) plus quam centies. H. 4.
49.

शतगुणित (a शतगुण centies - शत + गुण q.v. - suff.
इत) centies repetitus. UR. 51. 49.

शतघ्नी f. (centenos occidens e शत centum et घ्नी
Fem. vocis घ्न occidens) teli species. A. 6. 16.

शतधा Adv. (a शत s. धा, v. gr. 662.) centupliciter, in cen-
tum frustra, in centum partes; e. c. शतधा हेतुम् in cen-
tum partes findere. A. 7. 21. 29.

शतसङ्गशस् (e शतसङ्ग - शत + सङ्ग turba - centum com-

plectens turba, suff. शस्) centenatim. IN. 1. 35. A.
10. 23.

शतपत्र n. (centifolius BAH. e शत et पत्र folium) lotus flos.
शतपुत्र (e शत et पुत्र filius, liber) centum filios vel libe-
ros habens.

शतपुत्रता f. (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, i. e.
centum filiorum possessio. SA. 5. 53.

शतरूदा f. (BAH. e शत et रूद् radius luminis) fulmen.
UR. 70. 7.

शत्रु m. (fortasse a Caus. r. शद् - शातयामि caedo - suff.
रु vel त्रु abjectâ radicis litterâ finali) hostis.

शत्रुञ्जय m. (hostem vincens e शत्रु in acc. et जय, v.
gr. 645. suff. ञ्) nom. pr. DR. 2. 11.

शत्रुतस् Adv. (e शत्रु s. तस्) ab hoste vel hostibus (v. gr.
652.). N. 14. 18.

1. शद् 1. P. (गतिः; nonnisi cum आ occurrere dicitur) ire.
Caus. ducere, popellere. PAN. VII. 3. 42.: गाः शा-
दयति गोपालः. (Cf. पद्.)

2. शद् in temp. spec. 1. in ceteris P. (a grammaticis re-
fertur ad cl. 1. et 6., sequitur autem normam classis

4., ita tamen ut anomale conson. fin. ante syllabam य
abjiciatur et अ producat in ई, quod ex आ ortum esse
censeo in analogiâ cum Passivis ut दीयते datur pro दा-
यते - v. gr. 494. - ita शीयते pro शायते. Quod attinet
ad omissam radicis litteram finalem, शीयते convenit
cum ज्ञायते nascitur pro ज्ञान्यते, gr. 332. Vera radicis
forma शत् esse videtur, unde Caus. शातयामि e gene-
rali reg. explicari posset; cf. etiam nomen abstractum
शातन apud Wils., quod non a शो sed a शत् deduxerim;
ita शात quo radix शद् a Vöp. explicatur) cadere, perire.
BHATT. 17. 77.: अशीयत नृमांसादाम् बलं सुग्रीववा-
धितम् (schol. G'AY. अवसन्नम्, BHAR. अवसादम्
प्राप्तम्). - Caus. शातयामि (gr. 524.) facere ut alq.
cadat, caedere. R. Schl. I. 66. 10.: वराङ्गानि महार्हाणि
धनुषा शातयामि वः; II. 43. 16. 96. 52. N. 20. 13.: शा-
तयित्वा विभीतकम्; 14.: शातयिष्ये विभीतकम्;
23.: शातयामास तन् दुमम्. (Cf. पद्, पत्, lat. *cado*.)

c. प्र *Caus.* facere ut alq. cadat. MAH. 1.5561.: आनाम्य फलितां शाखाम् पक्वाम् पक्वाम् प्रशातयेत्.

c. वि *Caus.* discutere, disjicere. MAH. 3.11971.

c. सम् *Caus.* facere ut alq. cadat. MAH. 3.865.: वज्रम् उद्यम्य तान् सर्वान् पर्वतान् समशातयम्.

शनकैस् *Adv.* (*Instr. pl.* ab inusitato शनक, quod derivatur a शन - v. शनैस् - suff. क) lente, tarde, paulatim, gradatim. N. 17.13.

शनैस् *Adv.* (*Instr.* ab inusitato शन) lente, tarde. IX. 2.24. H. 2.22. 4.26. Sv. 4.10.

1. शप् 1. P. A. 1) A. jurare. MAN. 8.110.: वशिष्ठश्चा 'पि शपथं शेषे पैयवने नृपे (Loc. pro Dat.); R. Schl. II. 75. 40.: शपथैः कष्टैः शपमानम्... भरतम्... कौशल्या वाक्यम् अत्रवीत्. *Cum instr. rei vel pers. per quam quis jurat.* GHAT. 22.; R. Schl. II. 21. 16.: सत्येन धनुषाचै 'व दत्तेने 'ष्टेन ते शपे; II. 11. 8.: तेन रामेण कैकेयि शपे ते वचनक्रियाम्; 34. 47. 48. 21. MAH. 1. 5178. 2) P. A. maledicere, exsecrari. IX. 5. 48.: शशापा 'थ धनञ्जयम्; N. 20. 34.: कुपिता मा 'शपत्; MAH. 1. 4583.: तस्मात् त्वाम् अप्य् अहं शपे; 3. 351.: पुत्रन् ते शप्स्यते. — *Absol.* R. Schl. I. 58. 8.: शेषुः परमसङ्क्रुद्धाश् चण्डालत्वङ् गमिष्यसि. — *Caus.* शापयामि jurare jubeo. MAN. 8. 113. (Fortasse शप् primitive dicere, loqui significavit, cf. शब्द sonus, quod fortasse e शप् + द् dans; hib. *cubhais* «an oath», *cubhas* «a word, a promise», *cab* «a mouth».)

c. अभि maledicere, exsecrari. R. Schl. II. 49. 48.: त्वाम् अभिशप्स्ये ऽहं सुदुःखम् अतिदारुणम्.

2. शप् 4. P. A. i. q. 1. शप्.

शपथ *m.* (r. शप् s. अथ) jusjurandum.

शफ *n.* ungula equi. AM. (Germ. vet. *huof*, island. vet. et anglo-sax. *hóf*.)

शफर *m.* शफरी *f.* piscis species. (Wils. *a sort of carp*, *Cyprinus chrysoparius*). AM.

शब्द् 10. P. शब्दयामि (ut videtur, Denom. a seq.) dicere. MAH. 3. 14400.: षष्पान् तु प्रवरन् तस्य शीर्षाणाम् इह शब्द्यते. — *Caus.* शब्दापयामि facio u: quis vo-

cetur, advocetur, arcesso. R. Schl. II. 59. 7.: यदि मां रामः पुनः शब्दापयेत्. (V. शप् et cf. *Caus. r.* दा, दापयामि, cf. etiam जीवापयामि p. 140. annot.)

c. अभि dicere. MAN. 6. 82.: यद् एतद् अभिशब्दितम्. Nominare. MAH. 1. 3927.: दक्षस्य उद्धिता या तु सुरभी 'त्य् अभिशब्दिता.

c. सम् dicere, loqui. MAH. 1. 3215.: अयम् एतो 'ति संशब्द्य.

शब्द् *m.* sonus, clamor, strepitus. H. 4. 21. Br. 1. 3. Sv. 1. 32. (*Vid.* शप्.)

1. शम् 4. P. शाम्यामि (gr. 331^a.) sedari, tranquillari, placari, extingui. GITA-GOV. 7. 41.: शाम्यतु देहदाहः; RAGH. 2. 14.: शशाम वृष्ट्या 'पि विना द्वाग्निः; MAN. 2. 94.: न ज्ञातु कामः कामानाम् उपभोगेन शाम्यति; MAH. 2. 1936.: शाम्य मा शुचः; RAGH. 7. 3.: समत्सरो ऽपि शशाम तेन क्षितिपाललोकः. — शान्त 1) sedatus, pacatus, tranquillus, placidus. H. 1. 49.: शान्तार्चिर् इव पावकः; HIT. 80. 21.: शान्ते पानीयतोये; N. 12. 112.: सुशान्ततोयाम् ... हृदिनीम्; 24. 53.: शान्तञ्जरा; SA. 6. 18.: शान्तायान् दिशि. 2) interfectus (v. *Caus.*). MAH. 1. 7523.: दिष्ट्या शान्तः पुरोचनः. — *Caus.* शमयामि 1) sedare, tranquillare, domare, extingui. MAH. 3. 72.: मानसं (दुःखम्) शमयेत् तस्मात् ज्ञानेना 'ग्निम् इवा 'म्बुना; HIT. 24. 6.: सुतप्तम् अपि पानीयं शमयत्य् एव पावकम्. 2) occidere, interficere. MAH. 3. 14620.: सो ऽयन् त्वया महाबाहो शमितो देव कण्ठकः. (Hib. *samh* «pleasant, still, calm, tranquil»; lith. *kenčiu, kentėju* patior, tolero, *kančia* dolor, *kantrūs* patiens, tolerans, *pa-kinu* patientiam adhibeo, v. शान्ति; fortasse nostrum *san-f-t*, inserto *f*, - v. gr. comp. 96. - mutatā gutturali in sib.; germ. vet. *samft*, angl. *soft*, fortasse etiam germ. vet. *sūnjan* tardare (nostrum *säumen*), *sūmig* negligens; island. vet. *sems* tardatio; gr. *κλέω*. Cf. क्षम्.)

c. उप *i. q.* simpl. MAH. 3. 72. et 1008.: नो 'पशाम्यति मे मनः. — *Caus.* उपशामयामि 1) sedare, tranquillare. MAH. 1. 6577.: पुष्पायुधम्... उपशामय कल्याणि आ-

- त्मदानेन. 2) occidere, interficere. MAH. 3. 8541.: अगस्त्येने ह वातापिः किमर्थम् उपशामितः.
- c. नि Caus. निशामयामि 1) videre, conspicerere. R. Schl. I. 2. 6.: अकर्दमम् इदन् तीर्थन् निशामय. Gerund. निशाम्य et निशाम्य (v. Caus. rad. simpl. शमयामि); R. Schl. I. 69. 18.: राघवौ पुत्रौ निशाम्य; II. 46. 18.: प्रकृतीस् ता निशाम्य; MAH. 1. 1137.: निशाम्य ते दुःखम् इदम्; N. 26. 6.: निशाम्या 'थ ह्यज्ञस्य लिङ्गानि; A. 10. 57. 58.: रौद्रास्त्रनिष्पिष्टान् ... निशाम्य; R. Schl. II. 52. 14.: सरथम् मान् निशाम्यै 'कम्. 2) audire. R. Schl. II. 57. 24.: तद् वाक्यं राज्ञोषान् निशामयन्. Gerund. निशाम्य. BR. 3. 1.: तयोर् दुःखितयोर् वाक्यम् ... निशाम्य; R. Schl. I. 2. 17. II. 44. 25. 52. 4. 66. 10. RAGH. 2. 61.
- c. नि praef. वि Caus. audire. Gerund. विनिशाम्य. IN. 5. 62.
- c. नि praef. सम् Caus. id. MAH. 2. 1658. सन्निशाम्य.
- c. परि Caus. परिशमयामि sedare. GITA-GOV. 7. 20.: परिशमितम्.
- c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 40. 33.: पौरजनाश्रुभिर् अम्यवहितम् प्रशशाम महीरजः; MAH. 2. 1944.: प्रशाम्य भरतर्षभः — प्रशान्त sedatus. N. 26. 34. A. 9. 34. — Caus. प्रशमयामि 1) sedare, tranquillare, extinguere. MAH. 3. 12978.: प्रविष्टो मानुषन् देहं सर्वम् प्रशमयाम्य अहम्; MAH. 1. 8156.: प्रशमितः खाण्डवे हव्यवाहनः. Interficere, occidere. MAH. 3. 2031. Expugnare. A. 9. 35.: प्रशाम्य नगरम् (productâ vocali, v. praef. उप et नि).
- c. सम् i. q. simpl. R. Schl. II. 66. 1.: तन् अग्निम् इव संशान्तम्. Caus. sedare, tranquillare. R. Schl. II. 98. 1.: लक्ष्मणङ् क्रोधमूर्च्छितं रामः संशमयामास.
2. शम् 10. P. A. शामयामि, °ये (अलोचने क. अलोचे v.; proprie Caus. r. 1. शम्, v. praef. नि) videre, conspicerere. (Cf. goth. *gaumja* observo, video.)
- शम m. (r. शम् s. अ) tranquillitas, *praesertim animi*, libertas ab animi commotionibus. N. 6. 10. BH. 10. 4.
- शम् 1. P. (गतौ) ire, se movere. — 10. P. (सम्बन्धे) ligare, alligare. Cf. सम्ब.

- शम्बर m. *Sambarus Daitjus*.
- शय (r. शी s. अ) jacens, dormiens, *in fine comp.* V. जलेशय, वृच्छय.
- शयन n. (r. शी jacere, dormire) lectus. IN. 5. 3.
- शयान v. शी (gr. 598.).
- शय्या f. (r. शी s. या, v. gr. 629.) 1) actio jacendi *vel* dormiendi. N. 2. 4. BH. 11. 42. 2) cubile, lectus. HIT. 33. 11.
- शर (r. श्रु findere, rumpere s. अ) 1) m. sagitta. DR. 5. 19. 8. 16. 2) n. aqua.
- शरण n. (ut videtur, a perditâ r. श्रु ire, cf. सृ, अि et v. वेश, वेशमन्) 1) domus. UR. 35. 2. 2) refugium, perfugium, tutela, praesidium. N. 5. 15. 35. 12. 119.
- शरण्य (a praec. s. य, v. gr. 650.) qui refugium, tutelam praebet. N. 12. 42. SA. 1. 2.
- शरद् f. (ut mihi videtur, e शर aqua et दू pro दू dans a r. दा abjectâ vocali, sicut e. c. in ददाम् damus pro ददाम्, v. sq. et वष) 1) autumnus. A. 9. 21. 2) annus. N. 26. 25. A. 2. 17.
- शरदा f. (ut mihi videtur, e शर e दू dans in fem.) i. q. praec.
- शरधि m. (e शर sagitta et धि tenens, v. इषुधि) pharetra.
- शरभ m. animalis species (*). DR. 4. 13.
- शराव m. (e शर aqua et अच tuens, a r. अच s. अ) 1) operculum. 2) patina. UR. 46. 5.
- शरासन n. (sagittarum conjectionem habens e शर sagitta et असन conjectione) arcus. A. 5. 25.
- शरीर n. (r. श्रु s. ईर) corpus.
- शरीरिन् m. (corpus habens, i. e. inhabitans, a praec. s. इन्) anima. BH. 2. 18. (cf. देहिन्).
- शर्करा f. 1) glarea. 2) saccharum; Wils.: «*Clayed or candied sugar*». (Cf. *χάλιξ, σάκχαρ, σάκχαρον*; lat. *calx, calculus, saccharum*.)
- शर्करावत् (a praec. s. वत्) glareosus. AM.

(*) Wilson: 1) *A fabulous animal, supposed to have eight legs and to inhabit particularly the snowy mountains.* AM. 2) *A young elephant.* 3) *A monkey in Rama's army.* MED. 4) *A camel.* 5) *A grasshopper.* AM. 6) *A locust.* (V. शलभ et cf. gr. *κάραβος*.)

- शर्व्** 1. *P.* (हिंसे गतौ) ferire, laedere, occidere, ire. *Cf.* सर्ब, सृप्.
 शर्मन् *n.* (ut videtur, a r. श्च् s. मन्) felicitas, gaudium. IN. 3.9.11. DR. 8.23.
- शर्व्** 1. *P.* (हिंसे) ferire, laedere, occidere.
 शव *m.* cognomen *Sioi*.
 शर्वरो *f.* nox. SA. 5.66.
 शर्वाणी (a शर्व s. आन in fem.) *Sioi* uxor.
 1. शल् 1. *A.* (चलने क. चलने स्तृता *v.*) ire, se movere, vacillare, sternere. *Cf.* चल, सल्.
 2. शल् 1. *P.* (गतौ, वेगे) ire, currere. *V.* 1. शल् et श्वल्.
 3. शल् 10. *A.* शालये (श्लाघे) laudare. *Cf.* शाड्, 2. शद्, 3. शठ्.
 शलभ *m.* locusta. A. 7.24. *V.* शरभ.
 शल्म् 1. *A.* (कल्थने) gloriari.
 शल्य *m. n.* (r. शल् s. य) sagitta. UR. 4.2. infr. (Hib. *cail* «a spear, javelin».)
 शल्यकी *f.* arboris species. Wils. «The gum alibanum tree, *Boswellia thurifera*». UR. 69.4.
 शव *m. n.* cadaver. AM.
 शवल *varius, versicolor.* AM.
 शश् 1. *P.* salire. *V. sq.* (Lith. *szók-ti*, slav. *skak-a-ti* saltare.)
 शश *m.* (r. शश् s. श्) lepus. (Germ. vet. *haso*, anglo-sax. *hara*, lith. *kiszkis*, *zuikis*, russ. *заяць* *z̄aez*.)
 शशक *m.* (a praec. s. क) *id.* HIT. 67.
 शशधर *m.* (leporem gerens e शश et धर) luna. AM.
 शशाङ्क *m.* (BAH. e शश et शङ्क nota, signum) luna. A. 1.11. (*cf.* शशिन् et शशधर).
 शशिन् *m.* (lepore praeditus a शश lepus suff. इन्) luna.
 शश्चत् *Adv.* semper, perpetuo.
 शष् 1. *P.* (वधे) ferire, laedere, occidere. *Cf.* शस्.
 शष्प *n.* gramen recens. RAGH. 2.26. (*Cf.* lat. *caespes*.)
 1. शस् 1. *P.* ferire, occidere. MAH. 3.1638.: दानवाः शस्तासु त्वया.
 c. वि *id.* R. Schl. I.13.35.: विषाणैश्च विशशासै ननु त्रिभिः. N. 11.28.
 2. शस् 2. *P.* (स्वप्ने) dormire. *Cf.* सस्, शंस्त, संस्त. शस्त part. pass. radd. शंस् et शस्.
 शस्त्र *n.* (r. 1. शस् s. त्र) 1) telum in universum. 2) sagitta. BH. 1.20. N. 11.28.
 शस्य *n.* (r. शंस् s. य) fructus. AM. *Cf.* सस्य.
 शाक *m.* herba. HIT. 20.9.
 शाख् 1. *P.* (व्याप्तौ) occupare, complecti, implere. *Cf.* श्लाख्.
 शाखा *f.* (ut videtur, a r. शाख् s. अ in fem.) ramus. DR. 2. 1. (Lith. *szakà* *id.*, russ. *suk* *id.*, hib. *géag* *id.*)
 शाखामृग *m.* (e praec. et मृग animal) simia. N. 12.65.
 शाखिन् *m.* (a शाखा ramus s. इन्) arbor.
 शाड् 1. *P.* (श्लाघायाम् क. श्लाघे *v.*) laudare. *V.* 3. शल्. शाह्य *n.* (a शठ s. य) falsitas, pravitas.
 शाण *m.* शाणी *f.* (ut videtur, a r. शो acuere s. न vel अन, mutato न् in ण, v. gramm. min. 353.) 1) cos. 2) lapis Lydius. AM. (Angl. *hone* cos, island. vet. *heim*; anglo-sax. *haenan* lapidare.)
 शतकुम्भ *n.* (secundum Wils. a शतकुम्भ, quod nomen montis esse dicitur, suff. अ) aurum.
 शतकुम्भमय (a praec. s. मय) aureus. A. 9.25.
 शतयु *Caus. r.* शद्.
 शाद *m.* 1) gramen recens. AM. 2) lutum, coenum. AM. (Lith. *szuda-s* lutum, coenum; hib. *caidhe* «dirt, a blamish», *caidheach* «polluted».)
 शादल (a praec. abjecto अ, suff. वल) gramine recenti praeditus. UR. 61.3.
 शान् *P. A.* शीशांसामि, शीशांसे (proprie forma desid. pro शिशांसामि ^०से v. gr. 553.) acuere.
 शान्त *v.* शम्.
 शान्ति *f.* (r. शम् s. ति) placatio, tranquillitas. N. 26.8. DR. 7.11. BH. 2.66.
 शान्त् 10. *P.* (Denom. a sq.) *i. q.* सान्त्.
 शान्त्व *m.* (ut videtur, forma anom. a r. शम् s. त्व) blandimentum, consolatio. *V.* सान्त्व.

शाप *m.* (r. शप् exsecrari s. अ) exsecratio, maledictio. IN. 5.53. SU. 2.15.

शायिन् (r. शी jacere, dormire suff. इन्) qui jacet *vel* dormit, jacere *vel* dormire assuevit, *in fine comp.* H. 1.34.

शारू 10. p. (दौर्बल्ये) debilem esse. Cf. सारू.

शारङ्ग v. सारङ्ग.

शारद (f. ई, a शरद् s. अ) 1) autumnalis. N. 13.44.: चन्द्रलेखा शारदी; Lass. 91. 15.: सम्पूर्णशारदकलानिधिकान्तवन्ना. 2) recens. 3) non sibi confidens, modestus, pudibundus. AM.

शारीर (a शरीर corpus s. अ) corporalis. BH. 17.14.

शार्ङ्ग (a शृङ्ग s. अ) 1) corneus. 2) n. arcus, *praesertim Sivi* arcus.

शार्ङ्गिन् *m.* (a praec. s. इन्) cognomen *Sivi*. AM.

शार्ङ्गिन् *m.* tigris. N. 12.129. *In fine comp.* princeps, optimus. N. 13.44. *Vid.* ऋषभ. (Fortasse gr. *παρδος*, *παρδαλις*, lat. *pardus*, *pardalis*, lith. *pardas*, e *κάρδος* etc.)

शाल *m.* 1) nomen arboris. SU. 4.6. N. 12.3. 2) nomen piscis (Wils.: *a sort of gilt head*, *Sparus spilotus*). H. 2.18.

शाला *f.* 1) domus, casa, receptaculum. DR. 3.9. N. 21.29. 2) stabulum. N. 19.11. 21.6.

शालि *n.* oryza.

शालिन् (a शाला s. इन्) praeditus, *in fine compos.* SA. 5.45.

शालिहोत्र *m.* (e शालि et होत्र) nom. pr. N. 19.28.

शाल्मलि *m. f.* nomen arboris, Wils. «*the silk cotton tree, bombax heptaphyllum*». AM.

शाल्मली *f. id.* HIT. 9.4.

शाल्व *m. plur.* nomen regionis (Wils.: *The inhabitants of the central division of India*. HEM. 4.23.) SA. 2.7.7.3.

शाल्वेय *m. plur.* nomen regionis. DR. 1.6.

1. शाव *Adj.* (a शव corpus mortuum suff. अ) mortuus. SA. 5.61.

2. शाव *m.* pullus, catulus.

शावक *m. id.* HIT. 18.10.

शाश्वत (*fem.* ई, a शश्वत् semper s. अ) sempiternus. H. 2.21.

1. शास् 2. p. (शिष् gr. 363. 420. 613. 632.; *part. fut. pass.*

शिष्य, etiam शास्य, *part. pass.* शिष्ट, *gerund.* शिष्टा et शासित्वा) 1) jubere. RAGH. 15.79.: कुरु निःसंशयं लोकम् ... इत्य् अशात् (v. gr. 322.). *Cum acc. pers.* MAH. 1.97.: शशास शिष्यम्. 2) regere. N. 26.38.: पुनः शशास तद् राज्यम्; RAGH. 19.57.: राज्ञो राज्यं विधिवद् अशिषत्. 3) docere *c. acc. pers. et rei.* BH. 2.7.: शाधि माम्; BHATT. 6.10.: यत्र तापसान् धर्म सुतोक्षणः शास्ति. 4) punire. MAN. 4.175.: शिष्यांश्च (schol. अनुशासनीयान्) शिष्याद् धर्मेण; 8.191.: ताव उभौ चौरवच क्वास्यौ; UR. 81.2. *infr.*: एषो ऽपराधी शासनीयः. 5) *A. in dial. Ved.* implorare. RIGV. 30.40.: तन् त्वा वयम् ... शास्महे. — *Caus.* punire. HIT. 65.18.: कुट्टिनीच शासिता; MAN. 4.175.: शासयेत्. (Cf. शांस.)

c. अनु 1) jubere. R. Schl. II. 15.26. 36.24. 81.11.; MAH. 4.169.: अन्वशासन् नकुलङ् कुन्तोपुत्रो युधिष्ठिरः (अन्वशासत् pro अन्वशात्, cf. gr. 354. 355.). 2) regere. MAH. 1.4124.: स्वराज्यम् अन्वशात्; 2.179.: राष्ट्रन् तवा 'नुशासन्ति मन्त्रिणः (pro 'सति, v. gr. 363.). 3) docere. A. 1.9.: पिते 'व पुत्रान् अनुशिष्यचै 'तान्; MAN. 6.86. 4) dicere, alloqui. MAH. 1.3884.: पुत्रम् ... अन्वशात्; 4.98.: नचा 'नुशिष्याद् राजानम् अपृच्छन्तम्. 5) punire. MAN. 11.99.

c. अनु praef. सम् regere. N. 12.49.

c. आ 1) jubere. BHATT. 6.4.: रक्षांसि रक्षितुम् सीताम् आशिषत्. 2) dicere, narrare. BHATT. 6.27.: आयोधं वृत्तं लक्ष्मणाया 'शिषन् महत्. — *Vid.* 2. शास् praef. आ.

c. प्र 1) jubere. MAH. 2.2433.: राजन् किङ् करवामस् ते प्रशाध्य् अस्मान् त्वम् ईश्वरः; R. Schl. I. 20. 18. 2) regere. N. 12.94. *Etiam cl.* 1. MAH. 3.1368.: महीम् प्रशासेत्; 2024.: कृत्स्नाम् प्रशासेम वसुन्धराम्; 10283.: पृथिवीङ् कृत्स्नाम् प्रशासेत्.

2. शास् 2. a. c. आ fausta precari *alicui*. MAN. 3.80.: ऋषयः पितरो देवाः ... आशासते कुडुम्बिभ्यस् तेभ्यः.

Precari, optare *alicui aliquid*. MAH. 3. 12430.: मातरश्चै
'व शोचामि ... या 'स्माकन् नित्यम् आशास्ते मह-
त्त्वम्; R. Schl. II. 6. 3.: आशास्या "त्मनः प्रियम्.
Etiam PAR. A. 5. 19.: शिवम् आशास्त मे. — *Vid.* आ-
शिसु *et 2.* शंसु *praef.* आ.

शासन *n.* (r. शास् s. अन्) *jussus, dictum, praeceptum.* N.
2. 10. 26. 9.

शासितृ *m.* (r. शास् s. तृ) *dominator, imperator.* SAK. 16. 4.

शास्त्र *n.* (r. शास् s. त्र) 1) *praeceptum, dogma.* BH. 15. 20.
2) *liber, quo aliqua res, disciplina, ars traditur.* N. 19.
31.

शि *5. P. A. acuer.* *In dial. Véd. cl. 3. productâ vocali.*

1) *acuer.* RIGV. 55. 1.: शिशोते वन्नन् तेजसे; 81. 7.:

शिशोहि राय आभर «alacres redde nos, opes affer nobis».

Part. pass. शित (निशित संशित) *tam huc quam ad*
शो referrî potest; a Pân. (VII. 4. 41.) refertur ad शो q.v.

c. सम् *In dial. Véd. excitare, incitare.* RIGV. 102. 10.:

त्वाम् उग्रम् अत्रसे संशिशोमसि «te horrendum ad
opem nobis ferendam excitamus».

शिञ् 1. *A. interdum P. (nihil aliud quam Desid. radicis*

शक्, v. gr. 552.) *discere.* MAN. 2. 20.: स्वं स्वञ्

चरित्रं शिञ्चरन्; MAH. 1. 6326.: कथन् द्रोणात् ... सर्वा-

स्त्राण्य् अशिञ्चत; A. 4. 29.: शिञ्च मे भवन्द् गत्वा

सर्वाण्य् अस्त्राणि. *Part. praes. A.* शिञ्चाण pro शिञ्च-

माण. A. 4. 57. (v. gramm. min. ed. 2. 533. n.). — *Caus.*

docere c. 2. acc. MAH. 1. 5238.: द्रोणो ऽर्जुनम् ... रण-

शिञ्चाम् अशिञ्चयत्. *Pass. c. acc. rei.* IN. 3. 11.: स

शिञ्चितो नृत्यगुणान्.

c. अन् *Caus. docere.* MAH. 1. 5761.

c. अभि *Caus. id.* MAH. 1. 8033.

c. उप *discere.* IN. 3. 3. N. 21. 33. A. 1. 12.

शिञ्चा *f.* (a शिञ्च q.v. s. आ) *doctrina, scientia, disciplina.*

MAH. 1. 5238.

शिञ्चाण v. शिञ्च.

शिखण्ड *m.* *pavonis cauda.* AM.

शिखण्डक *m.* (a praec. s. क) 1) *id.* 2) *cinnus in vertice.*

UR. 87. 7. *infr.*

शिखण्डन *m.* (a शिखण्ड s. इन्) *pavo.*

शिखर *m. n.* *cacumen.* N. 12. 41.

शिखरिन् *m.* (a praec. s. इन्) *mons.* BH. 10. 23.

शिखा *f.* 1) *cacumen, vertex.* 2) *crista, praesertim pavonis*
crista. 3) *cinnus in vertice.* MEGH. 89. 4) *flamma.* N.
11. 36. DR. 2. 1. (Cf. *hib. sigh* «a hill, hillock».)

शिखिन् *m.* (a praec. s. इन्) 1) *pavo.* UR. 88. 16. 2) *ignis.*
UR. 25. 4. *infr.*

शिङ्घ 1. *P.* (आघ्राणे; *scribitur शिङ्घ, gr. 110⁹.) odorari,*
olfacere.

c. उप (nisi आ *praef.* उप) *osculari.* BHATT. 17. 95.: मू-
र्धन्य् उपाशिङ्घत् (v. घ्रा c. आ *praef.* उप).

शिञ्ज 2. *A.* (*scribitur शिञ्ज, gr. 110⁹.) tinnire.* BHATT.
14. 4.: घण्टा: शिशिञ्जिरे. — *Vid.* शिञ्जित.

शिञ्ज *m.* शिञ्जा *f.* (r. शिञ्ज s. अ *fem.* आ) *tinnimentum.*

शिञ्जित (a शिञ्ज vel शिञ्जा s. इत्) 1) *tinnitu praeditus,*
tinniens. RAGH. 9. 36. 2) *n. tinnitus.* UR. 65. 8.

शिर् 1. *P.* (अनादरे) *despicere, parvi aestimare.* Cf. सिर्.

शित v. शि et शो.

शिति (ut videtur, a r. शि s. ति) 1) *albus.* 2) *niger.* AM.

शितो धवलमेचकौ. *Vid. sq.*

शितिकण्ठ *m.* (*nigrum collum habens, BAH. e शिति*
niger et कण्ठ) 1) *pavo, v. नीलकण्ठ.* 2) *cognomen*
Sivi.

शितिकण्ठक (a praec. s. क) *nigrum collum habens.* UR.
88. 14.

शियिल *laxus, relaxus, solutus.* MEGH. 69. Cf. अथ, श्लथ,
श्लथ.

शिर *n.* *caput, v. sq.*

शिरस् *n.* *caput.* IN. 2. 19. 5. 20. (Fortasse शिरस् e शरस्,
debilitato अ in इ sicut in पितृ q.v.; cf. gr. ἄρα, ἡ-
ρας, κρανίον; lat. cranium, cere-brum, quod capite
fertur, mutato f in b, v. gr. comp. 18., cer-oix, v. शि-
रोधरा, शिरोधि; crinis, v. शिरस्सिज, केश; शिरोरुह, cornu,
v. शृङ्ग; fortasse crista primitive in capite stans, ita
ut cri-sta = शिरःस्थ; fortasse calva e carva; goth.

hwairnei calva, haurn cornu; germ. vet. hirmi cerebrum, horn cornu; lith. karcz'ei m. pl. jubae equorum, szerei m. pl. setae; hib. ceann caput, fortasse per assim. e cearn.
शिरसिज्ञ *m.* (in capite natus e loc. शिरसि et ज्ञ) capillus.

शिरोधरा *f.* (e शिरस् et धर ferens in fem.) cervix. HEM.; *v. sq.* (Sic lat. *cer-vix* explicari potest e *cer* = शिरस् et *vic-s* a vincio, ejecta nasali, sicut in *conjux* a *conjungo*.)

शिरोधि *m.* (e शिरस् et धि tenens, sustentans, a र. धा स. इ) cervix. AM.; *v. praec.*

शिरोरुह *m.* (in capite crescens, e शिरस् et रुह crescens, *v. euph. r. 76^b*.) capillus. H. 2. 6.

शिल् 6. *f.* (उञ्के) spicas colligere. *Vid. sq. et cf. सिल्.*

शिल् *m.* (र. शिल् *s.* अ, nisi शिल् Denom. a शिल्) agri tonsi reliqua stipula, spica. MAN. 3. 100. (schol. लूनके-दारशेषधन्यानि शिलाः)

शिला *f.* lapis, saxum, petra. A. 9. 24. (Cf. lat. *silex*, hib. *clach, cloch lapis*.)

शिली *f.* (a शिल signo fem. ई) sagitta. RAGH. 7. 62.

शिलोच्चय *m.* (e शिला et उच्चय a र. चि colligere praef. उत् *s.* अ) mons. N. 12. 37. A. 9. 7.

शिल्प *n.* opificium, ars. N. 15. 4.

शिव *Adj.* prosper, faustus, secundus. N. 24. 40. SA. 6. 44. *rectus de via.* N. 20. 17. शिव *Subst. n.* felicitas, prosperitas. A. 5. 19. शिव *m.* deus *Sivus*.

शिवा *f.* 1) dea *Siva, Sivi* uxor. 2) canis aureus (shacal). SA. 5. 75.

शिवि *m.* *Sivis*, nomen regis cujusdam. SA. 2. 17. *Collective* hujus regis poster. DR. 8. 3. (*v. gr. 647*.)

शिशिर (forma redupl., ut videtur, a र. श्यै, cf. शीत) 1) *Adj.* frigidus. 2) *Subst. m.* frigus. MEGH. 81.

शिशिरांशु *m.* (frigidos radios habens, *BAU.* e शिशिर et अंशु) luna. UR. 92. 12.; *v. हिमांशु.*

शिष्णु *m.* (ut videtur, forma redupl. a र. श्चि crescere, abjecto इ, mutato व् in उ) 1) infans, parvulus, parvula. IN. 1. 27. 2) pullus, catulus. UR. 91. 10.

1. शिष् 1. *f.* (हिंसायाम् *x.* वधे *v.*) ferire, laedere, occidere. Cf. शष्, शस् et शास् *sgf.* 4.

2. शिष् 7. *f.* relinquere. *Pass.* relinqui, reliquum esse, restare. MAH. 3. 2070.: न तस्य (नलस्य) दासा न रथो न भ्राता नच बान्धवाः ... शिष्यन्ते स्म. — शिष्ट relictus, reliquus. N. 9. 3.: शिष्टा ते दमयन्त्य एका सर्वम् अन्यज्ञ जितम् मया; 13. 35. BH. 4. 31. — युधि शिष्ये in pugna resto i. e. cado, pereo, *sicut germanice dicitur im Kampfe bleiben.* MAH. 2. 1964.: अत्राप्ये वा श्रियं हितां शिष्ये वा निहतो युधिः. — *Caus.* (secundum grammaticos cl. 10.) reliquum facere, relinquere. MAH. 3. 14760.: गाण्डीवधन्वा वृकोदरश्च ... न शेषयेतां युधि शत्रुसेनाम्. — निःशेषित (*BAU.* e निस् et शेषित relictum, reliquiae) relictus, reliquiarum expers, non relictus. R. Schl. I. 65. 6.: निःशेषिते ऽत्रे.

c. अत्र *Pass.* relinqui, reliquum esse, restare. BH. 7. 2. — अत्रशिष्ट relictus, reliquus. N. 8. 5.

c. अत्र praef. सम् *Caus.* reliquum facere, relinquere. MAH. 1. 6337.

c. उत् उच्छिष्ट relictus, reliquus. N. 13. 68. MAN. 11. 26.

c. निस् *v. simpl. Caus.*

c. परि *Caus.* reliquum facere. RAGH. 12. 79.

c. वि 1) discernere, distinguere. *Pass.* discerni, distinguui. RAGH. 17. 62.: तस्य दण्डवतो दण्डः (schol. सैन्यं) स्वदेहान् न व्यशिष्यत (schol. ना भियत).

2) praeferre, meliorem habere, pluris aestimare, *c. acc. et instr.* MAH. 3. 14735.: भानुप्रभृतिभिश्चै 'तान् विशिनष्टिच केशवः. *Pass.* melior haberi, majoris aestimari, *c. abl. vel instr.* BH. 5. 2.: कर्मसन्ध्यासात् कर्मयोगो विशिष्यते; 12. 12.: श्रेयो हि ज्ञानम् अभ्यासात् ज्ञानाद् ध्यानं विशिष्यते; BR. 2. 24.: यज्ञैस् तपोभिः ... विशिष्यते क्षिया भर्तुर् नित्यम् प्रियहिते स्थितिः.

Absol. insigniri, insignitum, eximium esse. MAH. 1. 2916.: गुणैर् अप्सरसान् दिव्यैर् मेनके त्वं विशिष्यसे. — विशिष्ट insignitus, egregius, praestantissimus. N. 1. 31.

Caus. superare. MAH. 3. 16449.: रावणिसु तु यदा नै 'नं

विशेषयति सायकैः; MR. 19.4.: किन् त्वम् पदैर् म-
म पदानि विशेषयन्तो व्याली 'व यासि पतगेन्द्र-
भयाभिभूता; 117. 9.: मदनम् अपि गुणैर् विशेष-
यन्ती.

c. वि praef. प्रति प्रतिविशिष्ट insignitus, egregius, prae-
stantissimus. C. abl. praestantior. MAH. 1.4684.

3. शिष् 10. P. v. 2. शिष् Caus.

4. शिष् v. शास्.

शिष्ट v. शिष् et शास्.

शिष्य (r. शास् s. य) Part. fut. pass. r. शास्. Subst. m.
discipulus.

शी 2. A. (anom. v. gr. 348. 496. 572.) 1) jacere. MAH. 4.

826.: पञ्चाधिकं शतन् तच्च निहतन् तत्र भारत ।
महावनम् इव च्छिन्नं शिश्ये; R. Schl. II. 9.18.: शेषा
'नन्तरितायान् त्वम् भूमौ; N. 12. 27.: शयानम् उ-
पविष्टं वा स्थितं वा; 14.3.: ददर्श नागराज्ञानं शया-
नङ् कुण्डलीकृतम्. Etiam P. MAH. 5. 63.: निहता वा
मया सर्वे शेष्यन्ति वसुधातले. Etiam cl. 1. P. MAH.
3.1215.: शयित्. 2) dormire. H.1.34.: से 'यम् भूमौ प-
रिश्नान्ता श्रेते; 1.36.37.; 2.11.: गच्छ जानोहि के न्व
एते शेरते वनम् आश्रिताः; 17.: ददर्श ... पाण्डवान्
पृथया सह शयानान् भीमसेनन् तु जाग्रतम्. — श-
यित jacens, dormiens. MAH. 1. 29/9. — Caus. शाय-
यामि pono. R. Schl. II. 66. 16.: तैलद्रोपयान् तु स-
चिवैः शायितन् नराधिपम्. (Gr. κείμαι, κείσται =
शेषे, κείται = श्रेते, κεί-τη, κεί-μα, κεί-μη; lat.
quies, quiesco; goth. hē-thjō cubiculum, hei-wa domus in
comp. heiva-frauja; island. vet. hei-mr domus; german.
vet. hai-m, hei-m; angl. home, v. Graff III. 944. et 705.;
germ. vet. hi-wo conjux, maritus, hi-wa uxor, hijan, hiw-
jan nubere, Graff III. 1063. (cf. gr. ἄκοιτις, ἀκοίτης),
hī-rāt connubium, nostrum Heirath; lith. szē-tra tugu-
rium, kiē-ma vicus.)

c. अति 1) dormiendo aliquem superare, antecellere, plus
quam alius dormire, c. acc. MAH. 3.14686.: अहम् प-
तीन् ना 'तिश्ये ना 'त्यश्ने ना 'तिभूपये. 2) superare
in universum. RAGH. 5.14.: पूर्वान् महाभाग तया 'ति-

शेषे; BHATT. 8.1.: अत्यशेरत तद्गेगन् न सुपर्णीकमारु-
ताः.

c. अधि 1) incubare, c. acc. loci. R. Schl. II. 88. 12.: ईदृ-
शीं राघवः शय्याम् अधिश्रेते. 2) indormire, c. acc. loci.
RAGH. 5.28.: अधिशिश्ये ... प्रदोषे रथं रवुः.

c. प्रति exadversum cubare vel dormire. MAH. 3.16300.:
प्रतिशिश्ये जलनिधिन् विधिवत् कुशसन्तरे. Etiam
P. MAH. 3.16398.: प्रतिशेष्यामि.

c. सम् dubitare. HIT. 116.2.: न हि संशयितुङ् कुर्यात्
(nisi legendum संशयितम्). Vid. संशय, संशयित.

1. शीक् 1. A. (सेचने क. सेके सर्वे v.) humectare, irrigare,
ire. Vid. सीक्, सेक् et cf. सिच्.

2. शीक् 1. et 10. P. (आमर्षे क. आमर्षे सेके v.) tolerare,
perferre, tangere, irrigare. Vid. 2. सीक् et cf. शुक्.

शीकार m. (r. शीक् s. अर) pluvia tenuis. AM. — करशी-
कार aqua quae elephanti proboscide continetur. Etiam
omisso कर id. RITU-S. 1.15.: उद्गतशीकाराम्भसो द-
न्तिनः.

शीघ्र celer, velox. N. 15.6. शीघ्रम् Adv. cito, celeriter. H.
4.58.

शीत (ut videtur, a r. श्रूयै q. v. suff. part. pass. त, cf. शिशिर)
1) frigidus. BH. 2.14. 2) n. frigus. HIT. 80.16.

शीतता f. (a शीत frigidus s. ता) frigus. HIT. 31.5.

शीतल (a शीत s. ल) frigidus. N. 13.4.

शीत्कार m. (e शीत् et कार faciens, vid. चीत्कार) volupta-
tem exprimens murmuratio. UR. 68.2.

शीम् 1. A. (कत्थने) gloriari.

शीर्ण v. श्रु.

शीर्ष n. caput. N. 5.5. Cf. शिरस्.

1. शील् 1. P. (समाधौ) meditari.

2. शील् 10. P. 1) ire, adire, visitare (cf. शैल्, सेल्).
GITA-GOV. 7.4.: निशि गहनम् अपि शीलितम्.

2) induere. I. c. 5.11.: शील्य नीलनिचोल्म. 3) co-
lere, venerari. MAH. 1.3207.: स शील्यन् देवयानोङ्

कन्यां सम्प्राप्तयौवनाम्. 4) facere, parare. GITA-GOV.

9.6.: नल्लिनिदलशीलितशयने (schol. शीलित = कृत)

शील *m. n.* natura, indoles. BH. 6.16. SA. 6.43. *praesertim* bona indoles; bona vitae ratio, boni mores, virtus. IN. 4. 7. BR. 2.27. N. 12.26. 16.24. 19.13.19. SA. 2.20. — *In fine comp.* BAH. studium, voluntas, libido; *e. c.* मृगया-शील venandi voluptatem, venandi studium habens, venationi deditus. SAK. 27. 8. infr. (Cf. slav. *sila vis*.)
शीलवत् (a praec. s. वत्) bonâ indole praeditus. RAGH. 10.71.

शुक *m.* psittacus.

शुक्र (r. शुच् s. र्) 1) *m.* Planeta Venus *vel* ejus moderator, *Bhrigûs* filius, *Daiyorum* praeceptor. 2) *m.* nomen mensis, Aprilis-Maius. H. 1. 10. 3) *n.* semen virile. MAH. 1.2434.

शुक्ल (r. 2. शुच् s. ल्) 1) albus. SA. 1.19. 2) *m.* mensis dimidium, quo luna crescit. BH. 8.24.

1. शुच् 1. *p.* *interdum* *a.* dolere, moerere, lugere, miserari (Praet. mltf. अशोचिषम् et अशुचम्). N. 12.73.:

समाश्रसिहि मा शुचः; BH. 16.5.: मा शुचः. *C. acc.* N. 8.24.: शोचन् नलन् नृपम्; 11.41.: न शोचाम्य् अहम् आत्मानम् ...कथन् तु भवितास्य एक इति त्वान् नृप शोचिमि (शोचिमि pro शोचामि, ut videtur, metri causâ, cf. रोदिमि etc. gr. 354.); 11.22.; 15.12.: काम् एनां शोचसे नित्यम्. — *Caus.* 1) moerore afficere. MAH. 4. 581.: शोचयति माम्. 2) *i. q. primit.* MAH. 1. 5649.: शोचयन् प्रेतकार्याणि चकार. (Cf. 2. कुच्, कु, खु, gr. *κωκῶ*, lith. *kauk-iu* ululo; fortasse hib. *caoine* «cry or lamentation for the dead, bewailing, mourning» = शोचन.)

c. अन्नु lugere, miserari. N. 15.12. BH. 2.11.25. — *Caus.* id. MAH. 2.9524.

c. परि *i. q. simpl.* MAH. 1.4025. 3.13656.

c. प्र praef. अन्नु id. MAH. 1.3229.: मै 'वं शुचो मा रुद देवयानि न त्वादृशी मर्त्यम् अन्नुप्रशोचते.

2. शुच् 4. *p.* *a.* lucere. *In dial. Vêd.* cl. 1. RIGV. 36.9.: शोचस्व ... अग्ने.

c. अन्नु *in dial. Vêd.* *Intens.* extingui. RIGV. 97.1.: अन्नु नः शोशुचद् अघम्.

c. आ *in dial. Vêd.* collustrare. RIGV. 97.1.: शुशुच्य् आ रयिम् (v. gr. min. ed. 2. 389^b).

शुचि (r. 2. शुच् s. इ) 1) purus, albus. IN. 5.62. 2) *m.* planeta Venus aut ejus moderator. 3) *m.* nomen mensis (Maius-Junius). H. 1.10.

शुचिस्मित (BAH. e praec. et स्मित risus) purum risum habens. IN. 5.1.

1. शुह् 1. *p.* (खिटने) claudicare. (Cf. शुणह्, कुणह्, खिह्, 2. खुणह्, 1. खोह्, खोह्, खोल, gr. *χωλός*.)

2. शुह् 10. *p.* (आलस्ये) pigrum esse. Cf. 2. शह्.

1. शुणह् 1. *p.* (शोषणे *κ.* खिटने *v.*; scribitur शुह्, gr. 110^a.) siccari (cf. शुष्); claudicare (cf. 1. शुह्).

2. शुणह् 10. *p.* (शोषणे; scribitur शुह्) siccari. Cf. शुष् . शुद्ध *v.* शुध् .

शुद्धान्त *m.* (e शुद्ध et अन्त) *i. q.* अन्तःपुर. SAK. 108.1.

शुद्धि *f.* (r. शुध् s. ति) puritas.

शुध् 4. *p.* *interdum* *a.* purificari, lustrari. MAN. 3. 132.: न हि हस्ताव् असृग्दिग्धौ रुधिरेणै 'व शुध्यतः; 11.46.: अकामतः कृतम् पापम् वेदाभ्यासेन शुध्यति; HIT. 126.: न वारिणा शुध्यतिचा 'न्तरात्मा; N. 8.18.: न हि मे शुध्यते भावः. — *Part. pass.* शुद्ध (v. euphon. r. 83. d.) purificatus, purus. N. 19.14. DR. 7.7. — *Caus.* purificare, lustrare. N. 17.10.: सुनन्दा शोधयामास विपुप्रच्छादनम् मलम्. (Fortasse शुध् e शध्, debilitato अ *in* उ, cf. शुन्ध्, चन्द्, शुभ्, hib. *cuidh* «clean, pure», gr. *καθαίρω, καθαρός*, lith. *cz'ys-ta-s* purus = शुद्धस् sicut zend. *bas'ta* ligatus = बद्ध, v. gr. comp. 102.; *cz'ystybe* puritas, castitas, *cz'ystiju* purifico; horuss. vet. *skys-tan* (acc.) purum, castum = शुद्धम्; slav. *чистъ* *čis-t*, lat. *cas-tus*. Vid. Pott. I. 252.)

c. परि *Caus.* purificare. R. Schl. II. 31. 25.

c. वि *i. q. simpl.* MAN. 5.61. — विशुद्ध purificatus, purus. BH. 18.51. — *Caus.* purificare. MAH. 3.15979.

c. सम् *id.* संशुद्ध purificatus, purus. BH. 6.45. — *Caus.* purificare. MAN. 7.185.

शुन् *v.* श्न (gr. 225.)

शुन्ध 1. et 10. P. A. in dial. *Ved.* 1. et 10. P. purificare. 1. A. purificari. (Cf. शुध् et v. Westerg.)

1. **शुम्** 1. A. *interdum* P. splendere. N. 16. 19.: एषा हि र-
हिता तेन शोभमाना न शोभते; IN. 5. 12.: गूढगुल्फ-
धरौ पादौ ... शोभते किङ्किणीकिनौ; MAH. 1. 7137.:
त्वयै 'व शोभिष्यति राजपुत्रो; 4. 498.: शुशुभे वद-
नन् तस्या रुदन्त्याः. — Caus. 1) facere ut quid splen-
deat, collustrare. IN. 2. 27.: शोभयाञ्चक्रतुः सभां सूर्य-
चन्द्रमसौ व्योम ... इव. 2) ornare. N. 25. 6.: अशो-
भयन्त नगरम्; IN. 5. 9. 10. (Vid. शुम्भ, सुम्भ,
सिम्भ et cf. शुध्; gr. κομψός, κομ-μός, κομῆν; germ.
vet. *sūbar* purus, v. शुभ्र; lith. *z'ibbu* luceo, nisi pertinet
ad दीप्.)

c. उप Caus. ornare. IN. 2. 1. N. 12. 40.

c. वि splendere. HIT. 55. 22.

2. **शुम्** 6. P. splendere.

शुभ (r. शुभ् s. अ) 1) nitidus, pulcher. IN. 2. 24. 5. 39. 54.
H. 4. 32. 2) faustus. N. 5. 1. BH. 2. 57. (Pers. *خوب* *kūb*
pulcher, vid. शुभ्र.)

शुभ्र (r. शुभ् s. र) 1) splendidus. IN. 5. 10. 2) albus. AM.
(Germ. vet. *sūbar* purus, nostrum *sauber*, anglo-sax.
syfr.)

शुम्भ 6. P. lucere, splendere. (Vid. शुम्.)

शुल्क् 10. P. (भाषणे क. सर्जने वर्जने भाषे v.) loqui, di-
mittere, creare, relinquere. Cf. श्लक्.

शुल्क m. n. (r. शुल्क् s. अ) vectigal. AM.

शुल्व 10. P. (सर्जने क. माने सर्गे v.) dimittere, creare,
metiri.

शुल्व n. cuprum. AM.

शुल्वारि m. sulphur. HEM. (Cf. lat. *sulphur*.)

शुश्रूष DESID. rad. श्रु audire.

शुश्रूषा f. (a praec. s. आ) obedientia. IN. 4. 9.

शुश्रूष (a शुश्रूष q. v. s. उ) obediens.

शुष् 4. P. arescere, siccari. A. 8. 8.: अस्त्रं विशोषणम् ...
प्राहिणवद् घोरम् अशुष्यत् तेन वै जलम्; DR. 6. 11.:
किन् ते मुखं शुष्यति; MAH. 3. 591.: शुष्येत् तोयनि-

धिः. *Etiam* A. R. Schl. II. 96. 34.: शुष्यमानान्. —
Caus. siccare. BH. 2. 23.: नचै 'नद् क्लेदयन्त्य् आपो
न शोषयति मारुतः; A. 8. 9. (शुष् non e कुष् - v. p.
340. - sed e सुष् ortum esse videtur, quâ formâ nituntur
zend. *𑀧𑀺𑀢𑀺𑀧𑀺𑀢𑀺* *hus'ka* siccus, v. शुष्क, slav. *sūch* sic-
cus, v. gr. comp. 255. m., lith. *sáusa-s* id., gr. *σασσα-*
ρός, *σασσαρισμός*, lat. *siccus* per assim. e *sis-cus* =
शुष्क q. v.; hib. *seacadh* «parched, dried, frozen, hard»,
seacaighim «I parch, dry, freeze», *sioc* «frost», *sican*
id.)

c. उत् Caus. exsiccare. R. Schl. II. 64. 65.: शोक उच्छो-
षयति प्राणान् वारिस्तोकम् इवा "तपः"

c. उप Caus. id. MAH. 1. 4624.

c. परि i. q. simpl. BH. 1. 29.

c. वि Caus. siccare. MAH. 1. 1336. 3. 10767.

c. सम् A. siccari. MAH. 1. 8230.: धाराः ... खे समशुष्यन्त-
— Caus. siccare. RAGH. 6. 36.

शुष्क (r. शुष् s. क) siccus, exsiccat. N. 16. 14. (Lat.
siccus, v. शुष्.)

शुष्म (r. शुष् s. म) Masc. 1) sol. 2) ignis. 3) aër, ventus.
Neut. 1) lumen, splendor. 2) vis, robor.

शुष्मन् m. (r. शुष् s. मन्) ignis. AM.

शुष्मिन् (a शुष्म s. इन्) fortis, robustus. H. 1. 13.

शुष्कर m. (e शू, a sono dictum, et कर faciens) sus, porcus.
(Cf. lat. *sus*, gr. *σῦς*, *ῦς*, germ. vet. *sū*, nostrum *Sau*.)

शुद्ध m. vir quarti Indorum ordinis, qui opifices compre-
hendit. BR. 2. 16. BH. 9. 32.

शून part. pass. r. श्चि.

शून्य inanis, vacuus. SU. 2. 18. (Cf. gr. *κενός*, *κενέος*;
fortasse aeol. *κέννος* per assim. e *κέννος* sicut *prâc*.
अस्य, gr. *ἄλλος* ex *अण्य*, *ἄλλος* = अन्य q. v.)

1. **शूर** 4. A. (स्तम्भे क. स्तम्भहिंसे v.) firmum, immobi-
lem esse, ferire, occidere, laedere.

2. **शूर** 10. A. (विक्रान्तौ क. विक्रमे v.; fortasse Denom. a
sq.) fortem esse, fortitudine praeditum esse.

शूर m. (ut mihi videtur, a r. श्चि crescere q. v. correpto वि
in ऊ, suff. र, sicut goth. *mag* possum, *mah-ts* potestas

cohaeret cum महुं crescere) heros. (Cf. शूर in शूरशूर, gr. κῦρος, κῦριος.)

शूरता f. (a praec. s. ता) fortitudo, animus heroicus. HIT. 89.18.

शूर्य 10. P. (माने) metiri.

शूर्य 1. P. (रुजायाम्) i. q. रुज्.

शूर्य m. n. (ut videtur, a r. शूर्य s. श्र) hasta. SU. 1.14. 2.3. (Slav. súliza id.)

शूर्यमुद्गरहस्त (BAH. e शूर्यमुद्गर hasta et clava, et हस्त manus) hastam et clavam in manu habens (vid. annot. ad r. 669.). SU. 2.3.

शूर्यहस्त (BAH. e शूर्य et हस्त) hastam in manu habens (vid. gr. 669. annot.). SU. 1.14.

शूर्य 1. P. (प्रसवे) generare. Cf. सूष, सू, सु.

शूर्य in specialibus Temp. ponitur pro श्रु audire.

शूर्याल m. canis aureus (shacal). DR. 6.22.

शूर्यल m. n. शूर्यला f. 1) catena. 2) cingulum viri. AM.

शूर्य n. (ut videtur, correptum e शिरङ्ग i. e. शिरम् acc. τού शिर caput et ग iens) 1) cornu. 2) cacumen montis. N. 12.37.13.9. (Vid. शिरस् et cf. lith. rága-s, slav. rog, abjectâ cons. initiali.)

शूर्यार m. amor.

शूर्यिन (a शूर्य s. इन्) cornutus. M 32.

शूर्यिण f. i. q. शूर्यकुश.

1. शूर्य 1. A. (शब्दकुत्सायाम् क. पदे v.) pedere. — Caus. vel cl.10. praef. श्रव oppedere. MAN. 8.282. Cf. पद.

2. शूर्य 1. P. A. (उन्दे क. लोदने v.) madidum esse, humectari.

3. शूर्य 10. P. (प्रहसने) irridere.

शूर्य 9. P. शूर्यामि (gr. 385. et 94^a.) rumpere, dirumpere, diffringere. Pass. शूर्ये (gr. 500.). MAH. 3.591.: पतेद्

शूर्य हिमवान् शूर्येत् (c. term. PAR. v. gr. 493.). Part. pass. शूर्या. MAH. 1.6485.: वज्रम् ... दशधा शतधाचै

व तच्च शूर्या वृत्रमूर्धनि; N.13.9.: नगाग्राद् इव शूर्यानाम् शूर्याणाम् पतताद् क्षितौ; H. 1.18.: शूर्या-

पणफिलै राजान् ब्रह्मगुल्मक्षुपैरु दुमैः Cf. 2. कृ, gr. κλάω; de κείρω v. कृत्.

c. परि Pass. i. q. Pass. simpl. MAH. 1.8283.: नभसः परि-शूर्यतः (= शूर्यमाणस्य, v. gr. 597.); 3.11141.: महा-गिरिः ... समन्तात् पर्यशूर्यत.

c. वि Pass. i. q. Pass. simpl. R. Schl. II. 78.17.: भाण्डम् पृथिव्यान् तद् व्यशूर्यत; I. 25.12.: व्यशूर्यन्त श-रीरात् स्वात् सर्वगात्राणि; DR. 7.19.: विशूर्यन्तीन् नावम् इवा णवान्ते (de part. विशूर्यत् v. gr. 597.); SU. 2.18.: विशूर्यकलसैः Dissolvi, destrui, everti, perire. MAH. 1.3726.: व्यशूर्यत ततो राष्ट्रं क्षयैरु ना-नाविधैः; N.13.17.: रत्नराशिरु विशूर्याणाम् यमः; HIT. 119.4.: देवब्राह्मणानिन्दको विशूर्यते स्वयम्.

शूर्य m. sertum floreum in vertice (cf. शिखर). RITU-S. 1.6. Vid. चन्द्रशूर्य.

शूर्य m. penis. Vid. sq.

शूर्य n. id. AM.

शूर्ये v. शो (gr. 348.).

शूर्य 1. P. (गतौ क. चालगतौ v.) ire, se movere. Vid. शल्.

शूर्य (r. शूर्य s. श्र) Adj. reliquus. MEGH. 18.31.85. Qui superest. DR. 7.4. Subst. m. reliquum, reliquiae. MEGH. 39.

शूर्या f. pl. (Fem. praec.) flores qui deo vel idolo oblatis sunt, deinde alicui traduntur. SA. 1.26.27.

शूर्यल्य n. (a शूर्यल्य s. य) laxitas, tenuitas, paucitas. HIT. 62.22.

शूर्य (a शिला s. श्र) 1) saxosus, petrosus. A. 8.10. 2) m. mons. H. 4.46.

शूर्यल्य m. 1) i. q. विल्व. AM. 2) histrio, saltator, gesticulator scenicus. R. Schl. II. 30.8.

शूर्यल्य m. planta aquatica, Vallisneria. AM.

शूर्या f. (a शिव s. य in fem.) nom. propr. SA. 6.2.

शूर्यार m. (a शिशिर frigidus s. श्र) nomen montis. A. 3.10.

शूर्या 4. P. शूर्यामि (gr. 330.) acuer. Part. pass. शूर्या et शूर्यात (PAN. VII. 4.41.) acutus. (Vid. शि et cf. lat. cautes, cōs, vid. शाण, cuneus, cacū-men, gr. κῶνος, anglo-

sax. *hwetan* acuere, v. gr. comp. 86. 1) et 109^b. 1); island. *hwetia* id.; germ. vet. *hvezjan*, nostrum *wetzen*; hib. *geur* «sharp, sour, edged», *gear* id., *geire* «sharpness», *geirim* «I hwet, I grease». Cum शो praef. आ cf. lat. *acuo*, *acus*, gr. ἀκμή, ἀκωνή, ἀκ-μή, ἀκρός cet.; lith. *asz-trus* acutus, *asz-mū* acies; slav. *os-tr* acutus. Fortasse etiam scr. अश्मन् lapis a शो praef. आ descendit, correpto आ, et abjecto ओ sicut in श्यामि acuo. Etiam अग्र हुc trahi posset, ita ut sit pro आक्र, servatā primitivā gutturali. Vid. Pott. 1. 291.

c. नि id. BHATT. 17. 4.: न्यश्यम् अस्त्राणि. — निशित acutus (etiam निशात PAN. VII. 4. 41.). DR. 8. 27.

c. सम् संशित (PAN. VII. 4. 41.) perfectus, peractus, *praesertim in comp.* c. व्रत. BH. 4. 28.: संशितव्रताः; A. 2. 17.: संशितव्रतः (sic nunc c. ed. Calc. III. 166. legendum esse censeo; ita etiam MAN. 1. 104. legerim संशितव्रत pro संशित^o. Vid. शि et Wils. s. v. संशित.

शोक *m.* (r. शुच् moerere s. अ) moeror. BH. 1. 47.

शोण¹ 1. *p.* rubere. *V. sq.*

शोण (r. शोण, nisi hoc est Denom. a शोण) coccineus, Wils.: «crimson». (Cf. slav. *sinj* *úaxiv* *svoc*.)

शोणित *n.* (a praec. s. इत) sanguis.

शोधन *n.* (Caus. r. शुध् s. अन्) purificatio. HIT. 97. 15.

शोभन (r. शुभ् splendere s. अन्) pulcher. N. 3. 23. 5. 28. 19. 27.

शोभा *f.* (r. शुभ् s. आ) splendor. AM.

शौच *n.* (a शुचि s. अ) puritas, purificatio. N. 6. 10. 7. 3.

शौण्ड (a शुण्डा potus inebrians) *Adj.* ebrius. *Subst. m.* elephantus ebrius. DR. 6. 5.

शौर्य *n.* (a शूर heros s. य) animus heroicus, fortitudo. BH. 18. 43.

श्रुत् 1. *p.* effundere. RIGV. V. 110. 4.: त्रयः कोषासो (nubes) मधुः (aquam) श्रुतन्ति. Vid. Westerg. et cf. च्युत्, श्युत्.

c. उप id. RIGV. 87. 2.

c. प्र id. BHATT. 14. 79.: रताम् प्रचुश्रुतः क्षुष्माः.

श्रुत् 1. *p.* stillare, fluere. BHATT. 14. 40.: चुश्रुयोत त्रिणां रताम्. *C. acc.* effundere. l. c. 15. 51.: रताम् अश्रुयोतिषः क्षुष्माः. *Vid.* श्रुत्.

श्रुत् 1. *p.* in dial. *Véd.* ferire, occidere. RIGV. 63. 5.: श्रुत्थिद्य् अभित्रान् (श्रुत्थिहि ad analogiam formarum रुदिहि, श्रुत्थिहि etc. v. gr. 354.); श्रुत्थितृ «necator, necans». RIGV. 53. 2. (Vid. कृन्थ् et cf. अथ्, क्रथ्, श्लथ्, क्थ्; goth. *SNITH* secare - *sneitha*, *snaith*, *snithum* -; germ. vet. *snidu* seco; hib. *sléthe* «cutting, striking».)

श्रमन् *nom. indecl.* os, vultus.

श्रमशान *n.* (fortasse श्रम pro श्रव cadaver, ejecto अ et mutato व् in म्, v. gr. comp. 63., et शान e शयन, v. Wils.) locus, in quo corpora mortua comburuntur vel sepeliuntur. DR. 6. 21.

श्रमश्रुत् (a श्रमश्रु s. ल) barbatus. RAGH. 4. 63.

श्रमश्रु *n.* (e श्रमन् et श्रु, quod correptum esse videtur e श्रुत् vel श्रुत् a r. श्रि crescere, v. श्रुत्, श्रुत्) barba. H. 2. 3. (Hib. *smig* mentum.)

श्रीमिल् 1. *p.* (निमेषणे) nictare, connivere oculis. *Scribitur etiam स्मील्.*

श्याम niger, violaceus, lividus. H. 2. 2. 19. 25. N. 12. 50. 18. 11. (Cf. श्याव, lith. *széma-s* colore cinereo, hib. *ciar* «dark brown, black».)

श्याल *m.* uxoris frater. BH. 1. 34.

श्याव fuscus. (Vid. श्याम et cf. russ. *siyǐ* dunkel-grau.)

श्यामिका *f.* (a श्याम s. इक् in fem.) nigredo. SAK. 46. 17. RAGH. 1. 10.

श्येत albus. AM. (Cf. श्वेत.)

श्येन *m.* falco.

श्यै 1. *s.* (गतौ) ire. *Part. pass.* शीन coagulatus. शीत frigidus. PAN. VIII. 2. 47.

c. आ siccari, arescere. RAGH. 17. 37.: यावन् ना श्यायते वेदिर् अभिवेकजलापुता. *Part. pass.* आश्यान sicc-

catus, RAGH. 4.24.: सरितो कुर्वतो गाधाः पथश्चा "श्या-
नकर्दमान्.

श्रद्ध् 1. A. (गती क. सर्वे v.) ire. Vid. sq. et cf. श्लङ्क्, सङ्क्, श्चञ्.

श्रद्ध् 1. P. (त्रजे; scribitur अग्ने) ire. Cf. श्लङ्ग्, श्चङ्ग्, श्रङ्क्, श्लङ्क्, श्रि, germ. vet. slange serpens, slenga funda.

श्राण् 1. et 10. P. अणामि, आणयामि (दाने) dare, largiri.
c. वि id. R. Schl. II. 32.35.: गवां सहस्रम् अस्त्य् एकां-
यद् अविआणितम् मया.

श्रात् Indecl. fides. Invenitur in compositione cum rad. धा
q. v.

1. श्रय् 1. et 10. P. (बन्धने क. बन्धे मोक्षे वधे v.) ligare,
nectere, solvere, occidere. Cf. ग्रन्थ्, अन्थ्, श्लथ्,
श्नथ्, lat. crâtes, rete, res-tis e ret-tis, v. Ag. Benary
p. 222. et 262.)

2. श्रय् 1. P. (वधे) ferire, occidere. Vid. श्नथ्.

3. श्रय् 10. P. श्रययामि (दौर्बल्ये) debilem, laxum, solutum
esse. Cf. 1. अन्थ्.

4. श्रय् 10. P. श्राययामि (प्रतिहर्षे मोक्षयत्नयोः क. प्रतिहृ-
षि यत्ने v.) exhilarare, niti, operam dare. — In dial.
Véd. solvere. RIGV. 24. 14.: एनांसि शिश्रयः (praet.
mltf. sensu Imper.) कृतानि. Vid. 1. et 2. अन्थ्.

अश्च (e अत् et ध ponens) fidem ponens, credens. BH. 17.3.

अश्चा f. (e अत् et धा positio, a r. धा) fides. BH. 6.37.

अश्चामय (a praec. s. मय) fide praeditus. BH. 17.3.

अश्चावत् (a अश्चा s. वत्) fide praeditus. BH. 3. 31.4.29.

1. श्रन्थ् 1. A. (शैथिल्ये; scribitur अथ्) laxum, solutum
esse. Cf. अथ्.

2. श्रन्थ् 1. et 10. P. (सन्दर्भे क. दर्भे वधे v.) jungere, nec-
tere, serere; occidere. Cf. 2. ग्रन्थ्, 1. अथ्.

3. श्रन्थ् 9. P. श्रन्थामि (मोचनप्रतिहर्षयोः क. मोक्षे प्रति-
हृषि v.) solvere, exhilarare.

श्रम् 4. P. श्रान्यामि (gr. 331^a), praet. mltf. अश्रमम्. De-
fatigari. BHATT. 14.48.: ना'श्रमद् घ्नन् प्रवङ्गमान्. —

श्रान्त (gr. 616.) defatigatus, defessus. H. 1. 4.: श्रान्ताः
पिपासार्ता निदान्धाः पाण्डवाः; N. 15.10.: वृ सा ...
श्रान्ता शेते. Vid. क्लाम्. (Huc vel ad क्लाम् trahi pos-
set germ. vet. HLAD onerare (hladu, hlud), abjecto m
et addito d, v. gr. comp. 109^b). 1. et cf. gerund. scr. गत्य
a गम्, gr. 637.)

c. परि id. परिश्रान्त defatigatus, defessus. H. 1. 34. Su. 1.
8. N. 13.4.

c. वि quiescere, requiescere. R. Schl. I. 62.1.: श्रान्तवा-
हनो व्यश्राम्यत्; MAH. 1.5211.: विश्राम ... कुरुवे-
श्मनि. Etiam cl. 1. P. A. MAH. 3.3397.: विश्रमेद् यत्र
श्रान्तः; II. 1.25.: विश्रमध्वम्. — Pass. impers. N.21.
27.: विश्राम्यताम् इत्य उवाच क्लान्तो ऽसि (विश्रा-
म्यताम् anomale pro विश्रम्यताम्, nisi pertinet ad
Caus.). — विश्रान्त qui requievit, quietus, relaxatus.
N. 17.28.18.18. SA. 5.66. — Caus. विश्रामयामि re-
quiescere facio. MAH. 3.11004.: अग्निनसंस्तरे पार्था वि-
श्रामयामासुर् लब्धसञ्ज्ञाम्.

श्रम m. (r. श्रम् defatigari s. श्र) lassitudo. H. 1. 19. SA. 5.
3.27.

श्रम्भ् 1. A. (विश्वासे; scribitur etiam सम्भ्) confidere.
Nonnisi cum वि compositum invenitur. विश्रब्ध
confidens. MAH. 3. 12996.: त्वम् इह विश्रब्धश् चरः;
R. Schl. II. 19.5. HIT. 22.17. — विश्रब्धम् Adv. confi-
denter. N. 4.2.

श्रवण (r. श्रु s. श्रन) 1) n. auditio. MAH. 3. 8300. 2) m. n.
auris. AM.

श्रवस् n. (r. श्रु s. श्रस्) 1) id. AM. 2) in dial. Véd. glo-
ria. (Hib. cluas auris.)

श्रा 2. P. coquere. Part. pass. श्रित et आण, anom. श्रुत
(in dial. Véd. श्रात et श्रित). N. 23.20.: श्रितम् मां-
सम् (ed. Calc. 3.2941. श्रुतम्); R. Schl. II. 56.24.: श्र-
यं सर्वः समस्ताङ्गः श्रितः कृष्णमृगो मया. — Caus.
श्रपयामि (pro आश्रयामि) facio ut coquatur, coquo. R.
Schl. I. 13.39.: पतत्रिणस् तस्य वपाम् उद्धृत्य ... श्र-
पयामास; II. 56.21.: हेणोयं श्रपयस्व; MAH. 1.6392.:
याज्ञेन श्रपितं हव्यम्; 3.5038.: चरुञ्च श्रपयन्. (Vid.

श्री et cf. श्री, 1. चरु, slav. зрѣти *zrje-ti* maturescere, fortasse gr. ἄρ-τος e ἀρ-τος per metath. e κρᾶ-τος = part. pass. Véd. श्रात; ἀγγυρὺς forma redupl. pro κάρυρὺς (v. gr. 570.); goth. *hauri* pruna; fortasse lat. *cul-ina*, mutato *r* in *l*. Ad formam Caus. अपयामि trahi possunt hib. *cramhaim* «I concoct, digest», *mh* = *v* pro *p*, v. Pictet p. 60. et 69.; lat. *cremare*, *carbo*, gr. κριβανος, κριβάνη, κράμβος; goth. *hlai-f-s*, thém. *hlai-ba*, nostrum *Laib*, anglo-sax. *hláf*; lith. *isz-sirpstu* maturesco, gr. περκαίω; germ. vet. *rifi* maturus, nostrum *reif*, anglo-sax. *ripe*, abjectâ gutturali, v. पक्व maturus a पच् coquere; fortasse gr. καρπός et germ. vet. *herpist* autumnus, anglo-sax. *hearfest* a maturescendo dicta sunt. Cf. Pott. I. 496. et Benfey II. 177.)

श्राद्ध *n.* (a अद्वा s. अ) donum sacrum quod Manibus offertur. MAN. 3. 204.

श्रान्त *v.* श्रम्.

श्राम् 10. *p.* (आमन्त्रणे क. मन्त्रे *v.*) loqui, alloqui, advocare, invitare.

श्रि 1. *p. a.* ire, adire, inire, ingredi. HIT. 26. 5.: यन् देशं श्रयते (वीरः) तम् एव कुरुते बाङ्गप्रतापार्जितम्; RAGH. 3. 70.: मुनिवनतरुच्छायाम् ... शिश्रिये; BH. 9. 12.: प्रकृतिम् मोहिनीं श्रिताः. (Cf. चरु; germ. vet. *hlei-tara* scala, anglo-sax. *hlæ-dre*, *hlæ-der*, nostrum *Leiter*, v. Graff. IV. 1115.; goth. *hlei-thra* tabernaculum, *hlija* id., cf. आश्रय et vid. वेश domus a विश् intrare; lith. *klė-tis* cella in supremâ parte aedium; slav. *klje-tj* cella; germ. vet. *hlinian*, *hlinón*, *hlinén* se acclinare, inniti - v. श्रि praef. सम्-, *oba-hlinén* excellere, *fora-hlinén* praeminere; *hli-ta* declivitas, v. Graff IV. 1094. sq.; *scritan* gradi, v. gr. comp. 109^b). 1.; *ga-scritan* delabi; *scrit*, island. vet. *skrid* passus; lith. *klejoju* oberro, pervagor, *klystu* e *klydtu*, *klydėju* id.; gr. κλί-νω, κλι-τύς, κλι-σία cet.; lat. *clī-no*, *clivus*, v. श्रि praef. उत्.

c. अधि praef. सम् adire, aggredi. N. 23. 12.

c. अभि id. MAH. 1. 8274.: भयाद् रणम् परित्यज्य शक्रम् एवा भिशिश्रियुः.

c. आ 1) id. N. 12. 12.: शिलातलम् अथा श्रिताः H. 2. 11.: वनम् आश्रिताः; MAH. 3. 13069.: आश्रयिष्यन्ति च नदीः पर्वतान् विषमाणिच. Pass. HIT. 70. 7.: स लक्ष्म्या श्रियते जनः. 2) propendere, se convertere, addictum, intentum esse. H. 1. 41.: धर्मम् आश्रिताः 3. 19.: यान् इमान् आश्रिता कार्षीर विप्रियं सुमहन् मम; N. 6. 8.: काच सर्वगुणोपेतन् ना श्रियेत नलम्; BH. 6. 1.

c. आ praef. अनु adire. R. Schl. II. 84. 7.

c. आ praef. अप id. MAH. 3. 13238, 39. Adhibere. MAH. 1. 651.: आहारम् अनपाश्रित्य न शरीरस्य धारणम्.

c. आ praef. वि + अप id. BH. 9. 32.

c. आ praef. उप id. H. 1. 44. BH. 4. 10.

c. आ praef. सम् id. H. 2. 1.

c. उत् उच्छ्रि (v. euphon. r. 61.) extollere, sublevare. SA. 5. 95.: उच्छ्रित्य बाहू. — उच्छ्रित erectus, sublatus. N. 12. 37.

c. उत् praef. अभि id. DR. 8. 20.: गजवरम् अभ्युच्छ्रित-कारम्.

c. उप adire, aggredi. MAH. 3. 10456.: शराः ... अभ्येच्छ्र कवचञ्चै 'व सद्यस् तम् उपशिश्रियुः.

c. निस् praef. वि egredi. SA. 6. 14.: वक्त्राद् वाक्यं विनिःश्रितम्.

c. प्र प्रश्रित modestus. IN. 1. 10.: सन्नतः प्रश्रितो भूत्वा; R. Schl. I. 18. 5.: प्रश्रितं वाक्यम्. Vid. प्रश्रय.

c. प्र praef. सम् सम्प्रश्रित i. q. प्रश्रित. R. Schl. II. 70. 11.: उच्युः सम्प्रश्रितं वाक्यम्.

c. सम् 1) i. q. simpl. MAH. 3. 13053.: तान् देशान् संश्रयिष्यन्ति. 2) se acclinare in aliquid, niti aliquid re, c. acc. R. Schl. II. 60. 20.: बाहू रामस्य संश्रिताः 66. 10.: सन्नस्ता राघवं संश्रयिष्यति.

श्रित *v.* श्रि et श्रा.

श्रिष् 1. *p.* (दाहे) urere. (Cf. श्लिष्, 1. श्री; श्रा; श्रीष्.)

1. श्री 9. *p. a.* coquere. RIGV. 84. 11.: सोमं श्रीणन्ति; 68. 1.: श्रीणन्. (Vid. श्रिष्.)

2. श्री *f.* 1) dea *Lakschmia*, *Vischnús* uxor. N. 1. 13. 2) for-

tuna, felicitas. Su. 2. 10. Bh. 10. 34. 3) pulchritudo, gratia, venustas. In. 4. 7. N. 3. 11. 4) reverentiae causâ nominibus personarum vel rerum venerandarum antepositur, e. c. श्रीगणेश quasi sanctus Ganêsus vel summe venerandus Ganêsus, श्रीमहाभारत summe venerandum Mahâ-Bhâratum.

श्रीकण्ठ *m.* (BAH. e श्री et कण्ठ collum) cognomen Sivi. HIT. 33. 7.

श्रीमत् (a praec. s. मत्) felix, fortunatus.

श्रील (a श्री felicitas s. ल) felix. AM.

1. श्रु 5. P. interdum 4. शृणोमि (gr. min. 342.) Praet. mltf.

अश्रौषम्. 1) audire, auribus percipere. MAH. 3.

13489.: शृणु राजन् ... इदम् आख्यायन्; BR. 2. 3.:

आर्तिज्ञम् महाशब्दम् ... कुन्तो शुश्राव; MAH. 3. 3084.:

अश्रौषीत् सव्यसाचिनं वर्तमानन् तपस्य उग्रे; 1.

2285.: न हि तृप्यामि पूर्वेषां शृण्वानश् चरित्रम् महत्;

3. 13490.: तच् षृणुष्य महोपते. Pass. MAH. 4.

1788.: दिवम् आवृत्य शब्दस् तु निवृत्तः शुश्रुवे पुनः

2) auscultare, obedire. Bh. 18. 58.: अथचेत् त्वम्

... न श्रोष्यसि विनङ्क्ष्यसि. C. gen. MAH. 3. 10327.:

साचा 'स्य न शृणोति वै. — Caus. आवयामि facere

ut quis audiat, dicere: फाल्गुनस्य वचः श्रुत्वा ... ग-

न्धर्ववचनं सर्वं आवयामास. Pass. c. nom. pers. et

acc. rei. MAH. 3. 2.: आविताः परुषा वाचः ... किम्

अकुर्वत कौरव्याः; R. Schl. I. 17. 18.: आविता वनवास-

सञ्च भर्त्रा सा. — Desid. A. शुश्रूषे 1) audire velle.

MAH. 3. 13248.: राजन्यमहाभाग्यम् इदानीं शुश्रूषाम-

हे. 2) auscultare, obedire. In. 5. 34.: अहं समनुज्ञाता

तेन पित्रा ... तवा न्तिकम् अनुप्राप्ता शुश्रूषितुम्.

C. acc. pers. MAN. 5. 155.: पतिं शुश्रूषेत; MAH. 3. 13722.:

गृह वृद्धौ शुश्रूषे ऽहम्. Pass. MAN. 10. 100.: यैः शु-

श्रूष्यन्ते दिज्ञातयः. (Gr. κλύω; κλυ-τός = श्रुत, v.

praef. वि; lat. clu-tus, inclu-tus, cluo, aus-cul-to; goth.

hliu-ma, Them. hliu-man, auris, cum debiliore gunae for-

ma, v. gramm. comp. 27. et 109^b), p. 124.; germ. vet. hliu-t

sonorus = श्रुत, productâ vocali (nostrum laut), hlûti f.

sonus, unde hlûtian sonare, hliu-munt fama, opinio (no-

strum Leumund), hlio-dar sonitus; hib. cluinim «I hear», cluas «ear» v. अरवस्. Cum Desid. शुश्रूष conferantur: lith. klausu audio, russ. slus'aju ausculto, germ. vet. hlosén, hlosón, hlosian, losén cet. audire; sax. vet. hlus-t auditus, auris; anglo-sax. hlýs-ton audire, angl. lis-ten, hib. clos «hearing, report», cloisim, cluisim «I hear». Huc etiam trahi posset goth. hausja audio, ita ut mutilatum sit e hlusja; germ. vet. hōriu, angl. hear, mutato s in r. Ad Caus. आवयामि pertinent lat. clâmo, mutato v in m, v. gr. comp. 109^a). 6. et 109^b). p. 124.; lith. szlowiju laudo, celebro, v. praef. वि; fortasse klabu loquor e klawu; russ. slav-i-tj celebrare, slovo verbum, sermo; slav. vet. slovu appellor, slava gloria; gr. κλαίω, κλαύ-σω, nisi pertinet ad क्रन्दू plorare, abjecto d, mutato n in v, sicut e. c. in 3. pers. pl. τύπτουσι et τύπτοντι, mutato τ in σ; καλέω per metath. e κλα(ε)έω, κλειώ e κλειέω; sax. vet. hlamón sonare, strepere, de fluctibus; germ. vet. hlamón crepitare, cum m pro v sicut in lat. clamo; scriu clamo, praet. screi, pl. scriu-més e scriu-u-mes (?), sicut birumés sumus = भवामस्, v. gr. comp. 20.)

c. अनु i. q. simpl. Bh. 1. 44. MAN. 9. 100.: अनुश्रुम-

c. आ Caus. narrare. MAH. 3. 15260.

c. उप i. q. simpl. MAH. 2. 1244. Auscultare. R. Schl. II. 3. 3. 1.

c. परि id. MAH. 1. 3754.

c. प्रति polliceri, c. gen. pers. N. 4. 16.: प्रतिश्रुत्य देवतानाम्.

c. वि Pass. 1) audiri. R. Schl. I. 13. 13.: व्यश्रूयतश्च शब्दो ऽयम्. 2) celebrari. HIT. 5. 11.: वरम् एकः (पुत्रः) कुलालम्बी यत्र विश्रूयते पिता. — विश्रुत inclutus. In. 2. 12. — Caus. विश्रावयामि sonare, resonare facio. MAH. 3. 16556.: अन्तरिक्षे वाग् आसीत् सर्वा विश्रावयन् दिशः. Clamare, exclamare, pronuntiare. MAH. 1. 6287.: नाम विश्राव्य. Narrare. MAH. 3. 12266.: कर्म विश्रावयामास यथाभूतम्.

c. सम् 1) audire. N. 11. 26.: आक्रन्दमानां संश्रुत्य-

2) polliceri. N.3.9.: करिष्य इति संश्रुत्य. — *Caus.*
facere ut quis audiat, narrare, c. 2. *acc.* MAH. 5.560.: उ-
पाख्यानम् इदम्... संश्रावयामि त्वाम्.

2. शु 1. P. *vid.* सु.

श्रुति *f.* (r. शु s. ति) 1) *auditio.* IN. 2.5. BR. 2.16. 2) *sen-*
sus audiendi. 3) *auditum, traditum, praesertim e scrip-*
tis sacris. BH. 2.53.

श्रुतिमत् (a *praec.* s. मत्) *auditu praeditus.* BH. 13.13.

श्रुत् *n.* cochlear sacrificum.

श्रुणि *f.* (ut videtur, a r. श्रि suff. *unād.* नि) *linea.* MEGH.
22.29.36.

श्रेयस् (ut mihi videtur, a श्रील vel श्रोमत् *felix, cum gund*
vocalis ई, abjecto suffixo ल vel मत्, suff. यस् pro ई-
यस्, v. gr. min. ed. 2. §. 226.3) et 227.; ita superl. श्रेष्ठ e
श्रे + छ pro इष्ठ) 1) *Adj.* melior. BR. 1.35. 2) *Subst.*
n. salus, felicitas. IN. 3.7. N. 12.89. BH. 3.8.

श्रेष्ठ (v. *praec.*) *optimus.* IN. 5.17.

श्रै 1. P. *i. q.* श्रा. (Vid. gr. min. 354.)

श्राण् 1. P. (सङ्घाते) *coacervare.* Cf. श्र्लोण्. (Vid. श्रो-
णि et cf. anglo-sax. *hlaw, hlæw* «a heap, barrow, a small
hill»; goth. *hlain* collis. Vid. sq. et नितम्ब.)

श्राणि *f.* (ut videtur, a r. श्राण् s. इ) *nates, clunes.* N. 11.
32. Lass. 50.17.: पीनश्राणिपयोधरा. Vid. sq. (Cf. lat.
clūnis, gr. *κλόνις*, hib. *stias* «the thigh, the loins». Vid.
श्राण्.)

श्राणी *f.* *id.* H. 3.5. IN. 4.6.5.5. GITA - G. 12.11. MEGH.
80.: श्राणीभाराद् अलसगमना (cf. UR. 60.15.: पश्चान्
नता गुरुनितम्बतया). — सुश्राणी *καλλιπυγος.*
IN. 4.6. *Vid.* श्राणि.

श्रोतस् v. श्रोतस्.

श्रोतृ *m.* (r. शु s. तृ) *auditor, auscultator.* HIT. 70.3.

श्रोत्र *n.* (r. शु s. त्र) *auris.*

श्रोत्रिय *m.* (a श्रोत्र *sensu Vēdorum*, v. श्रुति, suff. इय)
Vēdorum gnarus Brāhmanus. HIT. 123.16.

श्लक्ष्ण *tenuis, mollis, lenis, suavis.* N. 5.6.8.12.19.1.

श्लङ् 1. A. *i. q.* अङ्क्.

श्लङ् *id.* *Vid.* अङ्क्.

1. श्लथ् 1. P. *i. q.* 2. अथ्.

2. श्लथ् 10. P. *i. q.* 3. अथ्.

श्लथ् (r. 2. श्लथ् s. अ) *laxus, relaxus, solutus.* RAGH. 9.36.

श्लाष् 1. P. *i. q.* शाष्.

श्लाघ् 1. A. (fortasse e श्राव् Them. *Caus.* r. शु, mutato र् in
ल् sicut in श्लथ् = अथ्, व् in घ्, v. gr. comp. 19. et cf.
Pott I. 233.) 1) *superbire, se jactare, gloriari aliquā re,*
c. instr. MAH. 2. 2121.: परिषाम् एव यशसा श्लाघसे
त्वं सदा; 4. 1160.: त्वया परिषदो मध्ये श्लाघते सः
2) *c. dat.* *adulare, blandiri.* BHATT. 8.72.: श्लाघमानः
परस्त्रीभ्यः. — *Caus.* *laudare.* HIT. 61.6.: तद्वाक्यं श्ला-
घयित्वा. (Cf. hib. *sleigh* «adoration», *sleachd* *id.*,
sleachdaim «I kneel, stoop, adore».)

श्लाघा *f.* (r. श्लाघ s. आ) *laus.* UR. 60.1.

1. श्लिष् 1. P. *i. q.* श्रिष्.

2. श्लिष् 4. P. *Praeter. multiform.* अश्लिच्छम् et अश्लि-
षम्. 1) *amplecti.* GITA - Gov. 1. 44.: श्लिष्यति
काम् अपि चुम्बति काम् अपि. 2) *applicare, adjun-*
gere, conjungere. SAK. 62.1.: ना श्लिष्यति सन्धि-
रस्य मृणालवलयस्य; HIT. 24.5.: सुश्लिष्येन सन्धि-
ना. (Fortasse श्लिष् e श्लुष्, debilitato u in i; cf. germ.
vet. *SLU-Z* claudere, lat. *clau-do, clav-is*, gr. *κλείω*,
κλεί-ς, κλει-δός, κλει-ός; hib. *crios* «belt, girdle, cin-
gle, band».)

c. आ 1) *amplecti.* A. 4.6.: माम्... आश्लिष्यच पुनः
पुनः; 9.16.: इतरेतरम् आश्लिष्य. — *ATM.* MAH. 1.
3040.: पितुर् आश्लिष्यते ऽङ्गानि. 2) *appropinquare.*
A. 6.12.: पुरम् आसुरम् आश्लिष्य. Se *applicare.* R.
Schl. II. 96.22.: सीता... वित्रस्ता रामम् आश्लिषत्.

c. आ *praef. सम्* 1) *amplecti.* MAH. 3. 10043.: समाश्लि-
षच्चा सकृद् ऋष्यशुङ्गम्. 2) *applicare, admovere.* A.
6.8.: रथन् तन् तु समाश्लिष्य.

c. सम् *amplecti, applicare, conjungere, c. instr.* उरसा
pressare aliquem ad pectus. R. Schl. I. 10. 28.: ताव्

अन्योन्याञ्जलिङ् कृत्वा स्नेहात् संश्लिष्यचो 'रसा. —
Caus. vel cl. 10. conjungere. MAH. 2. 735.: तवे 'मे पुत्र-
शकले दृष्टवत्य् अस्मि धार्मिक । संश्लेषिते मया दै-
वात् कुमारः समपद्यत.

c. उप Caus. cohibere, inhibere, sistere. UR. 9. 7.: रथम्
उपश्लेषय.

3. श्लिष् 10. P. (proprie Caus. praeced.) conjungere (v.
2. श्लिष् praef. सम्).

श्लोक् 1. A. (सङ्गते क. वर्जने सर्जने v.) conjungere, com-
ponere; relinquere, creare.

श्लोक m. (r. श्लोक s. अ) stropha. N. 15. 9.

श्लोष् 1. P. i. q. श्लोष्.

श्लङ् 1. A. i. q. अङ्क, श्लङ्क.

श्वच् 1. A. (scribitur श्वच्) id.

श्वह् 10. P. श्वाठयामि i. q. 2. शह्. Cf. स्वह्.

श्वह् 10. P. (scribitur श्वह्) id.

श्वन् m. (in casibus debilissimis शुन्, v. gr. 225.) canis.

(Gr. κύνων, κύνός = शुन्स्; lat. cani-s, ejecto v vel u,
addito i, sed gen. pl. can-um a primitivo Them. in n, si-
cut juven-um a juven = युवन; lith. nom. szū = श्वा,
gen. szun-s = शुन्स्, v. gr. comp. 139.; hib. nom. cu,
gen. et pl. coin; goth. hund-s, Them. hunda, adjecto da;
russ. sobaka pro sbaka, cf. med. σπακα apud Herod.
«τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μηδοί», pers. سگ
seg, zend. nom. 𑀘𑀓𑀭𑀯 s'pá, acc. 𑀘𑀓𑀭𑀯𑀭𑀯 s'pānē m,
(v. gr. comp. 50).)

श्वर् 10. P. (ut videtur, Denom. a sq.) perforare.

श्वम् m. caverna, specus. HIT. 12. 8.

श्वल्, श्वष् 1. P. (वेगे) currere.

श्वल्क् 10. P. (भावे) loqui.

श्वशुर m. (ut videtur, e स्वशुर, quâ formâ nituntur cognatae
linguae, e स्व suus et शुर vir, v. शूर et स्वजन cognata-
tus, स्वस् e स्वस्त्री soror, Pott I. 126., Benfey II. 175.
176.) socer. N. 25. 2. (Goth. svaihra, Them. svaihran,
cum ai pro i ex a, v. gr. comp. 82.; germ. vet. suehur,

Them. suehura, slav. svekr, lith. szeszur-s pro szeszura-s
mariti pater; cambro-brit. ſwegrawn; lat. socer e suocer,
gr. ἐκύρος.)

श्वशू f. (ut videtur, a श्वशुर abjecto अ, transposito उर in
रु, producto उ, sicut e. c. in भोत्र f. a भोर, v. gr. 244.)
socrus. SA. 3. 20. (Vid. श्वशुर et cf. lat. socrus, gr. ἐκυ-
ρᾶ = श्वशुरा; goth. svaihró(n), germ. vet. suigar, cam-
bro-brit. ſwegyr, slav. svekroj; fortasse lith. ūszwē (uo-
szwē) mariti socrus e szuoszwē.)

1. श्वत् 2. P. श्वसिमि (v. gr. 354.) interdum 1. A. praet.
mltf. अश्वसिषम् et अश्वसम्. 1) spirare, spiritum

ducere. RIGV. 65. 5.: श्वसित्य् अप्सु हंसो न सीदन्;
BU. 5. 8.: श्वसन; HIT. 34. 6.: श्वसन् अपि न जीवति;
MAH. 3. 12544.: श्वसमाना इवा "शुगाः. 2) suspirare,
gemere. IN. 5. 51.: स्फुरदोष्ठो स्वसन्तो; vid. praef. नि.
— Caus. recreare, reficere. R. Schl. II. 84. 18.: श्वासिता
सेना वत्स्यतो 'मां विभावरौम्. (Huc traxerim lat.
spiro cum p pro v, sicut semper in Zend. s'p = श्व, de
r pro s vid. gr. comp. 22. Etiam queror, ques-tus huc
trahi posset, ita ut a gemendo dictum sit, v. Pott I. 280.)

c. आ respirare, se recolligere, se recipere ex timore, moe-
rere. BHATT. 4. 38.: आश्वसिहि मा रुदः; MAH. 3. 690.:
आश्वसधुम् मा भोः कार्या. — आश्वस्त qui respiravit
etc. SA. 6. 8.: तौ पुनर आश्वस्तौ. — Caus. 1) facere
ut quis respiret, animum recipiat. MAH. 1. 5406.: कु-
न्तीम् आश्वसयामास प्रेष्याभिश् चन्दनोदकैः.
2) animum alicui facere, alejs animum confirmare, con-
solari. BU. 11. 50.: आश्वसयामासच भीतम्; N. 11.
10.: विलपन्तो समागम्य ना "श्वसयसि.

c. आ praef. प्रति id. R. Schl. II. 51. 2.: प्रत्याश्वसिहि; 58.
1.: प्रत्याश्वस्तो यदा राजा मोहात्.

c. आ praef. सम् id. N. 11. 29.: सा दृष्टै 'व समाश्वसत्;
73.: समाश्वसिहि मा शुचः. — Caus. i. q. आश्वसया-
मि. N. 11. 29. R. Schl. I. 17. 29.

c. उत् 1) spirare. MAN. 3. 72.: उक्कूसन् न स जीवति;
R. Schl. I. 64. 18.: नो 'क्कूसिष्यामि संवत्सरशतानि;
20.: अनुक्कूसन् अभुञ्जानः. 2) suspirare, gemere.

- BHATT. 14.55.: उच्छ्वास दीना; DR. 6.25.: मुञ्ज् मुञ्ज् व्यालवद् उच्छ्कसन्तः.
- c. नि suspirare, gemere. BHATT. 6.34.: न्यश्चसोच्चा "य-तम् मुञ्ज्"; MAH. 1.5901.; v. sq.
- c. नि praef. वि *id.* N. 18.7.: विनिश्चस्य ब्रह्मशो रुदि-त्वाच्च; MAH. 3.14759.
- c. निस् *id.* II. 1.49.: निःश्चसन् दीनमानसः; R. Schl. II. 23.2.
- c. निस् praef. वि *id.* DR. 5.25.
- c. परा concedere, committere. MAH. 3.17011.: त्वयि ... पराश्चस्य ब्राह्मणस्या भिराधनम्.
- c. वि confidere. HIT. 24.9.: यो विश्वसिति शत्रुषु; R. II. Schl. 12.67. — *Cl. 1. p.* MAH. 3.17310.: कस् तस्य विश्वसेत्; 5.453.: मयि विश्वसेः — विश्वस्त confidens, securus, liber a metu. H. 1.50.2.25. — *Caus.* confidere facio, securum reddo. HIT. 79.5.121.9.
2. श्वस् cras. N. 28.25. (Lat. *cras*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20.392.)
- श्वसन I. *m.* ventus. AM. II. *n.* 1) spiratio, respiratio. 2) gemitus.
- श्वस्तन (*f.* ई, a 2. श्वस् *s.* तन) crastinus. (Lat. *crastinus*.)
- श्यापद् *m.* (ut mihi videtur, *BAH.* e श्वन् canis producto म्र - *cf.* श्यादन्त apud Wils. - et पद् pes) bestia rapax *in universum*. N. 15.18.
- श्यास *m.* (*r.* श्वस् *s.* म्र) spiritus, halitus. SA. 5.17.
- श्वि 1. *p.* श्वयामि, *praet. mltf.* म्रश्वयिषम् (gr. 403.), म्रश्वम् (gr. 416.) et म्रशिश्चियन् (gr. 423.), *praet. redupl.* शिश्वय, शिश्वाय vel शुशव, शुशव, a correptâ formâ शु (PAN. VI. 1.30.), *prec.* श्रूयासम्; *pass.* श्रूये (gr. 426.), *part.* श्रून्. 1) crescere, accrescere, tumescere. RIGV. V. 74.6. (v. Westerg.): ते स्वेन शवसा श्रूश्वुः; *producto ऊ in syll. redupl.*, ita श्रूश्ववस् qui crevit, tur-
- षट् v. षष् (gr. 74. et 256.).
- षट्चरण *m.* (sex pedes habens, *BAH.* e षष् et चरण) apis. SAK. 15.2. *Vid. sq.*

- gidus, magnus. RIGV. 64.15.: श्रूश्ववांसम्. — *Caus.* facere ut crescat, augere. RIGV. 54.7.: श्रूश्ववत्. (Lat. *crescere*, mutato *v* in *r*, sicut in *cras* = श्वस्, v. gr. comp. 20.; *cu-mulus*, nisi pertinet ad चिः; gr. *κύω*, *κύημα*, *κῦμα*, *κῦστω*, *κῦτος*, v. श्रून्य; fortasse *κίω* e *κῦίω*); cf. Benfey II. 164. sq. Huc etiam traxerim germ. vet. *wi-t* amplus, latus, vastus = श्वित, sicut regularis participii pass. forma sonaret, abjectâ consonante initiali, sicut in *wiz* albus, v. श्वेत. Cf. etiam hib. *cinneas* «growth, increase», *cinneachdin* *id.* Fortasse lat. *coma*, gr. *κό-μη* e *cu-ma*, *κῦ-μη* a crescendo dicta (v. रोमन्, शिरारुद्ध, वृध), nisi pertinent ad क, v. केश.)
- c. वि crescere, tumescere, se dilatare, extendere, diffundere. RIGV. 92.12.: व्यश्चैत् (उपाः); 113.15.: प्रथमा षा व्यश्चैत्.

श्वित् 1. *A.* album esse. (Fortasse primitive splendere, v. शुभ्र, रजत et cf. lith. *szwēciu* - euphon. pro *szwētiu* - luceo, infin. *szwēš-ti* e *szwēt-ti*; fortasse *swēta-s* *m.* mundus a lucendo dictum sicut लोक; slav. *svit-a-ti* illucescere, *svjet* lux, mundus, *κόσμος*; lith. *kaičiu*, euphon. pro *kaitiu*, ad ignem appono, *kaitinu* calefacio, *kais-tu* calefio e *kait-tu*, *praet. kaitau*; v. श्वेत, श्विन्द.)

श्विन्द 1. *A.* (scribitur श्विद्) i. q. श्वित. (Cf. श्वित, चन्द.) Huc vel ad चन्द trahi potest island. vet. *hita*, *hiti* fervor, calor, *heit* fervidus, germ. vet. *hiza*, *heiz*, nostrum *Hitze*, *heifs*. Ad चन्द etiam trahi potest lat. *caleo*, gr. *κῆλεος*, mutato *d* in *l*.)

श्वेत albus. (Vid. श्वित, श्विन्द et cf. goth. *hveit-s* albus, Them. *hveita*; fortasse *hvaitei* triticum a colore dictum; germ. vet. *huiz* albus, saepius *wiz*, sax. vet., anglo-sax. et island. vet. *holt*, nostrum *weifs*; lith. *kwēty-s*, gen. *kwēcio* triticum.)

ष

- षट्पद् *m.* (*BAH.* e षष् sex et पद् pes) *id.*
- षण्ड *m.* eunuchus. IN. 5.50.
- षष् (in initio comp. et nom. acc. षट्, v. gr. 74. et 256.)

sex. (षष् e क्षष् mutilatum esse videtur, cf. zend. 𑀧𑀲𑀭𑀸𑀓𑀲𑀸𑀓 *csvas*, lat. *sex*, gr. ἕξ, anglo-sax. *sex*, germ. vet. *sehs* e *sihs*, goth. *saihs* pro *sihs*, lith. *szeszi* (n. m. pl., fem. *szesios*), slav. *s'es-tj* (subst. fem.), cambro-brit. *chwech*, armor. *chuech*, hib. *se* 6, *seas-gat* 60, v. gramm. 314., Pictet p. 141.)

षष्टि (a षष् s. ति pro दशति, v. gr. comp. 320. annot.) sexaginta.

षष्टिवर्षिन् (a षष्टिवर्ष sexaginta anni suff. इन्) sexaginta annos habens. H. 1. 13.

षष्टिहायन (बह. e षष्टि et हायन annus) id. H. 4. 23.

षष्ठ (a षष् s. थ) sextus. (Zend. *csiva* pro *csvasta*, lat. *sex-tus*, gr. ἕκτος, goth. *saihsta(n)*, lith. *szeszta-s*, slav. *s'estylj*; hib. *seiseadh*, v. gr. comp. 322. 323.)

षड्गुण्य n. (a षड्गुण sex qualitates, proprietates, rationes, e षष् sex et गुण secundum Wils. «one of six expedients in government, as, peace, war» etc., suff. य) *Abstractum* τοῦ षड्गुण. HIT. 119.

षोडश (f. ई, v. gr. 259.) sextus decimus. A. 11. 3.

षोडशक Adj. (a षोडशन् s. क, cf. पञ्चक a पञ्चन् apud Wils.) sedecim generum, *sechzehmartig*. HIT. 130. 20.

षोडशन् (v. gr. 354. ann. 1.) sedecim.

1. ष्टिव् 1. p. (in temp. spec. vocalem producit; *part. pass.* ऋयूत, *gerund.* ष्टेचित्वा et ऋयूत्वा) spuere. (Fortasse ष्टिव् pro स्थिव् e स्थिव् vel स्थिव्; cf. germ. vet. *SPIW*, *spiw-i-t* spuit = ष्टीवति, lat. *spuo*, correpto *io* in *u*; gr. πτόω per metath. e σπύω, mutato σ in τ sicut e. c. in ἄρκτος, v. ऋत्त; lith. *spjau-ju* spuo, fut. *spjau-su*.)

c. नि despuere. MAH. 3. 11797.: न्यष्टीवद् आकाशगतो महर्षेस् तस्य मूर्धनि; BHATT. 14. 100.: राक्षसाश्च नितिष्टिवुः (रक्षाम्). — *Part. pass.* निष्टयूत. MAN. 4. 132. RAGH. 2. 75.

c. नि praef. ऋत्त id. MAN. 8. 282.

2. ष्टिव् 4. p. ष्टीव्यामि (v. gr. 331^a.) i. q. 1. ष्टिव्.

ष्टीव् 1. p. id.

c. नि despuere. MAN. 5. 145.: निष्टीव्य.

स

स 1) Stirps nominat. sing. masc. pronominis तत् - v. gr. 266. - unde Fem. सा. 2) in initio compositorum cum. H. 1. 45. 46. (De pron. स v. p. 147. s. v. 1. तत्, cf. etiam lat. *sum* eum, *sam* eam, *sos* eos, *sapsa* = *sa ipsa*. Cf. etiam priorem partem graeci σήμερον et σήμερες, v. gr. comp. 345. Ad stirpem pronom. स nunc retulerim etiam partem priorem vocis सम्प्रति nunc, hoc tempore, ita ut proprie *versus hunc* vel *hoc* significet; cf. lat. *sem* in *sem-per*, v. सदा. Cum praep. स cf. lith. praep. insep. *sa*, e. c. in *sa-darbininkas* socius operis, *συνεργός*, *sa-karawis* socius pugnae; *su* tam simpl. quam in comp. cum, nisi hoc sicut gr. σύν nititur cognatâ formâ सम् q. v.; slav. *ѣ s'* ad स, *ѣ sá* autem ad सम् retulerim, v. gr. comp. 255. g.; gr. σα in σα-φής (cf. φάος, φῶς), ἄ in comp. ut ἄ-λοχος, ἄ-κτις, ἄ-κίτης, ἄ-δελφός, sicut scr. सोदर e स + उदर; fortasse goth. *ga-cum* -

nostrum *ge* - in comp. ut *ga-vairstoa* *συνεργός*, ortum est e स vel सम्, mutata sibilante in gutturalem; v. Grimm II. 735. et 1018. Vid. सम्, सह.)

संयत v. यम् praef. सम्.

संयम m. (r. यम् praef. सम् coërcere s. ऋ) domitus, refrenatio, sedatio. BH. 4. 27.

संयमन (r. यम् praef. सम् coërcere s. ऋन) 1) n. id. SA. 3. 20. 2) m. domitor. SA. 5. 65.

संयमिन् (a संयम s. इन्) sedatione *perturbationum animi* praeditus. BH. 2. 69.

संयन्त्रित (a संयन्त्र vinculum - r. यम् praef. सम् s. त्र - s. इत्) vinculis adstrictus. UR. 16. 4. *infr.*

संयुग m. (r. युञ् conjugere praef. सम् s. ऋ) bellum. A. 10. 60.

संयोग m. (r. युञ् jungere praef. सम् s. ऋ) conjunctio. BH. 6. 23.

संरम्भ *m.* (र. रम् प्राef. सम् irasci, inserto म् s. अ) ira. N. 13.31.

संवत्सर *m.* (e सम् et वत्सर q.v.) annus. SA. 2.23.

संवरण *n.* (र. वृ प्राef. सम् s. अ) occultatio. UR. 84.5.

संवर्धन *n.* (र. वृध् प्राef. सम् s. अ) incrementum, auctus, successus. UR. 60.8.

संवाद *m.* (र. वद् loqui प्राef. सम् s. अ) colloquium.

संवास *m.* (र. वस् प्राef. सम् s. अ) cohabitatio. HIT. 124.8.

संविद् *f.* (र. विद् प्राef. सम्) conventus, conventum, pactum. MAN. 8.219.

संवीत *v.* र. व्ये प्राef. सम्.

संशय *m.* (र. शी प्राef. सम् s. अ) dubium. H. 10.15.16.

संशयित (a praec. s. इत्) dubiosus. BR. 2.30.

संशुद्धि *f.* (र. शुध् प्राef. सम् s. ति) purificatio. BH. 16.1.

संश्रय *m.* (र. श्रि ire प्राef. सम् s. अ) 1) congressus, conventus. N. 20.41. 2) refugium. IN. 1.22.

संसद् *f.* (र. सद् ire प्राef. सम्) coetus. N. 17.36.13.10.

संसर्ग *m.* (र. सृज् प्राef. सम् s. अ) congressio, conventus, conjunctio, consociatio, permixtio. HIT. 28.18.10.13.

संसार *m.* (र. सृ ire प्राef. सम् s. अ) mundus, terra, mortaliū habitatio. HIT. 4.19.33.14. BH. 16.19.

संसिद्धि *f.* (र. सिध् perficere प्राef. सम् s. ति) perfectio. BH. 3.20.6.37.

संसुप्त *v.* स्वप् c. सम्.

संस्कार *m.* (र. कृ प्राef. सम्, adjecto स् euphon., s. अ) 1) ornatus, ornamentum. HIT. 4.1. 2) consilium, propositum. HIT. 112.5.

संस्कृत *v.* कृ प्राef. सम्.

संस्तु ³¹ 2. P. (स्वप्ने) dormire. Vid. सस्.

संस्तोर्ण *v.* स्तृ प्राef. सम्.

संस्थ (र. स्था stare, esse, प्राef. सम् s. अ) qui est unā cum aliquo, in praesentiā alicujus, conjunctus. BR. 3.13. DR. 8.42. BH. 6.15.

संस्था *f.* (र. स्था stare, esse, प्राef. सम्) 1) status. 2) forma, similitudo.

संस्थान *n.* (र. स्था प्राef. सम् s. अ) actio standi, versandi, morandi. HIT. 61.2.

संस्थापन *n.* (a स्थापय Caus. r. स्था stare प्राef. सम् s. अ) actio stabiliendi, confirmatio. BH. 4.8.

संस्थित (a संस्था s. Taddh. इत्, v. gr. 652.) formā praeditus, in fine comp. e. c. वराहसंस्थित apri formā praeditus. A. 3.18., कैरातसंस्थित Kairāti formā praeditus. A. 3.20.

संस्थिति *f.* (र. स्था प्राef. सम् s. ति) actio standi, exstandi, consistendi. HIT. 15.16.

संस्पर्श *m.* (र. स्पृश् tangere प्राef. सम् s. अ) contactus. BH. 5.22.

संहत *v.* हन् c. सम्.

संहतत्व *n.* (a praec. s. त्व) conjunctio, copulatio. HIT. 117.9.

संहति *f.* (र. हन् प्राef. सम् s. ति) id. HIT. 14.6.

संहर्तृ *m.* (र. ह् प्राef. सम् s. तृ) eversor, subversor, extincitor. UR. 83.17.

संहार *m.* (र. ह् प्राef. सम् s. अ) deletio, extinctio, dissolutio, eversio. A. 8.22. (ubi cum ed. Calc. संहारः pro सङ्ग्रामः legendum); IN. 3.3. Vid. संहर्तृ.

संहित *v.* धा प्राef. सम्.

सकल (BAH. e स cum et कला pars, portio) totus. M. 44. (Fortasse lith. *cz'ielas* totus, russ. ЦѢЛЫЙ *zielyi* id., slav. ЦѢЛЬ *ziel* sanus, v. Mikl. p. 104.; polon. *saly*, *salki* totus; fortasse goth. *hail-s*, Them. *haila* salvus, sanus, abjecta syllabā initiali; island. vet. *heil*, anglo-sax. *hal*; ita lat. *salvus* convenit cum scr. सर्व q. v.)

सकातर (BAH. e स cum et कातर *n.* confusum, turbatum, perplexum) stultus. N. 13.18.

सकाम (BAH. e स cum et काम optatum) optati compos., felix, laetus. H. 1.45.

सकाश *m.* (e स cum et काश a र. काश् splendere s. अ) propinquitas, praesentia. N. 1.21.24.2.

सकृत् *Adv.* (ut mihi videtur, e demonstr. स्, quod haec in comp. unus significat, et कृत् faciens) semel. SA. 2.26. (Cum priore hujus compositi parte cf. lat. *se*, *si*, *sim*

(cum signo acc. = सम् v. स), gr. $\acute{\alpha}$ vocum *se-mel, sim-plex, $\acute{\alpha}$ -πλῶς*. Cum कृत् e कर्त् cf. lith. subst. *kartas vicis, e. c. wienañ kartañ* (acc.) semel, *dù kartù bis* (acc. du.), *tris kartus* (acc. pl.) ter, v. gr. comp. 325. 308. annot. et librum meum *Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen* p.9.)

सक्त v. सञ्ज, सञ्च.

सक्ति f. (r. सञ्च s. ति) i. q. सङ्ग.

सक्तिमत (a praec. s. मत) i. q. सङ्गिन्. HIT. 118.3.

सक्थि n. femur. AM.

सख m. in fine comp. (v. sq. et gr. 681.) amicus. UR. 2.3. 86.16.

सखा nom. vocis सखि (ut videtur, pro साखास्, a Them. सखै, unde alii casus fortes, vocativo sing. excepto, derivantur, v. gr. min. ed. 2. §. 168.)

सखि m. (anom. v. gr. min. ed. 2. §. 168.; ut videtur, a r. ख्या, correpto या in इ, praef. स pro सम्) amicus. IN. 3.6. *Etiam de feminis*. BR. 1.25.

सखी f. (a सख signo fem. ई) amica, socia. N. 1.10. MEGH. 76.86.92.101.

सखै v. साखा.

सग् 1. p. (संवरणे क. संवृतौ v.) tegere. (Cf. gr. ΣΑΓ, *σάττω, σάξω, σάγη, σάγμα. σεσαγμένος.*)

सगोत्र (e स et गोत्र) propinquus, cognatus. MAN. 9.190.

सघ्न 5. p. (हिंसे) ferire, occidere. RIGV. 31.3.: असघ्नोर् भारम्, quod Ros. vertit «attulisti apparatus» Westerg. (s. r.) «occidisti hostem». (Fortasse सघ्नोमि cohaeret cum हन् (unde e. c. घ्नन्ति occidunt), ita ut स sit pro सम् et घ्नोमि pertineat ad cl. 8. Si vero असघ्नोस् attulisti significat, conferendum est cum सह् ferre.). Nancisci (?). RIGV. 57.4.: न त्वद् अन्त्यः ... गिरः सघत् «non sane alius praeter te cantilenas nanciscitur».

सङ्कट angustus. AM.

सङ्कर m. (r. कृ praef. सम् s. अ) permixtio, colluvies, *praesertim hominum ordinum* (वर्णानाम्). BH. 1.41.

सङ्कल्प m. (r. कृप् fieri praef. सम् s. अ) 1) consilium, pro-

positum. N. 9.26. SA. 4.17. BH. 4.19. 6.2.4. 2) mens, animus. N. 24.50.

सङ्काश (r. काश् splendere praef. सम् s. अ) similis. H. 3. 9. A. 10.28.

सङ्कीर्ण v. कृ c. सम्.

सङ्कुल (r. कुल् implere, accumulare praef. सम् s. अ) 1) impletus, plenus. N. 12.111. 2) admixtus. N. 13.13.

सङ्केत m. (r. केत् praef. सम् s. अ) 1) constitutus congressus, conventus; conveniendi tempus dictum. UP. 44. v. sq. 2) cogitata signis expressa. Lass. 7.5.

सङ्केतक m. (a praec. s. क) id. sgnf. 1. UP. 35.37.

सङ्काच m. (r. कुच् praef. सम् s. अ) curvatio, flexio, contractio. HIT. 90.5.

सङ्कथ m. (r. क्षि perire praef. सम् s. अ) occasus, interitus, ruina. N. 17.42.13.9.

सङ्क्षेप m. (r. क्षिप् conjicere praef. सम् s. अ) actio in brevius contrahendi, breviandi, decurtandi, amputandi, e. c. *narrationem*.

सङ्क्षेपतस् Adv. (a praec. s. तस्) breviter. SA. 2.20. A. 1. 13.

सङ्क्षोभ m. (r. क्षुम् agitare s. अ) agitatio, quassatio. IN. 5.9. सङ्क्षय n. (ut videtur, a r. ख्या praef. सम् s. अ) pugna. AM. VIII. 2.73.

सङ्क्षया f. (r. ख्या praef. सम्) 1) cogitatio, deliberatio, consideratio. AM. 2) numerus. HIT. 115.4. in fine comp. BAH.

सङ्क्षयान n. (r. ख्या dicere praef. सम् s. अन्) numeratio. N. 20.26.

सङ्ग m. 1) (r. सञ्च s. अ) propensio, desiderium, cupiditas. IN. 4.3. BH. 2.47.48.62.14.6. 2) (r. गा praef. सम् s. अ) conventus, congressus. AM. III. 3.29.: मेलको सङ्ग-सङ्गमौ; H. 41.18.

सङ्गति f. (r. गम् ire praef. सम् s. ति, v. euph. r. 95.) congressus, conventus. Instr. सङ्गत्या fortuito (?). BR. 1.2.

सङ्गम m. (r. गम् ire praef. सम् s. अ) congressus, conventus. N. 1.31. SA. 5.46.

सङ्गमन n. (r. गम् praef. सम् s. अन्) congressus, conventus.

सङ्गमनीय (a praec. s. इय) ad congressum, conventum pertinens. UR. 75.5.: सङ्गमनीयो मणिः (l. 9. सङ्गम-मणि).

सङ्गर *m.* (ut videtur, a सङ्ग s. र) 1) promissum. IN. 4.12. 2) pactum, conventum. 3) pugna. 4) infortunium. (AM. प्रतिज्ञाज्ञिसंविदापत्सु.)

सङ्गिन् (a सङ्ग q. v. s. इन्) propensus, cupidus, studiosus, addictus. BH. 3.26.

सङ्ग्रह *m.* (r. ग्रह praef. सम् s. अ) comprehensio, complexio. BH. 8.11.18.18. Collectio, accumulatio. HIT. 91.2.3.

सङ्ग्रहण *n.* (r. ग्रह praef. सम् s. अन्) 1) actio circumcludendi, includendi, *Einfassung*. HIT. 55.21. 2) rectio *equorum*. N. 23.10.

सङ्ग्राम् 10. *p.* (ut videtur, Denom. a सङ्ग्राम q. v.) pugnare.

सङ्ग्राम *m.* (ut mihi videtur, a r. क्रम्, mutato क् in ग्, praef. सम्, s. अ, vid. समिति, समर) pugna. DR. 8.46.

सङ्ग *m.* (r. हन् praef. सम्, mutato ह् in घ्, abjecto अन्, suff. अ, sicut ज्ञ a जन्, v. gr. 645. suff. अ; v. संहति, सङ्घात) turba, grex, caterva, multitudo. DR. 5.18. A. 9. 21. IN. 5.25.

सङ्गशस् (a praec. s. शस्) catervatim. Vid. शतसङ्गशस्. सङ्घात *m.* (a घातय *Caus.* r. हन् praef. सम् s. अ) congeries, turba, multitudo. H. 2.7.

सच् 1. *A.* in dial. *Véd. etiam 3. p. cum इ pro अ in syllabá redupl.* (cf. gr. 327.) 1) sequi. RIGV. 38.8.: वत्सन् न माता सिषक्ति «vitulum veluti mater, ita fulmen *Marutes* sequitur. 2) obsequi, obedire, *c. acc. vel gen.* RIGV. 59.6.: यम् पूरवा वृत्रहणां सचन्ते «quem mortales *Vritrae* occisorem venerantur; 60.2.: अस्य शासुर उभयासः सचन्ते «hunc dominantem *Agnim* ambo colunt». 3) favere. RIGV. 1.9.: सचस्वा नः स्वस्तये (felicitatis causâ); 18.2.: स नः सिषक्तु यस् तुरः (celer). (Cf. सञ्च, सप्, सञ्च, सेक्, सञ्च, सङ्ग, lith. *seku* sequor, hib. *seichim* «I follow, pursue, attack», *seicin* «a pursues, following»; lat. *sequor*, gr. *ἕπομαι*,

mutatâ guttural. in labial. sicut in sanscr. सप् sequi.) *c. अभि i. q. simpl. v. Westerg.*

सचिव (ut videtur, a r. सच्) consiliarius. SA. 1.36.

सञ् v. सञ्च.

सङ्ग 1. *A.* *interdum p.* (a grammaticis scribitur षञ्, v. gr. 109. 110^b.) सङ्गामि सङ्गे (fortasse per assim. e सङ्गामि, सङ्गे, ita ut proprie pertineat ad cl. 4. vel e Pass. radices सञ् affigere ortum sit, v. gr. 493.503. et Westerg. s. r. सञ्) adhaerere, inhaerere, affixum, infixum esse. RAGH. ed. Calc. 4.47.: ससङ्गः ... मन्नेभक्-टेषु फल्लेणवः; SU. 3.16.: यत्र वा दृष्टिर् न सङ्गति दिवौकसाम्. *TROP.* deditum, addictum esse, *c. loc.* MAN. 6.55.: विषयेषु अपि सङ्गति; MAH. 3.63.: न ब्रह्मदोषेषु कर्मसु सङ्गन्ते बुद्धिमन्तः. Haerescere, haesitare, *de voce.* R. 2.58.11.: सङ्गमानया । उवाच वाचा राजानं सं वाष्पपरिबद्धया; 60.4. — *Caus.* facere ut adhaereat, *inde* facere ut femina cum viro coeat. MAN. 8.362.: सङ्गयन्ति हि ते नारोः (schol. परपुरुषान् आनीय तैः स्वभार्याः संश्लेषयन्ते. (Vid. सञ्च et cf. lat. *seg-nis*.)

c. अनु i. q. simpl. BH. 6.4.: न कर्मस्व अनुषङ्गते; 18. 10.: न द्वेष्य अकुशलङ्ग कर्म कुशले ना नुपङ्गते.

c. प्र id. MAN. 3.125.: न प्रसङ्गोत विस्तरे (in plurimis eodd. प्रसङ्ग्येत; v. सञ्च praef. प्र et Haughtonii ann. ad h. l. et 6.55.).

c. सम् cohaerere. MAH. 2.917.: उभौ ब्राह्मिः समसङ्गताम्. Adhaerere. MAH. 3.17228.: मृगस्य धर्षमाणस्य विषाणे समसङ्गत. Haerescere, haesitare, *de voce.* वाक् संसङ्गमाना. R. Schl. II. 25.37. 90.14.

सङ्ग (ut videtur, a r. सङ्ग s. अ) paratus. SAK. 24.5.39. 2. infr.; HIT. 59.9.76.20.81.16.

सञ् 1. *A.* (गतौ) ire. Vid. सच्.

सञ्चय *m.* (r. चि colligere praef. सम् s. अ) cumulus, acervus, multitudo. BH. 16.12.

सञ्चारक *m.* (*Caus.* r. चर् praef. सम् s. अक्) dux, ductor. HIT. 69.8.

सञ्ज 1. P. (in comp. etiam सञ्ज) figere, affigere. *Part. pass. praef.* सक्त affixus. IN. 4. 1.: पार्थस्य चक्षुर उर्वश्यां सक्तम्. *TROP.* deditus, addictus. BH. 3. 25.: सक्ताः कर्मणि. *Vid.* सङ्ग, सङ्गिन्, सङ्ग *et cf.* स्वञ्च.
 c. अति praef. वि व्यतिषक्त admixtus, commixtus, conjunctus. MAN. 10. 25. (*vid.* व्यतिषङ्ग apud Wils.).
 c. अभि अभिषङ्ग maledicere, objurgare. MAH. 3. 1090.: अभिषक्तो च अभिषङ्गत्. *Vid.* अभिषङ्ग apud Wils.
 c. अत्र affigere. N. 5. 9.: तेषान् दृष्टिः ... तत्र तत्रा 'व-सक्ता भूत्. Suspendere. MAH. 3. 1692.: राज्ञा ... अत्र-सक्तः पितुस् ते ज्य मृतः स्कन्धे भुजङ्गमः.
 c. आ आसङ्ग, आसञ्ज affigere, imponere. MAH. 3. 16125.: सुग्रीवस्य तदा मालाङ्ग हनुमान् कण्ठ आसङ्गत्; R. Schl. I. 74. 18.: स्कन्धेचा "सङ्ग परशुम्; RAGH. 2. 74.: भुजे ... भूयः स भूमेरु धुरम् आससञ्ज; MAH. 1. 1955.: अस्मास्व आसङ्ग राज्यकार्याणि. — आसक्त affixus, adhaerens, cohaerens. H. 4. 38.: तौ ते ददशुर आसक्तौ. *TROP.* deditus, addictus. BH. 7. 1.: मय्य आसक्तमनाः. — *Caus.* affigendum curare. RAGH. 6. 83.
 c. आ praef. वि व्यासक्त deditus, addictus, occupatus. UR. 64. 6.: स्वकार्ये व्यासक्ता.
 c. आ praef. सम् affigere, suspendere, imponere. MAH. 1. 4418.: सङ्गं राज्ञः स्कन्धे समासङ्गत्; 1675.: तस्य स्कन्धे मृतं सर्पङ्ग क्रुद्धो राज्ञा समासङ्गत्. *TROP.* tradere. MAH. 3. 14702. MAN. 4. 257. समासक्त deditus, addictus. R. Schl. II. 64. 9.: समासक्तास् त्वयि प्राणाः.
 c. प्र *Pass.* addictum, deditum esse. MAN. 4. 16.: इन्द्रियार्थेषु सर्वेषु न प्रसङ्ग्येत कामतः. *Vid.* सङ्ग praef. प्र.
 c. वि suspendere. MAH. 2. 385.: गुह्यकैर उह्यमाना सा (सभा) खे विपक्ते 'व शोभते.
सञ्ज्ञा f. (r. ज्ञा nosse praef. सम्) 1) cognitio. BH. 1. 7. 2) animus sui conscius, mens sana. N. 21. 16. DR. 9. 13. (*in fine comp. BAH.*). 3) nomen, appellatio. BH. 15. 5. (*in fine comp. BAH.*).
सञ्ज्ञित (a सञ्ज्ञा nomen s. इत्, v. gr. 652.) nomine praeditus, nominatus. BH. 8. 3.

सद् 1. P. (अवयवे क. अंशके v.) pertinere ad aliquid, partem esse alicujus rei.
सटा f. (r. सट् s. आ) erinium fasciculus. DR. 9. 9.
सट्ट 10. P. (निकेतनहिंसाबलदानेषु) habitare; ferire, laedere, occidere; validum, potentem esse; dare.
सट् 10. P. साटयामि (शठार्थे) i. q. 2. शट्.
सत् (*fem.* ई, *Part. praes.* r. अस् esse, v. gr. 365. et 594.) 1) qui est. H. 4. 3. BR. 3. 18. 2) bonus, probus, praecipuus. SA. 3. 12. BR. 2. 26. H. 1. 21. (Lat. *-sens, sent-is* in *prae-sens, ab-sens*, acc. *-sentem* = सन्तम्, lith. nom. m. *esans*, f. *esanti*, acc. m. *esantiñ*; gr. *ὄν, jon. ἔων* ex *ἐστὼν*, Them. *ἐστὼν*.)
सतत (ut videtur, mutilatum e सन्तत *part. pass.* r. तन् praef. सम्) aeternus. *Acc. neut.* सततम् *Adv.* semper, aeternae. BH. 6. 10.
सततग m. (semper iens e सततम् semper et ग iens, v. gr. 686.) ventus (*cf.* सदागति). H. 1. 8.
सतीत्व n. (a सती, *fem.* vocis सत्, suff. त्व) modestia, pudor, castitas *feminae*. HIT. 29. 2.
सत्कार m. (r. कृ facere praef. सत् bonum s. अ) 1) hospitium. N. 9. 9. 10. 2) curatio, cultus, veneratio; e. c. शरीर-सत्कार corporis cultus. SA. 3. 20. a., देवसत्कार deorum cultus. SA. 3. 20. b.
सत्त्र n. (ut videtur, a r. सट् s. त्र) sacrificium. *Scribitur etiam सत्र.* UR. 83. 19.
सत्त्व n. (a सत् quod est, s. त्व) 1) mens, animus, animus sui conscius. N. 16. 30. DR. 2. 13. 7. 15. 9. 22. A. 1. 7. 6. 20. BH. 2. 45. 10. 36. 2) animal. SAK. 24. 5.
सत्त्ववत् (a सत्त्व s. वत्) animans, animal. BH. 10. 36. R. Schl. I. 41. s.
सत्य (a सत् quod est suff. य, nisi potius a pron. स q. v. suff. त्य, sicut तत्त्व a तत्) 1) *Adj.* verus. IN. 4. 12. 2) *Subst. n.* veritas. IN. 5. 45. (*cf.* gr. *ἔτερός*.)
सत्यता f. (a praec. s. ता) veritas, veriloquium, *Wahrhaftigkeit*. HIT. 24. 32.
सत्यवाच् (*BAH.* e सत्य verus et वाच् sermo) verum sermonem habens, i. e. veridicus. IN. 4. 12.

सत्यसन्ध *Adj.* (BAH. e सत्य verus et सन्धा fides, promissum) qui vera promissa habet, qui stat promissis (*cf.* स्थिरसङ्गर). N. 12. 56. SA. 1. 2.

सत्र v. सत्त्र-

1. सद् 1. vel 6. *p.* (in temp. special. substituit सीद्, part. pass. सन्न; in dial. Vêd. etiam cl. 2. unde सत्सि, v.

praef. आ et cf. lith. *sėd-mi*) 1) sidere, considerare, *sin-*

ken; *TROP.* tabescere, fatiscere, perire. MAN. 4. 194.: पङ्के

गौर इव सीदति; N. 9. 26.: सीदन्त्य अङ्गानि सर्वशः;

16. 20.: न शोकेना पि सीदति; SA. 5. 46.: सन्तो न

सीदन्ति; R. Schl. II. 41. 8.: पुत्रशोकाग्निसन्तप्तः स-

साद् गतचेतनः; MAH. 2. 237.: राष्ट्रनू न सीदति; RAGH.

7. 61.: सन्नशत्रुम्. 2) considerare, sedem capere. RIGV.

13. 9.: बर्हिः सीदन्तु «in stragulo considunto». 3) se-

dere, commorari. RIGV. 14. 11.: अग्ने यज्ञेषु सीदसि-

— *Caus.* 1) facere ut qu. sidat, cadat. DR. 8. 29.: सादि-

ताः सव्यसाचिना. 2) pulsare, percutere. RAGH. 7. 41.:

यैः सादिताः (schol. हताः) ... तान् एव सामर्षितया

प्रत्याग्नम्. 3) ponere, collocare. RIGV. 15. 4.: अग्ने

देवाँ इह "वह सादया त्रिषु योनिषु «Agnis! deos

huc advehe colloca eos in locis tribus». (Goth. *SAT* se-

dere, *sita, sat, sėtum*, v. gr. comp. 109^a. 1). 605.; *satja*

pono = *Caus.* सादयामि, gr. comp. 109^a. 6); germ.

vet. *SAZ* sedere, *sizu, saz, sázumes; seziu* pono; lith.

sėd-mi sedeo, *sodinu* planto; slav. *sjadú* consido, *καθί-*

ζουαι, sad-i-ti plantare = *Caus.*, v. gr. comp. 505.; lat.

sido; sedeo nititur formâ *Caus.* सादयामि; gr. ἜΔ,

ἔδος, ἔζουαι; hib. *suidhim* sedeo, *suidhiughaim* «I set,

plant» = *Caus.* सादयामि, mutato *y* in *gh; saidhe, sai-*

dhiste «a seat». Vid. 2. सद्ः)

c. अत्र sidere, tabescere, perire. SA. 5. 47.: ना 'वसीद-

न्ति सन्तः; MAN. 4. 187.: अत्रसीदन् अपि क्षुधा; HIT.

9. 5.: अत्रसन्नायां रज्ज्याम्. *Etiam a.* MAH. 1. 5184.:

अत्रसीदते. — *Caus.* facere ut qu. sidat, tabescat; depri-

mere. BH. 6. 5.

c. अत्र praef. वि *id.* MAH. 3. 713. 823.

c. आ 1) considerare, *s'asseoir*. RIGV. 26. 4.: आ नो बर्हिः

... सीदन्तु «in nostro stragulo considunto». 2) sedere,

assidere. RIGV. 12. 4.: देवैर आसत्सि बर्हिषि.

c. उत् sidere, perire. BH. 3. 24.: उत्सीदेयुर इमे लो-

काः; SU. 2. 22.: उत्सन्नोत्सवयज्ञाच बभूव वसुधा; BH.

1. 44. — *Caus.* उत्सादयामि destruere, evertere. BH.

1. 43.: उत्साद्यन्ते जातिधर्माः.

c. उत् praef. प्र *Caus.* i. q. *Caus.* praec. MAN. 9. 261.

c. उत् praef. सम् *Caus.* *id.* MAH. 3. 88321.

c. नि 1) considerare, *s'asseoir, sich niedersetzen*. N. 10. 5.

SA. 5. 5. 6.: निषसाद् महीतले. — निषष् (v. gr. 607.)

adnisus, innisus *aliquâ re.* UR. 68. 13.: नीपस्कन्धनि-

षष्म् तिष्ठति. 2) *a.* sidere, tabescere. MAH. 3. 333.:

निषीदमानम्.

c. प्र 1) propendere, favere, propitium esse. BH. 11. 25.:

प्रसीद् देवेश; 31.: देववर प्रसीद्; N. 12. 130.: तथा

नः ... मणिभद्रः प्रसीदतु. — *Cum infn.* RAGH. 2. 45.

— प्रसन्न propitius. H. 1. 45.: प्रसन्नास् ते देवाः; R.

Schl. I. 18. 17.: प्रसन्नो ऽस्मि ते. — *Etiam a.* MAH. 1.

4700.: प्रसीदस्व. 2) clarum, serenum fieri. MAN. 6. 67.:

वारि प्रसीदति; RAGH. 3. 14.: दिशः प्रसेडुर मरुतो

ववुः. *TROP.* serenum, hilarem, laetum, alacrem animo

fieri, exhilarari. MAN. 2. 54.: हृष्येत् प्रसीदेच्च. — प्रसन्न

clarus, serenus. N. 12. 112.: नदीम् प्रसन्नसलिलाम्.

— *Caus. p.* propitium reddere. R. Schl. I. 66. 24.: देव-

गणान् सर्वान् तपसा 'हम् प्रसादयम्; MAN. 11. 205.

A. 9. 29. — *ATM.* supplicare, orare. BH. 11. 44.: प्रसाद-

ये त्वाम् अहम्; SA. 1. 16.: प्रसादयामास पुनः क्षि-

प्रम् एतद् भवत्व इति (v. gr. 458.); MAH. 1. 4325.:

प्रसादये त्वाम्; 3. 1629. R. Schl. II. 62. 7. (Cf. hib.

forsuidhe «steady, mild, meek», *forsanaim* «I shine»,

fursan «flame of fire», *fursain* «evident», *fursannaim*

«I kindle», v. Pictet p. 91.)

c. प्र praef. अभि 1) *Caus.* propitium reddere, propitiare,

placare. MAH. 3. 14063. 2) exhilarare, consolari. R. Schl.

II. 77. 24.: सुमन्त्रश्च शत्रुघ्नम् उत्थाप्या भिप्रसाद्यच-

c. प्र praef. सम् favere, propitium esse. R. Schl. II. 26. 34.

— *Caus.* propitiare. MAH. 3. 14039.

c. वि 1) sidere, tabescere, perire. MAH. 4.1953.: सोद-
न्ति मम प्राणा मनो विह्वलतो 'व मे. 2) moerore,
dolore affligi, conturbari, perturbari, consternari, deli-
quium animi pati, animo linqui. MAH. 3.448.: तं विषो-
दन्तम् आज्ञाय ... अमारयत्; 3075.: व्यसने त्वम्
महाराज न विषोदितुम् अर्हसि; R. Schl. II. 77. 8.:
विष्टनन् विषसाद ह; 107.19.: मा विषोद; BH. 1.28.
— विषम् (v. gr. 607.) perturbatus, consternatus. R. Schl.
I. 40.24.48.25.: विषम्बदन; UR. 43.3.: उर्वशी स-
ह साख्या विषम्बा. — Caus. moerore, dolore afficere,
conturbare, consternare. MAH. 3.3076. 2. 718. R. Schl.
II. 7.18.53.31. Vid. विषाद, विषादिन्.

c. सम् i. q. simpl. MAN. 4.33.: संसोदन् लुधा.
2. सद् 1. et 10. P. सदाभि, सादयामि ire. (Slav. chod-i-ti
ire, is-chod $\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}$ odos (v. gr. comp. 255. m.); gr. $\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}$;
fortasse goth. sandja mitto, nostrum sende = Caus. in-
serta nasali, servato d propter antecedentem liquidam, v.
gr. comp. 90.)

c. आ 1) adire, aggredi, appropinquare. N.10.18.: आससा-
द सभोदशे विकोशङ्ग खड्गम्; 13.45.: पुरम् आसाद-
यन्; 17.4.: इयम् आसादिता बाला तव पुत्रनिवे-
शने; H. 1.15.: पथि गच्छन्तम् आसेदुः. Hostiliter ag-
gredi. H. 4.2.: माम् आसादय उर्ध्वे. — आसन्न ag-
gressus, qui accessit, appropinquavit, propinquus. HIT.
38. 22.: जलासन्नतरः; 68. 11.: अत्रा "सन्ने सरसि ...
स्नाति; pass. quem accessit aliquis, inde indutus, praedi-
tus (v. इ praef. उप, अनु). NALOD.1.37.: स्वमायासन्न.
2) obtinere. MAH. 3.10472.: तासु पुत्रम् महीपतिः क-
ञ्चिन् ना "सादयामास.

c. आ praef. अभि obtinere. MAH. 3.17101.
c. आ praef. सम् adire, aggredi, appropinquare. N. 23.25.:
समासाद्य पुत्रैः; MAH. 2.553.: कृष्णन् द्वारवत्यां समा-
सदत्; SA. 5.5.

सदन n. (r. सद् ire s. मन) domus, palatium. DR. 2. 4.
सदस् n. (r. सद् s. अस्) coetus, conventus. UP. 76. (Gr.
 $\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}$, v. gr. comp. 128.)

सदा (a stirpe demonstr. स s. दा) semper.

सदागति f. (semper itionem habens BAH. e सदा
semper et गति itio) ventus.

सदातन (f. ई, a सदा s. तन) sempiternus. AM.

सदृश (f. ई, e स q. v. et दृश, cf. gr. 287.) similis, c. gen.
N. 1.27.17.5. c. instr. BH. 16.15.

सद्वन् n. (r. सद् ire s. मन्) domus. (Cf. सदन.)

सद्यस् (ut mihi videtur, e stirpe demonstr. स et द्यस्, quod
corruptum esse censeo ex obsoleto दिवस् dies, v. दिव-
स et cf. अद्य hodie) statim, momento. UR. 90.9.

सन् 1. P. सनामि (सम्भक्तौ) colere, venerari, amare.

8. P. A. सनामि सन्वे (दाने) dare. In dial. Véd. 1.
et 8. adipisci, obtinere. RIGV. 73.5.: सनेम वाजं समि-
धेषु अर्यः «obtimeamus in certaminibus cibum inimici»;

5.9.: सनेद् इमं वाजम् इन्द्रः «Indras fruatur hoc ci-
bo»; 17.6.: तयोरिद् अवसा वयं सनेम «eorum au-
xilium nos divitiis fruamur»; 100.19.: अपरिह्वृताः स-
नुयाम वाजम् «non afflicti fruamur cibo».

सना Adv. (ut mihi videtur, ex stirpe pronominali स q. v. s.
ना, sicut विना a वि) semper. (Cf. anglo-sax. sin id.
praesertim in initio comp.; germ. vet. sin id., v. Graff
I. 25., goth. sin $\tau\dot{o}\dot{v}$ sin-teins; nisi pertinent ad सम्, lat.
sem-per.)

सनातन (fem. ई, a praec. suff. तन) sempiternus, aeter-
nus, perpetuus. BR. 2.4. M. 7.

सनाथ (BAH. e स cum et नाथ) conjunctus, praeditus. UR.
19.4. infr. 54.6. infr. 62.11.

सन्तति f. (r. तन् praef. सम् s. ति) i. q. seq. MAH. 3.
8306.

सन्तान m. n. (r. तन् extendere praef. सम् s. अ) proge-
nies, stirps, posteritas. BR. 3.10. SA. 1.12.5. 88.

सन्ताप m. (r. तप् urere praef. सम् s. अ) 1) aestus, calor.
2) moeror, sollicitudo. BR. 2.1. SA. 1.4.

सन्तोष m. (r. तुप् praef. सम् s. अ) animus contentus,
Zufriedenheit. HIT. 45.14.

सन्दिग्ध v. दिह् praef. सम्.

सन्देह m. (r. दिह् polluere praef. सम् s. अ) dubium, du-
bitatio. BR. 2.20.

tiens, a r. मा s. अ. cf. उपमा; समान) 1) similis, aequalis. H. 1.50. BR. 1.25.; c. Instr. SU. 1.22. 2) aequus, planus (v. विषम). SU. 4.6. 3) omnis, totus, integer. AM. (Gr. ὁμῶς, goth. sama idem, Them. saman, angl. same, goth. sums quidam, Them. suma, slav. sam ipse; hib. samhúil «like», samhúladh «resemblance, type», samhúlain «I liken, compare, resemble»; lat. similis.)

समक्षम् Adv. (AVY. e सम् et अक्ष oculus, v. gr. 675.) in conspectu, coram. N. 12.15.16.

समग्र (ut videtur, e सम् et अग्र cuspis, quasi duas cuspides conjunctas habens) 1) plenus, de lunā. H. 3.13. 2) totus, integer. BH. 4.23.11.30. DR. 6.16.

समग्रेन्दुनिभानन Adj. (BAH. e समग्रेन्दुनिभ - समग्र + इन्दु + निभ - plenae lunae similis et आनन vultus) plenae lunae similem vultum habens. H. 3.13.

समता f. (a सम् s. ता) aequalitas. HIT. 7.19.

समत्व n. (a सम् s. त्व) id. BH. 2.48.

समधिक (e सम् et अधिक) excedens. HIT. 5.8.

समनन्तरम् Adv. (अनन्तरम् praef. सम्) i. q. अनन्तरम्. Up. 22.

समनुव्रत (e सम् et अनुव्रत) devotus, deditus; addictus. N. 13.55. c. accus. (Vid. अनुव्रत.)

समन्त (e सम् et अन्त finis). Abl. समन्तात् undique. SU. 3.3. N. 12.39. BH. 11.30. (Vid. sq. et cf. germ. vet. samant simul; v. gr. comp. 294. fin.)

समन्ततस् (a समन्त s. तस्) undique. IN. 2.12.

समन्वित v. इ c. अनु praef. सम्.

समम् 1) Praep. cum, c. instr. HIT. 22.19.66.6. 2) Adv. unā, simul. UR. 94.3. (Cf. gr. ἅμα.)

समय m. (r. इ ire praef. सम् s. अ) 1) conventum, conditio, lex. N. 7.1.13.67. SA. 4.17. 2) tempus. N. 13.6. A. 9.8.

समर m. n. (r. ऋ ire praef. सम् s. अ) pugna, bellum (cf. समिति). DR. 8.9.

समर्थ (BAH. e सम् et अर्थ q. v.) capax, aptus, potens. N. 19.12.24.30.

समलङ्कृत v. कृ c. अलम् praef. सम्.

समवाय m. (r. इ cum अत्र praef. सम् s. अ) conventus, congressio, congregatio. HIT. 57.8.

समस्त Adj. (Part. pass. a r. अस् deponere praef. सम्) totus, integer.

समा f. (Fem. vocis सम् similis, aequalis) annus. H. 2.21. SU. 1.34. (Lat. bimus e bi-smus mutilatum esse videtur, sicut e. c. gr. εἰμί et goth. im ex εἶσμί, ismi, v. Pott II. 279.)

समाकुल (r. कुल् colligere, conjungere, cum आ praef. सम्) conjunctus, praeditus. A. 7.4. N. 12.4.5.

समागत v. गम् c. आ praef. सम्.

समागम m. (r. गम् ire c. आ praef. सम् s. अ) congressus, conventus. N. 16.22.21.25. SA. 6.23. IN. 5.24.

समाचार m. (r. चर् ire c. आ praef. सम्) vitae ratio, mores. DR. 9.7. SU. 1.6.

समाधि m. (r. धा ponere c. आ praef. सम् s. इ) contemplatio, meditatio. A. 1.12. BH. 2.44.53.

समाधिन् (a praec. s. इन्) contemplans, meditans. BH. 4.24.

समान (ut mihi videtur, BAH. e स cum e मान mensura, cf. सम्) aequalis, similis. DR. 7.16. Cum instr. HIT. 5.20. Vid. सामान्य.

समारम्भ m. (r. र्भ c. आ praef. सम् incipere, inserto म्, s. अ) inceptio. SA. 1.11.

समारोहम् v. रूह c. आ praef. सम्.

समाविष्ट v. विश् c. आ praef. सम्.

समास m. (r. अस् deponere c. आ praef. सम् s. अ) 1) i. q. सङ्घेय. BH. 18.50. 2) compositio vocabulorum.

समासतस् (a praec. s. तस्) breviter. BH. 13.18.

समाहित v. धा c. आ praef. सम्.

समाह्वान n. (r. ह्वे vocare c. आ praef. सम् s. अन्) provocatio in certamen vel ludum. N. 7.8.

समिति f. (r. इ ire praef. सम् s. ति) 1) congressus, conventus. N. 5.5. 2) bellum, pugna.

समिध् f. (r. इन्ध् ejectâ nasali, praef. सम्) lignum. AM.

समीक्ष m. (r. ईक्ष् praef. सम् s. अ) circumspicatio, circumspicientia, prudentia, cautio. HIT. 43.22.

समीप (ut videtur, e समि pro सम् - v. सम्यक् - producto इ, suff. प; ita प्रतीप nunc explicaverim e प्रति producto इ, suff. प) propinquitas. N. 1. 16. 13. 48. H. 1. 12.

समीपतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) in propinquitate, coram. N. 6. 4. A. 2. 9.

समीर *m.* (r. ईर praef. सम् s. अ) ventus. GITA-GOV. 5. 2.; *vid. sq.*

समीरण *m.* (r. ईर praef. सम् s. अन) *id.* A. 4. 7.

समीरित *v.* ईर praef. सम्.

समुन्थ (r. स्था stare c. उत् praef. सम् s. अ, v. gr. 614.) oriens, in fine comp. BH. 7. 27.

समुत्थित *v.* स्था c. उत् praef. सम्.

समुत्सुक *v.* उत्सुक.

समुत्सेध *m.* (r. सिध् c. उत् praef. सम्) altitudo. Wils. ed. 2. «height, elevation». Fortasse etiam *Adj.* altus, longus. DR. 8. 4. (ed. Calc. हैमचित्रसमुसेधाम् ... ग-दाम्).

समुन्नति *f.* (r. नम् c. उत् praef. सम् s. ति, v. euphon. r. 58.) actio surgendi, se erigendi. *TROP.* dignitas, amplitudo. HIT. 84. 18.

समुदय *m.* (r. इ c. उत् praef. सम् s. अ) turba, caterva, multitudo. AM. II. 5. 40. HIT. 36. 15.

समुदीरण *n.* (r. ईर c. उत् praef. सम्, s. अन) pronuntiatio. DEV. 4. 7.

समुद्भव *m.* (r. भू c. उत् praef. सम् s. अ) origo. BH. 3. 14. in fine comp. BAH.; ita उद्भव q. v. in comp. कर्मोद्भव. BH. 3. 15.

समुद्यम *m.* (r. यम् coërcere cum उत् praef. सम् s. अ) nisus. BH. 1. 22.

समुद्र *m.* (e सम् et उद्र q. v.) mare. SU. 2. 8.

समुदाह *m.* (r. वह् c. उत् praef. सम् s. अ) matrimonium, nuptiae. SA. 3. 15.

समूह *m.* (r. ऊह् q. v. praef. सम् s. अ, cf. gr. 455.) multitudo, turba.

समूह *v.* ऋध् c. सम्.

सम्पत्ति *f.* (r. पद् praef. सम् s. ति) 1) conventus, congressus, multitudo. HIT. 4. 10. 2) fortuna, felicitas. AM.

सम्पद् *f.* (r. पद् ire praef. सम्) 1) perfectio, felicitas. H. 1. 38. 4. 26. SU. 3. 16. in compos. c. रूप (रूपसम्पद्). 2) sors. BH. 16. 3. 4.

सम्पन्न *v.* पद् c. सम्.

सम्पर्क *m.* (r. पृच् praef. सम् s. अ) conjunctio. UR. 9. 9.

सम्पात *m.* (r. पत् cadere praef. सम् s. अ) actio cadendi, descendendi *ex aëre*, volandi; e. c. शस्त्रसम्पात sagittarum volatus. BH. 1. 20.

सम्पाद *m.* (r. पद् praef. सम् s. अ) adeptio, impetratio, consecutio. UR. 18. 2. *infr.*

सम्प्रक्षालन *n.* (r. क्षल् lavare c. प्र praef. सम् s. अन) ablutio, lavatio. M. 28.

सम्प्रति (e सम् et प्रति, v. स) nunc. DR. 3. 3.

सम्प्रदान *n.* (r. दा c. प्र praef. सम् s. अन) donatio, donum. HIT. 130. 22.

सम्प्रश्न *m.* (r. प्रक् praef. प्र s. न) interrogatio. HIT. 53. 22.

सम्प्रहार *m.* (r. ह् capere c. प्र praef. सम् s. अ) pugna. A. 6. 22.

सम्प्रेक्षमाण *v.* ईच् c. प्र praef. सम्.

सम्प्रेषित *v.* इष् c. प्र praef. सम्.

सम्प्लव *m.* (r. प्लु praef. सम् s. अ) abundantia, affluentia, copia. HIT. 21. 18.

1. सम्ब 1. P. (सर्वे) ire. Cf. सर्व, सृप्, शम्ब, शर्ब.

2. सम्ब 10. P. (सम्बन्धे) colligare. Cf. शम्ब cl. 10.

सम्बन्ध *m.* (r. बन्ध् ligare praef. सम् s. अ) conjunctio, cognatio, affinitas. SA. 3. 13.

सम्बन्धिन् (a praec. s. इन्) propinquus, affinis. N. 25. 14. BH. 1. 34.

सम्भव *m.* (r. भू praef. सम् s. अ) origo. BH. 3. 14. In fine compos. BAH. BH. 10. 41. 13. 19.

सम्भार *m.* (r. भृ praef. सम् s. अ) 1) compositio. UR. 16. 2. *infr.* 2) apparatus. R. Schl. I. 11. 13. 3) facultates, opes. N. 26. 24.

सम्भोग *m.* (r. भुञ् praef. सम् s. अ) fructus libidinum. P. 24.

सम्भ्रम *m.* (r. भ्रम् *vagari* praef. सम् *s.* अ) 1) festinatio. HIT. 14. 21. 2) timor, terror, conturbatio. H. 4. 44. DR. 5. 22.

सम्मत *v.* मन् *c.* सम्.

सम्मत *v.* मद् *c.* सम्.

सम्पर्द *m.* (r. मृद् *praef.* सम् *s.* अ) pugna. P. 21.

सम्मान *m.* (r. मान् *honorare*, nisi fortasse a मन् *cogitare*, praef. सम् *s.* अ) honor. IN. 4. 15.

सम्मुख *n.* (e सम् *et* मुख *vultus*) conspectus. सम्मुखे in conspectu. UR. 33. 5. *infr.*

सम्मोह *m.* (r. मूह *praef.* सम् *s.* अ) conturbatio animi, mentis error. BH. 2. 63. 7. 27.

सम्यक् *Adv.* (acc. n. *τῶ* सम्यच् - *v.* gr. 59. - e समि *prō* सम्, *et* अश्च *ire*, *v.* gr. 199.) 1) unā, simul. N. 9. 8. BH. 5. 4. 2) omnino. N. 8. 13. 11. 6. 24. 29. 3) recte. UR. 38. 12. 64. 7. MAN. 2. 53.

सरस् *n.* (r. सृ *ire* s. अस्) lacus. N. 12. 6. 85. BH. 10. 24. (Gr. ἑλος.)

सरस्वती *f.* (a praec. s. वत् *in fem.*) 1) dei Brahmae uxor, dea eloquentiae. 2) loquela, sermo. RAGH. 15. 46.

सरित् *f.* (r. सृ *ire* s. unād. इत्) flumen. N. 12. 85.

सरुज् (BAH. e स *et* रुज् *morbus*) aegrotus. SA. 5. 79. acc. सरुजम् *quod* etiam ad सरुज *e* स *et* रुजा *referri* potest. (Vid. सरोग. Fortasse goth. *saurga* *cura*, sollicitudo *e saruga*, *ejecto* *u*, debilitato *a* syllabae स *in* *u*, anteposito *u*, propter seq. *r*, *v.* gr. comp. 82.)

सरोग (BAH. e स *et* रोग *morbus*) *id.* Wils. ed. 2.

सरोगिता *f.* (fortasse pro सरोगता *a* praec. s. ता) *morbus*, aegritudo. HIT. 45. 13.

सर्ग *m.* (r. सृज् *dimittere*, *creare* s. अ) 1) creatio. M. 53. BH. 14. 2. 2) natura. BH. 5. 19.

सर्ज् 1. *p.* (अर्जने) *acquirere*. Cf. अर्ज्.

सर्प *m.* (r. सृप् *s.* अ) *serpens*. (Cf. lat. *serpens*, gr. ἔρπεν-τόν.)

सर्व् 1. *p.* (सर्वणे) *ire*. Cf. सृप् *i. e.* सर्प, 1. सम्ब, शर्ब, शम्ब.

सर्व (v. gr. 275.) *quivis*, *omnis*. BR. 2. 27. N. 17. 50. (Osc.

sollus *totus*, per *assim.* *e solvus*, lat. *soll-ennis* *quotan-* nis, debilitato *a* *in e* sicut *in perennis*, *biennis* *cet.*, *v.* gr. comp. 6.; *soll-ers*, *salvus* *e sarvus*; gr. ὅλος, nisi *pertinet* ad सकल *ejectā* *syllabā* *mediā*; osset. *ali* *quivis*, *omnis*, *abjecto* *स्*. Huc *etiam* *retulerim* goth. *alls*, Them. *alla* *omnis*, *totus*, per *assim.* *ex alos*, *et* *hib. uile* «all, every, whole». Cf. Pott I. 130. Ag. Benary 265. 281.)

सर्वकामिन् (e सर्वकाम *quodvis* *optatum*, s. इन्) *omni-* bus *optatis* *praeditus*. SU. 1. 31.

सर्वकाम्य (BAH. e सर्व *et* काम्य *optandum*) *omnia* *optan-* da *habens*. SU. 4. 7.

सर्वतस् *Adv.* (a सर्व *s.* तस्) 1) *undique*. BR. 2. 15. 2) *quo-* *quoversus*. N. 1. 25. 24. 27. 3) *ubique*. SU. 3. 23. 27.

सर्वतोदिशम् *Adv.* (AVY. e praec. *et* दिश् *plaga*, *vid.* gr. 676.) *quoquoversus*, *omnes* *plagas* *versus*. N. 16. 5.

सर्वतोमुख (BAH. e सर्वतस् *et* मुख *vultus*) *quoquoversus* *vultum* *habens*, *i. e.* *iter* *dirigens*. SU. 2. 12.

सर्वथा *Adv.* (a सर्व *s.* था) *quovis* *modo*. BR. 2. 21. 3. 5. N. 17. 44.

सर्वदा *Adv.* (a सर्व *s.* दा) *semper*.

सर्वमङ्गला *f.* (BAH. e सर्व *et* मङ्गल) *cognomen* *Durgae*. AM.

सर्वशस् *Adv.* (a सर्व *s.* शस्, *v. h.* *suff.* *in* gr. 652.) *omnino*. N. 2. 22. 9. 26. 10. 9. 12. 8. 85.

सल् 1. *p.* (गतौ) *ire*. (Vid. सलिल *et* cf. सृ *i. e.* सर, *hib. silim* 1) «I drop, distil, sow», 2) «I spit»; lith. *selu* *repo*, *serpo*, *gradu* *suspensio* *eo*; slav. *sl-a-ti* *mittere*; lat. *salio*, gr. ἄλλομαι, ἄλ-μα.)

सलिल *n.* (r. सल् *s.* unād. इल) *aqua*. (Cf. gr. σάλος, ἄλς; lat. *salum*, *sal*, *saliva*; slav. *sol* *sal*.)

सवितृ *m.* (r. सु *vel* सू *generare* *suff.* तृ) *sol*. N. 23. 13. HIT. 17. 21.

सव्य *laevus*, *sinister*. (Slav. *s'úi* *id.*, Them. *s'újo*, *fem.* *s'ú-* *ja* = सव्या, *v.* gr. comp. 255. f. 258.; lat. *scaevus*, *ad-* *jectā* *gutturali* *sicut* *in escit* *pro esit*, *unde erit*, cf. gr. ἔσκειν; gr. σκαιός *e* σκαίος *vel* *e* σκαιφος, *transpo-* *sito* *l.* Fortasse *etiam* *sinister*, *sinistimus* - cf. *dexter*,

dextimus, gr. comp. 293. - et gr. ἀριστερός huc pertinent, ita ut *sinis*- ortum sit e *sivis*- et ἀριστερός e *σα-
φιστερός*, cum semivocales vel liquidae facile inter se
mutentur, v. gr. comp. 20.) (*)

सव्यसाचिन् *m.* (e praec. et साचिन् a r. सच् sequi s.
इन्) cognomen *Ardschuni*.

सव्येतर (e सव्य laevus et इतर alius) dexter. RAGH. 12.
90.

सश्च *in dial. Véd. i. q.* सच् *i. e.* sequi; favere. *Vid. We-
sterg.*

सस् 2. *p.* (स्वप्ने) dormire. RIGV. 29. 4.: ससन्तु «dormi-
unt»; 29. 3.: सस्ताम् «dormiunt» (dual.); 53.
1.: ससताम् «dormientium»; 103. 7.: ससन्तम् «dormi-
entem». *Cf.* 2. शस्, संस्त, शंस्त.

सस्य *n.* (ut videtur, pro शस्य) granum, fructus. N. 24. 52.

सह् 1. *p. a.* सहामि, सहे (etiam cl. 4. et 10. *p.* सह्यामि,
साह्यामि) *fut. part.* सहिता et सोहा, *part. pass.*
सोहा, *infin.* सहितुम् et सोहृम् (v. gr. min. ed. 2. §. 102.)
1) sustinere, perferre, tolerare. SA. 3. 9.: कथम् ... आ-
श्रमे सहिष्यते क्लेशम् इमम्; R. Schl. I. 43. 25.: गङ्गा-
याः पतनम् पृथिवी न सहिष्यते; MAH. 3. 15371.: दुः-
खम् उन्नमं सेहिरे; 15376.: सेङ्गू दुःखम्; H. 2. 36.:
न हि मे रक्षसा भीरु सोहं शक्ताः पराक्रमम्; 3. 8. —
वाष्पं सोहृम् lacrymas retinere. R. Schl. II. 40. 27.
2) patientem esse, quiescere, exspectare, *sich gedulden*.
RAGH. 5. 25.: द्वित्राण्य् अहान्य् (schol. द्वे त्रीणि वा
दिनानि) अर्हसि सोहृम् (schol. क्षन्तुम्). 3) ignos-
cere, condonare. SAK. 56. 1.: अपराधम् इमन् ततः स-
हिष्ये. 4) indulgere, favere, propitium esse, *c. dat. vel
gen.* BH. 11. 44.: पिते 'व पुत्रस्य सखे 'व साख्युः प्रि-
यः प्रियाया 'र्हसि देव सोहृम्. 5) posse. MAH. 3. 8812.:
न सेहिरे ... वेगन् तदा धारयितुम्; HIT. 71. 21.: चि-
रन् न सहते स्थातुम्. *Vid. praef. उत्.* (Cf. सुह्, gr.

σχή-σω, ἔσχη-να, ἔσχημαι, ἔσχον, σχέ-σις, σχε-
τός, σχή-μα, ἴσχω, ἴσχάνω; v. gr. comp. 483. not. 3.;
de ἔχω, ἔχος v. वह्. ἄχος, ἄχομαι, ἄχουμι, ἀχέω,
ἄχουσι, ἄχουμαι tam e सह् quam e वह् abjectâ lit-
terâ initiali explicari possunt. Ag. Benary huc trahit lat.
sag-ax, sâgus, sâgio, l. c. p. 117. 235.

c. अभि vim inferre, अभिषह्य vim inferendo, cum vi,
violenter. MAN. 8. 367. *Vid. pr.*

c. उत्तु posse. N. 6. 14.: संहर्तुन् नो 'त्सहे कोपम्; BR.
1. 32. 33. — *Cum dat. nominis abstr. loco infin.* MAH.
3. 16543.: त्वाम् अहम् मैथिलि नो 'त्सहे परिभोगाय
श्चावलीढं हविरू यथा.

c. उत्तु praef. अभि *id.* RAGH. 5. 22.

c. उत्तु praef. प्र *Caus.* incitare, excitare, instigare. R. Schl.
II. 9. 46.: तथा प्रोत्साहिता देवोः 21. 12.: प्रोत्साहितो
ऽयद् कौकेय्या.

c. उत्तु praef. सम् *Caus. id.* MAH. 2. 1412.

c. प्र 1) sustinere. R. Schl. II. 51. 7. 10. 2) posse. MAH.
1. 4842. 3) vim inferre, प्रसह्य vim inferendo, cum vi,
violenter. DR. 6. 8.: पापैः कृतो ऽभिमर्दः कुरुभिः प्र-
सह्य; MAN. 7. 108. 8. 235.

c. प्रति sustinere. R. Schl. I. 37. 8.

c. त्रि sustinere. RAGH. 4. 49.: प्रतापन् न विषेहिरे. *C.
infin. cum acc.* R. Schl. II. 12. 106.: न जीवितुन् त्वां
विषहे ऽमनोरमाम्. — विषह्य 1) sustinendus. A. 10.
75. 2) possibilis. A. 5. 9.: विषह्यं यन् मया कर्तुं कृ-
तम् एव निबोध तत्.

1. सह *Adj.* (r. सह् s. अ) sustinens, perferens, *in fine comp.*

2. सह *Praep.* (ut mihi videtur, a stirpe pronom. स suff. ह
e ध, sicut इह q. v. ab इ) cum, *c. instr.* IN. 1. 23. *In dial.*
Véd. सध (*vid. gr. comp.* 420.).

सहज (e सह cum et ज् नatus) ingenitus, innatus, ingene-
ratus. IN. 4. 7. N. 17. 5. BH. 18. 48.

सहजन्या *f.* (BAH. e सह cum et जन्य vel जन्या q. v.) no-
men *Apsarasis*. IN. 2. 30.

सहदेव *m.* (BAH. e सह cum et देव deus) *Sahadévous*, unus
quinque *Pândavorum*.

(*) De cognatis formis in linguis Malayicis v. librum
meum *Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesi-
schen Sprachen mit den indisch-europäischen* p. 86. et 148.

सहस् *n.* (r. सह् s. अस्) vis, robur, potestas.

सहसा *Adv.* (ut videtur, instrum. praec.) cito, subito. N. 23.13.

सहस्र *mille.* 1) *Subst. n.* SU.3.27. 2) *Adj. DR.* 2.12.

सहस्रदृष् *m.* (BAH. e praec. et दृष् oculus) mille oculos habens, cognomen *Indri.*

सहस्रनेत्र (e सहस्र et नेत्र oculus) mille oculos habens. SU.3.28.

सहस्रशस् *Adv.* (a सहस्र s. शस्) quasi millenatim. IN. 1.31.

सहा *f.* (Fem. vocis सह) nomen *Apsarasis.*

सहाय *m.* (e सह cum et अय iens in fine comp., a r. इ s. अ) comes. N.6.2.

सहित *Adj.* (e सह cum s. तद्ध. इत्) conjunctus, associatus. H.2.15. IN.5.60. BR.1.13. N.4.20.21.31. A.7.1.10.12.

सहिष्णु (r. सह् s. स्तु insertâ vocali इ) sustinens, perferens, tolerans, c. acc. HIT.55.8.: परसुखम् असहिष्णुः सांयुगीन (a सांयुग s. ईन) ad bellum, pugnam pertinens, bellicus. UR.83.17.

साक्षात् *Adv.* (e स cum et अक्ष oculus in ablat., v. gr.675. not.2.) in conspectu, coram, palam. IN.2.16. SU.1.17. N.24.13. SA.6.38. A.1.12. — साक्षाद् इव plane ut. N.1.4.2.28.

साक्षिन् *m.* (e स cum et अक्ष vel अक्षि oculus s. इन्) testis. N.24.32.

सागर *m.* mare, oceanus.

साग्निक (BAH. e स cum et अग्नि Agnis s. क, v. gr.665.) cum Agni conjunctus. N.2.24.

साङ्ख्य (a साङ्ख्या s. अ) *Adj.* cogitans, ratiocinans. BH.3.3.5.5.13.24. *Subst. n.* 1) doctrina rationalis, ratiocinatio. BH.2.39.5.4. 2) systema philosophicum, *Kapilo* adscriptum.

साद् 10. P. (प्रकाशने) manifestare.

सान्त्विक (a सन्त्व q. v. suff. इक्) mentem spectans, ad mentem pertinens. BH.7.12.14.16.

साद् *m.* (r. सद् s. अ) occasus, interitus, exitium.

सादन *n.* (r. सद् ire s. अन्न) domus, habitatio. H.4.7. SU.2.20.

सादरम् *Adv.* (AVY. e स et आदर) cum veneratione, reverenter. HIT.16.13.

साध् 1) 5. P. in dial. Véd. etiam 1. P. perficere. RIGV.2.7.94.2.96.1. 2) superare, vincere. HIT.3.40.: साम्ना दानेन भेदेन ... साधितुम् प्रयतेता 'रीन् न युजेन (v. Caus. sgnf. 2. et MAN.7.198. ubi विज्ञेतुम् pro साधितुम्). 3) 4. P. perfici, absolvi. — Caus. 1) perficere, peragere, absolvere. A.10.60.: सुरासुरैर् असह्यं हि कर्म यत् साधितन् त्वया; MAN.7.173.: साधयेत् कार्यम् आत्मनः. 2) superare, vincere. MAH.1.7435.: न हि साम्ना न दानेन न भेदेनच पाण्डवाः । शक्याः साधयितुन् तस्माद् विक्रमेणै 'व तान् जहि; 2.647.: 3) proficisci, ire, abire. SA.16.32.: साधयिष्याम्य अहन् तावत् सर्वेषाम् भद्रम् अस्तु वः; R. Schl. II.34.34.: त्वं श्वः काल्ये साधयिष्यसि. 4) pervenire, assequi, adipisci (v. इ). MAN.6.75.: तपश्चरणैश्चो 'त्रैः साधयन्तो 'ह तत् पदम्. (Cf. सिध्, goth. sidu-s mos, germ. vet. situ id., sitón machinari, facere, agere, dispo- nere, v. Graff 6.162.; gr. ἔδος, ἦδος, ἦδινός. Huc etiam traxerim goth. sēlis bonus, mutato d in l, un-sēlis malignus, germ. vet. sālīg beatus, sālida felicitas; v. साधु. Fortasse hib. sadhbh «salve, any thing good», cum bh = v, v. साधु, pl. m. साधवस्; fortasse id «good, just, honest» ad साधु vel सिद्ध pertinet, abjecto s; v. सिध् quod e सध्, debilitato अ in इ).

c. प्र 1) Caus. acquirere. MAN.7.103.: सर्वाणि भूतानि दण्डेनै 'व प्रसाधयेत् (schol. आत्मसात् कुर्यात्). 2) instruere. प्रसाधित instructus, praeditus. UR.79.4. infr. Vid. praef. सम् sgf. 4.

c. प्र praef. सम् Caus. perficere, efficere, facere. HIT.131.17.: त्वयै 'केन मदीयो ऽर्थः सम्प्रसाध्यः (cf. 131.15.).

c. सम् 1) Caus. perficere. AM. successum habere, fortunâ prosperâ uti, felicem esse. MAH.3.1478.: संसाधयस्व कौन्तेय ध्रुवो ऽस्तु विजयस् तव. 2) occidere,

interficere. MAH. 3. 1683.: भीष्मः ... संसाध्यञ्च रणे; R. Schl. II. 64. 69.: शोको माम् ... संसाधयति. 3) obtinere, capere. MAN. 8. 50.: स्वकं संसाधयन् धनम्. 4) instruere *aliquem aliquâ re.* R. Schl. II. 36. 9.: सर्वकामैः ... रामः संसाध्यताम्.

साधक (r. साध् s. अक) utilis. IN. 5. 56.

साधन n. (r. साध् s. अन) 1) effectio. HIT. 129. 4. 2) divitiarum, opes. असाधन inops. HIT. 9. 1.

साधर्म्य n. (a साधर्मिन् communia officia habens - e स + धर्म s. इन् - suff. य, v. gr. 651.) communitas officiorum, *vel* conditionis, status. UR. 69. 16.

साधारण (a सधारण - स + धारण - s. अ) communis, promiscuus. SAK. 54. 9.

साधु (r. साध् s. उ) 1) Adj. (f. °द्यु et °ध्वी) bonus, probus. IN. 1. 22. BR. 1. 27. N. 12. 122. — Adv. (acc. n.) bene, age. H. 4. 53. N. 9. 3. 2) Subst m. mercator. HIT. 63. 7. 65. 9. (Vid. r. साध्.)

साधुभाव m. (KARM. e praec. et भाव animus) benignitas, humanitas. BR. 1. 4.

1. साध्य (r. साध् s. य) Adj. perfectus. Subst 1) n. perfectio. HIT. 3. 1. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis.

2. साध्य (a praec. s. अ) ad *Sādhyos* pertinens. A. 4. 30.

साध्वस n. (fortasse a r. ध्वंस, ejectâ nasali, s. अ, praef. स, producto अ) timor. HIT. 55. 2. 4. UR. 48. 10.

सानु m. n. planities in vertice montis. IN. 1. 25.

सानुमत् m. (a praec. s. मत्) mons. UR. 70. 4.

सान्त्व 10. p. (vid. शान्त्व, unde सान्त्व mutato अ in स) consolari, blandiri. N. 8. 12. 14. 14. 19. 21.

c. परि id. IN. 2. 23.

सान्त्व m. (v. शान्त्व, सान्त्व) blandimentum, consolatio. H. 4. 24.

सान्द्र crassus, spissus, densus. AM. III. 3. 15.: घनं निरन्तरं सान्द्रम्; CAUR. 12.: सान्द्रविन्दु.

सान्ध्य (a सन्ध्या s. अ) ad diluculum *vel* crepusculum pertinens, matutinus, vespertinus. RAGH. 2. 23.: समाप्य सान्ध्यञ्च विधिम् vespertinâque peractâ ceremoniâ.

सान्निध्य n. (a सान्निधि propinquitat s. य) propinquitat. Accus. सान्निध्यम् Adv. in propinquitat, coram. IN. 5. 24.

सान्निपातिक (a सान्निपात s. इक) ad id, quod सान्निपात dicitur, pertinens. HIT. 103. 19.

साप्तपद n. (a साप्तपद septem passus habens - e सप्तन् et पद - s. अ) amicitia. SA. 5. 22.

साफल्य n. (a सफल quod cum fructu est s. य) Abstractum रू० सफल. HIT. 48. 7.

साम् 10. p. (सान्त्वने क. सान्त्वे र.; ut videtur, pro शाम्, v. शान्त्व, सान्त्व) i. q. सान्त्व.

सामन् n. (ut videtur, pro शामन्, a r. शम् s. अन, v. शान्त्व, सान्त्व, साम्) 1) blanditio, blandimentum, placatio, comitas, benignitas. HIT. 3. 40. MAN. 7. 198. 8. 187. MAH. 1. 7435. 2) hymnus, carmen sacrum, precum formula. BH. 10. 35. 3) ut videtur, modus, modi, moduli cantus. IN. 2. 28. a. et b. 4) nomen unius quattuor Vedorum. BH. 9. 17.

सामर्थ्य n. (a समर्थ capax, aptus s. य) capacitas. N. 5. 24.

सामान्य (a समान similis, aequalis, suff. य) communis, generalis, universalis. N. 13. 17. HIT. 5. 21.

सामासिक (a समास compositio vocabulorum) vocabulum compositum. BH. 10. 33.

सामि Indecl. (ut mihi videtur, a सम similis, aequalis) semi, in initio comp. (Germ. vet. *sâmi* id., e. c. *sâmiqek* semivivus = सामिजीव; anglo-sax. *sâm*, e. c. *sâmboren* seminatus, abortivus, *sâmworht* semifactus; lat. *sêmi*; gr. *ἡμί*.)

सामीप्य (a समीप s. य) vicinus. SA. 2. 8.

साम्प्रतम् Adv. (a सम्प्रति s. अ in acc. n.) nunc. SAK. 23. 2. infr. UR. 25. 3. infr. — असाम्प्रतम् Adv. inapte, incommode, absurde. HIT. 102. 14.

साम्ब 10. p. i. q. 2. सम्ब.

साम्य n. (a सम similis, aequalis, s. य) aequalitas, aequalitas. BH. 6. 33.

साय m. vespera. Acc. सायम् Adv. vespere. N. 15. 9. (Cf. lat. *sêrus*, *sêrum*, v. gr. comp. 20.)

सायक *m.* sagitta.

सायन्तन (a seq. s. तन) vespertinus.

सायम् *Adv.* v. साय.

सायाङ्ग *m.* (e साय et अङ्ग dies in fine comp.) vespera. H.

1.17. N.11.12.

सारू 10. P. i. g. शारू.

सार (र. सू s. अ) 1) *n.* aqua. 2) *m.* medulla. AM. 3) *m.* vis, vigor, essentia alicujus rei. H. 4.47. BR. 1.14. — In fine comp. BAH. N.24.16. 4) *Adj.* eximius, egregius, optimus. NALOD. 1.24. (Cf. lat. serum.)

सारङ्ग *m.* dorcas, antilope; scribitur etiam शा^o. SAK. 4.5.

सारता *f.* (a सार s. ता) natura, ingenium, vis. HIT. 57.4.

सारथि *m.* (e सारथ qui cum curru est - e स et रथ - s. इ) auriga. N.19.26.

सारथ्य *n.* (a praec. s. य) currus vel equorum moderatio, aurigatio. A.8.18. N.22.12.

सारवत् (a सार s. वत्) medullosus. TROP. fructuosus, fecundus, uber. HIT. 132.2.

सारिन् in fine comp. e. c. आम्रायसारिन् (ab आम्रायसार Védorum natura, vis, suff. इन्) Védorum naturam, vim habens. N.12.59.

सार्य *m.* (BAH. e स cum et अर्थ q. v.) multitudo, turba, agmen, praecipue comitatus mercatorius (une caravane). N.12.111.

सार्यवाह *m.* (comitatum mercatorium ducens ex praec. et वाह a r. वह s. अ, trahens, ducens) mercator. N.12.123.127.128.

सार्द्धम् vel सार्धम् *Praep.* (ut mihi videtur, AVY. e स cum et अर्द्ध, अर्ध dimidium, v. gr. 675.) cum. c. Instr. IN. 1.14. H.3.4.4.7.

साल *m.* nomen arboris (Wils.: Shorea robusta). N. 12.4. H.2.1.

सावित्री *f.* (a सवितृ vel सवित्र sol s. अ in fem.) 1) hymnus sanctissimus Védorum. MAN. 11.191. 2) cognomen Umae, Sivi uxoris. SA. 1.7. 3) regis Asvapatis filia, Satyavantis uxor. SA. 1.21.b.

साश्चर्यम् *Adv.* (AVY. e स et आश्चर्य) cum admiratione. HIT. 99.20.

सासूयम् *Adv.* (AVY. e स et असूया) cum objurgatione. SAK. 15.7.

साहस (a सहस् s. अ) 1) vis, robur, perseverantia. HIT. 45.11. 2) celeritas, festinatio, properatio (v. सहसा). HIT. 100.3.

साहाय्य *n.* (a सहाय comes, socius s. य, v. gr. 650.) societas, auxilium. H. 4.43.52.

सि 5. et 9. P. A. सिनोमि, सिन्वे, सिनामि, सिने (बन्धने) ligare, vincire. RIGV. V.84.2.: सेतृभिः सिनीथः पापकृतः (v. Westerg.); RIGV. 112.5.: सितम् vincitum. (Lett. fsee-t ligare, fsai-te funis, vinculum; sax. vet. si-mo, Them. si-mon, quod ligat, restis, laqueus, vinculum; germ. vet. sai-d, sei-d laqueus, tendicula, sai-to(n) funis, fidis, chorda; sai-l laqueus; slav. sje-tj tendicula, si-lo laqueus; gr. σεί-γά, i-μάς, v. Pott I.206. II.174. Graff VI. 157. sq. 187.

सिंह *m.* (fortasse a r. हन् occidere, interficere, unde ह occidens, praef. सम्, debilitato अ in इ; v. हिंस्र) leo.

सिंहस्कन्ध (BAH. e praec. et स्कन्ध humerus) leonis instar humeros habens. H.2.19.

सिंहाय (Denom. a सिंह, v. gr. 585.) leoni similem esse vel fieri. HIT. 106.2.: श्वा ... सिंहायते.

सिकता *f.* arena, sabulum, glareas. UR. 54.3. infr. SAK. 45.12.

सिक्ता v. सिच्.

सिच् 6. P. A. सिञ्चामि, सिञ्चे (gr. 335.) humectare, irrigare, perfundere. MAH. 1.5422.: मूर्धानम् अश्रुभिः सिषिचे; 8153.: जलम् आदाय सिषिचुः पावकम्; N.

25.7.: सिक्ताः ... राजमार्गाः. Effundere, emittere. MAN. 2.181.: स्वप्ने सिञ्चन् ... शुक्रम्. Infundere, inspergere, immittere, c. loc. MAN. 11.170.: रेतः सिक्ताच स्वयो-

निषु, schol. सोदर्यभगिनीषु. (Cambro-brit. siciaw humectare; germ. vet. SIIH colare (sihu, seih, sihumés), seich urina, seihjan mingere; nostrum seihen, seichen.)

c. अभि i. q. simpl. R. Schl. I.38.14.: समन्ततस् तु तां

देवीम् अभ्यषिञ्चत पावकः (v. gr. min. 80. annot. 1).
Praesertim augurationis causâ alqm conspergere. SA. 7.
11.: ततो ऽभिषिषिचुः ... द्युमत्सेनम् पुरोहिताः. Cum
2. acc. R. Schl. I. 1.79.: अभ्यषिञ्चत् स लङ्कायां राक्ष-
सेन्द्रं विभीषणम् ; I. 38.30.: सुरसेनागणपतिम् अभ्य-
षिञ्चन् महाद्युतिम्. C. loc. rei. MAH. 1.5178.: अभि-
षेच्यति मां राज्ञे; 3. 14424.: सैनापत्ये ऽभिषिञ्च माम्.
C. instr. rei. MAH. 1.1470.: पतत्रीणाञ्च गरुडम् इन्द्र-
त्वेना भ्यषिञ्चयत्. — ATM. c. sgnf. Pass. MAH. 3.
14423.: अभिषिञ्चस्व देवानां सैनापत्ये; 14414.: भव-
स्वेन्द्रः ... अभिषिञ्चस्वच. — Caus. facere ut quis in-
augurationis causâ conspergatur. R. Schl. II. 9. 2. —
Etiam i. q. primit. SA. 7. 11. b. c. loc. rei.: पुत्रञ्चा 'स्य
... यौवराज्ये ऽभ्यषेचयन् (पुरोहिताः).

- c. अव conspergere. SU. 4. 19.: रुधिरैणा 'वसित्ताङ्गि.
c. आ Caus. infundi jubere. MAN. 8. 272.: तप्तम् आसेच-
यत् तैलं वक्त्रे.
c. नि i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 7. RAGH. 3. 26.
c. प्र profundere, effundere. MAH. 3. 14767.: कथन् नु भि-
द्येत नच स्रवेत नच प्रसिच्येद् इति रक्षितव्यम् (Pass.
c. term. PAR.)
c. सम conspergere. R. Schl. I. 5. 8.

सिद्ध 1. P. (अनादरे) parvi aestimare. Cf. शिद्ध, सुद्ध.
सित 1) (a r. सि) ligatus, v. सि. 2) (a r. सो) finitus. 3) (in-
certae orig.) albus.

सिद्ध v. सिद्ध.

सिद्धि f. (r. सिद्ध s. ति) successus. BH. 2. 48. 4. 22.

1. सिद्ध 4. P. perfici, succedere, procedere, feliciter evenire.
HIT. 6. 13.: यत्रे कृते यदि न सिध्यति को ऽत्र
दोषः; 6. 16.: पुरुषकारेण विना दैवन् न सिध्यति.
Felicem fieri. MAH. 3. 29.: असतां दर्शनात् ... प्रहीय-
न्ते सिध्यन्ति नच मानवाः. De sagittis, icere. SAK.
32. 7.: उत्कर्षः स धन्विनां यद् इषवः सियन्ति ल-
क्ष्ये चले. Cf. साध्. — सिद्ध 1) paratus. N. 23. 22.: नल-
सिद्धस्य मांसस्य. 2) perfectus, beatus, sanctus. SU. 2.
17.: तपःसिद्धाः; BH. 10. 26. 3) Subst. m. nomen Genio-
rum ordinis. IN. 1. 35. 2. 10. 31. 5. 13.

c. प्र i. q. simpl. BH. 3. 55. C. abl. provenire, oriri ex ali-
quâ re. MAN. 12. 97.: वेदात् प्रसिध्यति (cf. sl. 98.: वे-
दात् प्रसूयन्ते). — प्रसिद्ध perfectus. HIT. 96. 12.
c. सं perfici, felicem, beatum fieri. MAN. 2. 87.: जप्येनै 'व
तु संसिध्येद् ब्राह्मणः (schol. सिद्धिं लभते); MAH. 3.
12025.: — ATM. A. 4. 34.: संसिध्यस्व महाबाहो.

2. सिद्ध 1. P. ut videtur, primitive ire, abire, inde c. sensu
Caus. (v. 3. सिद्ध et cf. साध् Caus.) arcere. RIGV. 17.
12.: अग्नी रक्षांसि सेधति; 34. 11.: सेधतं द्वेषः «cohi-
bete osores»; 32. 13.

c. अप id. RIGV. 35. 10. Etiam ATM. DR. 5. 5.: नागम्
प्रभिन्नम् ... दण्डो 'व यूथाद् अपसेधसे.

c. नि arcere. RAGH. 2. 4. Retinere, i. e. ab abeundo ar-
cere. RAGH. 5. 18.: प्रतियातुकामम् ... निषिध्य.

c. प्रति arcere. SA. 4. 21.: गमनेच कृतोत्साहाम् प्रतिषे-
धुन् न मा 'र्हसि; MAN. 2. 206. Prohibere, vetare. RAM.
ed. Ser. II. 60. 59.: प्रतिषिध्य प्रबोधकानिस्वनम्.
Caus. arcere. R. Schl. II. 96. 42.: तद् काकम् प्रत्यषे-
धयत्; MAH. 1. 1594.: शपन्तोम् प्रत्यषेधयत्.

3. सिद्ध 1. P. (गत्याम्) ire.

c. परि परिसिद्ध, servato primitivo स, circumire. BHATT.
9. 88.: द्विषो ब्रह्म परसेधतः.

सिन्धु m. 1) Indus flumen. 2) Plur. regio ad Indum. DR.
1. 6. N. 19. 14.

सिम्, सिम् 1. P. (दोषो हिंसे) splendere; laedere,
occidere. Cf. शुभ, शुम्भ, सुभ, सुम्भ, सृम्, सृम्भ,
सिम्, सिम्भ.

सिल् 6. P. i. q. शिल्.

सिव् 4. P. सीव्यामि (gr. 331^a.) suere. Part. pass. स्यूत.
RIGV. 31. 15.: वर्मे 'व स्यूतम्. (Goth. siuja suo, siu-
jith suit Marc. 2. 21.; germ. vet. siwu suo, sarcio, consuo,
praet. siwita et sūta; siut sutura, sutari sutor, saum lim-
bus, ora, sarcina, sagma, swila subula; slav. s'iv' suo,
lith. suwū suo, infin. sū-ti; sulē sutura; lat. suo; gr. κασ-
σύω.)

1. सीक् 1. A. i. q. 1. शीक्.

2. सीक् 1. et 10. P. i. q. 2. शीक्.

सीद् v. सद्.

सीधु vel शीधु m. n. vini adusti species (Wils.: rum distilled from molasses). IN. 5. 13.

सीमन् m. (r. सि productâ vocali, s. मन्) finis, terminus, limes. AM.

सीमन्त m. (ut videtur, forma anom. a praec. s. त) capillorum separatio. Wils.: «a separation of the hair on each side, so as to leave a distinct line on the top of the head». Vid. sq.

सीमन्तिनी f. (a praec. s. इन् in fem.) femina. DR. 4. 3.

1. सु 1. et 2. P. सवामि, सौमि. Parere, partum edere. MAH. 1. 4765.: कुन्ती सुपाव प्रवरं सुतम्. — सुत m. filius. BR. 2. 18.; Du. et Plur. liberi utriusque sexûs. BR. 2. 89. सुता filia. BR. 2. 11. 18. b. (Vid. सू, et cf. gr. υῖός; de goth. sunus, lith. sunûs, slav. syn v. सुनु a r. सू.)

c. प्र. i. q. simpl. MAH. 1. 6077.: सद्यो हि गर्भान् राक्षस्यो लभन्ते प्रसवन्तिच; MAN. 4. 44.: न पश्येत् प्रसवन्तीम्.

2. सु 1. P. A. (गतौ) ire, se movere. Cf. सु.

3. सु 5. P. A. ut videtur, primitive effundere, libare, in universon, inde effundere, exprimere succum, exprimere succum plantae, praesertim asclepiadis acidae. MAH. 1. 4695.: सुपावच ब्रह्मन् सोमान्; RIGV. 109. 4.: सोमम् ... सुनोति; 28. 6.: इन्द्राय पतवे सुनु सोमम् उलूखल «Indrae ad bibendum para libamen (asclepiadem acidam effunde)». Mortarium. 28. 8.: मधुमत् सुतम् (*) «dulce libamen parate (dulce libate)»; 84. 1.: असावि सोम इन्द्र ते. (Cf. सु, सु; fortasse gr. ὕω, nisi hoc pertinet ad उन्दू, q. v.)

c. अभि id. R. Schl. I. 13. 5.: अभिषुत्य «succo asclepiadis acidae extrito» (vid. annot. ad interpret.). Succum exprimere in universon. MAN. 5. 10.: यानिचै 'वा 'भिषूयन्ते पुष्पमूलफलैः शुभैः 2) aspergere. BHATT. 9. 90.: अभिषोष्यन् रतौ रचांसि.

4. सु Praef. adj. et adv. 1) bonus, e. c. सुचित्त BAH. bonam mentem habens. IN. 5. 4., सुपराक्रम BAH. bonam fortitudinem habens. II. 4. 14., सुपुत्र bonum filium habens, filio fortunatus. IN. 5. 55. 2) pulcher, e. c. सुमध्यम BAH. pulchrum medium corpus habens. H. 3. 7. 3) valde, e. c. सुमहत् permagnus. BR. 1. 10. 4) facile. SU. 4. 24.: सुदृष्ट. (Hib. so «in compound words signifies goodness, fitness, aptness or easy», e. c. soailce «a good fashion, good manners». Primitiva forma su servata est in suridh «easy» = सुकृत; fortasse subha «pleasure, delight, compleat enjoyment» cohaeret cum भाज्, भाग felicitas praef. सु. Cambro-brit. hu, hy, he, armor. he, vid. Pictet p. 93. 94.; gr. εὖ.)

सुकुमार Adj. (f. ई, KARMA. e सु et कुमार puer) 1) juvenis. 2) tener. H. 1. 15. 33. 2. 25. 3. 14. N. 3. 13.

सुकृत n. (KARMA. e सु et कृत factum) bonum factum. BH. 5. 15.

सुकृतिन् (a praec. s. इन्) bonis factis praeditus, qui bona facta egit, probus, sanctus. IN. 1. 18. HIT. 25. 7.

सुख (BAH. e सु bonus et ख aër, cf. दुःख) 1) Adj. laetus, jucundus. N. 7. 19. 21. 10. 2) Subst. n. gaudium, voluptas. DR. 4. 21. — Acc. सुखम् Adv. 1) laete, jucunde. N. 17. 18. IN. 1. 24. 2) libenter. IN. 4. 18. 3) facile. BH. 5. 3. (Hib. sogh «prosperity, ease, pleasure» etc.)

सुख्य (Denom. a praec.) laetificare, delectare, exhilarare. UR. 51. 3.

सुखिन् (a सुख gaudium s. इन्) laetus. IN. 3. 5.

सुगन्ध m. (KARMA. e सु et गन्ध odor) suavis odor.

सुगन्धिन् (a praec. s. इन्) suavi odore praeditus, suave olens. A. 4. 51.

सुजनत्व m. (a सुजन bonus homo s. त्व) benignitas. SAK. 56. 2.

सुदृद् 10. P. i. q. सिद्.

सुत v. सु.

सुतसोम m. nom. propr.

सुता v. सु.

(*) Imperat. du. praet. multf. (v. gramm. min. ed. 2. 374^b.)

सुतिन् (a सुत s. इन्) filio, vel filiis, vel liberis praeditus. HIT. 4.20.

सुदृष्ट (KARM. e सु facile et दृष्ट visus, conspectus, aspectus) facile aspectu. सुदृष्टं कर्तुम् facile vel sine ullo impedimento intueri alq. SU. 4.24.: तेजसाच सुदृष्टां त्वां न करिष्यति कश्चन; R. Schl. I.17.23.: सुदृष्टाङ् कुरुत शान्ताम्.

सुधा f. (e सु et धा a r. धे bibere) nectar. UR. 39.4.

सुधी (bonum intellectum habens, BAH. e सु et धी) intellectu praeditus, sapiens. HIT. 5.6.71.3.

सुन्दर (fem. आ et ई) pulcher. N. 1.14.

सुपर्ण m. (BAH. e सु et पर्ण quod hac in compos. plumam significare videtur) i. q. गरुड.

सुप्त v. स्वप्.

सुम्, सुम्भ् 1. P. i. q. सिम्, सिम्भ्.

सुभग (BAH. e सु et भग felicitas) 1) felix, pulcher, praeclarus, praesertim de feminis, in Vocat. IN. 5.37. DR. 2.12. 2) jucundus. SAK. 2.14.45.6.

सुभाषित (bonum vel pulchrum sermonem habens e सु et भाषित n. dictum, sermo) eloquens, facundus. N. 8.4.

सुभ्रु Adj. (e सु et भ्रु pro भ्रू supercilium) pulchra supercilia habens. SU. 4.12.

सुमनस् m. f. n. (Femin. nonnisi in Plurali usurpatur, BAH. e सु et मनस् mens) flos. SA. 1.26.

सुयोधन m. (e सु et योधन a r. युध् pugnare s. अन्न) cognomen Duryódhani. H. 4.58.

सुर 6. P. (ऐश्वर्यदीप्तयोः क. भैश्ययोः र.; correptum esse videtur e स्वर, vid. स्वर coelum) 1) splendere. 2) dominari. (Vid. स्वर et cf. hib. solas «light, a lamp».)

सुर m. (r. सुर splendere s. अ, sicut देव a दिव् splendere) deus. H. 4.27.

सुरकार्मुक n. (e सुर et कार्मुक arcus) arcus coelestis.

सुरगर्भ Adj. (e सुरगर्भ - सुर deus et गर्भ proles, natus - et आभा similitudo) diis natorum similitudinem habens. H. 4.27.

सुरभि (ut videtur, e सु et रभि a r. रभ् quod primitive capere significare videtur) 1) Adj. bene odoratus. 2) Subst. f. nomen vaccae fabulosae, vaccae ubertatis, quae boum generis mater primitiva esse dicitur.

सुरवीथी f. (e सुर et वीथी via) deorum via. IN. 2.12.

सुरा f. potus fervidus, potus inebrians in universum. SU. 4.14.

सुवर्चस (BAH. e सु et वर्चस - r. वर्च s. अस् - i. q. वर्चस्) pulchrum splendorem habens. SA. 5.38.

सुवर्ण n. (pulchrum colorem habens e सु et वर्ण color) aurum. N. 7.9.

सुवीर m. (e सु et वीर heros) nomen populi. DR. 8.9.

सुद्ध Adv. (e सु et द्यु, quod simplex non occurrit, a r. द्यु, mutato द्यु in द्, v. gr. 80., suff. उ, vel debilitato अ in उ) recte, juste. UR. 64.6. HIT. 73.21.

सुहृ 4. P. (तृप्तौ शतौ) gaudere, posse. Cf. सह.

सुहृद् m. (bonum cor habens BAH. e सु et हृद् cor) amicus. IN. 4.11. BR. 2.26.

1. सू 2. A. et 4. A. सुवे, सूये; part. pass. सूत et सून्. 1) parere, partum edere, c. ablat. patris. MAN. 10.39.:

निषादस्त्री तु चण्डालात् पुत्रम् ... सूते; RAGH. 3.13.: असूत पुत्रम्; MAH. 1.2599.: असूयत ... अश्विनाव उ-भौ; H. 1.34.: इन्द्राच्च वाताच्च सुषुवे या सुतान् इ-मान्. 2) Cl. 2. A. gignere, generare, de patre. MAN. 10.34.: निषादो मार्गं सूते; 10.32. (Vid. 1. सु et सूनु.)

c. प्र 1) parere, partum edere. MAH. 3.13057.: कन्या प्र-सूयते. — प्रसूता quae peperit. HIT. 72.14.: सा तत्रै-व प्रसूता. — Pass. nasci, c. abl. patris. MAN. 10.36.:

कारावरो निषादात् ... प्रसूयते (quod etiam ad सु ferri posset). 2) procreare, gignere, de patre, c. loc. matris. MAN. 10.30.: शूद्रो ब्राह्मण्यां वाच्यञ् जन्तुम् प्रसूयते. — Absolut. MAH. 1.2502.: अस्याम् एव प्रसू-यध्वम्; BH. 3.10.: प्रसविष्यध्वम् (vid. gr. min. ed. 2. §. 440^b). — प्रसूत qui genuit. MAN. 3.19. — Pass.

procreari, gigni. MAH. 3.12500.: तिर्यग्योनौ प्रसूयते. — प्रसूत procreatus, progenitus. NAL. 20.37.: मत्प्र-सूतम् भयम्; A. 3.36.: मत्प्रसूतेन तेजसा.

- c. प्र praef. सम् procreare, gignere. MAN. 10. 33. — Pass. nasci. MAH. 3. 12978.: तदा हम् सम्प्रसूयामि गृहेषु शुभकर्मणाम् (c. term. PAR. v. gr. 493.).
2. सू 6. P. In dial. Véd. incitare, excitare (? vid. Westerg. et r. सूद्). RIGV. V. 40. 1. 66. 4.: यद् अद्य देवः सुवाति. — Vid. सूद्.
3. सू f. (r. 1. सू) parens, partum edens, in fin. comp. R. Schl. II. 51. 15.: वीरसू.
- सूकर m. (e सू quod a sono dictum esse videtur, et कार faciens, v. चीत्कार, चुक्कार) sus. (Cf. anglo-sax. suga porca, germ. vet. sú id., nostrum Sau, lat. sus, gr. σῦς, ūs.)
- सूक्ष्म subtilis, tenuis, parvus, minutus. H. 3. 14. SU. 3. 16.
- सूक्ष्मत्व n. (a praec. s. त्व) subtilitas. BH. 13. 15.
- सूच् 10. P. (fortasse e वृच् correpto in उच्, praef. सु) pro-
dere, patefacere, indicare. RAGH. 17. 50.: मन्त्रः ...
गुप्तद्वारो न सूच्यते (schol. प्रकाश्यते); UR. 6. 32.: म-
न्दारकुसुमदाम्ना गुरुः अस्याः सूच्यते हृदयकम्पः
(cf. 6. 8.); H. 1. 3.: विज्ञाय निशि पन्थानम् नक्षत्रग-
णसूचितम्; N. 5. 26. 17. 9.: सूचित.
- c. अभि i. q. simpl. N. 23. 18.: कर्म चेष्टाभिसूचितम् (sic
nunc separaverim, ita ut significet negotium, i. e. rem, ac-
tionibus patefactum; cf. 18. a.: पुण्यश्लोकस्य चेष्टि-
तम्.)
- c. सम् id. HIT. 124. 72.
- सूचक (r. सूच् s. अक) patefaciens, palam faciens. UR. 2.
infr.
- सूचि f. (correptum e सूचो q. v.) acus.
- सूचो f. (fem. रूच सूच a सिव् correpto in सू, suff. उपद्.
च) acus.
- सूचीभेद्य (e praec. et भेद्य) 1) acu perforandus. 2) densus,
spissus, de tenebris. HIT. 98. 22.: सूचीभेद्ये तमसि.
- सूत m. auriga. N. 9. 23.
- सूतत्व n. (a praec. s. त्व) aurigatio. N. 22. 12.
- सूद् 1. A. et 10. vel Caus. P. (ut mihi videtur, e सादय,
Caus. r. सद्, debilitato आ in ऊ, ita ut proprie sig-
nificet facere ut quis eat, inde in dial. Véd. incitare, ex-

- citare, et facere ut qu. sidat, pereat, inde occidere) occi-
dere, necare. MAH. 3. 11505.: सूदयिष्यामि रक्तसम्; 1.
2833.: सूदयन् विविधान् मृगान्. In dial. Véd. inci-
tare, excitare. RIGV. 71. 8. 73. 8.; v. Westerg. s. r. सू.
(Lett. saudét delere, evertere, vid. Pott 1. 249.)
- c. अभि Caus. vel cl. 10. occidere. R. Schl. I. 27. 19.
- c. नि निसूदयामि (servato primitivo सू) id. MAH. 1.
1339.
- c. नि praef. वि विनिसूदयामि id. MAH. 3. 8814.
- c. नि praef. सम् सन्निसूदयामि id. MAH. 3. 8742.
- सूद् m. coquus. MAH. 3. 1007.
- सूदन m. (r. सूद् s. अन) occisor in fine compos. SU. 3. 28.
N. 12. 126.
- सूना f. instrumentum necandi. MAN. 3. 68.
- सून (r. 1. सू s. नु) 1) m. filius. UR. 91. 4. 2) f. filia. HEM.
(Goth. sunus filius; germ. vet. sunu, germ. med. sun,
nostrum Sohn; lith. sunù-s, slav. syn.)
- सूत्र n. (r. सिव् correpto इव् in ऊ, s. त्र) filum.
- सूत्रधार m. (e praec. et धार) 1) faber tignarius. HIT. 49.
12. 2) princeps histrionum. UR. 1. 6.
- सूनृत (ut videtur, e सु productâ vocali et नृत a r. नृत् s.
अ) comis, blandus. HIT. 19. 8. SAK. 16. 15.: वाक् सू-
नृता.
- सूर 4. A. i. q. 1. शूर.
- सूर m. (ut videtur, a स्वर primitivâ formâ radicis सुर
splendere, correpto व in ऊ, suff. अ) sol. (Fortasse
goth. sunna m. sol, Them. sunnan, per assimil. e surnan,
sunnó(n) f. e surnó(n), germ. vet. sunno(n) m., sunna(n)
f.; fortasse lith. saulė f. per metath. e swalė, de graec.
ἥλιος et goth. sauil vid. सूर्य, de lat. sol vid. स्वर.)
- सूर्न् 1. P. (अनादरे) vilipendere, despiciere.
- सूर्द्य 1. P. (ईर्ष्यार्थे क. ईर्ष्ये r.) invidere.
- सूर्य m. (correptum esse videtur e स्वर्य vel स्वार्थ, a स्वर
coelum, nisi a primitivâ formâ radicis सुर splendere, vel
a सुर producto उ, suff. य) sol. IN. 1. 32. (Gr. ἥλιος niti
videtur formâ स्वार्थ, mutato र् in λ, et ejecto F, sicut

ḡōv's = स्वाडु q. v.; εἰλῆ per metath. e εἰλῆ; fortasse goth. *sauil* sol, Them. *sauila*, per metath. e *svalia*. Vid.

सूर, स्वर.)

सूष् 1. P. (प्रस्रवे, ut videtur, ex 1. सू adjecto ष्) generare. Cf. शूष्.

1. सू 1. P. ire, incedere, progredi. MAH. 1. 1696.: स राज्ञा मृगायां यातः ... ससार. C. acc. adire, aggredi. N. 17.

35.: दमयन्तीम् अथो सूवा. Fluere. RIGV. 32. 12.: अवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् «emittebas ad dimanandum septem fluvios»; RIGV. V. 101. 4.: त्रेधा ससुर आपः. (Vid. सल, सलिल, सरित्, सरस् et cf. ऋ, सु, सृष्, gr. ἄρ-μα, sicut lat. *currus* a *currendo*, v. चर.)

c. अनु sequi. MAH. 3. 11556.: पन्यानम् ... अनुससुः. Caus. sequi, persequi. MAH. 1. 4309.: दस्यवः ... अनुसार्यमाणा बल्लभो रक्षिभिः.

c. अप् abire. HIT. 18. 18.: दूरम् अपसर. Caus. facere ut quis abeat, amovere. MAN. 7. 149.

c. अभि adire, advenire, accedere. N. 11. 26. SA. 5. 62. DR. 6. 10. Caus. id. MR. 130. 5.: भवन्तम् अभिसारयितुम् आगता; MAH. 1. 1221.

c. उत् Caus. facere ut quis proveniat, exeat. MAH. 3. 14872.: उत्सारयत तान्.

c. उत् praef. प्र Caus. concedere, dare. HIT. 74. 21.: प्रोत्सारितार्थसनः.

c. उप adire, aggredi, accedere. MAH. 2. 2596. Coire cum viro. MAH. 3. 8587.: इच्छामि वां सग्विनम् ... उपसर्तुम्.

c. निस् egredi, provenire. N. 20. 30. SU. 3. 25. 26. Caus. facere ut quis exeat. MAH. 3. 12995. Expellere, abigere. HIT. 65. 49. 83. 7.

c. निस् praef. वि egredi. IN. 1. 26. N. 20. 31.

c. परि circumire, circumfluere. MAH. 3. 10983.: आपः परिससुः.

c. प्र procedere, prodire. R. Schl. II. 59. 10. BH. 15. 4. — प्रसृत modestus. R. Schl. I. 12. 2. — Caus. protendere, extendere. HIT. 10. 18.: हस्तम् प्रसार्य; 85. 7.: पत्नौ प्रसार्य. — पणयानि प्रसारयितुम् res venales exponere.

R. Schl. II. 48. 3.: वणिजो न प्रसारयन् नचा शोभन्त पणयानि; MAN. 5. 129.

c. प्र praef. वि dimanare, diffundi. RAGH. 16. 3.: तेषाम् ... भिन्नो ऽष्टधा विप्रससार वंशः (schol. विस्तृतः).

c. वि Caus. protendere. R. Schl. I. 42. 6.

c. सम् ire, adire. MAN. 12. 70. — Caus. facere ut quis eat, movere. MAN. 12. 124.

2. सू 3. P. सिसर्भि i. q. 1. सू.

सृज् 6. P. interdum A. 1) dimittere, emittre, effundere. R.

Schl. I. 44. 38.: गङ्गाम् ... श्रोत्राभ्याम् असृजत्; RIGV.

38. 8.: वृष्टिर् असर्जि. Cum vocibus, quae missilia significant, mittere, emittre, conijcere, jaculari. MAH. 3.

16461.: असृजत् सायकान्; RAGH. 11. 44. (vid. मुच्). 2) deponere, ponere, imponere (e manibus emittre).

N. 5. 28.: स्कन्धदेशे ऽसृजत् तस्य स्रजम्. 3) creare, producere, e se emittre. MAN. 1. 25.: सृष्टिं ससर्जचि वे

'मां सष्टम् इच्छन् इमाः प्रजाः; SU. 3. 11.: सृज्यताम् प्रार्थनीये 'का प्रमुदा; 14.: ताम् ... असृजत्; MAH. 1.

4165.: सृजेथास् त्रीन् लोकान् अन्यान्; BH. 4. 7. 4) gignere, generare. R. Schl. I. 16. 6.: किन्नरीणाञ्च गात्रेषु

... सृजध्वं हरिद्वपेण पुत्रान्; 16. 9.: सुतान् वीरान् ससृजः. (Cf. वृज्. Huc traxerim lat. *rigo*, goth. *rig-n*

pluvia, nisi pertinent ad वृष्; v. praef. अभि, अक्, आ.)

c. अति 1) relinquere, reliquum facere. MAH. 4. 331.: भीमसेनो ऽपि मांसानि ... अतिसृष्टानि मत्स्येन (nom. pr.) विक्रीणीते युधिष्ठिरे. 2) dare. R. Schl. II. 18. 23.:

अतिसृज्य ददानो 'ति वरम् मम (vid. sl. 22. et cf. त्याग actio dandi a त्यज् relinquere; v. etiam praef. अभि.

c. अप् praef. वि demittere, dejicere, abjicere. MAH. 3. 16104.: वासः ... वानराणां यत् सीता ह्रियमाणा व्यपासृजत् (cf. sl. 16053.).

c. अभि 1) effundere. RIGV. 19. 9. 2) dare. R. Schl. I. 9. 63.: तेना 'भिसृष्टा ब्रह्मर्षे ग्रामा च्छ एते.

c. अक् 1) dimittere, emittre, effundere. RIGV. 32. 12.: अवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् (v. सू). 2) projicere.

M. 23. 3) ponere, imponere. MAH. 1. 1973. 4) remittere, condonare. N. 26. 23.: प्राणान् अवसृजामि ते. 5) solvere, liberare. RIGV. 24. 13.: अत्रै नं राजा वरुणः स-
सृज्याद् बद्धम् (Potent. praet. mltf. 7. nisi pertinet ad
cl. 3. sicut praes. उपससृज्महे.)

c. अव praef. वि 1) jacere, conjicere, jaculari. MAH. 3.
14253.: तस्य शैलशिखरद् केशो क्रुद्धो व्यवासृजत्.
2) deponere. MAH. 3. 10438.

c. अव praef. सम् jacere, conjicere, jaculari. MAH. 3.
1586.: शरवर्षद् किराते समवासृजत्; 1. 6749.

c. आ affundere, infundere. RIGV. 9. 2. 28. 9.

c. आ praef. सम् 1) ponere, imponere. MAH. 1. 1703.

2) tradere. MAN. 9. 323.: पुत्रे राज्यं समासृज्य.

c. उत् dimittere, emittere, effundere. N. 1. 22.: हंसम्
उत्ससृज; BH. 9. 19.: वर्षन् निगृह्णाम्य उत्सृजामिच;
N. 23. 27.: वाष्पम् उत्सृष्टवान् अहम्. — शरान्.
BHATT. 14. 14. त्रोर. R. Schl. I. 64. 3.: क्रोधम् उत्सृ-
जते क्रूरम् मयि. 2) exuere. N. 9. 5.: उत्सृज्य सर्वागा-
त्रेभ्यो भूषणानि. 3) projicere. BR. 9. 19.: उत्सृष्टम्
आमिषम् भूमौ. 4) relinquere, deserere. N. 10. 28.: सु-
प्तम् उत्सृज्य ताम् भार्याम्. Renuntiare alicui. BR. 1.:
ताम् अहम् बालाद् कथम् उत्सृष्टम् उत्सहे । आ-
त्मानम् अपिचो त्सृज्य तस्यामि परलोकगः; MAN.
8. 170.

c. उत् praef. सम् id. R. Schl. II. 44. 21. MAH. 3. 8578.
8750. 1. 4162.

c. उप 1) emittere, effundere. त्रोर. RIGV. 81. 8.: उप
कामान् (v. gr. min. ed. 2. §. 145. annot.) ससृज्महे «ad
te applicamus desideria nostra». 2) aggredi, invadere,
incursare. MAH. 3. 8461.: श्वापदैर् उपसृष्टानि दुर्गाणि;
MAN. 4. 61. — आदित्य उपसृष्टः sol deficiens, i. e.
quem Râhus invasit, voravit (v. राज्). MAN. 4. 37.

c. नि dimittere. MAH. 1. 7543.; manu mittere. MAN. 8.
414.

c. नि praef. सम् tradere. MAH. 1. 7134.

c. वि 1) dimittere, emittere. IN. 5. 1. 30. emittere, de sa-
gittis. DR. 5. 17. Effundere, शोणितम् sanguinem. A.

7. 27. Deponere, abjicere, e. c. देहम् corpus, i. e. mori.
GHAT. 18. (cf. SA. 2. 23.). Tradere. RAGH. 8. 70. Dare.
R. Schl. II. 36. 8. Creare, ex se emittere. BH. 9. 7. —
Caus. dimittere. SU. 3. 32. N. 13. 3. Deponere, relinque-
re. N. 13. 60. Emittere, de sagittis. A. 10. 53.

c. सम् conjungere. RIGV. 118. 8.: सं वत्सेना सृजता
मातरम् पुनः «cum vitulo conjunxistis matrem iterum»;
23. 23. Pass. conjungi, misceri, se conjungere, se immis-
cere, congregi. RAGH. 5. 69.: संसृज्यते सरसिर्गैर् अरु-
णांशुभिर्नैः ... विभातवायुः; 13. 73.: सौमित्रिणा तद्
अनु संसृजे. 2) creare. MAN. 1. 56.

सृति f. (r. सृ s. ति) itio, iter, via. BH. 8. 27.

सृप् 1. P. ire, gradi. R. Schl. II. 59. 10.: नच सर्पति स-
त्वानि व्याला न प्रसर्तिय; HIT. 30. 3.: सत्रासम्
मन्दम् मन्दं सर्पन् (मूपिकः). (Vid. सर्प et cf. lat.
serpo, repo, gr. ἔρπω, ῥέπω. Huc etiam traxerim germ.
vet. SLIF labi (slifu, sleif, slifumés) per metath. e SILF
= सर्प, debilitato a in i, nostrum schleife, anglo-sax.
SLIP, servatâ tenui (v. gr. comp. 89.). Fortasse germ.
vet. SLICH repere, slichu, sleih, slichumés, mutatâ labiali
in gutt.; lith. slenkiu repo, praet. slinkau, fut. slink-su;
řeploju «ich krieche auf Händen und Füßen»; hib. slea-
gaim «I sneak, drawl».)

c. अप abire. MAH. 3. 14112.: अपासर्पच्च कृणैर् भीतः
Aufugere. R. Schl. II. 29. 4.: सर्वे ते तव राघव रूपन्
दृष्ट्वा पसर्पयुः.

c. अप praef. वि id. MAH. 4. 1899.

c. उत् se extendere. N. 23. 9.

c. उत् praef. सम् ascendere. RAGH. 6. 8.

c. उप adire, aggredi. BR. 3. 22.: प्रहसन् इव सर्वांस
तान् एकैकम् उपसर्पति. Etiam ATM. R. Schl. II. 96.
9.: शिलान् ताम् उपसर्पत (omisso augmento).

c. उप praef. सम् id. MAH. 1. 6450.

c. वि P. A. 1) discedere, digredi, dispergi. N. 1. 25.: हंसा
विससृपुः सर्वतः प्रमदावने; MAH. 1. 8286. 2) vagari,
volare, fluere. HIT. 10. 1.: कपोतराजः सपरिवारो वि-
यति विसर्पन्; MAH. 3. 14997.: ऊर्ध्वम् आक्रममाणाः

... विसर्पमाणाः (गन्धर्वाः); R. Schl. I. 44.17.: व्यसर्पत
जलम्.

सृम् 1. P. (हिंसे) ferire, laedere, occidere. Cf. सिम्, सिम्म्.

सृष्ट v. सृज्.

सृष्टि f. (r. सृज् s. ति) creatio. HIT. 72.18.

सृ 9. P. सृणामि. Ferire, laedere, occidere. Cf. स्वृ, धृ.

सेक् 1. A. ire, se movere. Cf. स्वेक्.

सेक m. (r. सिच् s. अ) rigatio. HIT. 70.20.

सेतु m. (r. सि s. तु) pons.

सेना f. (ut videtur, a r. सि ligare s. न in fem.) exercitus.

सेनानी m. (e praec. et नी ducens, dux, v. gr. 173.) exerci-
tus dux. BH. 10.24.

सेल् 1. P. ire, se movere. Vid. शेल् et cf. सल्.

c. अति Caus. facere ut quis ultra modum se moveat, mag-
nis itineribus defatigare. HIT. 96.19.: शत्रून् निगोषुर्
अतिपेलयेत्.

सेव् 1. A. interdum P. 1) adire, frequentare, celebrare lo-
cum. IN. 2.1.: पुरीं रम्यां सिद्धचारणसेविताम्; 2.: व-
नम् पुण्यम् अप्सरेगणसेवितम्; N. 12.2.: वनम् ...
नानापक्षिगणाकीर्णम् म्लेकतस्करसेवितम्; MAN. 4.
131.: सन्ध्ययोश्चो भयोश्चै 'व न सेवेत चतुष्पथम्.
Adire virum, feminam, i. e. coire, concumbere (cf. गम्
praef. उप). MAN. 8.365.368. HIT. 87.1. — सुखं से-
वितुम्, दुःखं से° gaudium, dolorem percipere. HIT.
36.86. (v. इ, गम्). 2) facere, efficere, agere, commit-
tere, exsequi, exercere, colere, (v. चर्). MAN. 9.227.:
द्यूतं न सेवेत; 12. 21.: अर्धर्मं सेवते; MAH. 1.8052.:
धर्मकामार्थान् सिषेव. 3) honorare, venerari. MAN. 7.
38.: वृद्धांश्च नित्यं सेवेत ... वृद्धसेवी हि सततं रक्षो-
भिर अपि पूज्यते. 4) ministrare, servire. RAGH. 2.13.:
तम् आतपक्तात्तम् ... पवनः सिषेवे. C. acc. pers. et
instr. rei ministrare, suppeditare alicui aliquid; instrue-
re aliquem aliquā re. RAGH. 11.11.: तौ ... वायवः सुर-
भिपुष्परेणुभिश्च काययाच जलदाः सिषेविरे. Pass. R.
Schl. II. 100. 33.: मलेन तस्या 'ङ्गम् इदङ् कथम्

आर्यस्य सेव्यते. (Gr. σέβωμαι. Fortasse goth. *sai-
ala* anima, germ. vet. *sēla*, a movendo, spirando dictum,
sicut lat. *animus*, *anima* a r. अन्, et πνεύμα a πνέω.)

c. आ i. q. simpl. MAH. 3.16564.: यदि ह्य् अकामाम् आ-
सेवेत् स्त्रियम् अन्याम्; MR. 70.13.: मया द्यूतम् आ-
सेवितम्.

c. आ praef. सम् id. MAN. 11.174.: मैथुनं समासेव्य पुं-
सि योषिति वा द्विजः.

c. उप i. q. simpl. MAN. 4.133.: वैरिणान् नो 'पसेवेत स-
हायश्चै 'व वैरिणः (adeat, appropinquet). MAH. 3.15385.
2.159.390. R. Schl. II. 100.33.

c. उत praef. अभि id. MAH. 3.13432.

c. नि (निषेव् gr. 80.) id. HIT. 44.1.: यो ध्रुवाणि परि-
त्यज्य अध्रुवाणि निषेवते; BR. 1.16. N. 13.3. SA. 6.
38.

सेवक m. (r. सेव् s. अक) minister, famulus, servus. HIT.
41.22.48.14.

सेवा f. (r. सेव् s. आ) 1) cultus, veneratio. BH. 4.34.6.20.
2) servitus, servitium. HIT. 31.19.

सेविव n. (a सेविन् s. व) 1) cultus, veneratio. 2) inhabi-
tatio, commoratio. BH. 13.10.

सेविन् (r. सेव् s. इन्) 1) venerans. DR. 7.12. 2) inha-
bitans, v. सेविव.

सै 1. P. (क्षये) perire.

सैह (f. ई, a सिंह s. अ) leoninus. HIT. 36.16.

सैनापत्य n. (a सेनापति exercitūs dux suff. य) imperium.
UR. 94.5.

सैनिक m. (a सेना exercitus s. इक) bellator, miles. SU. 2.
9.14. DR. 8.36.

सैन्धव m. (a सिन्धु nom. regionis s. अ) *Sindhuensis*. DR.
6.6.

सैन्धवक m. (a praec. s. क vel अक) id. DR. 8.42.

सैन्य (a सेना exercitus s. य) 1) m. bellator, miles. 2) n.
exercitus. DR. 6.26.

सैरन्धी et सैरिन्धी f. (ut videtur, mutilatum e स्वैरन्धी,
स्वैरिन्धी, ex acc. रौँ स्वैर, cujus अ in formā °रि° de-
bilitatum est in इ, et धी a r. धृ s. अ in fem.) operaria,

opifex, artifex libera, quae in aliorum domo laborat. N. 13. 55:

सो 1. p. 4. स्यामि, part. pass. सित, v. gr. 694. (अतकारे x. नाशे r.) finire, finem facere, occidere, destruere.

c. अत्र finire, ad finem adducere. RAGH. 11. 37.: अत्रसिते क्रियाविधौ. Caus. अत्रसाययामि finiendum, peragendum curare aliquid, facere ut quis finiat. RAGH. 5. 76.: विधिम् अत्रसाय्य.

c. अत्र praef. अधि 1) constituere, consilium capere. MAH. 3. 16254.: ना 'ध्यावास्यद् यदा कश्चित् सागरस्य विलङ्घनम्. 2) reputare. SA. 100. 15.: स्यान् न वे 'त्य् अध्यवस्यन्.

c. वि praef. अत्र 1) decernere, statuere, constituere. BR. 1. 10.: विदिवा व्यवसिष्यामि (anom. pro °सास्यामि); II. 1. 52.: इति भोमो व्यवस्य (v. gr. 638.) — व्यवसित qui decrevit BU. 1. 45.: महत् पापङ् कर्तुं व्यवसिता वयम्; R. Schl. I. 52. 22. 2) petere, appetere. MAH. 2. 1400.: दुष्कृताम् पूजां शिशुपालो व्यवस्यति. Cum infn. SA. 5. 52.: न भर्तृहीना व्यवसामि जीवितुम् (secundum 1^{mam} cl., abjecto ओ).

c. व्यव praef. सम् decernere. MAN. 7. 13.

c. प्र प्रसित petens, appetens, studiosus. RAGH. 8. 23.

सोढम् v. सह.

सोदर Adj. (BAH. e स cum et उदर venter) germanus, naturalis, ex iisdem parentibus natus. SA. 7. 13.

सोदर्य m. (a praec. स. य) germanus frater. HIT. 42. 21. (Cf. gr. ἀδελφός ex ἀ = स et δελφός.)

सोपान n. (fortasse mutilatum e सोपानय, e स cum et उपानय a r. नो ducere praef. उप + आ suff. अ) scalae. UR. 38. 9.

सोम m. 1) luna. 2) planta, asclepias acida. 3) succus asclepiadis acidae. BH. 9. 20.

सौक्ष्म्य n. (a सूक्ष्म subtilis, tenuis s. य) subtilitas. BH. 13. 32.

सौख्य n. (a सुख s. य) gaudium, voluptas. HIT. 33. 1.

सौगन्धिक (a सुगन्ध suavis odor suff. इक) 1) Adj. bene odoratus. N. 13. 2. 2) n. flos, lotus alba. IN. 2. 2.

सौदामिनी f. (pro सौदामनी Fem. τεῑ सौदामन e nube ortus, a सुदामन् nubes s. अ) fulgur. AM.

सौन्दर्य n. (a सुन्दर s. य) pulchritudo. HIT. 74. 3.

सौबल m. (a सुबल Subalus s. अ) nom. propr. (Subalonus). IN. 3. 9.

सौभाग्य n. (a सुभग felix s. य) felicitas, fortuna. N. 1. 10.

सौम्य (a सोम luna s. य) pulcher, amoenus, jucundus, placidus. SA. 1. 14. DR. 1. 14. BH. 11. 50.

सौम्यता f. (a praec. स. ता) pulchritudo, jucunditas, mansuetudo. IN. 5. 7.

सौम्यव n. (a सौम्य s. व) id. BU. 17. 16.

सौरभी f. (fem. vocis सौरभ Surabhi natus, a सुरभि q. v. s. अ) vacca. BR. 1. 12.

सौवीर m. 1) in Plur. nomen regionis (Wils. A district, apparently the part of the gangetic provinces occupied by the Suoiras, now called Suirs). DR. 4. 8. 12. 2) Sauvirensis. DR. 4. 7. 8. 27.

सौवीरक m. (a praec. स. क vel अक) Sauvirensis. DR. 4. 2.

सौहार्द n. (a सुहृद् s. अ, v. gr. 648.) amicitia. HIT. 42. 20.

सौहृद n. (a सुहृद् s. अ) id. N. 10. 26.

स्कन्द 1. p. स्कन्दामि, part. pass. स्कन्न. Salire, scandere, cadere, elabi, effluere. MAH. 1. 5105.: ततो

ऽस्य रेतः चस्कन्द. Etiam ATM. MAN. 7. 84.: न स्कन्दते ... ब्राह्मणस्य मुखे झतम् (schol. स्रवत्य् अघः पतति). — स्कन्न elapsus. R. Schl. I. 38. 27. Immissus, infusus, de semine. MAH. 1. 2/34. — Caus. 1) effundere semen. MAN. 2. 180.: न रेतः स्कन्दयेत् क्वचित्.

2) omittere, negligere. MAN. 6. 9. (Cf. स्कन्द, स्यन्द, lat. scando, scateo; hib. skeinmead «eruption, gushing forth», ut videtur, per assim. e sceindead; fortasse gr. σκαίγω mutato दू vel नू in पू.)

c. अत्र praef. अभि exsilire. MAH. 4. 810.: अद्वारेणा भ्यवस्कन्ध.

c. अत्र praef. सम् Caus. invadere, oppugnare. MAN. 7. 196.: समवस्कन्दयेच्चै 'नम् (अरिम्).

c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 11. 4.: प्रचस्कन्द ... पाशम्

मृग इव; MAH. 1.2380.: तस्य रेतः प्रचस्कन्द. — *Cum abl. desilire. DR. 1.17.8.10.15.: रथात् प्रस्कन्द्य.*

स्कन्द *m.* (r. स्कन्द s. ऋ) cognomen *Kārtikēyi. AM.*

स्कन्ध *m.* (fortasse a r. स्कन्द mutato दू in ध्रु) 1) humerus. 2) truncus. UR. 68.12. (Anglo-sax. *sculdor, sculder, sculdr*; germ. vet. *scultra, sculdra, scultarra*, mutatis liquidis, v. gr. comp. 20. et Diefenbach *Celtica* 93.; armor. *skoz*, cambro-brit. *ysgwyz*; fortasse hib. *guala e sguada vel sguana*; fortasse gr. *σπάση* mutata gutturali in lab., et lat. *scapula* mutata linguali in labialem, sicut in *fumus, inferior, ruber*, v. धूम, अथर, रुधिर.)

स्कन्धदेश *m.* (e praec. et देश regio) *id. N.5.28. (cf. पुच्छदेश). DR. 5.8.*

स्कन्न v. स्कन्द.

स्कम्भ 1. *A.* (scribitur स्कम्) 5. et 9. *P.* स्कम्भे, स्कम्भोमि, स्कम्भनामि; *part. pass.* स्कब्ध, in dial. *Véd.* स्कभित. Fulcire, figere. RIGV. 34.2.: त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे «tria in eo adminicula fixa sunt ad innitendum». Cf. स्कुम्भ, स्तम्भ, स्तुम्भ.

स्कु 5. et 9. *P. A.* tegere. BHATT. 17.82.: रामम् अस्कुनाद् इषुवृष्टिभिः.

स्कुन्द 1. *A.* subsilire. Cf. स्कन्द.

स्कुम्भ 5. et 9. *P.* स्कुम्भोमि, स्कुम्भनामि *i. q.* स्कम्भ.

स्खद् 1. *A.* (स्वदने *K.* विदारे *v.*) gustare, lacerare. Cf. 1. et 2. खद्.

स्खल् 1. *P.* titubare, vacillare. HIT. 105.15. *TROP.* HIT. 55.2.: प्रभुसमोपम् उपागतानां वाचः स्खलन्ति. Errare, peccare. R. Schl. I. 13.10.: ना नाङ्गतम् अभूत् तत्र स्खलितं वा पि किञ्चन. (Cf. स्फाल, चल, lat. *scelus*, nisi hoc pertinet ad क्ल; gr. *σφάλλω*; lat. *fallo*.)

c. प्र i. q. simpl. A. 8.14.: हरयो विमुखाश्चा सन् प्रास्खलन्ना पि मातलिः.

स्तक् 1. *P.* (प्रतिघाते) contra ferire, arcere, repellere.

1. स्तन् 1. *P.* gemere, suspirare. BHATT. 14.30.: तस्तनुः क्षताः. (Gr. *στένω*, lith. *stenu* id., slav. *stenajū* id.)

c. नि i. q. simpl. MAH. 3.14060.: तम् उग्रतपसं विप्रन् निष्टनत्तम् महीतले. Cum acc. gemere alqd. R. Schl. II. 77.8.: पितुः शरीरनिर्वाणं निष्टनन् विषसाद्.

2. स्तन् 10. *P.* स्तनयामि. Tonare. RIGV. 79.2.: स्तनयत्य् अन्नाः; 58.2. (Cf. lat. *tono, tonitru*; gr. *στέν-τρω*; sax. vet. *thunar tonitru*, germ. vet. *thonar, donar* id.)

स्तन *m.* mamma. IN. 5.8. (Hib. *sine* «a woman's breast, a dug or teat», ejecto *t.*)

स्तनयितु *m.* (r. 2. स्तन् suff. *undd.* इत्) 1) nubes. 2) tonitru. DR. 6.9. 3) fulgur.

स्तब्ध v. स्तम्भ.

स्तम् v. स्तम्भ.

स्तम् 1. et 10. *P.* स्तमामि, स्तमयामि *i. q.* सम्.

स्तम्ब *m.* acervus, cumulus, *e. c. graminis.* R. Schl. II. 80.8.: वीरणस्तम्ब.

स्तम्भ I. 5. et 9. *P.* स्तम्भोमि, स्तम्भनामि 1) fulcire.

RIGV. 67.3.: तस्तम्ब याम् मन्त्रेभिः सत्यैः «fulcivit coelum carminibus efficacibus». — स्तब्ध (v. gr. 83.)

immobilis, rigidus. N.5.25.: विबुधान् ... स्तब्धलोचनान्; HIT. 23.8.: पादान् स्तब्धोक्त्वा. *TROP.* contumax, pertinax. BH. 18.28. 2) niti, inniti, *c. acc. rei.*

A. 6.13.: स तु शब्दो दिवं स्तब्धा प्रतिशब्दम् अजीजनत्. — II. 1. *A.* (scribitur ष्टम् gr. 109.110²⁹)

immobilem fieri. BHATT. 14.55.: गात्रन् तस्तम्भे (schol. काष्ठवत् निश्चलम् अभूत्). — *Caus.* 1) fulcire. MAH. 3.827.: सीदन्तं सारथिम् ... अस्तम्भयम्. 2) sistere,

immobilem reddere, inhibere, obstruere. MAH. 3.10387.: तस्य प्रहरतो बाङ्गं स्तम्भयामास; 1.207.: हृदङ् गवा स्तम्भयिवा तदम्भः; R. Schl. I. 75.17.: हृङ्गुरिण महादेवः स्तम्भितो ऽथ त्रिलोचनः. (Cf. r. स्तुम्भ et *Caus.* r. स्या (स्थापयामि); gr. *στειβω, στέμβω*; lat. *stupeo, stipes*, nisi pertinent ad स्थापयामि, v. स्या;

germ. vet. *stamp* pilum, *stam* stipes, truncus, (dat. *stamma*, ut videtur per assim. e *stamba* vel *stampa*,

stampa), island. vet. *stofn* id.; germ. vet. *stab* baculus. Cum स्तब्ध immobilis, rigidus cf. germ. vet. *stif*, angl. *stiff*, nostrum *steif*.)

c. अव्र (anom. अव्रष्टम्भ्) inniti. BH. 9. 8.: प्रकृतिं स्वाम् अव्रष्टभ्यः.

c. वि 1) fulcire, stabilire. RIGV. V. 99. 3. (v. Westerg.) वि यस् तस्तम्भ रोदसी; BH. 10. 42.: विष्टभ्या 'हम् इदङ् कृत्स्नम् एकांशिन स्थितो जगत्. 2) sistere, retinere, inhibere. N. 2. 30.: अन्नरोक्षे विष्टभ्य विमानानि दिवोकसः. 3) inniti. HIT. 69. 9.: विष्टभ्य पादाव् अव्रतिष्ठते श्रोः. — Caus. sistere, inhibere. MAH. 3. 10314.: कथं विष्टम्भितस् तेन भगवान् पाकशासनः (cf. 3. 10387.)

c. सम् 1) fulcire, stabilire, confirmare. A. 8. 23. BH. 3. 43.: संस्तब्ध्या 'त्मानम् आत्मना. Se confirmare, se erigere, colligere. R. Schl. II. 14. 13.: कृच्छ्राद् धैर्येण संस्तभ्य. 2) refrenare, coërcere. R. Schl. II. 63. 47.: संस्तभ्य शोकन् धैर्येण. — Caus. 1) fulcire, confirmare. R. Schl. II. 34. 53. MAH. 1. 6477. 2) immobilem reddere. MAH. 1. 1291. 3. 10313.

c. सम् praef. अभि fulcire, confirmare. R. Schl. II. 64. 11. स्तम्भ *m.* (r. स्तम्भ् s. अ) postis, pila, columna. IN. 2. 24. N. 5. 3. (P. r. स्तम्भ्.)

स्तवक *m.* (ut videtur, a r. स्तु s. अक) fasciculus florum. HIT. 31. 6.: कुसुमस्तवकः.

स्तवकित (a praec. s. इत्) fasciculo florum praeditus. UR. 73. 5.

स्तिग् 5. P. (आस्कन्दने, v. Westerg. p. 365.) ascendere. (Gr. ΣΤΙΧ, ΣΤΕΙΧΩ, ἔστρυχον, germ. vet. STIG scandere, ascendere, *stigu*, *steig*, *stigumés*; lith. *staigùs* celer, *staigey* cito, *staigio-s* festino, russ. *stignu* (cf. स्तिग्नामि) assequor, consequor, slav. vet. СТЪЗА *stj'za* semita, goth. *staigs* id., lib. *staighre* «a step, stair».)

स्तिप् 1. A. (क्षरणे K. श्युति P.) stillare. Cf. स्तिम्, स्तोम्, तिप्, तिम्.

स्तिम् 4. P. madidum, humidum esse, madefieri. स्तिमित

1) humidus, madidus. N. 13. 6.: अर्धरात्रसमये निःशब्दस्तिमिते; AM.: आर्द्रं सार्द्रङ् क्लिन्नन् तिमितं स्तिमितं समुन्नम् उत्तम्. Cf. तिम्, स्तिप्, तिप्. 2) firmus, rigidus, immotas (cf. स्तम्भ्). MED.; RAGH. 1. 73.: ध्यानस्तिमितलोचनः (schol. स्थिरीभूते नेत्रे यस्य); 2. 22. 11. 45.

स्तोम् 4. P. i. q. स्तिम्.

स्तोर्ण v. स्तु.

स्तु 2. P. स्तोमि, स्तुवे laudare, celebrare. DEV. 1. 53.: विश्वेश्वरोम् ... स्तोमि; 63.: वङ् किं स्तूयसे मया; SA. 6. 39.: अस्तौपन् तम् अहन् देवम्; BH. 11. 21. IN. 2. 11. SU. 2. 4. (Cf. goth. *staua* iudex, qui jus dicit, *stauja* iudico, gr. *στό-μα*, aeol. *στύ-μα*, ita ut a loquendo dictum sit, sicut ser. *vānā*, *vadan*; vid. Benfey I. 407.)

c. अभि अभिष्टौमि, 'ष्टुवे i. q. simpl. MAH. 1. 7393.: अभिष्टौपि; 8351.: अभितुष्टाव.

c. अभि praef. सम् id. R. Schl. I. 14. 26.

c. प्र 1) i. q. simpl. HIT. 19. 2. 2) narrare, nuntiare. HIT. 87. 21.: संस्तुतम् अनुसन्धीयताम्; 100. 16.: सर्वं वृत्तान्तम् प्रस्तुत्य. Caus. facere ut quis narret, nuntiet. MAH. 1. 6.: अपृच्छत् ... प्रस्तावयन् कथाः.

c. वि i. q. simpl. MAH. 1. 7056.: व्यस्तुवन्.

c. सम् id. IN. 2. 9. — अभिसंस्तु, परिसंस्तु id. MAH. 3. 12709. 1. 2132.

स्तुच् 1. A. (प्रसादे) propitium esse.

स्तुति f. (r. स्तु s. ति) collaudatio. SU. 2. 4.

स्तुम् 1. A. (स्तोभे K. स्तम्भे P.) immobilem fieri. — In dial. Ved. PAN. laudare, celebrare. NIGH. 3. 14. (v. Westerg.). Caus. id. RIGV. 88. 6. b.: अस्तोभयत् «celebravit». Cf. स्तम्भ्, स्तु. — Praef. परि in dial. Ved. laudare, celebrare. RIGV. 80. 9.: परिष्टोभत विंशतिः «laudant eum viginti».

c. प्रति P. id. RIGV. 8. 6.

स्तुम्भ् 5. et 9. P. स्तुम्भनोमि, स्तुम्भनामि i. q. स्तम्भ् 5. et 9. P.

स्तूप् 4. et 10. P. (उच्छ्रये) coacervare, erigere.

स्तूप *m.* (r. स्तूप *s.* अ) cumulus. AM.

1. स्तूप 5. et 9. P. 4. स्तूपोमि, स्तूपवे, स्तूपामि, स्तूपे.
1) sternere, expandere. RIGV. V. 43. 2. 13. 5.: स्तूपीत
बहिर अघ्राय (v. Westerg.). 2) tegere. RAGH. 4. 63.:
तेषां शिरोभिः श्मश्रुलैर् महीन् तस्तारः 7. 55.: तस्तार
गाम् ... शिरोभिः. (Vid. स्तू, gr. $\sigma\tau\omicron\rho\nu\nu\mu$ = स्तूपो-
मि, lat. *sterno* = स्तूपामि, v. gr. comp. 496.; goth.
strauja sterno; slav. *str-je-ti* extendere, *pro-stir-a-ti* id.,
pro-stran spatiosus = प्रस्तोर्णः; *po-stil-a-ti* sternere, *po-
stelja* lectus, *prje-stol* thronus, lith. *stálas* mensa, vid.
Mikl. p. 86.)
- c. वि विस्तृत 1) stratus. NALOD. 3. 14.: विस्तृता नगा
यत्र. 2) latus. M. 16.: त्रियोजनायता वापी विस्तृता-
चा पि योजनम्.
2. स्तूप *Subst.* stella, in *dial. Ved.*, v. RIGV. 68. 5. (Vid. तारा
e स्तारा.)

स्तृन् 1. P. (गतौ *K.* गत्याम् *v.*) ire.

स्तृद् 6. P. i. q. तृद्.

स्तृ 9. P. 4. स्तृ णामि, स्तृणे. (Propter gr. r. 385. स्तृ a स्तृ
in temp. special. non distingui potest; si autem in uni-
versum radices in ऋ desinentes statuuntur, ad स्तृ perti-
nent Gerund. स्तोर्णः, Pass. स्तोर्णः, part. स्तोर्णः. Vera
verborum स्तृणामि et स्तृणामि radix est स्तर, unde
स्तृ correpto अर in ऋ, et स्तोर्णः mutato अ in ई, v. gr.
min. ed. 2. §. 12.) sternere, expandere, extendere.

c. आ 1) sternere, expandere. MAH. 3. 15142.: दर्भास्तर-
णाम् आस्तोर्णः. 2) tegere. MAH. 2. 1155.: कुशैर् आस्तोर्ण
मेदिनीम्.

c. उप sternere, constituere, parare. MAH. 2. 2033.: उप-
स्तोर्णा सभा.

c. परि sternere, expandere. MAH. 1. 6975.: परिस्तोर्णं बु-
हावा षिम्.

c. वि dispendere, expandere. HIT. 9. 8. 14.: तेन व्याधेन
... ज्ञातं विस्तोर्णम्; MAN. 7. 33.: विस्तोर्णं यशो लो-
के. — विस्तोर्णः extensus, magnus. N. 12. 112. IN. 5. 3. 10.
— *Caus.* expandere. MAN. 7. 188.: विस्तारयेद् बलम्.

c. सम् 1) sternere, expandere. MAH. 1. 7163. IN. 5. 3.

2) tegere. M. 2. 1774.: सभां संस्तोर्णं रत्नैः.

स्तृद् 6. P. i. q. तृद्.

स्तेन् 10. P. furari. MAN. 8. 333.: यम् व एतानि ... द-
व्याणि स्तेनयेत्; 4. 256. (Goth. *STAL* furari, *stila*,
stal, *stelum*, mutato *n* in *l*, vid. अन्य; gr. $\sigma\tau\epsilon\rho\acute{\epsilon}\omega$, v.
Pott 1. 197.)

स्तेन *m.* (r. स्तेन् *s.* अ) fur.

स्तेय *n.* (r. स्तेन् abjecto न *s.* य) furtum. AM.

स्ती 1. P. (वेष्टे) vestire, induere.

स्तेन्य *n.* (a praec. *s.* य) id. AM.

स्तोकः parvus, paucus. AM. स्तोक्म् *Adv.* parum, paulum.
MEGH. 80. (Cf. lith. *stokóju* careo, egeo.)

स्तोम् 10. P. (Denom. a sq.) laudare.

स्तोम *m.* (r. स्तु *s.* म) laus, hymnus. RIGV. Sp. 16. 7.

स्त्यै 1. P. (शब्दसङ्गते *K.* संहतौ ध्वनौ *v.*) sonare, coacer-
vare.

स्त्री *f.* (correptum e सोत्री a *r.* सु vel सू *s.* तृ in *fem.*,
v. Pott I. 214.; *nom.* स्त्री pro स्त्री, *acc.* स्त्रियम् et
स्त्रीम्, v. gr. 168.) femina. BR. 2. 12. *Etiám* bestiarum
femina, e. c. शाखामृगस्त्री. DR. 4. 4.

स्थ *Adj.* in *fine* compos. (r. स्था *s.* अ stare) 1) stans. DR.
5. 15. 2) *saepissime* qui est, versatur, moratur, situs est.
N. 1. 18. 10. 1. 18. 10. 24. 18.

स्थग् 1. P. (संवरणे *K.* संवृतौ *v.*) tegere. BHATT. 12. 69.:
स्थगिता रजोभिर दिशः. (Cf. स्म, lat. *tego*, island. vet.
thekja tegere, germ. vet. *dakjan*, *dachjan*, *dechjan* id.)

स्थल् 1. P. (स्थाने स्थितौ *v.*, ut videtur, a *r.* स्था, correp-
to आ, adjecto ल्, v. पाल्) stare. (Boruss. vet. *stall-i-t*
stare; *stall-ě-mai* stamus; germ. vet. *stellét* collocat =
Caus. स्थालयति; lith. *stelloju* «ich bestelle, stelle an»;
gr. $\sigma\tau\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omega$, $\acute{\epsilon}\sigma\tau\alpha\lambda\kappa\alpha$, sensu = *Caus.* r. स्था praef. प्र;
hib. *stalc* «obstinacy, stubbornness».)

स्थल *n.* (r. स्थल् *s.* अ) locus, regio, solum. MEGH. 90. 104.
Lass. 16. 4. *Vid. sq.* (Germ. vet. *stal* locus, dat. *stalle*,
nostrum *Stall* stabulum.)

स्थली *f.* (a praec. signo *fem.* ई) *id.* UR. 60. 14. RITU-S. 1.25. — RAGH. 6.72.: गण्डस्थली; BHAR. 1.19.: उपस्थस्थली (v. स्कन्धदेश).

स्थविर (ut videtur, forma anomala a r. स्या stare) 1) firmus, stabilis. 2) senex. N. 4.25. 12. 123.

स्था 1. P. 4. तिष्ठामि, तिष्ठे (proprie cl. 3., anomale correpto आ in अ in temp. spec., v. gr. min. 295. et r.

दद्) 1) stare, pedibus insistere. SA. 4. 8.: तिष्ठन्ती ... काष्ठभूते 'व लक्ष्यते; 5.4.: न स्यातुशक्तिर् अस्ति मे; HIT. 26.9.: चलत्य् एकेन पादेन तिष्ठत्य् एकेन बुद्धिमान्. — स्थित stans. N. 12. 27. SA. 4. 3. 5. 8.

2) stare, motu vacare. N. 14.6.: तिष्ठ वं स्थावर इव; BH. 2.13.: यदा स्यास्यति निश्चला. 3) perstare, perdurare. HIT. 47.10.: अर्क्षितन् तिष्ठति दैवरक्षितम्.

4) manere, morari. DEV. 1.10.: तस्थौ कश्चित् स कालञ्च मुनिना तेन सत्कृतः. — *Pass. impers.* Lass. 56. 2.: दिनानि कतिचिद् भद्रे स्थोयताम्; HIT. 24. 4.: सर्वैर् एकत्र ... सुखिभिः स्थोयताम्. 5) esse, versari.

BH. 3.5.: न हि कश्चित् क्षणम् अपि ज्ञातु तिष्ठत्य् अकर्मकृत; N. 20.29.25.16. — HIT. 31.2.: सर्वेषाम् मूर्ध्नि तिष्ठेत्; MAH. 3. 1138.: ईश्वरस्य वशे लोकास् तिष्ठन्ते. 6) adstare, adesse, praesentem esse. N. 4.5.: तिष्ठत्सु लोकपालेषु कथम् मानुषम् इच्छसि; H. 3.7.: न स कश्चिन् मयि स्थिते; RIGV. 35.10.: अस्थाद् देवः. — *Caus.* स्थापयामि, °ये. Sistere, collocare. N. 21.18.: हयान् तान् अवमुच्या 'थ स्थापयामास वै रथम्. — *C. loc. loci.* BH. 1.21.: सेनयोर् उभयोर् मध्ये रथं स्थापय. — *TROP.* MAN 7.44.: वशे स्थापयितुम् प्रजाः; MAH. 3.234.: राज्येचै 'नं स्थापयस्व. — कन्यां स्थाप° filiam collocare in matrimonium. MAH. 1.2576.: (दक्षः) पुत्रिकाः स्थापयामास ... ददौ स दश धर्मीय सप्तविंशतिम् इन्द्रवे. 2) facere ut quid sit, fundare, constituere, condere. R. Schl. I. 1. 92. II. 80. 24. (Gr. ΣΤΗ, ἵστημι per redupl. pro σίστημι = zend. *his'tā-mi* (v. gr. comp. 508.), scr. तिष्ठामि; ἕστην = अस्थाम्; lat. *sto*, *sisto* (v. gr. comp. 508.); germ. vet. *stām* *sto*, *stāt* *stat*; lith. *stowmi*, slav. *stoju*; hib. *sta-d* *fem.* «stop,

delay, hindrance»; masc. «state, condition»; *stadaim* «I stand, stop, delay», fortasse forma redupl. pro *stastaim*, mutato *t* in *d*, cf. lat. perf. *steti* pro *stesti*. Ad स्या etiam traxerim hib. *taim* sum, abjectâ sibilante, ita osseticum *dan* sum, *istam* sumus = zend. *histāma* stamus, gr. ἵστημεν; pers. *hestem* sum, *hestim* sumus, v. gr. comp. 628. annot. 2. Cum *Caus.* स्थापय cf. स्तम् q. v., germ. vet. *stif-t* fundatio, institutum, *stifan* fundare, aedificare.)

c. अधि (part. in त धिष्ठित abjectâ vocali initiali, et अधिष्ठित) 1) superstare, insistere, *c. acc.* MAH. 2.2541.:

शिरः पादेनचा 'स्या 'हम् अधिष्ठास्यामि भूतले; MAN. 4.78.: अधितिष्ठेन् न केशान्. 2) niti, inniti. R. Schl. I. 34.34.: क्षमायां धिष्ठितञ् जगत्; MAH. 3.1105.: यस्याम् (क्षमायाम्) ... यज्ञा लोकाञ्च धिष्ठिताः. 3) inhabitare. A. 10. 2.: पुरम् ... पैलोमैः ... अधिष्ठितम्. 4) praesesse, imperare. R. Schl. II. 1.25.: महीम् ... कुत्साम् अधितिष्ठन्तम्. 5) transgredi. R. Schl. I. 31.19.: एकेन हि पदा कुत्साम् पृथिवीं सो ऽध्यतिष्ठत्. 6) *sicut simpl.* stare, versari, esse. MAH. 1.2867.3406. 8325.

c. अनु stando sequi *stantem*. MAN. 11.111.: तिष्ठन्तीष् अनुतिष्ठेत् तु व्रजन्तीष् अप्य् अनुव्रजेत्. 2) sequi, obsequi, धर्मम्. MAN. 2.9.: धर्मम् अनुतिष्ठन्; 5.2.9.11. MAH. 3.1282. BH. 3.35. — नियोगम् MAH. 1.749.: गुरोर् नियोगम् अनुतिष्ठमानः. 3) facere. UR. 41.10. *infr.*: कुत्र स ... किं वा 'नुतिष्ठति; HIT. 54.17.: यथाभिप्रेतम् अनुष्ठोयताम्. 4) regere. DR. 4.12.: कश्चिद् एकः ... सौवीरान् सह सिन्धुभिर् अनुतिष्ठसि. 5) manere, commorari. Lass. 56.10.: पुनः शतद्वयङ् किञ्चिद्द्वं वर्षाणाम् अन्वतिष्ठत्.

c. अव 1) *i. q. simpl.* BH. 1.30.11. N. 7.15. 2) discedere. HIT. 47.22.: मन्दम् मन्दम् अवतिष्ठते. — *Caus. i. q. Caus. primit.* N. 20.12.

c. अव praef. परि stare, versari, esse. MAH. 1.4029.: सततम् पौरुषे पर्यवस्थितः; BH. 2.65.: प्रसन्नतेजसो ह्य् आशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते.

- c. अत्र praef. प्रति exadversum stare. SU. 3. 24.
- c. अत्र praef. वि stare, adstare, versari, esse. DEV. 7. 2.: ददृशुस् ते ततो देवीम् ... व्यवस्थितां सिंहस्यो 'परि; BH. 1. 20.: व्यवस्थितान् दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्; 3. 34.: इन्द्रियस्ये 'इन्द्रियस्या र्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ; R. Schl. II. 23. 42. 41. 10. MAN. 10. 68. — Caus. constituere, facere. RAGH. 14. 53.: व्यवस्थापितवाक् कथञ्चित्.
- c. आ 1) adstare. N. 9. 8. 2) adire, accedere. N. 4. 4. 3) adscendere, e. c. currum, elephantum. DR. 5. 12. SA. 1. 36. A. 1. 7. 10. 29. 4) facere, exercere, efficere, parare, adhibere, assumere. N. 19. 22. SU. 1. 24. SA. 1. 5. N. 18. 24. A. 3. 30. BH. 3. 20. A. 3. 43.
- c. आ praef. सम् *id.* DR. 5. 14. SU. 2. 12. N. 20. 16. A. 3. 33.
- c. उत् (उत्था, v. gr. 694.) surgere. SU. 4. 11. SA. 5. 101. Caus. (उत्थाप्य) facere ut quis surgat, juvare ad surgendum. SA. 5. 101. b.
- c. उत् praef. अनु (अनूत्या) post aliquem surgere. RAGH. 2. 24.: सुप्ताम् अनुसंविवेश सुप्तोत्थिताम् प्रातर अनुदतिष्ठत्.
- c. उत् praef. प्रति exadversum surgere. MAN. 2. 119.
- c. उत् praef. सम् (समुत्था) 1) surgere. SA. 1. 8. 2) exoriri. BR. 1. 10.
- c. उप 1) adstare, adesse. N. 15. 7. 10. 26. 14. R. Schl. II. 8. 10. MAH. 1. 8057.: उपतस्थिरे. 2) adire, accedere, appropinquare. N. 8. 25.: राजानम् उपतस्थे; SU. 4. 8.: व्रादित्रनृत्याभ्याम् उपातिष्ठन् तौ स्त्रियः; R. Schl. I. 25. 4.: विश्वमित्रम् ... अभिवादयितुन् तत्र सहिताव् उपतस्थतुः; MAH. 3. 16509.: रथेनो 'पतस्थे रणे रामम्. — उपस्थित qui appropinquavit, accessit. N. 8. 10.: महद् भयम् उपस्थितम्; R. Schl. II. 51. 18.: तस्मिन् काले च् उपस्थिते. — *Coitus causâ* appropinquare (ATM.). MAH. 3. 10754.: ताम् उवाचे 'दम् उपतिष्ठस्व माम् इति. 3) ATM. colere, venerari, adorare deos. R. Schl. II. 95. 7.: आदित्यम् उपतिष्ठन्ते; BHATT. 1. 3.: न त्र्यम्बकाद् अन्यम् उपास्थित. *Etiam p.* MAH. 3. 11847.: उद्यत्तम् आदित्यम् उपतिष्ठन्ति द्विजाः. 4) ministrare *alicui aliquid, c. acc. vel loc. pers. et instr. rei.* RAGH. 17. 10.: तत्रै 'नं ... कुम्भेषु सम्भूतैस् तीर्थवारिभिरु उपतस्थुः प्रकृतयः; UR. 1. 9.: अहम् अस्याम् (परिषदि) ... नवत्रोत्केनो 'पस्थास्ये. — Caus. 1) collocare. R. Schl. II. 3. 18. 2) facere ut quid accedat, suppeditare. R. Schl. I. 26. 2.
- c. उप praef. अभि adstare, adesse. Pass. MAH. 3. 16132.: सुग्रीवेणा 'भ्युपस्थितः.
- c. उप praef. परि 1) circumstare. R. Schl. II. 64. 1. 2) adire, aggredi, appropinquare. MAH. 3. 13027.: युगात्ते पर्युपस्थिते.
- c. उप praef. प्रति adire, aggredi, appropinquare. MAH. 3. 1920.
- c. उप praef. सम् 1) adstare. BH. 1. 28. 2) adire, accedere, appropinquare. BH. 2. 2.
- c. नि esse, versari, adesse. निष्ठित 1) qui est, versatur. BH. 13. 17.: ज्ञानम् ... हृदि सर्वस्य निष्ठितम्. 2) versatus, peritus, gnarus, *c. loc.* R. Schl. I. 12. 6. 20. — परिनिष्ठित valde peritus. R. Schl. I. 9. 8.
- c. प्र proficisci, procedere. N. 12. 1.: सा निहत्य मृगव्याधम् प्रतस्थे; MAH. 1. 5034.: प्रतस्थुर गजसाङ्ख्यम्; 1. 6437. — प्रस्थित proficiscens. N. 17. 35.: प्रस्थिताः स्मे 'त्य अथा 'ब्रुवन्; SA. 4. 25. A. 5. 18. Profectus. IN. 5. 5.: निर्गम्य चन्द्रोदयने ... प्रस्थिता सा ... पार्थस्य भवनम् प्रति. Caus. mittere. N. 21. 35. BR. 2. 30.
- c. प्र praef. प्रति + अभि (प्रत्यभिप्रस्था) proficisci. MAH. 1. 633.
- c. प्र praef. वि 1) proficisci. MAH. 1. 6594. 3. 15218.: विप्रतस्थे; 1. 8140.: विप्रतस्थुः. 2) se extendere, se diffundere. MAH. 1. 3709.: तस्माद् भारतवंशस्य विप्रतस्थे महद् यशः.
- c. प्र praef. सम् proficisci. MAH. 1. 4644. 5634. 8306. — सम्प्रस्थित proficiscens. R. Schl. II. 38. 13. Profectus. MAH. 3. 8540.
- c. प्रति stare, morari, versari, esse. MAH. 3. 224. — प्रतिष्ठित 1) stans etc. SA. 5. 88.: वयि वंशः प्रतिष्ठितः;

BH. 3. 15. IN. 1. 18. 2) calcatus. HIT. 8. 8.: अशमा पि याति देववम् महद्भिः सुप्रतिष्ठितः. 3) versatus, peritus, gnarus, c. loc. (v. praef. नि). N. 22. 12.: अश्वकुशलः सूतवेच प्रतिष्ठितः. — Caus. collocare, tradere. R. Schl. II. 39. 9. MAH. 3. 135.

c. प्रति praef. सम् सम्प्रतिष्ठा i. q. प्रतिष्ठा. MAH. 1. 8359.

c. त्रि i. q. simpl. sgf. 1. et 2. SU. 1. 9. MAH. 1. 6558. 8360.

c. सम् 1) stare. DR. 8. 1. — संस्थित stans, motu vacans. IN. 2. 8. 2) perire. BHATT. 8. 11.: न तत् संस्थास्यते कार्यम् (schol. BHAR. नाशङ्ग गमिष्यति). — संस्थित mortuus. MAH. 3. 247. 5. 58. 78. 80. 151. (Vid. etiam संस्थित a संस्था p. 362.)

c. सम् praef. परि circumstare. परिसंस्थित circumstans. MAH. 1. 4827.

स्थाणु 1) Adj. (a r. स्था s. णु pro नु) stabilis, immobilis. MAH. 1. 7291. 2) Subst. m. nomen Sivi. SU. 3. 24.

स्थान n. (r. स्था s. अन) 1) actio standi, versandi, morandi. 2) locus. IN. 5. 42. — Loc. स्थाने jure, merito. UR. 75. 14. (Hib. tan «a country, region, territory».)

स्थायिन् (r. स्था s. इन् c. य् euphon., v. gr. min. 49^a.) stans, perstans, durans. HIT. 16. 10.

स्थावर (r. स्था s. वर) 1) Adj. stans, stabilis, immotus, immobilis. SU. 3. 13. M. 27. 2) Subst. m. mons. BH. 10. 25.

स्थिति f. (r. स्था s. ति) 1) status, actio standi, versandi, morandi. BR. 2. 24. 5. 38. 2) firmitas, stabilitas, constantia. N. 12. 10.

स्थिर (a r. स्था s. इर) stabilis, firmus, immobilis. SA. 2. 29. BH. 6. 33.

स्थिरवाजिन Adj. (BAH. ex स्थिर et वाजिन equus) stabiles equos habens, i. e., ut videtur, equos sistens, sustinens, aut equos bene moderans, dexter auriga. IN. 1. 18.

स्थिरसङ्ग (BAH. ex स्थिर et सङ्ग promissum) firma promissa habens, qui stat promissis (cf. सत्यसन्ध). IN. 4. 12.

स्तुड् 6. P. i. q. युड् (p. 161. ubi युड् pro यड् legendum). स्तूपान् f. (forma anom. a r. स्था) postis, pila, columna. A. 3. 33.

स्तूल् 10. P. (परिवृंहणो क. वृंहणो v.) crescere.

स्तूल (r. स्तूल् s. अ) magnus, crassus, corpulentus, turgidus.

स्तूललक्ष (magnas notas, magna indicia habens, ex praec. et लक्ष nota, indicium) munificus, liberalis, largus. IN. 4. 11.

स्थैर्य n. (a स्थिर s. य) firmitas, stabilitas, constantia. BH. 13. 7.

स्ना 2. P. interdum a. lavari, se lavare, se baigner. H. 1. 27.:

तत्र पीवा पानीयं स्नावाच; MAH. 3. 6062.: सर्वतीर्थेषु स स्नाति; UP. 26.: स्नातो गङ्गायाम्. — Potent. ATM.

स्नायीत (cum य् euphon.). MAH. 3. 7072.: तत्र स्नायीत-

— Caus. स्नापयामि et स्नपयामि (gr. 520.) lavo, abluo.

MAH. 3. 14024.: स्वयञ्च स्नापयाम्य् एतौ तथा पादौ

प्रधावये; R. Schl. II. 91. 51.: स्नापयन्निच ... एकम् ए-

कम् पुरुषम् प्रमदाः सप्तचा 'ष्ठच. (Vid. नौ, स्तु et

cf. gr. νάω, νᾱ-μᾱ; lat. nā-re, nā-s = स्नासि abjectā

sib.; hib. snamhaim «I swim», nisi pertinet ad स्तु, स्ना-

मि, ita ut snamhaim sit = snavaim, mutato v in mh.)

c. नि निष्णात peritus, gnarus, c. loc. MAH. 1. 3988.:

सर्वास्त्रेषु स निष्णातः.

स्नान n. (r. स्ना s. अन) actio lavandi.

स्नायिन् (r. स्ना s. इन् inserto य् euphon., v. gr. min. 94^a.)

se lavans, se baignant. HIT. 19. 1. in fn. comp.

स्नायु m. tendo, nervus. HIT. 35. 12.

स्निग्ध v. sq. et gr. 103. annot.

1. स्निग्द् 4. P. amare. स्निग्ध 1) amatus, amoenus, jucun-

duus, suavis. H. 2. 10. N. 12. 57. R. Schl. I. 68. 4. MEGH. 1.

16. 18. 65. 97. 2) amans, benevolus, c. loc. R. Schl. II. 6.

22.: भ्रातृषु स्निग्ध. Vid. स्नेह. 3) pinguis, adipatus,

oleosus.

c. प्र प्रस्निग्ध i. q. स्निग्ध. SAK. 7. 8.

2. स्निग्द् 10. P. (स्नेहने) i. q. 1. स्निग्द्.

स्तु 2. P. स्नामि (gr. 343.). Fluere, stillare. स्तु stillans in

fine comp. RIGV. 16. 2. (Cf. स्तु, स्ना, goth. SNU ire,

sniva, snau, snivum pro snu-um; snaios nix, germ. vet.

sneo, sné id., gen. *snewe-s*; lith. *snėga-s* id., mutato *w* in *g*, v. gr. comp. 19.; slav. *snjeg* id.; gr. *véw, veú-σw* e *σvéfw, σveú-σw*; hib. *snuadhaim* «I flow, stream», *snuadh* «blood», *sneachd* nix; germ. vet. *SNUZ* emungere, adjecto *z*, v. gr. comp. p. 109^b. 1.)

सुच् 1. *A.* (प्रसादे) propitium esse.

सुषा *f.* (ut videtur, a **सूनु** filius ejecto ऊ, vid. Höfer, *Beiträge* p. 393.) *nurus*. H. 1. 32. (Germ. vet. *snur, snura*; slav. vet. *snocha* (X = s', v. gr. comp. 255. m.); lat. *nurus*, gr. *νυός*.)

सुस् 4. *P.* (भक्षे) edere.

सुह 4. *P.* (उद्गारे) evomere.

सुह *m.* (r. **सुिह** s. **स्र**) 1) amor, *c. loc. r.* BR. 1. 30. H. 1. 22. 2. 20. SA. 5. 21. 2) pingue, adeps, oleum. R. Schl. II. 64. 68.

स्पन्द् 1. *A.* (scribitur **स्पद्**, gr. 110^a.) palpitare, *zucken*. SAK. 150. 15.: किम् ब्राह्मे स्पन्दसे. — स्पन्दित *n.* tremitus. UR. 40. 5. (Cf. स्फार, स्फुर, स्फल्.)

c. **वि** reniti. MAH. 3. 445.: स भीमेन परामृष्टो ... व्य-स्पन्दत यथाप्राणं विचकर्षच पाण्डवम्.

स्पर्ध 1. *A.* *interdum P.* 1) aemulari, certare, contendere, *c. instr.* A. 7. 17.: स्पर्धमाना इवा 'स्माभिः; MAH. 3. 744.: मया स्पर्धति. — *Etiam adjectâ praep.* सह. MAH. 2. 485.: सह शक्रेण स्पर्धते. 2) aequare, aequalem esse, *c. acc.* MAH. 3. 15292.: राजसूयञ्च क्रतुश्रेष्ठं स्पर्धत्य् एष महाक्रतुः; 1. 205. 4991.

c. **वि** aemulari. MAH. 1. 1088. 4346.

स्पर्श 10. *A.* (ग्रहणे *K.* ग्रहणे श्लेषे *V.*) capere, sumere, amplecti. (Vid. स्पृञ् quod correptum e स्पर्श.)

स्पर्श *m.* (r. स्पृञ् tangere s. **स्र**) 1) contactus. BH. 5. 21. 2) aura, ventus. A. 5. 14.

स्पर्शन *n.* (r. स्पृञ् s. **स्र**) tactus. BH. 15. 9.

स्पृश् 1. *P. A.* (त्राधने *K.* ग्रन्थत्राधयोः *V.*) 1) vexare. 2) jungere, nectere, serere, componere. *In dial. Véd.* facere, perficere. RIGV. 10. 2.: भूर्य् अस्पृष्ट कर्तवम्; 22. 19.: व्रतानि पस्पृशे. (Vid. 1. पञ्.)

c. **वि** विस्पृष्ट manifestus. विस्पृष्टम् *Adv.* manifesto, aperte. IN. 5. 39.

स्पृ 5. *P.* (प्रीतिरक्षणप्राणेषु) 1) exhilarare. RIGV. 36. 10.: धनस्पृत. 2) servare, custodire, tueri. 3) vivere.

1. **स्पृश्** 6. *P.* *interdum A.* tangere. IN. 2. 23.: मुखम् पस्पृश ... करेण; R. Schl. II. 64. 59.: मां स्पृश; II. 42. 6.: मामकाङ्गानि मा स्प्राक्षीः; DR. 6. 23.: मा वः प्रियायाः ... वदनम् प्रसन्नं स्पृश्याच कुभङ् कश्चित्; SA. 4. 22.: न मान् दोषः स्पृशेद् अयम्; MAN. 2. 60.: खानिचै व स्पृशेद् अद्भिः; MAH. 3. 8236.: जलं स्पृशते. — स्पृष्ट tactus. — *Caus.* 1) facere ut quis tangat, *c.* 2. *acc.* MAN. 8. 114. 2) dare. MAN. 11. 135.: स्पर्शयेद् (schol. दद्यात्.) ब्राह्मणाय गाम्. (Lat. *spargo.*)

c. **अप** tangere. MAH. 1. 764.: अपो ऽपस्पृश्य.

c. **उप** 1) tangere. H. 3. 20.: दत्तैर दत्तान् उपस्पृशन्; N. 7. 3. — MAN. 4. 143.: अद्भिः प्राणान् उपस्पृशेत्. 2) os abluere (tangere aquâ). MAN. 2.: उपस्पृश्य द्विजो नित्यम् अन्नम् अद्यात् ... भुक्त्वाचो 'पस्पृशेत् सम्यक् (schol. आचम्य, आचामेत्.) 3) se lavare, *se baigner*. MAN. 5. 62.: उपस्पृश्य पिता शुचिः; MAH. 3. 10529.: अत्रो 'पस्पृश्य.

c. **उप** praef. परि tangere. MAH. 3. 165.: गाङ्गेयम् (Gangis aquam) पर्युपस्पृश्य.

c. **उप** praef. सम् 1) tangere. MAH. 3. 8022.: यमुनाप्रभवं समुपस्पृश्य यामुनम् (Yamunae aquam). 2) se lavare, *se baigner*. MAH. 3. 10530.: अत्रा पि समुपस्पृश.

c. परि tangere. R. Schl. I. 9. 38.: परिपस्पृशिरैचै नम् पीनैर उरसिजैः.

c. सम् *id.* N. 23. 14. H. 1. 49. MAN. 2. 53.

2. **स्पृश्** (*Nom.* स्पृक्, *r.* स्पृञ्) tangens, *in fine comp.* N. 12. 37.: दिविस्पृश्.

स्पृश (*r.* स्पृञ् s. **स्र**) *id.*, *in fine comp.* BH. 11. 24.: नभःस्पृश.

स्पृष्ट *v.* स्पृञ्.

स्पृह 10. *P.* *interdum A.* स्पृह्यामि, स्पृह्ये desiderare,

appetere, c. dat. vel gen. R. Schl. II. 95. 17.: ना योध्याय न राड्याय स्पृहये ऽथ वया सह. 2) invidere, c. dat. vel gen. RAGH. 16. 42.: न मैथिलेयः स्पृहयाम्बभूव भर्त्रे दिवो ना 'प्य अलकेश्वराय; MAH. 1. 5317.: स्पृहयामि ... पुरुषाणां सचक्षुषाम्. (Fortasse lat. spero.)
स्पृहा f. (r. स्पृह s. आ) desiderium. BH. 4. 14.

स्फट् 10. P. (भेदे क.) findere. (Cf. स्फण्ट्, स्फुट्, 1. पट्.)
स्फटिक m. crystallus; v. sg.

स्फटिकशिला f. (e praec. et शिला lapis) id. UR. 71. 4. infr.

स्फण्ट् 1. P. (भेदे, scribitur स्फट्) findere. (Vid. स्फट् et cf. germ. vet. SPALT findere, spaltu, spialt.)

स्फुर 6. P. i. q. स्फुर praef. वि Caus. 1) vibrare. MAH. 1. 6442.: विस्फारयन् धनुः. 2) micare facio, ardere facio. R. Schl. I. 54. 19.: क्रोधविस्फारितेक्षणः; MAH. 3. 404.

स्फल् 6. P. (स्फूर्ति क. चाले r.) se movere, trepidare. Cf. स्फुल, स्फार, स्फुर, सवल, gr. σφάλω.)

स्फाय् 1. A. crescere, tumescere. स्फोत (v. gr. 617.) tumidus, turgidus. N. 24. 37.

स्फाच f. natis, clunis. H. 2. 3.

स्फिट् 10. P. (वृत्याम् अनादरे हिंसे) tegere; despicerere; ferire, laedere, occidere. (Cf. स्फुट्ट्, स्मिट्.)

स्फोत v. स्फाय्.

1. स्फुट् 6. P. (fut. part. स्फुटितास्मि, fut. aux. स्फुटिष्यामि, infin. स्फुटितुम् (*)) 1) dissilire, dirumpi. MAH. 1. 3023.: शतधा मूर्धा ततस् ते ऽथ स्फुटिष्यति. 2) rumpi, se aperire, se pandere, dehiscere, de floribus. GITA-GOV. 5. 2.: स्फुटन् कुसुमनिकरः. 3) diffugere. BHATT. 10. 8.: स्फुटताम् (schol. पलायमानानाम्); 14. 6.: तुरङ्गाः पुस्फुडर भीताः. (Cf. स्फट्, स्फण्ट्, gr. σπείδω.)

2. स्फुट् 1. P. A. i. q. 1. स्फुट् sgf. 1. et 2. RAM. ed. Ser.

(* Radices sextae classis cum medio उ maximam partem hanc vocalem in utroque futuro plurimisque aliis Gunaugendis formis puram retinent.

II. 74. 61.: कथन् दुखेन हृदयन् न स्फोटति सहस्रधा. (Vid. 1. स्फुट्.)

3. स्फुट् 10. P. स्फुटयामि, i. q. 1. स्फुट् sgf. 1. et 2.

4. स्फुट् 10. P. स्फोटयामि (proprie Caus. radd. 1. et 2. स्फुट्) findere.

c. आ plaudere, praesertim brachia manu. MAN. 4. 64.: न वादित्राणि वादयेन् ना "स्फोटयेत् (schol. पाणिना बाहौ ध्वनिरूपम् आस्फोटनं न कुर्यात्); IN. 2. 25.: बाहूचा "स्फोटयच्च कृषौः.

स्फुट्ट् 10. P. (अनादरे) spernere, vilipendere.

c. प्र findere. MAH. 4. 2100.

स्फुड् 6. P. (वृत्याम् r.) tegere.

स्फुण्ट् 10. P. (परिहासे क. निर्माणि r.; scribitur स्फुट्) ridere, deridere. (Vid. स्फुट्ट् et cf. germ. vet. spot jocus, ludicrum, ridiculum, spottōn irridere.)

1. स्फुण्ड् 1. A. (फुल्ले; scribitur स्फुड्) se expandere, de floribus. Vid. 1. स्फुट्.

2. स्फुण्ड् 10. P. i. q. स्फुण्ट्.

स्फुर 6. P. 1) tremere, trepidare. MR. 274. 3.: सव्यञ्च नेत्रं स्फुरति; IN. 5. 51.: स्फुरदोष्ठी; RAGH. 12. 90.: स्फुरति ... सव्येतरे भुजे. 2) micare, corruscare, splendere. RAGH. 7. 61.: स्फुरन्तम् ... शशाङ्कम्; GITA-GOV. 10. 6. 3) appetere, surgere, anbrechen. GITA-GOV. 11. 1.: स्फुरति प्रदोषे. Cf. स्फर.

c. प्र ATM. tremere. MAH. 3. 1941.: प्रस्फुरमाणौष्ठः. — प्रस्फुरित tremens. MAH. 3. 11493.: प्रस्फुरिताधर.

c. वि 1) tremere. MAH. 3. 15639. 2) reniti, resistere. H. 4. 19.: विस्फुरन्तञ्च चकर्ष.

स्फुरदोष्ठ (BAH. e स्फुरत् tremens et ओष्ठ labium) trementia labia habens. IN. 5. 51.

स्फुई 1. P. (विस्मृतौ) oblivisci.

स्फुर्ज 1. P. (वज्रनिर्घोषे; vocalis उ ubique producitur, ita ut स्फूर्ज vera radice sit forma) tonare, fremere. BHATT. 15. 44.: अस्फूर्जीत्.

c. वि विस्फूर्जति n. fremitus, strepitus, e. c. venti. A. 8. 6.:

वायोः विस्फूर्जितेन (sic cum ed. Calc. legendum). —
विस्फूर्ज्यु *m. id.* RAGH. 13.12.: महोर्मि विस्फूर्ज्यु.

स्म 1) *explet.* IN. 1.23. — *Tempus praesens hâc particulâ
saepe Praeteriti accipit significationem.* IN. 2.28. N. 1.
12. 2) pro स्मस् sumus (v. gr. 299. annot.). IN. 5.42.

स्मर *m.* (r. स्मृ s. अ) amor. HIT. 39.20.

स्मि 1. *P. A.* ridere, subridere. MAH. 3.952.: न तात ह्य-
ष्यामि नच स्मयामि; IN. 82.26.: स्मयन् इव;
MAH. 1.2009.: उवाच स्मयमाने 'व. — *C. acc.* ridere
aliquid. MAH. 3.951.: भवान् इदद् किं स्मयती 'व.
— स्मित *n.* risus. IN. 4.15. (Lett. *smec-t* ridere, slav.
smje ja-ti id., germ. vet. *smilentër* subridens, cujus / for-
tasse e *j* (v. यकृत), ita ut *smil* respondeat scrto स्मय-
formarum *gunâ* auctarum, ut स्मयामि, स्मयसि etc., de-
bilitato *a* in *i*; angl. *smile*; hib. *smigeadh* «a smile» cum
g pro *y*, ita ut *smig* = स्मय, debilitato *a* in *i*; *magadh*
«mocking, jeering, scoffing», abjecto *s*, *magamhuil*
«jeering, scoffing» = स्मयमान; gr. *μειδάω* adjecto *δ*;
lat. *miror* (v. praef. वि) adjecto *r*, quod fortasse e *d*;
fortasse *rideo* e *sideo*, vel *emideo*, mutatis liquidis *m* et *r*,
v. gr. comp. 20.)

c. अभि *i. q. simpl.* MAH. 3.8732.: अभिस्मयन्तः subri-
dentes.

c. उत् *id.* MAH. 3.14969.: उत्स्मयन्तः subridentes.

c. वि 1) *i. q. simpl.* MAH. 2.1818.: उवाच सहदेवस् तु
मां, विस्मयन् इव. 2) obstupescere, obstupestieri. MAH.
1.7214.: न विस्मयन्तः; 3.11447.: सर्वे विसिस्मियुः;
1.7078.: तत् प्रेक्ष्य कर्म ... विसिस्मये. *ATM. c. instr.*
obstupestieri *aliquâ re.* MAH. 4.861.: कीचकस्य तु घा-
तेन ... व्यस्मयन्त पृथग्जनाः. RAGH. 15.68. — वि-
स्मित obstupestiatus. BH. 11.22.: वीक्षन्ति त्वां विस्मि-
ताश्चै 'व सर्वे. — *C. instr.* विस्मिता वृषसम्पदा. *C.
loc.* RAGH. 2.33. 3) superbum fieri. *ATM. c. instr.* MAN.
4.236.: न विस्मयेत तपसा. — *Caus.* विस्मापयामि
°ये (v. gr. 521.) obstupestiatur. RAGH. 2.33. BHATT. 5.
58.

स्मित v. स्मि.

स्मितपूर्व (*BAH. ex praec. et पूर्व n. prius*) risum tanquam
prius habens, a risu incipiens. IN. 4.5. H. 2.23.

स्मील v. शमील.

स्मृ 1. *P. A.* स्मरामि, स्मरे 1) meminisse, reminisci, recor-
dari, memorem esse, *c. acc. vel gen.* SA. 4.27.: ना 'न-
या 'भ्यर्थनायुक्ताम् उक्ताम् पूर्वं स्मराम्य अहम्; 5.69.:
सर्वं स्मरे; IN. 3.5.: भ्रातृन् सस्मार; MAH. 1.3005.: स-
मयं स्मरस्व; 4239.: स्मरेः कृच्छ्रेषु माम्; 3.8446.:
यस्य स्मरते वासवः; SAK. 126.13.: पुनर अस्माकं
स्मरिष्यति. — *Absol.* MAH. 1.3006.: स्मरन् अपि ।
अब्रवीन् न स्मरामी 'ति. — *Pass.* MAH. 1.74.: गणो-
शः स्मर्यताम्. — स्मृत memoratus, vocatus. BH. 17.
20.: तद् दानं सात्त्विकं स्मृतम्; 21.23. MAN. 1.10.
2) desiderare, *c. gen.* R. Schl. II. 70.15.: पुनर अय्य
अहम् एष्यामि यदा मे त्वं स्मरिष्यसि; A. 11.8.:
समयो ऽर्जुन गतुन् ते भ्रातरो हि स्मरति ते; R. Schl.
II. 30.16. — स्मृत desideratus, amatus. BR. 1.30.: मम
तुल्याव उभौ स्मृतौ (v. स्मर). — *Caus.* facere ut quis
recordetur. MAH. 3.11323.: स्मारितश्चा 'स्मि राघवम्.
(स्मृ correptum e स्मर, v. gr. min. 12.; lat. *MOR*, ab-
jecto *s*, *memor* per redupl., *mos, mór-is*; germ. vet.
smér-zo m., *smér-za f.* dolor, v. वेदना dolor, proprie
quod facit ut quis sciat, sentiat; *smérgan*, anglo-sax.
sméortan dolere; goth. *mérja* memoro, nuntio = *Caus.*
स्मारयामि, fortasse *mél* scriptura tanquam id quod me-
morat, in memoriam revocat, mutato *r* in *l*; *maurna*
moereo; germ. vet. *máriu* annuntio, manifestum facio,
celebro; *mári* fama, nostrum *Mährchen*; hib. *smuairéan*
«grief, dejection» = nomini actionis स्मरण; v. Pictet
p. 75.; fortasse *smalanach* «sorrowful, grieved» e *smá-
ranach*; fortasse *smuainim* «I think, imagine» e *smuá-
rim*, nisi pertinet ad मन् q. v.; fortasse *múirn* «natural
affection, love», *múirne* «fondness, caresses» e *smúirne*,
smúirne, v. स्मृ sgf. 2., स्मृत amatus; lith. *uz-mirsz-tu*
obliviscor, adjectâ sibilante, sicut in *mirsz-tu* morior, v.
मृ; gr. *μερίμνα*, *μεριμνάω*, *μέριμερος*, *μάρ-τυρ*; fortasse
MEA (*μέλει*, *μέλομαι* cet.) e MEP, nisi pertinet ad मन्.)

- c. अनु recordari. N. 11. 24.: माम् अनुस्मृत्यः 15. 16.
 c. वि oblivisci. DR. 7. 11.: ना यं वैरं विस्मरते कदा-
 चित्; RAGH. 19. 2. — *Etiam recordari. SA. 5. 6. nisi*
dic. ed. Calc. pro विस्मरती legendum विमृशती.
 c. सम् recordari. N. 14. 24.: संस्मर्तव्यस् तदा ते ऽहम्.
 c. सम् praef. अनु *id.* N. 15. 16.
 c. सम् praef. अभि *id.* MAH. 3. 15758.

स्मृति *f.* (r. स्मृ s. ति) memoria. BH. 2. 63.

स्यन्दू 1. A. (scribitur स्यद्, gr. 110^a.) 1) fluere. RIGV. 32.

- 2.: स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रम् अवज्ञामुर आपः; MAH.
 1. 3990.: स्यन्दते ... सरिच्छ्रेष्ठा. 2) currere. *Part. praes.*
PAB. N. 13. 10.: स्यन्दताम् अपि नागानाम्. V. sq.

स्यन्दन *m.* (r. स्यन्दू s. अन) 1) currus. N. 8. 20. 2) no-
 men arboris (Dalbergia ougeiniensis). N. 12. 3.

1. स्यम् 6. et 10. P. स्यमामि, स्यमयामि (ध्वनने) sonare.
 2. स्यम् 10. P. A. स्यामयामि, °ये (वितर्के) cogitare, con-
 siderare.

संस 1. A. cadere, decidere. BH. 1. 30.: गाण्डीवं संसते
 हस्तात्. — *Caus. commovere. RAGH. 6. 75.: वातो ऽपि*
ना संसयद् अंशुकानि (schol. अकम्पयत्). Cf. भंस, धंस.

c. वि *i. q. simpl.* विस्रस्त delapsus. A. 10. 64.

संस 1. A. (विश्वासे) confidere, securum esse. Cf. सम्म्.

सक्, सग् v. सज्.

सग्विन् (a सज् s. विन्) sertatus.

सङ् 1. A. (गत्याम्, scribitur सक्) ire, se movere. Cf.

अङ्क्, अङ्ग, श्लङ्क्.

सज् *f.* (ut videtur, a r. सृज्, v. gr. 34^b.) sertum e floribus.
 N. 5. 28.

सम्म् v. अम्म्.

सव *m.* (r. सु fluere s. अ) 1) actio fluendi, stillandi. 2) li-
 quor, liquidum, gutta. H. 2. 9.

सष्टम् v. सृज्.

सिम्, सिम्म् 1. P. *i. q.* सृम्.

सिव् 4. P. सीव्यामि (शोषे गतौ) siccari, ire.

सु 1. P. (scribitur etiam शु) ire, fluere. MAH. 1. 5081.: सु-
 स्राव रेतो ऽस्य; 2. 2592.: स्रवन्नेत्रजलाविला; R. Schl.
 II. 63. 18.: स्रोतांसि विमलान्य अपि सुस्रुवुर (*) गि-
 रिधातुभ्यः; 40 34.: सुस्राव नयनैः स्त्रोणाम् अश्रम्.
TROP. MAH. 1. 5329.: तुमुला वाचः सुस्रुवुः — सुत
fluens. MAN. 4. 122.: रुधिरं सुते गात्रात्. 2) effundere.
 MAH. 1. 1485.: सुस्रुवुः शोणितम् बद्धः; 3. 11118.: शक्-
 न्मूत्रं सुस्रुवुर भयात्. 3) diffluere, solvi, perire. MAN.
 2. 74.: स्रवत्य् अनोङ्कृतम्. *Etiam A. MAH. 3. 14767.:*
स्रवेत्. — Caus. effundere. MAN. 4. 169. (Cf. सु, gr.
ῥέω e ῥέω, ῥέω-σω, ῥέω-σις, ῥέω-μα cet., lith.
sraw-ju sanguinem mitto; hib. sruth f. «a stream, cur-
rent, defluxion»; germ. vet. sliu-mo velociter, sliumor
citius, nostrum schleunig, v. सु et Graff 6. 848.; lat.
rio-us, ruo.)

c. निस् effluere, emanare. *Caus. facere ut quid effluat.*
 MAH. 3. 13164.

c. परि *i. q. simpl.* R. Schl. II. 30. 24.: वारि ... नेत्राभ्याम्
 परिस्राव. *Vid. परिस्रव.*

c. प्र 1) profluere, fluere. N. 24. 15.: वारि नेत्राभ्याम्
 अस्रावम् प्राप्तवत्. 2) facere ut quid fluat, effundere.
 H. 2. 8.: भक्त्यो ऽयम् मम सुप्रियः स्नेहस्रवान् प्रस-
 वति; R. Schl. II. 48. 13. — *Absol. HIT. 1. 22.: मातुः*
प्रस्रवतः स्तनौ. — प्रस्रुत profluere faciens, effundens.
 R. Schl. II. 85. 18.: प्रस्रुतः सर्वागात्रेभ्यः स्वेदं ... यथा
 ... हिमवान् प्रस्रुतो हिमम्.

c. वि 1) fluere. विस्रुत fluens. R. Schl. I. 34. 9.: नदी रम्या
 मगधान् विस्रुता. 2) effundere. MAH. 3. 825.: स ... वि-
 स्रवत्य् असृग् उल्वनम्.

सुच् *f.* cochlear sacrificale. DR. 6. 20.

स्रोत *n.* (ut videtur, e स्रोतस् abjecto स्र्) *i. q.* स्रोतस्. N.
 16. 14. *in fine comp. BAH.*

स्रोतस् *n.* (a r. सु s. अस् inserto त्) flumen, cursus. H. 1.
 2. BH. 10. 31.

(*) Schlegelius hanc radicem ubique scribit शु, inde सुस्रु-
 वुः pro सुस्रुवुः.

स्व 1) *pron. pers. tertiae pers. in initio compositorum*, ipse, sui, sibi *cet.* *Vid.* स्वगतम्, स्वभू, स्वस्थ. *Etiā ad primam et secundam pers. refertur, v. स्वाधीन.* (Huc pertinet præcrit. से sui, ejus, ipsius in anal. cum ते pro ते tui, मे mei; zend. 𑂔𑂗 hé, 𑂔𑂗𑂢 hói; v. स्वतस् et gr. comp. 3/41. 2) *suus.* IN. 1. 32. 34. 5. 29. SU. 1. 28. *Etiā meus, tuus, noster, vester.* UR. 39. 13.: कथयामि स्वाम् अवस्थाम् conditionem meam; N. 14. 15.: पदानि गणयन् स्वानि गच्छ passus tuos; 24.: स्वम् अंशं वितरामि ते partem tuam; UR. 26. 3.: धार्यताम् अयं स्वहस्ते निक्षेपः in manu tuā. — *Subst. n. proprium, peculium.* N. 18. 3. 26. 7. (Cum स्व *pron. pers.* cf. lat. *sui*, gr. $\sigma\upsilon\acute{\iota}$, $\sigma\phi\acute{\epsilon}$, $\sigma\phi\acute{\epsilon}\iota\varsigma$ e $\sigma\phi\acute{\epsilon}$, $\sigma\phi\acute{\epsilon}\iota\varsigma$; lith. *saw* sibi, *sa-wens* sui *cet.*; slav. *sebe* sibi, *sebe* sui *cet.*; goth. *sei-na* sui e *svai-na*; *své* sicut, instrument. a Them. *sva*; *svi* in *svi-kunths* manifestus, debilitato *a* in *i*. Cum स्व *possess.* cf. lat. *suus*, gr. $\sigma\phi\acute{o}\varsigma$, $\acute{o}\varsigma$; lith. *sáwa-s* *suus*, *sáwa* sua; slav. *svoi*, *svaja*, *svoe* *suus*, *a*, *um*; *svo-bodj* liber, *svo-boda* libertas, ubi *svo* = स्व in initio comp.; goth. *svés* n., Them. *svésa* proprium; germ. vet. *suds* proprius, Graff 6. 903.)

स्वक (a praec. s. क) *suus, proprius.* N. 5. 43. 16. 3. 24. 42. 25. 5.

स्वक्क् 1. A. (सर्पणे *v.*) ire, se movere. Cf. स्वस्क्, सक्.

स्वगतम् *Adv.* (e स्व et गत qui ivit, in acc. neut.) *i. q.* आत्मगतम्. SAK. 18. 7.

स्वङ् 1. P. (सर्पणे *K. v.*; scribitur स्वङ्) ire, se movere. (Cf. germ. vet. *SUANG* vibrare, *suingu*, *suang*, *suungumés*.)

स्वच्छ (e सु et अच्छ) valde clarus, valde purus. HIT. 25. 13.

स्वच्छन्द (e स्व et कन्द) *v.* कन्द.

स्वञ्, स्वञ्ज् 1. A. (pro स्वञ्च scribitur स्वञ्, gr. 110^a) amplecti. N. 24. 44.: भैमीम्... सस्वञ्जे; RAGH. 13. 70.: अस्वञ्जत; MAH. 2. 2595.: स्वञ्जमान, 3. 14724.: स्वञ्जिवा.

c. परि (praet. augment. 1. पर्यस्वञ्जे et पर्यञ्जजे, praet. mltf. पर्यस्वञ्जि et पर्यञ्जजि, praet. redupl. परिसस्वञ्जे et परिष्वञ्जे) *i. q. simpl.* N. 17. 12. 23. 24.: ताम् परिष्वञ्ज्य; MAH. 1. 8000.: परिष्वञ्जे; 3. 211.: परिष्वञ्जे; R. Schl. II. 75. 9.: पर्यस्वञ्जेताम्; II. 83. 10.: परिष्वञ्जान प्रोञ्जमान.

c. परि praef. अभि *id.* Part. praes. PAR. R. Schl. II. 44. 10.: अभिपरिष्वञ्जन्.

c. परि praef. सम् *id.* MAH. 1. 3307.

स्वञ्जान *m.* (e स्व et ज्ञान *q. v.*) cognatus. BH. 1. 45. *Collective cognati.* BH. 1. 28. N. 13. 34.

स्वद् 1. P. *i. q.* श्वद्.

स्वतन्त्र (BAH. e स्व et तन्त्र) liber, qui suae potestatis, sui juris. HIT. 69. 13. — *Vid.* स्वातन्त्र्य.

स्वतस् *Adv.* (e स्व sui, ipse s. तस्) ex se, per se. MAH. 3. 10051.: स्वतः शोभमानः.

स्वद् 1. (fortasse e सु et अद् edere) 1) *ATM.* jucunde sapere, jucundi, suavis saporis esse. RIGV. V. 6. 7.: हव्या ते स्वदत्ताम्. 2) *P.* gustare. RIGV. V. 2. 2.: स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या. *Vid.* Westerg. et cf. स्वाद्, स्वादु.

स्वधा (e स्व et धा a r. धा ponere, dare) 1) *f.* majorum cibus. 2) *Indecl.* vox quam pronuntiant ii, qui majoribus dona offerunt. BH. 9. 15.

1. स्वन् 1. et 10. P. sonare. R. Schl. II. 65. 5.: विहगाः... सस्वन्ः; GHAT. 5.: जलदाः स्वनतः. (Vid. ध्रण्, ध्वन्, क्वाण् et cf. lat. *sono*, hib. *sian* «a voice, sound, scream»; fortasse gr. $\phi\omega\nu\eta$ e $\sigma\phi\omega\nu\eta$, v. स्व. Lith. *zwanu* sono et slav. *zveniiž* magis cum क्वाण् quam cum स्वन् conveniunt, mutato *k* in *g*, deinde in *z*, ζ = ζ .)

2. स्वन् 10. P. स्वनयामि et स्वानयामि (अवतंसने *K.* तंसने *v.*) ornare.

स्वन *m.* (r. 1. स्वन् s. अ) sonus, sonitus, strepitus. N. 21. 5. 25. 5.

स्वप् 2. P. etiam 1. P. interdum A. (anom., v. gr. 694.) 1) dormire. MAN. 1. 52.: यदा स्वपिति; 54.: सुखं स्व-

पिति; H. 1.51.: स्वपत्नो मे; 4.15.: स्वपत्न्य एते; N. 13.61.: स्वपामि; MAH. 3.13984.: स्वपेतु; 15993.: स्वपते; R. Schl. I. 47.19.: स्वप्स्यामहे; II. 28.11.: सुप्यति. 2) obdormire, capere somnum. N. 10.6.: श्रान्तः सुघ्राप; MAH. 2.2027.: उपगीयमाना नारीभिरु अस्वपन्. 3) jacere. MAH. 4.1674.: हता उर्व्या सुषुपुः. 4) mortuum esse. BHATT. 18.11.: बान्धवा मे स्वपन्ति (schol. G'AY. दीर्घनिद्राम् प्रवेशिताः). — सुप्त 1) qui dormivit. SA. 5.64.67. 2) dormiens. H. 1.50.2.33.35. — Caus. स्वापयामि 1) sopire. 2) occidere, interficere. BHATT. 15.98.: वाणैरु असूषुपत्. (Goth. *SLÉP* dormire, *slépa* dormio, praet. *saisllep* = सुघ्राप, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20.; germ. vet. *sláfon* dormio, *sláfit* dormit. Ad Caus. स्वापयामि pertinent lat. *sópio* (ejecto *o, ð = á*), island. vet. *sofja* sopire, germ. vet. *in-suepiu* sopio, Grimm 1.869., slav. *СЪП-Н-ШН* *sp-i-s' i* dormis. — Vid. स्वप्न.)
 c. अव dormire. अवसुप्त dormiens. R. Schl. II. 56.4.
 c. प्र *id.* प्रसुप्त 1) qui dormivit. SA. 5.65.: सुचिरन् तम् प्रसुप्तो ऽसि; 5.69. 2) dormiens. H. 1.38.: प्रसुप्तौ धरणीतले.
 c. सम *id.* संसुप्त dormiens. N. 13.10. H. 3.6.
 स्वप्न *m.* (r. स्वप् s. न) somnium. N. 12.98. SA. 5.71. (Island. vet. *sofjn* somnus, lith. *sápnas* somnium, unde *sapniu* somnio, lat. *somnus* e *sopnus* in analogiá c. r. 58.; gr. *ὕπνος*; hib. *suain* «sleep», *suaimhneach* «quiet, calm, tranquil, easy, safe, pleasant, delightful», *suaimh-nighim* «I rest, please, charm»; cambro-brit. *hephun* somnus.)
 स्वप्नञ् (nom. m. f. n. °नञ्) dormiens. MAH. 3.10648.
 स्वभाव *m.* (e स्व et भाव natura, indoles) natura, indoles. N. 19.6. BH. 5.14.8.3.
 स्वभू (per se ipsum existens e स्व et भू) cognomen *Vischnús*. AM.
 स्वविषय *m.* (e स्व et विषय regio) patria. HIT. 26.4.
 स्वयंवर *m.* (e स्वयम् et वर electio) feminae libera mariti electio. N. 2.8.

स्वयम् *Indecl.* (proprie nom. a stirpe स्व adjecto इ, unde स्वे, cum termin. अम्, in analogiá cum अहम् ego, तम् tu, अयम् hic, v. gr. 276.) ipse. (Cf. hib. *fein* «own, self», *sin* «that, there», *siom* «they, them»; cambro-brit. *hun* ipse.)
 स्वयम्प्रभ (sui ipsius splendorem habens, per se ipsum splendens, BAH. e स्वयम् et प्रभा splendor.) *Fem.* स्वयम्प्रभा nom. pr. *Apsarasae*. IN. 2.29.
 स्वयम्भू *m.* (TATP. e स्वयम् ipse e भू existens) per se ipsum existens, cognomen dei *Brahmae*.
 स्वलङ्कृत (e सु et अलङ्कृत) valde ornatus. N. 2.11.
 1. स्वर 10. P. स्वरयामि (आक्षेपे) spernere. *Vid.* स्वृ.
 2. स्वर *Indecl.* (vid. सुर splendere) coelum. BR. I.22. BH. 9.20. (Zend. *𐬯𐬀𐬎𐬎𐬀𐬎𐬀* *hvarē* sol, v. gr. comp. 30.; hib. *speur* «the sky, firmament», v. Pictet p. 74.; fortasse *soir* «the east, the morning», a sole oriente dictum; lat. *sol*; gr. *σῆλας, σελήνη*; fortasse lith. *sáulē* sol e *swalē, sualē*; russ. *solize* sol. De *ἥλιος* et goth. *sauil* v. सूर्यः)
 स्वर *m.* (r. स्वृ sonare s. अ) 1) sonus. 2) vocalis littera. SA. 5.25.
 स्वर्ग *m.* (e स्वर et ग) coelum *Indri*, deorum sedes. IN. 1.23. N. 12.63.
 स्वर्ग्य (a praec. s. य) coelestis.
 स्वर्ण *n.* (correptum e सुवर्ण q. v.) aurum. AM.
 स्वर्त् 10. P (गत्यातङ्के) ire, metuere.
 स्वर्द् 1. A. (आस्वादे क. प्रीतिलिहोः र्.) gustare, lambere, gaudere. Cf. स्वद्.
 स्ववश (BAH. e स्व suus et वश voluntas) suam voluntatem habens, voluntarius, spontaneus. H. 4.4.
 स्वसार v. sq.
 स्वसृ *f.* (in casibus fortibus स्वसार, v. gr. 180.; ut videtur, e स्व suus et सृ i. e. सार pro सृ, स्तार = स्त्री femina, cujus *t* servatum est in linguis germanicis et slav., v. स्वजन, अश्वर, अश्व et Pott 2.554.) soror. H. 1.31. (Goth. *svistar*, germ. vet. *suēstar*, nostrum *Schwester*, angl. *sister*; slav. *sestra*, lith. *sessũ* per assim. e *sestũ*,

gen. *sesser-s*, pl. nom. *sesser-es*; lat. *soror* e *sosor*, *suostor*, *sorórem* = स्वसारम्; cambro-brit. *chwaer*, v. Pictet p. 73. Huc etiam traxerim hib. *piuthar*, ita ut mutilatum sit e *spiusthar*, mutato *o* in *p* sicut in *speur* coelum = स्वर q. v.)

स्वस्क् 1. *A.* (गत्याम्) ire, se movere.

स्वस्ति (e सु et अस्ति existentia, a r. अस् s. ति) *Wohlsein*, salus, felicitas. In classicâ linguâ Indecl. vel potius neut. quod solum in nom. et acc. invenitur. N. 12.120. DR. 9. 23. A. 2. 13. 10. 41. BH. 11. 21. — In dialecto Véd. declinatur, e. c. RIGV. 1. 9.: स्वस्तये felicitatis causâ.

स्वस्तिवाचन *n.* (e praec. et वाचन a Caus. r. वच् s. अन्) 1) precatio salutis, v. वच् Caus. 2) ritus quidam sacer, Wils. «a religious rite preparatory to any important observance, in which the Brahmans strew boiled rice on the ground, and invoke the blessings of the gods on the ceremony about to commence». UR. 45. 1.

स्वस्थ (in se stans, versans, e स्व et स्थ) 1) sui compos. N. 2. 1. 5. 6. 7. BH. 14. 24. 2) sanus, salvus, valens. SA. 5. 81. 109.

स्वागत *n.* (KARM. e सु bene et आगत *n.* aggressus) salutatio (*Willkommen, welcome*). N. 12. 68.

स्वातन्त्र्य *n.* (a स्वतन्त्र s. य) libertas, liberum arbitrium. HIT. 28. 16. 69. 14.

स्वादू 1. *A.* 10. *P.* i. *q.* स्वदू. — स्वादनीय gustandus, sapidus, jucundi, suavis saporis. IN. 1. 26. (Vid. स्वदू, स्वाडु et cf. gr. ἡδοναί, ἡδός, ἀνδάνω, cambro-brit. *chwaethu* gustare, armor. *chwaesa* odorari, v. Pictet p. 73.)

c. आ 10. *P.* gustare. R. Schl. I. 9. 36.: तान्य् आस्वाद्य स ... अनास्वादितपूर्वाणि. — आस्वाद्य gustandus, jucundi, suavis saporis. HIT. 8. 12. Vid. आस्वाद, आस्वादन.

स्वाडु (*fem.* स्वाडु et स्वाद्धी) dulcis, suavis, jucundus. (Anglo-sax. *soet* dulcis, germ. vet. *suazi, suozi* id., nostrum *süßs*, goth. *sutizō* dulcius; lith. *saldūs* dulcis e

sladūs, mutato *o* in *l*, v. gr. comp. 20., slav. ЦЛАДЬКЪ *sladk* id., gr. ἡδύς, lat. *suavis* e *suadus* ejecto *d*, adjecto *i*; vid. स्वदू.)

स्वाधीन *Adj.* (e स्व et अधीन) sibi ipsi subjectus, sui proprius. Lass. 90. 15.: स्वाधीनयैवना सुभ्रूः. — Nostri proprius, qui in nostrâ potestate. HIT. 122. 3. 4.

स्वाध्याय *m.* (e स्व proprius et अध्याय lectio a rad. इ praef. अधि suff. अ) tacita vel susurrans lectio *Védorum*. Su. 2. 22. BH. 4. 28. 16. 1.

स्वामिन् *m.* (a स्व proprium, peculium, producto अ, suff. मिन्) dominus.

स्वाम्य *n.* (a praec. s. य) dominium, imperium. HIT. 84. 8.

स्वाहा *Indecl.* vox quam pronuntiant ii, qui diis dona offerunt.

स्वित् Particula interrogativa. MAH. 3. 10648.: किं स्वित्, कस्य स्वित्; 1. 3571.: किन्तु स्वित्; R. Schl. II. 65. 11.: किं स्वित्.

स्विदू 4. *P.* *A.* sudare. GITA-G. 10. 16.: स्वियति. — स्वित्त्र sudans. Lass. 59. 6. — Caus. facere ut quis sudet, calefacere. HIT. 70. 17.: स्वेदित. — Cl. 1. *A.* trans. sudare, exsudare alqd. *TROP.* dimittere (मोचने क.). K.: स्वेदते पापन् तपसा ज्ञनः. (Island. vet. *soiti, soeiti* sudor, v. स्वेद, angl. *sweat*, germ. vet. *sueiz* sudor, *suizzu* sudo, lett. *švāis-t* sudare, praet. *švāidu*; lat. *sūdo*, gr. ἰδῖω, ἰδός, ἰδρῶς; armor. *chwez* sudor, cambro-brit. *chweysu* sudare.)

c. प्र i. *q.* simpl. प्रस्वित्त्र sudans. R. Schl. II. 100. 35.

स्वृ 1. *P.* (शब्दोपतापयोः) 1) sonare, v. स्वर. In dial. Véd. recitare. RIGV. 88. 5.: सस्वर ह यन् महतो गोतमो वः «quem (hymnum) recitavit Gôtamas vobis, Marutes!» (सस्वर praet. mltf. 7.). — स्वर्यं laudandus. RIGV. 32. 2. — स्वरणं inclutus. RIGV. 18. 1. 2) vexare, v. praep. सम्. (स्वृ e स्वर, lat. *susurro*, slav. *soir-a-ti* tibiâ canere, gr. σφύριξ, σφύρισσω, v. Pott 1. 225.; goth. *SVAR* jurare, fortasse primitive dicere. Cum स्वर्यं laudandus, स्वरणं inclutus cf. goth. *soërs* honoratus, *gasoëran* glorificari; c. स्वृ i. e. स्वर vexare cf. germ. vet. *sueran* dolere, *suirit* dolet, *suâr* gravis.)

c. अभि comprobare. RIGV. 10. 4.: स्तोमौ (v. gramm. min. ed. 2. §. 145. annot.) अभिस्वर «hymnos comprobata».

c. सम् A. vexare. BHATT. 9. 28.: (शत्रुं) संस्वरिषोष्ठाः प्रधने.

स्वृ 9. P. स्वृणामि (हिसने) laedere, occidere.

स्वेच्छा f. (e स्व et इच्छा) liberum arbitrium. HIT. 17. 15. 40. 18. Lass. 29. 15. 39. 13.

स्वेद m. (r. स्विद् s. अ) sudor (v. r. स्विद्).

स्वेदन n. 1) (r. स्विद् s. अन) sudatio. 2) (Caus. r. स्विद् s. अन) actio faciendi ut quis sudet, actio calefaciendi. HIT. 70. 16.

स्वैर (ut videtur, e स्व et obsoleto derivato radicis ईर) Adj. liber, qui sui juris, suae potestatis. Subst. n. liberum arbitrium. N. 21. 13. SA. 5. 98. — स्वैरम् Adv. ad suum arbitrium. SAK. 25.

ह

ह particula expletiva. IN. 1. 37. RIGV. 88. 5. 121. 2.

हंस m. anser. N. 1. 19. — Fem. हंसी. (Gr. χήν abjectâ syllabâ finali, lat. anser abjectâ litterâ initiali; germ. vet. gans f., Them. gansi, gensi, pertinet ad fem. हंसी, ita lith. z'asi-s f. et slav. gûsj e gonsj (v. gr. comp. 255. g.).

Hib. gadh «a goose», ganra «a gander» mutilatum esse videtur e gandra, cf. anglo-sax. gandra(n) anser mas, germ. vet. ganzo(n) id. e ganto(n); cambro-brit. gwyz, armor. gwaz, cum z = d.)

हृ 1. P. (त्रिवि) splendere. (Hib. gath «a ray or beam».)

हृ 1. P. (बलात्कारे) violenter agere. V. sq.

हृ m. (r. हृ s. अ) vis, violentia. UP. 30.

हत v. हन्.

हति f. (r. हन् s. ति) occisio, caedes. HIT. 38. 16.

हृद् 1. A. (पुरोषोत्सर्गे क. ऽवर्थे v.) cacare.

1. हन् 2. P. (anom. v. gr. 357. et 694.) 1) pulsare, ferire, tundere. MAH. 1. 6706.: तम् ऋषिम् ... जघान कशया; DR. 5. 7.: हरिम् ... प्रपदेन हंसि; MAH. 4. 701. 2) saepissime occidere, interficere. H. 2. 12.: हवै 'तान् मानुषान् सर्वान्; 3. 7.: अहम् एनं हनिष्यामि; 3. 19. MAH. 2. 2539.: अहन् उर्योधनं हन्ता शकुनिं स हनिष्यति. Etiam A. MAH. 1. 5579.: हनिष्ये. — TROP. delere, destruere, extinguere. BR. 2. 3.: व्यथाञ् जहि; SA. 3. 11.: आशां ना हंसि मे हन्तुम्; 5. 17.: हतप्रभ. — Caus. घातयामि occidendum, delendum, curare. BH. 2.

21.: कथं स ... कङ्घ घातयति हन्ति कम्; MAH. 2. 975. MAN. 8. 34. — Desid. जिघांस् (gr. 551.) occidere velle. NAL. 13. 8.: जिघांसन्तः. — Sensu fut. verbi primitivi (cf. मुमूर्षु moriturus. DR. 7. 5.). H. 4. 30.: भ्रात्रा सम्प्रेषितां वां सपुत्राञ् जिघांसितुम्. (हन् e धन् q. v.; gr. ΘΑΝ, ἔθανον, θάνατος, θείνω; goth. dau-thus mors, mutato n in u, v. gr. comp. 255. g. et 432., dau-ths mortuus, Them. dau-da = ह-त e धन्-त; us-daudjan pugnare, div-ans morti obnoxius, debilitato a in i; germ. vet. dow-ên, tow-an mori, dô-t, tô-t mortuus, dôd, tôd mors; lat. FEND, offendo, defendo (Pott 1. 255.) c. f = ध्, sicut in fumus, inferus, rufus, v. धूम, अर्ध, रुधिर; fortasse ferio mutatis liquidis n et r; hib. gonaim «I wound, sting, stab», fortasse gail «slaughter», mutatis liquidis n et l; gaillim «I hurt»; vid. नि-धन्.)

c. अप abigere, depellere. RIGV. 42. 2.: अप स्म तम् पथो जहि. TROP. MAN. 6. 96.: सत्र्यासेना 'पहत्यै' नः. c. अभि i. q. simpl. BH. 1. 13. A. 7. 6.: (अभ्यघ्नम् v. gr. 324. gr. min. 293.); MAH. 1. 7736.

c. अत्र id. MAH. 2. 915.: अन्वोन्यञ् जानुभिर् अत्रजघ्नतुः.

c. आ id. DR. 8. 35.

c. आ praef. अभि id. MAH. 1. 8223.

c. आ praef. वि impedire. R. Schl. II. 10. 32.: न ते कश्चिद् अभिप्रायं व्याहनुम् उत्सहे; 22. 25.: व्याहते

- ऽप्य् अभिषेके मे. *Vid.* हन् praef. त्रि.
- c. आ praef. सम् 1) conglobare, comprimere. A. 3. 40.: तलैर् अपि समाहृतैः; v. praef. सम्. 2) contingere. DR. 5. 17.: हस्तं समाहृत्य धनञ्जयस्य भीमाः शराः. 3) *i. q. simpl.* MAH. 1. 6291.: तम्... ज्ञानुभ्यां समाजघ्ने; 7941.: भेरौ समाजघ्ने.
- c. उत् tollere. R. Schl. II. 53. 32.: जलान् मत्स्याव् श्वो 'क्षतौ. — उद्यत superbus. HIT. 115. 11.
- c. उप 1) pulsare, ferire. *TROP.* H. 2. 29. N. 7. 14. BH. 1. 38. 2) attingere, contingere, usurpare, adhibere. MAN. 9. 208.: अनुपघ्नन् पितृद्रव्यम्.
- c. नि *p. a.* 1) pulsare, ferire. A. 3. 19.: निघ्नन् प्रोथेन पृथिवीम्; MAH. 3. 12220.: शिरांसि विशिखैर् दीप्तैर् न्यहनम्; 4. 1680.: त्रिराटपुत्रञ्च करे निजघ्ने. *TROP.* profligare. HIT. 6. 14.: दैवं निहत्य. 2) occidere, interficere. H. 4. 15.: वाम् एव ... निहन्य् अयः; SU. 4. 18. R. Schl. I. 45. 49. 3) demergere, defigere. R. Schl. II. 82. 16.: रामे निहतचेतसः.
- c. नि praef. परि pulsare, ferire. MAH. 3. 12261.
- c. नि praef. त्रि 1) pulsare. R. Schl. I. 9. 16. 2) occidere, interficere, destruere, delere. MAH. 1. 2837. A. 8. 25.
- c. परा abigere, propellere. MAH. 3. 12889.: पयोदाः ... वायुवेगपराहताः.
- c. परि decutere, dejicere. GITA-G. 5. 13.: परिहतरसनम् ... जघनम्.
- c. प्रति *p. a.* 1) referire. MAH. 3. 1091.: प्रतिहन्याद् धतश्चै 'व तथा हिंस्याच्च हिंसितः. 2) repellere, *zurückschlagen*. A. 3. 31.: अस्मिन् प्रतिहतेचा 'स्त्रे; 8. 11. — MAH. 1. 8278.: शरैर् अर्जुनो वर्षम् प्रतिजघ्ने; 2. 81. 3) pulsare, ferire. A. 10. 20. 36.
- c. त्रि 1) pulsare, ferire. A. 8. 4. 10. 23. 56. *TROP.* affligere, मनः animum. MAH. 2. 151.: मनो विहन्यते. 2) repudiare, repellere. RAGH. 2. 58.: ना 'हसि वम् ... मे प्रणयं विहन्यम्; 11. 2.: रघोः कुले न व्यहन्यत कदाचिद् अर्थिता. 3) impedire. R. Schl. II. 23. 22.: लोकपालाः समस्तास् ते ना 'द्य रामाभिषेचनम् ... विहन्युः; MAH. 3. 15138.: मा विहन्यत गच्छत (विहन्यत

Imperat. Pass. c. term. PAR. v. gr. 493.) — *Caus. de-*
lendum curare. HIT. 102. 6.: परसैन्यं त्रिघातयेत्.

c. सम् 1) colligere, jungere. MAN. 2. 71.: संहत्य हस्तौ; HIT. 14. 10.: संहतास् तु हर्तो 'मे मम ज्ञालम्. Coacervare. IN. 1. 6.: संहताश्च तयो 'पलाः. 2) contrahere. DR. 7. 9.: भृकुटोसंहतभ्रुवम्.

c. सम् praef. अभि conjungere, adjungere, copulare. MAH. 2. 800.

2. हन् *Adj.* (*in fine comp.*, r. हन्) occidens, destruens, delens. BH. 6. 17.

हन् *m. f.* maxilla. (Gr. γένυς, goth. *kinnu-s* f. maxilla, germ. vet. *kinni* n. id. et mentum; lith. *z'anda-s* pertinet ad ग्राह, fortasse etiam lat. *gena*, ita ut mutilatum sit e *genda*.)

हन् *f. i. q.* हन्.

हन् *Interj.* *gaudii, misericordiae, consternationis, etiam particula inceptiva.* (AM. हर्षे ऽनुकम्पायां वाक्कारम्भविषादयोः). H. 1. 51. A. 3. 9. BH. 10. 19. UR. 8. 17. MEGH. 102.)

हन् *m.* (r. हन् s. तृ) 1) occisor. BH. 2. 19. 2) eversor, subversor, exstinctor. HIT. 22. 12.

हन् *1. p.* (गतौ) ire.

हन् *1. p.* (गतौ क्लामे) ire, defatigari. *Cf.* ह्य्.

हन् *m.* (fortasse a r. ह्य्, nisi a हि, suff. ञ्) equus. N. 19. 2.

हन् (r. ह् s. ञ्) 1) *Adj. in fine comp.* rapiens. 2) *Subst. m.* cognomen dei *Sivi*.

हन् *n.* (r. ह् s. ञ्) actio tollendi, auferendi. HIT. 75. 7.

हन् 1) *Adj.* a) viridis. b) gilvus, flavus. c) nigricans e gilvo. IN. 1. 7. 5. 1. A. 4. 12. IN. 5. 54. 2) *Subst. m.* a) equus. A. 1. 1. 2. 5. b) leo. DR. 5. 7. c) nomen *Vishnús*.

हन् (*f. िणी*) *Adj.* e flavo albus. *Subst. m.* nomen animalis quadrupedis (Wils.: a deer). DR. 4. 15.

हन् viridis. (Fortasse lat. *viridis* e *guiridis*, sicut *vivo* e *guivo*, v. जीव्, lith. *z'álias* viridis, *z'ólě* gramen, c. 1

pro r; fortasse gr. $\chi\lambda\acute{o}\alpha$, $\chi\lambda\acute{o}\varsigma$ cet. e $\chi\alpha\lambda\omicron\alpha$, $\chi\alpha\lambda\omicron\varsigma$; $\chi\lambda\acute{o}\varsigma$ e $\chi\alpha\lambda\omicron\varsigma$; hib. *glas* «green, verdant, pale»; germ. vet. *groit* virescit, *grüét* id., *gruanti* virens, *gruoti* viror, *gróni*, *cróni* viridis, v. Graff 4. 298.)

हरित *i. q.* हरित्. A. 4. 50.

हरिवाहन *m.* (flavos vel e gilvo nigricantes equos habens, e हरि et वाहन equus) nomen *Indri*. IN. 5. 54.

हीतकी *f.* (a हरित producto इ s. क in *fem.*) nomen plantae. (Wils.: *Yellow or chebulic myrobalan*, *Terminalia chabula*.)

हर्म्य *n.* palatium. HIT. 39. 20.

हृय् *1. p. i. q.* ह्य्. In *dial. Véd.* amare. RIGV. 93. 7. Precari. RIGV. 55. 4. Minari. RIGV. 57. 2.

c. प्रति in *dial. Véd.* amare, gratum habere. RIGV. 40. 6. 57. 4. 93. 1.

हर्ष *m.* (r. हृषु gaudere s. अ) gaudium. IN. 2. 25.

हृल् *1. p.* arare. *Vid. sq.*

हल *n.* (r. हल् s. अ) aratrum. AM.

हविस् *n.* (r. ह्व Diis offerre suff. इस्) butyrum purificatum. BH. 4. 24.

हव्य *n.* (r. ह्व Diis offerre s. य) quod offertur, offerendum Diis. SU. 2. 10.

हव्यवाह *m.* (qui aufert, consumit diis oblata, e हव्य et वाह ferens, auferens a r. वह् s. अ) ignis. DR. 2. 10.

हव्यवाहन *m.* (e हव्य et वाहन ferens, auferens, a r. वह् s. अ) ignis (v. praec.). IN. 5. 14.

हस् *1. p.* ridere, subridere. R. Schl. I. 46. 17.: जहासच मुमोचच; MAH. 3. 3003.: हसिष्यन्ति. (Fortasse हस् e धस्, quod in *Intens.* formaret दाधस्, ad quod gr. $\tau\omega\text{-}\sigma\epsilon\acute{\iota}\alpha$, $\tau\omega\text{-}\sigma\acute{\alpha}\zeta\omega$ referri possent.)

c. अप deridere, irridere, c. acc. R. Schl. II. 35. 31. — *Caus. id.* R. Schl. II. 78. 17.

c. अत्र *id.* MAH. 3. 11181.

c. उप *id.* GHAT. 17.

c. प्र ridere. H. 4. 1. 41. BR. 3. 22. — *C. acc.* ridere, irridere alqm. N. 12. 117.

c. प्र praef. सम् ridere. MAH. 1. 3431.

c. वि *id.* MAH. 1. 4225. — *C. acc.* irridere. MAH. 1. 4762.

हस्त *m.* manus, et *elephanti* proboscis. DR. 5. 17. II. 3. 9.

हस्तिन् *m.* (a praec. s. इन्) elephantus. IN. 3. 9.

हस्तिप *m.* (e हस्तिन् et प q. v.) elephantorum custos. *V. sq.*

हस्तिपक *m.* (a praec. s. क) *id.* HIT. 58. 21.

1. हा *3. p.* (anom. v. gr. 370., gerund. हिवा, part. pass.

हीन, c. परि et प्र परिहीण, प्रहीण) relinquere, deserere. R. Schl. I. 1. 39.: हिवा तं शैलम्; II. 56. 3.: ज-हौ निद्राञ्च तन्द्राञ्च; SA. 6. 37.: नै नञ् जहाम्य अहम्; N. 11. 3. BH. 2. 33. — RAGH. 14. 61.: भार्याम् अहासोः

2) amittere, privari, orbari. R. Schl. II. 12. 84.: कौशल्य्या माञ्च रामञ्च पुत्रञ्च यदि हास्यति ... माम् एवा नु-मरिष्यति. — *Pass.* 1) relinqui, deseri. HIT. 126. 21.:

कामः सर्वात्मना हेयः; A. 3. 17.: नच मे होयते प्रा-णः. 2) privari. cum *instrum. vel ablat. vel accus.* BR. 2.

20.: तौच हीनौ मया बालौ वयाचै 'व ... विनश्ये-ताम्; MAH. 5. 161.: पतिलोकाञ्च हीयते; R. Schl. II.

64. 5.: ताम् आशाम् मत्कृते हीनौ. 3) viribus privari, debilitari, confici, exhauriri, tabescere. MAH. 1. 6291.:

हीयमानन् तद् रक्षः समोह्य; v. praef. परि. — हीन malus, vilis. N. 19. 14.. — *Caus.* हापयामि relinquere,

deserere facio, inde abstraho, detraho, derogo. MAH. 3. 1463.: शक्तिन् न हापयिष्यन्ति ते काले प्रतिपूजिताः.

Omittere. MAH. 3. 71.: पञ्चै तान् यो महायज्ञान् न हापयति. (Gr. $\chi\eta\text{-}\rho\omicron\varsigma$, $\chi\eta\text{-}\rho\alpha$; fortasse lat. *habeo*,

goth. *haba*, *habais* = *Caus.* हापयामि.)

c. अप 1) relinquere. N. 24. 11. 13. 2) excipere, excep-tare, in *gerund.* A. 3. 47.: अमरवम् अपहाय ब्रूहि यत्

ते मनोगतम्. *V.* 2. वृज्.

c. अत्र *i. q.* simpl. — *Pass.* relinqui, restare. MAH. 3. 11558.

c. अत्र praef. वि relinquere. MAH. 3. 13661.

c. परि relinquere. *Pass.* 1) relinqui. HIT. 53. 14. 2) pri-

- vari, c. abl. HIT. 100. 22.: शरीरधर्मकोषेभ्यः ... परिहोयते; N. 19. 33. 3) viribus privari, debilitari, confici, tabescere. UR. 40. 10. *infr.*: परिहोयमानैर् अङ्गैः MAH. 3. 12858. 4) deesse, deficere, desiderari. MAH. 1. 747.: यत् किञ्चिद् अस्मद्गृहे परिहोयते तद् इच्छाम्य अहम् अपरिहोयमानम् भवता क्रियमाणम्.
- c. प्र 1) relinquere. BH. 2. 39. 55. 2) discedere. N. 26. 25.: सौहार्दश्चै 'व वत्तो न कदाचित् प्रहास्यति. — *Pass.* i. q. *Pass. simpl.* sgf. 3. MAN. 4. 41.
- c. प्र praef. वि privari. विप्रहोण privatus, c. instr. MAH. 1. 8142.
- c. वि relinquere. N. 9. 32. BH. 2. 22. — MAH. 3. 8406. fut. विज्ञहिष्यसि pro विहास्यसि. — *Etiam a.* MAH. 2. 2604.: न विहास्ये वः — विहीन 1) privatus, orbatus. N. 17. 22.: पित्रा विहीनैः; R. Schl. II. 52. 37.: व द्विहीनः te privatus, sine te. 2) solutus, liberatus, liber. RAGH. 18. 13.: अनर्थैर् व्यसनैर् विहीनः.
2. हा 3. a. जिहे (anom. v. gr. 370.), praet. mltf. अहासि. Ire, cedere, recedere. RIGV. 37. 7.: जिहीत पर्वतो गिरिः. (Cf. हि, gr. *κίχάνω* (*κίχηναι*) forma redupl., cf. Pott II. 691.)
- c. उत् 1) surgere. RIGV. 105. 18.: उज्जिहीते; 9. 4.: प्रति वाम् उदहासत. 2) *Trans.* sursum movere. BHATT. 3. 47.: अक्षिभ्रुवम् उज्जिहानः (schol. ऊर्ध्वम् नयन्). c. सम् ire. NALOD. 1. 54.: समहास्त मुदम्.
- हानि f. (r. हा s. नि pro ति) relictio. BH. 2. 65.
- हायन n. (ut videtur, a r. ह्य vel हि ire s. अन) annus. H. 4. 23.
- हारिन् (हृ s. इन्) capiens, rapiens, *in fine comp.* N. 13. 4.
- हार्द n. (a हृद् cor s. अ) amor. UR. 85. 10.
- हालहल *etiam* हालहाल *et* हालाहल n. veneni genus. HIT. 23. 5.: हलाहलं विषम्.
- हाव m. (ut videtur, a r. ह्वे clamare s. अ, cf. gr. 449.) nugae, ineptiae, deliciae *feminarum*. (Wils.: *Any feminine act of amorous pastime, or tending to excite amorous sensations, coquetry, blandishment, dalliance.*) IN. 2. 32.

हासिन् (r. हस् s. इन्) ridens, subridens, *in fine comp.* N. 3. 14.

हाहाभूत Adj. (e हाहा heu! heu! et भूत qui est) heu! heu! clamans. SA. 2. 23. N. 17. 31.

1. हि 5. p. (anom. v. gr. 443. 444. 572. गतौ x. गतौ वर्धने v.) 1) ire. 2) mittere. RIGV. 34. 11.: वज्रं हिन्वन्ति; BHATT. 14. 36.: गदा शक्राजिता जिघ्ये (schol. प्रहिता, प्रेषिता). *Vid. praef.* प्र. 3) augere, amplificare. RIGV. 23. 17.: ता नो हिन्वन्त्व अध्रम्. 4) tueri. RIGV. 18. 4. (Cf. 2. हा, गा; fortasse lat. *cieo*, gr. *κίω* cum c, *κ* = ह sicut in cor, *κέαρ*; v. हिम.)

c. प्र प्राहिणोमि (v. gr. min. 94^b). annot. mittere. A. 8. 30.: तान् अहम् ... प्राहिण्वं यमसादनम्; 8. 8.: अस्वम् ... प्राहिणवम्; 9. 17. IN. 4. 2. — MAH. 2. 1244.: स दूतान् प्राहिणोत्; RAGH. 12. 84.: रथन् तस्मै प्रजिघाय पुरन्दरः.

2. हि Conj. 1) enim. BR. 1. 16. BH. 3. 5. 2) *particula interrogativa.* H. 3. 17. 3) quidem, certe. M. 6. 22. 26. 27.

हिंस् 7. 1. et 10. p. *interdum* 1. a. हिनस्मि, हिंसामि, हिंसे, हिंसयामि (scribitur हिस्, gr. 110°.) 1) ferire, pulsare, offendere, laedere, violare, vexare, affligere. BHATT. 17. 13.: अहिंसन् मुष्टिभिः; MAH. 3. 1091.: हिंस्याच्च हिंसितः; 13685.: हिंसितो न हिंसित; MAN. 4. 162.: न हिंस्याद् ब्राह्मणान्; 7. 73.: अरयो न हिंसति नृपन् दुर्गसमाश्रितम्; 2. 180.: हिनस्ति व्रतम् आत्मनः. Occidere, interficere. H. 4. 15.: न तावद् एतान् हिंसिष्ये; MAN. 5. 42.: पशून् हिंसन्; MAH. 3. 13289.: वं ह्य एनम् मा हिंसोः; 13030.: अन्यान्यम् परिमुष्णतो हिंसयन्श्च मानवाः. (Cf. हन् unde हिस्, sicut e. c. लिप्स् pro लिलप्स् a लभ्, v. gr. 552. Huc trahi posset germ. vet. *geis-la* flagellum, nostrum *Geißel*.)

c. उप laedere, violare, vexare, affligere, damnum facere. MAN. 2. 73. 11. 26. R. Schl. II. 9. 4.

c. वि i. q. *simpl.* sgf. 2. et 3. MAN. 8. 238. R. Schl. I. 14. 15. II. 72. 44.

हिंसा f. (r. हिंस् s. आ) offensio. BH. 18. 25. (cf. अहिंसा)

हिंस (र. हिंस् s. र) *Adj.* internecivus, perniciosus, atrox, saevus. *Subst. m.* bestia rapax, perniciosa. RAGH. 2. 62.

1. द्विकक् 1. P. A. (अव्यक्तो शब्दे क. कृजे व.) singultire.

2. द्विकक् 10. A. (हिंसायाम् क. हिंसे व.) i. q. हिंस.

हिडिम्ब vel हिदिम्ब *m. nom. pr.* Rāks'asi.

हिडिम्बा vel हिदिम्बा *f. nomen* Hidimbi uxoris.

हिण्ड् 1. A. (अनादरे क. अनादरे गतौ व.; scribitur हिड्) vilipendere, ire. Cf. हेइ.

हित v. धा et हि.

हिवा v. हा.

हिदिम्ब, हिदिम्बा v. हिडिम्ब, हिडिम्बा.

हिन्व् 1. P. (प्रोतौ, scribitur हिव्) exhilarare. Cf. इन्व्.

हिम (ut videtur, a r. हि, quod hac in formatione fluere significare videtur, suff. म, v. स्तु) *Subst. m.* nix, v. हिमवत्, हिमालय. *Adj.* frigidus, v. हिमांशु. (Cf. slav. ЗИМА *zima* hiems, lith. *ziema* id., gr. *Χιὼν, Χεῖμα*; lat. *hiems, hibernus*; hib. *geimhre, geimhrith, geimhreadh* «winter», v. Pictet p. 66. et हिमस्तु apud Wils. ed. 2.; *gamh* «winter, cold».)

हिमवत् *m.* (nive praeditus, a praec. suff. वत्) nomen montis, *Himavans*.

हिमांशु *m.* (frigidos radios habens, BAH. e हिम et अंशु) luna. AM.

हिमानो *f.* (a हिम s. आन in fem.) nix. NALOD. 2. 5.

हिमालय *m.* (nive sedes, e हिम et आलय domus, sedes) *Himālayus*, cognomen *Himavantis* montis.

हिरण्य (forma anomal. a हिरण्य aurum s. मय) aureus. IN. 2. 24.

हिरण्य *n.* 1) aurum. N. 9. 12. 2) divitiae, opes.

हिरण्यकशिपु *m.* (e praec. et कशिपु 1) cibus. 2) vestimentum, in *Du.* cibus et vestimentum) *nom. pr.* *Asuri*. SU. 1. 2.

हिरण्यपुर *n.* (e हिरण्य et पुर) nomen urbis *Asurorum*. A. 10.

हिल् 6. P. (हावकारणे क. हावकृतौ व.) nugari, ineptire, ludicra agere, de feminis amore captis. Wils. «to ex-

press amorous inclination, to dally, to wanton, to sport amorously» (v. हाव).

हीन v. हा.

हु 3. P. जुहोमि. Diis offerre, sacrificare, litare. SU. 1. 9.: आत्ममांसानि जुह्वतै; BH. 9. 27.: यज् जुहोपि ददासि यत्; MAN. 4. 22.: एतान् एके महायज्ञान्... इन्द्रियेषु एव जुह्वति; RAGH. 13. 45.: तनुम् अप्य् अहोषीत्; MAH. 3. 10761.: जुहावा 'गौ जटाम्; R. Schl. II. 41. 9.: अग्निहोत्राण्य् अह्वयन्त; DR. 6. 21. — C. acc. personae cui sacrificatur. SA. 1. 25.: ज्वा 'ग्निम्; MAN. 2. 186.: जुहुयात् समिद्धिम् अग्निम्; MAH. 2. 1154.: यो जुहुयाद् विभुम्. — ज्त 1) sacrificatus. BH. 1. 24., v. जताश, जतभुज्. 2) is cui sacrificatum est. SA. 1. 21.: सावित्र्या जतया. — Caus. हावयामि sacrificare facio. R. Schl. II. 25. 25. (ज् e धु vel धू, gr. *Θη, Θύω, Θυσία, Θύμα, Θύτης* cet., v. धूम et gr. 104.)

c. उत् praef. अभि i. q. simpl. RAGH. 1. 53.

1. हुङ् 1. A. (गतौ) ire. Cf. हूङ्.

2. हुङ् 6. P. (सङ्गते क. मये सङ्गे व.) colligere, coacervare, submergi. V. sq.

हुण्ड् 1. P. (सङ्गते क. सङ्गे व.) colligere, coacervare. V. 2. हुङ्.

हुर्क् 1. P. (कौटिल्ये proprie हूर्क्, unde हूर्कामि, जुहूर्क् cet., v. मुर्क्) inflexum esse.

हुल् 1. P. (हतौ क. हतौ हृदि व.) ferire, occidere, tegere. Cf. हन्.

जतभुज् *m.* (qui sacrificatum edit e ज्त et भुज्) ignis, et deus ignis. UR. 6. 13. V. sq.

जतवह *m.* (e ज्त et वह ferens, auferens) id. RITU-S. 1. 27.

जताश *m.* (e ज्त et अश edens) id. N. 4. 9.

जताशन *m.* (e ज्त et अशन edens) id. N. 5. 38.

जुङ् *m. nom. pr.* *Gandharvi*. IN. 2. 14.

हूङ्कार *m.* (ex Interj. हूम् et कार confectio) actio mysticam syllabam हूम् exclamandi. R. Schl. I. 75. 17. DEV. 6. 9. UP. 22.

हृङ् 1. A. i. q. 1. हृङ्.

1. कृ 1. P. A. 1) prehendere, capere, tollere, demere, auferre, rapere, abripere. BR. 2. 17.: प्रमथ्यै 'नां (उहितरम्) हरेयुस् ते हविरा धाङ्गा इवा 'धरात्; BH. 2. 60.: इन्द्रियाणि हरति प्रसभम् मनः; R. Schl. I. 1. 51.: जहार भार्यी रामस्य; DR. 5. 28.: द्वियमाणान् तां राजपुत्रीम्; MAN. 7.: यस्य राष्ट्रद्व द्वियते दस्युभिः प्रजाः; MAH. 3. 10184.: तत आदाय परशुं रामो मातुः शिरो ऽहरत्; MAN. 9. 131.: दैहित्र एवच हरेद् अपुत्रस्या 'खिलन् धनम् (schol. गृह्णीयात्); 135.: धनन् तद् पुत्रिकाभती हरेत्; 136.: धनं हरेत्. 2) afferre, apportare, petere, holen. SA. 5. 103.: अत्र फलानि हरिष्यसि. *Indial. Véd. invenitur praet. redupl. जभार, जभ्रे pro जहार, जह्रे. — Desid. जिहोषामि rapere, abripere cupio. MAH. 1. 7480. R. Schl. II. 20. 48. (Cambro-brit. hwra capere; v. Pictet p. 67.; gr. χαίρω a capiendo dictum, sicut scr. हरण, v. Wils.; fortasse αἰρω, αἰρέω c χαίρω, χαίρέω, nisi pertinent ad वृ; fortasse ἀγείρω = आहरामि cum γ = ह, sicut in γένυς = हनु; fortasse lat. gero, ita ut ges-tum ortum sit e ger-tum.)*

c. अनु imitari. GITA-Gov. 8. 4. P. अनुहार.

c. अप abripere, auferre, abducere, tollere, demere. N. 10. 7.: निद्रया 'पहता; DR. 5. 14.: इन्द्रो ऽपि तां ना 'पहरेत्; 8. 24.: क्षुरेणा 'पाद्वरु क्षिः.

c. अप praef. वि id. MAH. 2. 1584.

c. अभि tollere, demere. MAH. 3. 14610.: सा (शक्तिः) मुक्ता 'भ्यहरत् तस्य महिषस्य शिरो महत्. — *Caus. pugnare. DR. 8. 5.: कोटिकाशयो ऽभ्यहारयत्। महता रथवंशेन परिवार्य वृकोदरम्. — P. praef. प्र.*

c. अव deponere. MAH. 4. 1304.: धनूंष्य अवहर. — *Caus. facere ut quis det. Pass. MAH. 2. 249.: कश्चिद् अभ्यागता द्वाद् वणिगः ... अवहार्यते शुल्कम्; MAN. 8. 198.: अवहार्यो भवेत् ... पट्ट शतन् दमम्.*

c. अव praef. अभि *Caus.* अभ्यवहारयामि pugnare jubeo. MAH. 3. 16369. *Vid. praef. अभि.*

c. अव praef. वि 1) agere, facere. HIT. 62. 9.: एतत्

सर्वञ् ज्ञावा यथावसारं व्यवहर्तव्यम्. 2) pugnare. MAH. 4. 1870.: तौ व्यवहरतां युद्धे. 3) adipisci. MAH. 3. 1462.: शान्तिं व्यवहरति.

c. आ 1) afferre, apportare, adducere. N. 20. 5.: ना "हृत् शक्यते पुनः (पठः); DR. 8. 50.: दृष्ट्वा ... द्रौपदीम् आहृताम् पुनः. 2) capere, abripere. N. 26. 7.: परस्वम् आहृत्य. 3) accipere, adipisci. N. 24. 29.: प्रतिवाक्ये तथा "हृते (nisi separandum तथा हृते); MAN. 9. 190.: सगोत्रात् पुत्रम् आहरेत्. 4) क्रतुम् आहर्तुम् offerre, facere sacrificium. MAH. 1. 3764.: त्रीन् अश्वमेधान् आजहार; 3. 9983.: यज्ञान् आजहुर उतमान् (v. आहर्तु). — *Caus. 1) facere ut quis afferat, apportet, c. 2. acc. MAH. 2. 987.: करम् आहारयिष्यामि सर्वान्; MAN. 7. 80. 10. 119. 2) adhibere, uti. H. 4. 48.: बलम् आहारयामास यद् वायोर् जगतः क्षये. 3) percipere, sentire, e. c. हर्षम् laetitiam, MAH. 3. 867.: सन्नासम् terrorem, R. Schl. II. 60. 20.: रोषम् iram, l. c. I. 60. 19.*

c. आ praef. अभि afferre. MAH. 1. 3733.

c. आ praef. उत् efferre, emittere, proloqui, pronuntiare, dicere, loqui, referre, narrare. SA. 5. 43.: उदाहृतन् ते वचनम्; MAN. 2. 191.: नो 'दाहरेद् अस्य नाम; N. 5. 31.: एतावद् ... यथावृत्तम् उदाहृतम्; BH. 17. 19. 24. Nominare, appellare. UR. 63. 9.: वाङ् कामिनो मदन-द्वर्तम् उदाहरति.

c. आ praef. प्रति + उत् respondere. R. Schl. I. 52. 10.: तम् प्रत्युदाहरत्.

c. आ praef. सम् + उत् referre, dicere. MAN. 1. 50. R. Schl. I. 14. 23.

c. आ praef. उप facere. MAH. 3. 1353.: यत्नम् उदाहृत्य.

c. आ praef. प्रति 1) recuperare. MAH. 3. 8655.: किमर्थं रामस्य हृतम् आसीद् वपुः प्रभो कथम् प्रत्याहृतस्त्वे 'व. 2) efferre, emittere, proloqui, pronuntiare. N. 4. 18.: वाष्पाकुलां वाचम् ... प्रत्याहरन्ती. 3) clamare, vociferari. DR. 6. 7.: गोमायुः ... प्रत्याहरत्; MAH. 2. 2649.: प्रत्याहरति क्रव्यादा गृध्रगोमायुवायसाः.

c. आ praef. वि 1) pronuntiare, loqui, dicere, narrare. BH. 8. 13.: ओम् इत्य एकाक्षरम् ब्रह्म व्याहरन्; N.

26. 18.: किं व्याहरसि जितो न व्याहरिष्यसि; 1. 20.: वाचं व्याहरार नलम्; 3. 18.: न ताम् तं शक्नुवति स्म व्याहर्तुम् अपि किञ्चन. — प्रश्नान् व्याहर्तुम् interrogaciones dissolvere. MAH. 3. 12466. 2) vociferari, clamare. DR. 6. 2.: श्रुवा गिरे व्याहरताम् मृगाणाम्. c. आ praef. अभि + वि pronuntiare. MAN. 2. 172.
- c. आ praef. प्र + वि praedicere. MAH. 1. 7240.: एवम् प्रव्याहृतम् पूर्वम् मम मात्रा.
- c. आ praef. सम् 1) colligere. MAH. 1. 6951.: तत्र भैक्ष्यं समाहृतुः. 2) secum ducere. SA. 3. 2.: वृद्धान् द्विजान् सर्वान् ... समाहृत्य. 3) offerre, facere *sacrificium* (v. आहृ sgf. 4.). R. Schl. I. 58. 4.: समाहर्तुङ् क्रतुम्. 4) delere, extinguere. BH. 11. 32.: कालो ऽस्मि लोक-क्षयकृत् प्रवृद्धो लोकान् समाहर्तुम् इह प्रवृत्तः.
- c. उत् 1) promere, extrahere. RAGH. 2. 30.: शरम् ... नि-पङ्गाद् उद्धर्तुम् ऐपत्; UR. 4. 2. *infr.*: उद्धरेन् नो हृ-दयशल्यम्; MAH. 1. 3299.: माम् पतिताम् अस्मात् कृपाद् उद्धर्तुम् अर्हसि; 2. 2293.: कौरवाणविमग्ना-माम् उद्धरस्व; 3. 141.: उद्धृता ह्य् आपदः प्रजाः; MAN. 4. 58.: दक्षिणां पाणिम् उद्धरेत् (schol. वहिष्कुर्यात्. 2) evellerē, avellere. MAN. 7. 110. N. 16. 13. 3) exstir-
pare, delere. MAH. 1. 5719.: सपत्नान् ममो 'द्धर; RAGH. 2. 30. 4) erigere. BH. 6. 5.: उद्धरेद् आत्मना "त्मानन्-ना "त्मानम् अत्रसादयेत्. — *Caus.* 1) facere ut quis extrahat. RAGH. 9. 78. 2) erigere, sublevare. MAH. 3. 10946.: तस्याञ्चो 'द्वार्यमानायाम् (वसुमत्याम्).
- c. उत् praef. अभि erigere, *inde* accumulare, coacervare. MR. 120. 7.: विप्रस्वं न हरामि काञ्चनम् अथो यज्ञा-र्थम् अभ्युद्धृतम्. — *Caus.* eripere. MAH. 3. 13326.
- c. उत् praef. प्र erigere, sublevare. R. Schl. II. 110. 4.
- c. उत् praef. सम् 1) promere, extrahere. SA. 5. 17. 6. 43. 2) exstirpare (evellere), delere. MAH. 1. 3821. 3) erigere, sublevare. MAH. 3. 10946. — *त्नोर.* MAH. 1. 4271.: न-ष्टञ्च भारतवंशम् पुनर एव समुद्धर.
- c. उप 1) offerre. MAH. 1. 7208. SAK. 37. 2. *infr.* 2) of-ferre. BH. 9. 25.: तद् अहम् भक्त्युपहृतम् अशनामि. — यज्ञम् उपह^० sacrificium facere. MAH. 3. 8379. (v. हृ

- praef. आ). 3) exstirpare, delere. MAH. 2. 861.: वयाचो 'पहृता राजान् क्षत्रियाः. — *Caus.* afferendum curare. R. Schl. I. 20. 9.
- c. उप praef. सम् समुपहर्तुं यज्ञम् offerre, facere sacrificium. R. Schl. I. 40. 2.
- c. निस् 1) promere, extrahere, evellere. MAH. 3. 16485. 6033. 2) efferre. MAN. 5. 91. 10. 55. 8. 399.
- c. परि 1) *in dial.* *Vēd.* amplecti. RIGV. 61. 8. 2) demere, auferre. R. ed. Ser. II.: सुखम् परिहृतङ् कुले ऽस्मिन्. 3) relinquere, deserere. R. Schl. II. 48. 20.: यया पुत्रश्च भर्ताच त्यक्तौ ... कं सा परिहरेद् अन्यम्. 4) evitare. BH. 2. 27.: अपरिहार्ये ऽर्थे न तं शोचितुम् अर्हसि; MAH. 3. 389. HIT. 22. 1. 5) retinere, cohibere, celare. MR. 26. 12.: यद् एव परिहर्तव्यम् तद् एवो 'दाह-ति मूर्खः; SAK. 53. 16.
- c. प्र 1) pulsare, ferire, tundere, vulnerare, *c. loc.* H. 3. 24.: मय्य् एव प्रहरेद् हि वनं न स्त्रियं हनुम् अर्हसि; SAK. 5. 21.: आर्तत्राणाय वः शस्त्रं न प्रहर्तुम् अना-गसि; RAGH. 2. 62.: मयि ना 'तको ऽपि प्रभुः प्रहर्तुम् किम् उता 'न्यहिंसाः; DR. 9. 4.: पदा मूर्ध्नि ... प्राह-रद् विलापिष्यतः; MR. 122. 1. 2) jaculari, emittere. शरान् कस्मैचित् sagittas in aliquem. MAH. 3. 1584.: प्र-हरस्व शरान्; 3. 10387.: ततो ऽस्मै प्राहरद् वज्रम्. 3) adoriri, oppugnare, impugnare *aliquem, c. loc. vel acc.* RAGH. 7. 56.: सर्वबलाङ्गैः ... भूमिपालास् तस्मिन् प्रजहृः; MAH. 4. 1107.: त्रिगर्तम् प्राहरत्. — Pugnare. MAH. 3. 15168.: प्रहरिष्यति विवशाः स्नेहम् उत्सृज्यः; II. 3. 21.: प्रहरतां वरः. *V. sg. et* प्रहर्तुः.
- c. प्र praef. सम् pugnare. MAH. 3. 15167.: युधि सम्प्रह-रिष्यन्तः.
- c. वि 1) abripere, abstrahere. MAH. 1. 5140.: कालो वै 'नं विहरति क्रोधो वै 'नं हरत्य् उत. 2) gaudere, voluptate frui, ludere. SU. 4. 3.: निरयोगी तदा भूवा वि-जहते ऽमराव् इव; DR. 1. 1.: तस्मिन् ब्रह्ममृगे ऽरण्ये अटमानाः ... विजहसु ते यथा 'भराः; N. 5. 46.: वने-षु 'पवनेषुच दमयत्या सह नलो विजहारा 'मरोप-मः; 5. 48. — MAN. 7. 221.: भुक्तवान् विहरेच्चै 'व स्त्री-

- भिरु अतःपुरे सह (schol. क्रीडेत); MAH. 1.5576.5703. 7713. 3) degere, traducere *tempus*. MAH. 1.7.: क्वाचा 'यं विहृतस्व वया कालः; 3.12535.: यथाप्रतिज्ञं विहृतश्च कालः; IN. 1.58.: वर्षम् एकं विहृत्यै 'वम्. *Etiam omissa tempus experimente voce*. MAH. 4.27.: इत्य एतद् वो मया "ख्यातं विहरिष्याम्य अहं यथा; MAN. 6.22.: स्थानासनाभ्यां विहरेत् stando et sedendo absumat *tempus* (schol. कश्चित् कालं स्थित एव स्यात् कश्चिच्चो 'पविष्ट एव; cf. Westerg.).
- c. सम् 1) comprehendere, complecti, colligere, *zusammenfassen*. MAH. 3.189.: कृत्वा द्वादशधा "त्मानम् ... संहृत्यै 'कार्णवं सर्वं वं शोषयसि रश्मिभिः (संहृत्य = संहृत्या "त्मानम् i. e. vim tuam comprehendendo, colligendo); MAH. 3.11517.: संहृत्य मुष्टिम्. 2) A. contrahere, in se contrahere, *einziehen*. MAH. 3.11277.: संहरस्व महावीर्यं स्वयम् आत्मानम् आत्मना; HIT. 19.13.: न हि संहरते ज्योस्त्राञ्च चन्द्रश्च चाण्डालवेशमनि. C. *ablat.* abstrahere. BH. 2.58.: यदा संहरतेचा 'यद् कूर्मो ऽङ्गानो 'व सर्वशः । इन्द्रियाणी 'न्द्रियार्थेभ्यः. 3) P. A. retrahere. RAGH. 4.16.: वार्षिकं सञ्चहारे 'न्दो धनुः; MAH. 3.772.: संहरस्व पुनर वाणम्; SAK. 6.1.: एष संहतः (वाणः). 4) cohibere, suppressere. N. 6.14.: संहर्तुन् नो 'त्सहे कोपम्; RAGH. 10.33.: संह्रियते वचः. 5) destruere, delere, extinguere. MAH. 1.241.: कालः सृजति भूतानि कालः संहरते प्रजाः; 3.1644. *Vid.* संहर्तुं, संहार. 6) i. q. *simpl.* sgf. 1. MAN. 8.189.9.113.123.
- c. सम् praef. उप 1) afferre. MAH. 1.7206. (cf. 7208. उपज्ञहार). 2) abstrahere, retrahere. HIT. 19.6.: हेतुः पार्श्वगताञ्च कायां नो 'पसंहरते द्रुमः.
- c. सम् praef. प्रति 1) retrahere. DR. 5.4.: यस् वा 'द्य पातालमुखे पतन्तम् पाणौ गृहीत्वा प्रतिसंहरेत; SAK. 5.20.: प्रतिसंहर शायकम्; R. Schl. II. 22.10. — *Caus.* retrahendum curare. R. Schl. II. 22.26.
2. हृ 3. P. (प्रसह्यकरणे K. प्रसह्यकृत्याम् P.) violenter facere.
- हृच्छय m. (qui in corde jacet vel dormit e हृद्
- cor et शय) amor et deus amoris. IN. 5.44. N. 1. 17. हृद् n. cor. N. 1.18. (हृद् correptum e हर्द्, v. gr. comp. 1.; lat. *CORD*, cor; gr. *κέρ*, *κέρ-ος* pro *κέρ* *ο*-ος, goth. *hairtó*, Them. *hairtan*, v. gr. comp. 141.; nostrum *Herz*. De gr. *καρδία*, lith. *szirdis*, slav. *srjdzje*, hib. *cridhe*, v. sq. हृदय.
- हृदय n. 1) cor. BR. 1.5. N. 9.4.26. 2) notitia, scientia. N. 14.21.20.29. (*Vid.* हृद् et cf. slav. *srjdzje* neut., Them. *srjdzjo* (v. gr. comp. 258. 259.), gr. *καρδία* niti-tur fem. formà हृदया; ita lith. fem. *szirdis*, gen. *szirdiē-s*, vel *szirdē-s*. *Etiam* hib. *croidhe* vel *cridhe* masc. cor potius ad हृदय, e हर्दय, quam ad हृद् referendum esse censeo. Respicitur Derivat. *croidhea-mhuil* «hear-ty, generous».)
- हृद्य (a हृद् s. य) amoenus, jucundus, gratus, suavis, amatus. BH. 17.8.
1. हृष् 4. P. A. हृष्यामि, हृष्ये; praet. mltf. अहृषम्. 1) se erigere, horrere; *praesertim de corporis pilis* (*vid.* लोमहर्षण) et *floribus*. MAH. 2.1757.: अनिशं शब्दम् अश्रौषन् ततो रोमाणि मे ऽहृषन्. *Part. pass.* हृषित et हृष्ट erectus. BH. 11.14.: विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा; N. 5.25.: हृषितस्रज्; 23.17.: पुष्पाणि ... हृषितानि; MAH. 4.1245.: हृषितानि रोमाणि. — हृषित i. q. हृष्ट रोमन् i. e. erectos pilos habens, *prae terrore*, perterritus. BH. 11.45.: अदृष्टपूर्वं हृषितो ऽस्मि दृष्ट्वा भयेनच प्रव्यथितम् मनो मे (cf. 11.14.). 2) gaudere. N. 25.8.: जहृषेच नराधिपः; R. Schl. II. 63.15.: ददृशिरे घनाः । ततो जहृषिरे सर्वे भेकसारङ्गवर्हिणः; MAH. 2.2184.: जहृष; MAN. 2.54.: हृष्येत्. — हृष्ट gaudens, laetus. N. 1.24. IN. 4.5. — C. gen. H. 2.7.: हृष्टो मानुषमांसस्य. — 1) exhilarare. MAH. 1.4460. 8280. 2) gaudere. MAN. 6.57.: अलाभे न विषादी स्यात् लाभेचै 'व न हर्षयेत्. (हृष् e हर्ष्, lat. *horreo* per assim. e *horseo* = *Caus.* हर्षयामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; *hilaris*, mutato r in l, abjecta sibilante, sicut in gr. *χαίρω*, *χαρῶ*; *χαρῶ-μα* cet.; hib. *gairim* «I laugh, rejoice, extol», nisi pertinet ad गृ i. e. गृ, vel ad हृष् ridere, mutato s in r;

- gairisneach* «horrible»; german. vet. *ir-gruiso* horreo, *grus-lib* horridus, anglo-sax. *gris-lic*, nostrum *grausen*; germ. vet. *in-gruēt* horrescit, v. Graff 4.300.)
- c. परि *Caus.* exhilarare. MAH. 3.887.
- c. परि praef. सम् *Caus. id.* MAH. 3.17470.
- c. प्र gaudere. BH. 5.20. BR. 3.23. N.5.31.
- c. प्र praef. सम् *i. q. simpl.* sgf. 1. et 2. N.26.33.: सम्प्र-
हृष्टतनूहः; MAH. 1.3107.: सम्प्रहृष्ट gaudens, laetus.
— *Caus.* exhilarare. MAH. 3.11829.
- c. सम् *id.* BHATT. 9.22.: भयसंहृष्टरोमाणः; N.21.3.:
श्रुवा तु (रथनिर्घोषम्) समहृष्यन्त (sic cum ed. Calc.
pro समाहृष्यन्त legendum); SU. 4.7.: संहृष्ट laetus.
- c. सम् praef. प्रति gaudere. MAH. 3.10017.: प्रतिसञ्जहृ-
षुः प्रजाः.
2. हृष् 1. P. (अलीको) mentiri.
- हे *Interj.* vocandi. Lass. 8.18.20.12.
- हेट् 1. P. (वाधायाम् क. वाधे v.) vexare.
1. हेट् 1. P. *id.*
2. हेट् 6. P. (खचे v.) *i. q.* 1. खच्. Cf. हट्.
1. हेड् 1. A. (अनादरे) vilipendere, negligere. R. Schl. II.
68.22.: अहेडमानास् वरया स्म द्रुता रात्र्यान् तु ते
तत् पुरम् एव याताः.
2. हेड् 1. P. (वेष्टने क. वेष्टे v.) vestire, circumdare. Cf.
होड्.
- हेति *f.* 1) sagitta. BHAR. 2.36. 2) splendor solis. 3) flam-
ma. (AM.: रवेर अर्चिश्च शस्त्रञ्च वह्निःवालाच हेतयः.)
- हेतु *m.* (fortasse a र. हि suff. *undd.* तु) 1) causa, ratio. SU.
1.23. N.25.10. 2) conditio, pactum. DR. 9.10.
- हेतुता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum* praecedentis. HIT.
13.10.
- हेतुमत (a हेतु s. मत) *causa* praeditus. BH. 13.4.
- हेम *n.* aurum.
- हेमन् *n. id.* RAGH. 1.10.
- हेष् 1. A. hinnire. BHATT. 14.5.: हया त्रिहेषिरे. — हे-
षित *n.* hinnitus. MAH. 1.2820.: हेषितस्वन. (Cf. हेष;

- fortasse lat. *hinnio* per assim. e *hinnio*, quod deduci pos-
set a nomine actionis हेषण ejecto म्.)
- हेषा *f.* (r. हेष s. म्) hinnitus. AM.
- हेषिन् *m.* (r. हेष s. इन्, nisi a praec. s. इन्) equus.
- हेम (*fem.* ई, a हेम s. म्) aureus. MEGH. 74.
- हेमवत *Adj.* (a हिमवत् *Himavans* s. म्) *himavanticus*.
DR. 5.5.
- होड् 1. A. (अनादरे क. गतौ अनादरे v.) vilipendere, ire.
Cf. हेड्, 1. डड्, छड्, होड्, हुड्, ह्रड्, होड्.
- हौड् 1. A. (गतौ) ire. v. होड्.
- हु 2. A. 1) eripere, auferre. BHATT. 15.88.: यमस्या 'होष्ट
विक्रमम् (schol. अपनीतवान्). 2) se celare *ab ali-*
quo, c. dat., sich einem entziehen. PAN. I. 4.34.: देवद-
त्ताय ह्रनुते. (Cf. ह्यु, goth. *hneivan* inclinare, *hnaius*
humilis, *hnaiujan* humiliare, germ. vet. *hnigan* inclinare,
anglo-sax. *hnivan*, *hnigan* id.; gr. *νέω*, lat. *nuo*, v. Ben-
fey II.182. Graff 4.1127.)
- c. अप celare, occultare, abnuere. MAN. 8.53.: निर्दिश्या
'पह्रनुते.
- c. नि *id.* MAN. 8.59.: यो यावन् निह्रनुवीता र्थम्.
- ह्रल् 1. P. (चलने क. चाले v.) se movere, vacillare. Cf.
ह्रल.
- ह्यस् *Adv.* heri. (Cf. gr. *ἧς* pro *ἧς*, lat. *heri* e *hesi*,
hes-ternus; germ. vet. *ges-ter* heri, v. gr. comp. 391.)
- ह्यस्तन (*fem.* ई, a praec. s. तन) hesternus.
- ह्रग् 1. P. (संवरणे) tegere. Cf. ह्रग्.
- ह्रद् *m.* (r. ह्रद्, correpto म्, suff. म्, v. sq.) lacus pro-
fundus, praesertim in Tartaro. N.6.13. SA. 7.43.
- ह्रदिनी *f.* (r. ह्राद् correpto म् s. इन् in *fem.*) flumen.
N.12.112. v. नदी.
- ह्रष् 10. P. ह्रापयामि loqui. Cf. ह्रष्, लष्.
- ह्रस् 1. P. (शब्दे क. रवे v.) sonare. Cf. ह्रस्, रस्. —
ATM. diminui (fortasse *Denom.* a ह्रस्व brevis). MAN.
1.83.: आयुर् ह्रसते पादशः. *Caus.* ह्रासयामि dimi-
nuere. MAN. 11.216. Cf. ह्र.
- ह्रसिष्ठ, ह्रसीयस् v. gr. 251.

ह्रस्व 1) brevis. N.18.6. 2) angustus, arctus. N.23.9.

ह्राद् 1. A. (अव्यक्ते शब्दे क. स्वने व.) sonare, tonare. K.:

ह्रादते मेघः.

ह्रादिनी f. (र. ह्राद् s. इन् in fem.) fulmen, Indri fulmen. AM.

1. ह्री 3. P. जिह्रेमि, part. pass. ह्रीत et ह्रीण. Pudere, erubescere. RAGH. 15.44.: जिह्राय राघवः. — ह्रीतं pudens, pudibundus. N.13.30. (Cf. ह्रीक्, slav. *srami-ti* pudore afficere c. s = हू sicut in *srjdjze* cor, v. हृदय; fortasse germ. vet. *HRU, RU* poenitere, *hriwu, riwu, hrau, rou, hruumés, ruun; hriuwa, riuwa, riwa* poenitentia, anglo-sax. *hreoava* id.; v. Pott 1.209. Graff 4.1142.)

2. ह्री f. pudor.

ह्रीक् 1. P. i. q. ह्री. (Huc trahi posset goth. *id-reiga* poenitentia, nisi pertinet ad रञ्.)

ह्रीमत् (a ह्री pudor s. मत्) pudibundus. DR. 8.44.

ह्रुद्, ह्रूद्, ह्रौद् 1. A. (गती) ire.

ह्रैप् 1. A. hinnire. MAH. 4.2000.: ह्रैपमाणैर् वाग्निभिः. — ह्रैषित n. hinnitus. MAH. 3.11764. — Caus. *adhinnire alicui c. acc.* MAH. 3.11764.: ह्रैषयामासुरं अन्योन्यं ह्रैषितैः. (V. ह्रैष्, ह्रैषिन् et cf. germ. vet. *hros* equus, angl. *horse*, nostrum *Rofs*, gr. *ῥό-μῆ, ῥορμῆ-ῥω, ῥορ-μῆ-ῥω*.)

ह्रृग् 1. P. (संवरणे) tegere, cf. ह्रृग्.

ह्रृप् 10. P. ह्रृपयामि (भाषणे v.) Vid. ह्रृप्.

ह्रृम् 1. P. sonare. Vid. ह्रृम्.

ह्रृद् 1. A. gaudere, laetari. MAH. 1.3036.: ह्रृदते जनिता प्रेक्ष्य (पुत्रम्). — C. loc. rei. MAH. 1.3037.: ह्रृदते (नराः) स्वेषु दारेषु घर्मातीः सलिलेषु इव. — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 44.10.: शयानम् अनघं रात्रौ ... रश्मिभिः संस्पृशन् शीतैश् चन्द्रमा ह्रृदयिष्यति. (Cf. anglo-sax. *glæd* laetus, splendens; angl. *glad*, germ. vet. *glat* splendens; hib. *gairdím* «I rejoice», nisi pertinet ad गृध् q. v.; slav. *rad* laetus, *rados'ca* laetitia; fortasse gr.

ῥῆ-ῥος, ῥῆ-ῥέω, ejecta liquidâ, transpositâ aspiratione; fortasse *ῥαίω* e *ῥαί-ῥω* vel *ῥα-ῥίω*; lat. *gaudeo*.)

c. आ Caus. exhilarare. N.21.8.: ममा ह्रृदयते चेतः.

c. प्र Caus. P. A. id. R. Schl. I. 9.56.: प्रहृदयन्; MAH. 1.7190.: प्रहृदयधम्; UR. 86.14.: प्रहृदयस्व.

ह्रृल् 1. P. (चलने क. चाले v.) vacillare, titubare. (Cf. germ. vet. *wallon* ambulare, errare, volitare.)

c. वि id. MAH. 1.214.: सञ्ज्ञां नो 'पलभे सूत मनो विह्वलतो 'व मे; R. Schl. II. 13.4.: प्रत्युवाच ततः क्रुद्धो मुहूर्तं विह्वलन् इव. — विह्वलित vacillans, titubans. R. Schl. I. 9.15.: मदविह्वलिताः काश्चित् प्रपतत्य् उत्पतन्तिच.

ह्रृ 1. P. (कौटिल्ये) curvum, flexuosum esse. (Vid. प्रह्व, उपह्व et cf. ध्वृ i. e. ध्वृ, lat. *varus*, hib. *far* «crooked, inclined», *faraim* «I incline, bend», *faras* «crookedness».)

ह्रृ 1. P. A. (ह्रृ, ह्रृ v. gr. 694.) vocare, advocare. SU. 3.10.: विश्वकर्माणम् अह्वयत् (ed. Calc. आह्वयत्); R. Schl. II. 34.11.: आर्यो ह्वयति वो राजा; MAH. 1.3393.: माचै 'नां शयने ह्वये. (Slav. *ῥv-a-ti* vocare; island. vet. *hvia* hinnire, germ. vet. *hwaijón* id., *hwaijót, hweijót, weiót* hinnit, v. Graff IV. 1223.; fortasse goth. *hrôþja* voco = ह्वपयामि, sicut Caus. secundum generalem regulam sonaret, pro quo anomale ह्वययामि (gr. 519.), mutato *v* in *r* (v. gr. comp. 20.), servatâ tenui *p*, sicut in *slêpa* dormio, v. स्वप्; germ. vet. *hrôfu, ruafu* cet., nostrum *rufe*; fortasse lib. *guilim* «I weep, cry, bewail» = ह्वयामि, mutato *y* in *l* (v. यकृत्), nisi pertinet ad 2. गृ i. e. गृ.)

c. आ 1) advocare. R. Schl. II. 58.1.: आहुहाव तं सूतम्; 91.12.: आह्वये विश्वकर्माणम्; N. 5.1.: आहुहाव महोपालान् ... स्वयंवरे. 2) provocare ad pugnam vel ludum. MAH. 2.879.: वाम् आह्वयामहे राजन् स्थिरो युध्यस्व; 4.342.: सर्वमहान् अथा ह्वयत; RIGV. 32.6.: आ हि हुह्वे महावीर्यम्; IN. 5.7.: शशिनं वक्रचन्द्रेण सा ह्वयतो 'व; N.12.83.: आह्वयं provocando, post provocationem. — Caus. आह्व-

- ययामि advocari jubeo. RAGH. 15.75.: कविम् आह्ला-
ययामासः
c. आ praef. उप id. sgf. 2. MAH. 2. 1765.: उपाह्वयस्व
तम्.
c. आ praef. सम् 1) convocare. SU. 2.9.: सैनिकांश्च स-

- माह्वयः 2) provocare ad pugnam vel ludum. MAH. 2.
1518.: तां समाह्वयते; 4.346.: भीमो महां समाह्वयतः;
5.35.: गान्धारराजस्य सुतम् मतात्तं समाह्वयद् देवि-
तुम्.

ADDENDA ET EMENDANDA.

- p. 1. C. 1. अ cf. hib. a ejus = अस्य, अस्यास्, v. O'Reilly
p. 14.
p. 2. आगार n. domus. RAGH. 5.25.: आगार id. AM.
p. 3. अङ्कुरित (ab अङ्कुर s. इत) surculis praeditus. UR.
9.2.
p. 4. अङ्गुष्ठ m. (v. अङ्गुरि) pollex. SA. 5.16.
p. 5. c. अट् ire cf. hib. eathaim «I go», v. Pictet p. 12.
अटनि, अटनी f. arcus extrema. HIT. 35.12.
p. 6. l. 24. lege अतिमात्रम्.
अतिसर्गा m. (r. सृजू praef. अति s. अ) donum. SA. 5.
53.
अत्याहित n. (r. धा c. आ praef. अति s. त) magnus
terror (AM. महाभोति), eventus terrificus. UR. 54.
8. infr.
c. अद् edere cf. etiam hib. ithim «I eat».
p. 8. c. 1. अन् spirare cf. hib. anal «breath», anam «life,
soul», cambro-brit. enyz anima.
c. 2. अन् praef. priv. cf. hib. an, ain.
c. अन्न demonstr. cf. hib. an ó, n̄.
p. 10. अनुग्रह m. (r. ग्रह praef. अनु s. अ) favor, benevo-
lentia. SA. 5.34.
p. 11. अन्त् 1. P. (बन्धने क. बन्धे वः; scribitur अन्त्) li-
gare. Cf. अन्द.
c. अन्त् cf. hib. indir, idir «between, betwixt».
p. 12. c. अन्तरिक्ष, अन्तरीक्ष cf. cambro-brit. entyrc «the fir-
mament, the vault, or canopy of the heavens», v.
Pictet p. 12. Owen s. v.
c. अन्ध cf. hib. uinne «blind», v. Pictet p. 13.

- अन्द 1. P. (बन्धने क. बन्धे वः; scribitur अन्द) liga-
re. Cf. अन्द.
p. 13. c. अप् aqua cf. etiam hib. abh flumen.
p. 14. अबन्ध्य (ex अ priv. et बन्ध्य sterilis) non sterilis,
non vanus, non irritus, inde fructu praeditus, fru-
ctuosus. UR. 7.14.16.4. cf. सफल UR. 9.17.
p. 17. c. अम्भस् aqua cf. hib. et scot. aibheis mare.
p. 18. c. अर्क sol cf. hib. eark sol, coelum.
c. अर्च colere, ex अर्क् q. v. cf. goth. alths, Them. altha,
templum.
c. अर्चिस् ex अर्किस् - v. अर्क् - cf. hib. earchaoir
«splendid, very bright».
c. अर्ज colligere cf. goth. rik-jan id.
p. 19. अर्द् 1. P. (पीडागतियाचनेषु) 1) vexare. 2) ire.
3) poscere, rogare, petere, c. acc. pers. RAGH.
5.17.: शरद्घनं ना र्दति चातकः (cf. अर्थ). —
Cl. 10. P. 1) vexare. MAH. 3.16450.: तत एनम्
महावेगैर् अर्दयामास तोमरैः; 1.1182. 2) ferire,
occidere. R. Schl. I. 16. 30.: विचरन्तो र्दयन्
(omisso augmento) सर्वांन् सिंहव्याघ्रमहोरगान्.
(Cf. hib. ord 1) «a hammer, sledge, mallet».
2) «death, manslaughter».)
c. अभि 1. P. vexare, affligere. R. Schl. II. 21. 55.: अ-
भ्यर्दसि मां सुदुःखम्; MAH. 1. 4116.: अभ्य-
र्दित.
c. आ v. p. 19.
c. सम् 10. P. vexare, vulnerare. MAH. 3. 761. 11724.:
समार्दयत्.

- p. 23. c. अश्च equus cf. hib. *each* id., cambro-brit. *osw* equa.
- p. 24. c. अष्टन octo cf. hib. *ocht*, cambro-brit. *wyth*, v. Pic-tet p. 141.
1. अस् c. अधि 1) legere. MAN. 4. 147. (v. इ praef. अधि). 2) facere. MAN. 11. 106. (v. 3. अस् praef. अग्नि).
- c. नि ponere, collocare. MAN. 6. 46. (v. 3. अस् praef. नि). — C. नि praef. वि (विन्यस्) id. MAN. 3. 226. (v. 3. अस् c. वि + नि). — C. नि praef. सम् (सन्व्यस्) 1) deponere, *παρ.* renuntiare *alicui rei*, *praesertim actionibus*. MAN. 6. 94.: वेदान्तं विधि-वच् क्लृवा सन्व्यसेत् (= कर्माणि सन्व्यसेत्, schol. सन्व्यासम् अनुतिष्ठेत्, v. सन्व्यास et cf. MAN. 6. 95. 96. ubi सन्व्यस्य tam huc quam ad 3. अस् referri potest.
2. अस् antecedente न mori (v. भू). MAH. 3. 10284.
- p. 26. अहन etiam neut. RAGH. 5. 25.
- p. 27. c. अहि cf. etiam gr. *ἄχις* et germ. vet. *unc* anguis, v. Graff 1. 347.
- p. 28. आङ्क् 1. P. (आयामे; scribitur आङ्क्) extendere.
- p. 31. आप् praef. परि v. पर्याप्त.
- p. 32. c. आम crudus, incoctus cf. etiam gr. *ἀμύος*.
आयासिन् (r. यस् praef. आ s. इन्, nisi ab आ-यास s. इन्) vexans. UR. 27. 8. *infr.*
- c. आयुस् cf. hib. *aois* f. «age».
- p. 35. आशु Adj. celer. RIGV. 4. 7.: आशुम् आशवे.
आस् praef. अनु 1) assidere, apud alqm sedere, c. acc. MAH. 2. 405. Unā sedere, c. *instr.* MAH. 3. 7040. RAGH. ed. Calc. 1. 57. 2) facere. N. 7. 3. vid. सन्ध्या et praef. उप.
- c. उत् उदासीन (v. gr. 599.) non curans, incuriosus, negligens, tranquillus, securus. H. 4. 44. BH. 9. 9. UR. 42. 1. *infr.* 47. 7. *infr.*
- p. 40. c. इन्धू cf. etiam hib. *aitin* f. «fire», *aitinne* «fire-brand, charcoal».
- p. 41. c. 2. इष्, इक् cf. etiam slav. *isk-a-ti* quaerere, lith. *jėszk-6-ti* id., v. Miklosich p. 34.
- p. 43. ईत् 1. P. (बन्धने, scribitur ईत्) ligare.
- p. 46. उत्फुल्ल aptius deducitur a r. 1. फल् s. न, assimilato न् antecedenti ल्, debilitato अ in उ, v. gr. min. ed. 2. 552.
- p. 47. उदासीन v. आस् praef. उत् p. 408. a.
- p. 50. c. उपरि cf. etiam hib. *fair* «on, upon».
- p. 51. उपस्थ in comp. स्थोपस्थ v. etiam MAH. 4. 1106.
- p. 56. ऋत्त m. etiam stella. AM. *Vid. sq.*
ऋत्तराज m. (e praec. et राज rex) luna. UR. 39. 2. *Vid.*
तारापति.
ऋत्त 1. A. (भ्रजे K. भृजे V.; scribitur ऋत्त) assare, frigere, coquere. *In dial. Vid.* ornare (?), v. Westerg. (Cf. भृत्, भ्रत्.)
c. ऋत्त cf. etiam russ. *ljeto* aestas, annus.
- p. 57. ऋषभ e वृषभ, vid. वृष्, वृषभ.
- p. 58. एकावली f. (ex एक et आवली) simplex linea mar-garitarum, *florum cet.* AM. VI. 3: 7. UR. 11. 6. *infr.*
- p. 62. कक् v. वाक्.
- p. 70. c. काङ्क् cf. etiam hib. *cuingim* «I desire, request, demand».
- p. 72. l. 6. lege न् natus) pro न्) natus
कालकेय (a कालका s. एय) i. q. कालकाञ्ज. A. 10. 11. 13.
- p. 75. कुड्य n. (ut videtur, a r. 3. कुण्ड s. य) paries. MAH. 2. 731.
- p. 77. कुम्प् 1. et 10. P. (स्तृत्याम्; scribitur कुप्) sterne-re. Cf. कुम्प्.
- p. 79. b. l. 2. lege सात् pro शात्.
- p. 80. b. l. 24. pro विकुर्वते lege विकुर्वाते quod per «se transformant» vertendum esse censeo; v. l. c. sl. 20, 21.
- p. 81. कृड् 6. P. i. q. कृड्.
- p. 82. कृप m. nom. pr. A. 11. 3.
- p. 85. केदार m. campus, v. p. 349. l. 16.
कैतव n. 2) fraus, v. p. 343. l. 3.
- p. 86. कोष्ठ m. stomachus. AM. IV. 10. 43.: पुंसि कोष्ठः —

- Etiam n. DEV. 6.13.: कौष्ठानि.*
 कौन्द (f. ई, a कुन्द s. अ) ad plantam *Cunda* dictam
 pertinens.
 c. कृथ् cf. श्नथ्, v. squ.
 c. क्रथ् cf. 2. अथ्, 1. श्लथ्, कृथ्, श्नथ्.
 p. 87. l. 23. de lat. grandis vid. etiam वृध्.
 p. 88. क्रिया f. (r. कृ s. या) 1) opera, labor, opus. HIT. 8.
 1. UR. 39. 3. 2) ritus, caerimonia. SA. 1. 20. A. 4. 2.
 p. 90. लो 1. A. se movere. Vid. विल्लव.
 p. 94. दीङ् 1. P. (अव्यक्तो शब्दे क. हिक्कने v.) singul-
 tire.
 p. 96. ख 2) cavum. MAN. 2. 60. 3) sensus videndi, audiendi
 cet. AM. IV. 2. 19.: इन्द्रिये ऽपि खम्.
 खण्ड 2) saccharum. UR. 38. 1. infr.
 खच् etiam oriri, nasci.
 p. 99. गङ् 1. P. (स्वने; scribitur गङ्) sonare. Cf. गङ्,
 गर्ज.
 गड् 1. P. (सेचने क. सेचे v.)
 गण addē 10.
 p. 102. गम्ब् 1. P. (गतौ) ire. Vid. घम्ब्.
 p. 103. b. l. 30. lege अधिगा pro अधिगम्.
 p. 106. गुप्ति f. etiam actio celandi, occultatio. HIT. 120. 8.
 p. 112. ग्रह् praef. वि Caus. impugnandum curare. HIT.
 116. 22.:
 p. 113. घटन n. (r. घट् s. अन) junctio, conjunctio. UR.
 27. 9.
 p. 114. घुष् 1. A. (धूषे; scribitur घुष्) splendidum, pul-
 chrum reddere.
 घुड् 6. P. (व्याघाते) impedire. Cf. 2. घुट्.
 p. 114. b. lege घिष् pro घिण् et घुष् pro घुण् (a gramma-
 ticis scribitur घिण्, घुण्, v. gr. 110^a). et cf. घृष्).
 p. 115. b. l. 4. et 13. de lat. verres v. etiam वृष.
 p. 117. चघ् 5. P. (घातने) pulsare, ferire, occidere.
 p. 126. चुच्य् 1. P. (अभिषवे) succum exprimere. Cf. शुच्य्.
 c. चुत् cf. etiam श्रुत्.
 p. 129. l. 8. infr. del. lege.
 l. 7. infr. lege quo pro quā.
 p. 130. b. l. 29. lege शैवाललोलांश्च pro शैवावललोलांश्च
 p. 141. l. 32. adde 41. 11.
 p. 144. c. डवल् cf. etiam lib. geal «fair, white, bright»,
 gealach «the moon», gealaighim «I whiten, bleach,
 shine».
 p. 152. तिघ् 5. P. (घातने) pulsare, ferire, occidere.
 p. 156. तूल् 1. et 10. P. ponderare.
 p. 161. तङ्ग 1. P. (गतिकम्पयोः; scribitur तग्ल्) ire, se mo-
 vere, tremere. Cf. तङ्ग, तङ्ग.
 lege घुड् pro घट्.
 p. 162. b. l. 9. lege इन pro इन्.
 दाड m. exercitus. MAN. 7. 103.
 p. 167. दान् P. A. (अवाखण्डने क. आर्जवे किदि v.) दी-
 दांसामि, दीदांसे (proprie Desid. v. gr. 553.) ab-
 scindere, rectum facere. Cf. दो (ita शान् unde
 शीशांश्च cohaeret cum शो).
 p. 168. l. 19. de goth. sin compositi *sinteins* v. etiam सना-
 l. 27. lege 331^a). pro 332.
 दिम्प् 10. P. A. (सङ्गते) coacervare. V. उप्.
 p. 171. दुःखीय् (Denom. a दुःख s. य्) dolorem pati. HIT.
 48. 17.
 दुषयि m. (e दुस् et नय a r. नो s. अ) malefactum,
 flagitium, scelus. UR. 27. 9. infr.
 p. 173. c. दुस् cf. etiam island. vet. praef. tor, germ. vet. zur,
 v. Grimm II. 768.
 दृति f. (e दृती correpto ई) i. q. दृती. UR. 63. 9.
 दूर्वा f. graminis genus, Wils. bent grass (Pani-
 cum dactylon). UR. 44. 4.
 p. 174. 1. दृम् 6. P. (ग्रन्थे क. गुम्फने v.) jungere, nectere,
 serere.
 2. दृम् 1. et 10. P. (भये) timere.
 p. 177. द्यै 1. P. (न्यक्करणे) spernere, contemnere.
 p. 178. द्रोणि, द्रोणी f. labrum, solium. R. Schl. II. 66. 16.

- p. 179. द्वित्र *m. n. pl.* द्वित्रा *f. pl.* (द्वित्राः द्वित्राणि, e द्वि duo et त्र, quod correptum esse videtur e त्रय, a त्रि tres) duo vel tres. RAGH. 5. 25.: द्वित्राप्य् अहानि.
- p. 180. धनिक *m.* (a धन s. इक) creditor, v. विद् *Caus.*
- p. 184. l. 14. lege a धी pro r. धी.
धुर्व् 1. *P. i. q.* उर्व, तुर्व, युर्व.
- p. 187. ध्रू *i. q.* ध्रु.
ध्रै 1. *P.* (तृषै) gaudere, satiari.
- p. 192. l. 16. lege नंष्टास्मि pro नष्टास्मि
l. 18. lege नंष्टा pro नष्टा.
- p. 194. c. नि cf. etiam slav. **HN3** *nič* deorsum.
- p. 195. निचोल *m. n.* (r. चुल् praef. नि s. अ) pallium. GITA-GOV. 5. 11.
- p. 199. निष् 1. *P.* (सेके) irrigare.
- p. 201. नुड् 6. *P.* (वधे) pulsare, interficere.
- p. 204. पटह *m. n.* tympanum. DEV. 2. 54.
पट्ट *etiam* vehemens, *de imbre.* UR. 58. 1.
- p. 208. 4. पट्ट *etiam* passus. R. Schl. I. 31. 19.
- p. 214. 1. पष् 1. *P. A.* (वाधनस्पर्शयोः क. वधे ग्रन्थे *v.*)
coërcere, tangere, interficere, jungere, nectere.
V. 1. पस्.
2. पष् 10. *P.* पाषयामि (बन्धे) ligare. *V.* पष्, पस्.
3. पष् 10. *P.* पाषयामि (बन्धवाधयोः स्पर्शगतयोः)
ligare, coërcere, tangere, ire.
1. पस् 1. *P. A.* (वधग्रन्थयोः क. वधे ग्रन्थे *v.*) interfi-
cere, jungere, nectere. *V.* 1. पष्.
2. पस् 10. *P.* पासयामि (बन्धे) ligare. *V.* 2. पष्.
पाणिज *m.* (e पाणि manus et ज्ञ. natus) unguis. GITA-GOV. 12. 11.
- p. 215. पारिजात *m.* nomen arboris. Wils. 1) *A tree of pa-
radise.* 2) *The coral tree, Erythrina fulgens.*
UR. 25. 5. *infr.*
- p. 217. पिशुन *Adj.* (ut videtur, a r. पिष् s. *unād.* उन)
1) nuntius, nuntians, certiozem faciens. UR. 25. 15.
2) crudelis. 3) vilis, malus, pravus.
- p. 220. पुर. De lat. *multus* et hib. *mor* v. etiam भूरि.
पुरोभागिन् (a पुरोभाग - e पुरस् et भाग pars, por-
tio - suff. इन्) arrogans, immodestus. AM. III. 1.
46. UR. 49. 5. *infr.*
- p. 222. पूर्व 10. *P.* (निकेतने) habitare.
- p. 224. पै 1. *P.* (शोषणे क. शोषे *v.*) siccari.
- p. 228. De प्रतोप v. समोप.
प्रत्यर्थ (BAH. e प्रति et अर्थ) utilis. A. 4. 61.
- p. 229. प्रबन्ध *m.* (r. बन्ध् praef. प्र s. अ) fabula. UR. 1. 9.
- p. 230. प्रयोग *m.* (r. युज् praef. प्र s. अ) actio fabulam agen-
di. UR. 28. 8. 35. 4. Cf. प्रयोक्तृ.
- प्रवीण (BAH. e प्र et वीणा) scitus, peritus, prudens;
v. sq.
- प्रवीणता *f.* (a praec. s. ता) habilitas, peritia, pru-
dentia. HIT. 7. 17.
- p. 231. b. lin. 10. pro id. lege i. q. praec. sgf. 1.
- प्रा 2. *P.* implere. RIGV. 42. 9.: प्रास्य् उदरम्; 69.
1.: प्रा (= पप्रौ). Cf. पृ, पूर, 3. पृ.
c. आ *id.* RIGV. 52. 13.: आप्राः; 81. 5.: आप्रौ.
- p. 232. प्राण *etiam* sensus, *videndi cet.* MAN. 4. 143. (*v.*
स्पृष् praef. उप).
l. 1. *infr.* lege i. q. प्रायशस् pro i. q. praec.
- p. 238. ब्राण्डिय *vid.* वाण्डिय.
ब्राणी *vid.* वाणी.
- p. 239. बिम्ब *vid.* विम्ब.
बिल् *lege* 6. et 10. *P.* pro 1. et 10. *P.*
- p. 241. l. 14. Cf. रू boruss. vet. *billa* cet., v. l. 16. sq. cf. etiam
lith. *burna* os; germ. *SPRAH* etiam ad अह् praef.
प्र (प्राह्) trahi posset.
- p. 243. b. भर्तृ *Adj.* ferens, sustentans. BH. 13. 16.
- p. 244. भष् 1. *P.* interdum *A.* latrare. MAH. 1. 5249.: श्वा भ-
षन्; 2. 1424.: भषेयुः (श्वानः); 2. 1425.: भषन्ते.
(Cf. भाष्.)
- p. 247. l. 5. lege भीषयति pro भीषति.
c. 1. भुज् cf. etiam slav. БѢЖ *bjegu* fugio.
- p. 248. भुसुण्डो *f.* teli genus. A. 6. 16. (lege भुसुण्डोभिः), 7. 3.

- p. 250. c. भूर्ज cf. germ. vet. *birca, bircha*, nostrum *Birke*, lith. *bėrz' a-s*.
- p. 251. भृ 9. P. भृणामि, v. gr. 385. (भर्त्सने क. भृतौ भृञि भर्त्से व.) reprehendere; sustentare; frigere, assare. भोक्तु *Adj. n.* BH. 13.14.
- p. 252. भ्यस् 1. A. (भये) timere. Cf. भो.
- p. 253. c. भ्राञ्ज cf. etiam scot. *breagh* «bellus, tersus, speciosus, nitidus, bene ornatus», *breachad* «pulchritudo, decor, nitor».
- भ्राप् scribitur etiam भ्राञ् ; Praet. mltf. Véd. अभाद्र aptius deducitur a भ्राञ्, v. euphon. r. 59.
- भ्रुञ् 6. P. (संवृतिसंहृत्योः) tegere, coacervare. Cf. भुद्.
- p. 254. b. l. 15. lege शाहृये pro शाहृये.
- p. 255. मण् 1. P. (शब्दे क. कृञे व.) sonare, murmurare. NALOD. 2. 60.: मणित sonitus, murmur.
- p. 259. मभ्र् 1. P. (गतौ क. गत्याम् व.) ire, se movere. मम्ब्र् 1. P. (गत्याम्) *id.* Cf. मर्ब्र्.
- मय् 1. A. *id.*
- p. 260. मर्ब्र् 1. P. *id.* मलयज *m.* (e मलय et ज natus) santalum. UR. 42. 2.
- मज्क्, मस्क् 1. A. (गतौ) ire, se movere. Cf. मक्क्.
- p. 262. c. 3. मा cf. etiam hib. *mi* particula negativa in initio comp.
- p. 268. मुस् 4. P. (खण्डने क. छिदि व.) frangere, findere. मुस्त् 10. P. (सङ्गते क. संहृतौ व.) coacervare.
- p. 269. b. lege मृगलाञ्छन् pro मृञ्.
- p. 270. b. मृत्यु etiam fem. et neut.
- p. 271. l. 5. et 6. lege *βραδύς* e *μραδύς*.
- मृ 9. P. मृणामि (वधे) interficere.
- p. 273. म्लेव् 1. A. i. q. मेव्.
- p. 275. यदि 3) quod, *dafs*, post आशंसे credo, puto, v. p. 341. b.
- p. 276. यत् 1. et 10. P. (scribitur यत्, ut mihi videtur, Denom. a यत्, r. यम् s. त्र) obstringere, coërcere. R. Schl. I. 40. 17. MAH. 3. 33.
- p. 278. l. 32. lege भार्याविहर्ता pro भायाविहर्ता.
- p. 283. यौद्, यौड् 1. P. (सम्बन्धे) conjungere, conglutinare. Cf. यु.
- p. 287. रसायन *n.* (e रस argentum vivum et अयन) medicamentum. Wils.: *A medicine preventing old age, and prolonging life, the Elixir Vitae of the alchymists.* HIT. 43. 8. c. रात्रि cf. scot. *raoir* in *an raoir* hesternà nocte, (ita *an de heri*, vid. दिन).
- p. 299. लम् 1. A. (शब्दे; scribitur लम्) sonare. Cf. रम्.
- p. 303. l. 25. lege लूष् pro लूप्.
- p. 306. वण् 1. A. (एकचरे व.; scribitur वृह्) solum ire.
- p. 313. l. 11. lege मार्गेण pro मार्गिन
- p. 317. वास् v. वाष् et वास्य्.
- p. 336. वेय् 1. A. i. q. विथ्.
- p. 346. शव् 1. P. (गतौ क. विकारे व.) ire, mutare.
- p. 348. शिखरिणी *f.* (*fem. τσῷ* शिखरिन्) lac coagulatum cum saccharo et condimentis mixtum. UR. 42. 7. *infr.*
- p. 351. शुक् 1. P. (गतौ क. सर्पे व.) ire, se movere. शुच्य् 1. P. i. q. चुच्य्, v. p. 409. शुन् 6. P. (गतौ क. गत्याम् व.) ire, se movere.
- p. 353. शेव् 1. A. i. q. सेव्. शैवाल *i. q.* शैवल.
- p. 354. शौद्, शौड् 1. P. (गर्वे) superbum esse.
- p. 359. श्वच् 1. A. (गत्याम्) ire, se movere. श्वञ् 1. A. *id.* श्वञ् 1. A. (scribitur श्वञ्) *id.*
- p. 362. संरम्भपरुष (e संरम्भ et परुष) valde asper, *sicut*

germanice dicitur grimmig kalt, grimmige Kälte. Wils. ed. 2. vid. sq.

संरम्भरुज्ज (e संरम्भ et रुज्ज) *id.* UR.51.5.

p.362. b.l.6,7. वराहसंस्थित aptius derivatur a वराहसंस्था elephanti forma suff. इत, inde elephanti formâ praeditus; ita कैरातसंस्थित a कैरातसंस्था suff. इत.

p.374. सामत्त (*fem.* ई, a समत्त s. अ) finitimus, vicinus, confinis. *Subst. m. ut videtur, rex terrae finitimae.* UR.50.13.

p.375. सारस *m.* (a सरस् s. अ) grus indica. H.1.25. — *Fem.* सारसी.

LaSansk
B 7256g

Author Bopp, Francisco

Title Glossarium Senscritum.

University of Toronto
Library

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

